חַיֵּי
מוֹהֲרַא"ש

ספר

חַיֵּי מוֹהַרְא״ש

קְצוֹת יְרִיעַת יְמֵי חַיָּיו הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל הֶחָסִיד הָאֲמִתִּי, עוֹבֵד ה׳ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת, מָסַר נַפְשׁוֹ בְּכָל יוֹם וָיוֹם אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, מִיּוֹם עָמְדוֹ עַל דַּעְתּוֹ, וְסָבַל יִסּוּרִים קָשִׁים וּמָרִים כָּל יְמֵי חַיָּיו, רַבִּים הֵשִׁיב מֵעָוֹן וְקֵרְבָם אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, הֶעֱמִיד תַּלְמִידִים רַבִּים, יִרְאֵי ה׳ וְחוֹשְׁבֵי ה׳.

עֲטֶרֶת רֹאשֵׁנוּ, נֵזֶר תִּפְאַרְתֵּנוּ, הַמַּלְאָךְ הַנִּצָּב עַל רֹאשׁ דַּרְכּוֹ, עַמּוּד הָאֵשׁ אֲשֶׁר לִפְנֵי הַמַּחֲנֶה, מוֹרֶה דַּרְכּוֹ וּמְשׁוֹבֵב נְתִיבוֹת

מוֹרֵנוּ הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׁלֹמֹה שִׁיק זי״ע

זֵכֶר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לִבְרָכָה

בַּעַל הַמְּחַבֵּר סִפְרֵי שו״ת ׳אֲשֶׁר־בַּנַּחַל׳, וְסֵפֶר ׳שִׂפַת הַנַּחַל׳, פֵּרוּשׁ עַל הַסִּפֻּר הַקָּדוֹשׁ לִקּוּטֵי מוֹהַר״ן, וְקִבֵּץ וְלִקֵּט סְפָרִים רַבִּים וְנִכְבָּדִים מִדִּבְרֵי רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ, בּוּצִינָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה,

רַבִּי נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב זי״ע

וְתַלְמִידוֹ הַקָּדוֹשׁ

רַבִּי נָתָן מִבְּרֶסְלֶב זי״ע,

וְהֵפִיצָם בְּקַצְוֵי תֵבֵל, וּבִפְרָטִיּוּת הַקּוּנְטְרֵסִים הַמְּפֹרְסָמִים שֶׁהֶחֱיוּ אֲלָפִים וּרְבָבוֹת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְחִזְּקוּ אוֹתָם לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה.

נִלְקָט וְנִתְחַבֵּר עַל־יְדֵי הַצָּעִיר בְּאַלְפֵי יִשְׂרָאֵ״ל
ר׳ י׳צְחָק שְׁ׳מוּאֵל אַ׳הֲרֹן לֶ׳עזֶער נִי״ו

הוּבָא לְדְפוּס עַל יְדֵי
חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב

י״ז שְׁבָט ה׳תש״פ עִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם

הכתובת להשיג את הספר הקדוש הזה
וכל ספרי אדמו"ד מוהר"ן מברסלב זי"ע
וספרי תלמידיו הקדושים

בארץ ישראל
יבנאל עיר ברסלב

הפצה ראשית:
052-7618316

בבני ברק
052-7138892
03-5743542

בארה"ב
היכל הקודש חסידי ברסלב
1011 - 41st.
Brooklyn, NY 11219

הַקְדָּמָה ..... ו
מֵרֹאשׁ צוּרִים אֶרְאֶנּוּ ..... ט
שְׁנוֹת לֵידָתוֹ וְיַלְדוּתוֹ ת"ש-תש"ז ..... מב
שְׁנַת תש"ח ..... נה
שְׁנַת תשי"א ..... סב
שְׁנַת תשי"ג ..... עב
שְׁנַת תשי"ד ..... עו
שְׁנַת תשט"ז ..... פג
שְׁנוֹת תשי"ז-תשי"ח ..... קיז
שְׁנַת תשי"ח ..... קכב
שְׁנוֹת תשי"ח-תשי"ט ..... קלב
שְׁנַת תשי"ט ..... קנג
שְׁנַת תש"כ ..... קנז
שְׁנַת תשכ"א-תשכ"ב ..... קעח
שְׁנַת תשכ"א ..... קפג
שְׁנַת תשכ"ב ..... קפו
שְׁנוֹת תשכ"ד-תשכ"ה ..... רלז
שְׁנַת תשכ"ה ..... רנא
שְׁנַת תשכ"ו ..... רסג
שְׁנַת תשכ"ז ..... שטז
שְׁנַת תשכ"ח ..... שיט
שְׁנַת תשכ"ט ..... שכ
שְׁנַת תש"ל ..... שכד
שְׁנוֹת תש"ל-תשל"א ..... שכז
שְׁנוֹת תשל"א-תשל"ב ..... שכט
שְׁנַת תשל"ג ..... שלא
שְׁנַת תשל"ד ..... שלז
שְׁנַת תשל"ה ..... שמו
שְׁנַת תשל"ו ..... שסא
שְׁנַת תשל"ז ..... שעד
שְׁנַת תשל"ח ..... שפא
שְׁנַת תשל"ט ..... תג
שְׁנַת תש"ם ..... תסג
תִּיקוּן הַכְּלָלִי ..... תקסג

הַקְּדָמָה

יִשְׂמְחוּ הַחֲסִידִים וְעָגִילוּ הַתַּלְמִידִים שֶׁל כְּבוֹד קְדֻשַּׁת עֲטֶרֶת רא"שֵׁנוּ מוֹהַרָא"ש זי"ע, בְּהוֹפָעַת כֶּרֶךְ זֶה שֶׁל חַיֵּי מוֹהַרָא"ש - כְּרָכָא דְכֹלָּא בֵּיהּ – עֲבָדוֹת וְסִפּוּרִים, הַנְהָגוֹת וְלִמּוּדִים שֶׁזָּכִינוּ לִרְאוֹת וְלִשְׁמֹעַ לִלְמֹד וּלְלַמֵּד מֵחַיֵּי רא"שֵׁנוּ כְּבוֹד קְדֻשַּׁת מוֹהַרָא"ש זי"ע.

וְאֵין כַּוָּנָתֵינוּ בְּסֵפֶר זֶה לְסַפֵּר אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שֶׁרָאִינוּ אֵצֶל רוּם מַעֲלָתוֹ זַ"ל, כִּי כָּל זֶה לִכְלוּם יֵחָשֵׁב נֶגֶד הִתְעוֹרְרוּת אַחַת שֶׁל דְּבֵקוּת הַבּוֹרֵא, יִתְבָּרַךְ־שְׁמוֹ, כִּי זֶה הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר שֶׁיְּכוֹלִים לִפְעֹל אֵצֶל אָדָם קָרוּץ מֵחֹמֶר בָּשָׂר וָדָם הַנִּמְצָא בְּזֶה הָעוֹלָם הַגַּשְׁמִי - שֶׁיִּתְעוֹרֵר מִתּוֹךְ עֹמֶק שְׁנָתוֹ לַחֲזֹר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וּלְהַגִּיעַ אֶל הַדְּבֵקוּת הָאֲמִתִּית בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה עִקַּר כָּל תֹּכֶן הַסֵּפֶר הַנִּפְלָא הַזֶּה - לְסַפֵּר סִפּוּרִים נִפְלָאִים מִתּוֹךְ חַיֵּי מוֹהַרָא"ש זי"ע, שֶׁמֵּהֶם אֲנַחְנוּ יְכוֹלִים לִלְמֹד וּלְהִתְעוֹרֵר מִתּוֹךְ שְׁנָתֵנוּ הָעֲמֻקָּה וְלַעֲלוֹת וּלְהִתְדַּבֵּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

רֻבָּם כְּכֻלָּם מֵהַסִּפּוּרִים הַנִּפְלָאִים הַמּוּבָאִים בִּכְרַךְ זֶה שָׁמַעְנוּ מִמּוֹהַרָא"ש זַ"ל מִפִּיהוּ אוֹ מִפִּי כְּתָבוֹ, אוֹ רָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנִים שֶׁזָּכִינוּ לְהִסְתּוֹבֵב בְּמַחֲנֶה קָדְשׁוֹ.

וּתְפִלָּתֵנוּ לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, שֶׁכָּל מִי שֶׁיִּסְתַּכֵּל וְיִקְרָא בַּסֵּפֶר הַזֶּה – גַּם עָלָיו

תֵּמְשַׁךְ הִתְעוֹרְרוּת וּתְשׁוּקָה אֲמִתִּית - לַחֲזֹר וּלְהִתְדַּבֵּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלִקְפֹּץ וּלְדַלֵּג עַל כָּל הַמְּנִיעוֹת הַמְּסַבְּבוֹת אוֹתוֹ מִצַּד חָמְרִיּוּת וְגַשְׁמִיּוּת הָעוֹלָם הַזֶּה, וְיָרִים אֶת עַצְמוֹ לְמַעְלָה מִן הַחֹשֶׁךְ וְהָעֲרָפֶל הַמְּסַבְּבִים סְבִיב הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים - שֶׁמּוֹנְעִים אֶת אַנְשֵׁי הָעוֹלָם מִלְּהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם וּמִלְּהַכִּיר עֹצֶם גְּדֻלָּתָם, וּכְבָר אָמַר רַבֵּנוּ ז"ל: שֶׁכָּל הַסִּפּוּרִים שֶׁסִּפֵּר מֵעֹצֶם טִרְחָתוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם וּמִגֹּדֶל הַשָּׂגָתוֹ שֶׁזָּכָה לְהַשִּׂיג, הַכֹּל הָיָה כְּדֵי לְהַכְנִים בָּנוּ חֵשֶׁק וּתְשׁוּקָה אֲמִתִּית לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו הַקְּדוֹשׁוֹת וּלְחַקּוֹת אוֹתוֹ...

מִי שֶׁזָּכָה לְהִסְתּוֹבֵב קְצָת אֵצֶל מוֹהַרָא"ש ז"ל, רָאָה בְּחוּשׁ, אֵיךְ הַיּוֹם יֵשׁ צַדִּיקִים גְּדוֹלִים כְּמוֹ בַּדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים, וְאֵיךְ שֶׁיְּכוֹלִים לִזְכּוֹת לְכָל הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וּמִי שֶׁהִכִּיר אוֹתוֹ, אֲפִילוּ בְּמִקְצָת, יוֹדֵעַ כַּמָּה הִלְכָתָא גַּבְרְוָותָא יְכוֹלִים לְהוֹצִיא מִכָּל דִּבּוּר וְשִׂיחָה שֶׁלּוֹ, אֲפִלּוּ בְּשִׂיחוֹת חֵלִין, כָּל שֶׁכֵּן מִדִּבְרֵי־תּוֹרָה וּמֵהַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁלּוֹ, וְדָבָר זֶה קָשֶׁה מְאֹד לְהַסְבִּיר בִּכְתָב, רַק כָּל חַד וְחַד כְּפוּם מַה דִּמְשַׁעֵר בְּלִבֵּיהּ, אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לַהֲגוֹת בָּהֶם!

וְכֵן הִיא תְּפִלָּתֵנוּ לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ - שֶׁכָּל מִי שֶׁיִּסְתַּכֵּל בְּעֵין הָאֱמֶת בַּבְּרַךְ הַנִּפְלָא הַזֶּה – גַּם יְקַבֵּל הִתְעוֹרְרוּת וּתְשׁוּקָה עֲצוּמָה לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו הַקְּדוֹשׁוֹת וּלְחַקּוֹת אוֹתוֹ, שֶׁהֲרֵי זָכִינוּ לִרְאוֹת וּלְהַכִּיר צַדִּיק מוּרָם מֵעָם, שֶׁהִסְתּוֹבֵב בֵּינֵינוּ בְּדוֹרוֹתֵינוּ אֵלֶּה, וְזָכָה וְזִכָּה אֶת הָרַבִּים, וְלִמֵּד דַּעַת אֶת הָעָם אֵיךְ לְהִתְחַזֵּק בְּכָל מַצָּבֵי הַחַיִּים, וְלַעֲלוֹת וּלְהִתְדַּבֵּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְכַמָּה פְּעָמִים אָמַר לָנוּ מוֹהַרָא"ש ז"ל, שֶׁמַּה שֶׁנּוֹהֲגִים לְהַדְפִּיס סִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת מִצַּדִּיקִים, וּמְסַפְּרִים מִן הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים שֶׁפָּעֲלוּ בָּעוֹלָם - אֵין בָּזֶה שְׁלֵמוּת כְּלָל. כִּי אָדָם קוֹרֵא בָּהֶם בְּהִתְפַּעֲלוּת, אֲבָל אוֹמֵר לְעַצְמוֹ: "מִי בִּכְלָל יָכוֹל לְהִדָּמוֹת אֲלֵיהֶם? הֲלֹא הֵם הָיוּ נְשָׁמוֹת גְּבוֹהוֹת מְאֹד!" וְעִקַּר הַשְּׁלֵמוּת הוּא - לְהַדְפִּיס סִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת מִצַּדִּיקִים, שֶׁמֵּהֶם נִתַּן לִרְאוֹת וְלִלְמֹד, אֵיךְ שֶׁעָבְרוּ מַצָּבִים קָשִׁים וּמָרִים בִּימֵי חַיֵּיהֶם, הַשְׁלָכוֹת, חֲלִישׁוּת הַדַּעַת וְקַטְנוּת הַמּוֹחִין וְכוּ', וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הֶחֱזִיקוּ מַעֲמָד, וְהִמְשִׁיכוּ בַּעֲבוֹדָתָם בְּלִי הֶרֶף, אֵלּוּ הֵם הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים הַכִּי גְּדוֹלִים.

וְאֶת כָּל זֶה נִסִּינוּ לְהַמְחִישׁ בַּבָּרֶךְ הַנִּפְלָא הַזֶּה, שֶׁבּוֹ נִקְבְּצוּ סִפּוּרִים נִפְלָאִים מִקּוֹרוֹת יְמֵי חַיֵּי מוֹהַרָא"ש, הַמַּרְאִים לְעֵין כָּל אֶת הַכֹּחַ שֶׁל הַצַּדִּיק שֶׁזָּכָה לְהִתְמוֹדֵד בְּכָל מַצָּבֵי הַחַיִּים, שֶׁמֵּהֶם אֲנַחְנוּ יְכוֹלִים לִלְמֹד וּלְהוֹצִיא מִשְּׁפָטֵי הַנְּהָגוֹת יְשָׁרוֹת לְכָל עִנְיְנֵי הַחַיִּים, וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו הַקְּדוֹשִׁים.

יַעֲזֹר הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּהְיֶה הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה לְמִגְדַּל שֶׁל אוֹר, עַד שֶׁכָּל מִי שֶׁיִּסְתַּכֵּל בּוֹ – יִתְעוֹרֵר מֵחָדָשׁ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְיִזְכֶּה לָאוֹר הַגָּנוּז וְהַצָּפוּן לַצַּדִּיקִים, שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר (יְשַׁעְיָה סד, ג): "עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹקִים זוּלָתְךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֶּה לוֹ", וְיִזְכֶּה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, יְצַוֶּה צוּר חַסְדּוֹ קְהִלּוֹתָיו לְקַבֵּץ, מִשְּׁמוּאֵל וּמִיָּמִין עַל יִשְׂרָאֵל שָׁלוֹם, "כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרְךָ נִרְאֶה אוֹר" (תְּהִלִּים לו, י), יִרְאוּ עֵינֵינוּ וְיִשְׂמַח לִבֵּנוּ בִּישׁוּעָתוֹ יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת.

הַכָּרַת הַטּוֹב

תּוֹדָתִי הָעֲמֻקָּה נְתוּנָה לִידִיד נַפְשִׁי, הרה"ח ר' שְׁלֹמֹה בָּרוּךְ בְּלוּי נֵרוֹ יָאִיר וְיִזְרַח, עַל כָּל הַהַשְׁקָעָה הַנִּפְלָאָה שֶׁהִשְׁקִיעַ בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, הוּא אֲשֶׁר עָשָׂה אָזְנַיִם לַתּוֹרָה, וְנָטַע צִיצִים וּפְרָחִים בְּכָל רַחֲבֵי הַסֵּפֶר, וְגַם צִיֵּן מִכָּל סִפְרֵי מוֹהַרָא"ש, וְשוּ"ת אֲשֶׁר בַּנַּחַל, וְשִׂיחוֹת מוֹהַרָא"ש וְכוּ', כָּל מָה שֶׁשַּׁיָּךְ לְחַיֵּי מוֹהַרָא"ש, וְהֵאִיר קַרְנַיִם שֶׁל אוֹר בְּכָל הַבָּרֶךְ הַנִּפְלָא הַזֶּה.

יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵי אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁיִּתְבָּרֵךְ מִמְּעוֹן כָּל הַבְּרָכוֹת בְּכָל מִילֵּי דְּמֵיטַב, בְּיַחַד עִם בְּרִיּוּת גּוּפָא וּנְהוֹרָא מְעַלְיָא וְנַחַת דִּקְדֻשָּׁה מִכָּל יוֹצְאֵי חֲלָצָיו, וְיִהְיֶה תָּמִיד מִמְּזַכֵּי הָרַבִּים, וְלִזְכּוֹת לֵאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים, עַד בִּיאַת יְנוֹן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן.

יִצְחָק שְׁמוּאֵל אַהֲרֹן בֶּן רֶעכִיל

מֹרֵאשׁ צוּרִים אֶרְאֶנּוּ

א.

גְּדֻלּוֹתוֹ שֶׁל הַסַּבָּא־רַבָּה רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב שִׁיק זי״ע (הָרִאשׁוֹן)

שֶׁמֶשׁ חַיָּיו הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל מ׳וֹרֵנוּ וְ׳רַבֵּנוּ הָ׳רַב רַ׳בִּי אֱ׳לִיעֶזֶר שְׁ׳לֹמֹה זי״ע הִפְצִיעָה, זָרְחָה וְהֵאִירָה בְּאֹהֶל יְשָׁרִים וְצַדִּיקִים, כִּי גְּדוֹל הַיִּחוּס הָיָה, בַּר אֲבָהָן קַדִּישִׁין, גְּאוֹנֵי עוֹלָם וְעַבְדֵי ה׳ נֶאֱמָנִים, אֲשֶׁר הֶעֱנִיקוּ חַמָּה בְּגֹבַהּ קוֹמָתָם הָרוּחָנִית, בְּהִתְמַסְּרוּת מֻחְלֶטֶת לְלִמּוּד הַתּוֹרָה וְלַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ בְּאֹפֶן נַעֲלֶה מְאֹד. לָכֵן מִן הָרָאוּי הוּא, אֲשֶׁר בְּבוֹאֵנוּ לְתָאֵר אֶת תּוֹלְדוֹת יְמֵי חַיָּיו הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל אָבִינוּ רוֹעֵנוּ, כְּבוֹד קְדֻשַּׁת מוֹהֲרָא״שׁ זי״ע, עָלֵינוּ לְהַזְכִּיר מִקֹּדֶם אֶת זְכוּת אֲבוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים, שָׂרֵי הַתּוֹרָה הַגְּאוֹנִים וְהַצַּדִּיקִים, שֶׁעָמְלוּ כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ בְּמִדָּה נְדִירָה; וּבְזִכְרוֹן קָדוֹשׁ זֶה גּוּפָא אָנוּ מְעוֹרְרִים אֶת רֵיחַ מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים לְנַחַת רוּחַ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

זְקֵנוֹ־רַבָּה [אֲבִי אֲבִי־אָבִיו] שֶׁל מוֹהֲרָא״שׁ זי״ע, הָיָה הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי מְנַחֵם זְאֵב שִׁיק זַצַ״ל, אַבְדַ״ק נַאדִי־גֶּעיֶרֶעשׁ, וּמוֹצָאוֹ הָיָה מֵהָעִיר קָאמַארְנָא, וּבִהְיוֹתוֹ מִמָּאֲרֵי דְּרָזִין טְמִירִין - הָיָה שׁוֹתֶה בַּצָּמָא אֶת דְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל רַבּוֹ בְּקַבָּלָה - שַׂר בֵּית הַזֹּהַר, הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ רַבִּי יִצְחָק אַיְיזִיק יְהוּדָה יְחִיאֵל

מִקְאַמַארְנָא זי״ע[א], שֶׁמִּמֶּנּוּ עָלָה וְנִתְעַלָּה גַּם בְּרָזֵי תּוֹרָה שֶׁהֵם מִכִּבְשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם.

וְהָיָה מְפֻרְסָם בְּדוֹרוֹ בְּכָל הַגְּלִילוֹת כְּאִישׁ קָדוֹשׁ מְאֹד, צַדִּיק תָּמִים, מוּרָם מֵעָם מִשִּׁכְמוֹ וּלְמַעְלָה, וְכֹה הָיָה נֶעֱרָץ וְנִקְדָּשׁ עַל אַנְשֵׁי דּוֹרוֹ, שֶׁעַד מִלְחֶמֶת הָעוֹלָם הַשְּׁנִיָּה, הָיוּ עוֹד נוֹסְעִים וּמִשְׁתַּטְּחִים עַל צִיּוּן קִבְרוֹ הַקָּדוֹשׁ חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה רַבִּים, כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל שָׁם בִּזְמַנֵּי רָצוֹן וִישׁוּעָה, וְלִפְנֵי הַיָּמִים הַנּוֹרָאִים וְכוּ׳, וְהָיוּ שׁוֹטְחִים שָׁם אֶת מִבְקָשָׁם וְצָרְכֵיהֶם בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת – כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּשְׁתַּטְּחִים עַל קִבְרֵי הַצַּדִּיקִים, כִּי הָיָה בְּעֵינֵי רַבִּים כְּאֶחָד מֵרוֹעֵי יִשְׂרָאֵל, מִגְּדוֹלֵי אוֹתוֹ דּוֹר; נִסְתַּלֵּק בְּשֵׁם טוֹב י״ח אֲדָר תרנ״ו[ב].

ב.

בְּקִיאוּת וְעֻמְקוּת בַּתּוֹרָה שֶׁל רַבִּי אֱלֶכְסַנְדֶּר זוּשָׁא שִׁיק זצ״ל

בְּנוֹ הָיָה הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי אֱלֶכְסַנְדֶּר זוּשָׁא שִׁיק זַצַ״ל הי״ד[ג], רַב וְאָב״ד שֶׁל הַיִּשּׁוּב סִילַאדִי־פִּיעֶר [כְּפָר קָטָן בְּרוּמַנְיָה], אֲשֶׁר הַתְמָדָתוֹ בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְיִרְאָתוֹ וּקְדֻשָּׁתוֹ הָיוּ עַד לְהַפְלִיא, כִּמְעַט לֹא פָּסַק פּוּמֵיהּ מִגִּירְסָא כָּל הַיּוֹם וְרֹב הַלַּיְלָה.

וְדַרְכּוֹ הָיְתָה לִלְמֹד אֶת מַסֶּכְתּוֹת הַשַּׁ״ס עַל הַסֵּדֶר בְּעִיּוּן רַב, וְסִיֵּם אֶת כָּל הַשַּׁ״ס בְּאֹפֶן כָּזֶה בְּכָל עֶשֶׂר שָׁנִים. וּבְכָל שָׁלֹשׁ שָׁנִים סִיֵּם אֶת חֶלְקֵי אֹרַח־חַיִּים וְיוֹרֶה־דֵּעָה מֵהַשֻּׁלְחָן־עָרוּךְ עִם נוֹשְׂאֵי כֵּלֵיהֶם – מֵרִישָׁא וְעַד גְּמִירָא וְחוֹזֵר חָלִילָה, וְהַכֹּל בְּעִיּוּן רַב, וְחִדֵּשׁ בָּהֶם הַרְבֵּה חִדּוּשִׁים נִפְלָאִים וַעֲמוּקִים. וְאִם כִּי לֹא הָיוּ

א. נוֹלַד כ״ב שְׁבָט תקס״ו וְנִסְתַּלֵּק י׳ אִיָּר תרל״ד.

ב. זוּגָתוֹ מָרַת חַיָּה דְּבוֹרָה נִפְטְרָה כ״א אִיָּר תרע״ד וְשֵׁם אָבִיהָ רַבִּי שְׁמוּאֵל גֵּרְשׁוֹן. [יַתְכֵּן וְהָיְתָה לוֹ אִשָּׁה רִאשׁוֹנָה, וּשְׁמָהּ רִבְקָה]. מִצֶּאֱצָאָיו: א. ר׳ אֱלֶכְסַנְדֶּר זוּשָׁא שִׁיק הַנַּ״ל. ב. ר׳ צְבִי שִׁיק שֶׁהֵבִיא לִדְפוּס אֶת הַסֵּפֶר ׳נוֹצֵר חֶסֶד׳ לְהרה״ק מִקְאַמַרְנָא, גְּרוֹסְוֹרְדַיִּין תש״ב.

ג. נוֹלַד בִּשְׁנַת תר״ם בְּעֵרֶךְ.

לוֹ רַק סְפָרִים מְעַטִּים בְּבֵיתוֹ מֵרֹב עֲנִיּוּת, בְּכָל זֹאת זָכָה לְכַוֵּן בְּחִדּוּשָׁיו לְדִבְרֵי גְדוֹלֵי הָאַחֲרוֹנִים, אַף לְדַעַת אֵלּוּ שֶׁלֹּא הָיוּ סִפְרֵיהֶם נִמְצָאִים בִּמְחִצָּתוֹ וְלֹא הָיָה בְּיָדוֹ לְעַיֵּן בָּהֶם, כִּי גָּדוֹל הָיָה בְּעִיּוּן, בְּפִלְפּוּל וּבִסְבָרָא, וְיַשְׁרוּת תּוֹרָתוֹ לִמְּדָה אוֹתוֹ אֶת דֶּרֶךְ הַהֲבָנָה הָאֲמִתִּית.

ג.

הַתְּפִלּוֹת בְּכַוָּנָה וּטְבִילָה בְּקָרַח וּכְפוֹר

יִרְאָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֲלֶכְסַנְדֶּר זוּשָׁא הָיְתָה קֹדֶמֶת לְחָכְמָתוֹ, וְכָזֹאת הָיְתָה תְּפִלָּתוֹ שֶׁהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה וְהִשְׁתַּפְּכוּת הַנֶּפֶשׁ, וְקֹדֶם לָזֶה טָבַל בְּמִקְוֶה קָרָה מְאֹד טְבִילוֹת רַבּוֹת, עָלָה וְנִסְתַּפֵּג לַעֲבוֹדַת הַיּוֹם, כִּי בִּהְיוֹתוֹ אַבְרֵךְ סָמוּךְ עַל שֻׁלְחָן חוֹתְנוֹ - הָיְתָה דַּרְכּוֹ לָלֶכֶת בְּכָל יוֹם בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר לִטְבֹּל בְּמִקְוֶה, וֶהֱיוֹת שֶׁבִּימוֹת הַחֹרֶף מֵחֲמַת הַקֹּר הַגָּדוֹל שֶׁהָיָה שָׁם, נִתְהַוּתָה שִׁכְבַת קֶרַח שֶׁהִגְלִידָה עַל פְּנֵי הַמִּקְוֶה, כִּי לֹא הָיוּ מְחַמְּמִים אֶת הַמִּקְוֶה בִּימֵי הַחוֹל, וְלָכֵן לָקַח עִמּוֹ קַרְדֹּם לִשְׁבֹּר אֶת הַקֶּרַח וְלִטְבֹּל, וּפַעַם כִּמְעַט הִסְתַּכֵּן כְּשֶׁלֹּא מָצָא אֶת פֶּתַח הַיְּצִיאָה וְנִצַּל בְּנֵס. עַד כְּדֵי כָּךְ הָיָה מוֹסֵר נַפְשׁוֹ בִּשְׁבִיל גִּנּוּנֵי קְדֻשָּׁה.

ד.

גְּדֻלּוּת רַבִּי אֲלֶכְסַנְדֶּר זוּשָׁא בַּגֹּלָה וּבַנִּסְתָּר

רַבִּי אֲלֶכְסַנְדֶּר זוּשָׁא הִתְעַטֵּר בְּנֵזֶר הוֹרָאָה מִגְּדוֹלֵי גְּאוֹנֵי הַדּוֹר, הַצַּדִּיקִים הַקְּדוֹשִׁים - בַּעַל שו״ת יַד־יִצְחָק מִטָּאלְטְשֶׁוָוא זַצַ״לד, רַבִּי יְהוּדָה גְּרִינְפֶעלְד אַבְדַ״ק סֶעמִיהַאלִי זַצַ״לה, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בָּרוּךְ רַיְינִיטְץ זַצַ״ל אַבַ״ד טְשֶׁעטְשֶׁעוּוִיץ זַצַ״לו [׳בַּעַל הַמִּכְתָּבִים׳ - שֶׁהָיָה יָדוּעַ בְּהִתְכַּתְּבוּתוֹ עִם בַּעֲלֵי הַשו״ת שֶׁבְּדוֹרוֹ,

---

ד. הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי אַבְרָהָם יִצְחָק גְּלִיק זי״ע נִסְתַּלֵּק ב׳ אִיָּר תרס״ט.

ה. בַּעַל מְחַבֵּר שו״ת ׳קוֹל־יְהוּדָה׳, נִסְתַּלֵּק ג׳ אֲדָר תרס״ז.

ו. נִסְתַּלֵּק ו׳ תִּשְׁרֵי תרע״ג.

כְּגוֹן הַמַּהַרְשַׁ״ג שֶׁתֵּאֲרוּ בְּתֵאוּרִים מֻפְלָגִים]. וְחוּץ מִמַּה שֶׁהָיָה גָּאוֹן עָצוּם בַּנִּגְלֶה דְּאוֹרַיְתָא, הָיָה קָם מִבְּעוֹד לַיִל, לַעֲסֹק בַּשָּׁעוֹת שֶׁל לִפְנוֹת בֹּקֶר, בְּלִמּוּד הַקַּבָּלָה בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה, וְהָיָה מְחַדֵּשׁ חִדּוּשִׁים רַבִּים, מֵהֶם חִבּוּר מוּכָן עַל שֻׁלְחָן־עָרוּךְ יוֹרֶה־דֵּעָה, וַאֲשֶׁר נֶאֱבְדוּ בִּימֵי הַדַּעַם בִּשְׁנַת תש״ד, וְרַק מִמַּה שֶׁכָּתַב לִבְנוֹ בְּמִכְתָּבָיו מְלֵאֵי הַתּוֹרָה וְהַיִּרְאָה, נִלְקְטוּ בְּסִפְרוֹ שֶׁל בְּנוֹ [אָבִיו שֶׁל מוֹהֲרָא״שׁ]. וְכָךְ עָבַד אֶת יוֹצְרוֹ בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה, וְלָמַד בְּהַתְמָדָה, כְּשֶׁהוּא עָטוּר בְּטַלִּית וּתְפִלִּין רוֹב הַיּוֹם, מִתּוֹךְ עֹנִי וְדֹחַק עַד ט״ו בְּסִיוָן שְׁנַת תש״ד, שֶׁהוּבַל לְאוֹשְׁבִיץ עִם אִשְׁתּוֹ הַצַּדֶּקֶת מָרַת חַנָּה טוֹיְבֶּא, עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם, וְעִם בְּנָם הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי חַיִּים אַבְרָהָם צְבִי שִׁיק זַצַ״ל, וְאַרְבַּע בָּנוֹת עִם בַּעֲלֵיהֶן, כֻּלָּם נִשְׂרְפוּ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם בִּימֵי הַשּׁוֹאָה הָאֲיֻמָּה שֶׁפָּקְדָה אֶת כְּלָל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נוֹתְרוּ מִצֶּאֱצָאָיו כִּי אִם מְתֵי מְעַט, ה׳ יִקּוֹם דָּמָם.

ה.

גְּדוּלוֹ שֶׁל רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב - אֲבִי מוֹהֲרָא״שׁ

בְּנוֹ הָיָה הַגָּאוֹן הַגָּדוֹל, הַמְּפֻרְסָם בְּדוֹרוֹ – אָבִיו שֶׁל מוֹהֲרָא״שׁ – רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב שִׁיק [הַשֵּׁנִי] שֶׁנִּקְרָא עַל שֵׁם זְקֵנוֹ הַצַּדִּיק, נוֹלַד לְאָבִיו בְּיוֹם כ״ד שְׁבָט תרס״ט בְּעִיר נִיר־לוּגַאשׁ בִּהְיוֹתוֹ עוֹד סָמוּךְ עַל שֻׁלְחָן חוֹתְנוֹ הַגָּאוֹן הַגָּדוֹל הֶעָצוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵאִיר שִׁיפְּמַאן זַצַ״ל שֶׁהָיָה רַב הַמָּקוֹם, בַּעַל מְחַבֵּר סֵפֶר הַקָּדוֹשׁ ׳אִם לַבִּינָה׳ עַל הֲלָכָה וּפִלְפּוּל, וְהוּא הָיָה רַבּוֹ הַמֻּבְהָק שֶׁל נֶכְדּוֹ רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב אֲבִי מוֹהֲרָא״שׁ. כִּי כְּשֶׁהָיָה בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים - הִתְקַבֵּל אָבִיו הי״ד כְּרַב בְּעִיר סִילַאדִי־פִּיעֶר, וְהוּא נִשְׁאַר עִם סָבוֹ, בִּהְיוֹת אִמּוֹ הַצַּדֶּקֶת בִּתּוֹ יְחִידָתוֹ, וְגִדֵּל אֶת שְׁלֹשֶׁת נְכָדָיו וְלָמַד עִמָּהֶם תּוֹרָה.

ז. א. מָרַת גִּיטֶל אֵשֶׁת ר׳ יִשְׂרָאֵל פִּישְׁמַן שׁוֹחֵט וּבוֹדֵק בְּעִיר מֶעדִיאַסָא. ב. מָרַת פֵּייגֶא רִבְקָה אֵשֶׁת ר׳ אַבְרָהָם קָלוֹנִימוֹס פְּרִידְמַן הי״ד אֲבֵ״ד נִירְלַאגַאשׁ עַל מְקוֹם חוֹתְנוֹ זְקֵנוֹ. ג. מָרַת רָחֵל שֵׁיינְדֶל אֵשֶׁת ר׳ יַעֲקֹב יוֹסֵף קְנוֹפְּף הי״ד. ד. מָרַת בַּת צִיּוֹן הי״ד.

ו.

תּוֹלְדוֹת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵאִיר שֶׁיִּפְמַאן זְקֵנוֹ מְגַדְּלוֹ שֶׁל רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵאִיר נוֹלַד לְאָבִיו הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי אַבְרָהָם יְהוּדָה שִׁיפְמַאן זַצַ״ל, שֶׁהָיָה אַבְדַ״ק נִיר־אַטְשַׁאד, [שֶׁהָיָה בְּעַצְמוֹ גָּדוֹל מְאֹד בְּתוֹרָה וּבְיִרְאָה, וּמוֹצָאוֹ הָיָה מֵעִיר סְטְרִיא שֶׁבְּפוֹלִין, וְהִתְעַטֵּר בְּכֶתֶר הוֹרָאָה מֵאֵת הַצַּדִּיק בַּעַל הַ׳בְּנֵי יִשָּׂשׂכָר׳ מִדִּינוֹב זי״ע[ח], וּמֵהַגָּאוֹן הָאַדִּיר רַבִּי מֵאִיר אַ״ש זַצַ״ל[ט]). וְגִדֵּל אֶת בְּנוֹ מִנְּעוּרָיו לְהַתְמָדָה וּשְׁקִיעָה עֲצוּמָה בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, עַד שֶׁזָּכָה לִרְאוֹתוֹ כְּגָדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל הַמֵּאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ אֶת אוֹר וּקְדֻשַּׁת דַּעַת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה.

ז.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵאִיר כְּגָאוֹן בַּתּוֹרָה

בִּהְיוֹת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵאִיר רַךְ בַּשָּׁנִים לָמַד אֵצֶל הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי שְׁמוּאֵל שְׁמֶעלְקֶא קְלֵיין אַבַ״ד סֶעלִישׁ, בַּעַל ׳צְרוֹר־הַחַיִּים׳ זַצַ״ל[י], וְאַף שֶׁהָיָה מְלַמֵּד בַּחֲרִיפוּת נִפְלָאָה, סִינַי וְעוֹקֵר הָרִים, עָלְתָה בְּיַד רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵאִיר לְבָרֵר בְּעַצְמוֹ שִׁעוּרִים כְּסִדְרָן, וְעִקָּר שְׁמוּעָתוֹ בְּלִמּוּד הָיָה מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁהָפַךְ בְּעַצְמוֹ לְגָאוֹן עָצוּם הַטּוֹחֵן הָרִים זֶה בָּזֶה בִּסְבָרָא וּבִשְׁמַעְתְּתָא, וְהִתְעַטֵּר עוֹד בְּצִעִירוּתוֹ בְּכֶתֶר הוֹרָאָה מִכַּמָּה מִגְּדוֹלֵי תַּלְמִידֵי הַ׳חֲתָם סוֹפֵר׳ זי״ע – הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי הִלֵּל לִיכְטֶענְשְׁטֵיין אַבַ״ד קָאלָאמַיי[יא],

---

ח. הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי צְבִי אֱלִימֶלֶךְ מִדִּינוֹב זי״ע, נוֹלַד בִּשְׁנַת תקמ״ג וְנִסְתַּלֵּק בְּיוֹם י״ח טֵבֵת תר״א, יָדוּעַ עַל שֵׁם סִפְרוֹ הַנַּ״ל, אַךְ חִבֵּר עוֹד סְפָרִים רַבִּים וְנִכְבָּדִים (אִגְּרָא דִּפְרִקָּא, אִגְּרָא דִּכַלָּה, דֶּרֶךְ פִּקּוּדֶיךָ, רֶגֶל יְשָׁרָה, מַעְיַן גַּנִּים, מַגִּיד תַּעֲלוּמָה, כְּלִי הָרוּאִים, רֵיחַ דּוּדָאִים, בְּרָכָה מְשֻׁלֶּשֶׁת, דְּבָרִים נֶחְמָדִים, חִדּוּשֵׁי מַהֲרַצ״א, לִקּוּטֵי מַהֲרַצ״א וְעוֹד), וְנֶחְשַׁב מִמְּאוֹרֵי עוֹלָם הַתּוֹרָה וְהַחֲסִידוּת בַּנִּגְלֶה וּבַנִּסְתָּר וְהִתְפָּרְסֵם בְּצִדְקָתוֹ וּבִקְדֻשָּׁתוֹ.

ט. הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מֵאִיר אַיְיזְנְשְׁטַאטֶער זי״ע, הַמְכֻנֶּה מַהֲרַ״ם אַ״ש, הָיָה פּוֹסֵק גָּדוֹל בְּדוֹרוֹ וְרֵישׁ מְתִיבְתָּא, מִגְּדוֹלֵי תַּלְמִידֵי הַחֲתָם סוֹפֵר זי״ע, וּמַנְהִיג לַיַּהֲדוּת הוּנְגָרְיָה, נִסְתַּלֵּק כ״ד טֵבֵת תרי״ב.

י. נִסְתַּלֵּק ט׳ אֱדָר תרל״ה.

יא. בַּעַל ׳מַשְׂכִּיל אֶל דָּל׳, נוֹלַד י״א כִּסְלֵיו תקע״ה וְנִסְתַּלֵּק י׳ בְּאִיָּר תרנ״ה.

הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ בַּעַל תְּשׁוּבוֹת מַהֲרִיאַ״ץ מִמַּארְגַּארֶעטֶען[יב], וּמֵאָחִיו הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי פִּנְחָס וֵוינְבֶּערְגֶער אַבְדַ״ק נִיגֶערְשְׁט, זֵכֶר צַדִּיקִים לִבְרָכָה, שֶׁהִתְפַּעֲלוּ מְאֹד מֵרֹב גֹּדְלוּתוֹ בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וְהֶקֵּף יְדִיעוֹתָיו בְּכָל מִקְצוֹעוֹת הַהוֹרָאָה, וּפֹאֲרוּ אוֹתוֹ בְּמִכְתְּבֵיהֶם בְּכָל מִינֵי פְּאֵר וְשֶׁבַח הַמַּגִּיעַ לְגָדוֹל בַּתּוֹרָה כְּמוֹתוֹ.

ח.

שֶׁבַח הָרַבָּנִית שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵאִיר - מָרַת פֶּערְל

כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵאִיר לְגִיל שִׁבַּע־עֶשְׂרֵה זָכָה לְהִנָּשֵׂא לְבַת גְּדוֹלֵי הַיִּחוּס[יג], הָרַבָּנִית הַצַּדֶּקֶת מָרַת פֶּערְל, עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם, שֶׁמִּימֵי נְעוּרֶיהָ כִּמְעַט מָסְרָה נַפְשָׁהּ שֶׁיּוּכַל בַּעְלָהּ לָשֶׁבֶת עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה, וְאַף לָקְחָה מִמֶּנּוּ אֶת הַמְּלָאכָה כְּדֵי שֶׁיּוּכַל רַק לִלְמֹד, וְאֶת בְּנֵי יְשִׁיבָתוֹ שֶׁבָּעִיר אוֹיבֶּער־וּוישֶׁעוָוא שֶׁהָיוּ רֻבָּם כְּכֻלָּם בְּנֵי עֲנִיִּים מְרוּדִים חַסְרֵי פַּת לֶחֶם, הֶחֱזִיקָה וְהִפְרִישָׁה מִמַּאֲכָלָהּ הַמּוּעָט לְהַחְיוֹתָם. וּבִזְכוּתָהּ זָכָה לְהִתְגַּדֵּל כְּאֶחָד מִקְּדוֹשֵׁי־אֶרֶץ, וְהֵאִיר לְרַבִּים וְטוֹבִים שֶׁפָּקְדוּ אֶת בֵּית מִדְרָשׁוֹ לְהִתְחַמֵּם בְּאוֹרוֹ הַגָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ וְלִזְכּוֹת לְעֵצָה טוֹבָה בְּכָל דָּבָר וְעִנְיָן, וְקָנָה אֶת שְׁמוֹ בֵּין גְּדוֹלֵי הַדּוֹר הַמְּאִירִים לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ.

ט.

דְּבֵקוּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵאִיר בְּצַדִּיקֵי הַדּוֹר ז״ע

תְּשׁוּקָה גְּדוֹלָה הָיְתָה לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר־מֵאִיר לְהִתְדַּבֵּק בְּאָהֳלֵי

יב. הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אַהֲרֹן צְבִי וֵוינְבֶּערְגֶער זי״ע, נִסְתַּלֵּק כ״ח כִּסְלֵיו תרנ״ג.

יג. הָיְתָה בַּת הַגָּאוֹן מוֹרֵנוּ רַבִּי חַיִּים יוֹסֵף צְבִי הַכֹּהֵן הֶעלֶער מִסִּיגֶעט, בֶּן הַגָּאוֹן רַבִּי מֹשֶׁה הַכֹּהֵן מִקְּרַאסְנָא, בֶּן הַגָּאוֹן רַבִּי יְחִיאֵל הֶעלֶער, אַבְדַ״ק מַאטֶע־סַאלְקָא, בֶּן גְּאוֹן־יִשְׂרָאֵל רַבִּי יְהוּדָה הֶעלֶער אַבְדַ״ק סִיגֶעט בַּעַל מְחַבֵּר סֵפֶר ׳קוּנְטְרֵס הַסְּפֵקוֹת׳ וּ׳תְרוּמַת הַכְּרִי׳ עַל חֹשֶׁן־מִשְׁפָּט, אָחִיו שֶׁל בַּעַל הַ׳קְּצוֹת־הַחֹשֶׁן׳, בֶּן הַגָּאוֹן רַבִּי יוֹסֵף מִקַּאלִישׁ, בֶּן הַגָּאוֹן רַבִּי יְחִיאֵל מִיכַל הַכֹּהֵן, בֶּן הַגָּאוֹן רַבִּי יְהוּדָה הַכֹּהֵן, בֶּן הַגָּאוֹן רַבִּי יַעֲקֹב־יוֹסֵף הַכֹּהֵן - רֹאשׁ יְשִׁיבָה בְּעִיר טְרִיסְק וְהַגָּלִיל, חָתְנוֹ (לוֹקֵחַ בִּתּוֹ מָרַת רֵיזֶל) שֶׁל **רַבֵּנוּ בַּעַל הַתּוֹסְפוֹת־יוֹם־טוֹב** זי״ע - זֵכֶר צַדִּיקִים לִבְרָכָה, כַּמְבֹאָר בִּמְגִלַּת אֵיכָה.

צַדִּיקֵי הַדּוֹר, וּבְכַמָּה שָׁנִים נָסַע לְרֹאשׁ־הַשָּׁנָה לְבֶעלְזָא לְהִסְתּוֹפֵף בְּצֵל הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מִבֶּעלְזָא זי״ע[יד], וּבְיוֹם־הַכִּפּוּרִים נָסַע לְוִיזְ׳נִיץ לְהִסְתּוֹפֵף בְּצִלּוֹ שֶׁל הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מְנַחֵם מֶענְדִיל בַּעַל הַ׳צֶמַח־צַדִּיק׳ מִוִיזְ׳נִיץ זי״ע[טו], וּבַיָּמִים הָאַחֲרוֹנִים שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת הִסְתּוֹפֵף בְּצֵל הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ, רַבִּי יְקוּתִיאֵל־יְהוּדָה, בַּעַל הַ׳יִיטַב־לֵב׳ מִסִּיגֶעט זי״ע[טז], וְכֵן הָיָה נוֹסֵעַ מִפְּקִידָה לִפְקִידָה אֶל בַּעַל הַ׳דִּבְרֵי־יְחֶזְקֵאל׳ מִשִּׁינָאוָוא זי״ע[יז].

י.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵאִיר מְכַהֵן כָּרֵב בְּנִיר־לוּגַאשׁ וְהַגָּלִיל

בִּשְׁנַת תר״ס הִתְקַבֵּל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר־מֵאִיר לְרַב וְאַב־בֵּית־דִּין בִּקְהִלָּה־קְדוֹשָׁה נִיר־לוּגַאשׁ וְהַגָּלִיל, וְתֵכֶף הִתְקַבְּצוּ סְבִיבוֹ, בַּחוּרִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְיִרְאֵי־הַשֵּׁם לְקַבֵּל תּוֹרָה מִפִּיו, וְלִפְעָמִים מָנוּ הַתַּלְמִידִים כְּשִׁבְעִים בְּמִסְפָּר, וְאַף יוֹתֵר, וְלָמְדוּ תּוֹרָה מִתּוֹךְ הַדְּחָק וְעֹנִי, כִּי הָיוּ בְּיִשּׁוּב קָטָן לֹא עָבַר בּוֹ אִישׁ... וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לָמְדוּ בְּהַתְמָדָה רַבָּה, וְתַחַת הַנְהָגָתוֹ בִּישִׁיבָה זוֹ יָצְאוּ תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה, וּבִישִׁיבָתוֹ זָכָה לִלְמֹד גַּם נֶכְדּוֹ – **רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב** – אָבִיו שֶׁל מוֹהֲרָא״שׁ, בְּמֶשֶׁךְ רֹב שְׁנוֹת בַּחֲרוּתוֹ, וּבְיִחוּד הִדְרִיךְ אוֹתוֹ הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה, וְאֶת כֹּחַ הַפְּסַק קִבֵּל מִזְּקֵנוֹ זֶה.

יא.

הַסָּבָא וְנֶכְדּוֹ מִסְתּוֹפְפִים אֵצֶל הָרַבִּי מִבֶּעלְזָ

אֲבִי מוֹהֲרָא״שׁ – **רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב**, הָיָה עִלּוּי מִנְּעוּרָיו, וּכְשֶׁהָיָה יֶלֶד קָטָן צֵרְפוֹ זְקֵנוֹ **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר־מֵאִיר** הַנַּ״ל לִנְסִיעָתוֹ **אֶל הָרַב**

יד. נִסְתַּלֵּק כ״ג שְׁבָט תרנ״ד.

טו. נִסְתַּלֵּק כ״ט תִּשְׁרֵי תרמ״ה.

טז. נִסְתַּלֵּק ו׳ אֱלוּל תרמ״ג.

יז. בְּנוֹ שֶׁל הַ׳דִּבְרֵי־חַיִּים׳ מִצַּאנְז זי״ע, נִסְתַּלֵּק ו׳ טֵבֵת תרנ״ט.

הַקָּדוֹשׁ מַהַרִי״ד מִבֶּעלְזָא זי״ע״ח, כַּאֲשֶׁר שָׁהָה בְּעִיר רַאצְפֶּערְט, הָאַדְמוֹ״ר מִבֶּעלְזָא כִּבֵּד הִכִּיר אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר־מֵאִיר עוֹד מֵאָז נְסִיעוֹתָיו לְבֶעלְזָא לְאָבִיו הָאַדְמוֹ״ר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זי״ע, וְהָיְתָה דַּרְכּוֹ לְשׂוֹחֵחַ בִּלְמוּד עִם הָרַבָּנִים, וְהָיְתָה לוֹ יְדִידוּת עִמּוֹ. וְכַאֲשֶׁר הִגִּיעַ עִם נָכְדוֹ לְרַאצְפֶּערְט לְבֶעלְזָא, וְהָיְתָה קְפֵדָה בְּבֶעלְזָא שֶׁלֹּא יֵשְׁבוּ יְלָדִים לְיַד הַשֻּׁלְחָן, וְהַגַּבַּאי ר׳ אַהֲרֹן יְהוֹשֻׁעַ זַ״ל, אָמַר לַסַּבָּא שֶׁהוּא לוֹקֵחַ אֶת הַיֶּלֶד עִמּוֹ עַל אַחֲרָיוּתוֹ, וְכַאֲשֶׁר נִכְנַס הָאַדְמוֹ״ר, וְהֵבִין שֶׁהַיֶּלֶד מִתְעַקֵּשׁ לְהִשָּׁאֵר עִם זְקֵנוֹ – רִמֵּז לוֹ שֶׁיִּתֵּן לוֹ לְהִשָּׁאֵר, וְאַף הִקְפִּיד שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּמַהֲלַךְ עֲרִיכַת הַשֻּׁלְחָן לִשְׁלֹחַ לוֹ שִׁירַיִים, וְדִקְדֵּק לְהַכְנִיסָם לְתוֹךְ יְדֵי הַיֶּלֶד.

יב.

הָרַבִּי מִבֶּעלְזָ מִתְפַּעֵל מֵהַיָּנִיק וְחַכִּים, ר׳ מְנַחֵם־זְאֵב

וּכְשֶׁהָיָה רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב בֶּן שֵׁשׁ, הֵבִיאָתוֹ זִקְנָתוֹ הָרַבָּנִית מָרַת פֶּערְל לְרַאצְפֶּערְט אֶל הָרַב הַקָּדוֹשׁ מִבֶּעלְזָא, לְלֹא זְקֵנוֹ [שֶׁהָיָה חוֹלֶה אָז], וְהָיָה לָבוּשׁ בְּקַפּוֹטָה הַתְּפוּרָה לְפִי מִדָּתוֹ הַקְּטַנָּה, וְכֵיוָן שֶׁלֹּא הָיָה שָׁכִיחַ שֶׁיֶּלֶד מֵהוּנְגַרְיָה יִלְבַּשׁ לְבוּשׁ זֶה, אֲזַי כְּשֶׁרָאָהוּ הָרַב הַקָּדוֹשׁ שְׁאָלוֹ: ״מִי אַתָּה״? וְעָנָה: ״אֲנִי נֶכֶד הָרַב מִנִּיר־לוּגַאשׁ״, וְשׁוּב שְׁאָלוֹ: ״וּמִי תָּפַר לְךָ דִּי שֵׁיינֶע בֶּעקִיטְשֶׁע״? [הַקַּפּוֹטָה הַיָּפָה הַזּוֹ?] וְעָנָה: ״הַסַּבְתָּא שֶׁלִּי״... וּלְקָחוֹ אֵלָיו עַל בִּרְכָּיו הַקָּדוֹשִׁים, וְסִלְסֵל בְּפֵאוֹתָיו בַּחֲבִיבוּת גְּדוֹלָה, וּבֵרְכוֹ שֶׁיִּהְיֶה גָּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל, וְלִפְנֵי הִסְתַּלְּקוּתוֹ שֶׁל רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב סִפֵּר שׁוּב אֶת הַסִּפּוּר הַזֶּה בְּאָזְנֵי בְּנוֹ הַגָּאוֹן רַבִּי בִּנְיָמִין, וְהִתְבַּטֵּא:

יח. הָאַדְמוֹ״ר רַבִּי יְשָׂשׂכָר דֹּב מִבֶּעלְזָא זי״ע בֶּן הָאַדְמוֹ״ר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הָאַדְמוֹ״ר הַשְּׁלִישִׁי בְּשׁוֹשֶׁלֶת בֶּעלְזָא נוֹלַד בִּשְׁנַת תרי״ב, נוֹדַע בִּתְקוּפָתוֹ כְּמַנְהִיג יִשְׂרָאֵל מַבְהָק, נֶאֱבַק נֶגֶד הַפְּרָצוֹת בְּכֶרֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְלָחַם בְּמַרְשִׁיעֵי בְּרִית וּבִפְרָט נֶגֶד הַמִּתְחַדְּשִׁים, וְהָיָה קַנַּאי גָּדוֹל, וְחָרַת עַל דִּגְלוֹ אֶת הַנֶּאֱמָנוּת לְדַרְכֵי אָבוֹת וּמִנְהָגֵיהֶם, הֶחְדִּיר יִרְאָה טְהוֹרָה בַּאֲלָפִים, רַבִּים הֵשִׁיב מֵעָוֹן, הָיָה לַמְּדָן עָצוּם, וּפִלְפֵּל עִם גְּדוֹלֵי הַלּוֹמְדִים שֶׁבְּדוֹרוֹ, פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת לָרַבִּים שֶׁנְּהָרוּ אֵלָיו, מֵהֶם מְאוֹרֵי הַדּוֹר שֶׁהִתְבַּטְּלוּ אֵלָיו, וְנִסְתַּלֵּק בכ״ב חֶשְׁוָן תרפ״ז וְנִטְמַן בְּעִיר בֶּעלְזָא לְיַד אֲבוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים.

״הִרְגַּשְׁתִּי אָז שֶׁנָּפַח בִּי יִרְאַת שָׁמַיִם״.

יג.

שְׁבָחִים מְפֻלָּגִים שֶׁאָמְרוּ גְּדוֹלֵי הַדּוֹר עַל רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב בִּצְעִירוּתוֹ

וְהִנֵּה כָּאָמוּר, עִקַּר לִמּוּדוֹ הָיָה אֵצֶל זְקֵנוֹ הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר־מֵאִיר**, שֶׁהָיָה רֹאשׁ־הַיְּשִׁיבָה שָׁם, וְהָיָה מַתְמִיד עָצוּם וְלָמַד יוֹמָם וָלַיְלָה, כַּחֲשֵׁכָה כָּאוֹרָה, עָלָה וְנִתְעַלָּה עַל בְּנֵי גִילוֹ, וּכְשֶׁהָיָה יֶלֶד בֶּן שְׁמוֹנֶה הִתְחִיל זְקֵנוֹ זַצַ״ל לִלְמֹד עִמּוֹ שֻׁלְחָן־עָרוּךְ יוֹרֶה־דֵּעָה חֵלֶק א׳, וּבְגִיל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה כְּבָר יָדַע בְּעַל פֶּה אֶת כָּל סֵפֶר ׳שִׂמְלָה חֲדָשָׁה׳, וּכְשֶׁהִגִּיעַ לְגִיל תְּשַׁע־עֶשְׂרֵה, הִתְעַטֵּר בְּנֵזֶר הוֹרָאָה מִגְּאוֹן דּוֹרוֹ בַּעַל הַ׳לְּבוּשֵׁי־מָרְדְּכַי׳ מִמַּאד זי״ע, וּבְתוֹךְ כְּתַב הַ״הֶתֵּר־הוֹרָאָה׳ שֶׁהֶעֱנִיק לוֹ, כָּתַב בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: **וְהָיִיתִי מִשְׁתָּאֶה לוֹ צָעִיר לָיָמִים, וְיֵשׁ בּוֹ טַעַם זְקֵנִים, כִּמְעַט אֵינוֹ מָצוּי שֶׁיִּהְיֶה** וְכוּ׳ וְכוּ׳. וְכֵן הַגָּאוֹן הַמַּהַרְשַׁ״ג זי״ע, שֶׁהָיָה מְפָרְסָם בְּדוֹרוֹ כְּמִי שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן סְמִיכָה לְבַחוּרִים לִפְנֵי נִשּׂוּאֵיהֶם בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, הִתְפַּעֵל כָּל־כָּךְ מִבְּקִיאוּתוֹ, עַד שֶׁיָּצָא מִגְּדֵרוֹ וְצִיֵּד אוֹתוֹ בִּכְתָב הוֹרְמְנָא, וּבוֹ הֵעִיד: **וּמָצָאתִי אוֹתוֹ בָּקִי הֵיטֵב בְּכָל הַהֲלָכוֹת הַמְּבֹאָרוֹת בְּשֻׁלְחָן־עָרוּךְ וּבַאַחֲרוֹנִים, אָדָם אֶחָד מֵאֶלֶף מָצָאתִי בָּקִי כָּזֶה** וְכוּ׳ וְכוּ׳, וְסִפְּרוּ תַּלְמִידֵי הַגָּאוֹן הַמַּהַרְשַׁ״ג, כִּי כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה רַבָּם יוֹצֵא מִגְּדֵרוֹ מֵהִתְפַּעֲלוּת עַל בְּקִיאוּתוֹ הָעֲצוּמָה שֶׁל הַבָּחוּר הָעִלּוּי מְנַחֵם־זְאֵב, שֶׁהִצְלִיחַ לְהַפְלִיא גַּם אֶת הָאֲרָיוֹת הַמִּתְגַּבְּרִים בַּתּוֹרָה שֶׁכִּמְעַט לֹא הִנִּיחוּ כְּמוֹתָם בְּדוֹרָם.

יד.

סִפּוּר נוֹרָא וְנִפְלָא עַל כִּבּוּד אָב וָאֵם

וְסִפֵּר מוֹהַרָא״שׁ סִפּוּר נִפְלָא, מֵאָבִיו רַבִּי מְנַחֵם זְאֵב, שֶׁקָּרָה עִמּוֹ בִּהְיוֹתוֹ יֶלֶד בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים בְּבֵית אָבִיו הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי

יט. הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מָרְדְּכַי יְהוּדָה הַלֵּוִי וִינְקְלֶר זי״ע, נִסְתַּלֵּק בְּי״ז בְּתַמּוּז תרצ״ב.

כ. הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן גְּרִינְפֶעלְד זי״ע, נִסְתַּלֵּק י״ט שְׁבָט תר״ץ.

אֲלֶכְסַנְדֶּר זוּשָׁא, שֶׁרָאָה אֶת אָבִיו מִתְוַכֵּחַ בְּלִמּוּד עִם לַמְּדָן בִּפְשָׁט שֶׁל קֶטַע תּוֹסְפוֹת בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין, וְהָיוּ צְעָקוֹת גְּדוֹלוֹת בֵּינֵיהֶם, כְּדֶרֶךְ לוֹמְדִים שֶׁמִּתְוַכְּחִים וּמִתְפַּלְפְּלִים יַחַד. וְשָׁמַע אֵיךְ שֶׁהַלַּמְּדָן צוֹעֵק עַל אָבִיו: ״אֵינְךָ יוֹדֵעַ פְּשַׁט בַּתּוֹסְפוֹת, וְאֵינְךָ לוֹמֵד פְּשַׁט נָכוֹן״, וְחָרָה לַיֶּלֶד מְאֹד, שֶׁאֶחָד יִצְעַק עַל אָבִיו שֶׁאֵינוֹ לוֹמֵד פְּשַׁט טוֹב וְנָכוֹן בַּתּוֹסְפוֹת, וִיבַזֶּה אוֹתוֹ כָּךְ... וְנִגַּשׁ סָמוּךְ אֲלֵיהֶם, וְהִסְתַּכֵּל עַל אֵיזֶה תּוֹסְפוֹת הֵם מְפַלְפְּלִים, וְהָלַךְ מִיַּד אֶל חֶדֶר אַחֵר, וְלָקַח גְּמָרָא מַסֶּכֶת גִּיטִּין, וְלָמַד בִּזְרִיזוּת אֶת כָּל הַדַּף גְּמָרָא עִם הָרַשִׁ״י וְהַתּוֹסְפוֹת, עַד שֶׁנִּתְבָּרֵר לוֹ שֶׁהַצֶּדֶק עִם אָבִיו, וְחָזַר אֲלֵיהֶם, וְעָנָה וְאָמַר אֶל הַלַּמְּדָן שֶׁהָיָה מְפַלְפֵּל עִם אָבִיו: ״סְלִיחָה! אֲבָל טְעִיתֶם בַּהֲבָנַת פְּשַׁט בַּתּוֹסְפוֹת, וְהַצֶּדֶק עִם אָבִי״... עוֹדוֹ מְדַבֵּר, וְרוֹצֶה לְהַבִּיעַ אֶת דַּעְתּוֹ בְּבֵאוּר דִּבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת - הִבְחִין בִּפְנֵי אָבִיו הַזּוֹעֲפוֹת אֵלָיו, וְעֵינָיו נְעוּצוֹת בּוֹ בְּהַקְפָּדָה גְּדוֹלָה. וּבָרַח הַיֶּלֶד מִן הַחֶדֶר בְּבֶהָלָה גְּדוֹלָה, מֵרֹב פַּחַד שֶׁל הַקְפָּדַת אָבִיו, וְאַחַר שֶׁגָּמְרוּ הַפִּלְפּוּל וְהַוִּכּוּחַ שֶׁלָּהֶם, קָרָא לוֹ אָבִיו וּפָתַח לְפָנָיו שֻׁלְחָן־עָרוּךְ בְּהִלְכוֹת כִּבּוּד אָב וָאֵם, וְהֵרְאָה לוֹ (בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רמ, סָעִיף ב), שֶׁאִסּוּר גָּמוּר הוּא לוֹמַר: ״נִרְאִין דִּבְרֵי אַבָּא״, כִּי אֵין רְשׁוּת לְבֵן לְהַכְרִיעַ בְּדִבְרֵי אָבִיו כְּלָל, וְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ בְּתוֹכַחַת מְגֻלָּה, עַל שֶׁרָצָה לְהוֹכִיחַ לַלַּמְּדָן, שֶׁהַצֶּדֶק עִם אָבִיו.

וְנִשְׁאֲרָה הַתּוֹכֵחָה הַזֹּאת חֲקוּקָה בְּמוֹחוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו, עַד שֶׁגַּם יָמִים סְפוּרִים לִפְנֵי הִסְתַּלְּקוּתוֹ, סִפֵּר אָבִיו שֶׁל מוֹהֲרָא״ש אֶת הַסִּפּוּר הַזֶּה לְמוֹהֲרָא״ש[כא]. וְסִיֵּם אָז לוֹמַר לוֹ: ״וְעַד הַיּוֹם אֵינִי זוֹכֶה לְהָבִין לָמָּה אַחַר דִּבְרֵי הַתּוֹכֵחָה הַנִּזְכָּרִים שֶׁאָמַר לִי אָבִי - לֹא צָבַט בְּלֶחְיֵי דֶּרֶךְ חִבָּה, אוֹ אָמַר לִי כַּמָּה דִּבְרֵי שֶׁבַח, עַל אֲשֶׁר הִצְלַחְתִּי בִּזְמַן מֵעָט כָּזֶה, לַעֲבוֹר עַל כָּל הַדַּף גְּמָרָא־רַשִׁ״י־

כא. רְאֵה לְקַמָּן סִימָן קצג בַּהֶעָרָה.

וְתוֹסְפוֹת, וּלְהָבִין שֶׁהַצֶּדֶק עִמּוֹ, כִּי הָיִיתִי סַךְ הַכֹּל רַק בְּגִיל תֵּשַׁע שָׁנִים, אֲבָל אָבִי לֹא לִטְפַנִי, וְלֹא אָמַר לִי שׁוּם דִּבְרֵי שֶׁבַח, רַק דִּבְרֵי תּוֹכֵחָה אֵלּוּ״, וְכַנִּרְאֶה מִצְוַת כִּבּוּד־אָב כָּל־כָּךְ חֲמוּרָה, עַד שֶׁאֵין לְוַתֵּר עַל שׁוּם נְקֻדָּה כְּלָל.

טו.

עֵדוּת מֵהִסְתּוֹפְפוּת רַבִּי מְנַחֵם זְאֵב זַ״ע אֵצֶל הָ׳אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל׳

מַעֲשֶׂה נִפְלָא סִפֵּר מוֹהֲרָא״ש, מֵעֵדוּת אָבִיו הַגָּאוֹן רַבִּי מְנַחֵם זְאֵב, שֶׁבְּבַחֲרוּתוֹ הָיָה פַּעַם אֵצֶל הָרַב הַקָּדוֹשׁ בַּעַל הָ׳אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל׳ מִוִּיזְ׳נִיץ זי״ע, אֲשֶׁר מִדָּתוֹ בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל הָיְתָה לְהַפְלִיא, כַּיָּדוּעַ, וּבְמִדָּה זוֹ קֵרֵב אַלְפֵי אֲנָשִׁים אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, וּכְשֶׁהָיָה אֶצְלוֹ אָבִיו – הָיוּ שָׁם כַּמָּה מֵאוֹת אֲנָשִׁים שֶׁבָּאוּ לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ שָׁלוֹם, וּבֵין הַבָּאִים הָיָה יְהוּדִי כַּפְּרִי, אֲשֶׁר יָדָיו הָיוּ נְפוּחוֹת מְאֹד וּמְכֻסּוֹת בְּדַם וּבְמַגְלָה, וְהָיָה מְשֻׁקָּץ מְאֹד בְּעֵינֵי רוֹאָיו, רַחֲמָנָא לִיצְלָן. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁיְּהוּדִי זֶה דָּחַק עַצְמוֹ גַּם־כֵּן לְקַבֵּל שָׁלוֹם – לֹא הִנִּיחוּהוּ הַחֲסִידִים, וּכְכָל שֶׁנִּדְחַף יוֹתֵר אֶל הַצַּדִּיק – יוֹתֵר רִחֲקוּהוּ.

וּכְשֶׁרָאָה זֹאת הַצַּדִּיק מֵרָחוֹק, פָּנָה לָלֶכֶת לְעֵבֶר הַיְּהוּדִי, וְהַהוּא טֶרֶם הִבְחִין שֶׁהַצַּדִּיק הוֹלֵךְ וְקָרֵב, וְעַל־כֵּן דָּחַק אֶת עַצְמוֹ מְאֹד, וּפִתְאֹם כְּבָר הַצַּדִּיק הָיָה עוֹמֵד עַל יָדוֹ, וְנָטַל הַצַּדִּיק אֶת יָדוֹ בְּאַהֲבָה כָּזוֹ שֶׁאֵין לְשַׁעֵר, וְהָיָה הַדָּבָר לְפֶלֶא בְּעֵינֵי כָּל רוֹאָיו, כִּי יָדָיו הָיוּ מְזֹהָמוֹת וּמְשֻׁקָּצוֹת, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, מְלֵאוֹת בְּדָם וְכוּ׳, וְהַצַּדִּיק לֹא הִסְתַּכֵּל עַל זֶה, רַק נְשָׁקוֹ וּבֵרְכוֹ וּפְטָרוֹ לְשָׁלוֹם[כב].

[וְיָפֶה סִפֵּר מוֹהֲרָא״ש סִפּוּר זֶה, כִּי זֹאת הָיְתָה מִדָּתוֹ כָּל הַיָּמִים, לְקָרֵב כָּל יְהוּדִי אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, מִבְּלִי

כב. עַיֵּן בְּסֵפֶר ׳שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא״ש׳ חֵלֶק א׳, עַמּוּדִים טו־טז, וְהֶמְשֵׁךְ הַשִּׂיחָה לְאוֹר הַסִּפּוּר הַזֶּה.

הַבֵּט עַל מַצָּבוֹ הַגַּשְׁמִי וְהָרוּחָנִי, וְעָשָׂה כְּכָל יְכָלְתּוֹ לְהָאִיר פָּנָיו הַקְּדוֹשׁוֹת אֵלָיו וּלְקָרְבוֹ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ].

טז.

שֶׁבַח וּגְדֻלַּת אֵשֶׁת חָבֵר - הָרַבָּנִית מַלְכָּה, אֵם מוֹהֲרָא"שׁ

בִּשְׁנַת תרצ"ג, נָשָׂא לְאִשָּׁה אֶת הָרַבָּנִית הַצַּדֶּקֶת מָרַת מַלְכָּה, **עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם,** (אִמּוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"שׁ) שֶׁהָיְתָה "אֵשֶׁת חַיִל עֲטֶרֶת בַּעְלָהּ" (מִשְׁלֵי יב, ד), הִיא הָיְתָה אִשָּׁה חֲשׁוּבָה מִשִּׁכְמָה וּלְמַעְלָה[כג], מְלֵאָה מִדּוֹת טוֹבוֹת וּתְרוּמִיּוֹת, כָּל יָמֶיהָ בָּרְחָה מִן הַמּוֹתְרוֹת שֶׁהִצְטַיְּנָה בְּמִדַּת הַצְנֵעַ לֶכֶת, לֹא יְאֻמַּן כִּי יְסֻפָּר, וּבַעֲלָהּ הַגָּאוֹן הֵעִיד עָלֶיהָ כִּי כָּל תּוֹרָתוֹ - שֶׁלָּהּ הִיא! כִּי מֵעוֹלָם לֹא בִּקְּשָׁה מִמֶּנּוּ שׁוּם דָּבָר וְהִסְתַּפְּקָה בְּמַה שֶּׁיֵּשׁ לָהּ, וּבִזְכוּתָהּ הָיָה יָכוֹל לָשֶׁבֶת עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה גַּם בַּעֲנִיּוּת הַגְּדוֹלָה שֶׁחָוּוּ רַבּוֹת בַּשָּׁנִים.

הִיא הָיְתָה יְדוּעָה בְּטוּב לִבָּהּ, וְכֵן בְּמִדַּת הַכְנָסַת הָאוֹרְחִים שֶׁלָּהּ שֶׁהָיְתָה מִצְטַיֶּנֶת בָּהּ בְּאֹפֶן יוֹצֵא מִן הַכְּלָל, וּבִפְרָט אַחֲרֵי הַמִּלְחָמָה הָעוֹלָמִית, שֶׁהָיְתָה מְאֻרַחַת בַּשַּׁבָּתוֹת פְּלִיטֵי הַגּוֹלָה רַבִּים, וְלֹא תָּמִיד הָיְתָה הַפְּרוּטָה מְצוּיָה בְּיָדָהּ, כְּדֵי שֶׁתּוּכַל לִקְנוֹת בַּעֲבוּרָם מִצְרָכִים שֶׁמֵּהֶם תָּכִין לָהֶם אֲרוּחוֹת, וְהָיְתָה מַפְרִישָׁה מִמַּאֲכָלָהּ, וּמוֹתִירָה לְעַצְמָהּ אֶת הַשִּׁירַיִם.

כג. "אִמִּי, עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם, הָיְתָה צַדֶּקֶת גְּדוֹלָה מְאֹד, שֶׁלֹּא נִתֵּן אֲפִלּוּ לְהַסְבִּיר בַּפֶּה וְכָל שֶׁכֵּן בִּכְתָב" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קעד, מִכְתָּב מו־רפד). "לֹא יְאֻמַּן כִּי יְסֻפָּר אֵיזֶה חֶסֶד הִיא עָשְׂתָה, סָבְלָה סֵבֶל בְּכָל פַּעַם, בִּזְיוֹנוֹת וְעֶלְבּוֹנוֹת סָפְגָה, וַאֲנִי יָכוֹל לְדַבֵּר שָׁעוֹת שָׁעוֹת מִגְּדֻלָּתָהּ שֶׁל הָאִמָּא" (לֵיל הַיַּאַרְצַייט, אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קעד, מִכְתָּב מו־רפו). "בִּשְׁנַת תש"ח כְּשֶׁכָּל הָעוֹלִים הִגִּיעוּ, הָיִיתִי אָז יֶלֶד, וַאֲנִי זוֹכֵר אֶת הוֹרַי, שֶׁהָיוּ עוֹזְרִים לְכָל הָעוֹלִים וְהַנִּצּוֹלִים... וְהַלְוַאי וְהַלְוַאי, שֶׁיִּהְיֶה לָנוּ אָחוּז אֶחָד מִמַּה שֶׁהָיְתָה, אֶת נְדִיבוּת הַלֵּב, אֶת הָעֵזֶר שֶׁעָזְרָה לַזּוּלַת, אָז הָיָה כַּמָּה שָׁנִים אַחַר הַשּׁוֹאָה, כְּשֶׁעָלוּ בַּחוּרִים וְלָמְדוּ אֵצֶל הָאַבָּא בְּיִשִׁיבָה, לֹא הָיָה לָהֶם כְּלוּם, וְהַבָּנוֹת הָיוּ בַּפְּנִימִיּוֹת, וְהָאִמָּא שִׁדְּכָה אוֹתָם, הָאִמָּא הָלְכָה וְקִבְּצָה נְדָבוֹת לְעֵזֶר לַבַּחוּרִים וְלַבָּנוֹת לְהִתְחַתֵּן, לֹא הָיָה לָהֶם כְּלוּם, יְתוֹמִים וִיתוֹמוֹת חַסְרֵי כָּל. וּבְבֵית זֶה גָּדַלְתִּי, רָאִיתִי אֵיךְ שֶׁהָאִמָּא כָּל־כָּךְ מְסוּרָה לַזּוּלַת, הַחִנּוּךְ הַזֶּה שֶׁרָאִיתִי בַּבַּיִת, נִכְנַס לִי בְּתוֹךְ הַדָּם, בְּתוֹךְ הָעֲצָמוֹת, חָיִיתִי עִם זֶה, זֶה מַה שֶּׁקִּבַּלְתִּי מֵהָאִמָּא" (שָׁם מו־רפז).

גַּם הָיְתָה עַסְקָנִית גְּדוֹלָה בִּדְאָגָה לְצָרְכֵי חֲתָנִים וְכַלּוֹת, יְתוֹמִים וִיתוֹמוֹת פְּלִיטֵי הַגּוֹלָה, וְהֵכִינָה לָהֶם אֶת כָּל צָרְכֵי הַחֲתֻנָּה עַל הַצַּד הַיּוֹתֵר טוֹב, וְעָמְדָה לְצִדָּם, עַד שֶׁרָאֲתָה אוֹתָם בּוֹנִים בָּתִּים נֶאֱמָנִים בְּיִשְׂרָאֵל, זְכוּתָהּ תָּגֵן עָלֵינוּ.

יז.

גְּדֻלּוּתוֹ שֶׁל בַּעַל הַ'גִּיא חִזָּיוֹן' - אֲבִי הָרַבָּנִית מַלְכָּה

הָרַבָּנִית מַלְכָּה, הָיְתָה בִּתּוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן הַגָּדוֹל רַבִּי חַיִּים־שְׁלֹמֹה־זַלְמָן מֹאשְׁקָאוִויטְשׁ זי״ע[כד] שֶׁהָיָה רַאֲבַ״ד הָעִיר טאַקאַי מִשְּׁנַת תרנ״ד וְעַד שְׁנַת תרצ״ו, בַּעַל מְחַבֵּר סֵפֶר הַקָּדוֹשׁ 'גֵּיא־חִזָּיוֹן'. בִּשְׁנַת תרנ״ב הִתְעַטֵּר בַּעֲטֶרֶת הוֹרָאָה מֵאַרְבָּעָה גְּדוֹלֵי הַדּוֹר שֶׁבַּיָּמִים הָהֵם, הֲלוֹא הֵמָּה, הַגְּאוֹנִים הַגְּדוֹלִים הַצַּדִּיקִים:

כד. נוֹלַד בְּעִיר אוּהֶעל בִּשְׁנַת תרכ״ה בְּחֹדֶשׁ תַּמּוּז לְאָבִיו הָרַבָּנִי הַמַּפְלָג הַצַּדִּיק תָּמִים רַבִּי צְבִי הִירְשׁ זַ״ל, (נִפְטַר כ״ח ניסן תרנ״ח), וּלְאִמּוֹ הַצַּדְקָנִית צְנוּעָה וַחֲסִידָה מָרַת בְּרָכָה ע״ה (נִפְטְרָה ז' אִיָּר תרנ״ה), נֶכֶד הרה״ק רַבִּי מְשׁוּלָם זַלְמָן זַ״ל אֲשֶׁר שְׁמוֹ בְּקִרְבּוֹ, מִגְּדוֹלֵי תַּלְמִידָיו שֶׁל הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ בַּעַל 'יִשְׂמַח־מֹשֶׁה' זי״ע. וּלְטוֹב יִזָּכֵר שֵׁם זִקְנָתוֹ מַחְבֶּרֶת הַקָּדֵשׁ, אֵשֶׁת חַיִל צְנוּעָה וַחֲסִידָה וּגְדוֹלָה בְּמַעֲשֶׂיהָ, הָרַבָּנִית פֵּייגֶא בַּת רַבִּי בָּרוּךְ זַ״ל, אֲשֶׁר תָּמִיד הָיָה מְסַפֵּר רַבִּי חַיִּים שְׁלֹמֹה זַלְמָן מַעֲלוֹתֶיהָ הַטּוֹבוֹת וְצִדְקָתָהּ. בְּעוֹדֶנּוּ יֶלֶד קָטָן רַךְ בְּשָׁנִים בְּמַעֲלָלוֹ הִתְנַכֵּר נַעַר וְשָׁקַד עַל דַּלְתֵי הַתּוֹרָה בְּהִתְמָדָה וּשְׁקִידָה נִפְלָאָה, וּבִהְיוֹתוֹ כְּבֶן שְׁמוֹנֶה שָׁנִים זָכָה לְקַבֵּל בְּרִכַּת צַדִּיק מֵהַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ בַּעַל הַ'יִטַב־לֵב' זי״ע שֶׁהֵבִיאָתוּ אִמּוֹ לְפָנָיו, וְשָׁאֲלָהּ הָרַבִּי: "מַה שְׁאֵלָתֵךְ וּמַה בַּקָּשָׁתֵךְ?" וְהֵשִׁיבָה: "אֵין לִי בַּקָּשָׁה אַחֶרֶת רַק שֶׁבְּנִי זֶה יִתְעַבֵּד לְאִילָּנָא רַבְרְבָא", וְנַעֲנָה לִמְבַקָּשָׁה, וְנָתַן יָדוֹ הַקָּדוֹשָׁה עַל רֹאשׁוֹ וְהֶאֱצִיל מִבִּרְכָתוֹ הַטְּהוֹרָה עָלָיו, וּבִרְכַּת אוֹתוֹ צַדִּיק הִתְקַיְּמָה בּוֹ. וְהַגָּאוֹן בַּעַל 'דִּבְרֵי יִרְמְיָה' זי״ע אַבְדַ״ק אוּהֶעל, הִשְׁתּוֹמֵם עַל זֹךְ שִׂכְלוֹ שֶׁל הַיֶּלֶד הַקָּטָן כַּאֲשֶׁר הֵבִיאוּ אוֹתוֹ לְפָנָיו לְהִבָּחֵן, וְאָמַר עָלָיו: "מוּבְטָחַנִי בּוֹ שֶׁיִּהְיֶה מוֹרֶה הוֹרָאָה בְּיִשְׂרָאֵל"! וְלָמַד אַחַר־כָּךְ אֵצֶל בְּנוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן בַּעַל 'דִּבְרֵי יִרְמְיָה' זַ״ל - בַּעַל הַ'פְּקֻדַּת אֶלְעָזָר' זַ״ל, שֶׁהָיָה אַחַר־כָּךְ רַב הָעִיר אוּהֶעל וְאוּנְגְוָוואר וְהָיָה מִגְּדוֹלֵי תַּלְמִידָיו, וְהִפְלִיג בְּשִׂבְחוֹ עַל הַתְמָדַת לִמּוּדוֹ וְהָיָה חָבִיב בְּעֵינָיו מְאֹד. וּבִהְיוֹתוֹ כְּבֶן אַחַת־עֶשְׂרֵה הֵבִיא אוֹתוֹ אָחִיו הַגָּאוֹן רַבִּי דָּוִד זַ״ל, (נִפְטַר כ״ט חֶשְׁוָן), (וְנִזְכַּר לְשֶׁבַח בִּתְשׁוּבוֹת נַהֲרֵי אֲפַרְסְמוֹן לְרִבּוֹ הַגָּאוֹן זַ״ל) לַיְשִׁיבָה הָרָמָה שֶׁבָּעִיר פּוּטַאנְק לְדוֹדוֹ זְקֵנוֹ הַגָּאוֹן. שֶׁהִבְחִין בִּשְׂכְלוֹ הַיָּשָׁר וְגֹדֶל חֶשְׁקוֹ בַּתּוֹרָה, וְקִבְּלוֹ בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת, וְהִשְׁגִּיחַ עָלָיו כְּבֶן אָהוּב וְשָׂם נַעֲשָׂה בֵּר מִצְוָה וְדָרַשׁ דְּבַר חִדּוּשׁ בַּחֲרִיצוּת נִפְלָאָה וְהָיָה אָז כְּבָר מְחַדֵּשׁ חִדּוּשִׁים, וְכָתַב בַּקּוּנְטְרֵסִים. וּמִשָּׁם נָסַע לַיְשִׁיבָה הָרָמָה וְהַגְּדוֹלָה לְוַוִיצֶען, וְלָמַד שָׁם אֵצֶל אָב וּבְנוֹ: הֵלֹא הֵם הַגָּאוֹן בַּעַל 'שְׁבִילֵי דָּוִד' זַ״ל, וּבְנוֹ הַגָּאוֹן בַּעַל 'מַעֲשֵׂי לְמֶלֶךְ' עַל הָרַמְבַּ״ם. וְכַאֲשֶׁר הָיָה בֶּן ט״ז שָׁנִים קִיבֵּל מִכְתַּב סְהֲדוּתָא מֵהַגָּאוֹן בַּעַל 'שְׁבִילֵי דָּוִד' שֶׁמְּשַׁבְּחוֹ מְאֹד. וְאַחַר־כָּךְ לָמַד אֵצֶל בַּעַל הַ'הִתְעוֹרְרוּת תְּשׁוּבָה' בְּעֶרְלוּי זַ״ל, שֶׁלֹּא זָז מֵחַבְּרוֹ וּמִלְּהִתְפָּאֵר בּוֹ, בִּפְנֵי גְּאוֹנִים וְצַדִּיקִים שֶׁבָּאוּ לְבַקְּרוֹ, וְהֵעִידוּ עָלָיו שֶׁמְּשַׁבְּחָת לְשַׁבָּת לֹא יָשַׁן בַּמִּטָּה בִּזְמַן שֶׁלָּמַד בַּיְשִׁיבָה.

בַּעַל תְּשׁוּבַת ׳יַד־יִצְחָק׳, בַּעַל ׳נֶטַע־שׂוֹרֵק׳, בַּעַל תְּשׁוּבוֹת ׳נַהֲרֵי אֶפַרְסְמוֹן׳, בַּעַל ׳פְּקֻדַּת־אֶלְעָזָר׳. וְחוּץ מִמַּה שֶׁהָיָה גָּאוֹן עָצוּם מְאֹד בְּפִלְפּוּל וּבְסִבָּרָא הָיָה בַּעַל אַגָּדָה נִפְלָא, כְּמוֹ שֶׁיִּרְאֶה הָרוֹאֶה בְּסִפְרוֹ ׳גֵּיא־חִזָּיוֹן׳ עַל הַתּוֹרָה, וְהָיָה עוֹבֵד הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ בִּתְפִלָּה, בְּתַעֲנִיּוֹת וְסִגּוּפִים, וְהַתְמָדָתוֹ בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הָיְתָה גְּדוֹלָה עַד מְאֹד.

יח.

הַצַּדִּיק בַּעַל הַ׳גֵּיא־חִזָּיוֹן׳ זי״ע הָיָה אִישׁ הָאֶשְׁכּוֹלוֹת - שֶׁהַכֹּל בּוֹ, הָיָה גַּם מַגִּיד נִפְלָא וּמְפֹרְסָם, וְדָרַשׁ בִּפְנֵי הַקָּהָל בְּמַהֲלַךְ שֶׁל אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם שָׁנִים רְצוּפוֹת מִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ, דְּבָרִים יְקָרִים וְנִפְלָאִים בְּקוֹל חוֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ הַתּוֹרָה וְהַיִּרְאָה אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵעִמְקֵי הַלֵּב, וְיָרְדוּ חַדְרֵי בֶּטֶן, גַּם הָיָה סוֹפֵר מָהִיר וּמֵלִיץ נִפְלָא מְפֹרְסָם בִּמְדִינָתוֹ, וְהָיָה בָּקִי נִפְלָא בְּכָל חַדְרֵי תּוֹרָה, אַף בִּדְבָרִים שֶׁרַבִּים וְטוֹבִים אֵינָם יוֹדְעִים הַדְּבָרִים עַל בּוּרְיָם, הָיָה שׂוֹחֵה בְּיַמָּהּ שֶׁל תּוֹרָה כְּבָקִי וְרָגִיל, כִּי כָּל כִּתְבֵי הַנְּבִיאִים וּכְתוּבִים הָיוּ שְׁגוּרִים בְּפִיו עַד לְהַפְלִיא, וְגַם בִּימֵי זִקְנוּתוֹ לֹא הֵנִיחַ מִשִּׁעוּרוֹ הַקָּבוּעַ מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ בְּלִמּוּד הַנְּבִיאִים וּכְתוּבִים אַף שֶׁכְּבָר הָיוּ רְגִילִים בְּפִיו. וְהָיְתָה דַּרְכּוֹ לִנְסֹעַ אֶל צַדִּיקֵי הַדּוֹר, מַמְשִׁיכֵי דֶּרֶךְ הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ זי״ע[כה].

הַגֵּיא חִזָּיוֹן - מַגִּיד וְסוֹפֵר וְדַרְשָׁן עָצוּם

כה. פַּעַם נָסַע אֶל הָרַב הַקָּדוֹשׁ בַּעַל הַ״דִּבְרֵי יְחֶזְקֵאל״ מִשִּׁינְוָא זי״ע, כִּי רָצָה לִרְאוֹת הִתְנַהֲגוּתוֹ בַּקֹּדֶשׁ, וְאוּלַי יִתְקָרֵב אֵלָיו (כִּי לֹא הָיָה כָּל כָּךְ מְקֹרָב לַעֲדַת הַחֲסִידִים אָז), וְהִגִּיעַ זְמַן תְּפִלַּת מִנְחָה, וְרָאָה שֶׁהָרַבִּי מִטַּיֵּל אָנָה וְאָנָה בְּפָנִים מְדֻאָגוֹת מְאֹד, וּכְבָר הִתְאַחֵר וְכִמְעַט נִהְיָה לַיְלָה, וְהָרַב עֲדַיִן מִטַּיֵּל אָנָה וְאָנָה, וְאֵינוֹ נִכְנָס לִתְפִלַּת הַמִּנְחָה, פִּתְאוֹם שָׁמְעוּ מֵרָחוֹק שֶׁמַּגִּיעָה עֲגָלָה עִם סוּסִים מְלֵאָה בַּאֲנָשִׁים, וְהִסְתַּכֵּל הָרַב הַקָּדוֹשׁ הַנַּ״ל בַּחוּץ, וְרָאָה שֶׁמַּגִּיעָה קְבוּצָה שֶׁל חֲסִידָיו וַאֲנָשָׁיו, וְאָז עָנָה וְאָמַר לָעוֹמְדִים שָׁם: עַכְשָׁו נוּכַל לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה, וְהָלַךְ וְהִתְפַּלֵּל. כְּשֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ אַחַר כָּךְ, לָמָּה לֹא הָלַךְ לְהִתְפַּלֵּל עַד שֶׁהִגִּיעָה הָעֲגָלָה הַנַּ״ל עִם אֲנָשָׁיו, עָנָה וְאָמַר לָהֶם: לְכוּ וְתִשְׁאֲלוּ אוֹתָם, וְאָז תָּבִינוּ הַכֹּל... וְהָלְכוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת הָאֲנָשִׁים, וְסִפְּרוּ, שֶׁבְּדֶרֶךְ נְסִיעָתָם הִתְנַפֵּל עֲלֵיהֶם לְפֶתַע מַחֲנֶה שֶׁל זְאֵבִים, אֲשֶׁר רָצוּ לִטְרֹף אוֹתָם, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וּכְבָר הָיוּ עַל סַף יֵאוּשׁ, וְאָמְרוּ וְדוּי, כִּי רָאוּ שֶׁהִגִּיעַ סוֹפָם, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וּפִתְאוֹם בְּלִי שׁוּם טַעַם וְסִבָּה

יט.

הַ׳גִּיא־חִזָּיוֹן׳ כְּדָיָן וּמְתַּוֵּךְ שָׁלוֹם

בְּעִנְיְנֵי דִּבְרֵי רִיבוֹת וּמִשְׁפָּטִים בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ הָיָה גַּם כֵּן מֵבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר, וְיָדַע בְּפִקְחוּתוֹ אֵיךְ לְתַוֵּךְ אֶת הַשָּׁלוֹם בְּכָל מִקְרֶה וְלִשְׁפֹּט מִשְׁפַּט־צֶדֶק בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ, וְכַמָּה פְּעָמִים הִזְמִינוּ אוֹתוֹ רָאשֵׁי קְהִלּוֹת גְּדוֹלוֹת, וּבִקְשׁוּ מִמֶּנּוּ לָשֶׁבֶת עַל כִּסֵּא מִשְׁפָּט - לָדוּן בְּדִין תּוֹרָה וְלַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ.

כ.

סֵדֶר עֲבוֹדָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל בַּעַל הַגִּיא־חִזָּיוֹן

סֵדֶר הָעֲבוֹדָה זוֹ תְּפִלָּה שֶׁלּוֹ הָיָה בִּדְמָעוֹת שָׁלִישׁ, גַּם הָיָה לוֹ בְּכָל יוֹם זְמַן קָבוּעַ לוֹמַר תְּהִלִּים בְּקוֹלֵי־קוֹלוֹת, וּבְעֵינַיִם זוֹלְגוֹת דְּמָעוֹת, וְהָיְתָה דַּרְכּוֹ לִהְיוֹת אָז בְּחֶדֶר נָעוּל, חֶדֶר לִפְנִים מֵחֶדֶר, וְהָיָה אָז עָטוּף בְּטַלִּית וְעָטוּר בִּתְפִלִּין דְּרַבֵּנוּ־תָּם, וּבִימֵי נְעוּרָיו הָיָה הַרְבֵּה לֵילוֹת מְקוֹנֵן עַל חָרְבָּן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וַיֵּבֶךְ אָז בֶּכִי גָּדוֹל בְּלֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכָּא עַד מְאֹד, וְכָל זֶה הָיָה עוֹשֶׂה בְּצִנְעָא מְאֹד, וְרַק בְּנֵי בֵיתוֹ יָדְעוּ מֵעֲבוֹדָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה וְהַנּוֹרָאָה, שֶׁאָז הָיְתָה דַּרְכּוֹ לְסַגֵּף אֶת עַצְמוֹ בְּסִגּוּפִים וְתַעֲנִיּוֹת רַבִּים מְאֹד. הִסְתַּלֵּק לְבֵית עוֹלָמוֹ בְּיוֹם רִאשׁוֹן פָּרָשַׁת חֻקַּת ב׳ דְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ תַּמּוּז תרצ״ו.

כא.

רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב מְכַהֵן כְּרַב בְּעִיר חָמִיו, בַּעַל הַ׳גִּיא־חִזָּיוֹן׳

בְּהַגִּיעַ חֲתָנוֹ רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב כֶּחָתָן הָרַאבַ״ד לְעִיר טוֹאקַאי, מִיָּד אַחַר נִשּׂוּאָיו, הִתְכַּבֵּד לְהַרְבִּיץ תּוֹרָה שָׁם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ לִפְנֵי בַּעֲלֵי־בָּתִּים חֲשׁוּבִים, וּמָסַר בִּפְנֵיהֶם שִׁעוּרִים קְבוּעִים, וְשָׁם הָיוּ לוֹ תַּלְמִידִים נִכְבָּדִים שֶׁלָּמְדוּ אֶצְלוֹ גַּפַּ״ת בְּעִיּוּן, וְכֵן קִבְּלוּהוּ

טִבְעִית נִתְהַפְּכָה רוּחָם שֶׁל הַזְּאֵבִים, וְכֻלָּם בָּרְחוּ, וְאָז הֵבִינוּ כֻּלָּם לְמַפְרֵעַ, אֵיךְ שֶׁהָרַב הַקָּדוֹשׁ הַנַּ״ל רָאָה כָּל זֶה בְּרוּחַ קָדְשׁוֹ, וְכָל זְמַן שֶׁהָיָה מִטַּיֵּל אָנָה וְאָנָה בַּחוּץ, הָיָה עוֹסֵק בְּהַצָּלָתָם, עַד שֶׁרָאָה שֶׁהִגִּיעוּ בְּשָׁלוֹם.

הַחֲסִידִים שֶׁל הָעִיר לְרַב עֲלֵיהֶם, וְהִתְאַסְּפוּ בְּכָל לֵיל שַׁבָּת־קֹדֶשׁ סְבִיבוֹ כְּשֶׁהוּא דּוֹרֵשׁ בִּפְנֵיהֶם מִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ, וְהִרְבִּיץ תּוֹרָה בְּכָל יוֹם בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ שֶׁל הַחֲסִידִים. וְאַחַר הִסְתַּלְּקוּת חָמִיו בִּשְׁנַת תרצ"ו, כַּעֲבוֹר שָׁלֹשׁ שָׁנִים מִנִּשּׂוּאָיו - מִלֵּא אֶת מְקוֹמוֹ בְּכֵס הַהוֹרָאָה וּבְהַרְבָּצַת תּוֹרָה לְבָאֵי שִׁעוּרָיו בְּתוֹדָה.

כב.

רַבִּי מְנַחֵם־זֶאֵב נִרְדָּף מֵהַשִּׁלְטוֹנוֹת

כְּשָׁנָה אַחַר נִשּׂוּאָיו הִתְחִילוּ הַשִּׁלְטוֹנוֹת הַהוּנְגָרִים לִרְדֹּף אוֹתוֹ, כִּי לֹא הָיְתָה לוֹ אֶזְרָחוּת הוּנְגָרִית, כִּי זְקֵנוֹ הָיָה רַב בַּעֲיָרָה רוֹמָנִית, וְקִבֵּל פְּקֻדָּה לַעֲזֹב אֶת גְּבוּלוֹת הַמְּדִינָה, וּבְכָל פַּעַם הִתְאַמֵּץ לִדְחוֹת אֶת הַגְּזֵרָה מֵחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ - חָמֵשׁ שָׁנִים רְצוּפוֹת, וּדְחִיָּה זֹאת עָלְתָה לוֹ בְּהוֹצָאוֹת הוֹן עָתָק שֶׁשִּׁלֵּם לְעוֹרְכֵי־דִּין שֶׁיִּטַּפְּלוּ בָּזֶה.

כג.

צָרוֹת יִשְׂרָאֵל בְּמְדִינַת הוּנְגַרְיָה בַּתְּקוּפָה הָאַפְלָה

בִּשְׁנַת ת"ש כְּבָר הָיוּ הַגְּזֵרוֹת בְּהוּנְגַרְיָה עַל הַיְּהוּדִים, וּמִי שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ אֶזְרָחוּת הוּנְגָרִית - גֵּרְשׁוּהוּ הַיִּשַׁר לַגְּבוּל, שֶׁמִּצַּד אֶחָד הָיוּ הָרוֹמַנִים, יִמַּח שְׁמָם, וּמִצַּד שֵׁנִי הָיוּ הַהוּנְגָרִים, יִמַּח שְׁמָם, וְכָכָה גֵּרְשׁוּ אֶת הַיְּהוּדִים אֵלּוּ מוּל אֵלּוּ, הָרוֹמַנִים יָרוּ עֲלֵיהֶם מִצַּד אֶחָד וְהַהוּנְגָרִים יָרוּ עֲלֵיהֶם מִצַּד שֵׁנִי, וְכָכָה נֶהֱרְגוּ הֲמוֹן יְהוּדִים שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהֶם שׁוּם אֶזְרָחוּת, וְיַעַן שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ שׁוּם אֶזְרָחוּת וְלֹא מִסְמָכִים וְכוּ', אֲזַי הֻצְרַךְ לִבְרֹחַ מִשָּׁם עַד עִיר הַבִּירָה בּוּדַאפֶּעסְט, וְהָיָה טָמִיר־וְנֶעֱלָם[כו] שָׁם שָׁנָה אַחַת.

כד.

נַס הַצָּלָה גָּלוּי כְּשֶׁנִּתְפַּס לְלֹא מִסְמָכִים

פַּעַם הָלַךְ בָּרְחוֹב, וְתָפְסוּ אוֹתוֹ הַחַיָּלִים הַהוּנְגָרִים, יִמַּח

כו. כִּנּוּי יְהוּדִי עַתִּיק לַאֲנָשִׁים חֲסוּמִים לְלֹא תְּעוּדוֹת מְזַהוֹת, שֶׁהִתְחַבְּאוּ מֵהַשִּׁלְטוֹנוֹת.

שְׁמָם, וְהֵבִיאוּ אוֹתוֹ לְמַעֲצָר אֶל מְפַקֵּד תַּחֲנַת הַמִּשְׁטָרָה, וְהוּא הָיָה רָשָׁע מְרֻשָּׁע, אִישׁ קָשׁוּחַ מְאֹד, וְצָעַק מוּל הָרַב: "מָתַי בָּאתֶם לְבוּדַאפֶּעסְט?" עָנָה בְּבִטָּחוֹן חָזָק מְאֹד: "אֶתְמוֹל!" וְשָׁאַל אוֹתוֹ הַמְפַקֵּד: "וְאֵיפֹה הַמִּסְמָכִים שֶׁלְּךָ?" עָנָה: "הִשְׁאַרְתִּי אוֹתָם בַּבַּיִת" [וּבֶאֱמֶת לֹא הָיָה לוֹ דָּבָר כָּזֶה], אָז צָעַק הַמְפַקֵּד בִּרְצִיחָה וּבְכַעַס: "אֲנִי רוֹצֶה שֶׁעַד עֲשָׂרָה יָמִים תָּבוֹא חֲזָרָה עִם הַמִּסְמָכִים, וְעַכְשָׁו לֵךְ"... וְזֶה הָיָה נֵס בְּתוֹךְ נֵס, כִּי כְּשֶׁנּוֹפְלִים בְּיַד הָרְשָׁעִים - כְּבָר לֹא יְכוֹלִים לָצֵאת, וּבִפְרָט לִתְקוּפָה אֲרֻכָּה שֶׁל עֲשָׂרָה יָמִים. אָמַר לוֹ רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב בְּבִטָּחוֹן עַצְמִי חָזָק: "אֲדוֹנִי הַמְפַקֵּד! הִנֵּה אֲנִי רַק אֵצֵא, וְעוֹד פַּעַם יִתְפְּסוּ אוֹתִי, תֵּן לִי אֶת זֶה בִּכְתָב, שֶׁעַד עֲשָׂרָה יָמִים אֲנִי צָרִיךְ לַחֲזוֹר". וּפֶלֶא עַל גַּבֵּי פֶּלֶא, שֶׁהוּא הֶאֱמִין לוֹ... וְעוֹד שֶׁנָּתַן לוֹ בִּכְתָב חָתוּם, שֶׁבַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי הוּא מֻכְרָח לַחֲזוֹר לְתַחֲנַת הַמִּשְׁטָרָה עִם הַמִּסְמָכִים שֶׁלּוֹ.

כה.

הַהַחְלָטָה נִפְלָאָה - נוֹסְעִים לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

וּבְתוֹךְ הַיָּמִים הָאֵלּוּ, הִזְדָּרֵז מְאֹד, וְקָרָא לָרַבָּנִית וְלִבְנוֹ הַיֶּלֶד בִּנְיָמִין, וְאָז אִרְגְּנוּ אֲנִיָּה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְהֶחְלִיט מִיָּד לִנְסֹעַ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲבָל בִּקְּשׁוּ מִמֶּנּוּ סְכוּם עֲנָקִי בִּזְמַן שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ אֲפִלּוּ פְּרוּטָה שְׁחוּקָה אַחַת, וְנַעֲשָׂה לוֹ נֵס, שֶׁבְּנֵי קְהִלַּת טוֹאַקַאי שָׁלְחוּ לוֹ שְׁלִישׁ מֵהַכֶּסֶף, וְכֵן הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי יוֹנָתָן שְׁטַייף זַצַ״ל, רַבָּה שֶׁל בּוּדַאפֶּעסְט[כז] הִשִּׂיג בִּשְׁבִילוֹ שְׁלִישׁ מֵהַכֶּסֶף [הַגָּאוֹן הַזֶּה קֵרְבוֹ מְאֹד, וְצֵרְפוֹ לְבֵית דִּינוֹ בְּעִנְיְנֵי גִּטִּין וְחֲלִיצוֹת וְשָׁלְחוֹ לְסַדֵּר קִדּוּשִׁין בִּמְקוֹמוֹ, וְגַם שָׁלַח אֶת בְּנוֹ וַחֲתָנוֹ שֶׁיִּלְמְדוּ אֶצְלוֹ], וְעוֹד יְהוּדִי נָגִיד, רוֹדֵף צְדָקָה וָחֶסֶד - רַבִּי חַיִּים מָרְדְּכַי שְׁטֶרְן זַ״ל, שֶׁאֶצְלוֹ הִתְחַבֵּא כָּל הַשָּׁנָה [וְהוּא הָיָה רֹאשׁ־הַקָּהָל שֶׁל בֵּית־

כז. מְחַבֵּר סֵפֶר 'חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים' עַל מַסֶּכְתּוֹת הַשַּׁ״ס, חָמֵשׁ לִמּוּדֵי ה', וְעוֹד חִדּוּשִׁים וְשׁוּ״ת, בַּעֲלוֹתוֹ לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית אַחַר מִלְחֶמֶת הָעוֹלָם הַשְּׁנִיָּה. הָיָה מִגְּדוֹלֵי הַפּוֹסְקִים שָׁם, נִסְתַּלֵּק ט' אֱלוּל תשי״ח.

הַמִּדְרָשׁ הַחֲסִידִי הַנִּקְרָא ׳אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל־שִׁטִיבֶל׳, וּבְהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ הִתְקַבֵּל לְרַב בֵּית־הַמִּדְרָשׁ וְקָבַע לוֹ שִׁעוּרִים בְּגַפַּ״תְּ מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ לִפְנֵי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים וּבַעֲלֵי־בָּתִּים נִכְבָּדִים וְלִדְרֹשׁ מִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ בָּאַגָּדָה] – נָתַן עוֹד שְׁלִישׁ מֵהַכֶּסֶף, וְכָךְ בְּתוֹךְ יוֹמַיִם שְׁלֹשָׁה גִּיֵּס אֶת כָּל הַכֶּסֶף, וּכְבָר שִׁלֵּם, וְנִכְנְסוּ בָּאֲנִיָּה, וְנָסְעוּ כָּךְ חֹדֶשׁ יָמִים.

כו.

גְּסִיעָה קָשָׁה בָּאֲנִיָּה יְשָׁנָה וּשְׁבוּרָה

הָאֲנִיָּה הָיְתָה יְשָׁנָה, עָבְרוּ לְמַעְלָה מִמֵּאָה שָׁנָה מֵאָז שֶׁנִּבְנְתָה, וְהָיְתָה מְיֻעֶדֶת לְכַתְּחִלָּה לְהוֹבָלַת בְּהֵמוֹת, וּבִנְסִיעָה זוֹ נִדְחֲקוּ שְׁבַע מֵאוֹת יְהוּדִים, וְלָכֵן הִפְלִיגָה מְאֹד מְאֹד לְאַט [חֹדֶשׁ יָמִים בִּמְקוֹם חֲמִשָּׁה אוֹ שִׁשָּׁה יָמִים].

וּמַה שֶּׁעָבַר עֲלֵיהֶם בִּנְסִיעָה הַזּוֹ יִקְצְרוּ הֲמוֹן יְרִיעוֹת [נִדָּחִים וְנִלְחָצִים כְּמוֹ בְּתֵבַת נֹחַ – תַּחְתִּיִּים שְׁנִיִּים וּשְׁלִישִׁים בְּלִי אֲוִיר לִנְשִׁימָה, וְכִמְעַט בְּלִי מָזוֹן וּמִחְיָה וּמַיִם בִּמְשׁוּרָה], אֵילוּ נִסִּים נִגְלִים הָיוּ לָהֶם ! כִּי הָאַנְגְּלִים, יִמַּח שְׁמָם, הִטְבִּיעוּ אֳנִיּוֹת בְּדַרְכָּן לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְלִפְנֵי הָאֲנִיָּה שֶׁלָּהֶם – הִטְבִּיעוּ, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, אֳנִיָּה מְלֵאָה יְהוּדִים, ה׳ יִקֹּם דָּמָם. וּבְנֵס נִפְלָא מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ לֹא הִבְחִינוּ בָּאֲנִיָּה הַזּוֹ, וְזָכוּ לָבוֹא לְשָׁלוֹם לְאֶרֶץ־הַקֹּדֶשׁ.

כז.

הַהַצָּלָה מִמַּחֲנֶה הָעוֹלִים בְּעַתְּלִית

וּכְשֶׁהִגִּיעוּ לְחוֹף תֵּל־אָבִיב, עָצְרוּ הָאַנְגְּלִים שֶׁשָּׁלְטוּ אָז בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַנּוֹסְעִים, וְהִכְנִיסוּ אוֹתָם לְמַחֲנֶה צְבָאִי בְּעִיר עַתְּלִית, אֲשֶׁר זֶה בְּעַצְמוֹ הָיָה נֵס, כִּי רֹב הַיְּהוּדִים שֶׁהִגִּיעוּ בָּאֳנִיּוֹת מַעְפִּילִים, הִכְרִיחוּ אוֹתָם לַחֲזֹר לְקַפְּרִיסִין, וְשָׁהוּ שָׁם, וְהִנֵּה יְהוּדִים רַחְמָנִים בְּנֵי רַחְמָנִים – בָּאוּ אֶל הַמַּחֲנֶה הַצְּבָאִי, וְרָצוּ לְהוֹצִיא אֶת הַיְּהוּדִים שֶׁהֵם קְרוֹבֵי מִשְׁפַּחְתָּם, וְלָכֵן כָּל

אֶחָד נִגַּשׁ אֶל יְהוּדִי אַחֵר, וְאָמַר לוֹ: ״אָחִי, אֵיךְ אַתָּה מַרְגִּישׁ?!״ וְזֶה אָמַר אֶל יְהוּדִי נוֹסָף: ״גִּיסִי, אֵיךְ אַתָּה מַרְגִּישׁ?!״ וְכָךְ כָּל אֶחָד הִתְחַזָּה כִּקְרוֹב מִשְׁפָּחָה לָאֲסִירִים הָאֵלּוּ, וְכָךְ שִׁחְרְרוּ אוֹתָם הָאַנְגְּלִים.

כִּי זֶה הָיָה הַחֹק אָז, שֶׁמִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ קְרוֹבֵי מִשְׁפָּחָה יָכוֹל לָצֵאת אֲלֵיהֶם, וּמִי שֶׁאֵין לוֹ קְרוֹבֵי מִשְׁפָּחָה שׁוֹלְחִים אוֹתוֹ חֲזָרָה לְקַפְּרִיסִין, וְאָז רָאוּ אֶת מַעֲלָתָם שֶׁל יְהוּדִים רַחְמָנִים בְּנֵי רַחְמָנִים, שֶׁבָּאוּ בַּהֲמוֹנֵיהֶם, וְכָל אֶחָד אִמֵּץ מִשְׁפָּחָה אַחֶרֶת שֶׁהֵם קְרוֹבֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ.

כח.

שְׁלִיחַ הַהַצָּלָה ר׳ יוֹסֵף בִּילֶער וְהַמְּאָרֵחַ אֶת הָרַב

וְהָיָה יְהוּדִי יָקָר בְּשֵׁם ר׳ יוֹסֵף בִּילֶער זַ״ל, הוּא נִגַּשׁ אֶל רַבִּי מְנַחֵם זְאֵב, וְחִבֵּק וְנִשֵּׁק אוֹתוֹ: ״דּוֹדִי, אֵיךְ אַתָּה מַרְגִּישׁ?!״ וְכָךְ שִׁחְרְרוּ אוֹתָם עִמּוֹ, וּבְטוֹבַת לִבּוֹ הִכְנִיס אֶת הָרַב וְהָרַבָּנִית עִם בְּנָם הַיֶּלֶד [בֶּן אַרְבַּע] בִּנְיָמִין, לְבֵיתוֹ, וְכֵיוָן שֶׁהוּא הָיָה בְּעֵרוֹם וּבְחֹסֶר כֹּל, וְהָיָה מֻכְרָח לְהִתְגּוֹרֵר בְּבֵית הַיְּהוּדִי הַזֶּה בְּעִיר תֵּל־אָבִיב.

וּכְמוֹ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת בָּהֶם שָׁהָה – עָבַד רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב אֶת קוֹנוֹ בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה, וְלָמַד תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּהִתְמָדָה רַבָּה וַעֲצוּמָה, חֵרֶף הָעֲנִיּוּת הַנּוֹרָאָה שֶׁהָיָה שָׁרוּי בָּהּ, וְחִדֵּשׁ חִדּוּשֵׁי דְּאוֹרַיְתָא בְּעִיּוּן הַתּוֹרָה, וְהָיָה מְבַלֶּה אֶת יָמָיו עַל עֵסֶק הַתּוֹרָה בְּכָל עֹז וְתַעֲצוּמוֹת[כח].

כט.

וַיִּסְעוּ מִתֵּל אָבִיב וַיַּחֲנוּ בִּירוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ

הָרַב רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב וְהָרַבָּנִית מַלְכָּה הִתְגּוֹרְרוּ כְּשָׁנָה בְּעִיר

כח. ״הָאַבָּא יָשַׁב וְלָמַד וְלֹא יָדַע כְּלוּם, לֹא יָדַע מַה זּוֹ פּוֹלִיטִיקָה, לֹא יָדַע מַה הֵן מִפְלָגוֹת, לֹא יָדַע כְּלוּם, רַק תּוֹרָה וְתוֹרָה וְתוֹרָה, וַאֲפִלּוּ לֹא יָדַע מַה זֶּה כֶּסֶף, כִּי לֹא הָיָה לוֹ, בְּבֵית זֶה חֲנַכְתִּי״ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קעד, מִכְתָּב מו־רפז).

תֵּל־אָבִיב, וְשָׁם נוֹלַד לָהֶם מוֹרֵנוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר־שְׁלֹמֹה זי״ע [מוֹהֲרָא״שׁ] כִּדְלִקַּמָּן, וְאַחַר־כָּךְ, כַּאֲשֶׁר הֵבִין רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב, שֶׁאֵין הַדִּיּוּר בְּתֵל־אָבִיב מַתְאִים לוֹ מִבְּחִינַת הָאֲוִירָה הָרוּחָנִית הַיְרוּדָה, כִּי אָז דָּרוּ שָׁם יִרְאֵי־שָׁמַיִם מְעַט מִזְּעֵיר - נָסַע מִשָּׁם לְהִשְׁתַּקֵּעַ בִּירוּשָׁלַיִם עִיר־הַקֹּדֶשׁ, מְלֵאָה חֲכָמִים וְסוֹפְרִים, תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים גְּדוֹלִים נֶחְבָּאִים אֶל הַכֵּלִים, וְהֵם מְלֵאִים וּגְדוּשִׁים בַּתּוֹרָה.

ל.

עוֹמֵד בַּנִּסָּיוֹן שֶׁלֹּא לְכַהֵן מִטַּעַם הָרַבָּנוּת

וְהִנֵּה בִּתְקוּפָה כֹּה קָשָׁה כְּמוֹ אָז, בַּשָּׁנִים הָאֵלֶּה שֶׁהָיוּ רְעֵבִים לַלֶּחֶם מַמָּשׁ, הַרְבֵּה רַבָּנִים חֲשׁוּבִים - מֵחֲמַת דֹּחַק הַשָּׁעָה קִבְּלוּ עַל עַצְמָם אֵיזוֹ מִשְׂרַת רַבָּנוּת מִטַּעַם הָרַבָּנוּת הַצִּיּוֹנִית, וְגַם לִפְנֵי הָרַב רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב הִצִּיעוּ לְקַבֵּל רַבָּנוּת כָּזוֹ, אֲבָל הוּא בְּקַנָּאוּתוֹ לִדְבַר ה׳ - סֵרַב לִשְׁמֹעַ עַל כָּךְ, וְעָמַד בְּנִסָּיוֹן בְּכָל תֹּקֶף וָעֹז, לַמְּרוֹת שֶׁהָיָה מַצָּבוֹ דָּחוּק עַד לִמְאֹד, וּבָחַר לִחְיוֹת בַּעֲנִיּוּת וְדַחֲקוּת גְּדוֹלָה וְלָמַד תּוֹרָה בְּהַתְמָדָה רַבָּה מִתּוֹךְ הַדְּחָק, וּשְׁמוֹ יָצָא לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה בְּכָל הָעִיר.

לא.

הַקְּרָבָה וְהַיַּחַס מֵאֵת הַגְּאוֹנִים הַצַּדִּיקִים גְּדוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם

כָּל גְּדוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם כִּבְּדוּהוּ, וְהַגָּאוֹן הַצַּדִּיק מָרָא דְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל רַבִּי יוֹסֵף־צְבִי־דוּשִׁינְסְקִי זַצַ״ל[כט] כִּבְּדוֹ לִדְרֹשׁ בְּלֵיל שַׁבָּת־קֹדֶשׁ בְּרֹב עַם בְּפָנָיו, וְכֵן הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי עֲקִיבָא סוֹפֵר זַצַ״ל, אֲבַ״ד פְּרֶשְׁבּוּרְג[ל], בָּא לְבַקְּרוֹ פַּעֲמַיִם בְּבֵיתוֹ, וְכֵן הָיָה

כט. נוֹלַד בְּכ״ה תַּמּוּז תרכ״ז, שִׁמֵּשׁ בְּרַבָּנוּת גַּאלַנְטָא - תרנ״א, חוֹסֶט - תרפ״א, בְּז׳ בֶּאֱלוּל תרצ״ג עָלָה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, נִתְמַנָּה לְגַאֲב״ד עִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם וְהִתְפַּרְסֵם בִּצְדִקוּתוֹ וּקְדֻשָּׁתוֹ לְדוֹרוֹת, וּמִיְּסֵד וְרֹאשׁ יְשִׁיבַת ׳בֵּית־יוֹסֵף־צְבִי׳ בִּירוּשָׁלַיִם, נִסְתַּלֵּק בְּי״ד תִּשְׁרֵי תש״ט. וְנִקְבַּר בְּבֵית־הָעָלְמִין שַׁעֲרֵי־צֶדֶק בִּירוּשָׁלַיִם. הוֹתִיר אַחֲרָיו שׁוּ״ת מַהֲרִי״ץ וּשְׁאָר סְפָרִים.

ל. נוֹלַד בִּשְׁנַת תרל״ח לְאָבִיו הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי שִׂמְחָה בּוּנִים סוֹפֵר זַצַ״ל בַּעַל הַ׳שֵּׁבֶט סוֹפֵר׳, הָרְבִּיעִי בְּשוֹשֶׁלֶת הָרַבָּנִים נָכְדֵי מָרָן הַחָתָם סוֹפֵר זי״ע, מִמַּנְהִיגֵי הַיַּהֲדוּת הַנֶּאֱמָנָה שֶׁלִּפְנֵי

רָגִיל לָלֶכֶת לְהִתְפַּלְּפֵל עִם הַגָּאוֹן רַבִּי זֶעלִיג־רְאוּבֵן בֶּענְגִיס זַצַ״ל רַאבַ״ד יְרוּשָׁלַיִם[לא], וְהָיוּ שָׁם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים רַבִּים מְפַלְפְּלִים, וְרַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב עָלָה וְהִתְעַלָּה מִבֵּינֵיהֶם וְהַגָּאוֹן הָיָה מְקָרְבוֹ בְּכָל מִינֵי הִתְקָרְבוּת, וּפַעַם אַחַת הָלְכָה הָרַבָּנִית, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, לִשְׁאֹל שְׁאֵלָה עַל תַּרְנְגֹלֶת כִּי בַּעְלָהּ הָרַב לֹא רָצָה לִפְסֹק לְעַצְמוֹ, וְהַגָּאוֹן אָמַר לָהּ: ״הָרַב שֶׁלָּכֶם אֵינוֹ צָרִיךְ אוֹתִי״, וְהוּא יָכוֹל לִפְסֹק לְעַצְמוֹ... וְרַק מֵחֲמַת שֶׁהִתְעַקְּשָׁה שֶׁבְּכָל זֹאת הִיא רוֹצָה שֶׁיָּשִׁיב לָהּ, בְּקֹשִׁי פָּסַק לָהּ.

לב.

שַׂר הַתּוֹרָה מִטְּשֶׁעבִּין מְקָרֵב אֶת הָרַב מִטּאַטְאַי

וְגַם הָרַב מִטְּשֶׁעבִּין זי״ע[לב] חִבְּבוֹ עַד לְאַחַת, וְהָיָה נוֹהֵג בְּכָל חוֹל־הַמּוֹעֵד לָלֶכֶת לְבַקֵּר אֶת גְּדוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם, וְהַגָּאוֹן מִטְּשֶׁעבִּין צִוָּה לְכַבְּדוֹ אָז בְּחוֹל הַמּוֹעֵד סֻכּוֹת בְּיַי״ש וְעוּגָה, וּפַעַם, שְׁאָלוֹ רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב אִם יְבָרֵךְ ׳לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה׳, וְעָנָה הַגָּאוֹן מִטְּשֶׁעבִּין שֶׁיְּבָרֵךְ, כִּי בְּסֻכַּת חֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ.

לג.

מִתְבַּטֵּל וּמִתְקָרֵב אֶל רַבּוֹ מִסַּאטְמָאר זי״ע

וְכַאֲשֶׁר אֲרִי עָלָה מִבָּבֶל, הָאַדְמוֹ״ר בַּעַל הַ׳דִּבְרֵי־יוֹאֵל׳

הַשּׁוֹאָה, וְהֵקִים מֶחָדָשׁ בִּירוּשָׁלַיִם אֶת יְשִׁיבַת פְּרֶשְׁבּוּרְג, נִקְרָא עַל שֵׁם סִפְרוֹ הַ׳דַּעַת סוֹפֵר׳, וְנִסְתַּלֵּק בְּב׳ כִּסְלִיו תש״ך וְנִטְמַן בְּחֶלְקַת הָרַבָּנִים בְּהַר הַמְּנוּחוֹת.

לא. נוֹלַד בְּי״א סִיוָן תרכ״ד, וְנִסְתַּלֵּק בְּיוֹם ז׳ סִיוָן תשי״ג, הָיָה לַמְּדָן עָצוּם וּבְקִי בְּכָל מַכְמַנֵּי תּוֹרָה, בַּעַל פִּלְפּוּל וְחִלּוּקִים, וְגָאוֹן נוֹדַע בְּדוֹרוֹ, סִיֵּם פְּעָמִים רַבּוֹת אֶת הַשַּׁ״ס, עַד שֶׁכִּנּוּ אוֹתוֹ שַׁ״ס חַי, תַּלְמִיד יְשִׁיבַת וַלוֹז׳ין וְכֹהֵן כָּרֵב בְּכַמָּה קְהִלּוֹת בְּלִיטָא, וּבִשְׁנַת תרצ״ח עָלָה לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, וְנִתְמַנָּה לִהְיוֹת גַּאבַ״ד הָעֵדָה־הַחֲרֵדִית בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם ת״ו, בַּעַל מְחַבֵּר סֵפֶר ״לִפְלַגּוֹת־רְאוּבֵן״.

לב. גְּאוֹן הַגְּאוֹנִים, הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ, רַבִּי דֹּב בֶּערִיש וַוייְנְדֶעפֶּעלְד זי״ע, הַנּוֹדָע בֵּין כָּל שִׁכְבוֹת הָעָם בְּכִנּוּיוֹ הָרַב מִטְּשֶׁעבִּין, נוֹדַע בְּכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל כְּחַכִּימָא דִיהוּדָאֵי, שַׂר הַתּוֹרָה, חָרִיף וּבְקִי בְּכָל חַדְרֵי וְעִמְקֵי הַתּוֹרָה, וַאֲשֶׁר כָּל רָז לֹא אָנִיס לֵיהּ, נוֹלַד לְאָבִיו בַּעַל הַ׳כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב׳ אַבְדַ״ק הַרְמִילוֹב, בְּה׳ בִּשְׁבָט תרמ״א, חִבֵּר שו״ת ׳דּוֹבֵב מֵישָׁרִים׳ וְהֵקִים אֶת יְשִׁיבַת ׳כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב׳ בִּירוּשָׁלַיִם הַפְּעִילָה עַד הַיּוֹם, כָּל גְּדוֹלֵי דּוֹרוֹ הִתְבַּטְּלוּ לְעַמָּתוֹ וְגָדוֹל שְׁמוֹ לִשְׁעָתוֹ וּלְדוֹרוֹת, נִסְתַּלֵּק בְּי׳ חֶשְׁוָן תשכ״ו.

מִסַּאטְמֶאר זי״ע[לג] בִּשְׁנַת תש״ה, הָלַךְ הַגָּאוֹן רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב לְקַבֵּל אֶת פְּנֵי קָדְשׁוֹ בִּנְמַל חֵיפָה, בִּירִידָתוֹ מִן הָאֳנִיָּה, וְלִוָּה אוֹתוֹ כָּל הַדֶּרֶךְ עַל מְסִלַּת הַבַּרְזֶל, וּבְיוֹם שֵׁנִי דִּסְלִיחוֹת, כִּבְּדוֹ הָאַדְמוֹ״ר לוֹמַר ׳סְלִיחוֹת׳ לִפְנֵי הַתֵּבָה. וּבָעֵת הַהִיא הָיָה הָאַדְמוֹ״ר בַּעֲנִיּוּת וְדַחֲקוּת גְּדוֹלָה, וְהָרַב רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב הִרְעִישׁ אֶת כָּל תּוֹשְׁבֵי עִיר־הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם הַיְרֵאִים, וְלֹא נָח וְלֹא שָׁקַט עַד שֶׁסִּדֵּר לוֹ דְּמֵי ׳מַעֲמָדוֹת׳ קְבוּעִים מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ, כַּנָּהוּג בְּחַצְרוֹת הָאַדְמוֹרִי״ם מִקַּדְמַת דְּנָא, וְגַם עֲבוּר הַמּוֹסָד בַּיִת־לִפְלֵיטִים, שֶׁיָּסַד הָרַבִּי מִסַּאטְמֶאר עֲבוּר פְּלִיטֵי הַגּוֹלָה בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם ת״ו, וּבְיוֹתֵר עָזַר לוֹ בִּיסוֹד הַיְשִׁיבָה הַקְּדוֹשָׁה ״יֵיטֵב־לֵב דְּסַאטְמֶאר״, וְהַכֹּל שֶׁלֹּא עַל מְנָת לְקַבֵּל פְּרָס.

לד.

הָרַבִּי מִסַּאטְמֶאר מְמַנֶּה אֶת הָרַב מִטּוֹאַקַאי לְרֹאשׁ מְתִיבְתָּא

מִיַּד בְּהַגִּיעַ הָרַבִּי מִסַּאטְמֶאר לְאֶרֶץ־הַקֹּדֶשׁ, הֵקִים עוּלָּה שֶׁל תּוֹרָה וְיִסֵּד יְשִׁיבָה גְּדוֹלָה וְכוֹלֵל לָאַבְרֵכִים [מִיָּד אַחַר חַג הַסֻּכּוֹת תש״ו], וְהָרַב רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב הִתְמַנָּה מִפִּי קָדְשׁוֹ לְרֹאשׁ־מְתִיבְתָּא שֶׁל הַיְשִׁיבָה. וְאֶת הַשִּׁיעוּר בְּגַפַּ״ת קָבַע הָרַבִּי בְּעַצְמוֹ, וְלָמְדוּ

לג. הָאַדְמוֹ״ר רַבִּי יוֹאֵל טֵייטֶלְבּוֹים מִסַּאטְמֶאר זי״ע, נוֹלַד בְּי״ז טֵבֵת תרמ״ז לְאָבִיו רַבִּי חֲנַנְיָה יוֹם טוֹב לִיפָּא בַּעַל הַקְּדֻשַּׁת יוֹם טוֹב מִסִּיגֶעט זי״ע מִצֶּאֱצָאֵי הַ״יִשְׁמַח מֹשֶׁה׳ מֵאוּהֶל זי״ע, מִשֵּׁחַר נְעוּרָיו נוֹדָע כְּגָאוֹן וְקָדוֹשׁ, וּמִימֵי צְעִירוּתוֹ שִׁמֵּשׁ בְּרַבָּנוּת כַּמָּה קְהִלּוֹת (אוֹרשִׁיוָוא, קָרָאלִי וְכוּ׳) וְהִתְפָּרְסֵם עַל שֵׁם רַבָּנוּתוֹ סַאטְמֶאר, בְּכָל מְקוֹם הֱיוֹתוֹ נָהֲרוּ אֵלָיו אַלְפֵי יְהוּדִים, לָחֵם מִלְחֶמֶת ה׳ כָּל יָמָיו וְהֶעֱמִיד הַדַּת עַל תִּלָּהּ, וְהִתְעַטֵּר כְּגַאֲבַ״ד הָעֵדָה הַחֲרֵדִית יְרוּשָׁלַיִם, בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה תש״ז בָּא בְּשַׁעֲרֵי אַרְצוֹת־הַבְּרִית, וְכוֹנֵן אֶת הַיַּהֲדוּת הַחֲרֵדִית בַּאֲמֶרִיקָה, וְהִפִּיץ תּוֹרָה וְחַסִידוּת בְּדֶרֶךְ הָאֱמֶת, לָחֵם כָּל יָמָיו בְּטֻמְאַת הַציוֹנוּת וּבְכָל שֵׁם וַחֲנִיכָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ, דִּבְרֵי תוֹרָתוֹ הָעֲמֻקִּים הִתְפָּרְסְמוּ בִּסְפָרִים רַבִּים, ׳דִּבְרֵי־יוֹאֵל׳ עַל הַתּוֹרָה וּמוֹעֲדִים, ׳חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה׳, ׳חִדּוּשֵׁי סֻגְיוֹת׳ וְשׁוּ״ת ׳דִּבְרֵי־יוֹאֵל׳, ׳יְוֹאֵל מֹשֶׁה׳, ׳עַל הַגְּאֻלָּה וְעַל הַתְּמוּרָה׳ וְכוּ׳, נִסְתַּלֵּק בְּיוֹם כ״ו אָב תשל״ט, וְנִטְמָן בְּ׳קִרְיַת־יוֹאֵל׳ בְּמוֹנְרוֹ. תְּהִלָּתוֹ הָיְתָה בְּפֶה מוֹהַרְא״ש כָּל יָמָיו, וְכַמָּה פְּעָמִים שָׁמַעְנוּ מִפִּיו, שֶׁאִם יֵשׁ יְהוּדֵי חֲסִידֵי בַּאֲמֶרִיקָה - הַכֹּל הוֹדוֹת הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה זי״ע, וְכֵן הָיְתָה תְּמוּנַת צוּרַת קָדְשׁוֹ תְּלוּיָה בְּקִיר בֵּיתוֹ, וְהָיָה מְדַבֵּר וְכוֹתֵב מִשִּׁבְחוֹ בְּכָל עֵת, וּמִפַּעַם לְפַעַם נָסַע לְהִשְׁתַּטֵּחַ עַל צִיּוּן קָדְשׁוֹ.

מַסֶּכֶת קִדּוּשִׁין בְּפֶרֶק הָאִשָּׁה נִקְנִית[לד].

חָמֵשׁ שָׁנִים רְצוּפוֹת הָיָה מַרְבִּיץ תּוֹרָה בַּיְּשִׁיבָה וּבַכּוֹלֵל, הֵן בְּלִמּוּד גַּפַּ״ת וְסֻגְיוֹת הַשַּׁ״ס בְּעִיּוּן רַב וּבְפִלְפּוּל חֲבֵרִים, וְכֵן לִמֵּד כַּמָּה מִקְצוֹעוֹת בְּשֻׁלְחָן־עָרוּךְ אֹרַח־חַיִּים, וְהַיְּשִׁיבָה הָיְתָה לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת, כִּי הָיָה מְפֻלְפָּל גָּדוֹל, וְהָיוּ שָׁם מִבַּחוּרֵי הַיְּשִׁיבָה חֲרִיפִים וּבְקִיאִים, וְהָיָה מֵשִׁיב לְכָל אֶחָד בְּטוּב טַעַם וְדַעַת.

לה.

שֶׁבַח הָרַב מִטּאַקאַי בְּפֶה הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ מִבֶּעלְזָא

וְגַם הָיָה מְקֹרָב מְאֹד לְהָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי אַהֲרֹן מִבֶּעלְזָא זי״ע[לה], וְהוּא הַקָּדוֹשׁ שָׁלַח אֶת בְּנוֹ חוֹרְגוֹ, הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי אַבְרָהָם אַלְטֶר פּאלאַק זַצַ״ל[לו], בְּבַחֲרוּתוֹ, לִלְמֹד בִּישִׁיבָתוֹ. וּמְסַפֵּר בְּנוֹ רַבִּי בִּנְיָמִין שִׁיק זַצַ״ל בְּזִכְרוֹנוֹתָיו, שֶׁפַּעַם, בְּאֶמְצַע הַשִּׁעוּר בָּא הַגַּבַּאי שֶׁל הָרַב הַקָּדוֹשׁ מִבֶּעלְזָא – הָרַב הֶחָסִיד רַבִּי הִלֵּל וּוינְד זַ״ל בִּשְׁלִיחוּת הָרַב הַקָּדוֹשׁ, הֱיוֹת שֶׁאֶחָד מִן הַמְּשַׁמְּשִׁים בַּקֹּדֶשׁ

לד. עַיֵּן בְּסֵפֶר ׳מוֹשִׁיעָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל׳ (עַל הָרַבִּי מִסַּאטְמָאר) חֵלֶק י׳ עַמּוּד לט.

לה. הָאַדְמוֹ״ר הָרְבִּיעִי לְבֵית בֶּעלְזָא, נוֹלַד לְאָבִיו הָאַדְמוֹ״ר מַהֲרִי״ד זי״ע, בָּאֱלוּל תר״ם, נַעֲרָץ וְנִקְדָּשׁ בְּכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל כְּמַלְאַךְ אֱלֹקִים צְבָאוֹת, קְדוֹשׁ עֶלְיוֹן הַמְפָרְסָם בְּצִדְקָתוֹ וּבִפְרִישׁוּתוֹ, עָלָה לִנְשִׁיאוּת בְּהִסְתַּלְּקוּת אָבִיו כ״ב מַרְחֶשְׁוָן תרפ״ז, בְּבֶעלְזָא שֶׁבְּפּוֹלִין, בְּהִתְגַּעֲשׁ עוֹלָם בִּימֵי הַשּׂוֹאָה בָּרַח וְנָדַד, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ בְּט׳ בִּשְׁבָט תש״ד, וְהִתְגּוֹרֵר בְּתֵל־אָבִיב וּבִירוּשָׁלַיִם עִיר־הַקֹּדֶשׁ, וְכָל גְּדוֹלֵי דּוֹרוֹ חָרְדוּ לְמוֹצָא פִּיו, וְהֶאֱצִיל מֵהוֹד טָהֳרָתוֹ עַל כָּל שְׁלוּמֵי אֱמוּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְנִסְתַּלֵּק בְּמוֹצָאֵי־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ כ״א מְנַחֵם אָב תשי״ז, וְנִטְמָן בְּמְרוֹמֵי הַר הַמְּנוּחוֹת, וְצִיּוּן קָדְשׁוֹ הָפַךְ לִמְקוֹם צִקּוּן לַחֲשָׁם שֶׁל כָּל דּוֹרְשֵׁי יְשׁוּעָה. וְכַמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים שָׁמַעְנוּ מִפִּי מוֹהֲרָא״שׁ, שֶׁמָּה שֶׁאָמְרוּ הַצַּדִּיקִים זי״ע עַל הַמַּגִּיד הַקָּדוֹשׁ רַבִּי יִשְׂרָאֵל מִקָּאזְ׳נִיץ זי״ע (בַּעַל הָ׳עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל׳; י״ד תִּשְׁרֵי תקע״ה), שֶׁהוּא אֵינוֹ אֶלָּא הַשֵּׁם הֲוָיָ״ה בָּרוּךְ הוּא מְלֻבָּשׁ בִּסְפָּאדִיק וּפֶעלְץ, שֶׁזֶּה מַמָּשׁ מַהוּתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ מִבֶּעלְזָא שֶׁהָיָה כֻּלּוֹ דְּבֵקוּת נִפְלָאָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְלֹא הָיָה כִּי אִם שֵׁם הֲוָיָ״ה הַקָּדוֹשׁ מְלֻבָּשׁ בִּסְפָּאדִיק וְכוּ׳. וְעַיֵּן בִּטּוּי כָּזֶה לְעִנְיָן אַחֵר לְקֶמֶן (בְּסִימָן רי).

לו. נוֹלַד לְאָבִיו הרה״צ רַבִּי יוֹסֵף מֵאִיר מִבֶּערְגְסָאס זי״ע, בְּה׳ בְּכִסְלִיו תרצ״ה וְנִסְתַּלֵּק כ׳ בָּאֱלוּל תשס״ו. נָכַד הָאַדְמוֹ״ר מִמַּאקאָווָא זי״ע, וְנִתְגַּדֵּל אֵצֶל רַבִּי אַהֲרֹן קָדוֹשׁ ה׳ מִבֶּעלְזָא, הֵקִים אֶת חֲצֵרוֹ וּבֵית מִדְרָשׁוֹ ׳בֵּית אַהֲרֹן׳ בְּפֶתַח תִּקְוָה, וְנוֹדַע כְּאַדְמוֹ״ר גָּאוֹן וְצַדִּיק אֲשֶׁר רַבִּים נֶהֱנוּ מִמֶּנּוּ עֵצָה וְתוּשִׁיָּה, וְהִשְׁאִיר אַחֲרָיו בְּרָכָה אֶת סִפְרוֹ הַקָּדוֹשׁ ׳אֱמוּנַת אִיתָן׳ עַל עִנְיָנֵי שְׁבִיעִית.

– הַבָּחוּר אֶפְרַיִם טְרוּיְבֶּע לֹא יָכֹל לְהַמְשִׁיךְ בִּכְהֻנָּתוֹ, עַל כֵּן מְבַקֵּשׁ מֵהָרֹאשׁ־יְשִׁיבָה שֶׁיְּקַבְּלוֹ לִישִׁיבָתוֹ, וּבִמְקוֹמוֹ יִקַּח בָּחוּר אַחֵר מֵהַיְשִׁיבָה – ר׳ מְנַחֵם לֶפְקוֹבִיץ לְמַשְׁבַּ״ק, וְכַמּוּבָן שֶׁתֵּכֶף מִלֵּא אֶת רְצוֹן קָדְשׁוֹ. וּפַעַם סִפֵּר הַמַּשְׁבַּ״ק, שֶׁשָּׁמַע אֵיךְ שֶׁהָרַב־זִכְרוֹנוֹ־לִבְרָכָה דִּבֵּר בִּשְׁבַח הָרַב מִטּוֹאַקַאי שֶׁהוּא: **״תַּלְמִיד־חָכָם גָּדוֹל, יְרֵא שָׁמַיִם גָּדוֹל וְחָסִיד״.**

לז.

זִכְרוֹן מָתוֹק מֵאַהֲבַת הַצַּדִּיקִים זֶה לָזֶה

כְּשֶׁהָרַבִּי מִסַּאטְמֶאר כְּבָר דָּר בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית[לז], וְהִרְבֵּה מִבַּחוּרֵי הַיְשִׁיבָה דְּסַאטְמֶאר בְּרֹאשׁוּת רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב – רָצוּ לִנְסֹעַ לְתֵל־אָבִיב לְהִסְתּוֹפֵף בְּצִלָּא דִּמְהֵימְנוּתָא שֶׁל הָרַב הַקָּדוֹשׁ מִבֶּעלְזָא זי״ע, פָּנוּ לְרֹאשׁ־הַיְשִׁיבָה שֶׁיִּשְׁאַל אֶת הָרַבִּי מִסַּאטְמֶאר אִם אֵינוֹ מַקְפִּיד עַל זֶה, וְהָרַבִּי הֵשִׁיב עַל־יְדֵי גַּבָּאוֹ הַנֶּאֱמָן רַבִּי יוֹסֵף אַשְׁכְּנַזִי זַ״ל: ״לֹא רַק שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד, רַק רוֹצֶה שֶׁיִּסְעוּ לְבֶעלְזָא, וּשְׁתֵּי פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יְשַׁלְּמוּ מִקֻּפַּת הַיְשִׁיבָה עֲבוּר

לז. עַיֵּן בְּסֵפֶר ׳מוֹשִׁיעָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל׳ (חֵלֶק י׳, עַמּוּד תקסא), שֶׁמְּסַפֵּר, כִּי עֵקֶב הַהוֹצָאוֹת שֶׁל הַמּוֹסְדוֹת, וְהָרַבִּי נַעֲשָׂה בַּעַל־חוֹב עָצוּם, לֹא הָיְתָה בְּרֵירָה, וְהֻכְרַח לָצֵאת לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית וְכוּ׳ וְכוּ׳, וְהִשְׁאִיר אַחֲרָיו בַּעֲלֵי חוֹבוֹת שֶׁחִכּוּ לְתַשְׁלוּמִים, וּמַזְכִּיר שָׁם אֶת אָבִיו שֶׁל מוֹהֲרָא״ש – הָרַב מִטּוֹקַאי שֶׁהָיָה בֵּין שְׁלֹשָׁה שֶׁהִשְׁאִיר הָרַב לְנַהֵל אֶת יְשִׁיבָתוֹ בְּהֵעָדְרוֹ. וְכֵן עַיֵּן שָׁם (עַמּוּד תקעב) שֶׁכּוֹתֵב לְהָרַב מִטּוֹקַאי מִשָּׁם בִּשְׁנַת תש״ז: גַּם אִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר עַל הַכְּתָב אוֹפְנֵי הַפְּעֻלּוֹת אֲשֶׁר רְגִילִים פֹּה וְאִי אֶפְשָׁר בִּלְעָדָם, אֲשֶׁר לֹא אוֹכַל לֵילֵךְ בִּדְרָכִים כָּאֵלּוּ כְּלָל. וּגְלַל כֵּן לֹא אוֹכַל לִפְעֹל הַרְבֵּה לְהַרְחָבַת גְּבוּל הַתַּלְמִידִים עַד אֲשֶׁר יְרַחֵם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְרוֹמֵם קֶרֶן הַתּוֹרָה וְהַיִּרְאָה. וְכֵן עוֹד שָׁם (עַמּוּד תקצז): מַה שֶּׁכָּתַבְתָּ עַל דְּבַר קַבָּלַת תַּלְמִידִים חֲדָשִׁים, הִנֵּה לִבִּי עָלַי דַּוִּי עַל אֲשֶׁר לֹא אוּכַל לְהַרְחִיב גְּבוּל הַתַּלְמִידִים כִּרְצוֹנִי מֵחֲמַת קֹשִׁי הַמַּצָּב וְכוּ׳ וְכוּ׳, וּגְלַל כֵּן לֹא אוּכַל לִפְעֹל הַרְבֵּה לְהַרְחָבַת גְּבוּל הַתַּלְמִידִים, עַד אֲשֶׁר יְרַחֵם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְרוֹמֵם קֶרֶן הַתּוֹרָה וְהַיִּרְאָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן תַּלְמִידִים טוֹבִים וְאוֹתָם שֶׁהוּא בֶּאֱמֶת לְתוֹעֶלְתָּם לִהְיוֹת בִּישִׁיבָתֵנוּ – בְּדַעְתִּי אִם־יִרְצֶה־הַשֵּׁם לְקַבְּלָם. וּרְאֵה שָׁם עוֹד (בְּעַמּוּד תרב) שֶׁמִּתְאוֹנֵן הָרַבִּי בְּמִכְתָּבוֹ לְהָרַב מִטּוֹאַקַאי, כִּי בִּלְבוּל הַצִּיּוֹנוּת הוּא הָעִכּוּב הַיּוֹתֵר גָּדוֹל מֵאַנְשֵׁי אַמֵּרִיקָה שֶׁאֵינָם רוֹצִים לִתְמֹךְ בִּישִׁיבָתוֹ, וְכִלְשׁוֹנוֹ שָׁם: ״וְאֵין שׁוּם חִזּוּק לְמִי שֶׁאֵינוֹ מִתְחַבֵּר כְּלָל וּכְלָל עִמָּהֶם״. וְאָכֵן הָיְתָה הִתְכַּתְּבוּת בֵּינוֹ לְבֵין הָרַבִּי בְּעִנְיְנֵי הַיְשִׁיבָה וכו׳, וּרְאֵה עוֹד מִכְתָּבִים אֵלָיו שָׁם (עַמּוּדִים תרטו, תשה, תשסה) שֶׁרוֹאִים מֵהֶם אֶת הַחֲבִיבוּת הַגְּדוֹלָה שֶׁרוֹחֵשׁ אֵלָיו, וְשׁוֹפֵךְ לִבּוֹ הַטָּהוֹר מִכְּאֵבוֹ בְּגֶשֶׁם וְרוּחַ, וּמְכַנֵּהוּ שָׁם: **כְּבוֹד יְדִידִי, הָרַב הַגָּאוֹן, חָרִיף וּבָקִי, יָרֵא וְשָׁלֵם, הֶחָסִיד הַמְּפֹאָר, כְּבוֹד שֵׁם תִּפְאַרְתּוֹ מוה״ר...**

הוֹצָאַת הַנְּסִיעָה״... וְאָכֵן, שָׁלַח הָרַבִּי אֶת הַכֶּסֶף לְשֵׁם כָּךְ[לח].

לז.

מִתְפָּרְסֵם כְּאֶחָד מֵהָרַבָּנִים הַפּוֹסְקִים הַמְּבֻהָקִים בְּאֶמֶרִיקָה

מִכַּמָּה טְעָמִים הֵצְרַךְ לְהָגֵר בִּשְׁנַת תשי״ב לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית וּפָתַח אֶת בֵּית מִדְרָשׁוֹ בְּשֵׁם ׳אִם לַבִּינָה׳[לט] בַּבְּרוֹנְקְס, אֲבָל אַחַר אַרְבַּע שָׁנִים נֶאֱלַץ לַעֲבוֹר מִשָּׁם, כִּי צִבְּיוֹן הַתּוֹשָׁבִים הִשְׁתַּנָּה וּכְבָר לֹא הָיָה יָכוֹל לָגוּר שָׁם, וְהֶעְתִּיק מוֹשָׁבוֹ וּבֵית מִדְרָשׁוֹ לְבוֹרוֹ־פַּארְק, וְהִתְפָּרְסֵם בַּשְּׁכוּנוֹת הַחֲרֵדִיּוֹת כְּיָחִיד מֻמְחֶה בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, כִּי כִּמְעַט כָּל שֻׁלְחָן־עָרוּךְ חֹשֶׁן־מִשְׁפָּט וְנוֹשְׁאֵי כֵּלָיו הָיוּ שְׁגוּרִים בְּפִיו, כַּנּוֹדָע לַכֹּל, וְהָיָה מֵרָאשֵׁי הִתְאַחֲדוּת הָרַבָּנִים בְּעִנְיְנֵי דִּינֵי תּוֹרָה וְחֵלֶק אֶבֶן־הָעֵזֶר וּשְׁמוֹ יָצָא לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה. וְהִנֵּה מַה שֶּׁלֹּא יָדוּעַ לַכֹּל, הוּא, אֲשֶׁר ׳בֵּית הַהוֹרָאָה שֶׁל הִתְאַחֲדוּת־הָרַבָּנִים׳ נוֹסָד עַל־יְדֵי הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ שֶׁל רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב, וְהוּא הָיָה יוֹשֵׁב־רֹאשׁ הָרִאשׁוֹן שֶׁל בֵּית הַהוֹרָאָה, וְרֹב הַדַּיָּנִים קִבְּלוּ מִמֶּנּוּ הֶתֵּר־הוֹרָאָה וְהָיָה לָהֶם שִׁמּוּשׁ לְמַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ.

לח.

הוּא יוֹדֵעַ לְלִמֹּד... הוּא יוֹדֵעַ לְלִמֹּד...

פַּעַם שָׁבַת רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב בְּעִיר סִינְסִינַטִי[מ], וְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁל הַגָּאוֹן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סִילְבֶּר זַצַ״ל[מא], וּבְשַׁבָּת אַחַר

לח. עַל־פִּי הַהַקְדָּמָה לַסֵּפֶר ׳מִנְחַת זְאֵב׳ שֶׁכָּתַב אָחִי מוֹהַרְא״ש הַגָּאוֹן רַבִּי בִּנְיָמִין, וְעַל פִּי הַסֵּפֶר ׳מוֹשִׁיעָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל׳ (חֵלֶק י׳, עַמּוּד תריח). וּמוּבָא שָׁם עוֹד: ״וְסִפֵּר אֶחָד מֵהַתַּלְמִידִים מִישִׁיבַת ״יֵיטַב לֵב״ בִּירוּשָׁלַיִם, הָרַב הֶחָסִיד ר׳ מֹשֶׁה אֵלִיָּהוּ פָּאלַאטְשֶׁעק הי״ו, שֶׁאַחַר־כָּךְ כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית, וְזָכָה לְשַׁמֵּשׁ בַּקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אֵצֶל הָרַבִּי מִסַּאטְמָאר, דִּבֵּר אִתּוֹ הָרַבִּי אוֹדוֹת הַיְשִׁיבָה, וְסִפֵּר לוֹ הַמְשַׁמֵּשׁ, שֶׁבִּזְמַנּוֹ נָסַע גַּם לְהרה״ק מִבֶּעלְזָא זי״ע כַּאֲשֶׁר קִבֵּל אֶת דְּמֵי הַנְּסִיעָה מִמָּה שֶׁשָּׁלַח הָרַבִּי, עָנָה וְאָמַר לוֹ הָרַבִּי אָז: הִנֵּה, כֵּן רָצִיתִי שֶׁהַבַּחוּרִים יִרְאוּ אֵיזֶה צַדִּיק מֵהַחֲסִידִים, כִּי בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מְשָׁרֵשׁ בְּמִדָּה גְּדוּשָׁה הַדֶּרֶךְ שֶׁל גְּדוֹלֵי לִיטָא, וְלָכֵן רָצִיתִי שֶׁתַּלְמִידֵי יְתִנַהֲגוּ בְּדַרְכֵי הַחֲסִידוּת, וְלָכֵן רָצִיתִי שֶׁיֵּלְכוּ לִרְאוֹת רַבִּי שֶׁל חֲסִידִים״.

לט. עַל שֵׁם סִפְּרוֹ שֶׁל זְקֵנוֹ, הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה.

מ. עִיר בִּדְרוֹם־מַעֲרָב מְדִינַת ׳אוֹהָיוֹ׳ שֶׁבְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית.

מא. נְשִׂיא הִתְאַחֲדוּת הָרַבָּנִים דְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית וְקַנָּדָה, מְחַבֵּר הַסְּפָרִים ׳עַנְפֵי־אֶרֶז׳, נִסְתַּלֵּק ט׳

הַצָּהֳרַיִם, כְּשֶׁיָּשַׁב שָׁם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, נִגַּשׁ אֵלָיו הַגָּאוֹן וְאָמַר לוֹ: ״יֵשׁ לִי קֻשְׁיָה עֲצוּמָה, וְאִם תִּתָּרֵץ לִי זֹאת בְּתוֹךְ יְמָמָה אֵדַע שֶׁאַתָּה לַמְּדָן״... וְהָיְתָה זוֹ שְׁאֵלָה חֲמוּרָה וְקָשָׁה בְּמַסֶּכֶת תְּמוּרָה, שֶׁהָיְתָה אֵצֶל הַגָּאוֹן קָשָׁה כַּבַּרְזֶל וְאֵין פּוֹתֵר אוֹתָהּ לוֹ, וּכְשֶׁשָּׁמַע הָרַב מִטֹּאקַאי אֶת הַשְּׁאֵלָה, תֵּרֵץ לוֹ מִיָּד בְּהַשְׁקָפָה רִאשׁוֹנָה תְּשׁוּבָה גְּאוֹנִית, וְהִשְׁתּוֹמֵם הַגָּאוֹן, וְנוֹצַר פִּלְפּוּל עָצוּם בֵּינֵיהֶם, כִּי הָיָה הָרַב מִטֹּאקַאי אָדָם הַקָּשֶׁה כַּבַּרְזֶל אֲשֶׁר לֹא חָת מִפְּנֵי כָּל, וְהָיָה מְפַלְפֵּל עָמוֹק, וּלְבַסּוֹף הוֹדָה הַגָּאוֹן הַנַּ״ל לְרַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב שֶׁהַצֶּדֶק אִתּוֹ וְנִפְרָד מִמֶּנּוּ בְּכָבוֹד גָּדוֹל. וְסִפֵּר שַׁמָּשׁ בֵּית־הַכְּנֶסֶת, שֶׁאַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, הָלַךְ הַגָּאוֹן אָנָה וְאָנָה בְּמְהִירוּת מִפִּנָּה אַחַת שֶׁל בֵּית־הַכְּנֶסֶת לְפִנָּה אַחֶרֶת, וְכָל הַזְּמַן לָחַשׁ לְעַצְמוֹ שׁוּב וְשׁוּב: ״הוּא יוֹדֵעַ לִלְמֹד... הוּא יוֹדֵעַ לִלְמֹד״...[מב]

לט.

לֹא כָּךְ כָּתוּב בַּ׳מָּגֵן אַבְרָהָם׳!

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא״ש מִגֹּדֶל בְּקִיאוּתוֹ שֶׁל אָבִיו בַּשֻּׁלְחָן־עָרוּךְ וְנוֹשְׁאֵי כֵלָיו, פַּעַם עָבַר בְּבֵית מִדְרָשׁ מְסֻיָּם וְשָׁמַע שְׁנֵי אַבְרֵכִים לוֹמְדִים שֻׁלְחָן־עָרוּךְ אֹרַח־חַיִּים, וְהָיוּ נוֹשְׁאִים וְנוֹתְנִים בְּדִבְרֵי הַמָּגֵן־אַבְרָהָם מִתּוֹךְ כֶּרֶךְ שֻׁלְחָן־עָרוּךְ שֶׁהָיָה פָּתוּחַ לִפְנֵיהֶם, וְהִתְעָרֵב בִּלְמוּדָם וְאָמַר: סִלְחוּ נָא לִי, אֲבָל לֹא כָּךְ כָּתוּב בְּ׳מָּגֵן־אַבְרָהָם׳ כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם מְצַטְּטִים, וְהִתְפַּלְּאוּ, כִּי הֲרֵי קָרְאוּ מִתּוֹךְ הַכְּתָב וְזֶה עַתָּה לָמְדוּ בּוֹ, וְחָזְרוּ וְהִסְתַּכְּלוּ בִּפְנִים הַסֵּפֶר, וְנוֹכְחוּ לְגַלּוֹת שֶׁטָּעוּ בְּמִלָּה מְסֻיֶּמֶת שֶׁלֹּא אָמְרוּ אוֹתָהּ נָכוֹן, וּכְתוֹצָאָה מִכָּךְ הִשְׁתַּנָּה כָּל הָעִנְיָן, וְהִשְׁתּוֹמְמוּ עַל גֹּדֶל בְּקִיאוּתוֹ, שֶׁהָיוּ דִּבְרֵי הַ׳מָּגֵן־אַבְרָהָם׳ שְׁגוּרִים בְּפִיו בְּאוֹתִיּוֹתֵיהֶם, וְלַמְּרוֹת

בִּשְׁבָט תשכ״ח.

מב. אַגַּב, הַדִּיּוּן הַתּוֹרָנִי בֵּינֵיהֶם נִדְפַּס בְּקֹבֶץ הַתּוֹרָנִי־רַבָּנִי ׳הַפַּרְדֵּס׳ טֵבֵת תשי״ג, שָׁנָה כ״ז חוֹבֶרֶת ד׳.

זִכְרוֹנוֹ, בְּעֵת פְּסַק הֲלָכָה – הָיָה נוֹהֵג שֶׁלֹּא לִפְסֹק מִתּוֹךְ הַזִּכָּרוֹן אֶלָּא לָשׁוּב וּלְהַבִּיט בִּפְנִים בִּמְדֻיָּק.

מ.

עוֹבֵד ה׳ נִפְלָא כְּבֶן הַמִּתְחַטֵּא לִפְנֵי אָבִיו

מִלְּבַד גֻּדְלוּתוֹ בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, הָיָה רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב עוֹבֵד ה׳ נִפְלָא, וּתְפִלָּתוֹ הָיְתָה כְּבֶן הַמִּתְחַטֵּא לִפְנֵי אָבִיו בִּנְעִימוּת וּבְמְתִיקוּת, וּכְשֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן רַבִּי יוֹסֵף צְבִי דוּשִׁינְסְקִי זי״ע[מג] [כַּמּוּבָא לְקַמָּן], כִּמְעַט בְּכָל שַׁבָּת שְׁנִיָּה, כִּבֵּד מָרָן זי״ע אֶת הָרַב לַעֲבוֹר לִפְנֵי הַתֵּבָה לְקַבָּלַת שַׁבָּת, כִּי חִבְּבוֹ מְאֹד. וְגַם כַּאֲשֶׁר הָיָה הָרַבִּי מִסַּאטְמָאר זי״ע בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בִּשְׁנַת תש״ו, הָיָה הָרַב מִטּאקָאי הַבַּעַל־שַׁחֲרִית בַּיָּמִים הַנּוֹרָאִים, וְהָאַדְמוֹ״ר בְּעַצְמוֹ הָיָה הַבַּעַל־מוּסָף.

מא.

תְּשׁוּקָתוֹ הַגְּדוֹלָה הָיְתָה לַחֲזֹר לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

תְּשׁוּקָתוֹ הַגְּדוֹלָה הָיְתָה לַחֲזֹר לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וּבִשְׁנַת תשמ״ג עָלָה לְהִשְׁתַּקֵּעַ בְּעִיר־הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַיִם עִם הָרַבָּנִית הַצַּדֶּקֶת, עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם, וְקָבַע מִשְׁכָּנוֹ בִּקְרְיַת מַטֶּסְדוֹרְף, וְהֵאִיר שָׁם לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ מִתּוֹרָתוֹ וְחָכְמָתוֹ, וְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית־הַכְּנֶסֶת חֲסִידִים שָׁם, וְקִבְּלוּהוּ אַלּוּף לְרֹאשָׁם, וּבְכָל שַׁבָּת־קֹדֶשׁ בְּעֵת סְעֻדָּה־שְׁלִישִׁית הִשְׁפִּיעַ מִתּוֹרָתוֹ לְכָל הַמְּסֻבִּים, רַבָּנִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה שֶׁהָיוּ שָׁם, וְהֵם עָשׂוּ אָזְנָם כַּאֲפַרְכֶּסֶת לְקַבֵּל אֶת דְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים.

מב.

חֲמֵשֶׁת הַשָּׁנִים - כֻּלָּן שָׁווֹת לְטוֹבָה

חָמֵשׁ שָׁנִים לִפְנֵי הִסְתַּלְּקוּתוֹ קָפְצָה עָלָיו זִקְנָה וְחֻלְשָׁה, וְחָזַר לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית, לַחֲתֻנַּת נֶכְדּוֹ, וְנִשְׁאַר לְהִתְגּוֹרֵר בְּבֵית בְּנוֹ

מג. רְאֵה אוֹדוֹתָיו לְעֵיל סִימָן לא.

רַבִּי בִּנְיָמִין, שֶׁהִתְמַסֵּר לְסַעֲדוֹ בְּאֹפֶן נִפְלָא, וְכָל חֲמֵשֶׁת הַשָּׁנִים הָאֵלּוּ הָיוּ כֻּלָּן שָׁוּוֹת לְטוֹבָה, שֶׁהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה כְּדַרְכּוֹ, וְשׂוֹאֵב נַחַת מִבָּנָיו הַגְּאוֹנִים־הַצַּדִּיקִים. וּבְנוֹ מוֹהֲרָא״ש זי״ע הָיָה הוֹלֵךְ לְבַקְּרוֹ בְּכָל עֵת וָעֵת, וְדוֹאֵג לִשְׁלוֹמוֹ תָּמִיד, וְהִסְתַּלֵּק לְשָׁלוֹם בְּיוֹם ד׳ תִּשְׁרֵי תשס״ג. וְנִסְפַּד בְּרֹב־עַם בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל בְּנוֹ רַבִּי בִּנְיָמִין, וְהוּבַל לְאֶרֶץ־הַקֹּדֶשׁ - שָׁם נִסְפַּד כַּהֲלָכָה עַל־יְדֵי הָרַבָּנִים הַגְּאוֹנִים הַצַּדִּיקִים מֵעִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם.

וְגַם בְּנוֹ מוֹהֲרָא״ש הִסְפִּידוֹ לִפְנֵי קְבוּרָתוֹ בְּהַר־הַזֵּיתִים [בְּמַהֲלַךְ הַהֶסְפֵּד דִּבֵּר בְּקָדְשׁוֹ עַל־פִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב, סִימָן א), בְּעִנְיַן שֶׁהַמַּלְאָכִים צְרִיכִים לִשְׁאֹל אֶת הַצַּדִּיקִים - ״מַה פֹּעַל אֵל״], וְנִטְמָן לְיַד צִיּוּן הָרַבָּנִית שֶׁלּוֹ - הַצַּדֶּקֶת מָרַת מַלְכָּה, עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם (שֶׁנִּפְטְרָה בְּיוֹם ח׳ חֶשְׁוָן תש״נ), תנצב״ה.

מג.

הָאָח הַבְּכוֹר הַגָּאוֹן רַבִּי בִּנְיָמִין שִׁיק זַצַ״ל

אָחִיו הַגָּדוֹל שֶׁל מוֹהֲרָא״ש הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי בִּנְיָמִין שִׁיק זַצַ״ל - נוֹלַד בְּתַאֲרִיךְ י״א בְּכִסְלֵו ה׳תרצ״ו, מִצְּעִירוּתוֹ נוֹדַע כְּמַתְמִיד גָּדוֹל בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וּבַעַל זִכָּרוֹן נִפְלָא, הֵעִידוּ עָלָיו כִּי הָיָה ״כְּבוֹר סִיד שֶׁאֵינוֹ מְאַבֵּד טִפָּה וְלֹא הָיָה דָּבָר שֶׁלֹּא זָכַר״.

בְּגִיל שְׁבַע־עֶשְׂרֵה קִבֵּל סְמִיכָה לְהוֹרָאָה מִשְּׁנֵי גְּאוֹנֵי הַדּוֹר - רַבִּי אַבְרָהָם־שְׁלֹמֹה כַּ״ץ אָב״ד רִיסְקֶעוְוע, וְרַבִּי יוֹנָתָן שְׁטַייף אָב״ד בּוּדַאפֶּשְׁט, זֵכֶר צַדִּיקִים לִבְרָכָה, שְׁנֵיהֶם הִפְלִיגוּ מְאֹד בְּמַעֲלוֹתָיו. כְּבָר בְּגִיל צָעִיר זָכָה לְקֵרוּב גָּדוֹל מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹר, בֵּינֵיהֶם הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ מַהַר״א מִבֶּעלְזָא זי״ע.

וְהָרַב הַקָּדוֹשׁ מַהַר״י מִסַּאטְמָאר זי״ע כִּבֵּד אוֹתוֹ בַּהֲקָפָה בְּשִׂמְחַת־תּוֹרָה בִּהְיוֹתוֹ בֶּן תְּשַׁע־עֶשְׂרֵה בִּלְבַד, כַּאֲשֶׁר רַבִּים

אֲחֵרִים וּבֵינֵיהֶם רַבָּנִים וְתַלְמִידֵי־חֲכָמִים גְּדוֹלִים לֹא זָכוּ לְכָךְ.

מִגִּיל שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה וְעַד חֲתֻנָּתוֹ לָמַד אֵצֶל אָבִיו הַגָּאוֹן רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב וּלְאַחַר־מִכֵּן נִשָּׂא לְבִתּוֹ שֶׁל הָאַדְמוֹ״ר רַבִּי אַהֲרֹן־מֹשֶׁה מֵחוּסְט זַצַ״ל[מד] – שֶׁחִבְּבוֹ מְאֹד. אַחֲרֵי הַחֲתֻנָּה הִמְשִׁיךְ לִלְמֹד בְּהַתְמָדָה רַבָּה מְאֹד וְהִתְעַלָּה בְּתוֹרָה וּבְיִרְאָה עַד שֶׁפָּתַח בֵּית־כְּנֶסֶת בִּשְׁכוּנַת פְּלֶטְבּוּשׁ, שָׁם כֹּהֵן כְּרַב וְאָב״ד עַד לְהִסְתַּלְּקוּתוֹ.

מד.

רַבִּי בְּנְיָמִין מְקַבֵּל אֶת קְשָׁיֵי הַחַיִּים בְּשִׂמְחָה

לַמְרוֹת שֶׁסָּבַל יִסּוּרִים גְּדוֹלִים בְּחַיָּיו – הִתְמִיד בְּמִדַּת הַשִּׂמְחָה, אֲשֶׁר בָּהּ הִשְׁתַּלֵּם בְּיוֹתֵר. גַּם לְאַחַר שֶׁעָבַר תְּאוּנַת דְּרָכִים קָשָׁה, וּבְעִקְבוֹתֶיהָ סָבַל מִנְּכוּת בְּרַגְלוֹ, קִבֵּל הַכֹּל בְּאַהֲבָה וּבִקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, שֶׁבִּזְכוּת יִסּוּרָיו יָקִילוּ אֶת הַיִּסּוּרִים מֵעַל כְּלָל יִשְׂרָאֵל. בְּבֵיתוֹ שָׁרְרָה עֲנִיּוּת גְּדוֹלָה, אַךְ הִיא לֹא מָנְעָה מִמֶּנּוּ לְהַמְשִׁיךְ וְלִלְמֹד בְּהַתְמָדָה רַבָּה אֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וּלְפַזֵּר הַרְבֵּה צְדָקָה. לַמְרוֹת שֶׁבְּבֵיתוֹ לֹא הָיָה כְּלוּם – תָּמַךְ בַּעֲנִיִּים רַבִּים בְּדֶרֶךְ שֶׁל כָּבוֹד וּבְהַסְתָּרָה גְּדוֹלָה, הַדָּבָר הִתְגַּלָּה לִבְנֵי בֵיתוֹ וִילָדָיו רַק אַחֲרֵי פְּטִירָתוֹ. שִׁמֵּשׁ בְּרַבָּנוּת קְהִלַּת טוּאקַאי בִּפְלֶטְבּוּשׁ, גַּם אָז זָכָה לְחִבָּה וְאַהֲדָה רַבָּה מִכָּל הָרַבָּנִים, חֶלְקָם אַף הִגִּיעוּ לְהִתְיַעֵץ אִתּוֹ בְּעִנְיְנֵי מִסְחָר עֵקֶב חָכְמָתוֹ שֶׁהָיְתָה לְשֵׁם דָּבָר.

מה.

עוֹמֵד לִימִין מוֹהֲרָא״שׁ בְּעֵת דָּחֲקוֹ מֵרְדִיפוֹת

בַּהֶמְשֵׁךְ, כְּשֶׁסָּבַל מוֹהֲרָא״שׁ מֵרְדִיפוֹת וּמַחְלוֹקוֹת רַבּוֹת בְּעִקְבוֹת פְּעִילוּתוֹ – יָצָא אָחִיו לַהֲגָנָתוֹ וְתָקַף בַּחֲרִיפוּת אֶת מִתְנַגְּדָיו. בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה גַּם בִּקֵּר אֵצֶל רַבָּנִים וּגְדוֹלֵי הַדּוֹר וְסִפֵּר בִּשְׁבָחוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא״שׁ וְגִלָּה מֵהַנְהָגוֹתָיו בִּימֵי בַּחֲרוּתוֹ שֶׁנַּעֲשׂוּ

מד. מִצֶּאֱצָאֵי הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מָרְדְּכַי מִנַּדְבּוֹרְנָה זי״ע, מְחַבֵּר סֵפֶר הַקָּדוֹשׁ 'תּוֹלְדוֹת אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה', נִפְטַר בְּי״ז טֵבֵת תשנ״א, וְנִטְמַן בְּהַר הַזֵּיתִים.

בְּהֶסְתֵּר גָּדוֹל וַעֲלֵיהֶם לֹא יָדַע אַף אֶחָד עַד אָז. פַּעַם כְּשֶׁנָּשָׂא דְּרָשָׁה בִּפְנֵי קָהָל רָב, בֵּינֵיהֶם רַבָּנִים מְפֻרְסָמִים, גִּלָּה לִפְנֵי כֻּלָּם מְעַט שֶׁבִּמְעַט מֵעֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁל אָחִיו הַצָּעִיר מֵעֵת שֶׁהִתְקָרֵב לַחֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב, וְצָעַק בְּקוֹל גָּדוֹל: "אֵיךְ לֹא מִתְבַּיְּשִׁים לְדַבֵּר עַל אָחִי הַקָּדוֹשׁ, שֶׁמֵּאָז שֶׁהִתְקָרֵב בְּגִיל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה וָחֵצִי אֶל דַּרְכּוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ רַבִּי נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב זי"ע - לֹא הֶחְסִיר לוֹמַר תִּקּוּן־חֲצוֹת אֶחָד בְּשֵׂק וְאֵפֶר[מה], וְלָמַד בְּהַתְמָדָה רַבָּה מְאֹד - שֶׁאֵין דּוֹמָה לָהּ אֲפִלּוּ אֵצֶל מַתְמִידִים מְפֻרְסָמִים וִידוּעִים - רֹב הַיּוֹם וְרֹב הַלַּיְלָה. הַרְבֵּה רַבָּנִים שֶׁיּוֹשְׁבִים כָּאן לֹא מַגִּיעִים לְקַרְסוּלָיו", זָעַק רַבִּי בִּנְיָמִין[מו].

מו.

יָמָיו הָאַחֲרוֹנִים שֶׁל רַבִּי בִּנְיָמִין זַצַ"ל

בִּשְׁנָתוֹ הָאַחֲרוֹנָה חָלָה בַּמַּחֲלָה הַנּוֹרָאָה עַל הָרֵאָה, אֶשְׁפַּז בְּבֵית הַחוֹלִים וְסָבַל רַבּוֹת, אַךְ גַּם אָז הִקְפִּיד לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה, וְחָזַר וְאָמַר שֶׁרוֹצֶה לְהִסְתַּלֵּק מֵהָעוֹלָם בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה. בִּתְקוּפַת חוֹלְיוֹ הָיָה מְנַגֵּן וּמְפַזֵּז לְעַצְמוֹ נִגּוּנִים שֶׁל שִׂמְחָה, דָּבָר שֶׁהִפְלִיא אֶת מְבַקְּרָיו אֲשֶׁר הִבִּיעוּ תְּמִיהָה רַבָּה, כֵּיצַד אָדָם עִם יִסּוּרִים שֶׁכָּאֵלּוּ שָׂשׂ וְשָׂמֵחַ כָּל־כָּךְ.

בְּיוֹם שִׁישִׁי ה' בֶּאֱלוּל ה'תשס"ח - הֶחְמִיר מַצָּבוֹ מְאֹד, וְהוּא בִּקֵּשׁ מִבָּנָיו שֶׁיִּשְׁאֲרוּ אִתּוֹ בִּזְמַן יְצִיאַת נִשְׁמָתוֹ. הוּא גַּם הִבִּיעַ בִּפְנֵיהֶם אֶת מִשְׁאַלְתּוֹ לְהִפָּטֵר דַּוְקָא כְּשֶׁעַם יִשְׂרָאֵל יָשִׁירוּ שִׁירָה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, דָּבָר שֶׁאָכֵן קָרָה כְּשֶׁיְּצִיאַת נִשְׁמָתוֹ הָיְתָה בְּדִיּוּק

מה. עַיֵּן שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק א', עַמּוּד קלז.

מו. "בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַשָּׁנִים, כְּשֶׁשָּׁמַע שֶׁאֵלּוּ רְשָׁעִים רָדְפוּ אוֹתִי וְכוּ', הָיָה תָּמִיד יוֹצֵא בְּחֶרֶב וּבַחֲנִית נֶגְדָּם, וְהֵגֵן מְאֹד בַּעֲדִי, וּפִרְסֵם הַרְבֵּה דְּבָרִים שֶׁלֹּא רָצִיתִי שֶׁיִּתְפַּרְסְמוּ, מַה שֶּׁרָאָה, עוֹד בִּהְיוֹתֵנוּ בַּחוּרִים, הַרְבֵּה דְּבָרִים וְעֲבֹדוֹת וְכוּ', שֶׁבִּכְלָל לֹא רָצִיתִי שֶׁיִּתְגַּלֶּה, אֲבָל כְּדֵי לְהָגֵן בַּעֲדִי פִּרְסֵם אֶת זֶה לְהַרְבֵּה רַבָּנִים גְּדוֹלִים" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, הַמְּצַיֵּן לְקַמָּן, בְּסוֹף הַתֵּאוּר אוֹדוֹת רַבִּי בִּנְיָמִין).

בִּכְנִיסַת הַשַּׁבָּת בְּעֵת שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל שָׁרִים אֶת הַפִּיּוּט ״לְכָה דוֹדִי לִקְרַאת כַּלָּה״.

מז.

שְׁבָחוֹ בְּפֶה רַבִּים הַמְלַוִּים אוֹתוֹ לְבֵית עוֹלָמוֹ

הַלְוָיָתוֹ יָצְאָה בְּיוֹם רִאשׁוֹן מִבֵּית מִדְרָשׁוֹ בִּשְׁכוּנַת פְּלֶטְבּוּשׁ בְּנִיוּ־יוֹרְק לְעֵבֶר בֵּית־הָעָלְמִין בַּעֲיָרָה מוֹנְסִי, שָׁם נִטְמָן בְּסָמוּךְ לְקִבְרוֹ שֶׁל הָאַדְמוֹ״ר הַקָּדוֹשׁ מֵרִיבְנִיץ זי״ע.

בַּהַלְוָיָה הִשְׁתַּתֵּף גַּם הָאַדְמוֹ״ר מִוִּיזְ׳נִיץ־מוֹנְסִי זי״ע[מז] שֶׁהִתְעַקֵּשׁ לְלַוּוֹת אֶת הַנִּפְטָר לַמְרוֹת חֻלְשָׁתוֹ [שֶׁבִּתְקוּפָה זוֹ כְּבָר לֹא הָיָה יָכוֹל לֵילֵךְ בְּרַגְלָיו וּנְשָׂאוּהוּ]. וזֹאת בִּגְלַל שֶׁבְּנוֹ [הָאַדְמוֹ״ר] רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַאגֶר שְׁלִיטָ״א[מח], עַסְקָן עוֹלָמִי שֶׁעוֹזֵר בְּהַשָּׂגַת רוֹפְאִים מֻמְחִים לְחוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, נָהַג לְבַקֵּר בְּכָל יוֹם אֶת רַבִּי בִּנְיָמִין, וְתָמִיד יָצָא מֶלֶא הִתְפַּעֲלוּת עַל שִׂמְחָתוֹ הַגְּדוֹלָה לַמְרוֹת יִסּוּרָיו. כְּשֶׁשָּׁאַל אֶת רַבִּי בִּנְיָמִין מַדּוּעַ הוּא כָּל־כָּךְ שָׂמֵחַ? עָנָה לוֹ: ״עוֹד מְעַט אֲנִי מוֹרִיד אֶת הַגּוּף מִמֶּנִּי, וְנִשְׁמָתִי תִּתְאַחֵד בּוֹ יִתְבָּרַךְ״. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סִפֵּר זֹאת לְאָבִיו הָאַדְמוֹ״ר מִוִּיזְ׳נִיץ־מוֹנְסִי שֶׁהִתְפַּעֵל מְאֹד וְאָמַר: ״הֵיאַךְ בַּדּוֹר הַזֶּה אָדָם שֶׁיְּדַבֵּר כָּךְ?״. אַחַר־כָּךְ סִפֵּר לוֹ בְּנוֹ עַל בִּקּוּר נוֹסָף אֵצֶל רַבִּי בִּנְיָמִין שֶׁהִפְתִּיעַ אוֹתוֹ, הָיָה זֶה כְּשֶׁהַחוֹלֶה הִסְבִּיר לוֹ עַל עִנְיַן הַשִּׂמְחָה: ״חֲכָמֵינוּ זַ״ל אָמְרוּ (אָבוֹת־דְּרַבִּי־נָתָן פֶּרֶק כה): ׳מֵת מִתּוֹךְ שִׂמְחָה – סִימָן יָפֶה לוֹ׳. וַהֲרֵי עוֹד מְעַט אֲנִי אֶהְיֶה כְּבָר אֵצֶל אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּמַדּוּעַ שֶׁלֹּא אֶהְיֶה בְּשִׂמְחָה?״.

הָרַבִּי מִוִּיזְ׳נִיץ נִפְעַם מְאֹד, וּלְאַחַר הַפְּטִירָה הִתְעַקֵּשׁ לָצֵאת לַהַלְוָיָה, לַמְרוֹת שֶׁבְּאוֹתוֹ יוֹם הָיָה חַלָּשׁ בִּמְיֻחָד. הוּא אַף צִוָּה

מז. הָאַדְמוֹ״ר רַבִּי מָרְדְּכַי, נִסְתַּלֵּק כ״ט אֲדָר תשע״ח.

מח. כַּיּוֹם מְכַהֵן כְּאַדְמוֹ״ר מִוִּיזְ׳נִיץ־יְרוּשָׁלַיִם.

אֶת תַּלְמִידֵי כּוֹלֵל וִיז׳נִיץ לָצֵאת וּלְלַוּוֹת אֶת הַנִּפְטָר, דָּבָר עָלָיו מַקְפִּיד בְּיוֹתֵר, בְּמִקְרִים אֲחֵרִים - שֶׁלֹּא יַפְסִיקוּ מֵהַלִּמּוּד בְּשׁוּם פָּנִים [שֶׁאַף אֶחָד לֹא יַפְרִיעַ לַכּוֹלֵל, וְלֹא נוֹתֵן לְאַף אֶחָד לְהִכָּנֵס לְתוֹךְ הַכּוֹלֵל, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַפְרִיעַ לַלּוֹמְדִים, וְהוּא מַקְפִּיד עַל זֶה מְאֹד שֶׁלֹּא יְבֻטַּל הַתָּמִיד שֶׁל הַכּוֹלֵל], ״כַּאֲשֶׁר הַמְּדֻבָּר הוּא בַּנִּפְטָר הַמּוּרָם־מֵעָם הַזֶּה, אֲנִי יוֹצֵא מִן הַכְּלָל וּמְצַוֶּה שֶׁכֻּלָּם יָצְאוּ לַהַלְוָיָה, שֶׁתִּהְיֶה לָכֶם זְכוּת נְדִירָה לְלַוּוֹת נִפְטָר כָּזֶה״ - הִסְבִּיר הָרַבִּי מִוִיז׳נִיץ לַחֲסִידָיו.

מוֹהַרָא״ש סִפֵּר, שֶׁבְּעֵת הַשִּׁבְעָה הִתְגַּלָּה אֵלָיו אָחִיו פַּעֲמַיִם בַּחֲלוֹם, וְהָיָה בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, וְאָמַר: אָחִי, אָחִי, כְּבָר כָּאן טוֹב מְאֹד, וְעוֹד גִּלָּה לוֹ כַּמָּה דְּבָרִים וְכוּ׳ וְכוּ׳[מט].

עַל שְׁמוֹ הוּקַם בְּיַבְנְאֵל כּוֹלֵל לְהוֹרָאָה ׳תִּפְאֶרֶת בִּנְיָמִין׳ שֶׁבּוֹ לוֹמְדִים עַשְׂרוֹת אַבְרֵכִים הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה, וּמִשָּׁם יָצְאוּ כְּבָר כַּמָּה מוֹרֵי הוֹרָאָה בְּיִשְׂרָאֵל. זְכוּתוֹ תָּגֵן עָלֵינוּ.

*

עַד כָּאן סִקִּירָה קְצָרָה בְּקַוִּים כְּלָלִיִּים, מִתּוֹלְדוֹת בֵּית אֲבוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים, זְקֵנָיו וְהוֹרָיו הַגְּאוֹנִים הַצַּדִּיקִים הַקְּדוֹשִׁים, וְאָחִיו הַגָּאוֹן זַצַ״ל, מִכָּאן וָאֵילָךְ נַעְתִּיק מִמַּה שֶׁסִּפֵּר בְּכַמָּה הִזְדַּמְּנוּיוֹת בִּלְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ הֵן בְּסֵפֶר קְטַן־הַכַּמּוּת וְרַב־הָאֵיכוּת שֶׁהִשְׁאִיר אַחֲרָיו בְּשֵׁם ׳רִגְעֵי מוֹהַרָא״ש׳, וְהֵן בִּשְׁאָר סְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, בְּסִפְרֵי הַשִּׂיחוֹת וְאִגְּרוֹת־הַקֹּדֶשׁ שֶׁבִּכְרַכֵּי ׳אֲשֶׁר־בַּנַּחַל׳ שֶׁלּוֹ, עִם רִבּוּי הֶמְשֵׁךְ וְהוֹסָפוֹת חֲשׁוּבוֹת שֶׁשָּׁמַעְנוּ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּשִׂיחוֹתָיו בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנִים, וְנִרְשְׁמוּ הַדְּבָרִים סָמוּךְ לַאֲמִירָתָם. וּלְקַמָּן יָבוֹאוּ

מט. עַיֵּן אֶת כָּל מַה שֶׁהֶעֱתַקְנוּ אוֹדוֹתָיו כָּאן בְּדִבְרֵי מוֹהַרָא״ש עַצְמוֹ בְּמִכְתָּבוֹ בְּקוּמוֹ מֵהַשִּׁבְעָה עָלָיו זַ״ל, וְנִדְפַּס בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קעד, מִכְתָּב מר־כה (עַמּוּדִים לא־לד).

עוֹד רִבּוּי עֲבָדוֹת וְסִפּוּרִים קְדוֹשִׁים שֶׁהָיוּ בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנִים מֵחַיֵּי רא"שֵׁנוּ, מִכָּל מַה שֶּׁרָאִינוּ וְשָׁמַעְנוּ בִּמְחִיצַת קָדְשׁוֹ. וְתַכְלִית כַּוָּנַת כְּתִיבַת סִפּוּר חַיָּיו הַקְּדוֹשִׁים הִיא רַק לְמַעַן נִלְמַד לָלֶכֶת בְּעִקְּבוֹת אָרְחוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת - שֶׁהָיָה שָׁלֵם בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת בִּשְׁלֹשֶׁת הָעַמּוּדִים שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם, וְהִתְקָרְבוּתוֹ לְאוֹר הָאֱמֶת וְהָאֱמוּנָה רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ - בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת, וְנִזְכֶּה לִהְיוֹת אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים בֶּאֱמֶת כִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ. וְלָכֵן הָיָה מְסַפֵּר לָנוּ לִפְעָמִים עִנְיָנִים נִפְלָאִים מֵהִתְקָרְבוּתוֹ וְכוּ', הַכֹּל לְמַעַן נַשְׂכִּיל לַעֲשׂוֹת כְּמוֹתוֹ].

שְׁנוֹת לֵידָתוֹ וְיַלְדוּתוֹ ת"ש-תש"ז

מח.

וְזֶרַח הַשֶּׁמֶשׁ - לֵידַת מוֹהַרָא"ש לְהוֹרָיו הַצַּדִּיקִים

עֲטֶרֶת רא"שֵׁנוּ, מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ, הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק, הֶחָסִיד הָאֲמִתִּי, עוֹבֵד הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת, אֲשֶׁ"ר מָסַר נַפְשׁוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בְּכָל יוֹם וָיוֹם מִיּוֹם עָמְדוֹ עַל דַּעְתּוֹ, וְסָבַל יִסּוּרִים קָשִׁים וּמָרִים כָּל יְמֵי חַיָּיו, רַבִּים הֵשִׁיב מֵעָוֹן וְקֵרְבָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אִישׁ אֱלֹקִים קָדוֹשׁ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׁלֹמֹה זי"ע, נוֹלַד בְּיוֹם רְבִיעִי כ"א אִיָּר[א] ה' ת"ש בְּשָׁעָה חָמֵשׁ בַּבֹּקֶר בְּעִיר תֵּל־אָבִיב, לְאִמּוֹ הַצַּדֶּקֶת הָרַבָּנִית מָרַת מַלְכָּה, עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם. וּלְאָבִיו הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ, גָּאוֹן מֻפְלָא וּמֻפְלָג, שֶׁלָּמַד כָּל יָמָיו תּוֹרָה בְּהַתְמָדָה רַבָּה מִתּוֹךְ עֹנִי וְדֹחַק - רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב זי"ע. הוּא הַגֶּבֶר אֲשֶׁר מָסַר אֶת נַפְשׁוֹ בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ גְּדוֹלָה מְאֹד עַל לִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְהָיָה לַמְּדָן נִפְלָא, וְרִתְּחָא דְּאוֹרַיְתָא רָתְחָה בּוֹ תָּמִיד, וְהִתְפַּלְּפֵל תָּמִיד עִם לוֹמְדִים גְּדוֹלִים וּמֻפְלָגִים.

א. "חַסְדֵי ה', אֲנִי נוֹלַדְתִּי בִּסְפִירַת "חֶסֶד שֶׁבִּיסוֹד" (כ"א בְּאִיָּר), וּמֵאֵת ה' הָיְתָה זֹאת, לְמָצֹא רַק אֶת הַחֶסֶד לְכָל אֵלּוּ שֶׁקִּלְקְלוּ בִּיסוֹד, אֲשֶׁר מַמָּשׁ אֵין שׁוּם בְּרִיָּה וְאַף אֶחָד בָּעוֹלָם שֶׁיַּעֲסֹק בָּזֶה אוֹ שֶׁיִּכְתֹּב מִזֶּה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן אֵין מִי שֶׁיִּדְפִּיס בָּזֶה" (אֲשֶׁר־בִּנַּחַל, חֵלֶק כט, מִכְתַּב ד־תרכ).

[וְסִפֵּר מוֹהַרָא"שׁ[ב], שֶׁמִּיּוֹם עָמְדוֹ עַל דַּעְתּוֹ - רָאָה אֵצֶל אָבִיו שֶׁהָלַךְ לִישׁוֹן מְאֹד מְאֹד מֻקְדָּם, בְּעֵרֶךְ בְּשָׁעָה שְׁמוֹנֶה וָחֵצִי בָּעֶרֶב, וְהָיָה כְּבָר קָם בְּשָׁעָה שְׁתַּיִם וָחֵצִי לִפְנוֹת בֹּקֶר לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּהַתְמָדָה עֲצוּמָה וְנוֹרָאָה עַד מְאֹד]. וְעַל לַמְדָנוּתוֹ הַמַּפְלֶגֶת סִפֵּר, שֶׁאָבִיו הָיָה גָּאוֹן אַדִּיר, וְהָיָה חוֹזֵר עַל כָּל סִימָן וְסִימָן בַּשֻּׁלְחָן־עָרוּךְ יוֹרֶה־דֵּעָה עִם הַשַּׁ"ךְ וְהַטַּ"ז, עַד שֶׁהָיָה בָּקִי בָּהֶם בְּעַל־פֶּה מַמָּשׁ[ג], וְכֵן הָיָה בִּשְׁאָר חֶלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהָיָה חָרִיף וּבָקִי מְאֹד בְּכָל מַכְמָנֶיהָ.

מט.

הַסִּכָּנָה שֶׁהָיְתָה נִמְצֵאת בּוֹ אִמּוֹ הָרַבָּנִית

סִפְּרָה אִמּוֹ הַצַּדֶּקֶת, עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם, שֶׁכְּשֶׁהָיְתָה מְעֻבֶּרֶת עִמּוֹ, יוֹם אֶחָד בְּלַוּוֹתָהּ אֶת אָחִיו הַגָּדוֹל [רַבִּי] בְּנְיָמִין לַחֶדֶר, וּבְאוֹתוֹ יוֹם הָיָה מְאֹד חַם, וְהִיא לֹא אָכְלָה אָז, [כִּי פָּשׁוּט לֹא הָיָה לָהֶם מַה לֶּאֱכֹל], וְלָכֵן בַּדֶּרֶךְ חֲזָרָה הִתְעַלְּפָה וְנָפְלָה בָּרְחוֹב. וּכְשֶׁהִתְעוֹרְרָה, מָצְאָה אֶת עַצְמָהּ בְּבֵית־חוֹלִים, וְהָרוֹפְאִים קָבְעוּ שֶׁהַוָּלָד מֵת בְּבִטְנָהּ[ד]. וְלָכֵן עָלֶיהָ לְבַצֵּעַ הַפָּלָה, וַיַּעַן שֶׁאִמּוֹ הָיְתָה 'בְּרִיָּה' גְּדוֹלָה וּזְרִיזָה מְאֹד, וּכְבָר רָאֲתָה לְאָן נָפְלָה [וְהֶאֱמִינָהּ בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁשֶּׁקֶר בְּפִי הָרוֹפֵא[ה]], אָז אָמְרָה לָרוֹפְאִים:

ב. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ט', מִכְתָּב תתקעז.

ג. וְהָיָה אוֹמֵר לוֹ אָבִיו תָּמִיד: אַל תִּחְשֹׁב שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ זֹאת מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לִי רֹאשׁ טוֹב, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁחָזַרְתִּי עַל זֶה כַּמָּה מֵאוֹת פְּעָמִים, וּבִשְׁבִיל זֶה נֶחְקְקוּ בְּדַעְתִּי כָּל דִּבְרֵי הַטַּ"ז וְהַשַּׁ"ךְ בִּיוֹרֶה־דֵּעָה וְכוּ' וְכוּ' (שִׂיחוֹת מוֹהַרָא"שׁ, חֵלֶק ב', עַמּוּד קטו)

ד. וְסִיֵּם מוֹהַרָא"שׁ: "וְהִנֵּה כֻּלְּכֶם רוֹאִים שֶׁבָּרוּךְ ה' אֲנִי כָּאן. וְהָיָה לוֹ סִימָן בְּגֹבַהּ גֻּלְגֹּלֶת הָרֹאשׁ, מֵהַנְּפִילָה הַזֹּאת [וּכְמוֹ שֶׁפַּעַם הֵרְאָה לָנוּ], וְהָיָה אוֹמֵר: בָּרוּךְ ה' אֲנִי חַי וְקַיָּם, וּמוֹדֶה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ עַל כָּל הַחֶסֶד חִנָּם שֶׁעָשָׂה עִמִּי, שֶׁהִצִּיל אוֹתִי מִמָּוֶת לְחַיִּים, וְלָכֵן אֲנִי נוֹהֵג לַעֲרֹךְ סְעֻדָּה בְּיוֹם הַהֻלֻּדֶת שֶׁלִּי, לְהוֹדוֹת לַה' עַל כָּל הַנִּסִּים וְהַנִּפְלָאוֹת שֶׁעָשָׂה עִמִּי מִיּוֹם הֻלַּדְתִּי עַד עַכְשָׁו, וּמְבַקֵּשׁ מֵה' שֶׁיִּהְיֶה בְּעֶזְרִי לְקָרֵב נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וּלְהָאִיר כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ עִם אוֹר רַבֵּנוּ זַ"ל"...

ה. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק פב, מִכְתָּב יז־תתקעד.

"תְּנוּ לִי עוֹד שְׁעָתַיִם שָׁלֹשׁ לַחֲשֹׁב[ו]... לְהָכִין אֶת עַצְמִי לְהַפָּלָה", וְהִסְכִּימוּ. וּבֵינְתַּיִם בָּרְחָה מִבֵּית־הַחוֹלִים [וּתְהִלָּה לָאֵל נוֹלַד בָּרִיא וְשָׁלֵם. וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש בְּסִפְּרוֹ זֹאת: "כַּנִּרְאֶה שֶׁהַסָּמֶ"ךְ־מֵ"ם כְּבָר רָצָה לַהֲמִיתִי עוֹד בְּבֶטֶן אִמִּי"].

נ.

שִׂמְחַת הַבְּרִית הִתְקַיְּמָה בְּבֵית־הַכְּנֶסֶת שֶׁהָיָה סָמוּךְ לְדִירַת ר' יוֹסֵף בִּילֶער הַנַּ"ל, וְהַסַּנְדָּק הָיָה יְהוּדִי עֶלוּם־שֵׁם בִּלְתִּי־מֻכָּר שֶׁבָּא אֶל אָבִיו הַגָּאוֹן רַבִּי מְנַחֵם־זְאֵב, וְאָמַר, שֶׁהוּא מְנַדֵּב אֶת כָּל צָרְכֵי סְעֻדַּת הַבְּרִית, אַךְ הוּא רוֹצֶה לִהְיוֹת סַנְדָּק, וְיַעַן שֶׁלֹּא הָיָה אָז כְּלוּם לְאַף אֶחָד, וְהַיְּהוּדִי הַזֶּה הֵבִיא שֶׁפַע, שֶׁהִסְפִּיק לַהֲמוֹן עֲנִיִּים לֶאֱכֹל – הִסְכִּים אָבִיו.

שִׂמְחַת בְּרִית הַמִּילָה וְהַסַּנְדָּק הַמִּסְתּוֹרִי

וְהָיָה רָגִיל אָבִיו לוֹמַר, שֶׁכָּל יָמָיו אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִי הָיָה הַיְּהוּדִי הַזֶּה, כִּי לִפְנֵי הַבְּרִית לֹא רָאָה אוֹתוֹ אַף פַּעַם, וְאַחֲרֵי הַבְּרִית כְּבָר לֹא רָאָה אוֹתוֹ שׁוּב, וְעַד הַיּוֹם זֶה אֶצְלוֹ פֶּלֶא מִי הָיָה הַיְּהוּדִי הַזֶּה, וְשָׁאַל וְחָקַר אֶת הָאֲנָשִׁים אִם רָאוּ פַּעַם אֶת הָאָדָם הַזֶּה, וְהַאִם מַכִּירִים אוֹתוֹ אוֹ יוֹדְעִים מִי הוּא, וְנַעֲנָה בִּשְׁלִילָה, כִּי לֹא יָדַע וְהִכִּיר אוֹתוֹ אִישׁ, וַיְהִי לְפֶלֶא.

נא.

וְנִקְרָא שְׁמוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּיִשְׂרָאֵל: 'אֱלִיעֶזֶר שְׁלֹמֹה', עַל שֵׁם שְׁנַיִם מֵאֲבוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים, הַשֵּׁם 'אֱלִיעֶזֶר' נִתַּן לוֹ עַל שֵׁם זְקֵנוֹ שֶׁל אָבִיו, הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵאִיר שִׁיפְמַן זי"ע, וְהַשֵּׁם 'שְׁלֹמֹה' נִתַּן לוֹ עַל שֵׁם אֲבִי־אִמּוֹ הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי חַיִּים שְׁלֹמֹה זַלְמָן מֹאשׁקָאוִויטְשׁ זי"ע, [וְכָל מַעֲשֶׂה תָּקְפָּם וּגְדֻלָּתָם, וּקְדֻשַּׁת

וְיִקָּרֵא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל עַל שֵׁם אֲבוֹתָיו הַצַּדִּיקִים

ו. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק מה, מִכְתָּב י־תרטז.

עֲבוֹדָתָם אֶת בּוֹרְאָם בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ עֲצוּמָה לְמַעְלָה מִגֶּדֶר אֱנוֹשִׁי, כְּבָר נִרְשַׁם וּמְפֹרָט לְעֵיל, עַיֵּן שָׁם][ז].

נב.

אָבִיו הַקָּדוֹשׁ בַּחֲבְרַת גְּאוֹנֵי יְרוּשָׁלַיִם

בִּתְקוּפָה זוֹ, חָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, לַמְּדָנִים מֻפְלָגִים, שֶׁהָיוּ בְּקִיאִים בְּשַׁ"ס וּפוֹסְקִים בִּבְקִיאוּת נִפְלָאָה מְאֹד, וְהָיָה תַּלְמוּדָם שָׁגוּר עַל לְשׁוֹנָם, וְגַם הֵם הָיוּ עֲנִיִּים מְרוּדִים, וְהָיוּ צְנוּעִים וַעֲנָוִים מְאֹד, שֶׁהָעוֹלָם לֹא יָדַע מֵהֶם כְּלָל.

[בְּבֵיתָם הָיוּ רַק שְׁנֵי חֲדָרִים, אֶחָד הָיָה מֻקְדָּשׁ לְשֵׁינָה, וְאֶחָד הָיָה בַּעֲבוּר הַחֲכָמִים הַלַּמְּדָנִים שֶׁיָּשְׁבוּ בּוֹ וְהִתְפַּלְּפוּ בְּתַלְמוּדָם[ח]].

וְהָיָה אָבִיו הַקָּדוֹשׁ תָּמִיד מִתְפָּאֵר, כִּי הַוּכּוּחִים וְהַפִּלְפּוּלִים עִמָּהֶם הֵם מַמָּשׁ בַּעֲבוּרוֹ כְּתַעֲנוּג גַּן־עֵדֶן. וְאַף שֶׁדֶּרֶךְ הַלַּמְּדָנִים בִּשְׁעַת לִמּוּדָם - שֶׁאֵינָם מְוַתְּרִים אֶחָד לַשֵּׁנִי, וּכְשֶׁמִּתְוַכְּחִים - הַקּוֹלוֹת עוֹלִים מִדֵּי פַּעַם יוֹתֵר גָּבוֹהַּ, וְאֶחָד מִתְנַגֵּחַ עִם הַשֵּׁנִי, עִם כָּל זֹאת, כָּל הַוּכּוּחַ בְּלִמּוּדָם הָיָה לַאֲמִתָּה שֶׁל תּוֹרָה, כִּי מֵאַחַר שֶׁהֵם הָיוּ עֲנִיִּים מְרוּדִים, וְלֹא הָיָה לָהֶם שׁוּם דָּבָר מִלְּבַד הַתּוֹרָה

ז. "הָיוּ לִי שְׁנֵי סָבִים, אֲשֶׁר אֲנִי נִקְרָא עַל שְׁמָם, וּשְׁנֵיהֶם הָיוּ צַדִּיקִים קְדוֹשִׁים, וְכָל יְמֵיהֶם חָיוּ בַּעֲנִיּוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא עָזְבוּ אֶת לִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּהַתְמָדָה וּבִשְׁקִידָה מַפְלָאָה. סַבָּא אֶחָד הָיְתָה לוֹ יְשִׁיבָה שֶׁל שְׁמוֹנִים בַּחוּרִים, וּבָעֲיָרָה שֶׁלּוֹ הָיוּ כִּשְׁבַע עֶשְׂרֵה מִשְׁפָּחוֹת יְהוּדִיּוֹת. וְזוּגָתוֹ הַצַּדֶּקֶת, הַסַּבְתָּא, עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם, הָיְתָה דוֹאֶגֶת לְמִזּוֹן בַּעֲבוּר הַבַּחוּרִים תַּלְמִידֵי הַיְשִׁיבָה, כְּדֵי שֶׁהַסַּבָּא הַקָּדוֹשׁ יוּכַל לָשֶׁבֶת וְלִלְמֹד. סָבִי הָאַחֵר, הָיָה גָּר בְּעִיר אַחֶרֶת, אֲשֶׁר מָנְתָה כְּמָאתַיִם מִשְׁפָּחוֹת, וְהוּא הָיָה שָׁם רֹאשׁ בֵּית־דִּין. אַךְ הָיוּ שָׁם הַרְבֵּה אַנְשֵׁי דְּלֹא מַעֲלֵי, שֶׁסָּבַל מֵהֶם צָרוֹת רַבּוֹת. וְאַף הוּא הָעֲנִיּוּת הָיְתָה מְנָת חֶלְקוֹ, אַךְ לָמַד תּוֹרָה תָּמִיד מִתּוֹךְ הַדְּחָק. כְּמוֹ כֵן, מִלְּבַד הַתְּמִדַּת הַתּוֹרָה שֶׁנּוֹדְעָה בַּשְּׁעָרִים, הָיָה נוֹדַע בַּעֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁלּוֹ, בַּחֲסִידוּת וּבְצִדְקוּת, הוּא הָיָה רָגִיל לְהִתְבּוֹדֵד הַרְבֵּה אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, וְהָיָה נוֹעֵל אֶת עַצְמוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם לְמֶשֶׁךְ שָׁעָה אוֹ שְׁעָתַיִם, וְהָיָה שׁוֹכֵב עַל הָאָרֶץ בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם, וּמְסַיֵּם כָּךְ בִּבְכִיּוֹת גְּדוֹלוֹת אֶת כָּל סֵפֶר הַתְּהִלִּים" (אַשֶּׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק נה, עַמּוּד נו)

ח. עַל־פִּי שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש חֵלֶק יב, עַמּוּד קעד.

הַקְּדוֹשָׁה שֶׁהָיְתָה מְשׁוֹשׂ חַיֵּיהֶם, וּבְנֵי־אָדָם לֹא הִסְתַּכְּלוּ עֲלֵיהֶם לַעְזוֹר לָהֶם – הָיוּ כָּל חוּשָׁם וּמֹחָם הָיָה רַק בַּתּוֹרָה, שֶׁזּוֹ נִקְרֵאת תּוֹרָה לִשְׁמָהּ, שֶׁלֹּא לוֹמְדִים בִּשְׁבִיל שֵׁם אוֹ פִּרְסוּם אוֹ כָּבוֹד, כִּי אֵיזֶה שֵׁם כְּבָר הָיָה לְלַמְדָן עָנִי, שֶׁאֵין אִישׁ יוֹדֵעַ אֶת מַהוּתוֹ, וְאֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁאֲנָשִׁים כְּמוֹ אֵלּוּ יַחְפְּצוּ בְּפִרְסוּם אוֹ כָּבוֹד, בְּשָׁעָה שֶׁאֵין בַּבַּיִת אֲפִלּוּ פְּרוּסַת לֶחֶם לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמוֹ לְיוֹם אֶחָד? [ט]

וְסִפֵּר מוֹהַרָא"ש: שֶׁהוּא זוֹכֵר, כְּשֶׁעוֹד שָׁכַב בַּעֲרִיסַת תִּינוֹק, כְּבָר מֵאָז - שָׁמַע בַּבַּיִת קוֹל מִלְחַמְתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה, וְכָךְ גָּדַל בְּבַיִת שֶׁתָּמִיד הִתְוַכְּחוּ בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְקוֹלָהּ נִשְׁמַע תָּמִיד בֵּין כָּתְלֵי הַבַּיִת.

וְאָמַר, שֶׁאָבִיו הָיָה תַּלְמִיד־חָכָם מֻפְלָג כָּל־כָּךְ, שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ לַעֲנוֹת עַל אֲתָר בְּכָל מָקוֹם שֶׁשּׁוֹאֲלִים אוֹתוֹ בְּכָל רַחֲבֵי מַסֶּכְתּוֹת הַשַּׁ"ס וּבְכָל אַרְבַּעַת חֶלְקֵי שֻׁלְחָן־עָרוּךְ וְנוֹשְׁאֵי כְּלֵיהֶם, שֶׁהָיָה בָּקִי בָּהֶם וּבְנוֹשְׁאֵי כְּלֵיהֶם בְּאֹפֶן מַבְהִיל הָרַעְיוֹן, וְדָבָר זֶה הָיָה מְפֻרְסָם מְאֹד בֵּין הַגְּאוֹנִים בַּעֲלֵי תְּרִיסִין שֶׁבְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה.

נג.

תּוֹרָה מִתּוֹךְ הַדְּחָק - פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ

וְהַתּוֹרָה שֶׁלָּמַד – הָיְתָה תּוֹרָה מִתּוֹךְ הַדְּחָק מַמָּשׁ, כִּי הָיוּ יָמִים שֶׁהָיָה חָסֵר לֶחֶם בַּבַּיִת, פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ, וְאִמּוֹ הַצַּדֶּקֶת מָסְרָה אֶת נַפְשָׁהּ לְהַשִּׂיג בְּדֶרֶךְ־לֹא־דֶרֶךְ קֶמַח, וְאָפְתָה בְּעַצְמָהּ כַּמָּה פִּתּוֹת, מַמָּשׁ לֶחֶם עֹנִי, וּבָזֶה הֶחֱיוּ אֶת עַצְמָם עִם כּוֹס תֵּה. וְלוּלֵא שֶׁהָאִמָּא הִשִּׂיגָה בְּדֶרֶךְ־לֹא־דֶרֶךְ בְּכָל פַּעַם קְצָת קֶמַח, הָיָה

ט. אוֹדוֹת הָעֲנִיּוּת שֶׁשָּׁרְרָה אָז בַּכֹּל, סִפֵּר מוֹהַרָא"ש (מִכְתָּב מי"ז סִיוָן תשס"ז): "בְּיַלְדוּתִי בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, לֹא הָיָה חִמּוּם, רַק תַּנּוּר קָטָן עִם נֵפְט, וּבָזֶה חִמְּמוּ מֵהַקֹּר, גַּם בַּחֵידֶר הָיָה לָנוּ תַּנּוּר קָטָן, וְכָל יֶלֶד הָיָה אָמוּר לְהָבִיא בַּקְבּוּק נֵפְט, אַף אֶחָד לֹא הִשְׁתַּמֵּט מִזֶּה, לַמְרוֹת שֶׁלַּאֲנָשִׁים לֹא הָיָה מַה לֶּאֱכֹל - יָדַע כָּל הוֹרֶה שֶׁעָלָיו לִשְׁלֹחַ בְּכָל חֹדֶשׁ בַּקְבּוּק נֵפְט. אָז לָמַדְנוּ מִתְּשֵׁעַ בַּבֹּקֶר עַד שֵׁשׁ בָּעֶרֶב - לֹא הָיָה בַּבַּיִת מַה לֶּאֱכֹל, עַד כְּדֵי כָּךְ הָיְתָה עֲנִיּוּת! אֲבָל הַצָּרַכְנוּ לְהָבִיא בַּקְבּוּק נֵפְט, לֹא הָיָה תֵּרוּץ אֵין לִי... וּזְכוּרְנִי, שֶׁהַמְּלַמֵּד שָׁלַח הַבַּיְתָה אֶחָד שֶׁלֹּא הֵבִיא, שֶׁיַּחֲזוֹר עִם הַבַּקְבּוּק"...

גוֹוְעִים בָּרָעָב. וְאִי אֶפְשָׁר לְהַסְבִּיר דָּבָר זֶה לְאָדָם שֶׁלֹּא עָבַר אֶת זֶה בְּחַיָּיו, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בַּבַּיִת אֲפִלּוּ לֶחֶם יָבֵשׁ וְכוּ'.

נד.

מַעֲלַת אִמּוֹ הַצַּדְּקָנִית וְהַחַסְדָּנִית

מוֹהֲרָא"ש הִפְלִיא מְאֹד, בְּמַעֲלַת אִמּוֹ הַצַּדֶּקֶת, מִמַּעֲלַת הַצְּנִיעוּת הַמִּפְלֶגֶת שֶׁלָּהּ, וְכֵן מֵהַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת שֶׁבָּהּ, וְאֶת הָעֶזְרָה שֶׁעָזְרָה לְכֻלָּם, שֶׁאַף שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ כְּלוּם – הִתְחַלְּקָה עִם אֲחֵרִים, וְטָרְחָה וְנָתְנָה בַּעֲבוּר חֲתָנִים וְכַלּוֹת עֲנִיִּים, וּכְשֶׁהָיָה בְּגִיל חָמֵשׁ־שֵׁשׁ שָׁנִים, הָיְתָה אִמּוֹ הוֹלֶכֶת כָּל שַׁבָּת אַחַר הַצָּהֳרַיִם, וְכֵיוָן שֶׁלֹּא הָיָה מִי שֶׁיִּשְׁמֹר עָלָיו – הָיְתָה נוֹטֶלֶת אוֹתוֹ עִמָּהּ, וְהָלְכָה לִפְנִימִיָּה שֶׁל בָּנוֹת, וְנָתְנָה לוֹ מִינֵי מְתִיקָה שֶׁיַּסְכִּים לְהִשָּׁאֵר שָׁם בַּחוּץ וּלְהַמְתִּין לָהּ, וּלְאַחַר שָׁנִים נוֹדַע לְמוֹהֲרָא"ש מַה שֶׁעָשְׂתָה שָׁם, שֶׁהָיְתָה מְחַפֶּשֶׂת אַחַר יְתוֹמוֹת עֲנִיּוֹת וַעֲזוּבוֹת הַזְּקוּקוֹת לְעֶזְרָה, וְאָכֵן הִיא קִבְּצָה אוֹתָן וְהִתְחַבְּרָה אֲלֵיהֶן, וְהָיְתָה לָהֶן לְאֵם, וְכַאֲשֶׁר בָּגְרוּ חִתְּנָה אוֹתָן וְזָכוּ לְהָקִים בָּתִּים נֶאֱמָנִים בְּיִשְׂרָאֵל, וְכַיּוֹם הֵן כְּבָר בָּאוֹת בַּיָּמִים וְהֵקִימוּ דּוֹרוֹת יְשָׁרִים מְבֹרָכִים[*].

נה.

הַשָּׁנִים הַיָּפוֹת בְּיוֹתֵר - לִמּוּד מִתּוֹךְ רָעָב

חֵרֶף כָּל הָעֲנִיּוּת וְהַקֹּשִׁי, לָמַד אָבִיו הַקָּדוֹשׁ אֶת הַתּוֹרָה בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, וּפִלְפֵּל עִם גְּדוֹלֵי הַלּוֹמְדִים, וְהֶחֱיָה אֶת עַצְמוֹ עִם הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. כְּאִלּוּ אֵין צָרָתָהּ הַקָּשָׁה שֶׁל הָעֲנִיּוּת מְעִיקָה עָלָיו כְּלָל, וְאַף שֶׁבְּכָל שָׁבוּעַ הָיָה נֵס אַחֵר, אֵיךְ שֶׁהִשִּׂיגוּ צָרְכֵי שַׁבָּת, עִם כָּל זֹאת, הִתְפָּאֵר תָּמִיד אָבִיו, שֶׁשְּׁנוֹת רָעָב אֵלּוּ, הָיוּ לוֹ הַשָּׁנִים הַיָּפוֹת בְּיוֹתֵר בְּחַיָּיו, כִּי הָיָה יָכוֹל לִלְמֹד תּוֹרָה מִתּוֹךְ הַדְּחָק, שֶׁאָז הַלֵּב שָׁבוּר וְהַמֹּחַ דָּבוּק בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, אֲשֶׁר אֵין טוֹב מִזֶּה.

---

*. עַיִן אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קִיט, מִכְתָּב כח־שמז.

גַּם בַּהַתְחָלָה לֹא הָיוּ לָהֶם מִטּוֹת לִישַׁן, וּפָרְשׂוּ סָדִין קָרוּעַ עַל הָרִצְפָּה וְעָלָיו שָׁכְבוּ לִישׁוֹן, וְעִם עוֹד סָדִין קָרוּעַ הִתְכַּסּוּ, וְהָיָה תָּמִיד אָבִיו מִתְפָּאֵר, שֶׁזָּכָה לְקַיֵּם בִּשְׁלֵמוּת אֶת מַאֲמָרָם זַ"ל (אָבוֹת ו, ד): 'כָּךְ דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה – פַּת בַּמֶּלַח תֹּאכַל, וּמַיִם בַּמְּשׂוּרָה תִּשְׁתֶּה, וְעַל הָאָרֶץ תִּישַׁן, אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן, אַשְׁרֶיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְטוֹב לְךָ לָעוֹלָם הַבָּא'. וְהָיָה מְדַיֵּק מַה הַלָּשׁוֹן: "אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן", הֲרֵי כְּבָר אָמַר: 'כָּךְ דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה'? אֶלָּא לֹא לִדְרָשָׁא קָאָתֵי הַתַּנָּא, שֶׁכָּךְ דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה, אֶלָּא "אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן" בְּפֹעַל מַמָּשׁ, אָז אַתָּה מַרְגִּישׁ נְעִימוּת יְדִידוּת הַתּוֹרָה, כִּי מֵאַחַר שֶׁאֵין לְךָ אֶלָּא פַּת בְּצִמְצוּם, וּמַיִם אוֹ כּוֹס תֵּה, וְעַל הָאָרֶץ תִּשְׁכַּב פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ, אָז דַּיְקָא אַשְׁרֶיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְטוֹב לְךָ לָעוֹלָם הַבָּא.

נו.

תְּחִלַּת חִנּוּכוֹ אֵצֶל מְלַמְּדֵי יְרוּשָׁלַיִם

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש: הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חָנַן אוֹתִי עִם זִכָּרוֹן, שֶׁאֲנִי זוֹכֵר עוֹד כְּשֶׁהָיִיתִי עִם הַשְּׁעָרוֹת [לִפְנֵי גִּיל שָׁלֹשׁ, שֶׁאָז נוֹהֲגִים לְסַפֵּר אֶת שְׁעָרוֹת רֹאשׁ הַקָּטָן שֶׁקּוֹרִין חַלַּקֶּ'ה][א], וְהִכְנִיסוּ אוֹתִי לַגָּן, שֶׁהָיָה לוֹ לְר' שַׁבְּתַי [הַשַּׁמָּשׁ מֵהַשְּׁטִיבְּלָאךְ בְּמֵאָה־שְׁעָרִים][ב]. וַאֲנִי זוֹכֵר אֶת הַחַלָּקֶּ'ה שֶׁעָשׂוּ לִי בְּלַ"ג בָּעֹמֶר, וְהָיְתָה שִׂמְחָה גְּדוֹלָה מְאֹד, וִיהוּדִי זָקֵן רָקַד עִמִּי עַל כְּתֵפוֹ, וְאַחַר־כָּךְ הִכְנִיסוּ אוֹתִי לַחֶדֶר, שֶׁהָיָה בַּשְּׁטִיבְּלָעךְ בִּשְׁכוּנַת בֵּית־יִשְׂרָאֵל. הַמְּלַמֵּד שֶׁלִּי הָיָה ר' דָּוִד זַלְצְמַן, וַאֲנִי זוֹכֵר אֵיךְ שֶׁלָּמַד אִתִּי אוֹתִיּוֹת אָלֶ"ף־בֵּי"ת, עַד שֶׁבְּסוֹף הַשָּׁנָה כְּבָר יָכֹלְתִּי לִקְרֹא בַּסִּדּוּר לְבַד.

יא. עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן תרמה.

יב. "בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב הָיָה שַׁמָּשׁ שָׁם, וּבְאֶמְצַע הַיּוֹם הוּא הָיָה אִתָּנוּ" (כ"ג שְׁבָט תשס"ט), תֹּקֶף זִכְרוֹנוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש הָיָה כֹּה גָּדוֹל, עַד שֶׁהִזְכִּיר בַּתַּאֲרִיךְ הַנַּ"ל, כְּשִׁשִּׁים שָׁנָה וְיוֹתֵר מֵאָז הֱיוֹתוֹ אֵצֶל ר' שַׁבְּתַי, וְהוּא זָכַר אֶת הַתַּקִּיפוּת שֶׁבָּהּ חִנְּכוּ אָז אֶת הַיְלָדִים, אֲפִלּוּ הַקְּטַנִּים בְּיוֹתֵר, וְאָמַר זֹאת בְּשִׂיחָה לִמְלַמְּדִים, שֶׁיִּזָּהֲרוּ עַל הַיְלָדִים הַקְּטַנִּים בְּיוֹתֵר, כִּי הַדְּבָרִים נֶחְקָקִים בָּהֶם לָעַד.

נז.

תְּשׁוּקָה לִקְרִיאָה עַצְמִית בַּסִּדּוּר

וּמֵאָז שֶׁיָּכֹל לְחַבֵּר אֶת הָאוֹתִיּוֹת וְלִקְרֹא בַּסִּדּוּר - לֹא הִפְסִיק מִלְּהִתְפַּלֵּל, אֲפִלּוּ כְּשֶׁהָיָה בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, הָיָה קוֹרֵא אֶת הַכֹּל בְּיַחַד בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, שֶׁהִנֵּה הוּא יָכוֹל לִקְרֹא כְּבָר אֶת הַסִּדּוּר, כִּי עֲדַיִן לֹא הֵבִין אֶת עִנְיַן חִיּוּב זְמַנֵּי הַתְּפִלָּה וְכוּ', בִּהְיוֹתוֹ עֲדַיִן קָטָן מְאֹד, אֲבָל רָצָה תָּמִיד לַחֲזֹר אֶת שְׁלֹשֶׁת הַתְּפִלּוֹת, וְלָכֵן הָיָה רָגִיל לוֹמַר אוֹתָן שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּן, אֲפִלּוּ לְעֵת־עֶרֶב כְּשֶׁחָזַר מֵהַחֶדֶר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח אֶת מַה שֶּׁלָּמַד - קְרִיאַת הַתֵּבוֹת שֶׁבַּסִּדּוּר, וְהָיָה מָלֵא שִׂמְחָה, שֶׁהוּא כְּבָר יָכוֹל לִקְרֹא בַּסִּדּוּר, וְאַחַר־כָּךְ נִכְנַס לְכִתָּה ב' אֵצֶל ר' חַיִּים זֶעלִיג, וְלָמַד אֶצְלוֹ שָׁנָה חֲמִשׁ.

נח.

חֵשֶׁק עַז לִהְיוֹת בָּקִי בַּגְּמָרָא

בִּימֵי קַטְנוּתוֹ מַמָּשׁ, כְּבָר הִבְשִׁיל בְּקִרְבּוֹ הַחֵשֶׁק הָעַז לִהְיוֹת בָּקִי בְּמַסֶּכְתּוֹת הַתַּלְמוּד. וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה, כְּדֶרֶךְ הַקְּטַנִּים הַמִּשְׁתּוֹבְבִים - הִשְׁלִיךְ פַּעַם מֵאֲרוֹן הַסְּפָרִים שֶׁל אָבִיו אֶת כָּל הַגְּמָרוֹת מֵהַשַּׁ"ס הַגָּדוֹל. בַּלַּיְלָה בְּשָׁכְבוֹ עַל מִשְׁכָּבוֹ, חָלַם, שֶׁהִנֵּה הוּא עוֹמֵד מוּל אֲרוֹן הַסְּפָרִים מָלֵא עִם הַגְּמָרוֹת, וְרוֹצֶה לְהוֹצִיא מִשָּׁם גְּמָרָא אַחַת לִלְמֹד בָּהּ, וְהִנֵּה אִי־אֶפְשָׁר לְהוֹצִיאָהּ וְלַהֲזִיזָהּ מִמְּקוֹמָהּ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, וּכְכָל שֶׁהוּא מְנַסֶּה - אֵינוֹ מַצְלִיחַ לְהוֹצִיא אֶת הַגְּמָרָא. וְעָלָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁזֶּה עֹנֶשׁ מִן הַשָּׁמַיִם עַל שֶׁהִשְׁלִיךְ אֶת הַגְּמָרוֹת שֶׁל אָבִיו עַל הָאָרֶץ, וְקִבֵּל עַל עַצְמוֹ אָז, שֶׁכְּשֶׁיִּגְדַּל - יַתְמִיד מְאֹד מְאֹד בְּלִמּוּד הַגְּמָרָא הַקְּדוֹשָׁה. וּכְבָר מֵאָז בָּעַר בּוֹ הַחֵשֶׁק הַזֶּה - מָתַי אֶזְכֶּה לָדַעַת אֶת כָּל הַשַּׁ"ס?[יג].

יג. וְרַק לְאַחַר כַּמָּה שָׁנִים כְּשֶׁזָּכָה לְהִתְוַדַּע מִסֵּדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, הֵבִין, שֶׁגַּם הוּא יָכוֹל לְהַתְמִיד מְאֹד בְּלִמּוּד הַגְּמָרָא הַקְּדוֹשָׁה, וְכֵן עָשָׂה וְהִצְלִיחַ, וְגַם זָכָה לְעוֹרֵר רְבָבוֹת אֲנָשִׁים לְהַתְמִיד בַּגְּמָרָא, וְיָדוּעַ, שֶׁעִקַּר לִמּוּדוֹ שֶׁל מוֹהַרְא"ש כָּל יְמֵי חַיָּיו הָיָה תָּמִיד בְּלִמּוּד גְּמָרָא, וְיבֹאַר בִּמְקוֹמוֹ.

נט.

הַלִּמּוּד הַנִּפְלָא אֵצֶל ר' יַעֲנְקֶל מְלַמֵּד

אַחַר־כָּךְ עָלָה לְכִתָּה ג' אֵצֶל ר' יַעֲקֹב קַלְמְנוֹבִיץ [שֶׁהָיָה מְפֻרְסָם בְּשֵׁם רַבִּי יַעֲנְקֶל מְלַמֵּד זַ"ל [כִּדְלְהַלָּן], וְהוּא כְּבָר לָמַד מִלְּבַד חֻמָּשׁ עִם הַיְלָדִים נַ"ךְ [אֲצָלוֹ עֲדַיִן לֹא לָמְדוּ רַשִּׁ"י], וְהִסְפִּיק בְּשָׁנָה אַחַת לִגְמֹר יְהוֹשֻׁעַ, שׁוֹפְטִים, שְׁמוּאֵל־א', וּשְׁמוּאֵל־ב', עַד מְלָכִים־א' פֶּרֶק ח', וְכֹחַ הַהֶסְבֵּר שֶׁלּוֹ הָיָה לְהַפְלִיא, וְהָיָה מַמְחִישׁ אֶת הַלִּמּוּד בְּצוּרָה כָּזוֹ, שֶׁרָאוּ כָּל מַה שֶּׁלָּמַד אֶת זֶה בְּחוּשׁ מַמָּשׁ חַי, אֶת יְהוֹשֻׁעַ אֵיךְ שֶׁעוֹבֵר אֶת הַיַּרְדֵּן, וְאֵיךְ שֶׁלּוֹחֵם עִם הַל"א מְלָכִים וְכוּ', וְכוּ', הִמְחִישׁ אֶת כָּל הַפְּרָטִים בְּצוּרָה כָּזוֹ שֶׁמַּמָּשׁ נִצְּבוּ חַיִּים לְעֵינֵי הַתַּלְמִידִים, וְכֵן כָּל מַה שֶּׁעָבַר עַל כָּל שׁוֹפֵט וְשׁוֹפֵט, וְכֵן מַה שֶּׁעָבַר עַל חַנָּה וְעֵלִי הַכֹּהֵן עַד שֶׁנּוֹלַד שְׁמוּאֵל, וְכָל מַה שֶּׁעָבַר עָלָיו, וְכֵן מַה שֶּׁקָּרָה לְשָׁאוּל, לְדָוִד, הַכֹּל הָיָה חַי וּמוּחָשִׁי.

בְּתָאֳרוֹ אֶת הַמְּלַמֵּד הַזֶּה בִּכְתָב וּבְעַל פֶּה, הָיָה מוֹהַרָא"ש אוֹמֵר: "עַד הַיּוֹם, שֶׁזֶּה כְּבָר כִּמְעַט שִׁשִּׁים שָׁנָה - הִנְנִי זוֹכֵר אֶת הַלִּמּוּד כְּמוֹ שֶׁרַק עַכְשָׁו לָמַדְתִּי אוֹתוֹ, וַאֲנִי נִמְצָא בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ־בֶּן־נוּן וְהַשּׁוֹפְטִים וּשְׁמוּאֵל הַנָּבִיא וְשָׁאוּל הַמֶּלֶךְ וְדָוִד הַמֶּלֶךְ, כִּי הִמְחִישׁ אֶת הַלִּמּוּד לַתַּלְמִידִים בְּצוּרָה יוֹצֵאת מִן הַכְּלָל, עַד שֶׁכֻּלָּם הֵבִינוּ הֵיטֵב אֶת הַלִּמּוּד בְּאֹפֶן נַעֲלֶה מְאֹד"[יד].

ס.

לִדְמוּתוֹ שֶׁל מְלַמֵּד בְּרֶסְלֶבֶר רָם הַמַּעֲלָה

הָרַב הֶחָסִיד רַבִּי יַעֲקֹב קַלְמֶנוֹבִיץ־מְלַמֵּד, עָלָיו הַשָּׁלוֹם[טו],

---

יד. "וְכָל מַה שֶּׁלָּמַדְתִּי אֶצְלוֹ בְּגִיל שֵׁשׁ - הוּא עֲדַיִן לִפְנֵי עֵינַי" (עַיִן אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק סא, מִכְתָּב יב־שצ).

טו. נִפְטַר בֶּן מֵאָה שָׁנִים, וְעַל מַצֵּבָתוֹ בְּהַר הַזֵּיתִים נֶחֱרַט, פֹּה נִטְמַן .. תֹּם וְיָשָׁר עוֹבֵד ה' חָסִיד וְעָנָיו כְּבוֹד הָרַב הֶחָסִיד יִצְחָק יַעֲקֹב בֶּן הָרַב רַבִּי אַבָּא יַאוּדָה־לֵיב קַלְמֶנוֹבִיץ זַצ"ל וְשֵׁם אִמּוֹ שִׁפְרָה בַּת ר' דָּוִד זַ"ל מְלַמֵּד תַּשְׁבַּ"ר כְּיוֹבֵל שָׁנִים, נִסְתַּלֵּק ט' בִּשְׁבָט תשנ"ב, תנצב"ה.

הָיָה אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ - חָסִיד בְּרֶסְלֶב, אִישׁ יָרֵא וְחָרֵד מְאֹד, וְהָיָה מְאֹד אָדוּק וְדָבוּק אֶל הָרַב הֶחָסִיד הַמְּפֹאָר רַבִּי אַבְרָהָם שִׁטֶרִינְהַאוְרְץ זַ"ל[טז], וְהָיָה בַּעַל־שַׁחֲרִית בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה בַּקִּבּוּץ הַקָּדוֹשׁ בְּמֵרוֹן כְּיוֹבֵל שָׁנִים, הוּא הָיָה בַּעַל־קוֹרֵא נִפְלָא מְאֹד, וְהָיוּ מְסַפְּרִים עָלָיו, שֶׁטַּעַם הַקְּרִיאָה שֶׁלּוֹ הָיָה מָתוֹק מִדְּבַשׁ, מִלְּבַד זֹאת הָיָה עוֹבֵד ה' גָּדוֹל מְאֹד, וְהָיָה מַרְבֶּה בְּהִתְבּוֹדְדוּת.

וְכָתַב מוֹהֲרָא"ש: סִפֵּר לִי אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁשָּׁמַע מִמֶּנּוּ, שֶׁדַּרְכּוֹ לָקוּם כָּל יוֹם הַרְבֵּה שָׁעוֹת קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם, וְהָיוּ לוֹ אֶת הַסְּדָרִים שֶׁלּוֹ בְּתוֹרָה, בְּהִתְבּוֹדְדוּת. וְהָיָה לוֹ שִׁעוּר מְיֻחָד בְּהִתְבּוֹדְדוּת לְהִתְפַּלֵּל כָּל יוֹם קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם, עַל כָּל תַּלְמִיד שֶׁלָּמַד אֶצְלוֹ שֶׁיַּצְלִיחַ בִּלְמוּדוֹ, וּפַעַם אָמַר, שֶׁבְּיוֹם שֶׁלֹּא מִתְפַּלֵּל קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם עַל כָּל תַּלְמִיד וְתַלְמִיד, יֵשׁ לוֹ בְּאוֹתוֹ יוֹם אֵיזוֹ תַּקָּלָה בַּחֵדֶר, שֶׁהַיֶּלֶד לֹא מֵבִין מַה שֶּׁלּוֹמְדִים וְכוּ', וְגַם אַחַר שֶׁחָזַר מֵהַחֵידֶר בְּכָל יוֹם הָיָה מִתְבּוֹדֵד עֲלֵיהֶם[יז].

וְכֵן סִפֵּר בְּשֵׁם אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁשָּׁמַע פַּעַם מִמֶּנּוּ, שֶׁמַּרְגִּישׁ שֶׁזֹּאת פְּעַל אֵצֶל הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, שֶׁכָּל תַּלְמִיד שֶׁלָּמַד אֶצְלוֹ, לֹא יֵצֵא לְתַרְבּוּת־רָעָה [מִכָּל זֶה רוֹאִים אֵיךְ שֶׁהָיָה מָסוּר כָּל־כָּךְ לְתַלְמִידָיו, וְלָכֵן לֹא בְּחִנָּם שֶׁכָּל הַתַּלְמִידִים שֶׁלּוֹ הִצְלִיחוּ כָּל־כָּךְ בִּלְמוּד, וְזָכְרוּ הֵיטֵב מַה שֶּׁלָּמְדוּ].

טז. נוֹלַד בְּכ"ג נִיסָן תרכ"ב, בֶּן רַבִּי נַפְתָּלִי הִירְץ, בֶּן רַבִּי שַׁכְנָא, בְּנוֹ שֶׁל מוֹהַרְנַ"תְּ זי"ע, וּמִצַּד אִמּוֹ נֶכֶד הַגְּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי נַחְמָן מִטְּשֶׁהֲרִין זי"ע, גַּם אִשְׁתּוֹ מָרַת בַּתְיָה הָיְתָה נֶכְדַּת מוֹהַרְנַ"תְּ, בַּת בְּנוֹ ר' יוֹסֵף יוֹנָה זַ"ל, הָיָה בַּעַל תְּפִלָּה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּקִּבּוּץ בְּאוּמַן, הָיָה רַב וְאָב"ד בִּטְשֶׁהֲרִין וּבְקָרְעמֶנְצִ'וּג, בִּשְׁנַת תרפ"ח בָּא לְהִתְגּוֹרֵר סָמוּךְ לַקְלוֹיז בְּאוּמַן, וְהֶחֱיָה אֶת נֶפֶשׁ אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּצִדְקָתוֹ וּבִקְדֻשָּׁתוֹ וּבְדַעַת רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁפֶּעֱמָה בּוֹ. וּבִשְׁנַת תרצ"ו עָלָה לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ וְהִתְגּוֹרֵר בְּעִיר הָעַתִּיקָה בִּירוּשָׁלַיִם, וּבתש"ח עָבַר לְהִתְגּוֹרֵר בִּשְׁכוּנַת קַטָּמוֹן שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם. וְכַמָּה מֵאַנַ"שׁ וְדוֹרוֹתֵיהֶם הָפְכוּ לְתַלְמִידָיו וְזָכְרוּ יוֹקֶד בְּקִרְבָּם לְעוֹלָמִים. נִסְתַּלֵּק בְּשֵׁם טוֹב בְּיוֹם כ' אֱלוּל תשט"ו, וְנִטְמַן בְּחֶלְקַת הָרַבָּנִים בְּהַר הַמְּנוּחוֹת. הִשְׁאִיר אַחֲרָיו בְּרָכָה סְפָרִים בְּשֵׁם: אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת, טוֹבוֹת זִכְרוֹנוֹת, רִנַּת צִיּוֹן.

יז. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק פב, מִכְתָּב יח־קטו.

וְכֵן שָׁמַע מוֹהֲרָא"ש מִכַּמָּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהָיוּ פַּעַם בְּבֵיתוֹ, וְרָאוּ אֵיךְ שֶׁבְּהַרְבֵּה סְפָרִים הָיָה כָּתוּב בְּסוֹף הַסֵּפֶר בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: "סִיַּמְתִּי אֶת הַסֵּפֶר כֻּלּוֹ". וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ: מַה זֶּה? עָנָה וְאָמַר: הֱיוֹת שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל הִזְהִירָנוּ מְאֹד וְאָמַר (שִׂיחוֹת־הָר"ן, סִימָן כח), שֶׁרָאוּי לְאָדָם שֶׁיֵּלֵךְ וְיַעֲבֹר בְּזֶה־הָעוֹלָם בְּכָל הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים וְיִלְמַד אֶת כֻּלָּם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בְּכָל מָקוֹם, אַזַּי אֲנִי מִשְׁתַּדֵּל לְקַיֵּם אֶת זֶה בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת, וּבְאֵיזֶה סֵפֶר שֶׁזָּכִיתִי לַעֲבֹר, עַל זֶה אֲנִי רוֹשֵׁם: "סִיַּמְתִּי אֶת הַסֵּפֶר כֻּלּוֹ", כְּדֵי שֶׁאֵדַע, שֶׁאֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה כְּבָר סִיַּמְתִּי, וְעָלַי לְהַתְחִיל סֵפֶר אַחֵר, וְהָיָה מִתְאַנֵּחַ: "מִי יִתֵּן, שֶׁאֶזְכֶּה לַעֲבֹר עַל כָּל הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם".

[מִכָּל זֶה רוֹאִים אֶפֶס קְצָת מִקְצָת מִן הַמִּקְצָת מִמַּעֲלַת גְּדֻלָּתוֹ, שֶׁמִּבַּחוּץ חָשְׁבוּ שֶׁזֶּה 'סְתָם' יְהוּדִי מְלַמֵּד, אֲבָל הוּא הָיָה עוֹבֵד הַשֵּׁם גָּדוֹל מְאֹד, וְהָיָה מַרְבֶּה בְּהִתְבּוֹדְדוּת כָּל יְמֵי חַיָּיו].

וְדַרְכּוֹ שֶׁל הַמְּלַמֵּד הַזֶּה הָיְתָה, שֶׁהָיָה לוֹקֵחַ יֶלֶד מֵהַיְלָדִים, מַעֲמִידוֹ מוּל אֲרוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְאוֹמֵר לוֹ: "עַכְשָׁו דַּבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא!", וְלִמֵּד אוֹתָם אֵיךְ לְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בִּלְשׁוֹן שֶׁרְגִילִים בָּהּ, וְזֶה הַחִנּוּךְ שֶׁקִּבֵּל מוֹהֲרָא"ש מִמֶּנּוּ, וְרַק לְיָמִים נוֹדַע לוֹ שֶׁהַמְּלַמֵּד הַזֶּה הָיָה חָסִיד בְּרֶסְלֶב.

סא.

מְאֹרָעוֹת הַתְּקוּפָה בַּמִּלְחָמָה עִם הָעֲרָבִים וְהַבְּרִיטִים

בֵּין־כָּךְ הִתְחִילוּ לִהְיוֹת הַמְּאֹרָעוֹת עִם הָעֲרָבִים, יִמַּח שְׁמָם, שֶׁהַצִּיּוֹנִים רָצוּ לְגָרֵשׁ אוֹתָם מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְכֵן אֶת הַבְּרִיטִים, וְאָז הִתְחִיל לִהְיוֹת הַרְבֵּה פְּעָמִים "עֹצֶר" — אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא, וְהָרְחוֹבוֹת הָיוּ רֵיקִים מִבְּנֵי־אָדָם מִפַּחַד הַבְּרִיטִים וְהָעֲרָבִים, שֶׁהָרְגוּ וְרָצְחוּ אֶת מִי שֶׁהָיוּ רַק יְכוֹלִים, כִּי אָז הָיוּ הַכְּנוּפִיּוֹת שֶׁהָיוּ נִקְרָאוֹת לֶחִ"י וְאֵצֶ"ל, שֶׁלָּחֲמוּ נֶגֶד הַבְּרִיטִים שֶׁרָצוּ לְגָרֵשׁ אוֹתָם

מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְזֶה גָּרַם לִפְחָדִים גְּדוֹלִים, כִּי הֵם הָיוּ תּוֹפְסִים עַל יָמִין וְעַל שְׂמֹאל אֶת מִי שֶׁרַק יְכוֹלִים, וּמִמֵּילָא נִסְגְּרוּ תַּלְמוּדֵי־הַתּוֹרָה, וְלֹא בָּאוּ הַתַּלְמִידִים לִלְמֹד, עַד שֶׁיָּצְאוּ הַבְּרִיטִים מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל.

סב.

מִדַּת רַחֲמָנוּתוֹ וְטוּב לִבּוֹ מִנְּעוּרָיו

וְכָתַב מוֹהֲרָא"ש בְּמִכְתָּב[יח]: "מֵאָז שֶׁהָיִיתִי יֶלֶד קָטָן, הָלַךְ לִי בַּחַיִּים לְהַצִּיל נִרְדָּף מִיַּד רוֹדְפוֹ, וְעוֹד בִּהְיוֹתִי רַךְ בַּשָּׁנִים, אִמִּי הַצַּדֶּקֶת, עָלֶיהָ־הַשָּׁלוֹם, תָּמִיד נָתְנָה לִי מִכָּל טוּב, וְהָיִיתִי אֶצְלָהּ כְּבֶן־יָחִיד, וְהִרְעִיפָה עָלַי הַרְבֵּה מְאֹד, וְתָמִיד נָתְנָה בְּכִיסִי סֻכָּרִיּוֹת וּמִינֵי מְתִיקָה, וְהֵיכָן שֶׁרָאִיתִי יֶלֶד מֻכֶּה וּבוֹכֶה וּמְסֻכָּן – נִכְמְרוּ רַחֲמַי עָלָיו, לִטַּפְתִּי אוֹתוֹ, וְנָתַתִּי לוֹ סֻכָּרִיּוֹת וְעָזַרְתִּי לוֹ, וְכָךְ חֻנַּכְתִּי מֵאָז הֱיוֹתִי פָּעוֹט כְּבֶן שֵׁשׁ־שֶׁבַע שָׁנִים, וְלֹא יָכֹלְתִּי לִסְבֹּל שֶׁרוֹדְפִים אֶת מִישֶׁהוּ"[יט].

סג.

מַעֲשֶׂה מֵעֹנֶשׁ עַל בִּזּוּי תַּלְמִיד־חָכָם

בִּהְיוֹתוֹ בְּגִיל שֶׁבַע, נִבְהַל לִרְאוֹת אֵיךְ שֶׁאָדָם אֶחָד מְבַזֶּה אֶת אָבִיו בְּאֹפֶן חָמוּר בְּיוֹתֵר, הָיָה זֶה בֵּית כְּנֶסֶת שֶׁל מִנְיָנִים רַבִּים בָּזֶה אַחַר זֶה, וְהוּא הִשְׁתַּדֵּל לְהַפְסִיק כָּל מִנְיָן, וְלִצְעֹק קֶבָל עַם וְעֵדָה דִּבְרֵי בִּזּוּי נוֹרָאִים נֶגֶד אָבִיו הָרַב. וְאַחַר זְמַן מַה, קִבֵּל שִׁתּוּק מֹחִי, וְהַיְלָדִים הוֹצִיאוּ אוֹתוֹ בְּמִטָּה שֶׁיִּתְחַמֵּם קְצָת בַּשֶּׁמֶשׁ. הַמַּרְאֶה הַקָּשֶׁה הַזֶּה הִכָּה בְּלִבּוֹ הָרַךְ, וְלָמַד מִכָּךְ מַה גָּדֵל

יח. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק סא, מִכְתָּב יב־תפ.

יט. "וּמַה שֶּׁרַק עָבַר עָלַי בִּימֵי קָטְנוּתִי בַּחֵידֶר – זֶה לֹא נִתַּן לִכְתֹּב בִּכְתָב" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק פב, מִכְתָּב יז־תתקעד). וּפַעַם סִפֵּר, שֶׁהַמְּלַמֵּד הֲכִי צָעִיר הָיָה אָז בֶּן שִׁבְעִים, וְהוּא לָמַד אֵצֶל מְלַמֵּד בְּגִיל תִּשְׁעִים וְשָׁלֹשׁ שֶׁהָיָה מֻכֶּה וְרוֹדֶה בַּיְלָדִים, וְהוּא הִשְׁתַּמֵּט מִמֶּנּוּ עַל־יְדֵי שֶׁגָּרַם לוֹ לִצְבּוֹט רַק בַּמִּכְנָסַיִם וְלֹא בַּבָּשָׂר הַחַי, אֲבָל לְדַעְתּוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש הַגִּישָׁה הַזּוֹ הָיְתָה מְטִעִית, כִּי גְּרָמָה שֶׁבְּעִקְבוֹת הַדִּינִים הַלָּלוּ – יָצְאוּ הַרְבֵּה לְתַרְבּוּת רָעָה (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק קנח).

הֶעָוֹן שֶׁל בִּזּוּי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, כִּי אָבִיו הַגָּדוֹל הָיָה עָנָק בְּתוֹרָה וּבְחָכְמָה, וְצַדִּיק וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו, וְהִתְקַיְּמוּ בָּאִישׁ הַלָּז דִּבְרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהַמְּבַזֶּה תַּלְמִיד חָכָם אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ[כ].

כ. וְעוֹד מַעֲשֶׂה הָיָה, שֶׁקֶּפֶדֶת אָבִיו הָרַב פְּגָעָה אֲנוּשׁוֹת, הָיָה זֶה כְּבָר לְאַחַר נִשּׂוּאָיו שֶׁל מוֹהַרָא"ש, הָיָה אָדָם אֶחָד שֶׁכָּעַס עָלָיו, וְדָפַק עַל הַבִּימָה בְּמָקוֹם שֶׁהִתְפַּלֵּל שָׁם קַבָּלַת שַׁבָּת, וּבָזֶה אוֹתוֹ כְּאַחַד הָרִיקִים, וְאַחַר כָּךְ נֶהֱרַג בְּנוֹ בֶּן הַשֵּׁשׁ עֶשְׂרֵה בִּתְאוּנָה, וּכְשֶׁהָיָה בְּלִי הַכָּרָה – הִשְׁתַּגֵּעַ אָבִי הַבֵּן מֵרֹב צַעַר, וּבֵין כָּךְ נָסַע הָרַב לָגוּר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְיוֹם אֶחָד קִבֵּל טֶלֶפוֹן מֵאֵשֶׁת הֶחָצוּף, שֶׁיִּמְחֹל לְבַעֲלָהּ, וְהוּא כְּבָר לֹא זָכַר בְּמִי הַמְּדֻבָּר, אַךְ הִיא הִתְעַקְּשָׁה שֶׁהוּא בָּא אֵלֶיהָ בַּחֲלוֹם לְלֹא הֶרֶף, וְדוֹרֵשׁ נֶחְרָצוֹת שֶׁתֵּלֵךְ לְבַקֵּשׁ מְחִילָה מֵהָרַב, וְהוּא כַּמּוּבָן, נַעֲנָה מִיָּד, וְאָמַר: אֲנִי מוֹחֵל לוֹ, אֲנִי מוֹחֵל לוֹ, אֲנִי מוֹחֵל לוֹ, וּמִזֶּה רוֹאִים אֶת גְּדֻלּוּתוֹ שֶׁל אָבִי מוֹהַרָא"ש, שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם תָּבְעוּ אֶת עֶלְבּוֹנוֹ.

שְׁנַת תש"ח

סד.

מִחוּץ תְּשַׁכֵּל חֶרֶב וּבַחֲדָרִים אֵימָה

וְאָז הִתְחִילָה הַמִּלְחָמָה עִם הָעֲרָבִים, יְמַח שְׁמָם, בִּשְׁנַת תש"ח, שֶׁאָז הִפְגִּיזוּ הָעֲרָבִים הַפְּרוּעִים "פַּגָּזִים", שֶׁהֵם הָיוּ פְּצָצוֹת כָּאֵלּוּ, שֶׁהָיוּ מְחֻבָּרוֹת אֲלֵיהֶן פְּרוֹפֶלֶר, שֶׁזֶּה הָיָה עָף, וְנִשְׁמַע הַקּוֹל, וּכְשֶׁהָיָה מִתְפּוֹצֵץ בְּאֵיזֶה קִיר אוֹ בְּאֵיזֶה מָקוֹם שֶׁרַק לֹא יִהְיוּ, נִתְפַּזְּרוּ מִזֶּה אַלְפֵי רְסִיסִים, וּמִזֶּה נֶהֱרְגוּ, לְצַעֲרֵנוּ הָרַב, הֲמוֹן נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי אִם נִכְנַס בָּאָדָם רְסִיס בַּלֵּב אוֹ בָּרֹאשׁ - הוּא כְּבָר מֵת, אוֹ שֶׁהָיוּ הֲמוֹן פְּצוּעִים מִזֶּה, וְאָז הָיוּ צְרִיכִים לָרֶדֶת אֶל מַרְתְּפִים מֵאֵימַת "הַפַּגָּזִים" וְהַפְּצָצוֹת, שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים שַׁמּוֹת בִּנְשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְגֹדֶל הַפַּחַד וְהַצַּעַר שֶׁהָיָה, זֶה אִי אֶפְשָׁר לְשַׁעֵר וּלְצַיֵּר כְּלָל, כִּי נִתְקַיֵּם אָז (דְּבָרִים לב, כה): "מִחוּץ תְּשַׁכֵּל חֶרֶב, וּמֵחֲדָרִים אֵימָה, גַּם בָּחוּר גַּם בְּתוּלָה, יוֹנֵק עִם אִישׁ שֵׂיבָה".

סה.

פַּחַד וְאֵימָה שֶׁאֵין לְהַסְבִּיר...

וְלָכֵן הָיְתָה תְּקוּפָה אֲרֻכָּה, שֶׁלֹּא לָמְדוּ הַיְלָדִים בַּחֵדֶר, כִּי הַכֹּל הָיָה סָגוּר, וּבְכָל יוֹם הָיוּ, רַחֲמָנָא לִצְלָן, הֲרוּגִים, וּפְצוּעִים

שׁוֹכְבִים וּמִתְבּוֹסְסִים בְּדָמֵיהֶם, פַּחַד וְאֵימָה אֵלּוּ - לֹא יָבִין רַק מִי שֶׁחָוָה אוֹתָם, וּמִתַּחַת כָּל בִּנְיָן הָיָה מַרְתֵּף יָשָׁן־נוֹשָׁן, שֶׁנִּכְנְסוּ לְשָׁם הֲמוֹן מִשְׁפָּחוֹת, וְשָׁם יָשְׁנוּ בַּחֹשֶׁךְ, וּבְרֹב פַּחַד שֶׁלֹּא יִנָּזְקוּ. וְכֵיוָן שֶׁהֵם גָּרוּ בַּגִּבּוּל - קְרוֹבִים מְאֹד לַלִּגְיוֹן הַיַּרְדֵּנִי, וְלָכֵן עָקְרוּ מִשָּׁם לָגוּר בְּמֶרְכַּז הָעִיר פְּנִימָה יוֹתֵר, וְכָךְ עָשׂוּ כָּל אֵלּוּ שֶׁגָּרוּ בַּגִּבּוּל.

סו.

לְמוּד הַתּוֹרָה בְּצֵל הַסַּכָּנָה הַמּוּחָשִׁית

אָבִיו שֶׁל מוֹהֲרָא"ש - **הַגָּאוֹן רַבִּי מְנַחֵם זְאֵב** - לֹא יָרַד אַף־פַּעַם לַמַּרְתֵּף, אֶלָּא יָשַׁב בְּחַדְרוֹ וְלָמַד, וְאַף שֶׁהָיָה פַּחַד לָשֶׁבֶת בַּחֶדֶר, כִּי לְיַרְדֵּנִים הָיוּ צַלָּפִים, שֶׁהֵם הָרְגוּ יוֹתֵר מִמַּה שֶׁכָּל הַפְּצָצוֹת, כִּי הָיוּ יוֹרִים עַל כָּל מִי שֶׁרַק רָאוּ שֶׁזָּז, וְהָיָה קָשֶׁה מְאֹד לְהִתְחַבֵּא מֵהֶם, עִם כָּל זֹאת לֹא רָצָה לִשְׁמֹעַ לְהַפְּצָרַת הָרַבָּנִית וּשְׁאָר שְׁכֵנִים שֶׁיֵּרֵד לַמַּרְתֵּף, כִּי סַכָּנָה מְרַחֶפֶת עַל חַיָּיו, וְהוּא יָשַׁב וְלָמַד. וְאָמַר, שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה תִּשְׁמֹר עָלָיו, עַד שֶׁפַּעַם אַחַת חָדְרָה פִּצְצַת "פַּגְז" סָמוּךְ לְדֶלֶת בֵּיתָם. וְהָיָה נֵס בְּתוֹךְ נֵס, שֶׁבְּדִיּוּק לִפְנֵי שָׁעָה אִמּוֹ הָרַבָּנִית, עָלֶיהָ־הַשָּׁלוֹם - שָׁכְחָה לְיַד הַדֶּלֶת דְּלִי מַיִם שֶׁשָּׁאֲבָה מֵהַבּוֹר, וְהַפִּצָּה נָפְלָה בִּמְקוֹם לְתוֹךְ הַדֶּלֶת - אֶל תּוֹךְ הַדְּלִי, וּבִמְקוֹם לְהִתְפּוֹצֵץ - הַמַּיִם כִּבּוּ אוֹתָהּ, אַךְ הִתְחִיל לָצֵאת מֵהַפִּצָּה עָשָׁן גָּדוֹל מְאֹד, וְחָדַר אֶל תּוֹךְ הַדִּירָה, עַד שֶׁכִּמְעַט הָיוּ יְכוֹלִים לְהֵחָנֵק מֵרֹב הֶעָשָׁן שֶׁנִּכְנָס בַּדִּירָה, וּבְנֵס נִפְלָא לֹא נֶחְנַק אָבִיו, וּמֵחֲמַת גֹּדֶל הֶעָשָׁן, שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ חַדְרוֹ, הָיָה מֻכְרָח תֵּכֶף־וּמִיָּד לִבְרֹחַ מִשָּׁם, וְכָךְ מֵאָז גַּם הוּא יָשַׁן בַּמַּרְתֵּף.

אֲבָל הָיָה לוֹ צַעַר גָּדוֹל מִבִּטּוּל תּוֹרָה, כִּי בַּמַּרְתֵּף הָיָה רַעַשׁ גָּדוֹל מֵאֲנָשִׁים, נָשִׁים וְטַף, שֶׁהָיְתָה שָׁם עִרְבּוּבִיָּה גְּדוֹלָה, וְלָכֵן תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁרַק נִשְׁקַט, הוּא בָּרַח מֵהַמַּרְתֵּף וְחָזַר אֶל הַדִּירָה [שֶׁזֶּה הָיָה עִנְיָן שֶׁל פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ], וְאָז כְּשֶׁהָיָה צָרִיךְ לִישֹׁן בַּמַּרְתֵּף,

וּמָנְעוּ אוֹתוֹ מִלִּלְמֹד תּוֹרָה, נִסְכַּם בְּדַעְתּוֹ, שֶׁיַּעֲבֹר עָלָיו מַה שֶּׁיַּעֲבֹר, בַּמַּרְתֵּף הוּא לֹא יִישַׁן, וּבַדִּירָה הוּא לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִשָּׁאֵר, מֵחֲמַת סַכָּנַת נְפָשׁוֹת.

סז.

רַבִּי מְנַחֵם זְאֵב בּוֹרְחַ מִמֶּרְכָּז הַסַּכָּנָה

עֶזְרוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהֶחְלִיט לָגוּר בְּמֶרְכַּז הָעִיר. וּבָא לִשְׁכוּנַת בַּיִת־וָגָן, וְאֶחָד עֶזְרוֹ לְהִתְאַכְסֵן בְּבֵית־מָלוֹן קָטָן, בְּשֵׁם ״פֶּנְסְיוֹן גְּלָזֶר״, וְאַף שֶׁעָלָה כֶּסֶף, וְהָיָה יָקָר מְאֹד, עִם כָּל זֹאת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עָשָׂה לוֹ נֵס, שֶׁאֶחָד שִׁלֵּם לוֹ אֶת כָּל הַהוֹצָאוֹת וְהַשְּׂכַר־דִּירָה.

סח.

נִפְגָּשׁ עִם דְּמוּתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק מִסְּלוֹנִים

בְּבֵית מָלוֹן זָעִיר זֶה, הִתְאַכְסֵן זֶה מִכְּבָר הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מָרְדְּכַי חַיִּים מִסְּלוֹנִים זי״ע[א], וְאָז רָאָהוּ מוֹהַרָא״ש בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, וְהָיָה בְּסַךְ־הַכֹּל בְּגִיל שְׁמוֹנֶה, אַךְ הִשְׂכִּיל כְּבָר לְהִתְבּוֹנֵן בְּהַנְהָגוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, וְרָאָה אֵיךְ שֶׁלָּמַד כָּל הַיּוֹם בְּהַתְמָדָה גְּדוֹלָה מְאֹד, וְהָיָה זוֹכֵר הֵיטֵב אֶת עֲבוֹדָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה - עֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, וְכָל יָמָיו עָמְדָה לְנֶגְדּוֹ דְּמוּת קָדְשׁוֹ אֵיךְ שֶׁהִתְנַהֵג בִּקְדֻשָּׁה יְתֵרָה וּמֻפְלֶגֶת, שֶׁהָיָה מַמָּשׁ אֵשׁ לֶהָבָה, וְהָיָה יוֹשֵׁב הַרְבֵּה בִּדְבֵקוּת עֲצוּמָה וּבְהִשְׁתּוֹקְקוּת עַזָּה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. לְיָמִים מוֹהַרָא״ש הִתְבַּטֵּא עָלָיו - שֶׁהָיָה צַדִּיק גָּדוֹל מְאֹד!

סט.

הֶכֵּרוּת עִם הָרַבִּי מִתּוֹלְדוֹת אַהֲרֹן זי״ע

עִם הַזְּמַן בָּא לְהִתְאַכְסֵן שָׁם הָרַב הַצַּדִּיק רַבִּי אַבְרָהָם יִצְחָק

א. שְׁמוֹ הַמִּקּוֹרִי הָיָה רַבִּי מָרְדְּכַי חַיִּים קַסְטֶלַנְיֶץ זי״ע, וְכִנָּה כָּךְ (סְלוֹנִים), עַל כִּי בִּימֵי זִקְנוּתוֹ (בִּשְׁנַת תש״י) הֻכְתַּר לְאַדְמוֹ״ר שֶׁל חֲסִידֵי סְלוֹנִים (אַף שֶׁמֵּאַז לְהַקְרָאוֹת ׳רַבִּי׳), וְנִסְתַּלֵּק בְּי״ב טֵבֵת תשי״ד, וּמְקוֹם מְנוּחָתוֹ בְּהַר הַמְּנוּחוֹת, דִּבְרֵי תּוֹרָתוֹ לֻקְּטוּ בְּסִפְרוֹ הַקָּדוֹשׁ ׳מַאֲמָר מָרְדְּכַי׳.

קָאהִן זי״ע[ב] חֲתַן הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי אַהֲרֹן רֹאטֶה זי״ע, וְלַמְּרוֹת הֱיוֹת מוֹהַרָא״ש נַעַר רַךְ, הִתְבּוֹנֵן בַּהֲלִיכוֹתָיו וְזָכַר כָּל יָמָיו אֶת גֹּדֶל טִרְחָתוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, בִּיגִיעָה עֲצוּמָה בְּעֵת הַתְּפִלָּה, וְהָיוּ מִפַּעַם לְפַעַם בָּאִים אֵלָיו חֲסִידֵי חָמִיו, וְהָיוּ מְדַבְּרִים יַחַד בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שִׂיחַת חֲבֵרִים, וְהָיָה מְעוֹרְרָם וּמְלַהֵב אֶת לִבָּם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁיָּצְאוּ מִמֶּנּוּ מְחֻזָּקִים מְאֹד.

ע.

רְאִית פְּנֵי הַצַּדִּיק - הָרַבִּי בַּעַל הַסֵּפֶר ׳שׁוֹמֵר אֱמוּנִים׳

אֶת חָמִיו הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי אַהֲרֹן רֹאטֶה זי״ע[ג] זָכָה לִרְאוֹת פְּעָמִים רַבּוֹת, כִּי הָיוּ גָּרִים בִּשְׁכֵנוּת אֵלָיו, וּמוֹהַרָא״ש הָיָה מְסַפֵּר שֶׁהוּא זוֹכֵר אֵיךְ שֶׁהָלַךְ בְּכָל יוֹם לִטְבֹּל בַּמִּקְוֶה שֶׁל ׳בָּתֵּי־אוּנְגָרִין׳, עַד שֶׁבָּנָה בְּעַצְמוֹ מִקְוֶה־טָהֳרָה תַּחַת לְבֵית מִדְרָשׁוֹ, כִּי הוּא הִקְפִּיד מְאֹד עַל צְנִיעוּת בַּמִּקְוֶה, וְהָיָה מוֹחֶה בִּבְנֵי אָדָם שֶׁמְּדַבְּרִים בַּמִּקְוֶה, וְתָמִיד הִשְׁתַּדֵּל לָלֶכֶת לַמִּקְוֶה שֶׁלֹּא הָיוּ בוֹ אֲנָשִׁים רַבִּים, וּכְשֶׁשָּׁמַע אֲנָשִׁים מְדַבְּרִים בֵּינֵיהֶם בַּמִּקְוֶה, הָיָה צוֹעֵק: נוּ, נוּ וְכוּ׳, [וְכָתַב מוֹהַרָא״ש: ״וַאֲנִי זוֹכֵר אֶת זֶה עַד עַכְשָׁו, וְצוּרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה חֲקוּקָה בְּתוֹךְ לִבָּבִי], וְכֵן כַּמָּה פְּעָמִים בָּא מוֹהַרָא״ש לְבֵית מִדְרָשׁוֹ בְּעֵת שֶׁהִתְפַּלֵּל עִם כָּל הַכֹּחוֹת, וְאַף שֶׁהָיָה חָלוּשׁ־כֹּחַ מְאֹד, עִם כָּל זֹאת הָיָה צוֹעֵק בִּתְפִלָּתוֹ בְּקוֹל רָם, וּמִתְפַּלֵּל בְּהִתְלַהֲבוּת כָּזוֹ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר וּלְשַׁעֵר כְּלָל, עִם

ב. הִמְשִׁיךְ אֶת דֶּרֶךְ חָמִיו בְּכָךְ שֶׁהֵקִים אֶת חֲסִידוּת וּמוֹסְדוֹת הַתּוֹרָה וּקְהִלַּת ׳תּוֹלְדוֹת אַהֲרֹן׳ שֶׁבְּמֵאָה שְׁעָרִים, נוֹלַד בִּצְפַת בְּו׳ טֵבֵת תרע״ד, וְנִסְתַּלֵּק בִּירוּשָׁלַיִם בְּיוֹם כ״ז כִּסְלֵיו תשנ״ז, דִּבְרֵי תּוֹרָתוֹ נִדְפְּסוּ בְּסִפְרוֹ הַקָּדוֹשׁ ׳דִּבְרֵי אֱמוּנָה׳.

ג. נוֹלַד בִּשְׁנַת תרנ״ה, מְחַבֵּר הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים ׳שׁוֹמֵר אֱמוּנִים׳, ׳טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ׳, שֻׁלְחָן הַטָּהוֹר׳, ׳נֹעַם הַלְּבָבוֹת׳, ׳מְבַקְּשֵׁי אֱמוּנָה׳, וְעוֹד. וְיָסַד בִּירוּשָׁלַיִם חֲבוּרַת עוֹבְדֵי ה׳ וּמִתְפַּלְּלִים בְּהִתְלַהֲבוּת בְּשֵׁם ׳שׁוֹמְרֵי אֱמוּנִים׳, אַף שֶׁגָּדַל בְּבֵית פָּשׁוּט, הִסְתּוֹפֵף בְּצֵל צַדִּיקִים (בֵּינֵיהֶם אֵצֶל רַבּוֹ הַמַּבְקִיק הַצַּדִּיק מִבְּלָאז׳וֹב זי״ע), וְעָלָה וְהִתְעַלָּה וְנוֹדַע כְּאֶחָד מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹרוֹת, וְנַעֲשָׂה אַדְמוֹ״ר לַהֲמוֹן חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה, נִסְתַּלֵּק בְּו׳ נִיסָן תש״ז, וּמוֹהַרָא״ש אָמַר שֶׁהוּא זוֹכֵר אֶת הַלְוָיָה שֶׁלּוֹ.

כָּל זֹאת, כְּשֶׁדִּבֵּר עִם בְּנֵי־אָדָם - הָיָה מְדַבֵּר בְּסֵבֶר־פָּנִים־יָפוֹת, וּמֵאִיר אֶת פָּנָיו לְמִי שֶׁבָּא אֵלָיו, ״כַּאֲשֶׁר בְּעֵינַי רָאִיתִי דָּבָר זֶה, אֵיךְ שֶׁקֵּרֵב רְחוֹקִים בִּמְאוֹר פָּנָיו הַקְּדוֹשׁוֹת״.

עא.

בְּצַל קוֹרַת קָדְשׁוֹ שֶׁל גַּאֲבַ״ד יְרוּשָׁלַיִם זי״ע

וְכָתַב מוֹהֲרָא״ש: ״וּמִדֵּי דַּבְּרִי מֵהַצַּדִּיקִים הָאֵלּוּ שֶׁזָּכִיתִי לְהַכִּיר, אַזְכִּיר גַּם שֶׁזּוֹכֵר אֲנִי הֵיטֵב אֶת צוּרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל גַּאֲבַ״ד יְרוּשָׁלַיִם - הָרַב הַצַּדִּיק, הַגָּאוֹן הָאַדִּיר, רַבִּי יוֹסֵף צְבִי דּוּשִׁינְסְקִי זי״ע, כִּי אָבִי מוֹרִי הָיָה מִתְפַּלֵּל אֶצְלוֹ בְּכָל לֵיל שַׁבָּת, וְהָיְתָה שׁוֹרָה בֵּינֵיהֶם אַהֲבָה גְּדוֹלָה מְאֹד, וְגַם פָּנָיו הַקְּדוֹשׁוֹת עֲדַיִן חֲקוּקוֹת בְּתוֹךְ לִבִּי, וְזוֹכֵר אֲנִי הֵיטֵב אֶת הַלְוָיָה שֶׁלּוֹ, שֶׁהָיְתָה בְּעֶרֶב חַג הַסֻּכּוֹת תש״ט, וְנִקְבַּר בַּחֲצַר בֵּית־חוֹלִים וּוֹלַאדְ[ד], כִּי הָיָה אָז בְּאֶמְצַע הַמִּלְחָמָה [וְלֹא הָיָה נִתָּן לְהוֹלִיכוֹ לְבֵית הֶעָלְמִין]״.

עב.

מַחֲזֵה הַתְּמָדָתוֹ שֶׁל רַבִּי זֶעלִיג רָאוּבֵן זי״ע

פַּעַם אַחַת בַּלַּיְלָה, וְהוּא עוֹדֶנּוּ נַעַר רַךְ, נִכְנַס בּוֹ חֵשֶׁק לְטַיֵּל בְּאֶחָד מֵרְחוֹבוֹת יְרוּשָׁלַיִם סָמוּךְ לִשְׁכוּנַת ׳בָּתֵּי נַייטִין׳ שֶׁלְּיַד שְׁכוּנַת מֵאָה־שְׁעָרִים, וּפִתְאוֹם רָאָה אֶת הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי זֶעלִיג רָאוּבֵן בֶּענְגִיס זי״ע[ה], יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ עִם נֵר בְּיָדוֹ, וְעָקַב אַחֲרָיו, וְרָאָהוּ נִכְנַס לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ קָטָן שֶׁבְּמֵאָה־שְׁעָרִים שֶׁהָיָה רֵיק מִבְּנֵי־אָדָם, הִתְיַשֵּׁב שָׁם וּפָתַח גְּמָרָא, וְהִתְחִיל לִלְמֹד בְּחֵשֶׁק וְהַתְמָדָה נִפְלָאָה מְאֹד מְאֹד, בְּקוֹל נָעִים וּמָתוֹק, וּמַרְאֶה זֶה נִכְנַס מְאֹד בְּלִבּוֹ בְּקַטְנוּתוֹ, וְכָל יָמָיו הָיָה חָקוּק הַמַּרְאֶה הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה

ד. כַּיּוֹם מְכֹּר כְּ׳מְרַכֵּז הָרְפוּאִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק׳ בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁהוּקַם בי״ט שְׁבָט תרס״ב עַל־יְדֵי הָרוֹפֵא הַכָּשֵׁר, יְרֵא שָׁמַיִם מֵרַבִּים, ד״ר מֹשֶׁה וּוֹלַאדְ, וְהָיוּ בְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם מְכַנִּים אוֹתוֹ ׳בֵּית־חוֹלִים וּוֹלַאדְ׳.

ה. רְאֵה אוֹדוֹתָיו לְעֵיל סִימָן לא.

בְּדַעְתּוֹ – אֵיךְ שֶׁיְּהוּדִי זָקֵן וְצַדִּיק יוֹשֵׁב וְלוֹמֵד בְּהַתְמָדָה נִפְלָאָה לְבַד בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ, וְזֶה עוֹרֵר אוֹתוֹ מְאֹד לְהַתְמָדַת וְחֵשֶׁק הַתּוֹרָה.

וּבִפְרָט כַּאֲשֶׁר בָּגַר וְגָדַל, וְנוֹדַע לוֹ מִסֵּדֶר־דֶּרֶךְ־הַלִּמּוּד שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל, אָז הֵבִין לְמַפְרֵעַ, אֵיךְ יְכוֹלִים לִזְכּוֹת לְחֵשֶׁק כָּזֶה בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁאִם מַתְחִילִים לִגְרֹס בְּכָל מְקוֹמוֹת הַתּוֹרָה, מִקְרָא, מִשְׁנָה, גְּמָרָא וּמִדְרָשׁ, וְלוֹמְדִים אֶת כָּל הַשַּׁ״ס פַּעַם אַחַר פַּעַם – נִכְנָסִים בָּאָדָם חֵשֶׁק וְאַהֲבַת הַתּוֹרָה, וְאָז אֵינוֹ רוֹצֶה שׁוּם דָּבָר אַחֵר, רַק אֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּעַצְמָהּ.

עג.

נִפְעָם לְנֹכַח הַתְמָדַת הַתּוֹרָה שֶׁל יַקִּירֵי קַרְתָּא

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא״ש זַ״ל[ו], שֶׁבִּצְעִירוּתוֹ, הִכִּיר אָדָם גָּדוֹל בִּירוּשָׁלַיִם בְּשֵׁם הַגָּאוֹן רַבִּי גֵּרְשׁוֹן לַפִּידוֹת זַצַ״ל[ז], וְהָיָה מַתְמִיד עָצוּם בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, עַד שֶׁאָמְרוּ עָלָיו שֶׁגָּמַר מֵאָה פְּעָמִים כָּל הַשַּׁ״ס: בַּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי וְתוֹסֶפְתָּא, וְהָיְתָה דַּרְכּוֹ לְהִכָּנֵס לִישִׁיבָה שֶׁל צְעִירִים, וְלָשֶׁבֶת עַל יַד הַבַּחוּרִים הַלּוֹמְדִים סַגְיָא, וְלִשְׁמֹעַ דִּבְרֵיהֶם, וְתֵכֶף הָיָה אוֹמֵר לָהֶם בְּעַל־פֶּה כָּל הַמַּאֲמָרִים שֶׁבַּשַּׁ״ס הַקְּשׁוּרִים לְמַה שֶׁהָיוּ לוֹמְדִים, וְהָיוּ מִתְפַּלְּאִים, שֶׁאָדָם יִהְיֶה כָּל־כָּךְ בָּקִי בְּכָל מְקוֹמוֹת הַשַּׁ״ס, וְכַוָּנָתוֹ הָיְתָה לְהַכְנִיס בָּהֶם חֲבִיבוּת הַתּוֹרָה, וּלְהַרְאוֹת לָהֶם לְמַה יְכוֹלִים לִזְכּוֹת אִם מַתְמִידִים בַּתּוֹרָה כָּרָאוּי, וּבֶאֱמֶת זָכָה לְהַכְנִיס בְּהַרְבֵּה צְעִירִים חֲבִיבוּת הַתּוֹרָה, כִּי

ו. בְּלֵיל שַׁבָּת קֹדֶשׁ פָּרָשַׁת אֱמוֹר תשע״ב.

ז. נוֹלַד בִּשְׁנַת תרל״ח בְּעִיר יַאסִי שֶׁבְּרוּמַנְיָה, לְאָבִיו רַבִּי חַיִּים יִצְחָק, וְעָלָה לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ עִם מִשְׁפַּחְתּוֹ בִּהְיוֹתוֹ כְּבֶן שָׁלֹשׁ שָׁנִים, וְלָמַד בִּישִׁיבַת תּוֹרַת חַיִּים, עָלָה וְנִתְעַלָּה מְאֹד בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, עַד שֶׁנּוֹדַע כְּהַמַּתְמִיד הַיְרוּשַׁלְמִי, שֶׁלֹּא פָּסַק פִּיו מִגִּירְסָא כָּל יָמָיו, וְאָמְרוּ עָלָיו שֶׁהָיָה מְסַיֵּם אֶת כָּל הַשַּׁ״ס בְּעִיּוּן אַחַת לְתִשְׁעָה חֳדָשִׁים. בְּזִקְנוּתוֹ יָרַשׁ אֶת הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי שִׁמְשׁוֹן אַהֲרֹן פּוֹלוֹנְסְקִי זי״ע – הָרַב מִטֶּעפְּלִיק (אַגַּב, מוֹהֲרָא״ש סִפֵּר פַּעַם בְּאַחַת הַשִּׂיחוֹת – בִּשְׁנַת תשמ״ג, שֶׁזּוֹכֵר הוּא בְּגִיל יַלְדוּת אֶת הִתְפַּלֵּאת רַבִּים שֶׁעָשׂוּ לְרִפּוּאַת הָרַב מִטֶּעפְּלִיק, וְגַם אֶת יַלְדֵי הַחֵידֶר שֶׁתִּפּוּ בְּאֲמִירַת הַתְּהִלִּים, וְכֵן זְכָה לִהְיוֹת בְּלוִיָּתוֹ, שֶׁנִּפְטַר בְּכ״ח סִיוָן תש״ח), מִפּוֹסְקֵי הַדּוֹר הַהוּא, בְּרַבָּנוּת שֶׁל שְׁכוּנַת ׳בֵּית־יִשְׂרָאֵל׳, וְנִפְטַר הַמַּתְמִיד רַבִּי גֵּרְשׁוֹן בְּשֵׁם טוֹב בְּיוֹם י״ז אֲדָר תשט״ז.

נִתְעוֹרְרוּ לַעֲשׂוֹת כָּמוֹהוּ, וּלְהַתְמִיד מְאֹד בְּכָל חֶלְקֵי הַתּוֹרָה עַד שֶׁיִּהְיוּ בְּקִיאִים בָּהּ בֶּאֱמֶת.

שְׁנַת תשי״א

עד.

כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ

כְּשֶׁהָיָה יֶלֶד בִּירוּשָׁלַיִם זָכָה לְקַיֵּם כַּמָּה פְּעָמִים אֶת הַמִּצְוֹות הַנִּדִירוֹת שֶׁל (שְׁמוֹת כג, ה) : ״עָזֹב תַּעֲזֹב״, (דְּבָרִים כב, ד) ״הָקֵם תָּקִים״, כִּי בַּתְּקוּפָה הַהִיא הָיוּ מִתְהַלְּכִים בִּקְבִיעוּת עִם חֲמוֹרִים - שֶׁזֶּה הָיָה עִקַּר הָרֶכֶב, לִרְכֹּב וּלְהַטְעִין מַשָּׂא וְכוּ׳, וְהִטְעִינוּ אוֹתָם עֲלֵיהֶם בְּדֶרֶךְ כְּלָל מַשָּׂא כָּבֵד יוֹתֵר מִכְּדֵי יְכֹלֶת סִבְלָם, וּמֵחֹסֶר אוֹנִים הָיוּ רוֹבְצִים תַּחַת מַשָּׂאָם, וְעָזַר לָהֶם לִפְרֹק אֶת מַשָּׂא הַחֲמוֹר, וְכַמָּה פְּעָמִים זָכָה לַעֲשׂוֹת זֹאת.

[וְחָשׁוּב לְצַיֵּן זֹאת בְּסֵפֶר תּוֹלְדוֹתָיו שֶׁל מוֹהֲרָא״ש, כִּי בִּפְנִימִיּוּת, הָיָה מְקַיֵּים מִצְוָה זוֹ כָּל יָמָיו, בְּרוּחָנִיּוּת, כִּי כָּל מַהוּתוֹ שֶׁל צַדִּיק זֶה - הָיְתָה לַעְזוֹר לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הָרוֹבְצִים תַּחַת מַשָּׂא חַיֵּיהֶם הַקָּשִׁים, לְחַזְּקָם וּלְעוֹדְדָם, שֶׁיּוּכְלוּ לְהַמְשִׁיךְ בְּדֶרֶךְ הַחַיִּים בְּשִׂמְחָה וּבְנַחַת].

עה.

יְהוּדִי תָּמִים וְיָרֵא שָׁמַיִם הָיָה בִּירוּשָׁלַיִם

בְּיַלְדוּתוֹ, רָאָה פַּעַם אִישׁ אֶחָד הַמֵּרִים דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ פִּסּוֹת עִתּוֹנִים מוּשְׁלָכוֹת בָּרְחוֹב, וּמַכְנִיס אוֹתָן לְתוֹךְ שַׂק, וְכָל הַזְּמַן

הָיָה מְדַבֵּר וּמְמַלְמֵל לְעַצְמוֹ מַשֶּׁהוּ, וְחָשַׁב מוֹהֲרָא״ש שֶׁאוּלַי הוּא אֶחָד מֵהַל״ו צַדִּיקִים נִסְתָּרִים, וְהֵחֵל לַעֲקֹב אַחֲרָיו, עַד שֶׁרָאָה שֶׁמָּצָא נֵיר וּבְתוֹכוֹ לִכְלוּךְ, וּפָרַץ בִּבְכִי עָצוּם גָּדוֹל, וְצָעַק בְּמַר נַפְשׁוֹ: ״אֵיזֶה חִלּוּל, אֵיזֶה חִלּוּל״... וְנִעֵר אֶת הַלִּכְלוּךְ מֵהַנֵּיר, וְהִכְנִיס גַּם אֶת הַנֵּיר הַזֶּה לְשַׁקּוֹ, וְאָז הֵבִין מוֹהֲרָא״ש שֶׁאִישׁ זֶה הָיָה תַּם וְיָשָׁר, וְכָאַב לוֹ מְאֹד מְאֹד עַל חִלּוּל שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהֵחֵלּוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתִיּוֹת קְדוֹשׁוֹת שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ לְדִבְרֵי חוֹל וְזֶבֶל, וְהַדָּבָר חָרָה לוֹ כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁהָיְתָה אֶצְלוֹ מִצְוָה לְהַצִּיל אוֹתִיּוֹת קְדוֹשׁוֹת אֵלּוּ מִבִּזְיוֹנָן וְחִלּוּלָן.

עו.

הַצַּבָּע הַבַּרְסְלֶבֶר שֶׁלֹּא הָיָה מָכוּר לַעֲבוֹדָה

סִפֵּר בְּהִתְפַּעֲלוּת עַל מַרְאֶה שֶׁנֶּחְקַק בּוֹ בְּיַלְדוּתוֹ מִגְּדֻלַּת חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב, כְּשֶׁגָּרוּ בִּירוּשָׁלַיִם הִזְמִינָה אִמּוֹ צַבָּע שֶׁיִּצְבַּע אֶת בֵּיתָם, וְהָיָה הַצַּבָּע הַזֶּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הַיְּקָרִים וְגַם הָיָה מֻמְחֶה גָּדוֹל, וְכֻלָּם לָקְחוּ אוֹתוֹ לִמְלֶאכֶת הַצְּבִיעָה. וּכְשֶׁבָּא לְבֵיתָם הֵבִיא עִמּוֹ סֻלָּם גָּדוֹל וְכָל כֵּלָיו כְּדֶרֶךְ הַצַּבָּעִים. וְהִנֵּה עַל־פִּי־רֹב, הַצַּבָּעִים עוֹבְדִים מֵהַבֹּקֶר עַד הָעֶרֶב כְּדֵי לִגְמֹר אֶת עֲבוֹדָתָם יוֹתֵר מַהֵר, וְגַם לֹא לִגְרֹם בִּלְבוּל בַּבַּיִת וְכוּ׳, אֲבָל צַבָּע זֶה בְּדִיּוּק אַחַר שֶׁלֹּשׁ שָׁעוֹת עֲבוֹדָה, קִפֵּל אֶת הַסֻּלָּם וְאָרַז אֶת כָּל כֵּלָיו וְאָמַר: ״שָׁלוֹם, מָחָר גַּם כֵּן יוֹם״... וְאִמּוֹ מָחֲתָה: ״אֵיךְ אַתָּה הוֹלֵךְ בְּאֶמְצַע הָעֲבוֹדָה, הַכֹּל מְלֻכְלָךְ, וְהַבַּיִת הָפוּךְ לָמָּה אֵינְךָ מְסַיֵּם״ וְכוּ׳. אֲבָל הוּא לֹא הִתְפַּעֵל, רַק אָמַר שׁוּב: ״מָחָר גַּם כֵּן יוֹם, וּמַסְפִּיקוֹת לִי שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם לִצְבֹּעַ, הֱיוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי עֲבוֹדוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה שֶׁאֲנִי צָרִיךְ לִגְמֹר״, וּבָזֶה הָלַךְ לְדַרְכּוֹ. [וּלְיָמִים אָמַר מוֹהֲרָא״ש שֶׁכָּךְ הָיוּ נִרְאִים תָּמִיד אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הָאֲמִתִּיִּים, שֶׁלֹּא הִתְפַּעֲלוּ כְּלָל מֵעִסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה רַק רֹאשָׁם הָיָה מֻנָּח תָּמִיד בְּתוֹךְ עִסְקֵי עֲבוֹדַת הַשֵּׁם שֶׁלָּהֶם, וְכָךְ עָבְרוּ אֶת

הַחַיִּים בְּשִׂמְחָה וּבְשָׁלוֹם, אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לִזְכֹּר תָּמִיד מֵהַתַּכְלִית הַנִּצְחִית, וְלַחְטֹף הַרְבֵּה תּוֹרָה וּתְפִלָּה בְּכָל יוֹם].

עז.

"מַתָּן בַּסֵּתֶר יִכְּפֶה אַף"

כְּשֶׁהָיָה יֶלֶד בְּגִיל אַחַת־עֶשְׂרֵה בְּעֵרֶךְ, וְהִתְגּוֹרֵר בִּירוּשָׁלַיִם בִּשְׁכוּנַת 'בָּתֵּי אוּנְגָרִין', וְלָמַד בְּתַלְמוּד־תּוֹרָה 'עֵץ־חַיִּים' שֶׁבִּשְׁכוּנַת 'מַחֲנֵה־יְהוּדָה' – הָיָה לוֹ רֶגֶשׁ מְיֻחָד לְכָל הָאֲנָשִׁים הַשְּׁבוּרִים וְהַיְּרוּדִים, עֲנִיֵּי הָעָם וּשְׁבוּרֵי לֵב וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם. הִסְתּוֹבֵב רַבּוֹת בֵּינֵיהֶם, וְרִחֵם מְאֹד עֲלֵיהֶם תָּמִיד, וְנָהַג לְהַעֲנִיק לָהֶם אֶת דְּמֵי הַכִּיס שֶׁאָבִיו נָתַן לוֹ [זוֹ הָיְתָה לוֹ בְּרָכָה שֶׁתָּמִיד נָתַן לוֹ אָבִיו מָעוֹת], וְהָיָה עוֹשֶׂה זֹאת בְּדֶרֶךְ שֶׁל 'מַתָּן בַּסֵּתֶר', וְהָיָה דַּרְכּוֹ שֶׁהָיָה מִסְתּוֹבֵב אֵצֶל עָנִי אֶחָד [שֶׁהָיוּ לוֹ רַחֲמָנוּת וְהֶרְגֵּשׁ גָּדוֹל עָלָיו], וּכְשֶׁהֶעָנִי לֹא הִרְגִּישׁ – הִכְנִיס הַכֶּסֶף לְתוֹךְ כִּיסוֹ וּבָרַח.

אַחַר־כָּךְ הִתְקָרֵב לִמְקוֹם הַהִתְאַסְּפוּת שֶׁל הָעֲנִיִּים וּשְׁבוּרֵי הַלֵּב וְשָׁמַע אֵיךְ שֶׁהֶעָנִי מְסַפֵּר לַחֲבֵרָיו, שֶׁכַּמָּה פְּעָמִים נַעֲשָׂה לוֹ נֵס שֶׁהוּא מוֹצֵא בְּכִיסוֹ כֶּסֶף שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ מִקֹּדֶם וַחֲבֵרָיו שָׂחֲקוּ מִמֶּנּוּ, וְכַמָּה מֵהֶם לֹא הֶאֱמִינוּ לוֹ; כָּל זֶה שָׁמַע מוֹהַרָא"ש כְּשֶׁעָמַד שָׁם אֶצְלָם, וְהֵם לֹא הִרְגִּישׁוּ עָלָיו שׁוּם דָּבָר, וְהָיָה שָׂמֵחַ מְאֹד עַל שֶׁהָיָה יָכוֹל לְהַחְיוֹתָם.

עח.

"וְתָפֵק לָרָעֵב נַפְשֶׁךָ וְנֶפֶשׁ נַעֲנָה תַּשְׂבִּיעַ"

הִזְדַּמְּנוּת נוֹסֶפֶת נִקְרְתָה בְּדַרְכּוֹ – לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם עֲנִיִּים, הָיָה זֶה כַּאֲשֶׁר הִגִּישׁוּ אֶת אֲרוּחַת הַצָּהֳרַיִם בַּתַּלְמוּד־תּוֹרָה, וְהוּא הָיָה נַעַר מְפֻנָּק שֶׁלֹּא הָיָה מְסֻגָּל לְהִתְרַגֵּל לָאֹכֶל שֶׁל הַמּוֹסָד, הֶעֱרִים עַל הַמַּשְׁגִּיחַ שֶׁתַּפְקִידוֹ הָיָה לִהְיוֹת אַחֲרַאי שֶׁכֻּלָּם יֹאכְלוּ, וְהִצְלִיחַ לְהִשְׁתַּמֵּט כְּכָל יְכָלְתּוֹ, וְאָרַז אֶת כָּל הָאֲרוּחָה וּשְׁיָרֵי הַמַּאֲכָלִים

שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן, וְהָיָה מְחַלְּקָהּ אַחַר־כָּךְ לַעֲנִיִּים וְחַסְרֵי לֶחֶם[א].

עט.

מַזְכִּיר לְעַצְמוֹ אֶת יוֹם הַמִּיתָה

בְּיַלְדוּתוֹ הִתְרַגֵּל לָלֶכֶת לְהִשְׁתַּתֵּף בִּלְוָיוֹת מֵתִים, וּבְכָל פַּעַם שֶׁרַק רָאָה אוֹ שָׁמַע אֵיזוֹ לְוָיָה - עָזַב אֶת הַכֹּל, וְנֶעְדָּר מֵהַתַּלְמוּד־תּוֹרָה, וְהָלַךְ לְלַוּוֹת אֶת הַמֵּת, וְהָיְתָה לוֹ חִיּוּת גְּדוֹלָה מִזֶּה. וּבְכָל פַּעַם רָצָה לְהִתְקָרֵב אֶל מְקוֹם הַקְּבוּרָה, אֲבָל תָּמִיד הֵם לֹא הִנִּיחוּ לוֹ, בְּאוֹמְרָם לוֹ: "מַה לְּךָ נַעַר קָטָן כָּאן? לֵךְ מַהֵר מִכָּאן"! וְכוּ׳ וְכוּ׳, וּפַעַם אַחַת הִצְלִיחַ וְעָמַד שָׁם כָּל שְׁעַת הַקְּבוּרָה, וְזָכָה לְקַבֵּל מִזֶּה חִיּוּת וְהִתְעוֹרְרוּת גְּדוֹלָה וְנוֹרָאָה מְאֹד, וְכַנִּרְאֶה, שֶׁהִכְנִיס בְּדַעְתּוֹ שֶׁסּוֹף הָאָדָם לָמוּת וּצְרִיכִין לִזְכֹּר אֶת הַתַּכְלִית תָּמִיד. וְאָכֵן, כָּל יָמָיו אֲשֶׁר חָיָה, מִגִּיל נְעוּרִים וְעַד זִקְנָה וְשֵׂיבָה - הָיָה דָּבוּק בְּמַחְשַׁבְתּוֹ רַעְיוֹן יוֹם הַמִּיתָה וְהַקְּבוּרָה, אַשְׁרֵי לוֹ.

פ.

וְהַחַי יִתֵּן אֶל לִבּוֹ - דְּבָרִים שֶׁל מִיתָה (מוֹעֵד קָטָן כח:)

כָּאן הַמָּקוֹם לְהָבִיא אֶת הַסִּפּוּר הַנַּ״ל מֵהַקְּבוּרָה וְכוּ׳ בִּלְשׁוֹנוֹ שֶׁל מוֹהַרָא״ש כְּפִי שֶׁסִּפְּרוֹ בְּהִזְדַּמְּנוּת אַחֶרֶת: "בִּהְיוֹתִי יֶלֶד רַךְ כְּבֶן שְׁמוֹנֶה שָׁנִים, הִכַּרְתִּי יְהוּדִי בּוֹדֵד יָשִׁישׁ כְּבֶן תִּשְׁעִים בְּשֵׁם שְׁמוּלִיקוֹ, שֶׁהָיָה מוֹכֵר מִינֵי מְתִיקָה לְיַלְדֵי הַחֵיידֶר, אֲנִי הָיִיתִי מֵהַקּוֹנִים הַקְּבוּעִים שֶׁלּוֹ... כֵּיוָן שֶׁהָיִיתִי כִּמְעַט בֶּן־יָחִיד לְאִמִּי - וְהָיְתָה נוֹתֶנֶת לִי אֶת כָּל רְצוֹנִי, וּבֶאֱמֶת אֲנִי קָנִיתִי אֶצְלוֹ, כִּי רִחַמְתִּי עָלָיו, וְרָצִיתִי לְהַנּוֹתוֹ, וְאַחַר־כָּךְ חִלַּקְתִּי אֶת הַמַּמְתַּקִּים לִילָדִים עֲנִיִּים וּשְׁבוּרִים שֶׁהָיוּ זְקוּקִים לְעִדּוּד.

א. שִׂיחוֹת אֵלּוּ נִתְגַּלְגְּלוּ בְּיוֹם ב׳ דְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ אֱדָר תשל״ט, אַחֲרֵי שֶׁהוֹכִיחַ בְּאַהֲבָה אֶת מִישֶׁהוּ, שֶׁגִּחֵךְ מֵעָנִי וְשָׁבוּר לֵב אֶחָד שֶׁבָּא לַיְּשִׁיבָה, וְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ בְּאַהֲבָה מְסֻתֶּרֶת שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן - לְבַזּוֹת וְלִצְחוֹק עַל אָדָם בָּעוֹלָם, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, וְרַק לְקָרֵב אֶת כָּל אֶחָד, וְאָז סִפֵּר אֶת כָּל הַנַּ״ל, שֶׁהָיָה דַּרְכּוֹ לְהִסְתּוֹבֵב בֵּין הָעֲנִיִּים וּשְׁבוּרֵי לֵב וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

יוֹם אֶחָד שָׁמַעְתִּי שֶׁהַסַּבָּא הַזָּקֵן נִפְטַר! וְכָאַב לִי מְאֹד עַל הַיְּהוּדִי הַזֶּה שֶׁנִּפְטַר, וְרָצִיתִי מְאֹד לִרְאוֹת מָה עוֹשִׂים אִתּוֹ, וְלָכֵן רַצְתִּי מִיָּד לִרְאוֹת אֶת הַהַלְוָיָה שֶׁלּוֹ, שֶׁלֹּא הָיוּ בָהּ אֶלָּא אֲנָשִׁים סְפוּרִים וַאֲפִילוּ מִנְיָן לֹא הָיָה, כִּי אָז הָיָה בְּאֶמְצַע הַמִּלְחָמָה, וַאֲנָשִׁים פָּחֲדוּ לְהִסְתּוֹבֵב בָּרְחוֹבוֹת.

הָיִיתִי סַקְרָן גָּדוֹל כְּדַרְכָּם שֶׁל יְלָדִים, וְאָמַרְתִּי לְעַצְמִי שֶׁאֲנִי מֻכְרָח לִרְאוֹת מַה קוֹרֶה עִם הָאִישׁ הַזֶּה, הָלַכְתִּי אַחַר הַהַלְוָיָה, [וְאָז לֹא הָיָה כְּמוֹ הַיּוֹם שֶׁחוֹפְרִים בְּאֹפֶן מִקְצוֹעִי, אֶלָּא הִנִּיחוּ אֶת הַנִּפְטָר וְהִתְחִילוּ לַחְפֹּר], וַאֲנִי נִצָּב מֵרָחוֹק וּמִתְבּוֹנֵן בְּמַעֲשֵׂיהֶם. כְּשֶׁהִבְחִינוּ בִּי - הִשְׁלִיכוּ לְעֶבְרִי אֲבָנִים קְטַנּוֹת, כְּאוֹמְרִים - "הִסְתַּלֵּק מִכָּאן - לְיֶלֶד אָסוּר לִהְיוֹת פֹּה"! וַאֲנִי הָיִיתִי עַקְשָׁן, כְּכָל שֶׁהֵעִיפוּ עָלַי אֲבָנִים - יוֹתֵר חֵשֶׁק הָיָה לִי לְהִשָּׁאֵר שָׁם...

אֲנִי זוֹכֵר אֶת זֶה כְּמוֹ שֶׁזֶּה אֵרַע הַיּוֹם, זֶה הָיָה בִּשְׁעַת הַשְּׁקִיעָה חֲצִי מוּאָר וַחֲצִי חָשׁוּךְ, אָז רָאִיתִי אֵיךְ שֶׁמַּטְמִינִים נִפְטָר. וּמֵאָז זֶה לֹא יוֹצֵא לִי מֵהָרֹאשׁ. וּמֵחֲמַת שֶׁפָּחַדְתִּי שֶׁאַנְשֵׁי חֶבְרָא־קַדִּישָׁא יַכּוּנִי שֶׁלֹּא צִיַּתִּי לָהֶם, אֲזַי אַחַר שֶׁקָּבְרוּ אוֹתוֹ - בָּרַחְתִּי.

וּמֵאָז נִכְנַס בִּי הֵיטֵב הֵיטֵב מַה סּוֹפוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁהִנֵּה הוּא נִפְטָר, וְהִנֵּה קוֹבְרִים אוֹתוֹ תַּחַת הָאֲדָמָה, וּמֵאָז נִכְנְסָה בִּי תְּשׁוּקָה לְקַיֵּם מִצְוַת הַלְוָיַת הַמֵּת. וְאַף שֶׁהָיִיתִי בְּגִיל צָעִיר, תָּמִיד כַּאֲשֶׁר רָאִיתִי לְוָיָה, הָלַכְתִּי לְלַוּוֹת, וְזֶה הִכְנִיס בִּי זִכְרוֹן יוֹם הַמִּיתָה"[ב].

פא.

טוֹב לָלֶכֶת אֶל בֵּית הָאֵבֶל... בַּאֲשֶׁר הוּא סוֹף כָּל הָאָדָם

וְסִפֵּר מוֹהַרָא"ש: "בְּגִיל אַחַת עֶשְׂרֵה רָאִיתִי אֵיךְ עוֹרְכִים

ב. וּלְהָעִיר, שֶׁכֵּן הָיָה בְּדִיּוּק תְּחִלַּת כְּנִיסָתוֹ שֶׁל מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁרָאָה שֶׁאֶחָד הַזְּקֵנִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁל סָבוֹ נֶעְדָּר, וּבֵרֵר עָלָיו, וְאָמְרוּ שֶׁנִּפְטַר, וְשָׁאַל מַהוּ נִפְטָר וְכוּ', וְאָז נִכְנַס בּוֹ זִכְרוֹן הַתְּכֵלִית הַנִּצְחִית (כַּמִּסְפָּר דְּבָר זֶה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת), וְכֵן הָיָה אַצְל מוֹהַרָא"ש מִמָּשׁ.

׳טָהֲרָה׳ לְנִפְטָר, כִּי שָׁמַעְתִּי עַל לְוָיַת מֵת, וּבֵינְתַּיִם עוֹרְכִים לוֹ אֶת הַטָּהֲרָה, מְאֹד רָצִיתִי לִרְאוֹת זֹאת, טִפַּסְתִּי עַל הַחַלּוֹן שֶׁל הַמִּקְוֶה, וְהִסְתַּכַּלְתִּי, וְרָאִיתִי אֵיךְ שֶׁמַּטְבִּילִים נִפְטָר, וּמֵאָז נִכְנַס בִּי יוֹתֵר זִכְרוֹן יוֹם־הַמִּיתָה, כִּי רָאִיתִי ׳נִפְטָר׳ בְּמוֹ עֵינַי, אֵיךְ שֶׁלֹּא יָכוֹל לָזוּז, וּכְבָר אָז נֶחְקַק בְּדַעְתִּי, אֲשֶׁר הָאָדָם צָרִיךְ לָמוּת, וְאֵין לְהִתְחַמֵּק מִזֶּה, וְזֶה הִכְנִיס בִּי תְּשׁוּקָה מְאֹד לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ. וּמֵאָז הָיִיתִי רָגִיל לָלֶכֶת לִלְוָיוֹת, וְזֶה הָיָה סֵפֶר־הַמּוּסָר שֶׁלִּי כָּל הַחַיִּים... שֶׁהִנֵּה אֲנִי יֶלֶד, וְהִנֵּה אֲנִי בָּחוּר בַּר מִצְוָה, וְאַחַר־כָּךְ בָּחוּר יוֹתֵר בּוֹגֵר, וְאַחַר־כָּךְ אַבְרֵךְ, וְהַחַיִּים חוֹלְפִים בִּיעָף! סִפּוּר שֶׁל שִׁבְעִים שָׁנָה וְכוּ׳. וְזֶה עָזַר לִי בְּכָל הַהִתְקָרְבוּת לְרַבֵּנוּ זַ״ל שֶׁזָּכִיתִי אַחַר־כָּךְ לְהִתְקָרֵב, שֶׁזִּכְרוֹן עָלְמָא דְּאָתֵי הָיָה קָבוּעַ אֶצְלִי, וְכַנַּ״ל״.

פב.

מִתְפַּעֵל מֵעֲבוֹדָתָם שֶׁל צַדִּיקֵי הַדּוֹרוֹת

וְעוֹד דָּבָר עִקָּרִי שֶׁחָוָה בִּימֵי יַלְדוּתוֹ, שֶׁהִשְׁפִּיעַ עַל בִּנְיָן דְּמוּתוֹ הָרוּחָנִית לְמֶשֶׁךְ כָּל יְמֵי חַיָּיו הַקְּדוֹשִׁים, וַאֲשֶׁר קִבֵּל מִשְּׁנָה תֹּקֶף בְּעֵת הִתְקָרְבוּתוֹ לְרַבֵּנוּ זַ״ל, בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְיֶתֶר עֹז, וּכְפִי שֶׁהִמְשִׁיךְ לְסַפֵּר בְּהֶמְשֵׁךְ הַדְּבָרִים דִּלְעֵיל:

״בִּילְדוּתִי, הָיָה אָבִי מוֹרִי זי״ע רוֹכֵשׁ בַּעֲבוּרִי הַרְבֵּה סִפְרֵי סִפּוּרֵי צַדִּיקִים - סִפּוּרִים עַל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ זי״ע וְתַלְמִידָיו, עַל הַמַּגִּיד הַגָּדוֹל מִמֶּעזְרִיטְשׁ זי״ע, כְּדֵי לְחַזְּקֵנִי בְּתוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם, וְהָיִיתִי קוֹרֵא בָּהֶם בִּשְׁקִיקָה. וּבְעִקָּר קָרָאתִי הַרְבֵּה עַל הָרַבִּי רַבִּי זוּשָׁא מֵהַאנִיפּוֹלִי זי״ע וְעַל אָחִיו הָרַבִּי רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ מֵלִיזֶענְסְק זי״ע. וְכַאֲשֶׁר קָרָאתִי אֶת סִפּוּרֵי הַצַּדִּיקִים - נִפְעַמְתִּי מְאֹד, אַךְ הָיוּ לִי קֻשּׁוֹת שְׁתֵּי קֻשְׁיוֹת, שֶׁלֹּא הָיְתָה לִי תְּשׁוּבָה עֲלֵיהֶן; קֻשְׁיָה אַחַת: לָמָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּחַר רַק בַּאֲנָשִׁים הָאֵלּוּ, הֲרֵי יֵשׁ אֶת כָּל כְּלָל יִשְׂרָאֵל... וְלָמָּה

דַּוְקָא הֵם? הַקַּשְׁיָא הַשְּׁנִיָּה: מַה הַכַּוָּנָה כְּשֶׁמְּסַפְּרִים עַל צַדִּיק – "הוּא הָיָה בַּשָּׁמַיִם, וְהוּא רָאָה בַּשָּׁמַיִם, אֵיךְ עוֹלִים לַשָּׁמַיִם? עִם רֶגֶל? אוֹ עִם סֻלָּם"? וְזֶה הָיָה מְאֹד אִכְּפַת לִי, כִּי הָיִיתִי אָז צָעִיר לְיָמִים, וּשְׁתֵּי הַקַּשְׁיוֹת הָאֵלּוּ הָיוּ מְבַלְבְּלוֹת אוֹתִי כַּמָּה שָׁנִים, כִּי הָיָה קָשֶׁה לִי מְאֹד לְהָבִין בְּשִׂכְלִי הַקָּטָן אֶת שְׁנֵי הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ: הַדָּבָר הָרִאשׁוֹן - וְכִי מַשֹּׂא פָּנִים יֵשׁ אֶצְלוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁדַּוְקָא אֶת אֵלּוּ בָּחַר שֶׁהֵם יִהְיוּ הַצַּדִּיקִים? הַדָּבָר הַשֵּׁנִי - וְכֵן אֵיךְ יְכוֹלִים לַעֲלוֹת לַשָּׁמַיִם?. וְכָךְ עָבְרוּ יְמֵי נְעוּרַי, כְּשֶׁבְּכָל הִזְדַּמְּנוּת תַּרְתִּי אַחַר סִפְרֵי סִפּוּרֵי צַדִּיקִים וּפְעֻלֵּיהֶם הַנִּשְׂגָּבִים.

פג.

אֵצֶל הַמְּלַמֵּד רַבִּי שַׁבְּתַי יוּדְלֶבִיץ זַצַ"ל

וְחִבָּתוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש לְסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת הַצַּדִּיקִים הַקְּדוֹשִׁים הֵחֵלָּה בְּעֵת שֶׁלָּמַד אֵצֶל הַמְּלַמֵּד שֶׁלּוֹ בַּתַּלְמוּד־תּוֹרָה בִּהְיוֹתוֹ בְּגִיל אַחַת־עֶשְׂרֵה אוֹ שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה, וּכְפִי שֶׁסִּפֵּר בְּעַצְמוֹ: "מֵאַחַר שֶׁהָיוּ גָּרִים בְּעֵת הַמִּלְחָמָה בִּשְׁכוּנַת 'בַּית־וָגַן', אֲזַי הִכְנִיס אוֹתוֹ אָבִיו לִלְמֹד בְּתַלְמוּד־תּוֹרָה 'עֵץ־חַיִּים', שֶׁהָיָה בְּאֵזוֹר שׁוּק מַחֲנֶה־יְהוּדָה, וְשָׁם לָמַד עַד הַבַּר־מִצְוָה, בְּגִיל אַחַת־עֶשְׂרֵה וּשְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה הָיָה הַמְּלַמֵּד שֶׁלּוֹ הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק ר' שַׁבְּתַי יוּדְלֶבִיץ' זַצַ"ל[ג], שֶׁהָיָה אָז אַבְרֵךְ צָעִיר, וְאַחַר שָׁנִים נִתְפַּרְסֵם בָּעוֹלָם בְּשֵׁם 'הַמַּגִּיד

ג. נוֹלַד בִּשְׁנַת תרפ"ז בִּירוּשָׁלַיִם לְאָבִיו הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁמוּאֵל אַהֲרֹן, וְהָיָה חָתָן הגה"צ רַבִּי אַרְיֵה לֵוִין זַ"ל, לָמַד בִּישִׁיבַת 'עֵץ־חַיִּים' וְהָיָה מַתְמִיד גָּדוֹל. וְהֵעִיד עָלָיו רַבּוֹ הָרַב חַיִּים בְּרִים, שֶׁהָיָה לוֹמֵד חַ"י שָׁעוֹת בְּרִצִּיפוּת. [מוֹהֲרָא"ש סִפֵּר, שֶׁבַּתְּחִלָּה הָיָה חֲשׁוּדָ בָּנִים, וְהָיָה מִתַּנֶּה צַעֲרוֹ, שֶׁהָיָה נוֹתֵן כָּל הוֹן דְּעָלְמָא רַק בִּשְׁבִיל לִקְשֹׁר שְׁרוֹדָ נַעֲלֵי יֶלֶד קָטָן שֶׁצּוֹרֵחַ לְאָבִיו: אַבָּא! אַבָּא! קְשֹׁר לִי אֶת הַנַּעֲלַיִם... וּמֵאַהֲבָתוֹ לִילָדִים, הָיָה שׁוֹמֵר עַל יַלְדֵי הַכִּתָּה בִּשְׁעוֹת אַחַר הַצָּהֳרַיִם בְּשַׁבָּתוֹת הַקַּיִץ], אֲבָל בְּזִוּוּג שֵׁנִי נִשָּׂא לָרַבָּנִית לֵאָה לוּסִיל, עוֹלָה מִצָּרְפַת אֲשֶׁר מִמֶּנָּה נוֹלְדוּ לוֹ תִּשְׁעָה יְלָדִים, כֻּלָּם הוֹלְכִים בְּדַרְכּוֹ [מוֹהֲרָא"ש סִפֵּר, שֶׁבִּבְרִית שֶׁל הַיֶּלֶד הָרִאשׁוֹן בָּאָה אִשְׁתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה וְהֵבִיאָה מַתָּנָה...], וְכֵן נוֹלְדוּ לוֹ עֲשָׂרוֹת נְכָדִים שֶׁרַבִּים קְרוּאִים עַל שְׁמוֹ. בְּמֶשֶׁךְ שָׁנִים נוֹדַע כְּדַרְשָׁן בִּירוּשָׁלַיִם, וְנִקְרָא "הַמַּגִּיד הַיְרוּשַׁלְמִי", שָׁנִים רַבּוֹת סִבֵּב בְּעָרֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וְדָרַשׁ בִּפְנֵי אוֹכְלוֹסִיּוֹת שׁוֹנוֹת, וּבְהֶם עוֹלִים חֲדָשִׁים מֵהָעֲלִיָּה מִתֵּימָן וּצְפוֹן־אַפְּרִיקָה, נִפְטַר בְּכ"ב בְּכִסְלֵו תשנ"ז, וְנִקְבַּר בְּהַר הַמְּנוּחוֹת.

מִירוּשָׁלַיִם׳, כִּי הָיָה לוֹ פֶּה מַפִּיק מַרְגָּלִיּוֹת, וְהָיָה מְרַתֵּק אֶת שׁוֹמְעָיו בִּדְרָשׁוֹתָיו הַנִּפְלָאוֹת, וּמֵאַחַר שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ אָז בְּזִוּוּג רִאשׁוֹן יְלָדִים, אָהַב אֶת הַתַּלְמִידִים כְּמוֹ יְלָדִים, וְהָיָה מְסַפֵּר לָהֶם הֲמוֹן סִפּוּרֵי צַדִּיקִים, וּמְלַהֵב אֶת לְבָבָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. הַסִּפּוּרִים הַנִּפְלָאִים הַלָּלוּ – הִשְׁפִּיעוּ עַל לִבּוֹ הָרַךְ שֶׁל מוֹהֲרָא״ש הַקָּדוֹשׁ בְּיַלְדוּתוֹ, וּזְרָעִים שֶׁל שְׁאִיפוֹת גְּבוֹהוֹת וְנַעֲלוֹת נִטְּעוּ בְּנַפְשׁוֹ הַטְּהוֹרָה.

פד.

הַמְּלַמֵּד שֶׁהֵבִיא אוֹתָם אֶל הָרַבִּי מִבֶּעלְזָא

וְכֵן בְּכָל שַׁבָּת אַחַר הַסְּעֻדָּה הָיְתָה כָּל הַכִּתָּה בָּאָה אֶל בֵּיתוֹ, וְהוּא לָקַח אוֹתָם בְּדֶרֶךְ כְּלָל לְטַיֵּל, וּבַדֶּרֶךְ הָיָה מְסַפֵּר לָהֶם הַרְבֵּה סִפּוּרֵי צַדִּיקִים, וּבְסְעֻדָּה־שְׁלִישִׁית הָיָה הוֹלֵךְ בְּכָל ׳שַׁבָּת־מְבָרְכִים׳ עִם כָּל הַכִּתָּה אֶל הָאַדְמוֹ״ר, הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ רַבִּי אַהֲרֹן מִבֶּעלְזָא זי״ע, וְהָיָה מַעֲנִיק לוֹ שִׁירִים מִשִּׁירֵי מַאֲכָלֵי הַשַּׁבָּת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁלּוֹ – בִּכְדֵי שֶׁיְּחַלֵּק לְכָל הַתַּלְמִידִים. וּבְהַשְׁפָּעַת הַמְּלַמֵּד שֶׁסִּפֵּר לָהֶם הֲמוֹן סִפּוּרֵי צַדִּיקִים, בִּקֵּשׁ מוֹהֲרָא״ש מֵאָבִיו שֶׁיִּרְכֹּשׁ לוֹ סִפְרֵי סִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת מִצַּדִּיקִים, וְכֵן עָשָׂה, וְקָרָא הֲמוֹן סְפָרִים, מִסִּפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל צַדִּיקִים, וְכַנִּזְכָּר לְעֵיל.

פה.

בָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא לָמֵד, הַמְּלַמֵּד לוֹמֵד מֵהַתַּלְמִיד

[בִּרְבוֹת הַיָּמִים, כְּשֶׁשְּׁמוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא״ש פָּקַע בָּעוֹלָם בִּקֵּר אֶת מוֹהֲרָא״ש בְּבֵיתוֹ בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית, שֶׁקִּבְּלוֹ בְּכָבוֹד גָּדוֹל, וְאָמַר לְמוֹהֲרָא״ש: ״הִתְפָּעַלְתִּי מֵהַקּוּנְטְרֵסִים שֶׁלָּכֶם, וְזֶה עָשָׂה עָלַי רֹשֶׁם כֹּה חָזָק שֶׁהֶחְלַטְתִּי לִנְסֹעַ לַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ בְּאוּמַן, וְכָךְ עָשִׂיתִי, וְעַכְשָׁו בָּאתִי לְפֹה לִרְאוֹת מַה קּוֹרֶה עִם הַתַּלְמִיד שֶׁלִּי״... וְהִפְגִּין חִבָּה לִפְנֵי מוֹהֲרָא״ש וְאָמַר: ״מִכָּל הַתַּלְמִידִים שֶׁלִּי – אַתֶּם הִצְלַחְתֶּם הֲכִי יָפֶה״...].

וְסִפֵּר, שֶׁקֹּדֶם שֶׁנָּסַע לְאוּמַן, אֶחָד שְׁאָלוֹ: ״וְכִי הֲמִבְּלִי אֵין קִבְרֵי־צַדִּיקִים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שֶׁצָּרִיךְ לִנְסֹעַ עַד שָׁם?״ וְעָנָה, שֶׁזֶּה נִדְמֶה לְמִי שֶׁאוֹסֵף כֶּסֶף אֵצֶל עֲשִׁירִים, וּמְסַפְּרִים לוֹ עַל עָשִׁיר מְסֻיָּם שֶׁהִבְטִיחַ סְכוּם אַגָּדִי לְמִי שֶׁיָּבוֹא אֵלָיו, וְכִי שַׁיָּךְ לִשְׁאוֹל מַדּוּעַ אַתָּה נוֹסֵעַ דַּוְקָא אֵלָיו, הֲמִבְּלִי אֵין עֲשִׁירִים בָּאֵזוֹר שֶׁלְּךָ? הֲרֵי הוּא הִבְטִיחַ שֶׁיִּתֵּן, כָּךְ רַבֵּנוּ זַ״ל הִבְטִיחַ לְמִי שֶׁיָּבוֹא אֵלָיו וְכוּ׳].

פו.

בְּצִלּוֹ שֶׁל מַלְאָךְ אֱלֹקִים - הָרַבִּי מִבֶּעלְזָא זי״ע

אֵצֶל הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי אַהֲרֹן מִבֶּעלְזָא זי״ע זָכָה לִהְיוֹת פְּעָמִים רַבּוֹת עִם אָבִיו הַגָּאוֹן זַצַ״ל, שֶׁהָיָה רָגִיל לִנְסֹעַ אֵלָיו וּלְהִסְתּוֹפֵף בְּצֵל קָדְשׁוֹ גַּם בֶּחֱדָשִׁים שֶׁהָיָה גָּר בְּתֵל־אָבִיב, וּכְשֶׁהָיָה שׁוֹהֶה בַּקַּיִץ בִּירוּשָׁלַיִם, הָיָה אָבִיו רָגִיל לֵילֵךְ אֵלָיו בְּשַׁבָּת רַגְלִי [עַד לִשְׁכוּנַת קַטָּמוֹן], אַף שֶׁהָיָה גָּר רָחוֹק מְאֹד, וְהָיָה מְקָרְבוֹ וּמְכַבְּדוֹ בְּיוֹתֶרֶת הַכָּבוֹד. אָז זָכָה מוֹהַרָא״ש בְּיַלְדוּתוֹ לִרְאוֹתוֹ מִקָּרוֹב, וְרָאָה אֶצְלוֹ בְּמוֹ עֵינָיו הַרְבֵּה פְּלָאוֹת. וְהִתְבַּטֵּא מוֹהַרָא״ש: ״מִי שֶׁהִסְתַּכֵּל עָלָיו עִם עַיִן אֱמֶת, רָאָה שֶׁזֶּה אֵינוֹ בֶּן־אָדָם אֶלָּא מַלְאָךְ[ד], כִּי הָיָה דָּבוּק לְגַמְרֵי בּוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּבִטּוּל כָּל הַרְגָּשׁוֹתָיו, וְזֶה לֹא יְכוֹלִים לְהַסְבִּיר לְאָדָם שֶׁלֹּא רָאָה אוֹתוֹ״. [וּבְמֶשֶׁךְ הַשָּׁנִים הָיָה חוֹזֵר מוֹהַרָא״ש בַּדְּרָשׁוֹת וּבַשִּׂיחוֹת, וְכֵן בְּמִכְתָּבָיו הַקְּדוֹשִׁים עַל עֲבֹדוֹת, אֲמָרוֹת וְסִפּוּרִים רַבִּים מִמֶּנּוּ זי״ע].

פז.

עִם הָאֲדֻמּוֹ״ר מִשּׁוֹמְרֵי אֱמוּנִים זי״ע

מוֹהַרָא״ש מִקַּטְנוּתוֹ סָלַד בְּטִבְעוֹ מִכָּבוֹד וּפִרְסוּם, וְלָכֵן נָהַג

ד. ״מִי שֶׁהִכִּירוֹ הָיָה רוֹאֶה שֶׁזֶּה אֵינוֹ בֶּן־אָדָם אֶלָּא מַלְאָךְ מִן הַשָּׁמַיִם, פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ, אֲנִי זָכִיתִי הַרְבֵּה לְהִסְתּוֹבֵב בְּצִלּוֹ, וְגַם קִבַּלְתִּי מִמֶּנּוּ בְּרָכָה חֲזָקָה בְּעֵת הַבַּר־מִצְוָה שֶׁלִּי (רְאֵה לְקַמָּן), וְהוּא הָיָה עָדִין נֶפֶשׁ״ וְכוּ׳ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קְעַד, מִכְתָּב מר־סג), וּבַהֶמְשֵׁךְ כּוֹתֵב שָׁם, שֶׁלַּמְּרוּת עֲדִינוּתוֹ הָיָה מוֹחֶה עַל חִסָּרוֹן בִּצְנִיעוּת הַנָּשִׁים וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם.

לְהִסְתּוֹבֵב בְּבָתֵּי־כְּנֵסִיּוֹת הַפְּשׁוּטִים בִּירוּשָׁלַיִם, אֲשֶׁר שָׁם שָׁהוּ הָעֲנִיִּים וּשְׁבוּרֵי לֵב. פַּעַם אַחַת נִכְנַס בְּאַקְרַאי לְבֵית־מִדְרָשׁוֹ שֶׁל הָאַדְמוֹ״ר רַבִּי אַבְרָהָם חַיִּים רָאטָה זַצַ״ל[ה] מִשּׁוֹמְרֵי־אֱמוּנִים בִּשְׁעַת סְעֻדָּה־שְׁלִישִׁית, וְהָיָה אָז בֶּן אַחַת־עֶשְׂרֵה, וּכְשֶׁנִּכְנַס, עָמַד הָרַב מִכִּסְאוֹ מִפָּנָיו, וְקָרָא לוֹ וְנִשְּׁקוֹ עַל מִצְחוֹ, וְאָמַר: – ״הַשְּׁכִינָה הַקְּדוֹשָׁה מְאִירָה בְּפָנָיו״, וְתֵכֶף וּמִיָּד בָּרַח מוֹהֲרָא״ש מִשָּׁם, כִּי לֹא הָיָה יָכוֹל לִסְבֹּל שֶׁמְּשַׁבְּחִים אוֹתוֹ בְּפָנָיו כָּל־כָּךְ[ו].

ה. הָרַב הַצַּדִּיק רַבִּי אַבְרָהָם חַיִּים רָאטָה זַצַ״ל הָאַדְמוֹ״ר מִשּׁוֹמְרֵי־אֱמוּנִים (עַל שֵׁם סִפְרוֹ שֶׁל אָבִיו – רַבִּי אַהֲרֹן זי״ע), נוֹלַד בְּי״ד אֱדָר־א׳ תרפ״ד, וְנִסְתַּלֵּק ה׳ בֶּאֱלוּל תשע״ב, לְאַחַר ס״ו שָׁנוֹת רַבָּנוּת שֶׁהָיָה אַדְמוֹ״ר לַחֲסִידִים; דִּבְרֵי תּוֹרָתוֹ נֶאֱסְפוּ לְתוֹךְ סֵפֶר בְּשֵׁם ׳חֻקֵּי חַיִּים׳.

ו. וּרְאֵה לְקַמָּן בְּסִימָן תרלה.

שְׁנַת תשי״ג

פח.

קְשָׁיֵי בְּדִידוּת לִפְנֵי הַבַּר־מִצְוָה

כְּשֶׁהִגִּיעַ לְגִיל קַבָּלַת עֹל תּוֹרָה וּמִצְוֹת – בַּר־מִצְוָה, וְהוּא הָיָה לְבַדּוֹ עִם אִמּוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, כִּי אָבִיו כְּבָר הִגֵּר לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית זֶה שְׁנָתַיִם בְּעֵרֶךְ, וְזֶה עָשָׂה עָלָיו רֹשֶׁם מְאֹד מְאֹד קָשֶׁה, כִּי הִרְגִּישׁ שֶׁעוֹלָמוֹ חָרַב בַּעֲדוֹ, כִּי נִשְׁאַר בְּלִי אַבָּא, וְאַחַר שָׁנָה כְּשֶׁהָיָה בְּגִיל שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה, גַּם אָחִיו הַגָּדוֹל נָסַע לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית, וְהוּא נִשְׁאַר רַק עִם אִמּוֹ לְבַד, וְהָיָה קָשֶׁה לָהֶם מְאֹד מְאֹד, וְזֶה הִשְׁפִּיעַ עָלָיו מְאֹד מְאֹד לְרַע, כִּי לֹא הָיְתָה לוֹ שׁוּם תְּמִיכָה אַבָּהִית, וְאַף הִצְטַעֵר מְאֹד בְּצַעֲרָהּ שֶׁל אִמּוֹ שֶׁהָיְתָה בּוֹדֵדָה. וּבֵינְתַּיִם בִּתְקוּפַת הַהַמְתָּנָה שֶׁאִמּוֹ הִתְכּוֹנְנָה לִנְסֹעַ עִמּוֹ לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית – הִגִּיעַ לְגִיל בַּר־מִצְוָה.

פט.

בִּרְכַּת הָרַבִּי מִבֶּעלְזְא - יֵרֶא שָׁמַיִם וּמַנְהִיג בְּיִשְׂרָאֵל

לִפְנֵי הַבַּר־מִצְוָה לָקְחָה אוֹתוֹ אִמּוֹ הַצַּדֶּקֶת אֶל הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי אַהֲרֹן מִבֶּעלְזְא זי״ע לְהִתְבָּרֵךְ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ לִפְנֵי הִכָּנְסוֹ לְעֹל מִצְוֹת, וְדַרְכּוֹ שֶׁל הָרַב הַקָּדוֹשׁ שֶׁלֹּא הָיוּ נָשִׁים נִכְנָסוֹת אֶצְלוֹ כְּלָל, אֶלָּא אִם כֵּן יִהְיוּ בַּחֶדֶר שְׁלֹשָׁה גְּבָרִים, וְהָיוּ שָׁם הַגַּבַּאי

הָרַב הֶחָסִיד ר׳ שָׁלוֹם פּוֹיגֶל זַ״ל, וְעוֹד חָסִיד אֶחָד, וּבָחוּר הַבַּר־מִצְוָה. וְכַאֲשֶׁר הַגַּבַּאי הוֹדִיעַ שֶׁנִּכְנְסָה הָרַבָּנִית מִטּוֹקַאי עִם בְּנָהּ הַבַּר מִצְוָה לְקַבֵּל בְּרָכָה – הִתְרוֹמֵם מִכִּסְאוֹ הַקָּדוֹשׁ מְלֹא קוֹמָתוֹ, וְאָז צִוָּה אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: א. לֹא לָשׂוּחַ שׂוּם דִּבּוּר בָּטֵל כְּשֶׁהַתְּפִלִּין עָלָיו. ב. לֹא לְהִסְתּוֹבֵב אָנָה וְאָנָה בִּתְפִלָּה, ג. לִשְׁמֹר מְאֹד עַל גּוּף נָקִי. וְאָמַר בִּלְשׁוֹן קָדְשׁוֹ: ״מִיט אַסַאךְ פַּאפִּיר״ [הַיְנוּ לְקַנֵּחַ עִם הַרְבֵּה נְיָר], וְחָזַר עַל זֹאת כַּמָּה פְּעָמִים. וּבֵרְכוֹ בִּבְרָכָה מְיֻחֶדֶת: שֶׁתִּהְיֶה יְרֵא שָׁמַיִם וּמַנְהִיג בְּיִשְׂרָאֵל. וְהִתְבַּטֵּא הַגַּבַּאי הַנַּ״ל, שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא שָׁמַע אֶת הָרַבִּי מִתְבַּטֵּא כָּךְ בְּשׂוּם פַּעַם בְּבִרְכַּת בָּחוּר לִפְנֵי בַּר־מִצְוָה[א].

צ.

מִדְלָגִים עַל חֲגִיגַת שִׂמְחַת בַּר מִצְוָה

מִטֶּבַע הַדְּבָרִים לֹא חָגְגוּ לוֹ סְעֻדַּת בַּר מִצְוָה, כִּי אָז הָיוּ בְּעִצּוּמָן שֶׁל הַהֲכָנוֹת וְהָאֲרִיזָה שֶׁל כָּל חֲפְצֵיהֶם, כִּי הִתְכּוֹנְנוּ לַעֲקוֹר דִּירָתָם מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל לְחוּץ־לָאָרֶץ, וְגַם הוּא כְּבָר עָזַב אֶת הַחֵיידֶר [בֶּחֳדָשִׁים אֵלּוּ שָׁכְרָה לוֹ אִמּוֹ, עָלֶיהָ־הַשָּׁלוֹם, מְלַמֵּד פְּרָטִי שֶׁלָּמַד עִמּוֹ יוֹם־יוֹם], כִּי הָיוּ מְצַפִּים בְּכָל יוֹם לְקַבֵּל אַשְׁרוֹת כְּנִיסָה לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית, וְיוּכְלוּ לָצֵאת לַדֶּרֶךְ, אֲבָל הֵן הִתְעַכְּבוּ חֲצִי שָׁנָה בְּעֵרֶךְ. וְאָז נַעֲשָׂה בַּר־מִצְוָה, וְלָכֵן לֹא בָּאוּ כִּי אִם שְׁנַיִם־שְׁלוֹשָׁה מֵחֲבֵרָיו לִסְעֻדָּה קְטַנָּה וְעוֹד יְהוּדִי זָקֵן אֶחָד. וְכֵן גַּם הָעֲנִיּוּת הַגְּדוֹלָה שֶׁשָּׁרְרָה בְּבֵיתָם תָּרְמָה לְכָךְ, שֶׁלֹּא הָיָה סִפֵּק בְּיַד אִמּוֹ לַעֲרֹךְ חֲגִיגָה מְפֹאֶרֶת כַּנָּהוּג.

צא.

הַנָּחַת תְּפִלִּין וְקַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם

אָכֵן, אִמּוֹ הַצַּדֶּקֶת הִשִּׂיגָה לוֹ בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ תְּפִלִּין מְהֻדָּרוֹת

א. וּרְאֵה בַּסֵּפֶר ׳אִמְרֵי מוֹהֲרָא״ש׳ (חֵלֶק א׳, סִימָן תתנד) מַה שֶׁאָמַר מוֹהֲרָא״ש בְּעַצְמוֹ לְיֶלֶד קֹדֶם הַבַּר מִצְוָה שֶׁלּוֹ, בְּשָׁעָה שֶׁהִנִּיחַ לוֹ תְּפִלִּין, וְאָמַר לוֹ, שֶׁיֵּלֵךְ לַמִּקְוֶה קֹדֶם הַתְּפִלָּה, וְשֶׁלֹּא יְדַבֵּר עִם הַתְּפִלִּין, וְשֶׁיִּשְׁתַּדֵּל לְהִתְפַּלֵּל בְּמִנְיָן. וְאָז יִזְכֶּה לְיִרְאַת שָׁמַיִם וּלְהַאֲרִיךְ יָמִים וְשָׁנִים טוֹבוֹת.

בְּיוֹתֵר מִכְּתִיבַת יְדֵי הַסּוֹפֵר הַמְּרוֹמָם הַנּוֹדָע - רַבִּי יְהוּדָא אָשֵׁר רָאטֶה זַ״ל[ב]. וְכָל שִׁמְחָתוֹ בַּבַּר מִצְוָה הִתְבַּטְּאָה שֶׁזִּכָּה אוֹתוֹ הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין...

וּבְכָל זֹאת הֶעְדֵּר צִיּוּן בְּדֶרֶךְ חֲגִיגָה מְפֹאֶרֶת - הִכְאִיב מְאֹד אֶת לִבּוֹ, בִּרְאוֹתוֹ שֶׁלְּכָל הַיְלָדִים עוֹשִׂים ׳בַּר־מִצְוָה׳ וְלוֹ לֹא עָשׂוּ. וּבְיוֹם הַבַּר־מִצְוָה לֹא הָיָה אַף אֶחָד לְצִדּוֹ, וְנִשְׁאַר לְבַדּוֹ בְּבֵיתוֹ, וּבַבֹּקֶר הִשְׁכִּים קוּם וְהָלַךְ לְבַדּוֹ לְבֵית־הַכְּנֶסֶת לְהָנִיחַ תְּפִלִּין וּלְהִתְפַּלֵּל, וְהִשְׁתַּדֵּל בְּכֹחַ עַצְמוֹ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, וּלְיֶלֶד בְּגִיל בַּר־מִצְוָה זֶה עוֹשֶׂה רֹשֶׁם מְאֹד מְאֹד רַע.

עִם כָּל זֹאת הִתְחַזֵּק וְנַעֲשָׂה יוֹתֵר רְצִינִי, וְקִבֵּל עַל עַצְמוֹ עֹל תּוֹרָה וּמִצְוֹת כָּרָאוּי, וְהָיָה מִתְפַּלֵּל מִתּוֹךְ הַסִּדּוּר מִלָּה בְּמִלָּה בַּאֲרִיכוּת גְּדוֹלָה[ג]. [וְכֵן בִּשְׁאָר עִנְיָנִים הִתְנַהֵג כְּבוֹגֵר, וּכְמוֹ שֶׁסִּפֵּר

ב. אֶחָד וּמֵיָּחִד מִבְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה הָיָה הַגָּאוֹן הֶחָסִיד רַבִּי יְהוּדָא אָשֵׁר רָאטֶה (רוֹט) זַצַ״ל. הוּא נוֹדַע בַּחֲסִידוּתוֹ וּפְרִישׁוּתוֹ, בִּיגִיעָתוֹ הָרַבָּה וּבִבְקִיאוּתוֹ הָעֲצוּמָה, נֶחְשָׁב לְאֶחָד מֵחֲשׁוּבֵי הַסּוֹפְרִים וְהָיָה הַסּוֹפֵר סְתָ״ם בְּהֵי״א הַיְדִיעָה בְּדוֹרוֹ, רַבִּים מִגְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל (בְּהֶם הָאֲדְמוֹ״ר רַבִּי מֹשֶׁה מָרְדְּכַי מִלֶּעלוֹב, הַמְּקַבֵּל רַבִּי אֶשֶׁר זֶעליג מַרְגְּלִיוֹת, הָאַדְמוֹ״ר הָרַיי״צ מַחַבַּ״ד, מַהֲרִי״ץ דוּשִׁינְסְקִיא וְעוֹד). הִקְפִּידוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת שֶׁנִּכְתְּבוּ עַל יָדוֹ וַאֲשֶׁר יָצְאוּ מִתַּחַת קוֹלְמוֹסוֹ בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה. הַמַּהֲרִי״ץ דוּשִׁינְסְקִיא הִתְבַּטֵּא וְאָמַר: ״רָאוּי לְאָדָם לְמַשְּׁכֵן אֶת כָּל אֲשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְלוּ רַק לִרְכֹּשׁ תְּפִלִּין שֶׁל ר׳ יְהוּדָה אָשֵׁר״.. רַבִּי יְהוּדָה אָשֵׁר רָאטֶה זַצַ״ל הָיָה מֵהַיּוֹשְׁבִים רִאשׁוֹנָה אֵצֶל הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי דָּוִד בִּידֶרְמַן הָאַדְמוֹ״ר מִלֶּעלוֹב, וּמִקָּרְבָם שֶׁל גְּדוֹלֵי הַפּוֹסְקִים בִּירוּשָׁלַיִם בָּהֶם גַּאַב״ד הָעֵדָה הַחֲרֵדִית רַבִּי יוֹסֵף צְבִי דוּשִׁינְסְקִיא הַגְּרִי״ז מִינְצְבֶּרְג וְעוֹד. הִשְׁאִיר אַחֲרָיו כְּתָבִים רַבִּים בְּעִנְיְנֵי סְתָ״ם, וּבָהֶם פְּסָקִים וּמִנְהָגִים רַבִּים מִגְּדוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר זָכָה לִיצוֹק מַיִם עַל יָדָם וּלְקַבֵּל הוֹרָאוֹתֵיהֶם הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה; מוֹהֲרָא״ש אָמַר, שֶׁהוּא הִכִּירוֹ הֵיטֵב, וְאָמַר שֶׁכָּל מַה שֶׁזָּכָה לְכָל הָאָמוּר, מִלְּבַד שֶׁהָיָה אִישׁ צַדִּיק וּמַקְפִּיד בִּטְבִילָה, עוֹד זֹאת שֶׁהָיָה נִזְהָר בִּלְשׁוֹנוֹ, וְכִמְעַט שֶׁלֹּא דִּבֵּר עִם אַחֵר, וּמַה שֶׁכֵּן דִּבֵּר, הָיָה דִּבּוּרוֹ מְזֻקָּק מְאֹד (שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא״ש, חֵלֶק א׳ עַמּוּד רנב). וּלְמוֹהֲרָא״ש הָיוּ תְּפִלִּין מִכְּתַב יָדוֹ. וְהָיָה מַקְפִּיד עַל שְׁמִירָתָם כָּל יָמָיו, הוּא הִנִּיחָם עַד שְׁנַת תשס״ה.

ג. עַיֵּן בַּסֵּפֶר ׳אִמְרֵי מוֹהֲרָא״ש׳ (חֵלֶק א׳, סִימָן תרצ): מוֹהֲרָא״ש הִקְפִּיד מְאֹד שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל אֶת הַתְּפִלּוֹת הַקְּבוּעוֹת, שַׁחֲרִית מִנְחָה וְעַרְבִית וַחֲצוֹת בְּעַל פֶּה, וְאָמַר, שֶׁבְּנָקֵל לְחַסֵּר מִזְּמוֹרִים וּפְסוּקִים וּבְרָכוֹת שְׁלֵמִים וְלֹא יַרְגִּישׁ. וְעַיֵּן שָׁם עוֹד (סִימָן תרצב) וּבְיוֹתֵר מַקְפִּיד עַל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְכוּ׳.

פַּעַם[ד]: וַאֲנִי מִגִּיל קָטָן הִרְגַּלְתִּי אֶת עַצְמִי לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן מִתּוֹךְ הַסִּדּוּר"][ה].

וְכָךְ עָבְרוּ כְּאַרְבָּעָה חֳדָשִׁים, שֶׁהוּא מְנַסֶּה לְהִתְעַלּוֹת לְבַד בְּמַעֲלוֹת הַתּוֹרָה וְהַיִּרְאָה, וּבְחֹדֶשׁ אֱלוּל נָסַע עִם אִמּוֹ לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית לִפְגֹּשׁ וּלְהִתְאַחֵד עִם אָבִיו.

ד. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קעג, עַמּוּד קפב.

ה. וְעוֹד בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קעד, עַמּוּד רצט - 'מֵאָז שֶׁהָיִיתִי יֶלֶד, אֲנִי מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן מִתּוֹךְ הַסִּדּוּר'.

שְׁנַת תשי״ד

צב.

בְּצִלּוֹ שֶׁל בַּעַל הַ׳דִּבְרֵי יוֹאֵל׳ מִסַּאטְמָאר זי״ע

כְּאָמוּר, בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל שֶׁל שְׁנַת תשי״ג, נָסְעוּ הוּא וְאִמּוֹ זַ״ל לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית, לְהִתְאַחֵד עִם הָאָב שֶׁשָּׁהָה שָׁם, בַּיָּמִים הַנּוֹרָאִים שֶׁל שְׁנַת תשי״ד, הִסְתּוֹפְפוּ הָאָב וּבְנוֹ בְּצִלָּא דִּמְהֵימְנוּתָא שֶׁל הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ בַּעַל הַ׳דִּבְרֵי־יוֹאֵל׳ מִסַּאטְמָאר זי״ע, בְּחַגֵּי תִּשְׁרֵי – רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, יוֹם־הַכִּפּוּרִים, וְכָל יְמֵי חַג הַסֻּכּוֹת, שְׁמִינִי־עֲצֶרֶת וְשִׂמְחַת תּוֹרָה, וְלֹא הֶחְסִיר מוֹהֲרָא״ש תְּפִלָּה אַחַת אוֹ עֲרִיכַת־שֻׁלְחָן אַחַת (טִישׁ), וְאָז הָיָה מוֹהֲרָא״ש מִסְתַּכֵּל עַל כָּל תְּנוּעוֹת וַהֲלִיכוֹת הָאַדְמוֹ״ר זי״ע, וְהִתְבּוֹנֵן בְּתַהֲלוּכוֹתָיו וּבְמִנְהָגָיו הַקְּדוֹשִׁים, אֲשֶׁר מָשְׁכוּ אֶת לְבָבוֹ מְאֹד מְאֹד לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ.

[אֶחָד הַדְּבָרִים שֶׁהָיָה זוֹכֵר בִּזְקֵנוּתוֹ מִמַּה שֶׁשָּׁמַע בְּיַלְדוּתוֹ מִפִּי הָאַדְמוֹ״ר, אֵיךְ הָיָה בּוֹכֶה בִּדְמָעוֹת שָׁלִישׁ בְּלֵיל ׳כָּל נִדְרֵי׳, אוֹדוֹת דְּבָרִים הַתְּלוּיִים בְּשַׁעֲרָה, בְּעִנְיַן צְנִיעוּת הַנָּשִׁים, וְהָיָה מֵרִים אֶת רֹאשׁוֹ הַקָּדוֹשׁ כְּלַפֵּי עֶזְרַת הַנָּשִׁים, וְזוֹעֵק זַעֲקוֹת שֶׁבֶר מִלִּבּוֹ הַטָּהוֹר וְכַשּׁוֹפָר הֵרִים קוֹלוֹ, בְּתַחֲנוּנִים לִפְנֵי הַנָּשִׁים שֶׁיִּשְׁמְרוּ

מִנְהָג יִשְׂרָאֵל קַדְמוֹן וְכוּ׳, וְהָיָה הַמָּקוֹם כְּחֶרְדַת אֱלֹקִים][א].

צג.

צוּרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה כְּבָר הָיְתָה חֲקוּקָה בִּלְבָבוֹ

וְעוֹד קֹדֶם לָכֵן, כְּשֶׁדָּר הָרַבִּי בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁנִּצּוֹל מִשְּׁנֵי הָרְשָׁעִים, עַד שֶׁנָּסַע לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית, הָיָה מוֹהֲרָא״ש מִסְתּוֹפֵף בְּצֵל קָדְשׁוֹ, כִּי מִנָּה אֶת אָבִיו לִהְיוֹת רֵישׁ־מְתִיבְתָּא בַּיְּשִׁיבָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁיִּסֵּד בִּירוּשָׁלַיִם עִיר־הַקֹּדֶשׁ, כַּנִּזְכָּר לְמַעְלָה (סִימָן לד), וְהוּא הָיָה תַּלְמִידוֹ עוֹד מֵעֵת שֶׁכֹּהֵן כְּרַב הָעִיר קְרָאלִי, וְהָיָה מְאֹד קָשׁוּר אֵלָיו, וְהָרַבִּי כִּבֵּד אֶת אָבִיו מְאֹד, וְהָיָה לוֹקֵחַ אֶת בְּנוֹ מוֹהֲרָא״ש אֵלָיו, וּמֵאָז צוּרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה כְּבָר הָיְתָה חֲקוּקָה בִּלְבָבוֹ, עוֹד בִּהְיוֹתוֹ בְּגִיל צָעִיר מְאֹד.

צד.

זִכְרוֹן שִׂיחוֹת מֵהָרַב הַקָּדוֹשׁ מִסַּאטְמָאר ז״ע

מוֹהֲרָא״ש הָיָה רָגִיל לְסַפֵּר, שֶׁבַּשָּׁנִים הָאֵלּוּ תשי״ד־תשט״ו, הָיוּ אַךְ מְעַט אֲנָשִׁים אֵצֶל הָרַבִּי מִסַּאטְמָאר, וּבֵין מִנְחָה לְמַעֲרִיב הָיָה מְשׂוֹחֵחַ עִם הָעוֹלָם, וּבְתוֹךְ הַשִּׂיחָה שָׁמַע מוֹהֲרָא״ש, שֶׁהָיָה אָז בָּחוּר צָעִיר, אֵיךְ שֶׁמִּתְאַנֵּחַ מְאֹד, וְאוֹמֵר: **דָּבָר אֶחָד אֲנִי מְפַחֵד מִבֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה, שֶׁלֹּא עָשִׂיתִי מַסְפִּיק בִּשְׁבִיל הַיְּהוּדִים הַסְּפָרְדִּים...** וּמַרְאֶה זֶה נֶחְקַק מְאֹד בְּלֵב מוֹהֲרָא״ש, וְכַאֲשֶׁר הִתְגַּדֵּל הָיָה מְקָרֵב בְּיוֹתֵר אֶת בְּנֵי עֵדוֹת־הַמִּזְרָח, כַּיָּדוּעַ וּמְפֻרְסָם, וְהָיָה תָּמִיד חוֹזֵר וְאוֹמֵר שֶׁעוֹד מְצַלְצְלִים בְּאָזְנָיו דְּבָרָיו שֶׁל הָרַבִּי בְּעִנְיַן זֶה.

א. רְאֵה בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קעג, עַמּוּד שח – הַיּוֹם הוּא הַהִלּוּלָא שֶׁל הָרַב הַקָּדוֹשׁ מִסַּאטְמָאר זי״ע, שֶׁמָּסַר נַפְשׁוֹ, פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ לְהַצִּיל אֶת כָּל הַדּוֹר מִכְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, וְהֶעֱמִיד רְבָבוֹת רְבָבוֹת מִשְּׁפָחוֹת חֲרֵדִיּוֹת, שֶׁהֵן מַקְפִּידוֹת עַל קַלָּה כְּבַחֲמוּרָה, וְהוּא מָסַר אֶת נַפְשׁוֹ בְּיוֹתֵר עַל צְנִיעוּת הַנָּשִׁים, וְהָיָה בּוֹכֶה וּמִתְחַנֵּן אֶל הַנָּשִׁים, שֶׁיִּשְׁמְרוּ מְאֹד שֶׁלֹּא יֵרָאוּ אֶת שְׂעָרוֹת רֹאשָׁן בַּחוּץ, וְצָעַק: אַשְׁרֵי הָאִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ בִּכְלָל שְׂעָרוֹת, וְכָךְ תַּצִּיל אֶת כָּל הַדּוֹר וּתְקָרֵב אֶת הַגְּאֻלָּה וְכוּ׳ וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם.

וְעוֹד הִזְכִּיר שֶׁשָּׁמַע מִמֶּנּוּ בְּאוֹתָן שִׂיחוֹת, שֶׁפַּעַם דִּבְּרוּ מֵאָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה בִּלְתִּי רָצוּי בְּעֵינֵי הָרַב מִסַּאטְמָאר, וְאֶחָד הֵגִיב, שֶׁמָּא עָדִיף לֹא לְדַבֵּר מִמֶּנּוּ, כִּי הוּא כְּבָר בָּעוֹלָם הָאֱמֶת, עָנָה וְאָמַר בַּחֲרִיפוּת: ״בָּעוֹלָם הָאֱמֶת הוּא נִמְצָא? בָּעוֹלָם הַשֶּׁקֶר הוּא נִמְצָא! אַתָּה חוֹשֵׁב שֶׁכָּל־כָּךְ מַהֵר בָּאִים לְעוֹלָם הָאֱמֶת?״

צה.

קְשָׁיִים בַּיְּשִׁיבָה הַקְּטָנָה בְּמָאוּנְט־קִיסְקוֹ

וּבֵין־כָּךְ בַּחֹרֶף הַזֶּה הִכְנִיסוֹ אָבִיו לִישִׁיבַת נַייטְרָא בְּמָאוּנְט־קִיסְקוֹ[ב], וְלָמַד שָׁם כָּל זְמַן הַחֹרֶף, וְהָיָה לוֹ מְאֹד מְאֹד קָשֶׁה מִשְּׁנֵי טְעָמִים: הַטַּעַם הָאֶחָד - כִּי הוּא הָיָה יֶלֶד מְפֻנָּק מְאֹד, וְלֹא יָכוֹל הָיָה לִהְיוֹת בַּפְּנִימִיָּה בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, וְלָכֵן לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לָזֶה. הַטַּעַם הַשֵּׁנִי - כִּי הוּא הָיָה הַצָּעִיר בְּיוֹתֵר בְּגִיל שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה וָחֵצִי, וּשְׁאָר הַתַּלְמִידִים הָיוּ מִגִּיל שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה וּלְמַעְלָה, וּמִמֵּילָא לֹא הָיוּ לוֹ חֲבֵרִים בְּגִילוֹ, וְגַם לֹא הָיָה לוֹ עִם מִי לְשׂוֹחֵחַ... כִּי הַפַּעַר בֵּין הַגִּילָאִים הָיָה מַשְׁמָעוּתִי בְּיוֹתֵר, וְרֹב בְּנֵי הַיְשִׁיבָה הָיוּ גַּם מְבֻגָּרִים מִגִּיל שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה וּלְמַעְלָה, כִּי רֻבָּם הָיוּ לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים, וְלָכֵן לֹא הָיָה לוֹ עִם מִי לְדַבֵּר, וְהָיָה בּוֹדֵד יְחִידִי. וְלֹא הִכִּיר לֹא אֶת הַמָּקוֹם וְלֹא אֶת הַשָּׂפָה, וְהָיָה קָשֶׁה לוֹ מְאֹד.

צו.

אֵין הוֹלְכִים לִישׁוֹן בְּלִי הֲכָנַת נַטְלָה

פַּעַם אַחַת כְּשֶׁהִגִּיעַ לִישׁוֹן, רָאָה שֶׁעַל מִטָּתוֹ שׁוֹכֵב בָּחוּר אֶחָד מְלֻכְלָךְ, וְכֵיוָן שֶׁהָיָה יֶלֶד מְפֻנָּק - דָּאֲגָה לוֹ אִמּוֹ לְסָדִין לָבָן לְכִסּוּי עַל מִטָּתוֹ, וְהַהוּא שָׁכַב עַל מִטָּתוֹ עִם נַעֲלַיִם וּבוֹץ וְכוּ׳, וְגַם נֶעֱלְמָה לוֹ הַנַּטְלָה שֶׁל הַמַּיִם, וְלֹא יָכֹל לָלֶכֶת לִישׁוֹן, כִּי

ב. הֻקְמָה בִּשְׁנַת תש״ו עַל־יְדֵי הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי חַיִּים מִיכָאֵל דֹּב וַויסְמַנְדֶל זַצ״ל, חֲתָנוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ, רַבִּי שְׁמוּאֵל־דָּוִד מִנַּייטְרָא זי״ע.

הִקְפִּיד שֶׁלֹּא לָלֶכֶת לִישׁוֹן בְּלִי קְעָרָה שֶׁל מַיִם לְיַד הַמִּטָּה, לָכֵן יָצָא הַחוּצָה וּבָכָה, וְאַחַר־כָּךְ חִפֵּשׂ וּמָצָא פַּח יָשָׁן מָלֵא חֲלוּדָה, וְלָקַח שְׁתֵּי כּוֹסוֹת וּמִלֵּא אוֹתָן בְּמַיִם, הָעִקָּר שֶׁלֹּא לִישׁוֹן לְלֹא קְעָרָה וְנַטְלָה.

[וְאָכֵן מוֹהֲרָא״ש הָיָה חוֹזֵר וּמְעוֹרֵר כָּל יָמָיו, כַּמְּפֻרְסָם, שֶׁזֶּה סִימָן שֶׁל יְהוּדִי כָּשֵׁר, שֶׁאֵינוֹ הוֹלֵךְ לִישׁוֹן לִפְנֵי שֶׁמֵּכִין לְעַצְמוֹ קְעָרָה עִם נַטְלָה בִּשְׁבִיל ׳נֶעגֶל־וַואסֶער׳ [נְטִילַת־יָדַיִם שַׁחֲרִית], וְלֹא יָקֵל בָּזֶה כְּלָל].

צז.

אִם הָיִיתִי יוֹדֵעַ מִסּוֹד הַתְּפִלָּה וְהַהִתְבּוֹדְדוּת...

וְכָתַב מוֹהֲרָא״ש עַל אוֹתָהּ תְּקוּפָה (בְּסֵפֶר תּוֹלְדוֹתָיו ׳רִגְעֵי מוֹהֲרָא״ש׳): **׳בְּוַדַּאי אִם הָיִיתִי אָז מְקֹרָב אֶל רַבֵּנוּ זַ״ל, וְהָיִיתִי יוֹדֵעַ מֵעִנְיַן שֶׁל הִתְבּוֹדְדוּת, אָז הָיִיתִי טוֹעֵם טַעַם גַּן־עֵדֶן מַמָּשׁ, כִּי הַמָּקוֹם הָיָה חוּץ לַיִּשּׁוּב, בְּאֶמְצַע יַעַר גָּדוֹל מְאֹד, וֶהֱיוֹת שֶׁאֲנִי הָיִיתִי הַצָּעִיר שֶׁבְּכֻלָּם, הָיִיתִי יָכוֹל לְהִתְחַמֵּק וְלֵישֵׁב בְּתוֹךְ הַיַּעַר לְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲבָל אָז לֹא יָדַעְתִּי בִּכְלָל אֶת כָּל הָעִנְיָן שֶׁל הִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וְלָכֵן הָיִיתִי הוֹלֵךְ וּמְטַיֵּל לְעַצְמִי הַרְבֵּה מְאֹד בַּיַּעַר לְאָרְכּוֹ וּלְרָחְבּוֹ, וְאַף אֶחָד לֹא שָׂם לֵב שֶׁאֲנִי נֶעְלָם, אֲבָל לִי הָיָה קָשֶׁה מְאֹד כָּל הָעִנְיָן, וְכָךְ עָבַר לִי כָּל זְמַן הַחֹרֶף בִּמְרִירוּת גְּדוֹלָה מְאֹד׳, וְסִיֵּם מוֹהֲרָא״ש: ׳וְאָז רָאִיתִי וְהֵבַנְתִּי, שֶׁאָסוּר לְהַלְחִיץ יֶלֶד בְּגִיל צָעִיר לְשָׁלְחוֹ לִישִׁיבָה חוּץ לָעִיר נֶגֶד רְצוֹנוֹ׳.**

צח.

בִּישִׁיבַת ׳עֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם׳ דְּצָעהְלִים בְּוִוילִיאַמְסְבּוּרְג

בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ נִיסָן חָזַר לְבֵית הוֹרָיו, שֶׁהָיָה בְּרֹבַע הַבְּרוֹנְקְס הַמְּרֻחָק, שָׁם כֹּהֵן אָבִיו כְּרַב בֵּית־הַכְּנֶסֶת שֶׁהֵקִים שָׁם, וְכֵיוָן שֶׁמֵּאַן לַחֲזוֹר לַיְּשִׁיבָה הַהִיא בְּחֶבְרַת הַבַּחוּרִים הַמִּתְבַּגְּרִים, הִכְנִיסוֹ אָבִיו לִישִׁיבַת ׳עֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם׳ דְּצָעהְלִים בִּשְׁכוּנַת וִוילִיאַמְסְבּוּרְג

שֶׁבִּבְרוּקְלִין, [בַּכִּתָּה הַגְּדוֹלָה לִמֵּד אָז הָרַב הַצַּדִּיק מִקַּאשׁוֹי זַצַ״ל[ג]], וְכֵיוָן שֶׁבִּישִׁיבָה לֹא הָיְתָה פְּנִימִיָּה בַּעֲבוּר הַבַּחוּרִים שֶׁבָּאִים מִחוּץ לָעִיר - נֶאֱלָץ לִנְסֹעַ בְּכָל יוֹם כִּמְעַט שְׁעָתַיִם הָלוֹךְ, וְכִמְעַט שְׁעָתַיִם חֲזוֹר בִּשְׁתֵּי רַכָּבוֹת, וְהָיוּ לוֹ הַנְּסִיעוֹת הָאֲרֻכּוֹת הַלָּלוּ - קָשׁוֹת בְּיוֹתֵר, אֲבָל לֹא הָיְתָה לוֹ בְּרֵרָה, כִּי לֹא הָיְתָה יְשִׁיבָה בִּמְקוֹם שְׁכוּנָתוֹ. וְכָךְ אָרְכוּ הַיָּמִים, כְּשֶׁהוּא מְבַלֶּה בַּדְּרָכִים, שְׁעָתַיִם יוֹם יוֹם. וְכָךְ עָבַר זְמַן קַיִץ, וְהִגִּיעַ שׁוּב זְמַן חֹרֶף.

צט.

הַנְּסִיעָה הָאֲרֻכָּה לְיֶשִׁיבָה - שְׁעָתַיִם בָּרַכֶּבֶת

בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה, נֶאֱלָץ מוֹהֲרָא״ש לְהַשְׁכִּים קוּם, וּלְמַהֵר וְלָרוּץ כְּדֵי לִהְיוֹת בְּתַחֲנַת הָרַכֶּבֶת לִפְנֵי הַשָּׁעָה שְׁמוֹנֶה - זְמַן יְצִיאַת הָרַכֶּבֶת לְעֵבֶר בְּרוּקְלִין, וְכַעֲבֹר שְׁעָתַיִם - בְּאִשּׁוּר הַנְּהָלַת הַיְּשִׁיבָה, שֶׁגִּלְתָּה הֲבָנָה לְכָךְ שֶׁהוּא גָּר בְּמֶרְחַקִּים - הָיָה מַגִּיעַ לַיְּשִׁיבָה, וּבְדֶרֶךְ הָאֲרֻכָּה, כְּדֵי לְנַצֵּל אֶת הַזְּמַן - הָיָה לוֹקֵחַ עִמּוֹ לִקְרִיאָה אֶחָד מִסִּפְרֵי הַסִּפּוּרִים עַל גְּאוֹנִים וְצַדִּיקִים שֶׁהָיוּ בְּבֵית אָבִיו, וְזֶה הִלְהִיב אֶת לְבָבוֹ מְאֹד מְאֹד לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ בִּתְשׁוּקָה עֲצוּמָה - לָלֶכֶת בְּדַרְכֵיהֶם וּלְחַקּוֹת אוֹתָם, [אֲבָל הָיוּ קָשׁוֹת לוֹ שְׁתֵּי קֻשְׁיוֹת שֶׁנִּקְרוּ בְּמוֹחוֹ תָּמִיד [הַנִּזְכָּרוֹת לְעֵיל בְּסִימָן פב], לָמָּה בָּחַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא דַּוְקָא בַּצַּדִּיקִים הַלָּלוּ, וּמַה פֵּשֶׁר מַה שֶּׁמְּסַפֵּר רַבּוֹת בְּסִפּוּרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁהַצַּדִּיקִים עָלוּ לַשָּׁמַיִם וְכוּ׳, אֵיךְ אֶפְשָׁר לַעֲלוֹת לְשָׁם כַּאֲשֶׁר הָאָדָם מְלֻבָּשׁ עֲדַיִן בְּגוּפוֹ הַגַּשְׁמִי?]

ג. הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי רְפָאֵל בְּלוּם זי״ע גַּאַב״ד קַאשׁוֹי (עַד שְׁנַת תש״ח, שֶׁאָז הִגֵּר לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית), נוֹדַע בַּשְּׁעָרִים כְּגָאוֹן, מַתְמִיד וְלַמְדָן, בַּהֶמְשֵׁךְ הֵקִים אֶת יְשִׁיבַת ׳אֹהֶל שְׁמוּאֵל׳ קַאשׁוֹי בְּוִוילִיאַמְסְבּוּרְג. וּבַהֶמְשֵׁךְ עָבְרָה לְקִרְיַת קַאשׁוֹי. מוֹהֲרָא״ש הָיָה מְסַפֵּר, שֶׁרַבּוֹ זֶה הָיָה מַתְמִיד עָצוּם, שֶׁלָּמַד מֵהַבֹּקֶר וְעַד הַלַּיְלָה לְלֹא הֶרֶף. הָיָה יָדוּעַ בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל וּבְקִנְאוּת לְשֵׁם שָׁמַיִם, הֶעֱמִיד תַּלְמִידִים הַרְבֵּה לַאֲלָפִים, הִשְׁאִיר אַחֲרָיו בְּרָכָה אֶת סִפְרָיו: ׳טַל הַשָּׁמַיִם׳ עַל הַתּוֹרָה, ׳בִּרְכַּת שָׁמַיִם׳ עַל הַשַּׁ״ס וְעוֹד, נִסְתַּלֵּק בְּכ׳ אֲדָר תשס״ה.

ק.

סִפְּרֵי מוּסָר קַלִּים לִקְרִיאָה בַּדֶּרֶךְ

וּלְפִעָמִים, הָיָה נוֹטֵל עִמּוֹ לַדֶּרֶךְ סֵפֶר לִמּוּד קַל לְעִיּוּן, כְּגוֹן הַסְּפָרִים: ׳קַב הַיָּשָׁר׳, ׳מִסִּלַּת יְשָׁרִים׳, ׳אָרְחוֹת צַדִּיקִים׳, וּבְעִקָּר אָהַב לְעַיֵּן הַרְבֵּה בְּסֵפֶר ׳תּוֹמֶר דְּבוֹרָה׳ לְהָרַמַ״ק זי״ע [וְהָיוּ דְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים מֻנָּחִים בְּחַדְרֵי לְבָבוֹ עַד זִקְנָה וְשֵׂיבָה], וְכֵן בַּסֵּפֶר ׳שַׁעֲרֵי־קְדֻשָּׁה׳ לְרַבִּי חַיִּים וִיטַאל זי״ע, הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים הַלָּלוּ הִלְהִיבוּ אֶת לִבּוֹ לָלֶכֶת בְּדַרְכֵי הַקְּדֻשָּׁה, אַךְ עֲדַיִן [לִפְנֵי שֶׁנּוֹדְעוּ לוֹ הַהַקְדָּמוֹת הַנִּפְלָאוֹת מֵרַבֵּנוּ זַ״ל] - לֹא הָיָה יוֹדֵעַ אֵיךְ לְקַשֵּׁר אֶת כָּל הַדְּבָרִים הַנִּפְלָאִים שֶׁלָּמַד - וּלְהוֹרִידָם אֶל חַיֵּי הַיּוֹם־יוֹם.

קא.

כְּמִיהָה כְּמוּסָה פְּנִימִית לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ

וְכָךְ הָיְתָה לוֹ כְּמִיהָה כְּמוּסָה פְּנִימִית לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, וְהָיָה מִתְגַּעְגֵּעַ וְכוֹסֵף תָּמִיד בְּכִסּוּפִים כְּמוּסִים בְּלִבּוֹ: ״מָתַי כְּבָר יָבוֹא הַזְּמַן שֶׁיִּזְכֶּה לְקַיֵּם אֶת אֲשֶׁר לָמַד וּלְהִתְדַּבֵּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת״. וְכָךְ עָבְרוּ הַיָּמִים בַּטּוֹב וּבַנְּעִימִים, כְּשֶׁהוּא לוֹמֵד בִּישִׁיבָה טוֹבָה, שֶׁהִרְבִּיצוּ בּוֹ מוֹרָיו וּמְלַמְּדָיו תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם, מוּסָר וּמִדּוֹת טוֹבוֹת, וְהָיָה מַגִּיעַ הַבַּיְתָה בְּכָל עֶרֶב כִּרְצוֹנוֹ.

קב.

מַעֲשֶׂה בַּטַּעֲיָמָה מִמָּרָק חָדָשׁ בְּמִסְעָדָה

סִפּוּר נִפְלָא הִשְׁתַּמֵּר בְּיָדֵינוּ מֵאוֹתָם הַיָּמִים: בִּשְׁנוֹת בַּחֲרוּתוֹ, כְּשֶׁלָּמַד בִּישִׁיבָה זוֹ, הָיָה קְצָת מְפֻנָּק בְּעִנְיְנֵי אֲכִילָה, וְלֹא הָיָה מְסֻגָּל לֶאֱכֹל מִמַּאֲכְלֵי הַיְשִׁיבָה, וְאָכַל בְּמִסְעָדָה חֲדָשָׁה וּנְקִיָּה שֶׁנִּפְתְּחָה אָז לְיַד הַיְשִׁיבָה, וּפַעַם הֵכִין הַמִּסְעָדָן מָרַק־יְרָקוֹת טָרִי, וְהִתְפָּאֵר שֶׁהוּא נִפְלָא, מְיֻחָד בְּמִינוֹ, וְרָצָה מְאֹד שֶׁמּוֹהֲרָא״ש יֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ, אֲבָל לֹא הָיָה לוֹ חֵשֶׁק וְסֵרֶב, אֲבָל בַּעַל הַמִּסְעָדָה לֹא עָזַב אוֹתוֹ, וּמַמָּשׁ הִתְחַנֵּן שֶׁיִּטְעַם מֵהַמָּרָק, וְאָמַר לוֹ, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה מִמֶּנּוּ כֶּסֶף בַּעֲבוּר הַמָּרָק, רַק שֶׁיִּטְעַם מִמֶּנּוּ, וְיַגִּיד לוֹ אִם

זֶה מָרָק טוֹב בֶּאֱמֶת, וְלֹא נִתְקָרְרָה דַּעְתּוֹ עַד שֶׁנָּטַל שְׁתֵּי צַלָּחוֹת, וְהֶעֱמִידָן עַל הַשֻּׁלְחָן, וְהִתְיַשֵּׁב לְיַד הַבָּחוּר הַצָּעִיר - מוֹהַרָא״ש, וְאָמַר לוֹ: ״הֵבֵאתִי לִשְׁנֵינוּ מָרָק, וְרַק עֲשֵׂה לִי טוֹבָה: טְעַם קְצָת מִן הַמָּרָק, וְתוֹכַח בְּעַצְמְךָ אֵיזֶה מָרָק נִפְלָא הוּא״... וּכְבָר לֹא הָיְתָה לוֹ בְּרֵירָה, וְטָעַם קְצָת מֵהַמָּרָק, וְאָמַר לוֹ שֶׁהוּא בֶּאֱמֶת מָרָק טוֹב וְנִפְלָא, וְאָכַל קְצָת מִמֶּנּוּ, וּבָזֶה הֵפִיס דַּעְתּוֹ. וְאָמַר מוֹהַרָא״ש, שֶׁמִּדִּבְרֵי בַּעַל הַמִּסְעָדָה, וּמֵהַעֲבָדָה שֶׁכֹּה הִתְאַמֵּץ לְשַׁכְנֵעַ אוֹתוֹ לִטְעֹם מֵהַמָּרָק, הֵבִין הֵיטֵב אֶת פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק (תְּהִלִּים לד, ט): ״טַעֲמוּ וּרְאוּ כִּי טוֹב ה׳״, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְבַקֵּשׁ מֵאִתָּנוּ, אָנָּא! טַעֲמוּ קְצָת מִן הַטַּעַם הַנִּפְלָא שֶׁיֵּשׁ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, וּכְבָר תִּרְאוּ כַּמָּה טוֹב הוּא, רַק רֹב בְּנֵי אָדָם אֵינָם רוֹצִים אֲפִלּוּ לִטְעֹם, כִּי מְפַחֲדִים שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהּ טַעַם טוֹב, חַס וְשָׁלוֹם, אֲבָל אִלּוּ הָיוּ טוֹעֲמִים בְּוַדַּאי הָיוּ רוֹאִים עֹצֶם מְתִיקוּתָהּ, וְלֹא הָיוּ נִפְרָדִים מִמֶּנָּה כְּלָל, אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לִטְעֹם טַעַם אֲמִתִּי שֶׁל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ.

שְׁנַת תשט״ז

קג.

גֵּר לְהַצַּדִּיק מַתְחִיל לְהָאִיר אֶת אוֹרוֹ

וַיְהִי בִּתְחִלַּת זְמַן חֹרֶף, בְּאַחַד מֵהַבְּקָרִים שֶׁל יְמֵי חֹדֶשׁ חֶשְׁוָן תשט״ז, עָלָה בִּרְצוֹנוֹ שֶׁל מְסַבֵּב כָּל הַסִּבּוֹת יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ שֶׁיִּתְקָרֵב הַנֵּר הַקָּדוֹשׁ אֶל הַמָּאוֹר הַגָּדוֹל – **בּוּצִינָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה, אוֹר הַגָּנוּז וְהַצָּפוּן, רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא, הַנַּחַל נוֹבֵעַ מְקוֹר חָכְמָה, רַבִּי נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב זי״ע.** כִּבְכָל בֹּקֶר הוּא מֵהֵר לְהַסְפִּיק אֶת הָרַכֶּבֶת בַּזְּמַן, וּפָנָה כְּדַרְכּוֹ לְחַפֵּשׂ בִּמְהִירוּת מַשֶּׁהוּ לָקַחַת עִמּוֹ לִקְרֹא בַּדֶּרֶךְ, וּבְהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית - שָׂם בְּכִיסוֹ, מִבְּלִי מֵשִׂים, אֶת הַסֵּפֶר הָרִאשׁוֹן שֶׁמָּצָא בַּבַּיִת, וְזֶה הָיָה הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ ׳מְשִׁיבַת־נֶפֶשׁ׳[א].

קד.

סֵפֶר קָטָן שֶׁהֵכִין מַאנְדֶּהוּ חוֹלֵל מַהְפֵּכָה עוֹלָמִית

אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה הֵבִיא אִתּוֹ אָבִיו מִירוּשָׁלַיִם בְּיַחַד עִם כָּל סְפָרָיו, הָיָה זֶה כַּאֲשֶׁר אָבִיו שֶׁשִּׁמֵּשׁ כְּרֹאשׁ־יְשִׁיבָה בִּירוּשָׁלַיִם. יוֹם אֶחָד (בְּעֵרֶךְ בִּשְׁנוֹת תש״ט־תש״י), הָלַךְ בְּדַרְכּוֹ מֵהַיְשִׁיבָה יַחַד עִם תַּלְמִידָיו שֶׁפִּלְפְּלוּ עִמּוֹ בְּדִבְרֵי־תוֹרָה, וּבְדַרְכָּם בִּקֵּשׁ מֵהֶם אֵיזֶה

א. סֵפֶר קָדוֹשׁ זֶה הוּא אוֹת ׳הִתְחַזְּקוּת׳ מֵהַסֵּפֶר לִקּוּטֵי־עֵצוֹת־הַמְשֻׁלָּשׁ, שֶׁהִדְפִּיס הָרַב הֶחָסִיד ר׳ אַלְטֶר טֶעפְּלִיקֶער זַ״ל (כִּנּוּיוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה יְהוֹשֻׁעַ בְּז׳יליאַנְסְקִי הי״ד, נִרְצַח י״ב אֲדָר תרע״ט), שֶׁמְּדַבֵּר רַק מֵהִתְחַזְּקוּת, וּמַגְּלוּי אֲלֻקוּת לְכָל הַיְרוּדִים וְהַפְּחוּתִים וְכוּ׳.

חָסִיד בְּרֶסְלֶב פְּרוּטָה לִצְדָקָה וְהֵפִיץ לְאָבִיו אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה, שֶׁנִּטְלוֹ מִמֶּנּוּ בְּהֶסֵּחַ הַדַּעַת, וּנְתָנוֹ לְתוֹךְ כִּיס חֲלִיפָתוֹ לְלֹא שִׂימַת־לֵב יְתֵרָה, בִּהְיוֹתוֹ שָׁקוּעַ בְּמַחְשָׁבוֹת וְדִבּוּרֵי תּוֹרָה, כְּשֶׁהִגִּיעַ הַבַּיְתָה - הֵנִיחַ אֶת הַסֵּפֶר בֵּין סְפָרָיו, וּמֵאָז לֹא זָכַר אוֹתוֹ עוֹד, וּכְשֶׁעָבְרוּ לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית, הִתְגַּלְגֵּל הַסֵּפֶר הַקָּטָן הַזֶּה עִמָּם.

קה.

הִתְחַבְּרוּת אַדִּירָה לַסֵּפֶר 'מִשִּׁיבַת נֶפֶשׁ'

בְּמַהֲלַךְ הַנְּסִיעָה, הוֹצִיא אֶת הַסֵּפֶר מִכִּיסוֹ, וְהֵחֵל לְעַיֵּן בּוֹ, וּמִיָּד הִתְחַבֵּר אֵלָיו לְגַמְרֵי, וְהִנֵּה הוּא מַרְגִּישׁ אֵיךְ שֶׁהַסֵּפֶר הַזֶּה מַמָּשׁ מְדַבֵּר אֵלָיו... וְלַמְרוֹת שֶׁהָיָה סֵפֶר עַתִּיק מְאֹד וְאוֹתִיּוֹתָיו מְקֻטָּעוֹת וּמְחוּקוֹת בְּחֶלְקָן[ב], מֵרֹב הִתְלַהֲבוּת מִתָּכְנוֹ הַמַּפְעִים - נִצְמָד אֶל הַסֵּפֶר בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַנְּסִיעָה, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְהַנִּיחוֹ מִיָּדוֹ, וְשָׁתָה בַּצָּמָא כָּל עַמּוּד, שֶׁהָיָה לוֹ כַּמַּיִם קָרִים עַל נֶפֶשׁ עֲיֵפָה, וְהִרְגִּישׁ כְּמוֹ שֶׁהַסֵּפֶר בְּעַצְמוֹ מַזְמִין אוֹתוֹ שֶׁיִּקְרָא בּוֹ...

ב. מַהֲדוּרָה זוֹ שֶׁל סֵפֶר 'מִשִּׁיבַת נֶפֶשׁ' הִדְפִּיס הָרַב הֶחָסִיד ר' נַפְתָּלִי צְבִי רַייכְמַן זַ"ל (נִפְטַר ב' שְׁבָט תשמ"ד), הוּא הָיָה יְהוּדִי מְאֹד חָשׁוּב, לַמְרוֹת חֲזוּתוֹ הַחִיצוֹנִית הַפְּשׁוּטָה, אֲבָל הָיָה חָקוּק עָלָיו מִסְפַּר שֶׁחָקְקוּ עָלָיו הַנַּאצִים, יִמַּח שְׁמָם, בְּמַחֲנוֹת הָרִכּוּז, וְשָׁם אִבֵּד אֶת כָּל בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ הי"ד. [לְאַחַר שָׁנִים רַבּוֹת פָּגְשׁוּ מוֹהֲרָא"ש, וְסִפֵּר לְמוֹהֲרָא"ש, שֶׁהַסֵּפֶר הַזֶּה, וְגַם הַסֵּפֶר 'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן' הָיוּ עִמּוֹ בִּשְׁנוֹת גָּלוּתוֹ בַּשּׁוֹאָה, וְהֵם אֲשֶׁר חִזְּקוּ אוֹתוֹ בְּמֶשֶׁךְ כָּל יְמֵי גָּלוּתוֹ, אַךְ גַּם גָּלוּי הָיָה זֶה, שֶׁעָלָה בְּיָדוֹ לְהַחְבִּיא אֶת הַסְּפָרִים מֵעֵינֵי הַצּוֹרְרִים בְּמֶשֶׁךְ כָּל שְׁהוּתוֹ בְּמַחֲנֵה הַהֶסְגֵּר, וְלֹא גִּלּוּ אוֹתָם אֶצְלוֹ]. מִיָּד לְאַחַר הַשִּׁחְרוּר, כְּשֶׁהוּא עֲדַיִן בּוֹדֵד, הֵחֵל לְהִשְׁתַּדֵּל וְלִסְחֹר לְפַרְנָסָתוֹ, וְכֵיוָן שֶׁהָיָה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הַיְּקָרִים, מֵהַכֶּסֶף הַמֻּעָט שֶׁהִרְוִיחַ בְּמִסְחָרוֹ הָרִאשׁוֹן, הִדְפִּיס אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'מִשִּׁיבַת נֶפֶשׁ' בְּיַחַד עִם שִׂיחוֹת הָר"ן וְתִקּוּן הַכְּלָלִי בְּסוֹפוֹ. בְּעוֹדוֹ עַל אַדְמַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה גֶּרְמַנְיָה, יִמַּח שְׁמָם, הַ'שִׂיחוֹת הָר"ן' הָיָה עִם אוֹתִיּוֹת קְטַנּוֹת בִּלְתִּי קְרִיאוֹת, אֲבָל הַ'מִשִּׁיבַת נֶפֶשׁ' הָיָה בְּאוֹתִיּוֹת יוֹתֵר גְּדוֹלוֹת, הוּא גַּם הָיָה זֶה שֶׁהִדְפִּיס אֶת הַ'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן' הַקָּדוֹשׁ דְּפוּס אַפְּטָא בְּאוֹתִיּוֹת מְרֻבָּעוֹת, הַ'מִשִּׁיבַת נֶפֶשׁ' הַזֶּה הָיָה בְּבֵית אָבִיו וְהוּא לֹא יָדַע עַל קִיּוּמָם. וּרְאֵה בְּסֵפֶר 'לִקּוּטֵי שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים': לְאַחַר סִיּוּם מִלְחֶמֶת הָעוֹלָם הַשֵּׁנִיָּה, שָׁהָה ר' לֵוִי יִצְחָק בְּמַחֲנֵה הָעֲקוּרִים בְּאַד־רַייכְנְהַאל, וְלִמֵּד שָׁם בָּרַבִּים שִׁעוּר בְּלִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, ר' הִירְשֶׁל רַייכְמַאן הִדְפִּיס אָז הַלִּקּוּטֵי מוֹהַר"ן וּמָכַר בַּמַּחֲנֶה שֶׁל ר' לֵוִי יִצְחָק מֵאָה וַעֲשָׂרָה סִפְרֵי לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, וְכֻלָּם לָמְדוּ בָּזֶה בַּשִּׁעוּר שֶׁל ר' לֵוִי יִצְחָק, וְאָמַר ר' לֵוִי יִצְחָק, מִי שֶׁהִדְפִּיס הַלִּקּוּטֵי מוֹהַר"ן וְכֵן שֶׁזָּכָה לִהְיוֹת בְּצִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל - וֶועט דָּאס אִיהְם אַ גְרוֹיסָע טוֹבָה זַיִין דָּארְטֶן [תַּעֲמֹד לוֹ לִזְכוּת בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן]. וְכַאֲשֶׁר הִסְתַּלֵּק בְּשֵׁם טוֹב, הָיָה מוֹהֲרָא"ש בְּהַלְוָיָתוֹ וְלָחַשׁ לוֹ, שֶׁהוּא מֵת וְשֶׁיֵּלֵךְ אֶל רַבֵּנוּ וְלֹא יִתְפַּעֵל מֵאַף אֶחָד, כְּמִנְהַג אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ (שָׁם).

גַּם כַּאֲשֶׁר יָרַד מֵהָרַכֶּבֶת וּפָנָה לַיְּשִׁיבָה - לֹא זָז הַסֵּפֶר מִיָּדוֹ, וְכִמְעַט לֹא לָמַד מַשֶּׁהוּ אַחֵר בְּאוֹתוֹ יוֹם, כִּי־אִם הָגָה שׁוּב וְשׁוּב בְּסֵפֶר נִפְלָא זֶה שֶׁהִתְגַּלָּה לוֹ, וְכֵן בַּדֶּרֶךְ חֲזוֹר הַבַּיְתָה - הָיָה צָמוּד לְסֵפֶר זֶה, עַד שֶׁכְּבוֹ לִישׁוֹן [בַּשָּׁעוֹת הַקְּטַנּוֹת שֶׁל הַלַּיְלָה, כִּי לֹא נִרְדַּם עַד שֶׁקָּרָא עוֹד וְעוֹד בַּסֵּפֶר], וְכָךְ עָבַר עַל הַסֵּפֶר מִתְּחִלָּתוֹ וְעַד סוֹפוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. וּמֵרֹב דְּבֵקוּתוֹ בַּסֵּפֶר הַנִּפְלָא הַזֶּה, פְּחַד שֶׁבַּלַּיְלָה מִישֶׁהוּ יִקַּח מִמֶּנּוּ אֶת הַסֵּפֶר, שֶׁכֹּה הֶחֱיָה אוֹתוֹ, לָכֵן הֶחְבִּיאוֹ מִתַּחַת הַכַּר וְיָשַׁן עִמּוֹ בַּלַּיְלָה.

קו.

אֵיפֹה כָּתוּב בַּשֻּׁלְחָן עָרוּךְ כָּזוֹ הִתְחַזְּקוּת?!

וּבְלִמְדוֹ בַּנְּסִיעָה - הִבְחִין שֶׁמָּצְבִים מַרְאֵי־מְקוֹמוֹת בְּשֵׁם 'הִלְכוֹת בִּרְכוֹת־הַשַּׁחַר', 'הִלְכוֹת־שַׁבָּת' וְכוּ' [וְהַכַּוָּנָה הָיְתָה לִקְטָעִים שֶׁנִּלְקְחוּ מִסִּפְרֵי 'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' שֶׁל מוֹהַרְנַ"תְּ], וְכֵיוָן שֶׁאָז לֹא יָדַע כְּלוּם מֵחֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב, חָשַׁב לְתָמוֹ, שֶׁזֶּה צִטּוּט מֵהַשֻּׁלְחָן־עָרוּךְ, וְהִתְפַּלֵּא מְאֹד: "כָּזֹאת הִתְחַזְּקוּת כְּתוּבָה בַּשֻּׁלְחָן־עָרוּךְ"?! הֶחְלִיט שֶׁכַּאֲשֶׁר אַגִּיעַ לַיְּשִׁיבָה אֶפְתַּח שֻׁלְחָן־עָרוּךְ וַאֲחַפֵּשׂ שָׁם. וְכַאֲשֶׁר חִפֵּשׂ בַּשֻּׁלְחָן־עָרוּךְ אָנָה וְאָנָה - לֹא מָצָא, נִסָּה לְהִסְתַּכֵּל בְּנוֹשְׂאֵי הַכֵּלִים (טוּרֵי־זָהָב, מָגֵן־אַבְרָהָם וּמַחֲצִית־הַשֶּׁקֶל), וְאֵין זֵכֶר לַקְּטָעִים הַנִּפְלָאִים הַלָּלוּ...

קז.

הֶכְּרוּת רִאשׁוֹנָה עִם 'חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב'

וּבְהַגִּיעוֹ הַבַּיְתָה בָּעֶרֶב פָּנָה אֶל אָחִיו הַגָּדוֹל, הַגָּאוֹן רַבִּי בִּנְיָמִין[ג] [שֶׁהָיָה בָּקִי נִפְלָא בְּכָל הַסְּפָרִים, וְהָיָה יוֹדֵעַ לוֹמַר עַל כָּל סֵפֶר מִי מְחַבְּרוֹ, וְהָיָה בָּקִי בִּפְרָטֵי תּוֹלְדוֹתָיו], וּשְׁאָלוֹ: "לָמָּה אֵינִי מוֹצֵא אֶת הַקְּטָעִים הַלָּלוּ בְּתוֹךְ הַשֻּׁלְחָן־עָרוּךְ?" וְהֶרְאָה לוֹ אֶת הַמַּאֲמָרִים הַמְלֻקָּטִים מִ'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת'... צָחַק ר' בִּנְיָמִין

ג. רְאֵה קֶצֶת מִתּוֹלְדוֹת חַיָּיו לְעֵיל, מִסִּימָן מג עַד סִימָן מז.

וְהִסְבִּיר לוֹ, שֶׁזֶּה לֹא כָּתוּב בְּשֻׁלְחָן־עָרוּךְ. וְגִלָּה לוֹ אוֹדוֹת רַבֵּנוּ זַ"ל וְתַלְמִידוֹ מוֹהַרְנַ"תְ זַ"ל, וְזֹאת הָיְתָה פַּעַם רִאשׁוֹנָה שֶׁשָּׁמַע מֵרַבֵּנוּ זַ"ל וְתַלְמִידוֹ הַקָּדוֹשׁ. וּמוֹהֲרָא"ש הִמְשִׁיךְ וְשָׁאַל: "הַאִם יֵשׁ לְאָבִינוּ בְּאוֹצַר־סְפָרָיו עוֹד סְפָרִים מֵהַצַּדִּיקִים הָאֵלּוּ?" וְתֵכֶף וּמִיָּד שָׁלַף ר' בִּנְיָמִין מֵהָאָרוֹן שְׁנֵי סִפְרֵי 'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן' שֶׁהָיוּ בְּבֵיתָם[ד], וְאָז הִסְבִּיר לוֹ אֶת דַּרְכֵּי הַחִבּוּר שֶׁל סִפְרֵי 'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' [שֶׁהַצַּדִּיק מוֹהַר"ן מִבְּרֶסְלֶב זי"ע כָּתַב וְאָמַר תּוֹרוֹת שֶׁנִּדְפְּסוּ בַּסֵּפֶר 'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן', וְתַלְמִידוֹ הַנֶּאֱמָן רַבִּי נָתָן זי"ע - פֵּרֵשׁ אֶת פְּנִימִיּוּת הַהֲלָכוֹת שֶׁבְּ'שֻׁלְחָן־עָרוּךְ' עַל־פִּי הַהַקְדָּמוֹת שֶׁבַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן', וְחִבֵּר חִבּוּר בֵּן שְׁמוֹנָה כְּרָכִים בְּשֵׁם 'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת']. וְכֵן נָתַן לוֹ סֵפֶר הַמִּדּוֹת, וְכֵן סֵפֶר 'הִשְׁתַּפְּכוּת־הַנֶּפֶשׁ' שֶׁהָיוּ בִּכְרִיכָה רַכָּה[ה].

קח.

אֵין שׁוּם תַּכְלִית אַחֶרֶת כִּי אִם לְדָבְקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ

וּמִיָּד הֵחֵל לַהֲגוֹת בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל - 'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן', וּמֵחֲמַת קַטְנוּתוֹ אָז - לֹא הֵבִין אֶת רֹב הַסֵּפֶר, וְהָיָה אֶצְלוֹ כְּסֵפֶר הֶחָתוּם, וְלָכֵן חָזַר הַרְבֵּה בַּתּוֹרוֹת הַקְּטַנּוֹת וְהַקַּלּוֹת לַהֲבָנָה, וְלָמַד אוֹתָן פְּעָמִים אֵין מִסְפָּר. וְכֵן הִתְמִיד הַרְבֵּה בְּ'סֵפֶר הַמִּדּוֹת', וְהָעִקָּר בְּסֵפֶר 'הִשְׁתַּפְּכוּת הַנֶּפֶשׁ', וְכַאֲשֶׁר עִיֵּן בּוֹ הַרְבֵּה - נִפְתַּח לְפָנָיו עוֹלָם חָדָשׁ, וְהִתְגַּלָּה לוֹ כָּל הָעִנְיָן שֶׁל תְּפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ. וּכְכָל שֶׁלָּמַד יוֹתֵר[ו], הֵבִין - שֶׁאֵין שׁוּם

ד. אֶחָד הָיָה מִדְּפוּס הָרַב הֶחָסִיד ר' שְׁמוּאֵל הוֹרְבִּיץ זַ"ל בִּשְׁנַת תרצ"ה, וְאֶחָד שֶׁהִדְפִּיס הָרַב הֶחָסִיד רַבִּי צְבִי רַייכְמַן זַ"ל כַּנַ"ל בְּסִימָן קה בְּהֶעָרָה.

ה. שֶׁנִּדְפְּסוּ בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית בִּשְׁנַת תש"ט.

ו. וְכָתַב מוֹהַרָא"ש (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק ז', מִכְתָּב תתיד): "אִם הָיִיתִי מְסַפֵּר לְךָ מַה שֶּׁעָבַר עָלַי מֵעוֹדִי עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְכוּ' אֲשֶׁר לוּלֵי תּוֹרָתְךָ שַׁעֲשׁוּעַי אָז אָבַדְתִּי בְּעָנְיִי (תְּהִלִּים קיט, צב), לוּלֵא עֲצַת וְהִתְגַּלּוּת רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁהִיא הִתְבּוֹדְדוּת - תְּפִלַּת הַמְּשִׂיחַ, אָז הָיִיתִי נֶאֱבַד, חַס וְשָׁלוֹם לְגַמְרֵי, אַךְ תְּהִלָּה לָאֵל" וְכוּ'.

תַּכְלִית אַחֶרֶת בְּזֶה הָעוֹלָם רַק לְדַבֵּר אֶל הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ וְלִהְיוֹת דָּבוּק בּוֹ תָּמִיד יוֹמָם וָלַיְלָה. וְאַף שֶׁהָיָה מְשַׁתֵּף אֶת אָחִיו הַגָּדוֹל בַּחִפּוּשִׂים אַחַר הַסְּפָרִים, וְהוּא הָיָה עוֹנֶה לוֹ וְכַנַּ"ל, אֲבָל לֹא גִּלָּה לוֹ אֶת מִדַּת דְּבֵקוּתוֹ בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים הַלָּלוּ, וְשֶׁהֵם כָּל חִיּוּתוֹ, וְאַף אֶחָד לֹא יָדַע מִזֶּה.

קט.

הַתְּשׁוּבָה לִשְׁתֵּי הַשְּׁאֵלוֹת שֶׁהִצִּיקוּ לוֹ

כְּעֵת, כַּאֲשֶׁר הִתְקָרֵב לְרַבֵּנוּ זַ"ל וְהָגָה בִּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים - קִבֵּל תְּשׁוּבָה הוֹגֶנֶת עַל שְׁתֵּי הַשְּׁאֵלוֹת שֶׁהִטְרִידוּהוּ, הָרִאשׁוֹנָה הָיְתָה - לָמָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּחַר רַק בַּצַּדִּיקִים הַלָּלוּ, וְהִנֵּה בַּסֵּפֶר 'מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ' שֶׁקָּרָא בְּאוֹתוֹ יוֹם, הוּא קוֹרֵא (בְּאוֹת י') אֶת אֲשֶׁר כָּתַב מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל בְּ'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' (הִלְכוֹת בִּרְכַּת הַשַּׁחַר הֲלָכָה ג אוֹת ו): 'רַב בְּנֵי אָדָם טוֹעִים בְּעַצְמָם וְסוֹבְרִים שֶׁנַּפְשָׁם אֵינָהּ קְדוֹשָׁה מִשָּׁרְשָׁהּ, וְקָשֶׁה לָהֶם לָשׁוּב לַה', וְלִהְיוֹת אִישׁ צַדִּיק אוֹ אִישׁ כָּשֵׁר בֶּאֱמֶת, כְּמוֹ שְׁאָר הַצַּדִּיקִים וְהַכְּשֵׁרִים, כְּמוֹ שֶׁמַּרְגְּלָא בְּפוּמָא דְּאִנְשֵׁי לוֹמַר, כְּשֶׁשּׁוֹמְעִין שֶׁמְּסַפְּרִין מֵאֵיזֶה צַדִּיק אוֹ אִישׁ כָּשֵׁר וְיָרֵא בֶּאֱמֶת, וּמַתְחִיל לְהִתְעוֹרֵר בָּהֶם הִרְהוּר תְּשׁוּבָה לְהַתְחִיל גַּם כֵּן לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל מְלֵאִים מַחֲשָׁבוֹת שֶׁל תְּשׁוּבָה וְהִתְקָרְבוּת לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ תָּמִיד, אַךְ אַחַר־כָּךְ תֵּכֶף אוֹמְרִים: "מִי יָכוֹל לְהִתְדַּמּוֹת אֵלָיו לְזֶה הָאִישׁ הַצַּדִּיק וְכוּ'? כִּי הָיָה נְשָׁמָה קְדוֹשָׁה מִנְּעוּרָיו"! כִּי כַּךְ הִרְגְּלוּ עַצְמָם לוֹמַר, שֶׁצִּדְקַת הַצַּדִּיקִים וְהַכְּשֵׁרִים הוּא מִצַּד הַנְּשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מִתּוֹלַדְתָּם. וּבֶאֱמֶת אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל בְּפֵרוּשׁ שֶׁאֵינוֹ כֵּן. וְזֶה עִקַּר הַחִסָּרוֹן שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁאוֹמְרִים כַּךְ. וּמֵחֲמַת זֶה אֵינָם מִתְעוֹרְרִים וּמִתְגַּבְּרִים לְהַשְׁוּוֹת עַצְמָן לַצַּדִּיקִים, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, כִּי עִקַּר צִדְקַת הַצַּדִּיק וְהַכָּשֵׁר הוּא רַק עַל־יְדֵי הִתְגַּבְּרוּתוֹ וְהִתְחַזְּקוּתוֹ וִיגִיעָתוֹ וְטָרְחוֹ בַּעֲבוֹדַת ה' - שֶׁיָּגַע וְטָרַח

יָמִים וְשָׁנִים רַבּוֹת כָּל־כָּךְ, וְלֹא הִנִּיחַ אֶת עַצְמוֹ לִפֹּל בְּשׁוּם אֹפֶן בָּעוֹלָם. וְהִרְבָּה בִּתְפִלָּה וְתַחֲנוּנִים עַד שֶׁזָּכָה לְמַה שֶׁזָּכָה כָּל־אֶחָד כְּפִי עֶרְכּוֹ אֲשֶׁרֵי לָהֶם. וְכָל אָדָם יָכוֹל לִהְיוֹת כְּמוֹתָם, כִּי הַבְּחִירָה חָפְשִׁית לַכֹּל, וְכֶתֶר שֵׁם טוֹב מֻנָּח, וּמִי שֶׁרוֹצֶה זוֹכֶה בּוֹ׳.

הַשְּׁאֵלָה הַשְּׁנִיָּה הָיְתָה – אֵיךְ זוֹכִים הַצַּדִּיקִים לַעֲלוֹת לַשָּׁמַיִם? וְאָכֵן, בִּלְמוּדוֹ בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'הִשְׁתַּפְּכוּת הַנֶּפֶשׁ' בִּרְאוֹתוֹ מַעֲלַת הַהִתְבּוֹדְדוּת וְהַשִּׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ – הֵבִין, אֲשֶׁר מִי שֶׁמַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, זוֹכֶה לִקְדֻשַּׁת וְטָהֳרַת הַמֹּחַ, עַד שֶׁזּוֹכֶה לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּיִחוּדִים וּבְשֵׁמוֹת וְכוּ' וְכוּ' וְלַעֲלוֹת לַמָּקוֹם שֶׁיַּעֲלֶה לְעֵילָא וּלְעֵילָא.

קי.

פְּסִיעוֹת רִאשׁוֹנוֹת בַּעֲבוֹדַת הַהִתְבּוֹדְדוּת

וְהִתְחִיל לְקַיֵּם אֶת דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל בְּעִנְיַן הִתְבּוֹדְדוּת בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת, וְהָלַךְ לַשָּׂדֶה וְלַיַּעַר לְהִתְבּוֹדֵד[ז], וְעָבְרוּ עָלָיו מְנִיעוֹת שׁוֹנוֹת וְכוּ', אַךְ הִתְגַּבֵּר עַל כֻּלָּן, וּכְמוֹ שֶׁסִּפֵּר מוֹהֲרָא"ש בְּעַצְמוֹ[ח]: "כְּשֶׁהָיִיתִי בָּחוּר צָעִיר, נִכְנַסְתִּי בְּאֵיזֶה שָׂדֶה אוֹ יַעַר, הָאֱמֶת אַגִּיד לְךָ, שֶׁהָיוּ לִי פְּחָדִים, וְנָטַלְתִּי עִמִּי מַקֵּל. אֲבָל כְּדֵי לְחַזֵּק אֶת עַצְמִי בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, חִבַּרְתִּי אֶת הַשִּׁיר: "מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין, וְאֵין שׁוּם מְציאוּת בִּלְעָדֶיךָ יִתְבָּרֵךְ כְּלָל, וּבְכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׁם אֱלוֹפוֹ שֶׁל עוֹלָם". כִּי רָצִיתִי לְהַחְדִּיר בְּעַצְמִי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא פֹּה אִתִּי עִמִּי וְאֶצְלִי, וְשֶׁלֹּא אֶפְחַד – לֹא מֵחַיּוֹת רָעוֹת וְלֹא מִלִּיסְטִים וְעַכּוּ"ם. וְזֶה הַנִּגּוּן שֶׁאֲנִי שָׁר כְּבָר שָׁנִים, כִּי הִרְגַּלְתִּי אֶת עַצְמִי בִּימֵי נְעוּרַי". [בִּרְבוֹת הַיָּמִים

ז. בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל בְּחֵלֶק פב (מִכְתָּב יז־תתקעד, עַמּוּדִים פח־פט וְכוּ'), כָּתַב מוֹהֲרָא"ש אֶת סִפּוּר הִתְקָרְבוּתוֹ לְרַבֵּנוּ זַ"ל בַּאֲרִיכוּת, וּכְשֶׁהִגִּיעַ לְסַפֵּר עַל הַהַשְׁפָּעָה שֶׁהָיְתָה לַסֵּפֶר 'הִשְׁתַּפְּכוּת הַנֶּפֶשׁ' עָלָיו כָּתַב: לָקַחְתִּי אֶת עַצְמִי בַּעֲבוֹדָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל תְּפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת וּבִלִּיתִי עַל זֶה בְּכָל יוֹם כַּמָּה שָׁעוֹת.

ח. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כז, מִכְתָּב ד־שיח, וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן קעו.

וְהַשָּׁנִים, הָיוּ אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, תַּלְמִידֵי מוֹהֲרָא"ש מְשׁוֹרְרִים אֶת הַנִּגּוּן הַזֶּה אִתּוֹ־עִמּוֹ בְּכָל עֵת רָצוֹן, וְהוּא בְּעַצְמוֹ הָיָה מְנַגֵּן זֹאת בִּנְעִימוּת נִפְלָאָה וּבְהִשְׁתּוֹקְקוּת נִמְרֶצֶת אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְכַיּוֹם הִתְפַּרְסֵם וְנַעֲשָׂה הַשִּׁיר הַזֶּה נַחֲלַת הַכְּלָל].

וְלָקַח אֶת עִנְיַן הַהִתְבּוֹדְדוּת בִּתְמִימוּת גְּדוֹלָה עַד מְאֹד, וְעָסַק בָּזֶה בְּהַתְמָדָה רַבָּה שָׁעוֹת עַל גַּבֵּי שָׁעוֹת בְּכָל יוֹם, וְכַמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים הִתְבּוֹדֵד אַף בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, וְהָיָה עַקְשָׁן גָּדוֹל עַל דָּבָר זֶה, וְזֶה אֲשֶׁר עֲזָרוֹ לַעֲבוֹר אֶת יְמֵי נְעוּרָיו כָּרָאוּי, כִּי עַל־יְדֵי רִבּוּי הִתְבּוֹדְדוּת זָכָה אַחַר־כָּךְ לִלְמֹד הַרְבֵּה תּוֹרָה וְכוּ'.

קיא.

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה בָּחָרְתִּי...

וְתֵכֶף בִּתְחִלַּת הִתְקָרְבוּתוֹ אִמֵּץ לְעַצְמוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ הַטְּהוֹרָה שֶׁל אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי רַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר (שִׂיחוֹת הָר"ן סִימָן לג), שֶׁאֵצֶל הָעוֹלָם אֱמוּנָה הוּא דָּבָר קָטָן, וְאֶצְלִי אֱמוּנָה הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד. וְעִקַּר הָאֱמוּנָה הוּא בִּפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה כְּמוֹ שֶׁהַנָּשִׁים מַאֲמִינוֹת, הַיְנוּ אֶצְלָן אֵין שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל, רַק מְשִׂיחוֹת וּמְדַבְּרוֹת אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וּמְסַפְּרוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ כָּל מַה שֶּׁכּוֹאֵב לָהֶן וּמַה שֶּׁמְּצַעֵר אוֹתָן, וְתָמִיד הֵן רְגִילוֹת לָשִׂיחַ וּלְסַפֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ וְכוּ'...

בְּהַגִּיעוֹ אֶל הַשִּׂיחָה הַזֹּאת – 'תָּפְסָה' אוֹתוֹ הֵיטֵב הֵיטֵב, [וְכִלְשׁוֹנוֹ: "עֶס הָאט מִיר אַ דּוּרְך גֶּענוּמֶען דּוּרְך אוּן דּוּרְך"], כִּי רָאָה וְהֵבִין שֶׁכָּל עִנְיַן רַבֵּנוּ זַ"ל הוּא גִּלּוּי הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת, וְכַאֲשֶׁר אָדָם מַאֲמִין בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא חַי חַיִּים אֲמִתִּיִּים, עֲרֵבִים וּמְתוּקִים, וּכְבָר אֵין קָשׁוֹת לוֹ שׁוּם קֻשְׁיוֹת כְּלָל.

קיב.

הַתְמָדָה וּדְבֵקוּת בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל

וּמֵאוֹתוֹ יוֹם שֶׁמָּצָא אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, הֵחֵל לְהַתְמִיד בָּהֶם מְאֹד מְאֹד, וְלֹא עֲזָבָם כְּבָר יוֹתֵר[ט], וְהִתְחִיל לְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ הַרְבֵּה, וְגֹדֶל רִבּוּי הַחֲזָרָה וְהָעִיּוּן שֶׁהָיוּ לוֹ בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל – אִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר וּלְשַׁעֵר כְּלָל, כִּי הָיָה מַתְמִיד נוֹרָא בִּסְפָרִים אֵלּוּ.

קיג.

הַחְפּוּשׂ אַחַר סִפְרֵי 'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת'

וְהִנֵּה סִפְרֵי 'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' – לֹא הָיוּ בָּרֵי הַשָּׂגָה בַּזְּמַנִּים הָהֵם, וְהָיָה מוֹהַרָא"ש מְחַזֵּר עַל פִּתְחֵי חֲנֻיּוֹת־סְפָרִים, וְהָלַךְ מֵחֲנוּת לַחֲנוּת, וְהֶעֱלָה חֶרֶס בְּיָדוֹ, עַד שֶׁהִגִּיעַ לַחֲנוּת הַסְּפָרִים הַגְּדוֹלָה שֶׁל ר' מֹשֶׁה לֵיב לֵוִין זַ"ל, וּמוֹהַרָא"ש הִטְרִידוֹ בְּבַקָּשׁוֹת וְתַחֲנוּנִים שׁוּב וְשׁוּב, שֶׁמָּא יוֹאִיל לְהַשִּׂיג לוֹ כְּרַכִּים מִסִּפְרֵי לִקּוּטֵי הֲלָכוֹת... וְהָיָה בָּא אֵלָיו יוֹם יוֹם, וְלֹא עֲזָבוֹ, עַד שֶׁהוֹאִיל לַעְזוֹר לוֹ לְחַפֵּשׂ אֶת הַסְּפָרִים שֶׁמּוֹהַרָא"ש כֹּה תָּר אַחֲרֵיהֶם, וּבְכֵן הוּא 'הָפַךְ' אֶת חֲנוּת הַסְּפָרִים שֶׁלּוֹ, עַד שֶׁאַחֲרֵי חִפּוּשׂ רַב מָצְאוּ שָׁם שְׁנֵי כְּרַכִּים שֶׁל 'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת', אֹרַח־חַיִּים חֵלֶק א', וְחֵלֶק אֶבֶן־הָעֵזֶר. תֵּכֶף כְּשֶׁאָחַז מוֹהַרָא"ש אֶת שְׁנֵי הַכְּרַכִּים בְּיָדוֹ – שָׂמַח עֲלֵיהֶם "כְּמוֹצֵא שָׁלָל רָב", וְגֹדֶל הַשִּׂמְחָה שֶׁהָיְתָה לוֹ מִמְּצִיאַת הַסְּפָרִים הָאֵלּוּ – אֵין לְתָאֵר וּלְשַׁעֵר כְּלָל, כִּי תֵּכֶף וּמִיָּד אָץ לָשֶׁבֶת וְלַהֲגוֹת בָּהֶם בְּלִי הֶרֶף, וְנִדְבַּק מְאֹד אֶל סִפְרֵי הַ'לִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת'[יא],

---

ט. "בִּימֵי בַּחֲרוּתִי שָׁקַדְתִּי בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בְּהִתְמָדָה יוֹצֵאת מִן הַכְּלָל, וְאֵינִי יָכוֹל לְהַסְבִּיר לְךָ מַה וְאֵיךְ הָיְתָה הִתְמָדָתִי, מַמָּשׁ רֹב הַיּוֹם וְרֹב הַלַּיְלָה לָמַדְתִּי רַק סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל עַד שֶׁנֶּחְקַק בְּתוֹךְ דָּמִי (אֲשֶׁר־בִּנְחַל, חֵלֶק יא, א־שיג) וּמַמָּשׁ לֹא הָיָה יוֹם שֶׁלֹּא הִתְמַדְתִּי כַּמָּה שָׁעוֹת בְּלִמּוּד "לִקּוּטֵי הֲלָכוֹת" (שָׁם, א־תכז).

י. זֶה הָיָה הַכְּרַךְ הָרִאשׁוֹן שֶׁל 'אֹרַח־חַיִּים', שֶׁנִּדְפַּס בִּשְׁנַת תש"ט. וּכְרַךְ אֶבֶן־הָעֵזֶר שֶׁנִּדְפַּס בִּשְׁנַת תשי"ג.

יא. "כָּל הִתְחַזְּקוּתִי כָּל הַשָּׁנִים הִיא רַק מֵהַלִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, אֲשֶׁר בִּימֵי נְעוּרַי הִתְמַדְתִּי בָּהֶם הַרְבֵּה מְאֹד, וְכָל דִּבּוּרַי וְחִדּוּשַׁי הֵם רַק מִשָּׁם" (אֲשֶׁר־בִּנְחַל, חֵלֶק ח', מִכְתָּב תתמ). "וְכָךְ חוּנַכְתִּי מִימֵי צְעִירוּתִי מֵאָז שֶׁזָּכִיתִי לְהִתְקָרֵב אֶל רַבֵּנוּ זַ"ל - לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן, סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, סֵפֶר

וְאַף שֶׁבַּהַתְחָלָה הָיָה קָשֶׁה לוֹ לְהָבִין מַה הַכַּוָּנָה שֶׁל הַמִּלָּה שֶׁחוֹזֶרֶת עַל עַצְמָהּ בְּ'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' "בְּחִינַת", וְכֵן כָּל הַפְּעָמִים שֶׁכָּתוּב "כַּנַ"ל", [וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם], עִם כָּל זֹאת, לֹא הִסְתַּכֵּל כְּלָל עַל שׁוּם דָּבָר, אֶלָּא אֶת כָּל כֹּלוֹ הִשְׁקִיעַ בַּסְּפָרִים הָאֵלּוּ, וְהֵבִין בָּהֶם אָז הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהֵבִין בְּסֵפֶר 'לִקּוּטֵי־מוֹהַרַ"ן' גּוּפוֹ [מִלְּבַד הַתּוֹרוֹת הַקַּלּוֹת, כַּנַ"ל]. וּלְמָדָם וְחָזַר עֲלֵיהֶם פַּעַם אַחַר פַּעַם, יָשָׁר וְהָפוּךְ, הָפוּךְ וְיָשָׁר עַד שֶׁיְּדָעָם בְּעַל־פֶּה מַמָּשׁ[יב], וּמַמָּשׁ חַיִּים חֲדָשִׁים נָפְחוּ בּוֹ.

עִם הַזְּמַן, הִרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ, בִּפְרָט אָז בִּימֵי נַעֲרוּתוֹ, לִלְמֹד תּוֹרָה אַחַת מִלִּקּוּטֵי מוֹהַרַ"ן, וְאֶת כָּל מַה שֶּׁנִּכְתַּב עָלֶיהָ בְּרַחֲבֵי הַלִּקּוּטֵי הֲלָכוֹת [וּכְמוֹ שֶׁנָּהֲגוּ אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ מִקַּדְמַת דְּנָא]. וְגַם זֶה גָּרַם לוֹ, שֶׁמֵּרֹב לִמּוּד וְעִיּוּן בַּהֲלָכוֹת בְּאֹפֶן כָּזֶה - שֶׁזָּכַר בְּעַל־פֶּה אֵיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדָהּ שֶׁל כָּל הֲלָכָה וְאֶת הַנּוֹשְׂאִים הַמְּדֻבָּרִים בָּהּ, מִלְּבַד הַהַשְׁפָּעָה הָאַדִּירָה בְּרוּחָנִיּוּת שֶׁהִשְׁפִּיעַ הַלִּמּוּד הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה עַל נַפְשׁוֹ הַטְּהוֹרָה. [וְגַם בִּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים 'אֲשֶׁר־בַּנַּחַל' מְעוֹרֵר הִרְבֵּה אֶת שׁוֹמְעֵי לִקְחוֹ לַעֲשׂוֹת כָּךְ - לִלְמֹד לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת עַל הַלִּקּוּטֵי־מוֹהַרַ"ן עַל הַסֵּדֶר, אַשְׁרֵי הַשּׁוֹמֵעַ לוֹ][יג].

קיד.

פְּגִישָׁה וְהִתְפַּעֲלוּת בַּחֲנוּת סְפָרִים

כְּשֶׁנּוֹדַע לוֹ שֶׁיֵּשׁ עוֹד חֲלָקִים מִסִּפְרֵי 'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' בָּעוֹלָם,

---

הַמִּדּוֹת וְהַשִּׂיחוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת. וּבְיוֹתֵר שָׁקַדְתִּי יוֹמָם וָלַיְלָה בִּשְׁקִידָה וְהַתְמָדָה יוֹצֵאת מִן הַכְּלָל בְּסִפְרֵי 'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת', וּמִשָּׁם אֲנִי לוֹקֵחַ אֶת כָּל הִתְחַזְּקוּתִי" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק י', מִכְתָּב א־קעג). "כְּשֶׁהָיִיתִי בְּחוּר צָעִיר שָׁקַדְתִּי מְאֹד עַל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וּבִפְרָט עַל סִפְרֵי לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, וְזֶה בְּתוֹךְ הַדָּם שֶׁלִּי, מִי שֶׁלּוֹמֵד לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת - יֵשׁ לוֹ הִתְחַזְּקוּת, לֹא רַק לְעַצְמוֹ, אֶלָּא לְעוֹד אֲלָפִים וּרְבָבוֹת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קעג, מִכְתָּב מה־תתעה).

יב. בְּהִזְדַּמְּנוּת אַחֶרֶת שֶׁמַּעְנוּ מִפִּיו: "אֵיךְ הִשַּׂגְתִּי סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל? ... חֵלֶק א' אֹרַח־חַיִּים וְאָבֵן־הָעֵזֶר מָצָאתִי בַּחֲנוּת סְפָרִים - אַחַר־כָּךְ מָצָאתִי אֵיזֶה אִישׁ מִקָּרֹב לְאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁמָּכַר לִי ב' חֶלְקֵי יוֹרֶה־דֵּעָה, וְגַם חֵלֶק ב' אֹרַח־חַיִּים וְעָבַר הַרְבֵּה עָלַי עַד שֶׁהִשַּׂגְתִּי הַחֲלָקִים הַנִּשְׁאָרִים".

יג. וְהַשְׁוֵה עִם מַה שֶּׁיִּבֹּאַר לְקַמָּן מִמַּה שֶׁדִּבֵּר בְּיוֹם רְבִיעִי לְסֵדֶר בְּהַעֲלוֹתְךָ תשל"ט.

הָלַךְ לְחַפֵּשׂ אוֹתָם בְּכָל הַחֲנֻיּוֹת, כַּנַּ"ל. וְהִגִּיעַ לַחֲנוּתוֹ שֶׁל ר' יִשְׂרָאֵל וָוּאלְף בְּוִוילִיאַמְסְבּוּרְג. וּמָצָא שָׁם חֵלֶק א' יוֹרֶה־דֵּעָה. וּכְשֶׁשָּׁאַל אוֹתוֹ: "אוּלַי יֵשׁ לָכֶם עוֹד מֵהַסְּפָרִים הָאֵלֶּה?". עָנָה: "חִפַּשְׂתִּי בְּעַצְמְךָ בְּכָל הַחֲנוּת", וְכַאֲשֶׁר פָּנָה לְחַפֵּשׂ וְלֹא מָצָא, אָמַר לוֹ: "יֵשׁ אֵיזֶה בְּרֶסְלֶבֶר שֶׁאֶצְלוֹ תּוּכַל לְהַשִּׂיג עוֹד כַּמָּה כְּרָכִים". וּמוֹהֲרָא"ש בֵּרַר: "אֵיפֹה הוּא גָּר הַבְּרֶסְלֶבֶר הַזֶּה"? וְעָנָה: "אֵינִי יוֹדֵעַ הֵיכָן הוּא גָּר"... עוֹדָם מְדַבְּרִים, וְהִנֵּה מַבְחִין בַּעַל־הַחֲנוּת דֶּרֶךְ הַחַלּוֹן שֶׁהַבְּרֶסְלֶבֶר הַמְּדֻבָּר עוֹבֵר שָׁם בְּדַרְכּוֹ בָּרְחוֹב, וְרָץ לִקְרָאתוֹ, וְהִזְמִינוֹ שֶׁיִּכָּנֵס לַחֲנוּתוֹ פְּנִימָה, "כִּי יֵשׁ כָּאן בָּחוּר אֶחָד שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לְדַבֵּר עִמּוֹ". וּפָנָה בַּעַל־הַחֲנוּת לְמוֹהֲרָא"ש וְאָמַר לוֹ: "דַּבֵּר עִמּוֹ, הוּא יִתֵּן לְךָ כָּל מַה שֶׁתִּרְצֶה".

וְאָכֵן, מוֹהֲרָא"ש נִגַּשׁ אֵלָיו וְהֵחֵל לְשׂוֹחֵחַ עִמּוֹ מְעַט, וְהַלָּה מֵרֹב הִשְׁתּוֹמְמוּתוֹ, שֶׁנִּמְצָא בָּחוּר צָעִיר שֶׁמְּחַפֵּשׂ אַחַר סִפְרֵי בְּרֶסְלֶב, הֵחֵל לַחֲקֹר אוֹתוֹ: "מִי אַתָּה? מֵאֵיפֹה? אֵיךְ הִתְקָרַבְתָּ"? וְכוּ' וְכוּ'. מוֹהֲרָא"ש נִסָּה לְהִתְחַמֵּק מִמֶּנּוּ, אֲבָל הֻכְרַח לְשׂוֹחֵחַ עִמּוֹ מְעַט וְלַעֲנוֹת קְצָת עַל שְׁאֵלוֹתָיו, כִּי בִּרְצוֹנוֹ הָיָה לְהַשִּׂיג מִמֶּנּוּ סְפָרִים. וּלְקָחוֹ עִמּוֹ לְבֵיתוֹ, וּמָכַר לוֹ 'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' אֹרַח חַיִּים חֵלֶק ב' וְיוֹרֶה דֵּעָה חֵלֶק ב'. וְגֹדֶל הַשִּׂמְחָה שֶׁהָיְתָה לְמוֹהֲרָא"ש אָז – אֵין לְתָאֵר וְאֵין לְשַׁעֵר כְּלָל, וּכְשֶׁנִּכְנַס לְדַבֵּר עִמּוֹ מֵהַדְּבּוּרִים שֶׁנִּכְתְּבוּ בְּסִפְרֵי 'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת', מִמַּה שֶׁכִּבֵּר הִסְפִּיק לִלְמֹד וְלָדַעַת[יד], וְרָאָה שֶׁמּוֹהֲרָא"ש כְּבָחוּר – בָּקִי מְאֹד בְּכָל הֲלָכָה שֶׁלָּמַד – הִתְפַּעֵל מְאֹד, כִּי הוּא בְּעַצְמוֹ לֹא יָדַע כָּךְ.

יד. "כְּשֶׁהָיִיתִי בָּחוּר צָעִיר בְּגִיל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה וְהִתְקָרַבְתִּי אֶל רַבֵּנוּ זַ"ל – זִכְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהַשִּׂיג אֶת הַ'לִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת', אָז לֹא הָיוּ לִי כִּי אִם שְׁנֵי חֲלָקִים, וְלָמַדְתִּי בָּזֶה הַרְבֵּה הַרְבֵּה מְאֹד, וּכְכָל שֶׁהִשַּׂגְתִּי עוֹד חֵלֶק וְעוֹד חֵלֶק – הִתְמַדְתִּי בָּזֶה, עַד שֶׁזִּיכַּנִי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהַשִּׂיג אֶת כָּל הַחֲלָקִים, וְהָיִיתִי רָגִיל בָּזֶה מְאֹד מְאֹד, עַד שֶׁהָיָה שָׁגוּר עַל לְשׁוֹנִי, וְזוֹ הַהִתְחַזְּקוּת שֶׁלִּי עַד הַיּוֹם" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יד, א־תתקמא).

וְהִתְחִיל לַחֲזֹר בַּחֲלָקִים הָאֵלּוּ, עַד שֶׁגַּם אוֹתָם יָדַע בְּעַל־פֶּה מַמָּשׁ מֵרֹב שִׁקִּידָתוֹ, וְכָךְ עַד שֶׁהִשִּׂיג חֵלֶק אַחַר חֵלֶק, עַד תַּשְׁלוּם כָּל הַחֲלָקִים, כִּי בְּכָל שָׁנָה הִדְפִּיסוּ אָז כֶּרֶךְ נוֹסָף, אֲבָל הָיָה חָסֵר לוֹ אֶת הַכְּרַךְ הָאַחֲרוֹן - חֵלֶק ח', [חֹשֶׁן מִשְׁפָּט חֵלֶק שֵׁנִי].

וְהָיְתָה דַּרְכּוֹ לַחֲזֹר הַרְבֵּה מְאֹד בְּכָל הַחֲלָקִים שֶׁהָיוּ בְּיָדוֹ, עַד שֶׁהָיָה בָּקִי בָּהֶם יָשָׁר וְהָפוּךְ, וְהַרְבֵּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הִתְפַּעֲלוּ מְאֹד מֵהַבְּקִיאוּת שֶׁהָיְתָה לוֹ בְּלִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת - "בָּחוּר צָעִיר! שֶׁיֵּדַע כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה בְּעַל־פֶּה!" וְהָיָה אוֹמֵר לְעַצְמוֹ בְּכָל פַּעַם כְּשֶׁעָבַר עָלָיו מַה שֶּׁעָבַר עָלָיו, וְהָיָה נִזְקָק לְהִתְחַזְּקוּת: "הָבָה אֶכָּנֵס לְבֵיתוֹ שֶׁל מוֹהַרְנַ"תְּ"[טו].

קטו.

הַבָּחוּר מִשְׁתַּנֶּה לְעֵינֵי חֲבֵרָיו הַמִּשְׁתָּאִים

הַלִּמּוּד בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בְּהַתְמָדָה כָּזוֹ נָתַן אֶת אוֹתוֹתָיו בְּהַנְהָגוֹת הַבָּחוּר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, וְהַכֹּל רָאוּ בְּחוּשׁ, שֶׁרוּחַ טָהֳרָה מְפַעֶמֶת בְּקִרְבּוֹ שֶׁגּוֹרֶמֶת לוֹ לְהִשְׁתַּנּוֹת לְטוֹבָה, כִּי אָז הֵחֵל לִבְרֹחַ בִּקְבִיעוּת לִמְקוֹמוֹת מֻסְתָּרִים כְּדֵי לִזְכּוֹת שָׁם לְהִתְבּוֹדְדוּת, וּלְאַט לְאַט חָמַק מֵחֲבֵרָיו וְנֶעְלַם מֵהֶם, כִּי בְּכָל פַּעַם מָצָא מָקוֹם אַחֵר לְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ.

קטז.

מַמְשִׁיךְ לְחַפֵּשׂ וְלָתוּר אַחַר עוֹד סִפְרֵי רַבֵּנוּ

וּבֵין כָּךְ לֹא הִנִּיחַ אֶת חֶשְׁקוֹ וּרְצוֹנוֹ לְחַפֵּשׂ אַחַר שְׁאָר סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וְכָל סֵפֶר וְסֵפֶר בָּא לוֹ בִּיגִיעָה וְטִרְחָה גְּדוֹלָה מְאֹד, וּמָצָא אֶת הַסֵּפֶר "חַיֵּי מוֹהַר"ן", וְסֵפֶר 'שִׁבְחֵי הָר"ן', וְסֵפֶר 'שִׂיחוֹת הָר"ן' [מַה שֶּׁהָיָה בְּבֵית הוֹרָיו - לֹא הָיָה קָרִיא בִּכְלָל]. וְהִתְחִיל לְהַתְמִיד בָּהֶם מְאֹד מְאֹד, וְגַם בָּהֶם מִיָּד נִדְבַּק לְגַמְרֵי,

---

טו. פַּעַם אָמַר מוֹהַרְנַ"תְּ לְאֶחָד עַל יֶלֶד שֶׁנִּקְרָא 'נָתָן': כְּשֶׁתִּצְטָרֵךְ עֵצָה תָּמִיד שְׁאַל אֶת "נָתָן" [וְהָיָה נִרְאֶה בַּעֲלִיל, שֶׁרָמַז עַל עֵצוֹת מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל, שֶׁאֲצָלוֹ אֶפְשָׁר לָדַעַת הַכֹּל].

וּכְבָר לֹא הִנִּיחַ אֶת הַסְּפָרִים הָאֵלּוּ, וְחִלֵּק אוֹתָם לְשִׁעוּרִים קְבוּעִים לְפִי יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ, וּבְכָל שָׁבוּעַ לָמַד וְסִיֵּם אֶת שְׁנֵי הַסְּפָרִים הָאֵלּוּ – מֵרֹב תְּשׁוּקָתוֹ שֶׁשָּׁתָה אֶת דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בַּצָּמָא[טז]. וְגֹדֶל הַתּוֹעֶלֶת שֶׁהָיְתָה לוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ מֵהַסְּפָרִים הָאֵלּוּ – אֵין לְתָאֵר וּלְשַׁעֵר כְּלָל.

וְכֵן הָיָה לוֹמֵד וּמְסַיֵּם בְּכָל שָׁבוּעַ אֶת כָּל סֵפֶר הַמִּדּוֹת, וְנֶחְקַק בְּדָמוֹ סֵפֶר זֶה, עַד שֶׁכָּל יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו הָיָה הַסֵּפֶר הַמִּדּוֹת שָׁגוּר עַל לְשׁוֹנוֹ, וְהַכֹּל מִימֵי בַּחֲרוּתוֹ אֵלּוּ.

קיז.

חַיִּים מְלֵאִים בִּקְדֻשָּׁה - הוֹדְפִים נִסְיוֹנוֹת

פַּעַם שָׁאַל אֶחָד מֵאַנַ"שׁ אֶת מוֹהַרָא"שׁ שֶׁיְּסַפֵּר קְצָת מֵהַנִּסְיוֹנוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ בִּצְעִירוּתוֹ, כְּשֶׁהָיָה בָּחוּר בַּיְּשִׁיבָה, וְעָנָה מוֹהַרָא"שׁ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה: "מַה אַגִּיד לְךָ? מֵאָז שֶׁהִתְקָרַבְתִּי לְרַבֵּנוּ זַ"ל בְּגִיל שֵׁשׁ־עֶשְׂרֵה וָחֵצִי – לֹא הָיָה לִי בִּכְלָל זְמַן לְנִסְיוֹנוֹת, כִּי רָצִיתִי לְהִתְבּוֹדֵד כַּמָּה שָׁעוֹת בְּכָל יוֹם, וְלִלְמֹד חַ"י פְּרָקִים מִשְׁנָיוֹת וּלְסַיֵּם אֶת כָּל הַ'לִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' בְּכָל חֹדֶשׁ, וְעוֹד כַּמָּה לִמּוּדִים, וְאִם כֵּן, אֵיפֹה נִשְׁאַר לִי זְמַן לְנִסְיוֹנוֹת?"... וְאָמַר זֹאת בִּתְמִימוּת כָּזוֹ, שֶׁהָיָה מוּבָן מִדְּבָרָיו בִּפְשִׁיטוּת, שֶׁמִּי שֶׁמַּכְנִיס אֶת עַצְמוֹ בַּעֲבוֹדַת־הַשֵּׁם בְּכָל כֹּחוֹ – נִצּוֹל מִכָּל מִינֵי נִסְיוֹנוֹת].

קיח.

הַכֹּל הוֹדוֹת מִדַּת הַתְּמִימוּת

וְעִקַּר הַצְּלָחָתוֹ בְּהִתְקָרְבוּת לְרַבֵּנוּ זַ"ל, הָיְתָה מֵחֲמַת מִדַּת

טז. עַיֵּן אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יב, מִכְתָּב א־תרמ. "בִּימֵי נְעוּרַי זָכִיתִי לְסִיְּמָם כִּמְעַט בְּכָל שָׁבוּעַ בְּמֶשֶׁךְ תְּקוּפָה אֲרֻכָּה כִּי לֹא הָיָה לִי מִי שֶׁיְּחַזֵּק אוֹתִי, וּתְהִלָּה לָאֵ"ל שִׁיחוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל הֶחֱיוּ אוֹתִי מְאֹד מְאֹד".

הַתְּמִימוּת שֶׁהָיְתָה בּוֹ, כִּי אַף שֶׁהָיָה שׁוֹבֵב גָּדוֹל וְכוּ', אֲבָל כֵּיוָן שֶׁלָּקַח אֶת עִנְיַן רַבֵּנוּ זַ"ל בִּתְמִימוּת, אֲזַי צִיֵּת אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל בְּהִתְבּוֹדְדוּת וּבְשִׁעוּרִין כְּסִדְרָן עַד שֶׁכָּל זֶה שִׁנָּה אֶת כָּל בְּחִירָתוֹ לְטוֹבָה, וְזָכָה לְמַה שֶׁזָּכָה, אַשְׁרֵי לוֹ.

קיט.

מוֹהֲרָא"ש פּוֹגֵשׁ בְּשִׂיחַת רַבֵּנוּ עַל חַ"י פְּרָקִים מִשְׁנָיוֹת

וּכְשֶׁהִגִּיעַ בְּסֵדֶר לִמּוּדוֹ בְּסֵפֶר הַקָּדוֹשׁ 'שִׂיחוֹת הָר"ן' (סִימָן קפה) שֶׁאִיתָא שָׁם: 'לְכַמָּה אֲנָשִׁים צִוָּה לוֹמַר חַ"י פְּרָקִים מִשְׁנָיוֹת בְּכָל יוֹם'; וּבֵינֵיהֶם הָיָה מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל [כַּמּוּבָא בְּסֵפֶר 'אֲבָנֶיהָ בַּרְזֶל'[יז]]. אָמַר לְנַפְשׁוֹ: "אֲנִי גַּם רוֹצֶה לִהְיוֹת נִמְנֶה בֵּין כַּמָּה מֵהָאֲנָשִׁים הַלָּלוּ" – וְזֶה הָיָה הַלִּמּוּד הָרִאשׁוֹן שֶׁהִתְחִיל לִלְמֹד בִּרְצִינוּת. כִּי עַד אָז לֹא הָיָה רָגִיל לִלְמֹד בְּהַתְמָדָה [וְגַם הָיָה קָשֶׁה הֲבָנָה], כְּעֵת הִתְחִיל לִלְמֹד בְּעִקְּבִיּוּת וּבִשְׁקִידָה!

וְהַלִּמּוּד הָרִאשׁוֹן הָיָה מִשְׁנָיוֹת! וְהוּא הָיָה עַקְשָׁן גָּדוֹל, וְאַף שֶׁזֶּה בָּא לוֹ קָשֶׁה, כְּמוֹ אֶחָד שֶׁלֹּא לָמַד... אַךְ הוּא בְּאַחַת, וְקִבֵּל עַל עַצְמוֹ לִגְרֹס בְּכָל יוֹם חַ"י פְּרָקִים מִשְׁנָיוֹת, וְלִפְעָמִים אָמַר לְעַצְמוֹ: "כָּאן אֶעֱמֹד, וְאֵינִי זָז מֵהַמִּרְצֶפֶת הַזּוֹ[יח] עַד סִיּוּם הַלִּמּוּד הַזֶּה", [וְהָיָה לוֹמֵד אוֹתָם בְּכָל יוֹם בְּקוֹל וּבִצְעָקָה גְּדוֹלָה, לְקַיֵּם מַה שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א' סִימָן כא) שֶׁצְּרִיכִים לִצְעֹק גַּם בְּעֵת הַלִּמּוּד].

וְכָךְ עָבַר חֹדֶשׁ אַחַר חֹדֶשׁ, שֶׁזָּכָה לְסַיֵּם שִׁשָּׁה־סִדְרֵי־מִשְׁנָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ. וְנִתְקַל בִּקְשָׁיִים עַל זֶה, כִּי הַמְּמֻנֶּה בַּיְּשִׁיבָה, טָעַן כְּנֶגְדּוֹ: "לָמָּה אַתָּה לוֹמֵד מִשְׁנָיוֹת בִּמְקוֹם גְּמָרָא"? וְלָכֵן

יז. וּרְאֵה 'שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש', חֵלֶק ב', עַמּוּד רטז.

יח. גַּם בִּשְׁאָר לִמּוּדִים שֶׁלָּמַד, יָדוּעַ שֶׁהִדְלִיק נֵר, וְעָמַד עַל מִרְצֶפֶת אַחַת, וְאָמַר לְעַצְמוֹ שֶׁאֵינוֹ זָז מִמֶּנָּה עַד שֶׁיִּכְבֶּה הַנֵּר, וְעַד אָז לוֹמֵד אֶת הַלִּמּוּד הַפְּלוֹנִי שֶׁקִּבֵּל עַל עַצְמוֹ (עַל־פִּי שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק י').

עָשָׂה תַּחְבּוּלוֹת שׁוֹנוֹת אֵיךְ בְּכָל זֹאת יוּכַל לִלְמֹד מִשְׁנָיוֹת כְּדַרְכּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מַנִּיחַ סֵפֶר מִשְׁנָיוֹת חָבוּי לְיַד עֲרֵמַת סְפָרִים אֲחֵרִים, וְכָךְ הָיָה לוֹמֵד אֶת לִמּוּדוֹ וְשִׁעוּרוֹ בְּצִנְעָה דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. מִבְּלִי לְהַחֲסִיר אַף יוֹם בְּעַקְשָׁנוּת גְּדוֹלָה עַד מְאֹד.

קכ.

בְּזִיּוֹנוֹת עַל סֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד

וְסִפֵּר מוֹהַרָא"ש: "הָיִיתִי לוֹמֵד מִשְׁנָיוֹת וּשְׁאָר סְפָרִים לְפִי סֵדֶר־דֶּרֶךְ־הַלִּמּוּד שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל בְּתוֹךְ בֵּית־הַמִּדְרָשׁ כְּשֶׁהָיִיתִי בָּחוּר, וְכָל פַּעַם הִשְׁגַּחְתִּי שֶׁלֹּא יִרְאֶה אוֹתִי הַמְמֻנֶּה, וּבְכָל פַּעַם שֶׁרָאִיתִי שֶׁהוּא בָּא, תֵּכֶף הֶחְבֵּאתִי אֶת הַסְּפָרִים תַּחַת הַשֻּׁלְחָן, פַּעַם אַחַת לֹא שַׂמְתִּי לֵב אֵיךְ שֶׁהוּא עוֹמֵד עַל יָדִי, וְרָאָה אוֹתִי לוֹמֵד מִשְׁנָיוֹת (חַ"י פְּרָקִים כְּדַרְכִּי בְּכָל יוֹם), וְחָטַף הַמִּשְׁנָיוֹת מִתּוֹךְ יָדִי וְאָמַר לִי: "אֶת זֶה תִּלְמַד כְּשֶׁתִּהְיֶה זָקֵן"...

קכא.

קִנְיַן שָׁלֵם בְּחֶשְׁקַת הַתּוֹרָה לִגְמָרָא וּפוֹסְקִים

וְאָמְנָם, אַחַר־כָּךְ, כַּאֲשֶׁר הָיָה מָלֵא וְגָדוּשׁ בְּהַקְדָּמוֹת רַבּוֹת עַל־פִּי דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהִשְׁתַּלֵּם בִּשְׁקִידָה גְּדוֹלָה בַּעֲבוֹדָתוֹ, הֵן בְּהַתְמָדָה רַבָּה בְּלִמּוּד הַמִּשְׁנָיוֹת, וְהֵן בְּהַתְמָדָה רַבָּה בְּלִמּוּד סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, אֲזַי שָׁקַד שׁוֹמֵר לְהַתְמִיד מְאֹד מְאֹד בְּלִמּוּד גְּמָרָא בְּהַתְמָדָה עֲצוּמָה, דַּף אַחַר דַּף, מַסֶּכֶת אַחַר מַסֶּכֶת... וּכְמוֹ שֶׁיְּסַפֵּר לְהַלָּן (עַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן ריט).

קכב.

תְּשׁוּקָה עֲצוּמָה לְהִכָּנֵס אֶל תּוֹךְ הַתּוֹרָה

וּבְכָל יוֹם כְּשֶׁלָּמַד וְגָרַס חַ"י פְּרָקִים מִשְׁנָיוֹת - נִכְנְסָה בּוֹ תְּשׁוּקָה עֲצוּמָה לְהִכָּנֵס לְגַמְרֵי אֶל תּוֹךְ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וְלִהְיוֹת מַתְמִיד עָצוּם בְּלִמּוּדוֹ. וּבְכָל יוֹם כְּשֶׁגָּרַס חַ"י פְּרָקִים מִשְׁנָיוֹת, הִרְגִּישׁ אֵיךְ שֶׁזֶּה מְטַהֵר אוֹתוֹ לְגַמְרֵי, עִם כָּל זֹאת, נֶאֱלָץ לִלְחוֹם

עִם עַצְמוֹ וְלִגְרוֹס בְּכָל יוֹם חַ"י פְּרָקִים מִשְׁנָיוֹת"ט.

קכג.

תְּשׁוּקָה עַזָּה לִהְיוֹת בְּכָל הַסְּפָרִים שֶׁבָּעוֹלָם

בַּיָּמִים הָהֵם, כְּשֶׁהָיָה לוֹמֵד אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל וְשִׂיחוֹתָיו, הָיְתָה עוֹד שִׂיחָה שֶׁחוֹלְלָה בּוֹ מַהְפֵּךְ שֶׁל מַמָּשׁ, מַה שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל אוֹמֵר (שִׂיחוֹת הָר"ן סִימָן כח): **רָאוּי לְאָדָם שֶׁיַּעֲבֹר וְיֵלֵךְ בְּזֶה הָעוֹלָם בְּכָל הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים וְלִלְמֹד כֻּלָּם כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בְּכָל מָקוֹם... וְתֵכֶף וּמִיָּד כְּבָר נִכְנַס בּוֹ חֵשֶׁק גָּדוֹל לִהְיוֹת בְּכָל הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם, וְתָמִיד בִּקֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁלְּאַחַר נִשּׂוּאָיו יוּכַל לִרְכֹּשׁ סְפָרִים רַבִּים וְלִהְיוֹת בְּכָל חֶלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה**כ.

קכד.

הִשְׁתּוֹקְקוּת לִזְכּוֹת אֶל קְדֻשַּׁת הַדִּבּוּר

בִּימֵי נְעוּרָיו הִשְׁתּוֹקֵק מְאֹד מְאֹד לְהַגִּיעַ אֶל מַדְרֵגַת רַבֵּנוּ זַ"ל בִּקְדֻשַּׁת הַדִּבּוּר, וּבִקֵּשׁ עַל זֶה יוֹם אַחַר יוֹם כַּמָּה שָׁנִים רְצוּפוֹת. כִּי זָכַר אֶת אֲשֶׁר סִפֵּר רַבֵּנוּ זַ"ל לְמוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל, שֶׁבִּימֵי נְעוּרָיו לֹא הָיָה רוֹצֶה לִהְיוֹת בְּיַחַד עִם אַנְשֵׁי הָעוֹלָם, כִּי עוֹד לֹא אָחַז בְּמַדְרֵגָה זוֹ, שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁמְּדַבֵּר עִם בְּנֵי־אָדָם יִהְיֶה דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְלֹא יִשְׁכַּח מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ. וְאָמַר אָז רַבֵּנוּ זַ"ל לְמוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל: הַאַתָּה

יט. וְסִפֵּר מוֹהַרְא"ש (בְּסִפּוּר הַהִתְקָרְבוּת, שִׁיעוּר לֵיל שִׁישִׁי, פָּרָשַׁת כִּי תֵצֵא תשע"ג): זְכוּרֵנִי, כְּשֶׁהָיִיתִי בֶּן שְׁבַע־עֶשְׂרֵה (בִּשְׁנַת תשי"ז): "לִוִּיתִי אֶת אָבִי מוֹרִי זי"ע, לַאֲסִפַּת רַבָּנִים (בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ סאטְמָאר, שֶׁשָּׁכַן אָז בְּבִנְיָן קָטָן בֶּן שְׁתֵּי קוֹמוֹת, בְּתוֹךְ בֵּית־הַמִּדְרָשׁ וּלְמַעְלָה הַכִּתּוֹת שֶׁל הַתַּלְמוּד־תּוֹרָה), וְיָשַׁבְתִּי בַּפִּנָּה עִם הַמִּשְׁנָיוֹת שֶׁלִּי, הָיוּ אֵלּוּ רַבָּנִים מְבַגְּרִים בָּאִים בַּיָּמִים... בְּמַהֲלַךְ הַשִּׂיחָה שָׁמַעְתִּי שֶׁאֶחָד מֵהֶם צִטֵּט: הָרַמְבַּ"ן הַקָּדוֹשׁ הֲרֵי אוֹמֵר בְּאִגַּרְתּוֹ: "מַעֲשֶׂיךָ יְקָרְבוּךָ וּמַעֲשֶׂיךָ יְרַחְקוּךָ", וְאָז עֲדַיִן לֹא הִכַּרְתִּי אֶת 'אִגֶּרֶת הָרַמְבַּ"ן' הַמְּפֹרְסֶמֶת, שֶׁאָז לֹא הָיְתָה יְדוּעָה כְּמוֹ בִּזְמַנֵּינוּ, וְנִדְפֶּסֶת בְּכָל סִדּוּר. אֲבָל כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הָיִיתִי בָּקִי בְּמִשְׁנָיוֹת, קָרָאתִי לְעֻבְרָם: – "רַבּוֹתַי! הֲרֵי זוֹ מִשְׁנָה מְפֹרֶשֶׁת"! הֵם חִיְּכוּ וְאָמְרוּ לִי – שֵׁב, שֵׁב בָּחוּרְ'ל! (אָמְנָם, גַּם אֲנִי אֵינִי יוֹדֵעַ אֵיךְ הֵעַזְתִּי לְהִתְעָרֵב...) אֲבָל מְאֹד כָּאַב לִי, וְהוֹצֵאתִי מִשְׁנָיוֹת עֲדֵיוֹת פֶּרֶק ה' וְהָרְאֵיתִי לָהֶם וְנִכְלְמוּ".

כ. וּרְאֵה שָׁם שִׂיחוֹת מוֹהַרְא"ש (חֵלֶק י', עַמּוּד ריג): "וּמֵאָז וְעַד סוֹף יְמֵי חַיָּיו – תְּשׁוּקָתוֹ עַזָּה מְאֹד מְאֹד, וּבְכָל פַּעַם כְּשֶׁיּוֹצֵא סֵפֶר חָדָשׁ, הָיָה קוֹנֵהוּ בְּשִׂמְחָה רַבָּה. וְאָמַר: אֵינִי קוֹנֶה סֵפֶר אֶלָּא כְּשֶׁמֵּאִיר לִי מְאֹד, וַאֲנִי מְאֹד מְאֹד מְדַקְדֵּק מַה אֲנִי קוֹנֶה, אֵינִי קוֹנֶה שׁוּם סֵפֶר שֶׁאֵינוֹ מֵאִיר לִי, אֲבָל סֵפֶר שֶׁמֵּאִיר אֲנִי מוֹסֵר אֶת נַפְשִׁי לִקְנוֹתוֹ, כִּי אֲנִי רוֹצֶה לְעַבֵּד עַל הַסֵּפֶר הַזֶּה".

חוֹשֵׁב שֶׁבְּפַעַם אַחַת זוֹכִים לָזֶה? עַל זֶה צְרִיכִים יְגִיעוֹת וַעֲבוֹדוֹת יָמִים וְשָׁנִים". וְשִׂיחָה זוֹ מְאֹד מְאֹד הָיְתָה בְּעֶזְרוֹ, וְהִתְחַזֵּק הַרְבֵּה מִשִּׂיחָה זוֹ, כִּי רָאָה שֶׁיֵּשׁ מַדְרֵגָה כָּזוֹ, שֶׁיְּכוֹלִים לִהְיוֹת דְּבוּקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, אַף בְּשָׁעָה שֶׁמְּדַבְּרִים עִם בְּנֵי־אָדָם, וְעַל־כֵּן הִפְצִיר הַרְבֵּה הַרְבֵּה בּוֹ יִתְבָּרַךְ עַל נְקֻדָּה זוֹ, וְדָבָר זֶה הָיָה תְּחִלַּת עֲבוֹדָתוֹ, הֵינוּ עַל נְקֻדָּה זוֹ הִתְחִיל לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, כֵּיוָן שֶׁאָז הָיָה [בְּגִיל הִתְקָרְבוּתוֹ] שׁוֹבָב גָּדוֹל, וְגַם הָיָה רָגִיל לְפַטְפֵּט הַרְבֵּה דְּבָרִים בְּטֵלִים כְּדֶרֶךְ בְּנֵי־הַנְּעוּרִים, לָכֵן תֵּכֶף כְּשֶׁרַק זָכָה לְהִתְוַדַּע מֵרַבֵּנוּ זַ"ל וּלְהִתְקָרֵב אֵלָיו – הִתְחִיל בָּרִאשׁוֹנָה לְבַקֵּשׁ עַל שְׁמִירַת הַדִּבּוּר, וְהִרְבָּה לְהַפְצִיר וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ עַל דָּבָר זֶה, וּלְאַט לְאַט זָכָה לְשַׁבֵּר מִמֶּנּוּ אֶת הַמִּדָּה הָרָעָה הַזּוֹ שֶׁל פִּטְפּוּטֵי דְּבָרִים בְּטֵלִים.

וְלָמַד אָז הַרְבֵּה אֶת סִפְרֵי הֶ'חָפֵץ־חַיִּים' וּ'שְׁמִירַת הַלָּשׁוֹן', וְזֶה עֶזְרוֹ, עַד שֶׁאַחַר יְגִיעוֹת שֶׁל כַּמָּה שָׁנִים רְצוּפוֹת – הֵאִיר הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ אֶת עֵינָיו וְנִכְנַס בְּלִמּוּדִים עֲמוּקִים בְּעִנְיַן קְדֻשַּׁת הַדִּבּוּר, עַד שֶׁעֶזְרוֹ הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁמְּדַבֵּר עִם בְּנֵי־אָדָם – הוּא מְדַבֵּר אָז עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ.

קכה.

מְסַגֵּל לְעַצְמוֹ מִדַּת הַזְּרִיזוּת דִּקְדֻשָּׁה

וְכֵן תֵּכֶף כְּשֶׁרָאָה בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל אֶת שֶׁבַח מִדַּת הַזְּרִיזוּת, וְאֵיךְ שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל הָיָה זָרִיז נִפְלָא, גַּם בּוֹ נִכְנְסָה תְּשׁוּקָה עֲצוּמָה לְחַקּוֹת אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל וְלִהְיוֹת זָרִיז גָּדוֹל מְאֹד, וְכָךְ הָיָה, שֶׁהִתְחִיל לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל עִנְיָנָיו בִּזְרִיזוּת, וְלָקוּם בִּזְרִיזוּת, וּלְהִתְפַּלֵּל בִּזְרִיזוּת, וְלִלְמֹד בִּזְרִיזוּת עַד שֶׁהַזְּרִיזוּת נֶעֱשְׂתָה טֶבַע שֵׁנִי אֶצְלוֹ[כא].

כא. וּכְמוֹ שֶׁרָאִינוּ בְּחוּשׁ, שֶׁכָּל דַּרְכֵּי מוֹהַרָא"ש הָיוּ בִּזְרִיזוּת נִפְלָאָה מְאֹד, וְהָיְתָה הַזְּרִיזוּת נִשְׁפַּעַת בְּדֶרֶךְ מִמֵּילָא עַל כָּל מִי שֶׁהָיָה סָמוּךְ לוֹ, כִּי הִתְבַּיְּשׁוּ לִהְיוֹת עֲצֵלִים בִּפְנֵי זְרִיזוּתוֹ הַגְּדוֹלָה, וְכָךְ הִכְנִיס אֶת מִדַּת הַזְּרִיזוּת בַּאֲנָשָׁיו וּבְתַלְמִידָיו (שִׂיחוֹת מוֹהַרָא"ש, חֵלֶק טו, עַמּוּד פז).

קכו.

מַשִּׂיג עוֹד וְעוֹד סִפְרֵי בֶּרֶסְלֶב לְדוֹרוֹתֵיהֶם

וְהִנֵּה בִּשְׁנַת תשט"ז, הִדְפִּיס אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ סֵפֶר 'עָלִים־לִתְרוּפָה', וְהֶחֱיָה אֶת עַצְמוֹ מְאֹד עִם הַסֵּפֶר הַזֶּה, וְזָכָה לְסַיְּמוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בִּרְצִיפוּת[כב], וְזֶה נָתַן לוֹ חִזּוּק גָּדוֹל מְאֹד, וּלְאַט לְאַט הִשִּׂיג אֶת כָּל הַסְּפָרִים שֶׁהָיוּ יִקְרֵי הַמְּצִיאוּת, כְּגוֹן "יְמֵי הַתְּלָאוֹת"; "כּוֹכְבֵי אוֹר"; "אֲבָנֶיהָ בַּרְזֶל"; כִּי אֶת הַסְּפָרִים הָאֵלּוּ לֹא הִדְפִּיסוּ אָז רַק פַּעַם אַחַת, וְלָכֵן לֹא הָיוּ בִּנְמְצָא כְּלָל, וּמוֹהֲרָא"ש מֵרֹב הִשְׁתּוֹקְקוּתוֹ - הִשִּׂיג אֶת זֶה בְּכֶסֶף מָלֵא. וְכָל הַסְּפָרִים הָאֵלּוּ עָזְרוּ לוֹ מְאֹד בַּהִתְקָרְבוּת לְדַעַת רַבֵּנוּ זַ"ל, וּבָעַר לִבּוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ עַד שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ בָּעֲרָה מְאֹד מְאֹד.

קכז.

מְסִירוּת נֶפֶשׁ עַל טְבִילַת מִקְוֶה

וְגַם בְּעִנְיַן טְבִילַת מִקְוֶה, שֶׁהִזְהִיר עָלֶיהָ מְאֹד רַבֵּנוּ זַ"ל, הָיְתָה לוֹ מְסִירוּת נֶפֶשׁ גְּדוֹלָה. כִּי בִּסְבִיבַת מְקוֹם מְגוּרָם בִּשְׁכוּנַת בְּרוֹנְקְס לֹא הָיָה מִקְוֶה קָרוֹב, רַק בְּמֶרְחַק שֶׁל שָׁעָה הֲלִיכָה מֵהַבַּיִת, [וְשָׁעָה הֲלִיכָה בַּחֲזוֹר]. וּבְכָל שַׁבָּת בַּבֹּקֶר עָשָׂה מַאֲמָץ קָשֶׁה לָקוּם הַשְּׁכֵּם בְּשָׁעָה שֵׁשׁ לִצְעֹד אֶל הַמִּקְוֶה שָׁעָה שְׁלֵמָה - לִטְבֹּל, וְלָשׁוּב בְּמַהֲלַךְ שֶׁל שָׁעָה נוֹסֶפֶת, וּבְשָׁעָה תֵּשַׁע הִתְחִילוּ לְהִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית. וְכָךְ הָיָה מִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ.

אַךְ בִּימֵי הַחוֹל, לֹא יָכֹל לִטְבֹּל לִפְנֵי הַתְּפִלָּה, כִּי מִהֵר לָלֶכֶת לְהִתְפַּלֵּל, וְאַחַר־כָּךְ עוֹד לְהַסְפִּיק אֶת הָרַכֶּבֶת... וְלָכֵן דָּחָה אֶת הַטְּבִילָה בַּמִּקְוֶה לְאֶמְצַע הַיּוֹם, כְּשֶׁהָיָה בִּישִׁיבָה בְּוִוילִיאַמְסְבּוּרְג. אַךְ אֵיךְ מוֹצְאִים מִקְוֶה פָּתוּחַ בְּאֶמְצַע הַיּוֹם? הִתְפַּלֵּל הַרְבֵּה

כב. עַיֵּן גַּם בְּשִׂיחוֹת־מוֹהֲרָא"ש חֵלֶק ב, עַמּוּד רסד.

לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, וְזָכָה שֶׁמָּצָא חֵן בְּעֵינֵי ר' יְהוֹשֻׁעַ כַּץ זַ"ל[כג], בַּלָּן הַמִּקְוֶה דְּצֶעהְלִים [שֶׁהָיָה מִקְוֶה שֶׁשִּׁמֵּשׁ אֲנָשִׁים רַבִּים], וְהִסְכִּים שֶׁיָּבוֹא בִּשְׁעַת הַפְּסָקַת הַצָּהֳרַיִם [שֶׁנוֹעָד לְאַפְשֵׁר לַבַּחוּרִים לְאַרְגֵּן לְעַצְמָם אֹכֶל, שֶׁלֹּא הָיָה מִטַּעַם הַיְּשִׁיבָה כְּבִזְמַנֵּינוּ]. שֶׁאָז הוּא הָיָה מַחְלִיף אֶת מֵי הַמִּקְוֶה דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ[כד]. הַסֵּדֶר וְהַהֶסְכֵּם בֵּינֵיהֶם, הָיָה, שֶׁמּוֹהֲרָא"ש נָקַשׁ בַּחַלּוֹן, וְהוּא הָיָה פּוֹתֵחַ אֶת הַדֶּלֶת...

וְאַחַר שֶׁזָּכָה לִטְבִילוֹת בַּמִּקְוֶה, נִשְׁאַר שָׁם בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ הַנָּעוּל עַד לְרֶדֶת הַיּוֹם. וְכָךְ זָכָה לְכַמָּה שָׁעוֹת הִתְבּוֹדְדוּת וְלִמּוּד סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וְכָךְ הָיָה מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ.

קכח.

"אֲנִי רָאִיתִי מַה זֶּה צַדִּיקִים"!

וְלִפְעָמִים הָיָה הוֹלֵךְ לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ שָׁקֵט בְּמָקוֹם אַחֵר, לְאַחַר טְבִילוֹתָיו, וְשָׁם הָיְתָה לוֹ זְכוּת לְהַכִּיר אֶת אֶחָד הַצַּדִּיקִים, מִשְּׁרִידֵי הַדּוֹר הַקּוֹדֵם, וּכְמוֹ שֶׁסִּפֵּר בְּעַצְמוֹ, בְּשִׂיחָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה[כה]:

כָּאָמוּר, הָיִיתִי הוֹלֵךְ לַמִּקְוֶה כָּל צָהֳרַיִם, וְאַחַר כָּךְ חִפַּשְׂתִּי מָקוֹם פָּנוּי שֶׁאֵין שָׁם בְּנֵי־אָדָם, וּמָצָאתִי בֵּית־הַכְּנֶסֶת שֶׁהָיָה שֶׁל הָאַדְמוֹ"ר מִנּוֹבוֹמִינְסְק זי"ע[כו], שֶׁהָיָה קָדוֹשׁ וְטָהוֹר, וּבָעֵת שֶׁלָּמַד

כג. מוֹהֲרָא"ש סִפֵּר בְּדֶרֶךְ אַגַּב, שֶׁהַגָּאוֹן ר' יִשְׂרָאֵל דָּוִד הָאַרְפֶּענְעס שְׁלִיטָ"א, מְחַבֵּר סִפְרֵי 'נִשְׁמַת שַׁבָּת' וְעוֹד, הוּא נֶכְדּוֹ בֶּן חֶתְנוֹ, אָבִיו נָסַע לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל לִשְׁחוֹת בְּיַם־הַמֶּלַח לִרְפוּאַת עַצְמוֹתָיו הַחוֹלוֹת, (הוּא סָבַל הַרְבֵּה בְּמַחֲנוֹת הָרְכוּז בִּימֵי הַשּׁוֹאָה...) וְשָׁם הוּא נִפְטַר.

כד. מוֹהֲרָא"ש הוֹסִיף פֹּה דֶּרֶךְ אַגַּב: "בַּמִּקְוֶה הַהוּא לֹא הָיָה פִּילְטֶר סִנּוּן, כִּי יֵשׁ פּוֹסְקִים שֶׁלֹּא הִסְכִּימוּ עִם זֶה. וְהַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי חֲנַנְיָה יוֹם טוֹב לִיפָּא דַייטְשׁ אַבְדַ"ק הֶעלְמְעץ זי"ע חִבֵּר סִדְרַת סְפָרִים בַּת עֲשָׂרוֹת כְּרָכִים עַל הִלְכוֹת מִקְוָאוֹת, בְּשֵׁם 'טָהֳרַת יוֹם טוֹב', וְשָׁם הוּא מַבִּיעַ אֶת דַּעְתּוֹ הַמִּתְנַגֶּדֶת לְהַתְקָנַת פִּילְטֶר".

כה. קוּנְטְרֵס 'וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם', נִדְפַּס בְּ'אוֹצַר הַקּוּנְטְרֵסִים', חֵלֶק לב, עַמּוּד שטז.

כו. כַּנְרָאֶה הַכַּוָּנָה לָאַדְמוֹ"ר רַבִּי יְהוּדָה אַרְיֵה פֶּרְלוֹב מִנּוֹבוֹמִינְסְק (וואלְדוּבָה) זי"ע שֶׁהֵקִים אֶת חֲצֵרוֹ בְּוִוילְיאַמְסְבּוּרְג, בַּעַל מְחַבֵּר סְפָרִים 'קוֹל יְהוּדָה' וְ'לֵב אַרְיֵה' הֶחָדָשׁ, נִסְתַּלֵּק י' אֱלוּל תשכ"א.

הָיְתָה עָלָיו יִרְאָה עֲצוּמָה מְאֹד. וְאַחַר שְׁנִים עַל־גַּבֵּי שְׁנִים קָרָאתִי בְּסֵפֶר שֶׁהִדְפִּיסוּ סִפּוּרִים מִמֶּנּוּ, שֶׁגָּמַר שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה פְּעָמִים אֶת הַשַּׁ"ס בַּעֲמִידָה, וַאֲנִי יָכוֹל לְהָעִיד שֶׁלָּמַד בַּעֲמִידָה, כִּי רָאִיתִי אֶת זֹאת. וְאִם כֵּן, רָאִיתִי מַה זֶּה צַדִּיקִים...

קכט.

לוֹמֵד שְׁמִירַת הַזְּמַן מֵאֶחָד מִגְּאוֹנֵי הַדּוֹר

אוֹדוֹת שְׁמִירַת הַזְּמַן וְהַתְּמָדָה שֶׁחָדְרָה בְּלִבּוֹ עוֹד מִימֵי נַעֲרוּתוֹ, סִפֵּר מוֹהֲרָא"ש: "אֲנִי זוֹכֵר בִּימֵי בַּחֲרוּתִי, שֶׁהִתְפַּלַּלְתִּי בְּבֵית־כְּנֶסֶת אֶחָד עִם הַגָּאוֹן רַבִּי אַהֲרֹן קוֹטְלֶר זַצַ"ל[כז], וְתָמִיד הָיָה בְּיָדוֹ 'מִשְׁנָה בְּרוּרָה', וּבְכָל פַּעַם עַיִן בָּזֶה, וְזֶה הָיָה בִּקְבִיעוּת"[כח].

קל.

בְּעִקְבוֹת הַנְהָגוֹתָיו שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל

[וְנַחְזֹר לְעִנְיַן הַמִּקְוָאוֹת], וְהָיָה קַר מְאֹד, בִּפְרָט בַּחֹרֶף, כְּמוֹ קֶרַח מַמָּשׁ, וְכֵיוָן שֶׁרָצָה לְחַקּוֹת אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל, כַּמְּבֹאָר בְּתוֹלְדוֹת יְמֵי חַיָּיו (שִׁבְחֵי הָר"ן סִימָן יט), לַמְרוֹת הֱיוֹתוֹ עֲדַיִן צָעִיר לְיָמִים - קָפַץ לְתוֹךְ הַמִּקְוֶה הַקָּרָה.

וְהָיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה מִקְוָאוֹת, אֶחָד שֶׁהָיָה קַר בְּיוֹתֵר כְּמוֹ קֶרַח

כז. נוֹלַד בִּשְׁנַת תרנ"ב, הָיָה רֹאשׁ יְשִׁיבַת קֶלֶצְק בְּפוֹלִין וַחֲתַן רַבִּי אִסָּר זַלְמָן מֶלְצָר זַ"ל, וְאַחַר כָּךְ יִסֵּד בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית אֶת הַיְשִׁיבָה הַגְּדוֹלָה שֶׁבְּלֵייקְוּוּד, וְעָמַד בְּרֹאשָׁהּ, הָיָה נְשִׂיא מוֹעֶצֶת גְּדוֹלֵי הַתּוֹרָה בַּאֲמֶרִיקָה, וּמַנְהִיג הַיַּהֲדוּת הַחֲרֵדִית בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית, עִלּוּי מִנְּעוּרָיו וְגָאוֹן עוֹלָם, בֵּין הַשְּׁבָחִים שֶׁנֶּחְקְקוּ עַל מַצֶּבְתּוֹ: **רַבֵּנוּ הַגָּדוֹל שַׂר הַתּוֹרָה וְעַמּוּד הַיִּרְאָה רַבָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם, הֵקִים עֲלֻּמָּה שֶׁל תּוֹרָה בְּדוֹרוֹ וְהֵאִיר יוֹבֵל שָׁנִים עֵינֵי יִשְׂרָאֵל בְּאוֹר תּוֹרָתוֹ וַחֲסִידוּתוֹ.** מַעֲרָכוֹתָיו, תְּשׁוּבוֹתָיו וְחִדּוּשָׁיו לָקְטוּ בַּסְּפָרִים: מִשְׁנַת רַבִּי אַהֲרֹן. וְנִסְתַּלֵּק בְּיוֹם ב' כִּסְלֵיו תשכ"ג.

כח. אֶשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק מח, מִכְתָּב ח־תתצז. וְעַיֵּן עוֹד בְּסֵפֶר 'שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש' (חֵלֶק ב', עַמּוּד עח): - 'הִכִּיר אֶת הַגָּאוֹן הַמְּפָרְסָם רַבִּי אַהֲרֹן קוֹטְלֶר זַ"ל, **וְהָיָה מִתְפַּלֵּל עִמּוֹ יַחַד בְּאֵיזֶה בֵּית הַמִּדְרָשׁ**, וְאַף אֶחָד לֹא הָיָה מִסְתַּכֵּל עָלָיו בַּחַיִּים חִיּוּתוֹ, וְעַל פִּי רֹב טִיֵּל בָּרְחוֹב לְבַדּוֹ, וְלֹא עָקְבוּ אַחֲרָיו כְּלָל, וְהַיּוֹם, כַּמָּה שָׁנִים אַחַר הִסְתַּלְּקוּתוֹ, כָּל הָעוֹלָם רוֹעֲדִים מֵהַזְּכָרַת שְׁמוֹ לְבַד, וְאוֹמְרִים: רַבִּי אַהֲרֹן קוֹטְלֶר? בִּתְמִיהָה, כְּלוֹמַר, הֵיכָן מוֹצְאִים צַדִּיק וְגָאוֹן כְּמוֹתוֹ'... (וְעַיֵּן שָׁם שֶׁדִּבֵּר זֹאת לְגַבֵּי הַשִּׂיחָה שֶׁשָּׂח אָז שֶׁבְּחַיֵּי הַצַּדִּיקִים אֵין בְּנֵי־אָדָם מַרְגִּישִׁים בָּהֶם וְכוּ').

מַמָּשׁ, וְאֶחָד שֶׁהָיָה חַם בְּיוֹתֵר, וְאֶחָד שֶׁל מַיִם פּוֹשְׁרִים. וְהָיָה מִנְהָגוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש שֶׁהָיָה קוֹפֵץ בִּתְחִלָּה לְתוֹךְ הַמִּקְוֶה הַקַּר בְּיוֹתֵר כַּנַּ"ל, וְהָיָה מְכַוֵּן לְתִקּוּן שֶׁל גֵּיהִנּוֹם שֶׁל שֶׁלֶג, וְאַחַר־כָּךְ קָפַץ לְתוֹךְ הַמַּיִם הַפּוֹשְׁרִים [בִּכְדֵי לֹא לָצֵאת בְּפַעַם אַחַת מִקֹּר לְחֹם גָּדוֹל], וְאַחַר־כָּךְ קָפַץ לְתוֹךְ הַמִּקְוֶה הַחַם בְּיוֹתֵר, שֶׁהָיָה כְּמוֹ רוֹתְחִין מַמָּשׁ, וְהָיָה מְכַוֵּן לְתִקּוּן שֶׁל גֵּיהִנּוֹם שֶׁל אֵשׁ, וְכָכָה עָשָׂה בְּכָל יוֹם.

קלא.

עוֹסֵק בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּצִנְעָא

אַחַר־כָּךְ יָצָא מֵהַדֶּלֶת הָאֲחוֹרִית שֶׁל הַמִּקְוֶה לְתוֹךְ בֵּית־הַמִּדְרָשׁ (כִּי הַדֶּלֶת הַקִּדְמִית הָיְתָה נְעוּלָה), וְיָשַׁב וְלָמַד שָׁם אֶת כָּל הַשִּׁעוּרִים שֶׁלּוֹ בְּהַתְמָדָה גְּדוֹלָה בְּמֶשֶׁךְ כָּל שְׁעוֹת אַחַר־הַצָּהֳרַיִם עַד זְמַן תְּפִלַּת מִנְחָה לְלֹא שֶׁיַּפְרִיעוֹ אִישׁ, כִּי בֵּית־הַמִּדְרָשׁ הָיָה רֵיק. וְאַךְ נֵס הָיָה לוֹ שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא בֵּרֵר הַמַּשְׁגִּיחַ אוֹדוֹתָיו, אֵיפוֹא הוּא הָיָה בְּסֵדֶר הַלִּמּוּד שֶׁל אַחַר־הַצָּהֳרַיִם? וְכָךְ זָכָה לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה בְּהַתְמָדָה עֲצוּמָה, יוֹם אַחַר יוֹם, שָׁעוֹת רַבּוֹת - מִבְּלִי שֶׁתִּהְיֶה לוֹ אֵיזוֹ הַפְרָעָה שֶׁבָּעוֹלָם.

קלב.

הִתְפַּעֲלוּת מֵעֲבוֹדַת הָאַדְמוֹ"ר מִסְּקַאלְיֶע זי"ע

וְאָז בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן רָאָה אֶת הָאַדְמוֹ"ר הָרַב הַצַּדִּיק רַבִּי דָּוִד יִצְחָק אַיְזִיק מִסְּקַאלְיֶע זי"ע[כט] כַּמָּה פְּעָמִים, שֶׁבָּא גַּם כֵּן אַחַר הַצָּהֳרַיִם לִטְבֹּל בַּמִּקְוֶה, וְרָאָה מוֹהֲרָא"ש אֶת עֲבוֹדָתוֹ בַּקֹּדֶשׁ אֵיךְ שֶׁהָיָה אוֹמֵר וְדוּי בַּמִּקְוֶה, וְהָיָה מְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ בִּמְסִירוּת נַפְשׁוֹ

כט. הָאַדְמוֹ"ר הַשְּׁלִישִׁי לְשׁוֹשֶׁלֶת סְקַאלְיֶע, נֶכֶד הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ זי"ע וְכַמָּה מִתַּלְמִידָיו, בֶּן אַחַר בֶּן לְהַמַּגִּיד מִזְּלָאטְשׁוֹב זי"ע, נוֹלַד לְאָבִיו רַבִּי בָּרוּךְ פִּנְחָס בִּשְׁנַת תרנ"ח, וְהָיָה נוֹדָע כְּאִישׁ פֶּלֶא וּבַעַל מוֹפֵת, בָּקִי בְּכָל חַדְרֵי תּוֹרָה, אָמְרוּ עָלָיו שֶׁרָאוּ אֶת הַשֵּׁם שַׁדַּי חֲרוּשָׁה עַל מִצְחוֹ הַקָּדוֹשׁ, בַּעַל מְחַבֵּר סֵפֶר הַקָּדוֹשׁ 'צֶמַח דָּוִד', נִסְתַּלֵּק בְּנִיוּ יוֹרֵק בּוֹ' שְׁבָט תשל"ט וּמְנוּחָתוֹ כָּבוֹד בְּהַר־הַזֵּיתִים. רְאֵה עוֹד אוֹדוֹתָיו בְּסִפְרֵנוּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת ו' שְׁבָט הַנַּ"ל.

אֶת אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין, וּמוֹהֲרָא"ש הָיָה תָּמִיד חוֹזֵר עַל הַנִּגּוּן וְהַתְּנוּעָה שֶׁשָּׁמַע מִמֶּנּוּ אָז, אֵיךְ שֶׁהָיָה אוֹמֵר - סְקִילָה, סְקִילָה, סְקִילָה, שְׂרֵפָה שְׂרֵפָה שְׂרֵפָה, וְכוּ' [כַּיָּדוּעַ לְמִי שֶׁשָּׁמַע זֹאת מִפִּי מוֹהֲרָא"ש].

וְהָיָה מוֹהֲרָא"ש תָּמִיד מְשַׁבֵּחַ אֶת הָאַדְמוֹ"ר הַצַּדִּיק הַזֶּה, וְאָמַר שֶׁהָיָה אַ גְרוֹיסֶער עֶהְרְלִיכֶער אִיד [צַדִּיק גָּדוֹל], וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁרָאָה אֶת הָעֲבוֹדָה שֶׁלּוֹ בַּמִּקְוֶה שְׁתַּיִם אוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. וּמַרְאֶה קָדוֹשׁ זֶה נֶחְקַק בּוֹ לְמֶשֶׁךְ כָּל יְמֵי חַיָּיו הַקְּדוֹשִׁים, אֵיךְ שֶׁזָּכָה לִרְאוֹת אִישׁ צַדִּיק מְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ מְסִירוּת נֶפֶשׁ בַּעֲבוּר כְּבוֹד קְדֻשָּׁתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְגַם סִפֵּר דְּבָרִים שֶׁשָּׁמַע מִפֶּה קָדְשׁוֹ אוֹדוֹת גְּדֻלַּת רַבֵּנוּ זַ"ל, כַּמְּבֹאָר לְהַלָּן (סִימָן תקנא).

קלג.

חָסִיד בְּרֶסְלֶב שֶׁעָשָׂה מְנִיעוֹת עַל הַהִתְקָרְבוּת

וְכַאֲשֶׁר רָאָה הַבַּעַל־דָּבָר אֶת עֹצֶם הִתְחַזְּקוּתוֹ בַּהִתְקָרְבוּת לְרַבֵּנוּ זַ"ל, הֶעֱמִיד כְּנֶגְדּוֹ מְנִיעוֹת, הָיָה זֹאת דַּוְקָא בִּדְמוּת חָסִיד בְּרֶסְלֶב אֶחָד שֶׁאַף עָסַק קְצָת בְּהַדְפָּסַת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל - אֲבָל הָיָה בַּעַל־מַחֲלֹקֶת גָּדוֹל, וְאַף שֶׁהָיוּ כַּמָּה חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב מְעַטִּים, גַּם בֵּינֵיהֶם גָּרַם פִּלּוּג, כִּי הָיָה בְּטִבְעוֹ בַּעַל־מַחֲלֹקֶת, וְאָז רָאָה מוֹהֲרָא"ש אֶת גְּנוּת בַּעַל הַמַּחֲלֹקֶת, הֲגַם כְּשֶׁכַּאֲשֶׁר נִפְגַּשׁ עִמּוֹ, הִתְקָרֵב אֵלָיו וְאַף סִיַּע בַּעֲדוֹ לְהָפִיץ אֶת הַסֵּפֶר שֶׁהִדְפִּיס בִּמְקוֹמוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ מַכִּירִים אוֹתוֹ [כִּי בְּמָקוֹם מֻכָּר הָיָה חוֹשֵׁשׁ בִּשְׁלַב זֶה שֶׁל הַהִתְקָרְבוּת - לָצֵאת בְּפִרְסוּם לַהֲפָצַת סְפָרִים, כַּמּוּבָן], עִם כָּל זֹאת הָיָה מַחְלִישׁ מְאֹד אֶת דַּעְתּוֹ, וְכִמְעַט שֶׁהִתְרַחֵק מִדֶּרֶךְ רַבֵּנוּ זַ"ל בִּגְלָלוֹ.

הָיָה זֶה כַּאֲשֶׁר שָׁהָה בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ שֶׁל צֶעהְלִים כַּמָּה שָׁעוֹת, וְיָצָא מִשָּׁם לְאַחַר עֲבוֹדַת קָדְשׁוֹ הָרְצוּפָה בְּהִתְבּוֹדְדוּת וְלִמּוּד

סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, עִם הַ'לִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' שֶׁבְּיָדוֹ עָטוּף בְּשָׁלֹשׁ עֲטִיפוֹת לְהַסְתִּירוֹ מֵעֵין רוֹאִים[ל]. בְּצֵאתוֹ פָּגַשׁ אֶת הַסַּכְסְכָן שֶׁהֵחֵל לְשָׁטְפוֹ: "אַתָּה מְבַיֵּשׁ אֶת רַבֵּנוּ! אַתָּה לֹא לוֹמֵד... כָּל הַבַּחוּרִים אוֹמְרִים כָּכָה"! וּבְהִיוֹתוֹ סָפוּג לְגַמְרֵי בְּדַעַת רַבֵּנוּ זַ"ל, וּבְחִפּוּשׂ אַחַר בְּרֶסְלֶבֶר חָסִיד שֶׁיְּחַזְּקוֹ – עָמַד נִדְהָם בְּאֵלֶם וְהֶלֶם, וְנֶחְלְשָׁה דַּעְתּוֹ וְאַף נָטָה לַחֲשֹׁב לַעֲזֹב הַכֹּל וְכוּ', וְכָךְ מַמְשִׁיךְ בַּהֲלִיכָתוֹ מֵרַאדְנִי סְטְרִיט עַד הָרְחוֹב הָרָחָב טֶעִילֶער, וְחוֹשֵׁב: "זֶהוּ! אֲנִי עוֹזֵב! אִם יָכוֹל לִהְיוֹת כָּזֶה דָּבָר אֶצְלֵנוּ, דִּבְרֵי בִּזּוּי נְמוּכִים כָּאֵלּוּ, וְעוֹד אָמְרוּ עָלָיו שֶׁהוּא אָדָם חָשׁוּב וְהִדְפִּיס כַּמָּה מִסִּפְרֵי רַבֵּנוּ וְכוּ', חָשַׁבְתִּי שֶׁאֶרְאֶה אֵיזֶה ל"ו־צַדִּיק, וְהִנֵּה מִתְנַהֵג כָּכָה... מַה לִּי וְלַצָּרָה הַזֹּאת"?![לא]

קלד.

הִתְחַזְּקוּת וְקַבָּלָה חֲזָקָה לֹא לְהִתְפַּעֵל

אַחַר־כָּךְ הִתְחַזֵּק מְאֹד בְּמַחְשַׁבְתּוֹ: מַה לִּי וְלִשְׁעוֹת לְדִבְרֵי הֶבֶל שֶׁל מַאן דְּהוּא, הֲרֵי אֲנִי עַצְמִי יוֹדֵעַ מַה רַבֵּנוּ זַ"ל עָשָׂה מִמֶּנִּי, כַּמָּה גְּבָרָה הַתְמָדָתִי יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וּבְגִלַּל אֱוִיל שֶׁאֵינוֹ מַחֲרִישׁ – אֶעֱזֹב אֶת מְקוֹר חִיּוּתִי?! הֲרֵי עָדִיף לִי לְנַתֵּק אֶת הַקֶּשֶׁר אִתּוֹ, וְלֹא עִם דְּבַר רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁמְּעוֹרֵר אוֹתִי כָּל־כָּךְ...

וְאָז הֵבִין בְּעֹמֶק הַדַּעַת, שֶׁעָלָיו לְהִזָּהֵר מִלְּהִתְעַסֵּק עִם אֵי־

ל. בֵּית הַכְּנֶסֶת צֶעהְלִים נִמְצָא בִּרְחוֹב רַאדְנִי־קַארְנֶער פִּנַּת רְחוֹב בֶּעדְפָארְד, וְהַיְשִׁיבָה שָׁכְנָה בִּרְחוֹב סָאוּט 9 – (בְּבִנְיָן יְשִׁיבַת "חִפֵּץ־חַיִּים", שֶׁהַנְּהָלַת הַיְשִׁיבָה שֶׁלָּמַד בָּהּ - רָכְשָׁה אוֹתוֹ). וְהָיָה הוֹלֵךְ מֵהַיְשִׁיבָה אֶל הַמְּקוֹם דְּצֶעהְלִים כַּנַּ"ל.

לא. "גַּם עָלַי עָבַר בִּתְחִלַּת הַהִתְקָרְבוּת מַה שֶׁעָבַר וְכוּ' וְכוּ' חֲלִישׁוּת הַדַּעַת גְּדוֹלָה מְאֹד מְאֹד, כִּי רָאִיתִי הֲמוֹן שְׁחִיתוּת שֶׁנַּעֲשָׂה בָּעוֹלָם בִּכְלָל וּבֵין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בִּפְרָט וְכוּ' וְכוּ', עַד שֶׁבָּאתִי לִידֵי הִסְכָּמָה מַה לִּי וְלָהֶם?! עָלַי רַק לְהַכְנִיס אֶת עַצְמִי בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל וּמִשָּׁם אֶשְׁאַב אֶת הִתְחַזְּקוּתִי וְשָׁקַדְתִּי בְּלִקּוּטֵי הֲלָכוֹת בִּשְׁקִידָה וְנוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד ... וּמִשָּׁם כָּל הִתְחַזְּקוּתִי עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, וְיַעֲזֹר לִי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַד הַיּוֹם הָאַחֲרוֹן שֶׁלִּי בְּזֶה הָעוֹלָם, לֹא רַק שֶׁאֲנִי אֶתְחַזֵּק אֶלָּא אֲחַזֵּק אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, מִי שֶׁרַק יָבוֹא לְתוֹךְ בֵּיתִי אֲחַזֵּק אוֹתוֹ כִּי כָּךְ קִבַּלְתִּי מִמּוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יא, מִכְתָּב א־שוּ).

מִי, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, וְרַק לְקַיֵּם מִקְרָא שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים כו, יא): "וַאֲנִי בְּתָמִי אֵלֵךְ", וּלְהַמְשִׁיךְ לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת עַל־פִּי הַדֶּרֶךְ הַתָּם שֶׁקִּבַּלְנוּ מֵרַבֵּנוּ זַ"ל, מִבְּלִי לְצַפּוֹת לְאֵיזוֹ הַעֲרָכָה אוֹ קֶשֶׁר עִם בְּנֵי־אָדָם.

קלה.

בְּעִקְבוֹת הַצַּו לִלְמֹד כָּל יוֹם שֻׁלְחָן־עָרוּךְ

וְהִנֵּה אַחַר תְּקוּפָה בָּהּ הוּא שׁוֹקֵד בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וְכֵן בַּאֲמִירַת חַ"י פְּרָקִים מִשְׁנָיוֹת בִּקְבִיעוּת עֲצוּמָה, הִתְחִיל לִלְמֹד אֶת אַרְבַּעַת חֶלְקֵי שֻׁלְחָן־עָרוּךְ כְּסִדְרָן, וּבַתְּחִלָּה לָמַד רַק אֶת הַמְּחַבֵּר וְהָרַמָ"א, וְהָיָה לוֹ חֵשֶׁק נִמְרָץ מְאֹד לִלְמֹד אֶת כָּל הַ'שֻׁלְחָן־עָרוּךְ' מִתְּחִלָּתוֹ וְעַד סוֹפוֹ, וְאָכֵן הִתְיַשֵּׁב בִּסְעָרָה גְּדוֹלָה, לִלְמֹד עוֹד וְעוֹד, סִימָן אַחַר סִימָן, וְהִתְמִיד מְאֹד בּוֹ, עַד שֶׁבִּזְמַן קָצָר וְהִנֵּה הוּא כְּבָר אוֹחֵז בְּסִימָן צ' – הִלְכוֹת תְּפִלָּה. וְלִבּוֹ שָׂמֵחַ, שֶׁהִנֵּה הוּא נִכְנַס לְשַׁעֲרֵי תּוֹרָה, וּמְצַיֵּת אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל בְּמַה שֶׁעוֹרֵר בְּיוֹתֵר עַל לִמּוּד שֻׁלְחָן־עָרוּךְ.

וְאַחַר־כָּךְ הִמְשִׁיךְ לִלְמֹד שֻׁלְחָן־עָרוּךְ עַד שֶׁסִּיְּמוֹ כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, וְאַחַר־כָּךְ לָמַד אוֹתוֹ עִם כָּל נוֹשְׂאֵי הַכֵּלִים, וְנַעֲשָׂה בָּקִי בַּהֲלָכָה מְאֹד, בְּכָל אַרְבַּעַת חֶלְקֵי שֻׁלְחָן־עָרוּךְ.

וְסִפְּרֵי[לב], שֶׁבִּימֵי בַּחֲרוּתוֹ, הָיָה לוֹמֵד בְּכָל יוֹם וָיוֹם, בִּקְבִיעוּת עֲצוּמָה, חֹק וְלֹא יַעֲבוֹר – עֲשָׂרָה סִימָנִים בְּשֻׁלְחָן־עָרוּךְ כְּסִדְרָן. [וְעַד זִקְנָה וְשֵׂיבָה הָיָה מוֹהֲרָא"ש מַתְמִיד וּבָקִי בַּהֲלָכָה מְאֹד מְאֹד, וְהָיָה רוֹכֵשׁ כָּל מִינֵי סְפָרִים הַמְדַבְּרִים מִכָּל הַהֲלָכוֹת הַקַּיָּמוֹת לְעֲבֹדָה וּלְמַעֲשֶׂה, וְכֵן סִפְרֵי שוּ"ת, בֵּרוּרֵי הֲלָכָה וְקִצּוּרִים וְכוּ', וְהָיָה הוֹגֶה בָּהֶם בְּהַתְמָדָה גְּדוֹלָה][לג].

לב. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כח, מִכְתָּב ד־תקכח.

לג. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָנִים רעא, ערב, רצו, רצז.

קלו.

עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת, סְפֵקוֹת וּבִלְבּוּלִים

כְּמוֹ לְכָל אֶחָד הַנִּכְנָס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, כָּךְ פָּגַשׁ מוֹהַרָא"ש לְפִי בְּחִינָתוֹ אֶת עוֹלָם הַיְרִידוֹת, הַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת הַסְּפֵקוֹת וְהַבִּלְבּוּלִים, כִּי הָיְתָה קָשָׁה עָלָיו מְאֹד מְאֹד הָעֲבוֹדָה, כִּי מִצַּד אֶחָד טִבְעוֹ הָיָה שֶׁהָיָה בָּחוּר מְאֹד חַבְרוּתִי, וְהָיָה מֻקָּף בַּהֲמוֹן חֲבֵרִים, וּבְדֶרֶךְ כְּלָל, עוֹד מִהְיוֹתוֹ יֶלֶד בַּתַּלְמוּד תּוֹרָה – כָּל בְּנֵי כִּתָּתוֹ נִמְשְׁכוּ אַחֲרָיו, וְכֵן כְּשֶׁגָּדַל – כֵּן הָיָה בְּכָל הַכִּתּוֹת, שֶׁכֻּלָּם הָיוּ חֲבֵרָיו. וְגַם כְּשֶׁעָלָה לִלְמֹד בִּישִׁיבָה – הִתְיַדֵּד עִם כֻּלָּם. אַךְ כַּאֲשֶׁר קִבֵּל עָלָיו אֶת עֹל הָעֲבוֹדָה, וְהֵחֵל לִבְרֹחַ אֶל הִתְבּוֹדְדוּת, וְהֶצְרַךְ לִהְיוֹת זְמַן רַב בִּבְדִידוּת, וְלִפְרֹשׁ מֵחֶבְרַת הַחֲבֵרִים – זֶה הָיָה קָשֶׁה לוֹ מְאֹד, כִּי הָיָה הֵפֶךְ טִבְעוֹ לְגַמְרֵי. וְכֵן גַּם בְּלִמּוּד, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה רָגִיל לִלְמֹד כְּלָל – וְהִנֵּה הִתְחִיל לְהַתְמִיד, לָכֵן עָבְרוּ עָלָיו יְרִידוֹת רַבּוֹת וַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת, כִּי הָיוּ שְׁנֵי הֲפָכִים בְּנוֹשֵׂא אֶחָד[לד].

קלז.

הִתְחַזְּקוּת מֵחֲזָרָה בְּסֵפֶר 'שִׁבְחֵי הָר"ן'

עִם כָּל זֹאת, הִתְגַּבֵּר עַל זֶה מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ מֵחָדָשׁ. וְזֶה הָיָה לוֹ לְעֵזֶר גָּדוֹל, שֶׁבְּכָל יוֹם חָזַר עַל הַסְּעִיפִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'שִׁבְחֵי הָר"ן', מִמַּה שֶׁעָבַר עַל רַבֵּנוּ ז"ל, וְאֵיךְ שֶׁהוּא הִתְחַזֵּק, וְכֵן אֶת גֹּדֶל הַתְּמָדָתוֹ בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, בִּתְפִלָּה וּבְהִתְבּוֹדְדוּת, וְעַל זֶה חָזַר בְּכָל יוֹם מֵחָדָשׁ, וְזֶה נָתַן לוֹ אֶת הַחִזּוּק הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר[לה].

לד. וּרְאֵה לְקַמָּן סִימָן קמב.

לה. "כְּשֶׁהָיִיתִי בְּגִיל צָעִיר – חָזַרְתִּי הַרְבֵּה פְּעָמִים עַל הַנְהָגוֹת רַבֵּנוּ ז"ל, הַמּוּבָאוֹת בְּ'שִׁבְחֵי־הָר"ן', וְתָמִיד כְּשֶׁהָיְתָה לִי אֵיזוֹ חֲלִישׁוּת הַדַּעַת, עָבַרְתִּי עוֹד פַּעַם עַל הַנְהָגוֹת רַבֵּנוּ ז"ל, כִּי רָאִיתִי אֵיךְ שֶׁרַבֵּנוּ ז"ל הָיָה עַקְשָׁן גָּדוֹל עַל לִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה, שֶׁלָּמַד הַרְבֵּה מְאֹד, וְכֵן דִּבֵּר הַרְבֵּה עִם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאָמַר הַרְבֵּה תְּהִלִּים וּתְפִלּוֹת, וְהִשְׁתַּדַּלְתִּי לְחַקּוֹת אֶת רַבֵּנוּ ז"ל וְכוּ'. בְּכָל פַּעַם שֶׁנִּפְלָה עָלַי עַצְבוּת מְרִירוּת

קלח.

בְּעִקְּבוֹת הַנְהָגַת רַבֵּנוּ בְּלִמּוּד עֵין יַעֲקֹב וּגְמָרָא

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה אֶת הַנְהָגַת רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁלָּמַד הַרְבֵּה 'עֵין יַעֲקֹב'. הֶחְלִיט אַף הוּא לִלְמֹד אַגָּדוֹת חֲזַ"ל שֶׁבְּ'עֵין־יַעֲקֹב' כְּסִדְרָן. עַד שֶׁסִּימוֹ כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, וְאָז אָמַר לְעַצְמוֹ, שֶׁכְּעֵת יַתְחִיל לַעֲשׂוֹת לְעַצְמוֹ סֵדֶר לִמּוּד בַּשַּ"ס כְּסִדְרָן - לִלְמֹד מַסֶּכֶת אַחַר מַסֶּכֶת, עַד סִיּוּם כָּל הַל"ו מַסֶּכְתּוֹת עַד גְּמִירָא. וְאַף שֶׁהָיָה קָשֶׁה הֲבָנָה מְאֹד, עִם כָּל זֹאת, הִתְחִיל לוֹמַר דַּפִּים גְּמָרָא, בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת, וְזֶה הִכְנִיס בּוֹ חֵשֶׁק עָצוּם לִזְכּוֹת לְסַיֵּם אֶת כָּל הַשַּ"ס, וּבְיוֹתֵר הוֹעִילָה לוֹ הַשִּׂיחָה ע"ו בְּסֵפֶר 'שִׂיחוֹת הָר"ן'[לו], וּבָעַר לִבּוֹ מְאֹד מְאֹד לִלְמֹד בְּכָל יוֹם הַרְבֵּה דַּפִּים גְּמָרָא, סִימָנִים שֶׁלְּחָן־עָרוּךְ וְחַ"י פְּרָקִים מִשְׁנָיוֹת, מִלְּבַד זֹאת שֶׁחָזַר הֲמוֹן פְּעָמִים עַל שְׁנֵי הַכְּרָכִים 'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' שֶׁהָיוּ בְּיָדוֹ.

קלט.

מַסַּע הַחִפּוּשׂ אַחַר כְּרָכֵי 'לִקּוּטֵי הֲלָכוֹת'

כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן הָיוּ חֲסֵרִים לְמוֹהֲרָא"ש חֲלָקִים מִכַּרְכֵי הַ'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת', הָיָה מַגִּיעַ כִּמְעַט בְּכָל יוֹם לַחֲנוּת הַגְּדוֹלָה שֶׁל ר' מֹשֶׁה לֵיב לֵוִין הַנַּ"ל, שֶׁמְּאֹד הִתְיַדֵּד עִמּוֹ, וְהוּא עָזַר לוֹ הַרְבֵּה לְהַשִּׂיג אֶת שְׁאָר חֲלָקֵי הַ'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת', אַחֲרֵי שֶׁהָיָה כְּבָר בָּקִי בִּשְׁנֵי הַחֲלָקִים הַנִּזְכָּרִים הֵיטֵב.

יוֹם אֶחָד בָּא מוֹהֲרָא"ש כְּדַרְכּוֹ לַחֲנוּת שֶׁלּוֹ לְבָרֵר אִם הִשִּׂיג עוֹד חֲלָקִים, וְקָרָא ר' מֹשֶׁה לְעֶבְרוֹ בְּשִׂמְחָה: "הִשַּׂגְתִּי בַּעֲבוּרְךָ

וְדִכָּאוֹן, חֲלִישׁוּת הַדַּעַת וּסְפֵקוֹת כו', תֵּכֶף וּמִיָּד רָצִתִּי עוֹד פַּעַם לְהִסְתַּכֵּל בְּהַנְהָגוֹת רַבֵּנוּ זַ"ל, וְרָאִיתִי אֵיךְ שֶׁגַּם עַל רַבֵּנוּ זַ"ל עָבַר כָּל זֶה, כִּי הוּא בְּפֵרוּשׁ גִּלָּה לָנוּ שֶׁהָיוּ לוֹ אֶלֶף יְרִידוֹת בְּיוֹם אֶחָד, וְזֶה חִזֵּק אוֹתִי מְאֹד" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק יד, מִכְתָּב א־תתקכה).

לו. כְּשֶׁזָּכִיתִי לִרְאוֹת אֶת הַשִּׂיחָה ע"ו, בְּעִנְיַן סֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד, וְכֵן הַנְהָגַת רַבֵּנוּ זַ"ל בִּימֵי נַעֲרוּתוֹ, שֶׁהִתְמִיד וְשָׁקַד עַד מְאֹד מְאֹד, וְטִיֵּל בְּכָל חֶלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה (עַיֵּן שִׂבְחֵי הָר"ן, סִימָן ז'), תֵּאָמֵין לִי שֶׁשּׁוּם בְּרִיָּה כְּבָר לֹא הָיְתָה יְכוֹלָה לְהָזִיז אוֹתִי מִזֶּה אֲפִלּוּ כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כב, מִכְתָּב ג־שסג).

יוֹרֶה דֵּעָה חֵלֶק א'[לז]", וְהָיָה כָּל־כָּךְ שָׂמֵחַ עַל זֶה כְּעַל כָּל הוֹן דְּעָלְמָא, וּמֵרֹב הִתְרַגְּשׁוּת וְשִׂמְחָה עֲצוּמָה תָּפַס אֶת יְדֵי הַמּוֹכֵר וְהֵחֵל לִרְקֹד אִתּוֹ בְּטַבּוּר הַחֲנוּת.

וְשׁוּב מִהֵר לָשֶׁבֶת עַל הַכְּרַךְ הַזֶּה פְּעָמִים רַבּוֹת וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְאַחַר־כָּךְ מָצָא בִּשְׁבִילוֹ עוֹד חֲלָקִים: יוֹרֶה דֵּעָה חֵלֶק שֵׁנִי, וְכֵן אֹרַח חַיִּים חֵלֶק שֵׁנִי, וְחֵלֶק שְׁלִישִׁי. וּבְכָל חֵלֶק וְחֵלֶק שֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו – הָיָה שָׂמֵחַ כָּל־כָּךְ, בְּשִׂמְחָה שֶׁאֵין דּוֹמֶה לָהּ, וְאִי אֶפְשָׁר לְהַסְבִּירָהּ כְּלָל. כִּי מְאֹד מְאֹד נִקְשַׁר אֶל סִפְרֵי 'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת'.

וּבַתְּקוּפָה הַהִיא הִדְפִּיסוּ בִּירוּשָׁלַיִם עִיר־הַקֹּדֶשׁ אֶת הַ'לִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת', בַּחֲסוּתוֹ שֶׁל הָרַב הֶחָסִיד ר' מֹשֶׁה יְרוּסְלַבְסְקִי זַ"ל[לח], שֶׁבִּהְיוֹתוֹ בַּעַל יְכֹלֶת הוֹזִיל מִכַּסְפּוֹ לְהַדְפִּיס אֶת הַחֲלָקִים שֶׁהָיוּ חֲסֵרִים בְּ'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת', וְזוֹ הָיְתָה לְמוֹהֲרָא"ש יְשׁוּעָה גְּדוֹלָה, כִּי בְּיוֹם שֶׁהִשִּׂיג אֵיזֶה כְּרַךְ מִ'לִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' הָיָה אֶצְלוֹ יוֹם חַג מַמָּשׁ מֵרֹב שִׂמְחָה, וְלָמַד בּוֹ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, עַד שֶׁהִשִּׂיג אַחַר־כָּךְ אֶת כְּרַךְ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט חֵלֶק א', וּכְבָר הָיָה לוֹ אֶת כָּל הַסֵּט, מִלְּבַד אֶת הַכְּרַךְ הָאַחֲרוֹן (חֵלֶק ב', חֹשֶׁן־מִשְׁפָּט) לֹא הִדְפִּיסוּ אָז [וּרְאֵה לְקַמָּן בִּתְחִלַּת שְׁנַת תשי"ט, שֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו בַּדּוֹאַר וְכוּ', עַיֵּן שָׁם].

כִּי כָּל חֵלֶק שֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו הָיָה כָּל חִיּוּתוֹ וְהִתְחַזְּקוּתוֹ, וְחָזַר עַל כָּל כְּרַךְ פְּעָמִים רַבּוֹת, וְזֶה נָתַן לוֹ הַרְבֵּה הִתְחַזְּקוּת, וְלוּלֵא סִפְרֵי 'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' – לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַחֲזִיק מַעֲמָד כְּלָל בְּכָל מַה שֶׁעָבַר עָלָיו, וְזֶה נָתַן לוֹ אֶת כָּל הַחִיּוּת.

קמ.

הַנָּדָר שֶׁנָּדַר בִּצְעִירוּתוֹ לְהַדְפִּיס אֶת כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ

בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁל חִפּוּשׂ אַחַר כְּרַכֵּי 'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' וּשְׁאָר סִפְרֵי

לז. שֶׁנִּדְפַּס בִּשְׁנַת תש"י.

לח. נִפְטַר י"ט סִיוָן תשי"ח.

רַבֵּנוּ זַ"ל אֵצֶל כָּל מוֹכְרֵי הַסְּפָרִים, נִתְקַל בְּקֹשִׁי גָּדוֹל, כִּי הָיָה קָשֶׁה מְאֹד לִמְצֹא אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, כִּי לֹא הָיָה מָצוּי כְּלָל, וְלָכֵן עַד שֶׁהִשִּׂיג כָּל סֵפֶר – בָּא לוֹ בִּיגִיעָה גְּדוֹלָה מְאֹד וּבִמְחִיר מֻפְקָע. וְנָדַר אָז נֶדֶר לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא[לט]: – כַּאֲשֶׁר יַעֲזֹר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְיִתְחַתֵּן, יַדְפִּיס אֶת כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וִיפִיצֵם בְּכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל מַמָּשׁ בִּפְרוּטוֹת![מ] וְהָיָה מִתְפַּלֵּל עַל זֶה בְּכָל יוֹם וָיוֹם, כִּי הֱיוֹת וְלוֹ בָּא כָּל־כָּךְ קָשֶׁה לְהַשִּׂיג כָּל סֵפֶר מִסִּפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, לָכֵן קִבֵּל עַל עַצְמוֹ שֶׁיַּדְפִּיס אֶת כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל וְלַעֲסֹק בְּהַדְפָּסָה וַהֲפָצָה. כִּי רָאָה מַה הַסְּפָרִים יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת – לְחוֹלֵל מַהְפֵּכָה בְּנֶפֶשׁ בָּחוּר צָעִיר, וְלַהֲפֹךְ אוֹתוֹ מֵהֵפֶךְ אֶל הֵפֶךְ[מא], וְרָאָה אֶת הַטּוֹבוֹת שֶׁיָּצְאוּ לוֹ מִלִּמּוּד סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, לָכֵן נִסְכַּם אֶצְלוֹ – כְּשֶׁיִּתְחַתֵּן יַעֲסֹק הַרְבֵּה בְּהַדְפָּסָה וּבַהֲפָצָה[מב].

קמא.

דַּוְקָא הַלִּמּוּד בְּלִקּוּטֵי הֲלָכוֹת נָתַן חֵשֶׁק לְכָל הַלִּמּוּדִים

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש[מג]: הִשְׁקַעְתִּי יְמֵי נְעוּרַי בְּלִמּוּד סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל וּמוֹהַרְנַ"תְ זַ"ל, וּבִפְרָט בְּלִמּוּד סִפְרֵי 'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת', עַל כָּל כְּרַךְ וּכְרַךְ שֶׁקִּבַּלְתִּי בְּקֹשִׁי גָּדוֹל אַחַר מַאֲמָצִים רַבִּים – חָזַרְתִּי עָלָיו שׁוּב וְשׁוּב... הָיִיתִי מַתְמִיד נוֹרָא בַּסְּפָרִים הָאֵלּוּ בְּעַקְשָׁנוּת גְּדוֹלָה וַעֲצוּמָה, וְחָזַרְתִּי עֲלֵיהֶם פְּעָמִים רַבּוֹת כָּל־כָּךְ... שֶׁכָּל

לט. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק פב, מִכְתָּב יז־תתקעד.

מ. עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן שג.

מא. אִם אֲנִי הַקָּטָן וְכוּ' זָכִיתִי לְהִתְקָרֵב עַל־יְדֵי סֵפֶר אֶחָד, אֲנִי מַכְרָח לְמַלֵּא אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ עִם סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קנט, מִכְתָּב ג־תשפז)

מב. בְּעִנְיַן חֶשְׁקוֹ לַהֲפָצָה, רָאוּי לְצַיֵּן שֶׁבִּימֵי בַּחֲרוּתוֹ, רָאָה כַּמָּה מֵאַנַ"שׁ הַיְקָרִים, שֶׁהָלְכוּ תָּמִיד עִם מִזְוָדָה מְלֵאָה בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וּבְכָל בֵּית הַכְּנֶסֶת פָּתְחוּ אֶת הַמִּזְוָדָה עַל הַשֻּׁלְחָן וְהִנִּיחוּ אֶת זֶה שָׁם, וּבְתוֹךְ כָּךְ הָלְכוּ לְהִתְפַּלֵּל, וַאֲנָשִׁים נִגְּשׁוּ לְחַפֵּשׂ בְּתוֹךְ הַמִּזְוָדָה, זֶה מָצָא לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן, וְזֶה מָצָא לִקּוּטֵי תְּפִלּוֹת, וְזֶה שִׂיחוֹת הָרַ"ן, זֶה עָלִים לִתְרוּפָה וְכוּ', וְכָךְ הֵפִיצוּ אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, אַשְׁרֵיהֶם וְאַשְׁרֵי חֶלְקָם (אִמְרֵי מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק א', סִימָן שע).

מג. סִפּוּר הַהִתְקָרְבוּת, שִׁיעוּר לֵיל שִׁישִׁי, כִּי תֵצֵא תשע"ג.

אָדָם, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, אֲפִלּוּ אִם הוּא בַּעַל רֹאשׁ סָתוּם כִּדְלַעַת, אִם הָיָה חוֹזֵר כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה – מֵרֹב חֲזָרָה, הַדְּבָרִים הָיוּ נִשְׁאָרִים חֲקוּקִים בְּמוֹחוֹ וְזִכְרוֹנוֹ לָנֶצַח[מד].

וְאַף שֶׁאָבִי־מוֹרִי זי"ע הָיָה מְדַרְבֵּן אוֹתִי בִּתְדִירוּת: "הַשְׁקֵעַ רֹאשְׁךָ בְּשַׁ"ס וּפוֹסְקִים"! אֲבָל לֹא הָיִיתִי מְסֻגָּל לְהִתְנַתֵּק מֵהַלִּמּוּד הַזֶּה, כִּי כָּל כְּרַךְ וּכְרַךְ מֵהַלִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת הָיָה לִי כָּל־כָּךְ קָשֶׁה לְהַשָּׂגָה, וְכַאֲשֶׁר כְּבָר הִשַּׂגְתִּי אַחַר יְגִיעָה רַבָּה – הִסְתָּעַרְתִּי עָלָיו בִּתְשׁוּקָה עֲצוּמָה, וְלֹא הִנַּחְתִּיו מִיָּדִי עַד שֶׁהָיִיתִי בָּקִי בּוֹ הֵיטֵב. וְאָמְנָם, דַּוְקָא הַלִּמּוּד הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, עוֹרֵר אוֹתִי לְהַתְמָדָה בְּכָל שְׁאָר חֶלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וּלְלִמּוּד שַׁ"ס וּפוֹסְקִים בְּרִבּוּי עָצוּם. הָיִיתִי אָז בְּגִיל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה – עַקְשָׁן גָּדוֹל מְאֹד!

קמב.

הַלִּמּוּד בְּלִקּוּטֵי הֲלָכוֹת חִזֵּק לַעֲמֹד עַל עָמְדוֹ

הַחִזּוּק שֶׁשָּׁאַב מֵהַלִּמּוּד בַּ'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' הָיָה מוֹעִיל לוֹ מְאֹד, כִּי הָיָה מְבַלֶּה כַּמָּה שָׁעוֹת בְּכָל יוֹם בְּהִתְבּוֹדְדוּת מִבְּנֵי־אָדָם, [בְּשִׂיחָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּבִקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹ, שֶׁיִּזְכֶּה לָצֵאת מֵהַחֹשֶׁךְ, וְשֶׁיָּאִיר לוֹ אֶת אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ וְכוּ']. וְזֶה הָיָה נֶגֶד טִבְעוֹ הַחַבְרוּתִי וְהַמְעֹרָב בֵּין הַבְּרִיּוֹת, וְהוּא הִרְגִּישׁ קְשָׁיִים גְּדוֹלִים. אַךְ הוּא הִכְרִיחַ אֶת עַצְמוֹ מְאֹד מְאֹד לִהְיוֹת מְבֻדָּד, וּבְלָה הַרְבֵּה מְאֹד בְּכָל יוֹם בְּהִתְבּוֹדְדוּת, וְכֵן הִתְמִיד וְשָׁקַד מְאֹד עַל אֲמִירַת חַ"י פְּרָקִים מִשְׁנָיוֹת, כָּל יוֹם – חֹק וְלֹא יַעֲבֹר, וְכֵן גָּרַס הַרְבֵּה דַּפִּים גְּמָרָא, וְהַרְבֵּה סִימָנִים שֻׁלְחָן־עָרוּךְ, וּבֵין כָּךְ סִיֵּם כַּמָּה מַסֶּכְתּוֹת

מד. רְאֵה בְּ'שִׂיחוֹת מוֹהַרָא"ש' (חֵלֶק ב, עַמּוּד קטו): "בִּימֵי בַּחֲרוּתוֹ חָזַר כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה עַל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, עַד שֶׁבְּמֶשֶׁךְ כָּל יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו נִשְׁאֲרוּ חֲקוּקִים בְּתוֹךְ דְּמוֹ – שֶׁזּוֹכֵר זֹאת הֵיטֵב, וּבֶאֱמֶת בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ הוּא נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד, וְאָמַר, שֶׁמֵּאָז הַמַּחֲלֹקֶת נֶחְלַשׁ קְצָת, וּלְפָנֶיהָ הָיָה זוֹכֵר, לֹא רַק כָּל הֲלָכָה בְּלִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת וְעַל אֵיזוֹ תּוֹרָה הִיא בְּנוּיָה, אֶלָּא הָיָה יָכוֹל לוֹמַר אֶת הַתַּמְצִית מֵהָאוֹת שֶׁבְּאוֹתָהּ הֲלָכָה בְּעַל פֶּה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן גַּם אַחֲרֵי זֶה הָיָה כֹּחַ זִכְרוֹנוֹ מַשֶּׁהוּ שֶׁלֹּא יְאֻמַּן כִּי יְסֻפַּר, וְאָמַר, שֶׁלָּמַד אֶת כֹּחַ הַחֲזָרָה וְהַזִּכָּרוֹן מֵאָבִיו", עַיֵּן שָׁם.

כְּסִדְרָן וְכֵן חֵלֶק גָּדוֹל מֵהַשֻּׁלְחָן־עָרוּךְ אֹרַח־חַיִּים, וְזֶה נָתַן לוֹ סִפּוּק גָּדוֹל מְאֹד[מה].

קמג.

בֵּין הַגְּבָלַת הַיְשִׁיבָה לְתִשּׁוּקָה לְהִתְעַלּוֹת

כְּבָחוּר צָעִיר, נֶאֱלַץ לִהְיוֹת מֻגְבָּל בְּסֵדֶר הַיְשִׁיבָה – וְהִצְטָעֵר מְאֹד, כִּי לוֹ בָּעַר הַלֵּב לִהְיוֹת בִּבְדִידוּת, וּלְהַתְמִיד בְּשִׁעוּרִין כְּסִדְרָן עַל־פִּי דֶּרֶךְ רַבֵּנוּ זַ"ל, וּלְהַתְמִיד בְּהִתְבּוֹדְדוּת. וְלָכֵן הִתְקַשָּׁה מְאֹד לְהַגְבִּיל אֶת עַצְמוֹ לְסִדְרֵי הַיְשִׁיבָה. וּבְכָל זֹאת עָשָׂה כָּל מִינֵי תַּכְסִיסִים אֵיךְ לְנַצֵּל אֶת הַזְּמַן שֶׁלֹּא הָיָה מְחֻיָּב לְסִדְרֵי הַיְשִׁיבָה, וְשָׁקַד בִּשְׁקִידָה עֲצוּמָה בְּמִשְׁנָה, בִּגְמָרָא וּבְשֻׁלְחָן־עָרוּךְ, וּבְיוֹתֵר בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל וּבְהִתְבּוֹדְדוּת.

קמד.

עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת וְהִתְחַזְּקוּת בְּכָל מִינֵי הִתְחַזְּקוּת

הָיוּ לוֹ עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת בְּלִי סוֹף, כִּי מִצַּד אֶחָד בָּעַר לִבּוֹ לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ וְלַעֲזֹב אֶת כָּל הַבְלֵי הָעוֹלָם הַזֶּה וְלֵישֵׁב רַק בְּהִתְבּוֹדְדוּת וְלִמּוּד תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וּמֵאִידָךְ הֶצְרַךְ לִנְסֹעַ בְּכָל יוֹם אַרְבַּע שָׁעוֹת, הָלוֹךְ וַחֲזוֹר לַיְשִׁיבָה, וְגַם שָׁם לִהְיוֹת מֻגְבָּל, וְזֶה מַה שֶּׁבִּלְבֵּל אוֹתוֹ מְאֹד, וְהַדָּבָר הַזֶּה לֹא נָתַן לוֹ מָנוֹחַ. עִם כָּל זֹאת הוּא הִתְחַזֵּק בְּכָל מִינֵי הִתְחַזְּקוּת בְּהַשְׁרָאַת הַלִּמּוּד בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל[מו]. וְעַל־יְדֵי רִבּוּי הַתְמָדָתוֹ בִּ'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' – נִפְתְּחוּ עֵינָיו לְהָבִין אֶת דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בִּ'לִקּוּטֵי־מוֹהַרַ"ן', גַּם בַּתּוֹרוֹת הָאֲרֻכּוֹת וְהַקָּשׁוֹת, וְהָיָה רָגִיל לַעֲשׂוֹת מֵהַתּוֹרוֹת – תְּפִלּוֹת, וְזֶה הֶחְיָה אוֹתוֹ מְאֹד.

מה. רְאֵה לְעֵיל סִימָן קלז.

מו. "מָה אֹמַר לְךָ, כְּשֶׁאֲנִי הָיִיתִי בְּצָרוֹת צְרוּרוֹת, לֹא עָזַבְתִּי כְּרֶגַע אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וְזָכִיתִי לִלְמֹד כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ אֶת חֶלְקֵי 'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת', וְסִיַּמְתִּי אוֹתָם בְּכָל חֹדֶשׁ" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ט', מִכְתָּב א־עג).

[וְכַאֲשֶׁר הָיָה[מז] אֵצֶל הָרַב הֶחָסִיד רַבִּי שְׁמוּאֵל הוֹרְבִּיץ זַ"ל, וְהוּא סִפֵּר לוֹ, שֶׁדַּרְכּוֹ לְהִתְבּוֹדֵד וְלַעֲשׂוֹת וִדּוּי דְּבָרִים עִם לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן פָּתוּחַ, וְהוּא כְּמוֹ וִדּוּי דְּבָרִים לִפְנֵי הַצַּדִּיק[מח].

וּמֵאָז הִתְחִיל בְּעַצְמוֹ לְהִתְבּוֹדֵד עַל סֵדֶר הַתּוֹרוֹת מִלִּקּוּטֵי מוֹהַר"ן עִם סֵפֶר פָּתוּחַ, וְדִפְדֵּף תּוֹרָה אַחַר תּוֹרָה, וְכָל־כָּךְ הִרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ בָּזֶה, עַד שֶׁהָיְתָה תְּקוּפָה אֲרֻכָּה שֶׁהִתְבּוֹדֵד בְּכָל יוֹם עַל כָּל הַלִּקּוּטֵי מוֹהַר"ן, וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ לְקַיֵּם אֶת כָּל הַנֶּאֱמָר בְּכָל תּוֹרָה וְתוֹרָה, וְזֶה הִכְנִיס בּוֹ בְּקִיאוּת עֲצוּמָה בְּלִקּוּטֵי מוֹהַר"ן[מט]].

קמה.

הִתְנַהֲגוּת בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה בְּבַחֲרוּת

וְסִפֵּר מוֹהַרָא"ש מֵהִתְנַהֲגוּתוֹ בִּימֵי־בַחֲרוּתוֹ[נ]: "אִם הָיִיתִי מְסַפֵּר לָכֶם רַק אֶחָד מֵאֶלֶף, אֵיךְ שֶׁהִקְפַּדְתִּי בִּשְׁמִירַת הָעֵינַיִם, הָאָזְנַיִם הַחֹטֶם, וְהַפֶּה, הֱיִיתֶם מִשְׁתּוֹמְמִים, אֵיךְ עָבַדְתִּי עַל כָּךְ מִימֵי הַנְּעוּרִים דַּיְקָא, בְּהַתְמָדָה וּבִשְׁקִידָה רַבָּה, וּבִפְרָטִיּוּת עַל דְּבָרִים בְּטֵלִים, נִשְׁמַרְתִּי בָּזֶה יָמִים וְשָׁנִים, וְהָיוּ לִי נִסְיוֹנוֹת רַבִּים עַל כָּךְ, כִּי הָיוּ לִי הַרְבֵּה חֲבֵרִים, שֶׁלֹּא הָיוּ נִזְהָרִים בָּזֶה, וּכְדֶרֶךְ

מז. וְהַנִּרְאֶה שֶׁזֶּה הָיָה בִּימֵי אַבְרֵכוּתוֹ שֶׁבִּקֵּר אֶת הָרַב הֶחָסִיד הַנַּ"ל בְּבֵיתוֹ בְּעִיר־הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם.

מח. וְהֶרְאָה מוֹהַרָא"ש סְמוּכִין לָזֶה מִמַּה שֶׁכָּתוּב בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'יִשְׂמַח לֵב' (עַל מַסֶּכֶת שַׁבָּת) שֶׁבְּסוֹף סֵפֶר 'מְאוֹר עֵינַיִם', וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ שָׁם: וּבַדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים, כְּשֶׁלּוֹמְדִים דִּבְרֵי שׁוּם תַּנָּא וְחָכָם מִדִּבְרֵי הַקַּדְמוֹנִים, שֶׁהַדָּבָר הַהוּא הוּא חִיּוּת וּמוֹחִין שֶׁלּוֹ, וְהָאָדָם הַלּוֹמֵד וּמְדַבֵּר דְּבָרָיו, מְדַבֵּק וּמַכְנִיס חִיּוּת וּמוֹחִין שֶׁלּוֹ לְתוֹךְ הַדִּבּוּרִים, וְנִקְרָא אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, וּלְכָךְ מְחַיֶּה אוֹתוֹ, שֶׁמַּכְנִיס הַחִיּוּת בְּהַדִּבְרִים, שֶׁלְּכָךְ אָמְרוּ (יְבָמוֹת צ"ז ע"א) שִׂפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר, וְאֶפְשָׁר לוֹמַר כִּי זֶהוּ בְּחִינַת הִשְׁתַּטְּחוּת עַל קִבְרֵי צַדִּיקִים, כִּי דִּבּוּרֵי הַצַּדִּיק שָׁם הוּא קָבוּר וְטָמוּן הַחִיּוּת שֶׁלּוֹ כָּאָמוּר, וְזֶה הַלּוֹמֵד, בְּהִכָּנְסוֹ עִם הַחִיּוּת וּמוֹחִין שֶׁלּוֹ לְתוֹךְ הַחִיּוּת וּמוֹחִין שֶׁל הַצַּדִּיק שֶׁטָּמַן בִּדְבָרָיו, נִקְרָא אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, וְשִׂפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר, כַּנּוֹדָע זֶה מִדִּבְרֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב נִשְׁמָתוֹ בְּגַנְזֵי מְרוֹמִים, וְנִקְרָא בְּחִינָה זוֹ הִשְׁתַּטְּחוּת עַל קִבְרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵן דִּבְרֵיהֶם שֶׁלּוֹמֵד וּמַזְכִּיר הַיּוֹם הַלּוֹמֵד וּלְכָךְ מְחַיֶּה מוֹחִין שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק.

מט. שִׂיחוֹת מוֹהַרָא"ש, חֵלֶק ד', עַמּוּד עט.

נ. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק לד, מִכְתָּב ה־תקעג.

בְּנֵי הַנְּעוּרִים שֶׁמְּפַטְפְּטִים כָּל הָעוֹלֶה עַל רוּחָם. וּבְחַסְדֵי הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ אֲנִי תָּמִיד הִתְחַמַּקְתִּי מֵהֶם, וְשָׁקַדְתִּי בִּתְפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינִי לְבֵין קוֹנִי, וּבִמְקוֹם לְדַבֵּר וְלָשִׂיחַ עִם חֲבֵרִים פִּטְפּוּטֵי דְּבָרִים בְּטֵלִים, בָּרַחְתִּי אֶל קוֹנִי. וְהָיוּ לִי עַל זֶה נִסְיוֹנוֹת רַבִּים, אֲבָל רֹב הַחֵשֶׁק וְהַתְּשׁוּקָה שֶׁהָיוּ לִי לְחַקּוֹת אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל, הִיא שֶׁעָמְדָה לִי. וְאַל תַּחְשְׁבוּ כִּי קָנִיתִי וְזָכִיתִי מִן הַהֶפְקֵר כְּלָל, רַק הִשְׂכַּלְתִּי, תְּהִלָּה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, מְאֹד מְאֹד בִּימֵי בַּחֲרוּתִי, וְכִמְעַט שֶׁלֹּא דִּבַּרְתִּי עִם אַחֵר כְּלָל, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁדִּבַּרְתִּי - הָיוּ אֵלּוּ רַק דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה, וְהִיא שֶׁעָמְדָה לִי.

קמו.

מְחַפֵּשׂ עֲצוֹת אֵיךְ לוֹמַר תִּקּוּן־חֲצוֹת כָּל לַיְלָה

וְהִנֵּה כַּאֲשֶׁר נוֹדַע לוֹ גֹּדֶל הַחִיּוּב עַל־פִּי דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל לוֹמַר בְּכָל לַיְלָה 'תִּקּוּן־חֲצוֹת', מִיָּד רָצָה לְקַיֵּם זֹאת בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת. אַךְ לֹא יָכֹל לְבַצֵּעַ זֹאת, כִּי אָבִיו הָיָה אָדָם שֶׁמְּדַיֵּק הֵיטֵב בִּזְמַנּוֹ, וְכָל יָמָיו הָיָה נִשְׁכָּב לִישׁוֹן בְּשָׁעָה מֻקְדֶּמֶת מְאֹד, וּמְעַט אַחַר חֲצוֹת לַיְלָה כְּבָר קָם לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה בְּעֹמֶק הָעִיּוּן, וְכָךְ בִּלָּה אֶת לֵילוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּהַתְמָדָה עַד הַבֹּקֶר, וְהָלַךְ לְהִתְפַּלֵּל עִם הַמִּנְיָן הָרִאשׁוֹן [וְלֹא הִקְפִּיד עַל וָתִיקִין דַּוְקָא]. אָמְנָם כְּשֶׁהִגִּיעַ בְּנוֹ מוֹהֲרָא"ש מֵהַיְשִׁיבָה הָיָה תָּמִיד כְּבָר לְאַחַר הַשָּׁעָה עֶשֶׂר [כִּי הֶצְרַךְ לִנְסֹעַ שְׁעָתַיִם], אֲבָל הִזְהִירוֹ: "תֵּכֶף בְּהַגִּיעֲךָ הַבַּיְתָה - אֱכֹל, וְלֵךְ מִיָּד לִישׁוֹן". אֲבָל כֵּיוָן שֶׁרָצָה לוֹמַר 'תִּקּוּן־חֲצוֹת', וְלֹא יָכַל לְהַדְלִיק אוֹר, כִּי אָבִיו יָשַׁן בַּחֶדֶר הַסָּמוּךְ - הִדְלִיק נֵר, וְהִתְיַשֵּׁב עַל הָרִצְפָּה עִם הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'שַׁעֲרֵי צִיּוֹן'[נא], וְקִיַּם אֶת צַו רַבֵּנוּ זַ"ל בְּעִנְיַן 'תִּקּוּן־חֲצוֹת'.

נא. אֶת הַסֵּפֶר 'שַׁעֲרֵי צִיּוֹן' הֵזֵה בְּיַחַד עִם הַשֵּׁק (שֶׁעִמּוֹ הָיָה עוֹרֵךְ תִּקּוּן־חֲצוֹת) הֶעֱנִיק לִי מוֹהֲרָא"ש לִפְנֵי שָׁנִים רַבּוֹת, וּבָעֵת שֶׁסִּפֵּר מוֹהֲרָא"ש בָּרַבִּים עַל הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ בִּימֵי בַּחֲרוּתוֹ לוֹמַר 'תִּקּוּן חֲצוֹת', שָׁאַל הַאִם הַסֵּפֶר עוֹדֶנּוּ בְּיָדִי, וּכְשֶׁהֵשַׁבְתִּי הֵן, שָׁאַל: עִם הַשֵּׁק? וְהֵשַׁבְתִּי הֵן. וְעוֹדָם בְּיָדִי, לְהוֹרוֹת לְדוֹרוֹת - רְאוּ בְּמַה עָבַד אוֹתוֹ צַדִּיק אֶת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ.

לְאַחַר כַּמָּה לֵילוֹת מְבָרֶרֶת אֶצְלוֹ אִמּוֹ: "מַה עָשִׂיתָ פֹּה? הֲרֵי כָּל הָרִצְפָּה מְלֵאָה עִם חֵלֶב"! [וְגַם הַסֵּפֶר שֶׁעֲרֵי־צִיּוֹן הָיָה מֻכְתָּם בְּחֵלֶב]. הוּא הִתְחַמֵּק מִמֶּנָּה: וְכִי מַה יַּגִּיד? שֶׁהִדְלִיק נֵר בִּשְׁבִיל תִּקּוּן־חֲצוֹת? וְהִיא תִּזְדַּעֵק עַל כָּךְ, שֶׁכָּל הַחֶדֶר יָכוֹל הָיָה לְהִתְלַקֵּחַ וְכוּ'. לָכֵן שָׁתַק.

מֵאָז נִסָּה לְהַסְתִּיר אֶת הַדָּבָר, וְאָמַר אֶת סֵדֶר 'תִּקּוּן־חֲצוֹת' לְאוֹר מְנוֹרַת לַיְלָה, בִּשְׁכִיבָה בַּמִּטָּה, כִּי אָבִיו בָּא בְּעַצְמוֹ לִבְדּוֹק אִם יָשֵׁן. וְכַאֲשֶׁר אָסַר עָלָיו לִהְיוֹת עֵר גַּם עִם פַּנָּס, הִתְחַכֵּם לוֹמַר שֶׁהוּא מְפַחֵד לִישׁוֹן בַּחֹשֶׁךְ, וְקָבְעוּ מְנוֹרַת לַיְלָה קְטַנָּה בַּקִּיר, וּמֵאָז לֹא הִפְרִיעַ לִשְׁנָתָם, וְלֹא הִרְגִּישׁוּ בְּמַעֲשָׂיו כְּלוּם. כָּךְ עָלָה בְּיָדוֹ לְצַיֵּת אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת בִּקְבִיעוּת עֲצוּמָה, עִם שִׁלּוּב בִּרְגִילוּת הַחַיִּים הָהֵם, בְּלִי לְעוֹרֵר שׁוּם סְעָרָה סְבִיב הָעִנְיָן.

קמז.

חֲלֹמָא טָבָא חָזִית - הַיֶּלֶד שֶׁלִּי הוֹלֵךְ לִישׁוֹן!

כַּעֲבוֹר זְמַן עָבְרוּ לְדִירָה אַחֶרֶת, בִּשְׁכוּנַת בּוֹרוֹ־פַּארְק, שָׁם קָבְעוּ אֶת חַדְרוֹ בַּפִּנָּה הַמְּרֻחֶקֶת בַּבַּיִת מֵחַדְרָם, וְאָז הָיָה יָכוֹל לַעֲסֹק בַּעֲבוֹדָתוֹ תְּמִידִין כִּסְדְרָן, וְהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּהַתְמָדָה לָאוֹר שֶׁהִדְלִיק מִבְּלִי שֶׁיַּפְרִיעַ לְהוֹרָיו - שֶׁלֹּא יָדְעוּ כְּלָל שֶׁהוּא עֵר וְלוֹמֵד, עַד שֶׁפַּעַם אַחַת לָמַד מַסֶּכֶת יְבָמוֹת בַּלַּיְלָה, וְנִגֵּן אֶת מִלּוֹת הַגְּמָרָא בְּקוֹל רָם וּבְהִתְלַהֲבוּת גְּדוֹלָה, וְהַשָּׁכֵן, קִיר בְּקִיר, שֶׁהָיָה רַב אֶחָד שֶׁהָיָה דָּר סָמוּךְ לְדִירָתָם - לֹא הָיָה יָכוֹל לִישׁוֹן מֵהַקּוֹל שֶׁל הַלִּמּוּד, וּבַבֹּקֶר נִגַּשׁ הָרַב לְאָבִיו וְסִפֵּר לוֹ, שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לִישׁוֹן כָּל הַלַּיְלָה מֵחֲמַת הַקּוֹל שֶׁל בְּנוֹ שֶׁלָּמַד בְּקוֹל זִמְרָה וְכוּ' בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַלַּיְלָה... וְאָבִיו, שֶׁבֶּאֱמֶת הָיָה בָּטוּחַ שֶׁמּוֹהֲרָא"ש יָשֵׁן שְׁנַת יְשָׁרִים בַּלַּיְלָה, מָחָה בּוֹ, וְאָמַר: "בּוֹא וְאֶעֱשֶׂה לְךָ 'הֲטָבַת חֲלוֹם' - חֲלֹמָא טָבָא חָזִית חֲלֹמָא טָבָא חָזִית, כִּי בֶּטַח חָלַמְתָּ אֵיזֶה חֲלוֹם, הֲלוֹא רָאִיתִי אֶת בְּנִי הוֹלֵךְ לִישׁוֹן

בַּזְּמַן" – כָּל־כָּךְ הָיָה מוֹהַרָא"ש מֻסְתָּר וּמֻצְנָע אֲפִלּוּ מֵהוֹרָיו הַקְּדוֹשִׁים.

קמח.

מִי שֶׁאָמַר לְפַנָּס וְיִדְלַק

וּכְמוֹ סִפּוּרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁהִתְמִידוּ מְאֹד בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וּבַלַּיְלָה לָמְדוּ לְאוֹר הַנֵּרוֹת, וּבְהַגִּיעַ זְמַן הַנֵּר לְהִכָּבוֹת, וְרָצוּ עוֹד לִלְמֹד, הִמְשִׁיךְ הַנֵּר לִדְלוֹק בְּנֵס – כָּךְ הָיָה אֶצְלוֹ פַּעֲמַיִם, פַּעַם אַחַת עִם פַּנָּס שֶׁלָּמַד וְאָמַר 'תִּקּוּן־חֲצוֹת' לְאוֹר פַּנָּס בְּחַדְרוֹ בְּבֵית הוֹרָיו [בְּתוֹךְ אָרוֹן], וּבָאֶמְצַע הִתְחִיל פַּנָּס שֶׁהָיָה מֻטְעָן בַּמַּצְבֵּר לְהִכָּבוֹת, וְהִצְטָעֵר מְאֹד, וּבִקֵּשׁ הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ עַל זֶה, כִּי הָיָה לוֹ עֲדַיִן שָׁעָה וָחֵצִי לְהַשְׁלִים חֹק לִמּוּדוֹ, וּבִקֵּשׁ עַל הַפַּנָּס, וּפִתְאֹם נִדְלַק וְהֵאִיר בְּאוֹר גָּדוֹל מְאֹד, וְדָלַק כָּךְ עוֹד שָׁעָה וָחֵצִי עַד שֶׁסִּיֵּם קְבִיעוּתוֹ.

קמט.

מַעֲשֶׂה בַּשָּׁעוֹן שֶׁתְּכִלָּה תְּקִנָּהּ אוֹתוֹ

פַּעַם שֵׁנִית הָיָה לוֹ דָּבָר כָּזֶה עִם הַשָּׁעוֹן, שֶׁהָיָה קָשׁוּר אֵלָיו מְאֹד, בִּפְרָט בְּהִתְבּוֹדְדוּת הָיָה עַקְשָׁן גָּדוֹל מְאֹד לְהִשָּׁאֵר עַל מְקוֹמוֹ לִזְמַן קָצוּב שֶׁהָיָה לוֹ, וְהָיָה לוֹ צַעַר נוֹרָא מְאֹד כְּשֶׁפִּתְאֹם נָפַל לָאָרֶץ, וְחָדַל לַעֲבוֹד, וְהִצְטָעֵר אַף יוֹתֵר מֵהַפַּנָּס הַנַּ"ל, וּבִקֵּשׁ הַרְבֵּה מִלְּפָנָיו יִתְבָּרֵךְ עַל זֶה, וּפִתְאוֹם הִתְחִיל לִפְעֹל כְּמֵאֵלָיו.

קנ.

הַסְתָּרַת דְּבַר הַהִתְקָרְבוּת

בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה הִסְתִּיר אֶת דְּבַר הִתְקָרְבוּתוֹ לְרַבֵּנוּ זַ"ל, וְהָיָה נֶעְלָם מִכֻּלָּם, וְנִזְהַר מְאֹד שֶׁלֹּא יְוֻדַּע לְאַף אֶחָד, לֹא בַּיְּשִׁיבָה וְלֹא בַּחוּץ, כִּי לֹא רָצָה שֶׁיִּמְנְעוּ אוֹתוֹ מִן הַהִתְקָרְבוּת, [כִּי אָז הָיָה שֵׁם רַע גָּדוֹל עַל חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב]. וְהַעֲלָמָה זוֹ הוֹעִילָה לוֹ מְאֹד כִּי אַחֶרֶת הָיוּ שׁוֹבְרִים אוֹתוֹ לְגַמְרֵי.

בְּרַם, כֵּיוָן שֶׁהָיָה צַר לוֹ מְאֹד, כִּי מִצַּד אֶחָד הוּא מֻגְבָּל וּמְשֻׁעְבָּד לְסִדְרֵי הַיְשִׁיבָה, וּמֵאִידָךְ רָצָה לְבַלּוֹת שָׁעוֹת רַבּוֹת בְּהִתְבּוֹדְדוּת וּלְהַתְמִיד בַּשִּׁעוּרִים שֶׁלּוֹ, וְלָכֵן הָיָה קָשֶׁה לוֹ מְאֹד מְאֹד, וְלֹא הָיָה לוֹ עִם מִי לְדַבֵּר, וּמְאֹד הִשְׁתּוֹקֵק לִמְצֹא אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁיּוּכַל לְדַבֵּר עִמּוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, אֲבָל לֹא הָיָה לוֹ מִי.

[הֲגַם שֶׁפָּגַשׁ אָז אֶחָד מֵאַנַ"ש, שֶׁהָיָה רָגִיל הַרְבֵּה אֶצְלוֹ, אֲבָל הַקֶּשֶׁר בֵּינֵיהֶם הָיָה רַק לִסְתָּם שִׂיחוֹת־חֻלִּין שֶׁל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְלֹא הָיוּ לוֹ דְּבוּרִים לְחַזְּקוֹ, עִם כָּל זֹאת הִתְיַדֵּד עִמּוֹ מְאֹד].

שְׁנוֹת תשי"ז-תשי"ח

קנא.

פְּגִישָׁה עִם הָרַבִּי מִסַּדִּיגּוּרָה זצ"ל

כְּשֶׁדִּבֵּר אוֹדוֹת מִצְוַת גְּמִילוּת חֶסֶד, סִפֵּר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁכְּשֶׁהָיָה צָעִיר בְּגִיל שְׁבַע־עֶשְׂרֵה, פַּעַם בְּעֶרֶב־שַׁבָּת הָלַךְ לְמִקְוֶה צֶעהְלִים בְּוִוילִיאַמְסְבּוּרְג, וְרָאָה אִישׁ זָקֵן יְפֵה־תֹּאַר וּבַעַל־צוּרָה מַמְתִּין לְיַד הַמִּקְוֶה, וְתִיקוֹ מֻנָּח סָמוּךְ לוֹ עַל הָאָרֶץ, וְהָיָה עוֹמֵד שָׁם קְצָת זְמַן, כְּמוֹ אֶחָד הַמְחַכֶּה לְמַשֶּׁהוּ אוֹ לְמִישֶׁהוּ, וְנִגַּשׁ מוֹהֲרָא"ש לַבַּלָּן וּבֵרֵר עַל זְהוּתוֹ. וְאָמַר לוֹ הַבַּלָּן: "זֶה הָאַדְמוֹ"ר מִסַּדִּיגּוּרָה־פְּשֶׁמִישְׁל[א], שֶׁהִגִּיעַ לֹא מִזְּמַן לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית, בְּאֵירוֹפָּה הִסְתּוֹפְפוּ בְּצִלּוֹ חֲסִידִים רַבִּים, אֲבָל כָּאן אֵין לוֹ כְּלוּם, וְהוּא מַמְתִּין לְמִישֶׁהוּ שֶׁיִּקַּח אֶת הַתִּיק וִילַוֶּה אוֹתוֹ לְבֵיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁהָיָה רָגִיל תָּמִיד"...

וּמִיָּד כְּשֶׁשָּׁמַע מוֹהֲרָא"ש זֹאת - רָץ בִּזְרִיזוּת גְּדוֹלָה, וְהֵרִים אֶת הַתִּיק מִן הָאָרֶץ, וְלִוָּה אוֹתוֹ עַד בֵּיתוֹ, וְרָאָה מוֹהֲרָא"ש שֶׁמַּמָּשׁ

א. הָאַדְמוֹ"ר רַבִּי מָרְדְּכַי שָׁלוֹם יוֹסֵף זצ"ל, נוֹלַד בְּי"ז כִּסְלֵיו תרנ"ז, וְנִסְתַּלֵּק כ"ט בְּנִיסָן תשל"ט, כֹּהֵן כְּהָאַדְמוֹ"ר הָרְבִּיעִי לַחֲסִידוּת רוּזִי'ן־סַדִּיגּוּרָה, בֶּן הָרַב הַקָּדוֹשׁ בַּעַל הַ'קְּדֻשַּׁת אַהֲרֹן' זי"ע, הֻכְתַּר לְרַבִּי בְּנִשּׂוּאָיו בְּגִיל שֵׁשׁ־עֶשְׂרֵה, וּבִשְׁנַת תרצ"ד הֵקִים אֶת חֲצֵרוֹ בְּעִיר פְּשֶׁמִישְׁל, בִּשְׁנַת תרצ"ט בָּא לָדוּר בְּתֵל־אָבִיב בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, וּבִשְׁנַת תשט"ז עָבַר לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית.

הֶחֱיָה אוֹתוֹ, וְהָאַדְמוֹ״ר סִפֵּר לְמוֹהֲרָא״ש עַל הַדֶּרֶךְ כַּמָּה סִפּוּרִים מְעַנְיְנִים, וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש, שֶׁאָז הֵבִין גֹּדֶל מִצְוַת צְדָקָה וָחֶסֶד - לִגְמֹל לְכָל אֶחָד כְּפִי דַּעְתּוֹ וְהִצְטָרְכוּתוֹ (וְאַף אָדָם גָּדוֹל צָרִיךְ לָזֶה), וְלִפְעָמִים עִם חֶסֶד קָטָן יְכוֹלִים לְהַחֲיוֹת יְהוּדִי מַמָּשׁ.

קנב.

רָמָז שֶׁמִּמֶּנּוּ קִבֵּל הִתְעוֹרְרוּת לִדְבֵקוּת בְּהִתְבּוֹדְדוּת בַּלַּיְלָה

בִּהְיוֹתוֹ כְּבֶן שְׁבַע־עֶשְׂרֵה־שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה, נָסַע בָּרַכֶּבֶת, וְעַיֵּן בְּסֵפֶר, הִתְיַשֵּׁב לְיָדוֹ גּוֹי כּוּשִׁי, וְהֵחֵל לְהִתְעַנְיֵן בּוֹ אִם הוּא רַבַּאיי? וּמַהוּ הַסֵּפֶר שֶׁבְּיָדוֹ? עָנָה מוֹהֲרָא״ש שֶׁהוּא מִסְתַּכֵּל בַּתּוֹרָה (שֶׁקּוֹרִין בַּיִבֶּל בְּלַעַ״ז), וְדִבֵּר עִמּוֹ דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה. לְפֶתַע אָמַר הַגּוֹי: ״דַּע, שֶׁגַּם אֲנִי עוֹלֶה לַשָּׁמַיִם, כִּי בְּמִקְצוֹעִי אֲנִי נַגָּן חֲצוֹצְרָה, בְּמַקְהֵלָה בַּת חֲמִשִּׁים מִשְׁתַּתְּפִים, וּבָעֲרָבִים אָנוּ יוֹשְׁבִים יַחַד בִּדְלָתַיִם נְעֻלוֹת, לְנַגֵּן עִם הַכֵּלִים שֶׁלָּנוּ, וְזֶה כָּל חִיּוּתִי וְתַעֲנוּגִי, כִּי אָז אֲנִי מַרְגִּישׁ כְּמוֹ שֶׁאֲנִי עָף בַּשָּׁמַיִם, וְאֵינִי מִתְעַיֵּף מִזֶּה, אַף בְּמֶשֶׁךְ לַיְלָה שָׁלֵם, וְזֶהוּ תַּעֲנוּג נִפְלָא עַד מְאֹד״... כְּשֶׁשָּׁמַע מוֹהֲרָא״ש אֶת דִּבְרֵי הַכּוּשִׁי - קִבֵּל הִתְעוֹרְרוּת עֲצוּמָה עַד מְאֹד לַעֲבוֹדַת ה׳ בַּלַּיְלָה, וּלְמַה יָכוֹל אָדָם לִזְכּוֹת בַּלַּיְלָה, כְּשֶׁנּוֹעֵל אֶת עַצְמוֹ בְּחֶדֶר וְשָׁר לְעַצְמוֹ נִגּוּן וּמְיַחֵד יִחוּדִים קְדוֹשִׁים, וְעוֹלֶה מֵעוֹלָם אֶל עוֹלָם, שֶׁזֶּהוּ הַתַּעֲנוּג הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר שֶׁיִּתְכֵּן בָּעוֹלָם, וְכָל זֶה שָׁמַע מִתּוֹךְ דִּבְרֵי הַכּוּשִׁי. וְאָמַר לָנוּ מוֹהֲרָא״ש, שֶׁהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם זֶה הָיָה בֶּן אָדָם, אוֹ מַלְאָךְ בִּדְמוּת כּוּשִׁי וְכוּ׳, אֲבָל הַכּוּשִׁי הָיָה מֵשִׂיחַ לְפִי תֻּמּוֹ, וְזֶה נֶחְקַק בְּזִכְרוֹנוֹ עַד הַיּוֹם[ב], וְתָמִיד הוּא מִתְעוֹרֵר מִזֶּה, כִּי נִתְגַּלָּה לוֹ דָּבָר נִפְלָא מִתּוֹךְ דִּבּוּרוֹ.

קנג.

בְּעִקְבוֹת הַנְהָגַת רַבֵּנוּ - הִתְבּוֹדְדוּת יוֹם שָׁלֵם בַּקַּיִץ

פַּעַם אַחַת, בְּקַיִץ תשי״ז, רָצָה לְקַיֵּם אֶת הַנְהָגַת רַבֵּנוּ זַ״ל

ב. בְּעֵת שֶׁסִּפֵּר - בִּשְׁנַת תשמ״ג.

הַמּוּבֵאת בְּשִׂיחוֹת הָרַ"ן סִימָן קס"ג, שֶׁהִתְבּוֹדֵד יוֹם שָׁלֵם בִּרְצִיפוּת. הִתְפַּלֵּל מוֹהֲרָא"ש תְּפִילַת שַׁחֲרִית מְאֹד מֻקְדָּם בַּבֹּקֶר, הָלַךְ לַיַּעַר, וְהִתְבּוֹדֵד בִּתְפִלָּה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בְּמֶשֶׁךְ שֵׁשׁ־עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת רְצוּפוֹת בְּלִי הַפְסָקָה, וְרַק הִפְסִיק לִתְפִלַּת הַמִּנְחָה, כִּי רָצָה לְקַיֵּם אֶת הַשִּׂיחָה הַזּוֹ, בִּהְיוֹתוֹ עַקְשָׁן גָּדוֹל לְקַיֵּם כָּל שִׂיחָה שֶׁמּוּבֵאת בְּ'שִׂיחוֹת־הָרַ"ן' וְ'חַיֵּי־מוֹהַרַ"ן' כִּפְשׁוּטָהּ וּמַשְׁמָעָהּ[ג]. [כֵּיוָן שֶׁבְּכָל פְּרָט מַמָּשׁ רָצָה לְחַקּוֹת אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל[ד] - לָקַח סֵפֶר שַׁעֲרֵי־צִיּוֹן, וְנִסָּה לְהַנִּיחוֹ בְּתוֹךְ הַבֵּית־יַד שֶׁלּוֹ (עַיֵּן שִׂיחוֹת הָרַ"ן שָׁם), אֲבָל הַסֵּפֶר הָיָה גָּדוֹל וְלֹא נִכְנַס].

וּרְצוֹנוֹ הָיָה לְחַקּוֹת, לְפָחוֹת פַּעַם אַחַת, אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל - לְהִתְבּוֹדֵד יוֹם שָׁלֵם, אֲבָל בְּמַהֲלַךְ הַשָּׁעוֹת הָרַבּוֹת הָהֵן חָשׁ קְשִׁי עָצוּם, כִּי אַחַר שְׁעָתַיִם וְשָׁלֹשׁ - הִרְגִּישׁ כִּמְעַט שֶׁאֵינוֹ מְסֻגָּל לְהַמְשִׁיךְ עוֹד, וְלַמְּרוֹת זֹאת הִתְגַּבֵּר וְצָעַק הַרְבֵּה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאָמַר לְעַצְמוֹ: "וִיהִי מַה, אֲנִי מוּכָן לָמוּת, אֲבָל אֲנִי מֻכְרָח לִגְמֹר אֶת הַיּוֹם הָאָרֹךְ שֶׁבַּקַּיִץ עִם הִתְבּוֹדְדוּת". וְהָיָה כָּל־כָּךְ קָשֶׁה לוֹ - שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר וּלְשַׁעֵר כְּלָל, וּבְכָל זֹאת זִכָּה אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְעָבַר אֶת זֶה, כִּי הָיְתָה לוֹ עַקְשָׁנוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, וְחָזַר לְעַצְמוֹ עַל כָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁזָּכַר וְעָלוּ עַל לִבּוֹ, וְלֹא רָצָה לַעֲזֹב אֶת הַמָּקוֹם עַד שְׁקִיעַת הַחַמָּה, וּבָכָה אָז הַרְבֵּה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁמִּן הַיּוֹם הַהוּא וָהָלְאָה - הָלְכָה לוֹ כְּבָר

ג. "אֲנִי מֵעוֹדִי מוֹסֵר אֶת נַפְשִׁי לְקַיֵּם אֶת כָּל שִׂיחָה מֵרַבֵּנוּ זַ"ל כִּפְשׁוּטָהּ" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ח' תתקמג).

ד. "כְּשֶׁקָּרָאתִי אֶת סֵפֶר 'שִׁבְחֵי הָרַ"ן' - נִתְלַהֵב לִבִּי לַעֲשׂוֹת וּלְחַקּוֹת אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהָיָה בְּדַעְתִּי גַּם לְהִתְעַנּוֹת תַּעֲנִיּוֹת, אֲבָל תֵּכֶף הֵבַנְתִּי וְרָאִיתִי מִדִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בְּשִׂיחוֹת הָרַ"ן וּבְחַיֵּי מוֹהַרַ"ן, שֶׁהַזְהִיר מְאֹד אֶת אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ עֲלֵיהֶם שׁוּם תַּעֲנִיּוֹת, כִּי מֵאַחַר שֶׁהֵם זוֹכִים לְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ - כְּבָר לֹא צְרִיכִים לְהִתְעַנּוֹת (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק פב, מִכְתָּב יז־תתקעד).

הָעֲבוֹדָה הַרְבֵּה יוֹתֵר בְּקַלּוּת, כִּי הִרְגִּישׁ אָז שֶׁהוֹרִיד מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה חָמְרִיּוּת וְעָבְיוּת. וּבֶאֱמֶת הָיָה תָּמִיד מִתְפַּלֵּא אֵיךְ שֶׁהָיָה עַקְשָׁן גָּדוֹל לָשֶׁבֶת בְּדָד שָׁעוֹת רַבּוֹת כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁחָזַר עַל אוֹתָהּ תְּפִלָּה כְּאֶלֶף פְּעָמִים, כִּי כְּבָר לֹא הָיָה לוֹ עַל מַה לְּבַקֵּשׁ, וּתְהִלָּה לָאֵל עָבַר אֶת כָּל זֶה.

[וְסִפֵּר לָנוּ מוֹהֲרָא״ש[ה], שֶׁהָיָה נוֹהֵג תָּמִיד בִּימֵי נְעוּרָיו – שֶׁהָיָה מִתְבּוֹדֵד וְעָשָׂה תְּפִלּוֹת לְפִי סֵדֶר הָאָלֶ״ף־בֵּי״ת, כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁהִזְכִּיר לְעַצְמוֹ אֶת הָאוֹתִיּוֹת - הָיוּ לוֹ דִּבּוּרִים רַבִּים, אַשְׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה לְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ תָּמִיד בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן].

קנד.

אוֹמֵר תְּחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת כְּדַרְכּוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל

כַּזָּכוּר, הָיָה מוֹהֲרָא״ש רָגִיל בַּחֲזָרָה עַל הַסֵּפֶר ׳שִׁבְחֵי הָר״ן׳, וְהָיָה מִשְׁתַּדֵּל לִצְעֹד בְּעִקְּבוֹת נְקֻדּוֹת עֲבוֹדַת חַיָּיו שֶׁל רַבֵּנוּ הַנּוֹרָא, אֲזַי בְּהַגִּיעוֹ לְסִימָן י׳, הַמְּסַפֵּר עַל רַבֵּנוּ זַ״ל: **שֶׁכָּל הַמִּינֵי־בַקָּשׁוֹת שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁנִּמְצָאִים בְּאֵיזֶה סֵפֶר שֶׁיִּהְיֶה הַמָּצוּי בֵּינֵינוּ הַכֹּל כַּאֲשֶׁר לַכֹּל לֹא הֵנִיחַ שׁוּם תְּחִנָּה וּבַקָּשָׁה שֶׁלֹּא אֲמָרָהּ כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים הֵן תְּהִלִּים וְסֵפֶר ׳שַׁעֲרֵי־צִיּוֹן׳, וְהַבַּקָּשׁוֹת הַנִּדְפָּסִים בְּהַסִּדּוּרִים הַגְּדוֹלִים וּשְׁאָר מִינֵי בַּקָּשׁוֹת וּתְחִנּוֹת וַאֲפִלּוּ הַתְּחִנּוֹת הַנִּדְפָּסִים בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז כֻּלָּם לֹא הֵנִיחַ מִלְּאָמְרָם, וְהָיָה רָגִיל לוֹמַר כָּל הַתְּחִנּוֹת שֶׁאַחַר מַעֲמָדוֹת הַנִּדְפָּסִים אַחַר כָּל יוֹם וָיוֹם וְהוּא הָיָה רָגִיל לוֹמַר כָּל הַתְּחִנּוֹת כֻּלָּם שֶׁל כָּל הַיָּמִים בְּפַעַם אֶחָד** - הִשְׁתַּדֵּל מוֹהֲרָא״ש, גַּם כֵּן, לַעֲשׂוֹת אֶת הַדָּבָר הַזֶּה, וְהָיָה מְחַפֵּשׂ אַחַר כָּל מִינֵי סִפְרֵי תְּפִלּוֹת וּתְחִנּוֹת, וְהָיָה אוֹמֵר הַרְבֵּה בַּסֵּפֶר הַיָּדוּעַ ׳שַׁ״ס תְּחִנּוֹת׳, שֶׁהוּא לֶקֶט תְּפִלּוֹת עַתִּיקוֹת בִּשְׂפַת

ה. שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא״ש, חֵלֶק ז׳, עַמּוּד פ.

הָאִידִישׁ, וְהָיָה מְחַיֶּה אֶת עַצְמוֹ מְאֹד בַּאֲמִירַת תְּפִלּוֹת וּבַקָּשׁוֹת מִכָּל סוּג, שֶׁהִכְנִיסוּ בְּנַפְשׁוֹ אוֹר גָּדוֹל עַד מְאֹד.

קנה.

חִזָּיוֹן נוֹרָא מִנַּפְטָר מֵעוֹלָם הָעֶלְיוֹן

סִפֵּר, שֶׁבְּבַחֲרוּתוֹ רָאָה בַּחֲלוֹם נִפְטָר אֶחָד, וְאָמַר לוֹ: "אִם הָיוּ בְּנֵי־אָדָם יוֹדְעִים אֶת מַעֲלַת הָאִישׁ הַשָּׂמֵחַ, וַחֲשִׁיבוּתוֹ לְמַעְלָה בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, הָיוּ מִתְעַגְּלִים בְּעִגּוּל בָּרְחוֹב לָבוֹא לִידֵי שִׂמְחָה"... וְתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּרָיו הִרְכִּין הַנִּפְטָר אֶת רֹאשׁוֹ אֶל רַגְלָיו וְנַעֲשָׂה כְּגַלְגַּל וְהִתְחִיל לְהִתְגַּלְגֵּל, וְצָעַק אֵלָיו: "כָּךְ כַּוָּנָתִי", וְהֵרָאָה, אֵיךְ שֶׁהִתְגַּלְגֵּל עַל הָרְחוֹב בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה.

שְׁנַת תשי״ח

קנו.

הבודדים שֶׁהָיוּ חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית

בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה, בִּכְלָל לֹא הָיְתָה מְפֻרְסֶמֶת חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית, כִּי הָיוּ רַק בּוֹדְדִים מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ מְפֻזָּרִים בִּשְׁכוּנוֹת מְרֻחָקוֹת, שֶׁהָיָה לָהֶם בֵּית־הַכְּנֶסֶת קָטָן בְּבִנְיָן קוֹמוֹת [בַּקּוֹמָה הַשְּׁלִישִׁית], וְהָיוּ שָׁם אַרְבָּעָה מֵחֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב, וְהַשְּׁאָר לֹא הָיוּ חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב, עַד שֶׁבְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה – בְּקֹשִׁי הָיָה מִנְיָן מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְזֶה כְּבָר הָיָה עִם שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נוֹסָפִים שֶׁבָּאוּ מִמְּדִינַת קַנָּדָה, וּלְרַבּוֹת הָרַב הֶחָסִיד ר׳ צְבִי־אַרְיֵה בֶּן־צִיּוֹן רוֹזֶנְפֶלְד זַ״ל[א] עִם כַּמָּה מִתַּלְמִידָיו שֶׁקֵּרֵב לַיַּהֲדוּת, שֶׁהָיוּ בְּגִיל

א. ר׳ צְבִי אַרְיֵה נוֹלַד בְּעִיר גִּידֶינְיָה בְּפוֹלִין, בִּשְׁנַת תרפ״ב לְאָבִיו רַבִּי יִשְׂרָאֵל אַבָּא, גֶּזַע מִשְׁפַּחְתּוֹ נָעוּץ דּוֹר אַחַר דּוֹר לַחֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב עַד לְר׳ אַהֲרֹן תַּלְמִיד רַבֵּנוּ, הָרַב שֶׁל בְּרֶסְלֶב, וּלְר׳ שְׁמוּאֵל יִצְחָק, הָרַב מִטְשֶׁעֶרִין, אֲשֶׁר שְׁנֵיהֶם נִמְנוּ עִם תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ זַ״ל. ר׳ צְבִי אַרְיֵה חָלָה בְּינִקוּתוֹ. אָבִיו נִגַּשׁ לַ״חָפֵץ חַיִּים״ וְהוֹסִיף לוֹ אֶת הַשֵּׁם בֶּן־צִיּוֹן, וְהִבְרִיא מִמַּחֲלָתוֹ. הַמִּשְׁפָּחָה הִגִּיעָה לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית בִּשְׁנַת תרפ״ד. רַבִּי יִשְׂרָאֵל אַבָּא פָּתַח חֲנוּת קָטַנָּה בָּאִיסְט־סַייד, וְנִפְטַר בִּשְׁנַת תש״ז מֵהַמַּחֲלָה הַיְדוּעָה, [אָמְרוּ עָלָיו שֶׁלִּפְנֵי פְּטִירָתוֹ רָקַד עִם כַּמָּה מֵאַנַ״ש שֶׁעָמְדוּ סְבִיבוֹ]. ר׳ צְבִי אַרְיֵה גָּדַל בְּרוֹבֵעַ בְּרַאוּנְזְוִיל בִּבְרוּקְלִין, בְּסִגְנוֹן אַמֶּרִיקָאִי, לָמַד בְּיִשִּׁיבַת רַבִּי חַיִּים בֶּרְלִין וְאַחַר־כָּךְ בְּיִשִּׁיבַת תּוֹרָה וְדַעַת. וְכֵן הָיָה תַּלְמִיד רַבִּי אַבְרָהָם יָפֶה״ן זַ״ל, וּבְגִיל כ״ג, אַחֲרֵי שֶׁהִשְׁלִים בַּפַּעַם הַשְּׁנִיָּה אֶת כָּל הַשַּׁ״ס עִם עוֹד לְמוּדִים, קִבֵּל הֶתֵּר הוֹרָאָה. אַחֲרֵי פְּטִירַת אָבִיו, קִבֵּל עַל עַצְמוֹ לְהַמְשִׁיךְ פְּעִילוּתוֹ בִּתְמִיכַת אֲנַ״ש בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְהֵחֵל מִתְכַּתֵּב עִם ר׳ אַבְרָהָם שְׁטֶרִינְהַארְץ בִּירוּשָׁלַיִם. וְנִפְגַּשׁ עִמּוֹ בִּשְׁנַת תש״ט, וְעוֹרְרוֹ מְאֹד לְהָפִיץ בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית אֶת אוֹר רַבֵּנוּ. זֹאת נֶעֱשְׂתָה לִשְׁלִיחוּת חַיָּיו, וּלְמֶשֶׁךְ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה

בַּר־מִצְוָה, כִּי רֹב תַּלְמִידָיו הָיוּ יְלָדִים צְעִירִים.

קנז.

הָאַהֲבָה שֶׁהָיְתָה בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בַּתְּקוּפָה הַהִיא

עֵדוּת מַפְעִימָה מֵאוֹתָהּ תְּקוּפָה נִכְתְּבָה עַל־יְדֵי מוֹהֲרָא״ש בְּעַצְמוֹ[ב]: ״כְּשֶׁהִתְקָרַבְתִּי אֶל רַבֵּנוּ זַ״ל, וְהָלַכְתִּי אֶל הַקִּבּוּץ כָּאן בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית, הָיוּ סַךְ הַכֹּל שְׁלֹשָׁה־עָשָׂר אִישׁ מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וּבֵינֵיהֶם חֲמִשָּׁה בַּחוּרִים צְעִירִים בְּגִיל בַּר מִצְוָה. וְאֶת גֹּדֶל הָאַהֲבָה שֶׁהָיְתָה בֵּינֵינוּ – אֵינִי יוֹדֵעַ אִם יִהְיֶה דָּבָר כָּזֶה עַד שֶׁיָּבוֹא הַגּוֹאֵל־צֶדֶק. מַמָּשׁ הִרְגִּישׁוּ אֵיךְ שֶׁרַבֵּנוּ זַ״ל בְּעַצְמוֹ נִמְצָא בַּ״שִׁטִּיבֵל״. אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ דְּפֹה הָיוּ תְּמִימִים[ג], וְלֹא יָדְעוּ מִשּׁוּם

הַבָּאוֹת הָיָה ר׳ צְבִי אַרְיֵה לֶחָלוּץ בִּתְנוּעַת הַתְּשׁוּבָה בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית, וּבִפְרָט אֵצֶל הָעוֹלִים מִסּוּרְיָה – וּבוֹ־בַּזְּמַן קָרֵב אֲנָשִׁים רַבִּים יוֹתֵר וְיוֹתֵר לְמִשְׁנַת רַבֵּנוּ. וְהֵבִיא מֵמָּשׁ אַלְפֵי יְהוּדִים לַהֲכָרָה רִאשׁוֹנָה עִם הַיַּהֲדוּת וְעִם רַבֵּנוּ. בְּקֶרֶב תַּלְמִידָיו הָיוּ שֶׁפָּתְחוּ אֶת הַדֶּרֶךְ לְצִיּוּן רַבֵּנוּ, וּבְהַנְחָלַת דַּרְכּוֹ לָרַבִּים. כְּשֶׁהוּא מַרְבֶּה בְּהַרְצָאוֹת וּדְרָשׁוֹת, אָהַב לְהַעֲנִיק לַצִּבּוּר מִידִיעוֹתָיו הַנִּרְחָבוֹת בַּנִּגְלֶה וּבַנִּסְתָּר וּבְסִפְרֵי רַבֵּנוּ בְּמִסְגֶּרֶת שֵׁעוּרִים שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶם תַּלְמִידִים מִכָּל הַחוּגִים (הָיוּ לוֹ כִּשְׁרוֹנוֹת עֲצוּמִים וְזִכָּרוֹן נָדִיר). הוּא הִצְטַיֵּן גַּם בְּחָכְמָה מַעֲשִׂית וְיָדַע לְיַעֵץ עֵצוֹת טוֹבוֹת גַּם בְּעִנְיְנֵי כְּסָפִים. אוּלָם לְעַצְמוֹ הוּא חַי חַיִּים פְּשׁוּטִים, וּבְמַשְׂכֹּרֶת שֶׁל מוֹרֶה פִּרְנֵס אֶת עַצְמוֹ וְאֶת בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ. מִלְּבַד הַזְּמַן שֶׁהִקְדִּישׁ לְהוֹרָאָה בְּבֵית־הַסֵּפֶר וּלְהַרְצָאוֹת עַל תּוֹרַת רַבֵּנוּ, הִקְדִּישׁ ר׳ צְבִי אַרְיֵה אֶת עַצְמוֹ גַּם לְגִיּוּס כְּסָפִים לִבְנְיַת יְשִׁיבַת בְּרֶסְלֶב בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ כֵן יָזַם אֶת תִּרְגּוּם סִפְרֵי רַבֵּנוּ לְאַנְגְּלִית. פְּעָלָה זוֹ הַחֵלָה בִּתְרַגּוּם שִׂיחוֹת הַר״ן, שֶׁתֻּרְגַּם עַל־יְדֵי הָרַב אַרְיֵה קַפְּלָן עַל פִּי בַּקָּשָׁתוֹ שֶׁל ר׳ צְבִי אַרְיֵה, כַּאֲשֶׁר ר׳ צְבִי־אַרְיֵה עַצְמוֹ עָרַךְ אֶת הַסֵּפֶר. כְּמוֹ כֵן גִּיֵּס ר׳ צְבִי אַרְיֵה כְּסָפִים וְחִלֵּק אוֹתָם לְמִשְׁפָּחוֹת אַנַ״ש עֲנִיּוֹת בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. הִשְׁתּוֹקֵק לְהִתְיַשֵּׁב בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנִמְנַע בִּהְיוֹתוֹ מְקֻרָב נְפָשׁוֹת בַּאֲמֶרִיקָה, פַּעַם גָּמַר אֹמֶר לַעֲבוֹר לִירוּשָׁלַיִם בִּתְנַאי שֶׁתַּעֲבֹר שָׁנָה תְּמִימָה בְּלִי הִצְטָרְפוּת תַּלְמִיד חָדָשׁ... כַּאֲשֶׁר תְּקֻפָּתוֹ הַמַּחֲלָה הַיְדוּעָה בְּגִיל נ״ו, עָלָה לִירוּשָׁלַיִם בְּקַיִץ תשל״ח, וְהֵכִין אֶת עַצְמוֹ לְהִסְתַּלְּקוּתוֹ. אֲפִלּוּ כַּאֲשֶׁר הֻגְבַּל לְמִטָּתוֹ וְנֶחְלַשׁ מְאֹד, הָיוּ תַּלְמִידָיו לוֹמְדִים עַל־יַד מִטָּתוֹ, כְּשֶׁהוּא מַקְשִׁיב וּמֵעִיר הֶעָרוֹת מִפַּעַם לְפַעַם. הוּא שִׁמֵּשׁ כִּדְמוּת־אָב לְתַלְמִידָיו, אֲשֶׁר רַבִּים מֵהֶם בָּאוּ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל לְיָמִים אֲחָדִים רַק כְּדֵי לִשְׁהוֹת בְּמִחְצָתוֹ בַּפַּעַם הָאַחֲרוֹנָה. עַד כַּמָּה שֶׁהִתְאַפְּשַׁר לוֹ, הוּא הִתְמִיד בַּאֲמִירַת ״הַתִּקּוּן הַכְּלָלִי״, תְּכוּפוֹת בְּסִיּוּעוֹ שֶׁל אֶחָד מִתַּלְמִידָיו, וְהִשְׁאִיר אַחֲרָיו עִזָּבוֹן הַכּוֹלֵל אַלְפֵי שָׁעוֹת שֶׁל שִׁעוּרִים וְהַרְצָאוֹת מָקֻלָּטִים שֶׁל דִּבְרֵי תּוֹרָה וֶאֱמוּנָה, הִסְתַּלֵּק לְבֵית עוֹלָמוֹ בְּי״א כִּסְלֵיו תשל״ט.

ב. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כד, מִכְתָּב ג־תתעב.

ג. ״גֹּדֶל הַתְּמִימוּת שֶׁהָיְתָה בֵּינֵיהֶם – אֵין לְתָאֵר וְאֵין לְשַׁעֵר כְּלָל, וְדָבָר זֶה לֹא רָאָה בְּשׁוּם קִבּוּץ שֶׁל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ״ (שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא״ש חֵלֶק י׳, עַמּוּד קעא).

מְרִיבוֹת, וְהָיְתָה אַהֲבָה גְּדוֹלָה בֵּינֵיהֶם, וְאֵלּוּ הָיוּ כָּל חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב בְּכָל אַרְצוֹת־הַבְּרִית, בְּעֵת שֶׁהִתְקָרְבְּתִּי. מִי יִתֵּן שֶׁנִּזְכֶּה עוֹד פַּעַם לְאַחְדוּת כָּזוֹ בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ! וּדְבָרִים אֵלּוּ אֵינֶנִּי יָכוֹל לְהַסְבִּירָם לְךָ, פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ, הָיִינוּ אַחִים שֶׁלֹּא רָאוּ זֶה אֶת זֶה כַּמָּה שָׁנִים, וְהִנֵּה נִתְוַדַּעְנוּ יַחַד בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה".

וְכָל הָאֲוִירָה וְכָל הָרוּחַ הָיוּ רַק עַל־פִּי דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל – בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת וְהַשְׂכָּלוֹת כְּלָל, הַתְּפִלּוֹת וְהָרִקּוּדִים הָיוּ בְּחֵן כָּזֶה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר כְּלָל, וְהַדִּבּוּרִים הָיוּ לְהַפְלִיא, וְכֵן הָיָה בְּכָל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה שֶׁנִּתְקַבְּצוּ שָׁם.

וְסִפֵּר, שֶׁהוּא הִכִּיר אֶת אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהָיוּ בְּאַהֲבָה כָּל־כָּךְ גְּדוֹלָה, עַד שֶׁכַּאֲשֶׁר נִפְגְּשׁוּ, הָיוּ רוֹאִים אֶת הָאַהֲבָה פּוֹרֶצֶת מִתּוֹכָם בְּתַכְלִית הָאַהֲבָה, וְהָיוּ אוֹמְרִים זֶה לָזֶה: גַּם אַתָּה יוֹדֵעַ מֵרַבִּי אֱמֶת כָּזֶה?! גַּם אַתָּה יוֹדֵעַ מֵעֵצוֹת נִפְלָאוֹת כָּאֵלּוּ?! וְהָיוּ עוֹזְרִים זֶה לָזֶה, וְכָל אֶחָד חָלַק עִם זוּלָתוֹ אֶת הַטַּעַם הַטּוֹב שֶׁהִרְגִּישׁ בְּדַרְכֵי רַבֵּנוּ זַ"ל.

קנח.

בָּחוּר הוּנְגָרִי שֶׁבָּקִי בְּ'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת'

בְּלֵיל עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת – יוֹמָא דְּהִלּוּלָא שֶׁל מוֹהַרְנַ"תִּ, בַּדֶּרֶךְ מֵהַיְשִׁיבָה שֶׁבִּשְׁכוּנַת וִוִילִיאַמְסְבּוּרְג לַבַּיִת שֶׁבִּשְׁכוּנַת בְּרוֹנְקְס, יָרַד בַּתַּחֲנָה שֶׁבִּשְׁכוּנַת אִיסְט־סַייד, שָׁם פָּעַל הַשִּׁטִּיבֵּל שֶׁל חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב בְּהֶעסְטֶער סְטְרִיט[ד], [מוֹהַרָא"ש הָיָה מַדְגִּישׁ 'הֶסְתֵּר' סְטְרִיט, בִּבְחִינַת "כְּבֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר" (מִשְׁלֵי כה, ב), כִּי דְּבַר רַבֵּנוּ זַ"ל מֻסְתָּר וּמְכֻסֶּה מִן הָעוֹלָם]. כִּי רָצָה לְהִשְׁתַּתֵּף בִּסְעֻדַּת הַהִלּוּלָא שֶׁעָרְכוּ לִכְבוֹד מוֹהַרְנַ"תִּ זַ"ל, כִּשֶׁהָיָה עַל הַמַּדְרֵגוֹת לִפְנֵי הַדֶּלֶת, שָׁמַע שֶׁהַלָּה שֶׁפְּגָשׁוֹ בַּחֲנוּת אוֹמֵר לִשְׁאָר אֲנַ"שׁ:

ד. וְאַחַר כָּךְ עָבְרוּ לְאוֹתָהּ שְׁכוּנָה לִרְחוֹב מַנְטָגוֹמֶרִי ('אֲשֶׁר בַּנַּחַל' מו - תתקג).

״לֹא מִזְּמַן הִתְקָרֵב בָּחוּר מִמּוֹצָא הוּנְגָרִי שֶׁבָּקִי בְּעַל פֶּה בְּ׳לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת׳״ וְכוּ׳ וְכוּ׳... וְאָז נִכְנַס, וְשָׁמַע שֶׁהִתְלַחֵשׁוּ זֶה עִם זֶה: ״זֶהוּ הוּא, זֶה הוּא״, וְכֻלָּם הִסְתַּכְּלוּ עָלָיו, וְעוֹד לֹא הִתְחִילוּ אֶת הַסְּעֻדָּה, כִּי הִמְתִּינוּ שֶׁיִּתְאַסְּפוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים לְמִנְיָן, וּכְשֶׁנִּכְנַס, אָמַר ר׳ יִצְחָק מֶענְדֶל[ה]: ״נוּ, יֵשׁ כְּבָר עֲשִׂירִי, נַתְחִיל לִטּוֹל יָדַיִם״, וְכֻלָּם עֲדַיִן מִסְתַּכְּלִים עַל מוֹהֲרָא״ש...

פִּתְאֹם נִכְנַס עוֹד יְהוּדִי זָקֵן אֶחָד, וּבָרַח מוֹהֲרָא״ש מִשָּׁם, וְלֹא נִשְׁאַר לְהִשְׁתַּתֵּף בַּסְּעֻדָּה, [כִּי מִמֵּילָא הָיָה כְּבָר מְאֻחָר, כְּשָׁעָה תֵּשַׁע, וְהוֹרָיו דָּאֲגוּ לוֹ מְאֹד, וְהַדֶּרֶךְ הַבַּיְתָה – בַּת שְׁעָתַיִם, וּבִכְלָל, אָז חָשַׁשׁ מְאֹד שֶׁלֹּא יִתְגַּלֶּה לְהוֹרָיו הֵיכָן שָׁהָה, כִּי בִּתְחִלַּת הַהִתְקָרְבוּת – פָּחַד מְאֹד מֵהַהִחָשְׂפוּת]. כִּי בַּתְּקוּפָה הַהִיא הָיָה שֵׁם רַע מְאֹד עַל חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב, וְעַל כֵּן חָשַׁשׁ מֵאָבִיו מִפְּנֵי הִתְקָרְבוּתוֹ[ו].

קנט.

דֻּגְמָה טוֹבָה מִמֶּנּוּ לְהִתְקָרֵב לְרַבֵּנוּ ז״ל

מוֹהֲרָא״ש הִתְבַּטֵּא עַל עַצְמוֹ: ״הָיִיתִי זֵייעֶר וּוִילְד אוֹיסְנַאם (שֶׁהָיִיתִי מְאֹד שׁוֹבָב וּפְרָאִי יוֹצֵא מִן הַכְּלָל) וְלֵץ גָּדוֹל״, וּלְאַחַר שֶׁהִתְקָרַבְתִּי, הִתְבַּטְּאוּ חֲבֵרֵי הַטּוֹבִים וּמַכָּרַי: ״בְּוַדַּאי יֵשׁ בַּחֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב

ה. הָרַב הַחָסִיד רַבִּי יִצְחָק מֶענְדֶל (בְּ״ר יִשְׂרָאֵל יְחִיאֵל הַכֹּהֵן) רוֹטֶנְבֶּרְג זַ״ל, הִתְיַחֵס לְהרה״ק רַבִּי יִצְחָק מִוּורְקָא זי״ע, הָיָה מְחֻשּׁוּבֵי חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב שֶׁהִתְקָרֵב בִּילְדוּתוֹ בְּפוֹלִין, עַל־יְדֵי שֶׁמָּצָא אֶת הַמְּלַמֵּד שֶׁלּוֹ בּוֹכֶה עַל הַסֵּפֶר ׳הִשְׁתַּפְּכוּת הַנֶּפֶשׁ׳. בִּשְׁנַת תרס״ח נָסַע לְאוּמַן וְהִסְתּוֹפֵף בְּצִלּוֹ שֶׁל ר׳ אַבְרָהָם בֶּן ר׳ נַחְמָן זַ״ל, נֵחַן בְּקוֹל עָרֵב, וְהָיָה בְּמַקְהֵלָה שֶׁלְּיַד הַחַזָּן בַּקִּבּוּץ הַקָּדוֹשׁ בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה, הוּא הָיָה בַּעַל הַתְּפִלָּה בְּהֶמְשֵׁךְ חַיָּיו בַּאֲמֶרִיקָה, וּבִזְכוּתוֹ הִשְׁתַּמֵּר הַנֶּפֶשׁ שֶׁל חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב, הָיָה אִישׁ נִלְבָּב וְשָׂמֵחַ, וְעוֹבֵד ה׳ בְּתְמִימוּת עַל־פִּי דֶּרֶךְ רַבֵּנוּ וְקִדֵּשׁ שֵׁם הַצַּדִּיק בְּכָל נְקֻדּוֹת צִיּוּן חַיָּיו הָאֲרֻכִּים, נִפְטַר בַּאֲמֶרִיקָה וְהוּא בֶּן מֵאָה שָׁנָה, בְּה׳ אִיָּר תשנ״א, וְנִטְמָן בְּבֵית־הַחַיִּים בִּקְווִינְס. (וּרְאֵה לְקַמָּן סִימָן רנ).

ו. ״בָּעוֹלָם יֵשׁ שֵׁם רַע עַל אֲנָשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ מִפְּנֵי כַּמָּה מְטֹרָפִים שֶׁמִּסְתּוֹבְבִים בֵּינֵינוּ וּתְהִלָּה לָאֵל אֲנִי מְאֹד מְאֹד מַקְפִּיד עַל דָּבָר זֶה שֶׁבְּמַחֲנֵנוּ לֹא יִכָּנֵס שׁוּם חִדּוּשׁ כָּזֶה... כִּי מַסְפִּיק סָבַלְתִּי כְּשֶׁהָיִיתִי בָּחוּר צָעִיר רַק בִּשְׁבִיל דְּבָרִים מְטֹרָפִים כָּאֵלּוּ מַה שֶׁקּוֹרֶה לְךָ וְכוּ׳ וְכוּ׳ וְעַל כֵּן אֲצָלַי אֵין מָקוֹם לִמְטֹרָפִים״ וְכוּ׳ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק י׳ מִכְתָּב א־ריג).

מַשֶּׁהוּ טוֹב, אִם בָּחוּר כָּמוֹנִי - יָכוֹל לְהִתְהַפֵּךְ מֵהֵפֶךְ אֶל הַהֵפֶךְ בִּגְלַל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, מֻכְרָח לִהְיוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם אֶת הַכֹּחַ לַהֲפֹךְ אֶת בְּחִירַת הָאָדָם לְטוֹבָה״.

קס.

לוֹמֵד חַ״י שָׁעוֹת בִּימָמָה

כֹּה גָּדוֹל הָיָה הַשִּׁנּוּי הַמַּהוּתִי, שֶׁמֵּהַמָּקוֹם שֶׁהָיָה בּוֹ, הֵחֵל לְסַגֵּל לְעַצְמוֹ הַתְמָדָה עֲצוּמָה, עַד אֲשֶׁר מַמָּשׁ לֹא פָּסַק פִּיו מִגְּירְסֵיהּ, כְּשֶׁהוּא מִתְעַלֵּם מִכָּל סוֹבְבָיו, וְשָׁקַד עַל דַּלְתֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְהָיוּ יָמִים רַבִּים שֶׁהָיָה לוֹמֵד בִּרְצִיפוּת שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת בִּימָמָה.

קסא.

מִכְתָּב שֶׁל הִשְׁתּוֹקְקוּת לְהַשָּׂגַת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל

בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, הִגִּיעַ לְיָדֵינוּ מִכְתָּב נָאֶה בִּכְתָב יָדוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא״ש בִּהְיוֹתוֹ בְּגִיל שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה, אֲשֶׁר מִתּוֹךְ כְּתְלֵי מִכְתָּבוֹ נִכָּר גֹּדֶל כִּסּוּפוֹ לְהַשִּׂיג סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל וּמוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל, וְאֶת תַּבְעֵרַת לְבָבוֹ לְהִתְקָרְבוּת לַדֶּרֶךְ הַתַּם וְהַפָּשׁוּט שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל, וְזוֹ לְשׁוֹן הַמִּכְתָּב:

בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, לֵיל שִׁישִׁי אוֹר לְיוֹם כ״ב אֲדָר תשי״ח לפ״ק

לִכְבוֹד אֲהוּבִי יְדִידִי, מוֹרֵנוּ הָרַב ר׳ מְנַחֵם גוֹלְדְבֶּרְגֶּר, נֵרוֹ יָאִיר[ז].

הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ קִבַּלְתִּי בְּשָׁעָה טוֹבָה וּמֻצְלַחַת לִפְנֵי שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת, וְהִנֵּה לִפְנֵי שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת אוֹ יוֹתֵר כָּתַבְתִּי לִכְבוֹדוֹ מִכְתָּב, כִּי רְצוֹנִי לִשְׁלֹחַ לוֹ עוֹד סְכוּם הָגוּן, וְקֹדֶם

ז. ר׳ מְנַחֵם מֶענְדֶל ב״ר מָרְדְּכַי גוֹלְדְבֶּרְגֶּר זַ״ל, נִפְטַר כ׳ תִּשְׁרֵי תשל״ה.

רְצוֹנִי לָדַעַת אִם יֵשׁ לְהַשִּׂיג אֶת הַחֲמִשָּׁה סְפָרִים הַנִּזְכָּרִים שָׁם, וְעוֹד קְצָת סְפָרִים שֶׁעֲדַיִן אֵין לִי, וּבְצֵרוּף זֶה אֶשְׁלַח לוֹ סְכוּם כַּאֲשֶׁר יְבַקֵּשׁ וְכוּ'. וְהִנֵּה זֶה כְּבָר כִּשְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת מֵהַמִּכְתָּב הַנַּ"ל, וַעֲדַיִן לֹא הֵשִׁיב לִי עַל הַנַּ"ל, וְיַעַן שֶׁכּוֹסְפִי חָזָק עַד מְאֹד לְסִפְרֵי אַדְמוֹ"ר זי"ע וּמִתַּלְמִידוֹ הַקָּדוֹשׁ זַ"ל, וֶהֱיוֹת שֶׁכְּבָר הִקְדִּים לִכְתֹּב לִי בְּמִכְתָּבוֹ הַקֹּדֶם אוֹדוֹת הַסְּפָרִים "לִקּוּטֵי עֵצוֹת הַמְשֻׁלָּשׁ" עַד אוֹת מ', וְסֵפֶר "קִצּוּר לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן" שֶׁכְּבָר מָצָא לְהַשִּׂיג אוֹתָם וּמְבַקְּשִׁים בַּעֲדָם סַךְ חֲמִשָּׁה־עָשָׂר דּוֹלָר. עַל־כֵּן אֶזְדָּרֵז עוֹד לִפְנֵי שֶׁיִּכְתֹּב לִי אוֹדוֹת הַסְּפָרִים הַנַּ"ל. וּפֹה אֲנִי שׁוֹלֵחַ לוֹ סַךְ חֲמִשָּׁה־עָשָׂר דּוֹלָר וְיִשְׁלַח לִי הַסְּפָרִים הַנַּ"ל, וַאֲבַקְּשׁוֹ עַד מְאֹד שֶׁיִּזְדָּרֵז מְאֹד לִשְׁלֹחַ לִי הַסְּפָרִים הַנַּ"ל, וְגַם אֲבַקְּשׁוֹ שֶׁיִּכְתּוֹב לִי כְּשֶׁיִּשְׁלַח אוֹתָם, וְגַם בְּעִנְיַן שְׁאָר הַסְּפָרִים שֶׁעֲדַיִן אֵין לִי.

יְדִידוֹ הַדּוֹרֵשׁ שְׁלוֹמְךָ, הַכּוֹתֵב וְשׁוֹלֵחַ מִתּוֹךְ מְנִיעוֹת עֲצוּמוֹת מִכָּל הַצְּדָדִין.

אֱלִיעֶזֶר שְׁלֹמֹה

וְהִנֵּה מִיּוֹם שֶׁנִּתְקָרַבְתִּי לְדֶרֶךְ הָאֱמֶת הוּא דֶּרֶךְ אַדְמוֹ"ר, זֵכֶר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לִבְרָכָה - כּוֹסְפִי חָזָק לִשְׁמֹעַ דְּבַר תּוֹרָה מֵאַדְמוֹ"ר זי"ע וּמִתַּלְמִידוֹ זַ"ל, הֵן שִׂיחוֹת וְהֵן סִפּוּרִים וְכוּ', וְהֵן קְצָת מַאֲמָרִים אֲשֶׁר עֲדַיִן לֹא נִמְצָא בִּכְתָב וְכוּ', וַאֲנִי מְדַבֵּר זֹאת לִפְנֵי בְּנֵי גִילִי וּבְנֵי הַנְּעוּרִים דְּפֹה, וְנִרְאֶה לִי שֶׁהַדְּבָרִים מַתְחִילִים כְּבָר לַעֲשׂוֹת רֹשֶׁם קְצָת וְכוּ', וְעַל כֵּן אֲבַקֵּשׁ אִם יִהְיֶה לְמַר עֵת שֶׁיִּקַּח אֶת עֵטוֹ וְיִכְתֹּב לִי קְצָת דִּבְרֵי תּוֹרָה אוֹ שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים אֲשֶׁר דִּבְּרוּ עַל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ וְכוּ'.

יְדִידוֹ הַדּוֹרֵשׁ שְׁלוֹמְךָ בְּאַהֲבָה - הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה.

אֲבַקְּשׁוֹ נָא וְנָא שֶׁיִּזְדָּרֵז לִשְׁלֹחַ לִי מִטַּעַם הַנַּ"ל.

קסב.

בִּרְשׁוּת רַבְּךָ הַנַּחַל נוֹבֵעַ מִקּוֹר חָכְמָה׳

בְּחֹרֶף תשי״ח - קָנָה סֵפֶר ׳חַיֵּי מוֹהַר״ן׳, שֶׁבּוֹ נִדְפַּס הַ׳קּוֹל קוֹרֵא׳ לְהִתְבּוֹדְדוּת, וְהָיָה קוֹרְאוֹ בְּכָל יוֹם, וְהָיָה שָׁגוּר בְּפִיו בְּעַל־פֶּה, כִּי חָשַׁב שֶׁזֶּה מֵרַבֵּנוּ זַ״ל, כִּי חָתוּם שָׁם: **״בִּרְשׁוּת רַבְּךָ הַנַּחַל נוֹבֵעַ מִקּוֹר חָכְמָה״**, וְרַק בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן נוֹדַע לוֹ זֶהוּת מְחַבְּרוֹ שֶׁהוּא הָרַב הֶחָסִיד ר׳ יִצְחָק בְּרַייטֶער הי״ד[ח], וּלְאַחַר זְמַן חִבֵּר גַּם הוּא ׳קוֹל קוֹרֵא׳ בְּעַצְמוֹ, וְהִטְמִין אוֹתוֹ בְּתוֹךְ סֵפֶר ׳בֵּאוּר הַלִּקּוּטִים׳ שֶׁלּוֹ, וְנֶאֱבַד מִמֶּנּוּ.

קסג.

הִתְקָרְבוּת חֲזָקָה בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל

וְסִפֵּר מוֹהַרָא״ש: ״הַהִתְקָרְבוּת שֶׁלִּי לְרַבֵּנוּ זַ״ל, הָיְתָה בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל. וְכָל דִּבּוּר שֶׁרָאִיתִי מֵרַבֵּנוּ זַ״ל, הָיָה בִּבְחִינַת ׳יִקֹּב הַדִּין אֶת הָהָר׳, הַיְנוּ שֶׁהָיִיתִי מֻכְרָח לְקַיֵּם זֹאת עַד הַסּוֹף״. וּפַעַם אָמַר עוֹד: **״הִתְקָרְבוּתִי לְרַבֵּנוּ זַ״ל הָיְתָה כְּעֵין פְּצָצַת אָטוֹם - בְּעָצְמָה גְּדוֹלָה וְנוֹרָאָה, שֶׁאֵין לָהּ מַעְצוֹר כְּלָל״**[ט].

וְאָמַר, שֶׁאֶצְלוֹ בּוֹעֶרֶת הַהִתְקָרְבוּת לְרַבֵּנוּ זַ״ל בְּכָל עַשְׂרוֹת הַשָּׁנִים כְּמוֹ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, וְאֵין אֶצְלוֹ שׁוּם הֶפְרֵשׁ, וּכְמוֹ שֶׁאָז לֹא יָכְלוּ לְרַחֲקוֹ מֵרַבֵּנוּ זַ״ל, לַמְּרוֹת הַמְּנִיעוֹת הַגְּדוֹלוֹת, כְּמוֹ כֵּן הִמְשִׁיךְ הָאוֹר הַזֶּה כָּל יְמֵי חַיָּיו הַקְּדוֹשִׁים.

ח. מִגְּדוֹלֵי חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב בְּפוֹלִין, וְהָרִאשׁוֹן שֶׁהִתְקָרֵב בִּמְדִינָה זוֹ, וְהָיָה אֵשׁ בּוֹעֶרֶת בְּהִתְקָרְבוּתוֹ וּבְהִתְלַהֲבוּתוֹ לְהָאִיר אֶת אוֹר הַצַּדִּיק, וְקֵרֵב אֶת רֻבָּם שֶׁל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ מִמְּדִינוֹת פּוֹלִין לִדְבַר רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁהָיוּ הֲמוֹן רַב, וּפְעַל רַבּוֹת לְהַשְׁאָרַת אוֹר רַבֵּנוּ זַ״ל, מִקֵּצָת דְּבָרָיו נִדְפְּסוּ בְּסֵפֶר ׳שְׁאֵרִית יִצְחָק׳, וְנִלְכַּד בִּשְׁחִיתוּתָם שֶׁל הָרְשָׁעִים בִּימֵי הַזַּעַם, בַּשּׁוֹאָה, ה׳ יִקֹּם דָּמוֹ.

ט. וְכַמָּה פְּעָמִים הִתְפָּאֵר מוֹהַרָא״ש בְּפָנֵינוּ, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ הַיּוֹם בְּדִיּוּק עִם אוֹתָהּ הַהִתְלַהֲבוּת שֶׁהָיְתָה לוֹ כְּשֶׁהִתְקָרֵב לְרַבֵּנוּ זַ״ל, בִּהְיוֹתוֹ בֶּן שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וּפַעַם הִתְבַּטֵּא עַל זֶה וְאָמַר, שֶׁהוּא נִדְמֶה לְרַכֶּבֶת מְהִירָה שֶׁנּוֹסַעַת עַל הַפַּסִּים בְּכֹחַ עָצוּם מְאֹד, וְכָל תַּכְלִיתָהּ הִיא לְהַגִּיעַ לִמְחוֹז חֶפְצָהּ... (שִׂיחוֹת מוֹהַרָא״ש, חֵלֶק ג׳, עַמּוּד עה).

קסד.

הִתְקָרְבוּת חֲזָקָה בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל

וְאַף דְּגִמְהָ תְּסָפָר, כִּי כַּאֲשֶׁר נוֹדַע לוֹ מִמַּה שֶׁסִּפֵּר רַבֵּנוּ זַ״ל אֶת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהָיָה עִם הָרַב יָשָׁ״ר מִקַּאנְדִּיָּא זַצַ״ל, שֶׁהוֹצִיא לָאוֹר בִּשְׁנַת ה׳שפ״ט אֶת הַסֵּפֶר ״אֵילִם״, מֵחֲמַת שֶׁבָּאוּ אֵלָיו חֲמֵשׁ־מֵאוֹת בַּחוּרִים שֶׁנִּתְפָּרְקוּ, רַחֲמָנָא לִיצְלָן. וְהִסְתַּגֵּר בְּחֶדֶר, וְלֹא אָכַל וְלֹא שָׁתָה וְלֹא יָשַׁן שְׁלֹשָׁה יָמִים, וְכָתַב אֶת הַחִבּוּר הַזֶּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֶת כָּל הַשֶּׁבַע־חָכְמוֹת, וְהֶרְאָה לָהֶם שֶׁהוּא בָּקִי בְּכָל הַחָכְמוֹת, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא מַאֲמִין בּוֹ יִתְבָּרֵךְ בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה[א].

תֵּכֶף כְּשֶׁקָּרָא מוֹהֲרָא״ש אֶת הַסִּפּוּר הַזֶּה - בָּעַר לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ לִמְצֹא אֶת הַסֵּפֶר ״אֵילִם״ הַזֶּה, כִּי הִרְגִּישׁ שֶׁהוּא מֻכְרָח לָדַעַת מִמַּה דִּבֵּר רַבֵּנוּ זַ״ל, וּלְהָבִין אֶת כַּוָּנָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, כִּי הֲלוֹא רַבֵּנוּ זַ״ל אָמַר, שֶׁעָשָׂה טוֹב מְאֹד עִם הַסֵּפֶר שֶׁלּוֹ.

לְמָחֳרָת כְּבָר הָלַךְ לְסִפְרִיָּה גְּדוֹלָה לְחַפֵּשׂ אֶת הַסֵּפֶר, וּמְצָאוֹ, וְהָיָה סֵפֶר יָשָׁן־נוֹשָׁן [שֶׁנִּדְפַּס בִּשְׁנַת שפ״ט הַנַּ״ל], וְעָבַר עָלָיו וְלֹא הֵבִין בּוֹ כִּמְעַט כְּלוּם, כִּי הָיוּ רְשׁוּמִים בּוֹ כָּל מִינֵי חֶשְׁבּוֹנוֹת וְצִיּוּרִים[ב], וְכָל הַשֶּׁבַע חָכְמוֹת. אֲבָל לֹא יָכַל לִשְׁקֹט וְלָנוּחַ, עַד

א. רָאשֵׁי־תֵבוֹת הָ׳רַב י׳וֹסֵף שָׁ׳לֹמֹה ר׳וֹפֵא דַלְמִידִיגוֹ זי״ע. נוֹלַד בְּכ״ה סִיוָן ה׳שנ״א, בְּקַנְדִּיָּא (זֶה הַשֵּׁם הַקָּדוּם שֶׁל הָעִיר ׳הַרְקָלְיוֹן׳ בִּירַת הָאִי כְּרֵתִים). מָרָן הַחִיד״א זי״ע כָּתַב עָלָיו: ״מהר״ר יָשָׁ״ר מִקַּאנְדִּיָּא. הָרַב הַנִּזְכָּר הָיָה חָכָם בְּכָל הַחָכְמוֹת וּמֻפְלָג בְּכָל חָכְמָה מִסֵּפֶר תִּשְׁבּוֹרֶת פִּילוֹסוֹפְיָא תְּכוּנָה הַגְיוֹן, רְפוּאָה, וְחָכָם בַּתּוֹרָה בְּפִלְפּוּל הַשַּׁ״ס וּפוֹסְקִים, וְדַרְשָׁן מֻפְלָא, וְדַעְתּוֹ רְחָבָה״. חִבֵּר כְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה סְפָרִים עֲמוּקִים, רֻבָּם בִּכְתָב־יַד, בֵּינֵיהֶם יָדוּעַ סֵפֶר ׳מִצְרַף לַחָכְמָה׳ עַל חָכְמַת הַקַּבָּלָה. הָיָה אִישׁ פֶּלֶא שֶׁחַי בְּהִתְבּוֹדְדוּת כ״ז שָׁנִים וְשׁוֹטֵט בָּעוֹלָם, וְלָמַד אֶת כָּל הַחָכְמוֹת וְהַתְּבוּנוֹת. וְנִפְטַר בִּשְׁנַת ה׳תט״ז בִּפְרָאג שָׁם שָׁהָה בְּסוֹף יָמָיו, וְנִטְמַן בְּבֵית הָעָלְמִין הָעַתִּיק שָׁם, וְעַל מַצֵּבָתוֹ נֶחְקַק: אַב בֵּית דִּין בְּהַאמְבּוּרְג וּבַגְּלִילוֹת אַמְשְׁטֶרְדַם; זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה.

יא. כַּמְבֹאָר בַּאֲרִיכוּת, בְּסֵפֶר ׳סִפּוּרִים נִפְלָאִים׳ הַמְּצֹרָף אֶל סֵפֶר ׳אֲבָנֶיהָ בַּרְזֶל׳, וּבִרְבוֹת הַיָּמִים כְּבָר נִדְפַּס עַל־יְדֵי מוֹהֲרָא״ש בְּתוֹךְ סִפְרוֹ הַקָּדוֹשׁ ׳פְּעֻלַּת־הַצַּדִּיק׳ (סִימָן תתלז).

יב. הַסֵּפֶר הַזֶּה מֵכִיל תְּשׁוּבוֹת לִשְׁאֵלוֹת בְּנוֹשְׂאֵי אַסְטְרוֹנוֹמְיָה וּמַתֶּמָטִיקָה, כֵּן מוּבָאִים בַּסֵּפֶר

שֶׁיָּבוֹא לְיָדוֹ הַסֵּפֶר הַזֶּה שֶׁדִּבֵּר עָלָיו רַבֵּנוּ זַ"ל, כִּי כָּל דְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים בָּעֲרוּ בּוֹ כְּאֵשׁ לוֹהֶטֶת.

קסה.

לְהִתְחַקּוֹת עַל כָּל שִׂיחָה מֵרַבֵּנוּ זַ"ל וְלַהֲבִינָהּ

וְכַאֲשֶׁר הִגִּיעַ מוֹהַרָא"ש בִּלְמוּדוֹ לְשִׂיחַת רַבֵּנוּ זַ"ל בְּחַיֵּי מוֹהַר"ן הַמְּדַבֶּרֶת מֵהַחְלוּק שֶׁבֵּין קַבָּלַת הָרַמַ"ק לְקַבָּלַת הָאַרִיזַ"ל, נִכְנְסָה בּוֹ תַּבְעֵרָה עֲצוּמָה לְהַתְחִיל לִלְמֹד אֶת כָּל סִפְרֵי הָרַמַ"ק וְאֶת כִּתְבֵי הָאַרִיזַ"ל, כְּדֵי לְהָבִין הֵיטֵב אֶת כַּוָּנַת רַבֵּנוּ זַ"ל, כִּי אֵצֶל מוֹהַרָא"ש הָיָה כָּל סִפּוּר וְשִׂיחָה שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, וְלֹא נָח וְלֹא שָׁקַט עַד שֶׁקִּיֵּם אֶת כָּל שִׂיחָה וְשִׂיחָה כִּפְשׁוּטָהּ מַמָּשׁ, וְאָז הֵחֵל לְהַתְמִיד בְּכָל סִפְרֵי הָרַמַ"ק זַ"ל: פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים, אֵלִימָה, אוֹר נֶעֱרָב וְכוּ' וְכוּ', וְכָל כִּתְבֵי הָאַרִיזַ"ל; וְחָזַר עֲלֵיהֶם כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים[יג].

קסו.

מַה שֶּׁאָסַר רַבֵּנוּ לִלְמֹד - לֹא לוֹמְדִים!

וְסִפֵּר, שֶׁהָיְתָה לוֹ תְּשׁוּקָה גְּדוֹלָה לִלְמֹד סֵפֶר 'מוֹרֶה נְבוֹכִים' שֶׁל הָרַמְבַּ"ם [כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה לוֹ תְּשׁוּקָה לִלְמֹד בְּכָל הַסְּפָרִים שֶׁבָּעוֹלָם], אֲבָל כְּשֶׁרָאָה שִׂיחַת רַבֵּנוּ זַ"ל (חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן תז) שֶׁאֵין לִלְמֹד בְּסֵפֶר זֶה וּבִשְׁאָר סִפְרֵי חֲקִירָה, אֲפִילוּ שֶׁחִבְּרוּם גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ', וּמַזְהִיר עַל זֶה מְאֹד שָׁם – פְּסָקָה תְּשׁוּקָתוֹ לְגַמְרֵי... וּכְשֶׁאֶחָד הֶעֱנִיק לוֹ בְּמַתָּנָה אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה, הֵשִׁיב לוֹ אוֹתוֹ בַּחֲזָרָה, וּבִקֵּשׁ סֵפֶר אַחֵר בִּמְקוֹמוֹ. כִּי אֵין לָזוּז מִדִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל הַקְּדוֹשִׁים[יד].

חִדּוּשִׁים מַתֶּמְטִיִּים עַדְכָּנִיִּים לִזְמַנּוֹ, מֵהֶם שֶׁטֶּרֶם יָצְאוּ בַּדְּפוּס, שֶׁל מַתֶּמְטִיקָאִים יְדוּעִים.

יג. שִׂיחוֹת מוֹהַרָא"ש, חֵלֶק א', עַמּוּד שיב.

יד. וְהַשְׁוֵה לְמַה שֶּׁמּוּבָא בַּסֵּפֶר אִמְרֵי מוֹהַרָא"ש, חֵלֶק א', סִימָן שמז.

קסז.

הִתְבּוֹדְדוּת בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ בַּסֵּתֶר

אַחַר נִשּׂוּאֵי אָחִיו נִשְׁאַר בַּבַּיִת לְבַד עִם הוֹרָיו, וְחַדְרוֹ בִּקְצֵה הַבַּיִת, וְכַאֲשֶׁר הוֹרָיו הָלְכוּ לִישׁוֹן - הִתְבּוֹדֵד בְּחַדְרוֹ בְּמֶשֶׁךְ רֹב הַלַּיְלָה, וּכְשֶׁשָּׁמַע צְעָדִים - נִכְנַס בִּמְהִירוּת לְמִטָּתוֹ וְעָשָׂה עַצְמוֹ כְּיָשֵׁן, וּלְעוֹלָם לֹא נוֹדָע לְהוֹרָיו, רַק פַּעַם, לֹא שָׂם לֵב לְהִזָּהֵר כָּרָאוּי, וְנִכְנְסָה אִמּוֹ וְרָאֲתָהוּ שׁוֹכֵב בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם עַל הָאָרֶץ, וְגָעֲרָה בּוֹ: "מַה אַתָּה עוֹשֶׂה עַל הָרִצְפָּה"? אֲבָל לְמַזָּלוֹ לֹא דָּרְשָׁה וְחָקְרָה בְּעִנְיָן, וְהִתְחַמֵּק מִמֶּנָּה. [כִּי תֵּכֶף כְּשֶׁהִתְקָרֵב לְדַרְכֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, בָּעַר בּוֹ לְקַיֵּם אֶת עֲצַת רַבֵּנוּ זַ"ל בְּעִנְיַן הִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וְהִתְמִיד לְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ שָׁעוֹת רַבּוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה זָכָה לְמַה שֶּׁזָּכָה, אַשְׁרֵי לוֹ].

שְׁנוֹת תשי״ח־תשי״ט

קסח.

לוֹמֵד עַל נְחִיצוּת הַסֵּדֶר בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ

בִּתְחִלַּת הִתְקָרְבוּתוֹ לְרַבֵּנוּ זַ״ל, בְּגִיל תְּשַׁע־עֶשְׂרֵה בְּעֵרֶךְ, עֲדַיִן לֹא יָדַע מִנְּחִיצוּת הַסֵּדֶר, וּבָעַר בּוֹ חֵשֶׁק גָּדוֹל מְאֹד לִלְמֹד הֲמוֹן פִּרְקֵי מִשְׁנָיוֹת, דַּפֵּי גְּמָרָא וּלְסַיֵּם כְּרָכִים שְׁלֵמִים שֶׁל ׳לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת׳, וּלְהִתְבּוֹדֵד שָׁעוֹת רַבּוֹת עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבְכָל יוֹם עָשָׂה לְעַצְמוֹ תָּכְנִיּוֹת חֲדָשׁוֹת: הַיּוֹם אֶלְמַד חֲמִשִּׁים דַּפִּים כָּאן, וּשְׁלֹשִׁים דַּפִּים כָּאן, הַיּוֹם תִּהְיֶינָה לִי כָּךְ וְכָךְ שָׁעוֹת הִתְבּוֹדְדוּת וְכוּ׳ וְכוּ׳, וּמֵחֲמַת שֶׁהָיָה בְּלִי סֵדֶר – לֹא הִרְגִּישׁ סִפּוּק בַּעֲבוֹדָתוֹ, כִּי בְּיוֹם אֶחָד שָׂמַח כְּשֶׁהִצְלִיחַ בְּתָכְנִית לִמּוּדוֹ, וּבְיוֹם אַחֵר נִשְׁבַּר כְּשֶׁלֹּא יָכַל. וְהֵבִין שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַצְלִיחַ בַּעֲבוֹדָה בְּלִי סֵדֶר.

קסט.

רֶמֶז לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם מִדִּבְרֵי הַשִּׂכּוֹר הַגּוֹי

וְאָז אֵרַע עִמּוֹ מַעֲשֶׂה פֶּלֶא, שֶׁשִּׁנָּה אֶת כָּל מַהֲלַךְ מַחְשַׁבְתּוֹ, וְהִתְחִיל לְסַדֵּר לְעַצְמוֹ סֵדֶר הַיּוֹם בְּכָל עִנְיָנָיו, וְעַל־יְדֵי זֶה זָכָה לְהַצְלִיחַ מְאֹד. וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה: כַּזָּכוּר, כָּל יוֹם הָיָה מוֹהֲרָא״ש נוֹסֵעַ לַיְשִׁיבָה בָּרַכֶּבֶת נְסִיעָה בַּת שְׁעָתַיִם, וּבְאֶמְצַע הַנְּסִיעָה הָיָה צָרִיךְ לְהַחֲלִיף רַכָּבוֹת בְּתַחֲנַת רְחוֹב צֶ׳מְבֶּרְס בְּעִיר

מַנְהֶטֶן, וְהָיוּ שָׁם כְּמֵאָה מַדְרֵגוֹת לַעֲלוֹת מִתַּחֲנָה לַתַּחֲנָה, וְדַרְכּוֹ הָיְתָה לַעֲלוֹת בַּמַּדְרֵגוֹת בִּמְרוּצָה וּמְהִירוּת בִּלְתִּי רְגִילָה, לְלֹא יְכֹלֶת לְהַשִּׂיגוֹ, כִּי הָיָה זָרִיז בְּטִבְעוֹ.

פַּעַם הָיָה בַּתַּחֲנָה שִׁכּוֹר, שֶׁעָלָה בַּמַּדְרֵגוֹת בְּאִטִּיּוּת כְּדֶרֶךְ שִׁכּוֹר, וּכְשֶׁהִבְחִין שֶׁמּוֹהֲרָא"ש רָץ בִּזְרִיזוּת גְּדוֹלָה, צָעַק לְעֶבְרוֹ: "לָמָּה אַתָּה רָץ כָּכָה? הֲרֵי אַתָּה מְנַעְנֵעַ אֶת כָּל הַמַּדְרֵגוֹת, תֵּכֶף תִּפּוֹל מִכֻּלָּן, עֲלֵה לְאַט לְאַט כָּמוֹנִי, וְאָז לֹא תִּפּוֹל", וּבַהַתְחָלָה לֹא הֵבִין שֶׁהוּא שִׁכּוֹר, וְנִסָּה לַעֲנוֹת לוֹ: "מַה אַתָּה מְדַבֵּר? אֵינֶנִּי מְנַעְנֵעַ אֶת הַמַּדְרֵגוֹת", אֲבָל הַשִּׁכּוֹר צָעַק שׁוּב: "לֹא, לֹא, אַתָּה מְנַעְנֵעַ כָּל הַמַּדְרֵגוֹת, עוֹד מְעַט תִּרְאֶה שֶׁבִּגְלַל שֶׁאַתָּה רָץ כָּל־כָּךְ מַהֵר, תִּפּוֹל מִכֻּלָּן, לֵךְ לְאַט לְאַט..." וְרַק אָז קָלַט מוֹהֲרָא"ש שֶׁהוּא שִׁכּוֹר[א].

וְהִתְחִיל לְהִתְבּוֹנֵן שֶׁהַשִּׁכּוֹר אוֹמֵר לוֹ דָּבָר נִפְלָא מְאֹד, מַמָּשׁ קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה לְעִנְיָנוֹ, שֶׁבְּכָל הָעֲבוֹדוֹת וְהַמַּדְרֵגוֹת וְהָעֲלִיּוֹת צָרִיךְ לְהִתְקַדֵּם לְאַט לְאַט עִם סֵדֶר, מַדְרֵגָה אַחַר מַדְרֵגָה, וְלֹא לַחֲטוֹף הַכֹּל בְּבַת אַחַת, כִּי אִם לֹא - עֲלוּלִים לִפּוֹל מִכֻּלָּן, חַס וְשָׁלוֹם, אֲבָל אִם הוֹלְכִים לְאַט לְאַט כְּסֵדֶר, וְלֹא מִתְבַּלְבְּלִים לִקְפֹּץ מֵעֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה, אָז הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ בְּטוּחָה וְזוֹכִים לְהַצְלִיחַ מְאֹד.

קע.

רְמָזִים לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם מִכָּל דִּבּוּרֵי בְּנֵי־אָדָם

וְכַאֲשֶׁר סִפֵּר מוֹהֲרָא"ש אֶת הַסִּפּוּר הַזֶּה, סִיֵּם וְאָמַר: "מִי שֶׁמַּכְנִיס מֹחוֹ בָּזֶה, יָכוֹל לִשְׁמוֹעַ מִכָּל סִפּוּרֵי בְּנֵי־אָדָם, אֲפִלּוּ מִגּוּיִם וּמִשִּׁכּוֹרִים, דְּבָרִים נִפְלָאִים וְעֶלְיוֹנִים מְאֹד, וּכְמוֹ שֶׁאוֹמֵר רַבֵּנוּ זַ"ל (שִׂיחוֹת הָר"ן סִימָן נב): **מִכָּל הַדְּבָרִים צוֹעֵק כְּבוֹד הַשֵּׁם־**

א. עַיֵּן אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק מח, מִכְתָּב ה־תשנג.

יִתְבָּרֵךְ, וַאֲפִלּוּ מִסִּפּוּרֵי הַגּוֹיִם. וְאֶצְלִי הָיָה כַּמָּה אַלְפֵי מַעֲשִׂיּוֹת כָּאֵלּוּ, בְּלִי גֵּזְמָא, וַחֲבָל שֶׁלֹּא רָשַׁמְתִּי אוֹתָם, כִּי הָיוּ יוֹצְאִים מֵהֶם לִמּוּדִים נִפְלָאִים לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ"[ב], אַשְׁרֵנוּ שֶׁזָּכִינוּ לִשְׁמוֹעַ דִּבּוּרִים אֵלּוּ. [מוֹהֲרָא"ש סִפֵּר לִי מַעֲשֶׂה זֶה כְּשֶׁהִתְחַלְתִּי לִהְיוֹת בַּעַל־קוֹרֵא בְּבֵית מִדְרָשֵׁנוּ, וְאָמַר לִי שֶׁאֶקְרָא לְאַט לְאַט, וְאָז בְּוַדַּאי לֹא אֶטְעֶה וְתִהְיֶה קְרִיאָה טוֹבָה וְכוּ'].

קעא.

עֲבוֹדַת הַשֵּׁם בְּהַדְרָגָה בְּלִי שְׁבִירַת הַכֵּלִים

אָמַר מוֹהֲרָא"ש: "לִמְדָה זוֹ זָכִיתִי, שֶׁיָּדַעְתִּי אֵיךְ לְצַמְצֵם אֶת עַצְמִי בְּכָל עֲבוֹדָתִי וְלֹא שָׁבַרְתִּי אֶת הַכֵּלִים". וְאָכֵן זֹאת הָיְתָה מִדָּתוֹ כָּל יָמָיו, וְכָךְ הָיָה מוֹרֶה וּמַדְרִיךְ אֶת כָּל שׁוֹמְעֵי לִקְחוֹ – שֶׁלֹּא לַהֲרֹס אֶת הַגְּבוּל, וְאַף שֶׁצָּרִיךְ לַחֲטֹף הַרְבֵּה טוֹב נִצְחִי – אָסוּר לְשַׁבֵּר אֶת הַכְּלִי, כִּי רִבּוּי הַשֶּׁמֶן גּוֹרֵם כִּבּוּי הַנֵּר, חַס וְשָׁלוֹם.

קעב.

חֲלוֹם - קְוִיטֶל לְרַבֵּנוּ זַ"ל

סִפֵּר, שֶׁחָלַם לוֹ חֲלוֹם, בְּבַחֲרוּתוֹ, בִּתְחִלַּת הִתְקָרְבוּתוֹ, שֶׁנִּכְנַס עִם קְוִיטֶל לְרַבֵּנוּ זַ"ל. הַדֶּלֶת הָיְתָה נְעוּלָה, וּפִתְאֹם נִפְתְּחָה הַדֶּלֶת (וְאֵינוֹ זוֹכֵר אִם הָיָה שָׁם גַּבַּאי, אוֹ לֹא) וְנִכְנַס וְרָאָה אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל הוֹלֵךְ אָנָה וְאָנָה בְּחַדְרוֹ, וְנִרְתַּת וּפָחַד מְאֹד, וּפִתְאֹם נִגַּשׁ אֵלָיו רַבֵּנוּ זַ"ל וְאָמַר לוֹ: "הַיינְט זָאג" [עַתָּה תֹּאמַר] מַה שֶׁאַתָּה יוֹדֵעַ, וּמַה שֶׁהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ יוֹדֵעַ, וּמַה שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ. וְהִתְחִיל לְהִתְוַדּוֹת לְפָנָיו, וּכְשֶׁרַק הִתְחִיל, עָשָׂה רַבֵּנוּ זַ"ל תְּנוּעָה בְּיָדוֹ כְּאוֹמֵר: דַּי, כְּבָר מַסְפִּיק, וְהִפְסִיק. וּבֵרֵךְ אוֹתוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל, הַרְבֵּה בְּרָכוֹת (וְלֹא סִפֵּר מַה),

---

ב. וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁהוּא הִרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ עוֹד בִּתְחִלַּת הִתְקָרְבוּתוֹ לְרַבֵּנוּ זַ"ל, לְהִתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ זוֹ, וּמֵאָז הוּא רוֹאֶה נוֹרָאוֹת נִפְלָאוֹת מַה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה עִמּוֹ, פִּלְאֵי פְּלָאוֹת, עַיִן לֹא רָאָתָה, עַד שֶׁיָּכוֹל לַעֲמֹד בֵּין אֲנָשִׁים, וְלִשְׁמֹעַ מִתּוֹךְ דִּבְרֵיהֶם נִפְלָאוֹת וְנוֹרָאוֹת, מַה שֶּׁאֵין שׁוּם בְּרִיָּה עוֹמֶדֶת עַל עִנְיָנָם (שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק ג' עַמּוּד ע).

וּכְשֶׁהִסְתַּכֵּל לַאֲחוֹרָיו, רָאָה דֶּרֶךְ הַחַלּוֹן אֵיךְ שֶׁעוֹמְדִים מִלְּיוֹנֵי אֲנָשִׁים וּמְחַכִּים לְהִכָּנֵס לְרַבֵּנוּ זַ"ל, כְּשֶׁנִּתְעוֹרֵר מִשְּׁנָתוֹ הָיוּ לוֹ דְּמָעוֹת עַל לְחָיָיו...

קעג.

הִתְבּוֹדְדוּת בַּקּוֹמוֹת הַשּׁוֹמֵמוֹת שֶׁל הַיְּשִׁיבָה

עִקַּר הִתְבּוֹדְדוּתוֹ בִּימֵי נְעוּרָיו - בַּיְּשִׁיבָה שֶׁלָּמַד, שְׁתֵּי הַקּוֹמוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת הָיוּ שׁוֹמְמוֹת וְחֲרֵבוֹת, וְהִשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן לְאִכְסוּן שִׁבְרֵי כִּסָּאוֹת, שֻׁלְחָנוֹת וְחֶלְקֵי מִטּוֹת, וְהָיְתָה מְלֵאָה אֲבַק עַד הַקַּרְסֻלַּיִם, וּפֶתַח הַקּוֹמָה הַחֲמִישִׁית, הָיָה אָטוּם בִּקְרָשִׁים, וְנָפוֹצָה שְׁמוּעָה בֵּין הַתַּלְמִידִים שֶׁשָּׁם מִשְׁכַּן שֵׁדִים וְרוּחוֹת, וְאַף אֶחָד לֹא הֵעִיז לְהִכָּנֵס לְקוֹמָה זוֹ, וְגַם לֹא יָכְלוּ כִּי הָיְתָה אֲטוּמָה, וְהוּא מָצָא דֶּרֶךְ לְהִשְׁתַּחֵל פְּנִימָה בְּאֶמְצָעוּת מַדְרֵגוֹת הַחֵרוּם, וּמִשָּׁם עָלָה שְׁתֵּי קוֹמוֹת, מֵהַשְּׁלִישִׁית עַד הַחֲמִישִׁית, וּפֶתַח חַלּוֹן, וּבַתְּחִלָּה פָּחַד מְאֹד אוּלַי בֶּאֱמֶת יֵשׁ שָׁם רוּחוֹת וְכוּ' וְהָלַךְ בַּתְּחִלָּה רַק בַּיּוֹם, וְהִכְנִיס רֶגֶל אַחַת, וְאַחַר־כָּךְ רֶגֶל שֵׁנִית, וּלְאַט לְאַט נִכְנַס וְרָאָה שֶׁאֵין שׁוּם דָּבָר וְהַכֹּל רַק דִּמְיוֹנוֹת, וְלִפְעָמִים שָׁמַע קוֹל אִוְשַׁת הָרוּחַ הַמְנַשֶּׁבֶת, וְנָפַל עָלָיו פַּחַד, וּבָרַח לַאֲחוֹרָיו, וְאַחַר־כָּךְ הִתְחַזֵּק בְּעַצְמוֹ - **לָמָּה לִי לִפְחֹד מִמַּשֶּׁהוּ? הֲלוֹא מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ וְאֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ.** וְשׁוּב נִכְנַס וְחִזֵּק אֶת לִבּוֹ עַד שֶׁנִּשְׁאַר שָׁם וְהִתְבּוֹדֵד הַרְבֵּה, אַט אַט הִתְרַגֵּל לָבוֹא לְשָׁם יוֹם־יוֹם, וְאַף אֶחָד לֹא הִכִּיר בּוֹ, כִּי הִתְחַמֵּק בְּכָל מִינֵי אֲפָנִים שֶׁלֹּא יַכִּירוּ בּוֹ[ג], וְהָיָה לוֹקֵחַ עִמּוֹ אֶת אֲכִילָתוֹ, וְאָכַל בִּמְהִירוּת וּבֵרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְהִתְבּוֹדֵד שָׁם בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת, וְאַף אֶחָד לֹא יָכֹל לִשְׁמֹעַ, כִּי הָיָה לְמַעְלָה מִשְּׁתֵּי קוֹמוֹת... וְהָלַךְ רַק בַּיּוֹם וּבֵין הַסְּדָרִים[ד].

ג. "בִּימֵי נְעוּרַי כְּשֶׁיָּשַׁבְתִּי בַּיְּשִׁיבָה - עָשִׂיתִי כָּל מִינֵי תַּרְגִּילִים, שֶׁהִתְחַבֵּאתִי בְּאֵיזֶה מַרְתֵּף, בְּאֵיזֶה גַּג, וְהָלַכְתִּי לְטַיֵּל אוֹ הִתְחַבֵּאתִי בְּאֵיזֶה חֶדֶר, וְשָׁפַכְתִּי אֶת לִבִּי אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ"... (אֲשֶׁר־בִּנַחַל, חֵלֶק טז, ב־קנב).

ד. לָמַדְתִּי בִּישִׁיבָה וְהָיִיתִי בְּגִיל צָעִיר מְאֹד, וּמְצָאתִי סֵפֶר קָטָן "מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ" וּמְאֹד הִתְלַהַבְתִּי

גַּם לִפְעָמִים בְּאֶמְצַע הַיּוֹם הֵנִיחַ אֶת הַכּוֹבַע שֶׁלּוֹ עַל הַגְּמָרָא, וְרֹאשׁ־הַיְּשִׁיבָה לֹא הָיָה מִסְתַּכֵּל חוּץ מֵהַגְּמָרָא שֶׁלּוֹ בִּשְׁעַת הַשִּׁעוּר, וְלָכֵן כַּמָּה פְּעָמִים יָצָא וְהָלַךְ לְשָׁם, וְהָיְתָה לוֹ הִתְבּוֹדְדוּת – עַד שֶׁהִתְרַגֵּל לִשְׁהוֹת שָׁם הַרְבֵּה, וְהִתְחִיל לָלֶכֶת שָׁם בַּלַּיְלָה עִם פַּנָּס, וְהָיְתָה לוֹ הַרְבֵּה הִתְבּוֹדְדוּת שָׁם.

קעד.

הִתְבּוֹדְדוּת שֶׁל שָׁעוֹת רַבּוֹת בְּבֵית כְּנֶסֶת רֵיק

בְּדֶרֶךְ כְּלָל בְּעֶרֶב־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ לֹא הָיָה נוֹסֵעַ לַיְּשִׁיבָה, כִּי הַדֶּרֶךְ אָרְכָה כְּאַרְבַּע שָׁעוֹת, הָלוֹךְ וַחֲזוֹר, וְלֹא הָיְתָה אֶפְשָׁרוּת לִנְסֹעַ, בִּפְרָט בִּימוֹת הַחֹרֶף, שֶׁיּוֹם שִׁישִׁי קָצָר בְּיוֹתֵר, וְלָכֵן נִשְׁאַר בְּבֵיתוֹ, וְכַמּוּבָן שֶׁגַּם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת־קֹדֶשׁ. וְזוֹ הָיְתָה לוֹ יְשׁוּעָה גְּדוֹלָה מְאֹד, כִּי בֵּית־הַכְּנֶסֶת שֶׁל אָבִיו, הָיָה רֵיק מֵאָדָם, וְהָיָה יָכוֹל לְהִתְבּוֹדֵד שָׁם שָׁעוֹת עַל גַּבֵּי שָׁעוֹת רְצוּפוֹת, וְאַף אֶחָד לֹא יָדַע מִמֶּנּוּ, לֹא רָאָהוּ, וְלֹא הִפְרִיעַ לוֹ. וְכֵן הִתְמִיד מְאֹד שָׁם בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי לֹא הָיָה מַגְבִּיל בִּזְמַן כַּמּוּבָן.

וְגַם בִּהְיוֹתוֹ בַּיְּשִׁיבָה, בְּכָל יוֹם שֶׁהֶחְסִיר מִלִּהְיוֹת שָׁם, כְּגוֹן שֶׁהֵזִקַּק לָלֶכֶת לְרוֹפֵא אוֹ שֶׁלֹּא הִרְגִּישׁ טוֹב וְכוּ׳... וְאַף אֶחָד לֹא שָׂם לֵב לְמַעֲשָׂיו, הָיָה מְבַלֶּה שָׁעוֹת עַל גַּבֵּי שָׁעוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּהִתְבּוֹדְדוּת וּבִצְעָקוֹת שֶׁל שִׁבְעִים קָלִין, וְהָיָה בָּא לוֹ כָּל עִנְיַן הַהִתְבּוֹדְדוּת בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ מַמָּשׁ, כִּי זֶה הָיָה הֵפֶךְ טִבְעוֹ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן מָסַר אֶת נַפְשׁוֹ מַמָּשׁ, וְהִתְגַּבֵּר עַל זֶה, וְהָיָה רָגִיל לְבַקֵּשׁ עַל כָּל שִׂיחָה וְשִׂיחָה מִשִּׂיחוֹת הָרַ״ן שֶׁיִּזְכֶּה לְקַיְּמָהּ.

וְסִפֵּר מוֹהַרָא״שׁ[ה]: ״כָּךְ הִתְנַהַגְתִּי בִּימֵי נְעוּרַי, הָיִיתִי נֶעְלָם

מִמֶּנּוּ, וְזֶה הֵבִיא, שֶׁאַחַר־כָּךְ מָצָאתִי סֵפֶר קָטָן ״הִשְׁתַּפְּכוּת הַנֶּפֶשׁ״, וְהִתְחַלְתִּי לְהִתְבּוֹדֵד הַרְבֵּה עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ. הָיְתָה דַּרְכִּי לְהִתְחַמֵּק בֵּין הַסְּדָרִים בַּיְּשִׁיבָה, וּמָצָאתִי לְעַצְמִי בַּקּוֹמָה הָעֶלְיוֹנָה חֶדֶר, שֶׁאַף אֶחָד לֹא נִכְנַס שָׁמָּה, וְהַרְבֵּה הִתְבּוֹדַדְתִּי עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק יג, מִכְתָּב א־תשי).

ה. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כג, מִכְתָּב ג־תרמח.

מִפַּעַם לְפַעַם מֵחֲבֵרַי בַּיְּשִׁיבָה, וְיָשַׁבְתִּי בְּבֵית מִדְרָשׁ צָנוּעַ, וְשָׁם שָׁקַדְתִּי בְּסֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, וּתְהִלָּה לָאֵל אֵינִי מִתְחָרֵט עַל זֶה".

קעה.

וְגִילוּתוֹ לִקְרֹא רַק אֵלָיו יִתְבָּרַךְ...

וְסִפֵּר, שֶׁבִּימֵי צְעִירוּתוֹ, בִּתְחִלַּת הִתְקָרְבוּתוֹ לְרַבֵּנוּ זַ"ל, הָיָה כָּל־כָּךְ רָגִיל בְּהִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, עַד שֶׁהִרְבֵּה פְּעָמִים כְּשֶׁהָלַךְ לִקְרֹא לַחֲבֵרוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, הָיָה נִפְלָט מִפִּיו: **"רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם"!**, כִּי הָיָה כָּל־כָּךְ רָגִיל מְאֹד לִצְעֹק אֵלָיו יִתְבָּרַךְ[ו].

קעו.

יָמִים שְׁלֵמִים שֶׁל תְּפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת

וְסִפֵּר[ז]: בַּבַּיִת הָיִיתִי יוֹרֵד לַמַּרְתֵּף, וּמִתְבּוֹדֵד הַרְבֵּה עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ[ח], וְזֶה מַה שֶּׁהֶחֱזִיק אוֹתִי כָּל יְמֵי נְעוּרַי. כִּי תֵּכֶף וּמִיָּד כְּשֶׁזָּכִיתִי לְהִתְקָרֵב אֶל רַבֵּנוּ זַ"ל, תָּפַסְתִּי אֲשֶׁר הַנְּקֻדָּה שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל הִיא לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, אָז שָׁקַדְתִּי בְּעִנְיַן תְּפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת מְאֹד מְאֹד עַד שֶׁהָיוּ יָמִים שְׁלֵמִים שֶׁהִתְבּוֹדַדְתִּי עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבָכִיתִי הַרְבֵּה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁיָּחוּס וִירַחֵם עָלַי, שֶׁאַף פַּעַם לֹא אֶתְרַחֵק מֵרַבֵּנוּ זַ"ל.

עָבְרוּ עָלַי צָרוֹת יִסּוּרִים וּמַכְאוֹבִים וּבִלְבּוּלִים... עִם כָּל זֹאת הָיִיתִי חָזָק מְאֹד בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה וְהַהִתְבּוֹדְדוּת, וְאַף אֶחָד לֹא

ו. הַשְּׁוֵה לְמַה שֶּׁמּוּבָא בַּסֵּפֶר 'אִמְרֵי מוֹהֲרָא"ש' (חֵלֶק א', סִימָן רמט) כָּעֵין זֶה.

ז. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק יג, מִכְתָּב א־תשי.

ח. הִזְהִיר רַבֵּנוּ זַ"ל לִצְעֹק הַרְבֵּה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, הָעִקָּר שֶׁיִּהְיֶה בְּאֵיזֶה יַעַר אוֹ בְּמַרְתֵּף אוֹ בַּשָּׂדֶה אוֹ בַּעֲלִיָּה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם בְּנֵי־אָדָם, וְתַאֲמִין לִי שֶׁגַּם אֲנִי קִיַּמְתִּי אֶת זֶה יָמִים עַל גַּבֵּי יָמִים וְשָׁנִים עַל גַּבֵּי שָׁנִים, וְהָיְתָה דַּרְכִּי לִנְסֹעַ לְמַרְחַקִּים וְלִהְיוֹת שָׁם בְּכָל יוֹם שָׁעוֹת עַל גַּבֵּי שָׁעוֹת, וְכֵן הַרְבֵּה בִּלִּתִּי בְּמַרְתֵּפִים וְעַל הַגָּג שֶׁקּוֹרִים בּוֹיֶדֶעם" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יב, מִכְתָּב תקמז).

יָדַע מִזֶּה. כָּל מַה שֶּׁרַק עָבַר עָלַי, בָּרַחְתִּי תֵּכֶף וּמִיָּד אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, וְזֶה אֲשֶׁר הֶחֱזִיק אוֹתִי, וְלוּלֵא הִתְבּוֹדְדוּת, מִי יוֹדֵעַ לְהֵיכָן הָיִיתִי מַגִּיעַ[ט].

אִם הָיִיתִי מְסַפֵּר לְךָ מַה שֶּׁעָבַר עָלַי בִּימֵי נְעָרַי, כְּשֶׁהִתְקָרַבְתִּי לְרַבֵּנוּ זַ"ל – לֹא תַאֲמִין אֵיךְ נִתַּן לִסְבֹּל סֵבֶל כְּמוֹ שֶׁסָּבַלְתִּי, קִבַּלְתִּי מַכּוֹת רֶצַח בִּשְׁבִיל הַהִתְקָרְבוּת, וְכֵן זָרְקוּ אוֹתִי מֵהַיְשִׁיבָה וְכוּ', וְכֵן סָבַלְתִּי חֵרוּפִין וְגִדּוּפִין וְכוּ' וְכוּ'[י].

וְכֵן סִפֵּר[יא]: הָלַכְתִּי בַּיַּעַר וְלֹא פַּעַם אַחַת חָשַׁבְתִּי שֶׁ"הִנֵּה אֲנִי נִשְׁאַר שָׁם", אֲבָל לָקַחְתִּי מַקֵּל אִתִּיב, עַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָבוֹא... הָיָה לִי כָּל־כָּךְ קָשֶׁה כְּשֶׁהָיִיתִי בָּחוּר, הֵיכָן לִמְצֹא מְקוֹמוֹת כִּי לָמַדְתִּי בִּישִׁיבָה, וּבְכָל זֹאת מָצָאתִי וְאַף אֶחָד לֹא יָדַע מְקוֹמִי, וְנִצַּלְתִּי אֶת הַזְּמַן הַיָּקָר.

קעז.

שׁוֹבֵר אֶת הַקֹּשִׁי הַטִּבְעִי לָשֶׁבֶת בִּבְדִידוּת

וְהִרְגִּישׁ אָז כָּל מִינֵי נֹעַם וַעֲרֵבוּת בִּתְפִלָּתוֹ וּבְהִתְבּוֹדְדוּתוֹ, וּבָכָה הַרְבֵּה מְאֹד מְאֹד בִּדְמָעוֹת שָׁלִישׁ, שֶׁיְּזַכֵּהוּ הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ גַּם כֵּן לְהִכָּנֵס אֶל תּוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, וְהִתְמִיד בָּזֶה מְאֹד מְאֹד, אַף־עַל־פִּי־כֵן אַחַר כָּל הָעֲרֵבוּת וְהַמְּתִיקוּת שֶׁהִרְגִּישׁ – הָיָה קָשֶׁה לוֹ מְאֹד עִנְיַן זֶה, כִּי לֹא הָיָה רָגִיל לָשֶׁבֶת בְּחֶדֶר יְחִידִי, בְּחֶדֶר אוֹ בְּמַרְתֵּף,

---

ט. "הִתְמַדְתִּי וְשָׁקַדְתִּי הַרְבֵּה בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וְכָל שִׂיחָה וְדִבּוּר מֵרַבֵּנוּ זַ"ל הָיוּ לְפָנַי כְּאוּרִים וְתוּמִים מַמָּשׁ. מָסַרְתִּי אֶת נַפְשִׁי לְקַיֵּם כָּל דִּבּוּר שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל בְּעַקְשָׁנוּת הֵכִי גְּדוֹלָה, וּבִפְרָטִיּוּת עִנְיַן הַשִּׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, שֶׁתָּמִיד הָיִיתִי רָגִיל לִבְרֹחַ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה. תֵּכֶף וּמִיָּד כְּשֶׁזָּכִיתִי לְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, זָכִיתִי לְיִשּׁוּב הַדַּעַת אֲמִתִּי. כָּל אֶחָד צוֹדֵק... אֲבָל מַה יִּהְיֶה עִמִּי? !" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כב, מִכְתָּב ג־שסג)

י. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יג, מִכְתָּב א־תשי; וְכוֹתֵב זֹאת שָׁם לְגַבֵּי עֵצָה לִמְקָרֵב לְהַעֲלִים אֶת הִתְקָרְבוּתוֹ לְרַבֵּנוּ.

יא. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק ל, מִכְתָּב ד־תתכה.

יב. עַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן קי.

כִּי דַּרְכּוֹ הָיְתָה קֹדֶם הִתְקָרְבוּתוֹ לִהְיוֹת שׁוֹבֶב גָּדוֹל, וְהִנֵּה מַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְשַׁנּוֹת אֶת דַּרְכּוֹ מֵהַהֶפֶךְ אֶל הַהֶפֶךְ מַמָּשׁ, וְהָיָה לוֹ כָּל־כָּךְ קָשֶׁה לֵישֵׁב לְבַדּוֹ, עַד שֶׁפְּעָמִים רַבּוֹת הִכְרִיחַ אֶת עַצְמוֹ לָשֶׁבֶת יְחִידִי כַּמָּה שָׁעוֹת רְצוּפוֹת, וְהָיָה נִדְמֶה לוֹ אָז, שֶׁבְּוַדַּאי יָמוּת שָׁם, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא הִסְתַּכֵּל עַל זֶה כְּלָל, רַק מָסַר אֶת נַפְשׁוֹ בַּעֲבוּר דָּבָר זֶה, וְיָשַׁב שָׁעוֹת רְצוּפוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד, וְדִבֵּר הַרְבֵּה עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְחָזַר הַרְבֵּה עַל דִּבּוּרִים מְסֻיָּמִים מֵאוֹת פְּעָמִים, וַאֲפִלּוּ שֶׁכְּבָר לֹא הָיָה לוֹ מַה לְּדַבֵּר – יָשַׁב שָׁם בְּעַקְשָׁנוּת גְּדוֹלָה.

קעה.

בַּמַּרְתֵּף שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל אָבִיו

לְאָבִיו הָיָה בֵּית־כְּנֶסֶת מִשֶּׁלּוֹ, וּכְשֶׁלֹּא הָיָה נִמְצָא בַּיְּשִׁיבָה – בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וּמוֹעֲדִים אוֹ בִּימֵי בֵּין הַזְּמַנִּים, אֲזַי כֵּיוָן שֶׁבְּאֶמְצַע הַיּוֹם וּבִפְרָט בַּלֵּילוֹת – לֹא הָיָה שָׁם אַף אֶחָד, וְלָכֵן יָשַׁב שָׁם וּבִלָּה אֶת יְמֵי נְעוּרָיו, וְדַרְכּוֹ הָיְתָה לָרֶדֶת לַמַּרְתֵּף, שֶׁשָּׁם הָיָה חֹשֶׁךְ, וְשָׁם הָיָה עִקַּר עֲבוֹדָתוֹ כַּמָּה שָׁנִים רְצוּפוֹת, וּבַתְּחִלָּה הָיָה בְּטִבְעוֹ פַּחְדָּן גָּדוֹל לָשֶׁבֶת לְבַדּוֹ בְּמַרְתֵּף חָשׁוּךְ, וּבִפְרָט בַּלַּיְלָה, וְהוּא הִכְרִיחַ אֶת עַצְמוֹ לָשֶׁבֶת שָׁם כַּמָּה שָׁעוֹת. וְאַף שֶׁבַּהַתְחָלָה פָּחַד עַד מְאֹד מִכָּל מִינֵי פְּחָדִים וְדִמְיוֹנוֹת כְּדֶרֶךְ מִי שֶׁיּוֹשֵׁב בַּחֹשֶׁךְ בַּמַּרְתֵּף וְכוּ', וְאֶצְלוֹ אָז הָיָה דָּבָר זֶה – לָשֶׁבֶת בְּמַרְתֵּף חָשׁוּךְ – מַמָּשׁ מְסִירוּת נֶפֶשׁ, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא הִסְתַּכֵּל עַל זֶה, וּבָכָה הַרְבֵּה לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, וְכֵן הָיְתָה דַּרְכּוֹ לְטַיֵּל הַרְבֵּה בַּלַּיְלָה בְּחָצֵר שֶׁמֵּאֲחוֹרֵי בֵּיתוֹ, וְשָׁם הִתְבּוֹדֵד הַרְבֵּה.

[וּפַעַם כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר מוֹהַרָא"ש מֵעִנְיַן שֶׁכְּשֶׁאָדָם יוֹצֵא לַחוּץ צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ תֵּכֶף מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיִּזְכֶּה לַחֲזֹר בָּרִיא וְשָׁלֵם בְּרוּחָנִיּוּת וּבְגַשְׁמִיּוּת וְכוּ', סִפֵּר, שֶׁהוּא הִרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ, עוֹד מִתְּחִלַּת הִתְקָרְבוּתוֹ, לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלּוֹת אֵלּוּ קֹדֶם שֶׁיּוֹצֵא לַחוּץ,

וְעַל יְדֵי זֶה כְּבָר שׁוּם דָּבָר אֵינוֹ מְבַלְבְּלוֹ[יג], וְאַדְרַבָּה, מוֹצֵא רְמָזִים מִכָּל דָּבָר וְכוּ׳, עִם כָּל זֹאת, סִיַּם, שֶׁעֲדַיִן מְבַקֵּשׁ וּמִתְחַנֵּן תָּמִיד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ בְּשָׁעָה שֶׁיּוֹצֵא לַחוּץ, שֶׁיִּשָּׁמֵר מִכָּל רַע, הֵן בְּרוּחָנִי וְהֵן בְּגַשְׁמִי, כִּי עַד יוֹם מוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם עָלָיו לְהִתְפַּלֵּל עַל זֶה, כּוּלֵּי הַאי וְאוּלַי, וְאַל יִהְיֶה בָּטוּחַ בְּעַצְמוֹ כְּלָל][יד].

קעט.

הִתְבּוֹדְדוּת
פְּשׁוּטָה׳ שֶׁל שֵׁשׁ שָׁעוֹת וָמֶעְלָה

עִם חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב הַמְּעַטִּים שֶׁהָיוּ אָז – הָיָה נִפְגָּשׁ מִפַּעַם לְפַעַם, וּבְאַחַת הַהִתְוַעֲדֻיּוֹת, סִפְּרוּ עַל אֶחָד מֵאַנַ״שׁ מִפּוֹלִין שֶׁבָּא לְהִפָּרֵד קֹדֶם נְסִיעָתוֹ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מֵהֶחָסִיד ר׳ יִצְחָק בְּרַייטֶער הי״ד, שֶׁהָיָה יָדוּעַ כְּ׳מִתְבּוֹדֵד׳ גָּדוֹל, וּכְשֶׁבָּא הַלָּה לְהִפָּרֵד, הָיָה סָגוּר בְּחֶדֶר לְהִתְבּוֹדְדוּת, וְכָךְ הִמְתִּין לוֹ שֵׁשׁ שָׁעוֹת רְצוּפוֹת עַד שֶׁיָּצָא. וְהִתְגַּלַּע וִכּוּחַ בֵּין הַמְּסַפְּרִים, אֶחָד אָמַר שֶׁזּוֹ גֶּזְמָא, וְהַשֵּׁנִי בִּכְלָל פִּקְפֵּק בַּאֲמִינוּת הַסִּפּוּר, וְהַשְּׁלִישִׁי אָמַר שֶׁזֶּה לָאו דַּוְקָא... וְהוּא יָשַׁב בַּצַּד וְהִתְפַּלֵּא מְאֹד, אֵיךְ הֵם חוֹשְׁבִים שֶׁלֹּא יָכוֹל לִהְיוֹת דָּבָר כָּזֶה? **הֲלוֹא אֶצְלוֹ הָיָה דָּבָר פָּשׁוּט בְּיוֹתֵר, כִּי בְּכָל פַּעַם שֶׁהִתְבּוֹדֵד הָיְתָה זוֹ הִתְבּוֹדְדוּת שֶׁל אַרְבַּע אוֹ חָמֵשׁ שָׁעוֹת רְצוּפוֹת**, וְלִפְעָמִים בִּלָּה בָּזֶה אֶת כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, וְאֵיךְ הֵם לֹא יְכוֹלִים לְהַאֲמִין דָּבָר כָּזֶה?

וְאַחַר כָּל הִתְבּוֹדְדוּת שֶׁהִתְבּוֹדֵד בִּימֵי נַעֲרוּתוֹ, הִרְגִּישׁ שֶׁהוּא מִתְרַחֵץ וּמִתְנַקֶּה לְגַמְרֵי מִכָּל מִינֵי זֻהֲמוֹת, וּפְעָמִים רַבּוֹת הִתְקַיֵּם אֶצְלוֹ מַמָּשׁ כְּמוֹ שֶׁסִּפֵּר רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁכְּשֶׁחָזַר מֵהִתְבּוֹדְדוּת – הִרְגִּישׁ עוֹלָם אַחֵר לְגַמְרֵי, וְכֵן הָיָה אֶצְלוֹ, כַּאֲשֶׁר שָׁב מֵהִתְבּוֹדְדוּת הִרְגִּישׁ

יג. וּפַעַם הִתְבַּטֵּא מוֹהֲרָא״ש שֶׁמָּה שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׁבְחֵי הַר״ן סִימָן יח): אֶצְלוֹ אִישׁ וְאִשָּׁה שָׁוִין הָיְנוּ שֶׁאֵין מַגִּיעַ לוֹ שׁוּם צַד מַחֲשָׁבָה כְּשֶׁרוֹאֶה אִשָּׁה. רַק הַכֹּל שָׁוֶה אֶצְלוֹ בְּעֵינָיו כְּאִלּוּ רוֹאֶה אִישׁ – הוּא זָכָה לָזֶה. וּפַעַם דִּבֵּר מוֹהֲרָא״ש עִם זוּג וְאָמַר לָהֶם: ״אַל תִּפְחֲדוּ לְהִסְתַּכֵּל עָלַי, כִּי אֶצְלִי אֵין חִלּוּק כְּלָל בֵּין אִישׁ וְאִשָּׁה״.

יד. אִמְרֵי מוֹהֲרָא״ש, חֵלֶק א׳, סִימָן שצז.

שֶׁהוּא כְּקָטָן שֶׁנּוֹלַד וְהוּא חָדָשׁ לְגַמְרֵי, וְכֵן הַמָּקוֹם הָיָה נִרְאֶה כְּמָקוֹם אַחֵר, כָּךְ בִּלָּה יָמִים וְשָׁבוּעוֹת וָחֳדָשִׁים וְשָׁנִים רְצוּפוֹת.

קפ.

מְשַׂחֵק עִם הַיְלָדִים בְּכָל מִינֵי פַּאר־שַׁייטְקַייט

וְאָז בַּיָּמִים הָהֵם גַּם כֵּן קִיֵּם אֶת מַה שֶׁמְּסַפֵּר בַּסֵּפֶר 'שִׁבְחֵי־הָר"ן' (סִימָנִים ב, יג, יט) שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל הָיָה מַסְתִּיר אֶת עַצְמוֹ בְּכָל מִינֵי הַסְתָּרוֹת, וְהָיָה מְשַׂחֵק עִם הַיְלָדִים בְּכָל מִינֵי פַּאר־שַׁייטְקַייט, וְהָיָה מִתְחַלֵּק עַל הַקֶּרַח (גֶעגְלִיטְשֶׁט אוֹיף די שְׁנַיי אוּן אַייז).

וְכָךְ נָהַג מוֹהֲרָא"ש אָז כְּשֶׁחָזַר מֵהַהִתְבּוֹדְדוּת, וְהַחֲבֵרִים שֶׁלּוֹ הָיוּ מְשַׂחֲקִים בַּשֶּׁלֶג וּמִתְחַלְּקִים עַל הַקֶּרַח, וּפִתְאֹם הוּא אֶחָד מִבֵּינֵיהֶם כְּלֹא הָיָה דָּבָר... וְהִשְׁלִיךְ גּוּשֵׁי שֶׁלֶג וְהֶחֱלִיק עִמָּהֶם, וְלֹא עָלָה עַל דַּעַת אֶחָד מֵהֶם, אֵיפוֹא שָׁהָה בַּשָּׁעָה הַקּוֹדֶמֶת. [וְהָיָה מְבַקֵּשׁ בְּכָל פַּעַם עַל זֶה הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁאַף אֶחָד לֹא יַכִּיר בּוֹ וְלֹא יַעֲקוֹב אַחֲרָיו - לִבְדּוֹק לְאָן פָּנָיו מוּעָדוֹת?].

קפא.

מַתַּן בַּסֵּתֶר - בְּעִקְבוֹת עֲבוֹדַת חַיֵּי רַבֵּנוּ

וְגַם עָלָה בְּיָדוֹ לִצְעֹד בְּעִקְבוֹת רַבֵּנוּ זַ"ל (שִׁבְחֵי הָר"ן סִימָן יג) בְּעִנְיַן הַמְּסֻפָּר, שֶׁנִּכְנַס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ דֶּרֶךְ הַחַלּוֹן, וְזָרַק מַטְבְּעוֹת בְּתוֹךְ הַ'פּוּשְׁקֶע' [קַפַּת הַצְּדָקָה] בְּהַ'מַתַּן־בַּסֵּתֶר' וְכוּ' וְכוּ'.

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש: "וְכֵן עָשִׂיתִי בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ אֶחָד בְּוִויליאַמְסְבּוּרְג, [וְאֵינִי יָכוֹל לְגַלּוֹת אֶת שְׁמוֹ שֶׁל בֵּית־הַמִּדְרָשׁ], כִּי אָז אֵרַע אִתִּי מַעֲשֶׂה פֶּלֶא, שֶׁפִּתְאֹם אֲנִי נִכְנַס דֶּרֶךְ הַחַלּוֹן, וּלְתַדְהֵמָתִי אֲנִי מַבְחִין בִּיהוּדִי שֶׁמְּנַתֵּק אֶת קַפַּת הַצְּדָקָה הַקְּבוּעָה לַקִּיר לִגְנֹב אֶת תְּכֻלָּתָהּ, [וְהָיְתָה בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה - מַגֵּפָה שֶׁל הוֹרָקוֹת קַפּוֹת צְדָקָה עַל־יְדֵי אַלְמוֹנִי], וְהוּא עָמַד נִבְהָל וְנִשְׁתּוֹמֵם מִפָּנַי, בְּבוּשָׁה וְחֶרְפָּה כָּזוֹ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר, וְכָל־כָּךְ הִשְׁתַּנּוּ

פָּנָיו עַד שֶׁהַשְּׁפָתַיִם שֶׁלּוֹ מַמָּשׁ הִכְּחִילוּ, וְלֹא יָדַע מַה לַּעֲשׂוֹת עִם עַצְמוֹ, [מַה שֶּׁהָיָה בִּכְלָל פֶּלֶא שֶׁיְּהוּדִי מְבֻגָּר יִתְבַּיֵּשׁ כָּל־כָּךְ מִבָּחוּר צָעִיר כָּמוֹנִי], וּבִקֵּשׁ מִמֶּנִּי בְּרַחֲמִים גְּדוֹלִים שֶׁאֶשְׁבַּע לוֹ שֶׁלֹּא אֶחְשֹׁף אוֹתוֹ בִּפְנֵי אַף אֶחָד שֶׁבָּעוֹלָם, וְגַם אֲפִלּוּ אֶת שֵׁם בֵּית־הַמִּדְרָשׁ לֹא אַזְכִּיר... וְאָמַרְתִּי לוֹ שֶׁאֶשְׁבַּע לוֹ בִּתְנַאי שֶׁיִּשְׁבַּע לִי, גַּם הוּא, שֶׁלְּעוֹלָם לֹא יִגְנֹב עוֹד, וְכֵן עָשָׂה, וְנִשְׁבַּעְתִּי לוֹ, וְכִמְדֻמַּנִי, שֶׁהָיָה לוֹ אָז הִרְהוּר תְּשׁוּבָה אֲמִיתִּי וְלֹא חָזַר לְסוּרוֹ עוֹד".

קפב.

קָשֶׁה לִפְרֹשׁ מִן הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה

עַל־פִּי־רֹב הָיָה קָשֶׁה עָלָיו מְאֹד לְהַפְסִיק אֶת עִסְקֵי עֲבוֹדַת־הַשֵּׁם שֶׁהָיָה שָׁקוּעַ בָּהֶם, בְּתוֹרָה אוֹ בִּתְפִלָּה, כְּדֵי לָלֶכֶת לֶאֱכֹל, וְאַף פַּעַם לֹא הָלַךְ לֶאֱכֹל עַד שֶׁקָּרְאָה לוֹ אִמּוֹ כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁיָּבוֹא, וְאָז הָלַךְ בְּעַל־כָּרְחוֹ, כִּי אָז אָכְלוּ הוֹרָיו וְאָחִיו, וְלֹא רָצָה לְהִתְעַקֵּשׁ וְלִגְמֹר עִסְקוֹ, בְּהַעֲדִיפוֹ שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ הוֹרָיו לִבְדֹּק מַעֲשָׂיו וְסִבַּת עִכּוּבוֹ, כִּי הָיָה מְאֹד מֻסְתָּר וּמֻצְנָע מֵהֶם, בִּפְרָט בְּעִנְיַן הִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וְלָכֵן כְּשֶׁאִמּוֹ קָרְאָה לוֹ – בָּא מִיָּד, אֲבָל בְּלֹא כֵן הָיָה שׁוֹכֵחַ לְגַמְרֵי מֵעִנְיַן אֲכִילָה.

קפג.

שָׁלֹשׁ שָׁנִים שֶׁל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם

וְכָךְ עָבְרוּ עַל מוֹהַרָא"ש יָמִים וְשָׁנִים שֶׁל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ בְּהִתְאַמְּצוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, וְהֶעֱלִים מִכֻּלָּם אֶת הִתְקָרְבוּתוֹ, וְאַף אֶחָד לֹא יָדַע שֶׁהוּא מְקֹרָב אֶל חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב, וְזֶה הָיָה לוֹ נֵס גָּדוֹל מְאֹד, כִּי כְּפִי תַּבְעֵרַת לְבָבוֹ לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וּכְפִי בְּקִיאוּתוֹ בְּ'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' וּבְשִׂיחוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, אִם הָיָה פּוֹגֵשׁ אֶת אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ - הָיָה נֶחְלָשׁ וּמִתְקָרֵר מְאֹד, כִּי תַּבְעֵרַת לְבָבוֹ הָיְתָה חֲזָקָה מְאֹד בְּלִי שׁוּם הַגְּבָלָה.

קפד.

שֶׁבַח וְהוֹדָאָה שֶׁלֹּא הִכַּרְתִּי אַף אֶחָד

וְתָמִיד הָיָה מוֹהֲרָא"ש אוֹמֵר: שֶׁהוּא נוֹתֵן שֶׁבַח וְהוֹדָאָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁבִּכְלָל לֹא הִכִּיר אַף אֶחָד, כִּי לוּלֵא זֹאת – לֹא הָיָה מַחֲזִיק מַעֲמָד, וְהָעִקָּר מַה שֶּׁהֶחְזִיק מַעֲמָד – שֶׁלֹּא הִכִּיר אַף אֶחָד, רַק אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁבָּהֶם חָזַר פְּעָמִים אֵין מִסְפָּר. וְהָעוֹלֶה עַל הַכֹּל, שֶׁהָיָה רָגִיל לְהִתְבּוֹדֵד בְּכָל יוֹם שָׁעוֹת עַל גַּבֵּי שָׁעוֹת, וְהָיָה עַקְשָׁן גָּדוֹל עַל דָּבָר זֶה מְאֹד מְאֹד[טו].

קפה.

הַסֵּפֶר 'עָלִים לִתְרוּפָה' חָשַׁף אֶת הֱיוֹתוֹ בְּרֶסְלֶבֶר

הַכֹּל הִתְנַהֵל לְמֵשָׁרִין, עַד שֶׁיּוֹם אֶחָד זָכָה לִרְכֹּשׁ אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'עָלִים לִתְרוּפָה' – מִכְּתָבֵי מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל, שֶׁהִדְפִּיסוּ בְּדִיּוּק אָז בְּכֶרֶךְ קָטָן, וּמֵרֹב הִתְלַהֲבוּתוֹ מֵהַסֵּפֶר הַנִּפְלָא הַזֶּה – לֹא הֵנִיחַ אֶת הַסֵּפֶר מִיָּדוֹ, עַד שֶׁסִּיְּמוֹ. וְאַחַר־כָּךְ חָזַר עָלָיו שׁוּב וְשׁוּב, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בִּימֵי בַּחֲרוּתוֹ, עַד שֶׁדְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים הָיוּ חֲקוּקִים בְּעַצְמוֹתָיו כָּל יָמָיו וְזָכַר אוֹתָם הֵיטֵב.

אָמְנָם, יָכֹל לִלְמֹד וְלִקְרֹא בַּסֵּפֶר הַזֶּה כְּאַוַּת נַפְשׁוֹ, בְּלִי שׁוּם מְנִיעוֹת וְהַפְרָעוֹת, כִּי הַבַּחוּרִים לֹא יָדְעוּ בִּכְלָל מַה הֵם "סִפְרֵי בְּרֶסְלֶב", וְכֵיוָן שֶׁגַּם לֹא יָדְעוּ שֶׁהוּא חָסִיד בְּרֶסְלֶב – הָיָה יָכוֹל לַעֲבֹד אֶת עֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ בְּהֶצְנֵעַ בְּדַרְכּוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל. אֲבָל אֶחָד מִבְּנֵי הַיְּשִׁיבָה, בָּחוּר מְבֻגָּר, הִבְחִין בַּסֵּפֶר 'עָלִים לִתְרוּפָה' שֶׁבְּיָדוֹ, וְהִתְבָּרֵר שֶׁהוּא כֵּן יָדַע מַהוּת הַסֵּפֶר, וְהִתְלַהֵב וְקָרָא לְעֶבְרוֹ: "אֲהָהּ! הֵבַנְתִּי, אַתָּה בְּרֶסְלֶבֶר חָסִיד"! מוֹהַרָא"ש הִתְחַנֵּן לְפָנָיו: "אָנָּא! אַל תְּפַרְסֵם אֶת הַדָּבָר"! אֲבָל הוּא הִתְלַהֵב כָּל־כָּךְ, וְלַמְרוֹת הַפְּצָרוֹתָיו הַחוֹזְרוֹת וְהַנִּשְׁנוֹת, הָלַךְ וְסִפֵּר לְכֻלָּם שֶׁהוּא נִהְיָה 'בְּרֶסְלֶבֶר חָסִיד', וְאָז הִתְחִילוּ הָרְדִיפוֹת הַגְּדוֹלוֹת בַּיְּשִׁיבָה.

טו. וּרְאֵה לְקַמָּן בְּסִימָנִים ריז, תי.

קפו.

מַעֲלָתוֹ שֶׁל הֶחָסִיד הַיָּקָר שֶׁבְּלָה לֵילוֹתָיו בִּקְדֻשָּׁה

אַגַּב, כַּאֲשֶׁר נוֹכַח שֶׁהוּא מֵבִין, שְׁאָלוֹ: ״מַה אַתָּה יוֹדֵעַ עַל בְּרֶסְלֶבֶר חֲסִידִים? מֵאַיִן לְךָ מַה זֶּה בְּרֶסְלֶבֶר חָסִיד״? אָז הוּא סִפֵּר לְמוֹהֲרָא״ש מַעֲשֶׂה נוֹרָא. פַּעַם נָסַע לְלוֹנְדוֹן בִּשְׁבִיל שִׁדּוּךְ, שֶׁלֹּא צָלַח, בִּשְׁהוֹתוֹ שָׁם הִתְאַכְסֵן בְּחַדְרֵי הַ׳הַכְנָסַת־אוֹרְחִים׳ הַמְּקוֹמִית, וְכֵיוָן שֶׁהַשִּׁדּוּךְ לֹא יָצָא לַפֹּעַל - הָיָה מְאֹד שָׁבוּר וְלֹא יָכַל לְהֵרָדֵם. יַחַד אִתּוֹ, בְּאוֹתוֹ חֶדֶר, הִתְאָרֵחַ יְהוּדִי מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הָרַב הֶחָסִיד ר׳ יְחֶזְקֵאל מַרְגָּלִיּוֹת זַ״ל[טז], וּבְהַגִּיעַ הַלַּיְלָה, הִתְקָרֵב אֵלָיו ר׳ יְחֶזְקֵאל, לִבְדּוֹק אִם הוּא יָשֵׁן, וְהוּא עָשָׂה אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא כְּבָר יָשֵׁן, וְאָז הִדְלִיק נֵר, וְהֵחֵל לוֹמַר ׳תִּקּוּן־חֲצוֹת׳ כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב עַל הָרִצְפָּה בִּבְכִיָּה גְּדוֹלָה וּבְהִתְעוֹרְרוּת נִפְלָאָה, אַחַר שֶׁסִּיֵּם לוֹמַר ׳סֵדֶר תִּקּוּן־חֲצוֹת׳, לָקַח לְיָדוֹ סֵפֶר מְסָיָם, וְהוּא אָמַר מִתּוֹכוֹ וּבָכָה, אָמַר וּבָכָה... עַד שֶׁהַלַּיְלָה הִגִּיעַ לְקִצּוֹ, וְהָלַךְ לְבֵית־הַכְּנֶסֶת לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית כְּוָתִיקִין.

בְּסַיְּמוֹ אֶת סִפּוּרוֹ, אָמַר הַבָּחוּר: ״כָּל־כָּךְ הִתְפַּעַלְתִּי מֵעֲבוֹדָתוֹ שֶׁל הָאִישׁ הֶחָסִיד הַזֶּה, עַד שֶׁאָמַרְתִּי לְעַצְמִי... אֲנִי חַיָּב לִרְאוֹת אֵיזֶה סֵפֶר כֹּה גָּרַם לוֹ לִבְכּוֹת״, וְקָם מִמִּשְׁכָּבוֹ וּבָדַק, וְרָאָה שֶׁזֶּה הָיָה הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ ׳לִקּוּטֵי תְּפִלּוֹת׳ מֵרַבִּי נָתָן מִבְּרֶסְלֶב זי״ע.

מוֹהֲרָא״ש שָׂמַח עַל הַיְדִיעָה כְּמוֹצֵא שָׁלָל רָב, וְתֵכֶף הִרְהֵר: ״אֲנִי מֻכְרָח לִמְצוֹא סֵפֶר זֶה״, וְהָיָה קָשֶׁה לְהַשִּׂיגוֹ, וְאַחַר מַאֲמַצִּים גְּדוֹלִים זָכָה לְהַשִּׂיגוֹ בִּמְחִיר עָתָק [עֶשְׂרִים דּוֹלָר[יז]], וְשָׂתָה אֶת מֵימָיו בַּצָּמָא.

טז. לְיָמִים, מוֹהֲרָא״ש הִכִּירוֹ, הָיָה מֵחֲשׁוּבֵי אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, יְהוּדִי שָׁקֵט וְנָעִים, מֵחֲמַת דְּחֲקוֹ, שֶׁהָיָה מְטַפֵּל בִּילָדִים, הָיָה מְשֻׁלָּח מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְהַבָּחוּר הַמְּסַפֵּר הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה, בְּרֵאוֹתוֹ אֶת עֲבוֹדָתוֹ הַקָּדוֹשָׁה, חָשַׁב שֶׁהוּא מֵהֵל״ו צַדִּיקִים נִסְתָּרִים שֶׁבַּדּוֹר, הוּא הָיָה חָמִיו שֶׁל הָרַב הֶחָסִיד ר׳ נַחְמָן יִשְׂרָאֵל בּוּרְשְׁטֵיין זַ״ל, נִפְטַר ה׳ אֲדָר־ב׳ תש״ל.

יז. לְשֵׁם דֻּגְמָה: נִסִּיעָה בָּאוֹטוֹבּוּס עָלְתָה אָז עֶשְׂרִים סֶנְט.

כֵּיוָן שֶׁנּוֹדַע בַּיְּשִׁיבָה שֶׁהוּא נַעֲשָׂה בְּרֶסְלֶבֶר, סָפַג עֶלְבּוֹנוֹת וּרְדִיפוֹת נוֹרָאוֹת, צָעֲקוּ עָלָיו: "חֲדַל לִלְמֹד אֶת הַסְּפָרִים הָאֵלּוּ - אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּגֵּעַ מֵהֶם"... וְכָהֵנָּה דִּבּוּרֵי הִתְנַגְּדוּת, שֶׁהָיוּ בְּלִבּוֹ כְּמַדְקְרוֹת חֶרֶב.

קפז.

אֶל תִּהְיֶה בָּז לְכָל אָדָם...

אֶחָד מֵהָרָמִי"ם זִלְזֵל בּוֹ לִפְנֵי כָּל חֲבֵרָיו, וְהִתְבַּטֵּא: "אֲפִלּוּ אֶת פֵּרוּשׁ הַמִּלִּים שֶׁבַּסֵּפֶר 'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן' - אֵינוֹ מֵבִין". כַּאֲשֶׁר יָצָא לָאוֹר הַ'שְׁפַת הַנַּחַל' - [פֵּרוּשׁוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש עַל הַ'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן'[יח]], הָיָה חֵשֶׁק לְמוֹהֲרָא"ש לִשְׁלֹחַ לוֹ סֵפֶר אֶחָד, וְלִכְתֹּב לוֹ אֶת אֲשֶׁר מוּבָא בַּיְּרוּשַׁלְמִי (תְּרוּמוֹת ח, ד), וּבַמִּדְרָשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה סג, ח), אוֹדוֹת דִּקְלֵייטְיָנוֹס מַלְכָּא שֶׁהָיָה נַעַר רוֹעֶה חֲזִירִים, וְכַאֲשֶׁר הָיוּ הַנְּעָרִים יוֹצְאִים מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ, הָיוּ מַכִּים אוֹתוֹ וְכוּ', וְכַאֲשֶׁר גָּדַל וְנִהְיֶה לְמֶלֶךְ הֵחֵל לְהָצֵר לְיִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הִצִּילָם טָעַן בִּפְנֵיהֶם, וְכִי מִפְּנֵי שֶׁאַתֶּם יוֹדְעִים שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹשֶׂה לָכֶם נִסִּים אַתֶּם מְבַזִּים אֶת הַמַּלְכוּת, וְהֵם אָמְרוּ לוֹ, אֶת דִּקְלֵייטְיָנוֹס הַמֶּלֶךְ אָנוּ מְכַבְּדִים וְאֶת דִּקְלֵייטְיָנוֹס רוֹעֶה הַחֲזִירִים זִלְזַלְנוּ... אָמַר לְהוֹן: אֲפִילוּ כֵּן לֹא תְּבַזּוּן לֹא בְּרוֹמִי זְעֵיר וְלֹא בְּגוֹלְיָיר זְעֵיר"[יט]. כִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ מַה יִּתְגַּדֵּל מִמֶּנּוּ; וְכָל שֶׁכֵּן מִדָּה טוֹבָה מְרֻבָּה בְּאֶחָד מִיַּלְדֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁאָסוּר לִרְדֹּף אוֹ לִדְחוֹת בָּחוּר צָעִיר, כִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ מַה יָּכוֹל לִצְמֹחַ מִמֶּנּוּ... וְסִיֵּם מוֹהֲרָא"ש אָז: "אַף אִם יִחְיֶה הָאִישׁ הַזֶּה עוֹד מֵאָה שָׁנָה - לֹא יִהְיֶה יָכוֹל לְחַבֵּר סֵפֶר כָּזֶה".

קפח.

בְּזִיּוֹנוֹת עַל הַהִתְקָרְבוּת לְרַבֵּנוּ ז"ל

וְכֵן בִּזָּה אוֹתוֹ לִפְנֵי שְׁמוֹנִים בַּחוּרִים בְּמַהֲלַךְ שִׁעוּר, וְקָרָא

יח. הַכְּרַךְ הָרִאשׁוֹן יָצָא לָאוֹר בִּתְחִלַּת שְׁנַת תשל"ט.

יט. פֵּרוּשׁ: אָמַר לָהֶם, אַל תְּבַזּוּ לֹא בְּיֶלֶד קָטָן, וְלֹא בְּחַיָּל קָטָן.

לְעֶבְרוֹ: "הַפְּסֵק־כְּבָר לִלְמֹד אֶת "הַבּוֹרִיסְלוֹב" סְפָרִים"! וְכַוָּנָתוֹ הָיְתָה שֶׁיֵּחְדַּל מִלִּלְמֹד אֶת סִפְרֵי בְּרֶסְלֶב (בְּרֶסְלֶבֶר סְפָרִים), אַךְ מֵרֹב שֶׁהָיָה רָחוֹק מִידִיעָתָם, שִׁבֵּשׁ אֶת הַבִּטּוּי, וְהֶחְלִיף שֵׁם 'בְּרֶסְלֶב' עִם 'בּוֹרִיסְלוֹב' – עִיר בְּפוֹלִין, וְהוֹרָה לְכָל הַבַּחוּרִים שֶׁלֹּא יִתְחַבְּרוּ עִם "הַבְּרֶסְלֶבֶר מְשׁוּגֶענֶער"...[כ]

קפט.

מַעֲשֶׂה בְּגִלְגּוּל שֶׁלֶג...

וּבְאוֹתוֹ הַיּוֹם בִּשְׁעַת תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, וְהָרַב הֶאֱרִיךְ מְאֹד בִּתְפִלָּתוֹ, וְהָיָה יוֹם חֹרֶף וְהַרְבֵּה שֶׁלֶג בַּחוּץ, וְכַמָּה בַּחוּרִים לָקְחוּ שֶׁלֶג וְזָרְקוּ עָלָיו בְּתוֹךְ בֵּית־הַמִּדְרָשׁ מֵאַחוֹרֵי גַּב הָרַב, בְּשָׁעָה שֶׁעָמַד בִּשְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה, וְגַם הוּא עָמַד אָז בְּאֶמְצַע שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה, וּפִתְאֹם חָשׁ בְּכַדּוּרֵי שֶׁלֶג עַל עָרְפּוֹ. כְּשֶׁסִּיֵּם, הֵבִיא מִבַּחוּץ דְּלִי גָּדוֹל מָלֵא בְּשֶׁלֶג, וְנִגַּשׁ לַבָּחוּר שֶׁאִרְגֵּן אֶת הַדָּבָר, וְלַמְּרוֹת שֶׁהֶעֱמִיד פְּנֵי תַּם, וְנֶעֱמַד בְּקִרְבַת הָרַב, מִתְנוֹעֵעַ בִּתְפִלָּתוֹ כְּצַדִּיק גָּדוֹל, וְסָמַךְ עַל כָּךְ, שֶׁבִּפְנֵי הָרַב לֹא יָעִיז לְהָשִׁיב לוֹ כִּגְמוּלוֹ. אַךְ טָעָה, כִּי הִשְׁלִיךְ עָלָיו אֶת תְּכוּלַת הַדְּלִי, וְדָחַק אֶת הַשֶּׁלֶג הֵיטֵב בְּתוֹךְ בִּגְדָיו.

הָרַב שֶׁלֹּא הִבְחִין בַּנַּעֲשֶׂה – גָּעַר בּוֹ מְאֹד, וְאָמַר שֶׁהוּא מַשְׁעֶה אוֹתוֹ מֵהַיְשִׁיבָה, וְנִגַּשׁ אֵלָיו מוֹהַרָא"ש וְהִסְבִּיר לוֹ עַל הָרְדִיפוֹת שֶׁהוּא סוֹבֵל, וּמַה שֶׁקָּרָה בְּאֶמְצַע שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה וְכוּ', וְהוּא כָּעַס מְאֹד, וְאָמַר שֶׁהוּא זוֹרֵק גַּם אֶת הַבָּחוּר שֶׁעָשָׂה אֶת הָעַוְלָה, וְנֶאֱלְצוּ שְׁנֵיהֶם לַחֲזוֹר לְבֵיתָם, עַד שֶׁיְּסַדֵּר הַדָּבָר עִם הוֹרֵיהֶם.

אָבִיו שֶׁל מוֹהַרָא"ש הִגִּיעַ וְטָעַן בִּשְׁבִילוֹ, לָמָּה לְהַעֲנִישׁוֹ וְאֵינוֹ אָשֵׁם? וְכֵיוָן שֶׁהוּא הָיָה רַב חָשׁוּב – נֶאֱלַץ הָרַב לְהוֹדוֹת

כ. "קִבַּלְתִּי מַכּוֹת בִּהְיוֹתִי בָּחוּר צָעִיר – שֶׁאֶעֱזֹב אֶת דְּבַר רַבֵּנוּ, וְכֵן זָרְקוּ אוֹתִי מֵהַיְשִׁיבָה, וְהַכֹּל – כְּדֵי שֶׁאֶעֱזֹב אֶת דְּבַר רַבֵּנוּ זַ"ל, וּתְהִלָּה לָאֵל לֹא צִיַּתִּי אוֹתָם, וְאֵינִי מִתְחָרֵט עַל כָּךְ" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק סז, מִכְתָּב יד־נה).

לוֹ, וְהֶחֱזִירוֹ לַיְּשִׁיבָה, וַאֲבִי הַבָּחוּר הַשֵּׁנִי הָיָה גְּבִיר גָּדוֹל, וְהֶצְרַךְ לְשַׁלֵּם קְנָס לִפְנֵי שֶׁהֶחְזִירוּהוּ. וְאָמַר מוֹהַרָא"ש: אֲבָל כָּל זֶה הָיָה בִּתְחִלַּת הִתְקָרְבוּתִי מַמָּשׁ, אֲבָל אַחַר־כָּךְ, אַחַר הַרְבֵּה הִתְבּוֹדְדוּת - לֹא הָיִיתִי יָכוֹל לְהָרִים יָדִי עַל אִישׁ אַחֵר[כא].

קצ.

עִם כָּל זֹאת שָׁמַעְנוּ פְּעָמִים רַבּוֹת מִמּוֹהַרָא"ש, וְכֵן כּוֹתֵב זֹאת כַּמָּה פְּעָמִים, שֶׁמִּשְׁמוֹנִים הַבַּחוּרִים הָאֵלּוּ, שֶׁבְּדֶרֶךְ כְּלָל כֵּן הָיְתָה אַהֲבָה גְּדוֹלָה בֵּינֵיהֶם - יָצְאוּ שְׁלִישׁ אַדְמוֹרִים, שְׁלִישׁ רַבָּנִים, וּשְׁלִישׁ בַּעֲלֵי־בָּתִּים חֲשׁוּבִים יִרְאֵי ה' [הַיְנוּ שֶׁמִּכֻּלָּם יָצָא 'מַשֶּׁהוּ'], וְהָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּזֶה כְּהִתְעוֹרְרוּת לְבַחוּרֵי יְשִׁיבָה, שֶׁצְּרִיכִים לְהִתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ־אֶרֶץ וּבְמִדּוֹת טוֹבוֹת, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁרָאָה בְּדֶרֶךְ כְּלָל בְּבַחֲרוּתוֹ בַּיְּשִׁיבָה הַהִיא[כב].

הָאַהֲבָה שֶׁכֵּן הָיְתָה בֵּין הַבַּחוּרִים

קצא.

וְאָמַר מוֹהַרָא"ש, בַּיְּשִׁיבָה הָיוּ לִי הַרְבֵּה בִּזְיוֹנוֹת מְאֹד, גֶּזְמָאוֹת... וְאַף־עַל־פִּי־כֵן קִבַּלְתִּי אֶת הַכֹּל בְּאַהֲבָה וְלֹא הִתְרַחַקְתִּי

מְקַבֵּל אֶת כָּל הַבִּזְיוֹנוֹת בְּאַהֲבָה

כא. בְּסֵפֶר 'לִקּוּטֵי שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים', מְסַפֵּר מוֹהַרָא"ש: אֶחָד נָתַן סְטִירָה לְר' חַיִּים קַצָּב [בַּתְּחִלָּה הָיָה מִפְּשׁוּטֵי עַם, אִישׁ גִּבּוֹר וְחָזָק], וְר' חַיִּים לֹא הֶחֱזִיר לוֹ מָנָה אַפַּיִם, וְהָיָה מִתְפָּאֵר תָּמִיד: אִיךְ הָאבּ שׁוֹין נִישְׁט גִּיקֶענְט גֶעבֶּן צוּרִיק, אִיךְ בִּין גֶעוְוּאוֹרֶען אַ בְּרֶסְלֶבֶר חָסִיד [כְּבָר לֹא יָכֹלְתִּי לְהַחֲזִיר - נִהְיֵיתִי חָסִיד בְּרֶסְלֶב]. ר' לֵוִי יִצְחָק הִכִּירוֹ וְהָיוּ לוֹ פָּנִים שְׁטוּפוֹת דְּמָעוֹת, וּפַעַם רָאָה ר' לֵוִי יִצְחָק אֵיךְ שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל מִנְחָה שֶׁל עֶרֶב־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ, וְהָיָה שׁוֹפֵךְ דְּמָעוֹת כְּמוֹ מַעְיָן וְהָיָה רוֹחֵץ פָּנָיו עִם הַדְּמָעוֹת.

כב. וּפַעַם דִּבֵּר מוֹהַרָא"ש אֵיךְ שֶׁצָּרִיךְ לִבְרֹחַ מִוִּכּוּחִים עִם בְּנֵי־אָדָם, וְסִפֵּר, שֶׁזּוֹכֵר כַּאֲשֶׁר הָיָה בְּגִיל צָעִיר, וְלָמַד בִּישִׁיבָה, בְּאֶמְצַע הַלִּמּוּדִים, נִכְנַס אֶחָד שֶׁהָיָה לוֹ חִיּוּב לוֹמַר קַדִּישׁ אַחַר אָבִיו וְרָצָה לוֹמַר קַדִּישׁ, וְלֹא הִרְשׁוּ לוֹ, וּלְבַסּוֹף כֵּן אָמַר קַדִּישׁ, וְאַחַר שֶׁסִּיֵּם, הִתְוַכְּחוּ בַּיְּשִׁיבָה בְּמֶשֶׁךְ שְׁעָתַיִם, אִם הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר קַדִּישׁ מִפְּנֵי שֶׁגָּרַם בִּטּוּל תּוֹרָה, וְאָמַר מוֹהַרָא"ש, רְאוּ, לוֹמַר קַדִּישׁ לוֹקֵחַ כַּמָּה דַּקּוֹת, וְאִם הָיוּ נוֹתְנִים לוֹ לוֹמַר, אֲזַי הָיָה אוֹמֵר וְזֶהוּ זֶה, אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁלֹּא נָתְנוּ לוֹ לוֹמַר, נִכְנְסוּ בְּוִכּוּחִים שֶׁל שְׁעָתַיִם, וּבְוַדַּאי לֹא לָמְדוּ אָז, וְנִגְרָם בִּטּוּל תּוֹרָה גָּדוֹל, כְּמוֹ כֵּן בְּכָל עִנְיָן אָסוּר לְהִכָּנֵס בְּוִכּוּחִים כִּי רַק מַפְסִידִים (אִמְרֵי־מוֹהַרָא"ש, חֵלֶק א', סִימָן תשמג).

מֵרַבֵּנוּ זַ"ל, וְאָמַר, שֶׁבְּכָל פַּעַם שֶׁבָּא הָרַב לִבְחֹן אֶת הַבַּחוּרִים, אוֹתוֹ אַף פַּעַם לֹא בָּחַן, כִּי דַּרְכּוֹ הָיְתָה לִקְשֹׁר אַחַת מֵאַרְבַּע כַּנְפֵי הַמִּטְפַּחַת שֶׁלּוֹ, וְהִנִּיחָהּ בְּתוֹךְ פִּסַּת יָדוֹ, וְהָיָה מְצַוֶּה לְכָל בָּחוּר לִמְשֹׁךְ אֶחָד מֵהַכַּנְפוֹת, וּמִי שֶׁהָיָה עוֹלֶה בְּיָדוֹ הַכָּנָף עִם הַקֶּשֶׁר, אוֹתוֹ הַבָּחוּר הָיָה מְקַבֵּל בְּחִינָה, וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁאֲנִי אַף פַּעַם לֹא עָלָה בְּיָדִי הַקֶּשֶׁר, וְכֻלָּם קִנְּאוּ בִּי - אֵיךְ אֲנִי עוֹשֶׂה זֹאת?... [וְכֵיוָן שֶׁכְּבָר שָׂם עֵינוֹ עַל הִתְקָרְבוּתוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש לְרַבֵּנוּ - לֹא רָצָה לִהְיוֹת בְּפִיו...].

קצב.

גְּנוּת הַמִּתְנַגְּדִים עַל רַבֵּנוּ זַ"ל

פַּעַם בְּלֵיל־סֵדֶר־פֶּסַח אֵצֶל אָבִיו בְּבַחֲרוּתוֹ, צִעֲרוּהוּ אוֹדוֹת הַהִתְקָרְבוּת לְרַבֵּנוּ, וְהֵעִיקוּ לוֹ מְאֹד, וּכְשֶׁהִגִּיעַ לְהַלֵּל הַגָּדוֹל אָמַר לְאָבִיו זַ"ל הַפֵּרוּשׁ כָּךְ: **הַשֶּׁמֶשׁ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם** - זֶהוּ רַבֵּנוּ זַ"ל, **וְאֶת הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמֶמְשֶׁלֶת בַּלַּיְלָה** - זֶהוּ מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל, **לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמוֹרִי** - זֶהוּ הַחוֹלֵק עַל רַבֵּנוּ זַ"ל, **וְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן** - זֶהוּ הַחוֹלֵק עַל מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל[כג]... וְאָבִיו חָרָה לוֹ מְאֹד עַל זֶה, וְנָתַן לוֹ סְטִירָה.

וְהָאֱמֶת, שֶׁאַף שֶׁבִּתְחִלַּת הַהִתְקָרְבוּת - אָבִיו הַגָּאוֹן הִתְנַגֵּד לָזֶה מְאֹד, אַךְ אַחַר־כָּךְ הוֹדָה וְכִבֵּד בְּיוֹתֵר אֶת דַּרְכּוֹ שֶׁל מוֹהַרָא"ש, וְהֶחְשִׁיב אֶת הַהִתְקָרְבוּת לְרַבֵּנוּ זַ"ל מְאֹד מְאֹד[כד].

כג. אוֹדוֹת הַהֶרְגֵּשׁ הַגָּדוֹל שֶׁהָיָה לוֹ לְמוֹהַרְנַ"תְּ זי"ע, כָּתַב מוֹהַרָא"ש (אֲשֶׁר בַּנַּחַל, חֵלֶק כט, מִכְתָּב ד־תשעג): "יֵשׁ לִי הֶרְגֵּשׁ מְאֹד מְאֹד גָּדוֹל אֶל מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל, וּבְכָל פַּעַם שֶׁאֲנִי בָּא אֶל צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ - אֲנִי מִתְעוֹרֵר מֵחָדָשׁ וְאָמַר לְעַצְמִי: הִנֵּה פֹּה טָמוּן אִישׁ קָדוֹשׁ צַדִּיק וְנוֹרָא הַמְּחַיֶּה אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל... וְתָמִיד חָשַׁבְתִּי, שֶׁאִם אֲנִי הָיִיתִי אָז בִּימֵי מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל - לֹא הָיִיתִי נוֹתֵן שֶׁיִּרְדְּפוּהוּ כָּל־כָּךְ, כִּי אַתָּה יוֹדֵעַ בְּגִיל צָעִיר יֵשׁ רְתִיחַת הַדָּמִים. וְעַל־כֵּן חָשַׁבְתִּי כָּךְ, שֶׁאִם הָיִיתִי אָז הָיִיתִי מַצִּית אֶת הַמִּתְנַגֵּד עִם בֵּיתוֹ יַחַד וְכוּ' בְּלִי רַחֲמָנוּת וְכוּ', כִּי הָיְתָה לִי תְּשׁוּקָה גְּדוֹלָה כָּל כָּךְ גְּדוֹלָה לְמוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל שֶׁהֶרְגַּשְׁתִּי שֶׁזֶּה אָבִי" וְכוּ'

כד. "גַּם עָלַי עָבַר בִּימֵי נְעוּרַי מַה שֶׁעָבַר, וְהַכֹּל מִפְּנֵי שֶׁאֲדוֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי שְׁלִיטָ"א לֹא יָדַע בִּכְלָל מַהִי חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב?! וּמִי הֵם?! וְעַל כֵּן מָנַע אוֹתִי. אֲבָל הַיּוֹם הוּא מְכַבֵּד מְאֹד מְאֹד

קצג.

זְהִירוּת בְּכִבּוּד אָב וָאֵם גַּם בְּעֵת הִתְנַגְּדוּת

לְעֻמַּת זֹאת, אַף מוֹהֲרָא"ש, יָדוּעַ וּמְפֻרְסָם כַּמָּה הָיָה נִזְהָר כָּל יָמָיו בִּכְבוֹד אָבִיו וְאִמּוֹ, וְעָלֵינוּ לָדַעַת כִּי גַּם בִּשְׁנוֹת הַהִתְנַגְּדוּת וְהַמְּנִיעוֹת בִּימֵי בַּחֲרוּתוֹ, הִכְנִיעַ רֹאשׁוֹ בִּפְנֵיהֶם וְלֹא הֵעִיז כְּלָל לְנֶגְדָּם, כִּי הָיָה דָּבוּק בְּמִצְוָה זוֹ מְאֹד מְאֹד מִגִּיל נְעוּרָיו עַד זִקְנָה וְשֵׂיבָה, וְהָיָה מְעוֹרֵר בְּיוֹתֵר אֶת הַמְּקֹרָבִים עַל מִצְוָה זוֹ, גַּם כַּאֲשֶׁר קָשֶׁה וְצַר וָמָר מֵחֲמַת הַהִתְקָרְבוּת[כה], וְאִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר עַד כַּמָּה הָיָה מְעוֹרֵר וּמַתְרִיעַ עַל מִצְוָה זוֹ שֶׁיֵּשׁ שֶׁמַּזְנִיחִים אוֹתָהּ[כו], וְהִיא הַחֲמוּרָה שֶׁבַּחֲמוּרוֹת, וְכֵן הוּא הִתְנַהֵג לְמוֹפֵת כָּל הַשָּׁנִים, שֶׁהָיָה מְכַבְּדָם בְּאֹפֶן יוֹצֵא מִן הַכְּלָל[כז].

אֶת חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב, וְגַם עוֹזֵר לִי הַרְבֵּה לְמַעַן קִיּוּם וַהֲפָצַת דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל. פַּעַם אַחַת לִפְנֵי כַּמָּה שָׁנִים הִתְפַּלֵּל בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה עַל הַקִּבּוּץ שֶׁלָּנוּ, וְאַף שֶׁהוּא רַב מְפֻרְסָם מְאֹד, וְגָאוֹן אֲמִתִּי, אַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא עוֹזֵר וּמְכַבֵּד מְאֹד מְאֹד אֶת חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב, וְכַמָּה פְּעָמִים שֶׁהָיָה בַּאֲסֵפַת רַבָּנִים, וְדִבְּרוּ מֵחֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב, הָיָה מִתְפָּאֵר בִּפְנֵיהֶם, שֶׁבְּנוֹ הוּא 'בְּרֶסְלֶבֶר חָסִיד', וְכֵן מְפָאֵר תָּמִיד אֶת חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב בִּפְנֵי כָּל מִי שֶׁבָּא אֵלָיו" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כג, מִכְתָּב ג־תסז)

כה. "בְּעוֹד אָבִי וְאִמִּי הָיוּ חַיִּים, בְּכָל פַּעַם שֶׁבִּקְּשׁוּ מִמֶּנִּי לַעֲשׂוֹת מַשֶּׂהוּ בִּשְׁבִילָם וְכוּ' – רַצְתִּי בִּזְרִיזוּת נִפְלָאָה לַעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹנָם, וּבְכָל הַדֶּרֶךְ הָלוֹךְ וַחֲזוֹר אָמַרְתִּי: "הִנְנִי הוֹלֵךְ לְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל כִּבּוּד־אָב־וָאֵם, וְחָזַרְתִּי עַל זֶה פְּעָמִים אֵין סְפֹר, הַרְבֵּה פְּעָמִים רָקַדְתִּי מִשִּׂמְחָה שֶׁאֲנִי זוֹכֶה לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִי וְאִמִּי" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קנט, מִכְתָּב ג־תתנב).

כו. סִפֵּר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁאָבִיו עַל עֶרֶשׂ דְּוָי, סִפֵּר לוֹ מַעֲשֶׂה מִזְּהִירוּת מִכִּבּוּד־אָב־וָאֵם וְקִבֵּל עַל עַצְמוֹ שֶׁתָּמִיד יְדַבֵּר מִכִּבּוּד־אָב־וָאֵם"... (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קנט, מִכְתָּב ג־תתסג). וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן יד.

כז. וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש: "אָבִי צִוָּנִי כַּמָּה יָמִים לִפְנֵי פְּטִירָתוֹ, לְהִשְׁתַּדֵּל לִלְמֹד בִּשְׁבִילוֹ בְּכָל יוֹם פֶּרֶק מִשְׁנָיוֹת, וּלְהַרְבּוֹת בִּצְדָקָה. לָכֵן אֵינִי מִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם דָּבָר, וַאֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁעִקַּר הַצְּדָקָה זֶה רַק לְהַדְפִּיס וּלְהָפִיץ אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל. אֲשֶׁר אֵין עוֹד צְדָקָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה מִזּוֹ. בִּשְׁבִיל זֶה הוֹלֵךְ לִי בַּחַיִּים לְהַדְפִּיס מַה שֶּׁיּוֹתֵר, וּלְהָפִיצָם בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קסו מִכְתָּב ה־תש). כְּשֶׁנָּסַעְתִּי עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה תשס"ד לְאוּמַן אָבִי כְּבָר הָיָה בְּבֵית חוֹלִים. רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הָיָה אָז שַׁבָּת וְיוֹם רִאשׁוֹן, בָּאתִי בְּיוֹם רְבִיעִי לְהִפָּרֵד מִמֶּנּוּ לִפְנֵי שֶׁאֲנִי נוֹסֵעַ לְאוּמַן. זֶה הָיָה אַרְבָּעָה וְחֵצִי יָמִים לִפְנֵי שֶׁנִּסְתַּלֵּק. הוּא אָמַר שֶׁאֲנִי אַגִּיד בִּשְׁבִילוֹ 'תִּקּוּן הַכְּלָלִי', וְלוֹמַר לְרַבֵּנוּ שֶׁזֶּה מַה שֶּׁאֲנִי אוֹמֵר עֲשָׂרָה מִזְמוֹרֵי תְהִלִּים יִהְיֶה חָשׁוּב כְּאִלּוּ הוּא אָמַר אוֹתָם בַּצִּיּוּן" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קנט, מִכְתָּב ג־תתסג)

קצד.

הִתְגַּבְּרוּת הַמְּנִיעוֹת וְהָרְדִיפוֹת

כַּאֲשֶׁר גָּבְרוּ וְעָבְרוּ הָרְדִיפוֹת בַּיְּשִׁיבָה[כח], כְּבָר הֵבִין שֶׁאֵין לוֹ יְכֹלֶת לְהַמְשִׁיךְ לִלְמֹד שָׁם, וְאַף שֶׁעָבְרוּ עָלָיו רֹב הַזְּמַנִּים בַּטּוֹב וּבַנְּעִימִים, כִּי לֹא יָדְעוּ עַל הִתְקָרְבוּתוֹ בְּרֹב הַזְּמַן, כַּנִּזְכָּר לְמַעְלָה, אַךְ כֵּיוָן שֶׁזֶּה נוֹדַע – הֵחֵלּוּ הַבִּזְיוֹנוֹת וְהַמְּנִיעוֹת לְהִתְגַּבֵּר יוֹתֵר וְיוֹתֵר, עַד שֶׁבְּהַגִּיעוֹ לְגִיל תְּשַׁע־עֶשְׂרֵה בְּעֵרֶךְ – נֶאֱלָץ לַעֲזֹב אֶת הַיְּשִׁיבָה הַהִיא, וּפָנָיו הָיוּ מוּעָדוֹת לְחַיִּים אֲחֵרִים – שֶׁהִגְדִּילוּ אוֹתוֹ בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה לְאֵין שִׁעוּר וְעֵרֶךְ, כַּאֲשֶׁר יְסֻפַּר לְקַמָּן.

קצה.

אֵין כְּדַאי לַעֲנוֹת לְהֶבֶל הַמִּתְנַגְּדִים

סִפֵּר מוֹהַרָא״ש, שֶׁבִּתְחִלַּת הִתְקָרְבוּתוֹ, כְּשֶׁשָּׁמַע שֶׁמְּדַבְּרִים הַרְבֵּה נֶגֶד רַבֵּנוּ זַ״ל, אַף שֶׁכָּאַב לוֹ מְאֹד מְאֹד, וְרָצָה לַעֲנוֹת וּלְהָגִיב, כִּי הָיוּ לוֹ אָז סְפֵקוֹת רַבִּים – אִם בֶּאֱמֶת צְרִיכִים לַעֲנוֹת אוֹ לֹא, מֵאַחַר שֶׁחֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים הִקְפִּידוּ מְאֹד שֶׁלֹּא לִשְׁתֹּק עַל בִּזָּיוֹן תַּלְמִיד־חָכָם, וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לִשְׁתֹּק שֶׁמְּדַבְּרִים עַל רַבֵּנוּ זַ״ל וְתַלְמִידָיו, וּבִפְרָטִיּוּת עַל מוֹהַרְנַ״תְ? וְלֹא יָדַע לָשִׁית עֵצָה לְנַפְשׁוֹ, וְעַל כֵּן הִתְבּוֹדֵד הַרְבֵּה עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְהֵאִיר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי לֹא כְּדַאי לַעֲנוֹת, כִּי כָּךְ הֵם יַגְבִּירוּ יוֹתֵר אֶת הַהִתְנַגְּדוּת.

קצו.

הָרַבִּי מִצַּאנְז מִתְלַהֵב מֵהַבָּחוּר הַבְּרֶסְלֶבֶר

בִּימֵי בַּחֲרוּתוֹ, הִצִּיעוּ לוֹ עֲבוֹדָה בֵּין הַזְּמַנִּים, בַּקֶּמְפּ שֶׁל צַאנְז־קְלוֹיזֶענְבּוּרְג, וְהָעֲבוֹדָה הָיְתָה רַק בְּעֵרֶךְ שָׁעָה קַלָּה, וּבְכָל

כח. ״מָה אֹמַר לְךָ, יְדִידִי הַיָּקָר! אִם הָיִיתִי מְסַפֵּר לְךָ אֲפִלּוּ כְּאֶלֶף אַלְפֵי אֲלָפִים מַה שֶּׁהָיָה וְעָבַר עָלַי בִּימֵי נַעֲרוּתִי, הָיִיתָ נִבְהָל וְנִשְׁתּוֹמֵם, אֶלֶף טַעֲמֵי מִיתָה טָעַמְתִּי. זָרְקוּ אוֹתִי מֵהַיְּשִׁיבָה, וְכֻלָּם הָיוּ מִתְנַגְּדִים עָלַי, עַל מַה וְלָמָּה הִתְקָרְבְתִּי אֶל דַּעַת רַבֵּנוּ זַ״ל... וְלֹא הָיָה לִי מִי שֶׁיְּחַזֵּק אוֹתִי כְּלָל. וַאֲנִי רָגִיל לוֹמַר: אִם הָיָה לִי אָז סֵפֶר שוּ״ת אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, הָיָה אֶצְלִי בִּטּוּל הַבְּחִירָה מַמָּשׁ״. כִּי לֹא הָיְתָה לִי שׁוּם בְּרִיָּה שֶׁתְּדַבֵּר אִתִּי וּתְאַמֵּץ אוֹתִי, וַאֲפִלּוּ שׁוּם בְּרִיָּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא נָפַלְתִּי בְּדַעְתִּי כְּלָל, רַק הִתְמַדְתִּי יוֹתֵר בְּסֵפֶר רַבֵּנוּ זַ״ל, עַל מְנָת לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם – וְזֶה אֲשֶׁר עָזַר לִי״ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כו, מִכְתָּב ד־קצב).

הַיּוֹם הוּא חָפְשִׁי לְנַפְשׁוֹ, וְדָבָר זֶה מָצָא חֵן בְּעֵינָיו מְאֹד, כִּי עָשָׂה לְעַצְמוֹ חֶשְׁבּוֹן, שֶׁכָּךְ יוּכַל לַעֲרֹךְ לְעַצְמוֹ תְּשַׁע מֵאוֹת שָׁעוֹת שֶׁל הִתְבּוֹדְדוּת (!), לְפִי אֵיךְ שֶׁחִלֵּק אֶת הַיָּמִים שֶׁיִּצְטָרֵךְ לִשְׁהוֹת שָׁם, וְהָיוּ לוֹ רְצוֹנוֹת וְכִסּוּפִים עֲצוּמִים לְהִתְבּוֹדֵד שָׁם אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ בֵּין הָעֵצִים וְהַנּוֹף, שֶׁמְּסֻגָּל מְאֹד לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, וְאָכֵן כָּךְ עָשָׂה.

וְהִנֵּה בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה הָיָה שׁוֹהֶה שָׁם הָאַדְמוֹ"ר הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ מִצַּאנְז־קְלוֹיזֶנְבּוּרְג זי"ע[כט] לִמְנוּחַת נַפְשׁוֹ מֵעֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ הַמְּאֻמֶּצֶת, וְהָיְתָה דַּרְכּוֹ לְמַעַן בְּרִיאוּת גּוּפוֹ לְטַיֵּל קְצָת בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב, וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ שֵׁמַע מוֹהֲרָא"ש אֵלָיו, הִתְעַנְיֵן אֵיפֹה הַ'בְּרֶסְלֶבֶר־בָּחוּר' כִּלְשׁוֹנוֹ, וְהָיָה מְטַיֵּל עִמּוֹ שָׁם...

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש בְּמִכְתָּבוֹ: "הָיִיתִי פַּעַם שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת אֵצֶל הָרַב הַקָּדוֹשׁ מִצַּאנְז־קְלוֹיזֶנְבּוּרְג שְׁלִיטָ"א (זי"ע), וְהָיִיתִי אָז בָּחוּר צָעִיר בֶּן שְׁבַע־עֶשְׂרֵה, וְכִבֵּד אוֹתִי מְאֹד, וְאָמַר בְּלֵיל שַׁבָּת תּוֹרָה הַבְּנוּיָה עַל דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וּכְשֶׁהִזְכִּיר אֶת שְׁמוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל – קָם מִלֹּא קוֹמָתוֹ, וְהָיָה פֶּלֶא בְּעֵינֵי אֲנָשָׁיו. וּכְשֶׁלֹּא בָּאתִי בִּסְעֻדָּה־שְׁלִישִׁית אֶל שֻׁלְחָנוֹ, שָׁאַל אֶת הַגַּבַּאי: אֵיפֹה הַ'בְּרֶסְלֶבֶר־בָּחוּר', וְהָלְכוּ לְחַפֵּשׂ אַחֲרַי, וּכְשֶׁבָּאתִי – הָיָה מְאֹד שָׂמֵחַ, וְאָמַר עוֹד פַּעַם תּוֹרָה עַל־פִּי הַהַקְדָּמוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהִפְלִיג בְּמַעֲלַת וּבְשֶׁבַח רַבֵּנוּ זַ"ל"[ל].

כט. נוֹלַד בְּד' שְׁבָט תרס"ה, לְאָבִיו רַבִּי צְבִי הִירְשׁ מֵרוּדְנִיק בֶּן הרה"ק רַבִּי בָּרוּךְ מִגָּארְלִיץ, בֶּן בַּעַל הַ'דִּבְרֵי־חַיִּים' מִצַּאנְז זְכוּתָם יָגֵן עָלֵינוּ, עִלּוּי גָּאוֹן וְקָדוֹשׁ מִנְּעוּרָיו, לַמְּדָן וּמְפַלְפֵל מֻפְלָג, בָּקִי בְּכָל חַדְרֵי תּוֹרָה וְכָל רָז לֹא אָנִיס לֵיהּ, תּוֹרָתוֹ נֶאֱסְפָה בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'שֶׁפַע חַיִּים', וְשׁוּ"ת 'דִּבְרֵי יַצִּיב', וְעוֹד סְפָרִים שֶׁל סַגְיוֹת וּדְרָשׁוֹת. עָבַר אֶת כָּל אֵימֵי הַשּׁוֹאָה בִּיסּוּרִים גְּדוֹלִים, וְאִבֵּד אֶת הָרַבָּנִית וְאַחַד עָשָׂר יְלָדָיו, וְהַקִּים דּוֹר יְשָׁרִים מֵחָדָשׁ, הַקִּים חֲצֵרוֹ בִּיוּנִיָּאן־סִיטִי בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית, וְהָיָה בָּא לִפְרָקִים לְהִתְגּוֹרֵר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, מְיַסֵּד 'קְרִיַת צַאנְז' בִּנְתַנְיָה, וּבָהּ מוֹסְדוֹת תּוֹרָה וָחֶסֶד וּבֵית רְפוּאָה – נִסְתַּלֵּק בְּט' תַּמּוּז תשנ"ד, וּמְנוּחָתוֹ כָּבוֹד בִּנְתַנְיָה.

ל. אֶשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ע, יד־תתקצב.

אֲבָל אַחַר זְמַן־מַה, כֵּיוָן שֶׁרָאָה מוֹהֲרָא״ש שֶׁהוּא נִמְצָא בְּמֶרְכַּז הַהִתְעַנְיְנוּת, כִּי בְּכָךְ שֶׁחִפְּשׂוּ הָאַדְמוֹ״ר, הָיוּ הַכֹּל מְדַבְּרִים מִמֶּנּוּ, וְהִתְבַּיֵּשׁ מִזֶּה מְאֹד, כְּבָר לֹא יָכוֹל הָיָה לִשְׁהוֹת שָׁם, וְנִפְרָד מֵהֶם לְשָׁלוֹם, בְּשֶׁגַּם תָּכְנִיתוֹ לְהִתְבּוֹדֵד כָּךְ וְכָךְ לֹא הִצְלִיחָה מֵחֲמַת הַפִּרְסוּם הַנַּ״ל. אַךְ זִכָּרוֹן קָדוֹשׁ הָיָה לוֹ מֵהַאי גָּאוֹן וְצַדִּיק כָּל יָמָיו, וְהָיָה מִתְפַּעֵל מִגַּדְלוּתוֹ בְּכָל עֵת, וְלָמַד אֶת סְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים.

שְׁנַת תשי״ט

קצז.

חֵלֶק הָאַחֲרוֹן שֶׁל לִקּוּטֵי הֲלָכוֹת מַגִּיעַ בַּדּוֹאַר

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא״ש[א]: ״כְּשֶׁהָיִיתִי בְּגִיל צָעִיר מְאֹד, אָז הָיְתָה הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִדְפִּיסוּ בִּירוּשָׁלַיִם **בִּשְׁנַת תשי״ט** אֶת כְּרַךְ הַלִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת הָאַחֲרוֹן [חֹשֶׁן מִשְׁפָּט, חֵלֶק ב׳]. וְקִבַּלְתִּי אֶת זֶה בַּדּוֹאַר, אֵיזוֹ שִׂמְחָה אֵיזוֹ חֶדְוָה הָיְתָה לִי אָז! מַמָּשׁ רָקַדְתִּי מֵרֹב שִׂמְחָה. גַּם לֹא הִנַּחְתִּי אֶת הַסֵּפֶר מִיָּדִי, עַד שֶׁזָּכִיתִי לְסַיְּמוֹ, וְאַף שֶׁהָיִיתִי עָסוּק אָז בְּאֶמְצַע עֲשִׂיַּת הַסֻּכָּה לְאָבִי, מוֹרִי וְרַבִּי - עָזַבְתִּי הַכֹּל, וְלֹא הִמְשַׁכְתִּי עַד שֶׁזָּכִיתִי לְסַיְּמוֹ״.

וְאַף שֶׁאָבִיו הָיָה מַפְצִיר בּוֹ: ״לֵךְ גְּמֹר, בְּנִי, אֶת בְּנִיַּת הַסֻּכָּה״, אַךְ הוּא מֵרֹב שִׂקְדָתוֹ - לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִפָּרֵד מֵהַסֵּפֶר עַד שֶׁסִּיְּמוֹ לְגַמְרֵי, וְאָז סִיֵּם אֶת בְּנִיַּת הַסֻּכָּה וּסְכָכָהּ כְּהִלְכָתָהּ. וְאֶת גֹּדֶל הַשִּׂמְחָה שֶׁהָיְתָה לוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה אֵין לְתָאֵר וּלְשַׁעֵר כְּלָל, כִּי חָזַר בְּמֶשֶׁךְ כָּל יְמֵי הֶחָג בְּחֵלֶק חֹשֶׁן מִשְׁפָּט שֶׁקִּבֵּל, וּגְמָרוֹ כַּמָּה פְּעָמִים, וְכִלְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ: ״**אֵין אַתֶּם יְכוֹלִים לְתָאֵר לְעַצְמְכֶם אֶת גֹּדֶל הַחִיּוּת וְהַמְּשִׂיבַת נֶפֶשׁ שֶׁקִּבַּלְתִּי מֵהַלִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, וְזוֹ הָיְתָה**

א. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כח, מִכְתָּב ד־תקעג.

הַחִיּוּת וְהָאֲוִיר לִנְשִׁימָה שֶׁלִּי, וְלֹא יָכֹלְתִּי לִהְיוֹת בִּלְעֲדֵיהֶם כְּלָל, וּבְכָל הֶסְבֵּר שֶׁרַק אַסְבִּיר לָכֶם - לֹא תָּבִינוּ".

קצח.

כָּעֵת הַחֵלָּה הַקְּבִיעוּת שֶׁל סִיּוּם לִקּוּטֵי הֲלָכוֹת בְּחֹדֶשׁ

כַּאֲשֶׁר כְּבָר הָיוּ בְּיָדוֹ כָּל חֶלְקֵי לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת - מַשְׂאַת נַפְשׁוֹ, קִבֵּל עַל עַצְמוֹ קְבִיעוּת לְסַיֵּם בְּכָל חֹדֶשׁ אֶת כָּל חֶלְקֵי הַלִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת. וְכָךְ הָיָה, שֶׁבַּהַתְחָלָה הִתְחִיל לְנַסּוֹת אִם יַצְלִיחַ לְסַיְּמָם בְּחֹדֶשׁ אֶחָד, וְזָכָה אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁהִצְלִיחַ בְּכָךְ, וְאָז אָמַר, שֶׁיְּנַסֶּה עוֹד חֹדֶשׁ, וְכָךְ הִמְשִׁיךְ חֹדֶשׁ אַחַר חֹדֶשׁ, עַד שֶׁעָבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשִׁים חֳדָשִׁים בִּרְצִיפוּת אַחַת - שֶׁגָּמַר בָּהֶם אֶת כָּל שְׁמוֹנַת כַּרְכֵּי הַ'לִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' בְּעַקְשָׁנוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, וּבִלָּה בָּזֶה אֶת רֹב הַיּוֹם.

קצט.

לְמוּד כָּל שְׁמֹנַת כַּרְכֵּי 'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' בְּכָל חֹדֶשׁ

וְסִפֵּר, "חִלַּקְתִּי אֶת כַּרְכֵּי הַ'לִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' לִימֵי הַחֹדֶשׁ, וְסִיַּמְתִּי בְּכָל חֹדֶשׁ אֶת כָּל הַ'לִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת'! אַף שֶׁלֹּא הֶאֱמַנְתִּי בְּעַצְמִי שֶׁאֲנִי יָכוֹל לַעֲמוֹד בִּרְבוּי כָּזֶה... וְכָךְ סִיַּמְתִּי אֶת כָּל שְׁמוֹנַת חֶלְקֵי הַ'לִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' כָּל חֹדֶשׁ - וְכָךְ עָבְרוּ שְׁלוֹשִׁים חֳדָשִׁים בִּרְצִיפוּת, וְלֹא הֶחֱסַרְתִּי אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד מִשִּׁעוּר לִמּוּדִי הַקָּצוּב[ב], עַד שֶׁזֶּה נִשְׁאַר בְּזִכְרוֹנִי, וּמֵרֹב בְּקִיאוּתִי - הָיִיתִי מוּכָן לְהִבָּחֵן עַל כָּל קֶטַע... וּכְמוֹ כֵן הָיְתָה תְּקוּפָה, שֶׁסִּיַּמְתִּי אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן' בְּכָל יוֹם, וְהִתְחַלְתִּי אוֹתוֹ הַשְּׁכֵּם בַּבֹּקֶר וְלָמַדְתִּי בִּרְצִיפוּת עַד מְאֻחָר בַּלַּיְלָה - כִּי אָמַרְתִּי לְעַצְמִי בְּעַקְשָׁנוּת: אֲנִי מַכְרָח לְסַיֵּם אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה! וְאִם מִתְחַזְּקִים בִּרְצוֹנוֹת טוֹבִים בִּימֵי הַנְּעוּרִים, יְכוֹלִים לִזְכּוֹת לִדְבָרִים גְּדוֹלִים".

ב. זֶה הָיָה סֵדֶר שֶׁל לִמּוּד קָבוּעַ שֶׁל שְׁלוֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה דַּפִּים לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת שֶׁלָּמַד בְּכָל יוֹם, מִלְּבַד שֶׁאָר לִמּוּדִים (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק פב, מִכְתָּב יד־תתקעד).

ר.

הַלִּקּוּטֵי הֲלָכוֹת שֶׁלָּמַד מְחַזֵּק אוֹתוֹ בְּכָל הַשָּׁנִים

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא״שׁ[ג]: כְּפִי שֶׁשָּׁקַדְתִּי בִּימֵי הַבַּחֲרוּת בְּ״לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת״, שׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם לֹא תוּכַל לִי[ד]. לֹא אֹמַר לְךָ שֶׁמַּחְלֹקֶת לֹא שָׁבְרָה אוֹתִי, אֲבָל, בָּרוּךְ ה׳, יֵשׁ לִי חִסּוֹן נֶגֶד כָּל הָרוּחוֹת הַזָּרוֹת, אֲפִלּוּ שֶׁיִּהְיוּ מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ. לֹא אִכְפַּת לִי, כָּל הָרֹאשׁ שֶׁלִּי בִּימֵי הַבַּחֲרוּת הָיָה הִתְבּוֹדְדוּת וְ״לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת״, עַד שֶׁזָּכִיתִי שְׁלוֹשִׁים חֳדָשִׁים רְצוּפִים - לְסַיֵּם בְּלִי הֶפְסֵק - כָּל חֹדֶשׁ ״לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת״, וְזֶה נֶחְקַק בִּי[ה] [וְלָמַדְתִּי רֹב הַיּוֹם רַק ׳לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת׳, בְּעַקְשָׁנוּת גְּדוֹלָה, וְזֶה הָיָה עוֹד קֹדֶם גִּיל עֶשְׂרִים]. מִלְּבַד זֹאת, שֶׁסִּיַּמְתִּי כָּל כֶּרֶךְ וְכֶרֶךְ פְּעָמִים אֵין מִסְפָּר. זֶה מַה שֶׁהִכְנִיס בִּי הַכֹּחַ וְהִתְחַזְּקוּת עַד הַיּוֹם הַזֶּה, שֶׁאֲנִי רַק צָרִיךְ לִסְגֹּר אֶת הָעֵינַיִם, וּכְבָר לְהַתְחִיל לוֹמַר תּוֹרָה בְּלִי שׁוּם סֵפֶר. לָכֵן שׁוּם דָּבָר בָּעוֹלָם לֹא יָכוֹל לְנַתֵּק אוֹתִי מֵרַבֵּנוּ זַ״ל, וַאֲפִלּוּ כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ יַעֲמוֹד עָלַי, אֲנִי צוֹחֵק מִכֻּלָּם.

וְאָמַר הַרְבֵּה פְּעָמִים, שֶׁכָּל חִיּוּתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ כָּל הַשָּׁנִים מֵאָז חֲתֻנָּתוֹ, הִיא הוֹדוֹת לַלִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁשָּׁקַד בָּהֶם בִּימֵי בַּחֲרוּתוֹ. וּבִקֵּשׁ שֶׁלֹּא יְחַקּוּ אוֹתוֹ בְּדָבָר זֶה - לְסַיֵּם בְּכָל חֹדֶשׁ, כִּי בָּא לוֹ דָּבָר זֶה מְאֹד קָשֶׁה, וְהַרְבֵּה יָגַע עַל זֶה. וְכָל מִכְתָּבָיו וּסְפָרָיו הֵם תַּמְצִית לִמּוּדוֹ בְּלִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת.

ג. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כז, מִכְתָּב ד־רפו, תשמב.

ד. **הִלְמוּד שֶׁלָּמַדְתִּי בְּלִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת - מַחֲזִיק אוֹתִי עַד הַיּוֹם, אַף שֶׁעוֹבְרִים עָלַי מַשְׁבְּרִים וְגַלִּים, שׁוֹנְאִים מִבַּיִת וּמִבַּחוּץ, עִם כָּל זֹאת - זוֹ חִיּוּתִי** (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ט׳, מִכְתָּב תתקפט).

ה. בִּימֵי בַּחֲרוּתוֹ חָזַר כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה עַל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, עַד שֶׁהַיּוֹם נָחְקָקוּ בְּתוֹךְ דָּמוֹ, שֶׁזּוֹכֵר זֹאת הֵיטֵב, וּבֶעָבָר הָיָה זוֹכֵר, לֹא רַק כָּל הֲלָכָה בְּלִקּוּטֵי הֲלָכוֹת, וְעַל אֵיזוֹ תּוֹרָה הִיא בְּנוּיָה, אֶלָּא הָיָה יָכוֹל לוֹמַר אֶת הַתַּמְצִית מֵהָאוֹת שֶׁבְּאוֹתָהּ הֲלָכָה בַּעַל פֶּה (שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא״ש, חֵלֶק ב׳, עַמּוּד קיד).

רא.

לְמוּד לְבַד בְּלִי אִישׁ עִמּוֹ

אָמַר, אַף פַּעַם לֹא לָמַדְתִּי עִם חַבְרוּתָא, כִּי כְּשֶׁרָצִיתִי לִלְמֹד לֹא הֶצְרַכְתִּי חָבֵר לְעוֹרֵר אוֹתִי, וְחָשַׁשְׁתִּי שֶׁהוּא רַק יְבַלְבֵּל אוֹתִי, וְיַפְרִיעַ לִי מֵרֶצֶף לִמּוּדִי, רַק כְּשֶׁרָצִיתִי לְדַבֵּר - לָקַחְתִּי חָבֵר וְדִבַּרְתִּי עִמּוֹ...

שְׁנַת תש״כ

רכ.

מְסִירוּת־נֶפֶשׁ בַּעֲבוּר הָרֹאשׁ־הַשָּׁנָה שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל

בִּתְחִלַּת הִתְקָרְבוּתוֹ, בִּשְׁנוֹת צְעִירוּתוֹ, נוֹדַע לוֹ מִמַּעֲלַת הָעִנְיָן לְהִתְקַבֵּץ יַחַד עִם מִנְיָן שֶׁל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְלָכֵן בָּעַר בּוֹ מְאֹד לְקַיֵּם דָּבָר זֶה, אֲבָל הָיָה כִּמְעַט בִּלְתִּי אֶפְשָׁרִי, כִּי הָיָה גָּר בִּשְׁכוּנַת בְּרוֹנְקְס שֶׁבִּנְיוּ־יוֹרְק, וּכְדֵי לִהְיוֹת בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הָיָה עָלָיו לִהְיוֹת בִּשְׁכוּנַת אִיסְט־סַייד בְּעִיר מַנְהֶטֶן, [שֶׁהָיְתָה בְּמֶרְחַק רַב וְעָצוּם מְאֹד מִמְּקוֹם מְגוּרֵי אָבִיו], שֶׁשָּׁם הָיָה הַשְּׁטִיבֶּל הַיְחִידִי שֶׁל חֲסִידֵי־בְּרֶסְלֶב בְּכָל אַרְצוֹת־הַבְּרִית, וְשָׁם נִתְקַבְּצוּ עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה.

בִּשְׁנַת תש״כ הֶחְלִיט, שֶׁבְּכָל מְחִיר הוּא מֻכְרָח לְהִתְפַּלֵּל עִם קִבּוּץ שֶׁל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה. וְחִפֵּשׂ מְקוֹם אַכְסַנְיָה, וְיַעַן שֶׁלֹּא רָחוֹק מִשָּׁם הָיְתָה יְשִׁיבַת ״תִּפְאֶרֶת יְרוּשָׁלַיִם״, בִּנְשִׂיאוּת מָרָן הַגָּאוֹן הָאַדִּיר, שַׂר הַתּוֹרָה, רַבִּי מֹשֶׁה פַּיְינְשְׁטֵיין זְצַ״ל[א], תִּכְנֵן

א. הַגָּאוֹן רַבִּי מֹשֶׁה זי״ע הוֹתִיר אֶת חוֹתְמוֹ וְהַשְׁרָאָתוֹ בְּלֵב מוֹהֲרָא״ש כָּל יָמָיו, וְהָיָה מַפְלִיג בְּשִׁבְחוֹ וּבְמְתִיקוּת הַתְּמָדָתוֹ וְחֵשֶׁק הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹ, בְּכָל עֵת מְצֹא. רַבִּי מֹשֶׁה נוֹלַד בְּעִיר אוּזְדָה שֶׁבְּרוּסְיָה לְאָבִיו, רַב הָעִיר הַגָּאוֹן רַבִּי דָּוִד זַצַ״ל, בְּיוֹם ז׳ אֲדָר תרנ״ה. אַחַר פְּטִירַת אָבִיו הִתְמַנָּה לִהְיוֹת רַב הַמָּקוֹם, וּבִשְׁנַת תרפ״א הִתְמַנָּה לְרַב הָעִיר לוּבַאן. בִּשְׁנַת תרצ״ג הִגֵּר לְאַמֶרִיקָה, וְהֵאִיר אֶת שְׁמֵי הַיַּבֶּשֶׁת בְּתוֹרָה וַהֲלָכָה, הָיָה פּוֹסֵק הַדּוֹר בֵּמְלֹא מוּבָן הַמַּשְׁמָעוּת,

לְהִתְאַכְסֵן שָׁם, וִידִידוֹ, תַּלְמִיד הַיְּשִׁיבָה - סִדֵּר לוֹ מְקוֹם לִינָה.

וְהָיוּ לוֹ מְנִיעוֹת עֲצוּמוֹת עַל זֶה, כִּי אָבִיו הִתְנַגֵּד וְהִתְפַּלֵּא מְאֹד: "לְאָן הוּא רוֹצֶה לֵילֵךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה? הֲלֹא אֵין רַבִּי אוֹ רַב הַמְּנַהֵל אֶת בֵּית הַמִּדְרָשׁ שֶׁל חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב!", וְשָׁאַל אוֹתוֹ אָבִיו זַ"ל, הַאִם יֵשׁ לַמִּתְפַּלְּלִים, אוֹ לְכָל הַפָּחוֹת לְבַעַל הַתְּפִלָּה, זָקֵן וּפְאוֹת? וְיָדַע מוֹהֲרָא"ש שֶׁכְּמְעַט כֻּלָּם הָיוּ מְגֻלְּחֵי זָקֵן, וְרַק הַבַּעַל־תְּפִלָּה הָיָה מַנִּיחַ זְקָנוֹ לִגְדֹּל קְצָת לִפְנֵי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה דּוֹבֵר שְׁקָרִים בְּאוֹמְרוֹ "וּזְקָנוֹ מְגֻדָּל" [בִּתְפִלַּת "הִנְנִי הֶעָנִי מִמַּעַשׂ"], וְהֶכְרַח לְשַׁנּוֹת מִפְּנֵי הַשָּׁלוֹם, וְאָמַר לְאָבִיו, שֶׁיֵּשׁ שָׁם אֲנָשִׁים עִם זְקָנִים אֲרֻכִּים... וְשָׁאַל אוֹתוֹ אָבִיו: "וְאֵיפוֹא תֹּאכַל?" וְאָמַר לְאָבִיו, שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ אֶחָד מִן הָאֲנָשִׁים מָקוֹם טוֹב לֶאֱכֹל... וְאוֹדוֹת מָקוֹם לִישׁוֹן לֹא הָיְתָה בְּעָיָה, כִּי בְּאוֹתָהּ שְׁכוּנָה הָיְתָה יְשִׁיבַת 'תִּפְאֶרֶת יְרוּשָׁלַיִם' וְהָיָה יָכוֹל לִישׁוֹן שָׁם.

וּבְכֵן, אַחַר שֶׁחָשַׁב שֶׁהַכֹּל מְסֻדָּר, בָּא מוֹהֲרָא"ש בְּעֶרֶב רֹאשׁ־הַשָּׁנָה לַשְּׁכוּנָה הַנַּ"ל, בְּהִתְעוֹרְרוּת נִפְלָאָה וּבִתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּדוֹלָה, כְּדֵי לְהִשְׁתַּתֵּף בַּקִּבּוּץ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל רַבֵּנוּ, וְלֹא הִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם דָּבָר כְּלָל, כִּי לֹא הָיָה אִכְפַּת לוֹ מִי וָמִי נִמְצָא שָׁם, הָעִקָּר

עוֹלָם הַתּוֹרָה וְהַהֲלָכָה נִשְׁעָן עַל גְּדֻלּוֹתוֹ בַּתּוֹרָה הָאֱמִתִּית כְּחַד מִקַּמָּאֵי, מִשֶּׁהַר יַלְדּוּתוֹ לֹא פָּסֵיק פּוּמֵיהּ מִגִּירְסָא, [וּכְבָר אָז הָיָה בָּקִי בְּשַׁ"ס וְכוּ'], וְכָךְ הִמְשִׁיךְ עַד זִקְנָה וְשֵׂיבָה, הַתְּמָדָתוֹ הָעֲצוּמָה בְּכָל רֶגַע מַמָּשׁ, הָיְתָה נְדִירָה אַף בַּדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים, וְהָיָה בָּקִי וְחָרִיף בְּכָל חֲדָרֵי תּוֹרָה בְּעֹמֶק הָעִיּוּן וְהַהֶקֵּף, עַד שֶׁכְּמְעַט לֹא הֵנִיחַ בְּדוֹמָה לוֹ, הָיָה עָנִיו מְאֹד בְּאֹפֶן מוּפְלָג [וּרְאֵה בְּסֵפֶר 'שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"שׁ' (חֵלֶק יג, עַמּוּד מב), שֶׁמְּסַפֵּר מוֹהֲרָא"ש עַל מִדַּת עַנְוָתָנוּתוֹ שֶׁקִּדֵּם אֵיזֶה רַב שֶׁבָּא אֵלָיו לִסְמִיכָה, לַמְּרוֹת שֶׁהַלָּה פָּגַע בּוֹ מְאֹד], וּבָלַט מְאֹד בִּהְיוֹתוֹ בַּעַל מִדּוֹת טוֹבוֹת עַד שֶׁהִתְאַהֵב מְאֹד וְנַעֲרָץ וְנִקְדָּשׁ בְּכָל שִׁכְבוֹת הָעָם גְּדוֹלִים כִּקְטַנִּים, וְסִגֵּל גְּנוּנֵי קָדֶשָׁה וְטָהֳרָה לְרֹב, בִּשְׁנַת תרצ"ג הִגֵּר מֵרוּסִיָּה לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית, וְנִתְמַנָּה לִהְיוֹת רֹאשׁ יְשִׁיבַת 'תִּפְאֶרֶת יְרוּשָׁלַיִם' שֶׁבִּשְׁכוּנַת אִיסְט־סַייד שֶׁבְּנְיוּ־יוֹרְק כַּחֲמִשִּׁים שָׁנָה, עַד יוֹם הִסְתַּלְּקוּתוֹ בְּי"ג אֲדָר תשמ"ו, נִסְפַּד בְּקָהַל עָם בְּמִסַּע הַלְוָיוֹת (שֶׁמָּנָה מֵאוֹת אַלְפֵי אִישׁ) בַּאֲמֶרִיקָה וּבְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְנִטְמַן בְּחֶלְקַת הָרַבָּנִים שֶׁבְּהַר הַמְּנוּחוֹת בְּשׁוּשַׁן פּוּרִים. לְרַבְּבוֹת בְּנֵי תּוֹרָה בְּרַחֲבֵי הָעוֹלָם הָיָה רַבִּי מֹשֶׁה גְּדוֹל הַדּוֹר וְעַמּוּד הָאֵשׁ הַהוֹלֵךְ לִפְנֵי הַמַּחֲנֶה לְשָׁעָה וּלְדוֹרוֹת, תְּשׁוּבוֹתָיו בַּהֲלָכָה נִדְפְּסוּ עַל יָדוֹ בַּסֵּפֶר הַמְּפֹרְסָם שוּ"ת 'אִגְּרוֹת מֹשֶׁה', וְחִדּוּשָׁיו בְּסֵפֶר 'דִּבְרוֹת מֹשֶׁה', וְעוֹד סְפָרִים בַּהֲלָכָה וּבְאַגָּדָה.

שֶׁכֻּלָּם בָּאוּ לְקַיֵּם רְצוֹן רַבֵּנוּ זַ״ל לְהִתְקַבֵּץ יַחַד עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְכֻלָּם הִתְפַּלְּלוּ בְּהִתְקַשְּׁרוּת לְרַבֵּנוּ זַ״ל, וְהָיָה בֵּינֵיהֶם אַחְדוּת גְּדוֹלָה, וְזֶה הָיָה ״קִבּוּץ רֹאשׁ־הַשָּׁנָה״, הָרִאשׁוֹן שֶׁמּוֹהֲרָא״ש הִשְׁתַּתֵּף בּוֹ.

אַחַר תְּפִילַת עַרְבִית, לָקַח אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ מָקוֹם לֶאֱכוֹל, אֶל אֵיזוֹ מִסְעָדָה שֶׁהָיְתָה פְּתוּחָה לִכְבוֹד רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, לַאֲנָשִׁים שֶׁשִּׁלְּמוּ מִקֹּדֶם הֶחָג, וְכַאֲשֶׁר הִגִּיעַ מוֹהֲרָא״ש לְשָׁם חָשְׁכוּ עֵינָיו, כִּי הִבְחִין שֶׁהָיְתָה שָׁם עֵרְבּוּבִיָּה גְּדוֹלָה שֶׁל כָּל מִינֵי סוּגֵי אֲנָשִׁים וְנָשִׁים מִכָּל הַשְּׁכוּנָה אֲשֶׁר בָּאוּ לְשָׁם, לֶאֱכוֹל סְעוּדַת חַג... וְחָשַׁב בְּדַעְתּוֹ: ״וְכִי כָּאן מַתְאִים לֶאֱכוֹל סְעוּדַת לֵיל יוֹם־טוֹב שֶׁל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא״?

וְכַמּוּבָן, תֵּכֶף וּמִיָּד בָּרַח מוֹהֲרָא״ש מִשָּׁם, וְלֹא אָכַל כְּלוּם וְלֹא עָשָׂה קִדּוּשׁ כָּל הַלַּיְלָה, רַק הִתְבּוֹדֵד כִּמְעַט כָּל הַלַּיְלָה בַּמָּקוֹם שֶׁהָיָה יָשֵׁן, וּבַבֹּקֶר לֹא אָכַל כְּלוּם עַד שֶׁעָשׂוּ קִדּוּשׁ בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ אַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, וְאָז אָכַל קְצָת מְזוֹנוֹת, וְכֵן בְּלֵיל שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה לֹא הָיָה לוֹ מַה לֶּאֱכֹל עַד קִדּוּשׁ בְּיוֹם שֵׁנִי, וְכָכָה עָבַר לוֹ כָּל הָרֹאשׁ־הַשָּׁנָה בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ עֲצוּמָה.

אֲבָל לֹא הָיָה אִכְפַּת לוֹ כְּלָל מִכָּל זֶה, כִּי בָּא רַק לְקַיֵּם אֶת רְצוֹן רַבֵּנוּ זַ״ל לְהִתְקַבֵּץ בְּיַחַד עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְהֵבִין הֵיטֵב אָז אֶת שִׂיחַת רַבֵּנוּ זַ״ל (חַיֵּי מוֹהַר״ן, סִימָן תד): ״אִם לֶאֱכוֹל אִם שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל, אִם לִישׁוֹן אִם שֶׁלֹּא לִישׁוֹן, אִם לְהִתְפַּלֵּל אִם שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל, אַךְ וְרַק שֶׁתִּהְיוּ אֶצְלִי עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה״, וְהֶחֱיָה אֶת עַצְמוֹ בָּזֶה מְאֹד.

רג.

פַּעַם רִאשׁוֹנָה מִשְּׁתַּתֵּף בַּקִּבּוּץ

בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה זוֹ שֶׁל שְׁנַת תש״כ, הָיְתָה הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהִתְפַּלֵּל מוֹהֲרָא״ש עִם הַקִּבּוּץ שֶׁל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְהָיוּ שָׁם סַךְ

הַכֹּל כַּחֲמִשָּׁה־עָשָׂר אֲנָשִׁים, שֶׁבָּאוּ מִכָּל חֶלְקֵי אַרְצוֹת־הַבְּרִית, וְגַם שְׁנֵי אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ מִטּוֹרוֹנְטוֹ, כִּי דְּבַר רַבֵּנוּ זַ״ל בִּכְלָל לֹא

ב. בִּשְׁהוּתוֹ בֵּין אֲנַ״שׁ בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַזֶּה, הִכִּיר יְהוּדִי יָשִׁישׁ אֶחָד מֵאַנַ״שׁ, שֶׁהִשְׁתַּתֵּף אַף הוּא בַּקִּבּוּץ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁמֵּאֲחוֹרָיו סִפּוּר חַיִּים שָׁלֵם, וּנְסִפְּרוֹ כָּאן, עַל פִּי מַה שֶׁתּוּעַד עַל יְדֵי מוֹהֲרָא״שׁ בְּעַצְמוֹ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, מִכְתַּב מִיּוֹם ה׳ תִּשְׁא, תשל״ח; וּפְעֻלַּת־הַצַּדִּיק, עַמּוּד תשכ) – הַגְּנֶרָל הָרוּסִי, שֶׁחָנָה עִם הַקִּבּוּצָה לְיַד הַצִּיּוּן – הָיָה בֶּן יָחִיד לְמִשְׁפָּחָה חֲרֵדִית פּוֹלָנִית, שֶׁהִתְיַתֵּם מֵהוֹרָיו בְּקַטְנוּתוֹ. הָחֵל מִקַּטְנוּת נִבְטוּ בּוֹ שְׁאִיפוֹת לְהִשְׁתַּלֵּב בַּצָּבָא הָרוּסִי עַד שֶׁעָלָה לְדַרְגַּת גֶּנֶרָל, נֶחְשָׁב בַּחֲלוֹנוֹת הַגְּבוֹהִים. גַּם אֶת שִׂנְאָתָם לַפּוֹלָנִים יָנַק הֵיטֵב, וְהָיָה לוֹחֵם עַז וְגָרַם לָהֶם אֲבֵדוֹת רַבּוֹת. בְּיוֹם כִּפּוּר אֶחָד, וְהוּא מִתְהַלֵּךְ בְּאֵזוֹר הַגְּבוּל הָרוּסִי־פּוֹלָנִי, הִתְעוֹרֵר בּוֹ הַזִּיק הַיְּהוּדִי, וְנִזְכַּר שֶׁבְּדִיּוּק בְּיוֹם הַקָּדוֹשׁ יֵשׁ לוֹ יָאר־צַייט אַחַר אָבִיו. וְהוּא, כַּמּוּבָן, הָיָה נֶעְדָּר מִכָּל יֶדַע יְהוּדִי בְּסִיסִי, וְרַק הַנְּקֻדָּה הָעֲלוּמָה וְהַחֲבוּיָה עָמֹק בְּלִבּוֹ – הִתְעוֹרְרָה. הֵחֵל לְשׁוֹטֵט וּלְחַפֵּשׂ בֵּית־כְּנֶסֶת, וּבְרֹר אֵצֶל עוֹבְרִים וְשָׁבִים, וְאֵכֵן הֶרְאוּ לוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת. אַךְ כְּשֶׁנִּכְנַס נִרְתְּעוּ הַמִּתְפַּלְּלִים מִכְּנִיסַת גֶּנֶרָל מִצָּבָא הָאוֹיֵב בְּלִוּוּי שְׁנֵי חֲיָלִים, אַךְ הוּא הִרְגִּיעָם בְּרוּסִית: אַל תִּפְחֲדוּ, גַּם אֲנִי יְהוּדִי, וּבָאתִי לוֹמַר אֵיזוֹ תְּפִלָּה לְטוֹבַת נִשְׁמַת אָבִי! כְּשֶׁשָּׁמַע זֹאת רַב בֵּית הַכְּנֶסֶת נִגַּשׁ אֵלָיו, וְסִפֵּר לוֹ, שֶׁהַפַּחַד מִמֶּנּוּ נוֹבֵעַ, כִּי בְּכָל יוֹם כִּפּוּר מִתְנַפְּלִים עָלֵינוּ גוֹיִים וּמַפְרִיעִים לַתְּפִלָּה בְּאַלִּימוּת, וְחָשַׁבְנוּ שֶׁהִנֵּה אַתָּה גַּם בָּא לַעֲרֹךְ פּוֹגְרוֹם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּדַרְכָּם. הַגֶּנֶרָל, שֶׁבְּלֹאו הָכִי שָׂנָא אֶת הַפּוֹלָנִים, בֵּרֵר אֵצֶל הָרַב בְּאֵיזוֹ שָׁעָה מִתְקַיֶּמֶת הַתַּקְרִית הַשְּׁנָתִית, וְהָרַב עָנָה, שֶׁבְּעֵת תְּפִלַּת נְעִילָה, בְּסוֹף הַיּוֹם – מִתְחוֹלֵל פּוֹגְרוֹם הַמְלֻוֶּה בְּאַלִּימוּת קָשָׁה. הָאִישׁ הֶחְלִיט לֶאֱרֹב לַפּוֹרְעִים, וְאֵכֵן בְּשָׁעָה הַיְעוּדָה הִגִּיעוּ הַפּוֹחֲזִים, שִׁכּוֹרִים וְהוֹלְלִים עִם מַקְלוֹת וַאֲבָנִים בַּיְּדֵיהֶם, שָׁבְרוּ חַלּוֹנוֹת בֵּית הַכְּנֶסֶת וְהִפְלִיאוּ מַכּוֹת בַּמִּתְפַּלְּלִים. אוֹ אָז זִנֵּק אֲלֵיהֶם הַגֶּנֶרָל וְעָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים, עַד שֶׁנֶּאֱבַד הָאַחֲרוֹן שֶׁבָּהֶם. הָרַב, שֶׁהָיָה חָסִיד בְּרֶסְלֶב, פָּנָה לַיְּהוּדִי הָאוֹבֵד, וְאָמַר לוֹ, רוֹאֶה אֲנִי שֶׁהִנְּךָ מוֹסֵר נֶפֶשׁ בַּעֲבוּר אַחֶיךָ הַיְּהוּדִים, אַתָּה בֶּטַח תַּחְזֹר לְאוּקְרָאִינָה, דַּע לְךָ, שֶׁלֹּא רָחוֹק מֵהָעִיר הַגְּדוֹלָה קִייֶב, שׁוֹכֶנֶת אוּמַן, וְשָׁם, בְּבֵית הָעָלְמִין טָמוּן הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ רַבִּי נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב... עֲשֵׂה לְעַצְמְךָ אֶת הַטּוֹבָה הַנִּצְחִית הַזֹּאת, וְתֹאמַר שָׁם עַל הַצִּיּוּן אֶת עֲשֶׂרֶת מִזְמוֹרֵי הַתְּהִלִּים וְכוּ׳. וְהָרַב הִרְחִיב לְהַסְבִּיר לוֹ אֶת מַעֲלַת הַצִּיּוּן וְדִבּוּרִים קְדוֹשִׁים שֶׁנִּכְנְסוּ בְּלִבָּבוֹ. הוּא הִתְעוֹרֵר מְאֹד, וְהִתְעַנְיֵן אֵצֶל הָרַב, אֵיךְ יָכוֹל גַּם הוּא לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, הָרַב הִרְחִיב בְּדִבּוּרָיו, וּבְעִקָּר עוֹרְרוֹ לָבוֹא לַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ, כִּי שָׁם יָבוֹא לִידֵי תִּקּוּנוֹ הַנִּצְחִי. הַגֶּנֶרָל שָׁמַר אֶת הַדְּבָרִים בְּלִבּוֹ, וְנִפְרַד לְשָׁלוֹם מֵהָרַב, תּוֹךְ כְּדֵי שֶׁהוּא מַבְטִיחַ לְקַיֵּם אֶת הַהַצָּעָה בְּכָל מְחִיר. הוּא חָזַר לְרוּסְיָה, וְשָׁהָה בְּמוֹסְקוֹבָה, בֵּינְתַּיִם פָּרְצָה מִלְחֶמֶת הָעוֹלָם הַשְּׁנִיָּה, וְהוּא כְּבָר רַם דֶּרֶג, וְהָיָה מְעֹרֶה מְאֹד בַּתַּכְנִיּוֹת הַצָּבָא, וְלָכֵן לֹא הָיָה יָכוֹל לָזוּז לְשׁוּם מָקוֹם כִּרְצוֹנוֹ. הַהִזְדַּמְּנוּת הִגִּיעָה בְּכָךְ שֶׁבְּחַר לַעֲמֹד בְּרֹאשׁ גְּדוּד שֶׁנִּלְחַם בַּנַּאצִים בְּאוּקְרָאִינָה, וּבִשֶּׁקֶט הִרְהֵר לְנַצֵּל אֶת שְׁהוּתוֹ שָׁם וְלִפְקֹד אֶת צִיּוּן רַבֵּנוּ, כְּהַבְטָחָתוֹ. מִכָּאן לְכָאן הִתְגַּלְגֵּל בְּסַעֲרַת הַמִּלְחָמָה לְעִיר אוּמַן, בְּלִוְיַת מִסְפַּר גְּדוֹל שֶׁל חֲיָלֵי הַגְּדוּד, אָז הִתְעוֹרְרָה בּוֹ הַתְּשׁוּקָה לְחַפֵּשׂ אֶת הַצִּיּוּן. הַיְּהוּדִים הַנִּפְחָדִים שֶׁנִּשְׁאֲלוּ עַל יָדוֹ, הִסְּסוּ אִם לַעֲנוֹת לוֹ. עַד שֶׁפָּנָה לְאֶחָד מֵהֶם וְאָמַר: ״זֶה בְּסֵדֶר, אַתָּה יָכוֹל לְהַגִּיד לִי, גַּם אֲנִי יְהוּדִי״... וְאֵכֵן כִּוְּנוּ אוֹתוֹ לְשָׁם. וְהוּא נִגַּשׁ בְּתָמִימוּת וְהֵחֵל לְהִתְפַּלֵּל לְבוֹרֵא עוֹלָם בַּשָּׂפָה הָרוּסִית, וְנִזְכַּר בְּהוֹרָיו, וּבִבְכִי גָּדוֹל שָׁב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לֵאלוֹקָיו. הוּא כְּבָר לֹא יָכַל לָזוּז מֵהַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ, כִּי כְּבָר גָּמְלָה הַחְלָטָה בְּלִבּוֹ לְשַׁנּוֹת כִּוּן בְּחַיָּיו. הַחַיָּלִים לֹא קָלְטוּ בְּדִיּוּק מַה עוֹבֵר עַל מְפַקְּדָם, וְהַקְּרוֹבוֹת הִמְשִׁיכוּ כְּרָגִיל, כְּשֶׁהִתְקָרְבוּ הַלּוֹחֲמִים מִשְּׁנֵי הַצְּדָדִים יָרוּ אֵלּוּ בְּאֵלּוּ,

הָיָה מְפֻרְסָם אָז בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית.

רד.

הֶכְּרוּת מַפְּעִימָה עִם רַבִּי בִּנְיָמִין־זְאֵב חֶשִׁין

וּבְרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַזּוֹ הִתְפַּלֵּל עִמָּם הָרַב הֶחָסִיד ר' בִּנְיָמִין־זְאֵב חֶשִׁין זַצַ"ל, וְנִקְשַׁר אֵלָיו מְאֹד, כִּי הוּא הָיָה חִדּוּשׁ גָּדוֹל, עַד שֶׁאֲפִלּוּ אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בִּירוּשָׁלַיִם לֹא הִכִּירוּ אֶת גְּדֻלָּתוֹ. וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש: "וַאֲנִי יָכוֹל לְהָעִיד, שֶׁהָאָדָם הַזֶּה הָיָה בָּקִי בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ כְּמוֹ שֶׁיְּהוּדִי בָּקִי בְּ'אַשְׁרֵי', בְּלִי שׁוּם גֶּזְמָא כְּלָל", כִּי

וּפְצָצָה אַחַת נָפְלָה עַל הַצִּיּוּן וְהָרְסָה אֶת הָאֹהֶל כָּלִיל. אַחַר כָּךְ הִתְגַּבְּרוּ הָרוּסִים וְגֵרְשׁוּ אֶת הַנָּאצִים מִשָּׁם. בְּסִיּוּם הַמִּלְחָמָה, הִצְלִיחַ לִבְרֹחַ מֵרוּסְיָה, נָסַע לְאֵירוֹפָּה, הִתְחַתֵּן וְנַעֲשָׂה בַּעַל תְּשׁוּבָה גָּמוּר, וְהֵחֵל לִלְמֹד תּוֹרָה. מִשָּׁם הִגֵּר לְאַרְצוֹת הַבְּרִית, וְהָיָה בָּא בְּכָל שָׁנָה לַקִּבּוּץ שֶׁל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַיְּקָרִים, וּבִשְׁנַת תש"כ, רָאָהוּ מוֹהֲרָא"ש בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּקִבּוּץ, וְהָיָה כְּבָר זָקֵן וְאִישׁ חָלָשׁ מְאֹד, וְאַחַר־כָּךְ הִסְתַּלֵּק בְּשֵׁיבָה טוֹבָה.

ג. עַיֵּן 'אֲשֶׁר בַּנַּחַל' מִכְתָּב מו־תתקג.

ד. הַמְּכֻנֶּה בְּפִי חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב בְּחִבָּה 'ר' וֶועלְוִול', נוֹלַד לְאָבִיו רַבִּי נָחֶמְיָה מִיַּקִּירֵי קְרָתָא יְרוּשָׁלַיִם, בִּצְעִירוּתוֹ לָמַד בִּישִׁיבַת 'עֵץ חַיִּים' וְהָיָה מִטּוּבֵי הַלּוֹמְדִים. הִתְקָרֵב לְדַרְכֵי רַבֵּנוּ עַל־יְדֵי הֶחָסִיד רַבִּי שְׁמוּאֵל הוֹרְבִּיץ זַ"ל. בִּשְׁכוּנַת 'שַׁעֲרֵי חֶסֶד' הַיְרוּשַׁלְמִית, חָבַר רַבִּי וֶועלְוִול עִם עוֹד מֵאַנַ"ש, הֵם קָמוּ בַּחֲצוֹת לַיְלָה לַאֲמִירַת תִּקּוּן־חֲצוֹת, כְּשֶׁלְּאַחַר מִכֵּן הָיוּ יוֹצְאִים לְהָרִים וְהַגְּבָעוֹת שֶׁמִּחוּץ לַשְּׁכוּנָה, לְהִתְבּוֹדֵד. רַבִּי וֶועלְוִול נוֹהֵג הָיָה לְהַרְחִיק פַּרְסָאוֹת רַבּוֹת מֵהַשִּׁאָר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁמְעוּהוּ, וְשָׁם, הָיָה זוֹעֵק בְּכָל כּוֹחוֹת נַפְשׁוֹ לַה' יִתְבָּרֵךְ. פַּעַם אַחַת יָצָא לְקַיֵּם 'הַנַּעוֹר בַּלַּיְלָה' בְּחֶבְרַת בְּנֵי נְעוּרִים, בְּבוֹאָם הַיַּעְרָה, הוֹפִיעַ מוּלָם נָחָשׁ גָּדֹל מְמַדִּים, הַנְּעָרִים נִבְהֲלוּ וְנִפְחֲדוּ, וְאִלּוּ רַבִּי וֶועלְוִול נִגַּשׁ אֶל הַנָּחָשׁ בְּלֹא שֶׁמֶץ מוֹרָא, אָחְזוֹ בְּצַוָּארוֹ וְאָמַר לִבְנֵי הַחֲבוּרָה כִּי יְכוֹלִים הֵם לְהִתְבּוֹדֵד לְלֹא חָשָׁשׁ. לְאַחַר שָׁעָה, כְּשֶׁהִתְאַסְּפוּ כְּדֵי לָשׁוּב הָעִירָה, הִפְתִּיעוּ הַנְּעָרִים בִּרְאוֹתָם אֶת הַנָּחָשׁ מֻטָּל מֵת לְמַרְגְּלוֹת רַבִּי וֶועלְוִול. הוּא, בְּעַנְוְתָנוּתוֹ לֹא יַחֵס לְכָךְ כָּל חֲשִׁיבוּת וְהִסְבִּיר כִּי אַךְ שְׁטוּת הִיא לְהִתְיָרֵא מִזּוּטוֹת כָּאֵלּוּ וְ'אִם יֵשׁ דִּין לְמַטָּה אֵין דִּין לְמַעְלָה' (דִּבְרִים רַבָּה ה, ה). הָרַב הֶחָסִיד ר' הִירְשׁ לֵיב לִיפֶל (רְאֵה אוֹדוֹתָיו לְקַמָּן סִימָן תיג) סִפֵּר, כִּי לְעִתִּים כְּשֶׁהָיָה הוֹלֵךְ לְהִתְבּוֹדֵד בִּ'מְעָרַת צִדְקִיָּהוּ', חָזָה בְּרַבִּי וֶועלְוִול שֶׁהִרְחִיק לֶכֶת וְחָמַק־יָרַד לְמַעֲמַקֵּי הַמְּעָרָה, שָׁם זָעַק שָׁעוֹת אֲרֻכּוֹת בִּכְלוֹת הַנֶּפֶשׁ וּבִבְכִיָּה עֲצוּמָה. רַבִּי הִירְשׁ לֵיב הִתְפַּעֵל עַד עִמְקֵי נַפְשׁוֹ מִבְּכִיתוֹ שֶׁל רַבִּי וֶועלְוִול, שֶׁהִזְכִּירָה לוֹ אֶת חֲבֵרָיו הַקְּדוֹשִׁים בְּאוּמַן. רַבִּי וֶועלְוִול זַצַ"ל הָיָה הֶחָלוּץ הָרִאשׁוֹן שֶׁהֵחֵל לַעֲסֹק בְּהַחְזָרָה בִּתְשׁוּבָה, לְשֵׁם כָּךְ נָדַד וְנָסַע מִמָּקוֹם לְמָקוֹם. רַבִּים מִבַּעֲלֵי־הַתְּשׁוּבָה שֶׁקֵּרֵב, הָפְכוּ בְּעַצְמָם לְמַחְזִירִים בִּתְשׁוּבָה, וְצִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד. תִּקְצָר הַיְרִיעָה לְתָאֵר אֶת גְּדֻלָּתוֹ בַּתּוֹרָה בַּנִּגְלֶה וּבַנִּסְתָּר, עַנְוְתָנוּתוֹ, יִרְאָתוֹ, שִׂמְחָתוֹ, וְאַהֲבַת־יִשְׂרָאֵל הָעֲצוּמָה שֶׁלּוֹ, נִסְתַּלֵּק לְעוֹלָמוֹ י"ז חֶשְׁוָן תשמ"ט.

ה. וְכֵן כּוֹתֵב מוֹהֲרָא"ש לְנֶכְדּוֹ שֶׁל רב"ז (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יד, מִכְתָּב א־תתקטו): "וְצָרִיךְ שֶׁתֵּדַע, כִּי זְקֵנְךָ, נֵרוֹ יָאִיר, הוּא דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרֵךְ בִּדְבֵקוּת אֱמֶת, וּמְיַחֵד בְּכָל פַּעַם יְחִידִים חֲדָשִׁים, וְהוּא מֵהַיְחִידֵי סְגֻלָּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְשׁוּם בְּרִיָּה לֹא יוֹדַעַת מִמֶּנּוּ, וְהוּא בָּקִי בַּזֹּהַר וּבִכְתָבֵי

מֵחֲמַת שֶׁבַּסֵּתֶר לָמַד מוֹהֲרָא״ש הַרְבֵּה זֹהַר הַקָּדוֹשׁ, וְכַאֲשֶׁר דִּבֵּר עִמּוֹ – הִבְחִין שֶׁהוּא מְשַׁלֵּב בְּדִבּוּרָיו מַאֲמְרֵי זֹהַר הַקָּדוֹשׁ, וְלָכֵן הֵחֵל לִשְׁאֹל אוֹתוֹ אֵיפֹה כָּתוּב עִנְיַן זֶה בַּזֹּהַר וְכוּ׳, וְאֵיפֹה כָּתוּב עִנְיַן זֶה בַּזֹּהַר, וְהוּא עָנָה לוֹ עַל אֲתָר, כְּאִלּוּ שֶׁרַק עַכְשָׁו לָמַד אֶת זֶה, וּמְאֹד הִתְפַּעֵל מִמֶּנּוּ, כִּי עוֹד לֹא רָאָה אָדָם, שֶׁיִּהְיֶה כָּל־כָּךְ בָּקִי כְּמוֹהוּ.

רה.

מַדְרֵגָתוֹ שֶׁל הָרַב חֶשְׁין זַצַ״ל בְּיִרְאַת שָׁמַיִם

וּפַעַם הִבְחִין בְּר׳ בִּנְיָמִין־זְאֵב לִפְנֵי כְּנִיסָתוֹ לְאֵיזֶה בֵּית הַכְּנֶסֶת, שֶׁנִּתְמַלֵּא רְעָדָה וּפַחַד, וְנִזְדַּעְזַע כָּל גּוּפוֹ מַמָּשׁ, וְחָוְרוּ פָּנָיו מְאֹד, הִשְׁתַּהָה מְעַט, וְאַחַר־כָּךְ נִכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְהֵבִין מוֹהֲרָא״ש, שֶׁהָיָה מִשְׁתַּדֵּל לְקַיֵּם אֶת דִּבְרֵי הָאֲרִיזַ״ל, כַּמּוּבָא (שַׁעַר הַכַּוָּנוֹת דְּרוּשֵׁי כַּוָּנוֹת הַבְּרָכוֹת הַקְּדָמָה א׳): ׳הַנִּכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת, צָרִיךְ לִזָּהֵר מְאֹד לְהִתְעַכֵּב מְעַט בְּפֶתַח קֹדֶם שֶׁיִּכָּנֵס, וּלְהַרְאוֹת עַצְמוֹ יָרֵא וְחָרֵד וּמִזְדַּעְזֵעַ לִכָּנֵס בְּהֵיכַל מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְעִנְיָן זֶה מוֹעִיל מְאֹד אֶל הַשְׁלֵמוּת שֶׁל הָאָדָם וְאֶל הַהַשָּׂגָה׳; עַיֵּן שָׁם. וְזֶה עָשָׂה עָלָיו רֹשֶׁם גָּדוֹל[ו].

רו.

בְּזִכְרוֹן הַתַּכְלִית הַנִּצְחִית בְּעֹמֶק הַדַּעַת

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא״ש: ״כְּשֶׁהָלַכְתִּי יַחַד עִמּוֹ שַׂמְתִּי לֵב כִּי כָּל אֵימַת שֶׁהָיֵנוּ עוֹבְרִים בָּרְחוֹב לְיַד תָּא טֶלֶפוֹן צִבּוּרִי, הָיָה נִכְנַס לַתָּא, שׁוֹהֶה שָׁם מִסְפַּר דַּקּוֹת וְאַחַר כָּךְ יָצָא אֵלַי וְהִמְשַׁכְנוּ בְּדַרְכֵּנוּ. אֲנִי לֹא שָׁמַעְתִּי אֶת מַה שֶׁדִּבֵּר, שֶׁכֵּן עָמַדְתִּי בַּמֶּרְחָק כְּדֵי לֹא לִשְׁמֹעַ אֶת שִׂיחָתוֹ. אַךְ הַדָּבָר חָזַר עַצְמוֹ מִסְפַּר פְּעָמִים

הָאֲרִיזַ״ל, כְּמוֹ שֶׁאַתָּה בָּקִי בְּ״אַשְׁרֵי״ – בְּלִי שׁוּם גֶּזֵמָה, כִּי שִׁמַּשְׁתִּי אוֹתוֹ קְצָת, וְרָאִיתִי אֶצְלוֹ דְּבָרִים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים מְאֹד מְאֹד, וְאַף שֶׁהָרֹב עוֹשִׂים לֵיצָנוּת מִמֶּנּוּ, תַּאֲמִין לִי, אָחִי, שֶׁכֵּן הוּא הָאֱמֶת, וְהוּא חִדּוּשׁ נִפְלָא בְּיִחוּדִים, וְסוֹד ה׳ לִירֵאָיו״.

ו. תּוֹךְ הַנַּחַל, לֵיל־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ, פָּרָשַׁת וַיִּשְׁלַח, תשס״א.

וְאָז שְׁאַלְתִּיו: 'הַאִם קָרָה מַשֶּׁהוּ? הַאִם הִנְּכֶם צְרִיכִים לְהִתְקַשֵּׁר לְמִישֶׁהוּ בִּדְחִיפוּת?' הוּא חִיֵּךְ וְאָמַר: 'לֹא קָרָה כְּלוּם... אֲנִי נִכְנַס לְהִתְקַשֵּׁר לְבוֹרֵא עוֹלָם... אֲנִי נִמְצָא בְּפַעַם הָרִאשׁוֹנָה בַּאֲמֶרִיקָה וּכְשֶׁאֲנִי רוֹאֶה אֶת בִּנְיְנֵי הָעֲנָק וְאֶת כָּל הַשֶּׁפַע הַחָמְרִי שֶׁיֵּשׁ כָּאן, אֲנִי חוֹשֵׁשׁ שֶׁאֶשְׁכַּח אֶת הַתַּכְלִית שֶׁלִּי בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְלָכֵן אֲנִי נִכְנַס לְתָא הַטֶּלֶפוֹן לְהִתְבּוֹדֵד וּלְדַבֵּר עִם בּוֹרֵא־עוֹלָם שֶׁלֹּא אֶשְׁכַּח שֶׁכָּל הַתַּכְלִית - זֶה עוֹלָם הַבָּא'...

רז.

רַק דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה וְהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית עִם כָּל אֶחָד

וְכֵן הָיְתָה דַּרְכּוֹ שֶׁל רַבִּי בִּנְיָמִין־זְאֵב לְדַבֵּר עִם כָּל הָאֲנָשִׁים שֶׁפָּגַשׁ רַק דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה וְהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, בִּנְעִימוּת נִפְלָאָה, וּבִפְרָט עִם אַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעֵדוֹת הַמִּזְרָח שֶׁהָיוּ שׁוֹמְעֵי לִקְחוֹ הַקְּבוּעִים בְּדֶרֶךְ כְּלָל, וְהֵם הִתְעוֹרְרוּ מְאֹד מִדִּבּוּרָיו הַקְּדוֹשִׁים, וְנָתְנוּ בִּנְדִיבוּת אֶת מַתְּנַת יָדָם לִתְמֹךְ בּוֹ כַּלְכָּלִית, וּמֵחֲמַת זֶה כְּבָר לֹא נִצְרָךְ לְדַבֵּר עִמָּהֶם אוֹדוֹת כֶּסֶף, אַף שֶׁזּוֹ הָיְתָה מַטְּרָתוֹ בַּנְּסִיעָה לְשָׁם[ז].

רח.

לִהְיוֹת בּוֹעֵר אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ עַד הָרֶגַע הָאַחֲרוֹן

וְעוֹד זִכָּרוֹן מֵהַתְּקוּפָה הַהִיא, וְכָךְ סִפֵּר מוֹהֲרָא"ש[ח]: "הָלַכְתִּי יַחַד עִם הָרַב הֶחָסִיד ר' וֶועלְוִוול חֶשִׁין, וְהִגַּעְנוּ לְאֵיזֶה בֵּית־מִדְרָשׁ, וְרָאָה שָׁם יְהוּדִי זָקֵן, וְנָתַן לוֹ שָׁלוֹם בְּאַנְפִּין נְהִירִין (אֵינִי זוֹכֵר אֶת שְׁמוֹ). וְשָׁאַל אוֹתוֹ: "מַה שְׁלוֹמְכֶם? הַאִם עֲדַיִן אַתֶּם מַחְזִיקִים עַצְמְכֶם בְּרַבֵּנוּ זַ"ל?" הִתְאַנֵּחַ הַלָּה וְאָמַר: "מָה אוֹמַר לְךָ"? וְהוֹצִיא מִכִּיסוֹ כַּמָּה בַּקְבּוּקִים קְטַנִּים שֶׁל תְּרוּפוֹת, וְהוֹסִיף: "אַתָּה רוֹאֶה

ז. שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק ג', עַמּוּד קסה־קסו. וְעַיֵּן שָׁם: "מוֹהֲרָא"ש אָמַר שֶׁבְּעִנְיַן אֲסִפַּת כֶּסֶף הָעִקָּר הוּא רַק לְדַבֵּר דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה עִם בְּנֵי אָדָם וְכוּ', וּמִמֵּילָא נִשְׁפַּע שֶׁפַע גָּדוֹל גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת", עַיֵּן שָׁם, וּמֵבִיא לִרְאָיָה אֶת הַסִּפּוּר הַנַּ"ל.

ח. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק י', א־קכא.

אֶת זֶה? בְּלִי זֶה אֲנִי נִפְטָר"... וְהֶרְאָה לוֹ: "זֶה בִּשְׁבִיל הַלֵּב, וְזֶה בִּשְׁבִיל הַכְּלָיוֹת" וְכוּ' וְהִפְטִיר: "אֲנִי כְּבָר כְּלִי שָׁבוּר לְגַמְרֵי". עָנָה לוֹ רַבִּי וֶוועלְוֶול: "מַה אִתְּכֶם? הֲלֹא אֲנִי זוֹכֵר כְּשֶׁבְּעַרְתֶּם בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם!" הֵשִׁיב הַלָּה: "מַה אֶעֱשֶׂה? רְאֵה מַה נַּעֲשָׂה מִמֶּנִּי?" וְכוּ'. וּכְשֶׁהָלַכְנוּ, שָׁאַלְתִּי אוֹתוֹ: "מִי זֶה הָאָדָם הַזֶּה"? עָנָה וְאָמַר לִי: שֶׁהוּא זוֹכֵר אוֹתוֹ עוֹד בִּימֵי נְעוּרָיו שֶׁהָיָה עוֹבֵד־הַשֵּׁם גָּדוֹל. הִתְיַשַּׁבְתִּי, מַה יָּכוֹל לְהֵעָשׂוֹת מֵאָדָם? אַדְּרַבָּה! לְפִי דַּעְתִּי נִסְכָּם, כָּל מַה שֶּׁאָדָם נִזְקָן הוּא צָרִיךְ לֶאֱחֹז בְּרַבֵּנוּ ז"ל יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי הֲלֹא לְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ? אֶל מָקוֹם עָפָר רִמָּה וְתוֹלֵעָה! וְעַל כֵּן מַה שַּׁיָּךְ לִבְרֹחַ? אַדְּרַבָּה! צָרִיךְ לְהַרְגִּיל עַצְמוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ עַד הַסּוֹף - עַד הָרֶגַע הָאַחֲרוֹן.

רט.

שְׁמוּעָה שֶׁשָּׁמַע מֵרַבִּי בְּנְיָמִין זְאֵב חָשִׁין בְּבַחֲרוּתוֹ

[וְעוֹד סִפֵּר מוֹהַרָא"ש, בְּעִנְיַן הַתְּכֵלֶת שֶׁאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ מְטִילִים בְּצִיצִיּוֹתֵיהֶם, אָמַר לִי הָרַב הֶחָסִיד ר' בְּנְיָמִין זְאֵב חָשִׁין זַ"ל: "אַף שֶׁרַבִּים עוֹבְדִים עוֹבְדִים קָשֶׁה לְפַעֲנֵחַ אֶת עִנְיַן הַתְּכֵלֶת, וְהוּא עֲדַיִן סָפֵק אִם זֶה הַתְּכֵלֶת הָאֲמִתִּי, עִם כָּל זֹאת הַיּוֹם אֵין לַחְשֹׁשׁ לָלֶכֶת עִם פְּתִיל תְּכֵלֶת, כִּי כֻּלָּנוּ הוֹלְכִים רַק עִם טַלִּית קָטָן שֶׁל צֶמֶר, וְלָכֵן אֵין חֲשַׁשׁ שֶׁל כִּלְאַיִם צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּיו, וְלָכֵן מַה אִכְפַּת אִם יֵלְכוּ עִם פְּתִיל תְּכֵלֶת? וּמֵאַחַר שֶׁזֶּה דָּבָר חָדוּשׁ הַיּוֹם לָלֶכֶת עִם פְּתִיל תְּכֵלֶת, אֲזַי תָּמִיד מִסְתַּכְּלִים עַל הַצִּיצִית וּמְקַיְּמִים מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל "וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ" וּמַזְכִּירִים עַצְמָם בְּכָל הַמִּצְוֹת, וְזֶה גַּם מְסֻגָּל לְיִרְאַת שָׁמַיִם, וְלָכֵן לָמָּה לֹא לָלֶכֶת עִם תְּכֵלֶת? כִּי אִם לֹא יוֹעִיל - לֹא יַזִּיק. וּמֵאָז גַּם אֲנִי הוֹלֵךְ עִם תְּכֵלֶת" (שו"ת בְּרֶסְלֶב)].

רי.

כֻּלּוֹ אֵשׁ לוֹהֶטֶת וְרוּחָנִית!

וּבְעִנְיַן זֶה [כַּנִּרְאֶה] סִפֵּר מוֹהַרָא"ש: "בִּימֵי נְעוּרַי, זָכִיתִי

לְשַׁמֵּשׁ אֶת אֶחָד מִגְּדוֹלֵי אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, אֲשֶׁר בֶּאֱמֶת הָיָה אִישׁ לוֹהֵטֶת כֻּלּוֹ רוּחָנִי - לֹא הָיָה בְּזֶה הָעוֹלָם כְּלָל, רַק דָּבוּק תָּמִיד בּוֹ יִתְבָּרֵךְ בִּדְבֵקוּת אֱמֶת, וּבְכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שֶׁלּוֹ הָיָה מְיַחֵד יִחוּדִים קְדוֹשִׁים וְנוֹרָאִים וְכוּ'. וְאָז לֹא יָדַעְתִּי מִכָּל זֶה, כִּי צִמְצֵם עַצְמוֹ אֵלַי מְאֹד בְּחָכְמָה וּבְשֵׂכֶל נִפְלָא, עַד שֶׁלֹּא הִרְגַּשְׁתִּי כְּלוּם רַק מְעַט מִזְּעֵיר, אַךְ עָבְרוּ עָלַי הַרְבֵּה דְּבָרִים כָּאֵלּוּ, פַּעַם אָמַר לִי לְחַכּוֹת לוֹ וְהָלַךְ וְלֹא חָזַר כְּבָר וְכוּ', וְהָיְתָה לִי חֲלִישׁוּת הַדַּעַת: - 'אֵיךְ לֹא יַעֲמוֹד בִּדְבוּרוֹ?' פַּעַם אָמַר לִי בַּבֹּקֶר דָּבָר זֶה... וְאַחַר־כָּךְ שִׁנָּה מִמַּה שֶׁאָמַר קֹדֶם... יוֹם זֶה הִתְנַהֵג כָּךְ וּבְיוֹם זֶה הִתְנַהֵג בְּעִנְיָן אַחֵר, עַד שֶׁהָיוּ לִי עָלָיו הַרְבֵּה קֻשְׁיוֹת וּסְפֵקוֹת, אַךְ בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן, כְּשֶׁהִתְחַלְתִּי לַעֲקֹב אַחֲרָיו וְלַחְקֹר אַחַר דְּרָכָיו וְהַנְהָגוֹתָיו, אֲזַי הִתְחַלְתִּי לִרְאוֹת וּלְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל, שֶׁאָדָם זֶה אֵינוֹ מִזֶּה הָעוֹלָם כְּלָל וּמְעַט שֶׁיֵּשׁ לוֹ שַׂיָּכוּת אֶל זֶה הָעוֹלָם - הָיָה עִמִּי, וְאֵיךְ יַעֲלֶה עַל דַּעְתִּי לִשְׁאוֹל קֻשְׁיוֹת עָלָיו וְלִהְיוֹת בִּסְפֵקוֹת וּבַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת בִּשְׁבִילוֹ?! וְכָל מַה שֶׁהִתְחַלְתִּי לְדוּנוֹ לְכַף זְכוּת וּלְהַבִּיט עָלָיו בְּעַיִן אֱמֶת - רָאִיתִי שֶׁאָדָם זֶה אֵינוֹ מֵהָעוֹלָם הַזֶּה כְּלָל, רַק הוּא כֻּלּוֹ רוּחָנִיּוּת, מְלֻבָּשׁ רַק בִּלְבוּשׁ גַּשְׁמִי - כּוֹבַע וּמְעִיל וּמִכְנָסַיִם וְנַעֲלַיִם, כְּמוֹ אֲחֵרִים, אֲבָל לְמַעֲשֶׂה הוּא אוֹר רוּחָנִי. וְעַל כֵּן כְּשֶׁאָמַר לִי זֹאת אָחַז בָּזֶה, וּמַה שֶׁאָמַר שֶׁיַּחֲזֹר אֵלַי מֵרֹב דְּבֵקוּתוֹ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ - שָׁכַח לְגַמְרֵי הֵיכָן נִמְצָא בְּזֶה הָעוֹלָם, וּכְשֶׁאָמַר לִי לְחַכּוֹת כַּמָּה רְגָעִים, וְלָקַח לוֹ כַּמָּה שָׁעוֹת - כְּבָר שָׁכַח לְגַמְרֵי וְכוּ'. וְדָבָר זֶה אִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר לְאַחֵר כְּלָל, כִּי הוּא בִּכְלָל הַשָּׂגַת אֱלֹקוּת שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְסַפְּרָהּ וּלְהַסְבִּירָהּ לְאַחֵר, כִּי הוּא רוּחָנִיּוּת אֱלֹקוּת. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁהִתְחִיל לְהָבִין וּלְהַרְגִּישׁ אֵיךְ שֶׁאֲנִי מִסְתַּכֵּל עָלָיו בְּעַיִן אֱמֶת, אָז הִתְחִיל לְהָאִיר עָלַי פָּנָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, וְגִלָּה אֶת עַצְמוֹ קְצָת אֵלַי וְגִלָּה לִי נוֹרָאוֹת וְנִפְלָאוֹת"[ט].

ט. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כד, מִכְתָּב ג־תתמ.

ריא.

רַבִּי בִּנְיָמִין זְאֵב רוֹצֶה לָלֶכֶת עִמּוֹ לִכְתֹבוֹת

אַחַר רֹאשׁ־הַשָּׁנָה בָּא אֵלָיו ר' בִּנְיָמִין־זְאֵב לַיְּשִׁיבָה וּבִקְּשׁוֹ, הֱיוֹת וְאֵינוֹ מַכִּיר אֶת נְיוּ־יוֹרְק, מְבַקֵּשׁ הוּא מִמּוֹהֲרָא"ש שֶׁיֵּלֵךְ עִמּוֹ וְיַרְאֵהוּ אֶת הַמְּקוֹמוֹת בָּהֶם צָרִיךְ לָלֶכֶת, כִּי הָיוּ לוֹ הֲמוֹן כְּתוֹבוֹת, אֲבָל לֹא יָדַע כֵּיצַד לָלֶכֶת לְשָׁם, מֵחֲמַת חֹסֶר הֶכֵּרוּת עִם הַמָּקוֹם וְהַשָּׁפָה וְכוּ', וְהִבִּיעַ אֶת רְצוֹנוֹ שֶׁמּוֹהֲרָא"ש יֵלֵךְ אִתּוֹ, אֲבָל הֱיוֹת שֶׁהָיָה מַתְמִיד גָּדוֹל מְאֹד, וְלֹא רָצָה לְהַפְסִיק מִלִּלְמֹד - הִתְחַמֵּק מִמֶּנּוּ בְּתֵרוּצִים שׁוֹנִים בַּהַתְחָלָה, עִם כָּל זֹאת הָיְתָה לוֹ מְשִׁיכָה מְאֹד אַחֲרָיו, כִּי מְאֹד נֶהֱנָה לְגַלּוֹת אָדָם שֶׁיּוֹדֵעַ אֶת כָּל הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ בְּעַל פֶּה.

ריב.

מְגַלֶּה בְּקִיאוּת בְּחָכְמַת הַיָּד וּבְשִׁרְטוּטֵי הַיָּדַיִם

וְהִנֵּה כְּשֶׁמּוֹהֲרָא"ש רָאָהוּ מְדַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם, הִבְחִין, שֶׁהָיָה אוֹמֵר לְכָל אֶחָד מִיָּד: "תֵּן לִי אֶת יָדְךָ לְרֶגַע"... וְהוּא הָיָה מַבִּיט וּמְעַיֵּן בְּעִיּוּן בְּשִׁרְטוּטֵי כַּף יָדוֹ, וְהָיוּ פָּנָיו מִשְׁתַּנּוֹת לְפִי מַה שֶּׁרָאָה וְכוּ', לָכֵן שָׁאַל אוֹתוֹ: "הַאִם אַתֶּם בְּקִיאִים בְּחָכְמַת הַיָּד הַמּוּבֵאת בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ יִתְרוֹ"? הוּא הִשְׁתּוֹמֵם: "אֵיךְ אַתָּה מַכִּיר אֶת הַמַּאֲמָר־זֹהַר הַזֶּה"?! אוֹ אָז הֵחֵל לְדַבֵּר עִם מוֹהֲרָא"ש עַל הַחָכְמָה הַזּוֹ, וּמוֹהֲרָא"ש אָמַר לוֹ: "אֲנִי מַסְכִּים לָלֶכֶת עִמָּכֶם בִּתְנַאי שֶׁתְּלַמְּדוּ אוֹתִי אֶת חָכְמַת הַיָּד". וּבַתְּחִלָּה סֵרֵב, וּכְשֶׁרָאָה שֶׁגַּם מוֹהֲרָא"ש מְמָאֵן לָבוֹא עִמּוֹ - הִסְכִּים לְלַמְּדוֹ, [וְהִזְהִירוֹ, שֶׁלֹּא יְגַלֶּה לְאִישׁ שֶׁלִּמְּדוֹ אֶת הַחָכְמָה הַזּוֹ].

וּמְאֹד מְאֹד הִתְפַּעֵל מִמֶּנּוּ עוֹד יוֹתֵר, וְהָלַךְ עִמּוֹ לְהַרְבֵּה אֲנָשִׁים, וְרָאָה אֶצְלוֹ הַרְבֵּה דְּבָרִים נִפְלָאִים, פְּלָאֵי פְּלָאִים, וְאָז רָאָה אֶל מַה הָאָדָם יָכוֹל לִזְכּוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם, וְאַף שֶׁהוּא הָיָה בָּחוּר צָעִיר, אֲבָל הָיְתָה לוֹ תְּשׁוּקָה גְּדוֹלָה לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ,

וְרָאָה אֵצֶל הָאָדָם הַזֶּה דְּבָרִים מְאֹד מְעַנְיְנִים.

ריג.

מְבַקֵּר בַּסִּפְרִיָּה הַגְּדוֹלָה שֶׁל סִפְרֵי יַהֲדוּת

וּבַתְּקוּפָה הַהִיא כְּשֶׁלָּמַד מִמֶּנּוּ אֶת חָכְמַת הַיָּד – הָלַךְ לַסִּפְרִיָּה הַכִּי גְּדוֹלָה שֶׁהָיְתָה בִּנְיוּ־יוֹרְק, שֶׁבָּהּ הָיָה הַמַּאֲגָר הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר בָּעוֹלָם שֶׁל סִפְרֵי יַהֲדוּת, וְשָׁם מָצָא עוֹד כַּמָּה סְפָרִים עַתִּיקִים מְאֹד, הַמְדַבְּרִים מֵהַחָכְמָה הַזּוֹ, וְכֵן כִּתְבֵי יַד שֶׁלֹּא נִדְפְּסוּ, וְהֶעְתִּיק אוֹתָם בִּכְתָב־יָדוֹ, וְהֵבִיא לוֹ אֶת הַהֶעְתֵּק, וְהוּא הִתְפַּעֵל וְנֶהֱנָה מְאֹד, כִּי מֵעוֹלָם לֹא רָאָה אֶת הַסְּפָרִים הָאֵלּוּ, וּמְאֹד מְאֹד שָׂמַח, וְאָמַר לְמוֹהֲרָא"ש: "הֲרֵי זֶה בָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא לָמֵד"! [וְאָכֵן אַחַר שֶׁלִּמְּדוֹ אֶת יְסוֹדוֹת הַחָכְמָה, כְּבָר נִכְנַס לַהֲבִינָהּ עַל יְדֵי הַסְּפָרִים שֶׁהֵבִיא מִשָּׁם וְלָמַד בָּהֶם – כְּבָר לֹא הֶצְרַךְ שֶׁיִּלְמְדוּ עִמּוֹ].

וּבְעִנְיַן הַסִּפְרִיָּה הַזּוֹ, יֵשׁ סִפּוּר אָרוֹךְ, כִּי מֵאָז שֶׁהִתְמִיד בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, כְּשֶׁבָּא לַמָּקוֹם שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל הִזְכִּיר אֵיזֶה סֵפֶר, רָצָה מְאֹד לְהַשִּׂיג אֶת הַסֵּפֶר, וְלֹא הָיָה בִּנְמְצָא, כְּגוֹן: כְּשֶׁבָּא לְחַיֵּי מוֹהֲרַ"ן סִימָן שס"ד, שֶׁדִּבֵּר רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁקַּבָּלַת הָרַמַ"ק וְקַבָּלַת הָאַר"י הֵם שְׁנֵי דְּבָרִים נִפְרָדִים, אֲזַי נִכְנַס בּוֹ רָצוֹן וְחֵשֶׁק גָּדוֹל לִלְמֹד וּלְעַיֵּן בְּסִפְרֵי הָרַמַ"ק, כְּגוֹן 'אֵילִימָה', 'פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים' וְכוּ', וְכֵן כִּתְבֵי הָאַרִיזַ"ל, שֶׁלֹּא הָיוּ מְצוּיִים אָז בִּכְלָל, וְלָכֵן חִפֵּשׂ סִפְרִיָּה שֶׁבָּהּ יוּכַל לְהַשִּׂיג אֶת כָּל הַסְּפָרִים הָעַתִּיקִים הַלָּלוּ.

וְסִבֵּב הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁהִגִּיעַ לַסִּפְרִיָּה הַגְּדוֹלָה, שֶׁיֵּשׁ שָׁם כָּל סִפְרֵי הַקֹּדֶשׁ הַנְּדִירִים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיגָם, וּמָצָא חֵן בְּעֵינֵי הַמְּמֻנִּים, וְנָתְנוּ לוֹ כַּרְטִיס חָבֵר*. וְכָךְ שָׁאַל מִשָּׁם אֶת סִפְרֵי

---

*. כַּחֲצִי שָׁנָה לִפְנֵי חֲתֻנָּתוֹ כְּבָר קִבֵּל כַּרְטִיס חָבֵר מָנוּי בַּסִּפְרִיָּה, וְלָכֵן הָיָה יָכוֹל לְהוֹצִיא סְפָרִים מִשָּׁם וְלָקַחַת עִמּוֹ הַבַּיְתָה, וְכֵן עָשָׂה עַד גַּם אַחֲרֵי חֲתֻנָּתוֹ, וּבְדֶרֶךְ כְּלָל, לֹא הָיוּ יְכוֹלִים לְהוֹצִיא כִּי אִם אֶחָד אוֹ שְׁנֵי סְפָרִים בְּפַעַם אַחַת, וְהַסַּפְרָן נָתַן לוֹ כִּשְׁלֹשָׁה־עָשָׂר סְפָרִים בְּפַעַם אַחַת, כִּי מָצָא מְאֹד חֵן בְּעֵינָיו.

הַ'פַּרְדֵּס־רִמּוֹנִים' וְהָאֵילִימָה וְכוּ', וְשָׁקַד בָּהֶם מְאֹד, וּבְכָל פַּעַם שָׁאַל מִשָּׁם סְפָרִים יְשָׁנִים - סְפָרִים יִקְרֵי הַמְּצִיאוּת, וְהֶעְתִּיק מֵהֶם הַרְבֵּה דְּבָרִים נִפְלָאִים, וּבָזֶה הֶחְיָה אֶת עַצְמוֹ, וְאַף אֶחָד לֹא יָדַע לְאָן הָלַךְ, וְיָשַׁב בַּפִּנָּה וְהֶעְתִּיק מִסְּפָרִים שֶׁלֹּא הִרְשׁוּ לְהוֹצִיא אוֹתָם מֵהַסִּפְרִיָּה, מֵחֲמַת נְדִירוּתָם. [כְּשֶׁנַּעֲשָׂה בִּידִידוּת עִם הַסַּפְרָן, סִפֵּר לוֹ בִּלְחִישָׁה, שֶׁהוּא מֵבִיא סְפָרִים מִשָּׁם לְהָרַב הַקָּדוֹשׁ מִסַּאטְמֶאר זי"ע].

ריד.

עוֹבֵר לְיֶשִׁיבָה הַחֲדָשָׁה שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה פַּיְינְשְׁטֵיין זי"ע

אַחֲרֵי שֶׁהָיָה בִּישִׁיבַת 'תִּפְאֶרֶת־יְרוּשָׁלַיִם' בִּימֵי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה וְכוּ' [כַּנִּזְכָּר לְמַעְלָה[יא]], מְאֹד מָצָא חֵן בְּעֵינָיו הַמָּקוֹם, כִּי סַךְ הַכֹּל לָמְדוּ שָׁם כַּחֲמִשָּׁה־עָשָׂר בַּחוּרִים מְבֻגָּרִים, וְהַבִּין שֶׁפֹּה טוֹב לוֹ, כִּי הָיָה יָכוֹל לִלְמֹד מַה שֶּׁהוּא רוֹצֶה, וְלִקְרַאת הַזְּמַן הֶחָדָשׁ - הֵחֵל לְהַגִּיעַ בִּקְבִיעוּת לַיְשִׁיבָה, וְרֹאשׁ־הַיְשִׁיבָה הַגָּאוֹן רַבִּי מֹשֶׁה פַּיְינְשְׁטֵיין זַ"ל קִבְּלוֹ בְּכָבוֹד גָּדוֹל, כִּי הָיָה שָׁם מַתְמִיד גָּדוֹל מְאֹד, וְזֶה מָצָא חֵן בְּעֵינֵי רֹאשׁ־הַיְשִׁיבָה, שֶׁהָיָה גָּאוֹן מְפֻרְסָם מְאֹד, וְנֶהֱנָה לִרְאוֹת בָּחוּר חֲסִידִי, עִם אַהֲבַת הַתּוֹרָה שֶׁכָּזוֹ - יוֹשֵׁב וּמַתְמִיד לְלֹא הֶרֶף.

רטו.

"עַל מִשְׁמַרְתִּי אֶעֱמֹדָה" - הַתְּמָדָה נִפְלָאָה בַּתּוֹרָה

בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַשָּׁנִים, נוֹכַחְנוּ בְּהַתְמָדַת מוֹהֲרָא"ש בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁהָיְתָה מַמָּשׁ לְהַפְלִיא וּבְאַהֲבָתָהּ יִשְׁגֶּה תָּמִיד, וְכַנִּרְאֶה, עוֹד מִימֵי נְעוּרָיו סִגֵּל לְעַצְמוֹ בְּעַקְשָׁנוּת גְּדוֹלָה הַתְּמָדַת הַתּוֹרָה לְלֹא גְּבוּל[יב]. וְסִפֵּר לָנוּ מוֹהֲרָא"ש, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁלָּמַד בִּישִׁיבַת

יא. בְּסִימָן רב.

יב. "כָּל מַה שֶּׁאֲנִי זוֹכֵר מִסִּפְרֵי רַבֵּנוּ בִּפְרָט, וּבִשְׁאָר חֶלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בִּכְלָל, הַכֹּל מִימֵי הַנְּעוּרִים דַּיְקָא, כִּי מַה שֶּׁלָּמַדְתִּי אָז - זֶה נִדְבַּק בְּמַחְשַׁבְתִּי וּבְדִעָתִי, וְהַכֹּל חַי נֶגֶד עֵינַי". (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק לד, מִכְתָּב ה־תקעג).

'תִּפְאֶרֶת יְרוּשָׁלַיִם' אֵצֶל הַגָּאוֹן רַבִּי מֹשֶׁה פַּיְינְשְׁטֵיין זַ"ל, קִבֵּל עַל עַצְמוֹ, שֶׁבְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן לֹא יָרִים פָּנָיו מִן הַגְּמָרָא עַד שֶׁיְּסַיֵּם אֶת מִסְפַּר הַדַּפִּים גְּמָרָא, אוֹ הַקְּבִיעוּת בְּלִמּוּד אַחֵר - שֶׁקָּבַע לְעַצְמוֹ לִלְמֹד בִּרְצִיפוּת, אֲפִלּוּ אִם תִּפֹּלְנָה פְּצָצוֹת וְכוּ' - לֹא יַפְסִיק, וּפַעַם אֵרַע כָּךְ, שֶׁפִּתְאֹם נִשְׁמְעָה שְׁמוּעָה שֶׁיֵּשׁ שְׂרֵפָה בַּבִּנְיָן (אוֹ סְמוּךְ לוֹ), וְשָׁמַע אֵיךְ שֶׁכֻּלָּם רָצִים מִבֵּית־הַמִּדְרָשׁ בְּבֶהָלָה וְכוּ', אֲבָל הוּא לֹא הֵרִים אֶת פָּנָיו מֵהַסֵּפֶר אֲפִלּוּ לֹא לְרֶגַע, אַף שֶׁשָּׁמַע אֶת קוֹל הַצְּפִירָה שֶׁל מְכַבֵּי־הָאֵשׁ שֶׁבָּאִים בְּרַעַשׁ גָּדוֹל וְצוֹפְרִים בְּעָצְמָה רַבָּה - לֹא הִזְדַּעֲזַע בִּכְלָל וְלֹא זָז מִמְּקוֹמוֹ, עַד שֶׁסִּיֵּים לִלְמֹד אֶת מִסְפַּר הַדַּפִּים שֶׁקִּבֵּל עַל עַצְמוֹ לִלְמֹד מִבְּלִי לְהַפְסִיק, וְאָז יָצָא וְרָאָה שֶׁבֶּאֱמֶת הָיְתָה שְׂרֵפָה, וְחֵלֶק גָּדוֹל מִן הַבִּנְיָן נִשְׂרַף[יג].

רטז.

הַגָּאוֹן שֶׁהִתְפַּעֵל מֵהִתְמָדָתוֹ בַּתּוֹרָה

רַק דָּבָר אֶחָד הָיָה מֵזִיז אוֹתוֹ מִן הַסֵּפֶר... כַּאֲשֶׁר הַגָּאוֹן רַבִּי מֹשֶׁה פַּיְינְשְׁטֵיין זַ"ל הָיָה עוֹבֵר דֶּרֶךְ מְקוֹמוֹ לָקַחַת אֵיזֶה סֵפֶר מִן הָאָרוֹן [כַּיָּדוּעַ מִנְהָגוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן זַ"ל, שֶׁהָיָה עָנִיו מְאֹד מִכָּל אָדָם, וְהָיָה מְסָרֵב לְהֵעָזֵר בִּזוּלָתוֹ, וְתָמִיד הָלַךְ לָקַחַת בְּעַצְמוֹ אֶת מְבֻקָּשׁוֹ], וּכְשֶׁהָיָה עוֹבֵר לְיַד הַסְּטֶנְדֶּר שֶׁל מוֹהֲרָא"ש[יד], וְהוּא

יג. עַיֵּן שִׂיחוֹת־מוֹהֲרָא"ש (חֵלֶק טו, עַמּוּד סג), וּפַעַם שָׁאַל מוֹהֲרָא"ש אֶת אֲנַ"ש, אַתֶּם יוֹדְעִים מַה הַגֶּדֶר שֶׁל הַתְמָדַת הַתּוֹרָה? בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם לוֹמֵד לֹא יִגְבִּיהַּ עֵינָיו מֵהַסֵּפֶר כְּלָל, יִהְיֶה מַה שֶׁיִּהְיֶה, וַאֲפִלּוּ שֶׁיִּפְּלוּ פַּגָּזִים בַּחוּץ - לֹא יִהְיֶה אִכְפַּת לוֹ וַיַּמְשִׁיךְ בִּלְמוּדוֹ, וְכִלְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הָרַבִּי ר' אֱלִימֶלֶךְ (צַעְטִיל קָטָן אוֹת י): 'לֹא יָזוּז מֵהַסֵּפֶר שֶׁלּוֹמֵד בּוֹ אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת בְּכָל פַּעַם שֶׁיּוֹשֵׁב עַצְמוֹ לִלְמֹד', וְשָׁם מְסַפֵּר אֶת הַסִּפּוּר הַנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם.

יד. "הַמְּנִיעוֹת הָאֵלּוּ עָבְרוּ גַּם עָלַי וְגַם עַל שְׁאָר יְחִידֵי הַסְּגֻלָּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁבָּעֵר לִבָּם לִלְמֹד כְּסִדְרָן עַל־פִּי דֶּרֶךְ רַבֵּנוּ זַ"ל, אוֹתִי זָרְקוּ מֵהַיְשִׁיבָה וְהָיוּ לִי צָרוֹת בְּבֵיתִי, אַךְ חַסְדֵי ה' יִתְבָּרֵךְ לֹא נָפַלְתִּי בִּדַּעְתִּי, רַק בְּרַחְתִּי לְבֵית הַמִּדְרָשׁ (זוֹ הָיְתָה יְשִׁיבָה שֶׁלֹּא עִכְּבוּ אוֹתִי) וְשָׁם עָמַדְתִּי עַל יַד הַסְּטֶנְדֶּר שָׁעוֹת עַל גַּבֵּי שָׁעוֹת עִם גְּמָרָא, וְלָמַדְתִּי בְּחֵשֶׁק וּבְתִשּׁוּקָה עֲצוּמָה וּבְנִגּוּן נִפְלָא דַּף אַחַר דַּף. אוֹי, אוֹי, מִי יִתֵּן שֶׁעוֹד אֶזְכֶּה לְהַרְגִּישׁ אֶת הָעֲרֵבוּת וְהַנַּעַם שֶׁהִרְגַּשְׁתִּי אָז... וְאַף שֶׁהָיוּ לִי הַרְבֵּה צָרוֹת וּמְרִירוּת, אֶלֶף טַעֲמֵי מִיתוֹת טָעַמְתִּי, בְּלִי שׁוּם גֵּזְמָא כְּלָל, אַךְ חַסְדֵי ה' יִתְבָּרֵךְ, לֹא הִטְעֵתִי אֶת עַצְמִי, וְלֹא הָיָה לִי מִי שֶׁיְּבַלְבֵּל אֶת דַּעְתִּי, שֶׁזֶּה אֵינוֹ נִקְרָא לִמּוּד כְּלָל" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כג, מִכְתָּב ג־תרסג)

אָהַב מְאֹד בַּחוּרִים מַתְמִידִים, וְהֶפְתַּע לִרְאוֹת בָּחוּר חֲסִידִי שָׁקוּעַ בִּלְמוּד, וּכְשֶׁעָבַר לְיָדוֹ תָּמִיד לִטְפּוֹ קַלּוֹת לְאוֹת חִבָּה, וְהִסְתַּכֵּל בְּמַה שֶׁהוּא לוֹמֵד, וְהֵגִיב בַּהֲנָאָה: ״אַהּ! אַתָּה כְּבָר אוֹחֵז כָּאן״... וְהָיָה טוֹפֵחַ עַל שִׁכְמוֹ וּמְחַזְּקוֹ, וְהָיָה נִרְעָד, כְּשֶׁהֶפְתַּע כַּאֲשֶׁר חָשׁ נְגִיעָה קַלָּה בִּכְתֵפוֹ, וְרַק אָז הָיָה מַגְבִּיהַּ רֹאשׁוֹ מִן הַסֵּפֶר, וְלֹא בְּפַעַם אַחֶרֶת[טו]. וְכָתַב מוֹהֲרָא״ש: ״רָאִיתִי בְּעֵינַי סֵפֶר תּוֹרָה חַי״![טז]

ריז.

מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה עִם הַגָּאוֹן רַבִּי מֹשֶׁה

פַּעַם הָיָה צָרִיךְ לָקוּם לְכַמָּה דַּקּוֹת אָז הֵנִיחַ מַשֶּׁהוּ עַל הַגְּמָרָא[יז], וְהָיָה זֶה קוּנְטְרֵס ״יְסוֹד צַדִּיק״ – לֶקֶט מִשִּׁבְחֵי רַבֵּנוּ זַ״ל – מַה שֶׁהֵעִיד עַל עַצְמוֹ. וּכְשֶׁעָבַר הַגְּרַ״מ לְיַד הַסֵּפֶר וְעִיֵּן בּוֹ, וְהֵבִין מוֹהֲרָא״ש מִנִּימַת פְּלִיאָתוֹ, שֶׁמֵּהַיּוֹם עָלָיו לְהַצְנִיעוֹ[יח]. וְכָךְ בִּלָּה אֶת כָּל יָמָיו וְלֵילוֹתָיו, בִּלְמוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּהִתְמָדָה עֲצוּמָה שֶׁאֵין לָהּ קֵץ, וּבַעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה וְהַהִתְבּוֹדְדוּת בְּמִדָּה שֶׁאֵין לְתָאֵר וּלְשַׁעֵר, וְכָךְ נִמְשְׁכָה שִׁגְרַת עֲבוֹדַת קָדְשׁוֹ עַד הַחֲתֻנָּה, וְהָיָה נוֹתֵן תּוֹדָה וְהוֹדָאָה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, שֶׁבִּימֵי הַבִּנְיָן שֶׁל אִישִׁיּוּתוֹ – לֹא הָיָה לוֹ אֶת אַף אֶחָד שֶׁיְּבַלְבֵּל אוֹתוֹ, אֶלָּא אָחַז צַדִּיק דַּרְכּוֹ לְצַיֵּת אֶת רַבֵּנוּ זַ״ל בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת[יט].

טו. עַיֵּן אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קִיט, מִכְתָּב כח־עד. וּמַשְׁמַע שָׁם שֶׁזֶּה אֵרַע מִדֵּי יוֹם.

טז. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל שָׁם.

יז. עַל־פִּי מַאי דְּאִיתָא בַּשַּׁ״ךְ (יוֹרֶה דֵּעָה, סִימָן רעז, סְעִיף־קָטָן א): ״וְיָדוּעַ לְחַכְמֵי הָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ מַלְאָךְ אֶחָד נִקְרָא שֵׁ״ד וְהוּא שׁ׳וֹמֵר דַּ׳פִּין עַל מִי שֶׁמַּנִּיחַ סֵפֶר פָּתוּחַ וְיוֹצֵא – שֶׁמְּשַׁכֵּחַ תַּלְמוּדוֹ״.

יח. ״הָיָה זֶה לִקּוּט שֶׁלִּקֵּט אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, בַּעַל לֵב נִשְׁבָּר, וּבֶאֱמֶת פֶּלֶא לְהַדְפִּיס קוּנְטְרֵס כָּזֶה, כִּי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת לִקּוּט מֵהֲמוֹן דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁמְּחַזְּקִים וּמְעוֹדְדִים, וְלָמָּה דַּוְקָא אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, וַהֲלֹא הֵם מוּבָאִים בְּתוֹךְ הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ ׳חַיֵּי מוֹהַר״ן׳, וּבְתוֹךְ הַסֵּפֶר מוּבָן הַכֹּל הֵיטֵב. וּמַה לּוֹ לְלַקֵּט? וְעָשָׂה טָעוּת גְּדוֹלָה בָּזֶה, כִּי מִי שֶׁלֹּא מַכִּיר אֶת גֹּדֶל רַבֵּנוּ בִּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, לֹא יָכוֹל לְהָבִין מַהַקּוּנְטְרֵס הַזֶּה כְּלוּם, אֶלָּא אַדְּרַבָּה״ וְכוּ׳ (סִפּוּר הַהִתְקָרְבוּת, שִׁעוּר לֵיל שִׁישִׁי תשע״ג).

יט. עִקַּר הַצְּלָחָתוֹ בְּדַרְכֵּי רַבֵּנוּ הָיָה רַק מִפְּנֵי שֶׁזָּכָה לְהִתְקָרֵב עַל־יְדֵי סֵפֶר וְלֹא הִכִּיר אַף אֶחָד מֵאַנַ״ש, וְתָמִיד נוֹתֵן תּוֹדָה וְהוֹדָאָה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שֶׁלֹּא הִכִּיר אַף אֶחָד בִּתְחִלַּת הִתְקָרְבוּתוֹ

ריח.

זִכְרוֹנוֹת מִשִּׁעוּר שֶׁל הַגְּרַ"מ פַּיְינְשְׁטֵיין

מוֹהֲרָא"ש הָיָה מַזְכִּיר לְפָנֵינוּ שִׁעוּר אֶחָד שֶׁשָּׁמַע מִמָּרָן הַגְּרַ"מ זַצַ"ל, שֶׁהָיָה מְאֹד עָמֹק, הוּא הִתְחִיל 'הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ' וְכוּ' – שׁוּרָה אַחַת, וְקִשֵּׁר אֶת כָּל הַשַּׁ"ס אֶל שׁוּרָה אַחַת [וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש: "מִמֶּנּוּ לָמַדְתִּי אֶת הַדֶּרֶךְ הַזֹּאת בְּעֵת לִמּוּדִי בְּ'לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן' בְּרַבִּים, לְקַשֵּׁר תּוֹרָה אַחַת לְתוֹרוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁבַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן', שֶׁהָיָה כָּל־כָּךְ טוֹב פָּתוּחַ לְפָנַי"]. וְכָל יָמָיו הָיָה מַחְשִׁיב אֶת ר' מֹשֶׁה לְגָדוֹל שֶׁבַּגְּדוֹלִים, פּוֹסֵק שֶׁבַּפּוֹסְקִים, וְשֶׁבַח גְּדֻלָּתוֹ הָיָה בְּפִיו תָּמִיד.

ריט.

לִלְמֹד בְּהִתְלַהֲבוּת דַּפֵּי גְּמָרָא בָּזֶה אַחַר זֶה

אֲבָל בְּדֶרֶךְ כְּלָל, הָיָה לוֹמֵד שָׁם לְבַד, וְלָרֹאשׁ־הַיְּשִׁיבָה לֹא הָיָה אִכְפַּת לוֹ שֶׁלֹּא נִכְנָסִים לְשִׁעוּרוֹ, "וַאֲנִי חָצַבְתִּי דַּפֵּי גְּמָרָא, בָּזֶה אַחַר זֶה", כְּמוֹ הַמּוּבָא עַל רַבֵּנוּ זַ"ל (שִׁבְחֵי הָר"ן סִימָן ד): בִּימֵי קַטְנוּתוֹ הִתְחִיל לְהַתְמִיד מְאֹד מְאֹד בְּלִמּוּדוֹ, וְהָיָה מְשַׁלֵּם לְהַמְלַמֵּד מִכִּיסוֹ שְׁלֹשָׁה גְּדוֹלִים בְּעַד כָּל דַּף גְּמָרָא שֶׁהָיָה לוֹמֵד עִמּוֹ, מִלְּבַד הַשְּׂכַר־לִמּוּד שֶׁהָיָה אָבִיו מְשַׁלֵּם לְהַמְלַמֵּד הָיָה הוּא בְּעַצְמוֹ, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, נוֹתֵן לְהַמְלַמֵּד מִשֶּׁלּוֹ שְׁלֹשָׁה גְּדוֹלִים בְּעַד כָּל דַּף וְדַף, כְּדֵי שֶׁהַמְלַמֵּד יַכְרִיחַ עַצְמוֹ לִלְמֹד עִמּוֹ הַרְבֵּה דַּפִּין גְּמָרָא בְּכָל יוֹם. וְכֵן הָיָה שֶׁהָיָה הַמְלַמֵּד לוֹמֵד עִמּוֹ כַּמָּה וְכַמָּה דַּפִּין בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וְהוּא הָיָה מְשַׁלֵּם לוֹ כַּנַ"ל ג' גְּדוֹלִים בְּעַד כָּל דַּף וְדַף מִלְּבַד הַשָּׂכָר לִמּוּד; וְהַשִּׂיחָה הַזֹּאת שֶׁל רַבֵּנוּ נָתְנָה לוֹ חֵשֶׁק עָצוּם לִלְמֹד גְּמָרָא.

רכ.

בְּשָׁעָה שֶׁהַמִּתְנַגְּדִים שֶׁלִּי חָלְמוּ חֲלוֹמוֹת

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש: בִּתְקוּפָה זוֹ, אַחֲרֵי הַשָּׁעָה שֵׁשׁ בָּעֶרֶב – רַק אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק א', עַמּוּד פו). וּרְאֵה לְעֵיל סִימָן קפד, וּלְקַמָּן סִימָן תי.

הִתְרוֹקְנָה הַיְּשִׁיבָה מִלּוֹמְדֶיהָ, כִּי שָׁם לָמְדוּ בַּחוּרִים אֲמֶרִיקָאִים שֶׁלָּמְדוּ לִמּוּדֵי חוֹל בָּעֲרָבִים, וְאַף אֶחָד לֹא נִשְׁאַר בַּיְּשִׁיבָה, וְגַם צֶוֶת הָרַמִּי״ם וְהַמַּשְׁגִּיחִים עָזְבוּ אֶת הַמָּקוֹם, וְנוֹתַרְתִּי אֲנִי לְבַדִּי... וְאָז נָהַגְתִּי לָרֶדֶת לְמַטָּה לַמִּרְתֵּף שֶׁהָיָה שָׁם חָשׁוּךְ לְגַמְרֵי - כְּחֹשֶׁךְ מִצְרַיִם - כְּדֵי לְהִתְבּוֹדֵד שָׁם לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, וּמֵרֹב שֶׁהִתְרַגַּלְתִּי לַעֲשׂוֹת אֶת הַדֶּרֶךְ הַזּוֹ מִדֵּי עֶרֶב יָדַעְתִּי דַּרְכִּי לְשָׁם אַף בְּעֵינַיִם עֲצוּמוֹת.

וּפַעַם אַחַת אֵרַע לִי מַעֲשֶׂה נוֹרָא, וּמֵאָז הִפְסַקְתִּי לְהִתְבּוֹדֵד שָׁם, וְהָיָה זֶה מַעֲשֶׂה בַּעַל דָּבָר מַמָּשׁ, כִּי הֶכְרַחְתִּי לָצֵאת לְחוּץ לְבֵית־הַכִּסֵּא, וְיָדַעְתִּי דַּרְכִּי לִמְצוֹא אֶת בֵּית־הַכִּסֵּא אֲפִילוּ מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ, אֲבָל לֹא יָדַעְתִּי שֶׁמְּנַקֶּה הַבִּנְיָן הַכּוּשִׁי יָשֵׁן לוֹ בְּתוֹךְ בֵּית־הַכִּסֵּא, [כַּנִּרְאֶה שֶׁהָיָה שִׁכּוֹר], וַאֲנִי עָשִׂיתִי צָרְכַּי שָׁם, וּפִתְאֹם הַכּוּשִׁי מַתְחִיל לִצְעֹק קוֹלֵי־קוֹלוֹת [כִּי כַּנִּרְאֶה פָּגַעְתִּי בּוֹ], וְנִמְלַטְתִּי מִשָּׁם, וְהוּא צוֹעֵק אַחֲרַי: תִּפְסוּהוּ! תִּפְסוּהוּ!... וּבָרַחְתִּי כָּל עוֹד נַפְשִׁי בִּי, וְנָפַלְתִּי כַּמָּה פְּעָמִים עַל כִּסָּאוֹת וְשֻׁלְחָנוֹת [כִּי הָיָה חָשׁוּךְ לְגַמְרֵי], עַד שֶׁיָּצָאתִי מִשָּׁם[כ]. וְאָמַר אָז: **בְּשָׁעָה שֶׁהַמִּתְנַגְּדִים שֶׁלִּי חָלְמוּ חֲלוֹמוֹת - אֲנִי הָיִיתִי נֵעוֹר בַּלַּיְלָה...**

רכא.

מַזְכִּיר אֶת עַצְמוֹ אֵצֶל פּוֹסֵק הַדּוֹר

בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה שֶׁלָּמַד אֵצֶל רַבִּי מֹשֶׁה זי״ע, הָיָה רָגִיל בִּתְמִידוּת לְהַזְכִּיר אֶת עַצְמוֹ לְפָנָיו שֶׁיִּתְפַּלֵּל עָלָיו וְכוּ׳, וּבְכָךְ רָצָה לְקַיֵּם אֶת דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן מא): לִפְעָמִים הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ עוֹשֶׂה מוֹפְתִים עַל־יְדֵי בַּעֲלֵי הַפּוֹסְקִים, בִּבְחִינַת

כ. וְאֵיךְ שֶׁמּוֹהֲרָא״ש צָחַק בְּשָׁעָה שֶׁסִּפֵּר זֹאת לָנוּ (לֵיל א׳ מקץ תשד״מ) אִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר בִּכְתָב, כִּי כַּמָּה דַּקּוֹת הָיָה צוֹחֵק בִּצְחוֹק כָּזֶה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר, וְכֵן כָּל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ צָחֲקוּ, כִּי מוֹהֲרָא״ש אָמַר שֶׁזּוֹכֵר בְּדִיּוּק כָּל הַמַּעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁאֵרַע הַיּוֹם, וְסִיֵּם מוֹהֲרָא״ש, בָּרוּךְ הַשֵּׁם, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שִׁלֵּם לִי, בִּזְכוּת הַהִתְבּוֹדְדוּת הַהִיא - זָכִיתִי לִדְבָרִים יָפִים מְאֹד... (וְהָיָה נִרְאֶה שֶׁהָיְתָה לוֹ כַּוָּנָה שְׁלֵמָה בְּזֶה).

(דִּבְרֵי־הַיָּמִים־א טז, יב): "מֹפְתָיו וּמִשְׁפְּטֵי פִיהוּ", שֶׁעַל־יְדֵי 'מִשְׁפְּטֵי פִיהוּ', שֶׁפּוֹסֵק שֶׁיִּהְיֶה כָּךְ, נַעֲשֶׂה מוֹפֵת. כִּי מֵחֲמַת שֶׁנִּתְקַבֵּל לְבַעַל פּוֹסֵק, וּכְשֶׁפּוֹסֵק בְּאִסּוּר וְהֶתֵּר וְכַיּוֹצֵא, מְקַבְּלִין דַּעְתּוֹ, כְּמוֹ כֵן כְּשֶׁפּוֹסֵק בְּאֵיזֶה עִנְיָן, מְקַבְּלִין דַּעְתּוֹ, וְנַעֲשִׂין מוֹפְתִים עַל יָדוֹ. וְזֶהוּ בְּחִינַת הַמּוֹפְתִים שֶׁמְּסַפְּרִין מֵהַגְּאוֹנִים שֶׁהָיוּ בַּדּוֹרוֹת שֶׁלְּפָנֵינוּ[כא].

רכב.

בָּעוֹלָם הַזֶּה הַכֹּל הוּא 'שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר'

כְּשֶׁדִּבֵּר מוֹהֲרָא"ש מֵעִנְיַן שֶׁעָבַר לִלְמֹד בְּיִשִּׁיבַת 'תִּפְאֶרֶת יְרוּשָׁלַיִם', עָנָה וְאָמַר: כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ הוֹלֵךְ שֶׁלֹּא כַּסֵּדֶר, כִּי כָּל דָּבָר הוֹלֵךְ הֵפֶךְ רָצוֹן הָאָדָם, וְאֵין עֵצָה אַחֶרֶת רַק לְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְאִם הָאָדָם חוֹשֵׁב שֶׁיִּבְרַח מֵהַצָּרָה וְיִתֵּן עֵצָה אַחֶרֶת לְנַפְשׁוֹ - אֵינוֹ אֶלָּא מַטְעֶה אֶת עַצְמוֹ מְאֹד, כִּי הַצָּרָה תִּבְרַח אַחֲרֶיךָ וְגַם יִסְתַּבֵּךְ עוֹד יוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁאֲנִי חָשַׁבְתִּי לִבְרֹחַ מִצָּרוֹת בַּיְּשִׁיבָה שֶׁלָּמַדְתִּי, כִּי מָנְעוּ אוֹתִי מִלִּלְמֹד שִׁעוּרַי, וְלָכֵן הֶחְלַטְתִּי לִבְרֹחַ מֵהַיְּשִׁיבָה, וּבָרַחְתִּי לִישִׁיבַת 'תִּפְאֶרֶת יְרוּשָׁלַיִם', וְחָשַׁבְתִּי שֶׁשָּׁם בְּוַדַּאי תִּהְיֶה לִי מְנוּחָה כִּי שָׁם כָּל אֶחָד לוֹמֵד לְעַצְמוֹ, וּבְוַדַּאי אַצְלִיחַ שָׁם בְּכָל עִנְיָנַי, וּכְשֶׁהָלַכְתִּי לְשָׁם, אָז הִתְחִילוּ הַבְּעָיוֹת שֶׁלִּי, לֹא הָיָה לִי מָקוֹם לִישׁוֹן מִתְּחִלָּה, עַד שֶׁלַּיְלָה אֶחָד הֶצְרַכְתִּי לִישׁוֹן עַל סַפְסָל בְּגַן הָעִיר, לְבַסּוֹף קִבַּלְתִּי מָקוֹם לִישׁוֹן בַּיְּשִׁיבָה, אֲבָל לֹא הָיָה לִי לֶאֱכֹל, כִּי שָׁם לֹא נָתְנוּ רַק אֲרוּחַת הַצָּהֳרַיִם, וְהֶצְרַכְתִּי לְהַחְבִּיא אֹכֶל לָעֶרֶב וְלַבֹּקֶר [שָׁמַרְתִּי עוֹד שְׁנֵי בַּקְבּוּקִים חָלָב עִם עוֹד לֶחֶם וּמַשֶּׁהוּ, וְהוֹרִיתִי הֶתֵּר לְעַצְמִי כִּי לָמַדְתִּי שָׁם כָּל הַיּוֹם].

כא. כְּשֶׁפַּעַם נֶחְשַׁד עַל־יְדֵי אֵי־מִי שֶׁהוּא אֵינוֹ אוֹחֵז מֵהַלִּמּוּד בַּיְּשִׁיבוֹת וְכוּ' - הֵגִיב בְּמִכְתָּב (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ע"ג; מִכְתָּב טו־תשמה): "תְּהִלָּה־לְאֵל לָמַדְתִּי כָּל יְמֵי נְעוּרַי רַק בְּיִשִּׁיבוֹת אֵלּוּ, וְשָׁם הִצְלַחְתִּי בְּלִמּוּדִי, וְכֵן לָמַדְתִּי כַּמָּה שָׁנִים אֵצֶל הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק וְהָעָנָו נִפְלָא רַבִּי מֹשֶׁה פַּיְינְשְׁטֵיין זַ"ל בִּישִׁיבָתוֹ, וְהִרְבֵּה לָמַדְתִּי מִמֶּנּוּ, תְּהִלָּה לְאֵל. וְיָדוּעַ, שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל מְאֹד אָהַב אֶת הַלִּיטָאִים, וְאָמַר, שֶׁצְּרִיכִים לְקָרֵב אוֹתָם אֵלָיו" וְכוּ'.

רכג.

נִסָּיוֹן בְּמִדַּת הַבִּטָּחוֹן וְעֶזְרָה לָעָנִי

וְיוֹם אֶחָד פָּגַשְׁתִּי עָנִי מָרוּד שֶׁהָיָה רָעֵב לַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, וְחִלַּקְתִּי עִמּוֹ אֶת סְעֻדָּתִי, וְהָיָה זֶה לִי לְנִסָּיוֹן גָּדוֹל, כִּי מַמָּשׁ לֹא הָיָה לִי שׁוּם דָּבָר לֶאֱכֹל, אֲבָל רָאִיתִי, שֶׁלּוֹ אֵין גַּם אֶת זֶה, וְהֵבַנְתִּי שֶׁזֶּה רַק נִסָּיוֹן מֵהַשָּׁמַיִם - כְּדֵי לְנַסּוֹת אֶת מִדַּת בִּטְחוֹנִי בְּהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, וּבַקְּבוּק אֶחָד הִשְׁאַרְתִּי לַבֹּקֶר, אַךְ כְּשֶׁקַּמְתִּי בַּבֹּקֶר וְהִנֵּה הֶחְמִיץ הֶחָלָב, וְהֵבַנְתִּי שֶׁגַּם בָּזֶה הֶרְאוּ לִי מֵהַשָּׁמַיִם שֶׁלֹּא הָיָה בִּטְחוֹנִי חָזָק לְגַמְרֵי כָּרָאוּי.

רכד.

עוֹד מִנִּסָּיוֹן בְּבִטָּחוֹן בַּה'

פַּעַם אַחַת בַּבֹּקֶר הָיָה בְּכִיסִי רֶבַע דּוֹלָר וְיָצָאתִי לִקְנוֹת כּוֹס קָפֶה, וּלְיַד הַחֲנוּת עָמַד עָנִי אֶחָד וּבִקֵּשׁ מִמֶּנִּי כֶּסֶף לִקְנוֹת קָפֶה, וְלֹא יָדַעְתִּי מַה לַּעֲשׂוֹת כִּי לֹא שָׂתִיתִי כְּלוּם, וְהֶצְרַכְתִּי מְאֹד לְקָפֶה, וְכָאן הוּא מְבַקֵּשׁ עַל קָפֶה, וְלֹא הָיָה לִי רַק רֶבַע דּוֹלָר אֶחָד, וּלְבַסּוֹף הֶחְלַטְתִּי לִיתֵּן לוֹ, וּבִקַּשְׁתִּי מִבַּעַל הַחֲנוּת שֶׁיִּתֵּן לִי בַּהֲקָפָה וַאֲנִי אֲשַׁלֵּם לוֹ בְּיוֹם אַחֵר.

רכה.

בִּקֵּשׁ לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה... קָפַץ עָלָיו רוּגְזוֹ

וְהִמְשִׁיךְ מוֹהַרָא"ש וְסִכֵּם: "כְּשֶׁיָּצָאתִי מֵהַיְשִׁיבָה, חָשַׁבְתִּי שֶׁזּוֹ תִּהְיֶה יְשׁוּעָתִי, וְאָז רַק הִתְחִילוּ הַבְּעָיוֹת... וּכְשֶׁכְּבָר לָמַדְתִּי בְּהַתְמָדָה בִּישִׁיבַת 'תִּפְאֶרֶת־יְרוּשָׁלַיִם' וְהִתְחַלְתִּי לְהַצְלִיחַ שָׁם, פַּעַם אֲנִי בָּא בַּבֹּקֶר וְהַשַּׁמָּשׁ מַתְחִיל לַעֲשׂוֹת צְעָקָה גְּדוֹלָה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה - הַגָּאוֹן רַבִּי מֹשֶׁה פֵּיינְשְׁטֵיין זי"ע, שֶׁהַבָּחוּר הַזֶּה (עָלַי) הִדְלִיק אֶת כָּל אוֹרוֹת הַבִּנְיָן וְהִשְׁאִיר אוֹתָם דְּלוּקִים בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַלַּיְלָה, [מַה שֶּׁלֹּא הָיָה וְלֹא נִבְרָא, וּבְדֹחַק הִדְלַקְתִּי מְנוֹרָה אַחַת בִּכְדֵי שֶׁאוּכַל לִלְמֹד]. וְהַשַּׁמָּשׁ הָיָה אִישׁ עַצְבָּנִי מְאֹד וְתָפַר לִי אֶת כָּל הָעֲלִילָה הַזֹּאת, וּמֵאָז כְּבָר לֹא יָכֹלְתִּי

לִלְמֹד בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ בַּלַּיְלָה [כִּי הַשֶּׁמֶשׁ כְּבָר הִשְׁגִּיחַ עָלַי]. וְהִתְיַשַּׁבְתִּי בְּדַעְתִּי שֶׁתִּהְיֶה לִי הִתְבּוֹדְדוּת בַּלַּיְלָה וְכֵן עָשִׂיתִי, אֲבָל רָאִיתִי מִכָּל זֶה, שֶׁאֵין דָּבָר כָּזֶה לִבְרֹחַ מֵהַצָּרָה, כִּי אָז נִכְנָסִים בְּצָרָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן"[כב].

רכו.

סַכָּנַת הַגִּיּוּס לַצָּבָא הָאַמֶּרִיקָאִי

"וּבַר מִן דֵּין, נִכְנַסְתִּי בְּסַכָּנָה עֲצוּמָה, שֶׁכִּמְעַט גִּיְּסוּ אוֹתִי לַצָּבָא הָאַמֶּרִיקָאִי, כִּי בְּדֶרֶךְ כְּלָל לְתַלְמִיד יְשִׁיבָה הָיָה פְּטוּר מֵהַגִּיּוּס, וְכָל זְמַן שֶׁלָּמַדְתִּי בַּיְּשִׁיבָה הַקּוֹדֶמֶת, הָיִיתִי פָּטוּר. וְעַכְשָׁו שֶׁנִּכְנַסְתִּי לִישִׁיבַת 'תִּפְאֶרֶת־יְרוּשָׁלַיִם', לֹא רָשְׁמוּ אוֹתִי כָּרָאוּי וּפִתְאֹם קוֹרְאִים לִי לַצָּבָא, וְהֵצְרַכְתִּי לֵילֵךְ לִבְדִיקוֹת, וְהָיוּ לִי צָרוֹת נוֹרָאוֹת[כג].

וְלָמַדְתִּי מִכָּל זֶה, שֶׁכָּל הָעוֹלָם מִתְנַהֵג שֶׁלֹּא כַּסֵּדֶר, הַיְנוּ שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ בְּדִיּוּק לְהֵפֶךְ מִמַּה שֶׁהָאָדָם רוֹצֶה, וְלָכֵן אֵין עֵצָה אַחֶרֶת רַק לִבְרֹחַ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ וּלְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי".

רכז.

הִתְחַזְּקוּת בַּהִתְקָרְבוּת מִמָּקוֹם בִּלְתִּי צָפוּי

וְסִפֵּר עוֹד מוֹהַרָא"ש, "בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה הִתְפַּרְסֵם בִּנְיוֹ־יוֹרְק שֵׁם שֶׁל בַּעַל־מוֹפֵת גָּדוֹל, שֶׁיָּכוֹל לִפְעֹל בִּבְרָכָתוֹ אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים, לְמָשָׁל, כְּשֶׁקִּבְּלוּ לְפָנָיו עַל מִישֶׁהוּ שֶׁעוֹשֶׂה צָרוֹת, הָיָה לוֹקֵחַ חֲגוֹרָה וּמַכֶּה בָּאָרֶץ, וְהַלָּה הָיָה מַרְגִּישׁ אֶת הַמַּכּוֹת וְצוֹעֵק מִכְּאֵבִים, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה דְּבָרִים הַמַּפְלִיאִים אֶת הַשָּׂגַת אֱנוֹשׁ.

אַךְ אֲנִי – לֹא הִתְעַנְיַנְתִּי כָּל־כָּךְ בָּזֶה, כִּי בְּדִיּוּק אָז סָבַלְתִּי צָרוֹת

כב. וְהַכְּלָל, שֶׁגַּם שֶׁם עָבְרוּ עָלָיו צָרוֹת מֵאֲחֵרִים, עִם כָּל זֹאת לֹא הִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם דָּבָר, רַק לָמַד וְהִתְבּוֹדֵד הַרְבֵּה מְאֹד כִּרְצוֹנוֹ, עַד שֶׁהִתְאָרֵס בְּשָׁעָה טוֹבָה וּמְצֻלַּחַת.

כג. וְכַמְּבֹאָר זֹאת בַּאֲרִיכוּת לְקַמָּן בְּסִימָן רנב.

רַבּוֹת מִבַּיִת וּמִבַּחוּץ, כִּי נֶאֱלַצְתִּי לָצֵאת מֵהַיְשִׁיבָה, וְנִכְנַסְתִּי לִלְמֹד בִּישִׁיבַת 'תִּפְאֶרֶת־יְרוּשָׁלַיִם'. וְכֵן אַף־אֶחָד לֹא הִסְתַּכֵּל עָלַי, וְהוֹרַי נִשְׁבְּרוּ מִזֶּה וְכוּ'. לָכֵן פָּחוֹת הָיִיתִי יָכוֹל לְהִתְרַשֵּׁם מִמַּה שֶׁנִּשְׁמָע בַּסְּבִיבָה, דְּבָרִים שֶׁאֵינָם מֵעִנְיָנִי כְּלָל.

וְהִנֵּה בְּיוֹם בָּהִיר אֶחָד מִתְיַשֵּׁב לְיָדִי אִישׁ מְבֻגָּר הָדוּר צוּרָה אֲשֶׁר זְקָנוֹ הַלָּבָן יוֹרֵד עַל פִּי מִדּוֹתָיו, וּפוֹתֵחַ עִמִּי בְּשִׂיחָה, אֲשֶׁר מִמֶּנָּה נוֹדַע לִי, שֶׁהוּא הָאִישׁ שֶׁמְּסַפְּרִים עָלָיו אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים, וְכַנִּרְאֶה, שֶׁהִגִּיעַ לַיְּשִׁיבָה כְּדֵי לִפְגֹּשׁ אֶת הַגְּרַ"מ זַצַ"ל, וְאוּלַי לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כְּתָב־הַמְלָצָה, וְהִנֵּה הוּא מְסַפֵּר לִי אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים וְכוּ', וְכָל זֶה לֹא נִכְנַס בְּאָזְנַי כְּלָל, כִּי הָיִיתִי שָׁבוּר מְאֹד, עַד שֶׁלְּבַסּוֹף אָמַר לִי: "וְאַתָּה יוֹדֵעַ מֵאֵפוֹא אֲנִי לוֹקֵחַ כָּל כֹּחִי? מֵהַסֵּפֶר 'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן' הַקָּדוֹשׁ, כִּי יֵשׁ בּוֹ הַכֹּל"! וְדִבֵּר הַרְבֵּה מִשֶּׁבַח רַבֵּנוּ זַ"ל וּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, וּכְשֶׁשָּׁמַעְתִּי זֹאת - הִתְפָּעַלְתִּי מְאֹד, וְהָיְתָה לִי מִזֶּה הִתְחַזְּקוּת עֲצוּמָה, כִּי אִם אָדָם כָּזֶה אוֹמֵר שֶׁמְּקַבֵּל כָּל כּוֹחוֹ מֵהַסֵּפֶר הַזֶּה, זוֹ כְּבָר מַדְרֵגָה גְּדוֹלָה, וְקִבַּלְתִּי הִתְעוֹרְרוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, וְכַנִּרְאֶה שֶׁשָּׁלְחוּ אוֹתוֹ אֵלַי מֵהַשָּׁמַיִם, כְּדֵי שֶׁאֶתְחַזֵּק בְּכָל מַה שֶּׁעָבַר עָלַי".

רכח.

חֲרָטַת זָקֵן עַל הַיָּמִים שֶׁעָבְרוּ בַּחֹשֶׁךְ...

בְּבַחֲרוּתוֹ, לָמַד פַּעַם גְּמָרָא בְּחֵשֶׁק עָצוּם, בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁל חֲסִידֵי בֶּעלְזָא, וּמִפִּנָּה אַחֶרֶת שֶׁל בֵּית הַמִּדְרָשׁ הִתְבּוֹנֵן עָלָיו זָקֵן אֶחָד, אֵיךְ שֶׁיּוֹשֵׁב וְלוֹמֵד בְּחֵשֶׁק וּבְהַתְמָדָה עֲצוּמָה, וּלְפֶתַע הִבְחִין בּוֹ מוֹהֲרָא"ש, וְרָאָה אֶת הַזָּקֵן שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בּוֹ, וּמֵעֵינָיו זוֹלְגוֹת דְּמָעוֹת שָׁלִישׁ וּמַמָּשׁ בּוֹכֶה מֵאֵין הֲפוּגוֹת. וְהֵבִין שֶׁנִּכְנְסָה בּוֹ הִתְעוֹרְרוּת וַחֲרָטָה עֲצוּמָה לָמָּה בִּלָּה אֶת כָּל הַשָּׁנִים שֶׁלּוֹ בְּלִי כְּלוּם, כִּי הָיָה יָכוֹל לְבַלּוֹת אֶת יְמֵי צְעִירוּתוֹ בְּהַתְמָדַת הַתּוֹרָה, וְהֵבִין מִתְּנוּעָתוֹ וּמֵהִסְתַּכְּלוּתוֹ עַל הַתְמָדָתוֹ, שֶׁהָיָה לוֹ הִרְהוּר

תְּשׁוּבָה אֲמִתִּי. וְאָז הִתְקַיְּמוּ אֶצְלוֹ דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן לח) שֶׁעַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּת לְבַד עַל אִישׁ כָּשֵׁר מְקַבְּלִים הִרְהוּר תְּשׁוּבָה, עַיִן שָׁם. כִּי אֲפִלּוּ בְּלֹא דִּבּוּר עִם הָאָדָם מִתְחָרֵט עַל עֲוֹנוֹתָיו.

רכט.

מוּסָר בְּגִיל הַבַּחֲרוּת מִזְּקֵנִים

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש: "אֶצְלִי הָיָה תָּמִיד אָדָם זָקֵן כְּסֵפֶר מוּסָר, שֶׁהִסְתַּכַּלְתִּי עַל זָקֵן, וְאָמַרְתִּי לְעַצְמִי, הִנֵּה אֲנִי אֶרְאֶה כָּךְ כְּמוֹהוּ, וְאִם כֵּן, לָמָּה לִי לְחַכּוֹת עַד שֶׁאֶהְיֶה בְּגִיל שִׁבְעִים וְאֶהְיֶה זָקֵן עַם הָאָרֶץ, אֶתְפֹּס אֶת עַצְמִי בְּיָדַיִם עַכְשָׁו וְאֶלְמֹד וְאֶתְפַּלֵּל, וַאֲקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת וְאָז לֹא אֶצְטָרֵךְ לְהִתְחָרֵט, וְזֶה מַה שֶׁהִצִּיל אוֹתִי בִּימֵי בַּחֲרוּתִי".

שְׁנַת תשכ״א־תשכ״ב

רל.

מְנִיעוֹת שֶׁל שְׁנַת תשכ״א

בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת תשכ״א, הִזְמִין אוֹתוֹ אֶחָד מֵאַנַ״שׁ, שֶׁגָּר בְּאִיסְט־סַייד, לֹא רָחוֹק מִבֵּית־הַמִּדְרָשׁ, לִסְעֹד בְּבֵיתוֹ אֶת סְעֻדַּת הֶחָג, כִּי נוֹדַע לוֹ שֶׁבַּשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה סֵרֵב לֶאֱכֹל בְּמִסְעָדָה (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן רב), וְהִסְכִּים לָזֶה מוֹהַרָא״שׁ, אֲבָל גַּם שָׁם לֹא מָצָא מוֹהַרָא״שׁ קוֹרַת רוּחַ, כִּי הַלָּה גַּם הִזְמִין הַרְבֵּה מִבְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ, וְכֻלָּם יָשְׁבוּ אֵצֶל הַשֻּׁלְחָן, אֲנָשִׁים וְנָשִׁים בְּיַחַד. וּמוֹהַרָא״שׁ שֶׁהָיָה אָז בָּחוּר צָעִיר - הִתְבַּיֵּשׁ מְאֹד, וְיָשַׁב בִּשְׁתִיקָה אֵצֶל הַשֻּׁלְחָן בְּמֶשֶׁךְ כָּל מַהֲלָךְ הַסְעוּדָה כַּאֲשֶׁר פָּנָיו כְּבוּשׁוֹת בַּקַּרְקַע, וְצִפָּה בְּקֹצֶר רוּחַ שֶׁכְּבָר תִּסְתַּיֵּים סְעֻדַּת הֶחָג, וְיוּכַל לְהִמָּלֵט עַל נַפְשׁוֹ מֵהַסֵּבֶל שֶׁעָבַר, וְנִפְרָד מֵהֶם בְּנִימוּס וּמִהֵר לְדַרְכּוֹ. אֲבָל מֵאָז הֶחְלִיט בְּדַעְתּוֹ, שֶׁמֵּאָז וָהָלְאָה לֹא יֹאכַל אֵצֶל אַף אֶחָד, רַק יָבִיא עִמּוֹ אֹכֶל מֵהַבַּיִת לִסְעֻדּוֹת יוֹם־טוֹב, וְיֹאכַל לְבַד בְּחַדְרוֹ, וְלָמָּה צָרִיךְ לְטוֹבוֹת מֵאֲחֵרִים? [וְכֵן עָשָׂה, שֶׁלַּשָּׁנָה הַבָּאָה, וְכֵן לְאַחַר שֶׁהִתְחַתֵּן בִּשְׁנַת תשכ״ב, הֵבִיא עִמּוֹ אֹכֶל כְּשֶׁבָּא לַקִּבּוּץ שֶׁל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְאָכַל לְבַד בְּחַדְרוֹ, וְיָכַל לַעֲשׂוֹת אֶת שֶׁלּוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, לִלְמֹד וּלְהִתְבּוֹדֵד הַרְבֵּה עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ כָּל יְמֵי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַקְּדוֹשִׁים בְּאֵין מַפְרִיעַ].

רלא.

חִיּוּב מְסִירוּת נֶפֶשׁ בְּקִבּוּץ רֹאשׁ־הַשָּׁנָה

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש זֹאת, לְהוֹרוֹת חִיּוּב מְסִירוּת נֶפֶשׁ לִזְכּוֹת לְהִשְׁתַּתֵּף בְּקִבּוּץ רֹאשׁ־הַשָּׁנָה[א], וּבִפְרָט הַיּוֹם, שֶׁהַגְּבוּל פָּתוּחַ, וְיכוֹלִים לִהְיוֹת עַל צִיּוּן רַבֵּנוּ מַמָּשׁ בְּאוּמַן בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה - בְּוַדַּאי עָלֵינוּ לִמְסֹר נַפְשֵׁנוּ בְּכָל מִינֵי אוֹפַנִּים לְהַגִּיעַ לְשָׁם, וְלֹא לְהִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם מְנִיעוֹת שֶׁיֵּשׁ עַל זֶה, וְרַבֵּנוּ בְּוַדַּאי יַמְלִיץ טוֹב בַּעֲדֵנוּ, וְיִפְעַל בַּעֲדֵנוּ לְשָׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה, וְתִהְיֶה לָנוּ כְּתִיבָה וַחֲתִימָה טוֹבָה בְּתוֹךְ כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אָמֵן.

רלב.

כְּתִיבָתוֹ חִדּוּשִׁים רַבִּים בִּימֵי בַּחֲרוּתוֹ וּגְנִיזָתָם

בִּימֵי בַּחֲרוּתוֹ כָּתַב הַרְבֵּה מְאֹד חִדּוּשִׁים רַבִּים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים, עַד שֶׁמִּלֵּא אַרְגָּז שָׁלֵם, לְיָמִים נִמְלַךְ וּגְנָזוֹ, כְּשֶׁנִּשְׁאַל מַדּוּעַ? אָמַר, שֶׁכָּל מַה שֶׁמְּחַדְּשִׁים בִּזְמַן הַבַּחֲרוּת, אֵין רָאוּי לְהַחְזִיקָם, כִּי עִקַּר הַמֹּחִין מְקַבְּלִים רַק בְּנִשּׂוּאִין, וְאָז נַעֲשֶׂה אָדָם הַשָּׁלֵם.

וְאָמַר, אַף שֶׁהָיוּ חִדּוּשִׁים נִפְלָאִים, אֵינוֹ מִתְחָרֵט עַל גְּנִיזָתָם מֵהַטַּעַם הַנַּ"ל, רַק עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הוּא מִתְחָרֵט מְאֹד שֶׁקָּבַר:

א. קוּנְטְרֵס עָבֶה, שֶׁהָיוּ כְּתוּבִים בּוֹ חֲזִיּוֹנוֹת שֶׁרָאָה אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל בִּימֵי בַּחֲרוּתוֹ בַּחֲלוֹם, וְהָיוּ כְּתוּבִים שָׁם סִפּוּרִים רַבִּים מְאֹד שֶׁשָּׁמַע אֵצֶל רַבֵּנוּ זַ"ל.

א. "בִּימֵי נְעוּרַי, הָיוּ לִי בְּשָׁנָה אַחַת מְנִיעוֹת עֲצוּמוֹת. מַמָּשׁ שֶׁל פִּקּוּחַ נְפָשׁוֹת. אַף־עַל־פִּי־כֵן אָמַרְתִּי לְנַפְשִׁי, וִיהִי מַה, בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן (שֶׁל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה) אֲנִי מָכְרָח לְהִתְפַּלֵּל עִם אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְהִתְבּוֹדַדְתִּי הַרְבֵּה עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּבִקַּשְׁתִּי עַל זֶה הַרְבֵּה. תְּהִלָּה לָאֵל, זָכִיתִי לְהוֹצִיא מֵהַכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל וְכוּ' אַחַר־כָּךְ הִתְפַּלַּלְתִּי הַרְבֵּה, שֶׁאוּכַל לָבוֹא גַּם בַּבֹּקֶר וּבִקַּשְׁתִּי הַרְבֵּה, וּתְהִלָּה לָאֵל, זָכִיתִי לִהְיוֹת גַּם בַּבֹּקֶר, אַחַר־כָּךְ הִתְפַּלַּלְתִּי הַרְבֵּה שֶׁאֶזְכֶּה לָבוֹא גַּם בַּלַּיְלָה הַשֵּׁנִי, וְכֵן הָיָה. הִתְפַּלַּלְתִּי שֶׁאֶזְכֶּה לִהְיוֹת גַּם בַּבֹּקֶר, וּתְהִלָּה לָאֵל, כָּךְ עָבַר עָלַי כָּל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, אַף שֶׁבַּתְּחִלָּה עָמְדוּ עָלַי הַמְּנִיעוֹת כְּחוֹמַת בַּרְזֶל מַמָּשׁ, אַף־עַל־פִּי־כֵן מֵרֹב תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה, תְּהִלָּה לָאֵל, זָכִיתִי לְהוֹצִיא מֵהַכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל". (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כג, מִכְתָּב ג־תסז).

ב. קוּנְטְרֵס גָּדוֹל עִם שֵׁמוֹת וְיִחוּדִים שׁוֹנִים שֶׁהֶעְתִּיק מִסְּפָרִים רַבִּים וּמִכְתְּבֵי־יַד שֶׁמָּצָא בְּסִפְרִיָּה גְּדוֹלָה, וְהָיְתָה דַּרְכּוֹ לַחֲזוֹר עֲלֵיהֶם בְּבַחֲרוּתוֹ הַרְבֵּה מְאֹד.

ג. סֵפֶר קָדוֹשׁ וְנִפְלָא בְּדִיּוּק כְּמוֹ סֵפֶר 'מִסְלַת יְשָׁרִים', רַק עַל־פִּי הַהַקְדָּמוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל[ב], דְּהַיְנוּ עַל כָּל הַבְּרַיְתָא שֶׁל ר' פִּנְחָס בֶּן יָאִיר (סוֹטָה מט:): 'זְהִירוּת מְבִיאָה לִידֵי זְרִיזוּת, זְרִיזוּת מְבִיאָה לִידֵי פְּרִישׁוּת' וְכוּ' וְכוּ', עַד שֶׁזּוֹכֶה לְגִלּוּי אֵלִיָּהוּ וּתְחִיַּת הַמֵּתִים. וְזָכִיתִי שֶׁיָּצָא סֵפֶר נִפְלָא מְאֹד, שֶׁהָיוּ בּוֹ פְּרָקִים שְׁלֵמִים עַל כָּל מִדָּה וּמִדָּה, בָּנוּי וּמְיֻסָּד עַל הַהַקְדָּמוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל. וְנָתַן מוֹהֲרָא"ש דִּגְמָא אַחַת מִמַּה שֶׁהָיָה כָּתוּב שָׁם, שֶׁהִסְבִּיר אֶת כָּל הָעִנְיָן שֶׁל תְּחִיַּת הַמֵּתִים עַל־פִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן כא) – שֶׁעִקַּר הַחַיִּים נִצְחִיִּים תָּלוּי כְּשֶׁהָאָדָם נִכְלָל לְגַמְרֵי לְגַמְרֵי בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְזֶה נִקְרָא תְּחִיַּת הַמֵּתִים בֶּאֱמֶת, וְהָבֵן.

וּכְשֶׁסִּפֵּר זֹאת, שָׁאַל אֶחָד הַתַּלְמִידִים: "הִגִּידוּ לִי בִּפְרָטִיּוּת אֵיךְ וּבְאֵיזֶה מָקוֹם קִבַּרְתֶּם אֶת זֶה, וְאֵלֵךְ לַחְפֹּר שָׁם", וְהֵשִׁיב לוֹ מוֹהֲרָא"ש: "בְּוַדַּאי כְּבָר נִרְקַב וְנֶאֱכַל לְגַמְרֵי", כִּי בְּשָׁעָה שֶׁחָפַר בְּתוֹךְ הָאֲדָמָה הָיָה הַמָּקוֹם מָלֵא בְּתוֹלָעִים גְּדוֹלִים, וְהוּא שָׁם אֶת כָּל הַסְּפָרִים וְהַקּוּנְטְרֵסִים בְּאַרְגָּז שֶׁל עֵץ וּקְבָרָם שָׁם, וּמֵאָז עָבְרוּ יוֹתֵר מֵעֶשְׂרִים שָׁנָה, וּבְוַדַּאי לֹא נִשְׁאַר זֵכֶר מִזֶּה, אַף־עַל־פִּי־כֵן נָסַע הַבָּחוּר לְשָׁם כְּדֵי לַחְפֹּר, כִּי מוֹהֲרָא"ש אָמַר לוֹ בְּדִיּוּק בְּאֵיזֶה מָקוֹם גְּנָזָם, וְעַל יַד אֵיזֶה קִיר וְאֵילָן מְסֻיָּם, וּכְשֶׁבָּא לְשָׁם – כְּבָר לֹא הָיְתָה שָׁם אֲדָמָה רַק שִׁכְבַת בְּטוֹן שֶׁל מֶלֶט וְעַל כֵּן הִתְיָאֵשׁ מִלַּחְפֹּר.

ב. אוֹדוֹת הַסֵּפֶר הַנֶּעֱלָם הַזֶּה שֶׁמַּעְנוּ מִפֶּה קָדְשׁוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש, כַּאֲשֶׁר פַּעַם הָיָה לְפָנָיו הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ מְסִלַּת יְשָׁרִים, וְהֵחֵל לְדַבֵּר מִשִּׁבְחוֹ, וְאַחַר סִפֵּר כְּכָל הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה.

רלג.

חֲלוֹם נִפְלָא מֵעוֹלָם הָאֱמֶת מִגְּדֻלַּת רַבֵּנוּ זַ"ל

סִפֵּר לָנוּ חֲלוֹם שֶׁחָלַם בִּימֵי בַּחֲרוּתוֹ, שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ שֶׁל אָבִיו מְאֹד בַּלַּיְלָה, וְלָמַד בְּלִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן הַקָּדוֹשׁ. וְחָלַם, שֶׁפִּתְאֹם שָׁמַע אֵיךְ שֶׁנִּפְתַּחַת הַדֶּלֶת, וְנִכְנַס אִישׁ אֶחָד, וְנִשְׁתּוֹמֵם מְאֹד כִּי הֲלֹא הָיְתָה נְעוּלָה בְּמַנְעוּל, וְגַם הָאִישׁ הַזֶּה נִפְטַר בְּסָמוּךְ לִפְנֵי שָׁבוּעַ לְעוֹלָמוֹ, וְשָׁאַל אוֹתוֹ מוֹהַרָא"ש: "מַה אַתָּה עוֹשֶׂה כָּאן? הֲלֹא כְּבָר נִפְטַרְתָּ?!" וְכוּ', וְעָנָה לוֹ שֶׁבָּא לִיקַּח טַלִּיתוֹ, וְהִתְחִיל לְחַפֵּשׂ בָּאָרוֹן־הַקֹּדֶשׁ עֲבוּר טַלִּיתוֹ. שָׁאַל אוֹתוֹ מוֹהַרָא"ש: "אֱמוֹר לִי, אֵיזֶה צַדִּיק חָשׁוּב שָׁם לְמַעְלָה?" וְהִתְחִיל לִשְׁאֹל אוֹתוֹ בִּפְרָטִיּוּת, הָאִם רַבִּי זֶה, אוֹ רַבִּי זֶה וְכוּ', וְלֹא הִגִּיד לוֹ דָּבָר בָּרוּר, שׁוּב שָׁאַל אוֹתוֹ וּמַה עִם הַ'בְּרֶסְלֶבֶר־רֶבִּי'? שָׁאַל אוֹתוֹ הָאִישׁ: אֵיזֶה רַבִּי? וְעָנָה: הַ'בְּרֶסְלֶבֶר־רֶבִּי' - כָּךְ אָמַר לוֹ מוֹהַרָא"ש כַּמָּה פְּעָמִים. שׁוּב נִזְכַּר וְאָמַר אֲהָהּ! הַ'בְּרֶסְלֶבֶר־רֶבִּי', כֵּן, אֲנִי זוֹכֵר כְּשֶׁעָלִיתִי לְמַעְלָה, רָאִיתִי הַרְבֵּה נְשָׁמוֹת לַאֲלָפִים וּרְבָבוֹת עוֹמְדִים בַּחוּץ וּמְחַכִּים וּמְצַפִּים לְהִכָּנֵס לְגַן־עֵדֶן, וְאֵינָם יְכוֹלִים, פִּתְאֹם בָּא אַבְרֵךְ אֶחָד בִּזְרִיזוּת וּבְמְהִירוּת גְּדוֹלָה וּפָתַח אֶת שַׁעֲרֵי הַגַּן־עֵדֶן, וְהִכְרִיז: "בּוֹאוּ בּוֹאוּ כֻּלְּכֶם וְהִכָּנְסוּ מַהֵר", וְכֻלָּם נִכְנְסוּ לְגַן־עֵדֶן, וְאָמְרוּ לִי: שֶׁזֶּהוּ הַ'בְּרֶסְלֶבֶר־רֶבִּי', [כִּי רַבֵּנוּ זַ"ל הוּא בַּעַל־הַשָּׂדֶה (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן, סה)]. וּפָרַח לוֹ אִישׁ [מֵעוֹלָם] הָאֱמֶת.

רלד.

חֲלוֹמוֹת מְחַזְּקִים מֵרַבֵּנוּ זַ"ל

אוֹדוֹת הַסֵּפֶר הַשָּׁלֵם שֶׁכָּתַב מֵחֲלוֹמוֹתָיו שֶׁגָּנַז וְכוּ' (סִימָן רל), הִתְבַּטֵּא פַּעַם מוֹהַרָא"ש: גָּנַזְתִּי קוּנְטְרֵס חֲלוֹמוֹת, וַאֲנִי מִתְחָרֵט עַל זֶה מְאֹד, כִּי זֶה הָיָה כָּל הַחִזּוּק שֶׁלִּי בְּאוֹתָהּ עֵת, כִּי לֹא הָיָה לִי אַף אֶחָד שֶׁיְּחַזֵּק אוֹתִי, אֲבָל לֹא הִסְחַתִּי דַּעְתִּי מֵרַבֵּנוּ זַ"ל אַף רֶגַע כָּל הַיּוֹם, וּמַה שֶׁהָאָדָם חוֹשֵׁב בַּיּוֹם - יַחֲלֹם בַּלַּיְלָה, וְלָמַדְתִּי אָז

גוּזְמוֹת בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים 'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן' וְ'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת', [גַּם אֶת הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ לָמַדְתִּי הַרְבֵּה אָז, וּפַעַם אַחַת הִתְחַלְתִּי לִכְתֹּב אֶת הַתּוֹרוֹת שֶׁבְּלִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן בִּלְשׁוֹן הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, וְכָתַבְתִּי אֶת כָּל הַתּוֹרָה א', וְגַם אֶת זֶה גָּנַזְתִּי], וְלָכֵן חָלַמְתִּי כְּאִלּוּ חֲלוֹמוֹת יָפִים מֵרַבֵּנוּ ז"ל שֶׁהָיוּ מְאֹד מְחַיִּים בְּנֵי אָדָם, וְזֶה הָיָה כָּל הַחִזּוּק שֶׁלִּי... וְשָׁאַל אֶחָד: "הַאִם הַיּוֹם גַּם כֵּן יֵשׁ לוֹ כְּאִלּוּ חֲלוֹמוֹת"? אָמַר: "הַיּוֹם אֵינִי צָרִיךְ אֶת הַחִזּוּק הַזֶּה"...[ג]

רלה.

אֵין מִתְפַּעֵל כְּלָל מֵאַף אֶחָד

מוֹהַרָא"ש הִתְבַּטֵּא, שֶׁכָּל־כָּךְ הָיָה חָזָק אָז בְּדַרְכֵי רַבֵּנוּ ז"ל, שֶׁאֲפִלּוּ הָיָה אֶחָד מַעֲמִיד לִי אֶת הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶמְצַע הַיּוֹם, אִם הָיָה מְדַבֵּר נֶגֶד סִפְרֵי רַבֵּנוּ ז"ל - לֹא הָיִיתִי מִתְפַּעֵל כְּלָל". כִּי הֵבִין הֵיטֵב, שֶׁרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ וְדַעְתּוֹ הִיא מְקוֹר הָאֱמֶת הַבְּרוּרָה, וְכָל הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ כְּפוֹרֵשׁ מִן הַחַיִּים, וְדָבָר זֶה הָיָה קָבוּעַ וְחָקוּק עַל לוּחַ לִבּוֹ, בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר לְהָזִיז אוֹתוֹ מִזֶּה כְּלָל, וְהִיא שֶׁעָמְדָה לוֹ. אֲבָל כָּתַב מוֹהַרָא"ש: "וְהַכְּלָל, שֶׁגַּם שָׁם עָבְרוּ עָלַי צָרוֹת מֵאֲחֵרִים, עִם כָּל זֹאת לֹא הִסְתַּכַּלְתִּי עַל שׁוּם דָּבָר, רַק לָמַדְתִּי וְהִתְבּוֹדַדְתִּי הַרְבֵּה מְאֹד כִּרְצוֹנִי".

ג. כְּשֶׁסִּפֵּר אָז מֵעִנְיַן חֲלוֹמוֹת, הֵגִיב אֶחָד מֵהַשּׁוֹמְעִים, שֶׁמָּצָא כָּתוּב בַּשֶּׁלֶ"ה הַקָּדוֹשׁ: שֶׁאֵין רוֹאִים בְּהֵמוֹת בַּחֲלוֹם כִּי אֵין לָהֶם נֶפֶשׁ וְכוּ', וְאָמַר מוֹהַרָא"ש: אֲבָל רוֹאִים בְּהֵמוֹת וְחַיּוֹת שֶׁהֵם גִּלְגּוּלִים שֶׁל בְּנֵי־אָדָם, וְלָכֵן יֵשׁ צַדִּיק שֶׁרוֹאֶה הַרְבֵּה פְּעָמִים כְּלָבִים וְחַיּוֹת וְכוּ', כִּי הֵם גִּלְגּוּלִים שֶׁל מִתְנַגְּדִים וְכוּ'.

שְׁנַת תשכ"א

רלו.

בוֹאוֹ בַּבְּרִית הָאֵרוּסִין בְּשָׁעָה טוֹבָה

בְּיוֹם כ' סִיוָן תשכ"א בָּא בִּבְרִית הָאֵירוּסִין[א] עִם הָרַבָּנִית הַצַּדֶּקֶת, בַּעֲלַת הַיִּחוּס הָרָם, וּבַת גְּדוֹלִים וְצַדִּיקִים, מָרַת יַחְנָא שִׁפְרָה, עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם[ב], בַּת הָאַדְמוֹ"ר רַבִּי אָשֵׁר יְשַׁעְיָה רוֹטֶנְבֶּרְג מִקּוֹסוֹן זַצַ"ל, וְקָבְעוּ אֶת זְמַן הַחֲתֻנָּה עַל י"א שְׁבָט[ג].

א. מוֹהֲרָא"ש בִּקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיִּתֵּן לוֹ אֶת הַשִּׁדּוּךְ הָרִאשׁוֹן, וְלֹא יִצְטָרֵךְ לַעֲבוֹר הַרְבֵּה שִׁדּוּכִים וְכוּ', וְאַף שֶׁרַבֵּנוּ אָמַר שֶׁלְּכָל אֶחָד יֵשׁ כַּמָּה זִוּוּגִים, בְּכָל זֹאת בִּקֵּשׁ שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לִרְאוֹתָם כְּלָל, רַק יֵצֵא יָדֵי חוֹבָה בְּזֶה שֶׁיְּדַבְּרוּ בַּבַּיִת וְכוּ', וְהוּא לֹא יִצְטָרֵךְ אֲפִלּוּ לָדַעַת מִזֶּה, רַק הַשִּׁדּוּךְ הָרִאשׁוֹן הַשַּׁיָּךְ לוֹ – יָבוֹא, וְלֹא עָשָׂה שׁוּם פְּעֻלָּה בַּעֲבוּר הַשִּׁדּוּךְ שֶׁלּוֹ רַק תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה, וְעָזַר לוֹ הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, שֶׁבָּא לוֹ בְּהֶסֵּחַ הַדַּעַת הַשִּׁדּוּךְ הָרִאשׁוֹן וְנִגְמַר בְּכִי טוֹב (שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק א', עַמּוּד קלא).

ב. "כְּשֶׁהָיִיתִי בָּחוּר, הָיָה לִי צַעַר גָּדוֹל – אֵיךְ אֶזְכֶּה לִמְצוֹא זִוּוּגִי? אַךְ הִרְבֵּיתִי בִּתְפִלָּה מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ, עַד שֶׁעָזָרְנִי הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ בְּרֹב רַחֲמָיו, וְעַכְשָׁו אֲנִי רוֹאֶה שֶׁאַדְּרַבָּה, אֵלּוּ הַתְּפִלּוֹת עָזְרוּ, שֶׁהִיא תִּהְיֶה לְעֶזֶר בְּכָל הָעִנְיָנִים" (אֲשֶׁר־בִּנַּחַל, חֵלֶק ח', מִכְתָּב תתמב).

ג. "כְּשֶׁהָיָה בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה רָצָה כְּבָר לְהִתְחַתֵּן, כִּי נוֹדַע לוֹ רְצוֹן רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁיֵּשׁ לְהִתְחַתֵּן בְּגִיל צָעִיר, וּבִקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ בְּכָל יוֹם עַל זֶה, וְנִדְמֶה הָיָה לוֹ שֶׁבְּוַדַּאי בְּשָׁנָה זוֹ יִמְצָא אֶת זִוּוּגוֹ, וְהִתְעַכֵּב וְנִמְשָׁךְ הַדָּבָר בְּמֶשֶׁךְ חָמֵשׁ שָׁנִים, שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם בִּקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ עַל זֶה, וְנִדְמֶה הָיָה לוֹ שֶׁבְּוַדַּאי עוֹד מְעַט יִוָּשַׁע, וְכָךְ הָיָה עַד גִּיל עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם בְּעֶרֶךְ, וּבְשָׁנִים אֵלּוּ לֹא נָפַל בְּדַעְתּוֹ כְּלָל, וְלֹא נִכְנַס בְּמַחְשַׁבְתּוֹ לִדְחֹק אֶת הַשָּׁעָה אוֹ לַעֲשׂוֹת פְּעֻלָּה כָּלְשֶׁהִי חוּץ מִתְּפִלָּה, וְאַדְּרַבָּה, רַק הוֹסִיף לְהַתְמִיד בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה, וּבִלָּה אֶת שְׁנוֹת בַּחֲרוּתוֹ בְּכָל טוּב אֲמִתִּי וְנִצְחִי" (שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק ב, עַמּוּד סג).

רלז.

הַקֹּשִׁי שֶׁלּוֹ מֵחֲמַת קְדֻשָּׁתוֹ - לְהִפָּגֵשׁ לְשִׁדּוּכִים

מוֹהֲרָא"ש סִפֵּר עַל הַקֹּשִׁי שֶׁלּוֹ לְהִפָּגֵשׁ לְמַטְּרַת שִׁדּוּכִים: "עִקַּר הַבְּעָיָה שֶׁלִּי שֶׁלֹּא הָיִיתִי יָכוֹל לָתֵת עֵצָה לְנַפְשִׁי, הָיָה, כְּשֶׁהֻצְרַכְתִּי לֵילֵךְ בִּשְׁבִיל שִׁדּוּךְ, כִּי כָּל הָעִנְיָן הָיָה מְאֹד מוּזָר בְּעֵינַי לְהִפָּגֵשׁ וּלְדַבֵּר עִם בַּחוּרָה וְכוּ', וּמַמָּשׁ בָּא לִי בְּקֹשִׁי גָּדוֹל, וְאָמַר לִי אָז מוֹהֲרָא"ש: "אִם הָיִיתָ רוֹאֶה תְּמוּנָה מִשִּׁמְחַת הַתְּנָאִים שֶׁלִּי אֵיךְ שֶׁאֲנִי עוֹמֵד לְיַד כַּלָּתִי... הָיִיתָ מֵבִין, וְאֵינִי יָכוֹל לְתָאֵר לְךָ אֶת מַה שֶּׁהִרְגַּשְׁתִּי בְּשָׁעָה שֶׁצִּלְמוּ אֶת הַתְּמוּנָה הַזֹּאת, וְרָצִיתִי מַמָּשׁ לִבְרֹחַ בְּכָל רֶגַע, כִּי כָּל הָעִנְיָן בָּא לִי קָשֶׁה מְאֹד".

רלח.

עֲצָתוֹ לִשְׁמֹר עַל הַקֶּשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא

"אֲבָל אַחַר־כָּךְ, עַל הַטֶּלֶפוֹן דִּבַּרְתִּי עִמָּהּ מִדֵּי פַּעַם, כִּי עַל הַטֶּלֶפוֹן לֹא הָיָה קָשֶׁה לִי, וְאַף אֶחָד לֹא יָדַע מִזֶּה (כִּי הָיוּ מְאֹד מִתְנַגְּדִים עַל זֶה, כְּדֶרֶךְ הַחֲסִידִים), אֲבָל אֲנִי עָשִׂיתִי אֶת זֶה כִּי שָׁמַעְתִּי אָז הֲמוֹן סִפּוּרִים מִשִּׁבִּירַת תְּנָאִים, וְגִטִּין, וּפֵרוּדִים וְכוּ', וּפָחַדְתִּי מִזֶּה, וְלָכֵן רָצִיתִי לַעֲשׂוֹת קֶשֶׁר חָזָק עִמָּהּ, וּבֶאֱמֶת הוֹעִיל לִי מְאֹד אַחַר־כָּךְ כְּשֶׁרָצוּ כַּמָּה מִבְּנֵי מִשְׁפַּחְתִּי לַעֲשׂוֹת פֵּרוּד בֵּינֵינוּ וּכְדִלְהַלָּן".

רלט.

הַתְּמָדָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה אַחַר הָאֵירוּסִין

אַף שֶׁהִצְטָעֵר מְאֹד עַל מִרְוָח הַזְּמַן הֶאָרֹךְ בֵּין הָאֵירוּסִין לַחֲתֻנָּה, אֲבָל כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיְתָה בְּרֵרָה אַחֶרֶת - לֹא נִשְׁבַּר כְּלָל, וְאַדְרַבָּה, הֵחֵל לְהַתְמִיד עוֹד יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהִתְמִיד עַד עַכְשָׁו, וּבִפְרָט שֶׁלָּמַד בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא הוּפְרַע מִשּׁוּם דָּבָר, וְלָכֵן נִצֵּל מְאֹד אֶת הַשְּׁמוֹנָה חֳדָשִׁים הָאֵלּוּ, וְלָמַד אָז בְּהַתְמָדָה גְּדוֹלָה יוֹצֵאת מִן הַכְּלָל, וּתְהִלָּה לָאֵל, לֹא הָיְתָה לוֹ שַׁיָּכוּת עִם אַף אֶחָד, רַק הִתְמִיד הַרְבֵּה בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, בְּהִתְבּוֹדְדוּת, בִּגְמָרָא וּבְשֻׁלְחָן־עָרוּךְ, גַּם הָיָה רָגִיל לִלְמֹד זֹהַר בְּהַצְנֵעַ, כִּי קִבֵּל תְּשׁוּקָה עֲצוּמָה לִהְיוֹת רָגִיל

בְּלִמּוּד הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, מֵאָז שֶׁפָּגַשׁ אֶת הָרַב הֶחָסִיד ר' בִּנְיָמִין זְאֵב חֶשִׁין זַ"ל, שֶׁהָיָה בָּקִי מְאֹד בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, וְהוּא לָמַד מִמֶּנּוּ לְהַתְמִיד בְּלִמּוּד נִפְלָא זֶה[ד].

ד. רְאֵה לְעֵיל בְּסִימָן רד.

שְׁנַת תשכ״ב

רמ.

בֵּית צַדִּיקִים יַעֲמֹד

בְּיוֹם י״א שְׁבָט בְּשָׁנָה זוֹ – הִתְחַתֵּן מוֹהַרָא״ש, וּבַחֲפָּה הִשְׁתַּתֵּף רֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה הַגָּאוֹן רַבִּי מֹשֶׁה פַיְינְשְׁטֵיין זי״ע, שֶׁנִּשְׁאַר גַּם בְּשִׂמְחַת הַחֲתֻנָּה מֵחֲמַת הַהַעֲרָכָה הַגְּדוֹלָה שֶׁהָיְתָה לוֹ לְמוֹהַרָא״ש, כִּי כַּאֲשֶׁר נִגַּשׁ אֵלָיו מוֹהַרָא״ש וְהוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא הִתְאָרֵס – בִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיּוֹדִיעֶנּוּ עַל הַחֲתֻנָּה, כִּי רוֹצֶה לְהִשְׁתַּתֵּף בָּהּ. וְאָמַר מוֹהַרָא״ש, שֶׁהוּא הִתְבַּיֵּשׁ לְהַטְרִיחַ אֶת שַׂר הַתּוֹרָה, סֵפֶר תּוֹרָה חַי! שֶׁיָּבוֹא לַחֲתֻנָּה, וִיבַזְבֵּז זְמַנּוֹ הַיָּקָר וְהַקָּדוֹשׁ, אֲבָל הוּא הִבִּיעַ רְצוֹנוֹ לְהִשְׁתַּתֵּף... וְגַם כְּשֶׁרָצָה מוֹהַרָא״ש לְאַרְגֵּן רֶכֶב שֶׁיָּבוֹאוּ לָקַחַת אוֹתוֹ – סֵרַב, וּבָא בְּכֹחוֹת עַצְמוֹ.

רמא.

הַקְדָּמָה לְעִנְיַן הַזְּמַנַּת הָרַבִּי לְנִשּׂוּאֵי מוֹהַרָא״ש

בִּרְכַּת הַ'דְּבָרִי יוֹאֵל' לְאָחִיו רַבִּי בִּנְיָמִין לְזִוּוּג הָגוּן

מוֹהַרָא״ש סִפֵּר, שֶׁלְּאָחִיו הַגָּדוֹל הַגָּאוֹן רַבִּי בִּנְיָמִין זַ״ל הָלַךְ הַשִּׁדּוּךְ מְאֹד קָשֶׁה, וּכְבָר הָיָה בְּגִיל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אוֹ יוֹתֵר, וְאָבִיו זַ״ל הָיָה כַּמָּה פְּעָמִים אֵצֶל רַבּוֹ הָרַב הַקָּדוֹשׁ מִסַּאטְמָאר זַצַ״ל, לְהַזְכִּיר אוֹתוֹ וַעֲדַיִן לֹא עָלָה בְּיָדוֹ זִוּוּג הָגוּן, וּפַעַם בִּקֵּשׁ בְּרָכָה מֵאֶחָד הָאַדְמוֹרִי״ם, אֲשֶׁר יָעַץ לוֹ שֶׁיִּסַּע לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל.

וְאַחַר־כָּךְ הָיָה אָבִיו עוֹד הַפַּעַם אֵצֶל הָרַב הַקָּדוֹשׁ מִסַּאטְמָאר, וְסִפֵּר לוֹ שֶׁהָיָה אֵצֶל הָרַב הַנַּ"ל וְיָעַץ לוֹ כַּנַּ"ל. וְהִנִּיחַ הָרַב הַקָּדוֹשׁ מִסַּאטְמָאר אֶת פָּנָיו בְּתוֹךְ יָדוֹ [כְּמוֹ שֶׁהָיָה דַּרְכּוֹ לַעֲשׂוֹת הַרְבֵּה אַחֲרֵי שֶׁהוֹרִיד הַמִּשְׁקָפַיִם], וְאַחַר־כָּךְ עָנָה וְאָמַר לוֹ "אַזוֹי הָאט עֶר גֶעזָאגְט?! אַזוֹי הָאט עֶר גֶעזָאגְט!? בְּלַייב דָּא, בְּלַייב דָּא... [כָּךְ אָמַר לְךָ? הִשָּׁאֵר כָּאן... הִשָּׁאֵר כָּאן...], וּלְאַחַר זְמַן לֹא רַב, מָצָא אָחִיו אֶת זִוּוּגוֹ, שֶׁהָיָה שִׁדּוּךְ הָגוּן בְּיוֹתֵר, וְנַעֲשָׂה חֲתָנוֹ שֶׁל הָאַדְמוֹ"ר רַבִּי אַהֲרֹן־מֹשֶׁה מֵחוּסְט זַצַ"ל.

רמב.

הָרַבִּי אֵינוֹ מִשְׁתַּתֵּף רַק בְּנִשּׂוּאֵי קְרוֹבָיו

כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַחֲתֻנָּה שֶׁל אֲחִי מוֹהַרָא"ש – רַבִּי בִּנְיָמִין, הִזְמִין אָבִיו זַ"ל אֶת רַבּוֹ - הָרַבִּי מִסַּאטְמָאר לְהִשְׁתַּתֵּף בְּשִׂמְחַת הַחֲתֻנָּה, אֲבָל כֵּיוָן שֶׁנָּהַג שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּתֵּף בְּאַף חֲתֻנָּה רַק שֶׁל מִשְׁפַּחְתּוֹ הַמְּאֹד קְרוֹבָה - אָמַר לוֹ שֶׁלֹּא יָכוֹל לָבֹא, אֲבָל יָבֹא לְשִׂמְחַת הַ'שֶׁבַע־בְּרָכוֹת', וּכְשֶׁרָאָה אָבִיו שֶׁהוּא נֶחְרָץ בְּדַעְתּוֹ הַקְּדוֹשָׁה - לֹא הִפְצִיר בּוֹ עוֹד רַק קִבֵּל אֶת רְצוֹנוֹ.

רמג.

בִּרְכַּת הַ'דִּבְרֵי יוֹאֵל' לְמוֹהַרָא"ש עַל מְצִיאַת זִוּוּגוֹ

בְּיוֹם הַשֶּׁבַע־בְּרָכוֹת שָׁלַח אָבִיו אֶת מוֹהַרָא"ש, לְהַזְמִין אֶת הָרַבִּי לְהִשְׁתַּתֵּף בְּשִׂמְחַת שֶׁבַע בְּרָכוֹת, עִם יְהוּדֵי שֶׁהִסְכִּים לְהָבִיא בִּמְכוֹנִיתוֹ, וְעָלָה מוֹהַרָא"ש לְבֵית הָרַבִּי, וְאָמַר שֶׁבָּא לְהָבִיאוֹ לְשֶׁבַע־בְּרָכוֹת, וְשָׁאַל הָרַבִּי, בִּקְרִיצַת עַיִן: דּוּ בִּיסְט דֶּער חָתָן? (הַאַתָּה הֶחָתָן?) וְעָנָה לוֹ מוֹהַרָא"ש לֹא, רַק אָחִיו שֶׁל הֶחָתָן, וְהֵגִיב הָרַבִּי: "נוּ, בַּאלְד וֶוועסְטוּ זַיין אַ חָתָן"... (עוֹד מְעַט תִּהְיֶה חָתָן...), וְכֵן הָיָה, שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁנָה גַּם הוּא זָכָה לִמְצוֹא זִוּוּגוֹ, [גַּם אָז אָמַר לוֹ הָרַבִּי: "דּוּ בִּיסְט שׁוֹין דֶּער פֶּערְדֶע דּוֹר בַּיי מִיר" (אַתָּה כְּבָר הַדּוֹר הָרְבִיעִי אֶצְלִי) כִּי גַּם זְקֵנוֹ־רַבָּה לְעֵת זִקְנָתוֹ הָיָה פַּעַם אֵצֶל הָרַבִּי בְּשַׁבָּת בִּהְיוֹתוֹ אַבְרֵךְ בְּעִיר אוֹרְשִׁיוָוא.

רמד.

אי נְעִימוּת שֶׁנִּגְרְמָה מֵהַזְּמָנוֹת הָרַבִּי לַחֲתֻנּוֹת

וְהִנֵּה בַּתְּקוּפָה שֶׁבֵּין נִשּׂוּאֵי אֲחִי מוֹהֲרָא״ש, לְבֵין נִשּׂוּאֵי מוֹהֲרָא״ש בְּעַצְמוֹ, הִשִּׂיא רַב אֶחָד אֶת בְּנוֹ, וְהִזְמִין אֶת הָרַבִּי לַחֲתֻנָּה, שֶׁהִסְכִּים וּבָא לְהִשְׁתַּתֵּף בָּהּ, וְנֶחְלְשָׁה דַּעַת אֲבִי מוֹהֲרָא״ש לָמָּה אֶצְלוֹ סֵרַב וְאֵצֶל הַהוּא הִסְכִּים, וְלָכֵן כְּשֶׁהִגִּיעָה עֵת דּוֹדִים שֶׁל מוֹהֲרָא״ש, הִתְעַקֵּשׁ שֶׁהָרַבִּי כֵּן יָבוֹא לַחֲתֻנָּה, וּכְשֶׁעָנָה: ״הֲלֹא אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁאֵינִי הוֹלֵךְ לְאַף חֲתֻנָּה״, [כִּי כֵּן הָיְתָה הָאֱמֶת שֶׁבַּשָּׁנִים הָאַחֲרוֹנוֹת חָדַל מִלְּהִשְׁתַּתֵּף בַּחֲתֻנּוֹת, מֵחֲמַת מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה, שֶׁקִּבֵּל בִּזָּיוֹן גָּדוֹל אֵצֶל חֲתֻנָּה אַחַת, וְרַק בְּשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת הִשְׁתַּתֵּף בְּכָל חֲתֻנָּה מַמָּשׁ], הֵגִיב אָבִיו: ״הֲלֹא הֲלַכְתֶּם אֶל הָרַב פְּלוֹנִי כְּשֶׁהִתְחַתֵּן בְּנוֹ!״

אוֹ אָז הִשְׁתַּנְּתָה צוּרָתוֹ שֶׁל הָרַבִּי לְגַמְרֵי, מַמָּשׁ אָזַל סוּמְקָא וְאָתֵי חִיוָּרָא, וְהִזְדַּעֵק: ״אוֹי! יָדַעְתִּי שֶׁתִּהְיֶינָה לִי צָרוֹת מִזֶּה, יָדַעְתִּי״... הַתְּנוּעוֹת שֶׁל הָרַב הַקָּדוֹשׁ הַנַּ״ל הָיוּ מְאֹד אֲיֻמּוֹת, וְהוֹרִיד הַמִּשְׁקָפַיִם כַּמָּה פְּעָמִים וְשָׂם פָּנָיו בְּתוֹךְ יָדָיו כְּדַרְכּוֹ, וְחָזַר שׁוּב וְשׁוּב: ״יָדַעְתִּי, יָדַעְתִּי״... אָמַר לוֹ אָבִיו: ״אֲנִי מְבַקֵּשׁ בְּכָל זֹאת, שֶׁהָרַבִּי יָבֹא לַחֲתֻנָּה[א]״, אֲבָל הָרַב מִסַּאטְמָאר הִתְעַקֵּשׁ וְאָמַר לוֹ: ״אַתָּה יוֹדֵעַ מַה? אֲנִי אָבוֹא לַשֶּׁבַע־בְּרָכוֹת״, וְחָזַר וְאָמַר כַּמָּה פְּעָמִים: ״אִיךְ וֶועל קוּמֶען אוּיף דֶער שֶׁבַע בְּרָכוֹת״... [אָבֹא לְשֶׁבַע־בְּרָכוֹת] אֲבָל אָבִיו לֹא נָחָה דַּעְתּוֹ מִזֶּה[ב]. וְהָלַךְ מִשָּׁם בְּיַחַד עִם בְּנוֹ מוֹהֲרָא״ש בַּחֲלִישׁוּת־הַדַּעַת גְּדוֹלָה מְאֹד...

א. בִּבְנוֹ הָרִאשׁוֹן ר׳ בִּנְיָמִין לֹא הִתְעַקֵּשׁ, כִּי יָדַע מִמִּנְהָגוֹ הַנַּ״ל אֲבָל כְּשֶׁרָאָה, שֶׁהָלַךְ לְנִשּׂוּאֵי בֶּן הָרַב הָאַחֵר, וְאָבִיו הֶחְשִׁיב אֶת אוֹתוֹ הָרַב לְצָבוּעַ, כִּי מִלִּפְנֵי זֶה הָיָה הוּא חָבֵר בְּאִרְגּוּן שֶׁהָרַבִּי הָיָה מִתְנַגֵּד לוֹ מְאֹד, וְהוּא גַּם דִּבֵּר סָרָה עַל הָרַב מִסַּאטְמָאר וְכוּ׳, וּפִתְאֹם נִתְהַפֵּךְ, וְלֹא יִגָּרַע הוּא שֶׁהָיָה רֹאשׁ יְשִׁיבָה בִּישִׁיבָתוֹ ה׳ שָׁנִים וְתַלְמִיד מָבְהָק מִצְּעִירוּתוֹ וְכוּ׳.

ב. וְאָמַר לִי אָז מוֹהֲרָא״ש, שֶׁעָלֵינוּ לָדַעַת, שֶׁבְּדֶרֶךְ כְּלָל, עִם רַבִּי אָסוּר לְהִתְנַהֵג כָּךְ, כִּי אָסוּר לְהִתְעַקֵּשׁ נֶגֶד רַבּוֹ וּלְהִתְעָרֵב בִּדְבָרָיו וְעִנְיָנָיו, אֲבָל אָבִיו הָיָה אִישׁ תַּקִּיף מְאֹד כַּיָּדוּעַ, וְלָכֵן לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִתְאַפֵּק.

וְהִתְבַּטֵּא מוֹהֲרָא"ש, שֶׁהוּא לֹא הִתְעַנְיֵן כְּלָל בִּדְבָרִים כָּאֵלּוּ אָז, וְאַחַת הִיא לוֹ אִם יִזְכֶּה לַכָּבוֹד הַזֶּה אִם לָאו, כִּי הָיָה דָּבוּק וְשָׁקוּעַ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ לְגַמְרֵי, וְלֹא אִכְפַּת לוֹ כָּל הָעִנְיָן כְּלָל. וְכֵן הָוָה, שֶׁהָרַבִּי לֹא בָא לַחֲתֻנָּה. וְנִגְמַר הָעִנְיָן. וְאַחַר־כָּךְ שָׁלַח הָרַב מִסַּאטְמֶאר שְׁלִיחִים לְפַיְּסוֹ וְנִתְפַּיֵּס.

רמה.

כִּשְׁגָגָה הַיּוֹצֵאת מִפִּי הַשַּׁלִּיט...

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁמֵּאָז כְּבָר הִרְגִּישׁ שֶׁהָיְתָה קְפֵדָה שֶׁל הָרַבִּי עַל הַשִּׁדּוּךְ שֶׁלּוֹ [מַה שֶּׁסָּבַל בַּתְּחִלָּה הַרְבֵּה מְרִירוּת וּבִזְיוֹנוֹת, כַּיָּדוּעַ] אֲבָל עַל־יְדֵי תְּפִלָּה הִמְתִּיק וְהָפַךְ אֶת הַכֹּל... וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁמִּיָּד אַחַר חֲתֻנָּתוֹ נִכְנַס אֶחָד מִקְּרוֹבָיו לָרַבִּי עִם קְוִיטֶל, וְדִבֵּר סָרָה בְּמוֹהֲרָא"ש עַל הִתְקָרְבוּתוֹ לְרַבֵּנוּ זַ"ל וְעִסְקוֹ הָרַב בְּעִנְיָנוֹ וְכוּ', אַחַר תְּקוּפָה כְּשֶׁנִּכְנַס אָבִיו עִם קְוִיטֶל לְרַבּוֹ בִּשְׁבִיל לְהַזְכִּיר אֶת בְּנוֹ מוֹהֲרָא"ש וְזוּגָתוֹ שֶׁעֲדַיִן לֹא נִפְקְדוּ בְּזֶרַע־שֶׁל־קַיָּמָא (קָרוֹב לִשְׁנָתַיִם אַחֲרֵי הַחֲתֻנָּה), כְּשֶׁלָּקַח הָרַבִּי אֶת הַקְוִויטֶל הִסְתַּכֵּל בּוֹ הַרְבֵּה, שָׁאַל בִּפְלִיאָה: "זֵיי לֶעבֶּן נָאך צוּזַאמֶען...?!" (וְכִי עֲדַיִין הֵם גָּרִים בְּיַחַד?) [גַּם מִזֶּה יָדַע מוֹהֲרָא"ש שֶׁהָיְתָה לוֹ הַקְפָּדָה עַל הַשִּׁדּוּךְ שֶׁלּוֹ], וְאָבִיו הִצְטַעֵר מְאֹד, כִּי חָשַׁשׁ שֶׁהָרַבִּי קִבֵּל אֶת דְּבָרָיו שֶׁל הַלָּה, וְנֶחְלְשָׁה דַּעְתּוֹ מְאֹד.

רמו.

בִּשְׁבַח נָאֱמָנוּת הֶחָסִיד וְהַתַּלְמִיד לְרַבּוֹ

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן, חָשׁוּב לְצַיֵּן כִּי אָבִיו הָיָה כֵּן מְבֻטָּל לְגַמְרֵי לְרַבּוֹ הַקָּדוֹשׁ, וּמָסַר נַפְשׁוֹ כָּל יָמָיו בַּעֲבוּרוֹ בְּאַהֲבָה גְּדוֹלָה, וּבִפְרָט כְּשֶׁהָיָה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וְעָמַד בְּרֹאשׁוּת יְשִׁיבָתוֹ שֶׁל הָרַבִּי מִסַּאטְמֶאר בִּירוּשָׁלַיִם, וּמֵרֹב דֹּחַק לֹא הָיָה יָכוֹל הָרַבִּי לְשַׁלֵּם אֲפִלּוּ פְּרוּטָה אַחַת לְפוֹרְטָה, וּבְכָל זֹאת אָבִיו מָסַר נַפְשׁוֹ לֶאֱסֹף בִּשְׁבִילוֹ כֶּסֶף וְכוּ', וּפַעַם נִגַּשׁ אֶל אֶחָד מִנִּקְיֵי

הַדַּעַת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם - שֶׁהָיָה מְקֹרָב לָרַבִּי מִסַּאטְמָאר, וְהָיָה נִקְרָא חֲסִידוֹ, וּבִקֵּשׁ שֶׁיַּלְוֶה כֶּסֶף לָרַבִּי, וּבִקֵּשׁ הֶחָסִיד מִמֶּנּוּ מַשְׁכּוֹן [מַה שֶּׁזֶּה הָיָה דְּבַר תֵּימָה לְבַקֵּשׁ מִצַּדִּיק כָּזֶה מַשְׁכּוֹן, וְהֶצְרֵךְ לְמַשְׁכֵּן הַתַּכְשִׁיטִים שֶׁל הָרַבָּנִית וְכוּ', הָעִקָּר שֶׁתִּהְיֶה הַרְוָחָה לְנֶפֶשׁ צַדִּיק, וְיֵשׁ בָּזֶה הַרְבֵּה סִפּוּרִים וְאֵין כָּאן מְקוֹמוֹ לְהַאֲרִיךְ].

וְכֵן קַיֶּמֶת עֵדוּת עַל נֶאֱמָנוּתוֹ לְרַבּוֹ, בְּסֵפֶר 'אִגְּרוֹת מַהֲרִי"ט' (מִכְּתָבֵי הַ'דִּבְרֵי יוֹאֵל' מִסַּאטְמָאר זי"ע, אִגֶּרֶת כה), בְּמִכְתָּב לְר' פִּישֶׁל פֶעלְדְמַאן, כּוֹתֵב הָרַב הַקָּדוֹשׁ וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: "בְּעֵת הֱיוֹתוֹ פֹּה דִּבַּרְנוּ בַּאֲרִיכוּת אוֹדוֹת הָעִנְיָן שֶׁל הַפְּלֵטִים, וְיַעַן שֶׁהַדֹּחַק הוּא בְּכָל יוֹם יוֹתֵר, דּוּחֲקָא בָּתַר דּוּחֲקָא, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין בְּאֵיזֶה אֹפֶן לְנַהֵל הַדָּבָר לְהָלְאָה, אֲבָל יִכְאַב כָּל לֵב אִישׁ יִשְׂרָאֵל לְבַטֵּל דָּבָר גָּדוֹל וְחוֹב קָדוֹשׁ כָּזֶה, אֲשֶׁר אֵין לְמַעְלָה הֵימֶנּוּ. וְלָכֵן נוֹסֵעַ בִּשְׁלִיחוּת מִצְוָה רַבָּה, הֲלוֹא הוּא יְדִידֵנוּ הָרַב הַגָּאוֹן וְכוּ', מוֹרֵנוּ הָרַב רַבִּי מְנַחֵם זְאֵב שִׁיק שְׁלִיטָ"א - הַדַּיָּן וּמוֹרֶה־צֶדֶק דִּקְהִלָּה־קְדוֹשָׁה טאַקַאי יְצַ"ו, וַאֲקַוֶּה כִּי יִמְסֹר לְיָדוֹ בְּלִי אִחוּר מִכָּל הַמִּשְׁפָּחָה תְּרוּמָה הֲגוּנָה כָּרָאוּי לְעִנְיָן נָחוּץ כָּזֶה"...

רמז.

דִּרְבּוּן הָרַבִּי מִסַּאטְמָאר לְלִמּוּד לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן

סִפֵּר מוֹהַרָא"ש[ג]: כְּשֶׁהָיִיתִי פַּעַם עִם אָבִי מוֹרִי אֵצֶל הָרַב הַקָּדוֹשׁ מִסַּאטְמָאר זי"ע, וְאָבִי סִפֵּר לוֹ שֶׁאֲנִי לוֹמֵד 'לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן', אָמַר בְּאַנְפִּין נְהוֹרִין: לֶערְן, לֶערְן עֶס וֶועט דִּיר נִישְׁט שַׁאטֶן, [לְמַד, לְמַד בָּזֶה, זֶה רַק יוֹעִיל לְךָ!].

רמח.

כַּוָּנָה נוֹרָאָה בְּעֵת הָאוֹיפְרוּף

סִפֵּר מוֹהַרָא"ש, כַּאֲשֶׁר עָלִיתִי לְתוֹרָה בַּשַּׁבָּת הָאוֹיפְרוּף (עֲלִיַּת

ג. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ע, מִכְתָּב יד־תתקצב.

הֶחָתָן לַתּוֹרָה) – כִּוַּנְתִּי בְּשָׁעָה שֶׁזָּרְקוּ עָלַי אֶת הַפֶּעקַאלַאך (שַׁקִּיּוֹת הַמַּמְתַּקִּים לַיְלָדִים) – שֶׁאִם נִתְחַיַּבְתִּי סְקִילָה, שֶׁיִּהְיֶה נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ אֲנִי נִסְקָל בְּבֵית־דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם, וְכִסִּיתִי אֶת פָּנַי עִם הַטַּלִּית, וְהָיְתָה לִי הִתְבּוֹדְדוּת אָז; וְעַד שֶׁאָמְרוּ לִי שֶׁכְּבָר סִימוּ לְהַשְׁלִיךְ – לֹא גִּלִּיתִי פָּנַי".

רמט.

אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לַחֲתֻנָּה בִּדְבֵקוּת

בְּכָל הַחֲתֻנָּה הָיָה שָׁרוּי מוֹהַרָא"ש בִּדְבֵקוּת עִלָּאִית, וְהָיָה מְיַחֵד יִחוּדִים קְדוֹשִׁים, בְּמַהֲלַךְ הָרִקּוּדִים וְהַמִּצְוָה טַאנְץ, כְּמוֹ שֶׁגִּלָּה כַּעֲבוֹר שָׁנִים רַבּוֹת בְּעֵת שֶׁהָיָה מְדַבֵּר עִם חֲתָנִים צְעִירִים לִפְנֵי חֲתֻנָּתָם [רְאֵה לְקַמָּן[ד]].

רנ.

מִתְעַקֵּשׁ שֶׁיְּכַבְּדוּ אֶת ר' יִצְחָק מֶענְדֶל בַּחֲתֻנָּה

בַּחֲתֻנָּה אֵרַע דָּבָר שֶׁגָּרַם לְאֵיזוֹ תְּסִיסָה עַל הִתְקָרְבוּתוֹ לְרַבֵּנוּ זַ"ל, מוֹהַרָא"ש הִתְנָה מִקֹּדֶם שֶׁיְּכַבְּדוּ בַּחֲתוּנָתוֹ אֶת זְקַן אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁבְּאוֹתוֹ דּוֹר – ר' יִצְחָק מֶענְדֶל זַ"ל[ה], וּבִקֵּשׁ שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ אֵיזֶה כִּבּוּד, אוֹ בְּרָכָה בַּחֻפָּה, אוֹ בְּרָכָה בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וְכוּ', וּבְמִצִּיאוּת לֹא שָׁתוּ לֵב לָזֶה כְּלָל, וְהִתְעַלְּמוּ מִנּוֹכְחוּתוֹ שֶׁל ר' יִצְחָק מֶענְדֶל, וְכֵיוָן שֶׁרָאָה מוֹהַרָא"ש זֹאת, בַּבְּרָכָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל הַבְּרָכוֹת לְאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, קָם מֵעַצְמוֹ, וְאַף שֶׁהָיָה הֶחָתָן וְאֵין זֶה נָאֶה וְכוּ', לֹא הִשְׁגִּיחַ עַל כְּלוּם, וּפָשׁוּט לָקַח אֶת הַכּוֹס וְהִנִּיחוֹ לְיַד ר' יִצְחָק מֶענְדֶל שֶׁיְּבָרֵךְ הַבְּרָכָה אַחֲרִיתָא, וְכַאֲשֶׁר רָאָה זֹאת אֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת זוּגָתוֹ, הֵחֵל כְּבָר לְמָחֳרָת, בְּעִצּוּמָם שֶׁל הַשֶּׁבַע־בְּרָכוֹת לְהָסִית אֶת כֻּלָּם כְּנֶגֶד הִתְקָרְבוּתוֹ שֶׁל מוֹהַרָא"ש לַחֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב.

ד. סִימָנִים תשכ – תשכב.

ה. רְאֵה אוֹדוֹתָיו לְעֵיל סִימָן קנח.

רנא.

מְנִיעוֹת עֲצוּמוֹת מִיָּד אַחַר הַחֲתֻנָּה

וְכֹה סִפֵּר מוֹהֲרָא״ש: ״תֵּכֶף אַחַר הַחֲתֻנָּה גַּרְתִּי בְּדִירָה מִשֶּׁל עַצְמִי, [מִסְפַּר בַּיִת 1529 בִּרְחוֹב 42], וּבְאֶמְצַע הַשֶּׁבַע־בְּרָכוֹת, כְּבָר הִתְחִיל אֶחָד מֵהַמִּשְׁפָּחָה לַעֲשׂוֹת לִי צָרוֹת שֶׁאֶעֱזֹב אֶת בְּרֶסְלֶב וְכוּ׳, וְנָהַג בְּטִפְּשׁוּת גְּדוֹלָה, כִּי עִם בְּרוֹגֶז לֹא פּוֹעֲלִים, אֲבָל עָבַר עָלָיו הַרְבֵּה בַּחַיִּים[ו], וְהִתְרַגֵּל לְחַיֵּי קְטָטָה וּמְרִיבָה, וּבְאֶמְצַע הַשֶּׁבַע־בְּרָכוֹת בָּא לְבֵיתִי, וְאָמַר לְאִשְׁתִּי, בְּפָנַי – שֶׁתִּתְגָּרֵשׁ מִמֶּנִּי[ז]...

רנב.

נֵס הַהַצָּלָה מִגְּזֵרַת הַגִּיּוֹס לַצָּבָא הָאַמֶּרִיקָאִי

וּמִיָּד בִּהְיוֹתוֹ חָתָן יוֹצֵא מֵחֻפָּתוֹ הָיָה דָּבוּק מְאֹד בַּתּוֹרָה יוֹמָם וָלַיְלָה, וְלֹא הִפְסִיק מִלִּלְמֹד וּמִלַּעֲשׂוֹת אֶת שֶׁלּוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ.

זְמַן־מַה אַחַר חֲתֻנָּתוֹ, כְּשֶׁלָּמַד בְּכוֹלֵל ׳תִּפְאֶרֶת־יְרוּשָׁלַיִם׳, הֻצְרַךְ לְקַבֵּל פְּטוּר מֵהַצָּבָא הָאַמֶּרִיקָאִי, אֲבָל מִשּׁוּם־מַה נִשְׁמַט שְׁמוֹ מֵרִשּׁוּם הַנְהָלַת הַיְּשִׁיבָה לִפְטוּר כּוֹלֵל. וְהִנֵּה הוּא מְקַבֵּל צַו הַזְּמָנָה לִבְדִיקוֹת רְפוּאִיּוֹת שֶׁלִּפְנֵי גִּיּוּס, וּבַצַּר לוֹ מִהֵר לְבָרֵר אֵצֶל הַהַנְהָלָה, לָמָּה אֵינוֹ נִכְלָל בַּפְּטוּר, הֵם נִדְהֲמוּ מֵהַטָּעוּת, וּמִישֶׁהוּ בַּהַנְהָלָה נִסָּה לְהַרְגִּיעוֹ שֶׁאִם חָלִילָה יִצְטָרֵךְ לְהִתְיַצֵּב בְּפֹעַל, הֵם יַעֲשׂוּ הַכֹּל כְּדֵי לִמְנֹעַ זֹאת. אַךְ מוֹהֲרָא״ש לֹא שָׂת לִבּוֹ לְדִבְרֵי הַנִּחוּם, בְּהַכִּירוֹ אֶת הַנּוֹקְשׁוּת שֶׁל הַחֹק הָאַמֶּרִיקָאִי, וְלִבּוֹ נִשְׁבַּר בְּקִרְבּוֹ. הַתּוֹר לְהִתְיַצְּבוּת נִקְבַּע בְּדִיּוּק לְיוֹם עֶרֶב שְׁבִיעִי שֶׁל

ו. הוּא גַּם לָעַג לְמוֹהֲרָא״ש אַחֲרֵי חֲתֻנָּתוֹ וְצָחַק מֵהַסֵּדֶר־דֶּרֶךְ־הַלִּמּוּד וְכוּ׳, וּמוֹהֲרָא״ש נָקַשׁ עַל אֲרוֹנוֹ כְּשֶׁנִּפְטַר: ״נוּ, מִי צוֹדֵק עַכְשָׁו?״.

ז. עַד כָּאן סִפֵּר לִי מוֹהֲרָא״ש יוֹם א׳ פָּרָשַׁת מִשְׁפָּטִים תשמ״ג. וְנִתְבַּלְבֵּל הַדָּבָר בְּאֶמְצַע הַסִּפּוּר, כִּי פִּתְאֹם נִשְׁמַע קוֹל קְטָטָה בֵּין אֲנָשִׁים בַּחוּץ וּמִהֵר מוֹהֲרָא״ש לָצֵאת הַחוּצָה לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, וְכוּ׳, וְכוּ׳. וְכָכָה נִתְבַּלְבֵּל הַסִּפּוּר הַנִּפְלָא הַנַּ״ל, יְזַכְּנוּ הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ לִשְׁמֹעַ הַהֶמְשֵׁךְ כָּל דָּבָר בְּדִיּוּק.

פֶּסַח, וְהִתְפַּלֵּל הַרְבֵּה הַרְבֵּה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּנָּצֵל מִתַּחַת יָדָם וְשֶׁיִּפְטְרוּהוּ לְשָׁלוֹם.

כְּשֶׁהִגִּיעַ הַיּוֹם הַמְּיֻעָד, הִתְיַצֵּב שָׁם בְּשָׁעָה מֻקְדֶּמֶת כַּנִּדְרָשׁ, וְהָיָה זֶה עוֹד קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם וְלִפְנֵי הַיְּכֹלֶת לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית וּמוּסָף וְכוּ׳, וְנִדְהָם לְגַלּוֹת שֶׁהוּא יְהוּדִי דָּתִי יָחִיד בֵּין כִּשְׁבַע מֵאוֹת גּוֹיִם. בְּחַסְדֵי הַשֵּׁם מִיָּד עָלָה בְּלִבּוֹ רַעְיוֹן לְפַזֵּר אֶת פֵּאוֹתָיו וּלְקַמֵּט אֶת כּוֹבָעוֹ, פְּעֻלָּה שֶׁגָּרְמָה לְפֶרֶץ צְחוֹק בִּקְהַל הַנּוֹכְחִים, הַמְמֻנֶּה עַל הַסֵּדֶר הַנָּבוֹךְ, הוֹשִׁיבוֹ בְּפִנָּה בּוֹדֶדֶת, כְּדֵי שֶׁהַקּוֹלְנִיּוּת לֹא תְּפֵר אֶת הַסֵּדֶר, שָׁם נִשְׁעַן עַל הַקִּיר, וְהִרְבָּה לְהִתְבּוֹדֵד לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בְּלֵב נִשְׁבָּר מְאֹד שֶׁיַּצִּיל אוֹתוֹ מִשָּׁם וְגַם הִתְפַּלֵּל אָז תְּפִלַּת שַׁחֲרִית בַּאֲרִיכוּת נִפְלָאָה וּבְכַוָּנָה עֲצוּמָה, כִּי קָדוֹשׁ הַיּוֹם לַאֲדֹנֵינוּ.

אַחֲרֵי הַמְּתָנָה מְמֻשֶּׁכֶת מוֹרֶטֶת עֲצַבִּים, מְלֵאַת הוֹדָעוֹת וְהַדְרָכוֹת שֶׁאֵין לָהֶן תַּכְלִית וְתִכְלָה, נִגְּשׁוּ סוֹף סוֹף לִמְלֶאכֶת בְּדִיקַת הַגּוּף וּלְכָל חוּשׁ הָיָה רוֹפֵא מְיֻחָד, וּפִתְאֹם נֶחֱלָה מְאֹד וְהִתְחִיל דָּמוֹ לִרְתֹּחַ מְאֹד, וְהִרְגִּישׁ אֵיךְ שֶׁכָּל גּוּפוֹ מַמָּשׁ מִזְדַּעְזֵעַ וְגַם מוֹחוֹ וְכוּ׳, וְעָשׂוּ לוֹ בְּדִיקַת דַּם, וְכָל הָרוֹפְאִים הִסְכִּימוּ פֶּה אֶחָד שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְשָׁרֵת בַּצָּבָא, וּפָטְרוּ אוֹתוֹ לַחֲלוּטִין, וְאָמַר, שֶׁזֶּה הָיָה נֵס מַמָּשׁ.

וְנֶחֱלָה אָז מְאֹד כָּל־כָּךְ שֶׁכִּמְעַט לֹא הָיָה לוֹ כֹּחַ לַחֲזֹר הַבַּיְתָה, וְהָיָה אָז כִּשְׁעָתַיִם לִפְנֵי הִתְקַדֵּשׁ הֶחָג, וּבְחַסְדֵי הַשֵּׁם הִתְאַמֵּץ לִנְסֹעַ עִם הָרַכֶּבֶת עַד סָמוּךְ לְבֵיתוֹ, אֲבָל בִּמְצִיאוּת צָנַח לְתוֹךְ מִטָּה בְּבֵית אָבִיו שֶׁהָיָה פָּחוֹת רָחוֹק מִבֵּיתוֹ, וְכָךְ שָׁכַב יוֹמַיִם רְצוּפִים בְּחֹלִי כָּבֵד וּפְלִאִי, וְהִנֵּה בְּנֵס גָּלוּי בְּלִי שׁוּם פֵּשֶׁר הַנִּרְאֶה לָעַיִן, בַּחֲלֹף חַג שְׁבִיעִי וְאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח, הִבְרִיא בְּפִתְאוֹמִיּוּת, וְהִרְגִּישׁ כְּאַחַד הָאָדָם וּמַמָּשׁ לֹא הָיָה נִכָּר עָלָיו שׁוּם סִימָן שֶׁל

חוֹלִי, וְהָיָה כָּל הַדָּבָר בְּדֶרֶךְ נִסִּית מַמָּשׁ, כִּי מֵעוֹלָם לֹא הָיָה חַלָּשׁ כָּל־כָּךְ, וְהָיָה בְּדֶרֶךְ כְּלָל בָּרִיא מְאֹד, חַסְדֵי ה' כִּי לֹא תָמְנוּ כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו[ח].

רנג.

בְּכֹחַ הַתְּפִלָּה אֶפְשָׁר לְהַמְתִּיק הַכֹּל

כַּאֲשֶׁר סִפֵּר מוֹהַרָא"ש, אֶת הַקְּפֵדָה הַנִּזְכֶּרֶת לְמַעְלָה [שֶׁל הָרַבִּי מִסַּאטְמֶאר], וְאֵיךְ שֶׁכִּמְעַט הִזִּיקָה לוֹ וְכוּ', סִיֵּם וְאָמַר בְּלִמּוּד נִפְלָא לְדוֹרוֹת: **אֲבָל כְּשֶׁאָדָם חָזָק בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה - הוּא אֵינוֹ מְפַחֵד מִשּׁוּם דָּבָר.** וְצָעַק וּבָכָה מוֹהַרָא"ש יָמִים שְׁלֵמִים לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ בִּבְכִיּוֹת עֲצוּמוֹת שֶׁלֹּא יֹאבַד הַשִּׁדּוּךְ שֶׁלּוֹ, בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, וְשֶׁיִּזְכֶּה לְהִפָּקֵד בְּזֶרַע שֶׁל קַיָּמָא, וּמַה הוֹעִילָה הַקְּפֵדַת הַצַּדִּיק, כְּנֶגֶד תְּפִלָּתוֹ שֶׁל ר' חֲנִינָה בֶּן דּוֹסָא, הֵינוּ רֹב הַתְּפִלּוֹת וְהַבְּכִיּוֹת שֶׁל מוֹהַרָא"ש... כִּי מִי שֶׁחָזָק מְאֹד בִּתְפִלָּה, הוּא אֵינוֹ מְפַחֵד מִשּׁוּם דָּבָר[ט].

רנד.

מַתְחִילָה הַנְהָגָה חֲדָשָׁה לְגַמְרֵי

וְסִפֵּר מוֹהַרָא"ש[י]: אַחַר הַחֲתֻנָּה הִתְחִילָה אֶצְלִי הַנְהָגָה חֲדָשָׁה לְגַמְרֵי, עַד עַכְשָׁו כָּל יְמֵי בַּחֲרוּתִי הָיִיתִי לְבַד לְגַמְרֵי מְבֻדָּד מִבְּנֵי־אָדָם, וְהִתְמַדְתִּי מְאֹד בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, בְּלִי שׁוּם הַפְרָעוֹת. וְתֵכֶף כְּשֶׁהִתְחַתַּנְתִּי, הִתְחִיל לְהִשְׁתָּרֵג עָלַי עֹל פַּרְנָסָה, כִּי תֵכֶף בְּסִיּוּם יְמֵי הַשֶּׁבַע־בְּרָכוֹת, כְּבָר לֹא הָיָה לִי לֶאֱכֹל אֲפִלּוּ מָזוֹן לִסְעֻדָּה אַחַת[יא], וְהִתְבּוֹדַדְתִּי הַרְבֵּה עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ - כַּדַּת מַה

ח. סִפּוּר זֶה סִפֵּר מוֹהַרָא"ש בְּמוֹצָאֵי־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ פָּרָשַׁת בֹּא, לַיְל ז' שְׁבָט תשל"ט, (עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן תקנא). וּכְשֶׁסִּיֵּם בַּפָּסוּק: "חַסְדֵי ה' כִּי לֹא תָמְנוּ" וְכוּ', הִזְכִּיר שֶׁהוּא רָאשֵׁי תֵבוֹת כִּיחֵל (עוּגִיָּה), וַה' יוֹדֵעַ כַּוָּנָתוֹ בְּרֶמֶז זֶה.

ט. וּרְאֵה לְקַמָּן בְּסִימָן רחצ.

י. רִגְעֵי מוֹהַרָא"ש סְעִיפִים לב־לה.

יא. "לְמָחֳרַת הַשֶּׁבַע בְּרָכוֹת - לֹא הָיְתָה לִי פְּרוּסַת לֶחֶם וְחֶלְבּ, פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ, וְאֵינִי מְדַבֵּר

לַעֲשׂוֹת, וְנִסְכָּם בְּדַעְתִּי, שֶׁיַּעֲבֹר עָלַי מָה - אֲנִי לֹא עוֹזֵב אֶת הַלִּמּוּדִים שֶׁלָּמַדְתִּי, וְאֶת הָעֲבוֹדַת־הַשֵּׁם עַל־פִּי דַּרְכּוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, וְאִם אֲנִי צָרִיךְ לֶאֱכֹל אוֹ לְשַׁלֵּם שְׂכַר דִּירָה, אֵלֵךְ עַל פְּנֵי הַבָּתִּים, הָעִקָּר לֹא לַעֲזֹב אֶת הָעֲבוֹדַת־הַשֵּׁם.

רנה.

שָׁעוֹת רַבּוֹת שֶׁל לִמּוּד בְּהַתְמָדָה בְּצִנְעָה

וְכָכָה עָשִׂיתִי, שֶׁכָּל יוֹם יָשַׁבְתִּי שָׁעוֹת עַל גַּבֵּי שָׁעוֹת בְּבֵיתִי, וְלָמַדְתִּי בְּהַתְמָדָה רַבָּה, וְכֵן הָלַכְתִּי לְבֵית־הַכְּנֶסֶת צָנוּעַ, שֶׁאֵין שָׁם בְּנֵי אָדָם, וְלָמַדְתִּי וְהִתְבּוֹדַדְתִּי, וּלְעֵת עֶרֶב יָצָאתִי עַל פְּנֵי הַבָּתִּים, וְהָיָה קָשֶׁה לִי מְאֹד מְאֹד דָּבָר זֶה, עִם־כָּל־זֹאת נִצַּלְתִּי אֶת הַהֲלִיכָה הַמְמֻשֶּׁכֶת בְּכָל הָרְחוֹבוֹת לְהִתְבּוֹדְדוּת[יב], כִּי זֶה הָיָה בָּעֶרֶב, וּכְבָר הָיָה חֹשֶׁךְ, הָיִיתִי מִתְבּוֹדֵד בְּכָל מָקוֹם שֶׁאֵלָיו הִגַּעְתִּי, לֹא עָזַבְתִּי אֶת עִנְיַן הַהִתְבּוֹדְדוּת כְּרֶגַע, אֵיפֹה שֶׁרַק בָּאתִי דִּבַּרְתִּי עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָיִיתִי עַקְשָׁן גָּדוֹל עַל דָּבָר זֶה.

עִם־כָּל־זֹאת הָיוּ לִי נִסְיוֹנוֹת קָשִׁים וּמָרִים מְאֹד, כִּי עָבְרָה עָלַי עֲנִיּוּת גְּדוֹלָה, כִּי לֹא הִצְלַחְתִּי לֶאֱסֹף עַל פְּנֵי הַבָּתִּים הַרְבֵּה, אֶלָּא בְּקֹשִׁי רַב הָיָה לִי מַסְפִּיק מַה שֶּׁאָסַפְתִּי צְדָקָה רַק בַּעֲבוּר אֹכֶל שֶׁל יוֹם אֶחָד, וְקִמַּצְתִּי כָּל יוֹם סְכוּם לְשַׁלֵּם שְׂכַר דִּירָה, וְרַבּוֹת סָבַלְתִּי אָז.

רנו.

יְצִיאָתוֹ הַמְאֻלָּצֶת מֵאֹהֶל תּוֹרָה אֶל הָעוֹלָם

וְזֶה הִכְנִיס בִּי לֵב נִשְׁבָּר מְאֹד, עַד שֶׁהָיִיתִי מְאֹד מְאֹד שָׁבוּר — לָמָּה לִי לְבַלּוֹת אֶת הַזְּמַן הַיָּקָר לְהִסְתּוֹבֵב עַל פְּנֵי הַבָּתִּים, אַף שֶׁגַּם

מִבְּשָׂר, שֶׁבְּוַדַּאי לֹא הָיָה לִי. וּמַה עָשִׂיתִי? בָּרוּךְ הַשֵּׁם לָמַדְתִּי בְּהַתְמָדָה רַבָּה, לֹא הָיְתָה לִי עֲבוֹדָה, בָּרַחְתִּי אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הִתְבּוֹדַדְתִּי אֵלָיו, וְהָלַכְתִּי מִבַּיִת לְבַיִת לְמַחְיָתִי, וְכִי הִרְעַבְתִּי אֶת בְּנֵי בֵּיתִי? ! לֹא הָיָה זֶה קַל, אֲבָל כָּךְ עָשִׂיתִי" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קכ, כח־תלב).

יב. עַיֵּן לְקַמָּן סִימָנִים רעג, ערה.

עַל הַדֶּרֶךְ הָיִיתִי הַרְבֵּה מִתְבּוֹדֵד לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְכֵן תָּמִיד הָיְתָה לִי חֲבִילָה שֶׁל סְפָרִים, כִּי כְּשֶׁנָּסַעְתִּי לְמֶרְחַקִּים עִם רַכָּבוֹת, הָיוּ לִי בַּדֶּרֶךְ שֶׁעוּרִים בַּתּוֹרָה[יג], עִם כָּל זֹאת עָבְרָה עָלַי הַרְבֵּה מְרִירוּת, כִּי לֹא הִרְגַּלְתִּי שֶׁתִּהְיֶה לִי שַׂיָּכוּת עִם בְּנֵי אָדָם, וְהָיָה קָשֶׁה וְכָבֵד לִי הַדָּבָר הַזֶּה מְאֹד מְאֹד, וּבֵין כָּךְ הִתְחַלְתִּי לִרְאוֹת אֶת הָעוֹלָם, כִּי הָיִיתִי הוֹלֵךְ עַל פְּנֵי בָּתֵּי חֲרֹשֶׁת, וּבָתֵּי מִסְחָרִים, וּלְאַט לְאַט הִתְחַלְתִּי לְהַכִּיר אֲנָשִׁים, כִּי פָּגַשְׁתִּי כָּל טִפּוּסֵי אֲנָשִׁים, וְהַרְבֵּה לָמַדְתִּי מֵהֶם, כִּי רָאִיתִי אֵיךְ שֶׁבְּנֵי־אָדָם כָּל־כָּךְ מְשֻׁקָּעִים בְּעִסְקֵיהֶם, וְאֵיךְ אֲנָשִׁים שְׁקוּעִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְהָיָה קָשֶׁה לִי מְאֹד מְאֹד דָּבָר זֶה, אֲבָל לֹא הָיְתָה לִי בְּרֵרָה, כִּי הֻצְרַכְתִּי לְשַׁלֵּם שְׂכַר דִּירָה, וְחַשְׁמַל, וְכוּ׳, וְכוּ׳, וּבִפְרָט לְהוֹצָאוֹת הָאֹכֶל וְכוּ׳.

רנז.

מִתְחַזֵּק בְּמִדַּת הַבִּטָּחוֹן וְהִתְחַזְּקוּת בָּעֲבוֹדָה

אֲבָל זֶה הֶחְדִּיר בִּי אֶת מִדַּת הַבִּטָּחוֹן, שֶׁבִּכְלָל לֹא הִתְבַּלְבַּלְתִּי מִיּוֹם לְיוֹם, אֶלָּא יָדַעְתִּי, שֶׁכָּל יוֹם וָיוֹם הוּא יוֹם חָדָשׁ, וְאִם אֲנִי אֶצְטָרֵךְ מַשֶּׁהוּ, אֵלֶךְ עַל פְּנֵי הַבָּתִּים, כָּל־כָּךְ הָיִיתִי חָזָק לֹא לַעֲזֹב אֶת הָעֲבוֹדַת־הַשֵּׁם שֶׁקִּבַּלְתִּי עַל עַצְמִי מִימֵי בַּחֲרוּתִי, וְסָבַלְתִּי הַרְבֵּה בִּזְיוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, שֶׁבִּזּוּ אוֹתִי אֲנָשִׁים וְכוּ׳, וְקִבַּלְתִּי הַכֹּל בְּאַהֲבָה, וּמַה שֶּׁעָבַר עָלַי אָז, זֶה אֵין לְתָאֵר וְאֵין לְשַׁעֵר כְּלָל, אֲבָל כְּשֶׁרָאִיתִי אֵיךְ שֶׁבְּנֵי־אָדָם כָּל־כָּךְ מְשֻׁקָּעִים בְּתַאֲוֹת הַבְּלֵי עוֹלָם־הַזֶּה, זֶה נָתַן לִי עוֹד יוֹתֵר תְּשׁוּקָה וְחֵשֶׁק לִבְרֹחַ יוֹתֵר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאַף שֶׁהָיוּ לִי הֲמוֹן יְרִידוֹת וּנְפִילוֹת, כִּי לֹא

יג. "תָּמִיד נָשָׂא עִמּוֹ חֲבִילָה שֶׁל סְפָרִים כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לִלְמֹד בַּדֶּרֶךְ בְּעֵת נְסִיעָתוֹ בְּרַכֶּבֶת אוֹ בָּאוֹטוֹבּוּס, וְהָיוּ לוֹ כַּמָּה מִינֵי שִׁעוּרִים בִּדְרָכִים אֵלּוּ כְּשֶׁהָלַךְ לִצְדָקָה, וְהָיָה לוֹמֵד אָז בַּדֶּרֶךְ – יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁבְּנֵי אָדָם לוֹמְדִים בְּבֵיתָם. וְאָמַר, שֶׁכַּמָּה פְּעָמִים חָשַׁב שֶׁהַיְּדִים שֶׁלּוֹ יִפְלוּ, חַס וְשָׁלוֹם, מִן כְּבֵדוּת הַמַּשָּׂא, שֶׁהָיָה סוֹחֵב עִמּוֹ כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה סְפָרִים, וּבְעֵינַי רָאִיתִי כַּמָּה פְּעָמִים, כְּשֶׁהָיִיתִי בְּבֵיתוֹ, שֶׁכִּמְעַט אֵין סֵפֶר בְּסִפְרִיָּתוֹ הַגְּדוֹלָה, שֶׁלֹּא יִהְיוּ בּוֹ כַּרְטִיסֵי נְסִיעָה מֵהַנְּסִיעוֹת שֶׁהָיָה נוֹסֵעַ אָז כְּשֶׁהָלַךְ בַּגָּלוּת, וְהָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַכַּרְטִיסִים לְסִימָנִיָּה בְּתוֹךְ הַסֵּפֶר" (שִׂיחוֹת מוֹהַרָא"ש, חֵלֶק ב, אוֹת גָּלוּת, עַמּוּד נג).

הָיִיתִי רָגִיל לִהְיוֹת בֵּין בְּנֵי־אָדָם, וּפֹה אֲנִי צָרִיךְ לִהְיוֹת מְעֹרָב בֵּין בְּנֵי אָדָם, וְזֶה בָּא לִי מְאֹד קָשֶׁה; עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

רנח.

שְׁנוֹת נִשּׂוּאִין רִאשׁוֹנוֹת - דַּחֲקוּת נוֹרָאָה בְּפַרְנָסָה

וְסִפֵּר לָנוּ מוֹהֲרָא"ש, אֲשֶׁר כְּשָׁלֹשׁ־אַרְבַּע שָׁנִים לֹא עָסַק בְּפַרְנָסָה כְּלָל, וְהָיְתָה לוֹ עֲנִיּוּת וְדַחֲקוּת נוֹרָאָה אַחַר הַחֲתֻנָּה[יד], וּפְעָמִים רַבּוֹת לֹא הָיָה לוֹ בְּמַה לִקְנוֹת לֶחֶם וְחָלָב לִילָדָיו[טו]. וּבִתְקוּפָה מְסֻיֶּמֶת אַחַר הַחֲתֻנָּה סִגֵּל לְעַצְמוֹ דֶּרֶךְ שֶׁהָיָה נוֹסֵעַ לְחוּץ לָעִיר בְּדֶרֶךְ יְחִידִי, וְהָיָה מְבַלֶּה כַּמָּה שָׁעוֹת בְּכָל יוֹם בְּשָׂדוֹת וִיעָרוֹת בְּתוֹרָה, תְּפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת בְּכָל עֹז וְתַעֲצוּמוֹת.

וְסִפֵּר לָנוּ מוֹהֲרָא"ש, שֶׁעָלָיו עָבְרָה בַּתְּקוּפָה שֶׁלְּאַחַר נִשּׂוּאָיו עֲנִיּוּת כָּזוֹ, שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ לָתֵת לֶחֶם וְחָלָב לְאִשְׁתּוֹ וְלִילָדָיו, עַד כְּדֵי כָּךְ הָיְתָה שְׁרוּיָה הָעֲנִיּוּת אֶצְלוֹ, וְגַם שְׂכַר־דִּירָה לֹא הָיָה לוֹ, "וּמַה אַתֶּם חוֹשְׁבִים שֶׁעָשִׂיתִי"? בָּרַחְתִּי אֶל אֵיזֶה שָׂדֶה וְיַעַר, וּבָכִיתִי שָׁם הַרְבֵּה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלֹא בִּקַּשְׁתִּי עַל גַּשְׁמִיּוּת כְּלָל", וְסִיֵּם מוֹהֲרָא"ש: "מָה אֹמַר לָכֶם? הַתְּפִלּוֹת וְהַבְּכִיּוֹת הָיוּ חַמּוֹת מְאֹד מְאֹד, כִּי הָיָה שִׁבְרוֹן הַלֵּב גָּדוֹל מְאֹד, וְהַצַּעַר וְהָעֲנִיּוּת הֵעִיקוּ מְאֹד מְאֹד, וְהָיְתָה הַתְּפִלָּה בִּמְתִיקוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, לִצְעֹק אֵלָיו יִתְבָּרַךְ מֵעֹמֶק הַלֵּב!

יד. הֵדִים לַעֲנִיּוּת קָשָׁה זוֹ, נִמְצָאִים בְּמִכְתָּב שֶׁכָּתַב בִּתְקוּפָה זוֹ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק א', מִכְתָּב כח), אַחַר שֶׁמְּחַזֵּק אֶחָד שֶׁמֵּרֹב עֲנִיּוּת דִּבֵּר דְּבָרִים שֶׁלֹּא כַּהֹגֶן, וּמַרְעִיף עָלָיו טַלְלֵי נֹחַם וְעִדּוּד, כּוֹתֵב בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: "אִם הָיִיתָ בָּא אֵלַי, הָיִיתָ רוֹאֶה אֶת גֹּדֶל הַדַּחְקוּת וְהָעֲנִיּוּת שֶׁיֵּשׁ אֶצְלִי, וְאֵיךְ שֶׁאֲנִי מְסֻבָּב בְּחוֹבוֹת עֲצוּמִים מְאֹד, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינִי מְיַאֵשׁ אֶת עַצְמִי בְּכֹחוֹ שֶׁל הַנַּחַל נוֹבֵעַ מְקוֹר חָכְמָה".

טו. לְאֶחָד שֶׁהָיָה שׁוֹלֵחַ לוֹ מִפַּעַם לְפַעַם מִכְתָּב עִם קְצָת מָעוֹת לְהוֹצָאוֹת בֵּיתוֹ, כָּתַב מוֹהֲרָא"ש: "מָה אֹמַר לְךָ, לֹא פַּעַם עָשִׂיתִי שַׁבָּת עִם זֶה, וְזֶה הִגִּיעַ בְּעִתּוֹ וּבִזְמַנּוֹ, מַמָּשׁ בְּהַשְׁגָּחָה נִפְלָאָה; כִּי אֶת גֹּדֶל הָעֲנִיּוּת שֶׁלִּי, רַק הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ יוֹדֵעַ, שֶׁכַּמָּה פְּעָמִים לֹא הָיָה לִי עַל שַׁבָּת, וּבַדַּקָּה הָאַחֲרוֹנָה הִגִּיעַ הַכֶּסֶף שֶׁלְּךָ, אֲנִי מְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּחְיֶה אוֹתְךָ כְּמוֹ שֶׁהֶחֱיֵיתָ אוֹתִי... רְאֵה לְבַקֵּשׁ בַּעֲדִי, כִּי הַמַּצָּב שֶׁלִּי הוּא אָיוֹם וְנוֹרָא, הַחוֹבוֹת חוֹנְקִים אוֹתִי לְגַמְרֵי, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, הַסְּפָרִים 'שׁוֹכְבִים' בַּמַּחְסָן וְכוּ', שֶׁהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ יְרַחֵם עָלַי כְּבָר, וְיַעֲזֹר לִי לָצֵאת מֵהַחוֹבוֹת הַגְּדוֹלִים" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כא, מִכְתָּב ג־פא).

רנט.

בְּעִקְבוֹת אַזְהָרַת רַבֵּנוּ לֹא לִהְיוֹת בַּעַל חוֹב

אַחַר הַחֲתָנָה רָצָה לְקַיֵּם אֶת דְּבַר רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁהִזְהִיר (שִׂיחוֹת הָר"ן סִימָן קכב)[טז] שֶׁלֹּא לִהְיוֹת בַּעַל־חוֹב כְּלָל[יז], וְאָכֵן אָז הָיָה נִזְהָר מוֹהֲרָא"ש שֶׁלֹּא לִלְווֹת שׁוּם פְּרוּטָה מֵאֲחֵרִים, וְכַאֲשֶׁר הָיָה חָסֵר לוֹ לִכְדֵי חִיּוּתוֹ – הָיָה מְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים כְּדֵי שֶׁלֹּא לִהְיוֹת בַּעַל־חוֹב, וּפַעַם, כְּשֶׁהָיְתָה לוֹ דַּחֲקוּת גְּדוֹלָה בְּבֵיתוֹ, וְרָצָה לִנְסֹעַ לְאֵיזֶה מָקוֹם לְקַבֵּץ קְצָת צְדָקָה, חָסְרוּ לוֹ גַּם אֶת הַחֲמִשָּׁה־עָשָׂר סֶנְט – מְחִיר־נְסִיעָה בָּאוֹטוֹבּוּס, וְהִתְחִיל לְחַפֵּשׂ בְּבֵיתוֹ, אוּלַי יִמְצָא לְפָחוֹת כַּמָּה פְּרוּטוֹת לִנְסֹעַ, וּבְקֹשִׁי גָּדוֹל מָצָא אַרְבָּעָה־עָשָׂר סֶנְט. וְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ עַל זֶה, וּכְשֶׁיָּצָא לָרְחוֹב – מָצָא עַל הָאָרֶץ עוֹד פְּרוּטָה אַחַת שֶׁהִשְׁלִימָה לוֹ אֶת דְּמֵי הַנְּסִיעָה.

רס.

מַעֲשֶׂה פֶּלֶא אַחַר שֶׁהִתְחַזֵּק לְצֵאת בִּפְשִׁיטוּת

וּפַעַם חִפֵּשׂ אֶת הַנּוֹתָר וְלֹא מָצָא, וְנִגַּשׁ לַחֲנוּת־מַכֹּלֶת וּבִקֵּשׁ מֵהַמּוֹכֵר הַלְוָאָה שֶׁל סֶנְט אֶחָד, וְהַלָּה צָחַק וְאָמַר: "קַח חֲמִשִּׁים סֶנְט בְּהַלְוָאָה", וּמוֹהֲרָא"ש סֵרַב, וְלָקַח מִמֶּנּוּ רַק פְּרוּטָה אַחַת וְנָסַע, וּכְשֶׁחָזַר מֵאֲסִיפַת הַצְּדָקָה – שָׁב וְהֶחְזִיר אֶת הַפְּרוּטָה

טז. לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ"ל שָׁם: וְעִנְיָן זֶה צְרִיכִים לֵידַע מְאֹד. וּצְרִיכִין לְלַמֵּד עַצְמוֹ לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ בָּזֶה מְאֹד. כִּי לְכָל אָדָם חָסֵר הַרְבֵּה אֲפִלּוּ בַּעֲלֵי בָּתִּים וַעֲשִׁירִים גְּדוֹלִים, מִכָּל שֶׁכֵּן מְקַבְּלִים אֲפִלּוּ הַחֲשׁוּבִים וְהַגְּדוֹלִים. וְצָרִיךְ לָזֶה לְהִסְתַּפֵּק בְּמְעוּט וּלְהַנְהִיג בֵּיתוֹ כְּפִי הַשָּׁעָה וְהַזְּמַן. וְאִם נִדְמֶה לוֹ שֶׁצָּרִיךְ מַלְבּוּשׁ אוֹ לְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּכְרָח לוֹ אַל יִדְחֹק הַשָּׁעָה לִלְווֹת וּלְהַקִּיף וְלִהְיוֹת בַּעַל חוֹב, אַךְ יַמְתִּין עַד שֶׁיָּבוֹא עִתּוֹ. וְטוֹב לִסְבֹּל דֹּחַק אֲפִלּוּ בִּמְזוֹנוֹת וְכָל שֶׁכֵּן בְּמַלְבּוּשִׁים וְדִירוֹת וְכוּ' וְלֹא לִהְיוֹת בַּעַל חוֹב. וּמִטַּעַם שֶׁיִּהְיֶה בַּעַל חוֹב לְעַצְמוֹ אוֹ לִבְנֵי בֵיתוֹ בְּמַלְבּוּשִׁים מִלִּהְיוֹת בַּעַל חוֹב לְהַחֲנוָנִי אוֹ לַאֲחֵרִים. כִּי בְּכָל עִנְיָנֵי פַּרְנָסָה צְרִיכִין לְהַמְתִּין עַד שֶׁיָּבוֹא עִתּוֹ כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קמה טו): "עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ".

יז. רְאֵה עוֹד בְּמַה שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ זַ"ל בְּסֵפֶר הַמִּדּוֹת (אוֹת תְּשׁוּבָה סִימָן מו): "מִי שֶׁרוֹצֶה לָשׁוּב – יִזָּהֵר מִלִּהְיוֹת בַּעַל־חוֹב. וְכֵן עוֹד (שָׁם): מִי שֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשָׂיו בִּמְהִירוּת בְּלִי יִשּׁוּב הַדַּעַת – נַעֲשֶׂה בַּעַל־חוֹב. וְעַיֵּן עוֹד בְּשִׂיחוֹת הָר"ן סִימָן קיב; וּרְאֵה עוֹד בְּלִקּוּטֵי תְּפִלּוֹת עַל תּוֹרָה כ"ג שֶׁבְּלִקּוּטֵי מוֹהַר"ן חֵלֶק א'.

הַהִיא. כָּל־כָּךְ הָיָה נִזְהָר שֶׁלֹּא לִהְיוֹת חַיָּב אֲפִלּוּ פְּרוּטָה אַחַת. [וְאָמַר פַּעַם, שֶׁלּוּלֵא עֵסֶק הַדְּפָסַת וַהֲפָצַת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל – לֹא הָיָה נִכְנָס לְחוֹבוֹת לְעוֹלָם, וְכָל מַה שֶׁהִתִּיר לְעַצְמוֹ לִלְווֹת הָיָה בִּגְלַל עִנְיַן רַבֵּנוּ זַ"ל, כִּי הִרְגִּישׁ שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר (בִּיצָה טו:): "לְוֹוּ עָלַי וַאֲנִי פּוֹרֵעַ"[יח], וְכֵן הִרְגִּישׁ בְּכָל הַלְוָאָה וְהַלְוָאָה. וְהָיָה תָּמִיד מַזְהִיר מְאֹד אֶת תַּלְמִידָיו לִבְרֹחַ מֵחוֹבוֹת, כְּמוֹ שֶׁהִזְהִיר אוֹתָנוּ עַל זֶה רַבֵּנוּ זַ"ל, כַּנִּזְכָּר לְמַעְלָה].

רסא.

מִפְּגָּשׁ בְּמִפְעָל לְיִצּוּר חֶמְאַת בָּטְנִים

בְּאַחַת הַשָּׁנִים שֶׁאַחַר חֲתֻנָּתוֹ, הִגִּיעַ חַג הַפֶּסַח, וְהִנֵּה אֵין בְּיָדוֹ לְפוּרְטָה לְצָרְכֵי הֶחָג אֲפִלּוּ שָׁוֶה פְּרוּטָה וְלֹא יָדַע בְּמַה לַעֲשׂוֹת אֶת הֶחָג, וְרַב אֶחָד שֶׁהָיָה נִכְנָס לִפְרָקִים בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ - הִצִּיעַ לוֹ לִהְיוֹת מַשְׁגִּיחַ כַּשְׁרוּת בְּמִפְעָל לְיִצּוּר חֶמְאַת בָּטְנִים, וְהַהַשְׁגָּחָה הָיְתָה בַּעֲבוּר אוֹכְלֵי קִטְנִיּוֹת בְּפֶסַח, וְכָל הָעֲבוֹדָה הָיְתָה רַק לְהַשְׁגִּיחַ שֶׁלֹּא יִגְּשׁוּ הַפּוֹעֲלִים לַמְּכוֹנוֹת עִם חָמֵץ, וְיִשְׁטְפוּ יְדֵיהֶם לִפְנֵי הָעֲבוֹדָה, מִלְּבַד זֹאת אֵין צֹרֶךְ לַעֲשׂוֹת דָּבָר. וּמוֹהֲרָא"ש שֶׁהָיָה דָּחוּק מְאֹד - קִבֵּל אֶת הַהַצָּעָה בְּשִׂמְחָה, וְנֵאוֹת לְהַתְחִיל מִיָּד. וּלְמָחֳרַת הַיּוֹם הָלַךְ לַמִּפְעָל לְהַשְׁגִּיחַ, וְהָיְתָה זוֹ עֲבוֹדָה נְקִיָּה וְקַלָּה, כִּי מִלְּבַד הַזְּהִירוּת שֶׁהַפּוֹעֲלִים לֹא יַכְנִיסוּ חָמֵץ - נוֹתַר לוֹ זְמַן לִלְמֹד וּלְהִתְבּוֹדֵד הַרְבֵּה עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּשֶׁהִסְתּוֹבֵב שָׁם בָּדָד בֵּין הַמְּכוֹנוֹת. אַךְ מַה נִּדְהָם, כְּשֶׁבַּעַל הַמִּפְעָל בְּעַצְמוֹ, לִגְלֵג עַל הַהַשְׁגָּחָה הַזּוֹ, וְאָמַר לוֹ: "אִם הָיִיתִי רוֹצֶה לְעָרֵב חָמֵץ אוֹ אֲפִלּוּ מוּצָר לֹא כָּשֵׁר - לֹא הָיִיתָ שָׂם לֵב, וְהֵרְאָה לוֹ מֵאוֹת צְנוֹרוֹת וַחֲלָקִים בֵּין הַמְּכוֹנוֹת שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם גִּישָׁה אֲלֵיהֶם.

יח. "סְפֹר לִי אַבְרֶךָ מֵאַנ"ש שֶׁנִּכְנָס בְּאֵיזֶה עֵסֶק וְהִסְתַּבֵּךְ בְּסִבּוּכִים כָּאֵלּוּ, עַד שֶׁהוּא עַכְשָׁו בַּעַל חוֹב עַל שִׁבְעִים אֶלֶף דּוֹלָר, וְאָמַר: "הַלְוַאי הָיִיתִי חַיָּב אֶת הַחוֹב הַזֶּה עַל הַדְּפָסַת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל וְהָיָה לִי לְפָחוֹת מַשֶּׁהוּ מִזֶּה וְעַכְשָׁו אֲנִי חַיָּב עַל עֵצִים וַאֲבָנִים" (אֲשֶׁר־בִּנְחַל, חֵלֶק כה, מִכְתָּב ד־יד).

וּמַה זוֹ הַהַשְׁגָּחָה הַזּוֹ בִּכְלָל? מוֹהַרָא"ש הִזְדַּעֲזַע מְאֹד, כִּי הֵבִין שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִסְמֹךְ עַל הַהַשְׁגָּחָה הַזּוֹ בִּכְלָל, וְעַל אֲתַר - הִתְפַּטֵּר מֵהָעֲבוֹדָה הַזּוֹ...

בְּשִׂיחָתוֹ עִם בַּעַל הַמִּפְעָל, הֵחֵל הַלָּה לְגוֹלֵל בְּפָנָיו אֶת סִפּוּר חַיָּיו הַקָּשֶׁה, וְהִתְוַדָּה עַל דְּבָרִים בִּלְתִּי־רְצוּיִים שֶׁעָשָׂה בִּימֵי חַיָּיו, וְסִפֵּר שֶׁהָיָה פַּעַם עָנִי מָרוּד, וְעָלָה בְּדַעְתּוֹ לְהָקִים אֶת הַמִּפְעָל הַזֶּה, וְהֵחֵל עִם כַּמּוּת קְטַנָּה עַד שֶׁהִצְלִיחַ מְאֹד, וְהִתְעַשֵּׁר מְאֹד, וְאַחַר־כָּךְ אִשְׁתּוֹ נִפְטְרָה, וְהִתְנַחֵם בְּכָךְ, שֶׁהוּא מוֹרִישׁ אֶת כָּל עֲמָלוֹ לִבְנוֹ יְחִידוֹ, וְהִנֵּה צָרָה הִתְרַגְּשָׁה עָלָיו, שֶׁבְּנוֹ זֶה קִבֵּל הַתְקָפַת לֵב בְּמִפְעָל וְנִפְטָר עַל פָּנָיו. וְכָעֵת הוּא מְבַכֶּה אֶת מַר גּוֹרָלוֹ שֶׁזָּרִים יִרְשׁוּ אֶת עֲמָלוֹ וְכוּ'. וּמוֹהַרָא"ש נִחֲמוֹ וְחִזְּקוֹ בְּדִבְרֵי הִתְחַזְּקוּת וְעִדּוּד הַמְשִׁיבִים אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְהַלָּה שָׂמַח עַל הַדְּבָרִים כְּמוֹצֵא שָׁלָל רָב.

בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים שָׁמַע מִמּוֹהַרָא"ש עַל הַדַּחֲקוּת הַגְּדוֹלָה שֶׁהֵבִיאָה אוֹתוֹ לְשַׁמֵּשׁ כְּמַשְׁגִּיחַ בַּמָּקוֹם, עַל אֲתַר שָׁלַף צְרוֹר שְׁטָרוֹת וְהֶעֱנִיק בְּיַד רְחָבָה לְמוֹהַרָא"ש, וְאָמַר לוֹ: "לֵךְ וּקְנֵה אֶת כָּל צָרְכֵי הֶחָג"... "וְאָכֵן" - אָמַר מוֹהַרָא"ש - "הָיָה לִי עַל צָרְכֵי הֶחָג בְּהַרְחָבָה גְּדוֹלָה מְאֹד, וְכָל מַה שֶׁהָיִיתִי צָרִיךְ לָבֹא לְשָׁם הוּא כְּדֵי לְהִפָּגֵשׁ עִם הָאָדָם הַזֶּה וּלְחַזְּקוֹ". אַךְ מֵאָז, הָיָה מוֹהַרָא"ש מְלַמֵּד לְהִתְרַחֵק בְּיוֹתֵר מִכָּל מִינֵי הַשְׁגָּחוֹת, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁגִּיחַ בֶּאֱמֶת...

רסב.

מְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים בְּסִימָן מִלְּמַעְלָה

כְּשֶׁסִּיֵּם אֶת שְׁעוֹת הַהִתְבּוֹדְדוּת שֶׁלּוֹ, הָיָה נִכְנַס לָעִיר, וְנוֹקֵשׁ בַּדְּלָתוֹת שֶׁל עֲשָׂרָה בָּתִּים בִּלְבַד, וְעָשָׂה לְעַצְמוֹ סִימָן כָּזֶה: **אִם יִתְּנוּ בְּמִסְפַּר בָּתִּים אֵלּוּ - יִתְּנוּ, וְזֹאת תִּהְיֶה פַּרְנָסָתִי, וְאִם לָאוּ -**

כָּךְ רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְכַמָּה פְּעָמִים אֵרַע שֶׁבְּתִשְׁעַת הַבָּתִּים לֹא פָּתְחוּ אֶת הַדֶּלֶת, וְרַק בַּבַּיִת הָעֲשִׂירִי נִפְתְּחָה הַדֶּלֶת, וְשָׁם קִבֵּל נְדָבָה שֶׁהִסְפִּיקָה בַּעֲבוּר פַּרְנָסַת הַיּוֹם. וְהָיָה גַּם שֶׁלֹּא פָּתְחוּ בְּכָל הַבָּתִּים שֶׁנָּקַשׁ בְּדַלְתָּם, וְשָׁב לְבֵיתוֹ רֵיקָם. וְאַף שֶׁיִּצְרוֹ הֶסִיתוֹ שֶׁיְּנַסֶּה עוֹד בְּכַמָּה בָּתִּים, אֲבָל הוּא לֹא שָׁבַר אֶת גְּדֵרוֹ, וְכָךְ נִמְשָׁךְ הָעִנְיָן כַּמָּה שָׁנִים, וְסָבַל בִּזְיוֹנוֹת רַבִּים וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, וְהוּא בְּאַחַת – נִסְכַּם בְּדַעְתּוֹ לְדַבֵּק עַצְמוֹ רַק אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ בִּדְבֵקוּת אֱמֶת"[ט].

וְהָיָה תָּמִיד לִפְנֵי עֵינָיו דִּבּוּרוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל (שִׂיחוֹת הָר"ן סִימָן רנ): "מַה לִּדְאוֹג עַל פַּרְנָסָה? הֲלֹא אֵין דְּאָגָה וַחֲשַׁשׁ כִּי אִם שֶׁמָּא יָמוּת בָּרָעָב אִם לֹא יִהְיֶה לוֹ פַּרְנָסָה, וּמַה בְּכָךְ כִּי יָמוּת? כִּי גַּם בְּלֹא זֶה צְרִיכִין לָמוּת"; אֲבָל זֶה מוּכָן הָיָה לְהַקְרִיב עַל חֶשְׁבּוֹנוֹ, אַךְ עַל אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו חַס מְאֹד מְאֹד, וְלָכֵן נָהַג בְּדֶרֶךְ זוֹ.

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש: אֲנִי נָהַגְתִּי בְּשָׁעָה שֶׁלֹּא הָיְתָה לִי פַּרְנָסָה – הָלַכְתִּי בַּעֲבוּר צְדָקָה, וּבֵינְתַּיִם הֵפַצְתִּי אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, עַד שֶׁהָיְתָה לִי עַל פַּרְנָסַת הַיּוֹם, וְכָל יוֹם בִּלִּיתִי שְׁתַּיִם אוֹ שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת בַּעֲבוּר זֶה, וְאַחַר־כָּךְ הָלַכְתִּי לְבֵית הַמִּדְרָשׁ לִלְמֹד, אוֹ לָמַדְתִּי בַּבַּיִת שִׁעוּרִין כִּסְדָרָן כְּפִי שֶׁקִּבַּעְתִּי לְעַצְמִי[כ].

רסג.

הִתְנַהֲגוּתוֹ לְמוֹפֵת בְּבֵיתוֹ וּבְחַיֵּי הַמִּשְׁפָּחָה

כַּאֲשֶׁר רָצָה לְעוֹרֵר בַּעַל שֶׁיַּעֲזֹר בְּבֵיתוֹ, סִפֵּר מוֹהֲרָא"ש

ט. "דִּרְכִּי הָיְתָה אַחַר הַחֲתֻנָּה, שֶׁעָבְרָה עָלַי עֲנִיּוּת גְּדוֹלָה, בַּעֲוֹנוֹתַי הָרַבִּים, לֹא עֲלֵיכֶם, שֶׁהָלַכְתִּי עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה, וְאַחַר־כָּךְ בִּקַּרְתִּי בַּעֲשָׂרָה בָּתִּים, וּמַה שֶּׁנָּתְנוּ לִי, הָיִיתִי שָׂמֵחַ בְּחֶלְקִי, וְאִם לִפְעָמִים לֹא מָצָאתִי רַק חֲצִי הָאֲנָשִׁים - לֹא הָלַכְתִּי יוֹתֵר. רַק גָּדַר גָּדַרְתִּי בְּעַצְמִי לֵילֵךְ רַק בַּעֲשָׂרָה בָּתִּים, וּמַה שֶּׁרָשׁוּם לְמַעְלָה, שֶׁיִּהְיֶה לִי בְּיוֹם זֶה - יִהְיֶה לִי, וְלֹא יוֹעִיל אִם אֵלֵךְ בְּמֵאָה בָּתִּים, וְכַמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים נֵאֱרַע, שֶׁהָלַכְתִּי בַּעֲשָׂרָה בָּתִּים, וְשׁוּם בְּרִיָּה לֹא הָיְתָה, וְלֹא הָלַכְתִּי יוֹתֵר. יָדַעְתִּי, כִּי לֹא רוֹצִים מִלְּמַעְלָה, וְה' יִתְבָּרֵךְ לֹא עָזַב חַסְדּוֹ מִמֶּנִּי, וְאַף שֶׁהָיָה לִי מַר לִי מְאֹד מְאֹד, וְאֶלֶף טַעֲמֵי מִיתָה טָעַמְתִּי אָז, אַף־עַל־פִּי־כֵן הָיְתָה הַהִתְבּוֹדְדוּת אַחֶרֶת, בָּרוּךְ ה' יִתְבָּרֵךְ, שֶׁבִּלִּיתִי אָז בִּתְפִלָּה וּבְהִתְבּוֹדְדוּת". (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כג, מִכְתָּב ג־תרנה).

כ. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק מח, מִכְתָּב ח־תשלז.

בְּמִכְתָּב[כא]: אֲנִי זוֹכֵר בֶּעָבָר, שֶׁלֹּא הָיִיתִי בַּבַּיִת רֹב הַיּוֹם, וּכְשֶׁבָּאתִי חֲזָרָה הַבַּיְתָה, וְאִשְׁתִּי קִבְּלָה לְפָנַי שֶׁהָיָה לָהּ יוֹם קָשֶׁה מְאֹד עִם הַיְלָדִים, אֲזַי שָׁלַחְתִּי אוֹתָהּ שֶׁתֵּלֵךְ לְבֵית הוֹרֶיהָ, וַאֲנִי טִפַּלְתִּי בַּיְלָדִים, הֶאֱכַלְתִּי אוֹתָם וְרָחַצְתִּי אוֹתָם וְהִשְׁכַּבְתִּי אוֹתָם לִישׁוֹן, וְאָז הָיָה לִי זְמַן נָעִים לְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי אֲפִלּוּ בְּעֵת שֶׁהָיִיתִי מַאֲכִיל אֶת הַיְלָדִים וּמַשְׁכִּיבָם - הָיִיתִי מְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ[כב], כִּי אַף אֶחָד לֹא הָיָה בַּבַּיִת - רַק הַיְלָדִים, וְהֵם הָיוּ עֲדַיִין קְטַנִּים מְאֹד, וְלֹא הֵבִינוּ מַה שֶּׁאֲנִי מְדַבֵּר, וְעַל־כֵּן הָיָה לִי הַזְּמַן הַהוּא - זְמַן יָקָר מְאֹד מְאֹד, אִשְׁתִּי הִתְאַוְרְרָה קְצָת, וְהָיְתָה בְּבֵית הוֹרֶיהָ, וְיָצְאָה לַחוּץ, וַאֲנִי, בָּרוּךְ הַשֵּׁם, הִתְאַוְרַרְתִּי עַל־יְדֵי תְּפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת[כג].

כא. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק עג, מִכְתָּב טו־תתנה.

כב. פַּעַם שָׁמַר מוֹהַרָא"ש עַל הַיְלָדִים, כִּי אִשְׁתּוֹ לֹא הָיְתָה בַּבַּיִת, וְהִגִּיעַ זְמַן תְּפִלַּת עַרְבִית, וְהֻכְרַח לְהִתְפַּלֵּל בִּיחִידוּת בְּבֵיתוֹ, וְהִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל נָעִים וְנִפְלָא בִּתְפִלַּת עַרְבִית, מִלָּה בְּמִלָּה, עַד שֶׁהִגִּיעַ לַתֵּבוֹת: "יִרְאוּ עֵינֵינוּ וְיִשְׂמַח לְבֵנוּ", וְשָׁם הִתְמַהְמַהּ, וְחָזַר עַל תֵּבוֹת אֵלּוּ פְּעָמִים רַבּוֹת בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה וּבִדְבֵקוּת נִפְלָאָה, וְאֶחָד מֵאַנ"ש שֶׁבָּא אֵלָיו אָז הִתְפַּעֵל מְאֹד מְאֹד, כִּי עַל־פִּי רֹב, מִי שֶׁמֻּכְרָח לְהִתְפַּלֵּל בִּיחִידוּת בְּבֵיתוֹ הוּא שָׁבוּר מְאֹד, לָמָּה אֵינוֹ יָכוֹל לָלֶכֶת לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהִתְפַּלֵּל בְּצִבּוּר, וְחוֹטֵף אֶת הַתְּפִלָּה בִּמְהֵירוּת גְּדוֹלָה בְּלִי כַּוָּנָה כְּלָל, וְכָאן הוּא רוֹאֶה שֶׁאַדְּרַבָּה, מוֹהַרָא"ש מִתְפַּלֵּל בַּבַּיִת בִּדְבֵקוּת נִפְלָאָה וּבְשִׂמְחָה עֲצוּמָה, כְּאִלּוּ יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ הֵיכַל הַמֶּלֶךְ בְּעַצְמוֹ, וְדָבָר זֶה עָשָׂה עָלָיו רֹשֶׁם נִפְלָא עַד מְאֹד (שִׂיחוֹת מוֹהַרָא"ש, חֵלֶק ב, עַמּוּד עד).

כג. כָּךְ הוּא נָהַג בְּעַצְמוֹ כָּל הַשָּׁנִים, שֶׁהָיָה מַתְמִיד מְאֹד מְאֹד בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְגַם הָיָה מַרְבֶּה מְאֹד בִּתְפִלָּה וּבְהִתְבּוֹדְדוּת כְּשֶׁהָיוּ בְּנֵי בֵיתוֹ יְשֵׁנִים אוֹ שֶׁלֹּא נִמְצְאוּ בַּבַּיִת, וְכַמָּה פְּעָמִים בָּאוּ אֲנָשִׁים לְבֵיתוֹ וְנָקְשׁוּ בַּדֶּלֶת וְלֹא נַעֲנוּ, וְאַחַר־כָּךְ שָׁמְעוּ מֵאֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת אֵיךְ שֶׁמִּתְבּוֹדֵד בְּתוֹךְ הַבַּיִת בִּדְבֵקוּת נִפְלָאָה וּבִבְכִיּוֹת עֲצוּמוֹת, וְלִפְעָמִים הָלַךְ אָנָה וְאָנָה שָׁעוֹת עַל גַּבֵּי שָׁעוֹת, וְלֹא הָיָה מַפְסִיק עֲבוֹדָתוֹ לְשׁוּם דָּבָר - לֹא כְּדֵי לִפְתֹּחַ אֶת הַדֶּלֶת, וְלֹא כְּדֵי לְהָרִים אֶת הַטֶּלֶפּוֹן עַד שֶׁחָזְרוּ בְּנֵי בֵיתוֹ. וּפַעַם בָּא אֶחָד מֵאַנ"ש לְבֵיתוֹ וְהָרַבָּנִית לֹא הָיְתָה בַּבַּיִת, וּמוֹהַרָא"ש בִּשֵּׁל אֹכֶל בַּעֲבוּר הַיְלָדִים, וְשָׁמַע הַלָּה אֵיךְ שֶׁמּוֹהַרָא"ש מִתְבּוֹדֵד תּוֹךְ כְּדֵי הַהֲכָנָה: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עֲשֵׂה שֶׁהָאֹכֶל יֵצֵא טוֹב וְלֹא יִשָּׂרֵף וְיִתְקַלְקֵל" וְכוּ', וְהַכֹּל בְּתִמִּימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה. וְהִתְפַּעֵל מְאֹד עַד הֵיכָן מַגִּיעָה הַדִּבְקוּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁאֲפִלּוּ בַּהֲכָנַת צָרְכֵי הַבַּיִת לֹא יַפְסִיק מִדְּבֵקוּתוֹ. וּזְמַן מַה אַחַר־כָּךְ, אָמַר מוֹהַרָא"ש בְּתוֹךְ שִׁעוּר בְּלִקּוּטֵי מוֹהַר"ן בָּרַבִּים, שֶׁזֶּהוּ פֵּרוּשׁ דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בְּתוֹרָה י', שֶׁצָּרִיךְ לְהַעֲלוֹת הַתְּפִלָּה מִבְּחִינַת הַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת, שֶׁגַּם בְּתוֹךְ הַבַּיִת וּבְעֵת עִסּוּקוֹ בִּצְרָכֵי הַבַּיִת - יְדַבֵּר רַק אֵלָיו יִתְבָּרַךְ (שָׁם עַמּוּדִים עג־עד).

רסד.

שְׁנוֹת נִשּׂוּאִין רִאשׁוֹנוֹת - קֹשִׁי בְּתַשְׁלוּם דְּמֵי שְׁכִירוּת

בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה רִאשׁוֹנִית שֶׁלְּאַחַר נִשּׂוּאָיו, דָּר בִּשְׂכִירוּת, וְהָאִישׁ שֶׁמּוֹהֲרָא"ש שָׂכַר מִמֶּנּוּ דִּירָתוֹ, הָיָה אַלִּים, וְהִקְפִּיד מְאֹד שֶׁכָּל אֶחָד יְשַׁלֵּם אֶת דְּמֵי הַשְּׂכִירוּת בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַחֹדֶשׁ, וְלֹא יְאַחֵר בְּשׁוּם אֹפֶן מֵחֲמִישִׁי לַחֹדֶשׁ, אַחֶרֶת - יִשְׁלַךְ מֵהַדִּירָה, וּפַעַם אַחַת אֵרַע שֶׁבְּשׁוּם אֹפֶן לֹא הָיָה לוֹ לְשַׁלֵּם אֶת הַשְּׂכִירוּת [בְּסַךְ שְׁמוֹנִים וְשֶׁבַע וַחֲצִי דּוֹלָר]. וְלֹא הָיְתָה לוֹ שׁוּם עֵצָה וּמַרְאֶה מָקוֹם לְכָךְ.

וּבְכֵן, מוֹהֲרָא"ש נִכְנַס לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ וּפָתַח אֶת אֲרוֹן־הַקֹּדֶשׁ וְהִתְחִיל לִבְכּוֹת לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ הַרְבֵּה הַרְבֵּה. לְפֶתַע הוּא שׁוֹמֵעַ שֶׁאֶחָד מַכְנִיס מַפְתֵּחַ בַּמַּנְעוּל וּפוֹתֵחַ הַדֶּלֶת, תֵּכֶף־וּמִיָּד סָגַר אֶת דַּלְתוֹת הָאָרוֹן, וְנִגֵּב אֶת פָּנָיו מֵהַדְּמָעוֹת. וְהִנֵּה נִכְנַס אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְקֹדֶם שֶׁאָמַר לוֹ שׁוּם דָּבָר נִגַּשׁ אֵלָיו, וְאָמַר לוֹ: "הֱיוֹת שֶׁאֶחָד מָסַר לִי מָעוֹת צְדָקָה בְּסַךְ תִּשְׁעִים דּוֹלָר, אוּלַי יֵשׁ לְךָ רַעְיוֹן, לְמִי וְאֵיךְ לְחַלֵּק אֶת הַכֶּסֶף"?!

כִּתְגוּבָה, גִּלָּה לוֹ מוֹהֲרָא"ש שֶׁאֵין לוֹ מִמַּה לְשַׁלֵּם שְׂכַר־דִּירָה, וְהוּא עָלוּל לִהְיוֹת מֻשְׁלָךְ מֵהַדִּירָה - מִיָּדִית, וְתֵכֶף מָסַר לוֹ הַמָּעוֹת וְשִׁלֵּם הַכֹּל. וְאָז הֶחְלִיט שֶׁעָדִיף לִשְׂכֹּר דִּירָה אַחֶרֶת בְּבַעֲלוּת יְרֵא־שָׁמַיִם, שֶׁבְּכָל אֹפֶן לֹא יִזְרֹק אוֹתוֹ מֵהַדִּירָה וְכֵן עָשָׂה, וְזֶה הָיָה אַחַר שְׁנָתַיִם־שָׁלֹשׁ שֶׁדָּר בַּדִּירָה הַנַּ"ל [בַּיִת מִסְפַּר 1529 בִּרְחוֹב 42]. וְשָׁם כְּבָר הָיְתָה לוֹ הַרְבֵּה יוֹתֵר מְנוּחָה בָּעִנְיָן הַזֶּה.

רסה.

בַּיִת הַשֵּׁנִי - בַּיִת מָלֵא תּוֹרָה וּתְפִלָּה וְקָרוּב

וְגַם בַּדִּירָה הַהִיא הָיְתָה לוֹ דַּחְקוּת וַעֲנִיּוּת גְּדוֹלָה, אַךְ בַּעַל־הַבַּיִת הָיָה יְהוּדִי חֲרֵדִי, וְלֹא הִקְפִּיד כְּלָל שֶׁיְּשַׁלֵּם לוֹ אֶת דְּמֵי הַשְּׂכִירוּת בְּדִיּוּק בַּזְּמַן.

וַעֲדַיִן יֵשׁ כַּמָּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁזּוֹכְרִים אֶת הַדִּירָה הַהִיא, וְאֶת אֲשֶׁר פָּעַל בְּתוֹכָהּ, אֵיךְ שֶׁבֵּיתוֹ הָיָה כְּמִין כַּוֶּרֶת, שֶׁכָּל הַיּוֹם לְרַבּוֹת הַלַּיְלָה צָבְאוּ עָלָיו בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים, זֶה בָּא וְזֶה הוֹלֵךְ, וְעַל־פִּי־רֹב בָּאוּ בְּשָׁעוֹת הַמְּאֻחָרוֹת בַּלַּיְלָה וְהֵעִירוּ אֶת אִשְׁתּוֹ וִילָדָיו[כד], וְאַף־עַל־פִּי־כֵן סָבַל וְלֹא הִקְפִּיד כְּלָל, רַק קִבֵּל אֶת כֻּלָּם בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת.

רסו.

חַיֵּי מוֹהַרָא"שׁ - חַיִּים שֶׁל אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן

וְהִנֵּה לַמְּרוֹת שֶׁהוּא וּבְנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ סָבְלוּ חֶרְפַּת רָעָב מַמָּשׁ, לֹא נוֹדַע הַדָּבָר, כִּי חִיצוֹנִית לֹא נִכָּר כְּלָל בְּהִתְנַהֲגוּתוֹ, בְּקַבְּלוֹ אֶת כֻּלָּם בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת וּבְשִׂמְחָה, וְהִרְבָּה לְדַבֵּר מֵרַבֵּנוּ זַ"ל שָׁעוֹת עַל גַּבֵּי שָׁעוֹת בְּלִי שׁוּם לֵאוּת וְהִתְרַשְּׁלוּת, כִּי הָיָה לוֹ בִּטָּחוֹן חָזָק - שֶׁיִּשְׁלַח וִימַלֵּא לוֹ הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ אֶת חֶסְרוֹנוֹתָיו, וְכֵן הָיָה, שֶׁבְּכָל יוֹם הִשְׁפִּיעַ לוֹ הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שֶׁפַע חָדָשׁ בְּדֶרֶךְ וּבְאֹפֶן אַחֵר.

וּבְסַפְּרוֹ זֹאת סִיֵּם מוֹהַרָא"שׁ: "אַךְ מִדַּת הַבִּטָּחוֹן הַזּוֹ לֹא בָּאָה לִי בְּקַלּוּת, כִּי עָבַדְתִּי עָלֶיהָ יָמִים וְשָׁנִים, וְגַם נִסּוּ אוֹתִי בְּאַלְפֵי וּבִרְבָבוֹת נִסְיוֹנוֹת מָרִים וְקָשִׁים עַד מְאֹד מְאֹד[כה], וּתְהִלָּה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, זָכִיתִי לַעֲמֹד עַל עָמְדִי, כִּי הָיְתָה דַּרְכִּי לִבְרֹחַ תָּמִיד רַק אֵלָיו יִתְבָּרַךְ".

כד. "בֵּיתִי פָּתוּחַ לִרְוָחָה, וְיוֹצְאִים וְנִכְנָסִים בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים וְכוּ' בְּכָל שָׁעוֹת הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה"... (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק טז, ב־קנ).

כה. אָהוּבִי, אָחִי הַיָּקָר! בַּמַּצָּבִים הֵכִי קָשִׁים אָסוּר לְהִתְיָאֵשׁ כְּלָל. אִם הָיִיתִי מְסַפֵּר לְךָ אֶחָד מִנִּי אֶלֶף, מִמַּה שֶׁכִּבָּר עָבַר עָלַי בְּחַיָּי, לֹא תַּאֲמִין אֶת גֹּדֶל הָעֲנִיּוּת וְהַדַּחֲקוּת, הַמְּרִירוּת וְהַחוֹבוֹת, עַד שֶׁהִרְבֵּה פְּעָמִים לֹא הָיָה לִי מַה לִּתֵּן לֶאֱכוֹל לִבְנֵי בֵיתִי וּלְיָלָדַי - בְּלִי גֵּזְמָא, וְהָלַכְתִּי נָע וָנָד, אֲבָל לֹא נָפַלְתִּי בְּדַעְתִּי, אַדְרַבָּה, דַּיְקָא אָז בָּכִיתִי וְדִבַּרְתִּי הַרְבֵּה עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהִתְקָרַבְתִּי יוֹתֵר וְיוֹתֵר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק לד, מִכְתָּב ה־תקסז).

רסז.

גֹּדֶל מַדְרֵגַת מוֹהֲרָא"ש בְּמִדַּת הַבִּטָּחוֹן כָּל יְמֵי חַיָּיו

רַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר (חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן קי): **שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מִבִּטָּחוֹן, שֶׁאֲפִלּוּ אִם הָיָה יוֹשֵׁב בַּשָּׂדֶה מַמָּשׁ הָיָה לוֹ בִּטָּחוֹן בְּהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שֶׁיַּזְמִין לוֹ פַּרְנָסָתוֹ** – וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש, "כֵּן בְּדִיּוּק יִהְיֶה אֶצְלִי, אֲפִלּוּ אִם אֵשֵׁב בְּאֶמְצַע הַשָּׂדֶה - יָבִיאוּ לִי כֶּסֶף, אֵינֶנִּי צָרִיךְ אֲנָשִׁים כְּלָל". וּבְדָבָר זֶה הָיָה חִדּוּשׁ נִפְלָא מְאֹד, שֶׁהָיָה כָּל יָמָיו חַי בְּצוּרָה כָּזוֹ, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאִישׁ וְלֹא יִחֵל לִבְנֵי אָדָם, כִּי אִם הַשֵּׁם אֱלֹקָיו עִמּוֹ, תָּמִיד בְּכָל יְמֵי חַיָּיו הַקְּדוֹשִׁים.

אִם בָּאנוּ לְסַפֵּר סִפּוּרִים וּמַעֲשִׂיּוֹת מִמּוֹהֲרָא"ש, מֵעִנְיַן הַשָּׂגַת פַּרְנָסַת בֵּיתוֹ וְכֶסֶף הִצְטָרְכוּתוֹ לְהַדְפָּסַת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל וְהַחֲזָקַת הַיְּשִׁיבָה הַקְּדוֹשָׁה 'הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ' שֶׁהֵקִים בַּשָּׁנִים הַבָּאוֹת - יִכְלוּ הֲמוֹן יְרִיעוֹת וְהֵם לֹא יִכְלוּ, כִּי בְּכָל יוֹם וָיוֹם מַמָּשׁ, הָיוּ נִסִּים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים מַמָּשׁ, פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ, מַה שֶּׁאִי אֶפְשָׁר בַּפֶּה לְסַפֵּר, אֲפִלּוּ מִקְצָת מִן הַקְּצָת שֶׁרָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ, מִלְּבַד כָּל מַה שֶּׁהֶעֱלִים מוֹהֲרָא"ש וְלֹא סִפֵּר לְאַף בְּרִיָּה.

וּפַעַם אָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁבְּעִנְיָן זֶה אֵיךְ שֶׁמַּגִּיעָה פַּרְנָסָתוֹ, וּבִפְרָט הַסְּכוּמִים הַנּוֹרָאִים בַּעֲבוּר הַדְפָּסַת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל – זֶהוּ מַעֲשֶׂה נִסִּים מַמָּשׁ, מַה שֶּׁעַדַּיִן לֹא שָׁמַעְנוּ מֵעוֹלָם בְּכָל הַדּוֹרוֹת שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁקָּרוּ כָּל כָּךְ בִּתְמִידוּת נִסִּים גְּדוֹלִים כָּאֵלּוּ.

וְאָמַר, הַכֹּל בְּכֹחַ וּבִזְכוּת מִדַּת הָאֱמוּנָה וְהַבִּטָּחוֹן, וְאַל תַּחְשְׁבוּ שֶׁבָּא לִי זֹאת בְּנָקֵל, כִּי הַרְבֵּה שָׁנִים סָבַלְתִּי עֲנִיּוּת וְדַחֲקוּת נוֹרָאָה מְאֹד, שֶׁכִּמְעַט לֹא הָיְתָה לִי פְּרוּטָה בַּבַּיִת, אֲבָל עָמַדְתִּי חָזָק בְּדַעְתִּי רַק לְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ כָּל הִצְטָרְכִיּוֹתַי וְלֹא מִבָּשָׂר וָדָם, וְתָמִיד עָזַר לִי הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ – בְּכָל מַה שֶּׁהָיִיתִי צָרִיךְ, וּבְמֶשֶׁךְ הַשָּׁנִים שֶׁנִּכְנַסְתִּי בְּעִסְקֵי הָרַבִּים בְּהַדְפָּסַת סִפְרֵי

רַבֵּנוּ זַ"ל וּבַהֲקָמַת יְשִׁיבַת 'מְתִיבְתָא הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ' רָאִיתִי בְּכָל יוֹם וָיוֹם נִסִּים נִגְלִים מִמָּשׁ, שֶׁלֹּא יְאֻמַּן כִּי יְסֻפַּר, וְאַף פַּעַם לֹא בִּקַּשְׁתִּי מִבְּשָׂר וָדָם שֶׁיִּתֵּן לִי כֶּסֶף, כָּל בַּקָּשָׁתִי הָיְתָה רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא תָּמִיד עָזַר לִי, תְּהִלָּה לְאֵל חַיָּי.

וּפְעָמִים רַבּוֹת אֵין מִסְפָּר, רָאִיתִי בְּמוֹ עֵינַי, אֵיךְ שֶׁלִּפְנֵי רֶגַע לֹא הָיְתָה לְמוֹהַרָא"ש מַמָּשׁ פְּרוּטָה אַחַת, כְּשֶׁנִּצְרָךְ לוֹ אוֹ לִבְנֵי בֵיתוֹ אֵיזֶה סְכוּם כֶּסֶף, בֵּין רֶגַע הִגִּיעַ אֵיזֶה אִישׁ אוֹ שָׁלִיחַ אוֹ דֹּאַר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, וּמָסְרוּ לוֹ אֵיזֶה סְכוּם כֶּסֶף, וּפְעָמִים רַבּוֹת הָיָה זֶה בְּדִיּוּק אוֹתוֹ סְכוּם שֶׁהָיָה צָרִיךְ לוֹ, וְהָיָה מוֹהַרָא"ש עוֹנֶה וְאוֹמֵר לִי בְּפָנִים מְאִירוֹת וּבְתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת: "רְאֵה אֵיזֶה נֵס וָחֶסֶד מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ הוּא זֶה"... וְכָךְ רָאִיתִי מַעֲשִׂיּוֹת רַבּוֹת מַמָּשׁ. וּבְנֵי בֵיתוֹ הָיוּ כְּבָר מֻרְגָּלִים בָּזֶה, שֶׁתָּמִיד תִּהְיֶה לָהֶם כָּל הִצְטָרְכוּתָם, וְאַף פַּעַם לֹא שָׂמוּ לֵב, אֵיךְ שֶׁתָּמִיד הִגִּיעַ לוֹ בְּנִסִּים אֲחֵרִים מַמָּשׁ, וְגַם לָהֶם לֹא הָיְתָה שׁוּם הַשָּׂגָה כְּלָל, שֶׁהַכֹּל הָיָה תָּלוּי רַק בְּתֹקֶף אֱמוּנָתוֹ וּבִטְחוֹנוֹ בְּהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, וְהָיָה נִשְׁמַע מִפִּיו הַרְבֵּה פְּעָמִים, כְּשֶׁיָּדַע שֶׁבְּקָרוֹב תִּהְיֶה לוֹ אֵיזוֹ הוֹצָאָה מְרֻבָּה, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, הָיָה אוֹמֵר בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: **"הַאֲמֵן לִי, שֶׁאֵין לִי שׁוּם מַרְאֶה מָקוֹם שֶׁל כֶּסֶף, אֲבָל אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן בָּרוּךְ הַשֵּׁם יֵשׁ לִי הַרְבֵּה מְאֹד, וְזֶה בְּוַדַּאי יַמְשִׁיךְ לִי אֶת כָּל הַשְּׁפָעוֹתַי..."**

וְכַאֲשֶׁר נִשְׁאַל: "מֵהֵיכָן יֵשׁ לָכֶם כָּל כָּךְ הַרְבֵּה כֶּסֶף לְהוֹצָאוֹת?" וְלָקַח אוֹתָם סָמוּךְ לְמַדְרְגוֹת בֵּיתוֹ, וְהֶרְאָה לָהֶם אֶת חַלּוֹן הָאֲרֻבָּה שֶׁיֵּשׁ שָׁם בַּעֲלִיָּתוֹ, וְאָמַר לָהֶם: מִשָּׁם בָּאוֹת לִי כָּל הִצְטָרְכֻיּוֹתַי, כַּכָּתוּב אֵצֶל דָּנִיֵּאל (ו, יא): "וְכַדִּין פְּתִיחָן לֵהּ בְּעִלִּיתֵהּ". וְאָמַר, דְּעוּ, שֶׁכָּל הָעֲנִיּוּת וְהַדַּחֲקוּת שֶׁסָּבַלְתִּי בַּשָּׁנִים שֶׁאַחֲרֵי הַחֲתֻנָּה עַד שֶׁלִּפְעָמִים לֹא נִשְׁאֲרָה לִי פְּרוּטָה בַּכִּיס לְצָרְכֵי בֵיתִי וְכוּ' - כָּל זֶה סָבַלְתִּי כְּבָר בִּשְׁבִיל כֻּלְּכֶם, וְאִם תִּזְכּוּ לְצֵאת וּלְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה

וּבַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ כָּרָאוּי – יִהְיֶה לָכֶם כָּל טוּב וְשֶׁפַע גָּדוֹל בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ.

וּפַעַם אָמַר, שֶׁיֵּשׁ לוֹ בִּטָּחוֹן גָּדוֹל וְחָזָק כָּזֶה, עַד שֶׁבְּוַדַּאי יַסְפִּיק הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ פַּרְנָסָה בִּשְׁבִיל כָּל בְּנֵי בֵּיתוֹ, וְגַם בִּשְׁבִיל כָּל הַמְקֹרָבִים אֵלָיו...

כו מַעֲשֶׂה שֶׁנִּגַּשׁ תַּלְמִיד לְמוֹהֲרָא"ש וּשְׁאָלוֹ: "בְּמַה אֲנִי יָכוֹל לַעְזֹר לָכֶם עַכְשָׁו?" וְדָחָה אוֹתוֹ מוֹהֲרָא"ש כִּלְאַחַר יָד, וְאָמַר לוֹ בְּדֶרֶךְ שְׁאֵלָה: "מַה אַתָּה יָכוֹל לַעֲזֹר לִי? אֲנִי צָרִיךְ עַכְשָׁו דָּחוּף מְאֹד סַךְ שֶׁל חָמֵשׁ אֶלֶף דּוֹלָר, וְאֵיךְ אַתָּה חוֹשֵׁב לַעֲזֹר לִי?"... וְיָצָא מִמּוֹהֲרָא"ש, וּבִקֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁיִּזְכֶּה לַעֲזֹר לְמוֹהֲרָא"ש, וּכְשֶׁיָּצָא לָרְחוֹב הָרָאשִׁי שֶׁבִּשְׁכוּנַת מוֹהֲרָא"ש, רָאָה כַּנָּר אֶחָד מְנַגֵּן בְּאֶמְצַע הָרְחוֹב בִּכְנוֹרוֹ, וְאַף רוֹקֵד בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, וְעַל פִּי רֹב בְּנֵי אָדָם מְרַחֲמִים עַל אִישׁ כָּזֶה, וְזוֹרְקִים כַּמָּה פְּרוּטוֹת שֶׁל כֶּסֶף לְתוֹךְ קֻפְסָה הָעוֹמֶדֶת עַל יָדוֹ. וְנִגַּשׁ אֵלָיו הַתַּלְמִיד וּשְׁאָלוֹ: "יֵשׁ לְךָ כֶּסֶף לִצְדָקָה?" וְתֵכֶף וּמִיָּד הוֹצִיא הַלָּה עֶשְׂרִים דּוֹלָר מֵהַכִּיס וְאָמַר: "אִם תַּמְתִּין כָּאן עוֹד קְצָת, אֵלֵךְ עִמְּךָ לְבֵיתִי וְאֶתֵּן לְךָ דָּבָר יָפֶה". וְאָכֵן הַתַּלְמִיד הִמְתִּין עַד שֶׁסִּיֵּם אֶת הַנִּגּוּנִים וְהָרִקּוּדִים, וְאָז הָלַךְ עִמּוֹ לְבֵיתוֹ וּמָסַר לוֹ הַכַּנָּר מַעֲטָפָה סְגוּרָה, וְאָמַר לוֹ: "זֶה בַּעֲבוּר צְדָקָה", וּכְשֶׁנִּפְרַד מִמֶּנּוּ, פָּתַח אֶת הַמַּעֲטָפָה, וְהִנֵּה מֻנָּחִים בְּתוֹכָהּ שְׁטָרוֹת בְּדִיּוּק שֶׁל סַךְ חָמֵשׁ אֶלֶף דּוֹלָר בִּמְזֻמָּן, אוֹתוֹ הַסְכּוּם בְּדִיּוּק שֶׁבִּקֵּשׁ מוֹהֲרָא"ש, וְהָיָה לְפֶלֶא מַמָּשׁ וְתֵכֶף וּמִיָּד רָץ לְמוֹהֲרָא"ש, וּמָסַר לוֹ אֶת הַכֶּסֶף. וְאָז עָנָה וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרָא"ש: "הֲרֵי תִּרְאֶה, שֶׁאִם חַיִּים תָּמִיד עִם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲזַי הוּא יִתְבָּרַךְ עוֹשֶׂה עִם הָאָדָם נִפְלָאוֹת תָּמִיד בְּכָל עֵת".

כו. אַף שֶׁמַּעֲשִׂיּוֹת וְתֵאוּרִים אֵלּוּ, הִתְרַחֲשׁוּ בַּשָּׁנִים הַמְּאֻחָרוֹת, כְּשֶׁכְּבָר הָיָה עָלָיו עֹל שֶׁל כָּל הַנִּלְוִים אֵלָיו – לֹא נִמְנַעְנוּ מִלִּסְמֹךְ לְכָאן אֶת כָּל 'מַסֶּכֶת הַבִּטָּחוֹן' שֶׁל יְמֵי חַיֵּי מוֹהֲרָא"ש לְמַעַן נֵדַע, כִּי מִימֵי אַבְרֵכוּתוֹ וְעַד זִקְנוּתוֹ הָיָה מִתְגַּדֵּל בְּמִדַּת הַבִּטָּחוֹן לְאֵין שִׁעוּר.

רסח.

מֵעוֹלָם לֹא זָרַק מֵעַל עַצְמוֹ אֶת הָאַחֲרָיוּת לְפַרְנָסָה

לְאַחַר חֲתֻנָּתוֹ, רָצָה לָשֶׁבֶת וְלִלְמֹד וְלַעֲסֹק בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ בְּלִי שׁוּם מְנִיעוֹת וּבִלְבּוּלִים, אֲבָל דָּבָר אֶחָד יָדַע – שֶׁהָאַחֲרָיוּת לְהָבִיא פַּרְנָסָה לַבַּיִת מֻטֶּלֶת עָלָיו[כז], וְלָכֵן תֵּכֶף אַחַר הַשֶּׁבַע־בְּרָכוֹת, כְּשֶׁרָאָה שֶׁצְּרִיכִים כֶּסֶף לִקְנוֹת לֶחֶם וְחָלָב וְכוּ' – יָצָא לַחוּץ וְהֵבִיא פַּרְנָסָה בְּכָל מִינֵי אֲפָנִים, וְלֹא זָרַק אֶת הָאַחֲרָיוּת מֵעָלָיו אַף רֶגַע אֶחָד[כח].

וְסִפֵּר מִגֹּדֶל הָרָצוֹן שֶׁהָיָה לוֹ הֵן בְּפַרְנָסָה וְהֵן בְּלִמּוּד, שֶׁלְּאַחַר יְמֵי הַשֶּׁבַע־בְּרָכוֹת לֹא הָיָה לָהֶם מַה לֶּאֱכֹל, פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ, וְלֹא נוֹתְרוּ אֲצָלוֹ שׁוּם מַתְּנוֹת־כֶּסֶף מֵהַחֲתֻנָּה, אֲבָל רָצוֹן חָזָק הָיָה לוֹ, וְיָדַע שֶׁהוּא הִתְחַיֵּב בַּכְּתֻבָּה לְפַרְנֵס, וְלָכֵן לֹא הִתְבַּלְבֵּל כְּלָל, רַק סָמַךְ עַל מַה שֶּׁנִּפְסַק בַּהֲלָכָה שֶׁמִּי שֶׁאֵין לוֹ פַּרְנָסָה – מֻתָּר לוֹ לְבַקֵּשׁ צְדָקָה. וְהָיָה הוֹלֵךְ בְּכָל יוֹם בַּעֲבוּר הַיְּשִׁיבָה, חֲצִי מֵהַכֶּסֶף נָתַן לַיְּשִׁיבָה וַחֲצִי לָקַח לְפַרְנָסַת בֵּיתוֹ, וְכֵן עָשָׂה יוֹם אַחַר יוֹם, שָׁבוּעַ אַחַר שָׁבוּעַ, חֹדֶשׁ אַחַר חֹדֶשׁ, וְלֹא הָיוּ לוֹ טְעָנוֹת עַל אַף אֶחָד, כִּי הִכְנִיס בְּדַעְתּוֹ שֶׁאַף אֶחָד לֹא חַיָּב לוֹ כְּלוּם, אֲבָל הָיָה לוֹ רָצוֹן חָזָק לְפַרְנֵס וּלְשַׁלֵּם אֶת תַּשְׁלוּמֵי הַדִּירָה וְהַתְּאוּרָה וְכוּ' וְלֹא נִמְנַע מִשּׁוּם דָּבָר, וְאַף לֹא בָּחַל בַּאֲסֵפַת כֶּסֶף לִצְדָקָה.

וּמֵאִידָךְ, לֹא עָזַב אֶת רְצוֹנוֹ לְהַתְמִיד בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, לָכֵן סָחַב עִמּוֹ חֲבִילַת סְפָרִים בַּדְּרָכִים וְלָמַד בִּשְׁקִידָה עֲצוּמָה. וְסִפֵּר, שֶׁלָּמַד כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה בַּדֶּרֶךְ שֶׁאֵין לְתָאֵר וּלְשַׁעֵר כְּלָל, וְהַכֹּל בָּא מֵחֲמַת הָרָצוֹן – שֶׁהָיָה לוֹ רָצוֹן לִלְמֹד, וְשׁוּם דָּבָר לֹא יָכַל לִמְנֹעַ אוֹתוֹ מִלְּפַרְנֵס וּמִלִּלְמֹד, וְעַל־יְדֵי זֶה זָכָה לְמַה שֶּׁזָּכָה[כט].

כז. עַיֵּן לְעֵיל סוֹף סִימָן רסב.

כח. שִׂיחוֹת מוֹהַרָא"ש, חֵלֶק ב, עַמּוּד רמא.

כט. שִׂיחוֹת מוֹהַרָא"ש, חֵלֶק טו, עַמּוּדִים רנו־רנז.

רסט.

עִסְקוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש כְּאַבְרֶךָ, בְּלֵיל חַג הַשָּׁבוּעוֹת

בַּשָּׁנִים שֶׁאַחַר חֲתֻנָּתוֹ, הָיְתָה דַּרְכּוֹ לְהִתְבּוֹדֵד כָּל הַלַּיְלָה בְּלֵיל חַג הַשָּׁבוּעוֹת, וּבָכָה הַרְבֵּה לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ - שֶׁרוֹצֶה לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּשָׁנָה זוֹ, תַּנַ"ךְ, מִשְׁנָיוֹת, בַּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא, מְכִילְתָּא, סִפְרָא, סִפְרֵי, וְכָל הַמִּדְרָשִׁים כֻּלָּם, וְכָל סִפְרֵי הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וְהַתִּקּוּנִים. רַמְבַּ"ם, טוּר וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ וְכוּ', וְהִרְבָּה לִבְכּוֹת כָּל הַלַּיְלָה אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, בְּהִשְׁתּוֹקְקוּת עֲצוּמָה, וְקֹדֶם אוֹר הַיּוֹם הָלַךְ לַמִּקְוֶה, וְאַחַר כָּךְ הִתְפַּלֵּל וָתִיקִין[ל].

ער.

לֹא עָבַר יוֹם אֶחָד בְּלִי חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה

אַחַר חֲתֻנָּתוֹ הִתְחִיל לִרְשֹׁם אֶת חִדּוּשֵׁי תּוֹרָתוֹ בְּרִבּוּי עָצוּם, וְלֹא הָיָה יוֹם שֶׁעָבַר עָלָיו בְּלִי חִדּוּשֵׁי־תּוֹרָה, שֶׁאֶת כֻּלָּם רָשַׁם עַל פְּנֵי הַכְּתָב, יוֹם אַחַר יוֹם. מֵהֶם נוֹצְרוּ עֲרֵמוֹת רַבּוֹת שֶׁל דַּפִּים כְּתוּבִים, וְנִשְׁמְרוּ בְּאַרְגָּזִים רַבִּים. וּפַעַם הִתְבַּטֵּא, כִּי מֵרֹב טִרְדוֹתָיו שֶׁהָיוּ לוֹ כָּל הַשָּׁנִים, לֹא הִסְפִּיק לְסַדְּרָם עֲדַיִן שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיִים לִדְפוּס, יִרְאוּ עֵינֵינוּ וְיִשְׂמַח לִבֵּנוּ בְּהִגָּלוֹת הַחִדּוּשִׁים הַלָּלוּ וִיצִיאָתָם לְאוֹר עוֹלָם.

רעא.

דַּרְכּוֹ הַנִּפְלָאָה בְּעִנְיַן חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה

סִפֵּר לָנוּ הַרְבֵּה בְּעִנְיַן דֶּרֶךְ חִדּוּשָׁיו - אַחַר הַחֲתֻנָּה לָמַד בְּהַתְמָדָה רַבָּה גְּמָרָא כְּסִדְרָן בְּעִיּוּן, וְהָיְתָה דַּרְכּוֹ לְצַיֵּן בְּדֶרֶךְ לִמּוּדוֹ אֶת הַמּוּבָאוֹת בְּ"עֵין מִשְׁפָּט", הַיְנוּ שֶׁהֶעְתִּיק אֶת דִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם וְאֶת הַטּוּר וְהַ"שֻׁלְחָן־עָרוּךְ" הַשַּׁיָּכִים לְאוֹתָהּ הַגְּמָרָא, כְּדֶרֶךְ שֶׁצַּיֵּן הָ"עֵין־מִשְׁפָּט", וּבְדֶרֶךְ כְּלָל נִתְחַדְּשוּ אֶצְלוֹ עַל זֶה הַרְבֵּה חִדּוּשִׁים[לא], כִּי הִנֵּה הִבְחִין שֶׁהָרַמְבַּ"ם מְשַׁנֶּה מִלְּשׁוֹן

ל. אִמְרֵי מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק א', סִימָן תקיז.

לא. וּכְבָר נוֹדַע, שֶׁהָיָה אֶצְלוֹ חִבּוּר שֶׁחִבֵּר עַל מַסֶּכֶת תָּמִיד, בֵּאוּרִים עַל פִּי פְּשָׁט, רֶמֶז, דְּרָשׁ

הַגְּמָרָא, וְחָתַר וְחִפֵּשׂ אַחַר תֵּרוּצִים, וּבְעִקְּבוֹת כָּךְ קָנָה אֶת כָּל הַמְּפָרְשִׁים שֶׁרַק יֵשׁ בַּנִּמְצָא עַל הָרַמְבַּ"ם, וְכָךְ לְמָדָם וְצִינָּם בְּאוֹתוֹ סִימָן, וְכֵן בַּטּוּר וּבַשֻּׁלְחָן־עָרוּךְ לִקֵּט מִכָּל הַפּוֹסְקִים עַל הֲלָכָה שֶׁבָּהּ עָסַק, וְעַל־כֵּן קָנָה אֶת כָּל סִפְרֵי הַפּוֹסְקִים, וְכַאֲשֶׁר רְשָׁמָם עַל הַכְּתָב, יָצָא דָּבָר נָאֶה מְאֹד, כִּי הוֹסִיף הַרְבֵּה סְבָרוֹת וְחִדּוּשִׁים מִשֶּׁלּוֹ. וְהָיָה לוֹ חִבּוּר נִפְלָא עַל רֹב הַשַּׁ"ס, אַךְ מִטְּעָמִים כְּמוּסִים הֶצְרַךְ לְבַעֲרוֹ, אַךְ מְאֹד מְאֹד הִצְטַעֵר עַל כָּךְ, כִּי הִתְיַגֵּעַ עַל חִבּוּרוֹ כַּמָּה שָׁנִים רְצוּפוֹת בְּהַתְמָדָה וּבִשְׁקִידָה רַבָּה.

[וְכַמָּה דַּפִּים מֵחִדּוּשָׁיו אֵלּוּ מָצְאוּ כַּמָּה בַּחוּרִים בְּתוֹךְ כַּמָּה מַסֶּכְתּוֹת שֶׁנִּשְׁאֲרוּ שָׁם. וּבְעִקְּבוֹת הַתְמָדָתוֹ בַּלִּמּוּד הַנִּזְכָּר, הֵינוּ גְּמָרָא עִם הָרַמְבַּ"ם וְהַפּוֹסְקִים הִתְחִיל לְהַתְמִיד גַּם בְּהַרְבֵּה סִפְרֵי שְׁאֵלוֹת־וּתְשׁוּבוֹת וְלָמַד אֶת כֻּלָּם, [וּבְסִפְרִיָּתוֹ הַגְּדוֹלָה הֶחְזִיק מֵאוֹת סִפְרֵי שְׁאֵלוֹת־וּתְשׁוּבוֹת, מִכָּל הַתְּקוּפוֹת שֶׁל הַמְּחַבְּרִים גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, רִאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים, וְאַחֲרוֹנֵי הָאַחֲרוֹנִים מִכָּל הָעֵדוֹת וְהַחוּגִים, עַד תְּקוּפָתֵנוּ אָנוּ, אַשְׁרֵי עַיִן רָאֲתָה זֹאת[לב]], וְעָרַךְ מִכָּל זֶה חִבּוּר בְּשֵׁם "לִקּוּטֵי־שְׁאֵלוֹת־וּתְשׁוּבוֹת", תָּכְנִיתוֹ הָיְתָה לְסַדְּרוֹ עַל סֵדֶר הַ"שֻּׁלְחָן־עָרוּךְ", אַךְ כְּשֶׁבִּקֵּר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל רָאָה שֶׁאֶחָד הִקְדִּימוֹ וְלִקֵּט לֶקֶט כָּזֶה וּכְבָר הִדְפִּיסוֹ, עַל־כֵּן הִנִּיחוֹ כְּמוֹ־שֶׁהוּא בְּלִי סֵדֶר, וְלֹא הֶכִינוֹ לִדְפוּס.

ערב.

גּוֹלַת הַכּוֹתֶרֶת שֶׁל יְמֵי חַיָּיו - לִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה

נִכְתַּב מִמִּקְצָת דַּרְכֵּי לִמּוּדוֹ:

מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה - פֵּרוּשׁ 'אוֹר הַחַיִּים' הַקָּדוֹשׁ עַל הַתּוֹרָה לָמַד כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים בִּשְׁלֵמוּתוֹ. [וְכֵן פֵּרוּשׁ 'רַבֵּנוּ בְּחַיֵּי' עַל

וְסוֹד (אִמְרֵי מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק א', סִימָן יא).

לב. כַּמְבֹאָר לְקַמָּן בְּסִימָן רפה.

הַתּוֹרָה, וְגַם אֶת פֵּרוּשׁ הָרַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה] וְכֵן הָאַלְשִׁיךְ הַקָּדוֹשׁ עַל תַּנַ"ךְ לָמַד כְּסִדְרָן.

גְּמָרָא - לָמַד הַרְבֵּה יוֹתֵר מִן הַכֹּל, פַּעַם לָמַד אֶת מַסֶּכְתּוֹת הַשַּׁ"ס כְּסִדְרָן, וּפַעַם לָמַד אוֹתָן לְהֵפֶךְ כְּסֵדֶר תַּשְׁרַ"ק הָיְנוּ מִמַּסֶּכֶת נִדָּה חֻלִּין וְכוּ', פַּעַם לָמַד מַסֶּכֶת אַחַת הַרְבֵּה פְּעָמִים בְּזוֹ אַחַר זוֹ, וְהָיוּ תְּקוּפוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ בְּעֵת וְעוֹנָה אַחַת כַּמָּה מִינֵי שִׁעוּרִים בִּגְמָרָא כַּנַ"ל, כְּמוֹ שֶׁרָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ שֶׁלָּמַד הַרְבֵּה גְּמָרָא מְאֹד. וְעִקַּר לִמּוּדוֹ הָיָה בִּגְמָרָא, בִּרְבּוּי עָצוּם וְנִפְלָא אֲשֶׁר יִכְלוּ הַיְּרִיעוֹת לְסַפֵּר אוֹדוֹת הַתְּמָדָתוֹ בְּשַׁ"ס וּפוֹסְקִים.

מִדְרָשִׁים - לָמַד הַרְבֵּה אֶת כָּל הַמִּדְרָשִׁים הַמְּצוּיִים, הַיְּדוּעִים וְשֶׁאֵינָם יְדוּעִים, וְרָאִינוּ שֶׁלָּמַד אֶת מִדְרַשׁ שׁוֹחֵר טוֹב, בִּשְׁנַת תשל"א כַּמָּה פְּעָמִים.

זֹהַר הַקָּדוֹשׁ - לָמַד הַרְבֵּה מְאֹד סְתָם בְּלִי מְפָרְשִׁים, הָיוּ שָׁנִים אֲשֶׁר לָמַד פֵּרוּשׁ 'אוֹר הַחַמָּה', וְאֶת פֵּרוּשׁ אוֹר־יָקָר לְהָרַמַ"ק עַל הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, וְגַם אֶת פֵּרוּשׁ 'זֹהַר חַי' לְהַגָּאוֹן־הַקָּדוֹשׁ מִקְּאמַרְנָא זי"ע, וְעוֹד כַּמָּה פֵּרוּשִׁים, [גַּם פַּעַם אַחַת לָמַד כָּל הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ עִם פֵּרוּשׁ 'הַסֻּלָּם']. וְדַרְכּוֹ הָיְתָה שֶׁהָיָה לוֹ שִׁעוּר בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ אַחַר בִּרְכַּת הַתּוֹרָה קֹדֶם הַתְּפִלָּה, וְקֹדֶם הַשֵּׁנָה הָיָה לוֹ שִׁעוּר בְּתִקּוּנֵי זֹהַר, שֶׁאָז לוֹמֵד כַּמָּה שֶׁיָּכוֹל - מְעַט אוֹ הַרְבֵּה, כְּפִי הַפְּנַאי שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וּבְאֶמְצַע הַיּוֹם הָיָה לוֹ שִׁעוּר בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ עִם מְפָרְשִׁים, וְכֵן שִׁעוּר בְּתִקּוּנֵי זֹהַר עִם מְפָרְשִׁים.

סִפְרֵי קַבָּלָה - לָמַד אֶת סִפְרֵי הָרַמַ"ק, **פְּעָמִים אֵין מִסְפָּר**, וְכֵן אֶת כָּל כִּתְבֵי הָאַרִיזַ"ל, הַרְבֵּה מְאֹד. לָמַד סֵפֶר 'עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת' וְאָמַר שֶׁזֶּה סֵפֶר קָשֶׁה מְאֹד.

סִפְרֵי מוּסָר - סֵפֶר 'קַב הַיָּשָׁר', כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים. סֵפֶר הַקָּדוֹשׁ

חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת, לְפָחוֹת אַרְבַּע פְּעָמִים. וְכֵן אֶת הַסֵּפֶר 'רֵאשִׁית חָכְמָה', לְפָחוֹת פַּעַם אַחַת. וְכֵן אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'שֵׁבֶט מוּסָר'. [רְשִׁימָה זוֹ אֵינָהּ בָּאָה חָלִילָה לְתָאֵר אֶת כָּל לִמּוּד תּוֹרָתוֹ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר בִּכְתָב אֶת גֹּדֶל הַתְּמָדָתוֹ, וּבְקִיאוּתוֹ בְּכָל הַסְּפָרִים, וְאָמַר פַּעַם, שֶׁכָּל סֵפֶר שֶׁיֵּשׁ לוֹ - הוּא לוֹמֵד וּמְסַיֵּם לְפָחוֹת פַּעֲמַיִם - מִלְּבַד הַסְּפָרִים שֶׁהָיָה רָגִיל בָּהֶם, מִי יִמְנֶה וּמִי יִסְפֹּר, בְּכָל סִפְרֵי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים וְסִפְרֵי שו"ת וְכו', וְיֵשׁ לוֹ רִבּוּי סְפָרִים שֶׁאֵין לְתָאֵר... וְרַק כָּתַבְנוּ בִּשְׁעָתוֹ דְּבָרִים לְזִכָּרוֹן].

גֹּדֶל הַיְדִיעָה וְהַבְּקִיאוּת שֶׁל מוֹהֲרָא"ש בְּכָל הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבָּעוֹלָם - זֶה אִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר כְּלָל, כִּי מִלְּבַד מַה שֶׁהִתְמִיד וְשָׁקַד יָמִים וְשָׁנִים רַבּוֹת בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, עַד שֶׁנַּעֲשָׂה בָּקִי בָּהֶם בְּעַל פֶּה מַמָּשׁ, מִלְּבַד זֹאת הִתְמִיד מְאֹד גַּם בְּכָל יֶתֶר שְׁאָר הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים וְסִפְרֵי הַחֲסִידוּת - כֻּלָּם מַמָּשׁ, בְּלִי יוֹצֵא מִן הַכְּלָל, וְהָיָה מְצַיֵּן לְעַצְמוֹ צִיּוּנִים וּמַרְאֵי מְקוֹמוֹת בְּכָל סְפָרָיו, אֵיךְ יוֹצְאִים מֵהֶם רְמָזִים וּסְמוּכִים לְדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וּכְמוֹ שֶׁרָאוּ זֹאת תַּלְמִידָיו בַּסְּפָרִים שֶׁלָּמַד. וּפַעַם אָמַר שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ לְחַבֵּר סֵפֶר שֶׁל מַרְאֵי מְקוֹמוֹת לַ'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן' הַקָּדוֹשׁ, וּלְהַרְאוֹת שֶׁבְּכָל הַסְּפָרִים שֶׁבָּעוֹלָם מְרֻמָּזִים דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וּכְבָר הִתְחִיל בָּזֶה אַךְ נִמְנַע מִכַּמָּה סִבּוֹת.

רעג.

מֵאַנְשֵׁי הַבַּעַל תְּפִלָּה - חִבּוּרִים מְיֻחָדִים שֶׁל תְּפִלּוֹת!

מוֹהֲרָא"ש הָיָה בַּעַל תְּפִלָּה בִּמְלֹא מוּבָן הַמִּלָּה, בְּהַשְׁרָאַת דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁבְּסִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת (מַעֲשֶׂה י"ב מֵהַבַּעַל־תְּפִלָּה), שֶׁלְּאַנְשֵׁי הַבַּעַל־תְּפִלָּה הָיוּ חִבּוּרִים שְׁלֵמִים שֶׁל תְּפִלּוֹת, שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת. כָּתַב גַּם מוֹהֲרָא"ש לְעַצְמוֹ תְּפִלּוֹת רַבּוֹת עַל כָּל פְּרָט וּפְרָט - חִדּוּשֵׁי תְּפִלּוֹת יְקָרוֹת, וְכֵן הָיוּ לוֹ תְּפִלּוֹת עַל רֹב הַ"לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן", עַד שֶׁהִתְאַסְּפוּ אֶצְלוֹ קוּנְטְרֵסִים שְׁלֵמִים שֶׁל תְּפִלּוֹת

שֶׁחִדֵּשׁ, וְהָיָה רָגִיל לְאוֹמְרָן תָּמִיד.

אֶת הַתְּפִלּוֹת הָאִישִׁיּוֹת הַלָּלוּ, הִסְתִּיר מְאֹד מֵעֵין רוֹאִים, וְאַף הֶעְלִים אוֹתָן מֵהָרַבָּנִית, וְהִנִּיחָן בְּאַחַד הָאֲרוֹנוֹת הַגְּבוֹהִים שֶׁשֹּׁעֵר שֶׁיַּד בְּנֵי־הַבַּיִת לֹא תִּמַשְׁמֵשׁ בָּהֶן, אַךְ פַּעַם כְּשֶׁבָּא לְבֵיתוֹ רָאָה שֶׁאִשְׁתּוֹ מְעַיֶּנֶת בַּתְּפִלּוֹת הָאֵלּוּ [הִתְעַנְיְנָה לָדַעַת מַה יֵּשׁ שָׁם בָּאָרוֹן], הֶחְלִיט מִיָּד, מֵאַחַר שֶׁהִיא כְּבָר הִסְתַּכְּלָה בָּזֶה - יֵשׁ לִשְׂרֹף הַכֹּל, וְזֶה הָיָה קֹדֶם פֶּסַח, וְעַל־כֵּן בִּשְׁעַת שְׂרֵפַת הֶחָמֵץ זְרָקָם אֶל תּוֹךְ הָאֵשׁ וְנִשְׂרְפוּ.

וּשְׁאָלוֹ אֶחָד מֵאַנַ"ש: "נוּ, אָז מַה אִם זוּגָתְכֶם הִסְתַּכְּלָה בָּזֶה?" וְעָנָה וְאָמַר: "הַלֹּא זֶה הָיָה חֵלֶק מֵהַהִתְבּוֹדְדוּת שֶׁלִּי, לִהְיוֹת רָגִיל לוֹמַר אֶת הַתְּפִלּוֹת הַלָּלוּ, וְעִקָּר שְׁלֵמוּת הַהִתְבּוֹדְדוּת, שֶׁלֹּא יִשְׁמַע אַף אָדָם רַק הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, וּמֵאַחַר שֶׁהִיא הִסְתַּכְּלָה בָּזֶה, נִמְצָא שֶׁנִּתְגַּלּוּ כְּבָר הַתְּפִלּוֹת שֶׁאֲנִי אוֹמֵר, וְאוּלַי תִּכָּנֵס בִּי אֵיזוֹ יֵשׁוּת וּפְנִיּוֹת, עַל כֵּן שָׂרַפְתִּי אוֹתָן".

רעד.

הַלִּמּוּד הַקָּבוּעַ בְּעֵת הָאֲכִילָה

אַחַר חֲתֻנָּתוֹ, כְּשֶׁהָיָה סוֹעֵד אֶת אֲרוּחוֹת הַיּוֹם[לג], הָיָה לוֹ תָּמִיד שִׁעוּר קָבוּעַ בְּאֵיזֶה לִמּוּד שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. וְהָיָה מַחְלִיף אֶת סֵדֶר לִמּוּדוֹ לְיַד הַשֻּׁלְחָן בְּכָל כַּמָּה שָׁנִים, דְּהַיְנוּ בַּשָּׁנִים הָרִאשׁוֹנוֹת לָמַד לְיַד שֻׁלְחָנוֹ שִׁעוּר בְּלִקּוּטֵי הֲלָכוֹת, וְאַחַר כָּךְ

לג. דֶּרֶךְ אֲכִילָתוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש הָיְתָה בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה מְאֹד, מִי שֶׁזָּכָה פַּעַם לֶאֱכֹל עַל שֻׁלְחָנוֹ וּלְהִתְבּוֹנֵן בַּאֲכִילָתוֹ הָיָה רוֹאֶה כְּמוֹ עֵינָיו אֵיךְ שֶׁמַּמָּשׁ מַלְאָךְ יוֹשֵׁב עַל יַד הַשֻּׁלְחָן, כִּי בְּכָל כַּפִּית וְכַפִּית, וּבְכָל לְעִיסָה וּלְעִיסָה - הָיָה מוֹהֲרָא"ש מְיַחֵד יִחוּדִים קְדוֹשִׁים וְעֶלְיוֹנִים, וְהָיָה נִרְאֶה לְעֵין כָּל אֶחָד, שֶׁהוּא מִתְבּוֹדֵד בִּתְפִלּוֹת וּבְדִבֵּקוּת אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ בֵּין כָּל כַּפִּית וְכַפִּית, וְהָיְתָה נוֹפֶלֶת בּוּשָׁה וְיִרְאָה גְּדוֹלָה עַל כָּל הַמְּסֻבִּים אֶצְלוֹ. וּפַעַם גִּלָּה לָנוּ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ לִמּוּדִים שְׁלֵמִים בְּכָל מִינֵי דְּבֵקוּת וְיִחוּדִים שֶׁיְּכוֹלִים לְיַחֵד וּלְכַוֵּן בְּעֵת הָאֲכִילָה, הַיְנוּ לְכָל מַאֲכָל וּמַאֲכָל יִחוּד מְיֻחָד, וְהָיָה לוֹ רָצוֹן לְהַדְפִּיס בְּחִבּוּר מְיֻחָד, וְלֹא זָכִינוּ בֵּינְתַּיִם לְאוֹרוֹ (וְעַיֵּן בְּשִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק ב', עַמּוּד טו).

הֶחְלִיף לְשִׁעוּר מִשְׁנָיוֹת, וְאַחַר כָּךְ לְשִׁעוּר בְּסִפְרֵי דְּרוּשׁ וַחֲסִידוּת מִתַּלְמִידֵי הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ זי"ע עַל פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ, וְהָיְתָה דַּרְכּוֹ לוֹמַר בְּצַחוּת בְּכָל פַּעַם: הַיּוֹם אָכַלְתִּי אֶת אֲרוּחָתִי עִם הַ'נֹּעַם־אֱלִימֶלֶךְ', הַיּוֹם אָכַלְתִּי סְעֻדָּה עִם הַ'תּוֹלְדוֹת' הַקָּדוֹשׁ, הַיּוֹם אָכַלְתִּי עִם הַ'חֲתַם־סוֹפֵר' וְכוּ', כִּי בְּכָל פַּעַם הָיָה אוֹכֵל עִם סֵפֶר אַחֵר, וְהָיָה מַרְגִּישׁ כְּאִלּוּ אוֹכֵל עַל שֻׁלְחָנוֹ מַמָּשׁ בְּיַחַד עִם כָּל הַצַּדִּיקִים הַקְּדוֹשִׁים זי"ע מֵרֹב דְּבֵקוּתוֹ בְּסִפְרֵיהֶם.

הָיְתָה לוֹ תְּקוּפָה אַחֶרֶת, שֶׁבְּכָל סְעֻדָּה הִכְרִיז לְפָנָיו אֶחָד מִבְּנֵי־בֵיתוֹ פָּסוּק שֶׁנִּבְחַר לְלֹא הֲכָנָה מִן הַתַּנַ"ךְ, וְהָיָה אוֹמֵר עָלָיו 'תּוֹרָה' בְּכַמָּה אֲפָנִים, וְאַחַר־כָּךְ הָיָה מַעֲלֶה אֶת הַחִדּוּשׁ עַל פְּנֵי הַכְּתָב. וְשׁוּב בִּתְקוּפָה אַחֶרֶת הָיָה לוֹמֵד בְּעֵת הָאֲכִילָה מִצְוָה אַחַת מִסֵּפֶר הַחִנּוּךְ, וְעוֹד כַּמָּה מִינֵי הַנְהָגוֹת טוֹבוֹת.

וְעוֹד מִימֵי צְעִירוּתוֹ הִתְרַגֵּל לוֹמַר אֶת פָּרָשַׁת הָעֲקֵדָה בְּעֵת אֲכִילַת פַּת שַׁחֲרִית [כִּי לֹא אֲמָרָהּ בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית מִטַּעֲמוֹ וְנִמּוּקוֹ[לד]], וּפָרָשַׁת הַמָּן בַּאֲרוּחָה הַבָּאָה, וְאִם יָצָא לוֹ לֶאֱכֹל סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית אוֹ רְבִיעִית, הוֹסִיף גַּם אֶת פָּרָשַׁת הַתְּשׁוּבָה וּפָרָשַׁת הַיִּרְאָה[לה].

[אַגַּב, מוֹהֲרָא"ש הָיָה נוֹהֵג לְהִתְוַדּוֹת בְּכָל יוֹם כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים בַּיּוֹם, וְהָיָה אוֹמֵר אֶת 'תְּפִלַּת הַשָּׁב' בְּכָל פַּעַם. וְהָיְתָה תְּקוּפָה שֶׁל כַּמָּה שָׁנִים שֶׁהָיָה אוֹמֵר בִּשְׁעַת מִנְחָה אַחַר סִיּוּם תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה בְּמִנְחָה, אֶת כָּל סֵדֶר הַוִּדּוּי שֶׁל יוֹם־הַכִּפּוּרִים, וְכֵן בַּיּוֹם הָיָה רָגִיל לוֹמַר פְּעָמִים רַבּוֹת אֶת סֵדֶר הַוִּדּוּי שֶׁל "אָשַׁמְנוּ, בָּגַדְנוּ, גָּזַלְנוּ" וְכוּ', וְכֵן **בִּשְׁעַת הָאֲכִילָה** וּבַדֶּרֶךְ].

לד. עַיֵּן בְּפֵרוּשׁ רַשִּׁ"י עַל הַפָּסוּק (בְּרֵאשִׁית כב, י): "וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת"– עַל שֵׁם שֶׁיִּשְׂרָאֵל אוֹכְלִים מַתַּן שְׂכָרָהּ.

לה. שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק ב, עַמּוּדִים טו־טז.

וְכֵן הָיָה רָגִיל לַחֲזֹר תָּמִיד עַל מַאֲמָרִים שֶׁל הַשְׂגָּחָה פְּרָטִית, כְּמוֹ אֵין אָדָם נוֹקֵף אֶצְבָּעוֹ מִלְּמַטָּה אֶלָּא אִם כֵּן מַכְרִיזִין עָלָיו מִלְּמַעְלָה (חֻלִּין ז:), וַאֲפִילוּ רֵישׁ גַּרְגִּיתָא מִשְּׁמַיָּא מַנוּ לֵיהּ (בְּרָכוֹת נח.), וְאֵין אָדָם נוֹגֵעַ בְּמַה שֶׁמּוּכָן לַחֲבֵרוֹ (יוֹמָא לח.), וַאֲפִלּוּ צִפּוֹרָא קַלִּילָא מִבַּעֲלֵי שְׁמַיָּא לֹא מִתַּצְדָּא (יְרוּשַׁלְמִי שְׁבִיעִית ט, א), וְאֵלּוּ הַמַּאֲמָרִים לֹא הָיוּ זָזִים מִפִּיו, בְּכָל שִׂיחוֹ וְשִׂיגוֹ וּבֵינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וְהָיָה מְצַטֵּט אוֹתָם פְּעָמִים אֵין מִסְפָּר בִּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, וְעָשָׂה זֹאת "כְּדֵי לְחַזֵּק אֶת עַצְמִי, כִּי הַכֹּל בְּהַשְׂגָּחָה פְּרָטִית"[לו].

ערה.

תּוֹכֵחָה מְגֻלָּה בְּשִׁעֵת שׁוֹטְטוּת לִצְדָקָה

בַּשָּׁנִים שֶׁלְּאַחַר נִשּׂוּאָיו - כְּשֶׁהָיָה הוֹלֵךְ בַּעֲבוּר צְדָקָה, בְּאַחַד הַיָּמִים, נִכְנַס לַחֲנוּת בֵּית־מִסְחָר קָטָן, וּבַעַל הַמָּקוֹם הֵחֵל לִקְבֹּל לְפָנָיו בִּמְרִירוּת עַל שֶׁאֵין הַמִּסְחָר מַצְלִיחַ לְהָנִיב אֶת הָרְוָחִים, וְכִמְעַט נִשְׁבַּר מַטֶּה לַחְמוֹ וְכוּ', וּמוֹהֲרָא"ש נִחֲמוֹ וְחִזְּקוֹ מְאֹד, וְאָמַר שֶׁבְּוַדַּאי יַעֲזֹר לוֹ ה', וּבֵרְכוֹ בְּעַיִן־טוֹבָה שֶׁיִּזְכֶּה לְשֶׁפַע עָצוּם מְאֹד, וְהָלַךְ מִמֶּנּוּ.

לְאַחַר שְׁנָתַיִם בְּעֵרֶךְ - חִפֵּשׂ מוֹהֲרָא"ש שׁוּב אֶת הָאִישׁ הַזֶּה בַּחֲנוּת, וְגִלָּה שֶׁכְּבָר עָזַב אֶת הַמָּקוֹם, וּכְבָר יֵשׁ לוֹ מִפְעָל גָּדוֹל לְיַד חוֹף הַיָּם, עִם הֲמוֹן עוֹבְדִים וְכוּ' וְכוּ', וְהָלַךְ לְשָׁם מוֹהֲרָא"ש לְבַקְּרוֹ, בְּהַגִּיעַ לְשָׁם - מָנְעוּ הַשּׁוֹמְרִים בַּעֲדוֹ לְהִכָּנֵס, וְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שֶׁיּוּכַל לְהִכָּנֵס, וּבָרֶגַע הַמַּתְאִים, חָמַק פְּנִימָה מִבְּלִי שֶׁהַשּׁוֹמְרִים יָשִׂימוּ לֵב. בְּהִכָּנְסוֹ לְמִשְׂרַד בַּעַל־הַבַּיִת, אָמְרָה הַמַּזְכִּירָה: "הַבּוֹס אֵינֶנּוּ וְאֵין לְךָ לְמַה לְהִכָּנֵס", אֲבָל מוֹהֲרָא"ש כְּבָר הִכִּירוֹ וְרָאָהוּ יוֹשֵׁב בְּמִשְׂרָדוֹ, וְאָמַר לַמַּזְכִּירָה: "הֲלֹא זֶהוּ הָאִישׁ שֶׁאֲנִי צָרִיךְ", וְעָנְתָה: "הוּא עָסוּק וְטָרוּד וְאִי אֶפְשָׁר לְהִכָּנֵס אֵלָיו"...

לו. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ז', מִכְתָּב תשצג.

וְהִתְפַּלֵּל מוֹהַרָא"ש שֶׁיּוּכַל לְהִפָּגֵשׁ עִמּוֹ, וּלְפָחוֹת לִשְׁאוֹל אוֹתוֹ: "אֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁאֵין מַנִּיחִים יְהוּדִי דָּתִי לְהִכָּנֵס אֵלָיו וּלְקַבֵּל נְתִינָה לִצְדָקָה" ... וְהִסְתּוֹבֵב שָׁם וּמָצָא אֶת הַפֶּתַח שֶׁדֶּרֶךְ שָׁם מַכְנִיסִים אֶת כָּל הַחֲבִילוֹת וְהַמַּשָּׂאוֹת שֶׁמַּגִּיעִים מִיַּעֲדִים שׁוֹנִים, וְנִכְנַס לְשָׁם.

וְסִבֵּב הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שֶׁבְּאוֹתוֹ רֶגַע נִכְנַס לְשָׁם בַּעַל־הַבַּיִת לְעַיֵּן בְּאֵיזֶה חֶשְׁבּוֹן, וְנִגַּשׁ אֵלָיו מוֹהַרָא"ש וְנָתַן לוֹ שָׁלוֹם, וְהִתְחִיל הָאִישׁ הַזֶּה לִצְעֹק עָלָיו: "הֵיתָכֵן שֶׁאַתָּה עוֹמֵד כָּאן בְּמָקוֹם זֶה בֵּין הַגּוֹיִם? הֲלֹא זֶה חִלּוּל הַשֵּׁם!" וְכוּ' וְכוּ', אָמַר לוֹ מוֹהַרָא"ש: "אֵינִי יוֹדֵעַ מַה אַתָּה צוֹעֵק... הֲלֹא אֲנִי שֻׁתָּף בְּבֵית חֲרֹשֶׁת הַזֶּה!"

מוֹהַרָא"ש אָמַר דָּבָר זֶה בִּתְמִימוּת כָּזוֹ, שֶׁהָאִישׁ הַזֶּה נִבְהַל מְאֹד וְשָׁאַל: "לְמַה אַתָּה מִתְכַּוֵּן"? וְאָמַר לוֹ מוֹהַרָא"ש: "פָּשׁוּט לְגַמְרֵי, אֲנִי שֻׁתָּף בַּמִּסְחָר הַזֶּה"... וְתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר הִסְתַּכֵּל עָלָיו וְשָׁאַל: "אֵינְךָ זוֹכֵר אוֹתִי"? וְהִתְחִיל כְּבָר לְהִזָּכֵר קְצָת, וְאָמַר לוֹ: "מַה אַתָּה רוֹצֶה עַכְשָׁו? כֶּסֶף? בֹּא אֶתֵּן לְךָ אֵיזֶה סְכוּם כֶּסֶף!", אָמַר לוֹ מוֹהַרָא"ש: "אֵין אֲנִי צָרִיךְ אֶת הַכֶּסֶף שֶׁלְּךָ, רַק אֲנִי רוֹצֶה לְהוֹכִיחַ אוֹתְךָ, אֵיךְ יִתָּכֵן לִהְיוֹת שֶׁלִּפְנֵי שְׁנָתַיִם הָיִיתָ בַּעֲנִיּוּת וְדַחֲקוּת כָּזוֹ, וְהָיִיתָ מְחַיֶּה אֶת עַצְמְךָ עִם כָּל אֶחָד, בִּפְרָט עִם מִי שֶׁבָּא לְדַבֵּר אִתְּךָ דִּבְרֵי חִזּוּק וְתַנְחוּמִים, וְגַם אָז הָיִיתָ עוֹשֶׂה צְדָקָה עִם מַה שֶׁהָיָה לְךָ, וְהַיּוֹם אַתָּה לֹא נוֹתֵן לְאַף אֶחָד לְהִכָּנֵס אֶצְלְךָ אוֹ אֲפִלּוּ לְקַבֵּל אֵצֶל הַמַּזְכִּירָה אֵיזֶה סְכוּם קָטָן, יִהְיֶה מַה שֶׁיִּהְיֶה, חֲמִשָּׁה אוֹ עֲשָׂרָה דּוֹלָר אֲפִלּוּ"...

דִּבְרֵי הַמּוּסָר הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל מוֹהַרָא"ש, פָּעֲלוּ אֶת פְּעֻלָּתָם, וְנִכְנְסוּ בְּלִבּוֹ וְקִבְּלָם בְּאַהֲבָה, וּבַסֵּתֶר נָתַן לוֹ חֲמֵשׁ־מֵאוֹת דּוֹלָר, שֶׁבַּתְּקוּפָה הַהִיא הָיָה נֶחְשָׁב לְהוֹן עָתָק מַמָּשׁ.

רעו.

גֵּס וּמוֹפֵת וְקַבָּלַת תְּפִלּוֹתָיו בְּעֵת שֶׁהָלַךְ לִצְדָקָה

בַּשָּׁנִים שֶׁאַחַר חֲתֻנָּתוֹ, כְּשֶׁהָלַךְ לֶאֱסֹף צְדָקָה לִדְבַר רַבֵּנוּ זַ"ל, בָּא פַּעַם לְבֵית אִישׁ אֶחָד בְּעִיר קְוִוינְס, שֶׁהָיָה בַּעַל־צְדָקָה גָּדוֹל מְאֹד, וְרַק אִשְׁתּוֹ עֵינֶיהָ הָיוּ צָרוֹת מְאֹד, וּבְכָל פַּעַם הָיְתָה מִשְׁתַּדֶּלֶת לִמְנֹעַ אֶת בַּעְלָהּ מִלֶּתֶת צְדָקָה, וְהוּא הָיָה מִתְחַמֵּק מִמֶּנָּה בְּכָל מִינֵי אֲפָנִים, וְהָיָה נוֹתֵן בְּלִי יְדִיעָתָהּ, וּכְשֶׁבָּא אֵלָיו פַּעַם מוֹהַרָא"ש - נָתַן לוֹ חֲמִשָּׁה דּוֹלָר, שֶׁהָיָה סְכוּם הָגוּן בַּיָּמִים הָהֵם, וּכְשֶׁהִבְחִינָה אִשְׁתּוֹ שֶׁבָּא אֶחָד לִצְדָקָה - כָּעֲסָה מְאֹד, וְשָׁאֲלָה כַּמָּה נָתַן, וְהִתְחַמֵּק מִמֶּנָּה בְּתֵרוּץ שֶׁנָּתַן רַק דּוֹלָר אֶחָד וְנִרְגְּעָה קְצָת.

כְּשֶׁיָּצָא מוֹהַרָא"ש מִבֵּיתוֹ - רָץ אַחֲרָיו וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מְחִילָה, וְאָמַר, שֶׁיֵּשׁ לוֹ דְּבַר־בַּקָּשָׁה אֵלָיו, וְרַק לֹא רָצָה לוֹמַר בְּנוֹכְחוּת אִשְׁתּוֹ. הָעִנְיָן הוּא, שֶׁיֵּשׁ לוֹ אָחוֹת אַלְמָנָה, וְלָהּ בֵּן יָחִיד, וְזֶה כְּבָר שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים שֶׁיָּצָא מִבֵּיתוֹ וּמֵאָז נֶעֱלְמוּ עִקְּבוֹתָיו לְלֹא שׁוּם יְדִיעָה אוֹדוֹתָיו, וְהִיא שְׁבוּרָה כְּחֶרֶס הַנִּשְׁבָּר.

בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה קָמָה תְּנוּעַת הִיפִּים שֶׁחָטְפוּ נְעָרִים יְהוּדִיִּים, הִיא רָעֲדָה וְנֶחְרְדָה שֶׁמָּא קָרָה לוֹ מַשֶּׁהוּ, הַסָּפֵק כִּרְסֵם בְּלִבָּהּ, וְלֹא יָדְעָה אֶת נַפְשָׁהּ מֵרֹב פַּחַד וּדְאָגָה, וְעֵינֶיהָ כָּלוֹת כָּל הַיּוֹם לִשְׁמֹעַ הַעוֹדֶנּוּ חַי וְכוּ'. פּוֹנָה הוּא אֵיפֹה לְמוֹהַרָא"ש אִם יוּכַל לַעֲזֹר בָּעִנְיָן, וְאִם יַצְלִיחַ - מַבְטִיחַ הוּא לָתֵת הוֹן רַב לִצְדָקָה.

נִכְמְרוּ רַחֲמֵי מוֹהַרָא"ש עַל הָאַלְמָנָה וּמִתּוֹךְ צַעֲרוֹ עָנָה וְאָמַר: "בְּתוֹךְ אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה שָׁעוֹת תְּקַבֵּל אֲחוֹתוֹ יְדִיעָה מִבְּנָהּ, רַק שֶׁיִּזְכֹּר לְהוֹדִיעַ לוֹ מִיָּד בְּקַבָּלַת הַיְדִיעָה, וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת אֲשֶׁר נָדַר בְּעֵת צָרָתוֹ לִצְדָקָה". וְאַחַר הַדְּבָרִים הַלָּלוּ פָּנָה מוֹהַרָא"ש מִמֶּנּוּ.

מִיָּד אַחַר שֶׁנִּפְרְדוּ, הֵחֵל מוֹהַרָא"ש לִבְכּוֹת וּלְהִתְחַנֵּן לִפְנֵי

הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָאַלְמָנָה הַזֹּאת צַעַר מֵהֶעְלְמוּת בְּנָהּ, וּתְקַבֵּל מִיָּד יְדִיעָה מִמֶּנּוּ. וּבְתוֹךְ כָּךְ הִסְתּוֹבֵב מוֹהַרָא״ש סְבִיב הַבַּיִת הַהוּא בִּתְפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת זְמַן רַב, וְאַחַר־כָּךְ הָלַךְ מִשָּׁם. וְאָכֵן בְּתוֹךְ יְמָמָה בִּלְבַד – קִבְּלָה הָאִשָּׁה טֶלֶגְרַם מִבִּנָּהּ הַשּׁוֹהֶה בְּאִיטַלְיָה, שֶׁהוּא בַּחַיִּים וּבִבְרִיאוּת הַגּוּף וְשֶׁלֹּא תִּדְאַג אִמָּא כְּלָל אוֹדוֹתָיו...

לְמוֹהַרָא״ש הָיְתָה הַרְגָּשָׁה חֲזָקָה שֶׁנַּעֲנוּ תְּפִלּוֹתָיו, אֲבָל כְּשֶׁחָלְפוּ כַּמָּה יָמִים, וְלֹא שָׁמַע דָּבָר מֵהָאִישׁ – הֶחְלִיט לְהִתְקַשֵּׁר מִיָּזְמָתוֹ וְלִשְׁאֹל מַה הַמַּצָּב? הָאִישׁ הִתְנַצֵּל וְסִפֵּר שֶׁהִגִּיעָה הַהוֹדָעָה וְכוּ׳. וּשְׁאָלוֹ מוֹהַרָא״ש: ״וְלָמָּה לֹא קִיַּמְתָּ אֶת הַבְטָחָתְךָ בְּהוֹדָעָה לִי כְּפִי שֶׁהִתְנֵינוּ, וְכֵן הַנֶּדֶר לִצְדָקָה״...

הִתְבַּיֵּשׁ הָאִישׁ וְהִבְטִיחַ לִשְׁלֹחַ מָאתַיִם דּוֹלָר, שֶׁהָיָה הוֹן עָתָק בַּיָּמִים הָהֵם, וְאָכֵן קִיֵּם אֶת הַבְטָחָתוֹ[לז].

אֶת הַסִּפּוּר הַזֶּה סִפֵּר מוֹהַרָא״ש בְּעֵת שִׂיחָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, כַּאֲשֶׁר רָצָה לְתָאֵר אֶת טִבְעָם שֶׁל בְּנֵי־אָדָם שֶׁנּוֹדְרִים בְּעֵת צָרָה וְשׁוֹכְחִים כְּשֶׁבָּאָה הָרְוָחָה[לח].

וְאַגַּב אוֹרְחָא קָא מַשְׁמַע לָן, עֹצֶם מִדָּתוֹ בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל וְכֹחַ תְּפִלּוֹתָיו הַזַּכּוֹת שֶׁפּוֹעֲלוֹת יְשׁוּעָה שְׁלֵמָה מִן הַשָּׁמַיִם.

רעז.

מוּסָר הַשֵּׂכֶל בְּעֵת בִּקּוּר בְּמוֹשַׁב זְקֵנִים

וּבַתְּקוּפוֹת הָהֵן, כְּשֶׁהָלַךְ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם נִקְלַע לְמוֹשַׁב־זְקֵנִים

לז. מִן הָעִנְיָן לְצַיֵּן כָּאן אֶת מַה שֶּׁמּוּבָא בְּסֵפֶר ״שִׂיחוֹת מוֹהַרָא״ש״ (חֵלֶק יב, עַמּוּד קנט): בַּעֲוֹנוֹתַי הָרַבִּים הָלַכְתִּי הַרְבֵּה בַּגָּלוּת, וְרָאִיתִי הַרְבֵּה דְּבָרִים, רָאִיתִי אֲנָשִׁים שֶׁאֵין לָהֶם כְּלוּם, וְיֵשׁ לָהֶם הַכֹּל... וַאֲנָשִׁים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם הַכֹּל וְאֵין לָהֶם כְּלוּם, וְדַיְקָא יְהוּדִים שֶׁאֵין לָהֶם כְּלוּם – נוֹתְנִים יוֹתֵר צְדָקָה וּבְסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת מֵאֵלּוּ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם הוֹן וְאֵין חֲסֵרִים כְּלוּם.

לח. שִׂיחוֹת־מוֹהַרָא״ש, חֵלֶק י׳, עַמּוּדִים רלז־רלט.

אֶחָד, וְרָאָה הוֹרִים זְקֵנִים שֶׁבּוֹכִים לִפְנֵי בְּנֵיהֶם בִּדְמָעוֹת־שָׁלִישׁ שֶׁיּוֹצִיאוּ אוֹתָם מִשָּׁם, וְשֶׁיַּקְצוּ בִּשְׁבִילָם אֲפִלּוּ אֵיזֶה מַרְתֵּף אוֹ עֲלִיָּה קְטַנָּה לָגוּר בָּהּ, וּבִלְבַד שֶׁיּוֹצִיאוּ אוֹתָם מֵהַמָּקוֹם הַהוּא, כִּי מַר לָהֶם שָׁם מְאֹד, כַּיָּדוּעַ אֵלּוּ חַיִּים יֵשׁ לַזְּקֵנִים בִּמְקוֹמוֹת כָּאֵלּוּ. וְלֹא עָשׂוּ כָּל בְּכִיּוֹתֵיהֶם וְצַעֲקוֹתֵיהֶם שׁוּם רֹשֶׁם עַל הַבָּנִים, וְלֹא נִכְנְסוּ הַדְּבָרִים בְּאָזְנֵיהֶם כְּלָל, וְהָלְכוּ לָהֶם. וְאַחַר שֶׁיָּצָא מוֹהֲרָא״ש מִשָּׁם, בָּכָה מְאֹד מְאֹד – אֵיךְ תִּהְיֶה לַבָּנִים אַכְזָרִיּוּת כָּזוֹ נֶגֶד הוֹרֵיהֶם?

וְהָיָה מוֹהֲרָא״ש מְסַפֵּר אֶת הַסִּפּוּר הַזֶּה, כְּלִמּוּד לֶקַח מוּסָר וְחִנּוּךְ עַד כַּמָּה צָרִיךְ לְהִזָּהֵר בִּכְבוֹד הוֹרִים, וּבִפְרָט בְּעֵת זִקְנוּתָם.

רעח.

רְגִילוּת לְהַכְנֵס לְרַבִּי מִקּוּפִּישְׁנִיץ

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא״ש[לט], הָיִיתִי רָגִיל לְהִכָּנֵס אֵצֶל הָרַב הַקָּדוֹשׁ ר׳ אַבְרָהָם יְהוֹשֻׁעַ הֶעשִׁיל מִקּוּפִּישְׁנִיץ זי״ע[מ] עֲבוּר צְדָקָה, וְהָיָה מְקָרֵב אוֹתִי מְאֹד, וּפַעַם סִפֵּר לִי, שֶׁנִּכְנַס אֶצְלוֹ יְהוּדִי אֶחָד זָקֵן, אָדָם פָּשׁוּט מְאֹד, שֶׁגָּר רַבּוֹת בַּשָּׁנִים בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית, וְשָׁאַל אוֹתוֹ: ״רַבִּי, בֶּן כַּמָּה אֲנִי?״ וְהֵשִׁיב לוֹ: ״לְדַעְתִּי, אַתָּה בֶּן שִׁבְעִים״, עָנָה וְאָמַר: ״רַבִּי, בְּעוֹד יוֹמַיִם אֶהְיֶה בֶּן מֵאָה״, וּפָתַח אֶת פִּיו וְהֵרְאָה לוֹ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶת כָּל הַשִּׁנַּיִם, וְכֵן אַף פַּעַם לֹא חָבַשׁ מִשְׁקָפַיִם, וְהוּא רוֹאֶה טוֹב. וְשָׁאַל אוֹתוֹ הָרַב הַקָּדוֹשׁ מִקּוּפִּישְׁנִיץ זי״ע: ״אֵיךְ זָכִיתָ לַאֲרִיכוּת יָמִים וְשָׁנִים כָּאֵלּוּ?״ וְהֵשִׁיב לוֹ: ״כְּשֶׁהָיִיתִי יֶלֶד קָטָן בְּגִיל חָמֵשׁ שִׁחַקְתִּי בַּחוּץ בַּחֲצַר הַמִּקְוֶה,

---

לט. שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים סִימָן ריט.

מ. אַדְמוֹ״ר הַשֵּׁנִי לַחֲסִידוּת קוּפִּישְׁנִיץ שֶׁהִיא עָנָף מִבֵּית רוּזִ׳ין, נוֹלַד ד׳ אִיָּר תרמ״ח לְאָבִיו הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי יִצְחָק מֵאִיר הֶעשִׁיל זי״ע, יָדָיו רַב לוֹ בְּעֶזְרָה לִפְלֵיטִים בִּשְׁנוֹת הַזַּעַם, וְהֵקִים וְסִיַּע בְּעַד מוֹסְדוֹת תּוֹרָה, וְהֵקִים בְּעַצְמוֹ מוֹסָד לִפְלֵיטוֹת בְּפֶתַח־תִּקְוָה. שִׁמֵּשׁ כְּאַדְמוֹ״ר לַחֲסִידִים בְּמֶשֶׁךְ כִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה, נִפְטַר ט״ז בְּתַמּוּז תשכ״ז וּמְנוּחָתוֹ כָּבוֹד בִּטְבֶרְיָה.

וְהִנֵּה הִגִּיעַ הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מֵאִיר מִפְּרִימִשְׁלַאן זי״ע[מא], וְשָׁכַח לְהָבִיא אִתּוֹ מַגֶּבֶת, וְאָמַר לִי: ״יוּנְגַאלֶע, אֶפְשָׁר בְּרֶענְגְסְטוּ מִיר אַ הַאנְדְטֶעך?״ [יֶלֶד, אוּלַי תָּבִיא לִי מַגֶּבֶת מִבֵּיתִי], וְרַצְתִּי כְּמוֹ יֶלֶד בִּזְרִיזוּת גְּדוֹלָה, וְהֵבֵאתִי לוֹ מַגֶּבֶת, וְנֶהֱנָה מִזֶּה מְאֹד, וְאָמַר בְּצַחוּת לְשׁוֹנוֹ בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: ״מֵאִיר׳ל גִּיט דִּיךְ פַאר דֶעם אַ מֵאָה״ [מֵאִיר׳ל נוֹתֵן לְךָ בִּשְׁבִיל זֶה מֵאָה], וּבִשְׁבִיל בְּרָכָה זוֹ זָכִיתִי לַאֲרִיכוּת יָמִים. וְסִיֵּם: ״רַבִּי, בְּעוֹד יוֹמַיִם תְּבָרְרוּ אַחֲרַי״. וְכֵן הָיָה, שֶׁאַחַר כַּמָּה יָמִים נִתְוַדַּע, שֶׁהָאָדָם הַזֶּה נִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם.

וְסִיֵּם מוֹהֲרָא״ש, רוֹאִים מִזֶּה, שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ לְצַדִּיקִים לְהַמְשִׁיךְ לָאָדָם אֲרִיכוּת יָמִים וְשָׁנִים, כִּי מֵאַחַר שֶׁהֵם כְּלוּלִים וְנִכְלָלִים בָּאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וְלָכֵן הֵם יְכוֹלִים לְהַמְשִׁיךְ גַּם לְזוּלָתָם אֲרִיכוּת יָמִים וְשָׁנִים.

רעט.

בִּקּוּר אֵצֶל הָרַבִּי מִבּוֹיַאן זי״ע

וְשׁוּב פַּעַם אַחַת הָיָה אֵצֶל הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מָרְדְּכַי שְׁלֹמֹה מִבּוֹיַאן זי״ע[מב], שֶׁהָיָה אִישׁ יָרֵא אֱלֹקִים מְאֹד – בַּעֲבוּר צְדָקָה, וְהוּא הִתְעַנְיֵן מְאֹד אֶצְלוֹ אוֹדוֹת אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב. וּמוֹהֲרָא״ש סִפֵּר לוֹ עֲלֵיהֶם וְכוּ׳. וְהִזְכִּיר מֵעִנְיַן הַזְהִירוּת שֶׁלָּהֶם לָקוּם בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה וְלוֹמַר אָז אֶת סֵדֶר הַתִּקּוּן וְכוּ׳. וְהָרַבִּי

מא. הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ מִפְּרִימִישְׁלַאן, נוֹדָע כְּבַעַל־מוֹפֵת וְנִסִּים רַבִּים הִתְרַחֲשׁוּ עַל יָדוֹ, עָסַק בִּצְדָקָה וּבְקֵרוּב הַנִּפְשׁוֹת כָּל יָמָיו, נוֹלַד בִּשְׁנַת תקמ״ג, בֶּן לְאָבִיו הָרַב הַקָּדוֹשׁ ר׳ אָרוֹן לֵיב מִפְּרִימִישְׁלַאן, בֶּן רַבִּי מֵאִיר הַגָּדוֹל מִפְּרִימִישְׁלַאן, מִתַּלְמִידֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ, הוּא הָיָה תַּלְמִיד הָרַב הַקָּדוֹשׁ ר׳ מָרְדְּכַי מִקְּרֶעמֶנִיץ זי״ע, בֶּן הַמַּגִּיד מִזְּלָאטְשׁוֹב זי״ע, ר׳ מֵאִיר׳ל נוֹדָע בְּשֵׁם הַחִבָּה הַזֶּה, וְנוֹדַע לְדוֹרוֹת כְּפוֹעֵל יְשׁוּעוֹת וּבַעַל רְאִיָּה רְחוֹקָה, דִּבְרֵי תּוֹרָתוֹ לֻקְּטוּ בַּסֵּפֶר ׳פָּנִים מְאִירִים׳, וּבַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים גַּם הִתְפַּרְסְמוּ סְפָרִים מִמֶּנּוּ וּמִתּוֹרָתוֹ זי״ע, נִסְתַּלֵּק בְּיוֹם כ״ט אִיָּר תר״י.

מב. אַדְמוֹ״ר בַּדּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לַחֲסִידוּת בּאַיאַן שֶׁהִיא עָנָף מִבֵּית רוּזִי״ן, נוֹלַד י״ג תִּשְׁרֵי תרנ״א לְאָבִיו הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי יִצְחָק (נֶכֶד הָרַב הַקָּדוֹשׁ ר׳ יִשְׂרָאֵל מֵרוּזִי״ן) הָיָה דָּר בַּאֲמֶרִיקָה, אַךְ מְצֻדָּתוֹ פְּרוּסָה הָיְתָה לַהֲמוֹן חֲסִידֵי בֵּית בּאַיאַן בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, אֲשֶׁר בָּהּ בִּקֵּר אַרְבַּע פְּעָמִים, נִסְתַּלֵּק בָּהּ׳ אֲדָר תשל״א, וְהוּבָא לְהִטָּמֵן בְּהַר הַזֵּיתִים; זי״ע.

הִתְפַּעֵל מְאֹד מְאֹד וְהִבִּיעַ אֶת פְּלִיאָתוֹ כְּשֶׁקָּרָא בְּהִשְׁתּוֹמְמוּת: "בְּיָמֵינוּ יֵשׁ עוֹד יְהוּדִים שֶׁעוֹרְכִים (וואס רֶעכְטֶן־אָפּ) תִּקּוּן חֲצוֹת"?! וְהָיָה כָּל־כָּךְ פֶּלֶא בְּעֵינָיו מַמָּשׁ שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהֵרָגַע וְלַעֲצֹר אֶת הִתְפַּעֲלוּתוֹ.

רפ.

אֵלֶּה "מַסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם"

אָמַר פַּעַם[מג], שֶׁבְּמֶשֶׁךְ אַרְבַּע שָׁנִים אַחֲרֵי חֲתֻנָּתוֹ - הָיְתָה פַּרְנָסָתוֹ מְאֹד דְּחוּקָה, וְהָיָה אוֹסֵף כֶּסֶף בְּכָל חֶלְקֵי הָעִיר נְיוּ־יוֹרְק, וּבְכָל מָקוֹם - הָיְתָה לוֹ הִתְבּוֹדְדוּת, וְהָיוּ לוֹ הֲמוֹן סִפּוּרִים וּמַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁאֵרְעוּ לוֹ כִּמְעַט בְּכָל פַּעַם שֶׁהָלַךְ בִּשְׁבִיל כֶּסֶף. כִּי בְּכָל פַּעַם הָיָה לוֹ סִימָן אַחֵר אֵיפֹה וּלְאָן יֵלֵךְ עַכְשָׁו [וְלֹא גִּלָּה לָנוּ מַה הָיוּ הַסִּימָנִים הַלָּלוּ, רַק כָּךְ אָמַר בְּפֵרוּשׁ שֶׁהָיוּ לוֹ סִימָנִים עַל זֶה], כִּי הָיָה נוֹסֵעַ בָּרַכֶּבֶת וּכְשֶׁהָיָה לוֹ סִימָן מְיֻחָד הָיָה יוֹרֵד בְּתַחֲנָה זֹאת, וְשָׁם חִפֵּשׂ יְהוּדִים וְאָסַף שָׁם כֶּסֶף[מד].

מג. עַיֵּן לְעֵיל סִימָן רנט.

מד. וְסִפֵּר לָנוּ מוֹהַרָא"ש עַל עַצְמוֹ, שֶׁרֹב חָכְמָתוֹ לָמַד בַּדֶּרֶךְ בְּרַכָּבוֹת וּבְאוֹטוֹבּוּסִים וְכוּ', כִּי הָיָה מֻכָּרָח לִהְיוֹת הַרְבֵּה בַּדֶּרֶךְ, הֵן בִּשְׁנוֹת בַּחֲרוּתוֹ שֶׁהֵישִׁיבָה הָיְתָה רְחוֹקָה מִבֵּיתוֹ וְהֵן בִּשְׁנוֹת אַבְרֵכוּתוֹ שֶׁהָיָה צָרִיךְ לִנְסֹעַ בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָה וְכוּ', וְתָמִיד סָחַב עִמּוֹ חֲבִילָה שֶׁל סְפָרִים, וְהִתְמִיד אָז מְאֹד מְאֹד בַּתּוֹרָה, וְכֵן בְּדֶרֶךְ הִלּוּכוֹ הָיָה תָּמִיד מְדַבֵּר וּמִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּבְאֹפֶן הַזֶּה לֹא הָלַךְ לוֹ לְאִבּוּד אַף רֶגַע, וְאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הֵעִידוּ עַל זֶה, כִּי הָיוּ מוֹצְאִים בְּסִפָּרִים רַבִּים שֶׁבַּסִּפְרִיָּה שֶׁלּוֹ כַּרְטִיסֵי נְסִיעוֹת שֶׁל הָאוֹטוֹבּוּסִים שֶׁנָּסַע בָּהֶם אָז, וְהָיָה מַמָּשׁ לְחִדּוּשׁ וּלְפֶלֶא לְגַלּוֹת בְּתוֹךְ כָּל מִינֵי סְפָרִים גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים מֵהָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים וְסִפְרֵי שׁוּתִי"ם וְכוּ', כַּרְטִיסֵי נְסִיעָה מִנְּסִיעוֹתָיו, וְזֶה בְּעַצְמוֹ הָיָה מְעוֹרֵר הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם לְהִתְמְדָה בַּתּוֹרָה... וּבִשְׁנִים שֶׁזָּכִיתִי לִנְסֹעַ עִמּוֹ הַרְבֵּה בַּדֶּרֶךְ, רָאִיתִי כָּל זֹאת בְּעֵינַי, אֵיךְ שֶׁלֹּא בִּזְבֵּז רֶגַע אֶחָד לְבַטָּלָה, כִּי תָּמִיד הָיָה עָסוּק בְּאֵיזֶה לִמּוּד - אוֹ שֶׁהָיָה מִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ אוֹ מְדַבֵּר עִמָּנוּ דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה וְשִׂיחוֹת קָדוֹשׁוֹת וְכוּ'. וַאֲנִי זוֹכֵר פְּעָמִים רַבּוֹת, שֶׁהָיֵינוּ יוֹשְׁבִים בְּאֵיזֶה מִשְׂרָד וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, וּמַמְתִּינִים לְמִישֶׁהוּ, וּמוֹהַרָא"ש עָסַק בֵּינְתַּיִם בְּלִמּוּד וּבִכְתִיבַת חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ מַמָּשׁ, וְכֵן סִפֵּר אוֹדוֹת שֶׁעוּרִים קְבוּעִים שֶׁהָיוּ לוֹ בִּנְסִיעוֹתָיו לַעֲבוֹדָה, כְּגוֹן מִדְרָשׁ עַל פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ אוֹ דַּף הַיּוֹמִי וְכֵיוֹצֵא בָּאֵלּוּ, וְהָיָה מְחַיֶּה אֶת עַצְמוֹ בָּזֶה מְאֹד מְאֹד (שִׂיחוֹת מוֹהַרָא"ש, חֵלֶק ג', עַמּוּד סה). וְכֵן מוּבָא בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל (חֵלֶק עג, מִכְתָּב טו תתקב): "רְאֵה לִלְמֹד עַל הַדֶּרֶךְ, כִּי גַּם אֲנִי רֹב הַלִּמּוּדִים לָמַדְתִּי עַל הַדֶּרֶךְ".

רפא.

הַצִּיבִי לָךְ צִיּוּנִים... פִּלְאֵי הַנִּסִּיעוֹת

וְסִפֵּר, שֶׁפַּעַם, לִבּוֹ אָמַר לוֹ שֶׁיֵּרֵד בְּתַחֲנָה מְיֻחֶדֶת, וְיָרַד שָׁם, וּפִתְאֹם נִגַּשׁ אֵלָיו קַצָּב יְהוּדִי וְאָמַר לוֹ: "רַבִּי! מַה אַתֶּם מְחַפְּשִׂים"? עָנָה לוֹ מוֹהֲרָא"ש: "יְהוּדִים"! עָנָה לוֹ הַטַּבָּח: "בֹּא עִמִּי וַאֲנִי אַסִּיעַ אוֹתְךָ לְכָל הַיְהוּדִים". וְכֵן עָשָׂה וְקִיֵּם, וְלָקַח אוֹתוֹ לְכַמָּה בְּנֵי־אָדָם וְגַם בְּבֵית־הַכְּנֶסֶת, וְעָזַר לוֹ לְקַבֵּץ סָךְ הָגוּן שֶׁל כֶּסֶף. וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש: "וַאֲנִי עָשִׂיתִי שָׁם מַה שֶׁהֶצְרַכְתִּי לַעֲשׂוֹת, גַּם שָׁמַעְתִּי מַה שֶׁהֶצְרַכְתִּי לִשְׁמֹעַ"... "וְכֵן בְּכָל פַּעַם הָיוּ לִי מַעֲשִׂיּוֹת וְסִפּוּרִים אֲחֵרִים..."

מַסֶּכֶת הִתְבּוֹדְדוּת

רפב.

וַיִּסְעוּ וַיַּחֲנוּ - נְסִיעוֹת קְדוֹשׁוֹת

וְאֵלּוּ הֵם הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהָלַךְ בָּהֶם בַּעֲבוּר צְדָקָה וּשְׁאָר תִּקּוּנִים נִפְלָאִים: מַנְהֶטֶן בִּיטְשׁ, לוּרְלִטוֹן, דּוּגֶלְסְטוֹן, לִיטְל נֶעק [שָׁם לְיַד הַמַּיִם סִיֵּם מַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין], גְּרֶעט נֶעק, וַשִׁינְגְטוֹן הֵייטְס [שָׁם לְיַד הַמַּיִם סִיֵּם מַסֶּכֶת בָּבָא בַּתְרָא], רִיבֶרְסַייד דְּרַייב [שָׁם אֵצֶל הַמַּיִם סִיֵּם אֵיזוֹ מַסֶּכֶת], בְּרָאנְקְס [בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת], קְוִוינְס [לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ], לָארֶענְץ, פַּאר־רַאקְוֵויי, אִיסְט־פְּלֶטְבּוּשׁ. וּבְכָל הַמְּקוֹמוֹת הַלָּלוּ דִּבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ בְּתוֹרָה כַּנַ"ל, וְכֵן בְּרִבּוּי תְּפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת.

וְסִפֵּר לָנוּ[מה], שֶׁתָּמִיד רַק הִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּדֶרֶךְ הִלּוּכוֹ וּבְכָל שְׁכוּנָה וּשְׁכוּנָה - הָיְתָה לוֹ הִתְבּוֹדְדוּת בְּכָל רְחוֹבוֹתֶיהָ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ, וְכַמָּה פְּעָמִים נָסַעְתִּי עִמּוֹ דֶּרֶךְ עֲיָרוֹת וּשְׁכוּנוֹת אֵלֶּה, וְעָנָה וְאָמַר: "אַתָּה רוֹאֶה אֶת כָּל הָרְחוֹבוֹת הָאֵלֶּה? בְּכָל

מה. שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק ב, עַמּוּדִים נג־נד.

אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם הָיְתָה לִי הִתְבּוֹדְדוּת הַרְבֵּה מְאֹד"... וְסִפֵּר אֶת זֶה כְּמִתְגַּעְגֵּעַ לַיָּמִים הָהֵם שֶׁהָיָה גָּנוּז וְנִסְתָּר מִכָּל הָעוֹלָם, וְלֹא הָיָה לוֹ אֶת הַפִּרְסוּם וְהַטִּרְחוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַכְשָׁו, וּבְדִיּוּק כְּמוֹ שֶׁסִּפֵּר רַבֵּנוּ זַ"ל זֹאת לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, כְּשֶׁהָלַךְ עִמּוֹ לְטַיֵּל דֶּרֶךְ הֶהָרִים וְהַשָּׂדוֹת שֶׁסְּבִיב הָעִיר אוֹסִיאטִין (עַיֵּן חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן קז).

רפג.

עֲבוֹדָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה בְּהִתְבּוֹדְדוּת בִּתְפִלָּה וְלִמּוּד

סִפֵּר מוֹהַרָא"ש, הָלַכְתִּי לְהִתְבּוֹדְדוּת לְאָרְכּוֹ וּלְרָחְבּוֹ שֶׁל הַכְּרָךְ הַגָּדוֹל נְיוּ־יוֹרְק מַמָּשׁ, מִ'גְּרֵייט נֶעק בְּקְוִוינְס עַד וַשִׁינְגְטוֹן הֵייטְס - תַּחַת הַגֶּשֶׁר הַגָּדוֹל דְּשָׁם, שֶׁשָּׁם הָיָה לִי הַרְבֵּה הִתְבּוֹדְדוּת, וְשָׁם סִיַּמְתִּי מַסֶּכֶת 'בָּבָא בַּתְרָא' (כַּמּוּבָא לְעֵיל), בִּכְדֵי לְקַיֵּם דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בְּסֵפֶר הַמִּדּוֹת (אוֹת לְמוּד סִימָן מ): "תּוֹעֶלֶת גָּדוֹל לִלְמֹד אֵצֶל נְהָרוֹת". וּפָסַקְתִּי לֵילֵךְ לְשָׁם, מֵחֲמַת שֶׁפַּעַם אַחַת מָצְאוּ אוֹתִי שׁוֹטְרִים חֲמוּשִׁים שֶׁהָיוּ בְּמִרְדָּף אַחַר שְׁנֵי רוֹצְחִים, וּמֵאָז לֹא הָלַכְתִּי שָׁם עוֹד וְגַם זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה בַּעַל־דָּבָר.

רפד.

נַעֲשֵׂיתִי אָדָם חָדָשׁ לְגַמְרֵי!

וְסִפֵּר, פַּעַם הָלַכְתִּי לְהִתְבּוֹדְדוּת בִּקְוִוינְס, וּבְאֶמְצַע הַהִתְבּוֹדְדוּת בָּאוּ כְּנֶגְדִּי מַחֲנֶה שֶׁל גּוֹיִים פִּרְאִיִּים עִם כֶּלֶב גָּדוֹל כְּמוֹ חֲמוֹר, וּכְבָר לֹא הָיָה לִי זְמַן לִבְרֹחַ בְּשׁוּם אֹפֶן, וְאָז הִרְגַּשְׁתִּי טַעַם מִיתָה וּגְסִיסָה מַמָּשׁ, כִּי הָיִיתִי בָּטוּחַ שֶׁהַכֶּלֶב יִטְרֹף אוֹתִי לְגַמְרֵי, רַחֲמָנָא לִיצְלָן. וְעָצַמְתִּי כְּבָר אֶת עֵינַי וּמָסַרְתִּי עַצְמִי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְהַפַּחַד שֶׁהָיָה לִי אָז - אִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר, פִּתְאוֹם אֲנִי שׁוֹמֵעַ אֵיךְ שֶׁהַכֶּלֶב בּוֹרֵחַ לְצַד אַחֵר וְהַגּוֹיִם צוֹעֲקִים אַחֲרָיו, וְהָלְכוּ גַּם הֵם לִתְפֹּס אוֹתוֹ וְעָבְרוּ עַל יָדִי בִּשְׁתֵּי שׁוּרוֹת וְעָשׂוּ לִי עִם יְדֵיהֶם כְּמוֹ מִי שֶׁפּוֹרֵס שָׁלוֹם וְאָמְרוּ לִי: הֶלוֹי רַבִּי (שָׁלוֹם רַבִּי) וְהָלְכוּ לָהֶם.

וּכְשֶׁהֵם הָלְכוּ מִמֶּנִּי, הִרְגַּשְׁתִּי שֶׁכָּל הַחֹמֶר שֶׁלִּי נָפַל וְנִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי וְלֹא הָיָה גּוּף - רַק נְשָׁמָה, וּמֵאָז הִתְחִיל עִמִּי עִנְיַן אַחֵר לְגַמְרֵי, כִּי כְּבָר נִתְבַּטֵּל אֶצְלִי הַחֹמֶר מֵחֲמַת גֹּדֶל הַפַּחַד, וְחָזַרְתִּי מֵהִתְבּוֹדְדוּת הַזֹּאת אִישׁ חָדָשׁ לְגַמְרֵי, וְלֹא הִכַּרְתִּי כְּבָר אֶת הָעוֹלָם שֶׁהַכֹּל הָיָה נִרְאָה חָדָשׁ בְּעֵינַי לְגַמְרֵי [מַה שֶּׁבֶּאֱמֶת הָיָה אֶצְלִי תָּמִיד כְּשֶׁחָזַרְתִּי מֵהִתְבּוֹדְדוּת שֶׁהָיָה נִרְאָה בְּעֵינַי עוֹלָם חָדָשׁ וּכְמוֹ שֶׁסִּפֵּר רַבֵּנוּ זַ"ל בְּעַצְמוֹ (חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן קז), אֲבָל אָז הָיָה בְּיוֹתֵר וְיוֹתֵר].

רפה.

עֲבוֹדַת קָדְשׁוֹ בְּהִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ

הָיִינוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ מַמָּשׁ, אֵיךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ הִתְבּוֹדְדוּת כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, כִּי תָּמִיד שִׂפְתוֹתָיו נָעוֹת בִּתְפִלָּה בְּלִי הֶפְסֵק רֶגַע אֲפִלּוּ כְּשֶׁנּוֹסֵעַ בַּדֶּרֶךְ אוֹ יוֹשֵׁב בֵּין אֲנָשִׁים תָּמִיד הוּא מְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ וְעַל פִּי רֹב הוּא זֹאת בְּדֶרֶךְ חָכְמָה שֶׁאַף אֶחָד אֵינוֹ תּוֹפֵס מַה הוּא עוֹשֶׂה כְּגוֹן שֶׁהוּא מְכַסֶּה אֶת פִּיו עִם יָדוֹ אוֹ מֵנִיחַ רֹאשׁוֹ עַל אֲצִילֵי יָדָיו וְכַדּוֹמֶה, וְגַם כְּשֶׁהוּא מְדַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם גּוּפָא יֵשׁ לוֹ גַּם כֵּן הִתְבּוֹדְדוּת כְּמוֹ שֶׁאָמַר לָנוּ פְּעָמִים רַבּוֹת בְּפֵרוּשׁ שֶׁהַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים בְּמַעֲלָה בִּמְאֹד, גַּם כְּשֶׁהֵם מְדַבְּרִים עִם בְּנֵי אָדָם - בֶּאֱמֶת הֵם מְדַבְּרִים עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, רַק שֶׁהֵם מַלְבִּישִׁים זֹאת בְּשִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים וּמִי שֶׁמַּטֶּה אָזְנוֹ הֵיטֵב לְדִבְרֵי מוֹהַרָא"ש הוּא שׁוֹמֵעַ זֹאת בְּחוּשׁ אֵיךְ כָּל דִּבּוּרָיו הֵם רַק אֵלָיו יִתְבָּרַךְ וּמְלֻבָּשִׁים וּמְקֻשָּׁרִים עִם כַּוָּנוֹת וְיִחוּדִים וּדְבֵקוּת גְּדוֹלָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְהַרְבֵּה פְּעָמִים נָסַעְתִּי עִם מוֹהַרָא"ש בַּמְּכוֹנִית וְחָזַר לְעַצְמוֹ כָּל זְמַן הַנְּסִיעָה תְּפִלּוֹת כְּמוֹ: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! **זַכֵּנִי לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה אֲמִתִּית לְפָנֶיךָ רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! זַכֵּנִי לְהָפִיץ אֶת אוֹר רַבֵּנוּ זַ"ל בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ**", וְרַק לִשְׁמֹעַ תְּפִלּוֹת כָּאֵלּוּ יוֹצְאוֹת מִפִּי מוֹהַרָא"ש מֵעֹמֶק הַלֵּב הָיָה מַכְנִיס הִרְהוּר תְּשׁוּבָה אֲמִתִּי

בְּלֵב הָאָדָם וְהָיָה מוֹשֵׁךְ נַפְשׁוֹ לְהִדַּבֵּק בְּשָׁרְשׁוֹ. וְכֵן הַרְבֵּה פְּעָמִים נָסַעְתִּי עִם מוֹהַרָא"ש, וְהוּא הָיָה כָּל הַזְּמַן עִם יָדָיו עַל פִּיו וְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ הַרְבֵּה וְלֹא הָיְתָה אֶצְלוֹ שׁוּם מְצִיאוּת שֶׁל בִּטּוּל זְמַן אַף רֶגַע אֶחָד.

רפו.

מַעֲשֶׂה שֶׁל אֱמוּנָה בַּיַּעַר שֶׁל הִתְבּוֹדְדוּת

פַּעַם נָסַע מוֹהַרָא"ש עִם תַּלְמִידוֹ לְהִתְבּוֹדֵד בַּיַּעַר, וּכְשֶׁהִגִּיעוּ, אָזַל הַדֶּלֶק וְהַמָּנוֹעַ דָּמַם, וּבְקֹשִׁי רַב הִצְלִיחוּ לְהַחֲנוֹת אֶת הָרֶכֶב סָמוּךְ לְפֶתַח הַיַּעַר. וּכְשֶׁיָּצְאוּ מֵהָרֶכֶב, אוֹמֵר מוֹהַרָא"ש: "קֹדֶם נִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאַחַר־כָּךְ נִרְאֶה מַה לַּעֲשׂוֹת"... וְהָלְכוּ לְהִתְבּוֹדֵד. וּכְשֶׁשָּׁבוּ שָׁאַל הַתַּלְמִיד: "מַה עוֹשִׂים עַכְשָׁו"? שְׁאָלוֹ מוֹהַרָא"ש: "הַאִם יֵשׁ לְךָ אֱמוּנָה?" עָנָה הַלָּה בִּתְמִימוּת: "בְּוַדַּאי יֵשׁ לִי אֱמוּנָה". אָמַר לוֹ מוֹהַרָא"ש: "אִם כֵּן, תִּרְאֶה נֵס גָּדוֹל". וְתֵכֶף בְּגָמְרוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ, הִגִּיעָה לְפֶתַע מְכוֹנִית אַחֶרֶת סָמוּךְ לַיַּעַר לֹא הַרְחֵק מֵהַמָּקוֹם שֶׁעָמְדוּ שָׁם, וְהָיוּ בְּתוֹכָהּ אֲנָשִׁים, שֶׁכְּכָל הַנִּרְאֶה הִתְכַּוְּנוּ לְבַצֵּעַ מַעֲשִׂים בִּלְתִּי רְצוּיִים, וְתֵכֶף־וּמִיָּד רָץ הַתַּלְמִיד לִקְרָאתָם, וְנִבְהֲלוּ מְאֹד לִפְגֹּשׁ אִישׁ בְּאֶמְצַע הַיַּעַר, וְהֵחֵל לְדַבֵּר עִמָּהֶם, וְרָאָה שֶׁהֵם יְהוּדִים וְדִבֵּר עִמָּהֶם דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה, וְאַף נָתַן לָהֶם סֵפֶר מִסִּפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁהָיָה לוֹ בְּכִיסוֹ, וְהִצִּילָם מִלִּשְׁגּוֹת וְכוּ'. וְאָז שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ: "מַה אַתָּה עוֹשֶׂה כָּאן?" אָמַר לָהֶם: "נִתְקַעְתִּי עִם הַמְּכוֹנִית בְּלִי דֶּלֶק", אֲזַי אָמְרוּ לוֹ: הָבָה וְנִדְחַף אֶת מְכוֹנִיתְךָ עִם הַמְּכוֹנִית שֶׁלָּנוּ, עַד שֶׁנַּגִּיעַ לְתַחֲנַת דֶּלֶק", וְכֵן עָשׂוּ.

וְאָמַר הַתַּלְמִיד לְמוֹהַרָא"ש: "חָשַׁבְתִּי לִרְאוֹת נֵס, אֲבָל נֵס כָּזֶה לֹא תֵּאַרְתִּי לְעַצְמִי, כִּי מִלְּבַד זֹאת שֶׁבָּאָה לָנוּ יְשׁוּעָה מִן הַשָּׁמַיִם, גַּם הִצְלַחְנוּ לְהַצִּיל בְּנֵי־אָדָם מֵעֲבֵרָה". אָז חִיֵּךְ מוֹהַרָא"ש וְאָמַר: "הַכֹּל בִּזְכוּת הָאֱמוּנָה"...

רפז.

עֲבוֹדַת הַצַּדָּקָה בִּימֵי חֹרֶף קָשִׁים

וְסִפֵּר מוֹהַרָא"ש[מו]: "הָיוּ יְמֵי־חֹרֶף קָשִׁים שֶׁהָלַכְתִּי בַּעֲבוּר צִדָּקָה, וּפְעָמִים רַבּוֹת, כְּשֶׁהָלַכְתִּי בַּדֶּרֶךְ חָשַׁבְתִּי שֶׁקָּפְאוּ רַגְלַי, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, מֵרֹב קֹר, וְהֶצְרַכְתִּי לַעֲמֹד וּלְשַׁפְשֵׁף אוֹתָן, לְהַרְגִּישָׁן אִם הֵן אֶצְלִי. וּבִימֵי־קַיִץ הַחַמִּים חָשַׁבְתִּי שֶׁאֶשָּׂרֵף מֵרֹב חֹם, אַף־עַל־פִּי־כֵן עֶזְרָנִי הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, וּמָסַרְתִּי אֶת נַפְשִׁי לַהֲלִיכָה לַהֲפָצַת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ עֲצוּמָה.

[וְכָל זֶה, וְיוֹתֵר מִזֶּה, הָיָה מְסַפֵּר, בִּכְתַב וּבְעַל־פֶּה מִפַּעַם לְפַעַם לְתַלְמִידָיו אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁעָסְקוּ בַּהֲפָצָה, לְלַמְּדָם, שֶׁאֵינֶנּוּ מְבַקֵּשׁ מֵהֶם לַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁהוּא לֹא עָשָׂה בְּעַצְמוֹ, וּלְהַכְנִיס בְּלִבָּם חֵשֶׁק עַז לַעֲסֹק בַּהֲפָצַת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר].

רפח.

מַעֲשֶׂה בְּרַב רְפוֹרְמִי שֶׁרָצָה לִשְׁמֹעַ 'יְדִיד נֶפֶשׁ'

בַּשָּׁנִים שֶׁאַחֲרֵי חֲתֻנָּתוֹ כְּשֶׁהָלַךְ לְקַבֵּץ צְדָקָה, פָּגַשׁ פַּעַם רַב רֶפוֹרְמִי גְּלוּי־רֹאשׁ, וּכְשֶׁנִּכְנַס אֵלָיו מוֹהַרָא"ש, בִּקֵּשׁ מִמּוֹהַרָא"ש שֶׁיָּשִׁיר לְפָנָיו אֶת הַזֶּמֶר "יְדִיד נֶפֶשׁ", וּמוֹהַרָא"ש סֵרַב, כִּי הָיָה כָּל הַדָּבָר לְפָנָיו לִצְחוֹק, יוֹשֵׁב 'רַב' בְּגִלּוּי הָרֹאשׁ, וּמְבַקֵּשׁ שֶׁיָּשִׁיר 'יְדִיד נֶפֶשׁ', וְאָמַר 'הָרַב': "לֹא אֶתֵּן לְךָ שׁוּם כֶּסֶף - אִם לֹא תָּשִׁיר"... עָנָה לוֹ מוֹהַרָא"ש: "לֹא בָּאתִי בִּשְׁבִיל כֶּסֶף, בָּאתִי רַק לִרְאוֹת סֵדֶר הַנְהָגַת הָרַבָּנִים הָרֶפוֹרְמִים, וְלִרְאוֹת אֶת בֵּית־הַכְּנֶסֶת וְכוּ'. וְאָמַר מוֹהַרָא"ש, שֶׁבַּדְּבָרִים שֶׁדִּבֵּר אֵלָיו הָיָה מַלְבִּישׁ תְּפִלּוֹת וְדִבּוּרִים אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, וּבְעֶצֶם לֹא דִּבֵּר אֵלָיו כְּלָל, רַק הוּא דִּמָּה שֶׁעוֹנֶה לוֹ וְכוּ', וְהוּטְבוּ דְּבָרָיו כָּל־כָּךְ בְּעֵינֵי 'הָרַב' עַד שֶׁנָּתַן לוֹ עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה דוֹלָר, שֶׁהָיָה אָז סְכוּם גָּדוֹל מְאֹד.

מו. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק לד, מִכְתָּב ה־תקפה.

רפט.

לִמּוּד וְשֶׁבַח הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'מָאוֹר וָשָׁמֶשׁ'

אַחַר חֲתֻנָּתוֹ הִטְרִידוֹ קְרוֹב־זוּגָתוֹ: "לָמָּה הִנְּךָ לוֹמֵד רַק 'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן'? וְכִי אֵין עוֹד סְפָרִים בָּעוֹלָם לִלְמֹד"? וְשָׁאַל אוֹתוֹ מוֹהֲרָא"ש: "אֶלָּא מַה אֶלְמַד"? אָמַר לוֹ הַלָּה: "הָיָה רָצוּי שֶׁתִּלְמַד בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ מָאוֹר וָשָׁמֶשׁ"... וְאָכֵן כְּאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הֵחֵל מִיָּד מוֹהֲרָא"ש לַהֲגוֹת הֵיטֵב בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, וְסִימוֹ בַּתְּקוּפָה זוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת וְנַעֲשָׂה בָּקִי בּוֹ מְאֹד, וְהָיָה מְשַׁבֵּחַ מְאֹד אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ "מָאוֹר וָשָׁמֶשׁ", שֶׁהוּא מָלֵא חִיּוּת וְהִתְעוֹרְרוּת לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ וּלְהִתְדַּבְּקוּת לַצַּדִּיקִים.

רצ.

טוֹב שָׁכֵן קָרוֹב ...

מִיָּד אַחַר חֲתֻנָּתוֹ, שְׁכֵנוֹ שֶׁל חָמִיו הָיָה עוֹסֵק בִּנְדָלָ"ן, וְרָכַשׁ מֵאוֹת דִּירוֹת, וַעֲסָקָיו הָיוּ לְמַעְלָה מִכֹּחוֹתָיו לְגַמְרֵי, כִּי לָוָה לְשֵׁם כָּךְ סְכוּמֵי עָתָק, עַד שֶׁהִסְתַּבֵּךְ מְאֹד, וּפָשַׁט אֶת הָרֶגֶל, וּבַעֲלֵי הַחוֹבוֹת רָדְפוּ אַחֲרָיו וְהִזְהִירוּהוּ שֶׁאִם לֹא יְשַׁלֵּם - יְעַקְּלוּ אֶת רְכוּשׁוֹ, וְהוּא נִסָּה לִדְחוֹת אוֹתָם מִיּוֹם לְיוֹם, אַךְ הָעִנְיָנִים הָיוּ יְגֵעִים, וְהֵבִין כִּי לֹא לִזְמַן רַב יוּכַל הַמַּצָּב לְהַמְשִׁיךְ, וְלֹא יָדַע לְהָשִׁית עֵצָה לְנַפְשׁוֹ.

כְּשֶׁפָּגַשׁ בְּמוֹהֲרָא"ש - שֶׁהָיָה כָּאָמוּר חָתָן שְׁכֵנוֹ, הֵבִין שֶׁהוּא יָכוֹל לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ עֵצָה, וּמוֹהֲרָא"ש כַּמּוּבָן דִּבֵּר עִמּוֹ דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה רַבִּים כְּדַרְכּוֹ בַּקֹּדֶשׁ, וְאָמַר לוֹ, שֶׁאֵין לוֹ עֵצָה אַחֶרֶת עַכְשָׁו, רַק לִמְסֹר אֶת עַצְמוֹ אֶל הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, וּלְהִזָּהֵר מֵהַיּוֹם וָהָלְאָה מֵעֲסָקִים כָּאֵלּוּ, וְיִתְפַּלֵּל הַרְבֵּה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, וְיִתְוַדֶּה לְפָנָיו שֶׁלֹּא טוֹב עָשָׂה, וְיֹאמַר בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁהוּא מַכִּיר עַתָּה, שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בְּיָדוֹ יִתְבָּרַךְ לְבַד, וְרַק הוּא יִתְבָּרַךְ יָכוֹל לְהַצִּילוֹ, וּבְדִבּוּרִים אֵלּוּ חִזְּקוֹ מְאֹד, כִּי הָיוּ כְּמַיִם קָרִים עַל נֶפֶשׁ עֲיֵפָה (מִשְׁלֵי כה, כה), וּמִמָּשׁ הֶחֱיָה אֶת נַפְשׁוֹ.

בְּלֵיל שַׁבָּת־קֹדֶשׁ הַבָּא, הָיָה מוֹהַרָא"ש בְּבֵית חָמִיו, וְהָיָה עֵר כָּל הַלַּיְלָה, וְעָסַק בַּעֲבוֹדָתוֹ כְּדַרְכּוֹ בַּקֹּדֶשׁ, וּלְפֶתַע שָׁמַע מֵהַדִּירָה הַסְּמוּכָה אֶת קוֹל הַשָּׁכֵן, שֶׁהוּא מְשׁוֹטֵט בְּבֵיתוֹ אָנֶה וְאָנָה, וְאוֹמֵר: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל רַק מִמְּךָ לְבַד"... וְכָךְ הִסְתּוֹבֵב בְּבֵיתוֹ כִּמְעַט כָּל הַלַּיְלָה, וְאִשְׁתּוֹ חָשְׁשָׁה שֶׁהוּא יָצָא מִדַּעְתּוֹ, כִּי לֹא הֵבִינָה מַה קָּרָה לוֹ פִּתְאֹם, אֲבָל מוֹהַרָא"ש הֵבִין הֵיטֵב, שֶׁדִּבּוּרָיו עָשׂוּ רֹשֶׁם עַל הָאִישׁ, עַד שֶׁהֵבִין שֶׁאֵין לוֹ עֵצָה אַחֶרֶת, רַק לִבְרֹחַ לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ לְבַד, כִּי הֵבִין שֶׁצָּרָתוֹ קְרוֹבָה, וְתֵכֶף יָבוֹאוּ בַּעֲלֵי הַחוֹבוֹת וִיעַקְּלוּ אֶת כָּל רְהִיטָיו וְכֵלָיו, וְכֵן הָיָה שֶׁבְּשָׁבוּעַ הַבָּא פָּרְצוּ בַּעֲלֵי חוֹבוֹת לְבֵיתוֹ וְהִשְׁאִירוּהוּ נָקִי מִנְּכָסָיו, וְהוֹתִירוּ רַק שְׁנֵי מִזְרָנִים לְלִינָה...

אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁכְּבָר שָׁמַע דִּבּוּרֵי מוֹהַרָא"ש וְהַקְּדִים עַצְמוֹ בַּשַּׁבָּת שֶׁעָבְרָה בִּתְפִלָּה וּבֶאֱמוּנָה עַל כֵּן לֹא אִבֵּד אֶת עַצְמוֹ כְּלָל, רַק קִבֵּל הַכֹּל בְּאַהֲבָה וּבֶאֱמוּנָה. וּבְעֵת שֶׁהוֹצִיאוּ מִבֵּיתוֹ אֶת כָּל כֵּלָיו וַחֲפָצָיו, יָשַׁב עַל כִּסֵּא סָמוּךְ וְשָׂר, וּמָחָא כַּף אֶל כַּף בְּהִתְלַהֲבוּת עֲצוּמָה: אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ... אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ... וְחִזֵּק אֶת אִשְׁתּוֹ, עַד שֶׁבְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן הֵקִים לְעַצְמוֹ אֵיזֶה עֵסֶק קָטָן כְּפִי כֹּחוֹ, וּלְאַט לְאַט שִׁלֵּם לְבַעֲלֵי חוֹבוֹתָיו, עַד שֶׁעָזַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְחָזַר לְהִתְפַּרְנֵס בְּרֶוַח וּבְכָבוֹד.

רצא.

אוֹי לוֹ לְמִי שֶׁלּוֹעֵג לָאֲנָשִׁים אֲמֻלָּים

עוֹד מַעֲשֶׂה הִשְׁתַּמֵּר לָנוּ מִימֵי אַבְרֵכוּתוֹ, שֶׁבַּשָּׁנִים שֶׁלְּאַחַר חֲתֻנָּתוֹ, הָיְתָה דַּרְכּוֹ לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה־וּמַעֲרִיב בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁל חָמִיו, וְהָיְתָה דַּרְכּוֹ לָשֶׁבֶת בַּפִּנָּה וְלִלְמֹד שִׁעוּר בְּמִדְרָשׁ קְהֻלַּת בֵּין מִנְחָה לְמַעֲרִיב, וּפַעַם שָׁמַע אֵיךְ אַבְרֵךְ צוֹחֵק מְאֹד מִזָּקֵן שֶׁיּוֹשֵׁב וּמְסַפֵּר סִפּוּרִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְגַם קָרָא לַאֲנָשִׁים אֲחֵרִים שֶׁיִּשְׁמְעוּ אֶת הַזָּקֵן, וְיִצְחֲקוּ מִמֶּנּוּ.

וְהָיָה כָּל הַדָּבָר מוּזָר מְאֹד בְּעֵינֵי מוֹהֲרָא"ש, וְהִתְקָרֵב לִשְׁמוֹעַ מַה שֶּׁהַזָּקֵן מְסַפֵּר וְלָמָּה צוֹחֲקִים מִמֶּנּוּ? וְרָאָה אֵיךְ שֶׁהַזָּקֵן יוֹשֵׁב עִם דְּמָעוֹת בְּעֵינָיו, וּמְסַפֵּר סִפּוּר מֵהַשּׁוֹאָה, אֵיךְ שֶׁהֵבִיאוּ הַנָּאצִים הָאֲרוּרִים, יִמַּח שְׁמָם, מַשָּׂאִית שְׁלֵמָה שֶׁל תִּינוֹקוֹת לְמַטָּה מִגִּיל שָׁנָה, גּוֹסְסִים וּקְרוֹבִים לְמִיתָה וּקְצָת חַיִּים מַמָּשׁ, וְרָשָׁע אֶחָד עָמַד עַל הַמַּשָּׂאִית וְזָרַק יֶלֶד לָרָשָׁע שֵׁנִי שֶׁעָמַד עַל הַקַּרְקַע, וְאִם הָיָה יֶלֶד שֶׁעֲדַיִן הָיְתָה בּוֹ אֵיזוֹ חִיּוּת, רִצֵּץ אֶת רֹאשׁוֹ עַל פַּסֵּי הָרַכֶּבֶת הַסְּמוּכִים, וְאַחַר־כָּךְ זָרַק אוֹתוֹ חֲזָרָה עַל הַמַּשָּׂאִית, וְהַזָּקֵן הָיָה בּוֹכֶה מְאֹד בְּזָכְרוֹ אֶת הַמַּרְאֶה הַזֶּה, וְהָיָה מְסַפֵּר אֶת מַר לְבָבוֹ לִפְנֵי כַּמָּה אֲנָשִׁים, וְלָאִישׁ הַצָּעִיר שֶׁצָּחַק, זֶה הָיָה נִרְאֶה כְּמוֹ לֵיצָנוּת, שֶׁזָּקֵן מְסַפֵּר סִפּוּר וּבוֹכֶה, וְהִתְחִיל לִצְחוֹק מִמֶּנּוּ, וְגַם קָרָא לַאֲחֵרִים שֶׁיִּשְׁמְעוּ וְיִצְחֲקוּ.

וְרָצָה מוֹהֲרָא"ש לְסָטְרוֹ עַל פָּנָיו, אֵיךְ מִתְאַכְזֵר לִצְחוֹק מִזָּקֵן שֶׁמֵּשִׂיחַ אֶת מַר לְבָבוֹ? אֲבָל עָצַר אֶת עַצְמוֹ, כִּי נִזְכַּר שֶׁקָּשֶׁה מְאֹד לְהוֹכִיחַ לֵץ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי ט, ח): "אַל תּוֹכַח לֵץ פֶּן יִשְׂנָאֶךָּ", וְחָזַר לְלִמּוּדוֹ.

וְהִנֵּה עָבְרוּ כַּמָּה שָׁנִים וְכֻלָּם שָׁכְחוּ מֵהַמַּעֲשֶׂה, וּפִתְאוֹם נִשְׁמַע שֶׁהָאִישׁ הַזֶּה קִבֵּל מַחֲלַת הַסַּרְטָן בִּגְרוֹנוֹ, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, וְהֶצְרְכוּ לַחְתּוֹךְ חֲתִיכוֹת מִגְּרוֹנוֹ עַד שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר רַק דֶּרֶךְ מְכוֹנָה שֶׁהָיְתָה מְחֻבֶּרֶת דֶּרֶךְ בִּטְנוֹ, וּמִשָּׁם הָיָה יוֹצֵא הַקּוֹל, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, וְסִבֵּב הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שֶׁשּׁוּב יָשַׁב מוֹהֲרָא"ש בְּבֵית־הַכְּנֶסֶת שֶׁל חָמִיו, וְרָאָה אֵיךְ יְלָדִים צוֹחֲקִים מֵהָאִישׁ הַזֶּה, וְשׁוֹאֲלִים אוֹתוֹ כָּל מִינֵי שְׁאֵלוֹת כְּדֵי שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַעֲנוֹת לָהֶם, כִּי רָצוּ לִשְׁמוֹעַ אֵיךְ הַקּוֹל יוֹצֵא מִן הַמְּכוֹנָה הַמְחֻבֶּרֶת בְּבִטְנוֹ, וְהָיָה אֶצְלָם כָּל הָעִנְיָן לִשְׂחוֹק גָּדוֹל...

אָז נִזְכַּר מוֹהֲרָא"ש בַּסִּפּוּר שֶׁהָיָה לִפְנֵי כַּמָּה שָׁנִים, שֶׁהָאִישׁ

הַזֶּה צָחַק מֵהַזָּקֵן וְסִפּוּרָיו, וְעַכְשָׁו הַיְלָדִים צוֹחֲקִים מִמֶּנּוּ, וְרָאָה אֵיךְ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְשַׁלֵּם מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, כִּי אָסוּר לְזַלְזֵל בְּשׁוּם אָדָם וְלִצְחוֹק מִמֶּנּוּ, כִּי מִי יוֹדֵעַ אֵיזֶה עֹנֶשׁ יָכוֹל לְקַבֵּל עַל־יְדֵי זֶה, חַס וְשָׁלוֹם, וְלָכֵן אַשְׁרֵי מִי שֶׁנִּזְהַר בִּכְבוֹד הַבְּרִיּוֹת תָּמִיד.

רצב.

מַעֲלַת בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּשִׂמְחָה סְגֻלָּה לַעֲשִׁירוּת

בַּשָּׁנִים שֶׁאַחַר חֲתֻנָּתוֹ, פַּעַם הָיָה בְּמַחֲנֶה נֹפֶשׁ בִּימוֹת הַקַּיִץ עִם מִשְׁפַּחְתּוֹ, וְהָיְתָה לוֹ דִּירָה בִּשְׁכֵנוּת לְאַדְמוֹ״ר אֶחָד, שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן שֶׁלֹּא הָיָה רָשׁוּם בְּשׁוּם יְשִׁיבָה, וְהָיָה פַּחַד שֶׁלֹּא יְגַיְּסוּ אוֹתוֹ לַצָּבָא הָאֲמֶרִיקָאִי, כִּי כָּךְ הָיָה הַחֹק אָז, שֶׁמִּי שֶׁלֹּא הָיָה רָשׁוּם בְּאֵיזוֹ יְשִׁיבָה, הָיוּ מְגַיְּסִים אוֹתוֹ לַצָּבָא הָאֲמֶרִיקָאִי. וּפַעַם שָׁמַע מוֹהַרָא״ש מִבַּעַד לְקִירוֹת הַבַּיִת שֶׁהָיוּ דַּקִּים מְאֹד, שֶׁבֵּן הָאַדְמוֹ״ר אוֹמֵר לְאָבִיו: ״מַה אִכְפַּת לִי שֶׁיְּגַיְּסוּ אוֹתִי, הֲרֵי יִקְחוּ אוֹתִי וְיִגְזְזוּ לִי אֶת הַזָּקָן וְהַפֵּאוֹת (חַס וְשָׁלוֹם), וְאָז אֲנִי אֶקַּח עוֹרֵךְ־דִּין טוֹב, וְאֶעֱשֶׂה מִשְׁפָּט כְּנֶגְדָּם, וּבְוַדַּאי אֲנַצֵּחַ בַּמִּשְׁפָּט, וִישַׁלְּמוּ לִי פִּצּוּיִים, וַאֲנִי אֶהְיֶה עָשִׁיר גָּדוֹל״... וְנִבְהָל אָבִיו הָאַדְמוֹ״ר מְאֹד, וְצָעַק עָלָיו בְּקוֹל רָם: ״אַל תַּחֲשֹׁב עַל שְׁטִיּוֹת כָּאֵלֶּה, אַל תִּכָּנֵס לְסַכָּנָה שֶׁיְּגִזְזוּ לְךָ הַזָּקָן וְהַפֵּאוֹת, וּתְדַמֶּה בְּדַעְתְּךָ שֶׁמִּזֶּה תִּהְיֶה עָשִׁיר, אֶלָּא קַח בְּיָדְךָ סִדּוּר וּתְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן מִתּוֹךְ הַסִּדּוּר בְּכַוָּנָה, וְכָךְ תִּהְיֶה עָשִׁיר גָּדוֹל״... וְהָיָה אוֹמֵר מוֹהַרָא״ש, שֶׁדִּבְרֵי הָאַדְמוֹ״ר עֲדַיִן מְצַלְצְלִים לוֹ בְּאָזְנָיו, שֶׁלְּבָרֵךְ **בִּרְכַּת־הַמָּזוֹן בְּתוֹךְ סִדּוּר מְסֻגָּל לַעֲשִׁירוּת**, וְכֵן מוֹהַרָא״ש תָּמִיד דּוֹרֵשׁ בָּרַבִּים, וְאַשְׁרֵי הַנִּזְהָר בָּזֶה תָּמִיד.

רצג.

הִשְׁתּוֹקְקוּת לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ בְּלֵיל שַׁבָּת

רַבֵּנוּ זַ״ל אָמַר: ״אַבְרֵךְ יָכוֹל לְבַלּוֹת בְּלֵיל שַׁבָּת־קֹדֶשׁ בְּהִשְׁתּוֹקְקוּת כָּזוֹ, עַד שֶׁלֹּא יָדַע לְהֵיכָן נֶעְלָם הַלַּיְלָה מֵרֹב

הִשְׁתּוֹקְקוּת". וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש[מז]: "וַאֲנִי זוֹכֵר, שֶׁבִּימֵי נְעוּרַי אַחַר חֲתֻנָּתִי זָכִיתִי לְקַיֵּם אֶת זֶה כַּמָּה פְּעָמִים, מֵרֹב הִשְׁתּוֹקְקוּת בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה".

רצד.

מַשְׁקִיעַ אֶת כֻּלּוֹ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה

אַחַר חֲתֻנָּתוֹ, הִתְגַּבֵּר בְּכָל עֹז וְתַעֲצוּמוֹת לְהַשְׁקִיעַ אֶת כָּל כֻּלּוֹ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּהִתְמָדָה רַבָּה וַעֲצוּמָה, יוֹצֵאת מִן הַכְּלָל, וְהָרַבָּנִית הַצַּדֶּקֶת לֹא מָנְעָה אוֹתוֹ כְּלָל מִלִּמּוּד בְּקוֹל־רָם וּבְהִתְלַהֲבוּת עֲצוּמָה, וְהָיְתָה דַּרְכּוֹ לִלְמֹד הַרְבֵּה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה בַּלַּיְלָה - בַּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא, רַמְבַּ"ם, טוּר וְשֻׁלְחָן־עָרוּךְ וְכוּ' וְכוּ', וְהָיָה מִתְיַשֵּׁב לְיַד הַשֻּׁלְחָן מִתְּחִלַּת הַלַּיְלָה עַד שֶׁנִּרְדַּם עַל הַגְּמָרָא מֵרֹב עֲיֵפוּתוֹ, וְהָיְתָה הָרַבָּנִית הַצַּדֶּקֶת, בָּאָה וּמְעִירָה אוֹתוֹ שֶׁיֵּלֵךְ לִישׁוֹן, וְנָהַג כָּךְ בְּמֶשֶׁךְ שְׁתַּיִם־וָחֵצִי שָׁנִים רְצוּפוֹת עַד שֶׁנּוֹלַד לוֹ בְּנוֹ בְּכוֹרוֹ[מח].

וְגַם לְאַחַר שֶׁנּוֹלְדוּ יְלָדָיו, אָחַז צַדִּיק דַּרְכּוֹ לִלְמֹד בַּלֵּילוֹת, וּכְשֶׁאֶחָד מֵהַיְלָדִים בָּכָה - הוֹצִיאוֹ מֵעֲרִיסָתוֹ וְהֶחְזִיקוֹ עַל יָדָיו, וְכָךְ לָמַד בְּהִתְמָדָה כְּשֶׁבְּנוֹ אוֹ בִּתּוֹ עַל יָדָיו, עַד שֶׁחָזְרוּ וְנִרְדְּמוּ, וְשׁוּם דָּבָר לֹא בִּלְבֵּל אוֹתוֹ[מט].

צהר.

מִתְפַּלֵּל לְהַשִּׂיג סְפָרִים וְלוֹמֵד בָּהֶם

וְכֵיוָן שֶׁהָיְתָה לוֹ תְּשׁוּקָה לְקַיֵּם אֶת שִׂיחַת רַבֵּנוּ זַ"ל - לִהְיוֹת וּלְטַיֵּל בְּכָל הַסְּפָרִים - מָסַר נַפְשׁוֹ וְקָנָה סְפָרִים רַבִּים, וְהֵחֵל לִלְמֹד בָּהֶם, מֵרֵאשִׁית וְעַד גְּמִירָא, וְכָל סֵפֶר וְסֵפֶר שֶׁקָּנָה - בָּא

מז. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק סא, מִכְתָּב יב־שכג.

מח. שִׂיחוֹת־מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק ב, עַמּוּד קצה.

מט. שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק ד, עַמּוּד קסה

לוֹ בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ גְּדוֹלָה מְאֹד, וְאָמַר, שֶׁכָּל סֵפֶר וְסֵפֶר שֶׁאַתֶּם רוֹאִים אֶצְלִי - הִתְפַּלַּלְתִּי הַרְבֵּה שֶׁאֶזְכֶּה לְהַשִּׂיגוֹ. וּפַעַם אָמַר, שֶׁבְּרֹב סְפָרָיו [הָרַבִּים מְאֹד מְאֹד, לְאֵין שִׁעוּר] - כְּבָר הָיָה. הֵינוּ שֶׁלָּמַד אוֹתָם.

רצו.

לְמוּד בְּסִפְרֵי הַפּוֹסְקִים וְהַשּׁוּ"תִים

וְסִפֵּר מוֹהַרָא"ש[נא]: בִּימֵי נְעָרַי, תֵּכֶף וּמִיָּד אַחַר הַחֲתֻנָּה, הִתְמַדְתִּי הַרְבֵּה בְּסִפְרֵי הַפּוֹסְקִים, וְעָבַרְתִּי בְּרֻבָּם כְּכֻלָּם שֶׁל סִפְרֵי שְׁאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת הַמְּפֻרְסָמִים, וְכֻלָּם נִמְצָאִים אֶצְלִי[נב], עֵרֶךְ שֶׁל כַּמָּה מֵאוֹת סִפְרֵי שְׁאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת, חַסְדֵי הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ. וְהָיְתָה דַּרְכִּי לִלְמֹד וּלְעַיֵּן בְּכָל יוֹם בַּעֲשָׂרָה סִפְרֵי שו"ת, כִּי נָטַלְתִּי עַל עַצְמִי דֶּרֶךְ כָּזוֹ לִהְיוֹת בָּקִי בִּשְׁאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת כִּי זֶה מְזַכֵּךְ וּמְחַדֵּד אֶת הַדַּעַת וְהַמּוֹחִין, מֵחֲמַת שֶׁזֶּה מַקְשֶׁה וְזֶה מֵשִׁיב, זֶה מְפָרֵק וְזֶה בּוֹנֶה וְכוּ', עַל־יְדֵי־זֶה נִבְנִית הַדַּעַת, וּפוֹתֵחַ פִּתְחֵי הַמּוֹחִין לְחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה"[נג].

רצו.

לְמוּד בְּסִפְרֵי הַהֲלָכָה הַקַּדְמוֹנִים, הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים

מוֹהַרָא"ש הָיָה הוֹגֶה תָּמִיד בְּכָל סִפְרֵי הַפּוֹסְקִים, וְרָאִינוּ

נ. שִׂיחוֹת מוֹהַרָא"ש, חֵלֶק ב, עַמּוּד רנג.

נא. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק לב, מִכְתָּב ה־רלט.

נב. 'בְּחוּר אֶחָד נִכְנַס אֵצֶל מוֹהַרָא"ש, וְשָׁאַל אוֹתוֹ: "הַאִם יֵשׁ לָכֶם שְׁאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת מַהֲרַ"י וַוייל?" וְתָמַהּ מוֹהַרָא"ש, וּשְׁאָלוֹ: "לָמָּה אַתָּה שׁוֹאֵל אוֹתִי דַּיְקָא עַל סֵפֶר זֶה?" וְהֵשִׁיב הַבָּחוּר: "יַעַן שֶׁאֲנִי מְצֻאֲצָאָיו וַאֲנִי רוֹצֶה לִקְנוֹת לָכֶם אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה בְּמַתָּנָה". וְאָז חִיֵּךְ מוֹהַרָא"ש, וְשָׁאַל אוֹתוֹ: "בֶּן כַּמָּה אַתָּה?" וְהֵשִׁיב: "בֶּן תְּשַׁע עֶשְׂרֵה". עָנָה וְאָמַר לוֹ מוֹהַרָא"ש: "יֵשׁ לִי אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה עוֹד קֹדֶם שֶׁנּוֹלַדְתָּ, וְאָז כְּבָר סִיַּמְתִּי אֶת כָּל הַסֵּפֶר הַזֶּה", וְהֵרְאָה לוֹ מוֹהַרָא"ש עִם אֶצְבָּעוֹ עַל אֶחָד מֵהַמַּדְפִּיס בַּסִּפְרִיָּה הַגְּדוֹלָה שֶׁלּוֹ, וְאָמַר לוֹ: "הוֹצֵא נָא אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה מִשָּׁם". וְנִגַּשׁ הַבָּחוּר וְהוֹצִיא אֶת הַסֵּפֶר, וְזֶה הָיָה שו"ת מַהֲרַ"י וַוייל, עָנָה וְאָמַר לוֹ מוֹהַרָא"ש: "עַכְשָׁו, פְּתַח אֶת הַסֵּפֶר", וּפָתַח הַבָּחוּר, וּמָצָא שָׁם סִימָנִיָּה, שֶׁהָיְתָה כַּרְטִיס נְסִיעָה שֶׁל אוֹטוֹבּוּס, עִם תַּאֲרִיךְ שֶׁל שְׁנָתַיִם לִפְנֵי שֶׁנּוֹלַד, וְסִיֵּם: "נוּ, הָיִיתִי צוֹדֵק?" וְכָל הַסֵּפֶר הָיָה מָלֵא הַגָּהוֹת שֶׁהִגִּיהַ וְרָשַׁם שָׁם אֶת חִדּוּשָׁיו' (אִמְרֵי־מוֹהַרָא"ש, חֵלֶק א', סִימָן תרמא).

נג. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ל, מִכְתָּבִים ד־תתז; ד־תתצב.

פְּעָמִים רַבּוֹת בְּתוֹךְ סִפְרָיָתוֹ הַגְּדוֹלָה, שֶׁהָיוּ צִיּוּנִים וּמַרְאֵי מְקוֹמוֹת בְּכָל סִפְרֵי הַפּוֹסְקִים שֶׁהָיוּ לוֹ, כְּמוֹ רַבֵּנוּ יְרֻחָם, הָאֶשְׁכּוֹל, הָאָגוּר, בַּעַל הָעִטּוּר, הַתַּנְיָא רַבָּתִי, הַהֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת, הַסְּמַ"ג וְהַסְּמַ"ק, סֵפֶר הַתְּרוּמָה, שִׁבְּלֵי הַלֶּקֶט, הָרַאֲבִי"ה, הָרוֹקֵחַ, הָאָרְחוֹת חַיִּים, הַכָּלְבּוֹ, הַמַּנְהִיג, הָאוֹר זָרוּעַ וְכוּ' וְכוּ', וּבְרוּר, שֶׁגַּם הַפּוֹסְקִים הָאַחֲרוֹנִים הָיָה לוֹמֵד בָּהֶם תָּדִיר, שֻׁלְחָן־עָרוּךְ־הָרַב, הַחַיֵּי־אָדָם, קִצּוּר־שֻׁלְחָן־עָרוּךְ וְהַמִּשְׁנָה־בְּרוּרָה, כַּף־הַחַיִּים, בֶּן־אִישׁ־חַי, עָרוּךְ־הַשֻּׁלְחָן וְכוּ' וְכוּ', וְאֶת כָּל זֶה הָיָה לוֹמֵד בְּהַתְמָדָה רַבָּה מְאֹד, וְהָעִקָּר הִתְחִיל בַּשָּׁנִים שֶׁלְּאַחַר חֲתֻנָּתוֹ, וְכָךְ בְּמֶשֶׁךְ כָּל יְמֵי חַיָּיו, בְּאַהֲבָה שֶׁל תּוֹרָה יִשְׁגֶּה תָּמִיד, כַּיָּדוּעַ לְכָל בָּאֵי שַׁעֲרֵי בֵּיתוֹ.

רחצ.

תְּפִלּוֹת אֲמִתִּיּוֹת בְּמָקוֹם רוֹפֵא שֶׁיָּכֹל לְסַלְסֵל

סִפֵּר, שֶׁבְּעֵרֶךְ שְׁנָתַיִם וָחֵצִי אַחַר חֲתֻנָּתוֹ, וַעֲדַיִן לֹא זָכָה לְהִפָּקֵד בְּזֶרַע שֶׁל קַיָּמָא, וְהָרוֹפֵא כְּבָר הִתְיָאֵשׁ מֵהֶם לְגַמְרֵי, וּפָסַק אֶת פְּסוּקוֹ, שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהוֹלִיד וְכוּ', וְהָיָה חָשַׁשׁ שֶׁיִּהְיֶה בֵּינֵיהֶם פֵּרוּד עוֹלָמִית, חַס וְשָׁלוֹם, וְאָבִיו שָׁלַח אוֹתָם שֶׁיִּתְיַעֲצוּ עִם אֶחָד מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹר, אֲשֶׁר הִמְלִיץ לָהֶם לָגֶשֶׁת לְרוֹפֵא גָּדוֹל יָדוּעַ, בִּמְחִיר פְּגִישָׁה מֻפְקַעַ בְּסַךְ שֵׁשׁ־מֵאוֹת דוֹלָר, שֶׁהָיוּ בִּתְקוּפָה זוֹ הוֹן עָתָק, וְיָצְאוּ מִמֶּנּוּ עִם מִרְשָׁם שֶׁל תְּרוּפוֹת מְסֻיָּמוֹת.

וּבְסַפְּרוֹ זֹאת, אָמַר מוֹהַרָא"ש, שֶׁמִּלְּכַתְּחִלָּה יָדַע בְּבִטְחָה, שֶׁיִּהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה - יִהְיוּ לוֹ בָּנִים, כִּי אֶצְלוֹ יִתְבָּרֵךְ יְכוֹלִים לִפְעֹל הַכֹּל, וְהָיָה מַרְבֶּה מְאֹד מְאֹד בִּתְפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת עַל זֶה, וְלָכֵן כְּשֶׁהָלְכוּ לַפְּרוֹפֶסוֹר הַמֻּמְחֶה וְיָצְאוּ מִמֶּנּוּ עִם הַמִּרְשָׁם - הֵאִיר הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ בְּדַעְתּוֹ, שֶׁבְּשׁוּם אֹפֶן לֹא תִּקַּח אִשְׁתּוֹ אֶת הַתְּרוּפוֹת, וְאָמַר כֵּן לְאִשְׁתּוֹ שֶׁתִּהְיֶה לָהּ יְשׁוּעָה בְּלֹא זֶה, וְהִסְכִּימָה בְּצִדְקוּתָהּ שֶׁלֹּא לִנְגֹּעַ בָּזֶה כְּלָל, וְהָיָה זֶה נֵס גָּדוֹל וְגָלוּי בְּיוֹתֵר, כִּי נוֹדַע אַחַר־כָּךְ, שֶׁכְּבָר הָיְתָה מְעֻבֶּרֶת, וְאִם הָיְתָה

לוֹקַחַת אֶת הַתְּרוּפוֹת - הָיָה נִגְרַם נֶזֶק לָעֻבָּר, רַחֲמָנָא לִיצְלָן.

רצט.

כִּי מֶה' שְׁאֵלְתִּיו

וּפַעַם אַחַת אָמַר לִי עַל בְּנוֹ הַגָּדוֹל: "עֶר אִיז אַיין אוֹיסְגֶעבֶּעטֶענֶע קִינְד" [הוּא בֶּן שֶׁנּוֹלַד מִתְּפִלָּה]. וְכֵן אָמַר בְּהִזְדַּמְּנוּיוֹת אֲחֵרוֹת עַל שְׁאָר יְלָדָיו שֶׁיִּחְיוּ, כִּי אֶצְלוֹ הַכֹּל הָלַךְ עִם תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים[נד].

ש.

סְגֻלָּה לְהוֹלָדָה וְהֵרָיוֹן מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

וְסִפֵּר פַּעַם, שֶׁהָרַב הֶחָסִיד ר' שְׁמוּאֵל הוֹרְבִיץ זַ"ל[נה] שָׁלַח לוֹ מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מַגְנֵט אֶחָד, וְכֵן חֲתִיכַת עֵץ מֵהַגַּג שֶׁמֵּעַל צִיּוּן הַתַּנָּא הָאֱלִקִי רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי זי"ע בְּמִירוֹן, כִּי שְׁנֵי דְּבָרִים אֵלּוּ מְסֻגָּלִים לְהוֹלָדָה, כְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בְּסֵפֶר הַמִּדּוֹת (אות הֵרָיוֹן סִימָן ב). סְגֻלָּה לְהֵרָיוֹן שֶׁתִּשָּׁא אֶצְלָהּ עֵץ קָטָן מִגַּג שֶׁעַל קֶבֶר הַצַּדִּיק אוֹ

נד. "כָּל עִנְיָנִי הָיָה לְמַעְלָה מִדֶּרֶךְ הַטֶּבַע, וְכָל חֲתָנָתִי הָיְתָה לְמַעְלָה מִדֶּרֶךְ הַטֶּבַע, וְהַלֶּדֶת הַיְלָדִים הָיְתָה לְמַעְלָה מִדֶּרֶךְ הַטֶּבַע, וּלְחַתֵּן אֶת הַיְלָדִים שֶׁלִּי הָיָה לְמַעְלָה מִדֶּרֶךְ הַטֶּבַע, לֹא הָיָה שׁוּם דֶּרֶךְ הַטֶּבַע כְּלָל, הַכֹּל בְּהַשְׂגָּחָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד, וְכָל מַה שֶּׁקּוֹרֶה עִם הַיְלָדִים שֶׁלִּי - הַכֹּל בְּהַשְׂגָּחָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד מְאֹד, כִּי תְּהִלָּה לָאֵל, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ יָעִיד אֵיפֹה הָיְתָה מַחְשַׁבְתִּי, וּמֵהֵיכָן זֶה נִמְשָׁךְ" וְכוּ' וְכוּ' (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק פב, מִכְתָּב י"ח קמא, י' שְׁבָט תשנ"ב) וּרְאֵה לְקַמָּן בְּסִימָן תקכה.

נה. ר' שְׁמוּאֵל בְּ"ר יְשַׁעְיָה הַלֵּוִי הוֹרְבִיץ, מִגְּדוֹלֵי אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב בַּדּוֹר הַקָּדֵם, הִתְקָרֵב לְרַבֵּנוּ זַ"ל קֹדֶם חֲתָנָתוֹ, וְסָבַל בְּשֵׁל כָּךְ מִמַּחְלֹקֶת עֲצוּמָה וּרְדִיפוֹת עֲצוּמוֹת. נָסַע לְאוּמַן לְאַחַר הַמַּהְפֵּכָה הַקּוֹמוּנִיסְטִית בְּמִסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁל מַמָּשׁ, וְנֶעֱצַר עַל־יְדֵי הַקּוֹמוּנִיסְטִים שֶׁחָשְׁדוּ בּוֹ בְּרִגּוּל, וְכִמְעַט הוֹצִיאוּהוּ לַהוֹרֵג. בְּחֶסֶד ה' נִצַּל מֵהֶם. בַּחֲזָרָתוֹ מֵאוּמַן לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל נִתְפַּס וְיָשַׁב בְּבֵית הַסֹּהַר וְנִדּוֹן לִגְזֵרַת מָוֶת בִּתְלִיָּה וְיָשַׁב שָׁם כָּל הַפֶּסַח וְלֹא אָכַל כְּלוּם, רַק מְצַץ קְבִיּוֹת סָכָר וְשָׁתָה מַיִם בִּלְבַד, בַּסּוֹף נִצַּל בְּחַסְדֵי שָׁמַיִם וְשֻׁחְרַר בְּיוֹם נִצַּח שֶׁבַּנֶּצַח סְפִירַת רַבֵּנוּ זי"ע, וְאָמַר שֶׁרַק רַבֵּנוּ הִצִּילוֹ... עָסַק רַבּוֹת בְּהַדְפָּסַת וַהֲפָצַת סִפְרֵי רַבֵּנוּ וּבְהַעְתָּקַת שִׂיחוֹת מֵרַבִּי אַבְרָהָם בֶּן ר' נַחְמָן, יִסֵּד אֶת "בֵּית הַמִּדְרָשׁ לְתוֹרָה וּתְפִלָּה דַּחֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב" וְעָבַד אֶת ה' בְּמִסִירוּת נֶפֶשׁ כָּל יָמָיו. קוֹרוֹת חַיָּיו הָלֹא הֵם כְּתוּבִים בְּסִפְרוֹ "יְמֵי שְׁמוּאֵל" בּוֹ הֶעֱלָה בִּכְתָב יָדוֹ אֶת סִפּוּר חַיָּיו, שָׁם נִתַּן לְהַכִּיר אֶת גְּדֻלָּתוֹ וְסִפּוּר חַיָּיו הַמְרַתְּקִים וְהַמִּטַּלְטְלִים בְּיוֹתֵר שֶׁעָבְרוּ עַל עוֹבֵד ה' אֲמִתִּי שֶׁכָּל חֶפְצוֹ וּרְצוֹנוֹ הָיָה לְהִתְקָרֵב לְדֶרֶךְ רַבֵּנוּ, מִכְּתָבָיו נִדְפְּסוּ בְּסֵפֶר מִכְתְּבֵי שְׁמוּאֵל, וְכֵן שִׂיחוֹת בְּסֵפֶר כִּתְבֵי רַבִּי שְׁמוּאֵל, הִתְיַגֵּעַ כָּל יָמָיו לְהוֹצִיא לָאוֹר כִּתְבֵי רַבִּי אַבְרָהָם ב"ר נַחְמָן זי"ע. נִפְטַר י"ב אֲדָר תשל"ב.

מַגְנֵט וְלִתֵּן צִדָּקָה[נו]. [וְכֵן רָאִינוּ אֵצֶל מוֹהֲרָא"ש בְּעַצְמוֹ הַנְהָגָה זוֹ, כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, בִּהְיוֹתוֹ עִמָּנוּ בְּקִבְרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁבִּמְקוֹמוֹת הַקְּדוֹשִׁים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, מִירוֹן צְפַת וּטְבֶרְיָה וְכוּ' - שֶׁתָּלַשׁ עָנָף מֵהָעֵץ שֶׁסּוֹכֵךְ עַל הַצִּיּוּנִים הַקְּדוֹשִׁים, וְהִכְנִיס לְכִיסוֹ].

שא.

הֵ"א הַנַּעֲשֶׂה מִכֶּסֶף

וְכֵן הָיְתָה לוֹ הֵ"א הַנַּעֲשֶׂה מִכֶּסֶף, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁזּוֹ סְגֻלָּה לְהִפָּקֵד (סֵפֶר הַמִּדּוֹת בָּנִים, חֵלֶק ב, סִימָן ח) שֶׁעָשָׂה הוּא בְּעַצְמוֹ כַּאֲשֶׁר בִּקֵּר בְּבֵית־חֲרֹשֶׁת לִכְלֵי כֶּסֶף שֶׁל דּוֹדוֹ, וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁנּוֹשַׁע - מָסַר אֶת זֶה לְאֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהָיָה נִצְרָךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר, וְגַם כֵּן הוֹעִיל לוֹ בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ[נז].

נו. וְכֵן נִמְצָא כָּתוּב בִּמְכְתָּב שֶׁשָּׁלַח ר' שְׁמוּאֵל הוֹרְוִויץ לְמוֹהֲרָא"ש (מִיּוֹם ז' טֵבֵת תשכ"ג): וְהִנְנִי מְקַיֵּם לְבַקֵּשׁ בַּעֲדוֹ וְזוּגָתוֹ שֶׁתִּחְיֶה, וִיהִי רָצוֹן שֶׁתִּוָּשְׁעוּ בְּכָל הַצָּרִיךְ לָכֶם, וּמִכָּל שֶׁכֵּן בְּזֶרַע שֶׁל קַיָּמָא בְּקָרוֹב, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן, וּמִסְתָּמָא הִשִּׂיג כְּבוֹדוֹ מַגְנֵט לַעֲשׂוֹת הַסְּגֻלָּה שֶׁהִיא תִּשָּׂא עָלֶיהָ הַמַּגְנֵט עִם חָתִיכַת עֵץ מִקֶּבֶר הַצַּדִּיק, כַּמּוּבָא בְּסֵפֶר הַמִּדּוֹת בָּנִים פ"א, וְכֵן הֵרְיוֹן ב, וְכֵן מַפֶּלֶת ב', וְכֵן יוּכַל לְקַיֵּם שְׁאָר הַסְּגֻלּוֹת שֶׁמֵּבִיא רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁם בְּסִימָן בָּנִים, וּבְסִימָן הֵרְיוֹן - מַה שֶׁיּוּכַל לְקַיֵּם, וְכֵן הַסְּגֻלָּה שֶׁיִּקְרָא הוּא וְזוּגָתוֹ שֶׁתִּחְיֶה סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, כַּמּוּבָא בְּהַקְדָּמַת הַסִּפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, וְהָעִקָּר תְּפִלָּה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, קִוּוּי וַחֲזוֹר וְקִוּוּי, וּלְבִטְחַ בְּהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ וּלְעָבְדוֹ בְּשִׂמְחָה, וְה' יַעַזְרֵנוּ עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׁמוֹ, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן. וְכָתַב מוֹהֲרָא"ש בְּמִכְתָּב לְמִישֶׁהוּ: רְאֵה לְקַיֵּם דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁאָמַר (סֵפֶר הַמִּדּוֹת, אוֹת בָּנִים, סִימָן פא) "מַגְנֵט סְגֻלָּה לְבָנִים". הֵינוּ שֶׁהָאִשָּׁה תִּשָּׂא אֶצְלָהּ תָּמִיד מַגְנֵט קָטָן. וְכֵן טוֹב שֶׁהָאִשָּׁה תַּלְבִּישׁ אוֹת ה' שֶׁמּוּבָא (שָׁם, חֵלֶק ב, סִימָן ח): הֵ"א הַנַּעֲשֶׂה מִכֶּסֶף מְסֻגָּל לְפִרְיָה וּרְבִיָּה. וְגַם אֶת זֶה קִיַּמְתִּי, וּתְהִלָּה לָאֵל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עָזַר לִי... רְאֵה לִלְמֹד עִם אִשְׁתְּךָ בְּיַחַד בְּכָל יוֹם קָצָת "סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת" בְּכָל לַיְלָה קָטַע אֶחָד, עַד שֶׁתִּזְכֶּה לְסַיֵּם אֶת כָּל הַסֵּפֶר "סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת". כִּי רַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר שֶׁבְּנָקֵל אִשָּׁה עֲקָרָה תִּפָּקֵד בְּזֶרַע שֶׁל קַיָּמָא עַל־יְדֵי קְרִיאַת הַ"סִּפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת" שֶׁלּוֹ, וְעַל כֵּן בִּמְקוֹם לָרוּץ לְכָאן וְכוּ' אוֹ לָבוֹא לְשָׁם וְכוּ', תִּקָּבַע עִם אִשְׁתְּךָ בְּכָל לַיְלָה לִלְמֹד קָטַע אֶחָד מִ"סִּפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת" וְעַל־יְדֵי זֶה תִּרְאֶה יְשׁוּעָה, וְגַם אֲנִי הִתְנַהַגְתִּי כָּךְ, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עָזַר לִי. (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יא, מִכְתָּב א' תיג, שְׁנַת תשל"ד) יֵשׁ תַּחַת יָדִי מַגְנֵט, שֶׁשָּׁלַח לִי הרה"ח רַבִּי שְׁמוּאֵל הוֹרְוִיץ זַ"ל. בְּשָׁעָה שֶׁהִזְכַּרְתִּי אֶת עַצְמִי אֶצְלוֹ, שֶׁאֶזְכֶּה לְהִפָּקֵד בְּזֶרַע שֶׁל קַיָּמָא, וְשָׁלַח לִי אֶת הַמַּגְנֵט. (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כ', מִכְתָּב ב־תתכד). גַּם אֲנִי נָתַתִּי לְאִשְׁתִּי (תִּחְיֶה) אַחַר הַחֲתֻנָּה, עֵץ מֵעַל גַּג קֶבֶר הַתַּנָּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי וּמַגְנֵט, וְהִרְבֵּיתִי בִּצְדָקָה, וְה' יִתְבָּרַךְ עָזָרְנִי בְּדַרְכָּךְ נַס גָּלוּי, כִּי הָרוֹפְאִים יְאֻשּׁוּ אוֹתָנוּ וְכוּ', וְה' יִתְבָּרַךְ עָזַר לָנוּ בִּזְכוּת רַבֵּנוּ. (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק לד, מִכְתָּב ה־תקע).

נז. שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק ב, עַמּוּד לד.

שב.

הֲלִיכָה לְגָלוּת בַּעֲבוּר פִּקִּידָה לְטוֹבָה

וְכֵן הַסִּבָּה שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ בְּגָלוּת וְהִסְתּוֹבֵב בְּכָל מִינֵי מְקוֹמוֹת וַעֲיָרוֹת וּשְׁכוּנוֹת – הָיְתָה מֵחֲמַת שֶׁרָצָה לְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ גָּלוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב לְאֶחָד שֶׁלֹּא זָכָה לְהִפָּקֵד, בְּמִכְתָּב[נח]: מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (סֵפֶר הַמִּדּוֹת, אוֹת בָּנִים, סִימָן לח): "מִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים יְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ גָּלוּת", וְעַל־כֵּן הָיָה טוֹב שֶׁתְּקַיֵּם אֶת זֶה, וְגַם אֲנִי עָשִׂיתִי אֶת זֶה אַחַר הַחֲתֻנָּה, שֶׁאָמַר הָרוֹפֵא מַה שֶּׁאָמַר, וְלָכֵן לָקַחְתִּי עַל עַצְמִי לְהִסְתּוֹבֵב בַּעֲבוּר הַצְּדָקָה. וּמִמֵּילָא הָיִיתִי צָרִיךְ לִהְיוֹת נָע וָנָד[נט], וְקִיַּמְתִּי אֶת דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וּתְהִלָּה לָאֵל, רָאִיתִי יְשׁוּעָה לְמַעְלָה מִדֶּרֶךְ הַטֶּבַע".

נח. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק לד, מִכְתָּב ה־תקע.

נט. פַּעַם אַחַת הִתְבַּטֵּא: כְּמַעַט כָּל מַה שֶּׁזָּכִיתִי, הָיָה רַק בִּזְכוּת שֶׁהָלַכְתִּי הַרְבֵּה בַּדְּרָכִים, וְהָיִיתִי הוֹלֵךְ גָּלוּת, שֶׁקּוֹרִין 'גָּלוּת אָפְּרֶעכְטְן', כַּמָּה שָׁנִים רְצוּפוֹת, וְהָיְתָה לִי בָּזֶה עֲבוֹדָה גְּדוֹלָה, וּבְרוּךְ הַשֵּׁם, אֵינִי מִתְחָרֵט עַל אוֹתָן הַשָּׁנִים, אַף שֶׁהָיָה קָשֶׁה וְכָבֵד עָלַי מְאֹד מְאֹד, אֲבָל חַסְדֵי הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ – לֹא הִפְסַדְתִּי בִּגְלַל זֶה. וּפַעַם סִפְּרוּ לְפָנָיו כַּמָּה מֵאֲנַ"ש עַל נְסִיעוֹת שׁוֹנוֹת לִמְקוֹמוֹת שׁוֹנִים זֶה בְּכֹה וְזֶה בְּכֹה, וּמוֹהֲרָא"ש עָנָה לְכָל אֶחָד: בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלּוּ שֶׁהֱיִיתֶם הָיִיתִי גַּם אָנֹכִי, וְטִיּלְתִּי שָׁם עִם הִתְבּוֹדְדוּת (וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָנִים רנג, רעג, ערה), וְהַרְבֵּה בָּכִיתִי לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בַּדְּרָכִים אֵלּוּ שֶׁהֱיִיתֶם בָּהֶן, וּפֵרַט לָהֶם בִּפְרָטִיּוּת כָּל הָרְחוֹבוֹת וְהַסִּמְטָאוֹת שֶׁבְּכָל עִיר וָעִיר. וּמֵרָחוֹק הֵבַנְתִּי מִדִּבּוּרָיו הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהַרְבֵּה שְׁנוֹת עֲבוֹדָה הִכְנִיס בִּנְסִיעוֹתָיו וְטִלְטוּלָיו וְקִבֵּל עַל עַצְמוֹ גָּלוּת, וְעַל־יְדֵי זֶה זָכָה שֶׁהַשְּׁכִינָה תִּשְׁרֶה עָלָיו בִּקְבִיעוּת, וְכַאֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ בְּעַצְמוֹ פַּעַם, שֶׁמִּי שֶׁרָגִיל לֵילֵךְ בְּגָלוּת – זוֹכֶה שֶׁהַשְּׁכִינָה הַקְּדוֹשָׁה מִתְחַבֶּרֶת אֵלָיו, וְאָמַר, שֶׁזֶּה מוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (עַל־פִּי שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק א', עַמּוּד סח).

שְׁנוֹת תשכ״ד־תשכ״ה

שג.

אֵיךְ מְקַיְּמִים אֶת נֶדֶר הַהַדְפָּסָה בַּעֲנִיּוּת?

וְהִנֵּה מִיּוֹם נִשּׂוּאָיו, בָּעַר בּוֹ לְהוֹצִיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל אֶת חֶשְׁקוֹ רְצוֹנוֹ וְנִדְרוֹ שֶׁנָּדַר בִּימֵי בַּחֲרוּתוֹ [כַּמְּבֹאָר לְעֵיל[א]], שֶׁתֵּכֶף אַחַר הַחֲתֻנָּה יַדְפִּיס אֶת כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, וִיפִיצֵם בִּפְרוּטוֹת בֵּין כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהַרְבֵּה הִתְבּוֹדֵד עַל זֶה[ב].

אֲבָל זֶה הָיָה דָּבָר לֹא מְצִיאוּתִי, כִּי לֹא הָיְתָה הַפְּרוּטָה מְצוּיָה בְּיָדוֹ, וּבְקֹשִׁי הָיָה לוֹ לִקְנוֹת אֹכֶל בְּכָל יוֹם, וּלְשַׁלֵּם שְׂכַר־דִּירָה, וְיוֹתֵר מִזֶּה - לֹא הָיָה לוֹ כְּלוּם, וְאֵיךְ יוּכַל אֲפִלּוּ לַחֲשֹׁב לְהַדְפִּיס סֵפֶר אֶחָד, מִכָּל שֶׁכֵּן אֶת כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל? עִם כָּל זֹאת הָרָצוֹן וְהַחֵשֶׁק הָיָה כָּל־כָּךְ חֲזָקִים אֶצְלוֹ, שֶׁלֹּא הֵנִיחַ מִלְּהִתְפַּלֵּל עַל זֶה, עַד שְׁנָתַיִם אַחַר הַחֲתֻנָּה[ג].

א. סִימָן קמ.

ב. ״הוֹלֵךְ לִי בַּחַיִּים לְהָפִיץ אֶת אוֹר רַבֵּנוּ זַ״ל בָּעוֹלָם וְלֹא לְהָנִיחַ עֲבוֹדָה זוֹ כָּל יְמֵי חַיַּי וַאֲפִלּוּ אַחַר־כָּךְ אַשְׁאִיר הַשְׁאָרָה כָּזוֹ שֶׁתְּקָרֵב הֲמוֹן נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֶל לִמּוּדוֹ הַטּוֹב שֶׁל רַבֵּנוּ״ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק י׳, א־קלה).

ג. פַּעַם אָמַר מוֹהֲרָא״ש: ״אַחַר שֶׁהִתְקָרַבְתִּי לְרַבֵּנוּ זַ״ל, בִּקַּשְׁתִּי יָמִים וְשָׁנִים מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, שֶׁאֶזְכֶּה לְהָפִיץ אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וְעָלָה בְּיָדִי בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁנַת תשכ״ד־תשכ״ה שֶׁזָּכִיתִי לְהַדְפִּיס שְׁמוֹנִים וְחָמֵשׁ אֶלֶף סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל בְּלִי פְּרוּטָה בַּכִּיס״...

[וּמִזֶּה לְמֵדִים אָנוּ, שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בְּרְצוֹנוֹת וְכִסּוּפִים, גַּם כְּשֶׁאֵין שׁוּם מַרְאֶה מָקוֹם שֶׁל יְכֹלֶת, וּכְמוֹ שֶׁיָּדוּעַ מַה שֶׁאָמַר מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל שֶׁהוּא בָּנָה אֶת הַקְּלוּיז בְּאוּמַן, לֹא מֵהַמָּמוֹן שֶׁל הָעֲשִׁירִים אֶלָּא מֵהָרְצוֹנוֹת שֶׁל הָעֲנִיִּים, וְכֵן הָיְתָה דַּרְכּוֹ שֶׁל מוֹהַרָא"ש כָּל יָמָיו הַקְּדוֹשִׁים, לַמְרוֹת שֶׁהָיוּ תְּקוּפוֹת שֶׁהָיָה עָנִי מָרוּד מַמָּשׁ - הָיָה לוֹ רָצוֹן פְּנִימִי כְּאֵשׁ בּוֹעֶרֶת לְהָאִיר אֶת הָעוֹלָם בְּאוֹר רַבֵּנוּ זַ"ל, וְחֵפֶץ ה' בְּיָדוֹ הִצְלִיחַ, כַּאֲשֶׁר יִבֹּאַר לְקַמָּן בַּאֲרִיכוּת].

דש.

הֲפָצָה מֵחֲמַת אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל

וּפַעַם אָמַר מוֹהַרָא"ש: "כְּכָל שֶׁלָּמַדְתִּי יוֹתֵר סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל - נִכְנְסָה בִּי יוֹתֵר אַהֲבַת־יִשְׂרָאֵל[ד], לַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבוֹת, אֵיךְ אֲנִי יָכוֹל לְזַכּוֹת עוֹד נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עִם סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל".

שה.

כְּשֶׁהוּא יוֹצֵא - יוֹצֵא בְּכֹחַ גָּדוֹל מְאֹד

אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ אָמַר לְמוֹהַרָא"ש, שֶׁהַסְּפָרִים הַמְתֻרְגָּמִים לְאַנְגְּלִית פּוֹעֲלִים אֵצֶל הָאֲמֶרִיקָאִים יוֹתֵר מִמַּה שֶׁפּוֹעֲלִים הַסְּפָרִים הָרְגִילִים אֵצֶל קוֹרְאֵיהֶם, כִּי אֵצֶל דּוֹבְרֵי הָאַנְגְּלִית זֶה עִנְיָן חָדָשׁ לְגַמְרֵי, וּפוֹתֵחַ לָהֶם שְׁעָרִים חֲדָשִׁים שֶׁלֹּא שְׁעָרוּם מֵעוֹלָם[ה]. עָנָה וְאָמַר מוֹהַרָא"ש: הֲלוֹא כָּךְ אוֹמֵר רַבֵּנוּ זַ"ל

וְהַדְּגִישׁ מוֹהַרָא"ש שֶׁהִתְפַּלֵּל יָמִים וְשָׁנִים עַל זֶה מַמָּשׁ, שֶׁאֶזְכֶּה לְהָפִיץ סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. (וּרְאֵה לְקַמָּן סִימָן שד בַּהֶעָרָה אוֹדוֹת עִנְיַן זֶה).

ד. "אֲצִלִּי כָּל יְהוּדִי יָקָר עַד מְאֹד כַּאֲשֶׁר יָעִיד עָלַי ה', וַאֲנִי מוֹסֵר נַפְשִׁי בַּעֲבוּר כָּל יְהוּדִי לְגַלּוֹת מֵהָאוֹר כִּי טוֹב, וְהִשְׁלַכְתִּי נַפְשִׁי מִנֶּגֶד, סוֹבֵל חֵרוּפִין וְגִדּוּפִין ... אֲנִי חַיָּב חוֹבוֹת לְרָבְבוֹת דּוֹרָרִים בְּלִי שׁוּם גְּזֵמָה כִּי הִדְפַּסְתִּי כְּבָר כַּמָּה פְּעָמִים אֶת כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ, וַאֲנִי מְפִיצָם לְכָל עוֹבֵר וָשָׁב וּמִכָּל שֶׁכֵּן עַד כַּמָּה אַהֲבָתִי גְּדוֹלָה לְאִישׁ כָּזֶה שֶׁכְּבָר זָכָה לְהִתְוַדַּע מַרַבֵּנוּ זַ"ל - זֶה אִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר וּלְשַׁעֵר כִּי כָּל אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הַיְקָרִים הוּא הָעֵינַיִם שֶׁלִּי מַמָּשׁ" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק י, מִכְתָּב א־קעח).

ה. שִׂיחָה זֹאת נִתְגַּלְגְּלָה, כִּי הָיִינוּ מְדַבְּרִים אוֹדוֹת סֵפֶר סֵדֶר־דֶּרֶךְ־הַלִּמּוּד, שֶׁתִּרְגְּמוּ אָז אִישׁ אֶחָד לִשְׂפַת אַנְגְּלִית, וְהָיִינוּ חוֹשְׁבִים עֵצוֹת אֵיךְ לְהַדְפִּיסוֹ.

מְפֹרָשׁ בְּלִקּוּטֵי־מוֹהַרַ"ן (חֵלֶק א, סִימָן ס') – שֶׁאֵצֶל אֵלּוּ שֶׁהָיָה הַדִּבּוּר נֶעְצָר זְמַן רַב עַד עַתָּה, כְּשֶׁהוּא יוֹצֵא – יוֹצֵא בְּכֹחַ גָּדוֹל מְאֹד וְכוּ'; עַיֵּן שָׁם.

שׁוּ.

כְּשֶׁהַתַּקִּיפוּת יוֹצֵאת הַחוּצָה

וְאָמַר מוֹהַרָא"ש, שֶׁכָּךְ הוּא תָּמִיד אֵצֶל מִי שֶׁמּוֹנְעִים וּמְעַכְּבִים אוֹתוֹ מִלְּהוֹצִיא מֵהַכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל רְצוֹנוֹ – כְּשֶׁהַמְּנִיעָה מִתְבַּטֶּלֶת זֶה יוֹצֵא בְּכֹחַ גָּדוֹל מְאֹד. וְאָמַר, שֶׁכָּךְ הָיָה אֶצְלוֹ בִּימֵי נְעוּרָיו, כִּי אָבִיו הָיָה גָּאוֹן וְלַמְדָן עָצוּם וּמֻפְלָג מְאֹד מְאֹד, וְרָאָה תָּמִיד אֵצֶל אָבִיו, בְּקִיאוּת וַחֲרִיפוּת גְּדוֹלָה, מְהוּלָה בְּתַקִּיפוּת דִּקְדֻשָּׁה נִשְׂגָּבָה מְאֹד[ו] – לְהוֹצִיא מֵהַכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל כָּל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה בְּעַקְשָׁנוּת וְתַקִּיפוּת נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה... וְכָל זֶה עָשָׂה רֹשֶׁם גָּדוֹל עָלָיו, אֲבָל לַפֹּעַל לֹא יָצָא כָּל יְמֵי בַּחֲרוּתוֹ. אַחַר־כָּךְ כְּשֶׁמּוֹהַרָא"ש הִתְחַתֵּן – כָּל הַתַּקִּיפוּת וְעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה שֶׁהָיוּ גְּנוּזוֹת בְּתוֹכוֹ יָצְאוּ בְּתֹקֶף גָּדוֹל, וְנִכְנְסָה בּוֹ רוּחַ טָהֳרָה, וְהִתְחִיל בְּעֵסֶק הַהַדְפָּסָה אָז בִּשְׁנַת תשכ"ד, וְעַד הַיּוֹם "הוֹלֵךְ וָאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם" (מִשְׁלֵי ד, יח), בְּעֶזְרָתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁכְּבָר הִדְפִּיס מִלְּיוֹנֵי סְפָרִים וְחוֹבְרוֹת, כֵּן יִרְבּוּ.

שׁוַ.

"כֻּלָּם נִקְבְּצוּ בָּאוּ לָךְ"!

וּמַמָּשׁ פִּתְאֹם, בְּלִי הֲכָנָה מֻקְדֶּמֶת – הִחֵלּוּ לָבוֹא אֵלָיו בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים לְדַבֵּר עִמּוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, וְהִתְפַּלֵּא מְאֹד: "מִי שְׁלָחָם? וּמֵהֵיכָן יָדְעוּ לָבֹא אֵלַי"?![ז] וְגַם שָׁלְחוּ מִכְתָּבִים,

---

ו. עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן תקמח.

ז. "אֲנִי בְּעַצְמִי לֹא צָרִיךְ שׁוּם דָּבָר, תַּאֲמִין לִי אִם לֹא הָיוּ בָּאִים אֵלַי אַבְרֵכִים וּבַחוּרִים – הָיִיתִי יוֹשֵׁב בְּפִנָּתִי וְלוֹמֵד, וְלֹא מִתְבַּלְבֵּל מֵאַף אֶחָד, אַךְ מַה לַּעֲשׂוֹת שֶׁה' פָּתַח דַּלְתוֹת בֵּיתִי, וּבָאִים אֵלַי אַבְרֵכִים וּבַחוּרִים, וְאַף שֶׁלֹּא קָרָאתִי לָהֶם. וְעַל־כֵּן עָלַי לְדַבֵּר עִמָּהֶם וּלְגַלּוֹת לָהֶם דַּעַת רַבֵּנוּ, וּמַה שֶּׁקּוֹרֶה אַחַר־כָּךְ – לֹא אִכְפַּת לִי שֶׁיְּדַבְּרוּ מַה שֶּׁיְּדַבְּרוּ" וְכוּ' (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק י', מִכְתָּב א' רסו).

וּבְעֶרֶב חֲנֻכָּה תשכ"ד הֵחֵל לִכְתֹּב לָהֶם מִכְתְּבֵי הִתְחַזְּקוּת[ח], וּמִזֶּה הִתְחִילָה לְהִבָּנוֹת סִדְרַת שו"ת "אֲשֶׁר־בַּנַּחַל", וְאַף שֶׁהָיָה קָשֶׁה לוֹ מְאֹד עִנְיָן זֶה, כִּי אָהַב יוֹתֵר אֶת הַבְּדִידוּת, וְלֹא שֶׁיָּבוֹאוּ אֵלָיו רַבִּים, וּבֶטַח שֶׁלֹּא לְהִתְכַּתֵּב עִמָּם, אֲבָל רָאָה שֶׁמֵּהַשָּׁמַיִם דָּחֲקוּ עָלָיו, כִּי בְּכָל פַּעַם בָּאוּ אֲחֵרִים. וּבְמֶשֶׁךְ הַשָּׁנִים הִגִּיעַ מִסְפַּר הַמִּכְתָּבִים לְמַעְלָה מֵחֲמִשִּׁים אֶלֶף. וְנִתְקַיֵּם בָּהֶם דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת (מַעֲשֶׂה י' מִבֶּערְגִיר וְעָנִי): "וְהָיוּ הַמִּכְתָּבִים שֶׁלּוֹ הוֹלְכִין עַל הָעוֹלָם", כִּי הַמִּכְתָּבִים מְחַיִּים אַלְפֵי רְבָבוֹת יְהוּדִים בְּכָל כַּדּוּר הָעוֹלָם[ט].

שח.

הִתְעוֹרְרוּת מְיֻחֶדֶת בִּימֵי חֲנֻכָּה - הַתְחָלַת אֲשֶׁר־בַּנַּחַל

וְהָיָה רָגִיל לוֹמַר בְּכָל עֶרֶב חֲנֻכָּה - "הַיּוֹם הוּא יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל הַתְחָלַת כְּתִיבַת מִכְתְּבֵי אֲשֶׁר־בַּנַּחַל", וְהָיָה מוּבָן שֶׁיֵּשׁ שַׁיָּכוּת לַחֲנֻכָּה עִם קֵרוּב נְפָשׁוֹת, שֶׁזֶּה זְמַן הַחִנּוּךְ שֶׁלָּהֶם. וּבִפְרָט כְּשֶׁאַחַר־כָּךְ יָצָא לָאוֹר סִפְרוֹ "נֵר לְהַצַּדִּיק" עַל סֵדֶר הַדְּלָקַת נֵר חֲנֻכָּה, וְהֵאִיר פְּנֵי תֵּבֵל עִם אוֹר חָדָשׁ, שֶׁהוּא בֵּאוּר כַּוָּנַת הָאָרִיז"ל עַל מִצְוַת הַדְּלָקַת נֵר חֲנֻכָּה בְּדֶרֶךְ עֲבוֹדָה, עַל־פִּי הַקְּדָמוֹת רַבֵּנוּ

ח. וְכַעֲבֹר לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים שָׁנָה כָּתַב מוֹהַרָא"ש בְּמִכְתָּב, (נִדְפַּס בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק סא, יב־תקז, חֶשְׁוָן תשמ"ט): "וּמְאֹד מְאֹד אֲבַקֵּשׁ אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, הֶחָפֵץ בְּאַהֲבַת נַפְשֵׁנוּ, שֶׁיִּהְיֶה רָגִיל לִכְתֹּב מִכְתָּב אֵלַי פַּעַם אַחַת בַּשָּׁבוּעַ, כְּדֵי שֶׁנִּהְיֶה מְקֻשָּׁרִים, כִּי אֵין לְךָ עוֹד קֶשֶׁר יוֹתֵר חָזָק מִכְּתִיבַת מִכְתָּבִים, שֶׁאָז, אֲפִלּוּ שֶׁהוּא בְּסוֹף הָעוֹלָם מִתְקַשֶּׁרֶת נְפָשׁ בְּנֶפֶשׁ, וְרוּחַ בְּרוּחַ, וּנְשָׁמָה בַּנְּשָׁמָה וְכוּ', כִּי עַל־יְדֵי הַכְּתָב יְכוֹלִים לְהַכִּיר אֶת הַנֶּפֶשׁ וּפְנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל" (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קעג).

ט. "תִּשְׁתַּדֵּל לִלְמֹד וּלְעַיֵּן בְּכָל יוֹם בְּכַמָּה מִכְתָּבִים מִסִּפְרֵי שְׁאֵלוֹת־וּתְשׁוּבוֹת אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, וְזֶה יַכְנִיס בְּךָ חֵשֶׁק וְהִתְחַזְּקוּת עַל כָּל פְּרָט וּפְרָט בַּחַיִּים, כִּי הַמִּכְתָּבִים הָאֵלּוּ נִכְתְּבוּ בִּישׁוּעַת הַשֵּׁם, בִּזְכוּת הַתְּשׁוּקָה שֶׁל אֵלּוּ הַדּוֹרְשִׁים וְהַמְּבַקְּשִׁים אֶת הַשֵּׁם" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק עג, מִכְתָּב טו־תרחץ). בְּעִנְיַן סִפְרֵי שְׁאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, בָּזֶה אֲנִי רוֹאֶה סִיעְתָּא דִּשְׁמַיָּא, שֶׁנִּדְפַּס, תְּהִלָּה לְאֵל, כֶּרֶךְ אַחַר כֶּרֶךְ, וּמְאֹד רָצִיתִי שֶׁיַּמְשִׁיכוּ לְהַדְפִּיס אֶת כָּל כִּתְבֵי־הַיָּד, כִּי עַכְשָׁו יֵשׁ לָנוּ כְּבָר מִכָּל מִכְתָּב הֶעְתֵּק, וַחֲבָל שֶׁלֹּא יִדְפַּס, כִּי עַל הַמִּכְתָּבִים הָאֵלּוּ מָסַרְתִּי בְּיוֹתֵר אֶת נַפְשִׁי וְנִכְתְּבוּ בִּישׁוּעַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, עַל־יְדֵי תֹּקֶף הָרְצוֹנוֹת וְהַכִּסּוּפִים שֶׁל הַבַּחוּרִים וְהָאַבְרְכִים שֶׁכָּתְבוּ אֵלַי, וְשָׁפְכוּ אֶת מַר לְבָבָם מִמַּה שֶׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם, וְהֶצְרַכְתִּי לְחַזְּקָם (שָׁם טו־תשג).

וּמוֹהַרְנַ"תְ זַ"ל, בְּאֹפֶן קַל וּפָשׁוּט מְאֹד, עַד שֶׁיְּכוֹלִים גַּם נְעָרִים לַהֲבִינָם, אֲזַי הוּבָן דָּבָר זֶה בְּיֶתֶר שְׂאֵת[י].

שט.

מְסִירוּת נֶפֶשׁ בְּעַד הַקָּמַת בֵּית כְּנֶסֶת עַל שֵׁם רַבֵּנוּ

לַחֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב הָיָה רַק בֵּית מִדְרָשׁ אֶחָד בְּכָל רַחֲבֵי אַמֶּרִיקָה, בִּשְׁכוּנַת אִיסְט־סַייד, שֶׁנּוֹסַד בִּשְׁנַת תשט"ו, וּפָעַל עַד שְׁנַת תשכ"ד, כִּי הַסְּבִיבָה הָפְכָה לְעוֹיֶנֶת וּמְסֻכֶּנֶת, וְקָפַץ מוֹהַרָא"ש וְעָשָׂה דָּבָר שֶׁל מְסִירוּת נֶפֶשׁ, וְשָׂכַר חֲנוּת בִּשְׁכוּנַת בּוֹרוֹ־פַּארְק בִּשְׂדֵרַת שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה פִּנַּת רְחוֹב אַרְבָּעִים וְאַרְבַּע, וַהֲפָכָהּ לְבֵית־כְּנֶסֶת, וְהִתְפַּלְּלוּ שָׁם חָדְשִׁים. הֵם מָנוּ רַק שִׁשָּׁה מֵאַנַ"ש, וְאֶת הַשְּׁאָר הִשְׁלִימוּ בָּאֵי הַשִּׁיעוּר הַשְּׁבוּעִי וּמְקַבְּלֵי מִכְתָּבָיו, וְעָבְרָה מְרִירוּת גְּדוֹלָה בְּמִלְחֶמֶת הַקִּיּוּם שֶׁל הַמִּנְיָן, כְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשִׂים לְרַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁיֵּשׁ עַל זֶה מְנִיעוֹת. וְלֹא הָיָה לוֹ לְשַׁלֵּם שְׂכִירוּת, שֶׁהָיָה גָּבוֹהַּ מִדַּאי, וְהֶצְרְכוּ לַעֲזֹב.

[וּמָצְאוּ מָקוֹם בִּשְׂדֵרַת שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה פִּנַּת רְחוֹב חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם, וְשָׁם כְּבָר עָזְרוּ לוֹ כַּמָּה מֵאַנַ"ש בַּתַּשְׁלוּם הַחָדְשִׁי, וְהִתְפַּלְּלוּ שָׁם כַּמָּה שָׁנִים, אַחַר כָּךְ חָסְמוּ אֶת הַפֶּתַח לְעֶזְרַת נָשִׁים וְגַם הֶעֱלוּ אֶת הַשְּׂכִירוּת, וְחִפֵּשׂ מָקוֹם חָדָשׁ וּבְדֶרֶךְ פֶּלֶא מָצָא אֶת הַמָּקוֹם בִּשְׂדֵרַת שֵׁשׁ־עֶשְׂרֵה פִּנַּת רְחוֹב חֲמִשִּׁים וְחָמֵשׁ [הַפּוֹעֵל עַד הַיּוֹם], וְקָנוּ אוֹתוֹ בְּסַךְ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אֶלֶף דּוֹלָר, שֶׁהָיָה בַּיָּמִים הָהֵם הוֹן תּוֹעָפוֹת, בִּמְזֻמָּן שִׁלְּמוּ אַרְבַּעַת אֲלָפִים דּוֹלָר, שֶׁאוֹתָם גִּיֵּס בְּקִבּוּץ נְדָבוֹת עַל פְּנֵי הַבָּתִּים, וְהַשְּׁאָר מַשְׁכַּנְתָּא לַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וְנִקְנָה עַל שְׁמוֹ, וְעַל שֵׁם עוֹד שְׁלֹשָׁה מֵאַנַ"ש].

י. שִׂיחוֹת מוֹהַרָא"ש לַחֲנֻכָּה.

יא. עַיֵּן כָּל זֶה בַּאֲשֶׁר בַּנַּחַל חֵלֶק קְעוּ מִכְתָּב מו־תתקג.

שי.

בַּעַל־מַחֲלֹקֶת שֶׁגָּרַם פֵּרוּדִים

וְהָיָה בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ אֶחָד, אִישׁ בְּלִיַּעַל, בַּעַל־מַחֲלֹקֶת, וְהָיָה תָּמִיד גּוֹרֵם מַחֲלֹקֶת וּפֵרוּדִים, וְאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ סָבְלוּ מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה מְאֹד[יב], כִּי דַּרְכּוֹ הָיְתָה לְבַזּוֹת בְּנֵי־אָדָם שְׁכֵנִים שֶׁהָיוּ בָּאִים לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית־הַכְּנֶסֶת שֶׁלָּנוּ, כִּי אָהֲבוּ מְאֹד אֶת הַנָּסָח וְהַדֶּרֶךְ־אֶרֶץ וְכוּ׳, אֲבָל הַהוּא גָּרַם תָּמִיד חֲלִישׁוּת־הַדַּעַת לְכָל אֵלּוּ שֶׁבָּאוּ מֵהָרְחוֹב לְהִתְפַּלֵּל, וְכַמּוּבָן שֶׁלֹּא שָׁבוּ אַחַר־כָּךְ, כִּי אַף אֶחָד לֹא רוֹצֶה שֶׁיַּעֲקִצוּ אוֹתוֹ בְּלֵיצָנוּת וְכוּ׳, וְאָז אַף אֶחָד לֹא הָיָה יָכוֹל לוֹ, כִּי הָיָה עַז פָּנִים גָּדוֹל וְתָפַס אֶת הַגַּבָּאוּת בְּכֹחַ, וְלֹא הָיוּ יְכוֹלִים לְהַעֲבִיר אוֹתוֹ וְכוּ׳.

עִם כָּל זֹאת - מוֹהֲרָא"ש לֹא הִסְתַּכֵּל עַל זֶה, אֶלָּא קָבַע שִׁעוּר לִמּוּד בָּרַבִּים בְּלִקּוּטֵי־מוֹהַרַ"ן בְּכָל יוֹם רְבִיעִי[יג] לְבַחוּרִים וְאַבְרֵכִים[יד], וְאַף שֶׁהוּא רָצָה גַּם אָז לְהִתְעָרֵב וְכוּ׳, וְהָיָה יָרֵא מוֹהֲרָא"ש שֶׁמָּא הוּא יַחְלִישׁ אֶת הַנִּשְׁמוֹת הַבָּאוֹת לְהִתְחַזֵּק - בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים מִמְּקוֹמוֹת רְחוֹקִים, הָיָה חָזָק בְּדַעְתּוֹ מְאֹד -

---

יב. אֲנַ"ש מֵאַמֶּרִיקָה הָיוּ אֲנָשִׁים תְּמִימִים מְאֹד, וְהָיְתָה אַחְדוּת גְּדוֹלָה בֵּינֵיהֶם, וְזֶה הָיָה אֶחָד שֶׁבָּא מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה בַּעַל מִדּוֹת מְשֻׁחָתוֹת, תָּמִיד דָּקַר אֶת אֲנַ"ש בְּלֵיצָנוּת, וְגָרַם הַרְבֵּה מַחֲלֹקֶת וּפֵרוּדִים, וְאַחַר כַּמָּה שָׁנִים, אָמַר ר׳ לֵוִי יִצְחָק לְמוֹהֲרָא"ש: "כָּל זְמַן שֶׁהַהוּא יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם - לֹא תַּצְלִיחוּ", כִּי עוֹד בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל גָּרַם הַרְבֵּה מַחֲלֹקֶת וּפֵרוּדִים בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ וְכוּ׳ וְכוּ׳; וְעַיֵּן עוֹד שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש (חֵלֶק י׳, עַמּוּד קעא): "עַד שֶׁבָּא לֵץ אֶחָד מִירוּשָׁלַיִם, וְהוּא קִלְקֵל וְהָרַס לְגַמְרֵי אֶת הַקִּבּוּץ, כִּי עַל יָדוֹ נִתְהַוְּתָה כָּל הַמַּחֲלֹקֶת וְהַפֵּרוּדִים, עַד שֶׁהִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי כָּל הַקִּבּוּץ, וְהִתְחִילוּ לְהִתְפּוֹרֵר וְלַעֲשׂוֹת כַּמָּה קִבּוּצִים, וְהַכֹּל הֵחֵל עַל־יְדֵי לֵץ אֶחָד, וְרָאוּ בְּחוּשׁ, אֵיךְ שֶׁלֵּץ אֶחָד יָכוֹל לַהֲרֹס אֶת כָּל דְּבַר רַבֵּנוּ". (וְעַיֵּן שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק יג, עַמּוּד רא).

יג. הַשִּׁעוּר נִתְקַיֵּם דַּיְקָא בְּיוֹם רְבִיעִי, עַל־פִּי הַשִּׂיחָה הַיְדוּעָה מִמּוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל, שֶׁאָמַר: "מַה שֶּׁאֲנַחְנוּ מְדַבְּרִים בְּלֵיל רְבִיעִי פָּשׁוּט, לֹא יַשִּׂיגוּ צַדִּיקִים אֲחֵרִים בְּגַן עֵדֶן".

יד. וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יא, מִכְתָּב א־שפ): "יֵשׁ לִי שִׁעוּר בָּרַבִּים בְּכָל לֵיל רְבִיעִי בְּבֵית מִדְרָשֵׁינוּ, שֶׁבּוֹ מִתְאַסְּפִים בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים, וַאֲנִי אוֹמֵר לִפְנֵיהֶם שִׁעוּר בְּלִקּוּטֵי מוֹהַרַ"ן בְּכָל שָׁבוּעַ בְּתוֹרָה אַחֶרֶת, וּמְדַבְּרִים אֲרֻכּוֹת וּקְצָרוֹת וְהַכֹּל כְּפִי הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל אֵלּוּ הַבָּאִים, כִּי כָּל אֶחָד וְאֶחָד בָּא עִם רָצוֹן אַחֵר... וְזֶה כָּל שִׂיחִי וּתְפִלָּתִי, שֶׁמִּי שֶׁהָיָה בְּבֵיתִי וּבְלֵיתִי עִמּוֹ שָׁעוֹת שָׁעוֹת וְכוּ׳, וְדִבַּרְנוּ יַחַד מֵעֵצוֹת רַבֵּנוּ זַ"ל - שֶׁיִּזְכֶּה גַּם הוּא לְהַתְחִיל לְקָרֵב אֲחֵרִים".

שֶׁאָסוּר לוֹ לָבוֹא. וְהִזְהִירוֹ בְּתַקִּיפוּת וּבְנֶחֱרָצוּת: "מֵילָא בְּשַׁבָּת אַתָּה בַּעַל־הַבַּיִת בְּבֵית־הַכְּנֶסֶת, [וְעוֹשֶׂה חֶרְבָּן וְכוּ'], עִם כָּל זֹאת בְּלֵיל רְבִיעִי[טו] – אֵין לְךָ מַה לְחַפֵּשׂ פֹּה"! וּבְכָךְ הֶעֱמִידוֹ בִּמְקוֹמוֹ וְהִבְהִיר לוֹ בָּרוּר, וְגָרַם לוֹ לְהִמָּנַע מִלָּבוֹא וּלְהַצִּיק עוֹד.

שיא.

מוֹהֲרָא"ש מְנַקֶּה בְּעַצְמוֹ אֶת בֵּית־הַכְּנֶסֶת

אַגַּב יְסֹפֶר, כִּי מוֹהֲרָא"ש בְּעַצְמוֹ הָיָה דּוֹאֵג לְכָל עִנְיְנֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת עַל שֵׁם רַבֵּנוּ זַ"ל, אַף הַדְּבָרִים הַפְּחוּתִים, וְכַמָּה שָׁנִים רְצוּפוֹת הָיָה מַגִּיעַ בְּלֵיל שִׁישִׁי לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְנַקּוֹת אֶת בֵּית הַכְּנֶסֶת וְלַהֲכִינוֹ לְשַׁבָּת קֹדֶשׁ, וְכָל הַמִּתְפַּלְּלִים שֶׁבָּאוּ וְרָאוּ בֵּית הַכְּנֶסֶת נָקִי וּמְצֻחְצָח לֹא עָלָה עַל דַּעְתָּם לִשְׁאֹל מִי הַמְּמֻנֶּה עַל זֶה, וְאֵיךְ בִּכְלָל זֶה נִהְיָה נָקִי וְכוּ', וְכֵן עָשָׂה זֹאת בְּאֶמְצַע הַשָּׁבוּעַ, לִכְבוֹד הַשִּׁעוּר וּשְׁאָר זְמַנִּים, וּבִזְכוּתוֹ תִּפְקֹד בֵּית הַכְּנֶסֶת כָּרָאוּי.

וְסִפֵּר[טז], שֶׁפַּעַם, הִגִּיעַ כְּדַרְכּוֹ לְנַקּוֹת אֶת בֵּית הַכְּנֶסֶת, וּמָצָא שָׁם אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁנִּקָּה בְּיָדָיו אֶת הָרִצְפָּה, וְשָׁאַל אוֹתוֹ: "מַדּוּעַ הוּא עוֹשֶׂה זֹאת?" וְהֵשִׁיב: "הַיָּדַיִם שֶׁחָטְאוּ – הֵן הַיָּדַיִם שֶׁיְּנַקּוּ".

וְכֵן בְּכָל מוֹצָאֵי־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ, לֹא עָלָה עַל דַּעַת אַף אֶחָד

טו. שִׁעוּר זֶה נִמְשָׁךְ שָׁנִים רַבּוֹת, בְּקִבִּיעוּת וּבְרִצִּיפוּת, וּרְאֵה בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל (חֵלֶק י', מִכְתָּב א קיא): "אוֹדוֹת הַשִּׁעוּר שֶׁאַתֶּם רוֹצִים בַּיְּשִׁיבָה, הִנֵּה זֶה לִי שְׁמוֹנֶה שָׁנִים רְצוּפוֹת שֶׁאֲנִי אוֹמֵר שִׁעוּר בְּכָל לֵיל רְבִיעִי בְּבֵית מִדְרָשׁ חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב בּוֹרוֹ פַּארְק, וּתְהִלָּה לָאֵל מִתְרַבִּים הַשּׁוֹמְעִים מִדֵּי שָׁבוּעַ וְיֵשׁ כְּבָר בְּלִי עַיִן הָרַע יוֹתֵר מִשְּׁמוֹנִים מִשְׁתַּתְּפִים בַּשִּׁעוּר, וְלָכֵן קָשֶׁה לִי לַעֲשׂוֹת עוֹד שִׁעוּר וּבִפְרָט כִּי הַזְּמַן אֵינוֹ בְּיָדִי, שָׁעָה אַחַת אֲנִי לוֹמֵד בָּרַבִּים בְּלֵיל רְבִיעִי, וְכָל הַשָּׁבוּעַ אֲנִי עָסוּק הֵן בְּשִׁעוּרֵי תּוֹרָה שֶׁלִּי עַל־פִּי סֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד וְהֵן בְּעִנְיְנֵי הַדְּפָסָה וַהֲפָצָה שֶׁזֶּה לוֹקֵחַ לִי רֹב הַזְּמַן, וְעַל כֻּלָּם שֶׁבְּנֵי נְעוּרִים רַבִּים מְסַבְּבִים אוֹתִי וְצוֹבְאִים עַל פֶּתַח בֵּיתִי, וְלָכֵן חָבָל לִי עַל הַזְּמַן הַיָּקָר, וּמִמָּשׁ אֵין לִי רֶגַע פָּנוּי מֵרֹב טִרְדוֹתַי, וְלָכֵן הַהֶכְרֵחַ לִי לוֹמַר לָכֶם שֶׁזֶּה דָּבָר בִּלְתִּי אֶפְשָׁרִי, וְעַל כֵּן אִיעָצְךָ אִם אַתֶּם יְכוֹלִים לָבוֹא בְּלֵיל רְבִיעִי, וּבִזְכוּת הָרַבִּים יֵשׁ תְּהִלָּה לָאֵל דִּבּוּרִים יָפִים, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַזְמִין דִּבּוּרֵי אֱמֶת".

טז. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כח, מִכְתָּב ד־תצח.

מֵהַמִּתְפַּלְּלִים, שֶׁבְּעֶצֶם אֵין כָּאן מְמֻנֶּה חִיצוֹנִי שֶׁעָלָיו מֻטָּל לְנַקּוֹת, וְלֹא חָשְׁבוּ לִתְהוֹת עַל כָּךְ, שֶׁבְּבוֹאָם לְבֵית הַכְּנֶסֶת בַּשָּׁבוּעַ הַבָּא, הַכֹּל נָקִי וּמְצֻחְצָח. הָיָה זֶה מוֹהֲרָא"ש בְּעַצְמוֹ, שֶׁהָיָה בָּא וּמְנַקֶּה אֶת כָּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וּמְפַנֶּה אֶת כָּל מַה שֶּׁנּוֹתַר מִסְּעֻדָּה שְׁלִישִׁית, וְאַף בְּכָל לֵיל שִׁישִׁי, הָיָה מַגִּיעַ לְהָכִין אֶת בֵּית הַכְּנֶסֶת לִכְבוֹד שַׁבָּת, וְהָיָה שׁוֹטֵף אֶת הָרִצְפָּה וְכוּ'. וְזֶה בְּעַצְמוֹ הָיָה פֶּלֶא גָּדוֹל שֶׁאַף אֶחָד לֹא הִתְעַנְיֵן: "מִי עוֹשֶׂה זֹאת?" וּמוֹהֲרָא"ש הִתְבַּטֵּא בְּפָנֵינוּ, כִּי הוּא הִתְפַּלֵּל עַל זֶה, שֶׁלֹּא יִתְגַּלֶּה הַדָּבָר לְאַף אֶחָד, כִּי רָצָה שֶׁיִּשָּׁאֵר בִּצְנִיעוּת, וְיִזְכֶּה הָלְאָה לְנַקּוֹת אֶת בֵּית הַמִּדְרָשׁ הַנִּקְרָא עַל שֵׁם רַבֵּנוּ זַ"ל, וְלָכֵן מִן הַשָּׁמַיִם סִבְּבוּ שֶׁאַף אֶחָד לֹא חָקַר עַל זֶה.

שיב.

הַתְחָלַת פִּרְסוּם שֵׁם רַבֵּנוּ בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית

וְזֹאת הָיְתָה הַתְחָלַת פִּרְסוּם שֵׁם רַבֵּנוּ זַ"ל בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית, שֶׁהִתְחִילוּ לָבֹא הֲמוֹן בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים, וְנִתְרַבָּה הַקִּבּוּץ עַד מְאֹד, עַד שֶׁהָיוּ כְּבָר שְׁעוּרִים, שֶׁהָיוּ קָרוֹב לְמֵאָה בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים, וְדָבָר זֶה הָיָה חִדּוּשׁ בַּיָּמִים הָהֵם – לְקַבֵּץ כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה בְּנֵי הַנְּעוּרִים.

שיג.

הַחֲלוֹם הַנּוֹרָא שֶׁל הַסְּכָמַת רַבֵּנוּ לְמִכְתָּבָיו

וּבֵין כָּךְ הֵצְרַךְ יוֹתֵר וְיוֹתֵר לַעֲסֹק בִּכְתִיבָה, לִכְתֹּב וְלַעֲנוֹת עַל מִכְתָּבִים שֶׁשָּׁלְחוּ אֵלָיו בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים, וְנֶאֱרַע אֶצְלוֹ אָז עִנְיַן פֶּלֶא, כִּי לֹא הָיָה רָגִיל לִכְתֹּב מִכְתָּבִים בִּכְלָל, וּבִפְרָט שֶׁבַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים כָּתְבוּ לוֹ דְּבָרִים שֶׁהַצְּנִיעוּת יָפָה לָהֶם, וְלֹא הָיָה לוֹ מַה לִכְתֹּב לָהֶם, וּבָכָה הַרְבֵּה אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיִּתֵּן לוֹ דִּבּוּרִים, שֶׁיּוּכַל לַעֲנוֹת לָהֶם.

לַיְלָה אֶחָד[יז] בְּשָׁכְבוֹ עַל מִשְׁכָּבוֹ לִישׁוֹן חָלַם חֲלוֹם נוֹרָא וְנִפְלָא, וְהִנֵּה הוּא רוֹאֶה אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל הוֹלֵךְ עִם מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל מֵרָחוֹק מְאֹד, וּמִתְקָרְבִים אֵלָיו, וְהִנֵּה הוּא מַבְחִין שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל מְדַבֵּר עִם מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל, כְּשֶׁפָּנָיו מְסוּבָּבוֹת אֵלָיו בְּרִכּוּז, כִּי כַּנִּרְאֶה שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל דִּבֵּר עִמּוֹ אָז דְּבָרִים חֲשׁוּבִים מְאֹד, כִּי רַבֵּנוּ זַ"ל הָלַךְ לְאַט וְדִבֵּר לְאַט, וּמוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל הִקְשִׁיב לוֹ.

וּבֵין כָּךְ שְׁנֵיהֶם מִתְקָרְבִים אֶל הַמָּקוֹם שֶׁעָמַד שָׁם, וּמוֹהַרְנַ"תְּ לֹא הִבְחִין בְּנוֹכְחוּתוֹ, וּכְשֶׁהִגִּיעוּ סָמוּךְ אֵלָיו אָז עָצַר רַבֵּנוּ זַ"ל, וּמוֹהַרְנַ"שׁ הִתְחִיל לִבְכּוֹת וְלוֹמַר לוֹ בָּאֹזֶן בְּשֶׁקֶט, אֵיךְ שֶׁבַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים רוֹצִים לְהִתְקָרֵב אֵלָיו, וְכוֹתְבִים לוֹ מִכְתָּבִים מִמַּה שֶׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה לִּכְתֹּב לָהֶם.

וּפָנָה אֵלָיו רַבֵּנוּ זַ"ל בְּחִיּוּךְ גָּדוֹל וּבְאַנְפִּין נְהוֹרִין, וְאָמַר לוֹ: "שְׁרַייב שְׁרַייבּ, אִיךְ וֶועל דִּיר מְגַלֶּה זַיין שַׁיינְס, וֶועסְט הָאבֶּן וָואס צוּ שְׁרַייבֶּן" [כְּתֹב, כְּתֹב, אֲגַלֶּה לְךָ דְּבָרִים יָפִים, יִהְיֶה לְךָ מַה לִּכְתֹּב], וְהִמְשִׁיךְ לָלֶכֶת, וְרָאָה אֵיךְ שֶׁמּוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל אַחַר־כָּךְ מִסְתַּכֵּל עָלָיו בְּפָנָיו זוֹעֲפוֹת וּבְקִפְדָּה עַל שֶׁהִפְרִיעַ לָהֶם אֶת הַשִּׂיחָה, כִּי כַּנִּרְאֶה שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל גִּלָּה לוֹ אָז דְּבָרִים נִפְלָאִים, וּכְשֶׁהוּא הִפְסִיק אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל עַל הַדֶּרֶךְ – הִפְסִיק לְדַבֵּר עִמּוֹ וְהִקְפִּיד עָלָיו מְאֹד.

וְאַחַר שֶׁאָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל כָּל הַנַּ"ל, נֶעֱמַד עַל מְקוֹמוֹ, וְרָאָה אֵיךְ שֶׁהֵם הוֹלְכִים בְּיַחַד, וְרַבֵּנוּ זַ"ל מַמְשִׁיךְ לְדַבֵּר עִם מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל, וְהוּא עוֹמֵד וּמִסְתַּכֵּל אֵיךְ שֶׁהֵם מַמְשִׁיכִים לָלֶכֶת, עַד שֶׁנֶּעְלְמוּ מֵעֵינָיו, וְהוּא הִתְיַשֵּׁב עַל סֶלַע וְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ [כָּל זֶה הָיָה בְּתוֹךְ חֲלוֹמוֹ].

יז. זֶה הָיָה סָמוּךְ לַחֲנֻכָּה תשכ"ד, כַּמְבֹאָר בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל (חֵלֶק כא, מִכְתָּב ג־קיז), וְעַיֵּן שָׁם בַּאֲרִיכוּת אֶת כָּל סִפּוּר הַחֲלוֹם הַזֶּה.

וְאֵיךְ שֶׁהוּא מִתְבּוֹדֵד, פִּתְאוֹם הוּא רוֹאֶה שֶׁמּוֹהַרְנַ"תְ זַ"ל רָץ אֵלָיו עִם פָּנִים שׂוֹחֲקוֹת וּמְאִירוֹת, וּמְפַיֵּס אוֹתוֹ: "אַל תִּדְאַג, רַבֵּנוּ זַ"ל דִּבֵּר עִמִּי מִמְּךָ", וְהִתְחִיל לְחַזֵּק אוֹתוֹ לֹא לִפְחֹד. וְעוֹד אָבוֹא אֵלֶיךָ וַאֲגַלֶּה לְךָ נִפְלָאוֹת. וְהִתְעוֹרֵר מֵהַשֵּׁנָה.

שיד.

תַּבְעֵרֶת הַהַדְפָּסָה עוֹלָה וּמִתְגַּבֶּרֶת

וְעַכְשָׁו יוֹתֵר מִתָּמִיד הִתְחִיל לִבְעֹר בּוֹ עֵסֶק הַהַדְפָּסָה - לְהַדְפִּיס אֶת כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, כִּי לֹא הָיָה נִמְצָא כְּלָל שׁוּם סֵפֶר מִסִּפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁאֶפְשָׁר לְהַשִּׂיגוֹ בְּשׁוּם כֶּסֶף שֶׁבָּעוֹלָם, אֲבָל לֹא הָיָה שַׁיָּךְ בִּמְצִיאוּת שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ יַדְפִּיס, כִּי לֹא הָיְתָה לוֹ אֲפִלּוּ פְּרוּטָה אַחַת לְפָרְטָה. וְחִפֵּשׂ עֵצָה וְרַעְיוֹן אֵיךְ בְּכָל זֹאת יוּכַל לְיַשֵּׁם וּלְקַיֵּם אֶת שְׁאִיפָתוֹ וְנִדְרוֹ עוֹד מִימֵי בַּחֲרוּתוֹ[יח].

שטו.

הִנֵּה הִגִּיעַ הָרַעְיוֹן אֵיךְ לְהַדְפִּיס סֵפֶר רִאשׁוֹן!

עִם כָּל זֹאת, מֵרֹב תְּשׁוּקָה שֶׁהָיְתָה לוֹ לְהַדְפִּיס אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וּמַה גַּם שֶׁהִתְהַלֵּךְ עִם חֲלוֹם כָּמוּס לִקְנוֹת בְּעַצְמוֹ מְכוֹנַת הַדְפָּסָה, וּלְהַדְפִּיס בְּעַצְמוֹ - הֶחְלִיט לַעֲבֹד כְּשָׂכִיר בְּבֵית־דְּפוּס, כְּדֵי לְהִתְלַמֵּד, וְעָבַד שָׁם בַּעֲבוֹדוֹת פְּשׁוּטוֹת, לַחְתֹּךְ פִּילִים מִצְּלוּמִים שֶׁצִּלְמוּ עַמּוּדִים לְהַדְפָּסָה וְכוּ', וְכֵן לְטַאטֵא אֶת הַמָּקוֹם, וּבֵין־כָּךְ גַּם שִׁלֵּם לוֹ הַבּוֹס מַשְׂכֹּרֶת, וְשָׂמַח שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּבָר אֵיזוֹ הַכְנָסָה, וּמַה גַּם שֶׁלָּמַד תּוֹךְ כְּדֵי כָּךְ אֶת אֻמָּנוּת הַהַדְפָּסָה. יוֹם אֶחָד נִגַּשׁ לְבַעַל־הַדְּפוּס, וְאוֹמֵר לוֹ: "הֲתוּכַל לַעֲשׂוֹת עִמִּי חֶסֶד, וּלְהַדְפִּיס לִי סֵפֶר קָטָן?", הוּא הִסְכִּים, וְהוֹרִיד מֵהַמַּשְׂכֹּרֶת שֶׁלּוֹ אֶת עָלוּת הַהַדְפָּסָה[יט].

יח. רְאֵה לְעֵיל סִימָנִים קמ, שג.

יט. וְכֹה כָּתַב מוֹהַרְא"ש בְּמִכְתָּב: "שְׁנַיִם עַל גַּבֵּי שְׁנַיִם שָׁפַכְתִּי דְּמָעוֹת עַל זֶה כַּמַּיִם, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עָזַר לִי שֶׁתֵּכֶף וּמִיָּד אַחַר הַחֲתֻנָּה הִתְחַלְתִּי לְהַדְפִּיס אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ הֲכִי גְּדוֹלָה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר אֲפִלּוּ לְהַסְבִּיר אֶת זֶה. כִּי לֹא הָיְתָה לִי פְּרוּסַת לֶחֶם לֶאֱכֹל, וְעִם כָּל

שטז.

הַדְפָּסַת סֵפֶר 'מַכְנִיעַ זֵדִים' וַהֲפָצָתוֹ

וְהַסֵּפֶר הָרִאשׁוֹן שֶׁהִדְפִּיס הָיָה סֵפֶר "מַכְנִיעַ זֵדִים" – וְגֹדֶל הַשִּׂמְחָה שֶׁהָיְתָה לוֹ אָז – אֵין לְתָאֵר וְאֵין לְשַׁעֵר כְּלָל, כִּי חֲלוֹמוֹ – לְהַדְפִּיס אֶת כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל הִתְחִיל לְהִתְגַּשֵּׁם. וֶהֱיוֹת שֶׁבְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית הִתְגּוֹרֵר הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי יוֹאֵל מִסַּאטְמֶאר זי"ע, וְהַצִּבּוּר שֶׁל יִרְאֵי ה' הִשְׁפִּעוּ מֵהַשְׁקָפָתוֹ, שֶׁהָיָה קַנָּאִי גָּדוֹל מְאֹד, וְלָכֵן הַסֵּפֶר הַזֶּה – הַמְדַבֵּר מִגְּנוּת הַכּוֹפְרִים – נִדְפַּס וְנִתְפַּשֵּׁט מְאֹד, וּבִזְמַן קָצָר הֵפִיץ אֶת כָּל הָאַלְפַּיִם סְפָרִים שֶׁהִדְפִּיס, וְכָךְ קָנָה אֵמוּן אֵצֶל בַּעַל הַדְּפוּס.

שיז.

הַדְפָּסַת עֶשֶׂר אֶלֶף 'מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ'

וְאַחַר־כָּךְ בִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְהַדְפִּיס אֶת הַסֵּפֶר "מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ", וְהִסְכִּים לְהַדְפִּיס לוֹ עֶשֶׂר אֶלֶף עֲתָקִים, וְגִיֵּס בַּחוּרִים רַבִּים שֶׁיָּפִיצוּ אֶת הַסֵּפֶר בְּכָל שִׁכְבוֹת הָעָם, וּמָכְרוּ כָּל סֵפֶר בְּכַמָּה פְּרוּטוֹת בּוֹדְדוֹת, וְלָכֵן הִתְפַּשֵּׁט מְאֹד עַד תֹּם כָּל הַסְּפָרִים. וּבֵין כָּךְ כְּבָר גִּלְגֵּל עִם כֶּסֶף, וְכָךְ הָיָה לוֹ אַשְׁרַאי אֵצֶל הַמַּדְפִּיס, וְכָךְ הִמְשִׁיךְ לְהַדְפִּיס סֵפֶר אַחַר סֵפֶר.

שיח.

הַדְפָּסַת הַגָּדָה שֶׁל פֶּסַח 'אוֹר זוֹרֵחַ'

אַחַר קְצָת־זְמַן בִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְהַדְפִּיס עוֹד סֵפֶר [זֶה הָיָה הַגָּדָה־שֶׁל־פֶּסַח עִם פֵּרוּשׁ 'אוֹר־זוֹרֵחַ'] וְהִסְכִּים לָזֶה גַּם־כֵּן, וְהִדְפִּיסוּ אָז כַּמָּה אַלְפֵי הַגָּדוֹת, וְהֵפִיצוּ אוֹתָם בְּכָל תְּפוּצוֹת נִיוּ־יוֹרְק,

---

זֹאת הִשְׂכַּרְתִּי אֶת עַצְמִי בְּבֵית דְּפוּס וַאֲנִי עָבַדְתִּי בְּעֶשֶׂר אֶצְבְּעוֹתַי וְעָשִׂיתִי עֲבוֹדוֹת בְּזוּיוֹת, הָעִקָּר שֶׁבַּעַל־הַדְּפוּס יַדְפִּיס לִי, וְכָךְ הִדְפַּסְתִּי. זֶה לִי לְמַעְלָה מֵאַרְבָּעִים וְשָׁלוֹשׁ שָׁנִים שֶׁאֲנִי מַדְפִּיס וּמֵפִיץ, וְהַקַּמְתִּי כְּבָר אַרְבָּעָה דּוֹרוֹת שֶׁל מַדְפִּיסִים וּמְפִיצִים". (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קִנְט, מִכְתָּב ג־תשפז)

כ. מְבַעַל הַ'מְשִׁיבַת וְהִשְׁתַּפְּכוּת הַנֶּפֶשׁ' – רַבִּי מֹשֶׁה יְהוֹשֻׁעַ בַּאזַ'יליאַנְסְקִי, הַמְכֻנֶּה ר' אַלְטֶר טֶעפְּלִיקֶער זַ"ל נֶהֱרַג עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם י"ב אֱדָר תרע"ט.

וְכָל אֶחָד הָיְתָה לוֹ הַגָּדָה שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, אֲבָל לְאַט לְאַט הִתְחִיל הַמַּדְפִּיס לִקְלֹט - שֶׁמּוֹהֲרָא"ש "נִיצֹּט אִיהֶם אוֹיס" (מִנְצַל אוֹתוֹ), וְלָכֵן פִּטֵּר אוֹתוֹ מִשָּׁם, [וְאַחַר קְצָת זְמַן נִכְנַס מוֹהֲרָא"ש לִהְיוֹת מְלַמֵּד], וְהִמְשִׁיךְ מוֹהֲרָא"ש אֶת עֵסֶק הַהַדְפָּסָה כְּבָר בְּמָקוֹם אַחֵר.

שיט.

ר' אֱלִיעֶזֶר שְׁלֹמֹה 'בְּרֶסְלֶבֶר' דַּיְקָא

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש[כא]: "וַיַּעַן שֶׁאָז הִתְחִילָה עָלַי מַחֲלֹקֶת גְּדוֹלָה מִצַּד הַמִּשְׁפָּחָה וְכוּ', שֶׁרָצוּ שֶׁאֲנִי אֶעֱזֹב לְגַמְרֵי אֶת דְּבַר רַבֵּנוּ זַ"ל, וַאֲנִי הָיִיתִי עַקְשָׁן כָּל־כָּךְ גָּדוֹל, עַד שֶׁאָמַרְתִּי שֶׁאֲנִי עוֹזֵב אֶת הַשֵּׁם שֶׁלִּי, וְאַדְבִּיק עָלַי אֶת שֵׁם רַבֵּנוּ זַ"ל, וְלָכֵן בְּכָל הַסְּפָרִים שֶׁהִדְפַּסְתִּי הָיָה כָּתוּב: "נִדְפַּס עַל־יְדֵי ר' אֱלִיעֶזֶר שְׁלֹמֹה בְּרֶסְלֶבֶר", וּבְוַדַּאי מֵחֲמַת זֶה הִתְלַהֲטָה הַמַּחֲלֹקֶת עָלַי עוֹד יוֹתֵר, אֲבָל זוֹ הָיְתָה נֶחָמָתִי, שֶׁעַכְשָׁו כְּבָר לֹא יְכוֹלִים לַעֲקֹר אוֹתִי מִדְּבַר רַבֵּנוּ זַ"ל, כִּי אֵין לִי שֵׁם אַחֵר, וְזֶה עָזַר לִי מְאֹד".

שכ.

חָשְׁבוּ שֶׁזֶּה שֵׁם הַמְּחַבֵּר

וְכָל־כָּךְ הָיָה אָז נֶעְלָם עִנְיַן רַבֵּנוּ זַ"ל בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית, עַד שֶׁכֻּלָּם חָשְׁבוּ שֶׁהַסְּפָרִים הָאֵלּוּ - 'לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן', סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, סֵפֶר הַמִּדּוֹת וְכוּ' וְכוּ' - חִבֵּר לֹא אַחֵר אֶלָּא יְהוּדִי אֶחָד בְּשֵׁם ר' אֱלִיעֶזֶר שְׁלֹמֹה בְּרֶסְלֶבֶר, כִּי הַמּוֹן הָעָם חָשְׁבוּ שֶׁזֶּה שֵׁם הַמְּחַבֵּר, וּכְשֶׁהָלְכוּ לְהָפִיץ, הָיוּ פְּשׁוּטֵי־עַם שׁוֹאֲלִים: "אֵיךְ אָדָם אֶחָד יָכוֹל לִכְתֹּב וּלְחַבֵּר סְפָרִים כֹּה רַבִּים?" כָּל־כָּךְ הָיָה נֶעְלָם אָז בַּיָּמִים הָהֵם דְּבַר רַבֵּנוּ זַ"ל בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית.

שכא.

מָנְעוּ אוֹתוֹ מִגְּסִיעָה לְאוּמָן מֵחֲמַת קִנְאָה

וְהַקִּנְאָה וְהַשִּׂנְאָה עָלָיו הָיְתָה כָּל־כָּךְ גְּדוֹלָה, כִּי בַּחֲנָכָה

כא. 'רִגְעֵי מוֹהֲרָא"ש' הֶעָרָה כו.

תשכ"ד הָיְתָה הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁנָּתְנוּ רִשָּׁיוֹן לִנְסֹעַ לְרוּסְיָה לְאַחַד־עָשָׂר אֲנָשִׁים מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ אֶל עִיר אוּמַן אֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהוּא הָיָה אָמוּר גַּם־כֵּן לִנְסֹעַ עִם הַנְּסִיעָה הַזֹּאת, אֲבָל מֵרֹב קִנְאָה וְשִׂנְאָה - עָשׂוּ כָּל מַה שֶּׁבִּיכָלְתָּם לִמְנֹעַ מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּא יוּכַל לִנְסֹעַ, וְאַף שֶׁהָיוּ לוֹ רְצוֹנוֹת וְכִסּוּפִין מְאֹד מְאֹד חֲזָקִים לְהִצְטָרֵף לִנְסִיעָה זוֹ, כִּי זוֹ הָיְתָה הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה אַחַר מִלְחֶמֶת עוֹלָם הַשְּׁנִיָּה, שֶׁנִּפְתַּח הַגְּבוּל, וְנָתְנוּ רְשׁוּת לִקְבוּצָה קְטַנָּה לִנְסֹעַ אֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל, וְזֶה הָיָה חִדּוּשׁ שֶׁבַּחִדּוּשִׁים, אַךְ מַה לַּעֲשׂוֹת? הַקִּנְאָה הוֹרֶסֶת אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי, וּמֵרֹב קִנְאָה עָלָיו לֹא נָתְנוּ לוֹ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן לְהִצְטָרֵף עִמָּהֶם[כב].

שכב.

בְּעֶרֶב רֹאשׁ־חֹדֶשׁ תַּמּוּז תשכ"ד נוֹלַד לוֹ בֵּנוֹ בְּכוֹרוֹ, וְנָתַן לוֹ אֶת הַשֵּׁם - נַחְמָן אֲלֶכְסַנְדֶּר זוּשָׁא [כִּי שָׁמַע מֵר' לֵוִי יִצְחָק, שֶׁאֵצֶל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הָיוּ מוֹסִיפִים תָּמִיד עוֹד שֵׁם עַל שֵׁם רַבֵּנוּ זַ"ל; וְלָכֵן נָתַן לוֹ אֶת הַשֵּׁם 'נַחְמָן' עַל שֵׁם רַבֵּנוּ זַ"ל, וְשֵׁם 'אֲלֶכְסַנְדֶּר זוּשָׁא' עַל שֵׁם זְקֵנוֹ אֲבִי אָבִיו, שֶׁהָיָה גָּאוֹן אַדִּיר וּמְקֻבָּל גָּדוֹל, וְעוֹבֵד הַשֵּׁם בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ[כג]].

לֵידַת בְּנוֹ בְּכוֹרוֹ וְהִתְוַעֲדוּת אֲנַ"ש בַּשָּׁלוֹם־זָכָר

וּבְלֵיל־שַׁבָּת קֹדֶשׁ עָרַךְ מוֹהֲרָא"ש סְעֻדַּת שָׁלוֹם־זָכָר בְּבֵיתוֹ, וּבָאוּ כָּל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ לְשַׂמְּחוֹ וּלְבָרְכוֹ, וּבֵינֵיהֶם הָיָה הָרַב

כב. "כָּל מַה שֶּׁמַּרְבֶּה בִּתְפִלָּה, כְּמוֹ כֵן זוֹכֶה לִפְעֹל מַה שֶּׁרוֹצֶה. וּבִפְרָטִיּוּת לִזְכּוֹת לְהַגִּיעַ אֶל מְקוֹם קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, אֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ, וּצְרִיכִים לְבַקֵּשׁ עַל זֶה הַרְבֵּה הַרְבֵּה מְאֹד בְּכִסּוּפִים חֲזָקִים יָמִים וְשָׁנִים. אֲנִי בָּכִיתִי כַּמָּה שָׁנִים כְּתִינוֹק מַמָּשׁ לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיְּזַכֵּנִי לָבוֹא לְאוּמַן, לִמְקוֹם צִיּוּן רַבֵּנוּ. כְּשֶׁנִּסְעוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַיְקָרִים, וַאֲנִי לֹא הָיָה בְּאֶפְשָׁרוּתִי לִנְסֹעַ מֵרֹב צָרוֹת וְדַחֲקוּת, מַחֲלֹקֶת וּמְנִיעוֹת, אָז לֹא יָדַעְתִּי אֶת נַפְשִׁי מֵרֹב צַעַר וְעָגְמַת נֶפֶשׁ. אַךְ חִזַּקְתִּי אֶת עַצְמִי מְאֹד. הִתְחַלְתִּי מֵחָדָשׁ בְּכָל פַּעַם, וּבִקַּשְׁתִּי עַל זֶה מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּמָּה שָׁנִים רְצוּפוֹת. עַד שֶׁעֲזָרָנִי ה' יִתְבָּרֵךְ לְהוֹצִיא מֵהַכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ו', מִכְתָּב תשו).

כג. עַיֵּן לְעֵיל תֵּאוּרוֹ וְשִׁבְחוֹ בִּתְחִלַּת הַסֵּפֶר בְּסִימָנִים ב־ג־ד.

הֶחָסִיד ר׳ נַפְתָּלִי צְבִי רַייכְמַן זַ"ל[כד], אֲשֶׁר סִפֵּר בַּאֲרִיכוּת אֶת כָּל הַסִּפּוּר שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶם בַּנְּסִיעָה הַקְּדוֹשָׁה אֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהָיְתָה אָז שִׂמְחָה גְּדוֹלָה מְאֹד בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, כִּי סוֹף כָּל סוֹף נִפְתַּח הַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ, וּבְוַדַּאי זֶה יִהְיֶה פֶּתַח עַל שְׁאָר הַנְּסִיעוֹת שֶׁיִּסְעוּ אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ.

כד. רְאֵה אוֹדוֹתָיו בַּאֲרִיכוּת לְעֵיל סִימָן קה בַּהֶעָרָה.

שְׁנַת תשכ"ה

שכג.

הִתְנַגְּדוּת מִכָּל הַצְּדָדִים

בֵּין כָּךְ הִגִּיעַ רֹאשׁ־הַשָּׁנָה תשכ"ה, וְנִתְקַבְּצוּ יַחַד, אֲבָל רָאָה שֶׁהַרְבֵּה אֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ לָהֶם אִינְטֶרֶסִים אִישִׁיִּים - הִתְחִילוּ לְהָסִית נֶגְדּוֹ[א].

הַקְּנָאָה הָיְתָה גְּדוֹלָה, כַּמָּה מֵהֶם לֹא יָכְלוּ לִסְבֹּל אֵיךְ אַבְרֵךְ צָעִיר, יָחִיד וּבוֹדֵד [לְלֹא עֶזְרָה מֵאַף אֶחָד אֶלָּא הַהֵפֶךְ...] יִזְכֶּה לְהַדְפִּיס סְפָרִים רַבִּים כָּל־כָּךְ, וּמֵעוֹלָם לֹא הָיָה דָּבָר כָּזֶה עַד אָז. וּבִפְרָט שֶׁהַסְּפָרִים נִמְכְּרוּ בְּפָחוֹת מִמְּחִיר הַקֶּרֶן, מַמָּשׁ מְחִיר סִמְלִי. וְזֶה עוֹרֵר אֶת הַלֶּהָבוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר[ב].

א. "עוֹד יִהְיֶה זְמַן שֶׁיִּתְחָרְטוּ וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר יִוָּלְדוּ לָהֶם הֵם יַדְפִּיסוּ אֶת הַסְּפָרִים וְיַחְזְרוּ וְיַדְפִּיסוּם וְיָפִיצוּם בְּכָל קַצְוֵי תֵּבֵל" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כה, מִכְתָּב ג־תתפא).

ב. "אָמַר, שֶׁהוּא רוֹאֶה הַצְּלָחָה בַּעֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁל הָפָצַת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, רַק בִּשְׁבִיל שֶׁאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם כְּסָפִים וְחוֹבוֹת וְכוּ', וְכֵן כָּל הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁהָיְתָה עָלָיו - הִתְחִילָה דַּיְקָא מֵאֵלּוּ שֶׁרָצוּ לְהַרְוִיחַ מִסִּפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל וְלַעֲשׂוֹת פַּרְנָסָה מִזֶּה... וְהוּא עָקַר אֶת הַדָּבָר הַזֶּה לְגַמְרֵי, כִּי מָכַר וְהֵפִיץ אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בִּפְרוּטוֹת מַמָּשׁ, כִּי בִּקֵּשׁ רַק צְדָקָה, וּמִמֵּילָא כָּל מַה שֶׁנָּתְנוּ - לָקַח, וְלֹא הִסְתַּכֵּל עַל הַסְּכוּם, וְהָיָה יוֹצֵא שֶׁהָיוּ אֲנָשִׁים שֶׁנָּתְנוּ רַק סְכוּם קָטָן, עִם כָּל זֹאת, בִּדְבַר רַבֵּנוּ זַ"ל אֵין מַפְסִידִים, אִם רַק כַּוָּנָתוֹ לַשָּׁמַיִם - לְגַלּוֹת וּלְפַרְסֵם אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל - רַבֵּנוּ זַ"ל מְשַׁלֵּם חֶזְרָה אֶת כָּל הַהֶפְסֵדִים, וְעוֹד מַכְנִיס לְךָ רְוָחִים, אַשְׁרֵי מִי שֶׁעוֹסֵק בַּהֲפָצַת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וְיִרְאֶה בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּמַעֲשֵׂי יָדָיו" (אִמְרֵי־מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק א', סִימָן רטז).

שכד.

הַתְחָלַת הִתְפַּשְׁטוּת אוֹר רַבֵּנוּ זַ״ל בָּעוֹלָם

עֶרֶב שַׁבָּת פָּרָשַׁת וַיֵּרָא תשכ״ה – עָשָׂה מוֹהֲרָא״ש אֶת הַהַתְחָלָה שֶׁל כָּל עֲבוֹדַת יְמֵי חַיָּיו הַקְּדוֹשִׁים, בְּעִנְיַן הִתְפַּשְׁטוּת אוֹרוֹ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל בָּעוֹלָם, וְהֵבִיא לְבֵיתוֹ חוֹתֶמֶת שֶׁהִזְמִין, שֶׁכְּבָר דִּבֵּר עָלֶיהָ עִם אֲנַ״ש, וְעָלֶיהָ הָיוּ חֲרוּתוֹת הַמִּלִּים: סְגֻלָּה גְּדוֹלָה וְתִקּוּן הַכְּלָלִי מֵהַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ רַבִּי נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב זי״ע לוֹמַר הָעֲשָׂרָה קַפִּיטְלֶךְ תְּהִלִּים: **טז, לב, מא, מב, נט, עז, צ, קה, קלז, קנ.** וּבְכַוָּנָתוֹ הָיְתָה לַחְתּוֹם בָּהּ בְּכָל בָּתֵּי הַמִּדְרָשׁוֹת, בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וְהַיְשִׁיבוֹת, בְּתוֹךְ הַסִּדּוּרִים וְהַתְּהִלִּים וּשְׁאָר סְפָרִים, בְּאֹפֶן שֶׁיִּתְפַּרְסֵם שֵׁם רַבֵּנוּ זַ״ל בָּעוֹלָם[ג].

שכה.

מְגֹרָשׁ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת בְּבִזְיוֹנוֹת עַל הַחוֹתֶמֶת שֶׁל תִּקּוּן הַכְּלָלִי

יוֹם רִאשׁוֹן פָּרָשַׁת וַיִּשְׁלַח תשכ״ה – כָּאָמוּר, בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה, הָיָה מוֹהֲרָא״ש הוֹלֵךְ לְכָל בָּתֵּי הַמִּדְרָשׁוֹת, וְעִם הַחוֹתֶמֶת שֶׁלּוֹ, הָיָה חוֹתֵם בְּתוֹךְ סִדּוּרֵי הַתְּפִלָּה וְסִפְרֵי הַתְּהִלִּים אֶת הַגִּלּוּי שֶׁגְּלָה רַבֵּנוּ זַ״ל – עֲשָׂרָה מִזְמוֹרֵי תְּהִלִּים וְכוּ׳, כְּדֵי לְזַכּוֹת אֶת הָרַבִּים. וּבְיוֹם זֶה הָיָה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ מְסֻיָּם, וּפִתְאֹם בָּא אֵלָיו אִישׁ אֶחָד, וְהֵחֵל לִצְעֹק עָלָיו וְלִמְנֹעַ אוֹתוֹ. וּמוֹהֲרָא״ש עָנָה לוֹ מַה שֶׁעָנָה, וּכְשֶׁיָּצָא לַחוּץ, דָּלַק בְּעִקְּבוֹתָיו, וְגַם בַּחוּץ הִמְשִׁיךְ לִצְעֹק בְּקוֹלוֹת מְשֻׁנִּים: מִשְׁטָרָה, מִשְׁטָרָה... וּבִרְאוֹת מוֹהֲרָא״ש זֹאת, נֶעְלָם תֵּכֶף מִשָּׁם, אַךְ בִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ שֶׁזִּכָּה לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ, וְכֵן הָיָה, וְהָיָה לוֹ מַמָּשׁ נֵס, כִּי מַה הָיָה עוֹשֶׂה אִם הָיָה רָץ אַחֲרָיו כָּל הַדֶּרֶךְ, וְצוֹעֵק: מִשְׁטָרָה, מִשְׁטָרָה, וְהָיוּ בָּאִים, וּמִסְתָּמָא הָיָה אוֹמֵר לָהֶם מַה שֶׁהָיָה אוֹמֵר וְכוּ׳, וּתְהִלָּה לָאֵל, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ סִכֵּל אֶת דַּעְתּוֹ הַמְשֻׁבֶּשֶׁת, וְנִמְנָע וְלֹא רָץ אַחֲרָיו, וּבֵין כָּךְ בָּרַח, וְאָמַר, שֶׁהִרְגִּישׁ אָז אֶחָד מִבְּנֵי אֶלֶף, מַה שֶׁהִרְגִּישׁ מוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל,

ג. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק א׳ מִכְתָּב קעט.

כְּשֶׁכֻּלָּם הָיוּ מִתְנַגְּדִים עָלָיו, וְצָעֲקוּ אַחֲרָיו בָּרְחוֹב[ד].

שכו.

הַהַדְפָּסָה וְהַהַפָּצָה מַגִּיעָה לַשִּׁיא שֶׁלָּהּ

וְהִנֵּה בִּשְׁנַת תשכ״ה – הִגִּיעָה הַהַדְפָּסָה וְהַהַפָּצָה שֶׁלּוֹ לַשִּׁיא הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר שֶׁלָּהּ – שֶׁהִפִּיץ בְּמֶרֶץ גָּדוֹל מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ, וּמִדֵּי שָׁבוּעַ בְּשָׁבוּעַ, גֵּזְמָאוֹת שֶׁל סְפָרִים בְּכָל שִׁכְבוֹת הָעָם, בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת וִישִׁיבוֹת וְכוּ׳, וְאֵיפֹה שֶׁרַק הָיוּ יְהוּדִים – הֵפִיץ שָׁם[ה]. וּכְמוֹ שֶׁמְּסַפֵּר: כְּשֶׁזָּכִיתִי לְהִתְקָרֵב לְרַבֵּנוּ זַ״ל, לֹא רַק שֶׁלֹּא הִתְבַּיַּשְׁתִּי, אֶלָּא יָצָאתִי בְּרֵיש גְּלֵי, וְהִדְפַּסְתִּי אֶת כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל בִּשְׁנַת תשכ״ה, וּמְכַרְתִּים בִּפְרוּטוֹת מַמָּשׁ, וְנִכְנַסְתִּי בְּחוֹבוֹת בַּאֲלָפִים וּבִרְבָבוֹת דּוֹלָרִים, וְהָלַכְתִּי עִם עוֹד כַּמָּה חֲבֵרִים עַל הָרְחוֹבוֹת, וּבַבָּתִּים וּבַחֲצֵרוֹת, בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת וּבַיְּשִׁיבוֹת וְכוּ׳, וּבָרַכָּבוֹת וּבְאוֹטוֹבּוּסִים וְכוּ׳ וְכוּ׳[ו].

שכז.

הַשִּׂמְחָה הַגְּדוֹלָה שֶׁל הַהַפָּצָה בְּרְחוֹבוֹת וְכוּ׳

אוֹדוֹת הַבַּחוּרִים שֶׁמְּפִיצִים סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל בַּשְּׁוָקִים וּבָרְחוֹבוֹת, זֶהוּ עִקַּר שִׂמְחָתָם וְזֶה עִקַּר עֲשִׂירוּתָם, וְהֵם מְאֹד מְאֹד שְׂמֵחִים וְעַלִּיזִים וּמְאֻשָּׁרִים בָּעֲבוֹדָה הַקְּדוֹשָׁה הַזּוֹ, לְהָפִיץ סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל בַּשְּׁוָקִים וּבָרְחוֹבוֹת, וְגַם אֲנִי בְּעַצְמִי עָשִׂיתִי זֹאת כַּמָּה

ד. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק א׳ מִכְתָּב קפח.

ה. ״אֲנִי נִזְכָּר בַּשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת שֶׁהָיוּ לִי בְּעֵת שֶׁזָּכִיתִי לָלֶכֶת בָּרְחוֹבוֹת וּבַשְּׁוָקִים, בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת וּבַיְּשִׁיבוֹת וְכוּ׳, לְהָפִיץ סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, אֵיזֶה טַעַם וְאֵיזֶה נֹעַם וְאֵיזוֹ עֲרֵבוּת הָיְתָה לִי אָז, וּבִפְרָטִיּוּת כְּשֶׁרָאִיתִי שֶׁמִּסְתַּכְּלִים בְּתוֹךְ הַסְּפָרִים, וּמְחַיֵּים אֶת עַצְמָם עִמָּהֶם, וּמִמָּשׁ הִתְפַּרְסְמָה אָז דַּעַת רַבֵּנוּ זַ״ל מְאֹד בָּעוֹלָם, כִּי בְּכָל אַרְצוֹת־הַבְּרִית לֹא יָדְעוּ אָז בִּכְלָל מֵעִנְיַן רַבֵּנוּ זַ״ל, וְעַל־יְדֵי הֲפָצַת הַסְּפָרִים לַאֲלָפִים וּרְבָבוֹת וּבְכָל חוּצוֹת הָעִיר, עַד שֶׁאֵצֶל כָּל אֶחָד הָיוּ כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְפַּרְסֵם פֹּה שֵׁם רַבֵּנוּ זַ״ל. וּכְמוֹ כֵן אַתֶּם צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל – לְגַלּוֹת וּלְפַרְסֵם אֶת דַּעַת רַבֵּנוּ זַ״ל בָּעוֹלָם, וְלֹא לְהִתְפַּעֵל מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם״ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק נז, מִכְתָּב יא־רכו).

ו. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק יד, מִכְתָּב א־תתקז.

שָׁנִים[ז], וַאֲנִי מְאֹד מִתְפָּאֵר בָּזֶה שֶׁזָּכִיתִי לְהָפִיץ אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל בָּרְחוֹבוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת וּבַיְּשִׁיבוֹת[ח].

שכח.

עֶזְרָתוֹ שֶׁל רַבִּי צְבִי אַרְיֵה רוֹזֶנְפֶלְד זַ״ל

בְּרַם זָכוּר לַטּוֹב הָרַב הֶחָסִיד ר׳ צְבִי אַרְיֵה רוֹזֶנְפֶלְד זַ״ל, שֶׁשָּׁלַח בְּכָל יוֹם רִאשׁוֹן אַחַר הַצָּהֳרַיִם כַּמָּה בַּחוּרִים שֶׁהֶחֱזִיר בִּתְשׁוּבָה, וְהָיוּ בְּיַחַד עֲשָׂרָה בְּמִסְפָּר, וְכָךְ הָלְכוּ עִם מוֹהֲרָא״ש מִבֵּית־כְּנֶסֶת לְבֵית־כְּנֶסֶת, וּמִבֵּית־מִדְרָשׁ לְבֵית־מִדְרָשׁ, וְהֵפִיצוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן אֶחָד בְּיַחַד כְּאַלְפַּיִם סְפָרִים, וְזֶה הָיָה כָּל שָׁבוּעַ, וּכְשֶׁחָזְרוּ עָשָׂה לָהֶם סְעֻדָּה גְּדוֹלָה, וְכָךְ הָיָה בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַשָּׁנָה. וְלָכֵן לֹא בְּחִנָּם שֶׁקָּם עָלָיו הַסָּמֵ״ךְ־מֵ״ם, כִּי דָּבָר זֶה עֲדַיִן לֹא הָיָה – לְהַדְפִּיס סְפָרִים רַבִּים כָּל־כָּךְ, בְּכַמֻּיּוֹת כָּאֵלּוּ, וּלְמַלֵּא אֶת כָּל הַשְּׁכוּנוֹת הַחֲרֵדִיּוֹת, שֶׁאָז אֲפִלּוּ לֹא יָדְעוּ וְלֹא שָׁמְעוּ אֶת שְׁמוֹ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל – זֶה הָיָה חִדּוּשׁ בַּחִדּוּשִׁים. וְלָכֵן הַשָּׁנָה הַזֹּאת תשכ״ה עָבְרָה בְּהַצְלָחָה גְּדוֹלָה מְאֹד.

שכט.

שְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה אֶלֶף סְפָרִים, וְכָל זֶה בְּשָׁנָה אַחַת וָחֵצִי

וּמִסְפַּר הַסְּפָרִים הַמְּדֻיָּק שֶׁנִּדְפְּסוּ הָיָה – שְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה אֶלֶף סְפָרִים, וְכָל זֶה בְּשָׁנָה אַחַת וָחֵצִי, שֶׁזֶּה הָיָה חִדּוּשׁ שֶׁבַּחִדּוּשִׁים, אֲשֶׁר עָנִי שֶׁבַּעֲנִיִּים, שֶׁאֵין לוֹ בְּמַה לְהַאֲכִיל אֶת עַצְמוֹ וְאֶת בְּנֵי־בֵיתוֹ – שֶׁיּוּכַל לְהַדְפִּיס בְּשָׁנָה אַחַת כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה סְפָרִים:

ז. וְסִפֵּר מוֹהֲרָא״ש (אֲשֶׁר בַּנַּחַל חֵלֶק מח, מִכְתָּבִים ח־תשסו; ח־תתנח): הָיוּ שָׁנִים עַל גַּבֵּי שָׁנִים, שֶׁהָלַכְתִּי בְּעַצְמִי עִם שְׁתֵּי שַׁקִּיּוֹת גְּדוֹלוֹת, וְהָיָה כָּבֵד מְאֹד לְשַׂאתָם, וּלְעִתִּים לָקַחְתִּי אַרְבַּע שַׁקִּיּוֹת, וְהָלַכְתִּי עִם עוֹד שְׁלִשָׁה תַּלְמִידִים, וְלֹא שַׁבְתִּי עַד שֶׁהוֹרַקְתִּי אוֹתָן, וְהָיֵינוּ מְפִיצִים בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת, בְּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, בָּרְחוֹבוֹת, בְּרַכָּבוֹת, לְכָל הַפָּחוֹת מַשֶּׁהוּ שֶׁנּוּכַל לְהָפִיץ בְּכָל יוֹם, סוֹף כָּל סוֹף לְהַחֲזִיר יְהוּדִי בִּתְשׁוּבָה – אֵין דָּבָר חָשׁוּב יוֹתֵר מִזֶּה. וְעָשִׂיתִי זֹאת שָׁנִים עַל גַּבֵּי שָׁנִים, הָלַכְתִּי עִם שַׁקִּיּוֹת בַּיְּשִׁיבוֹת וּבְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָרְחוֹבוֹת וְהֵפַצְתִּי אֶת אוֹר רַבֵּנוּ זַ״ל, וַאֲנִי כָּל כָּךְ שָׂמֵחַ.

ח. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק לב, מִכְתָּב ה־קסה.

"לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן", "סִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת", "סֵפֶר־הַמִּדּוֹת", "שִׂיחוֹת־הָר"ן", וְ"חַיֵּי־מוֹהַר"ן" וְכוּ', וְכוּ'[ט], וְאָז מֵרֹב קִנְאָה הִתְחִילָה עָלָיו מַחֲלֹקֶת עֲצוּמָה מִכִּוּוּן כַּמָּה [שֶׁהִסְתּוֹבְבוּ בֵּין] אֲנַ"שׁ, אֲשֶׁר חֶלְקָם סְתָם לֹא הֵבִינוּ אֶת עִנְיַן הַהַפְצָה, וְחֶלְקָם הָיוּ מוּנָעִים מֵאִינְטֶרֶסִים כִּי חָשְׁשׁוּ שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם הֶזֵּק מִזֶּה, כִּי הֵם הָיוּ מוֹכְרִים אֶת הַסְּפָרִים לְפַרְנָסָתָם, וְהָיוּ גַּם בַּעֲלֵי מוֹסְדוֹת שֶׁחָשְׁשׁוּ שֶׁהַהַפְצָה הַזֹּאת מַפְרִיעָה אֶת הַמַּגְבִּיּוֹת, וְעַל כֵּן טָעֲנוּ נֶגֶד מוֹהַרָא"ש שֶׁהוּא מוֹכֵר אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בְּזִיל הַזּוֹל – יוֹתֵר מִדַּאי, וְצָעֲקוּ: "הֲיִתָּכֵן שֶׁהוּא מֵפִיץ אֶת הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים בְּכָל הָרְחוֹבוֹת בְּכַמָּה פְּרוּטוֹת?! הֲיִתָּכֵן לְבַזּוֹת אֶת דְּבַר רַבֵּנוּ זַ"ל"?!" אַךְ מוֹהַרָא"ש לֹא הִתְפַּעֵל וְלֹא שָׂת לִבּוֹ לְשׂוּם קוֹל הֲבָרָה, כִּי יָדַע שֶׁזּוֹ צַוָּאַת מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל – **הָעֲבֹדָה שֶׁלָּכֶם תִּהְיֶה יָפוּצוּ מַעְיְנוֹתֶיךָ חוּצָה.**

של.

פְּלָאֵי פְּלָאִים שֶׁל הַפְצָה בַּיָּמִים הָהֵם

וּבִמְקוֹם שֶׁיַּחְלְקוּ עַל זֶה, הָיָה עֲלֵיהֶם לִשְׂמֹחַ שִׂמְחָה גְּדוֹלָה, בְּקִיּוּם הַיִּעוּד שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁהֲלֹא לְנֶגֶד עֵינֵיהֶם הִתְרַחֵשׁ פֶּלֶא פְּלָאִים, אֲשֶׁר לֹא הָיָה דָּבָר כָּזֶה מֵעוֹלָם, שֶׁבִּזְמַן קָצָר יִתְפַּשְּׁטוּ וְיָפוּצוּ כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בָּעוֹלָם, כִּי לְדֻגְמָה, בֵּין מִנְחָה־מַעֲרִיב אֶחָד בְּבֵית־כְּנֶסֶת הוֹמֶה מֵאֲנָשִׁים הֵפִיץ חֲמֵשׁ־מֵאוֹת סִפְרֵי "סִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת" מְכֹרָכִים בְּתַכְלִית הַהִדּוּר בְּזוֹל גָּדוֹל מְאֹד.

ט. "וְנִתְפַּשְּׁטוּ בְּכָל קַצְוֵי תֵּבֵל כַּיָּדוּעַ, כִּי מְכַרְתִּים בְּזוֹל מְאֹד, וְהָיוּ לִי שְׁלִיחִים שֶׁמָּכְרוּ אוֹתָם בְּכָל אַרְצוֹת־הַבְּרִית, קָנָדָה, אַנְגְלִיָּה וְצָרְפַת וּבִפְרָט בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וּבְעוֹד הַרְבֵּה מְקוֹמוֹת... עַד שֶׁהִתְעוֹרְרוּ עוֹד מֵאֲנָשַׁי־שְׁלוֹמֵנוּ לְהַדְפִּיס סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ח', מִכְתָּב תתנב). **וְתִמְכְּרֵם בְּזוֹל מְאֹד כְּמוֹ שֶׁאֲנִי מָכַרְתִּי אֶת כָּל הַסְּפָרִים כְּשֶׁזָּכִיתִי לְהַדְפִּיס"...** (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ח' מִכְתָּב תתה).

י. עַיֵּן בְּאֲרִיכוּת בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק לב (מִכְתָּב ה־קנו) – אֵיךְ שֶׁמְּבַכֶּה שָׁם אֶת הָעֲבֹדָה, כִּי הֵיצִיאָה לְרְשׁוּת הָרַבִּים לִמְכּוֹר דִּבְרֵי הֶבֶל אוֹ אֶתְרוֹגִים מְרֻכָּבִים – אֵינָהּ בּוּשָׁה, וּלְהָפִיץ זֶה חִלּוּל הַשֵּׁם... וְכֵן אֲסִפַּת כֶּסֶף מִבַּזָּה לְמוֹסְדוֹת כְּלֶשֶׁהֵם – אֵין בָּזֶה שׁוּם בְּעָיָה, וְרַק לְקַיֵּם צַוָּאַת מוֹהַרְנַ"תְּ בְּעִנְיַן הֲפָצָה, אוֹמְרִים שֶׁהוּא חִלּוּל הַשֵּׁם, עַיֵּן שָׁם.

שלא.

דְּבַר רַבֵּנוּ זַ"ל מִתְפַּרְסֵם בָּעוֹלָם

וְכֵן גַּם הַחוֹלְקִים נִבְנוּ עַל־יְדֵי הַהֲפָצָה הַזּוֹ, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה הִתְפַּרְסֵם דְּבַר רַבֵּנוּ זַ"ל בָּעוֹלָם, וּכְשֶׁהֵם בָּאוּ לְהַתְּרִים אֲנָשִׁים – הֵם כְּבָר הִכִּירוּ וְהוֹקִירוּ אֶת 'חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב' וְנַעֲנוּ בְּרָצוֹן וְשִׂמְחָה, וְנִתְבְּעוּ וְנָתְנוּ. וּבִמְקוֹם שֶׁיְּשִׁימוּ לֵב – מִי הֵבִיא אֶת הַמִּקְרָבִים בִּכְלָלִיּוּת, רָאוּ בְּכָךְ מָקוֹם לִגְבּוֹת אֶת חוֹב הַמַּחֲלֹקֶת, רַחֲמָנָא לִיצְלָן[א].

שלב.

לֹא הִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם מוֹנֵעַ וּמְעַכֵּב

וְלֹא בְּחִנָּם הָיְתָה הַמַּחֲלֹקֶת, וּפָשׁוּט הָיָה הַדָּבָר – שֶׁהַסָּמֶ"ךְ־מֵ"ם יָצָא נֶגְדּוֹ, וְהוּא לֹא הִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם מוֹנֵעַ וּמְעַכֵּב, אֶלָּא מָסַר נַפְשׁוֹ וְהִדְפִּיס סֵפֶר אַחַר סֵפֶר, וְהֵפִיץ אוֹתָם בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ הֲכִי גְּדוֹלָה, וְעָבְרָה עָלָיו אָז הַרְבֵּה מְרִירוּת[ב], מֵרֹב קִנְאָה – אֵיךְ אַבְרֵךְ כָּל־כָּךְ צָעִיר הִדְפִּיס בִּזְמַן קָצָר אֶת כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל? וְהֵפִיץ אוֹתָם פָּחוֹת מִמְּחִיר הַקֶּרֶן, אֲשֶׁר תֵּכֶף נֶחְטַף בְּיַד כֻּלָּם[ג].

יא. עַיֵּן אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק לב, מִכְתָּב ה־קכו.

יב. "מַה שֶּׁעָבַר עָלַי בְּעִנְיַן הַהִדְפָּסָה וְהַהֲפָצָה – יִקְצְרוּ הֲמוֹן יְרִיעוֹת, וַאֲנִי מְקַוֶּה לְה' עוֹד לִכְתֹּב מִזֶּה בַּאֲרִיכוּת גְּדוֹלָה בְּסִפּוּר תְּלָאוֹתַי – מַה שֶּׁעָבַר עָלַי מִיּוֹם שֶׁהִתְקָרְבְתִּי לְרַבֵּנוּ, וְיוֹתֵר מִזֶּה יִרְשְׁמוּ הַתַּלְמִידִים שֶׁשָּׁמְעוּ אֶת כָּל זֶה מִפִּנֵּי הַרְבֵּה פְּעָמִים" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק סג, מִכְתָּב יב־תתק). "מֵאָז שֶׁזָּכִיתִי לְהִתְקָרֵב אֶל רַבֵּנוּ זַ"ל בּוֹעֵר בְּלִבִּי אוֹרוֹ הַקָּדוֹשׁ וַאֲנִי רוֹצֶה וְחָפֵץ וּמִשְׁתּוֹקֵק לְהָאִיר אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ עִם אוֹרוֹ. הֵן אֱמֶת שֶׁיֵּשׁ עָלַי מַחֲלֹקֶת וְכוּ', אַךְ אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁכָּל אֵלּוּ הַחוֹלְקִים עָלַי הֵם שְׁלִיחֵי הַסָּמֶ"ךְ מֵ"ם שֶׁרוֹצִים רַק לְהַעֲלִים וּלְכַסּוֹת וּלְהַסְתִּיר אֶת אוֹר רַבֵּנוּ זַ"ל אֲבָל כְּבָר לֹא יוֹעִיל לָהֶם כְּלוּם כָּל עוֹד נַפְשִׁי בְּאַפִּי אֲפַרְסֵם רַבֵּנוּ זַ"ל בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ אַף שֶׁזֶּה נִרְאֶה דִּמְיוֹן עַכְשָׁו אֲבָל בְּעוֹד כַּמָּה שָׁנִים תִּתְוַדַּע אִם הָיִיתִי צוֹדֵק". (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק י', מִכְתָּב א־קיג).

יג. "**כָּל מְגַמָּתִי בַּחַיִּים – לְמַלֵּא אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ עִם אוֹר וְדַעַת רַבֵּנוּ זַ"ל**, וְאַף שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהַסָּמֶ"ךְ־מֵם לֹא יָנוּחַ וְלֹא יִשְׁקֹט, וּבִפְרָט מִבִּפְנִים – שֶׁיָּקוּם עָלַי מִי שֶׁיָּקוּם, כְּמוֹ שֶׁאֵרַע עִמִּי בִּשְׁנַת תשכ"ה, שֶׁאָז הִדְפַּסְתִּי אֶת כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל: לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן, סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, סֵפֶר הַמִּדּוֹת, שִׂיחוֹת הָר"ן, חַיֵּי מוֹהַר"ן, לִקּוּטֵי עֵצוֹת, קִצּוּר לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן, וְאֶת כָּל סִפְרֵי מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל, וּמַה אַתָּה חוֹשֵׁב שֶׁהָיָה אָז? מַמָּשׁ אֵשׁ לֲהָבָה, קָרְאוּ לִי לְדִין תּוֹרָה, אִימּוּ עָלַי בְּמַכּוֹת וְכוּ', וּמַה לֹא עָשׂוּ? וְכָל זֶה הִדְפַּסְתִּי בְּשָׁנָה אַחַת, דָּבָר שֶׁאַף אֶחָד עוֹד לֹא הֵרְאָה בַּהִסְטוֹרְיָה שֶׁל חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב. וּמַה אַתָּה חוֹשֵׁב שֶׁקִּבַּלְתִּי עַל זֶה? בִּזְיוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים,

שלג.

הַאוֹרְעִים בְּדַמְעָה - בְּרִנָּה יִקְצוֹרוּ

וְאַף שֶׁבִּשְׁעָתוֹ - בִּשְׁנַת תשכ"ה - הָיְתָה עָלָיו מַחֲלֹקֶת וְקִטְרוּגִים רַבִּים, "הֲיִתָּכֵן לַעֲשׂוֹת דָּבָר כָּזֶה וְלִמְכֹּר סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בְּזוֹל כָּל־כָּךְ"?! וְכוּ' וְכוּ', אֲבָל כַּעֲבוֹר כַּמָּה שָׁנִים סִפּוּרוֹת בִּלְבַד, בָּרוּךְ הַשֵּׁם, כְּבָר רָאוּ תְּהִלָּה לָאֵל אֶת הַפֵּרוֹת שֶׁנִּזְרְעוּ אָז וְכוּ'[יד].

שלד.

הַמַּרְאֶה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא שֶׁהֵבִיא לַהַדְפָּסָה

פּוּרִים תשכ"ה - בְּפוּרִים זֶה שָׁתָה הַרְבֵּה מְאֹד מְאֹד, כִּי אֶחָד הִטְעָהוּ וְאָמַר לוֹ שֶׁהַבַּקְבּוּק מָלֵא יַיִן, וּבֶאֱמֶת הָיָה יַיִן־שָׂרָף שֶׁשָּׂרַף אֶת מֵעָיו מַמָּשׁ, רַחֲמָנָא לִיצְלָן [וְאָמַר, שֶׁהָיָה חוֹלֶה מְסֻכָּן מַמָּשׁ וְעַד שָׁבוּעוֹת סָבַל מִזֶּה, וּשְׁתִּית הָאַרְבַּע כּוֹסוֹת בְּפֶסַח, אֲפִלּוּ עִם מִיץ־עֲנָבִים, הָיָה בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ מַמָּשׁ][טו].

וְהָיָה אָז בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ שֶׁל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְאָמַר, שֶׁדִּבֵּר אָז בִּשְׁעַת שִׁכְרוּתוֹ דִּבּוּרִים נִפְלָאִים מְאֹד מְאֹד שֶׁאַף פַּעַם לֹא דִּבֵּר...

וְאָמַר לָנוּ מוֹהֲרָא"ש, שֶׁהוּא לֹא זוֹכֵר כְּלוּם מֵעֵת הַשְּׁתִיָּה אָז בְּפוּרִים, כִּי קַיֵּם לְבַסּוּמֵי (מְגִלָּה ז' ע"ב), כִּפְשׁוּטוֹ, רַק דָּבָר אֶחָד הוּא זוֹכֵר הֵיטֵב, וְזֶה לִפְנֵי מַרְאֶה עֵינָיו, כְּמוֹ שֶׁרוֹאֶה זֹאת עַכְשָׁו, שֶׁפִּתְאֹם רָאָה לִפְנֵי עֵינָיו מַלְאָךְ גָּדוֹל וְעָצוּם מְאֹד, וְכָל מַה שֶׁהִסְתַּכֵּל מוֹהֲרָא"ש

מַחֲלֹקֶת וּמְרִיבוֹת, עַד שֶׁהִפְסִיקוּ לְדַבֵּר עִמִּי, וְדָבָר זֶה מְפֻרְסָם לַכֹּל, וְעוֹד אֶכְתֹּב אֶת זֶה פַּעַם בַּאֲרִיכוּת גְּדוֹלָה מַה שֶׁעָבַר בִּתְקוּפָה הַהִיא, וּמֵאָז אֲנִי סוֹבֵל הַרְבֵּה... (אֲשֶׁר־בִּנְחַל חֵלֶק ח', מִכְתָּב תתלה).

יד. שָׁם מִכְתָּב תתיא.

טו. עַיֵּן בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'דִּבּוּרֵי מוֹהֲרָא"ש' (תְּצַוֶּה תשע"ג, עַמּוּד רמ) כְּשֶׁרָצָה לְהוֹכִיחַ שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת יוֹתֵר מֵהַיְכֹלֶת, אָמַר: "כְּשֶׁהָיִיתִי אַבְרֵךְ גַּם הִתְחַכַּמְתִּי (רָצִיתִי לְהַמְשִׁיךְ עָלַי הַתִּקּוּנִים וְכוּ') וְנִסִּיתִי וְשָׁתִיתִי בַּקְבּוּק וּוֹדְקָה שָׁלֵם, וְשָׁכַבְתִּי זְמַן רַב אַחַר־כָּךְ, אֶת הָאַרְבַּע כּוֹסוֹת לֹא יָכֹלְתִּי כִּמְעַט לִשְׁתּוֹת, כִּי לֹא סָבַלְתִּי אַף אֶת הָרֵיחַ, וְיֵשׁ כָּאֵלּוּ שֶׁמִּתְבַּטְּלִים כַּמָּה יָמִים מִתּוֹרָה וּתְפִלָּה, וְכַמָּה צְרִיכִים לְהִתְאַשְּׁפֵז בִּגְלַל זֶה?".

עָלָיו לִרְאוֹת אֶת גָּבְהוֹ, הוּא רָאָה שֶׁהוּא עוֹד יוֹתֵר גָּבוֹהַּ וְעוֹד יוֹתֵר גָּבוֹהַּ בְּלִי שִׁעוּר וְעֵרֶךְ - שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִים לִרְאוֹת מִדַּת גָּבְהוֹ...

וְסִיֵּם מוֹהֲרָא"ש, וְאַחַר־כָּךְ בַּשָּׁנָה הַזֹּאת הָלַכְתִּי וְהִדְפַּסְתִּי שְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה אֶלֶף סְפָרִים מִסִּפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל... [וְכַנִּרְאֶה שֶׁהָיְתָה שַׁיָּכוּת לְמַרְאֶה זֶה - שֶׁקִּבֵּל מִזֶּה הִתְעוֹרְרוּת לְהַדְפִּיס וּלְהָפִיץ סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בְּכָל הָעוֹלָם][טז].

שלה.

נְבוּאָתוֹ שֶׁל ר' אַבְרָהָם בֶּן ר' נַחְמָן הִתְקַיְּמָה בְּמוֹהֲרָא"ש

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁנִּתְקַיְּמָה אָז הָרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁל הָרַב הֶחָסִיד ר' אַבְרָהָם בֶּן ר' נַחְמָן זי"ע[יז], שֶׁאָמַר בִּשְׁנַת תרע"ה, בְּדִבּוּרוֹ עִם הָרַב הֶחָסִיד ר' אַהֲרֹן גְּלִידְמַאן זַ"ל, שֶׁבְּעוֹד חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָבֹא אַבְרֵךְ אֶחָד וְיָאִיר אֶת כָּל הָעוֹלָם עִם אוֹר רַבֵּנוּ זַ"ל, וּבִפְרָט בְּעֵסֶק הַהַדְפָּסָה... וְעִקָּר עֵסֶק מוֹהֲרָא"ש בְּהַדְפָּסָה הָיָה בִּשְׁנַת תשכ"ה, בְּדִיּוּק חֲמִשִּׁים שָׁנָה מֵאָז שֶׁדִּבֵּר ר' אַבְרָהָם בֶּן ר' נַחְמָן, כִּי בְּאוֹתָהּ שָׁנָה הִדְפִּיס שְׁמוֹנִים וְחָמֵשׁ אֶלֶף סְפָרִים...

שלו.

דִּבְרֵי ר' אַבְרָהָם חִזְּקוּהוּ בַּשָּׁעוֹת הַקָּשׁוֹת שֶׁל הַמַּחֲלֹקֶת

וְכֹה כָּתַב מוֹהֲרָא"ש[יח]: יֵשׁ אֶצְלִי תַּכְרִיךְ כְּתָבִים שֶׁקִּבַּלְתִּי

טז. אֶת הַמַּרְאֶה הַגָּדוֹל הַזֶּה סִפֵּר לָנוּ פַּעַם לְאַחַר חֲצוֹת לַיְלָה.

יז. אִישׁ הָאֶלֹקִים, הַקָּדוֹשׁ וְהַטָּהוֹר, רַבִּי אַבְרָהָם חַזָּן, נוֹלַד בִּשְׁנַת תר"ח לְאָבִיו הָרַב הֶחָסִיד ר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶער זַ"ל, וְהִתְגַּדֵּל מִקַּטְנוּתוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם עַל פִּי דֶּרֶךְ רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהָיָה עוֹבֵד הַשֵּׁם מִנְּעוּרָיו, וּבְלָה עֲשָׂרוֹת שָׁנִים בַּיְּעָרוֹת, כְּשֶׁמֹּחוֹ הַקָּדוֹשׁ מְשׁוֹטֵט בְּהַשָּׂגוֹת עֶלְיוֹנוֹת, הָיָה בָּקִי נִפְלָא בַּנִּגְלֶה וּבַנִּסְתָּר, וּמַעֲמִיק גָּדוֹל בְּתוֹרַת רַבֵּנוּ זַ"ל, כַּאֲשֶׁר רוֹאִים מִסִּפְרוֹ שֶׁחִבֵּר עַל הַלִּקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן - בֵּאוּר הַלִּקּוּטִים. הָיָה מְעוֹרֵר אֶת אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּדִבּוּרָיו הַנְּעִימִים, וּמַעֲתִּיק הַשְּׁמוּעָה שֶׁל חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב לְדוֹרוֹתֶיהָ, בִּכְתָבָיו הָעֲמֻקִּים, וְכֵן בְּסִפְרוֹ 'כּוֹכְבֵי אוֹר' וְעוֹד. נַעֲרָץ וְנִקְדָּשׁ עַל כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, עָלָה לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, וּמִשָּׁם נָסַע כָּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאוּמַן, עַד שְׁנַת תרע"ד בִּפְרֹץ מִלְחֶמֶת הָעוֹלָם הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁכְּבָר לֹא יָכֹל לָצֵאת וְחַי שָׁם עוֹד אַרְבַּע שָׁנִים, נִסְתַּלֵּק בְּכ"ט כִּסְלֵיו תרע"ח, וְנִטְמָן בְּבֵית הָעָלְמִין הֶחָדָשׁ בְּאוּמַן, לְאַחֲרוֹנָה הֵקִימוּ מַצֵּבָה מְחֻדֶּשֶׁת עַל קִבְרוֹ.

יח. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יא, מִכְתָּב א־שסד.

מֵהָרַב הֶחָסִיד ר' אַהֲרֹן גְּלִידְמַאן זַ"ל, שֶׁהוּא בְּנוֹ שֶׁל ר' מֹשֶׁה טְשֶׁנְסְטֶעכוֹוֶער זַ"ל (גִּיסוֹ שֶׁל ר' לֵוִי יִצְחָק זַ"ל). הַכְּתָבִים הָאֵלּוּ הֵן שִׂיחוֹת יְקָרוֹת שֶׁרָשַׁם לְעַצְמוֹ, שֶׁשָּׁמַע מֵהָאִישׁ הָאֱלֹקִי ר' אַבְרָהָם בְּר' נַחְמָן זַ"ל (בַּעַל מְחַבֵּר סֵפֶר "בֵּאוּר הַלִּקּוּטִים"), וְהֵם שִׂיחוֹת מְאֹד יָפוֹת וִיקָרוֹת, וּבְאַחַת הַשִּׂיחוֹת כָּתוּב שָׁם כָּךְ: "בִּשְׁנַת תרע"ה יָצָאתִי מֵהַמְּקוֹם עִם ר' אַבְרָהָם, עָנָה וְאָמַר לִי: **בְּעוֹד חֲמִשִּׁים שָׁנָה יִהְיֶה עִנְיָן חָדָשׁ בִּדְבַר רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁיָּקוּם אַבְרֵךְ וְיָפִיץ אֶת אוֹר רַבֵּנוּ זַ"ל בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ.** שָׁמַעְתִּי מֵאֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁשָּׁמַע מֵר' אֵלִיָּהוּ חַיִּים רוֹזִין זַ"ל[יט], שֶׁגַּם הוּא שָׁמַע כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים מֵרַבּוֹ ר' אַבְרָהָם בְּר' נַחְמָן זַ"ל אוֹתָהּ שִׂיחָה, **שֶׁבְּעוֹד חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָקוּם אַבְרֵךְ אֶחָד וְיַדְפִּיס אֶת כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וְיִפִּיצֵם בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה חֲדָשׁוֹת לְגַמְרֵי בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל.** וְסִיֵּם ר' אַבְרָהָם זַ"ל: "וְאַתָּה עוֹד תַּכִּירֶנּוּ"... זֶה סִפֵּר ר' אֵלִיָּהוּ חַיִּים רוֹזִין זַ"ל בְּעֵת שֶׁהִתְעוֹרְרָה מַחֲלֹקֶת גְּדוֹלָה עָלַי וְכוּ'.

וּבֶאֱמֶת מִשְּׁנַת תרע"ה עַד שְׁנַת תשכ"ה הוּא בְּדִיּוּק חֲמִשִּׁים שָׁנָה, וְעַל כֵּן לֹא בְּחִנָּם שֶׁהַסְּמֶ"ךְ־מֵ"ם לָקַח אֶת עַצְמוֹ עָלַי כָּל־כָּךְ. עִם כָּל זֹאת אֵינִי מִתְפַּעֵל מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, אֲנִי אֲחַבֵּר הֲמוֹן סְפָרִים בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל לְקָרֵב אֶת דְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים אֶל הֲמוֹן־עַם בָּרְחוֹב, כְּדֵי שֶׁכֻּלָּם יִתְקָרְבוּ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ עַל־פִּי עֲצוּתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל.

יט. מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַיְקָרִים, נוֹלַד בְּי' שְׁבָט תרנ"ו, בְּבַחֲרוּתוֹ לָמַד בְּלוֹמְזֶ"ה וְשָׁם מָצָא אֶת הַסֵּפֶר הִשְׁתַּפְּכוּת הַנֶּפֶשׁ, וּבְמִלְחֶמֶת הָעוֹלָם עָבַר לָגוּר בְּעִיר אוּמַן, וְהִתְקָרֵב אֶל ר' אַבְרָהָם בְּ"ר נַחְמָן, וְאַחַר נִשּׂוּאָיו גָּר בְּאוּמַן וְעָסַק בְּהַכְנָסַת אוֹרְחִים לְאַנ"ש וְכוּ', בְּט"וּ חֶשְׁוָן תרצ"ו, נֶאֱסַר בְּיַחַד עִם ר' לֵוִי יִצְחָק וְאַךְ כְּפֶשַׁע הָיָה בֵּינֵיהֶם לְבֵין וְכוּ', וּבְחֹדֶשׁ סִיוָן שֶׁל אוֹתָהּ שָׁנָה עָלָה לְאֶרֶץ־הַקֹּדֶשׁ (וּרְאֵה בְּסֵפֶר 'אִמְרֵי מוֹהֲרָא"ש' סִימָן תשטו, שֶׁסִּפֵּר מוֹהֲרָא"ש שֶׁשָּׁמַע מִמְּנוּ שֶׁהָיָה אִישׁ חוֹלְנִי בִּימֵי נְעוּרָיו, וְר' אַבְרָהָם בְּ"ר נַחְמָן אָמַר לוֹ בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: בִּשְׁבִילְךָ רַק אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל! וְשָׁם תִּהְיֶה לְךָ רְפוּאָה, וְאָכֵן זָכָה לִנְסֹעַ בַּשָּׁנָה הַנַּ"ל, וְהָיְתָה לוֹ אֲרִיכוּת יָמִים וְשָׁנִים עַד שֶׁנִּפְטַר בְּשֵׁיבָה טוֹבָה). ר' אֵלִיָּהוּ חַיִּים הִסְתּוֹבֵב בֵּין אַנ"ש בִּירוּשָׁלַיִם, וְנִרְתַּם בְּכָל מְאוֹדוֹ וִיכָלְתּוֹ לִבְנוֹת אֶת בֵּית הַמִּדְרָשׁ הַגָּדוֹל שֶׁל חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב בְּמֵאָה שְׁעָרִים, וְהִדְפִּיס אֶת הַלִּקּוּטֵי הֲלָכוֹת, נִפְטַר בַּשַּׁבָּת בַּבֹּקֶר כ' כִּסְלֵיו תשמ"ד. וְנִטְמַן בְּהַר הַזֵּיתִים בְּחֶלְקַת אַנ"ש.

שלז.

אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לֹא לְהַטְעוֹת אֶת עַצְמוֹ

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש: הֲלֹא אִם הָיָה ר' אַבְרָהָם בֶּן ר' נַחְמָן מַשְׁאִיר סְפָרִים כָּאֵלּוּ בָּעוֹלָם [וּבְדַבְּרוֹ הִצְבִּיעַ עַל הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'אֲשֶׁר־בַּנַּחַל'] - הָיוּ הַכֹּל קוֹנִים זֹאת וְלוֹמְדִים אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם... כִּדְאָמְרֵי אִנְשֵׁי: אַחֲרֵי־מוֹת־קְדוֹשִׁים־אֱמוֹר, הֵינוּ מְלִיצָה עַל־פִּי סֵדֶר הַפָּרָשִׁיּוֹת, שֶׁאַחֲרֵי שֶׁמֵּת הַצַּדִּיק, אֲזַי הַכֹּל אוֹמְרִים שֶׁהוּא קָדוֹשׁ, אֲבָל בְּחַיֵּי הַצַּדִּיק קָשֶׁה לְהַרְגִּישׁ בְּעֹצֶם מַעֲלָתוֹ, אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לֹא לְהַטְעוֹת אֶת עַצְמוֹ.

שלח.

הַשָּׂטָן מִתְקַנֵּא בְּמִי שֶׁזָּכָה לְהַדְפִּיס וּלְהָפִיץ

מָצָאנוּ כְּתַב יָד מוֹהֲרָא"ש שֶׁכָּתַב בְּיוֹם ד' שׁוֹפְטִים תשכ"ה - לֹא בְּחִנָּם חוֹרֵק הַבַּעַל־דָּבָר שִׁנָּיו עָלַי, כִּי זָכִיתִי לְהַדְפִּיס חֲמִשִּׁים וְשֶׁבַע אֶלֶף סְפָרִים מִסִּפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל וּלְהָפִיץ עַד עַכְשָׁו יוֹתֵר מִשִּׁשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף סְפָרִים מִסִּפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וְאִישׁ פָּגוּם וּמְגֻשָּׁם כָּמוֹנִי יִזְכֶּה לָזֶה, מִשּׁוּם הָכֵי עוֹבֵר עָלַי מַה שֶּׁעוֹבֵר, אַךְ "טוֹב ה' לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו" (תְּהִלִּים קמה, ט), וְהַכֹּל בִּזְכוּת וְכֹחַ רַבֵּנוּ זַ"ל.

שלט.

חוֹזֵר וָשָׁב לִנְקֻדַּת תְּחִלַּת הַהִתְקָרְבוּת

וּבְדַבְּרוֹ עַל הַשָּׁנָה הַזֹּאת - שְׁנַת תשכ"ה, כָּתַב מוֹהֲרָא"ש כַּעֲבוֹר שְׁמוֹנֶה שָׁנִים, וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ[כ]:

"וַאֲנִי רוֹאֶה בְּחוּשׁ, אֲשֶׁר מְעַט הַשָּׁנִים הָאֵלּוּ שֶׁעָבְרוּ מֵאָז שְׁנַת תשכ"ה, שֶׁהִתְחַלְתִּי לְהַדְפִּיס וּלְהָפִיץ אֶת אוֹר רַבֵּנוּ זַ"ל, וְקָנִיתִי לְעַצְמִי כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה שׁוֹנְאִים, חָזַרְתִּי לַמָּקוֹם שֶׁבּוֹ הִתְחַלְתִּי - הֵינוּ בְּעֵת הַתְּחָלַת הַהִתְקָרְבוּת - לֹא הִסְתַּכַּלְתִּי עַל אַף בְּרִיָּה רַק

כ. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק ח', מִכְּתָב תתלו.

אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, וְהִתְמַדְתִּי מְאֹד בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וְלֹא הָיָה לִי עֵסֶק עִם אַף אֶחָד, רַק יָשַׁבְתִּי וְהִתְבּוֹדַדְתִּי עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, שָׁעוֹת עַל גַּבֵּי שָׁעוֹת, וְכֵן הִתְמַדְתִּי מְאֹד בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וּבִפְרָט בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל וְלֹא הִסְתַּכַּלְתִּי עַל שׁוּם בְּרִיָּה, וְעַל כֵּן גַּם עַכְשָׁו אֵינִי מִתְבַּלְבֵּל כְּלָל, רַק מִי שֶׁכּוֹתֵב לִי מִכְתָּב - אֲנִי עוֹנֶה לוֹ, וְיוֹתֵר מִזֶּה אֵין לִי שׁוּם עֵסֶק עִם אַחֵר כְּלָל...

שמ.

שֶׁבַח אִשָּׁת חַיִל עֲטֶרֶת בַּעְלָהּ

וְדִבֵּר מוֹהֲרָא"ש מִשֶּׁבַח הָרַבָּנִית הַצַּדֶּקֶת, שֶׁגַּם הִיא, אַחַר הַחֲתֻנָּה שֶׁלָּהֶם, אַף פַּעַם לֹא דָּחֲקָה עַל פַּרְנָסָה, אֶלָּא הָיְתָה שְׂמֵחָה בְּחֶלְקָהּ תָּמִיד, וְאַף כְּשֶׁהָיוּ לָהֶם קְשָׁיִים כַּלְכָּלִיִּים, סָבְלָה הַכֹּל בְּרָצוֹן וּבְשַׁלְוָה, וַאֲפִלּוּ לִפְנֵי הַחַג, כְּשֶׁלֹּא הָיָה לָהּ בֶּגֶד חָדָשׁ לִלְבֹּשׁ - אַף פַּעַם לֹא בִּקְשָׁה, וְהָיוּ זְמַנִּים שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם מַמָּשׁ מַה לֶּאֱכֹל, עִם כָּל זֹאת, אַף פַּעַם לֹא הִתְלוֹנְנָה, אֶלָּא הָיְתָה שְׂמֵחָה בְּחֶלְקָהּ, וְעָזְרָה לוֹ מְאֹד בַּעֲבוֹדָתוֹ וְכוּ'[כא].

וּבִפְרָט כְּשֶׁהִתְחִיל לְהַדְפִּיס אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל וְזָכָה לְהַדְפִּיס בְּשָׁנָה אַחַת - שְׁנַת תשכ"ה, אֶת כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בְּפַעַם אַחַת, [שֶׁהֵם הַ'לִּקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן', 'סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת', 'סֵפֶר הַמִּדּוֹת', 'חַיֵּי מוֹהֲרַ"ן', שִׂיחוֹת הָרַ"ן, וְכוּ', וְכוּ'], וְאַף שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ פְּרוּטָה לְפוּרְטָה וְכוּ' וְנִכְנַס עַל־יְדֵי זֶה לְחוֹבוֹת עֲצוּמִים בְּרִבְבוֹת דּוֹלָרִים וְכוּ', וּבַבַּיִת לֹא הָיָה אֲפִלּוּ פְּרוּסַת לֶחֶם לֶאֱכֹל[כב], וְלֹא

כא. "לֵךְ תִּשְׁאַל אֶת אִשְׁתִּי, וְהִיא תַּגִּיד לְךָ, שֶׁלֹּא הָיָה לָנוּ לֶחֶם, פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ, וְחָלָב לָתֵת לַיְלָדִים, וַאֲנִי קָפַצְתִּי בְּרִבְבוֹת דּוֹלָרִים שֶׁל חוֹבוֹת עֲבוּר הַדְפָּסָה, בְּשָׁעָה שֶׁבַּבַּיִת לֹא הָיָה לִי מַה לִּתֵּן לַיְלָדִים לֶאֱכֹל, וְגַם לֹא הָיָה לִי שְׂכַר־דִּירָה, שֶׁרָצוּ לִזְרֹק אוֹתִי לֹא־פַּעַם־אַחַת מֵהַדִּירָה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן מָסַרְתִּי אֶת נַפְשִׁי עֲבוּר הַדְפָּסַת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קעד, מִכְתָּב מו־קטו).

כב. וּמִן הָעִנְיָן לְהַעְתִּיק כָּאן מַה שֶּׁנְּחַקַּק עַל מַצֵּבָתָהּ, וְנִזְכַּר מֵעִנְיָן זֶה שָׁם (עַל פִּי נֶפֶשׁ מוֹהֲרָא"ש בְּעַצְמוֹ, שֶׁהִסְפִּיק לִרְשֹׁם לִפְנֵי הִסְתַּלְּקוּתוֹ). פֹּה נִטְמְנָה הָאִשָּׁה הַצַּדְּקָנִית וְהַצְּנוּעָה, בַּעֲלַת לֵב טוֹב וְעַיִן טוֹבָה, הָרַבָּנִית יַחְנָא שִׁפְרָא שִׁיק עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם, בַּת הָרַב הַצַּדִּיק ר' אָשֵׁר יְשַׁעְיָ' הַלֵּוִי זַצַ"ל

פַּעַם אַחַת לֹא הָיוּ לָהֶם אֲפִלּוּ דָּגִים לִקְנוֹת לִכְבוֹד שַׁבָּת, וְאָכְלוּ רַק סַרְדִּינִים[כג]... עִם כָּל זֹאת לְעוֹלָם לֹא הִבִּיעָה מוֹרַת רוּחַ מִזֶּה, וְקִבְּלָה הַכֹּל בְּאַהֲבָה.

וּמִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁהִתְחִילוּ לָבֹא לְבֵיתָם בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּמַמָּשׁ לֹא הָיְתָה לָהּ מְנוּחָה כְּלָל, וְהַרְבֵּה פְּעָמִים עַל־יְדֵי לְחִיצַת הַפַּעֲמוֹן שֶׁבְּבֵיתָם הֵעִירוּ אוֹתָהּ מִשְּׁנָתָהּ וְכוּ', וּמַמָּשׁ לֹא הָיְתָה לָהּ שׁוּם פְּרָטִיּוּת בַּבַּיִת כְּלָל וְכוּ', סָבְלָה הַכֹּל בְּסַבְלָנוּת מַדְהִימָה, לֹא רָטְנָה וְלֹא הִקְפִּידָה, וְהָלְכָה עִמּוֹ לְאֹרֶךְ כָּל הַדֶּרֶךְ, וְסִיֵּם מוֹהֲרָא"ש, שֶׁעַל כֵּן הוּא מַחֲזִיק לָהּ טוֹבָה גְּדוֹלָה, כִּי לוּלֵא הִיא - לֹא הָיָה כְּלוּם[כד].

אַדְמוֹ"ר מִקָּאסָאנִי. לֹא הִתְהַלְּכָה בִּגְדוֹלוֹת וְכָל הַנְהָגָתָהּ בְּפַשְׁטוּת מֻחְלֶטֶת, נָצְרָה לְשׁוֹנָהּ מֵרָע לְהַפְלִיא וְכָל הַנְהָגוֹתֶיהָ וּתוּר וְשָׁלוֹם. צֶדֶק וֶאֱמֶת חוֹתָמָהּ וַעֲוָלָה וּמִרְמָה לֹא נִמְצְאוּ בִּשְׂפָתֶיהָ, גַּם בְּמַצָּבֶיהָ הַקָּשִׁים לֹא הִתְרָעֲמָה וְהָיְתָה תָּמִיד בְּשִׂמְחָה, הִתְרַחֲקָה מֵחַיֵּי מוֹתְרוֹת וְקִנְאַת אֲחֵרִים לֹא עָלְתָה עַל לִבָּהּ. עָשְׂתָה חֶסֶד וּצְדָקָה, וְחִזְּקָה לְבָבוֹת נִשְׁבָּרִים בְּנֹעַם אֲמָרֶיהָ. בֵּיתָהּ פָּתוּחַ לִרְוָחָה לָאוֹרְחִים וְהָיְתָה כְּאֵם לְתַלְמִידֵי יְשִׁיבָה. אֶת הוֹרֶיהָ כִּבְּדָה מְאֹד וְשִׁמְּשָׁה אוֹתָם בִּמְסִירוּת גְּדוֹלָה. לְצֶאֱצָאֶיהָ הָיְתָה קְשׁוּרָה בְּאַהֲבָה וּפְעֻלָּה לְמַעֲנָם בְּכָל יְכָלְתָּהּ. עָזְרָה לְבַעֲלָהּ לְהַדְפִּיס אֶת כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב זי"ע, בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ הֵכִי גְּדוֹלָה, אַף שֶׁלֹּא הָיָה בְּבֵיתָם פַּת לֶחֶם. נִפְטְרָה בְּשֵׁם טוֹב ט"ו תַּמּוּז תשע"ה לפ"ק. ת.נ.צ.ב.ה. וְשֵׁם אִמָּהּ הָרַבָּנִית הַצַּדֶּקֶת סָאסִיָא עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם.

כג. עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן שמט.

כד. עַיֵּן שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק טז.

שְׁנַת תשכ"ד

שמא.

גִּלְגֵּלוּ מֵהַשָּׁמַיִם שֶׁיִּהְיֶה מְלַמֵּד

אָמַר פַּעַם, שֶׁזֶּה שֶׁקִּבֵּל עַל עַצְמוֹ מִשְׁרַת פַּרְנָסָה לִהְיוֹת מְלַמֵּד נְעָרִים - הָיָה רַק מִן הַשָּׁמַיִם, כִּי אַחֶרֶת לֹא הָיָה מְדַבֵּר עִם אֲנָשִׁים אַף פַּעַם - "גַּם מַה שֶּׁאֲנִי מְדַבֵּר עִמָּכֶם עַכְשָׁו - זֶה רַק בִּגְלַל שֶׁנַּעֲשֵׂיתִי מְלַמֵּד"! כִּי הִצְרַכְתִּי כְּבָר לְהוֹרִיד עַצְמִי לִילָדִים וּלְדַבֵּר עִמָּהֶם וְעַל־יְדֵי זֶה הִתְרַגַּלְתִּי כְּבָר לְדַבֵּר עִם בְּנֵי־אָדָם.

שמב.

שְׁמִירַת דִּבּוּרוֹ בַּבַּיִת וּבַמִּשְׁפָּחָה

אַחַר חֲתֻנָּתוֹ מִשְּׁנַת תשכ"ב עַד שְׁנַת תשכ"ד לֹא הָיְתָה לוֹ שׁוּם שַׂיָּכוּת עִם בְּרִיָּה וְלֹא הָיָה מְדַבֵּר עִם אַף אֶחָד וַאֲפִלּוּ בְּבֵיתוֹ הָיָה מְמַעֵט בְּדִבּוּר מְאֹד, כִּי לֹא הָיָה פָּסִיק פּוּמֵיהּ מִגִּירְסָא, וְהָיָה עוֹנֶה לְאִשְׁתּוֹ בְּרֶמֶז וּבְנִיעַ הָרֹאשׁ תָּמִיד, כִּי תָּמִיד הָיָה לוֹמֵד וּמְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְאָמַר: "תָּעִיד זוּגָתִי, שֶׁאֲפִלּוּ בְּבֵיתִי לֹא דִּבַּרְתִּי כִּמְעַט כְּלוּם בְּאֵלּוּ הַשָּׁנִים אַחֲרֵי הַחֲתֻנָּה, עַד שֶׁנַּעֲשֵׂיתִי מְלַמֵּד, רַק הָיִיתִי תָּמִיד מְדַבֵּר עִם הַיְּדִים וּמַרְאֶה כָּךְ וְכָךְ וְכוּ', אוֹ אָמַרְתִּי חֲצִי מִלִּים כְּמוֹ: "אַהּ", "אֲהָהּ", "נוּ", "אָה", וְכוּ' וְכוּ' וְזֶה הָיָה מֶשֶׁךְ זְמַן הַרְבֵּה" [וְכַאֲשֶׁר סִפֵּר לִי מוֹהֲרָא"ש כָּל

זֹאת, קָרָא לְזוּגָתוֹ וְשָׁאַל אוֹתָהּ כַּנַּ״ל, וְרַק עָנְתָה שֶׁכָּל דִּבּוּרוֹ אָז הָיָה כָּךְ: ״נוּ״, ״אָהּ״, ״נוּ״, וְכוּ׳], וְלָכֵן מִשְּׁמַיָּא הָיָה זֹאת שֶׁנַּעֲשֵׂיתִי מְלַמֵּד, כִּי כָּכָה הֻרְגַּלְתִּי לְדַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם, [וְכָךְ זָכִינוּ לְמַה שֶׁזָּכִינוּ, אַשְׁרֵינוּ!].

שמג.

פַּחְדּוֹ וְיִרְאָתוֹ מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ

בַּשָּׁנִים הַקּוֹדְמוֹת כְּשֶׁהָיָה סָגוּר לְבַד, וְעָבַד עֲבוֹדָתוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, וְלֹא הָיָה רָגִיל לָאֲנָשִׁים – הָיוּ פַּחְדּוֹ וְיִרְאָתוֹ מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ גְּדוֹלִים וַעֲצוּמִים עַד מְאֹד, עַד שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְצַמְצֵם אֶת עַצְמוֹ כְּלָל, וּבִשְׁבִיל זֶה סָבַל אָז הַרְבֵּה, כִּי אַף אֶחָד לֹא הֵבִין אֶת הַפְּנִימִיּוּת שֶׁלּוֹ, וְחָשְׁבוּ שֶׁזֶּה סְתָם אַבְרֵךְ וְכוּ׳. וְכַמָּה פְּעָמִים כְּשֶׁנִּגְּשׁוּ אֵלָיו וְרָצוּ לְבַלְבְּלוֹ, הָיָה יָכוֹל לוֹמַר לְאָדָם: ״נוּ, נוּ, הֲרֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא פֹּה״... וְהַלָּה הִשְׁתּוֹמֵם, הָיוּ שֶׁהִתְרַחֲקוּ מֵחֲמַת בּוּשָׁה, אֲחֵרִים רָאוּ בְּכָךְ חֹסֶר שְׁפִיּוּת, חַס וְשָׁלוֹם. וְהוּא לֹא הִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם דָּבָר, רַק הִתְמִיד בָּזֶה מְאֹד לְהַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ אֶת מִדַּת הַיִּרְאָה, עַד שֶׁעֲזָרוֹ הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ לְהַלְבִּישׁ אֶת הַכֹּל בִּלְבוּשִׁים שׁוֹנִים, עַד שֶׁלֹּא נִרְאָה עָלָיו כְּלָל[א].

שדמ.

שְׁמִירַת הַזְּמַן וּשְׁתִיקָה מֻחְלֶטֶת

מֵעֵצֶם שְׁמִירַת־הַזְּמַן שֶׁלּוֹ, וּשְׁמִירַת הַדִּבּוּר הַמֻּפְלֶגֶת שֶׁהָיְתָה לוֹ אַחַר הַחֲתֻנָּה, מְסֻפָּר, כִּי לְיַד בֵּיתוֹ הָיָה בֵּית־מִדְרָשׁ קָטָן שֶׁהִתְפַּלְּלוּ שָׁם רַק כְּמִנְיַן וָחֵצִי אֲנָשִׁים, וְהָיָה אוֹהֵב לְהִתְפַּלֵּל שָׁם, וְדַרְכּוֹ הָיְתָה לָבוֹא בְּדִיּוּק חָמֵשׁ דַּקּוֹת קֹדֶם שֶׁהִתְחִילוּ לְהִתְפַּלֵּל, וְהָיָה שָׁם מִקְוֶה וְטָבַל בִּזְרִיזוּת בַּמִּקְוֶה, וְהִזְדָּרֵז וְהִתְפַּלֵּל עִמָּהֶם, וְתֵכֶף־וּמִיָּד אַחַר סִיּוּם הַתְּפִלָּה בַּאֲמִירַת עָלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ וְקַדִּישׁ – כְּבָר נֶעְלָם מִבֵּית־הַמִּדְרָשׁ בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא הָיָה פְּנַאי לְאֶחָד לַעֲצֹר

א. שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא״ש, חֵלֶק א׳, עַמּוּד קסה.

אוֹתוֹ וּלְדַבֵּר עִמּוֹ, כָּל־כָּךְ הָיָה מַתְמִיד בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, וּפַעַם אַחַת נִגַּשׁ אֵלָיו אֶחָד מֵהַמִּתְפַּלְּלִים, וְשָׁאַל אוֹתוֹ: "תַּגִּיד, אַתָּה אֱלֹם?" וְכַאֲשֶׁר הִתְפַּלֵּא עַל הַשְּׁאֵלָה, הִסְבִּיר אֶת עַצְמוֹ: "כִּי לֹא רָאִיתִי אוֹתְךָ מְדַבֵּר אַף פַּעַם"...[ב]

שמה.

מִתְמַנֶּה לִהְיוֹת מְלַמֵּד בַּחֵידֶר בָּאבוֹב

אֲבָל עָלָה בִּרְצוֹנוֹ שֶׁל מְסַבֵּב כָּל הַסִּבּוֹת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיּוֹרִיד עַצְמוֹ לְדַבֵּר עִם בְּנֵי־אָדָם וּלְקָרֵב אוֹתָם לַעֲבוֹדָתוֹ שֶׁל מָקוֹם, לָכֵן כְּשֶׁעָבְרוּ שְׁנָתַיִם מִיּוֹם חֲתֻנָּתוֹ - הָיָה דָּחוּק לוֹ שַׁעְתָּא טוּבָא לִמְצֹא אֵיזֶה מַעֲמָד פַּרְנָסָה, וְסִבֵּב הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ עַל־יְדֵי הַשְּׁגָּחָה פְּרָטִי שֶׁהִצִּיעוּ לְפָנָיו בְּלִי שׁוּם הִשְׁתַּדְּלוּת עַצְמִית לְשַׁמֵּשׁ בְּמִשְׂרַת מְלַמֵּד בִּישִׁיבַת בָּאבוֹב, וְרָאָה עַיִן בְּעַיִן שֶׁזֶּה מִן הַשָּׁמַיִם.

וְלָכֵן אַף שֶׁלֹּא רָצָה רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁיִּהְיֶה אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ מְלַמֵּד מִטְּעָמִים יְדוּעִים (עַיֵּן שִׂיחוֹת הָר"ן סִימָן רמ) - רָאָה שֶׁזֶּה מִן הַשָּׁמַיִם הוּא, [וְגַם שֶׁבִּזְמַנֵּנוּ, לִפְעָמִים עָדִיף לַעֲבוֹד בַּמְּלַמְּדוּת בַּאֲוִירָה קְדוֹשָׁה, מֵאֲשֶׁר לָצֵאת לַעֲבוֹד בֵּין גּוֹיִם וְנָשִׁים וְכוּ'], וְלָכֵן נִכְנַס בְּזֶה, וְהִצְלִיחַ מְאֹד מְאֹד מֵהַמְּלוּמְּדוּת, וְתַלְמִידָיו הָיוּ הַמִּצְטַיְּנִים בֵּין כָּל כִּתּוֹת הַתַּלְמוּד־תּוֹרָה, כִּי הָיָה מַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם מְאֹד, וְהִכְנִיס בָּהֶם יִרְאַת שָׁמַיִם גְּדוֹלָה, וְגַם תָּמִיד הָיָה לִפְנֵי עֵינָיו מַה שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁלָּכֵן לֹא טוֹב לִהְיוֹת מְלַמֵּד, בִּגְלַל שֶׁאִם תְּבַטֵּל אֲפִילוּ שָׁעָה קַלָּה מִלִּמּוּדָם - אֵין לָזֶה שׁוּם מְחִילָה וְתַשְׁלוּמִין.

שמו.

דַּרְכֵּי פְּעֻלָּתוֹ כְּמְלַמֵּד תִּנוֹקוֹת

וְלָכֵן לִמְדָם בְּסֵדֶר נִפְלָא כָּזֶה, שֶׁאֲפִילוּ בְּשָׁעָה שֶׁהֶצְרַךְ לָצֵאת

ב. שָׁם עַמּוּד קיז.

מֵהַכִּתָּה אוֹ שֶׁבָּא קְצָת מְאֻחָר וְכַדּוֹמֶה, גַּם אָז הָיוּ תָּמִיד לוֹמְדִים הַיְלָדִים עִם חֵשֶׁק וְהַתְמָדָה נִמְרֶצֶת, כִּי הָיָה מַנְהִיגָם בְּסֵדֶר נִפְלָא, שֶׁבַּפַּעַם אַחַת יִלְמְדוּ קְבוּצַת יְלָדִים בְּיַחַד, וְאַחַר־כָּךְ הֵם יָנוּחוּ קְצָת, וְחֵלֶק הַשֵּׁנִי מֵהַיְלָדִים יִלְמְדוּ, וְכֵן חָזְרוּ חָלִילָה תָּמִיד וְכָכָה הָיוּ תָּמִיד לוֹמְדִים. וְהָיְתָה לוֹ הַצְלָחָה גְּדוֹלָה בַּמְּלוּמְדוּת, כִּי בֵּין הַיְלָדִים וּבֵין הַהוֹרִים וְהַמְנַהֲלִים הָיוּ שְׂבֵעֵי רָצוֹן מְאֹד[ג].

וְעַל־יְדֵי־כָּל־זֶה, מְעַט מְעַט, נִכְנְסוּ בּוֹ סַבְלָנוּת וַאֲרִיכַת אַפַּיִם גְּדוֹלָה, שֶׁיּוּכַל לְהוֹרִיד עַצְמוֹ אֲפִלּוּ לִילָדִים צְעִירִים, וְהִצְמִיחַ מִזֶּה טוֹבָה גְּדוֹלָה, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה הָיָה יָכוֹל אַחַר־כָּךְ תָּמִיד לְדַבֵּר עִם בַּחוּרִים וַאֲנָשִׁים וּלְקָרֵב אוֹתָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, וְהָיָה יָכוֹל גַּם כֵּן לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי דְּבָרִים כְּאֶחָד - עִם אֹזֶן אַחַת לִשְׁמֹעַ וּלְהַשְׁגִּיחַ עַל הַתַּלְמִידִים, וּבְאוֹתָהּ עֵת הָיָה יָכוֹל לִכְתֹּב מִכְתָּבִים וְחִדּוּשֵׁי תּוֹרָה [כַּיָּדוּעַ שֶׁהַרְבֵּה מִמִּכְתְּבֵי ׳אֲשֶׁר־בַּנַּחַל׳ נִכְתְּבוּ בַּיְּשִׁיבָה בִּשְׁעַת לִמּוּד עִם הַתַּלְמִידִים, וַעֲדַיִן נִמְצָאִים בְּיָדֵינוּ כִּתְבֵי־יַד שֶׁל הַמִּכְתָּבִים שֶׁלּוֹ, שֶׁנִּכְתְּבוּ עַל סְטֶנְצִיל שֶׁל מִבְחָנֵי הַתַּלְמוּד־תּוֹרָה וְכוּ׳].

שמז.

תֵּכֶף לַעֲבוֹדָה - תְּפִלָּה לְהִפָּטֵר מִמֶּנָּה

וְהִנֵּה מֵאָז הֵחֵל בְּמַעֲמַד הַמְּלוּמְדוּת כַּעֲבוֹר רַק מְעוּט זְמַן,

---

ג. הַשְׁוָה לְמַה שֶׁמּוּבָא בְּסֵפֶר ׳שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא״ש׳ (חֵלֶק ד׳, עַמּוּד שו): ״הָיָה כָּל רְצוֹנוֹ וְכִסּוּפוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא״ש לְהַכְנִיס תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם אֲמִתִּית בְּלֵב הַתַּלְמִידִים, וְהָיָה בַּעַל אַחֲרָיוּת גְּדוֹלָה מְאֹד עַל זְמַן הַלִּמּוּדִים, וְלֹא הֶחְסִיר מִלְּבוֹא לַתַּלְמוּד תּוֹרָה, וְאַף כְּשֶׁהָיָה לוֹ חֹם גָּבוֹהַּ, מָסַר אֶת נַפְשׁוֹ לָבוֹא לְחַיֵּד לְלַמֵּד אֶת הַתַּלְמִידִים, וְאַף אִם אֵרַע לוֹ אֹנֶס שֶׁאֵחֵר לָבוֹא בְּכַמָּה דַּקּוֹת, חִנֵּךְ אֶת הַיְלָדִים שֶׁבְּשָׁעָה תֵּשַׁע בְּדִיּוּק יַתְחִילוּ מֵעַצְמָם לְהִתְפַּלֵּל כְּדַרְכָּם, וְעָמְדוּ לְהִתְפַּלֵּל בְּדִיּוּק כְּאִלּוּ הוּא עוֹמֵד שָׁם. וּפַעַם כְּשֶׁאֵחֵר לָבוֹא כַּחֲצִי שָׁעָה, וְעָמַד הַמְנַהֵל לְיַד הַדֶּלֶת, וּכְשֶׁנִּכְנַס מוֹהֲרָא״ש, הוֹכִיחוֹ כַּמּוּבָן, וְהֵגִיב לוֹ מוֹהֲרָא״ש, בּוֹא וְאַרְאֶה לְךָ שֶׁהַתַּלְמִידִים יוֹשְׁבִים עַל מְקוֹמָם וּמִתְפַּלְּלִים כְּאִלּוּ אֲנִי נִמְצָא שָׁם, וְהַמְנַהֵל לֹא הֶאֱמִין לְמִשְׁמַע אָזְנָיו, עַד שֶׁהִשְׁתּוֹמֵם לְגַלּוֹת בְּמוֹ עֵינָיו אֶת הַפֶּלֶא הַגָּדוֹל הַזֶּה, אֵיךְ שֶׁכָּל הַתַּלְמִידִים עָמְדוּ וְהִתְפַּלְּלוּ בְּחִיּוּת וּבְהִתְעוֹרְרוּת גְּדוֹלָה בְּדִיּוּק כְּמוֹ שֶׁמּוֹהֲרָא״ש עוֹמֵד לְיָדָם, וְהַמְנַהֵל הִתְפַּעֵל מִזֶּה מְאֹד, שֶׁהַמְּלַמֵּד חִנּוּכָם לְהִתְפַּלֵּל רַק לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלֹא בִּשְׁבִיל הַמְּלַמֵּד אוֹ שׁוּם בָּשָׂר וָדָם״.

כְּבָר הִתְחִיל לְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיִּזְכֶּה לָצֵאת מִזֶּה אִם כָּךְ הוּא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, כִּי רַבֵּנוּ זַ"ל לֹא רָצָה שֶׁנִּהְיֶה מְלַמְּדִים (שִׂיחוֹת הָר"ן סִימָן רמ). וְכָכָה הִתְפַּלֵּל תֵּשַׁע שָׁנִים וּמָחֲצָה בְּכָל יוֹם, עַד שֶׁזָּכָה בִּשְׁנַת תשל"ד לְהִפָּטֵר מֵהַמְּלוּמְּדוּת [וּרְאֵה בְּסִפּוּר נְסִיעָתוֹ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל (לְקַמָּן בְּסִימָן תרטז) שֶׁפָּעַל זֹאת בְּיִחוּד בְּהִשְׁתַּטְּחוּתוֹ עַל צִיּוּן הַתַּנָּא רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זי"ע בִּטְבֶרְיָא].

שמח.

חוֹשְׁשִׁים מֵהַמְּלַמֵּד הַבֶּרְסְלֶבֶר

וְהִתְחָלַת מִלַּמְּדוּתוֹ הָיְתָה בְּתַלְמוּד־תּוֹרָה שֶׁל חֲסִידוּת מְסֻיֶּמֶת, וְהֶחֱזִיק מַעֲמָד בַּעֲבוֹדָה זוֹ כִּשְׁנָתַיִם, וּבִתְקוּפָה זוֹ עָבְרוּ עָלָיו כַּמָּה עִנְיָנִים, כִּי יָדְעוּ שֶׁהוּא בֶּרְסְלֶבֶר חָסִיד, וְאָז גַּם הִדְפִּיס כַּמָּה סְפָרִים מִסִּפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וּבַמּוֹסְדוֹת שֶׁל הַחֲסִידוּת הַזּוֹ פָּחֲדוּ מְאֹד, שֶׁמָּא יַהֲפֹךְ אֶת תַּלְמִידָיו לִבְרֶסְלֶבֶר חֲסִידִים [וְהֵם הָיוּ נוֹהֲגִים לְחַנֵּךְ אֶת הַנְּעָרִים כְּבָר מִקַּטְנוּתָם שֶׁיִּגְדְּלוּ כַּחֲסִידֵי הָרַבִּי שֶׁלָּהֶם]. וְלָכֵן בִּתְחִלָּה, אַף שֶׁלִּמֵּד יַלְדֵי כִּתָּה גְּבוֹהָה – הֶעֱבִירוּהוּ לְלַמֵּד אֶת הַגִּיל הָרַךְ.

אֲבָל הוּא לֹא עָזַב מֵחֲמַת זֶה, רַק עָשָׂה מְלַאכְתּוֹ בְּנֶאֱמָנוּת, וְגַם אֵלּוּ הַיְלָדִים הָיוּ יוֹדְעִים לַחֲזֹר עַל מִשְׁנָתָם כְּמוֹ זֶמֶר מַמָּשׁ. וְרַק הִמְשִׁיךְ לְהִתְפַּלֵּל כַּנַ"ל, שֶׁאִם כָּךְ הוּא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁהֵם יְפַטְּרוּ אוֹתוֹ - כֵּן יִהְיֶה, אֲבָל מֵעַצְמוֹ אַף פַּעַם לֹא רָצָה לַעֲזֹב, כִּי מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל אָמַר פַּעַם: 'פַּרְנָסָה לֹא זוֹרְקִים, רַק תַּמְתִּין שֶׁהַפַּרְנָסָה תִּזְרֹק אוֹתְךָ', כַּיָּדוּעַ[ד].

וְכֵיוָן שֶׁסֵּדֶר הַיּוֹם הָיָה לוֹמַר בְּכָל יוֹם תְּהִלִּים עִם הַתַּלְמִידִים, הָיָה אוֹמֵר עִמָּהֶם בְּכָל יוֹם אֶת הָעֲשָׂרָה מִזְמוֹרֵי תְּהִלִּים שֶׁל 'תִּקּוּן־

ד. וּרְאֵה בְּמִכְתָּבוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש לְשׁוֹאֵל בְּשׁוּ"ת בֶּרְסְלֶב, מִיּוֹם כ"ג טֵבֵת תשע"ה, שֶׁמְּבָאֵר אִמְרָה זוֹ כָּךְ: "זֹאת אוֹמֶרֶת, שֶׁאִם יֵשׁ לְאָדָם מִשְׂרָה טוֹבָה אָסוּר לוֹ לַעֲזֹב אֶת זֶה בְּשׁוּם פָּנִים וְאֹפֶן, אֶלָּא כְּשֶׁמְּפַטְּרִים אוֹתוֹ זֶה סִימָן שֶׁזֶּה מֵהַשָּׁמַיִם".

הַכְּלָלִי׳, וְלֹא הָיָה מְסַפֵּר עַל מַהוּת הַתִּקּוּן הַכְּלָלִי וְכוּ׳, אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁסְּתָם אוֹמְרִים עַל חוֹלֶה אוֹ בִּשְׁבִיל סֵדֶר הַיּוֹם.

וּפַעַם זָכִינוּ לִשְׁבֹּת שַׁבָּת אַחַת עִם מוֹהֲרָא״ש בְּלוֹנְדוֹן, וְשָׁם הִתְפַּלַּלְנוּ בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ שֶׁל אוֹתָהּ חֲסִידוּת, וְכַאֲשֶׁר בָּאנוּ לְהִתְפַּלֵּל בְּשַׁבָּת בַּבֹּקֶר, וּבָאנוּ מֻקְדָּם, וְיָשַׁב שָׁם אַבְרֵךְ וְאָמַר תְּהִלִּים בְּהִתְעוֹרְרוּת וּבִדְבֵקוּת גְּדוֹלָה. וְאַחַר כַּמָּה דַּקּוֹת אָמַר לָנוּ מוֹהֲרָא״ש, שֶׁהַנִּגּוּן שֶׁל אֲמִירַת תְּהִלִּים שֶׁל הָאַבְרֵךְ הַזֶּה, ״יֵשׁ לוֹ שַׁיָּכוּת אֵלָיו״, וְאַחַר דְּרִישָׁה וַחֲקִירָה הִתְבָּרֵר כִּי אָכֵן הוּא הָיָה מִתַּלְמִידָיו שֶׁל מוֹהֲרָא״ש בַּחֵידֶר שֶׁל הַחֲסִידוּת הַזּוֹ, וְהִתְרַגֵּל לוֹמַר תְּהִלִּים בַּנִּגּוּן שֶׁהִרְגִּילוֹ מוֹהֲרָא״ש לוֹמַר בְּקַטְנוּתוֹ[ה].

שמט.

מְלַמֵּד לְהוֹעִיל

בַּשָּׁנִים שֶׁהָיָה מְלַמֵּד, הָיוּ לוֹ כָּל מִינֵי דְּרָכִים נִפְלָאוֹת אֵיךְ לְהַכְנִיס חֵשֶׁק גָּדוֹל בְּלֵב הַתַּלְמִידִים הַצְּעִירִים – שֶׁיִּרְצוּ לְלַמֵּד וְלָדַעַת אֶת הַלִּמּוּד, וּמְלַמְּדִים אֲחֵרִים צָחֲקוּ עָלָיו, וַאֲפִלּוּ הַמְּנַהֵל לָעַג לוֹ, וְאָמַר שֶׁאֵין זוֹ דֶּרֶךְ וְכוּ׳, וַאֲפִלּוּ קְצָת חָרָה אַפּוֹ עַל שֶׁרוֹצֶה לְהַחְדִּיר חִדּוּשִׁים בְּמִסְגֶּרֶת הַתַּלְמוּד־תּוֹרָה וְכוּ׳, וּמוֹהֲרָא״ש לֹא הִסְתַּכֵּל עַל זֶה כְּלָל, רַק אָמַר לַמְּנַהֵל: ״תִּרְאֶה בְּסוֹף הַשָּׁבוּעַ, אֵיךְ שֶׁכֻּלָּם יֵדְעוּ אֶת הַלִּמּוּד בְּעַל־פֶּה כְּמוֹ זֶמֶר״, וְכֵן הָיָה, שֶׁבְּסוֹף הַשָּׁבוּעַ בָּא הַמְּנַהֵל לִבְחֹן אוֹתָם, וְהֶעֱמִיד אֶת כֻּלָּם לְיַד הַקִּיר, וְהִתְחִיל אֶחָד מֵהַיְלָדִים לוֹמַר מִשְׁנָיוֹת בְּעַל־פֶּה כְּמוֹ זֶמֶר, וְתֵכֶף כְּשֶׁסִּיֵּם הִתְחִיל הַשֵּׁנִי לְהַמְשִׁיךְ בְּמָקוֹם שֶׁסִּיֵּם הָרִאשׁוֹן, וְכֵן עָשׂוּ כֻּלָּם, וְהִתְפַּעֵל הַמְּנַהֵל מְאֹד מְאֹד, כִּי מֵעוֹלָם לֹא רָאָה דָּבָר כָּזֶה, וּמְאֹד הֵחֵל לְהַעֲרִיכוֹ וּלְכַבְּדוֹ.

וְהִתְפַּרְסֵם לִמְלַמֵּד אֻמָּן וּבְקִי נִפְלָא מְאֹד, עַד שֶׁכַּמָּה הוֹרִים בָּאוּ

ה. שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא״ש, חֵלֶק ד׳, עַמּוּדִים שו־שז.

וְסִפְּרוּ, שֶׁיַּלְדֵיהֶם אֵינָם הוֹלְכִים לִישׁוֹן בְּלִי מִשְׁנָיוֹת בְּעַל פֶּה... וְחִקּוּ אֶת הַנִּגּוּן שֶׁלָּמַד עִם הַיְלָדִים מִשְׁנָיוֹת... וְכֵיצַד הַיְלָדִים שָׁרִים לְעַצְמָם מִשְׁנָה אַחַר מִשְׁנָה בְּעַל פֶּה קֹדֶם הַשֵּׁנָה. וְכֵן אֵרַע כְּשֶׁלָּמְדוּ גְּמָרָא בָּבָא קַמָּא, פֶּרֶק הַמַּנִּיחַ, שֶׁיָּדְעוּ הַתַּלְמִידִים אֶת לִמּוּדָם בְּעַל־פֶּה עִם הַנִּגּוּן הַמְּיֻחָד לִגְמָרָא. וְעַד הַיּוֹם מְעִידִים תַּלְמִידָיו הַמְּפֻזָּרִים בְּכָל הָעוֹלָם, שֶׁהַלִּמּוּד שֶׁלִּמֵּד אוֹתָם נָסַךְ בָּהֶם אֶת הַחִיּוּת דִּקְדֻשָּׁה שֶׁל לִמּוּד הַתּוֹרָה לְכָל הַחַיִּים.

שנ.

מַה צָּרִיךְ לִלְמֹד עִם יְלָדִים?

וְכֵן פַּעַם לִמֵּד בְּמָקוֹם שֶׁהִתְעַקְּשׁוּ בַּהַנְהָלָה שֶׁהַיְלָדִים יִלְמְדוּ חֻמָּשׁ וַיִּקְרָא עִם כָּל פֵּרוּשׁ רַשִׁ"י, וּמוֹהֲרָא"ש טָעַן בִּפְנֵי הַמְּנַהֵל שֶׁזּוֹ הוֹרָאָה שְׁגוּיָה, כִּי הֲרֵי פֵּרוּשׁ רַשִׁ"י שֶׁל סֵפֶר וַיִּקְרָא, לָקוּחַ כֻּלּוֹ מִמִּדְרָשׁ 'תּוֹרַת־כֹּהֲנִים', שֶׁהוּא מִדְרַשׁ־הֲלָכָה קָשֶׁה מְאֹד, וְאַף בַּחוּרִים מְבֻגָּרִים אֵינָם מְבִינִים אוֹתוֹ הֵיטֵב, וְכַנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, שֶׁגַּם אִם נִבְחַן תַּלְמִידֵי יְשִׁיבָה־גְּדוֹלָה, לֹא כֻּלָּם יֵדְעוּ עַל נָכוֹן אֶת הַפְּשָׁט בְּ'תּוֹרַת־כֹּהֲנִים', וְאֵיךְ דּוֹרְשִׁים מִילָדִים קְטַנִּים שֶׁיָּבִינוּ לִמּוּד קָשֶׁה כָּזֶה? וְהוֹסִיף וְאָמַר לַמְּנַהֵל, שֶׁאִם רוֹצֶה שֶׁיֵּדְעוּ עִנְיְנֵי קָדָשִׁים – עָדִיף שֶׁיִּלַּמְּדֵם מַסֶּכֶת יוֹמָא, הַנִּקְרֵאת 'קָדָשִׁים קָטָן', וּמִזֶּה תִּהְיֶה לָהֶם הַרְבֵּה יוֹתֵר תּוֹעֶלֶת, וְכֵן עָשָׂה, וְחָזַר מוֹהֲרָא"ש עִמָּהֶם עַל כָּל מַסֶּכֶת יוֹמָא, פַּעַם אַחַר פַּעַם, עַד שֶׁהָיוּ בְּקִיאִים בְּכָל הַמַּסֶּכֶת בְּעַל פֶּה, וְזִמְּרוּ אוֹתָהּ כְּמוֹ זֶמֶר מַמָּשׁ, וְהַרְבֵּה מֵהוֹרֵי הַיְלָדִים סִפְּרוּ לְמוֹהֲרָא"ש, שֶׁיַּלְדֵיהֶם הָלְכוּ לִישׁוֹן בַּלַּיְלָה, וְכֵן קָמוּ בַּבֹּקֶר, כְּשֶׁהַנִּגּוּן וְהַזֶּמֶר שֶׁל מִשְׁנָיוֹת בְּפִיהֶם: "שִׁבְעַת יָמִים קֹדֶם יוֹם הַכִּפּוּרִים" וְגוֹ'[1].

---

1. שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק ז', עַמּוּד קסז.

שנא.

לֹא יוֹדְעִים נְטִילַת יָדַיִם וְלוֹמְדִים מַסֶּכֶת כֵּלִים

שׁוּב הָיָה מַעֲשֶׂה, בְּאֶחָד הַמְּקוֹמוֹת שֶׁשִּׁמֵּשׁ כִּמְלַמֵּד, הַלִּמּוּד שָׁם הָיָה ׳מַסֶּכֶת כֵּלִים׳, וְתָמַהּ עַל כָּךְ בִּפְנֵי הַמְּנַהֵל, לָמָּה שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת אוֹ שַׁבָּת וְכוּ׳? וְעָנָה, שֶׁהוּא רוֹצֶה לְרוֹמֵם אֶת הָרָמָה הַלִּמּוּדִית בַּמּוֹסָד, וְלָכֵן בָּחַר דַּוְקָא בְּמַסֶּכֶת קָשָׁה זוֹ, וְלֹא הֵגִיב מוֹהֲרָא״ש כְּלוּם לָרַעְיוֹן הַשָּׁגוּי הַזֶּה. אַךְ בַּהַפְסָקָה הִבְחִין שֶׁהַתַּלְמִידִים בְּעֵת שֶׁנּוֹטְלִים יְדֵיהֶם לְאַחַר בֵּית הַכִּסֵּא, נִגְּשִׁים לְבֶרֶז הַמַּיִם וְשָׁמִים אֶת רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתֵיהֶם תַּחַת טִפּוֹת מַיִם וּמִסְתַּפְּקִים בְּכָךְ כִּנְטִילַת יָדַיִם וְרָצִים מִיָּד לְמִשְׂחַקֵּיהֶם.

אוֹ אָז נִגַּשׁ מוֹהֲרָא״ש לַמְּנַהֵל וְהִבִּיעַ בְּפָנָיו אֶת פְּלִיאָתוֹ עַל שֶׁמַּשְׁקִיעִים בִּידִיעָה אוֹדוֹת מַסֶּכֶת כֵּלִים וְלֹא עַל הֲלָכוֹת פְּשׁוּטוֹת שֶׁכָּל יְהוּדִי חַיָּב לָדַעַת אוֹתָן, וְהִמְשִׁיךְ וְאָמַר: ״הֲרֵי אַף אֶחָד מֵהֶם לֹא יִהְיֶה אַבְרֵךְ כּוֹלֵל בְּעָתִיד [כִּי הֲרֵי הֵם הָיוּ מִבָּתִּים שֶׁלֹּא עוֹדְדוּ לָשֶׁבֶת וְלִלְמֹד, וְהַהֵפֶךְ וְכוּ׳], וְכֻלָּם יִצְמְחוּ לִהְיוֹת בַּעֲלֵי־בָּתִּים וְאַנְשֵׁי עֲסָקִים, וְיַעַסְקוּ בְּכָל מִינֵי מִקְצוֹעוֹת בְּעוֹלָם הַחֹלִין, הֲרֵי שֶׁמִּמַּסֶּכֶת כֵּלִים לֹא יִשָּׁאֵר לָהֶם שׁוּם זִכָּרוֹן, אֲבָל אִם תְּלַמְּדֵם אֶת הַהֲלָכוֹת הַלָּלוּ הַפְּשׁוּטוֹת – כְּמוֹ אֵיךְ לִטּוֹל אֶת יְדֵיהֶם כָּרָאוּי – זֶה יִשָּׁאֵר בְּיָדָם לְכָל יְמֵי חַיֵּיהֶם, וְיִשָּׁאֲרוּ יְהוּדִים כְּשֵׁרִים וְנֶאֱמָנִים״.

הַמְּנַהֵל לֹא אָבָה לָרֶדֶת מֵהָעֵץ שֶׁלּוֹ, אַךְ מוֹהֲרָא״ש שֶׁלִּמֵּד כֵּן אֶת הַהֲלָכוֹת הַלָּלוּ בַּזְּמַן שֶׁמָּצָא לְנָכוֹן – הִצְלִיחַ לִנְטֹעַ בָּהֶם אֶת הַהֲלָכוֹת הַלָּלוּ לְכָל הַחַיִּים, וְכָךְ פָּגְשׁוּ אֲנַ״ש תַּלְמִידִים שֶׁלּוֹ מֵאוֹתָם הַיָּמִים, וְגִלּוּ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה בְּדִיּוּק, שֶׁמִּמַּה שֶׁלִּמְּדָם מוֹהֲרָא״ש – הֵם זוֹכְרִים לָנֶצַח[ז].

ז. עַל־פִּי שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא״ש, חֵלֶק טו, עַמּוּד קפ.

שנב.

הַמְּלַמֵּד שֶׁלֹּא הִפְסִיק לְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ

רַבִּים מֵהֶם מַעֲלִים בְּזִכְרוֹנוֹת, שֶׁכְּבָר אָז הִבְחִינוּ בּוֹ, אֵיךְ שֶׁשְּׁפָתָיו דּוֹבְבוֹת תְּפִלּוֹת וּבַקָּשׁוֹת אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, וְאַף שֶׁבִּזְמַנּוֹ, מֵחֲמַת קַטְנוּתָם לֹא הֵבִינוּ מַה הוּא מְלַחֵשׁ וְיוֹצֵא מְלַחֵשׁ וְנִכְנַס, אַךְ כְּשֶׁבָּגְרוּ וְהֵבִינוּ אֶת מַהוּת דְּבַר הֱיוֹת הַמְּלַמֵּד שֶׁלָּהֶם חָסִיד בְּרֶסְלֶב, הֵבִינוּ כִּי עָסַק אָז בְּכָל עֵת מְצֹא בִּתְפִלּוֹת וּבַקָּשׁוֹת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ.

וּפַעַם הִגִּיעַ תַּלְמִיד לַתַּלְמוּד־תּוֹרָה וּבְיָדוֹ מִשְׂחָק קְלָפִים שֶׁאֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ, וְלָקַח מִמֶּנּוּ מוֹהֲרָא״ש אֶת הַמִּשְׂחָק בִּמְהִירוּת, וְאַחַר כַּמָּה יָמִים הֵבִיא לוֹ מִשְׂחָק כָּזֶה בְּצִבְיוֹן תּוֹרָנִי וְטָהוֹר שֶׁרוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ, וְאָז הֵבִין הַתַּלְמִיד שֶׁבְּיָמִים אֵלּוּ תָּר וְחִפֵּשׂ הַמְּלַמֵּד שֶׁלּוֹ אַחַר מִשְׂחָק דּוֹמֶה שֶׁמִּקּוֹמוֹ יַכִּירֶנּוּ אֵצֶל זֶרַע בֵּרַךְ ה׳, וְגָדְלָה בְּלִבּוֹ הַהַעֲרָכָה לַמְּלַמֵּד הַמָּסוּר.

וְכֵן זוֹכְרִים הַתַּלְמִידִים, שֶׁמּוֹהֲרָא״ש לֹא הִכָּה מֵעוֹלָם אֵיזֶה תַּלְמִיד [כְּמוֹ שֶׁהֵעִיד מוֹהֲרָא״ש בְּעַצְמוֹ, שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעֹנֶשׁ פִּיזִי, לְמַעֵט פַּעֲמַיִם שֶׁהָיָה בְּחִינָה שֶׁל הִתְגּוֹנְנוּת, וּתְגוּבָה עַל חֲצִפָּה גְּדוֹלָה, יוֹצֵאת מִן הַכְּלָל], וְכֵן לֹא הֵרִים אֶת קוֹלוֹ בִּגְעָרוֹת וּבִצְעָקוֹת, וּבְוַדַּאי שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ בִּזּוּי, וְגַם הַשִּׁעוּרִים לְתַלְמִידִים נִמְסְרוּ בִּנְעִימוּת וּבְמִתִּיקוּת מְיֻחֶדֶת, וְכָל דְּבָרָיו הָיוּ בְּנַחַת [וְכֵן הָיָה מְעוֹרֵר אֶת הַמְּלַמְּדִים לִנְהֹג כָּךְ בַּעֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ].

וְכֵן נוֹדַע, שֶׁחִלֵּק לָהֶם מַתָּנָה לִפְנֵי הַפֶּסַח הַגָּדָה־שֶׁל־פֶּסַח עִם פֵּרוּשׁ ׳אוֹר זוֹרֵחַ׳ [מֵר׳ אַלְטֶר טֶעפְּלִיקֶער] שֶׁהִדְפִּיס אָז[ח], וּמְסָרָם כִּתְשׁוּרָה לְתַלְמִידָיו.

ח. עַיֵּן לְעֵיל סִימָן שיח.

שנג.

וְלָמָּה הָיָה הַהַפְסָקוֹת מְשַׁמְּשׁוֹת? לְתֵּן רֶוַח ...

כְּשֶׁחָקְרוּ אֲנַ״ש אֶת אֶחָד הַתַּלְמִידִים שֶׁל מוֹהֲרָא״ש מֵאוֹתָם הַיָּמִים, אָמַר שֶׁאֵינוֹ זוֹכֵר הַרְבֵּה, מֵרֹב שָׁנִים שֶׁעָבְרוּ מֵאָז, אַךְ מַרְאֶה אֶחָד נֶחְקַק בְּזִכְרוֹנוֹ, אֵיךְ שֶׁבִּשְׁעַת הַהַפְסָקוֹת, הָיָה מוֹהֲרָא״ש מוֹלִיךְ אוֹתָם לְחֵיק הַטֶּבַע, וְהָיוּ הוֹלְכִים עִמּוֹ לְאֵיזוֹ תַּחֲנַת רַכֶּבֶת נְטוּשָׁה, שֶׁצָּמְחוּ בָהּ עִשְׂבֵי פֶּרֶא גְּבוֹהִים, וְהָיָה נִרְאֶה כְּשָׂדֶה יְרֻקָּה, וְהַיְלָדִים הָיוּ מִשְׁתּוֹבְבִים וּמְשַׂחֲקִים לַהֲנָאָתָם, וּבֵינְתַּיִם יָשַׁב מוֹהֲרָא״ש עַל אֵיזֶה סֶלַע סָמוּךְ, וְדִבֵּק אֶת עַצְמוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַכְלִית הַדְּבֵקוּת, כְּשֶׁפִּיו מְמַלֵּל רַבְרְבָן, שִׂיחוֹת וּתְפִלּוֹת אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְעָשָׂה מַה שֶּׁעָשָׂה בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, וְהָיָה נִרְאֶה כְּיוֹשֵׁב בְּעֹמֶק הַיַּעַר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ בְּהִתְבּוֹדְדוּת, וְהַמַּרְאֶה הַזֶּה לֹא יִשָּׁכַח מֵהֶם לְעוֹלָמִים, אַשְׁרֵי עַיִן רָאֲתָה זֹאת.

שנד.

נִגּוּן הַמַּחְדִּיר אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא״ש[ט], ״כְּשֶׁאֲנִי לָמַדְתִּי עִם תַּלְמִידִים צְעִירִים, חִבַּרְתִּי לָהֶם שִׁיר, כְּדֵי לְהַחְדִּיר בָּהֶם אֵיךְ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ פֹּה, וְזֶהוּ הַשִּׁיר: **״הִנֵּה הוּא פֹּה, הִנֵּה הוּא שָׁם, הִנֵּה הוּא בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ״**, וְהַתַּלְמִידִים שָׂרוּ בְּמַנְגִּינָה אֶת הַשִּׁיר, לְהַחְדִּיר בָּהֶם שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ״ וְכוּ׳.

שנה.

עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּהַסְתָּרָה גְּדוֹלָה

כַּמָּה שָׁנִים רְצוּפוֹת הָיָה הוֹלֵךְ בְּכָל יוֹם לַשָּׂדֶה לְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאִשְׁתּוֹ לֹא יָדְעָה מִזֶּה כְּלָל וּכְלָל, כִּי עָשָׂה זֹאת בְּדֶרֶךְ חֲזָרָתוֹ לַבַּיִת מִמִּשְׁרַת הַמְלַמְּדוּת אוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהָלַךְ לֶאֱסֹף צְדָקָה וְכוּ׳, וְכֵן כַּמָּה שָׁנִים עָרַךְ אֶת סֵדֶר תִּקּוּן־חֲצוֹת עִם שַׂק וָאֵפֶר,

---

ט. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק מח, מִכְּתָב ח־תתלו.

וְאִשְׁתּוֹ לֹא יָדְעָה מִזֶּה כְּלָל, כִּי עֲבוֹדָתוֹ הָיְתָה בְּהַסְתָּרָה גְּדוֹלָה.

שנו.

לֹא הָיָה דָּבָר כָּזֶה מֵאָז קוּם חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב

וּכְשֶׁהִגִּיעָה שְׁנַת תשכ"ו - הִתְגַּבְּרָה הַמַּחֲלֹקֶת עָלָיו מְאֹד מְאֹד מִכָּל הַצְּדָדִים, כִּי הֵסִיתוּ מְאֹד נֶגְדּוֹ בְּכָל מִינֵי טְעָנוֹת וּמְעָנוֹת, מַמָּשׁ בְּדִבְרֵי סְרָק וָהֶבֶל, אֲבָל מוֹהַרָא"ש הֵבִין מִיָּד, שֶׁהַסָּמֶ"ךְ־מֵ"ם לֹא יַעֲזֹב אוֹתוֹ, כִּי הוּא קוֹץ בְּעֵינָיו מַמָּשׁ, בַּאֲשֶׁר עוֹד לֹא הָיָה דָּבָר כָּזֶה מֵאָז קוּם חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב, שֶׁאַבְרֵךְ צָעִיר יַדְפִּיס סְפָרִים רַבִּים כָּל־כָּךְ בְּלִי שׁוּם מַטְרוֹת רֶוַח כְּלָל, וְאַדְרַבָּה! עִם הֶפְסֵדִים גְּדוֹלִים.

כִּי כָּל מְגַמָּתוֹ שֶׁל מוֹהַרָא"ש בְּהַדְפָּסַת הַסְּפָרִים - הָיְתָה רַק לְגַלּוֹת וּלְפַרְסֵם אֶת דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל בָּעוֹלָם, וְלָכֵן הוּא לֹא הִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם דָּבָר, אֶלָּא בְּיֶתֶר שְׂאֵת וּבְיֶתֶר עֹז הִדְפִּיס וְהֵפִיץ בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל פַּעַם אַחַר פַּעַם, אַף בִּזְמַנִּים שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ פְּרוּסַת לֶחֶם בְּבֵיתוֹ (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן שמ).

שנז.

לֵידַת בִּתּוֹ לְמַזַּל טוֹב

בְּי"ג שְׁבָט תשכ"ו - נוֹלְדָה לוֹ בַּת לְמַזַּל־טוֹב, וְקָרָא שְׁמָהּ בְּיִשְׂרָאֵל חַנָּה טוֹיבָא תִּחְיֶה, עַל שֵׁם זִקְנָתוֹ הַצַּדֶּקֶת, אֵשֶׁת רַבִּי אֶלְכְּסַנְדֶּר זוּשָׁא הי"ד, שֶׁהָיְתָה צַדֶּקֶת גְּדוֹלָה וּתְמִימָה, וּמְפָרְסֶמֶת בְּמַעֲשֶׂיהָ הַטּוֹבִים, הי"ד.

שנח.

הַתְחָלַת הַשִּׁיעוּר הַקָּבוּעַ בְּיוֹם רְבִיעִי

וּבְתוֹךְ כָּךְ הִתְחִילוּ לְהִתְקַבֵּץ אֵלָיו בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים, עַד שֶׁזָּכָה לְקִבּוּץ גָּדוֹל, וְאָמַר בְּכָל לֵיל רְבִיעִי שִׁעוּר בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן'. וּפֶלֶא עַל גַּבֵּי פֶּלֶא, שֶׁמַּעְגַּל מִשְׁתַּתְּפֵי הַשִּׁעוּר הִתְרַחֵב וְהָלַךְ, עַד שֶׁהָיָה כְּבָר קִבּוּץ שֶׁל לְמַעְלָה מִשְּׁמוֹנִים

בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים׳, שֶׁזֶּה הָיָה הַגַּרְעִין הֶחָזָק, לְמַה שֶׁאַחַר־כָּךְ הִתְחִילוּ לְהִתְקָרֵב הֲמוֹן בְּנֵי הַנְּעוּרִים אֶל דַּעַת רַבֵּנוּ זַ״ל, כִּי בָּאוּ - בְּלֵילוֹת רְבִיעֵי אֵלוּ - בַּחוּרִים מִכָּל הַיְּשִׁיבוֹת, וְכָךְ לְאַט־לְאַט הִתְחִילָה לְהִתְפַּרְסֵם דַּעַת רַבֵּנוּ זַ״ל בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית. וּכְכָל שֶׁנִּתְפַּרְסֵם רַבֵּנוּ זַ״ל, כְּמוֹ־כֵן הִתְפַּשְׁטָה וְגָבְרָה הַמַּחֲלֹקֶת עָלָיו, הֵן מֵהוֹרֵי הַבַּחוּרִים, וְהֵן מֵאֵלּוּ שֶׁכִּנּוּ אֶת עַצְמָם בְּשֵׁם ׳חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב׳ - שֶׁעֵינֵיהֶם הָיְתָה צָרָה בְּהִתְרַחֲבוּת זוֹ.

שנט.

קִנְאַת הַזְּקֵנִים מֵהַקִּבּוּץ הַבָּאָה שֶׁהִצְלִיחַ לְקַבֵּץ

וְהַכֹּל הָיָה מֵחֲמַת קִנְאָה סְרוּחָה, כִּי הֵם כְּבָר הָיוּ נִקְרָאִים ׳זְקֵנִים׳, וּמִקְּרָבִים עוֹד מִלִּפְנֵי מִלְחֶמֶת־הָעוֹלָם־הַשְּׁנִיָּה, וְלֹא זָכוּ שֶׁיִּתְקַבְּצוּ סְבִיבָם קִבּוּץ כָּל־כָּךְ גָּדוֹל, וְהִנֵּה בָּא אַבְרֵךְ צָעִיר, שֶׁזֶּה רַק פָּחוֹת מֵעֶשֶׂר שָׁנִים הִתְקָרֵב לְרַבֵּנוּ זַ״ל, וְיָכוֹל לְקַבֵּץ סְבִיבוֹ קִבּוּץ גָּדוֹל כָּל־כָּךְ שֶׁל בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים, וּמַה גַּם שֶׁבִּבְנִיַּת בֵּית הַמִּדְרָשׁ בִּשְׁכוּנַת בּוֹרוֹ־פַּארְק - הָיָה לְמוֹהֲרָא״ש אֶת הַחֵלֶק הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר, וְגַם שֶׁכָּל הַמִּנְיָן הָיָה מֻרְכָּב רַק מֵהַבַּחוּרִים שֶׁהוּא קֵרְבָם לְדַעַת רַבֵּנוּ זַ״ל, וְלוּלֵא הֵם - בִּכְלָל לֹא הָיָה לָהֶם מִנְיָן לִתְפִלָּה וּקְרִיאַת־הַתּוֹרָה.

שס.

מִתְאַרְגֶּנֶת נְסִיעָה לְצִיּוֹן רַבֵּנוּ וְהוּא מֻסָּרָב

וּבֵין כָּךְ עָבְרָה הַשָּׁנָה, וְהִנֵּה הִגִּיעַ אֶמְצַע־הַקַּיִץ בִּסְבִיבוֹת רֹאשׁ־חֹדֶשׁ תַּמּוּז, קִבְּלוּ עוֹד פַּעַם רְשׁוּת לִנְסֹעַ אֶל צִיּוֹן רַבֵּנוּ זַ״ל, וְהַפַּעַם נִרְשְׁמוּ שְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים, כֻּלָּם אֶזְרָחִים אֲמֵרִיקָאִים, כִּי מִלְּבַד לְאֶזְרָחֵי אַרְצוֹת־הַבְּרִית - לֹא נָתְנוּ הָרוּסִים לְאַף בַּעַל דַּרְכּוֹן זָר לְהִכָּנֵס, וּמוֹהֲרָא״ש עָשָׂה כָּל מִינֵי הִשְׁתַּדְּלִיּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, לְהִצְטָרֵף לַנְּסִיעָה.

׳. רְאֵה לְעֵיל סִימָן שי בַּהֶעָרָה.

וּמֵחֲמַת שֶׁהַמְאַרְגֵּן קִבֵּל עָלָיו הַרְבֵּה לְשׁוֹן־הָרַע, כִּי הֵסִיתוּ אוֹתוֹ מְאֹד נֶגְדּוֹ, בַּהַתְחָלָה סֵרַב נֶחְרָצוֹת לְצָרְפוֹ לַנְּסִיעָה, וְהוּא מֵרֹב תַּבְעֵרַת לְבָבוֹ לִהְיוֹת אֵצֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה בְּחַיָּיו, הִרְבָּה בִּתְפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת יָמִים שְׁלֵמִים עַל זֶה, שֶׁיְּרַכֵּךְ הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ אֶת לִבּוֹ, וְיַסְכִּים לְצָרְפוֹ אֶל הָרְשִׁימָה, כִּי רַק לוֹ הָיוּ אֶת הַקְּשָׁרִים הַמַּתְאִימִים לְהַשִּׂיג אֶת הָרִשְׁיוֹנוֹת, וְכֻלָּם הֻצְרְכוּ לַעֲבֹר רַק דַּרְכּוֹ, וְעַל אַף גֹּדֶל הַפִּרּוּד שֶׁגָּרְמוּ אֲנָשִׁים בֵּינוֹ לְבֵין מוֹהֲרָא"ש - לֹא הִסְתַּכֵּל מוֹהֲרָא"ש עַל שׁוּם דָּבָר, וּבָא כַּמָּה פְּעָמִים לְהִתְחַנֵּן לְפָנָיו, שֶׁיְּצָרְפוֹ לַנְּסִיעָה.

שסא.

הַתְּפִלּוֹת הוֹעִילוּ וּמוֹהֲרָא"ש מִצְטָרֵף לַנְּסִיעָה

וְאַף שֶׁבַּתְּחִלָּה דָּחָהוּ בְּלֵךְ וָשׁוּב, וְהִנֵּה זְמַן הַנְּסִיעָה מִתְקָרֵב, כִּי נָתְנוּ רְשׁוּת לְהַתְחָלַת חֹדֶשׁ אָב, וְאָז בִּקְּשׁוּ עֲבוּר נְסִיעָה אֶלֶף דּוֹלָר, שֶׁהָיָה הוֹן תּוֹעָפוֹת בַּיָּמִים הָהֵם, אֲבָל כָּל אֶחָד עָשָׂה אֶת מְסִירוּת הַנֶּפֶשׁ הֲכִי גְּדוֹלָה, הָעִקָּר לְהַגִּיעַ אֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל, וְלֹא הִסְתַּכְּלוּ עַל שׁוּם כֶּסֶף, וְהִשִּׂיגוּ אֶת הַכֶּסֶף, אֲבָל לְמוֹהֲרָא"ש הָיָה סַךְ הַכֹּל מָאתַיִם דּוֹלָר, וְלֹא הִכִּיר אֶחָד שֶׁיָּכוֹל לְהַלְווֹת לוֹ כֶּסֶף נוֹסָף.

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה הַמְאַרְגֵּן אֶת רִבּוּי הַבַּקָּשׁוֹת וְהַתַּחֲנוּנִים שֶׁהִתְחַנֵּן מוֹהֲרָא"ש לְפָנָיו, שֶׁיְּקַחֵהוּ וִיצַרְפֵהוּ לָרְשִׁימָה, נָמֵס לְבָבוֹ [מוֹהֲרָא"ש תָּלָה זֹאת רַק בִּזְכוּת הַתְּפִלּוֹת וְהַבְּכִיּוֹת שֶׁבָּכָה וְהִתְפַּלֵּל יָמִים שְׁלֵמִים, שָׁעוֹת רְצוּפוֹת, יוֹם אַחַר יוֹם - לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ] וְהִסְכִּים לְקַחְתּוֹ, אֲבָל הִזְהִירוֹ, שֶׁהוּא מֻכְרָח תּוֹךְ כַּמָּה יָמִים לְהָבִיא אֶת כָּל הַכֶּסֶף.

שסב.

הַשָּׂגַת הַכֶּסֶף לַנְּסִיעָה וְהַבַּיָּזוֹן הַגָּדוֹל

וְאָז לֹא הָיָה לוֹ שׁוּם מַרְאֶה־מָקוֹם: "אֵיךְ לוֹקְחִים סְכוּם גָּדוֹל

כָּזֶה״? וְלֹא הָיָה לוֹ אֲפִלּוּ מִמִּי לִלְוּוֹת[א], וְנָדַד מִגְּמַ״ח לִגְמַ״ח וְלֹא מָצָא הַלְוָאָה, עַד שֶׁמֵּרֹב תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה שֶׁבִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, עָלָה בְּדַעְתּוֹ רַעְיוֹן וְנִגַּשׁ לְאֵיזֶה עָשִׁיר וּבִקֵּשׁ הַלְוָאָה, וְאָכֵן, הִלְוָה לוֹ שֵׁשׁ מֵאוֹת דּוֹלָר עַל חֲצִי שָׁנָה, בִּתְנַאי שֶׁיְּשַׁלֵּם לוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח[ב].

בֵּינְתַּיִם, מִישֶׁהוּ הֶסִיתוֹ, שֶׁהוּא אִבֵּד אֶת כַּסְפּוֹ וְלֹא יִרְאֶהוּ שׁוּב, וְלָכֵן הִגִּיעַ לִפְגֹּשׁ אֶת מוֹהֲרָא״ש בְּעֵת הַהִלּוּלָא שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁהִתְאַסֵּף צִבּוּר גָּדוֹל שֶׁל לְמַעְלָה מִמֵּאָה וַחֲמִשִּׁים אִישׁ לַסְּעֻדָּה, וְהוּא נִכְנַס בִּסְעָרָה וְצוֹעֵק בְּקוֹל רָם: ״גַּנָּב שֶׁכָּמוֹךָ! לֹא שִׁלַּמְתָּ אֶת הַכֶּסֶף שֶׁאַתָּה חַיָּב״... וּמוֹהֲרָא״ש מְנַסֶּה לְהַרְגִּיעוֹ: ״מַה אַתָּה צוֹעֵק בָּרַבִּים״? וְהוּא בְּשֶׁלּוֹ: ״לֹא! אֲנִי כֵּן אֶצְעַק״... מוֹהֲרָא״ש מְנַסֶּה לִלְחֹשׁ לוֹ: ״הֲלוֹא סִכַּמְנוּ שֶׁהַפֶּרְעוֹן יִהְיֶה בְּעֶרֶב־פֶּסַח, וְלָמָּה אַתָּה דּוֹרֵשׁ אֶת הַכֶּסֶף עַכְשָׁו״?

כֵּיוָן שֶׁיָּדַע מוֹהֲרָא״ש שֶׁהַלָּה הִלְוָה לְאֵיזֶה רַבִּי עָשִׁיר אֶלֶף דּוֹלָר, וְהוּא עָשָׂה לוֹ נֶזֶק גָּדוֹל בְּכָךְ שֶׁלֹּא פָּרַע אֶת חוֹבוֹ, מְבָרֵר אֶצְלוֹ מוֹהֲרָא״ש תּוֹךְ כְּדֵי דִּין וּדְבָרִים: ״מַה קּוֹרֶה עִם הַהוּא?״ וְהוּא מַמְשִׁיךְ לִזְעֹק: ״מַה אַתָּה מַשְׁוֶה בִּכְלָל? הַהוּא אִישׁ קָדוֹשׁ,

---

יא. כְּשֶׁסִּפֵּר זֹאת מוֹהֲרָא״ש, עָנָה וְאָמַר בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים: בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה סָבַלְתִּי עֲנִיּוּת גְּדוֹלָה לֹא הָיָה לִי כְּלוּם לְצָרְכֵי שַׁבָּת (זֹאת הָיְתָה תְּקוּפָה אַחֶרֶת, לֹא תְּקוּפַת שֶׁפַע כְּיָמֵינוּ, וְגַם הַלְוָאוֹת - לֹא הָיָה בִּכְלָל מִמִּי לִלְוּוֹת, וּבִפְרָט לֹא סְכוּמִים מַשְׁמָעוּתִיִּים). וְיוֹתֵר מִשַּׁבָּת אַחַת, אָכַלְנוּ רַק כַּסָּא דְּהַרְסְנָא - סַרְדִּינִים (רְאֵה לְעֵיל סִימָן שם). וְאֵלּוּ בָּשָׂר... מֵאַן דְּכַר שְׁמֵיהּ? אֲבָל בְּרוּךְ הַשֵּׁם, זוּגָתִי הַצַּדֶּקֶת תִּחְיֶה (עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם), הָלְכָה אִתִּי לְאֹרֶךְ כָּל הַדֶּרֶךְ (וּרְאֵה אוֹדוֹת עִנְיָן זֶה לְעֵיל סִימָן שָׁם), וְאַף שֶׁהָיְתָה לִי מִשְׂרָה וְהָיִיתִי יָכוֹל לְהַפְסִיד אוֹתָהּ בִּגְלַל הַנְּסִיעָה - לֹא הִסְתַּכַּלְתִּי עַל כְּלוּם - כְּשֶׁמְּדַבֵּר בְּצִיּוּן רַבֵּנוּ זַ״ל, וְנָסַעְתִּי לְאוּמַן״ (סִפּוּר הַהִתְקָרְבוּת).

יב. מוֹהֲרָא״ש הִכִּיר טוֹבָה כָּל יָמָיו לֶעָשִׁיר הַזֶּה, וְאַף שֶׁגָּרַם לוֹ בְּזִיּוֹנוֹת (כַּמִּסְפָּר לְהַלָּן) - שָׁמַר אֶת טוֹבָתוֹ זֹאת - שֶׁבִּזְכוּת הַהַלְוָאָה הִגִּיעַ לַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ, וּבָא אֶל הַהַלְוָיָה שֶׁל אִשְׁתּוֹ לִכְבוֹדוֹ, לַמְרוֹת שֶׁבְּדֶרֶךְ כְּלָל לֹא הָיְתָה דַּרְכּוֹ לָלֶכֶת לִלְוָיוֹת, וְכֵן הַתַּלְמִידִים רָצוּ לִמְנוֹעַ אוֹתוֹ מֵחֲמַת שֶׁבִּזָּה אוֹתוֹ. וְכָן כְּשֶׁהָיָה מַגִּיעַ לְהִלּוּלָא שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל, מוֹהֲרָא״ש הָיָה מְכַבֵּד אוֹתוֹ בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, ״כִּי יֵשׁ לִי אֵלָיו הַכָּרַת הַטּוֹב, וְצָרִיךְ לִזְכֹּר, אִם אָדָם עָשָׂה לְךָ טוֹבָה אַחַת - **וְאֲפִלּוּ פַּעַם אַחַת, וְאֲפִלּוּ בְּגַשְׁמִיּוּת - צְרִיכִים לִזְכֹּר זֹאת תָּמִיד**״ (עַל־פִּי אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק מ׳, מִכְתָּב ו־תתקח; שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא״ש, חֵלֶק ב, עַמּוּד קמא; דִּבּוּרֵי מוֹהֲרָא״ש חֵלֶק ב, שִׂיחַת מוֹצָאֵי־שַׁבָּת שְׁמוֹת תשע״ג, עַמּוּד עו).

הוּא לֹא מִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַכֶּסֶף לִצְרָכָיו, יֵשׁ לוֹ מְקָרֵר רֵיק בַּבַּיִת"... וּמוֹהֲרָא"ש אוֹמֵר לוֹ: "הַאִם רָאִיתָ אֶת הַמְּקָרֵר שֶׁלִּי? וֶאֱמֹר לִי נָא, לַהוּא יֵשׁ זוּג מִכְנָסַיִם שְׁלֵמִים?" הוּא הִתְפַּלֵּא וְהֵגִיב: "מַה כַּוָּנָתְךָ? לְמִי אֵין מִכְנָסַיִם"? וּפָתַח מוֹהֲרָא"ש אֶת חֲלִיפָתוֹ וְהֶרְאָהוּ אֶת מַצָּב מִכְנָסָיו. הוּא נִבְהַל וְאָמַר: "אוֹי! אֲנִי מִתְנַצֵּל בְּפָנֶיךָ". וּמוֹהֲרָא"ש אָמַר לוֹ בְּצַחוּת: "אֶת הַכֶּסֶף יִהְיֶה לְךָ, אֲבָל אֶת הַבִּזָּיוֹן שֶׁזָּכִיתִי לוֹ אֲנִי לֹא מוֹכֵר בְּשׁוּם מָמוֹן שֶׁבָּעוֹלָם".

[וּפַעַם סִפֵּר מוֹהֲרָא"ש מַעֲשִׂיָּה זוֹ בָּרַבִּים, הֶעָשִׁיר הַהוּא הָיָה בְּתוֹךְ הַקָּהָל, הוּא נֶעֱמַד וְאָמַר לִפְנֵי כֻּלָּם: "אֲנִי הוּא זֶה... וַאֲנִי מְבַקֵּשׁ שׁוּב מֵחִילָה". וְעָנָה לוֹ מוֹהֲרָא"ש: "בְּוַדַּאי אֲנִי מוֹחֵל אֲבָל אֶת הַבִּזָּיוֹן הֶחָשׁוּב הַזֶּה אֲנִי לֹא מוֹכֵר"... וְהִמְשִׁיךְ לִשְׁאוֹל: "וְהַהוּא שִׁלֵּם לְךָ"? וְעָנָה בְּעֶצֶב: "אֲנִי לֹא רוֹצֶה לְדַבֵּר"...].

שסג.

הַמְאָרְגֵּן מִתְרַכֵּךְ וְעוֹד מְסַיֵּעַ בַּעֲדוֹ לַנְּסִיעָה

אֲבָל עֲדַיִן הָיוּ חֲסֵרִים לוֹ מָאתַיִם דּוֹלָר, וְהָיָה לוֹ צַעַר גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד. וּכְפִי הַנִּרְאֶה הַתְּפִלּוֹת הָרַבּוֹת שֶׁכָּל־כָּךְ הִתְפַּלֵּל וּבָכָה בְּיָמִים אֵלּוּ לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיּוּכַל לְהִצְטָרֵף לַנְּסִיעָה - גָּרְמוּ שֶׁיִּתְרַכֵּךְ עוֹד יוֹתֵר, וְאַף לָחַשׁ לוֹ בְּסוֹד, שֶׁבֶּאֱמֶת הַנְּסִיעָה לֹא עוֹלָה יוֹתֵר מִשְּׁמוֹנֶה־מֵאוֹת דּוֹלָר, אֶלָּא שֶׁהוּא לוֹקֵחַ מִכֻּלָּם עוֹד מָאתַיִם דּוֹלָר דְּמֵי טִרְחָה עַל שֶׁמְּטַפֵּל בְּעִנְיַן הַנְּסִיעָה, וְהִשְׁבִּיעַ אֶת מוֹהֲרָא"ש, שֶׁלֹּא יְגַלֶּה לְאַף אֶחָד, שֶׁמִּמֶּנּוּ לֹא יִקַּח שׁוּם עַמְלָה וּשְׂכַר טִרְחָה, וְכָךְ הִצְטָרֵף, וְעוֹד בִּמְחִיר יוֹתֵר זוֹל, וְיָצְאוּ לַדֶּרֶךְ בִּתְחִלַּת חֹדֶשׁ מְנַחֵם־אָב.

שסד.

מַחְלִיטִים לְנַדּוֹת אֶת מוֹהֲרָא"ש כָּל הַנְּסִיעָה

וּבְכֵן נָסַע מוֹהֲרָא"ש עִם הַקְּבוּצָה, אֲבָל אֶחָד מֵהֶם, שֶׁהָיָה בַּר הַשְׁפָּעָה עַל חֲבֵרָיו הִזְהִיר אֶת כֻּלָּם, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה לָהֶם שׁוּם

שַׁיְּכוּת אֵלָיו, וְלֹא יְדַבְּרוּ עִמּוֹ, וִינַדּוּ אוֹתוֹ. וְכָךְ עָשׂוּ, כִּי פָּחֲדוּ מִמֶּנּוּ, וּמוֹהֲרָא"ש בְּהַתְמָדָתוֹ הַגְּדוֹלָה נִצֵּל אֶת הַזְּמַן הַיָּקָר לְתוֹרָה וְלִתְפִלָּה, וּבִפְרָט שֶׁהָיָה בּוֹדֵד, וְהַרְבֵּה הִתְבּוֹדֵד בְּמֶשֶׁךְ הַדֶּרֶךְ הָאֲרֻכָּה, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לַמָּלוֹן בְּעִיר קִיֶּב, וּלְמוֹהֲרָא"ש נָתְנוּ חֶדֶר מְיֻחָד, כִּי נִדּוּ אוֹתוֹ כְּמוֹ מְצוֹרָע, רַחֲמָנָא לִיצְלָן.

שסה.

מְנַצֵּל אֶת הַנִּדּוּי לִהְיוֹת לְבַד עִם הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ

אֲבָל מוֹהֲרָא"ש נִצֵּל אֶת הַבְּדִידוּת בְּחַדְרוֹ לְהַרְבֵּה הִתְבּוֹדְדוּת, וּמִי יוֹדֵעַ אִם לֹא בִּזְכוּתוֹ - כֻּלָּם נָסְעוּ, כִּי לְמָחֳרָת כְּשֶׁבִּקְּשׁוּ רְשׁוּת לִנְסֹעַ לְאוּמַן, עִם כָּל הַהַבְטָחוֹת שֶׁהָיוּ, לֹא רָצוּ הָרוֹסִים בְּשׂוּם פָּנִים וָאֹפֶן, עַד שֶׁעִם הַרְבֵּה שִׂחַד הִסְכִּימוּ לְהָבִיא אוֹטוֹבּוּס לְכָל הַקְּבוּצָה וְנָסְעוּ יַחַד, וּמוֹהֲרָא"ש יָשַׁב מְבֻדָּד, וְאַף אֶחָד לֹא רָצָה לְדַבֵּר אִתּוֹ, כָּל־כָּךְ הָיְתָה הַשִּׂנְאָה גְּדוֹלָה עָלָיו, עִם כָּל זֹאת לֹא הָיָה אִכְפַּת לוֹ שׂוּם דָּבָר, כִּי הָיָה רָגִיל תָּמִיד לִבְרֹחַ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, וְלֹא הָיָה צָרִיךְ אֶת אַף אֶחָד בָּעוֹלָם.

שסו.

עוֹשִׂים תָּכְנִיּוֹת בַּדֶּרֶךְ אֵיךְ יַעַמְדוּ בַּציּוּן

וּמֵחֲמַת שֶׁהַנְּסִיעָה לָקְחָה הַרְבֵּה זְמַן, לְמַעְלָה מֵאַרְבַּע וָחֵצִי שָׁעוֹת, (כִּי הַדֶּרֶךְ בֵּין קִיֶּב לְאוּמַן הָיְתָה אָז מְאֹד מְשֻׁבֶּשֶׁת), וְלָכֵן דִּבְּרוּ בֵּינֵיהֶם, יַעַן שֶׁמְּקוֹם הָאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל מְאֹד קָטָן, וְלֹא יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁקְּבוּצָה כָּל־כָּךְ גְּדוֹלָה שֶׁל שְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ שֶׁבָּאוּ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם מָקוֹם לַעֲמֹד יַחַד עַל־יַד הַצִּיּוּן, עַל־כֵּן חִלְקוּ עַל־פִּי גּוֹרָל שֶׁיִּהְיֶה שָׁלֹשׁ כִּתּוֹת, עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים יִגְּשׁוּ אֶל הַצִּיּוּן, וְכַמּוּבָן שֶׁאֶת מוֹהֲרָא"ש בִּכְלָל לֹא הִכְנִיסוּ בַּגּוֹרָל...

שסז.

מוֹהֲרָא"ש תּוֹלֶה בִּטְחוֹנוֹ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ

אֲבָל הוּא בָּטַח בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁבִּזְכוּת שֶׁיָּגַע וְטָרַח כָּל הַשָּׁנִים

עֲבוּר רַבֵּנוּ זַ"ל, לֹא תִּקָּפֵח זְכוּתוֹ, וְלָכֵן לֹא הִתְעָרֵב וְלֹא עָנָה וְלֹא בִּקֵּשׁ וְכוּ', אֶלָּא יָשַׁב מֵהַצַּד וְצָחַק מֵהֶם, שֶׁבָּזֶה הֵם מְבַלִּים אֶת הַזְּמַן, בִּמְקוֹם בַּהֲכָנָה דְּרַבָּה שֶׁל מֹחַ וְלֵב, בְּגִשְׁתָּם אֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל, וּלְעֻמַּת זֹאת, מוֹהֲרָא"ש הִתְבּוֹדֵד כָּל הַדֶּרֶךְ הַרְבֵּה מְאֹד – "אֵיפֹה אֲנִי נוֹסֵעַ? ! אֶל מִי אֲנִי נוֹסֵעַ? ! וְהֵכִין אֶת עַצְמוֹ טוֹב טוֹב לְהַגִּיעַ אֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל.

שסח.

אֲצֶל רַבֵּנוּ זַ"ל אֵין שׁוּם מְיֻחָסִים

וְאָז רָאָה מוֹהֲרָא"ש אֲשֶׁר אֲצֶל רַבֵּנוּ זַ"ל אֵין שׁוּם מְיֻחָסִים, כִּי כֻּלָּם שָׁוִים אֶצְלוֹ, כִּי הִנֵּה הִגִּיעוּ כְּבָר עַד הַבַּיִת וְהֶחָצֵר שֶׁבּוֹ שׁוֹכֵן הַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ, וְהִנֵּה כְּבָר מְחַכִּים לָהֶם שׁוֹטְרִים חֲמוּשִׁים שֶׁלֹּא נוֹתְנִים לְהִכָּנֵס בְּתוֹאֲנָה שֶׁבַּעֲלַת הַבַּיִת אֵינָהּ רְגִילָה לִקְבּוּצָה כֹּה גְּדוֹלָה שֶׁל אֲנָשִׁים שֶׁיִּכָּנְסוּ לַחֲצֵרָהּ וְיַהַרְסוּ לָהּ אֶת הַכֹּל.

הַשּׁוֹטְרִים הָיוּ קְשׁוּחִים וְלֹא שָׁעוּ לְטַעֲנַת הַמְאַרְגֵּן, וְכָל מַה שֶּׁנִּסָּה לַעֲשׂוֹת – לֹא הוֹעִיל, לֹא הֶסְבִּירִים וּדְבָרִים רַכִּים וְלֹא הַבְטָחוֹת שֶׁל שֹׁחַד רַב, הֵם בְּאַחַת – "עֲלוּ שׁוּב עַל הָאוֹטוֹבּוּס שֶׁלָּכֶם וְחִזְרוּ לְקִיֵּב". הָאֲוִירָה הָיְתָה טְעוּנָה, כֻּלָּם כָּעֲסוּ וְהִתְוַכְּחוּ, וְהָיָה צַעַר וּפַחַד גָּדוֹל, וּבֵין כָּךְ שָׁכְחוּ לְגַמְרֵי מִכָּל הַסֵּדֶר שֶׁהִסְדִּירוּ עַל פִּי הַמֵּנִיעַ שֶׁל 'מִי בָּרֹאשׁ'.

שסט.

נִדְחַף בַּחֲסוּת הַמְּהוּמָה אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה

וְכַאֲשֶׁר רָאָה מוֹהֲרָא"ש אֶת הַבֶּהָלָה הַגְּדוֹלָה וְהַדְּחִיפוּת שֶׁהָיוּ בֵּין הָאֲנָשִׁים, בַּחֲסוּת הַמְּהוּמָה לְאַט לְאַט נִדְחַף בַּחֲשַׁאי לַגֶּדֶר וְלַשַּׁעַר, וְעָמַד שָׁם וְהִתְבּוֹדֵד הַרְבֵּה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיַּחְמֹל עָלָיו[יג], וְיִרְאֶה אֶת הַבִּזְיוֹנוֹת וְהַשְׁפָּכוּת דָּמִים שֶׁסּוֹבֵל כָּל הַדֶּרֶךְ,

יג. "זוֹ הַגִּישָׁה שֶׁלִּי – לְהִתְחַבֵּא בְּסֵתֶר צֵל כְּנָפָיו יִתְבָּרֵךְ וּלְדַבֵּר רַק עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ תָּמִיד" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק סג, יב־תתעז).

וְשֶׁנִּדּוּהוּ וְלֹא מְדַבְּרִים אִתּוֹ, שֶׁלְּפָחוֹת יִזְכֶּה לְהִכָּנֵס וְלוֹמַר שֵׁם אֶת הַ'תִּקּוּן הַכְּלָלִי' וְלִזְכּוֹת לַזְּכוּת הַנּוֹרָאָה הַזּוֹ שֶׁאֵין עֶרֶךְ אֵלֶיהָ. לְאַחַר שָׁעָה שְׁלֵמָה שֶׁל טְעָנוֹת וּמַעֲנוֹת, הַשּׁוֹטְרִים נָתְנוּ אִשּׁוּר כְּנִיסָה - וְהִנֵּה מוֹהַרָא"ש שֶׁעָמַד שָׁם צָמוּד לַגֶּדֶר וְהַשַּׁעַר - פּוֹתֵחַ אֶת הַדֶּלֶת וּמִשְׁתַּחֵל רִאשׁוֹן פְּנִימָה אֶל הַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ[יד].

וְהַלֵּב מַרְגִּישׁ אֶת גֹּדֶל הַזְּכוּת, עַד כַּמָּה כָּסְפוּ וְהִתְרַגְּשׁוּ מָתַי יַגִּיעַ הַזְּמַן וְהָרֶגַע שֶׁיַּעַמְדוּ פָּנִים אֶל פָּנִים בִּמְקוֹם קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים הַזֶּה, וְהִנֵּה מוֹהַרָא"ש נִמְשָׁךְ אֶל שָׁרְשׁוֹ - אֶל רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁכָּל־כָּךְ נִכְלָל בּוֹ, אַיֵּה סוֹפֵר אַיֵּה שׁוֹקֵל לְתָאֵר אֶת הָרְגָעִים הַקְּדוֹשִׁים הַלָּלוּ שֶׁל הַנְּסִיעָה הָרִאשׁוֹנָה אֶל הָרַבִּי...

יד. וְהִנֵּה בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל (חֵלֶק לֹא, מִכְתָּב ד־תתקסג), כָּתַב מוֹהַרָא"ש אֶת כָּל זֶה בְּקִצּוּר, וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: כְּשֶׁנָּסַעְתִּי בַּפַּעַם הַשְּׁנִיָּה לְצִיּוּן רַבֵּנוּ, כְּבָר הֶחֱרִימוּ אוֹתִי, וְהָיֵינוּ אָז שְׁלוֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ, וְכָל הַדֶּרֶךְ תִּכְנְנוּ תָּכְנִיּוֹת וְכוּ', יַעַן שֶׁמְּקוֹם רַבֵּנוּ הוּא רַק ד' אַמּוֹת, וְאֵין יְכוֹלִים לַעֲמֹד שָׁם שְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ וְכוּ', בְּכֵן עָשׂוּ גּוֹרָלוֹת מִי יִהְיוּ הָרִאשׁוֹנִים לַעֲמֹד וּמִי הַשְּׁנִיִּים וְכוּ', וְהָיוּ מְרִיבוֹת, זֶה אָמַר בְּכֹה וְזֶה אָמַר בְּכֹה וְכוּ', סְגֻלּוֹת שֶׁל כֶּסֶף, וְאוֹתִי בִּכְלָל לֹא גָּרְסוּ וְכוּ', אֲנִי יָשַׁבְתִּי וְלָמַדְתִּי שָׁם, הִתְבּוֹדַדְתִּי וְשָׂחַקְתִּי לְעַצְמִי: "תִּרְאוּ לְהֵיכָן אָנוּ נוֹסְעִים, לִפְנֵי מִי אָנוּ בָּאִים, לִפְנֵי קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, ד' אַמּוֹת קְדוֹשִׁים, שֶׁכָּל הַבְּרִיאָה עוֹמֶדֶת רַק בִּזְכוּת הַמָּקוֹם הַנּוֹרָא הַזֶּה וְכוּ'. וְרָבִים וּמִתְקוֹטְטִים, כְּשֶׁבְּקֹשִׁי נָתְנוּ לָנוּ רְשׁוּת לָבוֹא"... וְהִנֵּה כְּבָר הִגַּעְנוּ לְאוּמָן, נְסִיעָה מְפָרֶכֶת אָז בַּיָּמִים הָהֵם, וְהָיוּ לָנוּ פְּחָדִים וַחֲשָׁשׁוֹת גְּדוֹלִים. בְּקֹשִׁי אִשְּׁרוּ לָנוּ אוֹטוֹבּוּס, צָבָא, מִשְׁטָרָה... וְהִנֵּה הִגַּעְנוּ לַצִּיּוּן, וְאֵין מַתִּירִים לְהִיכָּנֵס, מַתְחִילִים לְהִתְקוֹטֵט עִמָּהֶם, בְּטוֹב, בְּכַעַס, בְּרוֹגֶז וְכוּ', מְנַסִּים לְשַׁחֵד בְּכֶסֶף וְכוּ', וַאֲנִי רוֹאֶה כָּל זֹאת, וּבֵין כָּךְ מִתְפַּלֵּל לַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּכְשֶׁכֻּלָּם שְׁרוּיִים בְּעַצְבוּת וּבְמְרִירוּת, וְעוֹסְקִים עִם הַמִּשְׁטָרָה וְכוּ'. אֲנִי אֵט אֵט זוֹחֵל אֶל הַקִּיר, וּמֵהַקִּיר עוֹד פְּסִיעָה וְעוֹד פְּסִיעָה, עַד שֶׁהִגַּעְתִּי לַדֶּלֶת, וּמְבַקֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: "פְּתַח לִי שַׁעַר בְּעֵת נְעִילַת שַׁעַר, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הִגַּעְתִּי עַד כָּאן, תֵּן לִי לְהִיכָּנֵס לֶחָצֵר", וְהִנֵּה אֵינִי יוֹדֵעַ מַה הָיָה, לְפֶתַע אֲנִי שׁוֹמֵעַ קוֹל הַשּׁוֹטֵר: לְכוּ, לְכוּ", וַאֲנִי הָיִיתִי הָרִאשׁוֹן, הִגַּעְתִּי לְצִיּוּן רַבֵּנוּ וְהִשְׁתַּטַּחְתִּי שָׁם, וְלֹא יָכְלוּ לְהָרִימֵנִי, אָז נוֹכַחְתִּי מַה זֶּה שֶׁבְּנֵי אָדָם מִתַּכְנְנִים מִתְכְּנְנִים וְכוּ', וְחוֹשְׁבִים כָּךְ וְכָךְ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵפֵר עֲצָתָם וְכוּ', אָדָם צָרִיךְ רַק לַחֲשֹׁב מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ וַאֲזַי יַצְלִיחַ, כָּל הַתָּכְנִיּוֹת הַלָּלוּ הֵן שְׁטִיּוֹת וְדִמְיוֹנוֹת גְּדוֹלִים - מִי בָּרֹאשׁ וְכוּ', כָּל אֶחָד רוֹצֶה לִהְיוֹת רִאשׁוֹן, וּבֵין כָּךְ הִצְפּוֹר בּוֹרַחַת, כָּךְ סִפֵּר לָנוּ רַבֵּנוּ; עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ שָׁם. וְהִנֵּה מַה שֶּׁכָּתַב שָׁם "בַּפַּעַם הַשְּׁנִיָּה", הוּא לִכְאוֹרָה אַחֶרֶת מִמַּה שֶּׁאִיתָא בְּ'רִגְעֵי מוֹהַרָא"ש', שֶׁכָּל הַתֵּאוּר הַזֶּה מַתְאִים עִם מַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם אוֹדוֹת הַנְּסִיעָה הָרִאשׁוֹנָה, וְכַמְבֹאָר בִּפְנִים. וְנָקְטָנוּ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה בַּסֵּפֶר הַנַּ"ל, וְיֵשׁ לְיַשֵּׁב, (אִם לֹא נֹאמַר שֶׁזּוֹ טָעוּת דְּפוּס), שֶׁהַנְּסִיעָה הַזֹּאת, הָיְתָה נִקְרֵאת בְּפֶה אֲנַ"ש הַ"פַּעַם הַשְּׁנִיָּה", כִּי בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, לֹא רָצוּ לְקַחַת אוֹתוֹ, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, וְהִיא אָכֵן הַפַּעַם הַשְּׁנִיָּה, אֲבָל הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁלּוֹ, וְדוֹק; אוֹ שֶׁבִּשְׁתֵּי הַנְּסִיעוֹת אֵרַע אוֹתוֹ דָּבָר, שֶׁחָשְׁבוּ מִי בָּרֹאשׁ וְכוּ', וְהַבּוֹחֵר יִבְחַר.

שע.

שָׁלֹשׁ וָחֲצִי שָׁעוֹת שֶׁל הִשְׁתַּפְּכוּת הַנֶּפֶשׁ

וּבְכֵן, מוֹהֲרָא"ש רָץ בְּהִתְלַהֲבוּת עֲצוּמָה עַד צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל, וְנֶעֱמַד שָׁם בַּפִּנָּה, וְהִתְחִיל לוֹמַר אֶת הָעַשָּׂרָה מִזְמוֹרֵי תְּהִלִּים בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה מְאֹד[טו], וְכֵן הִתְבּוֹדֵד אָז עַל כָּל הַתּוֹרוֹת לְפִי סֵדֶר הַ"לִּקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן", וְשָׁהוּ שָׁם בְּמֶשֶׁךְ שָׁלֹשׁ וָחֲצִי שָׁעוֹת, שֶׁכָּל אֶחָד עָשָׂה אֶת שֶׁלּוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ וּבִתְפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת.

שעא.

צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל - מוּעָט הַמַּחֲזִיק אֶת הַמֶּרְבֶּה

כַּמּוּבָן, שֶׁכֻּלָּם שָׁכְחוּ מֵהַגּוֹרָל וְהָרְשִׁימָה, כִּי מֵרֹב פַּחַד שֶׁלֹּא יִגָּרְשׁוּ אוֹתָם - כָּל אֶחָד שָׁכַח מֵהַשֵּׁנִי, וְרָאוּ פֶּלֶא עַל גַּבֵּי פֶּלֶא שֶׁהָאַרְבַּע־אַמּוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל הוּא 'מוּעָט הַמַּחֲזִיק אֶת הַמֶּרְבֶּה', שֶׁהָיָה מָקוֹם לְכֻלָּם, וְלֹא הָיוּ צְרִיכִים לִדְחֹק אֶחָד אֶת הַשֵּׁנִי. כִּי כַּאֲשֶׁר אֵין אֶחָד חוֹשֵׁב מִזּוּלָתוֹ, רַק מֵעַצְמוֹ - יֵשׁ מָקוֹם לְכֻלָּם, וְאָז רָאָה שֶׁאֵצֶל רַבֵּנוּ זַ"ל אֵין שׁוּם מְיֻחָסִים, וְכָל אֵלּוּ שֶׁחָשְׁבוּ מִי בָּרֹאשׁ, נִשְׁאֲרוּ בְּבִזָּיוֹן גָּדוֹל, כִּי כֻּלָּם עָמְדוּ יַחַד בָּאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהָיָה מָקוֹם לְכֻלָּם.

וּמוֹהֲרָא"ש עָמַד עַל מָקוֹם אֶחָד, בְּעַקְשָׁנוּת דִּקְדֻשָּׁה שָׁלֹשׁ

טו. וְיֵשׁ לְהָעִיר, שֶׁעֲדַיִן הָיָה חָסֵר לוֹ בַּהִתְעוֹרְרוּת לְפִי בְּחִינַת דַּרְגָּתוֹ, מֵחֲמַת כָּל הַבִּלְבּוּלִים שֶׁבַּדֶּרֶךְ, וְהֵן אֱמֶת שֶׁמִּצַּד עַצְמוֹ בְּוַדַּאי שָׂמַח וְהִתְלַהֵב בַּאֲמִירָתוֹ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה אֶת הַתִּקּוּן הַכְּלָלִי בְּצִיּוּן רַבֵּנוּ, וּכְכָל הַמְּפֹרָט בִּפְנִים, אֲבָל רְאֵה מַה שֶׁכָּתַב, בְּמִכְתָּב (אֲשֶׁר בִּנְחַל, חֵלֶק ו', מִכְתָּב תרעה): אָמַרְתִּי לְסַפֵּר לְךָ, בִּשְׁנַת תשכ"ו, שֶׁזָּכִיתִי לִהְיוֹת אָז בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה עַל צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּאוּמַן. הִנֵּה בַּשָּׁנָה הַהִיא עָבְרוּ עָלַי צָרוֹת רַבּוֹת מִבַּיִת וּמִחוּץ, מְנִיעוֹת וְקִטְרוּגִים הַרְבֵּה מְאֹד מְאֹד. בִּפְרָט, בְּעֵסֶק הַהַדְפָּסָה, שֶׁהִדְפַּסְתִּי אָז בְּמֶשֶׁךְ שָׁנָה וְחֲצִי שְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה אֶלֶף סְפָרִים מִסִּפְרֵי רַבֵּנוּ. הָיִיתִי מְסֻבָּב עִם חוֹבוֹת לָאֲלָפִים וְכוּ' אָז הָיִיתִי שָׁבוּר וּמְשֻׁבָּר מְאֹד מְאֹד, וּכְשֶׁבָּאתִי לַצִּיּוּן שֶׁל רַבֵּנוּ, לֹא הִרְגַּשְׁתִּי שׁוּם הִתְעוֹרְרוּת כְּלָל, וְהָיִיתִי בְּצַעַר גָּדוֹל גַּם עַל זֶה, וְתָלִיתִי כָּל אֵי הַהַרְגָּשָׁה מִסִּבַּת טִרְדוֹתַי וּבִלְבּוּלִים שֶׁעָבְרוּ עָלַי. תֵּכֶף וּמִיָּד כְּשֶׁחָזַרְתִּי מִצִּיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ, הִתְעוֹרְרָה בִּי שִׂמְחָה עֲצוּמָה מְאֹד מְאֹד, וּבְעִקָּר הַכֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד מְאֹד לַחֲזֹר אֶל הַצִּיּוּן, וְנִמְשָׁךְ לִבִּי לַחֲזֹר, וְהָיָה כְּמוֹ מַגְנֵט, וּבְכָל יוֹם וָיוֹם וּבְכָל לַיְלָה וָלַיְלָה הָיוּ לִי כְּסוּפִים נוֹרָאִים לַחֲזֹר אֶל צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ, וְכִמְעַט שֶׁלֹּא הִסְחְתִּי דַּעְתִּי מִזֶּה. עַד שֶׁזָּכִיתִי בִּשְׁנַת תשכ"ט לִהְיוֹת פַּעַם שְׁנִיָּה.

וְחֵצִי שָׁעוֹת תַּחַת שֶׁמֶשׁ בּוֹעֶרֶת, וְלֹא עִנְיֵן אוֹתוֹ שׁוּם דָּבָר בָּעוֹלָם [אַף שֶׁהֵם כְּבָר גָּמְרוּ הַ׳תִּקּוּן הַכְּלָלִי׳ וְהַתְּפִלּוֹת וְהַהִתְבּוֹדְדוּת, וְיָשְׁבוּ לֶאֱכֹל שָׁם, וְדִבְּרוּ מַה שֶׁדִּבְּרוּ וְכוּ׳ וְכוּ׳, אוֹתוֹ לֹא עִנְיֵן שׁוּם דָּבָר, רַק לְהִתְבּוֹדֵד עַל כָּל הַ׳לִּקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן׳ מַה שֶׁזָּכַר בְּעַל־פֶּה].

שעב.

לֹא יָדַע, לֹא שָׁמַע, לֹא רָאָה, לֹא הִרְגִּישׁ

בֵּינְתַּיִם שָׁבוּ הַשּׁוֹטְרִים, וְגֵרְשׁוּ אֶת כֻּלָּם חֲזָרָה לָאוֹטוֹבּוּס, וּמוֹהֲרָא״ש שֶׁעָמַד בְּעֵינַיִם עֲצוּמוֹת, לֹא שָׂם לֵב בִּכְלָל לְמַה שֶׁקּוֹרֶה סְבִיבוֹ, וְהִמְשִׁיךְ לְהִתְבּוֹדֵד, וְלֹא הִרְגִּישׁ בְּבוֹא הַשּׁוֹטְרִים, וְשֶׁכְּבָר צִוּוּ לַעֲלוֹת לָאוֹטוֹבּוּס, וּכְשֶׁכֻּלָּם הִתְיַשְּׁבוּ בִּפְנִים וְסָפְרוּ אֶת בְּנֵי הַקְּבוּצָה, וְהִנֵּה חָסֵר אֶחָד, וּמֵרֹב בִּלְבּוּל וּמְהוּמָה - שָׁכְחוּ לְגַמְרֵי שֶׁמּוֹהֲרָא״ש עוֹמֵד אֵצֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ״ל עִם עֵינַיִם עֲצוּמוֹת, שֶׁלֹּא יָדַע, וְלֹא שָׁמַע, וְלֹא רָאָה, וְלֹא הִרְגִּישׁ, מַה שֶׁקּוֹרֶה סְבִיבוֹ, עַד שֶׁקָּלְטוּ שֶׁהוּא הֶחָסֵר, וּבָאוּ לְחַפְּשׂוֹ, וּבַהַתְחָלָה צָעֲקוּ לוֹ מִמֶּרְחָק שֶׁיָּבוֹא, אַךְ הוּא לֹא שָׂם לֵב אֲלֵיהֶם, עַד שֶׁנִּגְּשׁוּ אֵלָיו שׁוֹטְרִים וְנִעֲרוּ אוֹתוֹ, וְאָז פָּקַח עֵינָיו וְהֶחֱוָה בְּעֶשֶׁר אֶצְבְּעוֹתָיו, כְּאוֹמֵר: שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ עוֹד עֶשֶׂר דַּקּוֹת לְהִשָּׁאֵר עַל הַצִּיּוּן, וְהִסְכִּימוּ.

וּבֵינְתַּיִם שָׁמְרוּ עַל הָאוֹטוֹבּוּס, שֶׁלֹּא יָהִין אַף אֶחָד לָרֶדֶת, וְכָל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ יָשְׁבוּ וְשָׁרוּ בְּתוֹכוֹ, כִּי הָיוּ בְּשִׂמְחָה רַבָּה שֶׁזָּכוּ לִהְיוֹת אֵצֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ״ל זְמַן כֹּה רַב, אֲבָל לֹא יָכְלוּ לָרֶדֶת שׁוּב, כִּי לֹא נָתְנוּ לָהֶם.

וּבֵינְתַּיִם נִשְׁאַר מוֹהֲרָא״ש בַּצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ עוֹד חֲצִי־שָׁעָה, כִּי מֵהָעֶשֶׂר דַּקּוֹת שֶׁהִסְכִּימוּ, נַעֲשָׂה חֲצִי־שָׁעָה, עַד שֶׁבָּאוּ בְּכֹחַ לְנַתְּקוֹ מִשָּׁם, וּמוֹהֲרָא״ש הִצְלִיחַ עוֹד פַּעֲמַיִם לְהִתְחַמֵּק מִידֵיהֶם וְלַחֲזוֹר לְצִיּוּן רַבֵּנוּ זַ״ל, וְהָיָה שָׁם עוֹד רֶבַע שָׁעָה, עַד שֶׁעָלָה לָאוֹטוֹבּוּס,

וְאָז רָאוּ שׂוֹנְאָיו, שֶׁלֹּא רַק שֶׁלֹּא הָיָה הָאַחֲרוֹן לְהִכָּנֵס אֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ״ל, אֶלָּא לְאַף אֶחָד לֹא נָתְנוּ רְשׁוּת לְהִכָּנֵס, וּכְשֶׁנָּתְנוּ רְשׁוּת, הוּא הָיָה הָרִאשׁוֹן, וְלָצֵאת - הָיָה הָאַחֲרוֹן, וְהָיָה כִּמְעַט שָׁעָה יוֹתֵר מִכֻּלָּם, וְלָכֵן בַּדֶּרֶךְ חֲזוֹר הִתְחִילוּ כְּבָר הַרְבֵּה לְדַבֵּר עִמּוֹ, כִּי מְאֹד הִתְפַּעֲלוּ מִגֹּדֶל הָעַקְשָׁנוּת שֶׁהָיְתָה לוֹ עַל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁלֹּא הָיָה אִכְפַּת לוֹ מֵאַף אֶחָד בָּעוֹלָם, וְלֹא שָׂם לֵב אֶל הַסּוֹבֵב אוֹתוֹ.

שעג.

דִּין וּדְבָרִים הַמַּהוּתִי שֶׁבֵּין מוֹהֲרָא״ש לְאַנ״ש

וּמִשָּׁם נָסְעוּ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְאָז בְּאוֹתָהּ הָעֵת הִתְעוֹרְרָה מַחֲלֹקֶת בְּעִנְיַן מָעוֹת שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לִשְׁלֹחַ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וּמוֹהֲרָא״ש מָסַר נַפְשׁוֹ בְּעִנְיַן עֵסֶק הַהַדְפָּסָה וְהַהַפָּצָה שֶׁל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, כִּי יָדַע וְהִכִּיר הֵיטֵב שֶׁכָּל הִשְׁאָרוּתוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל תְּלוּיָה אַךְ וְרַק בְּהַדְפָּסַת סִפְרָיו הַקְּדוֹשִׁים, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַב מִטְשֶׁהְרִין[טז] בְּ׳פַּרְפְּרָאוֹת־לַחָכְמָה׳, וְאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם לֹא הִכִּירוּ כָּל־כָּךְ בְּגֹדֶל הָעִנְיָן וְעָסְקוּ בִּדְבָרִים אֲחֵרִים, כְּמוֹ הֲקָמַת הַבִּנְיָן וְכוּ׳ וְכוּ׳, וְהֵם סָבְרוּ שֶׁעִקַּר הַמָּעוֹת צָרִיךְ לֵילֵךְ בִּשְׁבִיל זֶה, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ הִתְעוֹרְרָה הַמַּחֲלֹקֶת.

טז. הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ ר׳ נַחְמָן גּוֹלְדְשְׁטֵיין הָרַב מִטְשֶׁהְרִין זי״ע, נוֹלַד בִּשְׁנַת תקפ״ה לְאָבִיו ר׳ צְבִי אַרְיֵה, בְּנוֹ שֶׁל ר׳ אַהֲרֹן רַבָּה שֶׁל הָעִיר בְּרֶסְלֶב, תַּלְמִיד רַבֵּנוּ זַ״ל, הִתְפָּרְסֵם בִּצְעִירוּתוֹ לְגָאוֹן מֻפְלָג בְּעִיּוּן הַתּוֹרָה, וְנִהְיָה רַב וְאָב״ד שֶׁל הָעִיר טְשֶׁהְרִין בְּגִיל עֶשְׂרִים בְּעֶרֶךְ. בְּיַלְדוּתוֹ הִתְקָרֵב לְמוֹהֲרַנ״תְּ זַ״ל, עַל יְדֵי שֶׁשְּׁלָחוֹ אָבִיו לִלְמֹד אֶצְלוֹ תּוֹרָה. הָיָה מֻחֲבִיבֵי תַּלְמִידֵי מוֹהֲרַנ״תְּ, שֶׁאַף כִּבְדוֹ מְאֹד לַמְּרוֹת גִּילוֹ הַצָּעִיר, וְהִתְבַּטֵּא כִּי מַה שֶּׁרַבֵּנוּ זַ״ל הִשְׁתַּמֵּשׁ בִּזְכוּת אָבוֹת בִּשְׁבִיל לְקָרֵב אֶת סָבוֹ ר׳ אַהֲרֹן, הָיָה עִקַּר כַּוָּנָתוֹ לְנֶכְדוֹ ר׳ נַחְמָן זֶה. הוּא קִבֵּל מִמּוֹהֲרַנ״תְּ זַ״ל אֶת הַ״תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה״ שֶׁל חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב, שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא הוּעֲלוּ עַל הַכְּתָב, וְהָיָה לִדְמוּת מַפְתֵּחַ בְּכָל מַה שֶּׁקָּשׁוּר לַמָּסֹרֶת מֵרַבֵּנוּ. בְּסִפְרוֹ שֶׁהוּא הַפֵּרוּשׁ הָרִאשׁוֹן עַל לִקּוּטֵי מוֹהֲר״ן, מֵבִיא אֶת עִנְיַן כָּל תּוֹרָה וְסִימָן שֶׁבַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ, כְּפִי שֶׁקִּבֵּל מִמּוֹהֲרַנ״תְּ מִפִּיו וּמִפִּי כְּתָבוֹ, שֶׁהָיָה אָז הַחֲיֵי־מוֹהַר״ן בִּכְתַב־יָד, הִשְׁאִיר אַחֲרָיו כַּמָּה סְפָרִים חֲשׁוּבִים וְנִכְבָּדִים עַל פִּי דַּעַת רַבֵּנוּ זַ״ל - פַּרְפְּרָאוֹת לַחָכְמָה, רִמְזֵי הַמַּעֲשִׂיּוֹת, לִקּוּטֵי עֵצוֹת הַמְשֻׁלָּשׁ, יִקְרָא דְשַׁבַּתָּא, יֶרַח הָאֵיתָנִים, נַחַת הַשֻּׁלְחָן, לִקּוּטֵי תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים, דֶּרֶךְ חֲסִידִים, לְשׁוֹן חֲסִידִים. וְעָשָׂה מַרְאֵי מְקוֹמוֹת עַל סֵפֶר הַמִּדּוֹת, וְכֵן מַהֲדוּרָא בַּתְרָא שֶׁל לִקּוּטֵי עֵצוֹת וְכוּ׳. וְנִסְתַּלֵּק בְּי״ג אָדָר תרנ״ד.

שעד.

הָעֲנִיּוּת בִּתְקוּפַת הַנְּסִיעָה וְהַמּוֹפֵת שֶׁזָּכָה לוֹ

וְסִפֵּר מוֹהַרָא"ש[יז]: כְּשֶׁזָּכִיתִי לִהְיוֹת בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה אֵצֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל בִּשְׁנַת תשכ"ו, וְהָיְתָה אָז מְסִירוּת נֶפֶשׁ גְּדוֹלָה לָבֹא אֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל, כִּי לֹא נָתְנוּ רְשׁוּת לָבוֹא, אֶלָּא עַד הָעִיר קִיֵּב, וְשָׁם הָיוּ צְרִיכִים לְבַקֵּשׁ רִשָּׁיוֹן לְהַגִּיעַ אֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהָיוּ צְרִיכִים לְשַׁלֵּם הַרְבֵּה כֶּסֶף, וְאֶת גֹּדֶל הָעֲנִיּוּת וְהַדַּחֲקוּת שֶׁהָיְתָה לִי בַּיָּמִים הַהֵם, זֶה אֵין לְתָאֵר וְאֵין לְשַׁעֵר כְּלָל, עִם כָּל זֹאת נִכְנַסְתִּי בְּחוֹבוֹת גְּדוֹלִים, וְלָוִיתִי סְכוּמִים אַדִּירִים כְּדֵי לִזְכּוֹת לְהַגִּיעַ אֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל.

וּמֵחֲמַת שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לְהַחֲלִיף מְטוֹסִים, אָז בֵּין מָטוֹס לְמָטוֹס נֶאֱבְדָה לִי הַמִּזְוָדָה, שֶׁהָיָה לִי שָׁם אֶת כָּל בִּגְדֵי הַשַּׁבָּת וְהַשִּׁטְרַימְל וְכוּ', וְהָיָה לִי צַעַר גָּדוֹל מִזֶּה, וְאָמַרְתִּי לְעַצְמִי, שֶׁתֵּכֶף וּמִיָּד כְּשֶׁאַגִּיעַ אֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל, אֲבַקֵּשׁ קֹדֶם כֹּל עַל הָאֲבֵדָה שֶׁאָבְדָה לִי, כִּי הָיְתָה לִי אָז דַּחֲקוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, וְלֹא הָיָה בִּיכָלְתִּי לִקְנוֹת בִּגְדֵי־שַׁבָּת חֲדָשִׁים, וּבִפְרָט שִׁטְרַימְל, וְזֶה בִּלְבֵּל אוֹתִי מְאֹד.

וְהִנֵּה אַחַר יְגִיעוֹת וּטְרָחוֹת וְעָגְמַת נֶפֶשׁ וּפְחָדִים גְּדוֹלִים, הִגַּעְתִּי אֵצֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל, וְאֵיךְ שֶׁרַק רָצִיתִי לְהַזְכִּיר קֹדֶם אֶת הָאֲבֵדָה, וְהִנֵּה כְּמוֹ קוֹל יוֹצֵא מֵהַצִּיּוּן אֲנִי שׁוֹמֵעַ אֶת הַפָּסוּק (שְׁמוּאֵל־א ט, כ): "וְלָאֲתֹנוֹת הָאֹבְדוֹת לְךָ הַיּוֹם שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים אַל תָּשֶׂם אֶת לִבְּךָ לָהֶם כִּי נִמְצָאוּ", וְחָזַר עַל עַצְמוֹ כַּמָּה פְּעָמִים "כִּי נִמְצָאוּ", "כִּי נִמְצָאוּ", "כִּי נִמְצָאוּ"[יח]. וּמֵרֹב הִתְרַגְּשׁוּת שָׁכַחְתִּי

יז. סֵפֶר 'שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים' בַּמַּהֲדוּרָה רִאשׁוֹנָה (שֶׁיָּצָא לְאוֹר לִקְרַאת י"ז שְׁבָט תשע"ז), סִימָן ד'. אַךְ בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל (חֵלֶק ו', מִכְתָּב תרעה), מוּבָא, שֶׁזֶּה הָיָה בַּנְּסִיעָה הַשְּׁנִיָּה בִּשְׁנַת תשכ"ט, הַמְּסַפֵּר אוֹדוֹתֶיהָ לְהַלָּן בִּמְקוֹמוֹ.

יח. וְהַדָּבָר הַזֶּה הוּא פֶּלֶא גָּדוֹל, כִּי לֹא לָמַדְתִּי אֶת הַפָּסוּק הַזֶּה זֶה כַּמָּה שָׁנִים, וּבִפְנִים הַפָּסוּק כָּתוּב: "גַּם שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים", וַאֲנִי לֹא שָׁמַעְתִּי רַק זֹאת: "הָאֹבְדוֹת לְךָ הַיּוֹם... אַל תָּשֶׂם אֶת לִבְּךָ לָהֶם כִּי נִמְצָאוּ" כַּנַ"ל (אֲשֶׁר בַּנַּחַל, שָׁם).

כְּבָר מֵהַכֹּל, וְהִתְחַלְתִּי לִבְכּוֹת בִּבְכִיּוֹת עֲצוּמוֹת, וְנִזְכַּרְתִּי בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קפח), שֶׁצָּרִיךְ לִנְסֹעַ אֶל הַצַּדִּיק לַחֲזֹר עַל אֲבֵדָתוֹ, כִּי הָאֲבֵדוֹת שֶׁל הָאָדָם נִמְצָאוֹת אֵצֶל הַצַּדִּיק. וְלָכֵן צְרִיכִים לִנְסֹעַ אֶל הַצַּדִּיק לְחַפֵּשׂ אַחַר אֲבֵדָתוֹ, וְהִתְחַלְתִּי לְהִתְבַּיֵּשׁ מְאֹד, אֵיךְ שֶׁאֲנִי בָּא לְפֹה אַחַר יְגִיעוֹת וּטְרָחוֹת וַעֲנִיּוּת וְדַחֲקוּת, וּמְבַקֵּשׁ עַל אֲבֵדָה גַּשְׁמִית, יוֹתֵר טוֹב לְבַקֵּשׁ עַל אֲבֵדוֹת רוּחָנִיּוֹת, וְכָךְ בִּלִּיתִי שָׁם כַּמָּה שָׁעוֹת, וּבִקַּשְׁתִּי רַק עַל רוּחָנִיּוּת, כִּי שָׁכַחְתִּי לְגַמְרֵי אֵיפֹה אֲנִי נִמְצָא בְּזֶה הָעוֹלָם[יט].

[אַחַר כַּמָּה חֳדָשִׁים, הֵבִיאוּ לִי חֲזָרָה הַבַּיְתָה אֶת הַמִּזְוָדָה שֶׁלִּי בִּשְׁלֵמוּת. וְהָיָה זֶה פֶּלֶא, כִּי מִזְּמַן הִתְיָאַשְׁתִּי מֵהָאֲבֵדָה, וְלָוִיתִי שִׁטְרֵימֶל מִמִּישֶׁהוּ, כִּי לֹא הָיָה לִי כֶּסֶף לִקְנוֹת חָדָשׁ][כ].

שעה.

לֹא רָאִיתִי שׁוּם דָּבָר רַק אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש: "וּכְשֶׁבָּאתִי לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הֵאִיר לִי מְאֹד, עַד שֶׁלֹּא רָאִיתִי שׁוּם דָּבָר רַק אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּכְשֶׁרָאִיתִי אֲנָשִׁים מְדַבְּרִים בֵּינֵיהֶם דְּבָרִים שֶׁל מַה בְּכָךְ, אוֹ רָאִיתִי אֲנָשִׁים הוֹלְכִים עִם סַלִּים שֶׁעָשׂוּ קְנִיּוֹת וְכַדּוֹמֶה, וְעוֹסְקִים בִּמְלָאכָה גַּשְׁמִית, הָיְתָה פְּלִיאָה בְּעֵינַי מְאֹד מְאֹד, אֵיךְ הֵם לֹא רוֹאִים אֵיךְ שֶׁהַכֹּל זֶה אֱלוּקוּת וֶאֱלוּקוּת זֶה הַכֹּל, וְהָיְתָה פְּלִיאָה

יט. וּבִלְשׁוֹן אֲשֶׁר־בַּנַּחַל (שָׁם): 'תֵּכֶף וּמִיָּד הִתְחַלְתִּי לוֹמַר הָעֲשָׂרָה מִזְמוֹרִים, וְגָמַרְתִּי עִם הַתְּפִלָּה שֶׁאַחֲרֶיהָ, וְאָז כְּשֶׁהִתְחַלְתִּי לְהִתְבּוֹדֵד. רָצִיתִי לְבַקֵּשׁ עַל הָאֲבֵדָה שֶׁלִּי, וְתֵכֶף וּמִיָּד נִזְכַּרְתִּי בִּדְבָרָיו שֶׁל רַבֵּנוּ (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן קפח) שֶׁכָּל הָאֲבֵדוֹת הֵן אֵצֶל הַצַּדִּיק, הַיְנוּ מַה שֶׁמְּאַבֵּד קְדֻשָּׁתוֹ עַל יְדֵי תַּאֲווֹתָיו וּמִדּוֹתָיו הָרָעוֹת (עַיֵּן שָׁם, חֵלֶק ב', סִימָן פח), וְצָרִיךְ לָבוֹא אֶל הַצַּדִּיק וּלְבַקֵּשׁ אֲבֵדָתוֹ, וְהִתְעוֹרַרְתִּי מְאֹד מְאֹד בִּבְכִיָּה רַבָּה וּבְבוּשָׁה גְּדוֹלָה. אֵיךְ אֲנִי בָּא לְכָאן וּלְבַקֵּשׁ עַל אֲבֵדָה גַּשְׁמִית, יוֹתֵר טוֹב לְבַקֵּשׁ עַל אֲבֵדוֹתַי הָרוּחָנִיּוֹת וְכוּ', וְהָיְתָה לִי הִתְעוֹרְרוּת גְּדוֹלָה, וְהִתְבּוֹדַדְתִּי אָז בְּמֶשֶׁךְ שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת רְצוּפוֹת עַד שֶׁיָּבֵשׁ גְּרוֹנִי. כִּי עָמַדְתִּי תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ הַבּוֹעֶרֶת. וְלוּלֵא שֶׁאֶחָד הֵבִיא לִי מַיִם לִשְׁתּוֹת, הָיִיתִי מִתְעַלֵּף אָז' וְכוּ'.

כ. "וְאַחֲרֵי חֳדָשִׁים קִבַּלְתִּי מִכְתַּב מִשֶּׁדֶה הַתְּעוּפָה, כִּי נִמְצְאוּ כָּל חֲפָצַי, אַף שֶׁכָּל הַזְּמַן זָרְזוּ אוֹתִי, לִקְנוֹת שִׁטְרֵיימֶל חָדָשׁ. כִּי אָמְרוּ לִי שֶׁאָבֵד לְגַמְרֵי, אַךְ אֲנִי הִתְחַזַּקְתִּי בִּבְטָחוֹן חָזָק מֵהַפָּסוּק הַנַּ"ל, וּבֶאֱמֶת כָּל הָעִנְיָן הוּא פֶּלֶא גָּדוֹל" (שָׁם).

גְּדוֹלָה בְּעֵינַי עַל זֶה, עַד שֶׁהִתְחַלְתִּי לְקַטְרֵג - אֵיךְ יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁאֲנָשִׁים עוֹזְבִים אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְעוֹסְקִים בְּהַבְלֵי עוֹלָם הַזֶּה, כַּאֲשֶׁר נוֹכַחְתִּי שֶׁאֲנִי מְקַטְרֵג עַל אֲנָשִׁים, הִתְחַלְתִּי לְבַקֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיָּסִיר מִמֶּנִּי אֶת הַהֶאָרָה הַזֹּאת, שֶׁלֹּא אֶרְאֶה יוֹתֵר כְּלוּם, כִּי מַה לִּי לְקַטְרֵג עַל בְּנֵי־אָדָם?! וְאַחַר הַרְבֵּה תְּפִלּוֹת - חָלְפָה וְעָבְרָה מִמֶּנִּי הַהֶאָרָה הַזֹּאת לְגַמְרֵי".

שעו.

פְּגִישָׁה אֶקְרָאִית עִם ר' חַיִּים בִּנְיָמִין זַ"ל

וְסִפֵּר[כא]: בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה כְּשֶׁבָּאתִי לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הָיִיתִי בְּעִיר בְּנֵי־בְרַק, וּלְפֶתַע הִגִּיעַ נָגִדִי יְהוּדִי, וְנָתַן לִי שָׁלוֹם, וְהֵחֵל לְנַשְּׁקֵנִי וּלְחַבְּקֵנִי וְכוּ', וְאָמַר לִי: שְׁמִי ר' חַיִּים בִּנְיָמִין[כב], אַתֶּם מַדְפִּיסִים אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל?! אַתֶּם מְחַיִּים אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וְאֵיךְ לֹא אֶתְרַגֵּשׁ בִּרְאוֹתִי אֶתְכֶם?! הָיָה זֶה חָסִיד בְּרֶסְלֶב שֶׁהִגִּיעַ מֵרוּסְיָה, וְיָשַׁב שָׁם שָׁנִים עַל גַּבֵּי שָׁנִים בְּסִבִּיר, וְלֹא רָאָה נֶפֶשׁ יְהוּדִית, וְסִפְּרוּ עָלָיו, שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ בְּכָל יוֹם מִבֵּית־כְּנֶסֶת לְבֵית־כְּנֶסֶת וּמַשְׁלִים אֶת מִנְיָן הַקַּדִּישִׁים שֶׁהֶחְסִיר בְּמֶשֶׁךְ שָׁנִים, זֶהוּ יְהוּדִי עוֹבֵד ה' קָדוֹשׁ[כג].

כא. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק מח, מִכְתָּב תתיא.

כב. הָרַב הֶחָסִיד ר' חַיִּים בִּנְיָמִין בְּרוֹדִי זַ"ל, הָיָה בּוֹעֵר בְּאֵשׁ לֶהָבָה לְעִנְיָן רַבֵּנוּ זַ"ל, אָדוּק וּמְקֻשָּׁר כָּל יָמָיו לְדַעַת רַבֵּנוּ, עוֹד מֵימֵי שִׁבְתּוֹ בְּעִיר אוּמַן לִפְנֵי הַמַּלְחָמָה, חָמִיו שֶׁל הַמַּגִּיד רַבִּי יַעֲקֹב גַּלְינְסְקִי, נִפְטַר לֵיל שַׁבָּת כ"א כִּסְלֵו תשל"א.

כג. הַשְּׁוֵה לְמַה שֶׁמְּסַפֵּר אוֹדוֹתָיו בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'שִׂיחוֹת־מוֹהֲרָא"ש', חֵלֶק טז (אות אָמֵן) וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּשְׁמוֹ **הָרַב הֶחָסִיד ר' חַיִּים בִּנְיָמִין בְּרָאד** זַ"ל, וְהָיְתָה דַּרְכּוֹ לָרוּץ מִבֵּית־הַכְּנֶסֶת לְבֵית־הַכְּנֶסֶת כְּדֵי לַעֲנוֹת 'אָמֵן' בְּצִבּוּר, וְהָיְתָה דַּרְכּוֹ לִרְשֹׁם לְעַצְמוֹ בַּפִּנְקָס כַּמָּה אָמֵנִים זָכָה לַעֲנוֹת בְּכָל יוֹם, וּפַעַם שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ עַל זֶה, לָמָּה הוּא מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל עֲנִיַּת אָמֵן כָּל־כָּךְ? וְעָנָה: "הָיִיתִי אָסִיר שָׁנִים רַבּוֹת בְּסִבִּיר, וּבְכָל הַשָּׁנִים הָאֵלּוּ לֹא הָיִיתִי בְּצַוְתָּא עִם יְהוּדִים אֲחֵרִים, וְלֹא יָכֹלְתִּי לַעֲנוֹת אָמֵן עַל שׁוּם בְּרָכָה, נִמְצָא, שֶׁחֲסֵרוֹת לִי הַרְבֵּה שָׁנִים שֶׁל עֲנִיַּת אָמֵן, וַאֲנִי רוֹצֶה לְהַשְׁלִים אוֹתָן, וּמִחֲמַת זֶה אֲנִי רָץ מִבֵּית־הַכְּנֶסֶת לְבֵית־הַכְּנֶסֶת, וַאֲנִי מַחֲזִיק חֶשְׁבּוֹן כַּמָּה אָמֵנִים זָכִיתִי לַעֲנוֹת, כְּדֵי לְהַשְׁלִים אֶת מַה שֶׁהָיָה חָסֵר לִי בְּכָל הַשָּׁנִים הָאֵלּוּ"... עַד כְּדֵי כָּךְ הָיְתָה עֲנִיַּת 'אָמֵן' חֲשׁוּבָה בְּעֵינָיו, שֶׁרָצָה לְהַשְׁלִים כָּל 'אָמֵן' שֶׁהָיְתָה חֲסֵרָה לוֹ בְּכָל יְמֵי חַיָּיו.

שעז.

מוֹהֲרָא"ש מַגִּיעַ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא מְדַבְּרִים אִתּוֹ

וְאָז כְּשֶׁבָּאתִי בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ הַגָּדוֹל בְּמֵאָה־שְׁעָרִים, אַף אֶחָד לֹא נִגַּשׁ אֵלַי, וּפָחֲדוּ מְאֹד לָתֵת לִי שָׁלוֹם, כִּי הַמְּמֻנֶּה עַל הַנִּסִיעָה, הָיְתָה דַּרְכּוֹ לְחַלֵּק כֶּסֶף לְכָל אֶחָד, וְכַנִּרְאֶה שֶׁפָּחֲדוּ מְאֹד, אִם יִרְאֶה שֶׁנּוֹתְנִים לִי שָׁלוֹם - יַפְסִיק לָתֵת לָהֶם כֶּסֶף, וְהָיְתָה לִי חֲלִישׁוּת הַדַּעַת גְּדוֹלָה מִזֶּה, הֵיתָכֵן שֶׁאֲנָשִׁים שֶׁנִּקְרָאִים עַל שֵׁם רַבֵּנוּ זַ"ל, יִהְיוּ כָּל־כָּךְ מְשֻׁקָּעִים בְּכֶסֶף וּבַחֲנֻפָּה וְכוּ'? וְנִסְכַּם בְּדַעְתִּי אָז, שֶׁאֵין לִי עֵסֶק עִמָּהֶם כְּלָל, וְעָמַדְתִּי עַל מְקוֹמִי בְּפִנָּה מִזְּרָחִית צְפוֹנִית, וְהִתְחַלְּתִי לְהִתְבּוֹדֵד לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁלֹּא יְבַלְבְּלֵנִי שׁוּם דָּבָר.

שעח.

ר' לֵוִי יִצְחָק מֵפֵר אֶת הַ'חֵרֶם' הַשָּׁקֵט שֶׁל מוּגֵי הַלֵּב

וּפִתְאֹם בָּא אֵלַי בְּשִׂמְחָה רַבָּה מְאֹד הָרַב הֶחָסִיד ר' לֵוִי יִצְחָק בַּנְדֶר זַ"ל[כד], וְנָתַן לִי שָׁלוֹם עִם שְׁתֵּי הַיָּדַיִם, וְשָׁאַל אוֹתִי: "הַאִם

כד. הָרַב הֶחָסִיד ר' לֵוִי יִצְחָק בַּנְדֶר זַ"ל הָיָה שָׂרִיד לְדוֹר דֵּעָה שֶׁל חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב מֵהַדּוֹר הַקָּדֵם, מֵחֲבוּרַת קֹדֶשׁ שֶׁל עוֹבְדֵי הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ שֶׁהִתְאַסְּפוּ סְבִיב הַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ בְּאוּמַן. נוֹלַד בִּשְׁנַת תרנ"ו בַּעֲיָרָה הַפּוֹלָנִית גְּרוֹדְזִיסְק, בִּצְעִירוּתוֹ הִתְקָרֵב לַחֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב עַל־יְדֵי הָעִלּוּי הַחֲסִידִי ר' אִיצִיקֶל מֵאוֹטְוּוֹצְק, וּמֵאָז בָּעַר לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ. נָסַע בְּמִסְירוּת נֶפֶשׁ לְאוּמַן בְּעֶצֶם יְמֵי הַמִּלְחָמָה הָעוֹלָמִית הָרִאשׁוֹנָה, וְעָבַר שָׁנִים קָשׁוֹת בִּיּוֹתֵר תַּחַת הַשִּׁלְטוֹן הַקּוֹמוּנִיסְטִי, בִּגְלַל פְּעִילוּתוֹ בַּהֲפָצַת הַיַּהֲדוּת, וְאַף נִגְזַר דִּינוֹ לַמָּוֶת, רַחֲמָנָא לִיצְלָן. בַּלַּיְלָה הָאַחֲרוֹן טֶרֶם בִּצּוּעַ גְּזַר הַדִּין - נִצּוֹל בְּדֶרֶךְ נֵס. אֶת מְאֹרָעוֹת הַשּׁוֹאָה עָבַר בָּאֲרָצוֹת הַקּוֹמוּנִיסְטִיּוֹת. נָדַד לֶעָרִים וְלַאֲרָצוֹת שׁוֹנוֹת. לְאַחַר מִלְחֶמֶת הָעוֹלָם הַשֵּׁנִיָּה שָׁהָה תְּקוּפָה מְסֻיֶּמֶת בַּמַּחֲנוֹת הָעֲקוּרִים בְּגֶרְמַנְיָה. שָׁם שִׁמֵּשׁ כְּדַיָּן וּמוֹרֶה הוֹרָאָה לְאַלְפֵי הַפְּלִיטִים שֶׁהִתְקַבְּצוּ לְשָׁם. בְּכָל אַרְצוֹת נְדוּדָיו סָחַף הַמּוֹנִים מִיִּשְׂרָאֵל וְהִצִּית אֶת הַנִּיצוֹץ הַיְּהוּדִי בְּקִרְבָּם. בִּשְׁנַת תש"ט הִגִּיעַ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְהֵאִיר אֶת אוֹר רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ, וְאָז מָצָב חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב הָיָה בְּהִתְפּוֹרְרוּת. הֵקִים אֶת בֵּית הַמִּדְרָשׁ הַגָּדוֹל בִּירוּשָׁלַיִם, וְהַכֹּל הִתְחַמְּמוּ לְאוֹרוֹ בְּמֶשֶׁךְ אַרְבָּעִים שָׁנוֹתָיו הָאַחֲרוֹנוֹת. סְבִיבוֹ הִתְקַבְּצוּ עֲשָׂרוֹת וּמֵאוֹת בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים שֶׁצָּמְאָה נַפְשָׁם לִשְׁמֹעַ מִמֶּנּוּ אֶת דְּבַר ה'. הִרְבָּה בַּאֲמִירַת שִׁעוּרִים שֶׁנֶּאֱמְרוּ בְּחֵן שֶׁל אֱמֶת שׁוֹבֶה לְבָבוֹת, בִּמְיֻחָד הִתְחַבֵּב שִׁעוּרוֹ הַנִּלְבָּב בִּימֵי חֲמִישֵׁי בְּבֵיתוֹ אֲשֶׁר בִּשְׁכוּנַת מֵאָה שְׁעָרִים. מִדְּבָרָיו יָצְאָה סִדְרָה שֶׁל סִפְרֵי 'דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה', וְכֵן 'שִׂיחַ שַׂרְפֵי קֹדֶשׁ בְּרֶסְלֶב', 'נֹעַם שִׂיחַ', 'טַעַם זְקֵנִים' וְעוֹד. וְהִיא הַשְּׁאָרָתוֹ הַנִּצְחִית. הָיָה יָדוּעַ בִּשְׁמִירַת זְמַנּוֹ הַקַּפְדָּנִית, וְהַתְמָדָתוֹ הַגְּדוֹלָה בִּשְׁעוּרִין כְּסִדְרָן כִּרְצוֹנוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, הִתְבּוֹדְדוּת וְקִימַת חָצוֹת, דֻּגְמָה חַיָּה שֶׁל צִיּוּת מֻחְלָט לְדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל

אַתָּה ר' אֱלִיעֶזֶר שְׁלֹמֹה?" וְנַעֲנֵיתִי עִם רֹאשִׁי: "הֵן!" עָנָה וְאָמַר לִי בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: "אִימוּ עָלַי שֶׁלֹּא אֶתֵּן לְךָ שָׁלוֹם, וְשֶׁלֹּא אֲדַבֵּר אִתְּךָ, הֵם חוֹשְׁבִים שֶׁאוֹתִי יְכוֹלִים לִקְנוֹת בְּכֶסֶף, הֵם לֹא יוֹדְעִים שֶׁאֲנִי רָחוֹק מִכָּל זֶה, מַה כְּבָר יָכוֹל לִהְיוֹת אִם נָתַתִּי לְךָ שָׁלוֹם?! לֹא יִכְתְּבוּ עַל הַמַּצֵּבָה שֶׁלִּי תְּאָרִים גְּדוֹלִים?!

[כִּי זֶה שֶׁהִזְהִיר אֶת כֻּלָּם לֹא לְדַבֵּר אִתִּי, הָיָה מֵאַנְשֵׁי הָרַב הֶחָסִיד הַיָּשִׁישׁ ר' אַבְרָהָם שְׁטֶעְרִינְהַארְץ זַ"ל[כה], וְחָרַט עַל מַצֵּבָתוֹ תָּאָרִים מֻפְלָגִים מְאֹד, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מוֹפִיעַ בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְכוּ' וְכוּ', וְהָרַב הֶחָסִיד ר' לֵוִי יִצְחָק הִקְפִּיד עַל זֶה מְאֹד מְאֹד, וְלָכֵן הִפְלִיט מִפִּיו מִלִּים אֵלּוּ: "מַה כְּבָר יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁאֲנִי אֶתֵּן לְךָ שָׁלוֹם, וַאֲדַבֵּר עִמְּךָ, שֶׁלֹּא יִכְתְּבוּ עַל הַמַּצֵּבָה שֶׁלִּי תָּאָרִים גְּדוֹלִים"?][כו]

עַל כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר כֹּהוּא זֶה, יִרְאָתוֹ הַקּוֹדֶמֶת לְחָכְמָתוֹ הַמֻּפְלֶגֶת הָיְתָה מְשִׁיבָה רַבִּים מֵעָוֹן, תּוֹלְדוֹת יְמֵי חַיָּיו פּוֹרְטוּ בַּסֵּפֶר 'אִישׁ חֲסִידֶיךָ'. נִשְׁמָתוֹ עָלְתָה לַמְּרוֹמִים אַחַר תִּשְׁעִים וּשְׁתַּיִם שָׁנוֹת חַיִּים טְהוֹרִים בְּמַעֲמַד מֵאוֹת תַּלְמִידָיו שֶׁהִרְעִידוּ אֶרֶץ בְּזַעֲקָתָם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. עַל צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּהַר הַזֵּיתִים נֶחֱרַט לְפִי בַּקָּשָׁתוֹ הַנֶּחְרֶצֶת, אַךְ וְרַק אֶת הַמִּלִּים הָאֵלּוּ: **פ"נ ר' לֵוִי יִצְחָק בֶּן גְּדָר זַ"ל בה"ר אַבְרָהָם נֹחַ זַ"ל, מֵחֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב, כ"ב בְּתַמּוּז תשמ"ט ת.נ.צ.ב.ה.** מוֹהֲרָא"ש הָיָה הַגָּדוֹל שֶׁיָּבוֹאוּ וְיִסְתּוֹפְפוּ בְּצִלּוֹ בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים, וְהָיָה אוֹמֵר וּמַכְרִיז בְּכְתָב וּבְעַל פֶּה, שֶׁהַשְּׁאָרַת רַבֵּנוּ זַ"ל הִיא בְּיָדוֹ וְהוּא הָרֹאשׁ בַּיִת וְכוּ', כַּמְּבֹאָר בִּפְנִים.

כה. רְאֵה אוֹדוֹתָיו לְעֵיל סִימָן ס.

כו. וְעוֹד אִישׁ אֶחָד נִסָּה לְקָרְבוֹ, אֲבָל הַקָּרוּב שֶׁל הַהוּא לֹא נָגַע לְלִבּוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש, כִּי הָיָה עִם פְּנִיָּה אִישִׁית, כִּי הָיָה לוֹ סִכְסוּךְ אִישִׁי מול ר' צְבִי־אַרְיֵה, וּמִכֵּיוָן שֶׁחָשַׁב שֶׁגַּם מוֹהֲרָא"ש כָּמוֹהוּ - מְסֻכְסָךְ עִם הַנַּ"ל, הִזְמִינוֹ לְקָרְבוֹ, וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁבְּדָבָר זֶה פָּתַח בִּתְחִלַּת דְּבָרָיו: "שָׁמַעְתִּי שֶׁהָיָה לְךָ אֵיזֶה סִכְסוּךְ עִם ר' צְבִי־אַרְיֵה אוּלַי תָּבֹא אֵלַי הַבַּיְתָה וּנְדַבֵּר בְּיַחַד..." וּמוֹהֲרָא"ש לֹא שָׂת לִבּוֹ לִדְבָרָיו כְּלָל, כִּי מוֹהֲרָא"ש תָּמִיד לֹא הָיָה לוֹ עֵסֶק עִם אַף בְּרִיָּה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ רִיב אִישִׁי עִם ר' צְבִי־אַרְיֵה, וְלָכֵן לֹא עִנְיֵן אוֹתוֹ בִּכְלָל לְדַבֵּר מִזֶּה וְלֹא הָלַךְ אֵלָיו אָז בִּכְלָל. [סִפֵּר מוֹהֲרָא"ש, ר' צְבִי־אַרְיֵה רוֹזֶנְפֶלְד קֵרֵב רָחוֹק אֶחָד מְאֹד מִתּוֹרָה וּמִצְוֹוֹת, וְעָשָׂהוּ לְבַעַל־תְּשׁוּבָה גָּמוּר, וְהַלָּה הִתְקָרֵב אֵלָיו בְּיוֹתֵר, וְדִמָּה שֶׁיִּקָּחֵהוּ לֶחָתָן לְבִתּוֹ, כְּשֶׁנִּכְזְבָה תּוֹחֶלְתּוֹ, הִתְאַכְזֵב מְאֹד, וְאַט אַט הִתְקָרֵר מִלַּהַט הַהִתְקָרְבוּת אֵלָיו, עַד שֶׁהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי, וְהִתְהַפֵּךְ לִהְיוֹת לוֹ לְשׂוֹנֵא מֻשְׁבָּע, וּזְמַן מַה אַחַר חֲתֻנָּתוֹ הֶעֱלִיל עָלָיו וְכוּ', וְכֵיוָן שֶׁיָּדַע, שֶׁהָיוּ לָנוּ פַּעַם אֵלּוּ דִּיּוּנִים אוֹדוֹת הַדְּפָסַת הַ'לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן', חָשַׁב אוֹתִי לְאוֹיֵב לְר' צְבִי־אַרְיֵה, וְסִפֵּר לִי אֶת הַסִּפּוּר הַדִּמְיוֹנִי שֶׁלּוֹ, כְּדֵי לְצָרֵף אוֹתִי לְמִלְחֲמָתוֹ בְּרִבּוֹ, אַךְ טָעָה טָעוּת חֲמוּרָה. וּמַה מְּאֹד נִבְהַל כְּשֶׁעָנִיתִי לוֹ: רֵאשִׁית כָּל - אִם כֵּן, עַל־פִּי דִּין הַשֻּׁלְחָן־עָרוּךְ אַתָּה מֻכְרָח לְגָרֵשׁ אִשְׁתְּךָ כִּי אַתָּה חוֹשֵׁד וְכוּ', וְשֵׁנִית - בַּהֲנָחַת תְּפִלִּין בְּרֵךְ שְׁתֵּי בְּרָכוֹת: בְּרָכָה אַחַת 'לְהָנִיחַ תְּפִלִּין', וְהַבְּרָכָה הַשֵּׁנִית, עַל זֹאת שֶׁזִּכִּיתָ לְהַכִּיר אֶת רַבְּךָ זֶה, כִּי בִּלְעָדָיו לֹא הָיִיתָ

שעט.

מוֹהֲרָא"ש מִתְפַּעֵל מִדְּמוּת ר' לֵוִי יִצְחָק

וְהִנֵּה אֵיךְ שֶׁשָּׁמַעְתִּי יְהוּדִי מְדַבֵּר בְּלָשׁוֹן כָּזוֹ: "שֶׁאוֹתִי לֹא יְכוֹלִים לִקְנוֹת בְּכֶסֶף"[כז], מְאֹד מְאֹד נִתְעוֹרַרְתִּי מֵהָאָדָם הַזֶּה, כִּי הֲרֵי אֵלּוּ הֵם הַדִּבּוּרִים שֶׁלִּי, שֶׁאֲנִי מְדַבֵּר תָּמִיד, נִמְצָא, שֶׁבָּאָדָם הַזֶּה יֵשׁ הַרְבֵּה אֱמֶת, כִּי מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה עִקָּר מֵהַכֶּסֶף, נִמְצָא, שֶׁהוּא מֵאַנְשֵׁי הַבַּעַל־תְּפִלָּה, וּמְאֹד הִתְפַּעַלְתִּי מִמֶּנּוּ, וְחָשַׁבְתִּי אָז: אִם־כֵּן, רַק עִם הָאָדָם הַזֶּה אֲנִי אֲדַבֵּר...

שפ.

יֵשׁ לָנוּ הַרְבֵּה עַל מַה לְדַבֵּר

וְאֵיךְ שֶׁאֲנִי חוֹשֵׁב אֶת זֶה, הוּא אוֹמֵר אֵלַי: "יֵשׁ לִי הַרְבֵּה מַה לְדַבֵּר עִמְּךָ, אֲבָל הֱיוֹת שֶׁרַק עַכְשָׁו הִגַּעְתָּ" [זֶה הָיָה אַחַר הַצָּהֳרַיִם לִפְנֵי מִנְחָה וּמַעֲרִיב] - "תִּתְפַּלֵּל מִנְחָה מַעֲרִיב וְלֵךְ לָנוּחַ", וּבַבֹּקֶר אַחַר תְּפִלַּת וָתִיקִין, תָּבוֹא עִמִּי אֶל בֵּיתִי, כִּי יֵשׁ לִי הַרְבֵּה הַרְבֵּה מַה לְדַבֵּר עִמְּךָ, וְאָמַר לְאֶחָד, שֶׁיִּתֵּן לִי מִטָּה לִישֹׁן לְמַעְלָה בְּעֲזֶרֶת נָשִׁים[כח].

שפא.

הַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת לְמוּל הָאֲוִירָה הָעוֹנֶגֶת

וְלִי הָיְתָה אָז חֲלִישׁוּת הַדַּעַת גְּדוֹלָה מְאֹד, כִּי תֵּאַרְתִּי לְעַצְמִי,

---

מֵגִיחַ תְּפִלִּין... וּזְכֹר שֶׁאַתָּה בָּאתָ מִמִּשְׁפָּחָה חִלּוֹנִית לְגַמְרֵי מְחַלְּלֵי שַׁבָּתוֹת וְאוֹכְלֵי טְרֵפוֹת וְכוּ' וְכוּ' וְרַבְּךָ זֶה, שֶׁאַתָּה רוֹצֶה לְהַעֲלִיל עָלָיו, עָשָׂה אוֹתְךָ לִיהוּדִי... כְּשֶׁשָּׁמַע דָּבָר זֶה מִפָּנַי נֶהְפַּךְ גַּם כֵּן עָלַי לְשׂוֹנֵא, וְעַד הַיּוֹם מְדַבֵּר מַה שֶּׁמְּדַבֵּר עָלַי].

כז. וּבָזֶה הָיָה מוֹהֲרָא"ש מְשַׁבֵּחַ מְאֹד מְאֹד אֶת ר' לֵוִי יִצְחָק זַ"ל, שֶׁהָיְתָה בּוֹ נְקֻדַּת הָאֱמֶת חֲזָקָה מְאֹד גַּם כֵּן בְּדַעַת רַבֵּנוּ זַ"ל, וּמָסַר נַפְשׁוֹ עַל כַּמָּה וְכַמָּה נְקֻדּוֹת נְחוּצוֹת בְּעִנְיַן רַבֵּנוּ זַ"ל וְלֹא פָּחַד מִשּׁוּם בֶּן אָדָם. [וְהָאֲחֵרִים שֶׁלֹּא נִגְּשׁוּ אֵלָיו וְהֶחֱרִימוּ אוֹתוֹ, לֹא רָצוּ לַעֲמֹד לְיָדוֹ מֵרֹב פַּחַד, כִּי חָשְׁשׁוּ עַל דְּמֵי הַתְּמִיכָה הֶחָדְשִׁיִּים מֵהַחוֹלְקִים עָלָיו, וְהוּא הִסְתַּכֵּל עֲלֵיהֶם מִתּוֹךְ רַחֲמִים, אֵיךְ יִהְיוּ מְשֻׁעְבָּדִים כָּל־כָּךְ לְכֶסֶף, וְאֵיךְ מִדַּת הַחֲנֻפָּה כֹּה חֲזָקָה (שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק א', עַמּוּד פג)].

כח. וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁבַּהַתְחָלָה לֹא יָדַע מִי הוּא, עַל כֵּן לֹא רָצָה בַּתְּחִלָּה לָלֶכֶת עִמּוֹ, אַךְ ר' לֵוִי יִצְחָק הִפְצִיר בּוֹ מְאֹד (שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש שָׁם).

שֶׁאֶמְצָא בְּבֵית־הַכְּנֶסֶת אֲנָשִׁים יְרֵאִים וּשְׁלֵמִים וְכוּ׳, וּלְבַסּוֹף אֲנִי רוֹאֶה שֶׁכֻּלָּם עוֹמְדִים מֵרָחוֹק, וְאַף אֶחָד לֹא נִגַּשׁ אֵלַי מֵרֹב פַּחַד לָתֵת לִי אֲפִלּוּ שָׁלוֹם, וְלָכֵן מֵרֹב צַעַר וְעָגְמַת נֶפֶשׁ לֹא יָכֹלְתִּי לִישֹׁן, וְעָלִיתִי אֶל גַּג בֵּית־הַכְּנֶסֶת, שֶׁמִּשָּׁם רוֹאִים אֶת הַר־הַבַּיִת [כִּי אָז הָיְתָה עִיר הָעַתִּיקָה עֲדַיִן אֵצֶל הָעֲרָבִים, וְלֹא יָכְלוּ לָגֶשֶׁת לַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי, וּמֵהַגַּג שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת רָאוּ אֶת הַר הַבַּיִת], וְהִתְחַלְתִּי לְהִתְבּוֹדֵד הַרְבֵּה עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְהִרְבֵּיתִי בִּבְכִיָּה רַבָּה, שֶׁיִּמְצִיא לִי דֶּרֶךְ, שֶׁכְּבָר לְמָחֳרַת אוּכַל לִנְסֹעַ חֲזָרָה, כִּי לֹא רָצִיתִי יוֹתֵר לְהִתְעַסֵּק עִם אֲנָשִׁים כָּאֵלּוּ שֶׁמּוֹכְרִים אֶת נִשְׁמָתָם בִּשְׁבִיל כֶּסֶף, וְאָמַרְתִּי לְעַצְמִי: ״הֲרֵי הֵם לֹא מֵאַנְשֵׁי הַבַּעַל תְּפִלָּה, שֶׁהִכְנִיס בַּאֲנָשָׁיו שֶׁיִּהְיוּ רְחוֹקִים מִכֶּסֶף״. וְכָךְ הִתְבּוֹדַדְתִּי כַּמָּה שָׁעוֹת, וּכְשֶׁהִגִּיעַ זְמַן חֲצוֹת, אָז פִּתְאֹם הוֹפִיעַ עַל הַגַּג הָרַב הֶחָסִיד ר׳ שְׁמוּאֵל שַׁפִּירָא זַ״ל[כט], וּפָנָיו כְּלַפֵּי הַר־הַבַּיִת, וְאָמַר שָׁם אֶת ״סֵדֶר תִּקּוּן־חֲצוֹת״ בִּבְכִיּוֹת וַאֲנָחוֹת, וַאֲנִי לֹא יָדַעְתִּי מִי זֶה, אֲבָל עָמַדְתִּי בְּפִנָּה אַחֶרֶת וְהִמְשַׁכְתִּי לְהִתְבּוֹדֵד, עַד שֶׁהָלְכוּ לְהִתְפַּלֵּל וָתִיקִין, וְרַצְתִּי קֹדֶם לַמִּקְוֶה בַּשּׁוּק אֵצֶל הַשְּׁטִיבְּלֶךְ, וְהִתְפַּלַּלְתִּי אָז תְּפִלַּת וָתִיקִין.

כט. רַבִּי שְׁמוּאֵל (נוֹלַד ט״ז אֱדָר תרע״ג), הָיָה מִגְּדוֹלֵי הָעוֹבְדִים בַּחֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב בַּדּוֹר הָאַחֲרוֹן, עָבַד אֶת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת וּבֶאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה, הָיָה מַקְדִּים לִישׁוֹן כְּדֵי לָקוּם לַחֲצוֹת שֶׁלֹּא וַתֵּר עָלָיו מֵעוֹלָם, וְאַחַר כָּךְ הִתְבּוֹדְדוּת וּתְפִלּוֹת בְּהִשְׁתַּפְּכוּת הַנֶּפֶשׁ עִם חֲבֵרָיו אֲנַ״שׁ הַיְקָרִים, עָסַק בַּתּוֹרָה בְּהִתְמָדָה עֲצוּמָה, בְּלִמּוּד כְּסִדְרָן בַּשַּׁ״ס וּפוֹסְקִים, הָיָה זָךְ הָרְעִיוֹן, בַּעַל קֹדֶשׁ עֵינַיִם מְפֻלָּגֶת, שֶׁהָיָה לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת בְּדָבָר זֶה, וְכֵן הִצְטַיֵּן בִּקְדֻשַּׁת הַפֶּה, לֹא הִתְעָרֵב מֵעוֹלָם בְּמַחֲלֹקֶת וּבְעִנְיְנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, תְּפִלּוֹתָיו הָיוּ בְּהִתְעוֹרְרוּת אֵשׁ לֶהָבָה, כֻּלּוֹ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ עַל פִּי דַּרְכּוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל, מֵאָז שֶׁהִתְקָרֵב בְּעֵרֶךְ בִּשְׁנַת תרצ״ה לְדַרְכֵי רַבֵּנוּ זַ״ל עַל־יְדֵי הֶחָסִיד ר׳ שְׁמוּאֵל הוֹרְבִּיץ. הִקְפִּיד עַל טְבִילוֹת בַּמִּקְוָאוֹת בְּמְסִירוּת נֶפֶשׁ, וְכֵן גִּנּוּנֵי קְדֻשָּׁה אֲחֵרִים, נָסַע לְאוּמַן בַּתְּקוּפוֹת הַקָּשׁוֹת בְּמְסִירוּת נֶפֶשׁ; בְּדוֹרֵנוּ יָצָא אוֹדוֹתָיו סֵפֶר תּוֹלְדוֹתָיו בְּשֵׁם ״הַשָּׁרָף״ (עם הַסְּכָמָה מִמּוֹהַרָא״ש זי״ע), וְגַחֲלֶת זִכְרוֹ הַטָּהוֹר מַמְשִׁיכָה לְלַחֵשׁ בְּלֵב חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב לְדוֹרוֹתֵיהֶם, מִצֶּאֱצָאָיו הָיוּ מִסְתּוֹפְפִים בְּצֵל מוֹהַרָא״ש בִּמְתִיבְתָּא הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ; סָבַל יִסּוּרִים קָשִׁים בְּסוֹף יָמָיו וְנִסְתַּלֵּק בְּשֵׁם טוֹב בְּחַג שְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח תשמ״ט.

שפב.

ר' לֵוִי יִצְחָק מַזְמִין אֶת מוֹהֲרָא"ש לְבֵיתוֹ

וְאַחַר הַתְּפִלָּה נִגַּשׁ אֵלַי הָרַב הֶחָסִיד ר' לֵוִי יִצְחָק זַ"ל, וְאָמַר לִי: "הָיִיתִי מַזְמִין אוֹתְךָ לֶאֱכֹל אֶצְלִי פַּת שַׁחֲרִית, אַךְ הֱיוֹת שֶׁאִשְׁתִּי חוֹלָה עַכְשָׁו - אֲנִי לֹא יָכוֹל לְהַזְמִין אוֹתְךָ, לֵךְ קְנֵה לְעַצְמְךָ אֹכֶל, וְאַחַר הָאֲכִילָה תָּבֹא אֵלַי הַבַּיְתָה". וְשָׁאַל אוֹתִי אִם יֵשׁ לִי כֶּסֶף, כִּי רָצָה לָתֵת לִי כֶּסֶף לִקְנוֹת אֹכֶל, וְאָמַרְתִּי לוֹ: "תּוֹדָה רַבָּה, תְּהִלָּה לָאֵל, יֵשׁ לִי הַרְבֵּה כֶּסֶף, אֲנִי לֹא נִצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת". וְחִיֵּךְ וְאָמַר בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: "כַּנִּרְאֶה, שֶׁאַתָּה מֵאַנְשֵׁי הַבַּעַל־תְּפִלָּה". וְאָכֵן, כָּךְ עָשִׂיתִי, הָלַכְתִּי לִקְנוֹת לְעַצְמִי אֹכֶל, וְאָכַלְתִּי וּבֵרַכְתִּי בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְחָשַׁבְתִּי הַרְבֵּה מֵהָאָדָם הַזֶּה - אֵיךְ יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁמִּכָּל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ יִהְיֶה רַק אָדָם אֶחָד שֶׁיְּדַבֵּר בַּשָּׂפָה שֶׁלִּי: "אוֹתִי לֹא יְכוֹלִים לִקְנוֹת עִם כֶּסֶף".

שפג.

רֹב אַנ"ש אֵין לָהֶם הַשָּׂגָה בְּרַבֵּנוּ

וְאַף שֶׁבֶּאֱמֶת נִסְכָּם בְּדַעְתִּי לֹא לָלֶכֶת כְּבָר אֶל אַף אֶחָד, וְלֹא לְדַבֵּר אֶל אַף אֶחָד, כִּי אֲנִי רוֹאֶה, שֶׁנִּתְקַיְּמוּ דִּבְרֵי ר' אַבְרָהָם בְּר' נַחְמָן זַ"ל, שֶׁכָּתַב בְּמִכְתָּב לְאֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: "כְּפִי בְּקִיאוּתִי בְּרֻבָּם מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, אֵין לָהֶם הַזְכִּיָּה לֵידַע מֵאוֹר הַגָּנוּז וְהַצָּפוּן מוֹהַר"ן זצוק"ל"[ל]. וְלָכֵן מֵרֹב חֲלִישׁוּת הַדַּעַת שֶׁהָיְתָה לִי, לֹא רָצִיתִי לְדַבֵּר כְּבָר עִם אַף אֶחָד, וְהִתְבּוֹדַדְתִּי הַרְבֵּה עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לִנְסֹעַ חֲזָרָה אֶל בֵּיתִי, אַךְ סוֹכֵן הַנְּסִיעוֹת אָמַר, שֶׁזֶּה בִּלְתִּי אֶפְשָׁרִי, כִּי הַכַּרְטִיס טִיסָה שֶׁלִּי זֶה רַק עַד אַחֲרֵי שַׁבָּת, וַאֲנִי לֹא יָכוֹל לְהַחְלִיף אֶת זֶה.

ל. וּרְאֵה בְּ'שִׂיחוֹת־מוֹהֲרָא"ש' (חֵלֶק טו, עַמּוּד קצו), אֵיךְ שֶׁפָּגַשׁ בְּבִקּוּרוֹ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה בִּהְיוֹתוֹ שָׁם, זָקֵן אֶחָד שֶׁאוֹמֵר שִׂיחוֹת בְּשֵׁם רַבֵּנוּ שֶׁלֹּא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם, וּמַחְלִיף שִׂיחוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ בְּשֶׁל מוֹהַרְנַ"תְּ וּמַרְאֵי מְקוֹמוֹת בְּדוּיִים וְכוּ', וְאַף הָיָה מִתְקַשֶּׁה בִּקְרִיאַת הַדְּבָרִים כִּפְשׁוּטָם.

שפד.

שָׁכַחְנוּ שְׁגִינוּ בְּאֵיזֶה עוֹלָם אֲנַחְנוּ נִמְצָאִים!

וּבֵין כָּךְ הִתְבּוֹדַדְתִּי עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ וְאָמַרְתִּי: "יִהְיֶה מַה שֶּׁיִּהְיֶה, מֵאַחַר שֶׁהָאָדָם הַזֶּה הָיָה הַיְחִידִי שֶׁנָּתַן לִי שָׁלוֹם, וְדִבֵּר בַּשָּׂפָה שֶׁלִּי, אֵלֵךְ אֶל בֵּיתוֹ וַאֲדַבֵּר עִמּוֹ כִּרְצוֹנוֹ", וְהָלַכְתִּי אֶל בֵּיתוֹ, וְקִדְּמָנִי בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת, וּבִקֵּשׁ מִמֶּנִּי לֵישֵׁב, וְהִתְחִיל לְסַפֵּר לִי אֶת כָּל סֵדֶר הַהִתְקָרְבוּת שֶׁלּוֹ אֶל רַבֵּנוּ זַ"ל, וְעוֹד הֲמוֹן סִפּוּרִים מֵרַבֵּנוּ זַ"ל וּמוֹהַרְנַ"תְ זַ"ל וּמֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּאוּמַן.

וְכָךְ נִמְשְׁכוּ הַדִּבּוּרִים מֵהַבֹּקֶר סְבִיבוֹת שָׁעָה עֶשֶׂר, עַד אַחַר הַצָּהֳרַיִם סָמוּךְ לְמִנְחָה[לא], וּמֵרֹב נֹעַם דִּבּוּרָיו, שָׁכַחְנוּ שְׁגִינוּ בְּאֵיזֶה עוֹלָם אֲנַחְנוּ נִמְצָאִים, עַד שֶׁתָּפַס שֶׁהִגִּיעַ כְּבָר זְמַן מִנְחָה, וּבִקֵּשׁ מִמֶּנִּי לָבוֹא עִמּוֹ לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה, וְאָמַר אֵלַי: "רְאֵה מַה שֶּׁקָּרָה מֵרֹב הַדִּבּוּרִים, שֶׁשָּׁכַחְתִּי שֶׁאֲנִי צָרִיךְ לֶאֱכֹל סְעֻדַּת צָהֳרַיִם, וְכֵן דַּרְכִּי לְהַנִּיחַ עַצְמִי לִישֹׁן כְּשָׁעָה אַחַר וָתִיקִין, כִּי אֲנִי כְּבָר קָם בַּחֲצוֹת". וְכָךְ הִפְלִיג לְדַבֵּר עִמִּי מִמַּעֲלַת הַמְּדַבֵּר וּמֵשִׂיחַ דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל עִם הַזּוּלַת.

שפה.

שָׁכַחְנוּ שְׁגִינוּ בְּאֵיזֶה עוֹלָם אֲנַחְנוּ נִמְצָאִים

וְכָךְ הָלַכְנוּ בְּיַחַד אֶל בֵּית־הַמִּדְרָשׁ, וְחִזֵּק אוֹתִי מְאֹד בְּכָל מִינֵי דִּבּוּרִים שֶׁל הִתְחַזְּקוּת, וְאָמַר לִי, שֶׁלֹּא אֶתְפַּעֵל מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, וְלֹא אָשִׂים לֵב לְמִתְנַגְּדֵי, וְאָז אָמַר לִי בְּתוֹךְ דִּבּוּרָיו: "צְרִיכִים מְאֹד לְהִשָּׁמֵר אֲפִלּוּ מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁבְּקַלּוּת יְכוֹלִים לְקָרֵר אֶת הַזּוּלַת מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, כִּי אָדָם חוֹשֵׁב שֶׁהוּא חָסִיד בְּרֶסְלֶב, מֵאַחַר שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּבֵית־הַכְּנֶסֶת שֶׁלָּנוּ, אֲבָל הוּא לֹא יוֹדֵעַ, שֶׁהָאָדָם הַזֶּה כְּבָר מִזְּמַן הִתְקָרֵר מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, וְלָכֵן צְרִיכִים מְאֹד לִשְׁמֹר לֹא לְדַבֵּר עִם סְתָם אָדָם, אֲפִלּוּ שֶׁאוֹמֵר

לא. 'יוֹתֵר מִשֶּׁבַע שָׁעוֹת רְצוּפוֹת' (שִׂיחוֹת חֵלֶק א' שָׁם).

שֶׁהוּא מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, כִּי הוּא יָכוֹל לְהַפִּיל אוֹתְךָ יוֹתֵר מִכֻּלָּם, כִּי לֹא יוֹדְעִים לְהִשָּׁמֵר מִמֶּנּוּ״...

וְכָךְ נִכְנַסְתִּי עִמּוֹ לְבֵית־הַכְּנֶסֶת, וְכֻלָּם הִסְתַּכְּלוּ בְּהִתְפַּעֲלוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, אֵיךְ שֶׁהוּא אֵינוֹ מְפַחֵד לְדַבֵּר וְכוּ׳, וְהִתְפַּלְּלוּ תְּפִלַּת מִנְחָה, וַאֲנִי הֶאֱרַכְתִּי מְאֹד בִּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה, וְהִתְפַּלַּלְתִּי בִּבְכִיּוֹת, כִּי הֲיִתָּכֵן שֶׁיִּהְיֶה דָּבָר כָּזֶה בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁיִּמְכְּרוּ אֶת נִשְׁמָתָם בִּשְׁבִיל כַּמָּה דוֹלָרִים? וְכוּ׳, וּבִקַּשְׁתִּי אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁאֲנִי רוֹצֶה כְּבָר לִנְסֹעַ חֲזָרָה, כִּי אֵינִי רוֹצֶה לְהִשָּׁאֵר שָׁמָּה.

שפו.

רַבִּי לֵוִי יִצְחָק מְכַבְּדוֹ לִדְרוֹשׁ בָּרַבִּים

וּכְשֶׁסִּיַּמְתִּי תְּפִלַּת מִנְחָה, אָז כִּבֵּד אוֹתִי הָרַב הֶחָסִיד ר׳ לֵוִי יִצְחָק זַ״ל, שֶׁאֲלַמֵּד בָּרַבִּים לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן [כִּי דַּרְכּוֹ הָיְתָה לִלְמֹד בָּרַבִּים בֵּין מִנְחָה לְמַעֲרִיב לִקּוּטֵי מוֹהַר״ן כְּסִדְרָן], וְהִתְקַהֲלוּ רַבִּים מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְהִתְחַלְתִּי לְדַבֵּר הַרְבֵּה עַל־פִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל כְּיַד ה׳ הַטּוֹבָה עָלַי, וְאָז הָיִיתִי בְּשִׂיא כֹּחִי - שֶׁזָּכַרְתִּי אֶת הַכֹּל בְּעַל־פֶּה[לב], וְהָיָה דִּבּוּרִי שׁוֹטֵף מְאֹד, וְאַף שֶׁהָיָה לָהֶם זְמַן קָבוּעַ בְּדִיּוּק מָתַי לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית, אֲבָל יַעַן שֶׁדִּבַּרְתִּי בְּהִתְלַהֲבוּת וּבְשֶׁטֶף אֶחָד, נִמְשַׁךְ הַלִּמּוּד הַרְבֵּה הַרְבֵּה יוֹתֵר מִזְּמַן הַתְּפִלָּה, וְאַף שֶׁהָיוּ שָׁמָּה הַרְבֵּה לֵצִים, וְצָעֲקוּ שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ זְמַן עַרְבִית, וּצְרִיכִים לְהִתְפַּלֵּל כְּבָר תְּפִלַּת עַרְבִית, הִשְׁתִּיקָם הָרַב הֶחָסִיד ר׳ לֵוִי יִצְחָק זַ״ל. וְאַחַר־כָּךְ הִתְפַּלְּלוּ תְּפִלַּת עַרְבִית, וְלִוִּיתִי אֶת ר׳ לֵוִי יִצְחָק זַ״ל עַד פֶּתַח בֵּיתוֹ, וְאָמַר לִי בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: ״לַיְלָה טוֹב, אֲנִי צָרִיךְ לָלֶכֶת לִישֹׁן, לֵךְ גַּם אַתָּה לִישֹׁן, וְתָקוּם בַּחֲצוֹת, וְאָז תַּרְגִּישׁ כָּל מִינֵי נְעִימוּת שֶׁבָּעוֹלָם. וּלְמָחֳרַת אַחַר תְּפִלַּת וָתִיקִין תָּבוֹא עוֹד פַּעַם אֵלַי״. וּבָזֶה נִפְרַדְנוּ.

לב. עַיֵּן לְעֵיל סִימָן קמא בַּהֶעָרָה.

שפז.

הִתְבּוֹדְדוּת עַל גַּג בֵּית־הַמִּדְרָשׁ

וַאֲנִי חָזַרְתִּי לְמַעְלָה לְעֲזָרַת נָשִׁים, וְנִרְדַּמְתִּי לְכַמָּה שָׁעוֹת, אֲבָל אַחַר־כָּךְ נִתְעוֹרַרְתִּי עוֹד קֹדֶם חֲצוֹת, וְחָזַרְתִּי וְעָלִיתִי עַל גַּג בֵּית־הַכְּנֶסֶת, וְהִתְבּוֹדַדְתִּי הַרְבֵּה עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ בִּבְכִיּוֹת עֲצוּמוֹת, וְכָל תְּפִלָּתִי הָיְתָה, שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לִבְרֹחַ מִפֹּה מַה שֶּׁיּוֹתֵר מַהֵר, כִּי הָיְתָה לִי חֲלִישׁוּת הַדַּעַת גְּדוֹלָה מְאֹד.

שפח.

וְגִלָּה דְּבָרִים נוֹרָאִים וְנִפְלָאִים מְאֹד!

וּכְשֶׁהִגִּיעַ זְמַן תְּפִלַּת וָתִיקִין, יָרַדְתִּי לְהִתְפַּלֵּל וָתִיקִין, וְעוֹד פַּעַם הִזְמִין אוֹתִי הָרַב הֶחָסִיד ר׳ לֵוִי יִצְחָק זַ״ל, שֶׁאָבוֹא לְבֵיתוֹ, אַךְ מֵאַחַר שֶׁאָמַר שֶׁדַּרְכּוֹ לָלֶכֶת לָנוּחַ שָׁעָה לִפְנֵי אֲרוּחַת צָהֳרַיִם, נִסְכַּם בְּדַעְתִּי שֶׁלֹּא אַפְרִיעַ לוֹ, כִּי אֶתְמוֹל לֹא אָכַל סְעֻדַּת צָהֳרַיִם, וְגַם לֹא נָח, וְלָכֵן בָּאתִי רַק אַחַר שֶׁגָּמַר לֶאֱכֹל אֲרוּחַת צָהֳרַיִם, וְאָז הִמְשִׁיךְ לְדַבֵּר עִמִּי כַּמָּה שָׁעוֹת עַד תְּפִלַּת מִנְחָה, וְגִלָּה לִי דְּבָרִים נוֹרָאִים וְנִפְלָאִים מְאֹד, וְהִזְהִיר אוֹתִי מְאֹד מְאֹד שֶׁלֹּא אֲגַלֶּה אֶת זֶה לְשׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם. וְהִדְגִּישׁ, שֶׁכָּל־כָּךְ אַסְתִּיר אֶת מַה שֶּׁדִּבֵּר עִמִּי - שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עַל דַּעַת מִישֶׁהוּ, שֶׁהוּא דִּבֵּר אִתִּי, וְסִפֵּר לִי מַה שֶּׁסִּפֵּר וְכוּ׳ וְכוּ׳[לג].

שפט.

דַּרְכִּי וּרְצוֹנִי לְהִסְתַּדֵּר תָּמִיד לְבַד

וּבֵין כָּךְ הִגִּיעַ יוֹם שִׁשִּׁי עֶרֶב־שַׁבַּת־קֹדֶשׁ, וְהֶחְלַטְתִּי בְּעַצְמִי שֶׁאֲנִי לֹא הוֹלֵךְ לֶאֱכֹל אֲצֶל אַף אֶחָד, וְקָנִיתִי לְעַצְמִי חַלּוֹת וּבַקְבּוּק יַיִן, וְכַמָּה קֻפְסָאוֹת סַרְדִּינִים, שֶׁיִּהְיֶה לְכָל הַפָּחוֹת יַיִן לְקִדּוּשׁ וְחַלּוֹת וְדָגִים, וְיוֹתֵר מִזֶּה אֵינִי צָרִיךְ, וְהָלַכְתִּי לְהִתְפַּלֵּל

לג. סִפֵּר לְפָנָיו אֶת כָּל לִבּוֹ וְכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, כִּי אָז זָלְזְלוּ בּוֹ מְאֹד, וְאַף אֶחָד לֹא הִתְחַשֵּׁב בּוֹ כְּלָל, וְכָךְ נִמְשָׁךְ כַּמָּה יָמִים, שֶׁרַק הוּא קֵרְבוֹ מְאֹד מְאֹד, וְסִפֵּר לוֹ בְּכָל יוֹם וָיוֹם כַּמָּה שָׁעוֹת רְצוּפוֹת שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ וּמֵהַדּוֹר הַקֹּדֶם, וּבִפְרָטִיּוּת מֹר׳ אַבְרָהָם בֶּן ר׳ נַחְמָן זַ״ל, וּמֵאָז הִתְקַשֵּׁר עִמּוֹ בְּקֶשֶׁר אַמִּיץ וְחָזָק (שִׂיחוֹת שָׁם).

קַבָּלַת שַׁבָּת בְּבֵית־הַכְּנֶסֶת. וְאַחַר הַתְּפִלָּה נִגַּשׁ אֵלַי יְהוּדִי בְּשֵׁם ר' אַבְרָהָם הֶרְשְׁלֶר, וְאָמַר לִי בִּלְשׁוֹן צִוּוּי: "אַתָּה תָּבוֹא לֶאֱכֹל אֶצְלִי!", וְכַמָּה שֶׁרַק רָצִיתִי לְהִתְחַמֵּק מִמֶּנּוּ - לֹא יָכֹלְתִּי, וּבֵין־כָּךְ נִתְקַבְּצוּ עוֹד כַּמָּה אֲנָשִׁים, וְהִתְחִילוּ לְהַזְמִין אוֹתִי כָּל אֶחָד שֶׁאֲנִי אָבוֹא אֶצְלוֹ לֶאֱכֹל סְעֻדַּת שַׁבָּת, וּבֵינֵיהֶם הָיָה ר' נַחְמָן קָנֵלְסְקִי, הַנִּקְרָא ר' נַחְמָן רוּסִישֶׁער, וְהוּא הִתְחִיל 'לְהִתְקוֹטֵט' עִם ר' אַבְרָהָם הֶרְשְׁלֶר, שֶׁיַּסְכִּים שֶׁאֲנִי אֹכַל אֶצְלוֹ, וְהַלָּה לֹא רָצָה, וְאָמַר: "אֲנִי בִּקַּשְׁתִּי רִאשׁוֹן!", וְכָךְ הִתְוַכְּחוּ בָּרַבִּים, וּבֵין כָּךְ בָּאוּ עוֹד אֲנָשִׁים, וְלָחֲצוּ עָלַי לֶאֱכֹל אֶצְלָם, וַאֲנִי בִּטַּלְתִּי אֶת עַצְמִי אָז לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלֹא רָצִיתִי לֶאֱכֹל אֵצֶל אַף אֶחָד, כִּי הָיָה לִי מוּכָן אֹכֶל[לד], וּלְבַסּוֹף נִסְכַּם בֵּינֵיהֶם, שֶׁבִּסְעֻדַּת לֵיל־שַׁבָּת אֲנִי אֹכַל אֵצֶל ר' אַבְרָהָם הֶרְשְׁלֶר, וּבְשַׁבָּת בַּצָּהֳרַיִם אֲנִי אֹכַל אֵצֶל ר' נַחְמָן קַנֵלְסְקִי שֶׁנִּקְרָא ר' נַחְמָן רוּסִישֶׁער.

וְאָז סִפֵּר לִי אֶת כָּל הַקּוֹרוֹת עִמּוֹ בִּימֵי חַיָּיו, דְּבָרִים מַדְהִימִים, כִּי הוּא הָיָה מִקָּרֹב אֶל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ עוֹד בְּרוּסְיָה, וְהָיְתָה לוֹ שָׁם אִשָּׁה עִם יְלָדִים, וְלָקְחוּ אוֹתוֹ לַצָּבָא הָרוּסִי, וּבֵין כָּךְ פָּרְצָה מִלְחֶמֶת הָעוֹלָם הַשְּׁנִיָּה, וְהוּא כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ לְאֵיזֶה גְּבוּל — הִתְיַשֵּׁב: "מַה לּוֹ וְלַצָּרָה הַזּוֹ?" וְהִצְלִיחַ לִבְרֹחַ דֶּרֶךְ הַגְּבוּל, עַד שֶׁהִגִּיעַ בְּדֶרֶךְ־לֹא־דֶרֶךְ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וְכוּ' וְכוּ'.

[ר' נַחְמָן רוּסִישֶׁער הָיָה עָנִי גָּדוֹל עַד מְאֹד, עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ אֶלָּא רַק לֶחֶם שָׁחוֹר בְּשַׁבָּת, וֶהֱיוֹת שֶׁאֲנִי הָיִיתִי אוֹרֵחַ דָּאַג לְהָבִיא לִי חַלָּה, וִילָדָיו הַקְּטַנִּים בִּקְּשׁוּ מִמֶּנִּי וְחִלַּקְתִּי לָהֶם מִכָּל הַחַלָּה עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לִי חַלָּה, כִּי רִחַמְתִּי עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם אוֹכְלִים לֶחֶם שָׁחוֹר וַאֲנִי אוֹכֵל חַלָּה וְכוּ', וּמֵאָז קִבַּלְתִּי עַל עַצְמִי שֶׁלְּעוֹלָם

לד. "אֵין זֶה טִבְעִי לְהַעֲמִיס עוֹל עַל אַחֵר, כִּי אֲפִילוּ כְּשֶׁאֲנִי נוֹסֵעַ אֵיזוֹ נְסִיעָה - אֲנִי עוֹשֶׂה כָּל מִינֵי פְּעֻלּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם וַאֲנִי לָן אֲפִילוּ בְּהֶקְדֵּשׁ, בְּאֵיזֶה בֵּית־מִדְרָשׁ, וְהַכֹּל - כְּדֵי שֶׁלֹּא אַצִּיעַר אֶת אַחֵר" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק יט, מִכְתָּב ב־תשמב).

לֹא אֹכַל אֵצֶל שׁוּם בְּרִיָּה, וּכְכָל שֶׁאֲנִי יָכוֹל- אֲנִי מְקַיֵּם אֶת זֶה[לה]].

שצ.

הַכֶּסֶף יַעֲנֶה אֶת הַכֹּל!

וְאַחַר־כָּךְ בְּיוֹם רִאשׁוֹן חָזַר עַל עַצְמוֹ אוֹתוֹ הַסִּפּוּר, שֶׁהִתְפַּלַּלְתִּי וָתִיקִין, וְר' לֵוִי יִצְחָק זַ"ל נִגַּשׁ אֵלַי, וְשׁוּב פַּעַם הִזְמִין אוֹתִי לַחֲזוֹר וְלָבוֹא אֵלָיו, וְכֵן עָשִׂיתִי בְּמֶשֶׁךְ כַּמָּה יָמִים, וְדִבֵּר אִתִּי בְּאַהֲבָה גְּדוֹלָה מְאֹד, מִשְּׁעוֹת הַצָּהֳרַיִם עַד זְמַן מִנְחָה, וּבֵין כָּךְ הִתְבּוֹדַדְתִּי הַרְבֵּה עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לַחֲזוֹר, כִּי הָיְתָה לִי חֲלִישׁוּת הַדַּעַת גְּדוֹלָה מְאֹד, כִּי הָיָה נִדְמֶה לִי שֶׁאֲנִי אֶפְגֹּשׁ פֹּה אֲנָשִׁים שֶׁהֵם בְּקִיאִים בְּכָל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בְּעַל־פֶּה וְכוּ', וּלְבַסּוֹף רָאִיתִי שֶׁהַכֶּסֶף יַעֲנֶה אֶת הַכֹּל וְכוּ', וְזֶה הֶחְלִישׁ אוֹתִי מְאֹד.

שצא.

הַחְלָטָה לְפָרְסֵם אֶת ר' לֵוִי יִצְחָק בֵּין כָּל אֲנַ"שׁ

וְנִסְכַּם בְּדַעְתִּי, שֶׁתֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁאֶחְזוֹר לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית, אֶשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת הִתְעוֹרְרוּת גְּדוֹלָה בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּאֵי שִׁעוּרִי, וְכֵן אֵצֶל שְׁאָר אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהִתְכַּתְּבוּ עִמִּי, שֶׁיִּתְקַשְּׁרוּ אֶל הָרַב הֶחָסִיד ר' לֵוִי יִצְחָק זַ"ל, כִּי לְדַעְתִּי, הוּא עַכְשָׁו הָרֹאשׁ־בַּיִת[לז]. כִּי רָאִיתִי אֶצְלוֹ אֶת מִדַּת הַתְּמִימוּת וְהַפְּשִׁיטוּת[לז], וְאֵיךְ

לה. כִּי נִתְקַיֵּם אֶצְלִי אָז מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (חֻלִּין צד ע"א): 'וְאֵין הָאוֹרְחִין רַשָּׁאִין לִיתֵּן מִמַּה שֶּׁלִּפְנֵיהֶם לִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת אֶלָּא אִם כֵּן נָטְלוּ רְשׁוּת מִבַּעַל הַבַּיִת, וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁזִּמֵּן ג' אוֹרְחִין בִּשְׁנֵי בַּצָּרֶת וְלֹא הָיָה לוֹ לְהָנִיחַ לִפְנֵיהֶם אֶלָּא כְּשָׁלֹשׁ בֵּיצִים, בָּא בְּנוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, נָטַל אֶחָד מֵהֶן חֶלְקוֹ וּנְתָנוֹ לוֹ, וְכֵן שֵׁנִי וְכֵן שְׁלִישִׁי, בָּא אָבִיו שֶׁל תִּינוֹק, מְצָאוֹ שֶׁעוֹזֵק א' בְּפִיו וּשְׁתַּיִם בְּיָדוֹ, חֲבָטוֹ בְּקַרְקַע וּמֵת, כֵּיוָן שֶׁרָאֲתָה אִמּוֹ עָלְתָה לַגַּג וְנָפְלָה וָמֵתָה, אַף הוּא עָלָה לַגַּג וְנָפַל וּמֵת. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: עַל דָּבָר זֶה נֶהֱרְגוּ ג' נְפָשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל', רוֹאִים מִזֶּה, שֶׁאָסוּר לְתֵת בְּלִי רְשׁוּת בַּעַל הַבַּיִת, וְכֵיוָן שֶׁהוּא הִקְפִּיד עַל יְלָדָיו בִּגְלָלִי - קִבַּלְתִּי עַל עַצְמִי שֶׁלֹּא לְהִתְאָרֵחַ אַף פַּעַם אֵצֶל הַזּוּלַת וְלֶאֱכֹל אֶצְלוֹ.

לו. "וְדָבָר זֶה סוֹבֵב בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, מִי שֶׁזּוֹכֶה לְגַלּוֹת וּלְפָרְסֵם אֶת דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל בָּעוֹלָם וּמִשַּׁמְּשׁוֹ - הוּא הָרֹאשׁ־בַּיִת" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק סא, יב־שכב). וּרְאֵה שָׁם (חֵלֶק יד, א־תתקצב): "אָנוּ צְרִיכִים אֶת ר' לֵוִי יִצְחָק מְאֹד מְאֹד, כִּי כְּבָר הוֹדַעְתִּי, שֶׁכָּל הַשְּׁאָרַת רַבֵּנוּ זַ"ל הִיא אֶצְלוֹ"...

לז. וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש, בֶּאֱמֶת רָאִיתִי הַרְבֵּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הַיְקָרִים שֶׁהָיוּ לַמְּדָנִים יוֹתֵר גְּדוֹלִים מִמֶּנּוּ, אֲבָל אִישׁ תָּמִים בְּדַרְכֵי רַבֵּנוּ זַ"ל - לֹא מְצָאתִי כָּמוֹהוּ (שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק א', עַמּוּד פד).

שֶׁאֵינוֹ חָת וּמִתְיָרֵא מִשּׁוּם בְּרִיָּה, וּבְרֵישׁ גַּלֵּי דִּבֵּר עִמִּי וְכוּ', וְכֵן דִּבֵּר כְּפִי הַשָּׂפָה שֶׁלִּי: "שֶׁעִם כֶּסֶף לֹא יְכוֹלִים לִקְנוֹת אוֹתוֹ", אֲזַי אָמַרְתִּי, שֶׁהַהֶכְרֵחַ לְפַרְסֵם אֶת הָאָדָם הַזֶּה, וְלֹא יִהְיֶה בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הַבְּחִינָה שֶׁל (שׁוֹפְטִים יז): "בַּיָּמִים הָהֵם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל, אִישׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה"[לח].

שצב.

ר' לֵוִי יִצְחָק מְצַטֵּט בְּסִפָּרָיו שֶׁל מוֹהֲרָא"ש

וַיַּעַן שֶׁתְּהִלָּה לָאֵל, אֶת כָּל הַשִּׂיחוֹת שֶׁשָּׁמַעְתִּי מֵר' לֵוִי יִצְחָק זַ"ל – רָשַׁמְתִּי אֶצְלִי, כִּי זָכַרְתִּי אֶת הַכֹּל, וּכְשֶׁהִתְחַלְתִּי לְהַדְפִּיס כַּמָּה סְפָרִים שֶׁזִּכְנִי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּגוֹן: סֵפֶר "אֶרֶךְ־אַפַּיִם", וְסֵפֶר "מְקוֹר הַשִּׂמְחָה", סִדַּרְתִּי אֶת הַשִּׂיחוֹת בַּסֵּדֶר הַזֶּה: קֹדֶם מֵרַבֵּנוּ זַ"ל, וְאַחַר־כָּךְ מִמּוֹהַרְנַ"תְ זַ"ל, וְאַחַר־כָּךְ מֵר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶער זַ"ל, וְאַחַר־כָּךְ מִבְּנוֹ ר' אַבְרָהָם זַ"ל, וְאַחַר־כָּךְ מֵר' לֵוִי יִצְחָק זַ"ל[לט], לְהוֹרוֹת שֶׁכָּךְ הַסֵּדֶר בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ.

וְכָתַב מוֹהֲרָא"ש (בְּסִפְרוֹ 'לִקּוּטֵי שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים'): ר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶער זַ"ל הָיָה רָגִיל לוֹמַר עַל אַנְשֵׁי טִירְהָאוּוִיצָא "עוֹבְדִים זַיְינֶען זַיי אָבֶער אַיין עֵצָה דַארְף מֶען פְּרֶעגֶן מִיר", כִּי הוּא הָיָה בַּעַל יִשּׁוּב הַדַּעַת גָּדוֹל מְאֹד' הוּא הָיָה מְמַלֵּא מָקוֹם מוֹהַרְנַ"תְ זַ"ל. וְגַם ר' לֵוִי יִצְחָק רָגִיל לוֹמַר זֹאת "עוֹבְדִים זַיְינֶען זַיי אָבֶער אַיין עֵצָה דַארְף מֶען פְּרֶעגֶן מִיר". וְאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ אוֹמְרִים שֶׁמִּי שֶׁיִּסְתַּכֵּל בְּעֵין הָאֱמֶת - יִרְאֶה שֶׁהוּא מְמַלֵּא מָקוֹם ר' אַבְרָהָם בֶּן ר' נַחְמָן זַ"ל, וְאֶת הַיִּשּׁוּב הַדַּעַת שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְאֶת גְּדֻלַּת נְקֻדַּת הָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ זֶה כִּמְעַט לֹא נִמְצָא בִּשְׁאָר אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ.

לח. וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש: "רָאִיתִי וְהִסְתַּכַּלְתִּי וְהִתְבּוֹנַנְתִּי, שֶׁדַּיְקָא הוּא יִהְיֶה מְסֻגָּל לַעֲשׂוֹת סֵדֶר בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ", כִּי מְאֹד כָּאַב לוֹ לָמָּה לֹא יִסְתַּכְּלוּ אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ עַל כָּל פָּנִים עַל אֶחָד, וְתִפְּסֵק הַהֶפְקֵרוּת הַגְּדוֹלָה שֶׁשָּׁלְטָה בֵּין אֲנַ"שׁ, שֶׁהָיוּ הַרְבֵּה לְצִים נִכְנָסִים וּבָאִים וּמִסְתּוֹבְבִים בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְזוֹרְקִים מַגְּבוֹת זֶה עַל זֶה וְכוּ', וְזֶה כָּאַב לוֹ מְאֹד מְאֹד. וְאָכֵן עָשָׂה תַּעֲמוּלָה גְּדוֹלָה שֶׁיָּבוֹאוּ אֵלָיו, וְאַף שֶׁלּוֹ בְּעַצְמוֹ יָצָא קִלְקוּל גָּדוֹל מִזֶּה שֶׁפִּרְסְמוֹ, כִּי כָּל אֵלּוּ שֶׁהוּא שָׁלַח אֵלָיו הִתְרַחֲקוּ מִמֶּנּוּ וְחֵלֶק אַף נֶהֱפְכוּ לְשׂוֹנְאִים, הוּא לֹא הִסְתַּכֵּל עַל זֶה, וְעוֹרֵר אֶת כֻּלָּם כַּמָּה שָׁנִים רְצוּפוֹת שֶׁכֻּלָּם יֵלְכוּ לְר' לֵוִי יִצְחָק, עַד שֶׁלְּאַט לְאַט הִתְפָּרְסֵם בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְהָיָה כָּל אֶחָד מִסְתַּכֵּל עָלָיו (עַל־פִּי שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק א', אוֹת הֶפְצָה).

לט. "אֵין לָנוּ מַה לְהִתְבַּיֵּשׁ עִם הַסֵּפֶר 'שְׁמִירַת הַזִּמָּן', וְאַדַּבְּרָה בְּעֵדוּתֶיךָ נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אֵבוֹשׁ, כִּי כָּל הַשִּׂיחוֹת שֶׁרְשׁוּמוֹת "שָׁמַעְתִּי", "וְאָמַר לִי", וְ"סִפֵּר לִי", כָּל זֶה שָׁמַעְתִּי וְקִבַּלְתִּי פָּנִים אֶל פָּנִים מֵר' לֵוִי יִצְחָק נ"י". וּכְבָר אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת נז:) הֵיאַךְ יָכוֹל הַחַי לְהַכְחִישׁ אֶת הַחַי, עַיִן שָׁם. וַיֶּתֶר הַשִּׂיחוֹת הֲלוֹא יֶשְׁנָם עַל טֵיפּ, בְּוַדַּאי אִי אֶפְשָׁר לְהַכְחִישָׁם...

שצג.

הַהִתְנַגְּדוּת עַל הַסֵּדֶר שֶׁסִּדֵּר אֶת מַהֲלַךְ הַדּוֹרוֹת

וּבִפְרָט בְּשָׁעָה שֶׁהִדְפַּסְתִּי אֶת הַסֵּפֶר ״שְׁמִירַת הַזְּמַן״, צֵרַפְתִּי אֵלָיו בְּסוֹפוֹ גַּם אֶת הַסֵּפֶר ״אִילָן הַחַיִּים״[מ], שֶׁהֵם רַק קְצָת סִפּוּרִים כְּפִי הַסֵּדֶר הַנַּ״ל, וּמֵאָז הִתְחִילָה הַהִתְנַגְּדוּת עָלַי מְאֹד. כִּי הָיוּ כַּמָּה וְכַמָּה כִּתּוֹת אֵצֶל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁכָּל אֶחָד עָשָׂה אֶת הַסֵּדֶר בְּעִנְיָן אַחֵר, כְּגוֹן תַּלְמִידֵי ר׳ אַבְרָהָם שְׁטֶעִרִינְהַארְץ זַ״ל כָּתְבוּ שֶׁהוּא הָרֹאשׁ־בַּיִת, וְהוּא קִבֵּל מֵהָרַב מִטְשֶׁהְרִין זַ״ל[מא], שֶׁהוּא קִבֵּל מִמּוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל, וְלָכֵן הַסֵּדֶר הוּא כָּךְ. וְכֵן הָיוּ הַרְבֵּה שֶׁעָשׂוּ אֶת הַסֵּדֶר בְּצוּרָה אַחֶרֶת וְכוּ׳ וְכוּ׳[מב].

וְלָכֵן מֵאַחַר שֶׁר׳ לֵוִי יִצְחָק זַ״ל הָיָה הַגַּבַּאי בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְהֶחֱזִיק אֶת הַנְהָגַת בֵּית־הַכְּנֶסֶת בְּתַקֶּף וָעֹז, וּמַה גַּם שֶׁהִתְנַגֵּד עַל הַקִּבּוּץ בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה בְּמִירוֹן, כִּי הוּא הֶחֱזִיק שֶׁצְּרִיכִים לְהִתְפַּלֵּל רַק בִּירוּשָׁלַיִם בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה[מג] – עַל־יְדֵי־זֶה יָצְאוּ נֶגְדִּי בְּהִתְנַגְּדוּת

עַד עַכְשָׁו מָכַרְנוּ אַרְבַּעַת אֲלָפִים סְפָרִים, תְּהִלָּה לָאֵל״ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק טו, ב־מ). וְיוֹתֵר מִזֶּה אֵין לְהִתְבַּלְבֵּל, כִּי יֵשׁ הַרְבֵּה עִנְיָנִים נַעֲלָמִים... אֲשֶׁר בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיֹּאמַר כָּךְ... כְּדֵי לְהַצִּיל עָשׁוּק מִפְּנֵי עָשְׁקוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לִי לְהַאֲרִיךְ בָּזֶה בִּפְרָטִיּוּת, וְדַי לְחַכִּימָא (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק טו, ב־מא).

מ. עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן תמ.

מא. רְאֵה אוֹדוֹתָיו וְתוֹלְדוֹתָיו בְּסִימָן שעג בַּהֶעָרָה.

מב. עַיֵּן בְּשִׂיחוֹת מוֹהֲרָא״ש חֵלֶק א׳, עַמּוּד פה.

מג. יְצָיֶן כִּי מוֹהֲרָא״ש גִּלָּה דַּעְתּוֹ כַּמָּה פְּעָמִים, שֶׁהַקִּבּוּץ הוּא רַק בְּאוּמַן וְלֹא בְּמָקוֹם אַחֵר, וְכֵיוָן שֶׁבִּזְמַנִּים הָהֵם לֹא הָיוּ יְכוֹלִים לָבוֹא לְאוּמַן, מֵחֲמַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה שֶׁהִתְפַּשְּׁטָה שָׁם, הָיָה מְעוֹרֵר אֶת אֲנַ״ש לְהִתְפַּלֵּל עִם חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב, יִהְיֶה בְּאֵיזֶה מָקוֹם שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ, וַאֲפִלּוּ עֲשָׂרָה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, בְּאֵיזוֹ עִיר שֶׁתִּהְיֶה, שֶׁיַּעֲשׂוּ קִבּוּץ לְעַצְמָם, וְיִתְפַּלְּלוּ בְּהִתְקַשְּׁרוּת לְרַבֵּנוּ, עַד שֶׁנִּזְכֶּה שֶׁיִּפָּתַח הַגְּבוּל, וְנָבוֹא אֶל הַקִּבּוּץ בְּאוּמַן [כְּמוֹ שֶׁזָּכִינוּ לָזֶה הֶחֵל מִשְּׁנַת תשמ״ט־תש״ן וָאֵילָךְ]. וּמוֹהֲרָא״ש כּוֹתֵב, שֶׁהַסִּבָּה שֶׁהֶעֱדִיף לָבוֹא לַקִּבּוּץ לִירוּשָׁלַיִם בַּשָּׁנִים הָהֵן, כִּי רָצָה לִהְיוֹת בִּמְחִצַּת ר׳ לֵוִי יִצְחָק, וְלֹא שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁרַק שָׁם הַקִּבּוּץ, וּבְמָקוֹם אַחֵר כָּתַב, שֶׁהָיָה לוֹ חֵשֶׁק לִהְיוֹת בַּקִּבּוּץ בְּמִירוֹן אַךְ לֹא אִסְתַּיְּעָא מִילְּתָא. וּכְמוֹ שֶׁמּוּבָא (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כה, מִכְתָּב ג־תתקמא): ״וְהָאֱמֶת אַגִּיד לְךָ כְּפִי שֶׁשָּׁמַעְתִּי וְקִבַּלְתִּי מִזְּקֵנַי אֲנַ״ש שֶׁהַקִּבּוּץ הוּא רַק בְּאוּמַן, וְאִם לֹא אוּמַן - אֲזַי בְּמָקוֹם שֶׁיִּתְקַבְּצוּ עֲשָׂרָה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת קִבּוּץ וְעַל־כֵּן אֵין שׁוּם הֶכְרֵחַ שֶׁהַקִּבּוּץ יִהְיֶה בִּירוּשָׁלַיִם אוֹ בְּמִירוֹן... וְאוֹדוֹת שֶׁאֲנִי נִסְעְתִּי כַּמָּה פְּעָמִים אֶל הַקִּבּוּץ בִּירוּשָׁלַיִם לֹא מִפְּנֵי שֶׁקָּבַעְתִּי כִּי רַק שָׁם הַקִּבּוּץ וְלֹא בְּמֵרוֹן, כִּי סַהֲדֵי

גְּדוֹלָה מְאֹד מְאֹד - "לָמָּה אֲנִי עוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ עֵסֶק?" כִּי הָיוּ לוֹ הֲמוֹן שׂוֹנְאִים וְכוּ'.

שצד.

אוֹר רַבֵּנוּ נִמְצָא אֵצֶל ר' לֵוִי יִצְחָק

וַאֲנִי לֹא שַׂמְתִּי לֵב אֶל אַף אֶחָד, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חָנַן אוֹתִי עִם עֲזוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְלֹא הִתְפַּעַלְתִּי מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, וְאַדְרַבָּה כָּל מִכְתָּב וּמִכְתָּב שֶׁכָּתַבְתִּי לְתַלְמִידַי, הַבַּחוּרִים וְהָאַבְרֵכִים שֶׁל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וּבִפְרָט לְאֵלּוּ שֶׁגָּרוּ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל אַחַר־כָּךְ, שֶׁרַק יֵלְכוּ אֶל ר' לֵוִי יִצְחָק זַ"ל[מד], כִּי אוֹר רַבֵּנוּ זַ"ל נִמְצָא אֶצְלוֹ, וְעָשִׂיתִי תַּעֲמוּלָה גְּדוֹלָה סְבִיבוֹ, כִּי הֵבַנְתִּי שֶׁלְּכָל הַפָּחוֹת מֻכְרָח לִהְיוֹת אָדָם אֶחָד, שֶׁכֻּלָּם יְכַבְּדוּ אוֹתוֹ וְיִסְתַּכְּלוּ עָלָיו. כִּי יָדוּעַ מִצַּדִּיקִים, אֲשֶׁר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין אָדָם אֶחָד מַנְהִיג וְכוּ' - שָׁם נַעֲשֶׂה הַסְּמֵ"ךְ־מֵ"ם מַנְהִיג.

שצה.

כְּנוּן הַשִּׁיעוּר הַמְּפֻרְסָם שֶׁל ר' לֵוִי יִצְחָק

וְכָךְ הִתְחִילוּ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו הֲמוֹן בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים, עַד שֶׁהִפְצִירוּ בּוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה שִׁעוּר עִמָּהֶם בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וּמֵאָז הִתְחִיל הַשִּׁעוּר הַמְּפֻרְסָם שֶׁלּוֹ בְּכָל יוֹם חֲמִישִׁי בַּצָּהֳרַיִם, שֶׁהֶחְזִיק מַעֲמָד עַד סָמוּךְ לְהִסְתַּלְּקוּתוֹ, וּמַמָּשׁ לֹא הָיָה מִכְתָּב אֶחָד שֶׁלֹּא כָּתַבְתִּי אָז בְּהִתְעוֹרְרוּת גְּדוֹלָה וְתַעֲמוּלָה עֲצוּמָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁרוֹצֶה לָדַעַת מִדַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל אֲמִתִּית, שֶׁיִּסְתּוֹבֵב רַק סְבִיב ר' לֵוִי יִצְחָק זַ"ל, וְזֶה בְּעַצְמוֹ עוֹרֵר עָלַי הַמַּחֲלֹקֶת.

שצו.

חֲלוֹם מֹר' אַבְרָהָם בֶּן ר' נַחְמָן שֶׁסִּפֵּר מוֹהֲרָא"ש לְר' לֵוִי יִצְחָק

וְסִפֵּר, שֶׁהַטַּעַם שֶׁר' לֵוִי יִצְחָק קֵרְבוֹ כָּל־כָּךְ וּמָסַר לוֹ כַּמָּה

בַּמְּרוֹמִים אֲשֶׁר כַּמָּה פְּעָמִים רָצִיתִי לִהְיוֹת עַל הַקִּבּוּץ בְּמֵרוֹן, אֲבָל לֹא אִסְתַּיֵּעַ מִלְּתָא"...

מד. רְאֵה לְמָשָׁל מִכְתָּב בַּ'אֲשֶׁר־בַּנַּחַל' (חֵלֶק יא, מִכְתָּב א־תפ): "וּמַה טּוֹב אִם הָיִיתָ מִתְיַעֵץ עִם ר' לֵוִי יִצְחָק וְלֹא עִם אַחֵר, אַל תִּתְבַּיֵּשׁ מִמֶּנּוּ, רַק לֵךְ אֶל בֵּיתוֹ וּשְׁאַל עֲצָתוֹ".

יְדִיעוֹת וְסוֹדוֹת נְחוּצִים בְּעִנְיַן רַבֵּנוּ זַ"ל הָיָה, כִּי פַּעַם אַחַת חָלַם מוֹהֲרָא"ש שֶׁבָּא אֵלָיו ר' אַבְרָהָם בֶּן ר' נַחְמָן זַ"ל וְאָמַר לוֹ: "גֵּיי צוּ מַיִין לֵוִי יִצְחָק"... [לֵךְ אֶל לֵוִי יִצְחָק שֶׁלִּי], וּמוֹהֲרָא"ש סִפֵּר זֹאת לְר' לֵוִי יִצְחָק שֶׁבָּחַן אוֹתוֹ אֵיךְ הָיָה נִרְאֶה ר' אַבְרָהָם, כְּדֵי לִבְדֹּק אִם הַחֲלוֹם הוּא אֲמִתִּי, וְתֵאַר לוֹ בִּפְרָטִיּוּת צוּרָתוֹ בַּחֲלוֹם, וְאַף נָתַן כַּמָּה סִימָנִים עַל זֶה, וְאָמַר לוֹ ר' לֵוִי יִצְחָק - שֶׁזֶּה הָיָה בֶּאֱמֶת ר' אַבְרָהָם בֶּן ר' נַחְמָן זַ"ל.

שצז.

הַחֲלוֹם הַזֶּהָה שֶׁחָלַם רַבִּי לֵוִי יִצְחָק בִּשְׁעָתוֹ

וְסִפֵּר אָז ר' לֵוִי יִצְחָק לְמוֹהֲרָא"ש, שֶׁגַּם הוּא חָלַם פַּעַם חֲלוֹם כְּשֶׁהָיָה גָּר בְּאוּמַן עֲדַיִן אַחֲרֵי הִסְתַּלְּקוּת ר' אַבְרָהָם, שֶׁבָּא אֵלָיו וְאָמַר לוֹ: "עַד עַכְשָׁו הָיְתָה הָאַכְסַנְיָא שֶׁלִּי אֵצֶל ר' נַחוּם שׁוּסְטֶער[מה] עַכְשָׁו אֲנִי רוֹצֶה לְהִתְאַכְסֵן אֶצְלְךָ... וְאָמַר ר' לֵוִי יִצְחָק שֶׁמִּתּוֹךְ הַחֲלוֹם הוּא פָּתַר גַּם אֶת פִּתְרוֹן הַחֲלוֹם - שֶׁפֵּרוּשׁ דִּבְרֵי ר' אַבְרָהָם הוּא, שֶׁהוּא רוֹצֶה לְהִתְאַכְסֵן אֶצְלוֹ, הַיְנוּ שֶׁהוּא רוֹצֶה שֶׁיְּדַבֵּר מִמֶּנּוּ תָּמִיד, וְאָכֵן כָּל יָמָיו דִּבֵּר הַרְבֵּה מֵר' אַבְרָהָם. וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁר' לֵוִי יִצְחָק רָצָה לִרְמֹז לוֹ שֶׁמֵּאַחַר שֶׁחָלַם חֲלוֹם זֶה - סִימָן שֶׁהוּא רוֹצֶה שֶׁיְּדַבֵּר מִמֶּנּוּ, וְהָבֵן.

שצח.

מַעְתִּיקֵי הַשְּׁמוּעָה מִדּוֹר לְדוֹר

וּבַתְּקוּפָה הַהִיא מָסַר לוֹ ר' לֵוִי יִצְחָק הֲמוֹן שִׂיחוֹת וִידִיעוֹת שׁוֹנוֹת בְּעִנְיַן רַבֵּנוּ זַ"ל, כְּדֵי שֶׁהוּא יַעֲבִירֵם מִדּוֹר לְדוֹר, לְמַעַן הַחִיּוֹת אֶת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּהַיּוֹם הַזֶּה [כִּי בְּלִי זֶה הָיָה הַכֹּל

מה. מִפְּאֵרֵי גְּדוּלֵי אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב שֶׁבְּאוּקְרָאִינָה, אִישׁ צַדִּיק תָּמִים וּפָשׁוּט, בַּעַל מִתְבּוֹדֵד עָצוּם וּמְקֹרָב אֶל דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל בְּלַהַט דִּקְדֻשָּׁה, בִּתְקוּפָתוֹ הִתְגַּיְּרוּ בְּנֵי כְּפָר שָׁלֵם וְהוּא קָרְבָם לְדַעַת רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהָיָה לְרַבָּם וּמְאוֹרָם, וּבִפְטִירָתוֹ תָּבְעוּ שֶׁמְּקוֹם קְבוּרָתוֹ שֶׁל רַבִּי נַחוּם יִהְיֶה עִמָּם בִּמְחִיצָתָם, לְאַחֲרוֹנָה הִתְגַּלָּה קִבְרוֹ, בִּכְפַר קְזַאנְקָה, כְּפָר הַגֵּרִים תַּלְמִידָיו, שֶׁחָרְתוּ עַל מַצֵּבָתוֹ: פֹּה נִטְמָן הַנִּכְבָּד ר' מְנַחֵם נָחוּם בְּ"ר פַּאלֶעק שְׁטַרְאקֶס נִפְטַר יוֹם ו' דַּחֲנֻכָּה תנצב"ה.

נֶאֱבַד, כִּי ר׳ לֵוִי יִצְחָק אָמַר עַל עַצְמוֹ שֶׁהוּא אֵינוֹ בַּר כִּתִּיבָה, וְלָכֵן הוּא בְּעַצְמוֹ לֹא הָיָה מְסֻגָּל לִכְתֹּב כָּל זֹאת, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיַּעֲלֶה הַכֹּל עֲלֵי סֵפֶר, וְגַם הַרְבֵּה סוֹדוֹת, כַּנִּרְאֶה מִתּוֹךְ הַסִּפּוּרִים הַנִּדְפָּסִים כְּבָר, שֶׁנִּרְמָז עֲלֵיהֶם], וְקֵרְבוֹ מְאֹד. וְאָכֵן דָּבָר זֶה יָדוּעַ וּמְפֻרְסָם, אֲשֶׁר פַּעַם רִאשׁוֹנָה שֶׁנִּדְפְּסוּ שִׂיחוֹת מֵרַבִּי לֵוִי יִצְחָק עֲלֵי סֵפֶר, שֶׁיַּד הַכֹּל מְמַשְׁמֶשֶׁת בָּהֶן[מו], הָיְתָה עַל־יְדֵי מוֹהֲרָא״ש שֶׁפִּרְסְמוֹ בְּרַבִּים לְדוֹרוֹת. וְהִדְפִּיס שִׂיחוֹת רַבּוֹת מִמֶּנּוּ וְעוֹרֵר אַבְרֵכִים וּבַחוּרִים לָלֶכֶת וּלְקַבֵּל מִמֶּנּוּ[מז].

שצט.

גַּם אִם אֲנִי אֶחֱלֹק עָלֶיךָ - אַל תַּפְסִיק

וְכַאֲשֶׁר שָׁפַךְ אֶת לִבּוֹ לִפְנֵי ר׳ לֵוִי יִצְחָק זַ״ל, עַל כָּל מַה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו מֵהַמַּחֲלוֹקֶת שֶׁפָּרְצָה עַל לֹא דָּבָר, וְאָמַר לוֹ בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: **מַה אַתָּה רוֹצֶה? עָשִׂיתָ כָּל־כָּךְ יָפֶה אֶת דְּבַר רַבֵּנוּ זַ״ל, וְאַתָּה עוֹד רוֹצֶה שֶׁהַבַּעַל־דָּבָר יַעֲזוֹב אוֹתְךָ?!**, וְסִיֵּם: **בַּקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ שֶׁגַּם אֲנִי לֹא יַחֲלֹק עָלֶיךָ.** וְאָמַר זֹאת בְּחִיּוּךְ רָחָב, וְאַחַר־כָּךְ הִפְטִיר וְאָמַר: **מַה אַתָּה חוֹשֵׁב? אִם אֲנִי אֶחֱלֹק עָלֶיךָ אַתָּה צָרִיךְ לְהַפְסִיק לְהַדְפִּיס?** וְאַף שֶׁלֹּא הֵבִין אָז אֶת כַּוָּנָתוֹ, אֲבָל קִבֵּל מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה הִתְחַזְּקוּת[מח].

ת.

שְׁמֹר עַצְמְךָ מִקִּנְאַת הַמַּלְאָכִים

וְכַמָּה פְּעָמִים הִזְהִיר אוֹתוֹ ר׳ לֵוִי יִצְחָק: **״הִיט זִיךְ פּוּן קִנְאַת הַמַּלְאָכִים״** [שְׁמֹר מִמִּדַּת הַקִּנְאָה שֶׁתִּתְגַּבֵּר עָלֶיךָ]. וְסִפֵּר לוֹ שֶׁהוּא זוֹכֵר, שֶׁכָּל מִי שֶׁרַק רָצָה לַעֲשׂוֹת לְמַעַן רַבֵּנוּ זַ״ל – סָבַל

מו. עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן תלג.

מז. רְאֵה לְעֵיל סִימָן שצא, וּבַהֶעָרָה שָׁם.

מח. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק ז׳, מִכְתָּב תתכה.

מָה שֶׁסָּבַל וּלְבַסּוֹף נִשְׁבַּר וְנִתְרַחֵק[מט]. וְהָיָה עוֹנֶה לוֹ מוֹהֲרָא"ש, שֶׁטִּבְעוֹ שֶׁאֵינוֹ מְפַחֵד מֵהַזּוּלַת[נ]. וּבְפֵרוּשׁ הִתְבַּטֵּא לְפָנָיו ר' לֵוִי יִצְחָק: "שְׁמֹר אֶת עַצְמְךָ מֵאֵלּוּ סָבֵי דְּאָזְלֵי אַתְּגְרָא[נא] הַמִּסְתּוֹבְבִים בֵּינֵנוּ כִּי הֵם סְתָם לֵצִים, שְׁאַל אוֹתָם: הַאִם סִימוּ פַּעַם אַחַת בְּחַיֵּיהֶם מַה שֶּׁרָצָה רַבֵּנוּ זַ"ל מֵאִתָּנוּ לְסַיֵּם בְּכָל שָׁנָה".

וְאָמַר אָז: "רַבֵּנוּ זַ"ל רָצָה שֶׁנְּסַיֵּם כָּל שָׁנָה כָּךְ וְכָךְ (עַיֵּן בְּשִׂיחוֹת הָרַ"ן סִימָן עו), וְהַלְוַאי שֶׁאֲנַחְנוּ נִזְכֶּה לְסַיֵּם אֶת כָּל הַסֵּדֶר שֶׁצִּוָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל עַל כָּל פָּנִים פַּעַם אַחַת בְּחַיֵּינוּ". וְהֶרְאָה לוֹ אָז עַל כַּמָּה 'זְקֵנִים'[נב], וְאָמַר לוֹ: "רְאֵה הֵם גַּם כֵּן אוֹמְרִים דֵּעוֹת בַּחֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב... וְהֵם הָיוּ אֲנָשִׁים סְתָם שֶׁמִּסְתּוֹבְבִים אֶצְלֵנוּ וְכוּ', שֶׁפַּעַם בְּאוּמַן רָאוּ עוֹבְדֵי הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שֶׁעָבְדוּ בִּיגִיעוֹת וַעֲבוֹדוֹת גְּדוֹלוֹת וְהִתְמִידוּ בְּלִמּוּד וְקָמוּ בְּכָל לַיְלָה בַּחֲצוֹת וְהִרְבּוּ לְהִתְבּוֹדֵד בְּלֵילֵי הַחֹרֶף בַּיְּעָרוֹת וְכוּ', וְהֵיכָן רוֹאִים זֹאת הַיּוֹם?"... וְסִיֵּם: "מַה לַּעֲשׂוֹת ?!" וְגָנַח גְּנִיחָה עֲצוּמָה. אַחַר־כָּךְ חִיֵּךְ קְצָת וְאָמַר לוֹ בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: "גֵּיי דוּ אוּן שְׁטֶעל אוֹיף אַזוֹינָע חֲסִידִים וּוִי אַמָּאל" – [לֵךְ וְהַעֲמֵד חֲסִידִים כָּאֵלּוּ שֶׁהָיוּ פַּעַם], וְהִרְבָּה לְדַבֵּר וּלְסַפֵּר עַל הָאֱמֶת שֶׁהָיְתָה אֵצֶל אֲנַ"ש הַקְּדוֹשִׁים, וְאֵיךְ שֶׁכָּל אֶחָד עָבַד

מט. "מִי שֶׁרַק הֵפִיץ אֶת אוֹר רַבֵּנוּ זַ"ל בָּעוֹלָם בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ הֵכִי גְּדוֹלָה, עָלָיו קָמוּ אֲפִלּוּ מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הַחֲשׁוּבִים, וְחָלְקוּ בְּמַחֲלֹקֶת עֲצוּמָה, כְּמוֹ: הָרַב הֶחָסִיד ר' אַהֲרֹן צִיגְלְמַאן הי"ד, שֶׁהִדְפִּיס אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בְּפוֹלַנְיָה, קָמוּ כְּנֶגְדּוֹ הַרְבֵּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְחָלְקוּ עָלָיו, וּבִזּוּ אוֹתוֹ, וְאַף הוֹצִיאוּ סֵפֶר נֶגְדּוֹ, וְכֵן הָרַב הֶחָסִיד ר' שְׁמוּאֵל הוֹרְבִּיץ זַ"ל, שֶׁהִדְפִּיס אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בִּירוּשָׁלַיִם וְקָמוּ כְּנֶגְדּוֹ הַרְבֵּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ וְחָלְקוּ עָלָיו, עַד שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל עִמָּהֶם יַחַד, כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ בְּפֵרוּשׁ" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק לב, מִכְתָּב ה־רצ).

נ. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק לב מִכְתָּב ה־קצז.

נא. מִלְּשׁוֹן תַּעֲנִית ו' ע"ב, וּפֵרֵשׁ רַשׁ"י: 'זְקֵנִים שֶׁהוֹלְכִים בְּנַחַת'.

נב. "כָּל הַמָּשָׁג הַזֶּה שֶׁל 'זְקֵנִים' שֶׁקּוֹרֶה לְאַחֲרוֹנָה בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, צָרִיךְ לִידַע, שֶׁהַכֹּל הֶבֶל וְדִמְיוֹן גָּדוֹל מְאֹד. מִי נִשְׁאַר? הֲלֹא הַזָּקֵן הַיָּחִיד הוּא ר' לֵוִי יִצְחָק שֶׁהוּא קִבֵּל בִּשְׁלֵמוּת אֶת דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהוּא דַּיְקָא תָּמַךְ בִּי תָּמִיד, וְלָכֵן אַל תִּתֵּן שֶׁיִּשְׁטוּ בְּךָ, וְיֶשְׁנָם הַרְבֵּה דְּבָרִים שֶׁאֵינִי יָכוֹל לְגַלּוֹת עֲדַיִן, אֲבָל יָבוֹא הַיּוֹם שֶׁאֲגַלֶּה" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק כה, מִכְתָּב ד־יב).

עֲבוֹדָתוֹ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה וּבְשִׂמְחָה עֲצוּמָה מַמָּשׁ כְּמוֹ הַתָּם בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת...[נג]

תא.

מַה שֶּׁאוֹמְרִים בִּשְׁמוֹ הוּא כֻּלּוֹ שֶׁקֶר!

וְכָתַב מוֹהֲרָא"ש לְאֶחָד שֶׁהִתְבַּלְבֵּל מִזֶּה שֶׁאוֹמְרִים בְּשֵׁם ר' לֵוִי יִצְחָק דְּבָרִים כְּנֶגְדּוֹ: "אֲנִי מַכְרָח לְהַגִּיד לְךָ כִּי מַה שֶּׁאוֹמְרִים בִּשְׁמוֹ עָלַי - הוּא כֻּלּוֹ שֶׁקֶר! וַאֲפִלּוּ אִם דִּבֵּר, אָמַר לִי בְּפֵרוּשׁ - דַּע לְךָ אֲנִי צָרִיךְ כָּךְ לְדַבֵּר וְכוּ'. וְהִזְכִּיר אֶת הַמַּאֲמָר שֶׁגִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל עַל פִּנְחָס בֶּן אֶלְעָזָר הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי (לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רמא) **וְדָבָר זֶה סִפֵּר לִי כִּבָר כַּמָּה פְּעָמִים, אֲשֶׁר אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נִצֵּל בַּעֲבוּרִי הַרְבֵּה פְּעָמִים**, כִּי הָיָה רָגִיל לָבֹא אֵלָיו פְּלוֹנִי שֶׁהוּא מְפֻרְסָם בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ לְפֶרֶא־אָדָם בַּעַל עַזּוּת־פָּנִים גָּדוֹל הֶדְיוֹט קוֹפֵץ בְּרֹאשׁ וְכוּ' וֶהֱסִיתוֹ. וּכְדֵי לְהַשְׁתִּיקוֹ הָיָה צָרִיךְ לְדַבֵּר עִמּוֹ כָּךְ, וְכֵן עִם עוֹד כַּמָּה עַזֵּי פָּנִים. אֲבָל הוּא, תְּהִלָּה לָאֵל, חִזֵּק אוֹתִי כַּמָּה פְּעָמִים, שֶׁלֹּא אָשִׂים לֵב אֶל כָּל אֵלּוּ הַמְדַבְּרִים, וְכִלְשׁוֹנוֹ: "מַאךְ זִיךְ נִיט צוּ טְהוּן פוּן דִּי מְדַבְּרִים" [אַל תָּשִׂים לֵב אֶל הַמְדַבְּרִים]. וְאָמַר לִי: "אֲנִי רוֹאֶה שֶׁהֵם מְחַפְּשִׂים אוֹתְךָ, אַל תִּתֵּן לָהֶם אֶת הַהִזְדַּמְּנוּת לִמְצֹא אֶצְלְךָ".

תב.

יְשׁוּב דַּעְתּוֹ שֶׁל ר' לֵוִי יִצְחָק שֶׁיָּכוֹל לְהַצִּיב גְּבוּלוֹת

וּמֵאָז, בִּהְיוֹתוֹ מַגִּיעַ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הָיְתָה דַּרְכּוֹ לְבַלּוֹת רֹב

נג. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק כח, מִכְתָּב ד־תצג. וְעַיֵּן שָׁם בַּהֶמְשֵׁךְ: "וּבְחַסְדֵי הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ זָכִינוּ לְהַעֲמִיד מִקָּרְבֵּנוּ חֲדָשִׁים דּוֹר חָדָשׁ תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ זַ"ל אֲשֶׁר מְקַיְּמִים אֶת כָּל הָעֵצוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה - הֵן בַּאֲמִירַת חֲצוֹת וְהִתְבּוֹדְדוּת וְהֵן בְּשִׂמְחָה וְרִקּוּדִין וְהֵן בְּהַתְמָדַת הַלִּמּוּד בְּסֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל בִּתְמִימוּת בִּפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה וְהֵן בְּהַדְפָּסַת וַהֲפָצַת סְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים אֲשֶׁר מֵאָז שְׁנַת תשכ"ה זָכִינוּ לַעֲשׂוֹת מַהְפֵּכָה רוּחָנִית בְּעֵסֶק הַהַדְפָּסָה כִּי מֵהַשָּׁנָה הַהִיא זָכִינוּ לְהַדְפִּיס רִבְבוֹת רִבְבוֹת סְפָרִים מִסִּפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל וַאֲפִלּוּ אֵלּוּ שֶׁהִדְפִּיסוּ בִּירוּשָׁלַיִם כֻּלָּם הָיוּ קֹדֶם תַּלְמִידֵי הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ עַד שֶׁבָּא סַנְחֵרִיב וְכוּ'.

הַיּוֹם אֵצֶל ר' לֵוִי יִצְחָק זַ"ל, וְהוּא הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ שָׁעוֹת עַל גַּבֵּי שָׁעוֹת, וְסִפֵּר לוֹ סִפּוּרִים רַבִּים, כִּי הֱיוֹת שֶׁהָיָה גָּר בְּחוּץ לָאָרֶץ, וּכְשֶׁבָּא לְבַקֵּר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל לְכַמָּה יָמִים סִפּוּרִים, הִקְדִּישׁ לוֹ ר' לֵוִי יִצְחָק אֶת שְׁעוֹת יוֹמוֹ, לַמְּרוֹת הֱיוֹתוֹ מְסֻדָּר מְאֹד בִּשְׁעוּרָיו - לִכְבוֹדוֹ בִּטֵּל הַכֹּל, וְדִבֵּר עִמּוֹ הַרְבֵּה, וְזוֹ הָיְתָה אֲצִלוֹ מְסִירוּת־נֶפֶשׁ כִּי הָיְתָה לוֹ כַּוָּנָה עֲמוּקָה בָּזֶה.

אַךְ בְּכָל פַּעַם שֶׁמּוֹהֲרָא"ש לִוָּהוּ לְבֵיתוֹ אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית, תֵּכֶף כַּאֲשֶׁר הִגִּיעוּ לְדֶלֶת בֵּיתוֹ, אָמַר לְמוֹהֲרָא"ש: "לַיְלָה טוֹב!" כְּאוֹמֵר, עַד כָּאן. וְהָיָה מוֹהֲרָא"ש מִתְפַּלֵּא מְאֹד מְאֹד, כִּי הֲרֵי בְּמֶשֶׁךְ הַיּוֹם דִּבֵּר עִמּוֹ שָׁעוֹת אֲרֻכּוֹת וְלֹא הִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם דָּבָר, וַאֲפִלּוּ בַּדֶּרֶךְ שֶׁלִּוָּהוּ בַּלַּיְלָה - גַּם דִּבֵּר עִמּוֹ הַרְבֵּה, אַךְ תֵּכֶף בְּהַגִּיעָם לְפֶתַח הַבַּיִת אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית פָּסַק בַּאֲמִירָה נֶחֱרֶצֶת 'לַיְלָה טוֹב'.

וְהִסְבִּיר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁהֵבִין אַחַר־כָּךְ, שֶׁזּוֹ הַצְלָחָתוֹ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֹזֶק לֵב וְאֹפִי חָזָק וּכְשֶׁחוֹזֵר בַּלַּיְלָה - הֲרֵי שֶׁהוֹלֵךְ לִישׁוֹן תֵּכֶף וּמִיָּד, וְכָךְ הוּא יָכוֹל לָקוּם בַּחֲצוֹת, וְלִהְיוֹת עֵר חֲצִי לַיְלָה עַד תְּפִלַּת הַוָּתִיקִין, וְכֵן כָּל הַיּוֹם וְכָל הַיָּמִים. וְשִׁבַּח מוֹהֲרָא"ש אֶת הַצְלָחַת אָדָם כָּזֶה שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַצִּיב גְּבוּלוֹת[נד].

תג.

סוֹד הָאֱמֶת שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל

פַּעַם כְּשֶׁהָיָה בְּבֵיתוֹ שֶׁל ר' לֵוִי יִצְחָק - דִּבֵּר עִמּוֹ שִׂיחוֹת קְדוֹשׁוֹת בְּעִנְיְנֵי רַבֵּנוּ זַ"ל אֲשֶׁר מַכְנִיס בָּנוּ אֶת מִדַּת הָאֱמֶת, וְשֶׁרֹב בְּנֵי אָדָם אֵינָם מְבִינִים כְּלָל אֶת הָאֱמֶת שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל וְכוּ', וּפִתְאֹם שָׁמְעוּ מֵרָחוֹק קוֹל שֶׁל אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁצּוֹעֵק בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת בְּהִתְבּוֹדְדוּתוֹ עַל גַּג בֵּית הַמִּדְרָשׁ שֶׁל חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב

נד. שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק י', עַמּוּדִים קה־קו.

בְּמֵאָה שְׁעָרִים, אָז פָּנָה ר׳ לֵוִי יִצְחָק לְמוֹהֲרָא״ש וְשָׁאַל אוֹתוֹ: נוּ, הַגִּידָה נָא לִי, אֵיפֹה הִיא הָאֱמֶת? הֲלֹא הִתְבּוֹדְדוּת צְרִיכָה לְהָבִיא אֶת הָאָדָם לְמִדַּת הָאֱמֶת, וְהֵיכָן הִיא הָאֱמֶת בְּהִתְבּוֹדְדוּת כָּזֹאת? הֲלֹא עַכְשָׁו יַגִּידוּ אַנְשֵׁי הָעוֹלָם שֶׁבִּבְרֶסְלֶב יֵשׁ מִשֶּׁגָּעִים, וְאִם כֵּן, לָמָּה צְרִיכִים לְהִתְבּוֹדֵד כָּךְ? הֲלֹא יְכוֹלִים לְהִתְבּוֹדֵד בַּבַּיִת בְּחַדְרֵי חֲדָרִים, וְאַף אֶחָד אֵינוֹ צָרִיךְ לָדַעַת מִזֶּה.

תד.

בִּקּוּר אֵצֶל אֶחָד מְאַנַּ״שׁ - דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרֵךְ

בְּבִקּוּרוֹ זֶה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בִּשְׁנַת תשכ״ו, עָלָה לְבַקֵּר אֶת **הָרַב הֶחָסִיד ר׳ שְׁמוּאֵל הוֹרְבִיץ זַ״ל**, וְסִפֵּר מוֹהֲרָא״שׁ, הָאִישׁ הַזֶּה הָיָה דָּבוּק עַד מְאֹד בּוֹ יִתְבָּרֵךְ בִּדְבֵקוּת אֱמֶת, אֲשֶׁר כָּל דִּבּוּר שֶׁלּוֹ הִיא אֱמֶת לַאֲמִתָּה, לְעוֹלָם אֵינוֹ מְדַבֵּר מֵאַחֵר כְּלָל, וּלְשׁוֹנוֹ נְקִיָּה מִלְּשׁוֹן־הָרַע וּרְכִילוּת, וּמִכָּל שֶׁכֵּן וְכָל־שֶׁכֵּן מִלֵּצָנוּת וּמַחְלֹקֶת. כָּל דִּבּוּרוֹ הוּא בְּאַהֲבָה וּבְנֹעַם, בְּחִיּוּת וְהִתְעוֹרְרוּת כָּזוֹ, אֲשֶׁר מְעוֹרֵר וּמְחַזֵּק וּמְאַמֵּץ עַד מְאֹד. וְאִם הָיִיתִי גָּר בִּשְׁכֵנוּתוֹ, הָיִיתִי אֶצְלוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וּמְשַׁמְּשׁוֹ בֶּאֱמֶת, וְרוֹשֵׁם עַל פְּנֵי הַכְּתָב כָּל דִּבּוּר מִמֶּנּוּ[נה].

וְשָׁמַעְתִּי פַּעַם אַחַת מִמֶּנּוּ שֶׁאָמַר לִי בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: ״דִּי וֶועלְט זָאל וויסֶען וָואס דִּי רַבִּי איז דָּא צְווישֶׁן זַיינֶע אֱמֶת׳ע תַּלְמִידִים, וָואלְטֶן זַיי שְׁטֶענְדִיג גֶעלָאפְן צוּ זַיי אוּם בֶּעטְ׳ן אַז מְ׳זָאל פַאר זַיי גָאט בָּרוּךְ־הוּא בֶּעטֶן״. וְכֵן אָמַר לִי: ״אַז דִּי רֶבִּי הָאט גִיזָאגְט עֶס וֶועט זַיין פוּן מַיינֶע מֶענְטְשֶׁן אוֹיךְ וָואס צוּ דֶער צַיילֶען, אִיבֶּער דֶעם פַארְוָואס שְׁרַייבְּסְטוּ נִישְׁט?״ [אִם הָעוֹלָם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהָרַבִּי נִמְצָא בֵּין תַּלְמִידָיו הָאֲמִתִּיִּים, הָיוּ כֻּלָּם רָצִים אֲלֵיהֶם

נה. ״בֶּאֱמֶת תֵּדַע, כִּי זִכְּנִי הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ לְשַׁמֵּשׁ כַּמָּה מִגְּדוֹלֵי אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְרָאִיתִי וְהִשְׂגַּחְתִּי עֲלֵיהֶם, אֵיךְ שֶׁכָּל תְּנוּעָה שֶׁלָּהֶם וְכָל הַנְהָגָתָם – הַכֹּל עַל־פִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל״ (אֲשֶׁר־בִּנְחַל חֵלֶק טו, ב־כו).

וּמְבַקְּשִׁים מֵהֶם, שֶׁיַּעְתִּירוּ בַּעֲבוּרָם לִפְנֵי הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, וְאִם הָרַבִּי אוֹמֵר שֶׁיִּהְיֶה מַה לְּסַפֵּר מֵאֲנָשָׁיו, אָז לָמָּה אֵינְךָ כּוֹתֵב?]. וְרָמַז לִי בִּדְבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, כִּי רָאוּי לִכְתֹּב.

אֲנָשִׁים קְדוֹשִׁים כָּאֵלּוּ – מוּעָטִים הֵם מְאֹד מְאֹד, כִּמְעַט יְחִידֵי סְגֻלָּה שֶׁיִּהְיוּ דְּבוּקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ כְּאִישׁ זֶה, שֶׁתָּמִיד יַעֲסֹק בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה, וְיִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בִּקְבִיעוּת, כִּי כַּמָּה פְּעָמִים בָּאתִי לְבֵיתוֹ וּמְצָאתִיו – אוֹ יוֹשֵׁב וּבוֹכֶה, אוֹ עוֹמֵד עִם פָּנָיו אֶל הַקִּיר וּמְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּהִתְלַהֲבוּת גְּדוֹלָה. וּפַעַם אַחַת בָּאתִי לְבֵיתוֹ, וְהָיְתָה הַדֶּלֶת פְּתוּחָה, וְדָפַקְתִּי כַּנָּהוּג, וְאַף אֶחָד לֹא יָצָא, וְהֵבַנְתִּי כִּי אִשְׁתּוֹ הַצַּדֶּקֶת אֵינָהּ בַּבַּיִת, עַל־כֵּן הִרְהַבְתִּי עֹז לְהִכָּנֵס, וּמְצָאתִיו שׁוֹכֵב בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם עַל הָאָרֶץ, וּמַכֶּה בְּרֹאשׁוֹ עַל הָאָרֶץ וּבוֹכֶה מְאֹד מְאֹד, וּמְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ: **רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! זֵיי מִיר מְזַכֶּה פַאר־בְּרֶענְט צוּ וֶוערְן עַל קִדּוּשׁ־הַשֵּׁם** [״רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! זַכֵּנִי לְהִשָּׂרֵף עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם״]; וְחָזַר עַל זֶה פְּעָמִים אֵין מִסְפָּר, וַאֲנִי בִּרְאוֹתִי זֹאת יָצָאתִי תֵּכֶף־וּמִיָּד הַחוּצָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְבַלְבְּלוֹ וְעָמַדְתִּי כָּךְ בַּחוּץ כַּחֲצִי שָׁעָה, וּבִקַּשְׁתִּי מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ: ״זַכֵּנִי לְהַגִּיעַ גַּם־כֵּן אֶל דְּבֵקוּת וּמְסִירוּת נֶפֶשׁ כָּזוֹ״. וְאַחַר־כָּךְ פִּתְאֹם בָּא אֶל הַדֶּלֶת הַחִיצוֹנָה וּפָתְחָה, וְקָרָא אוֹתִי בְּחֵן שֶׁל אֱמֶת, וְנִכְנַסְתִּי. וְזֶה הָיָה **בִּשְׁנַת תשכ״ו**, אַחַר שֶׁזָּכִיתִי בְּמֶשֶׁךְ שָׁנָה וָחֲצִי לְהַדְפִּיס אֶת כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל: ״לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן״, ״סִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת״ וְ״סֵפֶר הַמִּדּוֹת״ וְכוּ׳ וְכוּ׳, כִּשְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה אֶלֶף סְפָרִים, וְקֵרְבַנִי עַד מְאֹד מְאֹד.

וּמֵאָז וְעַד עַתָּה כְּשֶׁאֲנִי בָּא לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הוּא מְקָרְבֵנִי מְאֹד מְאֹד, אַךְ מְבַקֵּשׁ מִמֶּנִּי שֶׁלֹּא לְפַרְסְמוֹ, כִּי הוּא בּוֹרֵחַ מִפִּרְסוּם כְּמוֹ שֶׁבּוֹרְחִים מֵאֵשׁ. וְאָמַר לִי לִפְנֵי כַּמָּה שָׁנִים בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: ״זֶעה וָואס דוּ הָאסְט גֶעטָאן צוּ ר׳ לֵוִי יִצְחָק... [תִּרְאֶה מַה עָשִׂיתָ לְר׳

לֵוִי יִצְחָק] הַיְנוּ שֶׁפִּרְסַמְתִּי אוֹתוֹ בַּסְּפָרִים שֶׁלִּי; וְחַיֶּיךָ...

וְהִסְבַּרְתִּי לוֹ, שֶׁלֹּא הָיְתָה כַּוָּנָתִי לְפַרְסֵם אוֹתוֹ, רַק הֱיוֹת שֶׁהַמּוֹן בְּנֵי הַנְּעוּרִים בִּקְּשׁוּ מִמֶּנִּי אֶל מִי לֵילֵךְ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־כֵּן שָׁלַחְתִּי אוֹתָם אֶל ר׳ לֵוִי יִצְחָק. וּמֵאָז שֶׁהִדְפַּסְתִּי אֶת שְׁמוֹ בַּסְּפָרִים שֶׁלִּי – נִתְפַּרְסֵם אֲבָל לֹא הָיְתָה לִי כַּוָּנָה אַחֶרֶת, וְעוֹד כַּמָּה טְעָמִים הִסְבַּרְתִּי לוֹ לָמָּה הִדְפַּסְתִּי אֶת שֵׁם ר׳ לֵוִי יִצְחָק בַּסְּפָרִים שֶׁלִּי. אַךְ הוּא בְּשֶׁלּוֹ: ״מִיר לָאז אָפּ״ [״אוֹתִי תַּעֲזֹב״].

וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש לְאֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ: ״מֵאַחַר שֶׁסִּבֵּב הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, שֶׁגַּם אַתָּה יוֹדֵעַ וּמַכִּיר אוֹתוֹ וְנִכְנַס אֶצְלוֹ, עַל־כֵּן רְאֵה לְשַׁמְּשׁוֹ הֵיטֵב, וְלִרְשֹׁם עַל פְּנֵי הַכְּתָב מַה שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ, כִּי יִצְטָרֵךְ בַּיָּמִים הַבָּאִים״[נו].

תה.

הַיְשׁוּב הַדַּעַת שֶׁרָאָה אֶצֶל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ

בְּבִקּוּר זֶה הָיָה אֵצֶל הָרַב הֶחָסִיד ר׳ גְּדַלְיָה אַהֲרֹן קֶעניג זַ״ל[נז], וְגַם מִמֶּנּוּ הִתְפַּעֵל מְאֹד, וְהָיָה רָגִיל מוֹהֲרָא״ש לְסַפֵּר, שֶׁרָאָה גַּם בּוֹ אֶת מִדָּתוֹ שֶׁל ר׳ לֵוִי יִצְחָק, וְכָךְ הָיְתָה דַּרְכָּם שֶׁל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הָאֲמִתִּיִּים, בַּעֲלֵי דֶּרֶךְ־אֶרֶץ וְיִשּׁוּב הַדַּעַת. וְשִׁבְּחוֹ מְאֹד, שֶׁרָאָה אֶצְלוֹ אֶת הַיִּשּׁוּב הַדַּעַת הַנִּפְלָא הַזֶּה, שֶׁאָדָם הַדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ מְצַיָּן בּוֹ, וְהִזְכִּיר אֶת מַה שֶּׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ״ן,

---

נו. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כב, מִכְתָּב ג־רצה.

נז. נוֹלַד בִּירוּשָׁלַיִם בְּכ״ז בְּנִיסָן תרפ״א, לְאָבִיו ר׳ אֶלְעָזָר מָרְדְּכַי, מֵחֲסִידֵי קוֹז׳נִיץ בְּלוֹדְז׳ (מְחַבֵּר פֵּרוּשׁ עַל הַשָּׁאלַתּוֹת), בְּצַעֲירוּתוֹ לָמַד בִּישִׁיבַת חַבַּ״ד בִּירוּשָׁלַיִם, הִתְקָרֵב לְדַרְכֵי רַבֵּנוּ זַ״ל בְּהִתְקַשְּׁרוּת נִפְלָאָה עַל־יְדֵי רַבִּי אַבְרָהָם שְׁטֶרִינְהַארְץ (רְאֵה אוֹדוֹתָיו לְעֵיל סִימָן נט), וְהָיָה דָּבוּק בּוֹ מְאֹד, וְהֵכִּיץ אֶת תּוֹרַת רַבֵּנוּ זַ״ל בְּכְתָב וּבְעַל פֶּה, הִדְפִּיס בְּחַיָּיו סֵפֶר ״חַיֵּי נֶפֶשׁ״, וְלָאַחֲרוֹנָה יָצְאָה סִדְרָה בַּת עֲשָׂרָה כְּרַכִּים מִמִּכְתָּבָיו בְּשֵׁם ׳שַׁעֲרֵי־צַדִּיק׳. הָיָה יָדוּעַ כְּאִישׁ אֲשֶׁר מִשְׁכְּמוֹ וּלְמַעְלָה גָּבוֹהַּ, בַּאֲצִילוּת רוּחוֹ וּבְיִשּׁוּב דַּעְתּוֹ עַל פִּי דַּעַת רַבֵּנוּ זַ״ל. בְּעִצּוּמוֹ שֶׁל מַסָּע לְאַנְגְלִיָּה בַּעֲבוּר הֲקָמַת מִפְעָל חַיָּיו – תְּחִיַּת הַיִּשּׁוּב בִּצְפַת וְכִנּוּן קְרִיַּת ׳נַחַל נוֹבֵעַ׳, כָּרַע נָפַל, וְהִסְתַּלֵּק לְחַיֵּי עוֹלָם בְּכ״ג תַּמּוּז תש״ם.

חֵלֶק ב׳, סִימָן י״): ׳מַה שֶׁהָעוֹלָם רְחוֹקִים מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ מֵחֲמַת שֶׁאֵין לָהֶם יִשּׁוּב הַדַּעַת׳. וּמִי שֶׁכֵּן דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא בַּעַל יִשּׁוּב הַדַּעַת וְאֵינוֹ מְחַפֵּשׂ עֲבוֹדוֹת פְּרָאִיּוֹת וְכוּ׳, וְדָבָר זֶה רָאָה אֶצְלוֹ.

תו.

כָּל הִתְקָרְבוּתִי הִשְׁתַּנְּתָה עוֹד יוֹתֵר - בְּצוּרָה אַחֶרֶת לְגַמְרֵי

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא״ש: וְהִנֵּה מַה שֶׁעָבַר עָלַי מֵאָז שֶׁחָזַרְתִּי מִצִּיּוּן רַבֵּנוּ זַ״ל וּמִבִּקּוּרִי בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה אֵצֶל ר׳ לֵוִי יִצְחָק זַ״ל - אִי אֶפְשָׁר לְהַסְבִּיר בִּכְתָב כְּלָל, כִּי הִשְׁתַּנִּיתִי יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה וְכוּ׳, וּבִפְרָט אַחַר מַה שֶׁשָּׁמַעְתִּי אֶצְלוֹ דְּבָרִים נִפְלָאִים מְאֹד וְכוּ׳, וּבִכְלָל כָּל הִתְקָרְבוּתִי הִשְׁתַּנְּתָה עוֹד יוֹתֵר - בְּצוּרָה אַחֶרֶת לְגַמְרֵי, אַף שֶׁכְּבָר הִתְמַדְתִּי בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל זֶה עֶשֶׂר שָׁנִים, וְהָיָה שָׁגוּר עַל־פִּי כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, עִם כָּל זֹאת הַשִּׁמּוּשׁ שֶׁשִּׁמַּשְׁתִּי אוֹתוֹ שָׁבוּעַ אֶחָד, הָיָה מַסְפִּיק עֲבוּרִי עַל כָּל יְמֵי חַיַּי, וּמַה גַּם שֶׁנִּשְׁתַּנְּתָה אֶצְלִי כָּל הַהִסְתַּכְּלוּת עַל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ וְכוּ׳, וְהֵבַנְתִּי בִּשְׁלֵמוּת מַה שֶּׁר׳ אַבְרָהָם בְּר׳ נַחְמָן זַ״ל כָּתַב: ״כְּפִי בְּקִיאוּתִי בְּרֻבָּם מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, אֵין לָהֶם הַזְּכִיָּה לֵידַע מֵאוֹר הַגָּנוּז וְהַצָּפוּן מוֹהַר״ן זצוק״ל״; וּמֵאָז הִתְחַלְתִּי לִכְתֹּב סְפָרִים חֲדָשִׁים[נח].

תז.

מְסִירוּת נֶפֶשׁ בִּשְׁבִיל נְסִיעָה לְאוּמַן

הַנְּסִיעָה לְאוּמַן בְּשָׁנָה זוֹ, עָלְתָה לוֹ בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ, כִּי הִתְּרוּ בוֹ מִמְּקוֹם עֲבוֹדָתוֹ - שֶׁהָיָה מְלַמֵּד בַּתַּלְמוּד־תּוֹרָה - שֶׁאִם יִסַּע בְּאֶמְצַע הַזְּמַן, לֹא יוּכַל לְהַמְשִׁיךְ לְלַמֵּד, וִיפַטְּרוּהוּ, וְעַל דַּעַת כֵּן נָסַע, וְכַיָּדוּעַ שֶׁבִּזְמַנִּים הָהֵם, לֹא הָיָה שַׁיָּךְ לִדְחוֹת נְסִיעָה

נח. עוֹד הָרְבֵּה יְסִפְּרוּ מֵהַדְּפָסַת הַסְּפָרִים הַחֲדָשִׁים בַּדּוֹרוֹת הָעֲתִידִים (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כד, מִכְתָּב ג־תתסג). תֵּדַע, כִּי כָּל הַסְּפָרִים כָּתַבְתִּי בְּדַם לְבָבִי וְלֹא בִּדְיוֹ, בִּשְׁבִיל זֶה יֵשׁ בָּהֶם הַצְלָחָה רַבָּה״ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק עג, מִכְתָּב טו־תתלז).

אוֹ לִבְחֹר אֶת זְמַנָּהּ, כִּי הָיוּ חֲדָשִׁים רַבִּים מְכִינִים נְסִיעָה אַחַת, וּבְקֹשִׁי גָּדוֹל עַד שֶׁהִגִּיעוּ אִשּׁוּרִים וְכוּ׳, וְנָסְעוּ כֻּלָּם בְּהוֹן תּוֹעָפוֹת וּבִמְסִירוּת נֶפֶשׁ עֲצוּמָה, לְקַיֵּם אֶת בַּקָּשַׁת וְהַבְטָחַת רַבֵּנוּ זַ״ל, כַּיָּדוּעַ. וְלָכֵן לֹא הִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם דָּבָר, וְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ הָיָה בְּעֶזְרוֹ וְזָכָה וְזִכָּה אֶת הָרַבִּים.

תח.

עִנְיַן הַדִּין־תּוֹרָה שֶׁהָיָה עַל הַדַּפָּסַת הַסְּפָרִים

הַסִּבָּה הָרִאשׁוֹנָה לַפֵּרוּד[נט] הָיָה בְּעִנְיַן הַדְּפָסַת הַ׳לִּקּוּטֵי־מוֹהַר״ן׳ שֶׁהִדְפִּיס בְּיַחַד עִם אֶחָד מֵאַנַ״ש, וְנוֹצְרָה אִי־הַבָנָה בֵּינֵיהֶם, וּפָנוּ לְדִין־תּוֹרָה[ס] שֶׁבּוֹ יָצָא מוֹהַרָא״ש זַכַּאי. אֲבָל אֶת אִי־הַנְּעִימוּת (שֶׁהוֹתִיר הַדִּין־תּוֹרָה), פִּזֵּר מוֹהַרָא״ש, בְּכָךְ שֶׁנִּגַּשׁ אֵלָיו לִפְנֵי הַנְּסִיעָה לְאוּמַן וְהִשְׁלִים עִמּוֹ וְנַעֲשׂוּ יְדִידִים טוֹבִים, וְאַף סִיֵּעַ לְמוֹהַרָא״ש בְּעִנְיַן הַנְּסִיעָה[סא], אַךְ כֵּיוָן שֶׁרֹב בְּנֵי הַקְּבוּצָה לֹא יָדְעוּ מֵחִדּוּשׁ הַיְּדִידוּת, חָשְׁשׁוּ מֵהָאִישׁ – וְרִחֲקוּ אֶת מוֹהַרָא״ש[סב].

נט. הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה (סִימָן שסד וא״לך), שֶׁהִרְגִּישׁ בְּמַהֲלַךְ הַנְּסִיעָה בֵּין בַּדֶּרֶךְ לְצִיּוּן רַבֵּנוּ וּבֵין בִּהְיוֹתוֹ בִּירוּשָׁלַיִם בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ.

ס. ״וְאֵינִי מִתְפַּעֵל מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, אֲפִלּוּ מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁלָּקְחוּ אוֹתִי לְדִין־תּוֹרָה וְכוּ׳, וְהִתְחִילוּ לַחְלֹק עָלַי וְהִתְלוֹצְצוּ מִמֶּנִּי וְכוּ׳ וְהֵסִיתוּ אֶת כֻּלָּם נֶגְדִּי וְכוּ׳ – לֹא הִסְתַּכַּלְתִּי עַל אַף אֶחָד, וְגַם עַכְשָׁו אֵינִי מִסְתַּכֵּל עַל אַף אֶחָד, אֶלָּא כָּל עוֹד נַפְשִׁי בְּאַפִּי אֶזְכֶּה לְהָפִיץ וּלְגַלּוֹת וּלְפַרְסֵם אֶת דַּעַת רַבֵּנוּ זַ״ל בָּעוֹלָם עַד שֶׁאֶזְכֶּה לְמַלְאוֹת אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ עִם אוֹר רַבֵּנוּ זַ״ל, וְאֶזְכֶּה לְהָבִיא אֶת כֻּלָּם אֶל צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּעִיר אוּמַן, וְלֹא אֶשְׁקֹט בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן עַד שֶׁאֲמַלֵּא אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ עִם סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל״ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יד, א־תתקו). ״מַה קִּבַּלְתִּי בַּעֲבוּר זֶה? שׂוֹנְאִים וְקֹרְאוּ לִי לְדִין־תּוֹרָה וְכוּ׳ וּמַה לֹא? וְאַל תִּשְׁאַל מַה אֲנִי סוֹבֵל זֶה עֶשֶׂר שָׁנִים מֵאָז, מִמֶּשׁ קָנִיתִי לְעַצְמִי שׂוֹנְאֵי־חִנָּם עַל לֹא דָּבָר, הֲרֵי לֹא עָשִׂיתִי לְאַף אֶחָד שׁוּם דָּבָר רַע כִּי יָצָאתִי זַכַּאי בְּדִין־תּוֹרָה, וַאֲפִלּוּ הַטּוֹעֵן שֶׁל הַצַּד שֶׁכְּנֶגֶד הִתְחִיל לִצְעֹק עֲלֵיהֶם – ״מַה אַתֶּם רוֹצִים מִמֶּנּוּ?״... (הַטּוֹעֵן שֶׁכְּנֶגֶד שֶׁקִּבֵּל מֵהֶם כֶּסֶף... רָאָה אֶת הָאֱמֶת שֶׁזּוֹ סְתָם עֲלִילָה...) וּמֵאָז וְעַד עַתָּה אֲנִי כְּמַטָּרָה לַחֵץ וְכוּ׳, עִם כָּל זֹאת אֵינִי מִתְפַּעֵל מֵאַף אֶחָד וּרְצוֹנִי לְהָקִים גְּדוּד שָׁלֵם שֶׁיָּפִיצוּ מַעְיְנוֹתָיו חוּצָה״ (א־קצא).

סא. סִימָן שסג.

סב. וְכָתְבוּ זֹאת לְמַעַן דַּעַת מַה גֹּדֶל נִזְקָהּ שֶׁל מִדַּת הַחֲנָפָה.

תט.

מוֹהַרָא"ש נוֹסֵעַ לַדִּין־תּוֹרָה בְּתַכְלִית הַשִּׁפְלוּת

וְסִפֵּר מוֹהַרָא"ש: "כְּשֶׁהֶצְרַכְתִּי לִנְסֹעַ לַדִּין־תּוֹרָה, וְהָיִיתִי צָרִיךְ לְהָבִיא אֶת כָּל סִפְרֵי 'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן' שֶׁנִּשְׁאֲרוּ, לְהַחְזִיר בִּשְׁבִיל הַחוֹב, וְלֹא הָיָה לִי עִם מִי לִנְסֹעַ, וְהָיִיתִי צָרִיךְ מַשָּׂאִית לְהוֹבִיל אֶת הַסְּפָרִים, וְהָלַכְתִּי אֶל ר' שִׁמְשׁוֹן פִּישֶׁר מִוִּילִיאַמְסְבּוּרְג, [שֶׁעָבְדוּ בִּשְׁבִילוֹ כַּמָּה כּוּשִׁים שִׁכּוֹרִים - וְהָיָה כְּעֵין כָּל־בּוֹ, לְתַקֵּן מַה שֶּׁהָיוּ צְרִיכִין וְגַם מַשָּׂאִית לִנְסֹעַ], וְנָתַן לִי מַשָּׂאִית עִם שְׁנֵי כּוּשִׁים, וְעִמָּם נָסַעְתִּי אֶל הַכּוֹרֵךְ לָקַחַת מִשָּׁם אֶת הַסְּפָרִים.

הַנֶּהָג יָשַׁב עַל מְקוֹמוֹ, וְהַשֵּׁנִי יָשַׁב בְּצַד שֵׁנִי לְיַד הַחַלּוֹן, וַאֲנִי יָשַׁבְתִּי בְּאֶמְצַע. וְהָיוּ שִׁכּוֹרִים, וּבְאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ שְׁנֵיהֶם הִתְחִילוּ לִדְחֹק אוֹתִי בֵּינֵיהֶם, וְאָמְרוּ לִי, אִם לֹא אוֹסִיף לָהֶם עוֹד עֲשָׂרָה דּוֹלָר עַל שְׂכָרָם - יַהַרְגוּנִי מִיָּד, וְהָיָה נֵס שֶׁהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ חָנַן אוֹתִי דַּעַת מַה לְּהַגִּיד לָהֶם, וְאָמַרְתִּי לָהֶם: 'לָמָּה רַק עֲשָׂרָה? אֲנִי אֶתֵּן לָכֶם עֶשְׂרִים!' פִּתְאֹם הִתְהַפְּכוּ לַאֲנָשִׁים אֲחֵרִים, וְהִתְחִילוּ לְלַטֵּף אוֹתִי וְכוּ'. וְנִזְכַּרְתִּי בַּסִּפּוּר שֶׁאֵרַע לְרַבֵּנוּ ז"ל בִּהְיוֹתוֹ בְּחֵיפָה, שֶׁבָּא אֵלָיו יִשְׁמְעֵאל אֶחָד רַךְ־בַּשָּׁנִים וְקֵרְבוֹ וְכוּ' (עַיֵּן בְּסֵפֶר הַקָּדוֹשׁ 'פְּעֻלַּת הַצַּדִּיק' סִימָן רלט).

גַּם בְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ נִתְקְעָה הַמַּשָּׂאִית וְהֶצְרַכְתִּי לָצֵאת וּלְתַקֵּן, וְכָל הַמַּשָּׂאִית הָיְתָה יְשָׁנָה נוֹשֶׁנֶת, מַמָּשׁ בְּנֵס נִפְלָא הִגִּיעָה בְּשָׁלוֹם - רַק הֶצְרַכְתִּי לְטַלְטֵל עַצְמִי בְּתַכְלִית הַשִּׁפְלוּת וְכוּ', וְהַצַּד שֶׁכְּנֶגֶד הִגִּיעוּ לַדִּין־תּוֹרָה עִם מְכוֹנִית קַדִּילַק בְּהַרְחָבָה"[סג]...

תי.

כָּל הִתְקָרְבוּתוֹ הָיְתָה עִם נְקֻדַּת הָאֱמֶת

אֲבָל מוֹהַרָא"ש לֹא הִתְפַּעֵל כְּלָל, כִּי מְאֹד מְאֹד הָיָה רָגִיל עַל

סג. מוֹהַרָא"ש סִפֵּר זֹאת בְּיוֹם ד' אֲדָר, יוֹם שֵׁנִי לְסֵדֶר תְּצַוֶּה, שְׁנַת תשמ"ה, וְאָמַר אָז: "אֶת הַסִּפּוּר הַזֶּה עֲדַיִין לֹא סִפַּרְתִּי מֵעוֹלָם".

לְשׁוֹן מוֹהַרָא"ש שֶׁתָּמִיד הוּא נוֹתֵן שֶׁבַח וְהוֹדָאָה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ עַל שֶׁלֹּא הִכִּיר אֶת אַף אֶחָד מֵאַנַ"ש בִּתְחִלַּת הִתְקָרְבוּתוֹ, רַק כָּל הִתְקָרְבוּתוֹ הָיְתָה עַל־יְדֵי סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וּמַה שֶׁכָּתוּב שָׁם - הוּא קַיֵּם בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת, וּכְמוֹ שֶׁמְּבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיָּבֹא אֵלָיו וְיֹאמַר: "לֹא כָּךְ הָיְתָה כַּוָּנַת רַבֵּנוּ זַ"ל", וְ"לֹא כָּךְ צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת" וְכוּ' וְכוּ', רַק עִקַּר כָּל הִתְקָרְבוּתוֹ הָיְתָה עִם נְקֻדַּת הָאֱמֶת, כַּאֲשֶׁר רַבֵּנוּ זַ"ל וּמוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל הִנִּיחוּ בְּסִפְרֵיהֶם, וְלָכֵן הָיָה לוֹ יְסוֹד עָצוּם וְחָזָק בְּדַעַת רַבֵּנוּ זַ"ל, וּבְלָה יָמָיו בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת הַרְבֵּה, וְזָכָה לְהָפִיץ אֶת כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל עַל כָּל פְּנֵי תֵּבֵל בְּרִבּוּי עָצוּם, וּבִפְרָט בַּשָּׁנִים תשכ"ה־כ"ו כְּשֶׁזָּכָה לְהַדְפִּיס סְפָרִים רַבִּים כָּל־כָּךְ מַה שֶּׁלֹּא הָיָה מִימֵי קֶדֶם, וְלָכֵן לֹא הִתְפַּעֵל כְּלָל, כַּנַ"ל[סד].

תיא.

הָרַב שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הָעֵצָה שֶׁל תְּפִלָּה

סִפֵּר לָנוּ מַעֲשֶׂה, שֶׁבִּשְׁנַת תשכ"ו בְּעֵרֶךְ, כְּשֶׁהֵפִיץ אַלְפֵי סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל פַּעַם אָמַר לוֹ רַב מְפֻרְסָם אֶחָד (שֶׁהָיָה נוֹדָע לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה בְּכָל הַמְּדִינָה וְלֹא גִּלָּה מוֹהַרָא"ש שְׁמוֹ): "הַיּוֹם הִשְׁתַּמַּשְׁתִּי עִם עֵצָה אַחַת מֵהַסְּפָרִים שֶׁלְּךָ", וּשְׁאָלוֹ מוֹהַרָא"ש אֵיזֶה? וְאָמַר לוֹ, שֶׁהֱיוֹת וְהַיּוֹם הֶצְרַךְ לְהִפָּגֵשׁ בִּדְחִיפוּת עִם מִישֶׁהוּ, וּפָחַד אוּלַי לֹא יִמְצָא אוֹתוֹ, לָכֵן בִּקַּשְׁתִּי מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שֶׁאֶזְכֶּה לִמְצֹא אוֹתוֹ... [הַיְנוּ שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הָעֵצָה שֶׁל תְּפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת שֶׁמְּגַלֶּה תָּמִיד רַבֵּנוּ זַ"ל]. וְסִפֵּר לָנוּ מוֹהַרָא"ש סִפּוּר זֶה בְּדֶרֶךְ צְחוֹק: "הֲרֵי דָּבָר כָּזֶה שֶׁהוּא כָּל־כָּךְ פָּשׁוּט אֵצֶל הֲכִי קָטָן מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ - הָיָה דָּבָר

סד. מוֹהַרָא"ש כּוֹתֵב לְאֶחָד שֶׁנִּדַּב מָעוֹת לַהַדְפָּסָה, בִּשְׁנַת תשמ"ח (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק סא, מִכְתָּב יב־שנ): "אַשְׁרֶיךָ שֶׁיֵּשׁ לְךָ זְכוּת לַעְזוֹר לִי לְהַדְפִּיס אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, אֲשֶׁר זֶה חֶלְקִי מִכָּל עֲמָלִי, שֶׁאֲנִי עוֹסֵק בָּזֶה עוֹד מִשְּׁנוֹת תשכ"ד־תשכ"ה, שֶׁמֵּאָז נַעֲשִׂתָה מַהְפֵּכָה בָּעוֹלָם, אֲשֶׁר אֵין מָקוֹם שֶׁלֹּא יִהְיוּ שָׁם סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל מְצוּיִים, כִּי אֲנִי מַדְפִּיס וּמוֹכֵר אֶת זֶה בְּזוֹל הַרְבֵּה יוֹתֵר, פְּחוֹת מִמַּעֲלוּת הַקֶּרֶן, כִּי כַּוָּנָתִי רַק לְגַלּוֹת וּלְפַרְסֵם אֶת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא הַיֹּפִי וְהַחֵן שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, כַּמּוּבָא בִּדְבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים" (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב, סִימָן סז).

גָּדוֹל מְאֹד אֵצֶל רַב גָּדוֹל וּמְפֻרְסָם כָּזֶה...״!

תיב.

מַעֲשֶׂה מִזָּקֵן שֶׁהִתְרַגֵּשׁ מִסֵּפֶר הִשְׁתַּפְּכוּת הַנֶּפֶשׁ

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא״שׁ[סה]: הֵפַצְתִּי סִפְרֵי ׳הִשְׁתַּפְּכוּת־הַנֶּפֶשׁ׳ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ סִיגֶעט בְּוִוילִיאַמְסְבּוּרְג, וּלְאַחַר כַּמָּה שָׁבוּעוֹת, כְּשֶׁבָּאתִי לְהָפִיץ סֵפֶר אַחֵר, נִגַּשׁ אֵלַי יָשִׁישׁ עִם זָקָן לָבָן שֶׁנִּרְאֶה כְּבֶן שְׁמוֹנִים, וּבְקֹשִׁי הָלַךְ עַל רַגְלָיו, וְהוֹצִיא מִכִּיסוֹ סֵפֶר ׳הִשְׁתַּפְּכוּת הַנֶּפֶשׁ׳ שֶׁנָּתַתִּי לוֹ, וְאָמַר לִי בְּהִתְרַגְּשׁוּת וּבְקוֹל רְעָדָה: ״אִם הָיוּ לִי אֶת הַסְּפָרִים הָאֵלּוּ לִפְנֵי חֲמִשִּׁים־שִׁשִּׁים שָׁנָה – לֹא הָיוּ עוֹבְרִים עָלַי כָּאֵלּוּ חַיִּים כְּמוֹ שֶׁעָבְרוּ עָלַי״. זֶהוּ מוּסָר הַשֵּׂכֶל נוֹרָא! וּלְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח אֶת הַמַּרְאֶה הַזֶּה, אֵיךְ שֶׁאִישׁ זָקֵן נִתְעוֹרֵר עַל־יְדֵי סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל[סו].

תיג.

בֵּין אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הָעוֹבְדִים בְּשַׁבָּת בְּמִירוֹן

סִפֵּר מוֹהֲרָא״שׁ[סז]: ״אֲנִי זוֹכֵר, כְּשֶׁהָיִיתִי בְּלֵיל־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ חֲזוֹן בִּשְׁנַת תשכ״ו בְּמִירוֹן, שָׁמַעְתִּי שָׁם אֵיךְ שֶׁעוֹבְדֵי הַשֵּׁם מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ אָמְרוּ ׳תִּקּוּן לֵאָה׳. וְעַד הַיּוֹם מְצַלְצֵל לִי בָּאָזְנַיִם הַמִּזְמוֹר כ״ד – ״לְדָוִד מִזְמוֹר״ וְכוּ׳ – שֶׁאָמְרוּ הָרַב הֶחָסִיד ר׳ הִירְשׁ לֵיב לִיפָּעל זַ״ל[סח] בְּהִתְעוֹרְרוּת גְּדוֹלָה עַד מְאֹד בְּנֵסַח שֶׁל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה,

---

סה. בַּשִּׁעוּר שֶׁל יוֹם רְבִיעִי לְסֵדֶר קֹרַח תשל״ה (שֶׁיֵּצָא לְאוֹר בִּרְצוֹת ה׳ בְּסֵפֶר ׳לִמּוּדֵי מוֹהֲרָא״שׁ׳).

סו. רְאֵה גַּם בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק טו ב־עא. וּמִשָּׁם מַשְׁמַע שֶׁזֶּה הָיָה בִּשְׁנַת תשכ״ו.

סז. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יג, א־תשצ; וְכָתַב זֹאת לְגַבֵּי הַשְּׁאֵלָה אִם לוֹמַר ׳תִּקּוּן חֲצוֹת׳ בְּשַׁבָּת, עַל כָּל פָּנִים תִּקּוּן לֵאָה, וְהֵבִיא רְאָיָה מֵהַסִּפּוּר הַזֶּה. וְכֵן בְּמָקוֹם אַחֵר, הֵבִיא רְאָיָה לְגַבֵּי אֲמִירַת תִּקּוּן חֲצוֹת בִּשְׁנַת הַשְּׁמִיטָה, שֶׁיֵּשׁ מְקַבְּלִים שֶׁלֹּא אָמְרוּ כְּלָל, שֶׁאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ כֵּן אָמְרוּ, וְהֵבִיא רְאָיָה מִסִּפּוּר זֶה. כִּי שְׁנַת תשכ״ו הָיְתָה שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה.

סח. נוֹלַד בְּלוֹדְז׳ שֶׁבְּפוֹלִין לַחֲסִידֵי רָאדוֹמְסְק, וְהִתְקָרֵב לְדַרְכֵי רַבֵּנוּ זַ״ל עַל־יְדֵי שֶׁרָאָה אֶת אָבִיו בּוֹכֶה מִסֵּפֶר ׳מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ׳, מָסַר נַפְשׁוֹ עַל חִנּוּךְ יְלָדָיו תַּחַת הַשֶּׁלְטוֹן הַקּוֹמוּנִיסְטִי, וּבַעֲלוֹתוֹ לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ גָּר בִּירוּשָׁלַיִם וְהָיָה עוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ בְּכָל הַלֵּילוֹת, בְּקִימַת חֲצוֹת וְהִתְבּוֹדְדוּת וְכוּ׳, וְהֵקִים אֶת חֲבוּרַת ׳הַנַּעוֹר בַּלַּיְלָה׳ וְהָפַךְ לְרֹאשׁ חֲבוּרַת הָעוֹבְדִים מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ. בִּלָּה הַרְבֵּה בְּקֶבֶר דָּוִד הַמֶּלֶךְ וּבְצִיּוּן הָרַשְׁבִּ״י, הִסְתַּלֵּק

וְחָזַר עַל כָּל פְּסוּק הַרְבֵּה פְּעָמִים בְּהִתְעוֹרְרוּת רַבָּה״סט.

הִתְבּוֹדְדוּת

תיד.

עֲבוֹדָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה בְּהִתְבּוֹדְדוּת בִּתְפִלָּה וְלִמּוּד

סִפֵּר מוֹהֲרָא״ש, הָלַכְתִּי לְהִתְבּוֹדְדוּת לְאָרְכּוֹ וּלְרָחְבּוֹ שֶׁל הַכְּרָךְ הַגָּדוֹל נְיוּ־יוֹרְק מַמָּשׁ, מִ׳גְּרֵייט נֶעק בִּקְוִוינְס עַד וַשִּׁינְגְטוֹן הֵייטְס - תַּחַת הַגֶּשֶׁר הַגָּדוֹל דְּשָׁם, שֶׁשָּׁם הָיָה לִי הַרְבֵּה הִתְבּוֹדְדוּת, וְשָׁם סִיַּמְתִּי מַסֶּכֶת ׳בָּבָא בַתְרָא׳ [כַּמּוּבָא לְעֵיל], בִּכְדֵי לְקַיֵּם דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל בְּסֵפֶר הַמִּדּוֹת (אות למוד סימן מ): ״תּוֹעֶלֶת גָּדוֹל לִלְמֹד אֵצֶל נְהָרוֹת״. וּפָסַקְתִּי לֵילֵךְ לְשָׁם, מֵחֲמַת שֶׁפַּעַם אַחַת מָצְאוּ אוֹתִי שׁוֹטְרִים חֲמוּשִׁים שֶׁהָיוּ בְּמִרְדָּף אַחַר שְׁנֵי רוֹצְחִים, וּמֵאָז לֹא הָלַכְתִּי שָׁם עוֹד וְגַם זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה בַּעַל־דָּבָר.

תטו.

נַעֲשֵׂיתִי אָדָם חָדָשׁ לְגַמְרֵי!

וְסִפֵּר, פַּעַם הָלַכְתִּי לְהִתְבּוֹדְדוּת בִּקְוִוינְס, וּבְאֶמְצַע הַהִתְבּוֹדְדוּת בָּאוּ כְּנֶגְדִּי מַחֲנֶה שֶׁל גּוֹיִים פִּרְאִיִּים עִם כֶּלֶב גָּדוֹל כְּמוֹ חֲמוֹר, וּכְבָר לֹא הָיָה לִי זְמַן לִבְרֹחַ בְּשׁוּם אֹפֶן, וְאָז הִרְגַּשְׁתִּי טַעַם מִיתָה וּגְסִיסָה מַמָּשׁ, כִּי הָיִיתִי בָּטוּחַ שֶׁהַכֶּלֶב יִטְרֹף אוֹתִי לְגַמְרֵי, רַחֲמָנָא לִיצְלָן. וְעָצַמְתִּי כְּבָר אֶת עֵינַי וּמָסַרְתִּי עַצְמִי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְהַפַּחַד שֶׁהָיָה לִי אָז - אִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר, פִּתְאוֹם אֲנִי שׁוֹמֵעַ אֵיךְ שֶׁהַכֶּלֶב בּוֹרֵחַ לְצַד אַחֵר וְהַגּוֹיִים צוֹעֲקִים אַחֲרָיו, וְהָלְכוּ גַּם

בְּכ״ג חֶשְׁוָן תש״ם וְנִטְמָן בְּהַר הַזֵּיתִים.

סט. כָּתַב מוֹהֲרָא״ש בְּסֵפֶר ׳לִקּוּטֵי שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים׳: ר׳ הִירְשׁ לֵיב לִיפֶּעל הָיָה גִּיסוֹ שֶׁל ר׳ לֵוִי יִצְחָק וְאָמַר לִי - ״הַבֵּט נָא ר׳ אֱלִיעֶזֶר שְׁלֹמֹה! אַף שֶׁגִּיסִי אֵינוֹ שָׁוֶה בְּשָׁוֶה עִמִּי, (כִּי דַּרְכּוֹ שֶׁל ר׳ הִירְשׁ לֵיב הָיָה בִּימֵי הַנְּעוּרִים כְּמוֹ שָׁרָף מַמָּשׁ, לֹא הָלַךְ לְבֵיתוֹ, יָשַׁן בְּבֵית־הַכְּנֶסֶת, וְסִגַּף אֶת עַצְמוֹ בְּסִגּוּפִים עֲצוּמִים, וְר׳ לֵוִי יִצְחָק הוּא תַּכְלִית הַהִפּוּךְ לְגַמְרֵי). אַף־עַל־פִּי־כֵן אֲנִי אוֹמֵר לְךָ: הִכָּנֵס אֵלָיו תָּמִיד, כִּי הוּא זֶה שֶׁיּוֹדֵעַ מֵרַבֵּנוּ, וְאֶצְלוֹ מְדַפְּדְּפִים דַּפֵּי גְּמָרָא וְשֻׁלְחָן־עָרוּךְ בְּכָל יוֹם״.

הֵם לִתְפֹּס אוֹתוֹ וְעָבְרוּ עַל יָדִי בִּשְׁתֵּי שׁוּרוֹת וְעָשׂוּ לִי עִם יְדֵיהֶם כְּמוֹ מִי שֶׁפּוֹרֵס שָׁלוֹם וְאָמְרוּ לִי: הֲלוֹי רַבִּי (שָׁלוֹם רַבִּי) וְהָלְכוּ לָהֶם.

וּכְשֶׁהֵם הָלְכוּ מִמֶּנִּי, הִרְגַּשְׁתִּי שֶׁכָּל הַחֹמֶר שֶׁלִּי נָפַל וְנִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי וְלֹא הָיָה גּוּף - רַק נְשָׁמָה, וּמֵאָז הִתְחִיל עִמִּי עִנְיָן אַחֵר לְגַמְרֵי, כִּי כְּבָר נִתְבַּטֵּל אֶצְלִי הַחֹמֶר מֵחֲמַת גֹּדֶל הַפַּחַד, וְחָזַרְתִּי מֵהִתְבּוֹדְדוּת הַזֹּאת אִישׁ חָדָשׁ לְגַמְרֵי, וְלֹא הִכַּרְתִּי כְּבָר אֶת הָעוֹלָם שֶׁהַכֹּל הָיָה נִרְאָה חָדָשׁ בְּעֵינַי לְגַמְרֵי [מַה שֶּׁבֶּאֱמֶת הָיָה אֶצְלִי תָּמִיד כְּשֶׁחָזַרְתִּי מֵהִתְבּוֹדְדוּת שֶׁהָיָה נִרְאָה בְּעֵינֵי עוֹלָם חָדָשׁ וּכְמוֹ שֶׁסִּפֵּר רַבֵּנוּ זַ״ל בְּעַצְמוֹ (חַיֵּי מוֹהֲרַ״ן סִימָן קז), אֲבָל אָז הָיָה בְּיוֹתֵר וְיוֹתֵר].

תטז.

עֲבוֹדַת קָדְשׁוֹ בְּהִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ

הָיִינוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ מַמָּשׁ, אֵיךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ הִתְבּוֹדְדוּת כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, כִּי תָּמִיד שִׂפְתוֹתָיו נָעוֹת בִּתְפִלָּה בְּלִי הֶפְסֵק רֶגַע אֲפִלּוּ כְּשֶׁנּוֹסֵעַ בַּדֶּרֶךְ אוֹ יוֹשֵׁב בֵּין אֲנָשִׁים תָּמִיד הוּא מְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ וְעַל פִּי רֹב הוּא זֹאת בְּדֶרֶךְ חָכְמָה שֶׁאַף אֶחָד אֵינוֹ תּוֹפֵס מַה הוּא עוֹשֶׂה כְּגוֹן שֶׁהוּא מְכַסֶּה אֶת פִּיו עִם יָדוֹ אוֹ מֵנִיחַ רֹאשׁוֹ עַל אֲצִילֵי יָדָיו וְכַדּוֹמֶה, וְגַם כְּשֶׁהוּא מְדַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם גּוּפָא יֵשׁ לוֹ גַּם כֵּן הִתְבּוֹדְדוּת כְּמוֹ שֶׁאָמַר לָנוּ פְּעָמִים רַבּוֹת בְּפֵרוּשׁ שֶׁהַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים בְּמַעֲלָה בִּמְאֹד גַּם כְּשֶׁהֵם מְדַבְּרִים עִם בְּנֵי אָדָם בֶּאֱמֶת הֵם מְדַבְּרִים עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ רַק שֶׁהֵם מַלְבִּישִׁים זֹאת בְּשִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים וּמִי שֶׁהִטָּה אָזְנוֹ הֵיטֵב לְדִבְרֵי מוֹהֲרָא״ש הָיָה שׁוֹמֵעַ זֹאת בְּחוּשׁ אֵיךְ כָּל דִּבּוּרָיו הֵם רַק אֵלָיו יִתְבָּרַךְ וּמְלֻבָּשִׁים וּמְקֻשָּׁרִים עִם כַּוָּנוֹת וְיִחוּדִים וּדְבֵקוּת גְּדוֹלָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְהַרְבֵּה פְּעָמִים נָסַעְתִּי עִם מוֹהֲרָא״ש בַּמְּכוֹנִית וְחָזַר לְעַצְמוֹ כָּל זְמַן הַנְּסִיעָה תְּפִלּוֹת כְּמוֹ: ״רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! זַכֵּנִי לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה אֲמִתִּית לְפָנֶיךָ רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! תְּזַכֵּנִי לְהָפִיץ אֶת אוֹר רַבֵּנוּ זַ״ל בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ״, וְרַק לִשְׁמֹעַ תְּפִלּוֹת כָּאֵלּוּ יוֹצְאוֹת מִפִּי

מוֹהֲרָא"ש מֵעֹמֶק הַלֵּב הָיָה מַכְנִיס הִרְהוּר תְּשׁוּבָה אֲמִתִּי בְּלֵב הָאָדָם וְהָיָה מוֹשֵׁךְ נַפְשׁוֹ לְהִדַּבֵּק בְּשָׁרְשׁוֹ. וְכֵן הִרְבֵּה פְּעָמִים נָסַעְתִּי עִם מוֹהֲרָא"ש כָּל הַזְּמַן עִם יָדָיו עַל פִּיו וְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ הַרְבֵּה וְלֹא הָיְתָה אֶצְלוֹ שׁוּם מְצִיאוּת שֶׁל בִּטּוּל זְמַן אַף רֶגַע אֶחָד.

תיז.

עֲבוֹדַת קָדְשׁוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש בְּעִנְיַן הִתְבּוֹדְדוּת

וְהִנֵּה לְתָאֵר אֶת עֲבוֹדַת קָדְשׁוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש בְּעִנְיַן הִתְבּוֹדְדוּת, זֶהוּ דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר, כִּי לֹא יַסְפִּיקוּ גִּלְיוֹנוֹת רַבִּים לְהָכִיל אֶת עֹצֶם הִשְׁתּוֹקְקוּתוֹ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ בָּעֲבוֹדָה קְדוֹשָׁה זוֹ, שֶׁכָּל יָמָיו מַמָּשׁ הָיָה עוֹסֵק בָּהּ בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ עֲצוּמָה, וּמִלְּבַד זֶה שֶׁבִּלָּה יָמִים וְשָׁנִים בַּשָּׂדוֹת וּבִיעָרוֹת, כַּמְּבֹאָר כְּבָר בְּסֵפֶר זֶה כַּמָּה פְּעָמִים - אַף בִּהְיוֹתוֹ יוֹשֵׁב בֵּין בְּנֵי אָדָם, כִּמְעַט לֹא רָאוּ אוֹתוֹ יוֹשֵׁב וְדוֹמֵם, אֶלָּא שִׂפָתָיו מְלַחֲשׁוֹת שִׂיחוֹת וּתְפִלּוֹת לְלֹא הֶרֶף, תּוֹךְ כְּדֵי שֶׁמְּכַסֶּה אֶת פִּיו בְּיָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה. וּכְבָר שָׁמַעְנוּ מִכַּמָּה וְכַמָּה אֲנָשִׁים, אֵיךְ שֶׁרָאוּ אוֹתוֹ בְּאֵרוּחַ אוֹ בִּמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים, שֶׁזֶּה הָיָה דָּבָר פָּשׁוּט וּמִנְהַג יוֹם יוֹמִי - שֶׁנִּכְנַס לְחֶדֶר וְשָׁם יָשַׁב עַל כִּסֵּא וְשָׁפַךְ לִבּוֹ בִּתְפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת, שָׁעוֹת רַבּוֹת עַד אֶמְצַע הַלַּיְלָה, וְכֵן מִדֵּי לַיְלָה בְּלַיְלָה, וְכָל זֶה נִתְגַּלָּה לִפְעָמִים כְּשֶׁהָיָה נוֹסֵעַ וּמִתְאָרֵחַ וְכוּ', אֲבָל בְּבֵיתוֹ כְּשֶׁלְּעַצְמוֹ, שְׁבִילָיו בְּמַיִם רַבִּים וְעִקְּבוֹתָיו לֹא נוֹדְעוּ, וּלְעִתִּים שָׁמְעוּ אֶת קוֹלוֹ, וְכֵן שֶׁמִּשְׁתַּטֵּחַ בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם בִּתְחִנָּה וּזְעָקָה אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, עַיִן לֹא רָאָתָה.

שְׁנַת תשכ״ז

תיח.

עֲבוֹדָה חֲדָשָׁה בְּהַשְׁגָּחָה בְּלִי הִשְׁתַּדְּלוּת

כָּאָמוּר, אַחַר הַנְּסִיעָה הַזֹּאת לְאוּמַן וּלְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וְתֵּר מֵרְצוֹנוֹ וִידִיעָתוֹ הַמֻּקְדֶּמֶת עַל מִשְׂרָתוֹ כִּמְלַמֵּד בַּתַּלְמוּד תּוֹרָה הַנַּ״ל, וְאָז עוֹד הַפַּעַם סִבֵּב הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטֵי פְּרָטִית שֶׁקִּבֵּל שִׂיחָה טֶלֶפוֹנִית מִתַּלְמוּד־תּוֹרָה אַחֵר, וְהִזְמִינוּהוּ בִּדְחִיפוּת, שֶׁהֵם צְרִיכִים דָּחוּף מְלַמֵּד, וְרוֹצִים שֶׁיָּבֹא מִיָּדִית לַעֲבוֹד אֶצְלָם בְּשָׂכָר הוּגֵן, וְכֵיוָן שֶׁרָאָה בָּזֶה עוֹד הַפַּעַם יַד ה׳ מַמָּשׁ בְּגִלּוּי, כִּי הָיָה זֶה בְּלִי שׁוּם הִשְׁתַּדְּלוּת עַצְמִית - לֹא סֵרֵב לַהַצָּעָה, רַק קִבֵּל בְּאַהֲבָה אֶת הָעֲבוֹדָה הַמֻּצַּעַת.

תיט.

גַּם עִם מִשְׁפָּט צָפוּי מִתַּלְמִיד סוֹרֵר

וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה - מְלַמֵּד שֶׁעָבַד בַּתַּלְמוּד־תּוֹרָה מִטַּעַם יְשִׁיבַת ר׳ חַיִּים בֶּרְלִין, הִתְקַשֵּׁר לְמוּהַרָא״ש וְאָמַר לוֹ שֶׁהֵם צְרִיכִים דָּחוּף מְלַמֵּד, וְהִזְמִינוֹ שֶׁיָּבֹא לִרְאָיוֹן עִם הַמְּנַהֵל, וְאָכֵן הָלַךְ לְשָׁם, וּמִיָּד קִבְּלוּ אוֹתוֹ לִמְלַמֵּד[א].

א. וְתָמִיד הָיְתָה לוֹ בָּזֶה סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא גְּדוֹלָה, כִּי עַל־פִּי רֹב, לְכָל מְלַמֵּד חָדָשׁ נוֹתְנִים זְמַן־נִסָּיוֹן לִבְדֹּק אֵיךְ יוּכַל לְנַהֵל כִּתָּה, וּבְמֶשֶׁךְ כַּמָּה יָמִים הַמְּנַהֵל יוֹשֵׁב שָׁם לִרְאוֹת אִם הוּא מַצְלִיחַ אוֹ לֹא, אֲבָל הוּא תָּמִיד הִתְקַבֵּל מִיָּד לַעֲבוֹדָה.

וְהַיְּשִׁיבָה הַזּוֹ הָיְתָה מְיֻחֶדֶת לְמִקְרִים קָשִׁים, כִּי הַתַּלְמִידִים בָּאוּ בְּרֻבָּם מִבָּתִּים בַּעַל רֶקַע דָּתִי נָמוּךְ, וְהָיוּ כַּמָּה שֶׁהָיוּ רְחוֹקִים מְאֹד, וְגַם כְּאֵלּוּ שֶׁהֻזְקְקוּ לְטִפּוּל תְּרוּפָתִי לִבְרִיאוּת הַנֶּפֶשׁ, וְכַדּוֹמֶה, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, וְכָל הַמְּלַמְּדִים סָבְלוּ צָרוֹת רַבּוֹת מֵהֶם.

פַּעַם אַחַת הִתְנַפֵּל עָלָיו אֶחָד מֵהַתַּלְמִידִים, וְהִפְלִיא בּוֹ מַכּוֹת נִמְרָצוֹת, הוּא נִסָּה לְהִתְגּוֹנֵן וְהֶחְזִיר מָנָה אַחַת אַפַּיִם עַד שֶׁעֲזָבוֹ, אֲבָל אַחַר־כָּךְ הִתְלוֹנֵן הַיֶּלֶד לְהוֹרָיו עַל הַמַּכּוֹת שֶׁקִּבֵּל, וְהֵם הָיוּ רְחוֹקִים מִדֶּרֶךְ הַתּוֹרָה וְהֶחְלִיטוּ לְהַעֲמִידוֹ לְדִין בְּעַרְכָּאוֹת[ב], אֲבָל הוּא לֹא נָפַל בְּרוּחוֹ, רַק הִרְבָּה בִּתְפִלָּה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּנָּצֵל מֵהַמִּשְׁפָּט הַזֶּה.

וְנַעֲשָׂה לוֹ נֵס, כִּי הָיָה יוֹם חָרְפִּי קָר, וְכָל הָרְחוֹב הָיָה מֻשְׁלָג, וְהָיוּ צְרִיכִים לָלֶכֶת עַל קֶרַח שֶׁקָּפָא, וּבְיוֹם הַמָּחֳרָת כְּשֶׁיָּרַד מֵהָאוֹטוֹבּוּס, הֶחֱלִיק עַל הַקֶּרַח וְנֶחְבְּטוּ רַגְלָיו כַּהֹגֶן, עַד זוֹב דָּם, וְהִתְבּוֹנֵן בְּהַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ בָּזֶה. וְתֵכֶף הָלַךְ לְרוֹפֵא[ג], וְהֶרְאָה לוֹ אֶת הַפְּצָעִים, וְסִפֵּר לוֹ כָּל הַסִּפּוּר, וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּתֵּן לוֹ פֶּתֶק, אֵיךְ שֶׁהוּא בָּא לְפָנָיו עִם מַכּוֹת אֵלּוּ שֶׁקִּבֵּל מֵהַתַּלְמִיד הַמָּפְרָע, וְעָשָׂה אֶת רְצוֹנוֹ.

כְּשֶׁחָזַר לַיְּשִׁיבָה, נִגַּשׁ אֵלָיו הַמְּנַהֵל, וְאָמַר לוֹ: ״לֹא כְּדַאי לְהַתְחִיל עִם הַהוֹרִים הָאֵלּוּ, כִּי בַּמִּשְׁפָּט אַתָּה תֵּצֵא חַיָּב, כִּי כָּךְ הוּא בְּמִדִּינָתֵנוּ תָּמִיד, הַתַּלְמִיד תָּמִיד צוֹדֵק! וְהַמְּלַמֵּד תָּמִיד אָשֵׁם״! וְהֵגִיב מוֹהֲרָא״ש: ״אֲנִי מִתְעַקֵּשׁ עַל מִשְׁפָּט דַּוְקָא״,

---

ב. וְכֵן אֵרַע לַמְלַמֵּד שֶׁקָּרָא לְמוֹהֲרָא״ש לָבוֹא לִרְאִיּוֹן, שֶׁגַּם נֶאֱלַץ לְהִתְפַּטֵּר בְּחֶרְפָּה וְבוּז, כִּי הַתַּלְמִיד הַמָּפְרָע הִרְגִּיזוֹ מְאֹד וְהוּא הֵרִים עָלָיו יָד, וְהַהוֹרִים פָּתְחוּ נֶגְדּוֹ תִּיק בְּבֵית מִשְׁפָּט וְכוּ׳.

ג. וְאָמַר אָז מוֹהֲרָא״ש בִּשְׁעַת הַסִּפּוּר, שֶׁהָרוֹפֵא הַזֶּה מַכִּירוֹ מִשֶּׁכְּבָר, וְהָיָה לוֹ לְיָדִיד נֶאֱמָן, וְהוּא רוֹפֵא טוֹב מְאֹד, וְהוּא נוֹתֵן לִי אֶת הַתְּרוּפוֹת שֶׁאֲנִי אוֹמֵר לוֹ לָתֵת לִי...

וְהֶרְאָה לוֹ אֶת הָאִשּׁוּר מֵהָרוֹפֵא... בִּרְאוֹתוֹ זֹאת, צִלְצֵל הַמְנַהֵל מִיָּד לַהוֹרִים, וְדִבֵּר עַל לִבָּם: "אֲנִי מֻכְרָח לְגַלּוֹת לָכֶם, כִּי מַצָּבְכֶם אֵינוֹ שַׁפִּיר כְּלָל וְעִקָּר, לַמְּלַמֵּד הַזֶּה יֵשׁ טְעָנוֹת קָשׁוֹת וְאַתֶּם תַּפְסִידוּ בַּמִּשְׁפָּט כִּמְעַט בְּוַדָּאוּת"... כְּשֶׁשָּׁמְעוּ זֹאת, בִּטְלוּ מִיָּד אֶת הַתְּבִיעָה, וְהִשְׁתָּרֵר שֶׁקֶט מִכָּל הַסִּפּוּר. [וְלֹא הִמְשִׁיכָה הַיְּשִׁיבָה הַזּוֹ זְמַן הַרְבֵּה אַחַר־כָּךְ, כִּי הָיוּ תָּמִיד מַעֲשִׂיּוֹת כָּאֵלּוּ וְהֶצְרְכוּ לִסְגּוֹר, וּפָתְחוּ יְשִׁיבָה רְגִילָה לְתַלְמִידִים צְעִירִים, יְלָדִים קְטַנִּים חֲרֵדִים וְכֵן נוֹהֲגִים עַד הַיּוֹם].

תכ.

דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ - הִתְחַזְּקוּת בְּבִטָּחוֹן

מוֹהַרָא"ש סִפֵּר, שֶׁבְּרֹב הַמְּקוֹמוֹת שֶׁעָבַד בָּהֶם כִּמְלַמֵּד וּמְחַנֵּךְ – אַף פַּעַם לֹא קִבֵּל מַשְׂכֹּרֶת בַּזְּמַן, וְעַל־פִּי רֹב שִׁלְּמוּ עַל שְׁנֵי חֳדָשִׁים בְּפַעַם אַחַת, וְגַם אָז נָתְנוּ צֶ'קִים דְּחוּיִים, שֶׁהָיָה קָשֶׁה מְאֹד לְהַחְלִיף אוֹתָם עַל מְזֻמָן, וְהָיוּ בָּזֶה כָּל מִינֵי צָרוֹת. וְלָכֵן לְפַרְנָסַת יוֹם בְּיוֹמוֹ הָיָה תָּמִיד מֻכְרָח לְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ מַמָּשׁ בְּכָל יוֹם מֵחָדָשׁ, וְכָךְ הָיָה מִנְהָגוֹ תָּמִיד מִתְּחִלַּת מְלַמְּדוּתוֹ, לְאַחַר סִיּוּם שְׁעוֹת הַלִּמּוּדִים, הָיָה הוֹלֵךְ לַשָּׂדֶה לְהִתְבּוֹדֵד בְּמֶשֶׁךְ כַּמָּה שָׁעוֹת רְצוּפוֹת, וְאָז הָיָה הוֹלֵךְ לְכַמָּה גְּבִירִים לֶאֱסֹף מֵהֶם כֶּסֶף צְדָקָה, וְאָז הָיָה חוֹזֵר הַבַּיְתָה, וְכָכָה הָיְתָה לוֹ פַּרְנָסַת הַיּוֹם[ד].

ד. "מִי שֶׁמַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ בַּעֲבוֹדַת הַבִּטָּחוֹן, אֲזַי רוֹאֶה נִסִּים וְנִפְלָאוֹת מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ. תֵּאֱמִין לִי, שֶׁמִּיּוֹם חֲתָנְתִּי, אַף פַּעַם לֹא דָּאַגְתִּי מַה שֶּׁיִּהְיֶה בַּשָּׁבוּעַ הַבָּא, כָּל דַּאֲגָתִי הָיְתָה רַק עַל שַׁבָּת זוֹ. וְכֵן הִרְגַּלְתִּי אֶת עַצְמִי – בְּשׁוּם אֹפֶן לֹא לִדְאֹג עַל שָׁבוּעַ הַבָּא, רַק לַחֲשֹׁב עַל שָׁבוּעַ זֶה. מַה יֵּשׁ לְשַׁלֵּם וּמַה צָּרִיךְ לִקְנוֹת וְכוּ'. לְעוֹלָם כְּשֶׁבָּאָה שַׁבָּת קֹדֶשׁ, כְּבָר לֹא הָיְתָה לִי פְּרוּטָה אַחַת בְּכִיסִי, וּבְרוּךְ ה', בְּשַׁבָּת הָיְתָה לִי מְנוּחָה וְיִשּׁוּב הַדַּעַת וְלֹא הִכְנַסְתִּי בְּדַעְתִּי אֲפִלּוּ שֶׁמֶץ שֶׁל דְּאָגָה" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כ', מִכְתָּב ג־נו).

שְׁנַת תשכ״ח

תכא.

זְהִירוּת לְפוֹעֲלִים הָעוֹבְדִים אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת

פַּעַם בְּעֵת שִׁעוּר[א], כְּשֶׁרָצָה לוֹמַר מוּסָר אוֹדוֹת זְהִירוּת מִגְּנֵבָה וּגְזֵלָה, סִפֵּר מוֹהֲרָא״ש, לִפְנֵי אַרְבָּעִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה [שְׁנַת תשכ״ח] כְּשֶׁהָיָה אֵצֶל מִפְעָלֵי דְּפוּס, כְּדֵי לְהַדְפִּיס אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, וְאָז נוֹכַחְתִּי לִרְאוֹת אֵיךְ נִכְשָׁלִים בַּעֲוֹן גֶּזֶל בַּעַל־הַבַּיִת, כַּאֲשֶׁר בַּעַל־הַדְּפוּס הָיָה שׁוֹהֶה בַּמָּקוֹם, כָּל הַפּוֹעֲלִים עָבְדוּ בְּמֶרֶץ ׳כְּמוֹ יְלָדִים טוֹבִים׳, וְכַאֲשֶׁר נֶעְדַּר מֵהַמָּקוֹם, נִגְּשׁוּ לְשׂוֹחֵחַ עִם מוֹהֲרָא״ש, וְהוּא מָחָה בָּהֶם, וְהָיָה אוֹמֵר לַפּוֹעֵל וְלָעוֹבֵד: **״אָסוּר לִי לְדַבֵּר אִתְּךָ״... עַד כַּמָּה נִכְשָׁלִים בָּזֶה, לְלֹא שִׁימַת לֵב, וְעוֹבְרִים עַל אִסּוּר גֶּזֶל כִּפְשׁוּטוֹ.** וּבְיוֹתֵר מָצוּי עִנְיָן זֶה בְּנָשִׁים הָעוֹבְדוֹת בְּמִשְׂרָד, כְּשֶׁבַּעַל־הַבַּיִת לֹא נִמְצָא, הֵן מְשׂוֹחֲחוֹת עִם הַחֲבֵרוֹת, זוֹ הֲרֵי גְּנֵבָה! לְמַעֵט אִם הַמְּנַהֵל מַסְכִּים, וְאֵין אֲנָשִׁים שֶׁנִּכְנָסִים וְכוּ׳.

*

לֵדַת בִּתּוֹ

ט״ו תִּשְׁרֵי, יוֹם רִאשׁוֹן דְּסֻכּוֹת תשכ״ח – נוֹלְדָה לְמוֹהֲרָא״ש בַּת, וְנִקְרָא שְׁמָהּ בְּיִשְׂרָאֵל פְּרַיידְל פֶּערְל פֵּייגָא. פְּרַיידְל עַל שֵׁם אֲחוֹת חֲמוֹתוֹ, פְּרַיידֶא[ב] שֶׁנֶּהֱרְגָה בַּמִּלְחָמָה, וּפֶערְל עַל שֵׁם סָבְתָּהּ הַצַּדֶּקֶת שֶׁל אֲבִי מוֹהֲרָא״ש, הָרַבָּנִית פֶּערְל שִׁיפְּמַאן, אֵשֶׁת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵאִיר זַצַ״ל. וּפֵייגָא עַל שֵׁם הַצַּדֶּקֶת – אִמּוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל.

א. לֵיל שִׁישִׁי פָּרָשַׁת וָאֵרָא תשע״ג, וְנִדְפַּס בְּסֵפֶר ׳דִּבּוּרֵי מוֹהֲרָא״ש׳ (חֵלֶק שְׁמוֹת, עַמּוּד פו).

ב. חֲמוֹתוֹ הָרַבָּנִית מִקָּאסְאן, אֵשֶׁת הָאֲדְמוֹ״ר רַבִּי מֹשֶׁה שְׁמוּאֵל, הָרַבָּנִית מָרַת מִרְיָם שָׂרָה. בִּקְשָׁה מִמּוֹהֲרָא״ש, שֶׁיִּקְרָא לִבְנוֹתָיו שֵׁמוֹת, כִּשְׁמוֹת אַחְיוֹתֶיהָ שֶׁנִּסְפּוּ בַּשּׁוֹאָה, וְכֵן עָשָׂה בִּשְׁתֵּי בְּנוֹתָיו.

שְׁנַת תשכ״ט

תכב.

הַנְּסִיעָה הַשְּׁנִיָּה לְאוּמַן וּשְׁבִירַת מְנִיעַת הַמֹּחַ

בְּשָׁנָה זוֹ, הָיָה מוֹהַרָא״ש, בַּפַּעַם הַשְּׁנִיָּה, בְּצִיּוּן רַבֵּנוּ זַ״ל בְּאוּמַן, וְסִפֵּר בְּמִכְתָּבוֹ[א]: כְּשֶׁנָּסַעְנוּ, אָמְרוּ לָנוּ בְּפֵרוּשׁ בָּרֶגַע הָאַחֲרוֹן, שֶׁיֵּשׁ לָנוּ רִשָּׁיוֹן לִנְסֹעַ עַד קִיֵּב וְלֹא יוֹתֵר. וְהָיָה דָּבָר נִפְלָא מְאֹד, אֲשֶׁר הָיֵינוּ שְׁלוֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אֲנָשִׁים, וְכֻלָּנוּ הִסְכַּמְנוּ בְּהַסְכָּמָה חֲזָקָה לִבְלִי לְהִסְתַּכֵּל עוֹד עַל מְנִיעָה אַחֲרוֹנָה זוֹ. כִּי כְּבָר הָיוּ לָנוּ מְנִיעוֹת לָרֹב, לְכָל אֶחָד הָיוּ מְנִיעוֹת עֲצוּמוֹת אֲשֶׁר לֹא יֵאָמֵן כִּי יִסָּפֵר בְּעִנְיָנִים וּבְאוֹפַנִּים אֲחֵרִים, אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְשַׁעֵר. לְכַמָּה הָיְתָה מַמָּשׁ מְסִירוּת נֶפֶשׁ הֵן בְּגוּף וְהֵן בְּמָמוֹן, אַךְ אַחַר שֶׁכְּבָר עָבְרוּ עַל כָּל הַמְּנִיעוֹת, אָז בָּאָה הַמְּנִיעָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר – מְנִיעַת הַמֹּחַ, שֶׁבְּפֵרוּשׁ אָמְרוּ לָנוּ שֶׁלֹּא יִתְּנוּ לָנוּ רִשָּׁיוֹן רַק עַד קִיֵּב וְלֹא לְאוּמַן. וּפֶלֶא אֲשֶׁר הִסְכַּמְנוּ בְּיַחַד שֶׁזֶּה רַק מַעֲשֶׂה בַּעַל־דָּבָר וַאֲחִיזַת עֵינַיִם, כְּדֵי לְרַחֵק אֶת מִי שֶׁצָּרִיךְ לְרַחֵק, וְקִבַּלְנוּ עַל עַצְמֵנוּ בְּפֶה אֶחָד וּבְלֵב אֶחָד לִנְסֹעַ יַחַד, וְהַסּוֹף הָיָה שֶׁהִגַּעְנוּ לְקִיֵּב.

א. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ג׳, מִכְתָּב תלז.

וְאֶחָד מֵאַנַ"ש הָיָה כְּבָר מוּכָן שָׁם לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן וּלְהַפְּצִיר בִּטְעָנוֹת אֶת הַשּׁוֹטְרִים הַמְמֻנִּים עַל שְׁמִירַת הַגְּבוּל, שֶׁיִּתְּנוּ לָנוּ רִשָּׁיוֹן לִנְסֹעַ הָלְאָה, וְהָיֵינוּ שָׁם בִּפְחָדִים קְצָת. וּפִתְאֹם בָּא אֶחָד מֵהֶם, וְטֶרֶם שֶׁהִתְחַלְנוּ לְדַבֵּר שָׁאַל וְאָמַר: הֲלֹא רְצוֹנְכֶם לִהְיוֹת מָחָר בְּאוּמַן"? וְעָנִינוּ: "הֵן". וְאָמַר: "אִם כֵּן בּוֹאוּ עִמִּי". וְהוֹלִיךְ אוֹתָנוּ לַמָּלוֹן.

וְתֵכֶף וּמִיָּד הִתְמַלְּאוּ כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּשִׂמְחָה רַבָּה וַעֲצוּמָה, וְנָתְנוּ שֶׁבַח וְהוֹדָיָה לַה' יִתְבָּרַךְ עַל אֲשֶׁר קֵפַצְנוּ עַל מְנִיעַת הַמֹּחַ. אֲבָל אַחַר כֵּן, הִתְחִילוּ מְנִיעוֹת חֲדָשׁוֹת, כִּי בְּשָׁעָה שֶׁכְּבָר בָּאנוּ לְאוּמַן אָמְרוּ לָנוּ הַשּׁוֹטְרִים, שֶׁבַּעַל הַבַּיִת הֵינוּ הַגּוֹי שֶׁגָּר סָמוּךְ לְצִיּוּן רַבֵּנוּ, לֹא יִתֵּן לָנוּ לְהִיכָּנֵס, וְכֵן הָיָה. כִּי בָּאנוּ לֶחָצֵר אֲשֶׁר שָׁם הַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ, וְלֹא הִנִּיחוּ לָנוּ לְהִכָּנֵס בְּשׁוּם אֹפֶן שֶׁבָּעוֹלָם, עַד שֶׁהִצְטָרַכְנוּ לָתֵת לָהֶם מָמוֹן הַרְבֵּה מְאֹד. רָאִינוּ וְהֵבַנּוּ שֶׁעָשׂוּ יַד אַחַת - הַשּׁוֹטְרִים עִם הַגּוֹי, אַךְ מַה הָיָה לָנוּ לַעֲשׂוֹת? כִּי עָמַדְנוּ כָּךְ בַּחוּץ כִּמְעַט חֲצִי שָׁעָה, וְעוֹד יֵשׁ אֲרִיכוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, מַה שֶׁהָיָה בַּדֶּרֶךְ וְכוּ'. וּתְהִלָּה לָאֵל, זָכִינוּ לִהְיוֹת שָׁם קָרוֹב לְאַרְבַּע שָׁעוֹת, וְאַחֲרֵי כֵּן נָסַעְנוּ אֶל סוֹפְיָה שֶׁהוּא יַעַר נִפְלָא מְאֹד. וְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ אוֹמְרִים בְּשֵׁם רַבֵּנוּ: "לִהְיוֹת בְּאוּמַן וְלֹא לִהְיוֹת בְּסוֹפְיָה?" וְרַבֵּנוּ הָיָה רָגִיל בְּסוֹף יָמָיו כְּשֶׁהָיָה גָּר בְּאוּמַן, לְהִתְבּוֹדֵד בַּיַּעַר הַהוּא. וְשָׁתִינוּ שָׁם מַיִם קָרִים מְתוּקִים מְאֹד הַנּוֹבְעִים שָׁם מִמַּעְיָן אֲשֶׁר יוֹרֵד בֵּין הֶהָרִים, וְנָתַנּוּ שֶׁבַח וְהוֹדָאָה לַה' יִתְבָּרַךְ עַל כָּל הַחֶסֶד חִנָּם שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ, שֶׁזָּכִינוּ לָבוֹא בְּשָׁלוֹם. וְיֵשׁ בָּזֶה אֲרִיכוּת גְּדוֹלָה מְאֹד.

תכג.

מְסַיֵּעַ בְּעֵד ר' לֵוִי יִצְחָק בִּצְדָקוֹת

לִפְנֵי פֶּסַח קִבֵּל מִכְתָּב מֵר' לֵוִי יִצְחָק, שֶׁהוּא נִמְצָא בְּמַצָּב קָשֶׁה, וְחָסֵר לוֹ עוֹד הַרְבֵּה כֶּסֶף, כְּדֵי לְהַשְׁלִים אֶת הַהִתְחַיְּבוּת

שֶׁלּוֹ, וְאֵין לוֹ מֵאֵיפֹה לְקַבֵּל, וְלָכֵן הוּא מְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא יִדְאַג לוֹ, וְנָקַב אֶת הַסְּכוּם וְכוּ׳, וְהָיָה סְכוּם גָּדוֹל מְאֹד, וּתְהִלָּה לָאֵל, הִשִּׂיג לוֹ אֶת זֶה, וְאַחַר הֶחָג כָּתַב לְמוֹהֲרָא״ש מִכְתָּב אָרֹךְ עִם מָלֵא בְּרָכוֹת, וְהִבְטִיחַ לוֹ כַּמָּה הַבְטָחוֹת עֲבוּר זֶה[ב].

תכד.

כְּבָר נִגְמְרוּ כָּל הַדִּמְיוֹנוֹת שֶׁבָּעוֹלָם

כ״ה תַּמּוּז תשכ״ט – דָּרְכָה כַּף רֶגֶל אָדָם עַל הַיָּרֵחַ, וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש, שֶׁבָּזֶה מוֹסִיפִים עוֹד דִּמְיוֹן, כִּי הֲלֹא כָּל הָעוֹלָם מָלֵא שְׁטִיּוֹת וְדִמְיוֹנוֹת שֶׁבָּאִים מֵהַתַּאֲווֹת הָרָעוֹת (עַיֵּן לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כח), וְהַכֹּל מַה שֶּׁרוֹאִים – הוּא הַכֹּל דִּמְיוֹן לְבַלְבֵּל וּלְעַקֵּם אֶת הַמֹּחַ לְבַל יַכִּיר אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְעַכְשָׁו יֵשׁ עוֹד אֵיזֶה דִּמְיוֹן, כִּי הַכֹּל טְרוּדִים לְהִסְתַּכֵּל וּלְדַבֵּר מִזֶּה, וּבֵין כָּךְ שׁוֹכְחִים אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, הֲרֵי שֶׁהוּא דִּמְיוֹן נוֹסָף עַל הַדִּמְיוֹנוֹת מִכְּבָר, וְאָמַר אָז בְּדֶרֶךְ צַחוּת, רַבֵּנוּ זַ״ל אָמַר (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן קיט): פֹּה אֵין עוֹלָם הַזֶּה כְּלָל, כִּי הַנִּרְאֶה שֶׁהוּא הַגֵּיהִנֹּם, וְעַל כֵּן הוֹלְכִים לְחַפֵּשׂ שָׁם בַּלְבָנָה, אִם נִמְצָא אֵיזֶה עוֹלָם הַזֶּה[ג]...

תכה.

תִּקּוּן עַל בִּזּוּי בִּשְׂגָגָה צִיּוּן הַמַּבִּי״ט ז״ע

פַּעַם סִפֵּר, שֶׁכְּשֶׁהָיָה בִּשְׁנַת תשכ״ט בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בְּה׳ אָב בְּיוֹמָא דְּהִלּוּלָא שֶׁל הָאַר״י הַקָּדוֹשׁ זי״ע, הָלַךְ עַל הַצִּיּוּן שֶׁל הָאַר״י הַקָּדוֹשׁ אַחַר חֲצוֹת לַיְלָה, וְהִתְבּוֹדֵד שָׁם, וְהָיוּ שָׁם הַרְבֵּה אֲנָשִׁים וְלֹא רָצָה לִדְחֹף, עַל כֵּן יָשַׁב עַצְמוֹ עַל הַצַּד עַל אֵיזוֹ אֶבֶן

ב. שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים שֶׁנִּדְפַּס, סִימָן קכד, וּמַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם תשי״ט הוּא לִכְאוֹרָה טָעוּת־דְּפוּס, וְצָרִיךְ לוֹמַר תשכ״ט.

ג. ׳אִמְרֵי־מוֹהֲרָא״ש׳, חֵלֶק א׳, סִימָן קעח; יִתְּכֵן וְשִׂיחָה זוֹ נֶאֱמְרָה בְּמוֹעֵד מְאֻחָר יוֹתֵר, כִּי אַרְצוֹת הַבְּרִית נִסְתָּה כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים שֶׁיַּעֲלֶה אָדָם עַל הַלְּבָנָה, וְהִצְּגָנוּ פֹּה, כִּי זוֹ הָיְתָה הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה בְּתוֹלְדוֹת הָעוֹלָם.

וְהִתְבּוֹדֵד שָׁם עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּשֶׁהֵאִיר הַיּוֹם רָאָה וְהִכִּיר שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב עַל מַצֵּבָה, וְזוֹ הָיְתָה הַמַּצֵּבָה שֶׁל הָרַב הַמַּבִּי"ט זַ"ל, וְהָיָה לוֹ צַעַר שֶׁיָּשַׁב שָׁם, וְלָכֵן קִבֵּל עַל עַצְמוֹ לִלְמֹד סִפְרֵי הַמַּבִּי"ט זַ"ל וְכֵן עָשָׂה שֶׁלָּמַד הֵיטֵב אֶת סֵפֶר שו"ת הַמַּבִּי"ט, וְגַם אֶת הַסֵּפֶר "בֵּית אֱלֹקִים" מֵהַמַּבִּי"ט וּמְבִיאוֹ גַּם לִפְעָמִים בִּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים.

תכו.

לְהָבִיא אֶת הַיֶּלֶד לִפְנֵי גִּיל שֶׁבַע גַּם בְּלִי תִּקּוּן־הַכְּלָלִי

סִפֵּר מוֹהֲרָא"ש[ד]: בְּדִידִי הֲוָה עֲבִדָה, שֶׁרָצִיתִי לְהָבִיא אֶת בְּנִי קֹדֶם גִּיל שֶׁבַע, וַעֲדַיִן לֹא הָיָה יוֹדֵעַ לִקְרֹא הֵיטֵב אֶת הָעֲשָׂרָה מִזְמוֹרֵי תְּהִלִּים אֲזַי חָשַׁבְתִּי שֶׁאֲחַכֶּה עַד שֶׁיֵּדַע לִקְרֹא הֵיטֵב וְאָז אֲבִיאֶנּוּ, וּבָאתִי אַרְצָה אַחַר שֶׁהָיִיתִי בְּצִיּוּן רַבֵּנוּ לְר' לֵוִי יִצְחָק, וְאָמַר לִי – "לָמָּה לֹא הֵבֵאתָ אֶת הַיֶּלֶד? הֲלֹא עֶצֶם זֶה שֶׁמַּגִּיעַ לַצִּיּוּן – זֶה כְּבָר טוֹב וְכוּ' וְלָכֵן אִם הַיֶּלֶד יוֹדֵעַ כְּבָר לוֹמַר אֶת הַתִּקּוּן הַכְּלָלִי אַשְׁרָיו וְאַשְׁרֵי חֶלְקוֹ, וְאִם הוּא עֲדַיִן פָּעוֹט וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִקְרֹא, אֲזַי גַּם כֵּן טוֹב מְאֹד לְהָבִיאוֹ וּמֻבְטָח לוֹ שֶׁיִּכָּנֵס בִּכְתֹנֶת נְקִיָּה" וְכוּ'.

ד. אֶשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כח, מִכְתָּב ד־תסח.

שְׁנַת תש״ל

תכז.

שִׂמְחַת בֵּית צַדִּיקִים

עֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ חֶשְׁוָן תש״ל – נוֹלְדָה לוֹ בִּתּוֹ הַשְּׁלִישִׁית, וְקָרָא שְׁמָהּ בְּיִשְׂרָאֵל: בַּאשֶׁה דְּבוֹרָה יוֹכֶבֶד תִּחְיֶה.

תכח.

גְּמָרָא גְּמוֹר - זְמוֹרְתָּא תְּהֵא

בִּשְׁנַת תש״ל נִתְקַבֵּל לִמְלַמֵּד בִּישִׁיבַת ׳אוֹר־יִשְׂרָאֵל׳ בִּקְוִוינְס, וְאָז הָיָה כְּבָר מְפֻרְסָם לִמְלַמֵּד נִפְלָא מְאֹד, וְלָכֵן קִבְּלוּ אוֹתוֹ בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה, וְגַם נָתְנוּ לוֹ מַשְׂכֹּרֶת הֲגוּנָה מְאֹד. וְשָׁם הִצְלִיחַ מְאֹד לְהַשְׁקִיעַ הֲמוֹן בַּיְּלָדִים, וְתַלְמִידֵי כִּתָּתוֹ הָיוּ יְדוּעִים כְּמִצְטַיְּנִים, וּמַמָּשׁ זִמְּרוּ אֶת הַלִּמּוּדִים כְּמוֹ זֶמֶר, וּבְכָל פַּעַם שֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתָם – הָיוּ יוֹדְעִים. וְיָדְעוּ מַסֶּכְתּוֹת שְׁלֵמוֹת שֶׁל מִשְׁנָיוֹת בְּעַל־פֶּה עַל הַלָּשׁוֹן מַמָּשׁ, וְהִנֵּה גַּם בְּקַבָּלָתוֹ לִישִׁיבַת ׳אוֹר־יִשְׂרָאֵל׳ הָיָה סִפּוּר שֶׁל הַשְׁגָּחָה נִפְלָאָה כִּי אַבְרֵךְ שֶׁקֵּרְבוֹ לְדַעַת רַבֵּנוּ זַ״ל הָיָה שָׁם מְלַמֵּד וְעַל יָדוֹ נִתְקַבֵּל לְשָׁם, וְאַחַר־כָּךְ הָאַבְרֵךְ הַזֶּה נֶהְפַּךְ עָלָיו לְרוֹדֵף, כַּאֲשֶׁר נְסַפֵּר לְהַלָּן (בְּסִימָן תכט).

תכט.

קִיּוּם הַמִּשְׁנָה - עַל דַּאטֵּיפְתָּ אַטְפּוּהּ

מִשְׁרָה זוֹ הָיְתָה הוֹלֶמֶת, וַעֲבוֹדָתוֹ הִתְנַהֲלָה עַל מֵי מְנוּחוֹת

בְּמֶשֶׁךְ שְׁנָתַיִם יָמִים, אַךְ אָז קָפַץ עָלָיו רוּגְזוֹ שֶׁל מְנַהֵל חָדָשׁ, שֶׁהָיָה אַבְרֵךְ צָעִיר מְאֹד, וְהָיָה אוֹהֵב לוֹמַר דֵּעוֹת וְהַנְהָגוֹת לַמְּלַמְּדִים אַף בִּדְבָרִים שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ שֶׁמֶץ שֶׁל מֻשָּׂג בָּהֶם, וְכַאֲשֶׁר הִבְחִין הַמְּנַהֵל הַצָּעִיר שֶׁמּוֹהֲרָא"ש אֵינוֹ שָׂת לִבּוֹ לְעֵצוֹתָיו הַמְחֻכָּמוֹת - הֵחֵל לְהָצֵר אֶת צְעָדָיו בְּכָל מִינֵי אֲפָנִים.

וְאִם לֹא דַּי בְּכָךְ, גַּם הָאַבְרֵךְ שֶׁבִּזְכוּתוֹ נִכְנַס לְלַמֵּד שָׁם - הִתְהַפֵּךְ וְהִצְטָרֵף לְמַהֲלְכֵי הַהַצָּקָה, וְשִׂנְאָתוֹ הַכְּבוּשָׁה הֵחֵלָּה עוֹד בִּימֵי הַמְּנַהֵל הַוָּתִיק שֶׁהֶעֱלָה אֶת קַרְנוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש וְאָהֲבוֹ מְאֹד, מֵחֲמַת הַצְּלָחָתוֹ עִם הַתַּלְמִידִים שֶׁבָּלְטוּ בְּהִצְטַיְּנוּתָם בֵּין כָּל יַלְדֵי הַחֵידֶר, וְדָבָר זֶה עוֹרֵר אֶת קִנְאָתוֹ מְאֹד, וּכְשֶׁהִגִּיעַ מְנַהֵל חָדָשׁ - שָׂמַח לְהַכְפִּישׁ אֶת שְׁמוֹ, וְלָכֵן בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן נַעֲשׂוּ שְׁנֵיהֶם כְּנֶגְדּוֹ וְתָמִיד בִּקְּשׁוּ וְחִפְּשׂוּ לִמְצֹא חֶסְרוֹנוֹת עָלָיו.

גַּם פַּעַם נִכְנַס הַמְּנַהֵל לְכִתָּתוֹ לִבְחֹן אֶת הַיְלָדִים וְהִטִּיל עֲלֵיהֶם מוֹרָא, וּבִגְלַל כֵּן - לֹא יָדְעוּ לַעֲנוֹת תְּשׁוּבוֹת נְכוֹנוֹת. וּמָחָה מוֹהֲרָא"ש בְּפָנָיו וְאָמַר: "כָּכָה בּוֹחֲנִים יְלָדִים? אֲנִי אַרְאֶה לְךָ אֵיךְ לִבְחֹן יְלָדִים"... וְהֵחֵל לִשְׁאוֹל אוֹתָם בִּמְאוֹר־פָּנִים וּבְרָכוֹת, וּלְנֶגֶד עֵינָיו הִתְרַחֵשׁ הַפֶּלֶא, שֶׁכֻּלָּם יָדְעוּ אֶת הַנִּלְמָד - נָכוֹן הֵיטֵב. וּמֵחֲמַת זֶה עוֹד יוֹתֵר תָּמִיד בִּקְּשׁוּ לִמְצוֹא חֶסְרוֹנוֹת וּלְהַלְשִׁין עָלָיו לִפְנֵי נְשִׂיא־הַיְשִׁיבָה, עַד שֶׁפַּעַם אַחַת צִעֲרוּהוּ אֵלּוּ הַשְּׁנַיִם מְאֹד מְאֹד, וְאָמַר לָהֶם: "אַתֶּם רוֹצִים לְפַטֵּר אוֹתִי, רְאוּ שֶׁגַּם שְׁנֵיכֶם תַּעַזְבוּ מִכָּאן מִלִּפְנֵי שֶׁאֲנִי אֶעֱזֹב". וְהֵם צָחֲקוּ מְאֹד, כִּי הָיוּ מְאֹד אֲהוּבִים עַל נְשִׂיא־הַיְשִׁיבָה, אֲבָל כֵּן הָיָה, שֶׁלֹּא עָבְרוּ אֶלָּא כַּמָּה שָׁבוּעוֹת וְנָפַל סִכְסוּךְ גָּדוֹל, רֵאשִׁית־כָּל בֵּין הַמְּנַהֵל לַמְּלַמֵּד הַמֵּצִיק, אֲשֶׁר נֶאֱלַץ מֵחֲמַת כֵּן לְהִתְפַּטֵּר. וְשֵׁנִית, נִכְנְסָה מַחֲלֹקֶת גְּדוֹלָה בֵּין נְשִׂיא־הַיְשִׁיבָה לְבֵין הַמְּנַהֵל [וְלֹא יָדַע מֵאֵיזֶה טַעַם וְסִבָּה, רַק מַמָּשׁ הָיָה מִן הַשָּׁמַיִם], עַד שֶׁהֻכְרַח הַמְּנַהֵל

לְהִתְפַּטֵּר מֵהַיְשִׁיבָה בִּפְרָט, וְאֶת עֲבוֹדַת הַחִנּוּךְ בִּכְלָל, וְהִשְׁתַּלֵּב בְּעוֹלָם הַמִּסְחָר. וְהָאַבְרֵךְ הַמְּלַמֵּד הַשֵּׁנִי הִתְקַבֵּל בִּישִׁיבָה אַחֶרֶת, וְהִתְפָּאֵר שֶׁלְּפָחוֹת קִבֵּל מַעֲמָד טוֹב אַחֵר, וּמוֹהֲרָא״ש אָמַר, שֶׁזֶּה שְׂכָרוֹ שֶׁהוּא הֱבִיאוֹ לַיְּשִׁיבָה, וּבִזְכוּתוֹ הָיְתָה לוֹ פַּרְנָסָה.

תל.

מַפְּצִיר בִּתְפִלָּה לְהִפָּטֵר מֵהַמְּלוּמְּדוּת

וְתָמִיד הָיָה מִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּזְכֶּה לְהִפָּטֵר מֵהַמְּלוּמְּדוּת, וּבִפְרָט בַּיָּמִים בֵּין פֶּסַח לְשָׁבוּעוֹת שֶׁאָז הוּא זְמַן בְּחִירַת הַמְּלַמְּדִים - הָיָה מְאֹד מְאֹד מַרְבֶּה בִּתְפִלָּה, וְהָיָה תָּמִיד חוֹשֵׁב שֶׁבְּוַדַּאי הַשָּׁנָה לֹא יְקַבְּלוּהוּ שׁוּב, אֲבָל בְּכָל פַּעַם [הַיְנוּ בְּאַרְבַּעַת שָׁנִים אֵלּוּ הָאַחֲרוֹנוֹת], לֹא רַק שֶׁלֹּא פִּטְרוּ אוֹתוֹ, רַק אַדְּרַבָּא ! בִּקְּשׁוּ מִמֶּנּוּ בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁל בַּקָּשָׁה שֶׁיַּחֲזוֹר לְלַמֵּד, וְהֶעֱלוּ לוֹ אֶת הַמַּשְׂכֹּרֶת בְּכָל פַּעַם, בְּאֶלֶף דּוֹלָר נוֹסְפִים, עַד שֶׁהָיְתָה לוֹ הַכְנָסָה מְכֻבֶּדֶת מֵעֲבוֹדָה זוֹ. וְהֵבִין מִכָּךְ, שֶׁעֲבוֹדָה זוֹ הִיא מִן הַשָּׁמַיִם, וְלֹא רָצָה לְהִתְפַּטֵּר מֵעַצְמוֹ, וְכַנִּזְכָּר לְמַעְלָה[א] [בְּרַם, רְאֵה בְּהֶמְשֵׁךְ הַסִּפּוּר, מַה שֶּׁהָיָה בִּשְׁנַת תשל״ד[ב]].

א. רְאֵה לְעֵיל בְּסִימָן שמח.

ב. רְאֵה לְקַמָּן בְּסִימָן תנח.

שְׁנוֹת תש״ל־תשל״א

תלא.

מַעֲלֶה אֶת דִּבְרֵי תּוֹרָתוֹ הָרַבִּים עַל הַכְּתָב

בִּשְׁנוֹת תש״ל וְתשל״א כָּתַב הַרְבֵּה מְאֹד מְאֹד, וְאָז הָיְתָה דַּרְכּוֹ שֶׁבִּשְׁעַת סְעֻדָּתוֹ הָיְתָה אִשְׁתּוֹ אוֹמֶרֶת לְפָנָיו אֵיזֶה פָּסוּק, וְהוּא חִדֵּשׁ עַל זֶה תּוֹרָה נִפְלָאָה, וְעַל־פִּי רֹב הֶעֱלָה זֹאת עַל הַכְּתָב, וְהַרְבֵּה מֵהֶם נִדְפְּסוּ בְּסוֹף הַמִּכְתָּבִים שֶׁל שְׁאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת ״אֲשֶׁר־בַּנַּחַל״, וְכַמָּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ רָאוּ אֶצְלוֹ חִבּוּר גָּדוֹל בְּשֵׁם ״נַחֲלֵי מַיִם״ וְהֵם חִדּוּשִׁים יְקָרִים כְּדֶגְמַת הַ״הוֹדָעוֹת נְחוּצוֹת״ שֶׁכְּבָר נִדְפְּסוּ בְּכַמָּה קוּנְטְרֵסִים שׁוֹנִים שֶׁכְּבָר הִתְפַּשְּׁטוּ בְּכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל, וּפַעַם גִּלָּה, שֶׁכָּל הַהוֹדָעוֹת הַנְּחוּצוֹת שֶׁכְּבָר נִדְפְּסוּ - לְקָחָם מֵהַסֵּפֶר הַנַּ״ל, וְגַם בְּסוֹף הַרְבֵּה מִכְתָּבִים שֶׁל שְׁאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת ״אֲשֶׁר־בַּנַּחַל״ צָרֵף לְשָׁם חִדּוּשִׁים מֵהַסֵּפֶר הַנַּ״ל.

תלב.

עִנְיַן הַהוֹדָעוֹת הַנְּחוּצוֹת שֶׁהִדְפִּיס

וּבְעִנְיַן הַהוֹדָעוֹת הַנְּחוּצוֹת שֶׁהִדְפִּיס, עָנָה בִּתְשׁוּבָה לְאֶחָד: ״אַתָּה רוֹאֶה כָּל סְעִיף הוּא מַחֲשָׁבָה אֶצְלִי, הֵינוּ מַה שֶׁנִּכְנַס בְּמַחְשַׁבְתִּי עַל־פִּי רֹב אֲנִי כּוֹתֵב, וְעַל כֵּן בְּשָׁעָה שֶׁהִדְפַּסְתִּי אֶת הַסֵּפֶר ׳שְׁמִירַת הַזְּמַן׳, לִקַּטְתִּי מִשָּׁם אֶת כָּל הַהוֹדָעוֹת הַנְּחוּצוֹת

הַשַּׁיָּכוֹת לִ'שְׁמִירַת הַזְּמַן', וְכֵן בְּסֵפֶר 'מְקוֹר הַשִּׂמְחָה' מַה שֶּׁשַּׁיָּךְ לִ'שִׂמְחָה'". וְכֵן לְעוֹד כַּמָּה סְפָרִים צָרֵךְ אֶת הַהוֹדָעוֹת הַנְּחוּצוֹת, שֶׁעַל־פִּי רֹב בְּנוּיוֹת עַל־פִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, הוֹדָעוֹת נְחוּצוֹת עַל כָּל פְּרָט וּפְרָט עַל אֱמוּנָה, אֲכִילָה וְכוּ', בְּרִית, בִּטָּחוֹן וְכוּ', לְפִי סֵדֶר הָאָלֶ"ף־בֵּי"ת.

תלג.

כְּמַעְיָן הַנּוֹבֵעַ וּכְנָהָר שֶׁאֵינוֹ פּוֹסֵק

אָמַר, שֶׁיֵּשׁ אֶצְלוֹ כַּמָּה אַלְפֵי שִׂיחוֹת וּסְפוּרִים שֶׁשָּׁמְעָם מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְהָעִקָּר מִמַּה שֶּׁשָּׁמַע מֵהָרַב הֶחָסִיד רַבִּי לֵוִי יִצְחָק זַ"ל, וְהַרְבֵּה מֵהֶם כְּבָר נִדְפְּסוּ, בְּעֶזְרָתוֹ יִתְבָּרַךְ.

אֲבָל עִקַּר חִדּוּשָׁיו הֵם עַל הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא 'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן' וְהוּא חִבּוּרוֹ הַגָּדוֹל "שְׂפַת הַנַּחַל", וְאָמַר, שֶׁעַל סֵפֶר זֶה הִתְיַגֵּעַ מְאֹד מְאֹד, גַּם הָיוּ לוֹ חִדּוּשִׁים עַל כָּל כִּתְבֵי הָאַרִיזַ"ל הָ"עֵץ חַיִּים" וְ"הַפְּרִי עֵץ חַיִּים" וְהַשְּׁמוֹנָה שְׁעָרִים, וְאָמַר, שֶׁזֶּה נִכְתַּב אֶצְלוֹ רַק בְּמַהֲדוּרָה קַמָּא, וְעוֹד סְפָרִים רַבִּים יֵשׁ אֶצְלוֹ.

שְׁנוֹת תשל״א־תשל״ב

תלד.

וַיֵּצֵא לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה...

סִפֵּר מוֹהֲרָא״ש[א], אֲשֶׁר בִּשְׁנוֹת תשל״א תשל״ב וְכוּ׳ – אָז עַל־פִּי־רֹב הָיָה מְבַלֶּה הַרְבֵּה בְּשָׂדוֹת וּיְעָרוֹת, וְאָז לֹא הִטְרִידוּ אוֹתוֹ כָּל־כָּךְ, וְאָז הָיָה יָכוֹל לְהַאֲרִיךְ בַּאֲרִיכוּת גְּדוֹלָה בְּמִכְתָּבָיו הָאֲרֻכִּים, כְּפִי שֶׁכְּבָר נִדְפְּסוּ בְּסִפְרוֹ שו״ת ׳אֲשֶׁר־בַּנַּחַל׳ מֵהַשָּׁנִים הָהֵן.

תלה.

קִבּוּץ רֹאשׁ־הַשָּׁנָה תשל״ב

רֹאשׁ־הַשָּׁנָה תשל״ב – הִתְפַּלֵּל מוֹהֲרָא״ש בַּקִּבּוּץ אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית, וּבָרוּךְ הַשֵּׁם עָבַר עֲלֵיהֶם הָרֹאשׁ־הַשָּׁנָה יָפֶה מְאֹד, וְהָיָה קִבּוּץ גָּדוֹל מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הַיְּקָרִים, וְגַם הָיוּ הַרְבֵּה מְקֹרָבִים חֲדָשִׁים וּקְצָת מְקֹרָבִים מִכְּבָר, וְעַכְשָׁו הָיְתָה הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבָּאוּ לַקִּבּוּץ הַקָּדוֹשׁ.

וּכְבָר בְּאֶחָד מִימֵי עֲשֶׂרֶת־יְמֵי־תְּשׁוּבָה כָּתַב לְאֶחָד, שֶׁיַּתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל מֵעַתָּה – שֶׁיִּזְכֶּה לִהְיוֹת בְּצַוְּתָא עִם אֲנַ״ש חֲסִידֵי

א. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק כג, מִכְתָּב ג־תקפה.

בְּרֶסְלֶב בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה, כַּאֲשֶׁר אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (שִׂיחוֹת הָרַ"ן סִימָן רטו): 'אֶצְלִי הָעִקָּר רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְתֵכֶף כְּשֶׁחוֹלֵף וְעוֹבֵר רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, אֲנִי מַטֶּה אָזְנִי וְשׁוֹמֵעַ אִם מַכִּים בַּכֹּתֶל לְעוֹרֵר לִסְלִיחוֹת לַשָּׁנָה הַבָּאָה כִּי אֵין שׁוּם זְמַן כְּלָל, כִּי כָּל הַשָּׁנָה חוֹלֶפֶת וְעוֹבֶרֶת כְּהֶרֶף עַיִן'. וְלָכֵן כְּבָר בְּמוֹצָאֵי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הֵחֵל מוֹהַרָא"ש לְעוֹרֵר אֶת אֲנַ"ש הַיְקָרִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עַל זֶה שֶׁיִּזְכּוּ לְשַׁבֵּר אֶת כָּל הַמְּנִיעוֹת וּלְהִשְׁתַּתֵּף בַּקִּבּוּץ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל רַבֵּנוּ בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַבָּאָה[ב].

ב. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק ד, מִכְתָּב תקנז.

שְׁנַת תשל״ג

תלו.

לְלֹא שַׁיָּכוּת עִם בְּנֵי אָדָם

בְּשָׁנִים אֵלּוּ וְכוּ׳, הָיָה יוֹשֵׁב סָפוּן בְּאָהֳלָהּ שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה, וְהָיָה מְנַצֵּל אֶת כָּל הַזְּמַן רַק לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, וְהָיָה עָסוּק בִּכְתִיבַת חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה, וּבְלִמּוּד בְּשִׁעוּרִים רַבִּים וְשׁוֹנִים, וְהָיָה מִתְבּוֹדֵד הַרְבֵּה עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, לְלֹא שׁוּם שַׁיָּכוּת עִם בְּנֵי אָדָם, וְלֹא יָצָא מִחוּץ מִבֵּיתוֹ כְּלָל וּכְלָל, כִּי־אִם בִּפְעָמִים נְדִירוֹת לְצֹרֶךְ גָּדוֹל מְאֹד[א].

תלז.

הוֹרָתוֹ וְלִדָּתוֹ שֶׁל הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ ״אֲשֶׁר־בַּנַּחַל״

בְּקַיִץ תשל״ג – יָצָא לָאוֹר בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה סֵפֶר הַמִּכְתָּבִים שֶׁכָּתַב לְאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הַבַּחוּרִים וְהָאַבְרֵכִים – שֶׁהִתְפַּרְסֵם אַחַר־כָּךְ בְּשֵׁם סֵפֶר ״אֲשֶׁר־בַּנַּחַל״. וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה: הָיָה לוֹ הֶעְתֵּק מֵהַמִּכְתָּבִים שֶׁכָּתַב תַּחַת יָדוֹ, וְלֹא רָצָה לְהַדְפִּיסָם כְּלָל, וְנִשְׁאֲרוּ בִּכְתַב־יַד, וְהַבַּחוּרִים עָשׂוּ מֵהֶם שִׁכְפּוּלִים, וְהֵפִיצוּ אֶת זֶה בֵּינֵיהֶם, וְכָל מִכְתָּב הָיָה כְּמוֹ קוּנְטְרֵס שָׁלֵם [שֶׁל דַּפֵּי סְטֶנְצִיל

א. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק ז, מִכְתָּב תשפח. וּרְאֵה עוֹד: ״בְּדֶרֶךְ כְּלָל אֲנִי יוֹשֵׁב תָּמִיד בְּבֵיתִי, מִלְּבַד כְּשֶׁאֲנִי הוֹלֵךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ לְהִתְפַּלֵּל אוֹ אֶל הַמַּדְפִּיס וְהַכּוֹרֵךְ״ (שָׁם חֵלֶק טז ב־רכ).

מְהֻדָּקִים], וּבָא אֵלָיו אַבְרֵךְ אֶחָד, וְלָקַח מִמֶּנּוּ תִּשְׁעִים מִכְתָּבִים, וְהִבְטִיחַ לְמוֹהֲרָא"ש שֶׁלֹּא יַדְפִּיס אוֹתָם רַק יְתַקְּתֵּק אוֹתָם בִּמְכוֹנַת־כְּתִיבָה וְיַעֲשֶׂה מֵהֶם שִׁכְפּוּל, כִּי בִּמְקוֹם שֶׁיִּהְיֶה שִׁכְפּוּל בִּכְתָב־יַד – עָדִיף שִׁכְפּוּל וְצִלּוּם אוֹתִיּוֹת מְרֻבָּעוֹת מִמְּכוֹנַת כְּתִיבָה, וְרַק בַּעֲבוּר זֶה כָּתַב בִּשְׁבִילוֹ אֶת הַהַקְדָּמָה.

תלה.

הַשֵּׁם הָרִאשׁוֹן - נֹעַם אֲשֶׁר־בַּנַּחַל

בַּמְּציאוּת עָשָׂה מַעֲשֶׂה בְּלִי לִשְׁאוֹל אֶת מוֹהֲרָא"ש וְהִדְפִּיס אֶת תִּשְׁעִים הַמִּכְתָּבִים בְּסֵפֶר כָּרוּךְ בְּשֵׁם: 'נֹעַם־אֲשֶׁר־בַּנַּחַל' וְהֵבִיאוֹ בְּהַפְתָּעָה גְּמוּרָה לְמוֹהֲרָא"ש. וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש עַל זֶה: "לֹא הָיָה בְּדַעְתִּי לְהַדְפִּיסוֹ אֲבָל כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִדְפַּס – מֵאֵת ה' הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ, וּבְוַדַּאי זוֹ הַשְּׁגָחָה פְּרָטִית"[ב], וְצִוָּה לְהַשְׁמִיט אֶת הַתֵּבָה 'נֹעַם', וְיִקָּרֵא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל 'אֲשֶׁר־בַּנַּחַל' בִּלְבַד, וּשְׁמוֹ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש בְּקִרְבּוֹ[ג].

ב. וּרְאֵה בִּלְשׁוֹן מוֹהֲרָא"ש (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק י', מִכְתָּב א־קיח): "יָצָא לִפְנֵי כַּמָּה חֳדָשִׁים מֵהַכּוֹרֵךְ סֵפֶר 'אֲשֶׁר־בַּנַּחַל', וְהֵם תִּשְׁעִים מִכְתָּבִים שֶׁלִּקֵּט אַבְרֵךְ אֶחָד מִמֶּנִּי וְהִדְפִּיסָם, וּתְהִלָּה לָאֵל יֵשׁ שָׁם דְּבוּרִים נִפְלָאִים, וּכְדַאי לְךָ לְעַיֵּן בָּהֶם וְשָׁם תִּמְצָא מַרְגֵּעַ לְנַפְשְׁךָ, עַל אַף שֶׁכְּבָר הִתְחַלְּתִּי לִסְבֹּל מַחֲלֻקֶת וּבִזְיוֹנוֹת בִּשְׁבִיל שֶׁנִּדְפַּס הַסֵּפֶר הַזֶּה. כָּל עִנְיַן הַדְּפָסַת הַסֵּפֶר הַזֶּה הָיָה מַמָּשׁ פֶּלֶא גָּדוֹל, כִּי הִסְתּוֹבֵב אֲצָלִי אַבְרֵךְ אֲשֶׁר אֵינוֹ מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ כְּלָל רַק אֶת אָחִיו קְרֻבָתִי אֶל דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהוּא רָאָה אֶצְלִי אֶת הַמִּכְתָּבִים שֶׁכָּתַבְתִּי, כִּי מִכָּל מִכְתָּב יֵשׁ לִי הֶעְתֵּק, וְהִתְלַהֵב כָּל־כָּךְ עַד שֶׁלֹּא עָזַב אוֹתִי וְהִתְעַקֵּשׁ שֶׁאֶתֵּן לוֹ כַּמָּה מִכְתָּבִים אֲרֻכִּים וְהוּא יְתַקְּתֵּק אוֹתָם וְיוֹצִיאֵם, לֹא בַּדְּפוּס אֶלָּא בִּמְכוֹנַת תִּקְתּוּק. וְהִסְכַּמְתִּי לוֹ אַחֲרֵי הַרְבֵּה הַפְצָרוֹת, וּתְנַאי כָּפוּל הִתְנֵיתִי עִמּוֹ שֶׁלֹּא יַדְפִּיסוֹ ... לְבַסּוֹף קִבַּלְתִּי סֵפֶר מֻדְפָּס עִם צ' מִכְתָּבִים, וְהֵבַנְתִּי תֵּכֶף־וּמִיָּד כִּי עַכְשָׁו תַּתְחִיל עָלַי מַחֲלֹקֶת גְּדוֹלָה וְכוּ' אֲבָל רָאִיתִי בְּזֶה הַשְּׁגָחָה וּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ. וּתְהִלָּה לָאֵל הַסֵּפֶר נִתְפַּשֵּׁט מְאֹד מְאֹד בְּכָל שִׁכְבוֹת הַחֲרֵדִים לִדְבַר הַשֵּׁם, הֵן חֲסִידִים הֵן לִיטָאִים. הֵם דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל וּמוֹהֲרְנַ"תְּ זַ"ל, וְנִכְתְּבוּ בִּישׁוּעַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ לַבַּחוּרִים וְאַבְרְכִים הַסּוֹבְלִים כָּל מִינֵי צָרוֹת יִסּוּרִים וְכוּ', וְעוֹבֵר עֲלֵיהֶם פִּגְעֵי וּמִקְרֵי הַזְּמַן, וְהַכֹּל נִכְתַּב מַמָּשׁ בְּנִסֵּי נִסִּים כַּאֲשֶׁר יָעִיד עָלַי ה' בְּעַצְמוֹ, כִּי עַל־פִּי־רֹב כָּתַבְתִּי אֶת הַמִּכְתָּבִים עַל הַדֶּרֶךְ וּמַה גַּם שֶׁהַמִּכְתָּבִים הָאֲרֻכִּים כָּתַבְתִּי בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ גְּדוֹלָה, כִּי מֵרֹב עֲנִיּוּת וּטְרָדוֹת בָּרַחְתִּי אֶל תּוֹךְ הַתּוֹרָה, וְעַל־יְדֵי זֶה שָׁכַחְתִּי מֵהַצָּרוֹת וְהַדַּחֲקוּת כַּמּוּבָא בְּלִקּוּטֵי מוֹהַר"ן (חֵלֶק א', סִימָן סה) וּבָזֶה בְּעַצְמוֹ קֵרַרְתִּי עַצְמִי".

ג. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ט', מִכְתָּב א־ב.

תלט.

מַעֲשֶׂה מוֹפֵת מֵהַכָּצַת אֶלֶף אֲשֶׁר־בַּנַּחַל

וְגַם הָיָה סִפּוּר הַשְּׁגָחָה נִפְלָאָה, כִּי בִּהְיוֹתוֹ עַל הַדֶּרֶךְ פָּגַשׁ בָּחוּר אֶחָד שֶׁהִסְתּוֹבֵב בְּיֵאוּשׁ זָרוּק מֵהַבַּיִת וְכוּ׳, וּבָא לִבְכּוֹת לְפָנָיו וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ עַל זִוּוּג וְהִבְטִיחַ לוֹ, שֶׁאִם יִמְכֹּר אֶלֶף סִפְרֵי ״אֲשֶׁר־בַּנַּחַל״ – יִמְצָא אֶת זִוּוּגוֹ וְיִתְחַתֵּן, וְקִבֵּל עַל עַצְמוֹ, וֶהֱפִיצָם בְּכֹחַ גָּדוֹל, וּבְדִיּוּק בְּיוֹם שֶׁנִּשְׁלַם חֶשְׁבּוֹן הָאֶלֶף, בּוֹ בַּיּוֹם מָצָא אֶת הַזִּוּוּג, וּבוֹ בַּיּוֹם גָּמַר הַשִּׁדּוּךְ לְטוֹבָה. וְאָמַר עַל זֶה מוֹהֲרָא״ש, שֶׁזֶּה בַּעַל שֵׁם׳סְקֶע מַעֲשֶׂה מַמָּשׁ[ד].

תמ.

כָּל מִי שֶׁיִּסְתַּכֵּל בָּהֶם יְהֶיָה לוֹ הִרְהוּר תְּשׁוּבָה

יוֹם רְבִיעִי לְסֵדֶר שְׁמִינִי תשל״ג – גִּלָּה מוֹהֲרָא״ש, יֵשׁ תַּחַת יָדִי כַּמָּה כִּתְבֵי יָד, סְפָרִים מְסֻדָּרִים לַהַדְפָּסָה, וְהֵם נִפְלָאִים וְנֶהְדָּרִים מְאֹד, וְאֵין שׁוּם סָפֵק אֲשֶׁר מִי שֶׁיִּסְתַּכֵּל בָּהֶם, שֶׁיִּכָּנֵס בּוֹ הִרְהוּר תְּשׁוּבָה, וְיִמָּשֵׁךְ לִבּוֹ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ בִּתְשׁוּקָה חֲזָקָה עַל כָּל פָּנִים בְּעֵת שֶׁיְּעַיֵּן בָּהֶם.

תמא.

מְחַבֵּר סֵפֶר חָדָשׁ עַל עֲבוֹדַת הַהִתְבּוֹדְדוּת

שָׁבוּעַ לְסֵדֶר בָּלָק תשל״ג – הָיָה טָרוּד מְאֹד בְּהַגָּהַת סֵפֶר שֶׁרָצָה לְהוֹצִיא לָאוֹר עַל הַתְּפִלָּה וְהַהִתְבּוֹדְדוּת[ה].

תמב.

נְבוּאַת הַמַּחֲלֹקֶת הַקָּשָׁה וְהַמָּרָה שֶׁתִּתְפָּרֵץ

בְּיוֹם שְׁלִישִׁי לְסֵדֶר מַטּוֹת־מַסְעֵי תשל״ג – כָּתַב מוֹהֲרָא״ש[ו]: ״אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁיָּבוֹא יוֹם וְיַדְפִּיסוּ מוֹדָעוֹת וְיַחְתְּמוּ עָלַי חֲתִימוֹת, וְיַצִּיקוּ לִי, עִם כָּל זֶה אֵינִי מִתְפַּחֵד מֵהֶם כְּלָל, כִּי גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ

ד. שָׁם, וְחֵלֶק לב, מִכְּתָב ה־רכה.

ה. שָׁם מִכְּתָב תתיז.

ו. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק ח׳ מִכְּתָב תתלד.

וְרַב לְהוֹשִׁיעַ, הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ עָשָׂה עִמִּי חֶסֶד כָּזֶה, אֲשֶׁר אֵין לְתָאֵר וּלְשַׁעֵר כְּלָל, כִּי זָכִיתִי בִּשְׁנִים אֵלּוּ לְהַדְפִּיס אֶת כָּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל כַּמָּה פְּעָמִים, וְנִכְנַסְתִּי בְּחוֹבוֹת עֲצוּמִים לְמַעְלָה מִכֹּחוֹתַי וִיכָלְתִּי, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הִפְקַרְתִּי אֶת עַצְמִי לְגַמְרֵי, וְלֹא הִסְתַּכַּלְתִּי עַל שׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, וְלָמָּה אֶפְחַד וְאֶתְיָרֵא עַכְשָׁו".

תמג.

תִּקּוּן הַכַּעַס עַל־יְדֵי יִחוּדִים קְדוֹשִׁים

מָצָאנוּ מִכְּתַב יָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה[ז]: **בְּיוֹם ד' לְסֵדֶר מַטּוֹת־מַסְעֵי ה'תשל"ג** - כְּשֶׁקַּמְתִּי בַּבֹּקֶר הֵבִיא אוֹתִי ... לִידֵי כַּעַס גָּדוֹל, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, וְעַל־יְדֵי זֶה אִבַּדְתִּי אֶת נִשְׁמָתִי, וְתֵכֶף וּמִיָּד רַצְתִּי לַמִּקְוֶה וְטָבַלְתִּי וְכִוַּנְתִּי שֵׁם קנ"א ב"ן כַּנָּהוּג, וְאַחַר־כָּךְ ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, וּכְשֶׁיָּצָאתִי מֵהַמִּקְוֶה שָׁמַעְתִּי כָּרוֹז: "וְסָר עֲוֹנֶךָ וְחַטָּאתְךָ תְּכֻפָּר" (יְשַׁעְיָה ו, ז), אַךְ כָּל הַיּוֹם הָיִיתִי בְּחֻלְשָׁה גְּדוֹלָה אַף שֶׁכִּוַּנְתִּי קְצָת כַּוָּנוֹת כָּל הַיּוֹם כְּדַרְכִּי, אַךְ הִרְגַּשְׁתִּי חִסָּרוֹן וּפְגָם גָּדוֹל בְּנִשְׁמָתִי, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וּבַלַּיְלָה הָלַכְתִּי לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְהִתְפַּלַּלְתִּי מַעֲרִיב עִם כָּל הַכַּוָּנוֹת, וְתֵכֶף וּמִיָּד אַחַר מַעֲרִיב הָלַכְתִּי עוֹד פַּעַם לַמִּקְוֶה וְכִוַּנְתִּי קֹדֶם "אקיק" בְּמִלּוּי הַיּוּדִין שֶׁהוּא הַצֶּלֶם אוֹר הַמַּקִּיף כְּדֵי שֶׁאֶזְכֶּה לְהַחְזִיר לִי אֶת הַמַּקִּיפִים, וְאַחַר־כָּךְ כִּוַּנְתִּי ג' פְּעָמִים שֵׁם קנ"א שֶׁעוֹלֶה חוֹתָם, כִּי עַל־יְדֵי הַחֵמָה נִתְקַלְקֵל הַחוֹמָה (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן חֵלֶק א', סִימָן סח).

וְאַחַר־כָּךְ קִבַּלְתִּי עָלַי אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין וְכִוַּנְתִּי ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, וְאַחַר־כָּךְ יִחוּד אֶהְיֶ"ה הָוָיָ"ה אֲדֹנָ"י (שֶׁהוּא בְּכַוָּנַת קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה) וּכְשֶׁיָּצָאתִי שָׁמַעְתִּי עוֹד פַּעַם כָּרוֹז: "וְסָר עֲוֹנֶךָ וְחַטָּאתְךָ תְּכֻפָּר". הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ יְזַכֵּנוּ לִשְׁמֹר מֵעַתָּה כָּל יְמֵי חַיַּי לִבְלִי לִכְעֹס וְלֹא לְהַקְפִּיד שׁוּם הַקְפָּדָה, כִּי עַל־יְדֵי זֶה עוֹקֵר אֶת נִשְׁמָתוֹ, כַּיָּדוּעַ, הַשֵּׁם יִשְׁמְרֵנוּ.

ז. הַעְתָּקָה מִכְּתַב־יַד קֹדֶשׁ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש "נַחֲלֵי מָיִם".

תמד.

רְשָׁמִים מִבִּקּוּרוֹ בִּמְעָרַת הִלֵּל הַזָּקֵן

יוֹם רִאשׁוֹן לְסֵדֶר רְאֵה תשל"ג – הָיָה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בְּקִבְרֵי צַדִּיקִים, וְסִפֵּר בְּמִכְתָּב[ח]: הָיִיתִי עִם כַּמָּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בִּמְעָרַת הִלֵּל, וְנִתְעוֹרַרְתִּי מְאֹד מְאֹד בְּהִתְעוֹרְרוּת נִפְלָאָה, וְנִזְכַּרְתִּי בְּגֹדֶל הַסַּבְלָנוּת שֶׁהָיְתָה לְהִלֵּל, כְּמוֹ שֶׁסִּפְּרוּ חֲז"ל, וּבִקַּשְׁתִּי הַרְבֵּה: "הָרַחֲמָן הוּא יַמְשִׁיךְ עָלַי עֲנָוּת וְסַבְלָנוּת הִלֵּל, וְאֶזְכֶּה גַּם כֵּן לִהְיוֹת עָנָו וְסַבְלָן".

תמה.

בְּקִבְרוֹ שֶׁל נַחוּם אִישׁ גַּמְזוֹ בִּצְפַת

וְכֵן אַחַר־כָּךְ הָיִיתִי גַּם־כֵּן בִּצְפַת, בְּאֶמְצַע הָעִיר יֵשׁ קֶבֶר שֶׁל נַחוּם אִישׁ גַּמְזוֹ, וְנִזְכַּרְתִּי גַּם כֵּן שֶׁזֶּה מַה שֶׁהָיָה רָגִיל לוֹמַר בְּכָל פַּעַם: "גַּם זוֹ לְטוֹבָה" (תַּעֲנִית כא, ע"א), שֶׁזּוֹ הֶאָרַת עוֹלָם הַבָּא, לֵידַע שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ (לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ד), וְזֶה תָּלוּי בָּזֶה, כְּפִי שֶׁהוּא עָנְיוֹ, שֶׁפֵּל וְסַבְלָן כְּמוֹ־כֵן רָגִיל לוֹמַר עַל כָּל דָּבָר: "גַּם זוֹ לְטוֹבָה". וְצָרִיךְ לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה רַחֲמִים שֶׁיִּזְכֶּה לֶאֱחֹז בָּזֶה, כִּי כְּשֶׁאוֹחֵז בָּזֶה אָז מַרְגִּישׁ עוֹלָם הַבָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה מַמָּשׁ; אַשְׁרֵי שֶׁיֹּאחַז בָּזֶה.

תמו.

בִּקּוּר בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ אֵצֶל שְׁנַיִם מִגְּדוֹלֵי אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ

יוֹם רְבִיעִי לְסֵדֶר שׁוֹפְטִים תשל"ג – חָזַר לְבֵיתוֹ מִנְּסִיעָה קְדוֹשָׁה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְרָשַׁם מִנְּסִיעָה זוֹ[ט]: "וְזָכִיתִי לְבַקֵּר אֵצֶל ר' לֵוִי יִצְחָק וְאֵצֶל עוֹד אֶחָד מִגְּדוֹלֵי אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְגֹדֶל הָאֱמֶת וְהַתְּמִימוּת שֶׁרָאִיתִי אֶצְלָם – זֶה אִי אֶפְשָׁר לְשַׁעֵר בְּשֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי כְּלָל, וּמַה שֶׁשָּׁמַעְתִּי בְּאֵלּוּ הַיָּמִים מֵר' לֵוִי יִצְחָק נֵרוֹ יָאִיר – קְצָרָה הַיְרִיעָה".

ח. אֶשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ח', מִכְתָּב תתנח.

ט. שָׁם, מִכְתָּב תתנט.

וְעוֹד כָּתַב[י]: "הָיִיתִי בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשָׁה בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הַיְקָרִים, וְהִנֵּה לְסַפֵּר לָכֶם – תִּקְצַר הַיְרִיעָה מֵהָכִיל גֹּדֶל הָאַהֲבָה וְאַחְוָה שֶׁיֵּשׁ בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְעֹצֶם מַעֲלַת תְּמִימוּתָם הָאֲמִתִּית וַעֲבוֹדָתָם בַּקֹּדֶשׁ – תּוֹרָה וּתְפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת – אַשְׁרֵי עַיִן רָאֲתָה אֵלֶּה, אַשְׁרֵי מִי שֶׁמִּתְחַבֵּר עִמָּהֶם יַחַד".

תמז.

סִכּוּם אַרְבַּעַת הַנְּסִיעוֹת לְצִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל בְּאוּמַן

גַּם בְּשָׁנָה זוֹ הָיָה מוֹהַרָא"ש בְּצִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל בְּעִיר אוּמַן – בַּפַּעַם הָרְבִיעִית בְּחַיָּיו הַקְּדוֹשִׁים, וּכְפִי שֶׁכּוֹתֵב בְּמִכְתָּב[יא]: "הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא זִכַּנִי כְּבָר לִהְיוֹת שָׁם אַרְבַּע פְּעָמִים. פַּעַם רִאשׁוֹנָה בִּשְׁנַת תשכ"ו, פַּעַם שְׁנִיָּה בִּשְׁנַת תשכ"ט, וּפַעַם שְׁלִישִׁית בִּשְׁנַת תשל"ב, **וּפַעַם רְבִיעִית בִּשְׁנַת תשל"ג**, וְאֶת גֹּדֶל הַחִיּוּת מְשִׂיבַת הַנֶּפֶשׁ שֶׁמַּרְגִּישִׁים – אֵין לְתָאֵר וְאֵין לְשַׁעֵר כְּלָל, וְאַף שֶׁגַּם גֹּדֶל הַצַּעַר וְטִלְטוּל הַדֶּרֶךְ וְהַפְּחָדִים שֶׁסּוֹבְלִים עַל הַדֶּרֶךְ, זֶה גַּם כֵּן לֹא נִתַּן לִכְתֹּב. כִּי עַל־פִּי־רֹב לֹא נוֹתְנִים רִשָּׁיוֹן לְהִיכָּנֵס לְאוּמַן, וּצְרִיכִים לְהִיכָּנֵס שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת וְכוּ'. הַדֶּרֶךְ מְלֵאָה פְּחָדִים, כִּי יֵשׁ מִשְׁטָרָה שֶׁעוֹצֶרֶת כָּל מְכוֹנִית חֲשׁוּדָה וְכוּ' **אֲבָל תֹּקֶף הָרָצוֹן וְהַכִּסּוּפִים וְכוּ' מְשַׁבֵּר אֶת כָּל הַמְּנִיעוֹת.**

י. שָׁם מִכְתָּב תתס.

יא. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ט', מִכְתָּב תתקצג.

שְׁנַת תשל״ד

תמה.

בְּהִירוּת שֶׁלֹּא הִרְגַּשְׁתִּי מֵעוֹלָם

אוֹדוֹת רֹאשׁ־הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת תשל״ד סִפֵּר מוֹהֲרָא״ש בְּמִכְתָּב: בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַזֶּה הִרְגַּשְׁתִּי בְּהִירוּת וְהֶאָרוֹת כָּאֵלֶּה, אֲשֶׁר עוֹד לֹא הִרְגַּשְׁתִּי מִיּוֹם הֱיוֹתִי עַל הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה, וְאַף שֶׁכְּבָר הָיִיתִי בַּקִּבּוּץ הַקָּדוֹשׁ שֶׁלָּנוּ זֶה הַרְבֵּה שָׁנִים רְצוּפוֹת, תְּהִלָּה לָאֵל, אַף־עַל־פִּי־כֵן – רֹאשׁ־הַשָּׁנָה כָּזֶה עוֹד לֹא הִרְגַּשְׁתִּי, וְהָיִיתִי תְּהִלָּה לָאֵל, בְּשִׂמְחָה רַבָּה מְאֹד.

וְהַטַּעַם לָזֶה הָיָה, כִּי בְּשָׁנָה זוֹ נִתְפַּשְּׁטוּ עָלַי מְנִיעוֹת כָּאֵלּוּ, אֲשֶׁר לֹא הָיָה שׁוּם דֶּרֶךְ וְאֹפֶן אֵיךְ לְשַׁבְּרָן, עַד שֶׁלֹּא הָיָה לְפָנַי כְּבָר שׁוּם עֵצָה אֵיךְ לִהְיוֹת בְּיַחַד עִם אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְהָיִיתִי שָׁבוּר מִזֶּה כִּשְׁנֵי חֲדָשִׁים לִפְנֵי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה[א]. אַךְ כְּכָל שֶׁהִתְגַּבְּרוּ הַמְּנִיעוֹת – יוֹתֵר הִתְגַּבֵּר אֶצְלִי הַחֵשֶׁק, וּכְכָל שֶׁגָּדַל הַחֵשֶׁק – הִתְרַבְּתָה הַמְּנִיעָה (עַיֵּן לִקּוּטֵי מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סו). וּבָכִיתִי וְהִתְפַּלַּלְתִּי הַרְבֵּה מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיְּזַכֵּנִי לִהְיוֹת בַּקִּבּוּץ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל, אֲשֶׁר הוּא שָׁם מַמָּשׁ, כַּיָּדוּעַ

א. וְכָתַב שָׁם בְּסוֹגְרַיִם: ״וְאִם הָיִיתִי מְסַפֵּר לְךָ אֶת הַמְּנִיעוֹת – בְּוַדַּאי הָיִיתָ אוֹמֵר, שֶׁבְּעִנְיָן כָּזֶה אָסוּר עָלַי לְהִתְעַקֵּשׁ דַּיְקָא לָבוֹא״ וְכוּ׳.

לָנוּ, וְעַד שֶׁהִגִּיעַ קֹדֶם רֹאשׁ־הַשָּׁנָה עָשָׂה הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ עִמִּי נֵס נִפְלָא, וּתְהִלָּה לָאֵל בָּאתִי.

אַךְ גַּם קֹדֶם כָּל תְּפִלָּה, הָיוּ לִי הַרְבֵּה שְׁפִיכוּת דָּמִים וּבִזְיוֹנוֹת וּמְנִיעוֹת רַבּוֹת, אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְשַׁעֵר וּלְסַפֵּר כְּלָל, וְהַמְּנִיעוֹת שֶׁהִתְפַּשְׁטוּ עָלַי בְּשָׁנָה זוֹ – הָיָה קָשֶׁה וְכָבֵד עָלַי לְשַׁבְּרָן, אֲשֶׁר גַּם מִצַּד הַנִּמּוּס וְהַדֶּרֶךְ אֶרֶץ, הָיָה אָסוּר עָלַי לָבוֹא וְכוּ', אַף־עַל־פִּי־כֵן אָמַרְתִּי וִיהִי מַה וְכוּ', וְשָׁפַכְתִּי שִׂיחַ וּתְפִלָּה הַרְבֵּה מְאֹד, עַד שֶׁעָזְרֵנִי הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ בְּנִסֵּי נִסִּים, וּבָאתִי וְהָיִיתִי בְּכָל הַתְּפִלּוֹת.

אַף שֶׁבַּתְּחִלָּה כְּשֶׁהָיִיתִי בְּמַעֲרִיב – הָיָה בָּרוּר לִי שֶׁלְּמָחֳרַת בְּשַׁחֲרִית לֹא אוּכַל לָבוֹא, אַף־עַל־פִּי־כֵן בִּקַּשְׁתִּי הַרְבֵּה, וּבָאתִי גַּם בַּבֹּקֶר, וְכֵן בְּכָל הַתְּפִלּוֹת" וְכוּ'[ב].

תמט.

דְּבָרָיו לַצִּבּוּר בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה תשל"ד

וּבְרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַזֶּה, דִּבֵּר בָּרַבִּים הַרְבֵּה מֵהַזְּכוּת הַנּוֹרָאָה שֶׁיֵּשׁ לִכְלָל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִתְקַבְּצוּ קָרוֹב לְאַרְבָּעָה מִנְיָנִים מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְנָסְעוּ לְרֹאשׁ־הַשָּׁנָה לְצִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁבְּפֵרוּשׁ אָמַר (חַיֵּי־מוֹהַר"ן סִימָן קכו): שֶׁאֵין דָּבָר גָּדוֹל מִזֶּה, וּבְוַדַּאי בִּזְכוּת נְסִיעָתָם תִּתְבַּטֵּלְנָה צָרוֹת וְרָעוֹת רַבּוֹת, שֶׁחֵס וְשָׁלוֹם, עֲלוּלוֹת לָבוֹא לָעוֹלָם וְכוּ', וַאֲפִלּוּ אִם לֹא זָכוּ לְהַגִּיעַ לְשָׁם, כִּי עֲדַיִן אֵין לָנוּ שׁוּם יְדִיעָה מֵהֶם, מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה עִמָּהֶם, בְּכָל זֹאת, עֶצֶם הַכִּסּוּפִין וְהָרְצוֹנוֹת שֶׁהִתְחַבְּרוּ לִנְסֹעַ אֶל הַמְּדִינָה הַהִיא, שֶׁהִיא שֹׁרֶשׁ כָּל הַצָּרוֹת, כִּי הֵם גּוֹרְרִים אֶת הָעֲרָבִים, יִמַּח שְׁמָם, לְמִלְחָמוֹת וְכוּ', זֶה בְּעַצְמוֹ יִגְרֹם טוֹבוֹת וִישׁוּעוֹת רַבּוֹת לִכְלָל יִשְׂרָאֵל בְּכָל הָעוֹלָם, וּבִפְרָטִיּוּת לְיִשְׂרָאֵל הַגָּרִים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל[ג].

ב. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ח', מִכְתָּב תתפה, מוֹצָאֵי שַׁבַּת־שׁוּבָה.

ג. שָׁם מִכְתָּב תתפו.

תנ.

אִם לָמַדְתָּ לִקּוּטֵי הֲלָכוֹת אֵין לְךָ מִמַּה לְּפַחֵד...

חֹרֶף תשל"ד – הָיָה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וּבִקֵּר אֵצֶל ר' לֵוִי יִצְחָק, וְסִפֵּר לוֹ קְצָת מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ וְכוּ', עָנָה וְאָמַר לוֹ בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: "אִם לָמַדְתָּ לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת אֵין לְךָ מַה לְּפַחֵד מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם". וְסִפֵּר לוֹ אֵיךְ שֶׁאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּכָל הַדּוֹרוֹת, אַף שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶם מַה שֶּׁעָבַר – אֲבָל בָּאוּ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְלָמְדוּ לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת בְּחִיּוּת כָּזוֹ – עַד שֶׁהָיְתָה לָהֶם הִתְחַזְּקוּת מִכָּל מַה שֶּׁעָבַר עֲלֵיהֶם.

תנא.

הִתְחִילָה לְהִתְלַקֵּחַ הַשֹּׂנְאָה וְהַמַּחֲלֹקֶת

שָׁבוּעַ לְסֵדֶר וַיֵּשֶׁב תשל"ד – הַסְּפָרִים שֶׁנִּדְפְּסוּ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם 'נֹעַם־אֲשֶׁר־בַּנַּחַל', כַּמּוּבָא לְעֵיל – הִגִּיעוּ לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית, וְהִתְחִילוּ לְהִתְפַּשֵּׁט בֵּין שִׁכְבוֹת הַצִּבּוּר, וְאָז הִתְחִילָה לְהִתְלַקֵּחַ הַשֹּׂנְאָה וְהַמַּחֲלֹקֶת מֵחֲמַת קִנְאָה סְרוּחָה שֶׁל כַּמָּה בַּעֲלֵי עֲבֵרָה, וְזֹאת הָיְתָה הַסִּבָּה שֶׁהוּא לֹא רָצָה בִּכְלָל לְהַדְפִּיס אֶת הַסְּפָרִים הָאֵלּוּ, כִּי אִם כְּשֶׁהִדְפִּיס אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל וּמוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל – הָיְתָה עָלָיו מַחֲלֹקֶת עֲצוּמָה, וְהַהַבְעָרָה לְלַהַב יָצְאָה, מִכָּל שֶׁכֵּן אִם יַדְפִּיס סֵפֶר מִשֶּׁלּוֹ, הַגּוֹרֵר מִטֶּבַע הַדְּבָרִים בִּקֹּרֶת וְהִתְנַגְּדוּת – כַּמָּה שֶׁתִּבְעַר הָאֵשׁ... וְלֹא הָיָה לוֹ כֹּחַ לְמַחֲלֹקֶת, אַךְ מֵאֵת ה' הָיְתָה זֹאת שֶׁאַבְרֵךְ אֶחָד הִדְפִּיסָם וְהִגִּיעוּ לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית, וְנַעֲשָׂה קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש: "מֵאַחַר שֶׁכְּבָר נִדְפַּס בִּרְצוֹת ה', הוּא מְקַוֶּה שֶׁיְּחַיֶּה אֶת בְּנֵי הַנְּעוּרִים, וּכְכָל שֶׁתִּתְגַּבֵּר עָלָיו הַמַּחֲלֹקֶת – כֵּן

יִתְפַּשֵּׁט הַסֵּפֶר בְּיוֹתֵר בָּעוֹלָם[ד], וְיוּדְפַּס וְיַחְזֹר וְיוּדְפַּס״[ה].

תנב.

אֹפֶן כְּתִיבָתוֹ לְכָל הַפּוֹנִים אֵלָיו

עֶרֶב חֲנֻכָּה תשל״ד – מָלְאוּ בִּדְיּוּק עֶשֶׂר שָׁנִים תְּמִימוֹת מֵאָז שֶׁהֵחֵל לְהִתְכַּתֵּב עִם בְּנֵי־הַנְּעוּרִים, וּמַמָּשׁ לֹא הָיָה יוֹם שֶׁלֹּא הֵשִׁיב תְּשׁוּבוֹת בְּמִכְתָּבִים לְבַחוּרִים וְאַבְרֵכִים שֶׁשָּׁלְחוּ לוֹ מִכְתָּבִים, וְאַף שֶׁלֹּא עָלָה בְּיָדוֹ לְהָשִׁיב אַף לְאָחוּז אֶחָד מֵהַפּוֹנִים, וְאַף מִמַּה שֶׁכָּתַב – לֹא כָּל הַמִּכְתָּבִים נִשְׁאֲרוּ אֶצְלוֹ, עִם כָּל זֹאת נִשְׁאֲרוּ בְּיָדוֹ תִּשְׁעִים מִכְתָּבִים שֶׁמָּסַר לְאַבְרֵךְ שֶׁהִדְפִּיס וְכוּ׳, כַּנַ״ל.

וְאֶת אֹפֶן כְּתִיבָתוֹ – אִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר וּלְשַׁעֵר, כִּי הָיָה מַכְנִיס אֶת כָּל כֹּלוֹ לְהוֹעִיל וְלַעֲזֹר, בְּדֶרֶךְ כְּלָל לֹא הָיָה כּוֹתֵב אֶלָּא רַק לְמִי שֶׁפָּנָה אֵלָיו בְּמִכְתָּב מִשֶּׁלּוֹ, וְהוּא עָנָה תְּשׁוּבָה[ו].

וּכְדֵי לְהַצִּיץ קְצָת לְעוֹלָם הַכְּתִיבָה שֶׁלּוֹ, יְצַיֵּן, כִּי פַּעַם כָּתַב מִכְתָּב לְאֶחָד, וּבְאֶמְצַע כָּתַב לוֹ תְּפִלָּה אֲרֻכָּה, נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה עַד מְאֹד, וְהִתְנַצֵּל בְּאָמְרוֹ[ז]: הִתְחַלְתִּי לִכְתֹּב לְךָ וּבֵין כָּךְ נִשְׁפַּךְ לִבִּי לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ...

ד. ״וַאֲנִי יוֹדֵעַ וְצוֹפֶה מֵרָחוֹק שֶׁיַּעֲמֹד עָלַי הַסָּמֶ״ךְ־מֵ״ם, אַךְ מַה לַּעֲשׂוֹת? נִתְקַיֵּם עַכְשָׁו ״״תִּשְׁתַּפְּכְנָה אַבְנֵי קֹדֶשׁ בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת״ (אֵיכָה ד, א), עוֹבֵר עַל בַּחוּרִים מַה שֶּׁעוֹבֵר, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, וְאֵין מִי שֶׁיִּתְעַנְיֵן בְּמַצָּבָם, וְלָכֵן הַהֶכְרֵחַ לִקְפֹּץ אֶל תּוֹךְ יַם הַחָכְמָה וְלַעֲשׂוֹת וּלְגַלּוֹת לָהֶם רַבֵּנוּ זַ״ל בְּכֵלִים מִכֵּלִים שׁוֹנִים, וַאֲנִי מֵשִׂים עַצְמִי כְּמַטָּרָה לַחֵץ וּמְקַבֵּל עָלַי כָּל מִינֵי בִּזְיוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים וְכוּ׳ הַכְּרוּכִים בָּזֶה וְכוּ׳, אוּלַי אוּלַי אֶזְכֶּה לְהַצִּיל אֲפִלּוּ נֶפֶשׁ אַחַת מֵרֶדֶת שַׁחַת וּלְקָרֵב אוֹתָהּ אֶל דַּעַת רַבֵּנוּ זַ״ל, וְיַרְגִּיל אָדָם עַצְמוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה, וְיִלְמַד שִׁעוּרִים כְּסִדְרָן כִּרְצוֹנוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל, וְיִזְכֶּה לָשׁוּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ וְהָיָה זֶה שְׂכָרִי לְנֶצַח נְצָחִים״ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק י׳, מִכְתָּב א־רס).

ה. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ט׳, מִכְתָּב א־ב.

ו. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק י׳, מִכְתָּב א־קסט.

ז. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק י׳, א־קכב.

וְכֵן מְסַפֵּר[ח]: וּבָעִתִּים הַלָּלוּ קִבַּלְתִּי הַרְבֵּה מִכְתָּבִים מִבַּחוּרִים מֵהַרְבֵּה יְשִׁיבוֹת, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד כּוֹתֵב אֶת מְרִירוּת לִבּוֹ, וּמְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ וּמְאוֹרְעוֹתָיו וְהַרְפַּתְקָאוֹתָיו כָּמוֹךָ, עַד שֶׁכְּשֵׁל כֹּחַ הַסַּבָּל לִסְבֹּל, וּבְכַמָּה מִכְתָּבִים בָּכִיתִי בִּדְמָעוֹת שָׁלִישׁ. וְכֵן כּוֹתֵב[ט]: וְהָאֱמֶת אַגִּיד לְךָ, שֶׁהֶצְרַכְתִּי כַּמָּה פְּעָמִים לְהַפְסִיק הַקְּרִיאָה מֵרֹב שִׁבְרוֹן לִבִּי, שֶׁנִּשְׁבַּר כַּחֶרֶס, עַד שֶׁבָּכִיתִי בְּכִיּוֹת כְּמַעְיָן עַל עֹצֶם הַצָּרָה הַמָּרָה שֶׁנָּפַלְתָּ בָּהּ וְכוּ׳.

תנג.

בְּאֵיזֶה מְקוֹמוֹת וּבְאֵיזֶה מַצָּב כָּתַב...

וּפְעָמִים רַבּוֹת נִצֵּל אֶת זְמַן שְׁהוּתוֹ בַּדְּרָכִים בִּנְסִיעוֹת בָּאוֹטוֹבּוּס אוֹ בָּרַכֶּבֶת לִכְתִיבַת מִכְתָּבִים, וְכֵן אֶת הַהַפְסָקוֹת בַּעֲבוֹדָתוֹ כִּמְלַמֵּד [וְאָכֵן בְּשָׁנִים אֵלּוּ, תשל״ג, תשל״ד וְכוּ׳, הָיוּ הַמִּכְתָּבִים אֲרֻכִּים מְאֹד, וְלִפְעָמִים נִמְשְׁכוּ עַל פְּנֵי עַמּוּדִים רַבִּים עַד מְאֹד, וְהֶחֱיוּ עַם רַב עַד הַיּוֹם הַזֶּה].

וְכֵיוָן שֶׁהַמִּכְתָּבִים הַלָּלוּ נִכְתְּבוּ בְּלֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה, וּבְהִתְעוֹרְרוּת גְּדוֹלָה וְעֶלְיוֹנָה, אֶפְשָׁר לְהָבִין הֵיטֵב אֶת מַה שֶּׁכָּתַב וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים[י]: אִי אֶפְשָׁר לְהַרְגִּישׁ אֵיזֶה טַעַם וְנֹעַם בַּסֵּפֶר ״אֲשֶׁר־בַּנַּחַל״, כִּי־אִם מִי שֶׁהוּא שָׁבוּר כְּחֶרֶס הַנִּשְׁבָּר, וְלִבּוֹ נִמְאָס וְנִדְכֶּה לְגַמְרֵי. כִּי עִם יֵשׁוּת - לֹא יַשִּׂיג שׁוּם הַשָּׂגָה בִּסְפָרִים אֵלּוּ. וּמִי שֶׁהוּא שָׁבוּר בְּדַעְתּוֹ לְגַמְרֵי, הוּא דַּיְקָא יְקַבֵּל חִיּוּת מֵהַסֵּפֶר הַזֶּה, כִּי כָּל מַה שֶּׁהָאָדָם שָׁפָל וְנִשְׁבַּר בְּעַצְמוֹ, אוֹתוֹ דַּיְקָא יְחַיּוּ סִפְרֵי ״אֲשֶׁר־בַּנַּחַל״.

ח. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק י׳, א־קכו.

ט. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק יא, מִכְתָּב א־תנה.

י. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק לב, מִכְתָּב ה־קמא.

תנד.

מְעוֹרֵר אֶת כֻּלָּם לִלְמֹד בְּסִפְרוֹ אֲשֶׁר־בַּנַּחַל

מִיָּד אַחַר הַהַדְפָּסָה וְהַהֲפָצָה שֶׁל ׳אֲשֶׁר־בַּנַּחַל׳ שֶׁהִתְחִילָה לְהָאִיר אֶת הָעוֹלָם בְּשָׁבוּעַ זֶה. הֵחֵל מוֹהֲרָא״ש לְעוֹרֵר אֶת כָּל שׁוֹמְעֵי לִקְחוֹ לִלְמֹד וּלְקָרֹא בִּקְבִיעוּת בַּסֵּפֶר הַזֶּה, וְהִתְפָּאֵר, שֶׁכְּשֶׁיַּעֲלֶה לְמַעְלָה יְשַׁבְּחוּ אוֹתוֹ שֶׁהִנִּיחַ מִכְתָּבִים כָּאֵלּוּ שֶׁנִּדְפְּסוּ עַכְשָׁו בְּסֵפֶר ׳אֲשֶׁר־בַּנַּחַל׳[יא]. וְכֵן בִּקֵּשׁ שֶׁיְּחַפְּשׂוּ אַחַר מִכְתָּבִים, וְיִפְנוּ לְבַחוּרִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אוֹצָרוֹת מִמִּכְתָּבָיו וְיִתְּנוּ אוֹתָם לַהַדְפָּסָה[יב], כִּי מֵאֵת ה׳ הָיְתָה זֹאת שֶׁיִּדְפַּס הַ׳אֲשֶׁר־בַּנַּחַל׳[יג].

תנה.

הָעִקָּר שֶׁקֵּרְבָם בִּנְעוּרֵיהֶם אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ

וְאַף שֶׁהַרְבֵּה מֵאֵלּוּ שֶׁקִּבְּלוּ אֶת הַמִּכְתָּבִים וְהוּא עָזַר לָהֶם

יא. ״אִם כְּבָר יָצָא כָּל־כָּךְ הַקֵּצֶף - זֶה סִימָן טוֹב מְאֹד, כִּי קֹדֶם שֶׁיֵּשׁ מְנִיעוֹת וּמַחְלֹקֶת וְכוּ׳ - צְרִיכִים לַחְשֹׁשׁ אוּלַי זֶה לֹא בָּא מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה, אֲבָל עַכְשָׁו אֲנִי רוֹאֶה שֶׁדַּיְקָא אֵלּוּ הַמִּכְתָּבִים עוֹד יַעֲשׂוּ מַהֲפֵכָה גְּדוֹלָה בָּעוֹלָם, וְאַלְפֵי אֲנָשִׁים יִתְקָרְבוּ עַל יָדָם אֶל דַּעַת רַבֵּנוּ זַ״ל, וְיָמִים יְדַבְּרוּ עַל־יְדֵי מִי נִתְקָרְבוּ כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה אֲנָשִׁים אֶל דַּעַת רַבֵּנוּ זַ״ל; חַסְדֵי ה׳ שֶׁאָנוּ זוֹכִים לְגַלּוֹת אֶת אוֹר רַבֵּנוּ זַ״ל עַל אַפָּם וַחֲמָתָם שֶׁל שׂוֹנְאַי, וְלֹא יוֹעִיל לָהֶם שׁוּם דָּבָר, נִרְאֶה דְּבַר מִי יָקוּם, נִרְאֶה מִי יִחְיֶה וּמִי יָמוּת... כְּמוֹ שֶׁהֵם מִתְפָּאֲרִים... תְּהִלָּה לָאֵל, מִמֶּנִּי יִשָּׁאֲרוּ סְפָרִים שֶׁיִּחִיוּ אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ וּמַה יִּשָּׁאֵר מִמִּתְנַגְּדֵי?... כְּמוֹ שֶׁאָמַר מוֹהַרְנַ״תְ זַ״ל: מִמֶּנִּי יִשָּׁאֲרוּ סְפָרִים שֶׁיִּחִיוּ אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ וּמִמִּתְנַגְּדֵי יִשָּׁאֵר אַ בּוּידֶעם פִּיל מִיט פְּלֶעשֶׁער [עֲלִיַּת הַגַּג מְלֵאָה בְּבַקְבּוּקִים], וְכֵן נִתְקַיֵּם כַּיָּדוּעַ אֲצָלֵנוּ הַסִּפּוּר״ וְכוּ׳ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק ט׳ א־קכד).

יב. ״וְאוֹדוֹת סֵפֶר הַמִּכְתָּבִים ״אֲשֶׁר־בַּנַּחַל״ שֶׁנִּדְפַּס בַּשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה תְּהִלָּה לָאֵל יֵשׁ מִזֶּה חֲלָקִים רַבִּים - יְזַכְּנִי הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ לְהַדְפִּיסָם וּלְהָפִיצָם בְּכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל וְהַסִּבָּה לְזֶה שֶׁנִּדְפַּס הָיְתָה - כִּי זֶה י״א שָׁנִים (תשכ״ד־תשל״ד) שֶׁזִּיכַּנִי הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ לְהִתְכַּתֵּב עִם חֲבֵרִים וִידִידִים, וּבְמֶשֶׁךְ הַזְּמַן נִלְקְטוּ כַּמָּה אַלְפֵי מִכְתָּבִים, וְרָאִיתִי שֶׁעַל־פִּי רֹב עוֹבֵר עַל בְּנֵי הַנְּעוּרִים מַה שֶּׁעוֹבֵר וְכוּ׳, וְכָל אֶחָד מִשְׁתּוֹקֵק מְאֹד שֶׁיָּשִׁיבוּ לוֹ תְּשׁוּבָה עַל עִנְיָנוֹ בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת וְכוּ׳, כִּי עַל־פִּי־רֹב אֵינוֹ מַאֲמִין שֶׁכָּנוּנַת רַבֵּנוּ זַ״ל גַּם עָלָיו, מֵרֹב חֲלִישׁוּת־הַדַּעַת וְקָטְנוּת שֶׁנּוֹפֵל עָלָיו, וְהָיְתָה בָּזֶה הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית שֶׁנִּדְפַּס חֵלֶק א׳ אֲשֶׁר לֹא עָלָה עַל דַּעְתִּי כְּלָל שֶׁיּוּדְפַּס, וְגַם לֹא הָיָה לִי חֵשֶׁק לְזֶה מִכַּמָּה טְעָמִים, אַךְ מֵאַחַר שֶׁכָּךְ סִבֵּב הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ שֶׁנִּדְפַּס, וְרָאִיתִי אֶת גֹּדֶל הַתּוֹעֶלֶת שֶׁנַּעֲשָׂה מִזֶּה אֵצֶל בְּנֵי־הַנְּעוּרִים, אֲשֶׁר רַבִּים נִתְעוֹרְרוּ עַל יָדָם בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה, וְכֵן רָאִיתִי נִפְלָאוֹת ה׳ שֶׁנִּמְכַּר וְנִתְפַּשֵּׁט בִּמְהִירוּת גְּדוֹלָה בִּתְפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל בִּזְמַן קָצָר מְאֹד, כַּיָּדוּעַ לְךָ, מֵאָז נִתְעוֹרַרְתִּי לְלַקֵּט אֶת הַמִּכְתָּבִים אֶחָד אֶל אֶחָד הַנִּמְצָאִים בְּיַד הַחֲבֵרִים וּלְהַדְפִּיסָם בִּכְרַךְ אַחַר כְּרַךְ, וּקְרָאתִיו ״אֲשֶׁר־בַּנַּחַל״, כִּי הֵם עִנְיָנִים אֲשֶׁר־בַּנַּחַל הַנּוֹבֵעַ מְקוֹר חָכְמָה נִמְצָאִים״.

יג. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק ט׳ א־ג.

לְצֵאת מֵהַחֹשֶׁךְ אֶל הָאוֹר – הִתְרַחֲקוּ מִמֶּנּוּ בִּרְבוֹת הַיָּמִים, וְכַמָּה מֵהֶם הִתְהַפְּכוּ לְרוֹדְפִים וְכוּ', לֹא הִסְתַּכֵּל עַל זֶה כְּלָל, וְלֹא הִתְבַּלְבֵּל מִכָּךְ, רַק הֶחֱיָה אֶת עַצְמוֹ שֶׁזִּכָּה אוֹתָם בִּימֵי נְעוּרֵיהֶם לַעֲסֹק בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה כִּרְצוֹנוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, כִּי זֹאת הָיְתָה כָּל מְגַמָּתוֹ[יד].

תנו.

אֵין שׁוּם מַעֲלָה בְּעַצְבוּת - אַף עַל עֲוֹנוֹתָיו

שִׁעוּר לֵיל רְבִיעִי לְסֵדֶר מִשְׁפָּטִים תשל"ד – לִמֵּד אֶת הַתּוֹרָה בְּלִקּוּטֵי מוֹהַר"ן חֵלֶק א' סִימָן קנה, וְדִבֵּר הַרְבֵּה מִדִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל שָׁם: "עַצְבוּת הִיא מִדָּה רָעָה מְאֹד", כִּי הָעַצְבוּת הִיא הִיא הַקְּלִפָּה בְּעַצְמָהּ שֶׁנִּקְרֵאת עַל שֵׁם הַיְלָלָה, כַּיָּדוּעַ. וְעַל־כֵּן בְּזֶה שֶׁהָאָדָם בְּעַצְבוּת וְדוֹאֵג הַרְבֵּה, אֲפִילוּ שֶׁדַּאֲגָתוֹ הִיא עַל עֲבֵרוֹתָיו – הוּא מַגְבִּיר אֶת כֹּחַ הַקְּלִפָּה, וְלָכֵן לְהִתְמַרְמֵר עַל חֲטָאָיו וְעַל עֲוֹנוֹתָיו בְּדֶרֶךְ שֶׁל עַצְבוּת – אֵין זוֹ מַעֲלָה אֶלָּא חִסָּרוֹן, כִּי בָּזֶה מַגְבִּיר וְנוֹתֵן כֹּחַ לַקְּלִפָּה[טו].

יד. "ה' זִכַּנִי זֶה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר שָׁנִים לְגַלּוֹת וּלְפַרְסֵם אֶת דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל בָּעוֹלָם, וּלְקָרֵב רְחוֹקִים. וּתְהִלָּה לְאֵל הִתְפַּרְסְמָה דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל פֹּה בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית בִּמְאֹד מְאֹד, וּבְעֶזְרָתוֹ יִתְבָּרֵךְ יֵשׁ לִי חֵלֶק גָּדוֹל בָּזֶה. וְאַף שֶׁעוֹמְדִים עָלַי בְּכָל פַּעַם וְכוּ', אַךְ ה' מַצִּיל אוֹתִי מִיָּדָם. וְאַף שֶׁגַּם הַרְבֵּה שֶׁעָסַקְתִּי עִמָּהֶם זֶה יָמִים וְשָׁנִים וְכוּ', וְעָזַרְתִּי לָהֶם לָצֵאת מִטִּנּוּף מַעֲשֵׂיהֶם, כַּאֲשֶׁר הֵם בְּעַצְמָם יוֹדְעִים זֹאת וְכוּ', וּבִלִּיתִי עִמָּהֶם שָׁעוֹת שָׁעוֹת רְצוּפוֹת, עַד שֶׁעֲזָרָם הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, וּמָצְאוּ כְּבָר אֶת בַּת זוּגָם, **וּלְבַסּוֹף נִתְהַפְּכוּ מִמֶּנִּי וְרוֹדְפִים אוֹתִי וְכוּ', וּמְדַבְּרִים עָלַי וְכוּ', מַה בְּכָךְ? לֹא קֵרַבְתִּי אוֹתָם אֵלַי - קֵרַבְתִּי אוֹתָם אֶל רַבֵּנוּ זַ"ל!** וּמַה שֶּׁזָּכוּ לַחֲטֹף בִּקְצָת הַשָּׁנִים שֶׁהָיְתָה לָהֶם אֵיזוֹ שֵׂיכוּת עִמִּי - בְּוַדַּאי לֹא יִתְחָרְטוּ שָׁם בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן. תְּהִלָּה לְאֵל הַרְבֵּה סִיְּמוּ עַל יָדִי שַׁ"ס וְשֻׁלְחָן־עָרוּךְ וּמִשְׁנָיוֹת וְכוּ', וְכֵן חָטְפוּ הִתְבּוֹדְדוּת בְּכָל יוֹם וָיוֹם, פַּעַם בַּיּוֹם וּפַעַם בַּלַּיְלָה, וְתִקּוּן־חֲצוֹת וְכוּ', וְעוֹד נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת, וּמַה שֶּׁנִּתְהַפְּכוּ כָּל־כָּךְ מִמֶּנִּי וּמְשַׁלְּמִים לִי רָעָה תַּחַת טוֹבָה, בְּוַדַּאי בִּי הָעָוֹן, כִּי עֲוֹנוֹתַי גָּרְמוּ לִי זֹאת, וְעָלַי רַק לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה אֲמִתִּית וְלִבְרֹחַ רַק אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ" (אֲשֶׁר־בִּנְחַל, חֵלֶק י', מִכְתָּב א־רס.). וּבְעִנְיָן זֶה הַשְּׁוֵה לְמַה שֶּׁמּוּבָא בַּסֵּפֶר 'אִמְרֵי מוֹהֲרָא"ש' (חֵלֶק א', סִימָן נז): שָׁמַעְתִּי מִמּוֹהֲרָא"ש, שֶׁהוּא מִתְחָרֵט מְאֹד מְאֹד עַל כָּל הַשָּׁעוֹת שֶׁבִּלָּה בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַשָּׁנִים עִם אֲנָשִׁים, וְעַכְשָׁו רוֹאֶה, שֶׁהַכֹּל הָלַךְ לַהֶבֶל וְלָרִיק וְכוּ', וְאָמַר, שֶׁכְּפִי הַנִּרְאֶה, לֹא נִשְׁאַר – רַק הַסְּפָרִים שֶׁכּוֹתֵב, וְהַמַּכְתָּבִים שֶׁמַּדְפִּיס, כִּי כָּל דָּבָר שֶׁמַּדְפִּיסִים – אֲפִלּוּ פַּעַם אַחַת, זֶה נִשְׁאָר לְדוֹרוֹת, כִּי עוֹד יְדַפֵּס וְיִחְזֹר וְיִדְפַּס; וְעַיֵּן בַּסֵּפֶר הַנַּ"ל עוֹד בְּסִימָן תקע.

טו. שָׁם מִכְתָּב א־קלט.

תנז.

הַתָּכְנִית לְהוֹצִיא אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'אֶרֶךְ־אַפַּיִם'

יוֹם חֲמִישִׁי לְסֵדֶר תְּרוּמָה תשל"ד – אָמַר מוֹהַרָא"ש, אִם יְזַכֵּנִי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶחַבֵּר סֵפֶר עַל עִנְיַן סַבְלָנוּת וַאֲרִיכַת אַפַּיִם, [וְזוֹ תְּחִלַּת הַתָּכְנִית לַסֵּפֶר שֶׁהוֹצִיא בְּעָתִיד בְּשֵׁם 'אֶרֶךְ־אַפַּיִם']. וְכֵן כּוֹתֵב[טז]: "אֲנִי מְקַוֶּה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּקָרוֹב לְהוֹצִיא סֵפֶר עַל מִדַּת הַסַּבְלָנוּת, אִם יִהְיֶה אֶפְשָׁר יִהְיֶה כָּרוּךְ יַחַד עִם הַסֵּפֶר שֶׁהִכְנַסְתִּי עַכְשָׁו לְדְפוּס. וְאִם יִהְיֶה סֵפֶר עָב – אַדְפִּיס אוֹתוֹ בְּנִפְרָד, כִּי רָאִיתִי שֶׁכָּל מַה שֶׁעוֹבֵר עַל הָאָדָם זֶה רַק מֵחֲמַת חִסָּרוֹן הַסַּבְלָנוּת"[יז].

תנח.

פִּטּוּרִין וְסִבָּה רִאשׁוֹנָה לְבִנְיָן 'הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ'

וַיְהִי הַיּוֹם בִּשְׁנַת תשל"ד – פָּנָה אֵלָיו מַעֲסִיקוֹ בַּיְּשִׁיבָה בָּהּ לִמֵּד שֶׁהוּא מְפַטְּרוֹ מֵעֲבוֹדָתוֹ, וּשְׁאָלוֹ הַטַּעַם, וְלֹא הָיְתָה לוֹ עָלָיו שׁוּם טַעֲנָה רַק רָצָה שֶׁיַּעֲזֹב, וְעָנָה, שֶׁהוּא אֵינוֹ עוֹזֵב כָּל־כָּךְ מַהֵר עַד שֶׁיַּגִּיד לוֹ טַעַם הָגוּן לָזֶה, וְלֹא הָיָה לוֹ מַה לוֹמַר, וְלָכֵן לֹא רָצָה לַעֲזֹב, וְנָפַל סִכְסוּךְ בֵּינֵיהֶם, וְאָמַר לוֹ: "אֵינִי מִתְפַּטֵּר עַד שֶׁנֵּלֵךְ לְדִין־תּוֹרָה". וְנִבְהָל הַמַּעֲסִיק מִזֶּה מְאֹד, כִּי יָדַע שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ שׁוּם טַעֲנָה נְכוֹנָה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא רָצָה לְהַחֲזִיקוֹ.

וּבִקֵּשׁ מֵאָבִי מוֹהַרָא"ש שֶׁיִּפְעַל אֶצְלוֹ שֶׁיַּסְכִּים לִפְשָׁרָה, וּפִשֵּׁר בֵּינֵיהֶם, וְנֶאֱלַץ לְפַצּוֹתוֹ בְּסַךְ חֲמִשָּׁה־אֶלֶף דּוֹלָר וּבִשְׁעַת הַפְּשָׁרָה אָמַר לְבַעַל־הַבַּיִת: "דַּע, שֶׁאֲנִי אֵינִי רוֹצֶה לֵהָנוֹת אַף פְּרוּטָה אַחַת מִכָּל הַכֶּסֶף, כִּי אֶת כָּל הָרַעַשׁ הַזֶּה עָשִׂיתִי רַק לְהַרְאוֹת שֶׁיֵּשׁ דִּין בְּיִשְׂרָאֵל, וְזֶה מֻקְדָּשׁ לַשָּׁמַיִם לִקְנוֹת מִזֶּה בֵּית־הַמִּדְרָשׁ וִישִׁיבָה"... **וְהַמַּעֲסִיק הִשְׁתּוֹמֵם וְנִבְהָל מְאֹד מְאֹד מִדָּבָר זֶה. וְזוֹ הָיְתָה הַתְּחִלַּת הַבִּנְיָן הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הֵיכַל־הַקֹּדֶשׁ – שֶׁאַחַר־כָּךְ קָנָה בִּשְׁנַת תשל"ז.**

טז. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יא, מִכְתָּב א־תמו.

יז. וּרְאֵה לְקַמָּן סִימָן תסט וְאֵילָךְ.

תנט.

תֵּאוּר מֵחַג הַשָּׁבוּעוֹת תשל"ד שֶׁקִּבְּלוֹ בְּשִׂמְחָה

חַג שָׁבוּעוֹת תשל"ד - "הֶחָג הַקָּדוֹשׁ עָבַר עָלֵינוּ בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, שֶׁהִיא כְּלִי לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה. כִּי הַשִּׂמְחָה הִיא הַכְּלִי לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, וּתְהִלָּה לְאֵל דִּבַּרְנוּ הַרְבֵּה עַל־פִּי הַתּוֹרָה "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ" (בִּלְקוּטֵי מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן טו); שֶׁעִקַּר קַבָּלַת הַתּוֹרָה - שֶׁאָנוּ צְרִיכִים לְקַבֵּל כָּל יוֹם מֵחָדָשׁ, וּבִפְרָט בְּשָׁבוּעוֹת הַקָּדוֹשׁ - הוּא הָאוֹר הַגָּנוּז שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁהֵם הַסּוֹדוֹת שֶׁגִּלָּה רַבֵּנוּ זַ"ל, וַעֲצוּתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת מִתְחַדְּשׁוֹת בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה וּבְכָל רֶגַע, וְעַל־פִּי הַקְּדָמוּתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת יְכוֹלִים לַעֲבוֹר וּלְפָרֵשׁ אֶת כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ. כִּי הַקְּדָמוּתָיו הֵן הֵן הָאוֹרַיְתָא דְעַתִּיקָא סְתִימָאָה - הָאוֹר הַגָּנוּז.

וְאֵיךְ זוֹכִים לְהַגִּיעַ וּלְהַשִּׂיג אֶת הָאוֹר הַגָּנוּז הַזֶּה? רַק עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִשְׁפָּט, שֶׁהוּא הִתְבּוֹדְדוּת - לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ תָּמִיד לִבְרֹחַ לְמָקוֹם מְיֻחָד שֶׁאֵין שָׁם בְּנֵי־אָדָם, וִיפָרֵשׁ אֶת כָּל שִׂיחָתוֹ, וְאֶת כָּל מַה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ עִם רֵעֵהוּ, וְאֶת כָּל אֲשֶׁר עִם לְבָבוֹ יָשִׂיחַ וִידַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְעַל־יְדֵי־זֶה יָסִיר מִמֶּנּוּ כָּל מִינֵי יִרְאוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וְלֹא יִפְחַד מֵאַף אֶחָד, וְכָל הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים שֶׁעוֹבְרִים עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּזֶה הָעוֹלָם - הַכֹּל הוּא מֵהַיִּרְאוֹת וְהַפְּחָדִים הַיְתֵרִים שֶׁנִּכְנָסִים בּוֹ. כִּי גַּם הַחֲלִישׁוּת שֶׁמַּכְנִיס בְּלִבּוֹ הַסָּמֶ"ךְ־מֵ"ם כְּאִלּוּ אָבְדָה תִּקְוָה מִמֶּנּוּ, וּכְאִלּוּ, חַס וְשָׁלוֹם ה' בְּרֹגֶז עָלָיו, כָּל זֶה הוּא בִּכְלָל הַיִּרְאוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, אֲשֶׁר נִתְבַּטְּלוּ עַל־יְדֵי הִתְבּוֹדְדוּת. כִּי הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ מָלֵא רַחֲמִים רַבִּים, וּמְחַכֶּה וּמְצַפֶּה וּמְיַחֵל לְכָל אָדָם שֶׁיָּשׁוּב אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, וּמִכָּל־שֶׁכֵּן הַיִּרְאוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ מִבְּנֵי אָדָם - מִתְבַּטְּלוֹת עַל־יְדֵי הִתְבּוֹדְדוּת[יח].

יח. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יא, מִכְתָּב א־רפה.

שְׁנַת תשל"ה

תס.

הַתְחָלַת הַדַּפָּסַת הַסֵּפֶר הַגִּפְלָא 'שְׁמִירַת הַזְּמַן'

חֹרֶף תשל"ה – מוֹהֲרָא"ש הִתְחִיל לְהַדְפִּיס אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'שְׁמִירַת הַזְּמַן' שֶׁחִבֵּר[א], וְעָלָה יָפֶה מְאֹד בְּעֶזְרָתוֹ יִתְבָּרַךְ, הֵן בְּכַמּוּת וְהֵן בְּאֵיכוּת, וְהַסֵּפֶר בָּנוּי עַל־פִּי יְסוֹד דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בְּלִקּוּטֵי מוֹהַרַ"ן (חֵלֶק א' סִימָן ערב) עַל פָּסוּק (תְּהִלִּים צה, ז): "הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ", אִם רוֹצִים לִשְׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ, הָעִקָּר לֵידַע שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא רַק אֶת הַיּוֹם הַזֶּה, וְלֹא יִתְבַּלְבֵּל – לֹא מֵהֶעָבָר וְלֹא מֵהֶעָתִיד, אֵין לוֹ רַק אֶת הַיּוֹם הַזֶּה, וְעִנְיָן עֵצָה וְנוֹרָאָה זוֹ הִיא הַהִתְגַּלּוּת שֶׁל מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ וְכוּ'[ב]. וּצְרִיכִים לִשְׁמֹר אֶת הַזְּמַן הַיָּקָר, וְאֵיךְ שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם הוּא עִנְיָן אַחֵר לְגַמְרֵי, וְצָרִיךְ לְחַדֵּשׁ עַצְמוֹ בְּכָל עֵת וָרֶגַע מֵחָדָשׁ דַּיְקָא, וְאַף שֶׁעָבַר עָלָיו עַד עַכְשָׁו מַה שֶׁעָבַר, עַל כָּל פָּנִים מֵעַכְשָׁו יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת הַתְחָלָה חֲדָשָׁה[ג], וְהַסֵּפֶר יָצָא בְּתַכְלִית הַהִדּוּר וְהַיֹּפִי.

א. וּכְבָר הִתְחִיל לַעֲסֹק בָּזֶה מִקַּיִץ תשל"ד (עַיֵּן אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק י', מִכְתָּב א־רלא)

ב. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יב, מִכְתָּב א־תר.

ג. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק ז', מִכְתָּב תתז.

תסא.

סֵפֶר שֶׁהִתְחַבֵּר עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַזְּמַן

הַסֵּפֶר 'שְׁמִירַת הַזְּמַן' הִתְחַבֵּר עַל־יְדֵי שְׁמִירַת זְמַנּוֹ שֶׁל מוֹהַרָא"ש בְּעַצְמוֹ, כִּי אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה הוּא כָּתַב בַּדֶּרֶךְ דִּיקָא, כְּשֶׁהָיָה נוֹסֵעַ אֶת נְסִיעוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, וְהִתְבַּטֵּא פַּעַם בְּצַחוּת: "בִּשְׁכַר שֶׁשָּׁמַרְתִּי עַל זְמַנִּי – זְכַנִּי הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ עִם הַסֵּפֶר 'שְׁמִירַת הַזְּמַן'... וְאָמַר, שֶׁהִתְעוֹרֵר עַל שְׁמִירַת הַזְּמַן רַק עַל־יְדֵי מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל – שֶׁרָאָה וְהֵבִין מִסְּפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, אֵיךְ שֶׁהָיָה זָהִיר וְזָרִיז עִם זְמַנּוֹ".

תסב.

מַחֲלֹקֶת שְׁטוּתִית שֶׁהִתְעוֹרְרָה מִקָּטָע בְּאִילָן־הַחַיִּים

וְנִדְפַּס הַסֵּפֶר 'שְׁמִירַת הַזְּמַן' יַחַד עִם הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ שֶׁחִבֵּר – 'אִילָן הַחַיִּים'[ה], וְגַם עַל זֶה הָיְתָה מַחֲלֹקֶת גְּדוֹלָה, [גַּם מִפְּנֵי שֶׁהִגְדִּיל אֶת ר' לֵוִי יִצְחָק שֶׁם, כַּמְּבֹאָר לְעֵיל[ו], וְכֵן] אוֹדוֹת פִּסְקָה שֶׁכָּתַב שָׁם אוֹדוֹת מַדְרֵגוֹת עֶלְיוֹנוֹת שֶׁזּוֹכִים לָהֶם אֲנַ"ש שֶׁשּׁוֹקְדִים עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה, עַיֵּן שָׁם. וְהִתְבַּטֵּא עַל זֶה מוֹהַרָא"ש[ז]: וְתַאֲמִין לִי, שֶׁמַּה שֶׁנַּעֲשָׂה רַעַשׁ עָלַי, עַל כָּל מַה שֶׁכָּתַבְתִּי בְּסוֹף סֵפֶר 'אִילָן הַחַיִּים' – הַכֹּל שְׁטוּת גְּמוּרָה, וּבָא מִקַּטְנוּת הַדַּעַת. כִּי כָּל סֵפֶר 'תַּנָּא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ' מָלֵא מִזֶּה, שֶׁאִם הָאָדָם מַתְמִיד בְּמִקְרָא, מִשְׁנָה, גְּמָרָא, מִדְרָשׁ, הֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת – אֵינוֹ זָז מִשָּׁם עַד שֶׁזּוֹכֶה לְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ בָּרוּר[ח].

ד. עַיֵּן שִׂיחוֹת־מוֹהַרָא"ש, חֵלֶק רִאשׁוֹן, עַמּוּד קִיז־קִיח.

ה. אִילָן־הַחַיִּים הוּא סֵפֶר שֶׁל שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים הַמְדַבְּרִים מֵעִנְיַן שְׁמִירַת הַזְּמַן וכו', הָחֵל מֵרַבֵּנוּ זַ"ל, מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל, ר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶער, ר' אַבְרָהָם בֶּן ר' נַחְמָן זַ"ל, ר' לֵוִי יִצְחָק וְאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ.

ו. בִּלְשׁוֹנוֹ שֶׁל מוֹהַרָא"ש לְעֵיל בְּסִימָן שצב.

ז. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק טז, מִכְתָּב ב־רכא.

ח. וְזֶה מַה שֶׁהָיָה כָּתוּב שָׁם, וּבְשֶׁלּוֹ יָהֹם הַסֵּעַר: "הָיָה אֵצֶל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ אַבְרֵךְ אֶחָד, שֶׁהָיָה דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ בִּתְמִידוּת, וְכָל מַחְשַׁבְתּוֹ וּמֹחוֹ הָיוּ דְּבוּקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּשֵׁמוֹת וְיִחוּדִים

תסג.

הַתְחָלַת פִּרְסוּם 'קוּנְטְרֵס סֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד'

לִשְׁנֵי סְפָרִים אֵלּוּ שֶׁנִּכְרְכוּ יַחַד, צֵרֵף מוֹהַרָא"ש אֶת 'קוּנְטְרֵס סֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד' הַבָּנוּי וּמְיֻסָּד עַל־פִּי שִׂיחַת רַבֵּנוּ בְּשִׂיחוֹת הָר"ן סִימָן עו, שֶׁבָּהּ מְבָאֵר רַבֵּנוּ זַ"ל בַּאֲרִיכוּת דֶּרֶךְ קַלָּה וּנְעִימָה אֵיךְ לִזְכּוֹת לַעֲבֹר עַל כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, וְלִזְכּוֹת לִלְמֹד תָּמִיד וְכוּ', עַיֵּן שָׁם[ט]. אַךְ בַּסּוֹף לֹא יָצָא מִבֵּית הַדְּפוּס לְגַמְרֵי כִּי אִם כַּעֲבוֹר שָׁנָה שְׁלֵמָה. וּרְאֵה לְהַלָּן.

תסד.

נְסִיעָה לְמוֹנְסִי לִפְתִיחַת בֵּית מִדְרָשׁ חָדָשׁ

יוֹם שְׁלִישִׁי לְסֵדֶר וַיֵּרָא תשל"ה – נָסַע מוֹהַרָא"ש עִם הַרְבֵּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ לָעִיר מוֹנְסִי, לְרֶגֶל פְּתִיחַת בֵּית מִדְרָשׁ חָדָשׁ עַל שֵׁם רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהִבִּיעַ שִׂמְחָתוֹ הַגְּדוֹלָה עַל דָּבָר זֶה – מִי אָמַר וְעָשָׂה! רַבִּים רַחֲמָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁטּוֹב גְּמָלָנוּ, וּבַעֲנִיּוּתֵנוּ עָזַר לָנוּ וְהֵאִיר לָנוּ בְּחַשְׁכוּתֵנוּ, וְזָכִינוּ לְאַרְבַּע אַמּוֹת חֲדָשׁוֹת, שֶׁבּוֹ יִהְיוּ מְדַבְּרִים מֵעִדּוּז נִפְלְאוֹתָיו, מֵאוֹר הָאוֹרוֹת שֶׁזָּכִינוּ שֶׁנִּתְגַּלָּה בְּדוֹרוֹתֵינוּ אֵלֶּה, טוֹב לְהוֹדוֹת לַה' עַל כָּל הַחֶסֶד חִנָּם שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ[י].

תסה.

מְכַתֵּת רַגְלָיו לִמְקוֹמוֹת רְחוֹקִים לְהָפִיץ דַּעַת רַבֵּנוּ

וְאָכֵן מוֹהַרָא"ש הָיָה מְכַתֵּת רַגְלָיו מִמָּקוֹם לְמָקוֹם כְּדֵי לְהָפִיץ

קְדוֹשִׁים, וּמַמָּשׁ הָיָה אֵשׁ שׁוֹרֶפֶת, וְשׁוּם בְּרִיָּה לֹא יָדְעָה מִזֶּה, כִּי מִבַּחוּץ לֹא נִרְאָה כְּלָל, וְגֹדֶל שִׁקִּידָתוֹ בְּלִמּוּד תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה - אֵין לְשַׁעֵר וּלְסַפֵּר כְּלָל, וְהָיָה מִתְבּוֹדֵד שָׁעוֹת שָׁעוֹת שְׁלֵמוֹת בִּבְכִיּוֹת עֲצוּמוֹת וּבְפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם, וְהַכֹּל בְּהֶצְנֵעַ וּבְהֶסְתֵּר, וְהָיָה בָּקִי בְּכָל הַתּוֹרָה – בַּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, בְּכָל הַמִּדְרָשִׁים, זֹהַר הַקָּדוֹשׁ, תִּקּוּנִים וְכָל כִּתְבֵי הָאַרִיזַ"ל, וְסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל הָיוּ שְׁגוּרִים עַל לְשׁוֹנוֹ מַמָּשׁ, וְאַף מַה שֶּׁיָּדְעוּ מִמֶּנּוּ - עֲדַיִן לֹא הִתְחִילוּ לָדַעַת מִמֶּנּוּ, כִּי הָיָה מַסְתִּיר עַצְמוֹ מִכָּל הָעוֹלָם, וְהָיוּ אוֹמְרִים עָלָיו שֶׁהָיָה מֵהַל"ו הַצַּדִּיקִים הַגְּנוּזִים, וְהָיָה לוֹ גִּלּוּי נְשָׁמוֹת, וּמַלְאֲכֵי מַעְלָה הָיוּ מְצוּיִים אֶצְלוֹ".

ט. אֶת הָרַעְיוֹן לְחַבֵּר קוּנְטְרֵס כָּזֶה שֶׁנִּדְפַּס בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנִים בְּמֵאוֹת אַלְפֵי עֲתָקִים וְכוּ', הָגָה מוֹהַרָא"ש כְּבָר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת הַגָּדוֹל בִּשְׁנַת תשל"ג (כְּמֹבָאר בַּ'אֲשֶׁר־בַּנַּחַל', חֵלֶק ז', מִכְתָּב תשסז).

י. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יב, מִכְתָּב א־תרו.

וּלְגַלּוֹת אֶת הָאוֹר שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל. בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה, כְּשֶׁהָיָה מוֹסֵר אֶת הַשִּׁעוּר הַשְּׁבוּעִי בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ דַּחֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב בִּרְחוֹב הַשֵּׁשׁ־עֶשְׂרֵה חֲמִשִּׁים, בִּשְׁכוּנַת בּוֹרוֹ פַּארְק בִּבְרוּקְלִין, הִתְקָרְבוּ אֵלָיו קְבוּצַת בַּחוּרִים מִישִׁיבַת וּוּאדְרִיטְשׁ[א], בְּמֶרְחָק שֶׁל כְּשָׁלֹשׁ־שָׁעוֹת נְסִיעָה מִמְּקוֹם מְגוּרָיו שֶׁל מוֹהֲרָא"ש, וְהָיוּ בָּאִים תַּלְמִידֵי הַיְּשִׁיבָה מִפַּעַם לְפַעַם לְהִשְׁתַּתֵּף בַּשִּׁעוּר הַקָּבוּעַ וּמַלְהִיבִים אֶת לְבָבָם אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ.

וּזְכוּרָנִי, אֲשֶׁר פַּעַם קִבֵּל טֶלֶפוֹן מֵאֶחָד הַבַּחוּרִים מִשָּׁם, שֶׁסִּפֵּר לוֹ בְּשֵׁם חֲבֵרָיו שֶׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם מַה שֶּׁעוֹבֵר, וְהֵם צְרִיכִים חִזּוּק... וְעוֹד מְצַלְצְלִים בְּאָזְנֵי דְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים אֲלֵיהֶם בַּטֶּלֶפוֹן, אֵיךְ שֶׁמַּרְגִּיעַ אוֹתָם בַּמִּלִּים: "אַל תִּדְאֲגוּ! אֲנִי בָּא... אֲנִי כְּבָר בָּא... רַק הַחְזִיקוּ מַעֲמָד עַד שֶׁאֲנִי בָּא"...

וְאָכֵן תֵּכֶף הִתְאַמֵּץ וְיָצָא לִנְסִיעָה אֲרֻכָּה עַד הַיְּשִׁיבָה הַהִיא הַשּׁוֹכֶנֶת בֶּהָרִים, וּבַתְּקוּפָה הַהִיא הַנְּסִיעָה לְשָׁם אָרְכָּה שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת, וּמוֹהֲרָא"ש לֹא הִסְתַּכֵּל עַל כָּל הַטִּרְחָה וְהַמַּאֲמָץ, כִּי הַכֹּל הָיָה כְּדַאי בְּעֵינָיו כְּדֵי לְחַזֵּק נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וּלְהָאִיר בָּהֶן אֶת הָאוֹר הַגָּנוּז, מִבְּלִי הַבֵּט עַל מָמוֹן וְטִרְחָה.

תסו.

דִּבְרֵי לַעַג שֶׁהָיוּ דִּבְרֵי אֱמֶת מַפָּשׁ

עֶרֶב שַׁבָּת לְסֵדֶר וַיֵּרָא תשל"ה – מוֹהֲרָא"ש הָיָה בְּאֵיזֶה מָקוֹם, וְאֶחָד שָׁאַל אוֹתוֹ כַּנָּהוּג, מַה נִשְׁמַע? וְהֵשִׁיב: "בָּרוּךְ־הַשֵּׁם מִתְחַזְּקִים"... וְהַלָּה, שֶׁרָצָה לִלְעֹג לַהִתְחַזְּקוּת שֶׁל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, הֵגִיב: "מַה הַפֵּרוּשׁ מִתְחַזְּקִים? אָדָם שֶׁיּוֹדֵעַ מֵאוֹר כָּזֶה וּמֵרַבִּי גָּדוֹל כָּל־כָּךְ שַׁיָּךְ לוֹמַר 'אֲנִי מִתְחַזֵּק'? אִם הָיָה לְךָ מִלְּיוֹן דּוֹלָר הָיִיתָ אוֹמֵר 'אֲנִי מִתְחַזֵּק'? הֲרֵי הָיִיתָ תָּמִיד רוֹקֵד וְשָׁר"...

יא. כְּפָר הַשּׁוֹכֵן בְּהָרֵי הַקַּטְסְקִיל [צָפוֹן מַעֲרָב מֵהָעִיר נְיוּ־יוֹרְק].

וְהוּא אָמַר זֹאת בְּלֵיצָנוּת, כִּי הוּא רָחוֹק מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ. אֲבָל מוֹהַרָא"ש עָנָה לוֹ: "אַתָּה צוֹדֵק! רַבֵּנוּ אוֹמֵר לִי מוּסָר". וְלֹא הֵבִין הַלָּה אֶת פֵּשֶׁר הַתְּשׁוּבָה, וּמוֹהַרָא"ש הִתְיַשֵּׁב בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ – הֲלוֹא כָּךְ הִיא הָאֱמֶת, אִם הָיִינוּ זוֹכִים לָדַעַת קְצָת מִגְּדֻלַּת רַבֵּנוּ, הָיִינוּ רוֹקְדִים כָּל הַיּוֹם בְּשָׂשׂוֹן וּבְשִׂמְחָה עַל נֹעַם חֶלְקֵנוּ...[יב]

תסז.

מִשְׁתַּתֵּף בַּהִלּוּלָא דְּמוֹהַרְנַ"תְּ בְּמוֹנְסִי וְנוֹשֵׂא דְּבָרִים

עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת תשל"ה – בַּהִלּוּלָא דְּמוֹהַרְנַ"תְּ זי"ע נָסַע מוֹהַרָא"ש לְעִיר מוֹנְסִי לְהִשְׁתַּתֵּף בִּסְעֻדַּת הַהִלּוּלָא שֶׁעָרְכוּ שָׁם לִכְבוֹד מוֹהַרְנַ"תְּ, בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ הֶחָדָשׁ שֶׁפָּתְחוּ שָׁם, וְדִבֵּר שָׁם דִּבּוּרִים נִפְלָאִים וְהִלְהִיב אֶת לְבָבָם לְאוֹר מִשְׁנָתוֹ שֶׁל מוֹהַרְנַ"תְּ הַקָּדוֹשׁ, וְהָיוּ הַדְּבָרִים נִכְנָסִים בְּלִבָּם לְעֲבֹדָה וּלְמַעֲשֶׂה בְּהִתְחַדְּשׁוּת נִפְלָאָה, וְהָיָה לָהֶם לְחִזּוּק לִיסוֹד הַקִּבּוּץ הֶחָדָשׁ שֶׁל בֵּית הַמִּדְרָשׁ עַל שֵׁם רַבֵּנוּ זַ"ל.

תסח.

מְסַפֵּר עַל עֲבוֹדָתוֹ בַּהֲכָצַת הַסְּפָרִים בְּפֹעַל מַמָּשׁ

תשל"ה – סִפֵּר מוֹהַרָא"ש: "זֶה יָמִים וְשָׁנִים שֶׁאֲנִי הוֹלֵךְ בְּכָל יוֹם עִם שַׂקִּיּוֹת וּסְפָרִים, וּמֵפִיץ אוֹתָם בֵּין כָּל שִׁכְבוֹת הָעָם, וְגֹדֶל הַבִּזְיוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת הַדָּמִים שֶׁיֵּשׁ לִי בְּבָתֵּי־הַכְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי־הַמִּדְרָשׁוֹת, אֵין לְתָאֵר וּלְשַׁעֵר כְּלָל, זֶה צוֹחֵק וְזֶה מְגָרֵשׁ אוֹתִי וְכוּ' וְכוּ'. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן מִצְּחִי חָזָק נֶגֶד מִצְּחָם, אֲנִי הוֹלֵךְ עִם שַׂקִּיּוֹת וּסְפָרִים, וּמְפִיצָם בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ הַגְּדוֹלָה. וּתְהִלָּה לָאֵל, אֲנִי רוֹאֶה שֶׁבְּשֶׁקֶט נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מְחַיּוֹת אֶת עַצְמָן עִם סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וְעַל כֵּן אֲנִי מְחַזֵּק אוֹתִי לְהַמְשִׁיךְ וְלַעֲשׂוֹת עוֹד וְעוֹד"[יג].

יב. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק יב, מִכְתָּב א־תרטז.

יג. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יד, מִכְתָּב א־תתעג. וּרְאֵה עוֹד (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קנט, ג' תתצ): "גַּם אֲנִי הֵפַצְתִּי רִבְבוֹת סְפָרִים, הָלַכְתִּי עִם שַׂקִּים מְלֵאִים בִּסְפָרִים וְעַד שֶׁלֹּא נִתְרוֹקְנוּ לִי כָּל הַסַּלִּים – לֹא חָזַרְתִּי. סָפַגְתִּי עֶלְבּוֹנוֹת, אֲבָל זָכִיתִי לְגַלּוֹת וּלְפַרְסֵם אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל".

תסט.

חִבֵּר סֵפֶר קָדוֹשׁ וְנִפְלָא עַד מְאֹד

קֹדֶם הַפֶּסַח תשל"ה – חִבֵּר סֵפֶר קָדוֹשׁ וְנִפְלָא עַד מְאֹד בְּשֵׁם 'אֶרֶךְ־אַפַּיִם', עַל מַעֲלַת מִדַּת הַסַּבְלָנוּת וַאֲרִיכוּת אַפַּיִם, שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת לְכָל אָדָם – הֵן מֵעַצְמוֹ וְהֵן מֵאֲחֵרִים וְכוּ' וְכוּ'. כִּי הַסַּבְלָנוּת הִיא יְסוֹד וְעִקַּר הַכֹּל. וְנִדְפָּס בַּחֲמִשֶּׁת אֲלָפִים עֲתָקִים, וְהִתְפַּשֵּׁט בְּמֶשֶׁךְ כַּמָּה חֳדָשִׁים בְּכָל קַצְוֵי תֵּבֵל, וְלֹא נִשְׁאַר מֵהֶם כְּלוּם[יד].

תע.

אֵיךְ חִבֵּר הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'אֶרֶךְ־אַפַּיִם'

וְכֹה סִפֵּר מוֹהֲרָא"ש: הַסֵּפֶר הָרִאשׁוֹן שֶׁכָּתַבְתִּי [מִלְּבַד הַמִּכְתָּבִים שֶׁהָיִיתִי כּוֹתֵב בְּכָל יוֹם לְבַחוּרִים וְאַבְרֵכִים – תְּשׁוּבוֹת עַל שְׁאֵלוֹתֵיהֶם, שֶׁנִּקְרָא אַחַר־כָּךְ שו"ת 'אֲשֶׁר־בַּנַּחַל'] – הָיָה סֵפֶר "אֶרֶךְ־אַפַּיִם"[טו]. בְּעֵת שֶׁכָּתַבְתִּי אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ "שְׁמִירַת הַזְּמַן" הִתְעוֹרַרְתִּי לִכְתֹּב גַּם פֶּרֶק מֵעִנְיַן מִדַּת הַסַּבְלָנוּת שֶׁצְּרִיכִים כָּל יוֹם אוֹדוֹת 'שְׁמִירַת הַזְּמַן', כִּי עוֹבֵר עַל כָּל אֶחָד מַה שֶּׁעוֹבֵר, וְהַהֶכְרֵחַ לוֹ לִהְיוֹת סַבְלָן וְאַחֶרֶת אִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּשׁוּם אֹפֶן לַעֲבוֹר אֶת הַיּוֹם בְּשָׁלוֹם.

וְהִתְחַלְתִּי לִכְתֹּב בָּעֶרֶב – אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית, וְכָתַבְתִּי בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַלַּיְלָה בְּהֶמְשֵׁךְ אֶחָד, וּפִתְאֹם אֲנִי רוֹאֶה שֶׁהֵאִיר הַיּוֹם, הָלַכְתִּי לַמִּקְוֶה וְהִתְפַּלַּלְתִּי תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, וְלָמַדְתִּי אֶת הַשִּׁעוּרִים שֶׁלִּי, וְהִמְשַׁכְתִּי לִכְתֹּב גַּם בְּמֶשֶׁךְ הַיּוֹם וְעוֹד הִמְשַׁכְתִּי בְּמֶשֶׁךְ לַיְלָה שָׁלֵם שֶׁלְּאַחֲרָיו [וְאָז זָכִיתִי לְקַבֵּל אֶת הַתִּקּוּן שֶׁנָּתַן רַבֵּנוּ לְמוֹהַרְנַ"תְ, שֶׁיִּהְיֶה עֵר יוֹם וּשְׁנֵי לֵילוֹת].

יד. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יד, מִכְתָּב א־תתקנד.

טו. עַיֵּן בְּשִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק ב, עֵרֶךְ 'אֶרֶךְ־אַפַּיִם'.

תעא.

הַסֵּפֶר הַזֶּה הָיָה פֶּלֶא גָּדוֹל מְאֹד

וְהַסֵּפֶר הַזֶּה הָיָה פֶּלֶא גָּדוֹל מְאֹד, כִּי אָז כְּשֶׁהִתְחַלְתִּי לְגַלּוֹת וּלְפַרְסֵם אֶת דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל בָּעוֹלָם, וְהִתְקָרְבוּ הַמּוֹן בְּנֵי־הַנְּעוּרִים, הִתְחִילָה עֲלֵיהֶם מַחְלֹקֶת גְּדוֹלָה מְאֹד, כִּי הַסָּמָ"ךְ־מֵ"ם אוֹרֵב עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֲשֶׁר זוֹכֶה לִהְיוֹת מִקָּרֹב אֶל רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהָיְתָה הַמַּחֲלֹקֶת הֵן עַל הַבַּחוּרִים וְהֵן עַל הָאַבְרֵכִים, וְאָמַרְתִּי שֶׁאֲנִי אֶכְתֹּב מַאֲמָר אֶחָד גָּדוֹל לְהַסְבִּיר אֶת דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל, וְאֵיךְ שֶׁצְּרִיכִים בְּזֶה הָעוֹלָם הַמּוֹן סַבְלָנוּת לִסְבֹּל אֶת כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְזֶה מוֹצְאִים רַק בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וְכֵן אֵלּוּ שֶׁמִּקָּרְבִים אֶל רַבֵּנוּ זַ"ל צְרִיכִים לְהִתְאַזֵּר בְּסַבְלָנוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, וְלֹא לָשִׂים לֵב עַל הַהִתְנַגְּדוּת שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶם, רַק לִדֹּם וְלִשְׁתֹּק וְכוּ' וְכוּ'.

תעב.

מַאֲמָר שֶׁהָפַךְ לִהְיוֹת סֵפֶר שָׁלֵם בִּפְרָקִים וְהַקְדָּמָה

וְכַאֲשֶׁר שֶׁנִּתְאָרֵךְ הַמַּאֲמָר כָּל־כָּךְ – עָלָה בְּדַעְתִּי לְהוֹצִיאוֹ כְּסֵפֶר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְכָתַבְתִּי לוֹ הַקְדָּמָה וּקְרָאתִיו "אֶרֶךְ־אַפַּיִם", כִּי מְדַבֵּר מֵעִנְיַן סַבְלָנוּת, שֶׁאָדָם צָרִיךְ לִקְנוֹת לְעַצְמוֹ בְּכָל הַמּוּבָנִים. וְיכוֹלִים לִרְאוֹת שֶׁבַּדְּפוּסִים הָרִאשׁוֹנִים הָיָה נִדְפַּס כְּמוֹ הֶמְשֵׁךְ אֶחָד, וְאַחַר־כָּךְ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל חִלְקוּ אֶת זֶה אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ לִפְרָקִים מְיֻחָדִים.

תעג.

אֶרֶךְ־אַפַּיִם הָיָה כְּמוֹ מְנוֹרָה שֶׁל חֶסְרוֹנוֹת

וְהִנֵּה מֵחֲמַת שֶׁהַסֵּפֶר מְדַבֵּר מִכָּל מִינֵי נוֹשְׂאִים, הֵן מִסַּבְלָנוּת בִּשְׁלוֹם־בַּיִת, הֵן מִסַּבְלָנוּת מֵעַצְמוֹ מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, וְהֵן מִכָּל מִינֵי יְרִידוֹת וּנְפִילוֹת שֶׁעוֹבְרוֹת עַל בְּנֵי־אָדָם, וְהֵן מִמַּחֲלֹקֶת וְהִתְנַגְּדוּת מִבַּיִת וּמִבַּחוּץ, מַמָּשׁ נִתְקַיְּמִים אֲצִלִי מֵאָז מַה שֶּׁרַבֵּנוּ זַ"ל סִפֵּר מֵהַסִּפּוּר שֶׁל הַ'הֶענְג־לֵייכְטֶער' הַמּוּבָא בְּסוֹף סִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת[טז].

טז. וְזוֹ לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ"ל שָׁם: מַעֲשֶׂה, אֶחָד הָלַךְ מֵאָבִיו וְהָיָה בִּמְדִינוֹת אֲחֵרוֹת יָמִים רַבִּים אֵצֶל

כִּי כָּל אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הַמִּתְנַגְּדִים שֶׁלִּי, שֶׁמָּצָא אֶת חֶסְרוֹנוֹ בְּתוֹךְ הַסֵּפֶר, הִתְחִיל לַעֲשׂוֹת רַעַשׁ גָּדוֹל מְאֹד, לָמָּה פִּרְסַמְתִּי אוֹתוֹ בְּסִפְרִי, וּפֶלֶא עַל גַּבֵּי פֶּלֶא, כָּל אֶחָד חָלַק עַל דָּבָר מְסֻיָּם אַחֵר שֶׁכָּתוּב בַּסֵּפֶר הַזֶּה, כְּאוֹמֵר: "אֵיךְ כּוֹתְבִים דָּבָר כָּזֶה"?! הֵן אֱמֶת שֶׁזֶּה סֵפֶר יָפֶה מְאֹד שֶׁמְּדַבֵּר מִסַּבְלָנוּת, וְזֶה אָמְרוּ כִּמְעַט כֻּלָּם, אֲבָל כָּל אֶחָד נִתְפַּס עַל נְקֻדָּה אַחַת, וְצָעַק: "אֵיךְ כּוֹתְבִים דָּבָר כָּזֶה"?![ז]

תעד.

אֵיךְ כּוֹתְבִים דָּבָר כָּזֶה בְּסֵפֶר?!

מִי שֶׁעָשָׂה אֶת הָרַעַשׁ הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר וְהִסְעִיר אֶת כָּל הַמַּחֲלֹקֶת הָיָה אֶחָד שֶׁצָּעַק: "הֵיתָכֵן שֶׁכָּתַב שָׁם שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁבּוֹרְחִים מִבָּתֵּיהֶם מֵחֲמַת קִלְקוּל שְׁלוֹם־בֵּיתָם וְעוֹבְרִים עַל נַשְׁגַ"ז", וְהוּא צָעַק: "הֵיתָכֵן לִכְתֹּב דָּבָר כָּזֶה בְּסֵפֶר?"[ח], וְאַף שֶׁהִיא תֵּבָה שֶׁהִיא

אֲחֵרִים, וְלִזְמַן בָּא לְאָבִיו וְהִתְפָּאֵר עַצְמוֹ שֶׁלָּמַד שָׁם אֱמָנוּת גָּדוֹל, לַעֲשׂוֹת מְנוֹרָה הַתְּלוּיָה, שֶׁקּוֹרִין הֶענְג־לַייכְטֶער, וְצִוָּה אָבִיו לְהִתְאַסֵּף כָּל בַּעֲלֵי־אֱמָנִיּוֹת הַזֶּה וְהוּא יַרְאֶה לָהֶם חָכְמָתוֹ בְּזֶה הָאֱמָנוּת. וְכֵן עָשָׂה אָבִיו, וְקִבֵּץ כָּל הַבַּעֲלֵי־אֱמָנִיּוֹת הַזֹּאת לִרְאוֹת גְּדֻלַּת הַבֵּן, מַה שֶּׁפָּעַל בְּכָל הַיָּמִים הָאֵלּוּ שֶׁהָיָה בְּיַד אֲחֵרִים. וְהַבֵּן הוֹצִיא מְנוֹרָה אַחַת שֶׁעָשָׂה, וְהָיְתָה מְגֻנָּה מְאֹד בְּעֵינֵי כֻּלָּם, וְאָבִיו הָלַךְ אֶצְלָם וּבִקֵּשׁ מֵאִתָּם שֶׁיְּגַלּוּ לוֹ הָאֱמֶת, וְהִכְרְחוּ לְהוֹדִיעַ לוֹ הָאֱמֶת, שֶׁהִיא מְגֻנָּה מְאֹד. וְהַבֵּן הִתְפָּאֵר: הֲלֹא רְאִיתֶם חָכְמַת אֱמָנוּתִי. וְהוֹדִיעַ לוֹ אָבִיו שֶׁלֹּא נִרְאֶה יָפָה בְּעֵינֵי כֻּלָּם. הֵשִׁיב לוֹ הַבֵּן: אַדְרַבָּא. בְּזֶה הֶרְאֵיתִי גְּדֻלָּתִי, כִּי הֶרְאֵיתִי לְכֻלָּם חֶסְרוֹנָם, כִּי בְּזֹאת הַמְּנוֹרָה נִמְצָאִים הַחֶסְרוֹנוֹת שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהַבַּעֲלֵי־אֱמָנוּת הַנִּמְצָאִים כָּאן. הֲלֹא תִּרְאֶה שֶׁאֵצֶל זֶה מְגֻנָּה חֲתִיכָה זוֹ, אֲבָל חֲתִיכָה אַחֶרֶת יָפָה אֶצְלוֹ מְאֹד, וְאֵצֶל אַחֵר לְהֵפֶךְ; אַדְרַבָּא, זֹאת הַחֲתִיכָה, שֶׁהִיא מְגֻנָּה אֵצֶל חֲבֵרוֹ, הִיא יָפָה וְנִפְלָאָה בְּעֵינָיו, רַק זֹאת הַחֲתִיכָה מְגֻנָּה. וְכֵן אֵצֶל כֻּלָּם, מַה שֶּׁרַע בְּעֵינֵי זֶה הִיא יָפָה בְּעֵינֵי חֲבֵרוֹ, וְכֵן לְהֵפֶךְ. וְעָשִׂיתִי מְנוֹרָה זֹאת מֵחֶסְרוֹנוֹת לְבַדָּם, לְהַרְאוֹת לְכֻלָּם שֶׁאֵין לָהֶם שְׁלֵמוּת, וְיֵשׁ לְכָל אֶחָד חִסָּרוֹן, כִּי מַה שֶּׁיָּפֶה בְּעֵינָיו, הוּא חִסָּרוֹן בְּעֵינֵי חֲבֵרוֹ, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כְּתִקּוּנוֹ.

ז. "וְסִיֵּם מוֹהֲרָא"ש, שֶׁכָּךְ בְּדִיּוּק הָיָה עִם הַסֵּפֶר "אֶרֶךְ־אַפַּיִם", שֶׁכָּתַב שָׁם מִכָּל הַחֶסְרוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ אֵצֶל כָּל אָדָם, וְאֵיךְ שֶׁצָּרִיךְ סַבְלָנוּת עַל כָּל פְּרָט וּפְרָט בַּחַיִּים, זֶה מֵעַצְמוֹ, זֶה מֵאִשְׁתּוֹ, זֶה מִבָּנָיו, זֶה מִפַּרְנָסָתוֹ, זֶה מֵחֲבֵרָיו וְזֶה מִשְּׁכֵנָיו וְכוּ' וְכוּ' - בְּכָל דָּבָר צְרִיכִים סַבְלָנוּת, עַל כֵּן כָּל אֶחָד שֶׁמָּצָא שָׁם אֶת עִנְיָנוֹ וְאֶת יְרִידָתוֹ, הוּא הִתְחִיל לַחֲלֹק עַל הַסֵּפֶר כִּי הֶרְאוּ לוֹ אֶת חֶסְרוֹנוֹ - זֶה נִפְגַּע עַל שֶׁמְּדַבְּרִים שָׁם מִשְּׁלוֹם־בַּיִת, כִּי אֶצְלוֹ הַשָּׁלוֹם־בַּיִת מְקֻלְקָל מְאֹד מְאֹד, זֶה נִפְגַּע שֶׁמְּדַבְּרִים שָׁם מִבָּנִים, וּמְאֹד נִפְגַּע כִּי יֵשׁ לוֹ חִסָּרוֹן מִבָּנִים, כָּל אֶחָד הֵגִיב עַל הַסֵּפֶר בְּצוּרָה אַחֶרֶת לְפִי מַה שֶּׁמָּצָא בַּסֵּפֶר" (שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש שָׁם).

ח. "וְהִנֵּה לַעֲנוֹת לְזֶה הַכְּסִיל אֵינוֹ כְּדַאי כִּי הַלָּשׁוֹן הַזּוֹ מוּבֶאת הַרְבֵּה פְּעָמִים בְּלִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת

לְשׁוֹן חֲז"ל וְכוּ', וּבָאָה רַק כְּדֵי לְחַזֵּק וּלְהוֹשִׁיעַ אֶת אֵלּוּ שֶׁנָּפְלוּ, לֹא הוֹעִיל שׁוּם הִגָּיוֹן, וּמִתֵּיבָה זוֹ הִתְחִילָה כָּל הַמַּחֲלֹקֶת...

תעה.

הַתְּפוּצָה הָאַדִּירָה שֶׁל הַסֵּפֶר 'אֶרֶךְ־אַפַּיִם'

וּמְסַפֵּר מוֹהַרָא"ש: מֵאָז הִתְחִילָה עָלַי הַמַּחֲלֹקֶת הַגְּדוֹלָה, עַד שֶׁהֵסִיתוּ אֶת כֻּלָּם נֶגְדִּי, וְהַמַּחֲלֹקֶת הִתְחִילָה דַּיְקָא מֵהַסֵּפֶר "אֶרֶךְ־אַפַּיִם"[יט]. וְהַפֶּלֶא שֶׁבְּכָל הַפְּלָאוֹת, שֶׁבְּמֶשֶׁךְ שָׁלֹשׁ אוֹ אַרְבַּע שָׁנִים נִדְפַּס הַסֵּפֶר בִּלְמַעְלָה מִשִּׁבְעִים מַהֲדוּרוֹת, שֶׁדָּבָר זֶה לֹא הָיָה עוֹד בָּעוֹלָם, שֶׁבְּחַיֵּי מְחַבֵּר יִדְפַּס סִפְרוֹ בְּמַהֲדוּרוֹת רַבּוֹת כָּל־כָּךְ, פַּעַם הָרִאשׁוֹנָה הִדְפַּסְתִּי חֲמִשֶּׁת אֲלָפִים עֶתָּקִים, וּבְתוֹךְ חֹדֶשׁ אֶחָד – אָזַל הַכֹּל.

וְהִדְפִּיסוּ עוֹד הַפַּעַם, בַּפַּעַם הַשְּׁנִיָּה עֶשְׂרִים אֶלֶף עֶתָּקִים, אַף שֶׁהַמַּדְפִּיס הִתְחַנֵּן אֵלַי, אַל תַּעֲשׂוּ דָּבָר כָּזֶה! אַתֶּם תִּשָּׁאֲרוּ בַּעַל־חוֹב גָּדוֹל, כִּי מִי יִקְנֶה כַּמּוּת כָּל־כָּךְ אַדִּירָה? וַאֲנִי לֹא הִסְתַּכַּלְתִּי עָלָיו, רַק הִתְעַקַּשְׁתִּי שֶׁיִּהְיוּ עֶשְׂרִים אֶלֶף עֶתָּקִים. וְגַם זֶה הָלַךְ וְהִתְפַּשֵּׁט בִּזְמַן קָצָר.

וְכֵן מֵאָז הִדְפִּיסוּ אֶת זֶה בְּכָל מִינֵי מַהֲדוּרוֹת בְּפוֹרְמַטִּים קְטַנִּים וּגְדוֹלִים, עַד שֶׁנִּקְדוּ אֶת זֶה בִּנְקֻדּוֹת, וְעָשׂוּ מִזֶּה פְּרָקִים, וּכְבָר יָצָא מִכְּלָל שְׁלִיטָתִי, כִּי כָּל אֶחָד תָּפַס אֶת הַסֵּפֶר וְהִדְפִּיס אֶת זֶה כִּרְצוֹנוֹ, וְנִתְפַּשֵּׁט בָּעוֹלָם מְאֹד מְאֹד, וְזֶה הָיָה הַגַּרְעִין הָרִאשׁוֹן שֶׁל פִּרְסוּם אוֹר רַבֵּנוּ זַ"ל בָּעוֹלָם, בְּצוּרָה כָּזוֹ שֶׁעֲדַיִן לֹא

וּבְמַאֲמָרֵי חֲז"ל וּבַתְּקוּנִים אֲבָל הַפֶּלֶא הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר הוּא שֶׁרָאוּ עַיִן בְּעַיִן שֶׁכָּל אֶחָד צָעַק עַל נִקֻּדָּתוֹ וְחֶסְרוֹנוֹ וְעַל פְּגָמוֹ שֶׁעָבַר וּפָגַם, כִּי בַּסּוֹף נִתְגַּלָּה שֶׁזֶּה שֶׁעָשָׂה רַעַשׁ כָּזֶה עַל תֵּבַת נַשְׁגַ"ז הוּא בְּעַצְמוֹ רַחֲמָנָא לִצְלָן פָּגַם מְאֹד מְאֹד בַּעֲבֵרָה חֲמוּרָה זוֹ, וְדֵי לְחַכִּימָא" (שִׂיחוֹת מוֹהַרָא"ש שָׁם).

יט. "וּבְעִנְיַן הַסֵּפֶר "אֶרֶךְ־אַפַּיִם" תִּקְצַרְנָה הֲמוֹן יְרִיעוֹת, מַה שֶּׁעָבַר עַל מוֹהַרָא"ש כִּי כָּל הַמַּחֲלֹקֶת עָלָיו הִתְחִילָה דַּיְקָא מִסֵּפֶר זֶה וְכָל הָעִנְיָן הוּא פֶּלֶא גָּדוֹל, שֶׁדַּיְקָא מֵהַסֵּפֶר הַזֶּה הִתְחִילָה עָלָיו הַמַּחֲלֹקֶת" (שִׂיחוֹת מוֹהַרָא"ש שָׁם).

הָיְתָה בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַדּוֹרוֹת, וְלָכֵן לֹא בְּחִנָּם שֶׁהַסְּמֶ"ךְ־מֵ"ם קָם עָלַי דַּיְקָא עַל־יְדֵי סֵפֶר זֶה.

כִּי רַבִּים וְכֵן שְׁלֵמִים נִתְקָרְבוּ אֶל דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל, עַל־יְדֵי סֵפֶר זֶה, וּמַה גַּם שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט כָּל־כָּךְ בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, שֶׁאֲפִלּוּ אֵלּוּ שֶׁחָלְקוּ עַל דְּבַר רַבֵּנוּ זַ"ל, שִׁנּוּ אֶת דַּעְתָּם; עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

תעו.

מְחָאָתוֹ שֶׁל ר' צְבִי אַרְיֵה עַל שֶׁשָּׁמַע לְקוֹל הַזְּקֵנִים

וּבֶאֱמֶת בְּהַדְפָּסָה שְׁלִישִׁית הִשְׁמִיט מוֹהַרָא"ש מֵהַסֵּפֶר אֶת הַמִּילָה נַשְׁגַ"ז, כִּי כֵּן יָעֲצוּ לוֹ כַּמָּה זְקֵנִים... וּכְשֶׁהוֹצִיא אֶת זֶה וְנִדְפַּס בַּפַּעַם הַשְּׁלִישִׁית – נִפְגַּשׁ מוֹהַרָא"ש בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית עִם הָרַב הֶחָסִיד ר' צְבִי אַרְיֵה רוֹזֶנְפֶלְד[כ], בַּהֲלִיכָתוֹ בָּרְחוֹב, וְנָתַן לוֹ שָׁלוֹם כַּנָּהוּג, וְסִפֵּר לוֹ, שֶׁאֶתְמוֹל בָּא מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כִּי הָיָה לוֹ הַיּוֹם בְּרִית, וְהָעֶרֶב הוּא כְּבָר חוֹזֵר, וְדִבְּרוּ יַחַד, וְחִזֵּק אֶת מוֹהַרָא"ש שֶׁיַּדְפִּיס וַיַּחְזֹר וַיַּדְפִּיס אֶת הַסֵּפֶר "אֶרֶךְ־אַפַּיִם", כִּי הַסֵּפֶר הַזֶּה עוֹשֶׂה נוֹרָאוֹת נִפְלָאוֹת בָּעוֹלָם.

וְכַאֲשֶׁר הֻזְכַּר הַסֵּפֶר הַזֶּה בְּמַהֲלַךְ שִׂיחָתָם – סִפֵּר לוֹ מוֹהַרָא"ש, שֶׁמֵּרֹב הַמַּחֲלֹקֶת הֶצְרַךְ לְהַשְׁמִיט תֵּבָה זוֹ – נַשְׁגַ"ז, אָז נִתְלַהֵב רַבִּי צְבִי־אַרְיֵה וְאָמַר בִּלְשׁוֹן תִּימָה: "מַה? אַתָּה מִתְפַּעֵל מִמַּחֲלֹקֶת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיךָ? תֵּדַע, שֶׁאַתָּה עָתִיד לִיתֵּן אֶת הַדִּין שֶׁהוֹצֵאתָ תֵּבָה זוֹ מֵהַסֵּפֶר כִּי דַּיְקָא תֵּבָה זוֹ נַשְׁגַ"ז שֶׁגַּם לָזֶה מוֹעִיל תְּשׁוּבָה – זֶה כְּבָר הִצִּיל, מַה שֶּׁאֲנִי יוֹדֵעַ, עַשְׂרוֹת אֲנָשִׁים, וּמַה שֶּׁעוֹד יַצִּיל – הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ יוֹדֵעַ. וְעַל־כֵּן עָלֶיךָ לְהַדְפִּיס עוֹד פַּעַם עִם אוֹתִיּוֹת גְּדוֹלוֹת וְאַל תִּתְפַּעֵל מִשּׁוּם בְּרִיָּה, וְאִם לֹא תַּדְפִּיסוֹ – תֵּדַע שֶׁאַתָּה עָתִיד לִתֵּן אֶת הַדִּין!". וְדִבֵּר בְּהִתְלַהֲבוּת גְּדוֹלָה.

כ. רְאֵה אוֹדוֹתָיו וְתוֹלְדוֹתָיו בְּסִימָן קנו, וּבַהֶעָרָה בַּאֲרִיכוּת.

וְאָמַר, "עַכְשָׁו נוֹדַע לִי לָמָּה הֻצְרַכְתִּי לְטַלְטֵל אֶת עַצְמִי בַּטִּלְטוּל הַקָּשֶׁה - לָבוֹא מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית לְיוֹם אֶחָד, אֶלָּא לִפְגֹּשׁ אוֹתְךָ וּלְחַזֶּקְךָ וּלְאַמְּצְךָ - לְהַדְפִּיס תֵּבָה זוֹ, כִּי זֶה מַצִּיל גֻּזְמָאוֹת שֶׁל אֲנָשִׁים, וְעוֹד יַצִּיל הַרְבֵּה הַרְבֵּה", וְאָחַז אֶת מוֹהַרָא"ש בְּיָדוֹ וְלֹא עֲזָבוֹ, עַד שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ בִּתְקִיעַת כַּף שֶׁבַּהַדְפָּסָה הַבָּאָה שֶׁיּוּדְפַּס הַסֵּפֶר הַזֶּה - יַחֲזוֹר וִיצַטֵּט אֶת הַמִּלָּה הַזּוֹ דַּוְקָא.

תעז.

הַנִּסִּים שֶׁאֵרְעוּ בְּעֵת הַדְּפָסַת הַסֵּפֶר 'אֶרֶךְ־אַפַּיִם'

וּלְסַפֵּר אֶת הַנִּסִּים שֶׁעָשָׂה הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ בְּעִנְיַן הַדְּפָסַת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'אֶרֶךְ־אַפַּיִם' - תִּכְלִינָה הֲמוֹן יְרִיעוֹת, כִּי הַסָּמֵ"ךְ־מֵ"ם לָקַח אֶת עַצְמוֹ עָלָיו מְאֹד מִבַּיִת וּמִבַּחוּץ, בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁהִתְחִילוּ לְהַדְפִּיס סֵפֶר זֶה - פִּטְרוּ אוֹתוֹ מִמִּשְׂרָתוֹ, וְאָמַר: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! הַבַּעַל־דָּבָר לֹא יַפְחִיד אוֹתִי עִם זֶה"...

וְנָסַע מֵהַיְשִׁיבָה אֶל בֵּית־הַדְּפוּס, וְטִלְפְּנוּ מִבֵּיתוֹ בְּבֶהָלָה רַבָּה, כִּי כָּל בֵּיתוֹ בּוֹעֵר בָּאֵשׁ, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, וְלֹא נִבְהַל כְּלָל, רַק אָמַר עוֹד פַּעַם: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! הַבַּעַל־דָּבָר לֹא יַפְחִיד אוֹתִי עִם זֶה"... ["יָדַעְתִּי גַּם יָדַעְתִּי שֶׁהַסָּמֶ"ךְ־מֵ"ם בְּעַצְמוֹ יַעֲמֹד עָלַי בִּשְׁבִיל סֵפֶר זֶה, אֲבָל כְּבָר לֹא אִכְפַּת לִי - יַעֲבֹר עָלַי כָּהֵנָּה וְכָהֵנָּה וְלֹא אֶתְפָּעֵל"].

וְאָכֵן, אַחַר־כָּךְ הִתְבָּרֵר שֶׁזּוֹ הָיְתָה טָעוּת, כִּי דִּירַת הַשָּׁכֵן שֶׁגָּר תַּחְתָּיו עָלְתָה בָּאֵשׁ, וְנִשְׂרְפָה לְגַמְרֵי, אַךְ בַּמְּצִיאוּת, בְּדִירָתוֹ לֹא נִשְׂרַף אֲפִלּוּ חוּט אֶחָד, וּבִגְלַל הֶעָשָׁן שֶׁכִּסָּה אֶת כָּל הַבִּנְיָן, דִּמּוּ כִּי גַּם דִּירָתוֹ נִשְׂרְפָה, וּתְהִלָּה לָאֵל יָצָא בְּשָׁלוֹם, וְזֶה הָיָה נֵס גָּלוּי, אֵיךְ שֶׁהָאֵשׁ לֹא עָלְתָה לְמַעְלָה, וְזוֹ הִיא הִתְרַחֲשׁוּת שֶׁלֹּא עַל־פִּי דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי אֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁתִּבְעַר הַדִּירָה הַתַּחְתּוֹנָה וְלֹא תִּבְעַר

הַדִּירָה הָעֶלְיוֹנָה, אוֹ עַל־כָּל־פָּנִים יִהְיֶה נִזּוֹק מַשֶּׁהוּ - כְּשֶׁרֹב הַבַּיִת וְכָל הָרִצְפָּה בְּנוּיִים מִקּוֹרוֹת עֵצִים, וּבְרוּךְ הַשֵּׁם רָאָה יְשׁוּעַת הַשֵּׁם כְּהֶרֶף עַיִן, חַסְדֵי ה' לֹא תַמּוּ וְלֹא כָּלוּ רַחֲמָיו[כא].

תעה.

אַף מְחַבֵּר לֹא זָכָה לְמַה שֶׁהָיָה בְּ'אֶרֶךְ־אַפַּיִם'

וְהַמִּתְבּוֹנֵן בְּהַדְפָּסַת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה 'אֶרֶךְ־אַפַּיִם' יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּא פְּלִיאָה עֲצוּמָה, הַפְלֵא וָפֶלֶא, אֵיךְ סֵפֶר זֶה זָכָה לְשִׁבְעִים וּשְׁמוֹנֶה מַהֲדוּרוֹת, בְּפָחוֹת מֵעֶשֶׂר שָׁנִים לְאַחַר הוֹצָאָתוֹ לָאוֹר - דָּבָר כָּזֶה לֹא עוֹד לֹא זָכָה שׁוּם מְחַבֵּר בְּחַיָּיו, שֶׁיַּדְפִּיסוּ בְּכָל כָּךְ הַרְבֵּה מַהֲדוּרוֹת, וְהַנִּרְאֶה, שֶׁהַסְּמֶ"ךְ־מֵ"ם בְּעַצְמוֹ חָלַק עַל סֵפֶר זֶה.

וְהִתְבַּטֵּא מוֹהַרָא"ש, שֶׁאַף שֶׁהָיוּ לוֹ בִּזְיוֹנוֹת, חֲרָפוֹת, שְׁפִיכוּת דָּמִים וְעֶלְבּוֹנוֹת רַבִּים מְאֹד עַל הוֹצָאַת הַסֵּפֶר הַזֶּה[כב], כִּי מַמָּשׁ עַל לֹא דָּבָר יָצָא עָלָיו אֵיזֶה אִישׁ בְּלִיַּעַל וְעוֹרֵר עָלָיו רַעַשׁ, אֲבָל **רוֹאִים שֶׁהַסֵּפֶר מְאֹד חָשׁוּב בַּשָּׁמַיִם**, כִּי כְּבָר הִדְפִּיסוּ אוֹתוֹ בְּמַהֲדוּרוֹת רַבּוֹת כָּל־כָּךְ, וְהִדְפִּיסוּ אוֹתוֹ בְּמַהֲדוּרָה גְּדוֹלָה, בְּמַהֲדוּרָה בֵּינוֹנִית וּבְמַהֲדוּרָה קְטַנָּה. וְאַחַר־כָּךְ שָׁבוּ וְהִדְפִּיסוּ אוֹתוֹ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, חִלְקוּ אוֹתוֹ לִפְרָקִים, וְשׁוּב יָצָא בְּמַהֲדוּרָה מְנֻקֶּדֶת בִּכְרִיכָה קָשֶׁה וּבִכְרִיכָה רַכָּה וְכוּ', כַּנִּזְכָּר לְעֵיל (סִימָן תעב - תעה) בְּלִשּׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ, וְזֶה דָּבָר נָדִיר בְּיוֹתֵר, שֶׁיִּזְכֶּה מְחַבֵּר לִרְאוֹת כָּל זֹאת בְּחַיָּיו, וְהָעִנְיָן פֶּלֶא גָּדוֹל.

כא. עַיִן אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יג מִכְתָּב א־תתכג. וְחֵלֶק כא מִכְתָּב ג־קסב.

כב. שֶׁבַח מוֹהַרָא"ש אֶת הַסֵּפֶר הַנִּפְלָא 'אֶרֶךְ אַפַּיִם' וְאָמַר, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר מַה זֶּה הַסֵּפֶר 'אֶרֶךְ אַפַּיִם', כִּי בַּעֲבוּר זֶה הִפְסַדְתִּי אֶת כָּל שְׁמִי, כִּי הָיִיתִי יָכוֹל לִהְיוֹת מְפֻרְסָם גָּדוֹל בֵּין אֲנַ"ש, וּלְקַבֵּל אֶת הַכָּבוֹד הֲכִי גָּדוֹל, וּכְמוֹ שֶׁהָיָה לִי קֹדֶם שֶׁהִתְחַלְתִּי לְהַדְפִּיס אֶת הַסְּפָרִים, כַּיָּדוּעַ, וְתֵכֶף וּמִיָּד שֶׁהִדְפַּסְתִּי אֶת הַסֵּפֶר הַנַּ"ל - נִלְקַח מִמֶּנִּי הַכֹּל, וְאַבַּדְתִּי אֶת שְׁמִי וְכוּ', וְעָבַר מַה שֶּׁעָבַר, וּבֵינְתַּיִם, אֲנָשִׁים מִתְּחִלַּת הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ - מְחַיִּים אֶת עַצְמָם עִם הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה מְאֹד מְאֹד לְאֵין עֵרֶךְ כְּלָל. וְאָמַר מוֹהַרָא"ש, שֶׁהַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'אֶרֶךְ אַפַּיִם' עוֹד יִהְיֶה סֵפֶר יְסוֹדִי בַּחֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב, וְיִהְיֶה זְמַן שֶׁהַרְבֵּה יִתְקָרְבוּ אֶל רַבֵּנוּ זַ"ל עַל יְדֵי סֵפֶר זֶה (אִמְרֵי־מוֹהַרָא"ש, חֵלֶק א', סִימָנִים תתמח־תתמט).

תעט.

הַפָּצָתוֹ שֶׁל הַסֵּפֶר אֶרֶךְ־אַפַּיִם בְּמַהֲדוּרוֹת רַבּוֹת

וְסִפֵּר מוֹהַרָא"ש[כג]: הַסֵּפֶר 'אֶרֶךְ־אַפַּיִם' נִדְפַּס שְׁמוֹנֶה פְּעָמִים וְכִמְעַט אָזְלוּ לְגַמְרֵי, וְאַף שֶׁבַּפַּעַם הַשִּׁשִּׁית הָיְתָה הַהִדְפָּסָה עֶשְׂרִים אֶלֶף טְפָסִים, אַף־עַל־פִּי־כֵן כִּמְעַט שֶׁאֵין לִי יוֹתֵר. וּמֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל קִבַּלְתִּי מִכְתָּב - שֶׁמְּאֹד מְאֹד רוֹצִים שֶׁאֶשְׁלַח לָהֶם אֶת הַסֵּפֶר "אֶרֶךְ־אַפַּיִם", הָעִקָּר לְהִסְתַּכֵּל בַּסֵּפֶר הַזֶּה בְּעַיִן הָאֱמֶת וְאָז יִרְאוּ בּוֹ נִפְלָאוֹת. "הַרְבֵּה הַרְבֵּה בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה נַעֲשׂוּ עַל־יְדֵי הַסֵּפֶר הַזֶּה"[כד].

תפ.

מַעֲשֶׂה שֶׁהַחוֹתֵן צָעַק לַחֲתָנוֹ - לָמָּה לֹא קָרָאתָ אֶרֶךְ־אַפַּיִם?

וְסִפֵּר, הָיָה רַב אֶחָד שֶׁבִּקֵּשׁ מֵאָבִיו שֶׁל מוֹהַרָא"ש שֶׁיִּמְצִיא לוֹ סֵפֶר 'אֶרֶךְ־אַפַּיִם', כִּי אָמַר לוֹ יַעַן שֶׁהָיָה אֶצְלוֹ דִּין־תּוֹרָה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה, וְהַחוֹתֵן צָעַק עַל חֲתָנוֹ לִפְנֵי הָרַב: "לָמָּה אַתָּה רוֹצֶה לְגָרֵשׁ אֶת בִּתִּי? הֲלֹא אָמַרְתִּי לְךָ כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים שֶׁתַּעֲשֶׂה לְעַצְמְךָ שִׁעוּר בַּסֵּפֶר 'אֶרֶךְ־אַפַּיִם', וְאָז הָיִיתָ מִשְׁתַּנֶּה!" וְכָךְ צָעַק כְּמִסִּיחַ לְפִי תֻּמּוֹ. וְעַל־כֵּן בִּקֵּשׁ הָרַב מֵאָבִי־מוֹהַרָא"ש שֶׁיִּמְצִיא לוֹ אֶת הַסֵּפֶר 'אֶרֶךְ־אַפַּיִם', וּכְשֶׁהֵבִיא לוֹ הַסֵּפֶר וְעַיֵּן בּוֹ - הִתְפַּעֵל מִמֶּנּוּ מְאֹד, אַךְ כְּשֶׁהִגִּיעַ לַמָּקוֹם שֶׁנִּכְתַּב שֶׁצַּדִּיקֵי הַדּוֹר הֵם "בְּרֶסְלֶבֶר חֲסִידִים" - חַיֶּיךָ... וְכַאֲשֶׁר שָׁבַק חַיִּים לְכָל חַי - נִזְכָּר מוֹהַרָא"ש בְּחִיּוּכוֹ שֶׁחַיֶּיךָ לִפְנֵי כַּמָּה שָׁנִים וְחָשַׁב בְּעַצְמוֹ: - "עַתָּה מִי מְחַיֶּיךָ"...

תפא.

חִדּוּשׁ שֶׁעָלָה בְּרַעְיוֹנוֹ בַּסִּפֵּרַת הָעֹמֶר

אוֹר לְיוֹם שְׁלִישִׁי לְסֵדֶר אֱמוֹר תשל"ה - אַחַר סְפִירַת הָעֹמֶר, אָמַר לְאֶחָד מֵאַנַ"ש, שֶׁעָלָה בְּרַעְיוֹנוֹ בִּשְׁעַת הַסְּפִירָה, הֲלֹא הַיּוֹם

כג. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כד, ג־תשנז.

כד. עַיֵּן בְּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק כה, מִכְתָּב ג־תתקסב.

'הוֹד שֶׁבַּנֶּצַח'. וְיָדוּעַ אֶצְלֵנוּ, שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל עִנְיָנוֹ "נֶצַח", שְׁמוֹ הַקָּדוֹשׁ גִּימַטְרִיָּא "נֶצַח". וְאָמַר וְהִתְפָּאֵר כַּמָּה פְּעָמִים "נִצַּחְתִּי וַאֲנַצֵּחַ". וְעַל־כֵּן הַהוֹד וְהַיֹּפִי שֶׁל הַנֵּצַח הוּא לְכַוֵּן מִצּוּרַת הַמְּנוֹרָה, וּמִשֵּׁם מ"ב שֶׁהוּא 'אָנָּא בְּכֹחַ' - 'מִישׁוֹר תָּמִיד', וּמִקְּנֵה הַמְּנוֹרָה אוֹת יו"ד, הַיְנוּ כְּשֶׁזּוֹכִים לְקַבֵּל בֶּאֱמֶת דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל [נֵצַח], אָז הוֹלֵךְ לוֹ "יָשָׁר תָּמִיד", וְאֵין לוֹ שׁוּם קֻשְׁיוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ. וְכָל זֶה זוֹכִים עַל־יְדֵי שֶׁנַּעֲשָׂה בְּסוֹד "יו"ד זְעֵירְתָּא" - שֶׁמְּבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְאֵינוֹ חָפֵץ בְּשׁוּם דָּבָר רַק אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, דַּיְקָא אָדָם שֶׁאוֹחֵז בְּדַרְגָּה זוֹ, הוֹלֵךְ לוֹ תָּמִיד כְּסִדְרָן, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (פב תִּנְיָנָא) עִקַּר הַצָּרוֹת וְהַמְּרִירוּת שֶׁעוֹבֵר עַל כָּל אֶחָד בְּזֶה הָעוֹלָם הוּא רַק עַל־יְדֵי פְּגַם שֶׁל 'אֲנָא אֶמְלוֹךְ' - שֶׁרוֹצֶה אֵיזֶה רָצוֹן מִבַּלְעֲדֵי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ.

תפב.

תַּמְצִית הַשִּׁיעוּר מִיּוֹם רְבִיעִי - דְּבוּרִים נִפְלָאִים

יוֹם רְבִיעִי לְסֵדֶר קֹרַח תשל"ה - בְּשִׁעוּרוֹ הַקָּבוּעַ דִּבֵּר נִפְלָאוֹת מֵהַתּוֹרָה 'חֲבָלִים נָפְלוּ לִי בַּנְּעִימִים', בְּלִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן חֵלֶק ב' סִימָן עא, הַמְדַבֵּר מִמּוֹחִין שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וּמוֹחִין שֶׁל חוּץ לָאָרֶץ, וּמֵעִנְיָן הַמַּחֲלֹקֶת וְתִקּוּן פְּגַם הַכָּבוֹד, וְהֶאֱרִיךְ לְדַבֵּר מֵעִנְיַן מַהוּת הַהִתְקָרְבוּת לְרַבֵּנוּ זַ"ל, וּבֵאֵר אֶת מַהוּת עִנְיַן מוֹחִין שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל - שֶׁהִיא דְּבֵקוּת וֶאֱמוּנָה לְעֻמַּת מוֹחִין שֶׁל חוּץ לָאָרֶץ שֶׁהֵם הֵפֶךְ כָּל זֶה, וְעוֹרֵר עַל בִּטּוּל הַמַּחֲלֹקֶת - וּגְנוּת הָעוֹסְקִים בָּהּ, וְזֵרֵז עַל הַהִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת, וְסִפֵּר כַּמָּה עֲבָדוֹת נִפְלָאוֹת וְחִזֵּק מְאֹד אֶת הָעֵסֶק בְּעֲבוֹדָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל הֲפָצַת אוֹר רַבֵּנוּ בָּעוֹלָם, וְגַם דִּבֵּר אוֹדוֹת מִדַּת הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה וֶאֱמוּנָה בְּרוּרָה וּמְזֻכָּכֶת בּוֹ יִתְבָּרַךְ (וְנִרְשָׁם כָּל הַשִּׁעוּר מֵהַקְּלָטָה בְּסֵפֶר הַקָּדוֹשׁ 'לִמּוּדֵי מוֹהֲרָא"ש', עַיֵּן שָׁם).

תפג.

תָּכְנִיּוֹת נְסִיעָה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

אֱלוּל תשל"ה – כּוֹתֵב מוֹהֲרָא"ש[כה]: "בְּדַעְתִּי, לִנְסֹעַ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בְּחַ"י אֱלוּל, וְלִהְיוֹת שָׁם עַד צוֹם גְּדַלְיָה, וּמִשָּׁם אֲנִי נוֹסֵעַ אֶל הַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ, אֲבָל אִם, חַס וְשָׁלוֹם - לֹא אֲקַבֵּל וִיזָה, אָז אֶסַּע, אִם־יִרְצֶה־הַשֵּׁם, מִכָּאן, בְּיוֹם שֵׁנִי דִּסְלִיחוֹת עַד אַחַר יוֹם־הַכִּפּוּרִים".

כה. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק כה, מִכְתָּב א־תתקנד.

שְׁנַת תשל״ו

תפד.

קִבּוּץ רֹאשׁ־הַשָּׁנָה תשל״ו בִּירוּשָׁלַיִם עִיר־הַקֹּדֶשׁ

בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה תשל״ו – הָיָה מוֹהֲרָא״ש בַּקִּבּוּץ הַקָּדוֹשׁ בִּירוּשָׁלַיִם, וְכָךְ מְתָאֵר: זִכְנִי הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ בִּזְכוּיוֹת חִנָּם לְהִסְתּוֹפֵף בַּקִּבּוּץ הַקָּדוֹשׁ שֶׁלָּנוּ בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה בִּירוּשָׁלַיִם, וּתְהִלָּה לָאֵל עָבַר עָלֵינוּ הָרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַקָּדוֹשׁ יָפֶה מְאֹד, וְנַחַת רוּחַ לִרְאוֹת קִבּוּץ גָּדוֹל שֶׁל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הַיְּקָרִים הַמִּתְפַּלְּלִים יַחַד בְּהִתְקַשְּׁרוּת לְרַבֵּנוּ זַ״ל, טוֹב לְהוֹדוֹת לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ עַל כָּל הַחֶסֶד שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ. וְלִפְנֵי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הָיָה אֵצֶל ר׳ לֵוִי יִצְחָק וְדִבֵּר עִמּוֹ עִנְיַן נִפְלָא הַשַּׁיָּךְ לְכֻלָּם, וְהֶעְתִּיקוֹ בְּמִכְתָּב מִיּוֹם צוֹם גְּדַלְיָה, וְנִדְפַּס בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל[א].

תפה.

הַסֵּפֶר הִתְחִיל לַעֲשׂוֹת רַעַשׁ גָּדוֹל בָּעוֹלָם

עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה תשל״ו – הִכְנִיס מוֹהֲרָא״ש שׁוּב אֶת הַסֵּפֶר ׳אֶרֶךְ־אַפַּיִם׳ לִדְפוּס בַּשֵּׁנִית, וְנִדְפַּס בַּאֲלָפִים עֲתָקִים, וְהָפָץ בְּכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל[ב]. וְהִתְחִיל הַסֵּפֶר הַזֶּה לַעֲשׂוֹת רַעַשׁ גָּדוֹל בָּעוֹלָם,

---

א. שָׁם מִכְתָּב א־תתקנג.

ב. שָׁם א־תתקנד.

וְהִתְפַּרְסֵם מְאֹד מְאֹד, בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ וּבֵין שְׁאָר אַנְשֵׁי הָעוֹלָם מִכָּל הַמִּגְזָרִים וּמִכָּל שִׁכְבוֹת הַצִּבּוּר, כֻּלָּם הִרְגִּישׁוּ אֶת הַתּוֹעֶלֶת הַיּוֹצֵאת מִלִּמּוּד בְּסֵפֶר שֶׁכֻּלּוֹ מְדַבֵּר אוֹדוֹת מִדַּת הַסַּבְלָנוּת, וְגַם הוֹצָאָה זוֹ נִמְכְּרָה בִּזְמַן קָצָר וְלֹא נוֹתַר אֶחָד.

תפו.

עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה תשל״ו – נָסַע מוֹהֲרָא״ש לְהִשְׁתַּטֵּחַ עִם כַּמָּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּצִיּוּן הַתַּנָּא יוֹנָתָן־בֶּן־עוּזִיאֵל בַּעֲמוּקָה, וְהִתְפַּלֵּל וְהִתְחַנֵּן בְּעַד כָּל הַבַּחוּרִים שֶׁצְּרִיכִים לִמְצוֹא זִוּוּגָם. וְאָמַר לְבָחוּר אֶחָד שֶׁהִשְׁתַּתֵּף בִּנְסִיעָה זוֹ – בְּוַדַּאי תְּפִלָּתְךָ הִתְקַבְּלָה אָז, וּתְהִלָּה לָאֵל מִלֵּא הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ אֶת מִשְׁאֲלוֹת לִבְּךָ לְטוֹבָה[ג].

תְּפִלָּה עַל מְצִיאַת זִוּוּגָם שֶׁל הַבַּחוּרִים

תפז.

יוֹם חֲמִישִׁי לְסֵדֶר הַאֲזִינוּ, י״ג מִדּוֹת, ו׳ תִּשְׁרֵי תשל״ו – נִכְנַס מוֹהֲרָא״ש לְר׳ לֵוִי יִצְחָק, וְאָחַז אָז בְּסֵדֶר אֲמִירָתוֹ בַּתַּנַ״ךְ, בְּפָסוּק (הוֹשֵׁעַ ז, יג): ״וְהֵמָּה דִּבְּרוּ עָלַי כְּזָבִים״, עָנָה וְאָמַר לְמוֹהֲרָא״ש: רְאֵה הַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּאֵיזֶה פָּסוּק אֲנִי אוֹחֵז עַכְשָׁו... וְרָמַז לוֹ שֶׁלֹּא יִתְפַּעֵל מִמַּה שֶׁמְּדַבְּרִים עָלָיו, וְחִזְּקוֹ מְאֹד מְאֹד, וְאָמַר לוֹ אָז כַּמָּה עִנְיָנִים נִפְלָאִים וְכוּ׳.

רֶמֶז ר׳ לֵוִי יִצְחָק עַל מַה שֶּׁעוֹבֵר עַל מוֹהֲרָא״ש (א)

תפח.

וּמְסַפֵּר מוֹהֲרָא״ש: נִכְנַסְתִּי בְּעֶרֶב־יוֹם־הַכִּפּוּרִים אֶל הָרַב הֶחָסִיד ר׳ לֵוִי יִצְחָק, וְיָשַׁב בְּסָמוּךְ לַמִּטְבָּח שֶׁלּוֹ, לְיַד הַשֻּׁלְחָן הַקָּטָן שֶׁהָיָה מוּל הַדֶּלֶת, וְקָרָא אָז תַּנַ״ךְ, כְּדַרְכֵּנוּ בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל[ד],

רֶמֶז ר׳ לֵוִי יִצְחָק עַל מַה שֶּׁעוֹבֵר עַל מוֹהֲרָא״ש (ב)

ג. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק טז, מִכְתָּב ב־קפג, פֶּסַח־שֵׁנִי תשל״ו; וְעַיֵּן שָׁם שֶׁמַּאֲרִיךְ בִּדְרוּשׁ לְבָאֵר טַעַם הַסְּגֻלָּה שֶׁנּוֹסְעִים בַּחוּרִים לְשָׁם דַּיְקָא לְהִתְפַּלֵּל עַל מְצִיאַת זִוּוּגָם.

ד. כַּאֲשֶׁר מוּבָא (שִׂיחוֹת הָר״ן סִימָן תרנא): **׳בִּימֵי אֱלוּל וַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה וְיָמִים נוֹרָאִים עַד הוֹשַׁעְנָא רַבָּה צִוָּה רַבֵּנוּ זַ״ל לְכַמָּה אֲנָשִׁים לוֹמַר אָז כָּל סִפְרֵי תַּנַ״ךְ מִתְּחִלָּתָם וְעַד סוֹפָם׳.**

וּבְדִיּוּק כְּשֶׁנִּכְנַסְתִּי – אָחַז בְּאֶמְצַע אֲמִירַת הַפָּסוּק (דִּבְרֵי־הַיָּמִים־ב׳ לב, א): ״אַחֲרֵי הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת הָאֵלֶּה בָּא סַנְחֵרִיב״. עָנָה וְאָמַר לִי: רְאֵה הַשִּׁגְחָתוֹ הַפְּרָטִית אֵיךְ שֶׁבְּדִיּוּק יָדַעְתָּ מָתַי לָבוֹא?! וְהִרְבָּה לְחַזֵּק אוֹתִי, וְדִבֵּר עִמִּי מַה שֶּׁדִּבֵּר וְכוּ׳ וְכוּ׳, וְאָמַר לִי אָז, שֶׁלֹּא אֶתְפַּחֵד כְּלָל, אֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא יְדַבֵּר עָלַי וְכוּ׳ וְכוּ׳ה.

תפט.

כְּמוֹ שֶׁעַל כָּל הַצַּדִּיקִים הָיְתָה מַחֲלֹקֶת גַּם עָלֶיךָ!

מוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים תשל״ו – מוֹהֲרָא״ש הִתְכּוֹנֵן לִנְסֹעַ בְּאוֹתוֹ לַיְלָה לְבֵיתוֹ וְהָלַךְ לְהִפָּרֵד מֵר׳ לֵוִי יִצְחָק, וְהָיוּ עִמּוֹ עוֹד שְׁנֵי אַבְרֵכִים וְכוּ׳, וְעָנָה וְאָמַר לוֹ בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: ״אֵינְךָ גָּדוֹל יוֹתֵר מִמּוֹהַרְנַ״תְ זַ״ל, אֵינְךָ יוֹתֵר גָּדוֹל מֵר׳ נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶער, אֵינְךָ יוֹתֵר גָּדוֹל מֵר׳ אַבְרָהָם בֶּן ר׳ נַחְמָן, וְאִם לָהֶם הָיְתָה מַחֲלֹקֶת – גַּם לְךָ מֻתָּר שֶׁתִּהְיֶה עָלֶיךָ מַחֲלֹקֶת, רַק הָעִקָּר שְׁתֹק״.

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא״ש, שֶׁאָמַר לוֹ אָז ר׳ לֵוִי יִצְחָק לִפְנֵי שְׁנַיִם מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, [שֶׁכַּיּוֹם הִתְפַּרְסְמוּ בַּחֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב] שֶׁהָיוּ נוֹכְחִים וְעֵדִים בַּמַּעֲמָד הַזֶּה: **דַּע! שֶׁאִם תַּעֲשֶׂה בִּשְׁבִיל רַבֵּנוּ זַ״ל – גַּם־כֵּן תִּהְיֶה עָלֶיךָ מַחֲלֹקֶת, וְאִם תַּפְסִיק – אָז יִהְיֶה לְךָ שָׁלוֹם! הַיֵּינְט קְלוֹיבּ זִיךְ אוֹיס...** [עַתָּה, בְּחַר אַתָּה לְעַצְמְךָ], וּבָזֶה נִפְרָד מִמֶּנּוּ.

תצ.

פְּגִישָׁתִי הָרִאשׁוֹנָה עִם מוֹרִי וּמְאוֹרִי מוֹהֲרָא״ש

חוֹל הַמּוֹעֵד סֻכּוֹת ח״י תִּשְׁרֵי הִלּוּלָא שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל תשל״ו – בְּיוֹם זֶה הָיָה הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁזָּכִיתִי לִרְאוֹת פְּנֵי קָדְשׁוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא״ש – וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה – אַחֲרֵי פֶּסַח תשל״ה נִכְנַסְתִּי לִלְמֹד בִּישִׁיבַת לַייקְוּוּד שֶׁבְּעִיר נְיוּ־דְזֶ׳רְזִי בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית,

ה. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כח, מִכְתָּב ד־תצג.

וּבָה הִתְחַבַּרְתִּי לְחָבֵר שֶׁהָיָה כְּבָר מִקֹּרֶב אֶל מוֹהֲרָא״ש זֶה כַּמָּה שָׁנִים, וְהוּא גִּלָּה לִי אוֹדוֹת אוֹר הָאוֹרוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל וְלִמּוּדָיו הַקְּדוֹשִׁים, וְהֵבִיא לִי סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, וְהִתְעוֹרַרְתִּי מֵהֶם מְאֹד, וְאָמַר לִי, שֶׁגַּם הַיּוֹם יֵשׁ אַבְרֵכִים צַדִּיקִים שֶׁחַיִּים עִם הַלִּמּוּדִים שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל, וְהֵם גְּנוּזִים וּמֻסְתָּרִים מְאֹד מִן הָעוֹלָם.

וְסִפֵּר לִי אוֹדוֹת מוֹהֲרָא״ש, וְאֵיךְ שֶׁבַּזְּמַן הָאַחֲרוֹן מוֹהֲרָא״ש הִדְפִּיס סֵפֶר ״אֶרֶךְ־אַפַּיִם״, וְאֵיךְ זֶה עָשָׂה רַעַשׁ גָּדוֹל בָּעוֹלָם, וְגַם גָּרַם עָלָיו מַחֲלֹקֶת גְּדוֹלָה וְכוּ׳, וְעִנְיָן הַמַּחֲלֹקֶת לֹא נִכְנַס בְּאָזְנַי כְּלָל, כִּי מַה לִּי לְעִנְיָן מַחֲלֹקֶת, הֲרֵי לֹא יָדַעְתִּי בִּכְלָל שֶׁיֵּשׁ מֶשֶׁג שֶׁל ״חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב״ עַד עַכְשָׁו, וּמַה אֲנִי צָרִיךְ לָדַעַת מִמַּחְלֹקֶת וְכוּ׳.

אֲבָל הִתְחַלְתִּי לַהֲגוֹת בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, וְנוֹדַע לִי מֵעִנְיַן הִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וְכֵן אוֹדוֹת סֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל, וְכָל זֶה הָיָה נִרְאָה בְּעֵינַי מְאֹד, כִּי אַף פַּעַם לֹא שָׁמַעְתִּי מֻשָּׂגִים כָּאֵלּוּ, וְכָךְ עָבַר עָלַי זְמַן הַקַּיִץ, וְהִתְחַלְתִּי לְהִתְקָרֵב קְצָת, בֵּינְתַּיִם הֶחָבֵר שֶׁלִּי הַנַּ״ל הִתְאָרֵס לְמַזַּל־טוֹב, וְעָזַב אֶת הַיְּשִׁיבָה, וְנִשְׁאַרְתִּי לְבַד עִם כַּמָּה סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל.

וְהִנֵּה הִגִּיעַ חוֹל הַמּוֹעֵד סֻכּוֹת תשל״ו, וְהִתְקַשֵּׁר אֵלַי חֲבֵרִי, וְסִפֵּר לִי שֶׁהַיּוֹם הַהִלּוּלָא שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל, וְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ חוֹגְגִים סְעֻדָּה גְּדוֹלָה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁל חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב בְּבוֹרוֹ פַּארְק, וְשָׁאַל אוֹתִי אִם אֲנִי רוֹצֶה לְהִצְטָרֵף עִמּוֹ, וַעֲדַיִן הִתְבַּיַּשְׁתִּי קְצָת כִּי לֹא הִכַּרְתִּי אַף אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ חוּץ מִמֶּנּוּ, וּבִקֵּשׁ אוֹתִי שֶׁלְּפָחוֹת אַסִּיעַ אוֹתוֹ בָּרֶכֶב שֶׁלִּי, [שֶׁהָיָה שֶׁל אָבִי, שֶׁהָיִיתִי מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ מִדֵּי פַּעַם], אֶל בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְכָךְ עָשִׂיתִי.

וְהִנֵּה הָרֶכֶב הַזֶּה הָיָה רֶכֶב גָּדוֹל וּמְכֻבָּד, שֶׁאָבִי קִבֵּל מִשֶּׁתָּפוֹ

בַּמִּסְחָר, וּבְהַגִּיעַ רֶכֶב שָׁחוֹר גָּדוֹל לִפְנֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ שֶׁל חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב בִּרְחוֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה בְּבוֹרוֹ פַּארְק, וְהֶחָבֵר שֶׁלִּי יוֹשֵׁב בְּמוֹשָׁב מְכֻבָּד עַל יַד הַנֶּהָג, הָיָה מַחֲזֶה מְעַנְיֵן מְאֹד, שֶׁפִּתְאֹם יַגִּיעַ בָּחוּר עִם רֶכֶב מְכֻבָּד וְנֶהָג לְפֶתַח בֵּית־הַמִּדְרָשׁ, וּבְדִיּוּק בְּאוֹתָהּ עֵת, מוֹהֲרָא״שׁ עָמַד בְּפֶתַח בֵּית הַמִּדְרָשׁ מִבַּחוּץ, וּמְחַכֶּה שֶׁיַּגִּיעוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לִכְבוֹד הַסְּעֻדָּה, וּפִתְאֹם מוֹהֲרָא״שׁ רוֹאֶה אֵיךְ שֶׁמַּגִּיעַ רֶכֶב גָּדוֹל וּמְכֻבָּד, וְהַבָּחוּר יוֹשֵׁב בְּתוֹכוֹ, וְלָכֵן הִתְקָרֵב אֶל הָרֶכֶב לִרְאוֹת מִי הַנֶּהָג וּמִי מַסִּיעַ אוֹתוֹ, וְאָז הִסְתַּכֵּל בִּפְנִים שֶׁל הָרֶכֶב דֶּרֶךְ הַחַלּוֹן וְרָאָה אוֹתִי עַל יַד הַהֶגֶה, וְהִסְתַּכַּלְתִּי עָלָיו, וְזוֹ הָיְתָה הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁזָּכִיתִי לִרְאוֹת פְּנֵי קָדְשׁוֹ. אַךְ לֹא נִכְנַסְתִּי עֲדַיִן, כִּי מִשָּׁם הִמְשַׁכְתִּי לְדַרְכִּי, וְרַק אַחַר־כָּךְ בִּימֵי חֲנֻכָּה הַקְּדוֹשִׁים, אָז בָּאתִי אֵלָיו, וְהָיִיתִי בְּבֵיתוֹ, וְדִבֵּר עִמִּי הַרְבֵּה [וְכַמְּסֻפָּר לְהַלָּן].

תצא.

הַשְּׂרָפָה שֶׁהָיְתָה בְּעֵת הַדְּפָסַת ׳שְׁמִירַת הַזְּמַן׳

אוֹר לְיוֹם רְבִיעִי לְסֵדֶר וַיֵּשֶׁב תשל״ו – כּוֹתֵב מוֹהֲרָא״שׁ[1]: ״אַחַר כִּלְיוֹן עֵינַיִם שֶׁל שָׁנָה שְׁלֵמָה, זָכִיתִי בִּזְכֻיּוֹת חִנָּם שֶׁנִּגְמְרוּ הַיּוֹם הַסְּפָרִים הַיְּקָרִים: ׳שְׁמִירַת הַזְּמַן׳, קוּנְטְרֵס ׳סֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד׳, ״אֵילָן הַחַיִּים״. מַה אֹמַר לְךָ? אִי אֶפְשָׁר לְשַׁעֵר בְּשֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי וּמִכֹּל שֶׁכֵּן לְרָשְׁמוֹ עַל פְּנֵי הַכְּתָב, מַה שֶׁעָבַר עָלַי וְעַל הַסְּפָרִים הָאֵלּוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, אִבַּדְתִּי אֶת פַּרְנָסָתִי בִּשְׁבִיל זֶה... הָיְתָה שְׂרֵפָה בְּבֵית הַדְּפוּס״...[2] נִתְעוֹרְרָה מַחֲלֹקֶת עֲצוּמָה עָלַי ... וְכוּ׳ וְכוּ׳. וּמַמָּשׁ בְּנִסֵּי נִסִּים וּבְדֶרֶךְ הַשְׁגָּחָה – נִצֹּל הַסֵּפֶר. [וְהַקּוּנְטְרֵס הַנַ״ל נִדְפַּס אַחַר־כָּךְ כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, עַד שֶׁכַּעֲבוֹר תֵּשַׁע שָׁנִים

---

1. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יד, א־תתקצא.

2. ״הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ עָזַר לָנוּ שֶׁאַחֲרֵי הַרְבֵּה נִסִּים רַבִּים הַסֵּפֶר ׳שְׁמִירַת הַזְּמַן׳ מֻדְפָּס. כְּשֶׁאָחֲזוּ בְּאֶמְצַע לְהַדְפִּיס אֶת הַסֵּפֶר ׳שְׁמִירַת הַזְּמַן׳ – פְּרָצָה שְׂרֵפָה בַּדְּפוּס, וְרוֹב הַדְּפוּס נִשְׂרַף, וּבְדֶרֶךְ נֵס נִפְלָא – לַסֵּפֶר לֹא קָרָה כְּלוּם״ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יד, ב־ב).

– הִסְפִּיק לִהְיוֹת נִדְפַּס בִּלְמַעְלָה מִמִּלְיוֹן עֲתָקִים].

תצב.

הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁזָּכִיתִי לְהִכָּנֵס אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה

חֲנֻכָּה תשל"ו – הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁזָּכִיתִי לָבוֹא אֶל מוֹהֲרָא"ש בְּבַחֲרוּתִי, וּלְדַבֵּר עִמּוֹ פָּנִים אֶל פָּנִים, הָיְתָה בְּאַחַד הַלֵּילוֹת שֶׁל יְמֵי חֲנֻכָּה הַקְּדוֹשִׁים.

בָּאתִי מֵהַיְשִׁיבָה בְּעִיר לֵייקְוּוּד, וְנוֹדַע לִי שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל מִנְחָה וְעַרְבִית בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁל חוֹתְנוֹ "חֲסִידֵי קָאסְאן" בִּרְחוֹב תֵּשַׁע [פִּנַּת חֲמִשִּׁים סְטְרִיט], וּבָאתִי אֵלָיו בֵּין מִנְחָה לְעַרְבִית וְרָאִיתִי שֶׁהָיָה לוֹמֵד שִׁעוּר בַּמִּדְרָשׁ כְּדַרְכּוֹ, וְאָמַרְתִּי לוֹ שָׁלוֹם וְהֶחְזִיר לִי שָׁלוֹם, וְאָמַר לִי: "עוֹד מְעַט יַתְחִילוּ תְּפִלַּת עַרְבִית, וְנִתְפַּלֵּל, וְאַחַר נֵלֵךְ לְבֵיתִי לְהַדְלָקַת נֵר חֲנֻכָּה, וּנְדַבֵּר"... וְאָכֵן, אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית הָלַכְנוּ בְּיַחַד מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ עַד בֵּיתוֹ בִּרְחוֹב תֵּשַׁע [פִּנַּת אַרְבָּעִים וָשֵׁשׁ סְטְרִיט] וְנִכְנַסְנוּ לְבֵיתוֹ, וְהִזְדָּרֵז תֵּכֶף וּמִיָּד לְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה בְּחֶדֶר הַסְּפָרִים שֶׁלּוֹ, וְהִתְגַּלָּה אָז לְפָנַי מַחֲזֶה נוֹרָא, אֵיךְ מַדְלִיקִים נֵר חֲנֻכָּה בִּדְבֵקוּת וּנְעִימוּת נִפְלָאָה, וּבִתְמִימוּת וּפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה.

[וּבַתְּקוּפָה הַהִיא עֲדַיִן לֹא הָיָה נָהוּג שֶׁאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ מִתְאַסְּפִים בְּבֵית מוֹהֲרָא"ש בִּשְׁעַת הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת, כִּי אָז הָיְתָה כָּל עֲבוֹדַת מוֹהֲרָא"ש בְּהַצְנֵעַ לֶכֶת, וּבָרַח מִכָּל מִינֵי פִּרְסוּם לְגַמְרֵי, וְלָכֵן הָיִיתִי לְבַד בִּשְׁעַת הַדְלָקַת נֵרוֹת עִם מוֹהֲרָא"ש וּבְנֵי בֵיתוֹ], וְרָאִיתִי אֶת עֲבוֹדָתוֹ בַּקֹּדֶשׁ, שֶׁהִדְלִיק אֶת הַנֵּרוֹת בְּפֶתַח חֶדֶר הַסְּפָרִים שֶׁלּוֹ בִּשְׂמִחָה עֲצוּמָה, וְשָׁר אַחַר־כָּךְ אֶת הַזְּמִירוֹת, וְאַחַר־כָּךְ יָשַׁב מוּל הַנֵּרוֹת וְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בִּדְבֵקוּת עֲצוּמָה. וּבַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה רָאִיתִי עֲבוֹדָה קְדוֹשָׁה כָּזֹאת בִּשְׁעַת הַדְלָקַת נֵר חֲנֻכָּה, וְקִבַּלְתִּי "חִנּוּךְ" נוֹרָא מִכָּל הַמַּרְאֶה הַגָּדוֹל הַזֶּה...

וְשַׁמְתִּי לִבִּי שֶׁלֹּא הֶאֱרִיךְ מוֹהֲרָא״ש יוֹתֵר מִדַּאי בִּשְׁעַת הִתְבּוֹדְדוּתוֹ מוּל הַנְּרוֹת, כִּי לֹא רָצָה לְהַטְרִיחַ אוֹתִי, וְהִזְמִין אוֹתִי לְהִכָּנֵס עִמּוֹ לַחֶדֶר הַשֵּׁנִי, וְלָמַד עִמִּי תּוֹרָה קְטַנָּה מִ׳לִקּוּטֵי מוֹהַר״ן׳ (חֵלֶק א׳ סִימָן קעא), וְדִבֵּר אֵלַי דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה וְהִתְחַזְּקוּת, וְאַחַר־כָּךְ הוֹצִיא מוֹהֲרָא״ש סֵפֶר ׳לִקּוּטֵי תְּפִלּוֹת׳, וְאָמַר לִי: ״הָבָה וְנֹאמַר בְּיַחַד אֶת הַתְּפִלָּה מִלִּקּוּטֵי תְּפִלּוֹת״, וְאָכֵן אָמַרְנוּ בְּיַחַד.

וְאַחַר־כָּךְ בֵּרְכַנִי מוֹהֲרָא״ש בִּבְרִכַּת ׳לַיְלָה טוֹב וַחֲנֻכָּה שָׂמֵחַ׳, וְהָלַכְתִּי מִבֵּיתוֹ, וְהֵבַנְתִּי שֶׁמִּיָּד חָזַר מוֹהֲרָא״ש לְחַדְרוֹ, וְהִמְשִׁיךְ לְהִתְבּוֹדֵד מוּל הַנְּרוֹת, וְקִבַּלְתִּי אָז ״חִנּוּךְ״ נוֹרָא מִמּוֹהֲרָא״ש, לְהָבִין מַה נִּקְרָא חֲנֻכָּה, וּמַה צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת בִּימֵי חֲנֻכָּה הַקְּדוֹשִׁים.

תצג.

פְּגִישָׁה בַּחֲנוּת הַצַּעֲצוּעִים וּרְמָזִים נִפְלָאִים

חֲנֻכָּה תשל״ו – נִכְנַס מוֹהֲרָא״ש לַחֲנוּת צַעֲצוּעִים לִקְנוֹת לִילָדָיו כַּמָּה דְּבָרִים בִּשְׁבִילָם שֶׁבִּקְשׁוּ מִמֶּנּוּ כְּדֶרֶךְ יְלָדִים, וּפָגַשׁ שָׁם אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְהִתְחִיל לְדַבֵּר עִמּוֹ שִׂיחָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה, וְזוֹ לְשׁוֹנָהּ: הִנֵּה תַּכְלִית שְׁלֵמוּת הָאָדָם, שֶׁיִּהְיֶה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְאָז הוּא נִקְרָא עוֹבֵד ה׳ וְצַדִּיק גָּדוֹל (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ו׳, וּבְחֵלֶק ב׳, סִימָן כח) ״כִּי זַכָּאָה מַאן דְּעַיֵּל מַאן דְּנָפִיק, וְצַדִּיק הוּא מַאן דְּאָחֵיד בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא״ (אַשְׁרֵי מִי שֶׁנִּכְנַס וְיוֹצֵא, וְצַדִּיק הוּא מִי שֶׁאָחוּז בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ). כִּי בֶּאֱמֶת לִהְיוֹת תָּמִיד לְמַטָּה הוּא ״בְּהֵמָה״, וְלִהְיוֹת תָּמִיד לְמַעְלָה הוּא ״מַלְאָךְ״ וְעִקַּר שְׁלֵמוּת הָאָדָם לִהְיוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה יַחַד, וְלֹא לְהִתְבַּלְבֵּל מִפִּגְעֵי עוֹלָם הַזֶּה. וְלָכֵן צְרִיכִים לְהִתְחַזֵּק וְלִתֵּן תּוֹדָה וְהוֹדָאָה לַה׳ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזִּכָּה אֶת הָאָדָם עִם יְלָדִים, וְאַף שֶׁמְּבַלְבְּלִים לִקְנוֹת לָהֶם צַעֲצוּעִים. הַהֶכְרֵחַ לְקַיֵּם גַּם בְּחִינָה שֶׁל ״רָשׁוּב״, בְּחִינָה שֶׁל ״וְנָפִיק״, וְלִמְצֹא גַּם שָׁם אֶת

ה׳ יִתְבָּרַךְ, כִּי זֶהוּ עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת – לֹא לְהִתְבַּלְבֵּל מִשּׁוּם דָּבָר, וְיכוֹלִים גַּם שָׁם לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּלְקַשֵּׁר עַצְמוֹ עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ[ח].

תצד.

הַכְרָזַת מוֹהֲרָא״ש - מַהוּ עִנְיַן רַבֵּנוּ?!

יוֹם רִאשׁוֹן לְסֵדֶר שְׁמוֹת תשל״ו – מוֹהֲרָא״ש הִכְרִיז, מִצְוָה לְפַרְסֵם בָּרַבִּים, כִּי כָּל עִנְיַן רַבֵּנוּ זַ״ל הוּא רַק עֵצוֹת וּדְרָכִים אֵיךְ לָשׁוּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְהוּא מְקָרֵב אֶת יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וּמַכְנִיס בָּהֶם יְדִיעָה בְּרוּרָה, שֶׁהַהֶכְרֵחַ לִהְיוֹת מֵת וְגוֹסֵס, וְאֵין שׁוּם תַּכְלִית אַחֶרֶת בָּעוֹלָם – רַק לַעֲבוֹד אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ[ט].

תצה.

דִּבְרֵי חִזּוּק וְהִתְעוֹרְרוּת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ

א׳ דְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ אִיָּר תשל״ו – הִגִּיעַ אֵלָיו בָּחוּר אֶחָד לִשְׁמֹעַ מִפִּיו דִּבְרֵי חִזּוּק וְהִתְעוֹרְרוּת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, וְאַף שֶׁהָיָה יוֹם שִׁישִׁי וְעֶרֶב שַׁבָּת - דִּבֵּר עִמּוֹ הַרְבֵּה מֵרַבֵּנוּ זַ״ל, וְלָמַד עִמּוֹ יַחַד אֶת הַתּוֹרָה בְּלִקּוּטֵי מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קפד, מִמַּעֲלַת שְׁנַיִם הַמְדַבְּרִים יַחַד בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, שֶׁנַּעֲשָׂה אוֹר יָשָׁר וְאוֹר חוֹזֵר, וּבֵאֵר לוֹ אֶת הַתּוֹרָה בָּאֵר הֵיטֵב, וְאַחַר־כָּךְ אָמַר עִמּוֹ יַחַד אֶת הַתְּפִלָּה הַקְּדוֹשָׁה עַל מַאֲמָר זֶה מִלִּקּוּטֵי־תְּפִלּוֹת, וְאָמַר אַחַר־כָּךְ, שֶׁרָאָה בְּחוּשׁ אֶת גֹּדֶל הַתּוֹעֶלֶת כְּשֶׁזּוֹכִים לְדַבֵּר יַחַד בִּתְמִימוּת וּבִכְּשִׁיטוּת גְּמוּרָה בְּאַהֲבָה וְחִבָּה יְתֵרָה, וּבְיַחַד מִתְחַזְּקִים בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ[י].

תצו.

עֲבוֹדַת הַהַכָּצָה הָעֲמוּסָה בְּקַיִץ תשל״ו

קַיִץ תשל״ו – בְּקַיִץ זֶה עָבְרוּ עַל מוֹהֲרָא״ש שְׁבוּעוֹת עֲמוּסִים בְּיוֹתֵר, נָסַע עִם תַּלְמִידָיו לִנְסִיעוֹת רְחוֹקוֹת לִפְגֹּשׁ אַחֵינוּ בְּנֵי־

ח. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יד, מִכְתָּב א־תתקצז.

ט. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק טו, מִכְתָּב ב־יג.

י. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק טז, מִכְתָּב ב־קמח.

יִשְׂרָאֵל מִכָּל שִׁכְבוֹת הַצִּבּוּר, כְּדֵי לְהָפִיץ לָהֶם אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל וּלְקָרֵב אֶת לִבָּם לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וְאָכֵן הִצְלִיחוּ לִמְכּוֹר כַּמָּה אַלְפֵי סְפָרִים.

וְכֵן בְּאוֹתָם הַיָּמִים נִגְמַר בַּדְּפוּס סִפְרוֹ הַקָּדוֹשׁ ׳מְקוֹר הַשִּׂמְחָה׳, וְכֵן סֵפֶר אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק ב׳ (דְּפוּס רִאשׁוֹן). וְכֵן בְּשָׁבוּעוֹת אֵלּוּ הִדְפִּיס שׁוּב אֶת ׳סֵפֶר הַמִּדּוֹת׳, ׳קִצּוּר־לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן׳, ׳לִקּוּטֵי־עֵצוֹת׳, וְכֵן אֶת הַ׳לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן׳ הַקָּדוֹשׁ, וְהַסְּפָרִים יָצְאוּ לָאוֹר בְּתַכְלִית הַהִדּוּר וְהַיֹּפִי הֵן הַהַדְפָּסָה וְהֵן הַכְּרִיכָה הַחִיצוֹנִית.

וְגַם הִתְקָרְבוּ בְּאוֹתָהּ עֵת מְקֹרָבִים חֲדָשִׁים בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים, וְכָל הַטְּרָדוֹת הַלָּלוּ – לָקְחוּ מִמֶּנּוּ זְמַן רַב שֶׁהִשְׁקִיעַ לְמַעַן הֲפָצַת וּפִרְסוּם דַּעַת רַבֵּנוּ זַ״ל בָּעוֹלָם[א].

תצז.

חָכְמַת הַחַיִּים אֵצֶל כּוֹרֵךְ הַסְּפָרִים

עֶרֶב כ״א אִיָּר תשל״ו – הָיָה מוֹהֲרָא״ש עִם אֶחָד מִתַּלְמִידָיו אֵצֶל הַכּוֹרֵךְ, וְדָחָה אוֹתוֹ בְּלֵךְ וָשׁוּב, וְלַתַּלְמִיד הָיְתָה חֲלִישׁוּת הַדַּעַת גְּדוֹלָה וְהִזְעִיף פָּנָיו שָׁם, וְאַף יָצָא לָרִיב עִמּוֹ עַל שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד בְּדִבּוּרוֹ וְכוּ׳.

וְהוֹכִיחוֹ מוֹהֲרָא״ש, שֶׁתָּמִיד כְּדַאי לִשְׁמֹר עַל יַחֲסִים טוֹבִים עִם הַכּוֹרֵךְ, כִּי בְּדֶרֶךְ כְּלָל אֵין לָנוּ כֶּסֶף מְזֻמָּן לְשַׁלֵּם, וְאִם מִתְיַחֲסִים לַכּוֹרֵךְ טוֹב – הוּא מוּכָן לְהַמְתִּין לַתַּשְׁלוּם וְלִכְרוֹךְ בַּהֲקָפָה מֵאוֹת סְפָרִים, וּבֵינְתַּיִם נִמְכָּרִים הַסְּפָרִים וְיֵשׁ כֶּסֶף לְשַׁלֵּם, וְאֵין לִדְחֹק אֶת הַשָּׁעָה כִּי הַכֹּל מֻשְׁגָּח בְּהַשְׁגָּחָה עֶלְיוֹנָה פְּרָטִית. וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש, שֶׁהוּא רָגִיל כָּךְ אֵצֶל הַכּוֹרֵךְ, וְנִזְהַר שֶׁלֹּא לָרִיב עִמּוֹ עַל שׁוּם דָּבָר[ב].

יא. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק טז, מִכְתָּב ב־קפ.

יב. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק טז, מִכְתָּב ב־קצג.

תצח.

הַשְׁפָּעָה רוּחָנִית לִיחִידִים וְלָרַבִּים

רֹאשׁ־חֹדֶשׁ סִיוָן תשל״ו – בְּיוֹם זֶה נִכְנְסוּ אֵלָיו כַּמָּה אֲנָשִׁים, וְלָמַד עִם כָּל אֶחָד מַאֲמָר בִּלְקוּטֵי מוֹהַר״ן, וְאָמַר עִמָּם אֶת הַתְּפִלָּה הַמְיֻחֶדֶת לְתוֹרָה, וְכֵן חִדֵּשׁ עִמָּם חִדּוּשִׁים נִפְלָאִים, וּמַמָּשׁ טָעַם טַעַם גַּן־עֵדֶן בְּזֶה הָעוֹלָם. וּבָעֶרֶב הָיְתָה אֲסֵפַת בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים בְּבֵיתוֹ, וְדִבֵּר בַּאֲרִיכוּת גְּדוֹלָה מְאֹד מֵהֲעֵצוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁלָּנוּ, וּמֵרֹב הִתְרַגְּשׁוּת וְהִתְעוֹרְרוּת, הִתְחִילוּ לִרְקֹד בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, וּתְהִלָּה לָאֵל, רָקְדוּ כִּמְעַט שָׁעָה שְׁלֵמָה מֵרֹב נְעִימוּת וַעֲרֵבוּת שֶׁהִרְגִּישׁוּ מִדִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, מַמָּשׁ חַיֵּי עוֹלָם הַבָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה[ג].

תצט.

הוֹצָאָה לָאוֹר שֶׁל הַסֵּפֶר ׳מִקְוֹר הַשִּׂמְחָה׳

עֶרֶב חַג הַשָּׁבוּעוֹת תשל״ו – יָצָא לָאוֹר סֵפֶר חָדָשׁ בְּשֵׁם ׳מִקְוֹר הַשִּׂמְחָה׳, אֲשֶׁר בּוֹ מַאֲמָרִים וּדְרוּשִׁים נוֹרָאִים וְנִפְלָאִים, שִׂיחוֹת יְקָרוֹת, פִּלְאֵי פְּלָאוֹת, לְגַלּוֹת וּלְפַרְסֵם מַעֲלַת הַשָּׂשׂוֹן וְהַשִּׂמְחָה, וְאֵיךְ שֶׁכָּל קִיּוּם הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי בְּרוּחָנִיּוּת וּבְגַשְׁמִיּוּת וְכָל הַגְּאֻלָּה – תְּלוּיָה רַק בְּמִצְוַת הַשִּׂמְחָה, וְעֵצוֹת חֲדָשׁוֹת וְהִתְחַזְּקוּת נִפְלָאָה, אֵיךְ לִזְכּוֹת לִהְיוֹת תָּמִיד בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה עַל נֹעַם חֶלְקוֹ שֶׁזָּכָה לְהִבָּרֵא מִזֶּרַע יִשְׂרָאֵל וּלְהַאֲמִין בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְהַסֵּפֶר מְסֻדָּר בְּסֵדֶר נִפְלָא בְּעֶזְרָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְצֹרֶף אֵלָיו קוּנְטְרֵס ׳שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה׳ מֵר׳ אַבְרָהָם בֶּן ר׳ נַחְמָן זַ״ל, וְנִדְפַּס מֵחָדָשׁ בְּאוֹתִיּוֹת גְּדוֹלוֹת, וּבִפְרָט הַתְּפִלּוֹת הַנּוֹרָאוֹת שֶׁחִבֵּר[ד].

תק.

יְהוּדִי מִתְחַנֵּן לְמוֹהֲרָא״ש שֶׁיָּבִיא לוֹ סִפְרֵי שְׁמִירַת הַזְּמַן

יוֹם שֵׁנִי לְסֵדֶר נָשֹׂא תשל״ו – בְּמִנְחָה וּמַעֲרִיב הָיָה מוֹהֲרָא״ש עִם אֲנָשָׁיו בִּקְוִוינְס, וְהַסְּפָרִים נֶחְטְפוּ עַל־יְדֵי אֲנָשִׁים שֶׁבָּאוּ לִקְנוֹת

ג. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק טז, מִכְתָּב ב־רכא.

ד. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק טז, מִכְתָּב ב־רכג.

וְכוּ', וּפָגַשׁ מוֹהֲרָא"ש שָׁם יְהוּדִי תֵּימָנִי אֶחָד, שֶׁדִּבֵּר עִמּוֹ כִּמְעַט שָׁעָה, וְהֶחֱיָה אוֹתוֹ מְאֹד מְאֹד, וְאָמַר לוֹ: "הַאִם אַתָּה יוֹדֵעַ מַה שֶּׁעָשָׂה לְנַפְשִׁי הַסֵּפֶר 'שְׁמִירַת הַזְּמַן', הֲלוֹא הִצִּיל אוֹתִי לְגַמְרֵי"! וְעַל כֵּן הוּא מְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיְּרַחֵם עָלָיו (בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן אָמַר). וְשֶׁיִּמְכֹּר לוֹ חֲמִשִּׁים סִפְרֵי 'שְׁמִירַת הַזְּמַן', כִּי הוּא רוֹצֶה לְשָׁלְחָם לְבֵית־הַכְּנֶסֶת שֶׁל הַתֵּימָנִים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְהֶחָכָם יַגִּיד בָּזֶה שִׁעוּר. וְאַחַר־כָּךְ בָּאָה אִשְׁתּוֹ וְגַם הִפְצִירָה בְּמוֹהֲרָא"ש מְאֹד, שֶׁיַּחֲזוֹר שׁוּב עִם הַחֲמִשִּׁים 'שְׁמִירַת הַזְּמַן'. וּמוֹהֲרָא"ש בְּסַפְּרוֹ זֹאת הִדְגִּישׁ – **"לְמַעַן תִּרְאֶה וְתַשְׂכִּיל אֵיךְ שֶׁעֲדַיִן הַסְּפָרִים חֲשׁוּבִים בָּעוֹלָם"!**[טו]

תקא.

פַּתְשֶׁגֶן הַכְּתָב נֶגֶד הַסְּפָרִים הַמְגַלִּים אֱלִקוּת בָּעוֹלָם

עֶרֶב רֹאשׁ־חֹדֶשׁ תַּמּוּז תשל"ו – בְּחֹדֶשׁ שֶׁבּוֹ נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת, הִתְאַסְּפוּ כַּמָּה אֲנָשִׁים וּבְשֵׁם אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ חָתְמוּ נֶגְדּוֹ דִּבְרֵי הֶבֶל וּבוֹרוּת, וְכָתַב עַל זֶה מוֹהֲרָא"ש[טז]: **בִּשְׁנַת תשל"ו** הָיָה עֵת רָצוֹן מְאֹד מְאֹד לִגְאֻלָּתֵנוּ[יז], אַךְ שֶׁאָז גִּלָּה נָחָ"ש אֶת מִצְחוֹ, וְעוֹרֵר אֶת כְּלָל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בַּאֲסֵפָ"ה עָלַי, וְחָתְמוּ פַּתְשֶׁגֶן הַכְּתָב וְכוּ', וּבָזֶה אִבְּדוּ אֶת הַהִזְדַּמְּנוּת, אַף אָמְנָם, שֶׁרֹב הַחוֹתְמִים, וּבְרֹאשָׁם הָרַב הֶחָסִיד ר' ... זַ"ל בִּקְּשׁוּ מִמֶּנִּי מְחִילָה פָּנִים אֶל פָּנִים [וְהִתְחָרְטוּ[יח]], אַךְ אִבְּדוּ טוֹב הַרְבֵּה מִן הָעוֹלָם, מַה לַּעֲשׂוֹת? עָלֵינוּ לְחַכּוֹת עַד בֹּא עֵת דְּבָרוֹ. וְהַכֹּל נִמְשָׁךְ עַל־יְדֵי אַבְרֵךְ אֶחָד

טו. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק טז, מִכְתָּב ב־רכו.

טז. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כג, מִכְתָּב ג־תריח.

יז. עַיֵּן אֲשֶׁר־בַּנַּחַל (חֵלֶק כב, מִכְתָּב ג־של): "כָּל הָעוֹלָם דִּבְּרוּ עַל הַגְּאֻלָּה בִּשְׁנַת תשל"ו, וְכֵן הִדְפִּיסוֹ הָרַב הַקָּדוֹשׁ מִקּאַמַרְנָא זַ"ל בַּמִּשְׁנָיוֹת שֶׁלּוֹ (מַעֲשֵׂר שֵׁנִי ה, ב) שֶׁמַּאֲרִיךְ בְּזֶה שָׁם וְאוֹמֵר שֶׁכְּבָר תִּהְיֶה אָז תְּחִיַּת הַמֵּתִים, וּבְוַדַּאי לֹא יַדְפִּיס דָּבָר שֶׁאֵינוֹ, וּבִפְרָטִיּוּת שֶׁבָּנָה אֶת הַשָּׂגָתוֹ עַל־פִּי דִּבְרֵי הָאָרִיז"ל, עַיֵּן שָׁם בַּאֲרָכָה, וּבְוַדַּאי הָיֵינוּ מוּכָנִים לְהִגָּאֵל".

יח. שָׁם.

בִּירוּשָׁלַיִם, אִישׁ פְּרָטִי, שֶׁמְּקַבֵּל כַּסְפּוֹ פֹּה מֵאִישׁ פְּרָטִי לְחַלֵּק בִּירוּשָׁלַיִם, וְהַכֶּסֶף יַעֲנֶה אֶת הַכֹּל וְכוּ׳, עַל כָּל פָּנִים הֵם רַק הַשְּׁלִיחִים, אֲבָל הַשֹּׁרֶשׁ הוּא הַסָּמֵ״ךְ־מֵ״ם בְּעַצְמוֹ[יט].

תקב.

הַדְפָּסָה נוֹסֶפֶת שֶׁל כָּל סִפְּרֵי רַבֵּנוּ בְּתשל״ו

אַחֲרֵי שֶׁבִּשְׁנַת תשכ״ה הִדְפִּיס אֶת כָּל סִפְּרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל וּמוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל, הִתְחִיל שׁוּב לַעֲשׂוֹת כָּךְ בְּשָׁנָה זוֹ – שְׁנַת תשל״ו, כִּי אָז בָּעַר בּוֹ הַחֵשֶׁק יוֹתֵר וְיוֹתֵר שֶׁיִּכָּנֵס דְּבַר רַבֵּנוּ זַ״ל בָּעוֹלָם[כ].

תקג.

מַחֲזֶה פְּלֵא וּמוֹפֵת גָּלוּי בְּאֹהֶל לִיוּבַּאוִיטְשׁ

פַּעַם נָסַע מוֹהַרָא״ש עִם תַּלְמִיד אֶחָד לְאֹהֶל צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הָאַדְמוֹ״ר רַבִּי יוֹסֵף יִצְחָק מֵלִיוּבַּאוִיטְשׁ זי״ע[כא], שֶׁבְּבֵית הָעָלְמִין

יט. בְּעִנְיַן אִסּוּר חֲתִימוֹת נֶגֶד אֵיזֶה אִישׁ יְהוּדִי, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, אֲפִלּוּ אִם עָשָׂה הָעִוְלוֹת הֲכִי גְּדוֹלוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, עַיֵּן בְּמַה שֶׁמּוּבָא בְּ׳שִׂיחוֹת מוֹהַרָא״ש׳ (חֵלֶק ג׳ עַמּוּד קכג): וְסִפֵּר מוֹהַרָא״ש שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ עָשָׂה כֵּן פְּעָמִים רַבּוֹת – לִקְרוֹעַ מִן הַקִּיר מוֹדָעָה שֶׁהָיָה חָתוּם בָּהּ נֶגֶד אֵיזֶה יְהוּדִי, וְכוּן בָּזֶה לְקַיֵּם מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל ״לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ״, וְעַיֵּן עוֹד מִזֶּה בְּצִוָּאַת מוֹהַרָא״ש. וּרְאֵה בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל (חֵלֶק יב, מִכְתָּב א׳ תקלא): ״עֲלֵיכֶם לְדַעַת, כִּי אֲנִי לֹא חוֹתֵם עַל שׁוּם דָּבָר, וּבִפְרָט בְּדָבָר שֶׁנּוֹגֵעַ לְמַחֲלֹקֶת – אֵינִי חוֹתֵם לְאַף אֶחָד, וְכָךְ אֲנִי מוֹרֶה לְכָל בָּאֵי בֵיתִי וְשׁוֹמְעֵי לִקְחִי, שֶׁלֹּא יַחְתְּמוּ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, כִּי מִי שֶׁחוֹתֵם עַל זוּלָתוֹ, הוּא בִּכְלָל מַה שֶׁאָמְרוּ חֲזַ״ל (סַנְהֶדְרִין נח:): ׳כָּל הַמַּגְבִּיהַּ יָדוֹ עַל חֲבֵרוֹ נִקְרָא רָשָׁע׳, וְעַל כֵּן אֵינִי חוֹתֵם כְּלָל״.

כ. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק פב, מִכְתָּב יז־תתקעד.

כא. מוֹהַרָא״ש הָיָה מְדַבֵּר הַרְבֵּה מֵהַצַּדִּיק הַזֶּה בִּדְרָשׁוֹתָיו וַאֲמָרָיו, וְהָיָה מַזְכִּיר תָּדִיר אֶת אִמְרוֹתָיו וְשִׂיחוֹתָיו, מִלְּבַד שֶׁהָיָה רָגִיל לְהִשְׁתַּטֵּחַ עַל צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ, כַּמּוּבָא בִּפְנִים. אַדְמוֹ״ר הָרַיִּי״צ נוֹלַד בְּי״ב תַּמּוּז תר״ם, דּוֹר חֲמִישִׁי לְשׁוֹשֶׁלֶת חַבַּ״ד לִיוּבַּאוִיטְשׁ, מִמְּשִׁיכוֹ וּמְמַלֵּא מְקוֹמוֹ שֶׁל אָבִיו הָאַדְמוֹ״ר רַבִּי שָׁלוֹם בֶּעֱר זי״ע, וּמִמְּשִׁיךְ פְּעִילוּתוֹ בַּיְּשִׁיבוֹת תּוֹמְכֵי תְּמִימִים וְהַנְהָגַת הַחֲסִידוּת וְכוּ׳ בַּתְּקוּפוֹת הֲכִי קָשׁוֹת לְעָם הַיְּהוּדִי, לָחַם מִלְחֶמֶת ה׳ נֶגֶד הַכְּפִירָה שֶׁל הַקּוֹמוּנִיזְם וְדוֹמֶיהָ, הֵקִים בֵּית חִנּוּךְ בַּמַּחְתֶּרֶת וְשָׁמַר עַל גַּחֶלֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא תִּכְבֶּה, וְגַם מָסַר נַפְשׁוֹ בְּפֹעַל מַמָּשׁ עַל עִקְּרֵי הָאֱמוּנָה וְהַיַּהֲדוּת בְּרוּסִיָּה הַקּוֹמוּנִיסְטִית, וְהִשְׁלִיךְ נַפְשׁוֹ מִנֶּגֶד כְּשֶׁנֶּאֱסַר עַל הֲפָצַת הַיַּהֲדוּת וְהַחֲסִידוּת, כְּשֶׁיָּצָא אֶת רוּסִיָּה הָיָה בְּלֶטְבִיָּה וּבְפוֹלִין וְגַם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כָּךְ תָּקַע אֶת אָהֳלוֹ בַּאֲמֶרִיקָה וְאוֹרוֹ זָרַח עַל פְּנֵי כָּל הָעוֹלָם, הִשְׁאִיר אַחֲרָיו כִּתְבֵי חֲסִידוּת רַבִּים, מַאֲמָרִים שֶׁאָמַר הָחֵל מִשְּׁנַת תר״פ מִיּוֹם נְשִׂיאוּתוֹ עַד הִסְתַּלְּקוּתוֹ בְּי׳ שְׁבָט תש״י, וְכֵן סְפָרִים שֶׁכָּתַב, שִׂיחוֹת וְאִגְּרוֹת וְכוּ׳. הִנְהִיג אֶת הַגּוֹלָה כֻּלָּהּ בְּדַאֲגָתוֹ לִכְלָל הַיַּהֲדוּת הָעוֹלָמִית, נִטְמַן בְּבֵית הַחַיִּים מוֹנְטִיפְיוֹרִי בִּקְוִוינְס, לְאַחַר הִסְתַּלְּקוּתוֹ הִמְשִׁיךְ אֶת דַּרְכּוֹ בָּרָמָה חָתְנוֹ הָרֶב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מְנַחֵם מֶענְדֶל זי״ע, שֶׁנִּטְמַן אַף הוּא בְּאֹהֶל הַקָּדוֹשׁ הַנַּ״ל.

מוֹנְטִיפְיוֹרִי בִּקְוִוינְס, [מוֹהֲרָא״ש הָיָה רָגִיל לִנְסֹעַ לְהִתְפַּלֵּל עַל הַצִּיּוּן שֶׁלּוֹ, כִּי הָיָה אוֹמֵר, שֶׁאֵין קִבְרֵי צַדִּיקִים אֲחֵרִים כִּמְעַט כָּאן בְּעִיר נְיוּ־יוֹרְק[כב]]. וּכְשֶׁהִגִּיעוּ לְשָׁם - לֹא יָכְלוּ לְהִכָּנֵס, כִּי הָיָה גֶּדֶר גָּדוֹל שֶׁהִקִּיף אֶת כָּל בֵּית הָעָלְמִין וְהַשַּׁעַר הָיָה נָעוּל[כג], וְנִגְּשׁוּ לַשּׁוֹמֵר הַגּוֹי וְסֵרֵב לִפְתֹּחַ לָהֶם, וְהִסְתּוֹבְבוּ עִם הַמְּכוֹנִית סָבִיב לְבֵית־הַחַיִּים אוּלַי יִמְצְאוּ דֶּרֶךְ אַחֶרֶת לְהִכָּנֵס. פִּתְאֹם הַתַּלְמִיד הַמְלַוֶּה מַתְחִיל לִצְעֹק: ר׳ לֵייזֶער־שְׁלֹמֹה! ר׳ לֵייזֶער־שְׁלֹמֹה! הִסְתַּכֵּל לְמַעְלָה מֵאֹהֶל לְיוּבַּאוִיטְשׁ ... וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש - שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה שׁוּם דָּבָר. וְאָמַר הַתַּלְמִיד: ״הֲלֹא אֲנִי רוֹאֶה״ ... [מַחֲזֶה נוֹרָא הַיָּדוּעַ בֵּינֵינוּ], וְאָמַר לְמוֹהֲרָא״ש שֶׁהוּא נִשְׁבַּע בְּחַיָּיו שֶׁהוּא רוֹאֶה אֶת זֶה[כד]... וְלָכֵן הִסְתּוֹבְבוּ שׁוּב סָבִיב בֵּית הַחַיִּים, וְחָנוּ לְיַד פֶּתַח אֶחָד, שֶׁהָיָה נָעוּל לְגַמְרֵי, אֲבָל מוֹהֲרָא״ש נִגַּשׁ אֵלָיו כְּמוֹ שֶׁמְּנַסֶּה לִפְתֹּחַ אוֹתוֹ, וּפִתְאוֹם הוּא נִפְתָּח מֵאֵלָיו לִרְוָחָה, וְנִכְנַס מוֹהֲרָא״ש, וְהַדֶּלֶת סָבְבָה עַל צִיר, וְלִפְנֵי שֶׁהִסְפִּיק הַתַּלְמִיד לְהִכָּנֵס אַף הוּא - נִנְעָל הַשַּׁעַר מֵעַצְמוֹ וְלֹא הָיָה אֶפְשָׁר לִפְתֹּחַ אוֹתוֹ בְּשׁוּם אֹפֶן, וְהִתְחִיל לִצְעֹק: ״ר׳ לֵייזֶער־שְׁלֹמֹה! ר׳ לֵייזֶער־שְׁלֹמֹה! אַל תֵּלֵךְ בִּלְעָדַי, תִּפְעַל שֶׁגַּם אֲנִי אֶכָּנֵס״ וְכוּ׳ וְכוּ׳, אֲבָל לֹא הוֹעִיל, וְהָלַךְ מוֹהֲרָא״ש לְבַד עַל קֶבֶר הָרַיי״ץ, וְעָשָׂה שָׁם מַה שֶׁעָשָׂה[כה].

כב. וְכַאֲשֶׁר הִסְתַּלֵּק הָרַב הַקָּדוֹשׁ בַּעַל הַ׳דִּבְרֵי־יוֹאֵל׳ זי״ע (בְּכ״ו אָב תשל״ט) הָיָה רָגִיל לִנְסֹעַ לִפְרָקִים לְצִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּעִיר מוֹנְרוֹ יצ״ו. וְכֵן הָיָה הוֹלֵךְ לְקִבְרֵי הַצַּדִּיקִים מִסְקָאלְיֶא וְרִימְנִיץ זי״ע. אֲבָל בַּיָּמִים הַקּוֹדְמִים, הָיָה אֶפְשָׁר לוֹמַר, שֶׁהַצִּיּוּן הַנַּ״ל הוּא כִּמְעַט הַמָּקוֹם הַקָּדוֹשׁ הַיָּחִיד שֶׁאֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּטֵּחַ עָלָיו בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית.

כג. בַּיָּמִים הָהֵם, רַק הָרַבִּי הָרַיי״ץ זי״ע הָיָה קָבוּר בָּאֹהֶל, וְהָיוּ לְבֵית הָעָלְמִין הַזֶּה זְמַנִּים מְסֻדָּרִים שֶׁל כְּנִיסָה וִיצִיאָה, בְּנִגּוּד לְהַיּוֹם.

כד. כָּךְ סִפֵּר לָנוּ מוֹהֲרָא״ש, וְהָיָה נִרְאֶה מִדִּבְרָיו שֶׁהָיָה כֵּן בֶּאֱמֶת - שֶׁרָאָה אֶת זֹאת. וְאוֹדוֹת הַתַּלְמִיד הַזֶּה, הִתְבַּטֵּא מוֹהֲרָא״ש כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁהוּא רָאָה דְּבָרִים יָפִים מְאֹד, אֲבָל הוּא לֹא לָקַח אוֹתָם לְעוּבְדָא וּלְמַעֲשֶׂה וְלָכֵן נַעֲשָׂה אִתּוֹ מַה שֶׁנַּעֲשָׂה.

כה. מוֹהֲרָא״ש סִפֵּר אֶת כָּל הַסִּפּוּר לִשְׁנַיִם מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ.

שְׁנַת תשל״ז

תקד.

הַחְלָטָה חֲדָשָׁה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמָקוֹם פְּרָטִי

רֹאשׁ הַשָּׁנָה תשל״ז – זֶה הָיָה הָרֹאשׁ הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹן שֶׁזָּכִיתִי לְהִתְפַּלֵּל בְּיַחַד עִם מוֹהֲרָא״ש וְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַיְּקָרִים בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב בִּרְחוֹב שֵׁשׁ־עֶשְׂרֵה, וְהָיָה עוֹלָם גָּדוֹל, וְהַרְבֵּה בַּחוּרִים וּמְקֹרָבִים חֲדָשִׁים הִשְׁתַּתְּפוּ בְּקִבּוּץ זֶה, וְכָל הָרֹאשׁ הַשָּׁנָה שַׂמְתִּי לֵב אֵיךְ מוֹהֲרָא״ש מְדַפְּדֵף דַּפִּים שֶׁל לִקּוּטֵי הֲלָכוֹת, דַּף אַחַר דַּף וְכֶרֶךְ אַחַר כֶּרֶךְ, וְהָיָה מַחֲזֶה נִפְלָא לִרְאוֹת אֶת זֶה, אֵיךְ שֶׁאֵינוֹ מַפְסִיק כְּלָל לַהֲגוֹת בְּדִבְרֵי מוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל.

וְהִנֵּה הַמִּנְהָג הָיָה אָז שֶׁאֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הָיָה דּוֹרֵשׁ בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בֵּין מִנְחָה לְעַרְבִית, וּבְיוֹם שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה חֲזָקָה לְמוֹהֲרָא״ש לִדְרֹשׁ, אֲבָל אָז בְּיוֹם רִאשׁוֹן, הִתְרַגֵּז אִישׁ הַדּוֹרֵשׁ שֶׁמַּפְרִיעַ לוֹ כָּל הָרַעַשׁ וְהַמְּהוּמָה שֶׁל הַבַּחוּרִים וְהַמְּקֹרָבִים הַחֲדָשִׁים, וּמִי צָרִיךְ מְקֹרָבִים חֲדָשִׁים בִּכְלָל וְכוּ׳, וְדִבּוּרִים אֵלּוּ צִעֲרוּ אֶת מוֹהֲרָא״ש מְאֹד, וְגַם גָּרְמוּ עָגְמַת נֶפֶשׁ לְכָל הַבַּחוּרִים, אֲבָל הֱיוֹת שֶׁמוֹהֲרָא״ש שָׁמַע בִּזְיוֹנוֹ וְשָׁתַק, גַּם כֻּלָּם לֹא עָנוּ דָּבָר, וְכָל עָבַר הַיּוֹם בְּשָׁלוֹם.

אֲבָל בְּיוֹם שֵׁנִי, כְּשֶׁיָּשַׁב הָאִישׁ הַנַּ"ל עוֹד הַפַּעַם לִדְרֹשׁ, וְזֶה הָיָה בִּזְיוֹן גָּדוֹל, כִּי לְמוֹהֲרָא"ש הָיְתָה חֲזָקָה כְּבָר מִכַּמָּה שָׁנִים לִדְרוֹשׁ בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי, אָז קָמוּ כָּל הַבַּחוּרִים וְהַמְּקֹרָבִים הַחֲדָשִׁים, וְהָלְכוּ לְפִנָּה אַחֶרֶת שֶׁל בֵּית הַמִּדְרָשׁ, מְקוֹם הָעֶזְרַת נָשִׁים, וּמְקוֹם הַקָּמַת הַסֻּכָּה, וְיָשְׁבוּ סְבִיב הַשֻּׁלְחָן לִשְׁמוֹעַ דִּבּוּרֵי מוֹהֲרָא"ש הַנִּפְלָאִים כְּדַרְכּוֹ, וְהָיָה מֻתָּח גָּדוֹל בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְאַחַר גְּמַר מוֹהֲרָא"ש אֶת דְּרָשָׁתוֹ הַנִּפְלָאָה, עָנָה וְאָמַר, שֶׁזֶּהוּ זֶה, וּלְשָׁנָה הַבָּאָה כְּבָר יִהְיֶה לָנוּ מָקוֹם פְּרָטִי שֶׁלָּנוּ, וְלֹא נִצְטָרֵךְ לְטוֹבוֹת שֶׁל אַף אֶחָד, וְכָךְ הָיָה, שֶׁבִּתְחִלַּת הַחֹרֶף קָנָה מוֹהֲרָא"ש אֶת הַבִּנְיָן "מְתִיבְתָּא הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ" 47־851 סְטְרִיט, בְּמִחִיר סָבִיר מְאֹד, כְּאַרְבָּעִים אֶלֶף דּוֹלָר, וְנָתַן מִקְּדָמָה סַךְ חֲמֵשׁ אֶלֶף דּוֹלָר שֶׁקִּבֵּל כְּשֶׁפִּטְרוּ אוֹתוֹ מִן הַמְּלַמְּדוֹת (כַּמֻּזְכָּר לְעֵיל סִימָן תנח), וּשְׁאָר הַכֶּסֶף הִסְכִּים הַמּוֹכֵר שֶׁיְּשַׁלֵּם בְּתַשְׁלוּמִים חֲדָשִׁיִּים, וּבְדֶרֶךְ נֵס לֹא הוּצְרַךְ לָקַחַת שׁוּם מַשְׁכַּנְתָּא מִן הַבַּנְק, וְתָמִיד נָתַן תּוֹדָה וְהוֹדָאָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁזָּכָה לִמְצֹא מָקוֹם מְנוּחָה בְּלִי לִהְיוֹת מְשֻׁעְבָּד לְאַף אֶחָד, וְגַם בִּמְחִיר סָבִיר וּמוּזָל כָּזֶה עִם תְּנָאִים הֲכִי טוֹבִים.

תקה.

הַתְחָלַת כִּנּוּן 'מְתִיבְתָּא הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ' לְנֶצַח נְצָחִים

שַׁבָּת חֲנֻכָּה תשל"ז – בְּשַׁבָּת זוֹ הָיְתָה הַשַּׁבָּת הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִתְפַּלְּלוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בַּבִּנְיָן הֶחָדָשׁ שֶׁל 'מְתִיבְתָּא הֵיכַל־הַקֹּדֶשׁ חֲסִידֵי־בְּרֶסְלֶב' וְהָיְתָה הִתְעוֹרְרוּת נִפְלָאָה בְּשַׁבָּת־קֹדֶשׁ בַּבֹּקֶר בְּעֵת הַתְּפִלָּה, וְכֵן הָיוּ דִּבּוּרִים נִפְלָאִים בְּסִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת בְּעֵת קִידּוּשָׁא־רַבָּה, וְאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ רָקְדוּ הַרְבֵּה מֵרֹב שִׂמְחָה עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר גָּמַל אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

תקו.

מְוֻתָּר לְזוּלָתוֹ עַל שֵׁם יְשִׁיבָתוֹ

חֹרֶף תשל"ז – עָשָׂה מוֹהֲרָא"ש שֶׁלֶּט כְּדֵי לִתְלוֹת עַל כֹּתֶל

הַבִּנְיָן בַּחוּץ עִם שֵׁם הַיְּשִׁיבָה וְהַכּוֹלֵל, בָּרְאשׁוֹנָה הֵכִין שֶׁלֶט שֶׁהָיָה כָּתוּב עָלָיו שֵׁם שֶׁבּוֹ רָצָה לְכַנּוֹת אֶת בֵּית מִדְרָשׁוֹ [לֹא הַשֵּׁם ׳הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ׳, שֶׁקָּבַע אַחַר־כָּךְ]. אֲבָל טֶרֶם תְּלִיַּת הַשֶּׁלֶט, נוֹדַע לַאֲנָשִׁים שֶׁהָיָה לָהֶם מוֹסָד בְּשֵׁם דּוֹמֶה, וּפָחֲדוּ שֶׁמָּא זֶה יַפְרִיעַ לָהֶם בִּגְבִיַּת תְּרוּמוֹת לְטוֹבַת הַחִזְקָתוֹ - הִתְחַנְּנוּ לְמוֹהֲרָא״ש שֶׁיְּשַׁנֶּה אֶת הַשֵּׁם, וְהֵם מוּכָנִים לְשַׁלֵּם אֶת דְּמֵי הֶפְסֵד בִּטּוּל שֶׁלֶט זֶה, וְאֶת הָעֲלוּת שֶׁל הֲכָנַת שֶׁלֶט עִם שֵׁם חָדָשׁ.

וְהֵגִיב מוֹהֲרָא״ש: דְּעוּ, שֶׁאִם כְּבָר הָיָה הַשֶּׁלֶט תָּלוּי בַּחוּץ וּכְבָר הָיָה הַשֵּׁם מְפֻרְסָם - לֹא הָיִיתִי מְשַׁנֶּה זֹאת מִפְּנֵי אַף אֶחָד, אֲבָל מִכֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן לֹא תָּלִיתִי אֶת הַשֶּׁלֶט - אֵעָנֶה לְבַקָּשָׁתְכֶם, וְלָכֵן קָבַע שֶׁלֶט עִם שֵׁם חָדָשׁ: ׳מִתִּיבְתָּא הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב׳, אַךְ מֵעוֹלָם לֹא שִׁלְּמוּ אֶת הַהֶפְסֵד, וְכַמּוּבָן שֶׁמּוֹהֲרָא״ש גַּם לֹא שָׁלַח אַחֲרֵיהֶם לִגְבּוֹת אֶת דְּמֵי הַהֶפְסֵד כְּלָל.

תקז.

זְהִירוּת בְּמִצְוַת מְזוּזָה שֶׁמַּצֶּלֶת מִנְּזָקִים

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא״ש, שֶׁכַּאֲשֶׁר קָנָה אֶת הַבִּנְיָן שֶׁל ׳הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ׳, תֵּכֶף, בְּכָל לַיְלָה שָׁבְרוּ אֶת חַלּוֹן בֵּית־הַמִּדְרָשׁ־הַקָּטָן (שֶׁנֶּהְפַּךְ אַחַר כָּךְ לִהְיוֹת חַדְרוֹ הַקָּדוֹשׁ), וּבְכָל יוֹם שֶׁהָיוּ מְתַקְּנִים אֶת הַחַלּוֹן - לְמָחֳרָת כְּבָר הָיָה עוֹד הַפַּעַם שָׁבוּר, וְכַמָּה שֶׁרַק לֹא נִסָּה לִתְפֹּס אֶת הַשּׁוֹבְרִים - לֹא עָלְתָה בְּיָדוֹ. לַיְלָה אֶחָד צִפָּה אֶת הַחַלּוֹנוֹת בְּכִסּוּי פְּלַסְטִיק, שֶׁעַל זֶה יֵשׁ בִּטּוּחַ, כִּי זֶה עוֹלֶה יָקָר מְאֹד, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא עָזַר כְּלוּם, וְהָיָה שָׁם חוֹר עַל־יְדֵי אֵיזֶה דָּבָר שֶׁזָּרְקוּ עִם כֹּחַ חָזָק בַּחַלּוֹן, וְהִתְחִיל לְחַפֵּשׂ וְכוּ׳, עַד שֶׁעָלָה בְּדַעְתּוֹ לִקְבֹּעַ מְזוּזָה בַּפְּרוֹזְדוֹר הַסָּמוּךְ לְחֶדֶר זֶה, (וְעַל פִּי הֲלָכָה הָיָה פָּטוּר לִכְאוֹרָה מִמְּזוּזָה, כִּי לֹא הָיָה שָׁם אֶפְלוּ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע, וְאִי אֶפְשָׁר לְגוּר שָׁם), וּמֵאוֹתוֹ יוֹם שֶׁקָּבַע אֶת הַמְּזוּזָה עַל פֶּתַח הַפְּרוֹזְדוֹר - תֵּכֶף נִפְסַק עִנְיַן שְׁבִירַת הַחַלּוֹנוֹת, וְהֵבִין שֶׁהַכֹּל הָיָה רְמָזִים בִּשְׁבִיל שֶׁיָּשִׂים אֶת הַמְּזוּזָה בְּפֶתַח

הַנַּ״ל, וְסִפֵּר לָנוּ כָּל זֹאת לְמַעַן נֵדַע אֵיךְ לְהִזָּהֵר הֵיטֵב בִּקְבִיעוּת הַמְּזוּזוֹת בְּכָל פִּתְחֵי הַבַּיִת[א].

תקח.

שׁוֹכֵחַ לְגַמְרֵי מֵחֵיזוּ דְּהַאי עָלְמָא

חֹרֶף תשל״ז – פַּעַם הָיִיתִי אֶצְלוֹ כְּשֶׁחָזַר לְבֵיתוֹ מִבִּנְיַן הַיְּשִׁיבָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁאָז עוֹד לֹא גָּר שָׁם, וְכִמְדֻמַּנִי שֶׁהָיָה עוֹסֵק אָז בְּסִדּוּר הָעִנְיָנִים בַּבִּנְיָן הַקָּדוֹשׁ וְחָזַר לְבֵיתוֹ. וְהִתְחִילוּ הַיְלָדִים שֶׁלּוֹ לָבֹא מִבָּתֵּי־הַחִנּוּךְ, וְהָיָה צָרִיךְ לְהָכִין מַשֶּׁהוּ בִּשְׁבִילָם, וְקָפַץ וְאָמַר אָז: אַתָּה רוֹאֶה? שָׁכַחְתִּי לְגַמְרֵי אֲפִלּוּ שֶׁיֵּשׁ לִי יְלָדִים״... וְאָמַר זֶה בִּתְמִימוּת וּפְשִׁיטוּת כָּזוֹ שֶׁמַּמָּשׁ הָיוּ רוֹאִים אֵיךְ שֶׁשּׁוֹכֵחַ לְגַמְרֵי מֵחֵיזוּ דְּהַאי עָלְמָא.

[וְאָמַר פַּעַם מוֹהֲרָא״ש, הִנֵּה רַבֵּנוּ זַ״ל אָמַר לְאֶחָד (חַיֵּי מוֹהַר״ן סִימָן רנט) **שֶׁעוֹלֶה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁיִּקַּח אֶת אִשְׁתּוֹ וְיִסַּע לְמֶרְחַקִּים, וְיִהְיֶה שָׁם בְּהֶעְלֵם גָּדוֹל מִן הָעוֹלָם, וְהוּא יֵלֵךְ לוֹ לִפְעָמִים לַחוּץ בַּשּׁוּק וְיִסְתַּכֵּל עַל הָעוֹלָם וְיִשְׂחַק מִכָּל הָעוֹלָם** - וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר, אֲנִי כְּבָר לֹא יָכוֹל שֶׁתִּהְיֶה לִי שַׁיָּכוּת עִם אֲנָשִׁים וּבִרְצוֹנִי לִנְסֹעַ לְמֶרְחַקִּים].

תקט.

רוֹאֶה וְצוֹפֶה רְמָזֵי נִסְתָּרוֹת

קַיִץ תשל״ז – בְּאַחַד הַיָּמִים נָסַעְנוּ יַחַד שְׁנֵי אֲנָשִׁים עִם מוֹהֲרָא״ש, לְאַחַת מִנְּסִיעוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, וְהִגַּעְנוּ לְאֵיזֶה מָקוֹם סָמוּךְ לִשְׂפַת הַנָּהָר, וְהָיוּ עוֹמְדִים שָׁם שְׁלֹשָׁה עוֹפוֹת, וּפָנָה מוֹהֲרָא״ש לְאֶחָד מֵאִתָּנוּ, וְאָמַר לוֹ, אַתָּה רוֹאֶה שָׁם אֶת שְׁלֹשֶׁת הָעוֹפוֹת הַלָּלוּ שֶׁעוֹמְדִים שָׁם? הֵן שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת גְּבוֹהוֹת וְנִשְׂגָּבוֹת הַמְּרַמְּזוֹת עַל שְׁלֹשֶׁת הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים, וַיְהִי לְפֶלֶא.

א. אִמְרֵי מוֹהֲרָא״ש, חֵלֶק א׳, סִימָן תרצט.

תקי.

מִתְכּוֹנֵן לִנְסֹעַ לְרֹאשׁ־הַשָּׁנָה לְאוּמָן

בַּיָּמִים הָהֵם, כַּיָּדוּעַ, הָיְתָה כָּל נְסִיעָה לְאוּמַן לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, כִּמְעַט ׳עַל מְנָת שֶׁתַּעֲלֶה לַשָּׁמַיִם׳, אֲבָל מוֹהַרָא״ש הָיָה מִשְׁתַּדֵּל בְּכָךְ, וְלִקְרַאת שְׁנַת תשל״ח, עָשָׂה כָּל מִינֵי פְּעֻלּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, שֶׁיִּזְכֶּה לִהְיוֹת בְּאוּמַן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְכָךְ כּוֹתֵב בְּשִׁלְהֵי שָׁנָה זוֹ בְּמִכְתָּב, לְאֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ: הִנְנִי לְבַשֵּׂר לְךָ בְּשׂוֹרָה טוֹבָה, שֶׁיֵּשׁ מְציאוּת שֶׁאֶזְכֶּה לִהְיוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הַזֶּה בְּאוּמַן בְּצִיּוּן רַבֵּנוּ, כְּמוֹ שֶׁאֶרְשֹׁם לְךָ כָּאן הַפְּרָטִים, בְּיַחַד עִם מִנְיָן מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ. וּמֵחֲמַת שֶׁעֲדַיִן אֵינִי יוֹדֵעַ אֵיךְ יִפּוֹל דָּבָר, עַל כֵּן אֶרְשֹׁם לְךָ רַק מַה שֶּׁעָבַר עָלַי עַד עַכְשָׁו בְּעִנְיָן זֶה.

הִנֵּה מִכַּמָּה טְעָמִים כְּמוּסִים הָיָה בִּרְצוֹנִי לִנְסֹעַ עַכְשָׁו קֹדֶם רֹאשׁ־הַשָּׁנָה לְצִיּוּן רַבֵּנוּ. הִכְנַסְתִּי בַּקָּשָׁה שֶׁקּוֹרִין וִיזָה, וְעָבְרוּ כַּמָּה שָׁבוּעוֹת, וְהִבְטִיחוּ שֶׁיִּתְּנוּ לִי, וּבֵין כָּךְ קִבְּלוּ כַּמָּה מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ עַל שָׁבוּעַ זֶה.

וְלִי אָמְרוּ **בְּיוֹם שִׁישִׁי** – **עֶרֶב שַׁבָּת קֹדֶשׁ ׳כִּי תֵצֵא׳**, שֶׁלֹּא אוּכַל לְקַבֵּל, וְגֹדֶל צַעֲרִי וְעָגְמַת נַפְשִׁי, תּוּכַל לְהָבִין בְּעַצְמְךָ, וּבְלֵיל שִׁישִׁי שֶׁקֹּדֶם לָזֶה, אָמַרְתִּי ׳חֲצוֹת׳ בִּמְרִירוּת רַבָּה עַד מְאֹד, כִּמְעַט שֶׁפָּרְחָה נִשְׁמָתִי. אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בִּקֵּשׁ בַּעֲדִי רַחֲמִים.

וּבְלֵיל שַׁבָּת קֹדֶשׁ בִּסְעֻדָּה רִאשׁוֹנָה, נָפַל לִי בְּמַחֲשָׁבָה שֶׁלֹּא לְהִתְיָאֵשׁ, וְאֶרְאֶה תֵּכֶף וּמִיָּד **בְּיוֹם שְׁנֵי ׳נִצָּבִים׳** בַּשָּׁבוּעַ הַבָּא[ב], לִנְסֹעַ לְעִיר וִינָה, וּמִשָּׁם לְהִשְׁתַּדֵּל לְקַבֵּל וִיזָה כִּי שָׁם מְקַבְּלִים

ב. הַכַּוָּנָה כַּנִּרְאֶה, לִהְיוֹת בְּיוֹם שֵׁנִי בְּוִינָה. כִּי כְּבָר נָסַע בְּיוֹם א׳ נִצָּבִים, כַּאֲשֶׁר מַשְׁמַע, מִמִּכְתָּב בַּאֲשֶׁר בַּנַּחַל, חֵלֶק יח, מִכְתָּב ב־תקמד: ״זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ה׳ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בּוֹ, הִנְנִי עוֹמֵד עַכְשָׁו בְּחַד כַּרְעָא, עַל אֲוִירוֹן, לִנְסֹעַ אֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ״ל״. וְעַיֵּן שָׁם בַּמִּכְתָּב הַבָּא (ב־תקמה): ״הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ יוֹלִיךְ אוֹתִי בְּדֶרֶךְ הָאֱמֶת, וְאֶזְכֶּה לְהַגִּיעַ אֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ, וְלִפְעֹל שָׁם מַה שֶּׁאֲנִי צָרִיךְ לִפְעֹל, וְלִהְיוֹת כִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ וְכִרְצוֹן רַבֵּנוּ״.

בָּעִתִּים הַלָּלוּ בְּנָקֵל וּיִזָּה.

בְּיוֹם שַׁבָּת קֹדֶשׁ בַּסְּעֻדָּה הַשְּׁנִיָּה, נָפַל לִי בְּרַעְיוֹנִי מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת, לָמָּה לִי לְהַטְרִיחַ אֶת עַצְמִי עַד וִינָה, מֵאַחַר שֶׁלֹּא קִבַּלְתִּי דֶּרֶךְ כָּאן בִּנְיוּ־יוֹרְק, וְאֵיךְ אֲקַבֵּל דֶּרֶךְ וִינָה, הֲלֹא דֶּרֶךְ נְיוּ־יוֹרְק נָתְנוּ לְהַרְבֵּה אֲנָשִׁים וְלִי לֹא נָתְנוּ? ! מִסְתָּמָא אֵין בִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁאֶסַּע, וְעַל כֵּן לָמָּה לִי לֵילֵךְ נֶגֶד הַהַשְׁגָּחָה, חַס וְשָׁלוֹם, עַל כֵּן נִסְכַּם בְּדַעְתִּי לִנְסֹעַ רַק לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל לְרֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְלִהְיוֹת בַּקִּבּוּץ הַקָּדוֹשׁ שֶׁלָּנוּ בִּירוּשָׁלַיִם.

וּבִסְעֻדַּת ׳מְלַוֶּה מַלְכָּה׳ הִצַּעְתִּי אֶת רַעְיוֹנַי לִפְנֵי אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, וְהוּא הֵחֵל לְחַזְּקֵנִי, אַדְרַבָּה! לְהֵפֶךְ, אִם לֹא קִבַּלְתֶּם דֶּרֶךְ נְיוּ־יוֹרְק, מִסְתָּמָא רוֹצֶה רַבֵּנוּ לְזַכּוֹת אֶתְכֶם בִּנְסִיעָה יוֹתֵר יָפָה, וְהִרְבָּה לְדַבֵּר עִמִּי, וְחִזְּקָנִי מְאֹד (אָז רָאִיתִי מַהִי נְקֻדַּת הֶחָבֵר, וְאֵיךְ שֶׁהוּא עִקַּר גָּדוֹל בְּדַעַת רַבֵּנוּ).

עַל־כֵּן הִתְחַזַּקְתִּי בְּדַעְתִּי עוֹד פַּעַם, יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה אֶסַּע דֶּרֶךְ עִיר וִינָה בְּדַרְכִּי לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְאֶרְאֶה מַה אוּכַל לַעֲשׂוֹת, וּבְתוֹךְ כָּךְ נִסְכַּם בְּדַעְתִּי לְטַלְפֵּן לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל אֶל אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁהוּא נָסַע בְּשָׁנָה זוֹ כַּמָּה פְּעָמִים אֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ דֶּרֶךְ עִיר וִינָה, וְהוּא יוֹדֵעַ אֶת כָּל פְּרָטֵי מְקוֹמוֹת הַכְּנִיסָה לְעִיר אוּמַן, וְרָצִיתִי לְהִתְוַדַּע מִמֶּנּוּ הַפְּרָטִים.

הַבֹּקֶר[ג] טִלְפַּנְתִּי אֵלָיו, וְתֵכֶף וּמִיָּד הִצִּיעַ לִי, שֶׁהֱיוֹת שֶׁהוּא אִרְגֵּן נְסִיעָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְנִרְשְׁמוּ אֶצְלוֹ ט״ז אֲנָשִׁים, וּלְבַסּוֹף נִשְׁאַר רַק עִם שִׁשָּׁה, עַל כֵּן הוּא שָׂמֵחַ לְקַבֵּל אוֹתִי, וְאָז הִצַּעְתִּי לְפָנָיו עוֹד כַּמָּה אֲנָשִׁים מִכָּאן שֶׁיִּסְעוּ עִמּוֹ. וְנִגְמַר שֶׁאַטַלְפֵּן אֵלָיו מָחָר אַחַר הַצָּהֳרַיִם, וְיַגִּיד לִי עוֹד פְּרָטֵי הַנְּסִיעָה.

ג. כְּפִי הַתַּאֲרִיךְ שֶׁבְּרֹאשׁ הַמִּכְתָּב, כָּתַב מוֹהֲרָא״ש לוֹ זֹאת: בְּיוֹם רִאשׁוֹן לְסֵדֶר כִּי תָבוֹא לְאוּמַן.

עַל־כֵּן אֲנִי עוֹמֵד עַכְשָׁו וּמְחַכֶּה בְּכִלְיוֹן עֵינַיִם לִישׁוּעַת ה', שֶׁיַּעַזְרֵנִי ה' יִתְבָּרַךְ לִשְׁמֹעַ וּלְהַשְׁמִיעַ לְךָ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁאֶזְכֶּה לְהוֹצִיא מֵהַכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל לִהְיוֹת **בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַזֶּה: שְׁנַת תשל"ח! בְּצִיּוּן רַבֵּנוּ**. וְלִפְעֹל שָׁם מַה שֶׁצְּרִיכִים לִפְעֹל וְכוּ' כָּל זֶה כָּתַבְתִּי לְךָ שֶׁלֹּא תִּהְיֶה לְךָ תַּרְעֹמֶת עָלַי, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁלֹּא לָקַחְתִּי אוֹתְךָ, כִּי הַכֹּל הִתְהַוָּה בָּרֶגַע הָאַחֲרוֹן.

שְׁנַת תשל"ח

תקיא.

אֵין לִסְמֹךְ עַל שׁוּם אָדָם כְּלָל!

סִפֵּר מוֹהֲרָא"ש[א] מֵעִנְיַן נְסִיעָתוֹ לַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, לִקְרַאת רֹאשׁ־הַשָּׁנָה תשל"ח, וְהִקְדִּים - שֶׁלָּמַד הֵיטֵב הֵיטֵב מִנְּסִיוֹנוֹת הַחַיִּים שֶׁלּוֹ וּבִפְרָטִיּוּת מִנְּסִיעָה זוֹ - שֶׁאָסוּר בְּשׁוּם אֹפֶן שֶׁבָּעוֹלָם לִסְמֹךְ עַל שׁוּם בָּשָׂר וָדָם, בְּאֵיזֶה עִנְיָן שֶׁיִּהְיֶה, וְרַק לִתְלוֹת עֵינָיו לוֹ יִתְבָּרַךְ כִּי בָּשָׂר וָדָם אֵין לוֹ תְּשׁוּעָה, וּבֵין רֶגַע יָכוֹל אוֹהַבְךָ הַנֶּאֱמָן לְהִתְהַפֵּךְ עָלֶיךָ וּלְהָרַע לְךָ לְגַמְרֵי, וְכַיָּדוּעַ דָּבָר זֶה שֶׁהִרְבָּה לְסַפֵּר וּלְהַזְהִיר אוֹתָנוּ בְּעִנְיַן זֶה, וְאֵין כָּאן מְקוֹמוֹ לְהַאֲרִיךְ.

תקיב.

תְּפִלַּת אַרְבַּע שָׁעוֹת בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת

וְסִפֵּר, שֶׁכְּשֶׁהִגִּיעַ לְוִינָה [כִּי שָׁם הָיָה צָרִיךְ לְקַבֵּל הַוִּיזָה שֶׁלּוֹ, כִּי כְּבָר הִבְטִיחַ לוֹ אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ], בָּרִאשׁוֹנָה כָּל אֶחָד מָצָא לְעַצְמוֹ אֵיזוֹ אַכְסַנְיָא בָּעִיר וְאֵלָיו לֹא פָּנָה אַף אֶחָד, וַאֲפִלּוּ מִגְּדוֹלֵי מְקָרָבָיו הָלְכוּ לָהֶם וְהוּא נִשְׁאַר יְחִידִי בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ, בֵּין כָּךְ כְּבָר הָיָה יוֹם חֲמִישִׁי וְהָיוּ צְרִיכִים לִנְסֹעַ יוֹם שִׁשִּׁי בַּבֹּקֶר,

---

א. בִּשְׁנַת תשל"ט.

וְהָיוּ צְרִיכִים לְקַבֵּל אֶת הַוִּיזָה שֶׁלָּהֶם שָׁם בְּיוֹם חֲמִישִׁי, פִּתְאוֹם בָּא הָרֹאשׁ שֶׁל הַסּוֹכֵן־נְסִיעוֹת שָׁם וְהִגִּיד לָהֶם דַּיְקָא, (לְמוֹהֲרָא"ש, וְעוֹד שְׁנַיִם מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהָיוּ עִמּוֹ) שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ וִיזוֹת. וְתֵכֶף נוֹדַע לָהֶם - יָדוֹ שֶׁל מִי בַּמַּעַל הַזֶּה... וְעָמְדוּ כְּמִשְׁתּוֹמְמִים, שֶׁעַד כְּדֵי־כָּךְ תִּהְיֶה הַשִּׂנְאָה וְהָרִשְׁעוּת! וְהִנֵּה כְּשֶׁרָאָה מוֹהֲרָא"ש שֶׁבִּשְׁבִילוֹ אֵין וִיזָה, וְרָאָה שֶׁכֻּלָּם מְכִינִים אֶת עַצְמָם לִנְסֹעַ בְּיוֹם מָחָר וְלֹא פָּנוּ אֵלָיו, כִּי לֹא רָאוּ לוֹ שׁוּם עֵצָה, נֶעֱמַד בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ דְּשָׁם, וְהַשָּׁעָה הָיְתָה אַחַת־עֶשְׂרֵה לִפְנֵי הַצָּהֳרַיִם, וְהִתְחִיל לִצְעֹק אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ בְּקוֹלֵי־קוֹלוֹת שֶׁיְּרַחֵם עָלָיו, וְיִזְכֶּה לְהַגִּיעַ אֶל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה [כִּי אָמַר שֶׁהָיָה מֻכְרָח לִהְיוֹת שָׁם עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה], וּבֵינְתַּיִם נִשְׁמְעוּ הַקּוֹלוֹת וְהַצְּעָקוֹת בָּרְחוֹב, וְנִכְנְסוּ בְּנֵי הָעִיר לִרְאוֹת מַה קּוֹרֶה שָׁם, וְגַם אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְהוּא לֹא הִשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם כְּלָל וּכְלָל, וְרַק הִרְבָּה יוֹתֵר וְיוֹתֵר בִּתְפִלָּה וְהֶאֱרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ בְּמֶשֶׁךְ אַרְבַּע שָׁעוֹת עַד הַשָּׁעָה שָׁלֹשׁ אַחַר הַצָּהֳרַיִם, וּבֵין כָּךְ בָּאוּ שׁוֹטְרִים וְכוּ'.

תקיג.

אַחַר הַתְּפִלָּה מְאִירָה הָעֲצָה מַה לַּעֲשׂוֹת...

כַּאֲשֶׁר סִיֵּם תְּפִלָּתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, הֵאִיר בְּמוֹחוֹ: מַה הַכֹּחַ שֶׁלָּהֶם? אֵיךְ הִשִּׂיגוּ וִיזוֹת? הַכֹּל תָּלוּי בְּכֶסֶף!... שֶׁיֵּלֵךְ לְדַבֵּר עִם הַמְמֻנֶּה, וְכָכָה עָשָׂה. וּכְשֶׁהִגִּיעַ לְשָׁם, אָמַר הַפָּקִיד שֶׁאֵין מַה לַּעֲשׂוֹת וְכוּ', וּמִיָּד הִשְׁחִיל בַּחֲשַׁאי לְיָדוֹ שְׁטַר שֶׁל מֵאָה דוֹלָר וְנִשְׁתַּנָּה עַל הַמָּקוֹם כְּדֶרֶךְ הַגּוֹיִם, וְאָמַר לוֹ, שֶׁמָּחָר בַּבֹּקֶר בְּשָׁעָה עֶשֶׂר יַעֲמֹד עִם מוֹנִית לְיַד הַקּוֹנְסוּלִיָּה הָרוּסִית, וְיִהְיֶה לוֹ הַכֹּל, וְכָךְ הָוָה בְּדֶרֶךְ נֵס מַמָּשׁ.

תקיד.

צְרִיכִים רַק לִמְסֹר עַצְמוֹ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ!

וְתֵכֶף וּמִיָּד נָסַע לִשְׂדֵה־הַתְּעוּפָה[ב], וּפָגַשׁ אֶת כָּל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ

ב. אַגַּב, יְסֹפַר מֵהַנְּסִיעָה הַזּוֹ לְוִינָה, שֶׁפַּעַם דִּבֵּר מוֹהֲרָא"ש אוֹדוֹת עִנְיַן הַהֲכָנָה, שֶׁאָדָם צָרִיךְ

שֶׁהִמְתִּינוּ שָׁם, הֵמָּה רָאוּ כֵּן תָּמְהוּ, וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ: מַה אַתָּה עוֹשֶׂה כָּאן? וְאָמַר בִּקְצָרָה: "צְרִיכִים רַק לִמְסֹר עַצְמוֹ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ!". וְזֶה שֶׁרָצָה לְעַכְּבוֹ עִם שְׁנֵי אֲנָשָׁיו, כַּאֲשֶׁר רָאָהוּ מַגִּיעַ - הִשְׁתּוֹמֵם כָּל־כָּךְ עַד שֶׁחָוְרוּ פָּנָיו כְּסִיד הַהֵיכָל, וְלֹא הֶאֱמִין שֶׁהֵם גַּם כֵּן נוֹסְעִים אָז, וְשָׁמַע מוֹהֲרָא"ש שֶׁהִתְלַחֲשׁוּ עָלָיו וְעַל מְלַוָּיו: "הֵם בֶּטַח לֹא נוֹסְעִים, רַק שֶׁהֵם עוֹקְבִים אַחֲרֵינוּ לִרְאוֹת מַה שֶּׁאָנוּ עוֹשִׂים"... וּמַה מְאֹד נִבְהֲלוּ כְּשֶׁרָאוּ שֶׁגַּם לָהֶם יֵשׁ וִיזָה מוּכָנָה לַנְּסִיעָה לְיוֹם שִׁישִׁי, וַתֻּפַר כָּל עֲצָתָם.

תקטו.

לְרַבֵּנוּ זַ"ל נוֹסְעִים רַק מִתּוֹךְ אַחְדוּת וְשָׁלוֹם

בֵּינְתַּיִם נוֹדַע לָהֶם שֶׁזּוּג הַנּוֹכְלִים, עָשׂוּ רִשְׁעוּת לֹא רַק לָהֶם, אֶלָּא הֶעֱרִימוּ גַּם עַל כָּל הַחֶבְרַיָּא שֶׁלָּהֶם, כִּי לְכֻלָּם הֵכִינוּ וִיזוֹת רַק לְיוֹם רִאשׁוֹן הַבָּא, וְלָהֶם כְּבָר הָיוּ וִיזוֹת לְיוֹם שִׁישִׁי, וְתִכְנְנוּ לִנְסֹעַ לְבַדָּם לִפְנֵי כֻּלָּם. אֲבָל מִן הַשָּׁמַיִם רָצוּ לְהַרְאוֹת לָהֶם שֶׁאֵין שׁוּם דָּבָר כָּזֶה הַעֲרָמָה וְקוּנְצִים כְּשֶׁנּוֹסְעִים לְצִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל. וְסִבֵּב ה' סִבּוֹת, שֶׁאַף אֶחָד לֹא יָכֹל לִנְסֹעַ בְּיוֹם שִׁישִׁי, כִּי בְּיוֹם שִׁשִּׁי בִּטְּלוּ הָרוּסִים אֶת כָּל הַנְּסִיעוֹת לְקִיֵּיב, וְכֻלָּם צְרִיכִים לְחַכּוֹת לְיוֹם רִאשׁוֹן, וְכֵן הָיָה, שֶׁכֻּלָּם נָסְעוּ בְּיַחַד בְּיוֹם רִאשׁוֹן... וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁזֶּה הָיָה מִן הַשָּׁמַיִם, לְהוֹרוֹת לְכֻלָּם מוּסָר וְתוֹכֵחָה, שֶׁבֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה רַק אַחְדוּת וְשָׁלוֹם, וְרַק כָּכָה

לִהְיוֹת מוּכָן לְכָל דָּבָר אֲשֶׁר יִקָּרֶה, וְלִהְיוֹת זָמִין לִקְרָאתוֹ וְכוּ', סִפֵּר עַל הַנְּסִיעָה הַזּוֹ, שֶׁהַנֶּהָג שֶׁהִסִּיעַ אוֹתָם מִשְּׂדֵה הַתְּעוּפָה לְתוֹךְ הָעִיר, הָיָה נוֹהֵג בִּמְכוֹנִית בְּאֹפֶן פְּרָאִי מְאֹד כִּמְטֹרָף מַמָּשׁ, וּמוֹהֲרָא"ש הִזְהִירוֹ כָּל הָעֵת שֶׁלֹּא יִסַּע כָּל־כָּךְ מַהֵר, אֲבָל הוּא בְּאַחַת, עָנָה שֶׁכָּךְ הוּא הַמִּנְהָג בְּעִיר זוֹ, וְלֹא יֵאָרַע שׁוּם דָּבָר רַע, אֲבָל מוֹהֲרָא"ש רָאָה שֶׁצָּרְתוֹ הִיא צָרָה, שֶׁעוֹד מְעַט תִּהְיֶה הִתְנַגְּשׁוּת, וְלָכֵן הֶחֱזִיק בַּכִּסֵּא וּבְיָדִית הַדְּלֶת בְּחֶזְקָה, וְכֵן הִמְלִיץ לַאֲחֵרִים שֶׁהָיוּ עִמּוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְלֹא עָבְרוּ דַּקּוֹת סְפוּרוֹת, וְנִכְנְסָה בָּהֶם מַשָּׁאִית בְּכֹחַ רַב מְאֹד, עַד שֶׁנֶּהֱרְסָה הַמְּכוֹנִית לְגַמְרֵי, וְנָפַל כָּל הַחֵלֶק הַקִּדְמִי עִם הַמָּנוֹעַ, וְגַם כָּל הַזְּכוּכִיּוֹת נִשְׁבְּרוּ, וּמַחֲמַת שֶׁהָיוּ מוּכָנִים מִקֹּדֶם - לֹא אֵרַע לָהֶם אָסוֹן, וְרַק נֵס גָּלוּי הוּא שֶׁלֹּא נִזּוֹקוּ מֵהַמְּכוֹנִיּוֹת, וְנִצְּלוּ מִנֶּזֶק נִכְּר מֵחֲמַת הַהִתְכּוֹנְנוּת הַנִּזְכֶּרֶת; וּמוֹהֲרָא"ש לָמַד מִזֶּה יְסוֹד גָּדוֹל בַּחַיִּים, כְּדַרְכּוֹ לִלְמֹד מִכָּל מְאֹרָע - אֵיזוֹ עֵצָה לַחַיִּים (עַיֵּן שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק ד', עַמּוּד פא).

יְכוֹלִים לְהַגִּיעַ אֶל צִיּוּנוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל, וְדוֹ״ק. [וְאָז בְּמַהֲלַךְ הַטִּיסָה מִוִּינָה כָּתַב מוֹהֲרָא״ש הַתְּפִלָּה הַנּוֹרָאָה הַנִּמְצֵאת אֶצְלֵנוּ וְהָעָתְקָה לְהַלָּן].

תקטז.

הַהַצְלָחָה לְהַגִּיעַ לַצִּיּוּן בִּתְפִלָּה וְתַחֲנוּנִים

בְּיוֹם רִאשׁוֹן, בְּמַהֲלַךְ הַנְּסִיעָה הַמְשֻׁתֶּפֶת סִכְּמוּ כָּל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בֵּינֵיהֶם, שֶׁאַף אֶחָד לֹא יִסַּע אֶל הַצִּיּוּן לְבַד, כִּי אִם כֻּלָּם בְּיַחַד. אֲבָל לְמַעֲשֶׂה, כְּשֶׁיָּצְאוּ מִבֵּית הַנְּתִיבוֹת בְּרוּסְיָה, רָאָה מוֹהֲרָא״ש שֶׁלֹּא עָמְדוּ בְּהַחְלָטָתָם, רַק בֵּין כָּךְ נֶעֱלְמוּ שְׁנַיִם, וְכָאן נֶעְלָם עוֹד שְׁלִישִׁי וְכוּ׳, וְרָאָה שֶׁשּׁוּב אֵין אַחְדוּת בֵּינֵיהֶם. וְנֶעֱמַד בְּפִנָּה אַחַת וְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ שֶׁיַּזְמִין לוֹ מוֹנִית לְאוּמַן, וְתֵכֶף מָצָא נָהָג שֶׁהִסְכִּים לְהַסִּיעָם. בֵּין כָּךְ נִגַּשׁ אֲלֵיהֶם יְהוּדִי אֶחָד, וְאָמַר לָהֶם בְּאִידִישׁ: ׳בּאוּ עִמִּי, אֲנִי יוֹדֵעַ לְהֵיכָן אַתֶּם נוֹסְעִים וַאֲנִי יוֹדֵעַ בְּדִיּוּק אֵיפֹה הַמָּקוֹם׳ וְכוּ׳, אָמְרוּ לוֹ כְּבָר שִׁלַּמְנוּ לַנָּהָג״... וְאָמַר לָהֶם: ״תַּנִּיחוּ הַמָּעוֹת לְכַפָּרָה וּבּאוּ עִמִּי, רַק תִּסְעוּ עִמּוֹ עַד מִחוּץ לָעִיר, וּמִשָּׁם אֲנִי אֶקַּח אֶתְכֶם״, וְכָכָה עָשׂוּ, וְכָךְ הִגִּיעוּ לְצִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל, וּמִכָּל הַקִּבּוּצָה זָכוּ לְהַגִּיעַ לַצִּיּוּן רַק עֲשָׂרָה, וְאַחַד־עָשָׂר אֲנָשִׁים נוֹסְפִים נֶעֱצְרוּ עַל־יְדֵי הַשּׁוֹטְרִים בַּדֶּרֶךְ (וּכְדִלְהַלָּן), וְשָׁהוּ בִּמְקוֹם קְדֵשׁ־הַקְּדָשִׁים בְּמֶשֶׁךְ שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת.

תקיז.

נִסָּיוֹן לְשַׁכֵּר מָקוֹם לְרֹאשׁ־הַשָּׁנָה בִּסְכוּם אַגְּדִי

כְּשֶׁהָיָה מוֹהֲרָא״ש בְּוִינָה, פָּנָה לְאֶחָד הַמְּקוֹמִיִּים שֶׁיָּדַע לִכְתֹּב אֶת הַשָּׂפָה הָרוּסִית הֵיטֵב, וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּכְתֹּב בַּעֲבוּרוֹ בְּרוּסִית מִכְתָּב לַגּוֹי שֶׁגָּר עַל יַד הַצִּיּוּן, שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ מָקוֹם בְּדִירָתוֹ לְמֶשֶׁךְ יְמֵי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וִישַׁלֵּם לוֹ אֶלֶף רֻבֶּל כֶּסֶף, וּבְעֵת הַדְּחָק, שֶׁאֵין לוֹ מָקוֹם וְכוּ׳ – שֶׁיִּתֵּן לוֹ מָקוֹם בַּמַּחְסָן שֶׁלּוֹ לִשְׁהוֹת שָׁם בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה.

לַמְרוֹת שֶׁהָרוּסִי הַכּוֹתֵב נִסָּה לְהָנִיאוֹ, וְקָרָא בְּתִמָּהוֹן: "זֶה מַמָּשׁ שִׁגָּעוֹן לְשַׁלֵּם סְכוּם עָתָק כָּזֶה, כִּי אֲפִלּוּ מַשְׂכֹּרֶת שְׁנָתִית בְּרוּסִיָּה אֵינָהּ מַגִּיעָה לַסְּכוּם הַזֶּה"... אֲבָל מוֹהֲרָא"ש הִתְעַלֵּם מִדְּבָרָיו, וּבִקְּשׁוֹ לִכְתֹּב כָּךְ בְּדִיּוּק.

וְכֵן הָיָה, שֶׁאַחַר שְׁהוּתָם בַּצִּיּוּן, הִתְעוֹרֵר הַגּוֹי וְיָצָא הַחוּצָה, כְּשֶׁפָּגְשׁוּ בּוֹ, שִׁחֲדוּ אוֹתוֹ בְּכֶסֶף רַב, וּמָסַר לוֹ מוֹהֲרָא"ש אֶת הַמִּכְתָּב, הוּא הִשְׁתּוֹמֵם עַל הַמְּחִיר הַגָּבוֹהַּ וְהִסְכִּים מִיָּד, וְנִכְנְסוּ כֻּלָּם לְתוֹךְ בֵּיתוֹ.

בֵּינְתַּיִם הִתְעוֹרְרָה אִשְׁתּוֹ וְנִבְהֲלָה מְאֹד לִרְאוֹת עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים יְהוּדִים בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ בְּאֶמְצַע הַלַּיְלָה, וּבְשׁוּם אֹפֶן לֹא הִסְכִּימָה. אָז אָמַר לָהֶם מוֹהֲרָא"ש: "אַלְפַּיִם!" וְהִתְחִיל הַגּוֹי לְהִתְקוֹטֵט עִמָּהּ אֲבָל לֹא הוֹעִיל. אָז אָמַר לוֹ מוֹהֲרָא"ש שֶׁיִּתֵּן לוֹ אֶת הַמַּחְסָן, וְיִתֵּן לוֹ בַּעֲבוּרוֹ שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים! כְּשֶׁמְּעוֹ אֶת הַסְּכוּם הָאַגָּדִי - לֹא הִשְׁגִּיחַ כְּלָל עַל דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ, וְהִסְכִּים מִיָּד.

וְנִכְנְסוּ כֻּלָּם לְתוֹךְ הַמַּחְסָן, וְשָׁם הִמְשִׁיכוּ לוֹמַר אֶת הַסְּלִיחוֹת שֶׁל עֶרֶב רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, עַד שֶׁנִּתְפְּסוּ עַל־יְדֵי הַשּׁוֹטְרִים וְלָקְחוּ אוֹתָם לְבֵית הַסֹּהַר בְּאוּמַן, וְשָׁם סִיְּמוּ אֶת הַסְּלִיחוֹת. [וְשָׁם יָשְׁבוּ אֲסוּרִים עַד צָהֳרֵי עֶרֶב רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, שֶׁאָז הֶחְזִירוּ אוֹתָם אֶל הָעִיר קִיֶב[ג]. וְשָׁם הִתְפַּלְּלוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּהִתְקַשְּׁרוּת לְרַבֵּנוּ זַ"ל[ד].

תקיה.

בִּזְכוּת טַלִּית וּתְפִלִּין בַּחֲקִירָה מִשֶּׁטַּרְתִּית

כְּשֶׁזִּמְנוּ לַחֲקִירָה בְּבֵית הַמַּעֲצָר, צִוָּה מוֹהֲרָא"ש לַשְּׁנַיִם שֶׁהָיוּ עִמּוֹ, שֶׁיִּלְבְּשׁוּ טַלִּית עִם תְּפִלִּין, וְכֵן עָשׂוּ, וְכָכָה נִכְנְסוּ לַחֲקִירוֹת,

ג. הוֹסָפָה זוֹ עַל־פִּי שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק י' עַמּוּד רמג.

ד. עַיֵּן אֲשֶׁר בַּנַּחַל, חֵלֶק יז, מִכְתָּב ב־תקעג.

וְגִלָּה לָנוּ מוֹהֲרָא"ש פַּעַם הַטַּעַם, כִּי רַבֵּנוּ זַ"ל אוֹמֵר בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת (מַעֲשֶׂה ד') שֶׁמִּפְּנֵי שׁוֹר וָשֶׂה - הַכֹּל נִכְנָעִין, וְשׁוֹר וָשֶׂה זֶהוּ טַלִּית וּתְפִלִּין כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל בְּסִפּוּר הַנַּ"ל וּבִזְכוּת זֶה נִצּוֹלִין מִכָּל גְּזֵרוֹת רָעוֹת, וּבְרוּךְ הַשֵּׁם יָצְאוּ מִשָּׁם בְּשָׁלוֹם.

תקיט.

הָאַחְדוּת בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ - חֲשׁוּבָה מֵהַכֹּל

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁכְּשֶׁהוּא לְעַצְמוֹ - אֵין סָפֵק שֶׁהוּא הָיָה יָכוֹל לִשְׁהוֹת בְּצִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה, כִּי כְּבָר הָיְתָה לוֹ תָּכְנִית מְסֻדֶּרֶת אֵיךְ לְהִתְחַבֵּא שָׁם, מִבְּלִי לְהִתָּפֵס וּלְהִתְגַּלּוֹת, רַק וִתֵּר עַל הַכֹּל, כְּדֵי שֶׁלֹּא לִפְרֹשׁ מֵהַקְּבוּצָה, וְשֶׁכָּל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ יִהְיוּ בְּיַחַד. אֲבָל רָאָה שֶׁצְּרִיכִים לָזֶה זְכוּת גְּדוֹלָה שֶׁבֶּאֱמֶת יִהְיֶה אִכְפַּת לְאָדָם בִּשְׁבִיל חֲבֵירוֹ וְיִהְיֶה בֶּאֱמֶת רוֹצֶה לִמְסֹר נַפְשׁוֹ בִּשְׁבִילוֹ, וְגַם סִפֵּר אֶת כָּל זֶה - לְהַרְאוֹת שֶׁאָסוּר לִבְטֹחַ בְּשׁוּם אָדָם וַאֲפִלּוּ מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, כִּי הִבְטִיחוּ לוֹ כָּל הַזְּמַן שֶׁיֵּשׁ לוֹ וִיזָה, וּלְמַעֲשֶׂה לֹא הָיָה כְּלוּם, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה עוֹבְרִים עַל הַכֹּל.

תקכ.

תְּפִלָּה נוֹרָאָה שֶׁכָּתַב בַּדֶּרֶךְ לַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ

וְזֹאת הַתְּפִלָּה שֶׁכָּתַב מוֹהֲרָא"ש אָז בְּעִיר וִינָה בְּעֵת שֶׁנִּתְקַל בַּקֹּשִׁי לְהַשִּׂיג אֶת הַוִּיזָה, וְהָאַכְזָבָה הַגְּדוֹלָה שֶׁהָיְתָה לוֹ אָז, וְזוֹ לְשׁוֹנָהּ (הֶעְתֵּק מִכְּתַב יָדוֹ הַקָּדוֹשָׁה):

אָנָּא! אָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם! אַתָּה לְבַד יוֹדֵעַ אֶת לְבָבִי וּמַה שֶּׁעָבַר עָלַי מִיּוֹם הֱיוֹתִי עַד הַיּוֹם הַזֶּה, כַּמָּה מְרִירוּת דִּמְרִירוּת סָבַלְתִּי, כַּמָּה יְרִידוֹת וּנְפִילוֹת וְהַשְׁלָכוֹת יָרַדְתִּי וְנָפַלְתִּי וְנִשְׁלַכְתִּי מִקְּדֻשָּׁתְךָ, וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים חָמַלְתָּ עָלַי וְעָשִׂיתָ עִמִּי נִסִּים נִגְלִים וְנִסִּים נִסְתָּרִים, שֶׁאֶזְכֶּה לְהִתְוַדַּע מֵרֹאשׁ צַדִּיקֶיךָ - תִּקְוַת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְאִלּוּ פִּי מָלֵא שִׁירָה כַּיָּם וְשִׂפְתוֹתַי רִנָּה כַּהֲמוֹן גַּלָּיו, אִי אֶפְשָׁר לִי לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל וּלְשַׁבֵּחַ וּלְפָאֵר אוֹתְךָ עַל כָּל הַחֶסֶד חִנָּם הַזֶּה

שֶׁעָשִׂיתָ עִמָּדִי, וְהִנֵּה אָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם, רֹאשׁ צַדִּיקֶיךָ אֲהוּבְךָ הִבְטִיחַ הַבְטָחָה חֲזָקָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁיָּבֹא עַל צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ - יַעֲשֶׂה לוֹ טוֹבָה, וְדָבָר זֶה הוּא סוֹבֵב עַל כָּל הַשָּׁנָה, אֲבָל בְּאִם שֶׁיִּתְקַבְּצוּ אֵלָיו עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, אָז יִהְיֶה תִּקּוּן וְהַמְּתָקָה גְּדוֹלָה לְכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּפֵרוּשׁ בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: "כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ תְּלוּיִים וְעוֹמְדִים בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה שֶׁלִּי"! וְהִנֵּה טִלְטַלְתִּי אֶת עַצְמִי בְּטִלְטוּל קָשֶׁה וָמַר מְאֹד, עַד שֶׁבָּאתִי לְכָאן לָעִיר וִינָה, כְּדֵי לְהִכָּנֵס אֶל צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא וְלִהְיוֹת בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה עַל צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ מַמָּשׁ. אֲבָל כְּבָר גִּלִּיתָ לָנוּ עַל־יְדֵי חֲכָמֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁעַל כָּל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה מִתְפַּשְּׁטִים הַמְּנִיעוֹת וְהָעִכּוּבִים, וּבִפְרָט עַל דָּבָר וְעִנְיָן נוֹרָא וְנִשְׂגָּב כָּזֶה - לִהְיוֹת סָמוּךְ לְצִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה, בְּוַדַּאי מִתְגַּבְּרִים וּמִתְפַּשְּׁטִים הַמְּנִיעוֹת וְהָעִכּוּבִים מְאֹד מְאֹד, וּבִפְרָט עָלַי הֶעָנִי וְהָאֶבְיוֹן עוֹבְרוֹת עַכְשָׁו קַטְנוּת וַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת יְרִידוֹת וּנְפִילוֹת הַשְּׁלָכוֹת וְכָל מִינֵי מְרִירוּת וְהַרְפַּתְקָאוֹת וְצָרוֹת וְיִסּוּרִים מְרוֹרִים מְאֹד, מַה אֶעֱשֶׂה אָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם? אֲבַקֵּשׁ אוֹתְךָ בְּמַתְּנַת חִנָּם שֶׁאֶזְכֶּה לִהְיוֹת בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַזּוֹ שְׁנַת "תשל"ח" סָמוּךְ אֵצֶל הַצִּיּוּן מַמָּשׁ, בְּמַתְּנַת חִנָּם חָנֵּנִי לְחֶסֶד חִנָּם הַזֶּה, אַתָּה יוֹדֵעַ מֵרֹאשׁ מַה שֶּׁעָבַר עָלַי בְּכָל אֵלּוּ הַשָּׁנִים שֶׁמָּסַרְתִּי נַפְשִׁי גּוּפִי וְנִשְׁמָתִי כֹּחִי וְחִיּוּתִי וּמָמוֹנִי וְיָמַי וְלֵילוֹתַי בִּשְׁבִיל לְהָפִיץ דַּעַת רֹאשׁ צַדִּיקֶיךָ אֲהוּבֶיךָ בָּעוֹלָם. וְכַמָּה מְרִירוּת וְצָרוֹת הִתְחַלְתִּי לִסְבֹּל עֲבוּר זֶה, כָּל אוֹהֲבֵי מִנֶּגֶד עָמְדוּ וְקָמוּ עָלַי בְּמַחֲלֹקֶת וְשִׂנְאַת חִנָּם עַל לֹא דָּבָר, וּמְדַבְּרִים עָלַי כָּל מִינֵי דִּבּוּרִים רָעִים וּמוֹצְאִים עָלַי כָּל מִינֵי שֵׁמוֹת רָעִים, וּמְאַיְּמִים עָלַי אִיּוּמִים רָעִים, וְשׂוֹנְאִים אוֹתִי בְּתַכְלִית הַשִּׂנְאָה, וְכָל עֲוֹנוֹתַי וַחֲטָאַי הוּא - שֶׁאֲנִי מְגַלֶּה וּמְפַרְסֵם וּמַפִּיץ דַּעַת רֹאשׁ צַדִּיקֶיךָ אֲהוּבֶיךָ בָּעוֹלָם, זְכוֹר אָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם! כַּמָּה יָמִים וְלֵילוֹת הִפְקַרְתִּי בִּשְׁבִיל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, זְכוֹר אֵיךְ שֶׁאִבַּדְתִּי בְּיָדִי מַמָּשׁ טוֹבוֹת נִצְחִיּוֹת שֶׁהָיִיתִי

יָכוֹל לְהַצִּילֵחַ לְעַצְמִי, וְהִשְׁלַכְתִּי הַכֹּל בִּשְׁבִיל לַעְזוֹר לְזוּלָתִי - לְהָאִיר בּוֹ דַּעַת רֹאשׁ צַדִּיקֶיךָ, כַּמָּה בִּזְיוֹנוֹת וּשְׁפִיכַת דָּמִים הָיָה לִי מֵהֶם, כַּמָּה בִּטּוּל זְמַן בִּטַּלְתִּי בִּשְׁבִילָם, וּלְבַסּוֹף לֹא דַּי שֶׁלֹּא בָּאוּ בְּעֶזְרָתִי בְּעֵת צָרָתִי - שֶׁרַבִּים קָמִים עָלַי, רַבִּים רַבִּים, צַדִּיקִים חֲסִידִים וִישָׁרִים, וְאֵין מִי שֶׁיַּעֲזֹר לִי, וְאַף גַּם אוֹתָם הַנִּשְׁמוֹת שֶׁבִּלִּיתִי עִמָּם יוֹמָם וָלַיְלָה וְהִפְקַרְתִּי עֲבוּרָם אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה וְאֶת הָעוֹלָם הַבָּא - גַּם כֵּן יָצְאוּ עָלַי בְּחֶרֶב לְשׁוֹנָם, וּמְדַבְּרִים עָלַי מַה שֶּׁמְּדַבְּרִים וְלִבָּם חָלַק מִמֶּנִּי לְגַמְרֵי, וְאוֹהֲבַי מֵרָחוֹק יַעַמְדוּ וְשִׂנְאַת חָמָס שְׂנֵאוּנִי עַל לֹא עָוֶל בְּכַפִּי, וְהִנֵּה רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! בָּשָׂר וָדָם טִבְעוֹ הוּא לִהְיוֹת מְנַצֵּחַ וְרוֹצֶה רַק לְנַצֵּחַ אֶת חֲבֵרוֹ, וְעַל כֵּן אֲנִי רוֹאֶה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִי לִטְעֹן עִם בָּשָׂר וָדָם, כִּי כָּל מַה שֶּׁאֲדַבֵּר לְפָנָיו וַאֲגַלֶּה לוֹ אֶת פְּנִימִיּוּת נִקְדַּת לְבָבִי הוּא יַהֲפֹךְ אֶת זֶה, עַל כֵּן אֲנִי בָּא לְפָנֶיךָ בְּלֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּא שָׁבוּר וּמְשֻׁבָּר כְּחֶרֶס הַנִּשְׁבָּר, נִבְזֶה וְנִמְאָס מְשֻׁקָּץ וּמְתוֹעָב בֶּאֱמֶת, בְּלִי שׁוּם עַרְמִימוּת וַעֲנָוָה פְּסוּלָה חַס וְשָׁלוֹם חַס וְשָׁלוֹם, כַּאֲשֶׁר אַתָּה לְבַד חוֹקֵר לְבָבוֹת יוֹדֵעַ וּמַבְחִין אֶת הָאֱמֶת, אָנָּה אָבִי! כַּמָּה וְכַמָּה מְרִירוּת וְיִסּוּרִים וְצַעַר וְעָגְמַת נֶפֶשׁ סָבַלְתִּי בִּשְׁבִיל לְגַלּוֹת וּלְפַרְסֵם דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל בָּעוֹלָם, וְכַמָּה וְכַמָּה עָמְדוּ עָלַי וְרוֹצִים לְבָלְעֵנִי חִנָּם עַל לֹא דָּבָר, עַל כֵּן חוּס וַחֲמוֹל עָלַי וַעֲשֵׂה עִמִּי אוֹת לְטוֹבָה שֶׁאֶזְכֶּה לִהְיוֹת בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַזּוֹ עַל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל מַמָּשׁ, וְיִרְאוּ שׂוֹנְאַי וְיֵבוֹשׁוּ כִּי אַתָּה ה' עֲזַרְתַּנִי וְנִ'חַ'מְ'תָּנִ'י, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

תקכא.

אֵצֶל 'רֹאשׁ' בְּנֵי יִשְׂרָאֵל...

וְסִפֵּר מוֹהַרָא"ש: כְּשֶׁהָיִיתִי עַל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל [בְּעֶרֶב רֹאשׁ־הַשָּׁנָה שְׁנַת תשל"ח הַזּוֹ], אָמַר לִי אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ: מִמֵּילָא עַל הָרֹא"ש שֶׁלָּכֶם לֹא פָּחַדְתִּי שֶׁיִּשָּׁבֵר [מֵרֹב הַחֲבָטוֹת שֶׁחָבַט עִם רֹאשׁוֹ עַל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל בִּשְׁעַת הַהִשְׁתַּטְּחוּת] אֲבָל פָּחַדְתִּי

שֶׁלֹּא יִשָּׁבֵר הַבִּטּוּן שֶׁל הַצִּיּוּן... כִּי הִשְׁתַּטַּחְתִּי כָּכָה כְּמוֹ שָׁעָה שְׁלֵמָה, תִּרְאוּ לִי אֶחָד שֶׁיַּעֲשֶׂה זֹאת וְיִהְיֶה מוּכָן שֶׁיִּתְנַפֵּץ לְאֶלֶף רְסִיסִים... [מוֹהֲרָא"ש אָמַר זֹאת לְעִנְיָן מַה שֶּׁאִישׁ אֶחָד אָמַר לוֹ שֶׁרוֹצֶה לִהְיוֹת כָּמוֹהוּ מַמָּשׁ, מַה שֶּׁהוּא אַךְ חָזַר בִּתְשׁוּבָה לִפְנֵי שָׁנָה בְּעֵרֶךְ, וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁבְּוַדַּאי אַתָּה יָכוֹל לִהְיוֹת כָּמוֹנִי, אֲבָל תַּעֲשֶׂה הָעֲבוֹדוֹת וְהַיְגִיעוֹת שֶׁאֲנִי עָשִׂיתִי בְּמֶשֶׁךְ כִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה... וְאָז סַפֵּר אֶת הָעִנְיָן הַזֶּה כְּמָשָׁל].

תקכב.

סִפּוּר הָאַסֵּפָה שֶׁעָשׂוּ בְּבֵית ר' לֵוִי יִצְחָק אוֹדוֹת סִפְרָיו בְּנוֹכְחוּתוֹ

בִּשְׁנַת תשל"ח אַחַר שֶׁהָיָה מוֹהֲרָא"ש עַל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל בְּעֶרֶב רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, נָסַע אַחַר רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַיִּשֵּׁר לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְשָׁהָה בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בִּירוּשָׁלַיִם, וּבִפְרָט אֵצֶל ר' לֵוִי יִצְחָק הַרְבֵּה. וְהָיָה שָׁם בְּשַׁבָּת שׁוּבָה, וּבְיוֹם רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי נָסַע לִמְקוֹמוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, חֶבְרוֹן, שְׁכֶם, מִירוֹן, צְפַת וּטְבֶרְיָה[ה].

לַיְלָה אֶחָד מֵעֲשֶׂרֶת־יְמֵי־תְּשׁוּבָה, נִגַּשׁ אֵלָיו אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאָמַר לוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ כַּמָּה דְּבָרִים לְדַבֵּר אִתּוֹ אוֹדוֹת הַסְּפָרִים הַחֲדָשִׁים, הֵינוּ כַּמָּה מִינֵי קֻשְׁיוֹת וּטְעָנוֹת וְכוּ', וְהָיָה רוֹצֶה לְהַצִּיעַ אוֹתָן לְפָנָיו וְלִשְׁמֹעַ חַוַּת דַּעְתּוֹ וּתְשׁוּבָתוֹ. וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרָא"ש, אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא רַק לְךָ יֵשׁ קֻשְׁיוֹת וּטְעָנוֹת אֵלּוּ רַק לְכַמָּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ כָּאן בִּירוּשָׁלַיִם, וְלָכֵן מַה יּוֹעִיל לִי לִטְעֹן עִמְּךָ לְבַד? עָדִיף שֶׁתֶּאֱסֹף אֶת כֻּלָּם בְּיַחַד וְנֵשֵׁב בְּיַחַד וְנִטְעַן, וְכָכָה נוֹצִיא דָּבָר עַל בּוּרְיוֹ. וְהוּטַב בְּעֵינֵי הָאִישׁ וּפָנָה לְאַרְגֵּן אֶת הָאַסֵּפָה.

אַחַר זְמַן־מַה חָזַר אֵלָיו, וְאָמַר שֶׁסִּדֵּר אֶת הַכֹּל וְתִהְיֶה הָאַסֵּפָה אֵצֶל ר' לֵוִי יִצְחָק בַּבַּיִת, מָחָר בַּלַּיְלָה – לֵיל שִׁישִׁי שֶׁלִּפְנֵי שַׁבָּת

ה. עַיֵּן אֲשֶׁר בַּנַּחַל, חֵלֶק יז, מִכְתָּב ב־תקעג.

שׁוּבָה, תֵּכֶף וּמִיָּד אַחֲרֵי תְּפִלַּת עַרְבִית. וְהִנֵּה כְּשֶׁנּוֹדַע דְּבַר הָאֲסֵפָה, נִגַּשׁ אֶחָד לְמוֹהֲרָא"ש וּבִקְּשׁוֹ, הֱיוֹת וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁר' לֵוִי יִצְחָק לֹא יַרְשֶׁה לוֹ לִהְיוֹת נוֹכֵחַ בַּאֲסֵפָה, מְבַקֵּשׁ הוּא אֵיפֹה מִמּוֹהֲרָא"ש שֶׁיַּמְלִיץ עָלָיו שֶׁיַּזְמִינוּ אַף אוֹתוֹ לַדִּיּוּן הַמְיֻחָד, וְהִבְטִיחַ לוֹ שֶׁיִּהְיֶה לְצִדּוֹ בְּכָל עִנְיָן שֶׁיִּדְרֹשׁ. וְאַף שֶׁמּוֹהֲרָא"ש לֹא הָיָה זָקוּק לְעֶזְרָתוֹ בִּכְלָל, אַךְ כֵּיוָן שֶׁהִפְצִיר בּוֹ כָּל־כָּךְ, וְגַם הוּא אָדָם שֶׁכָּל־כָּךְ אוֹחֲזִים מִמֶּנּוּ אֵצֶל אֲנַ"שׁ, מַה יָּכוֹל לְהַזִּיק שֶׁיִּשְׁתַּתֵּף בַּאֲסֵפָה, וּבִמְיֻחָד אִם הוּא מַבְטִיחַ שֶׁיַּעֲמֹד לְצִדּוֹ.

וְאָכֵן בַּיּוֹם וּבַזְּמַן שֶׁנִּקְבַּע, הִתְאַסְּפוּ כֻּלָּם בְּבֵית ר' לֵוִי יִצְחָק. וּלְפֶתַע נִכְנַס אֶחָד עִם מַכְשִׁיר הַקְּלָטָה גָּדוֹל, וְתֵכֶף וּמִיָּד גֵּרֵשׁ אוֹתוֹ ר' לֵוִי יִצְחָק הַחוּצָה בִּגְעָרָה: "אַרוֹיס", "אַרוֹיס", ("הַחוּצָה" "הַחוּצָה"), וְהַלָּה הִתְחִיל לְבַקֵּשׁ בְּרַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים שֶׁיִּתֵּן לוֹ לְהִשָּׁאֵר, וְר' לֵוִי יִצְחָק הִתְעַקֵּשׁ מְאֹד "אַרוֹיס", "אַרוֹיס", עַד שֶׁהֻכְרַח לָצֵאת לַחוּץ בְּעַל כָּרְחוֹ.

כְּשֶׁיָּשְׁבוּ כֻּלָּם, לָחַשׁ ר' לֵוִי יִצְחָק בְּאֹזֶן מוֹהֲרָא"ש: "זָאג ... עֶר זָאל אַרוֹיס גֵיין" [תַּגִּיד לִפְלוֹנִי שֶׁיֵּצֵא...] וְזֶה הָיָה הָאִישׁ שֶׁהִבְטִיחַ לְמוֹהֲרָא"ש שֶׁיִּהְיֶה בְּעֶזְרוֹ, וְלֹא הֵבִין מוֹהֲרָא"ש לָמָּה, כִּי הֲלֹא הִבְטִיחַ לוֹ שֶׁיִּהְיֶה עַל צִדּוֹ, וְלֹא הָיָה חֵשֶׁק לְמוֹהֲרָא"ש לְגָרְשׁוֹ, וְחָזַר ר' לֵוִי יִצְחָק וְאָמַר "זָאג ... עֶר זָאל אַרוֹיס גֵיין"! וְהִתְפַּלֵּא מוֹהֲרָא"ש, לָמָּה ר' לֵוִי יִצְחָק מְצַוֶּה לְגָרְשׁוֹ בְּנֶחֱרָצוּת כָּזוֹ? וּכְשֶׁרָאָה ר' לֵוִי יִצְחָק שֶׁמּוֹהֲרָא"ש מְסָרֵב לְגָרְשׁוֹ, קָם מֵהַשֻּׁלְחָן וְיָצָא הַחוּצָה[ו], וּמוֹהֲרָא"ש הָלַךְ אַחֲרָיו וְאָמַר לוֹ ר' לֵוִי יִצְחָק: אֲנִי יוֹדֵעַ מַה שֶּׁאֲנִי אוֹמֵר - גָּרֵשׁ אוֹתוֹ! וְטָעַן מוֹהֲרָא"ש: אֲבָל הֲלֹא הוּא הִבְטִיחַ לִי שֶׁיַּעֲמֹד לִימִינִי וְיִטְעַן בִּשְׁבִילִי וְכוּ',

ו. כְּשֶׁסִּפֵּר מוֹהֲרָא"ש אֶת הַסִּפּוּר אָמַר: "ר' לֵוִי יִצְחָק וַוייסט נִישְׁט קֵיין קוּנְצִין" - רַבִּי לֵוִי יִצְחָק אֵינוֹ יוֹדֵעַ חוֹכְמוֹת.

כִּתְגוּבָה מָשַׁךְ ר' לֵוִי יִצְחָק בִּכְתֵפָיו וְהִתְאַנֵּחַ, וְאָמַר לְמוֹהֲרָא"ש: "אֲנִי הִזְהַרְתִּי אֶתְכֶם, אַתֶּם עֲשׂוּ כִּרְצוֹנְכֶם". וְחָזְרוּ שְׁנֵיהֶם אֶל הַשֻּׁלְחָן, וְהָאִישׁ הַמְּדֻבָּר הִתְיַשֵּׁב מַמָּשׁ לְיַד מוֹהֲרָא"ש.

וּפָתַח ר' לֵוִי יִצְחָק וְאָמַר, כֻּלְּכֶם יוֹדְעִים שֶׁאַף פַּעַם אֵינִי מִתְעַכֵּב לְשׂוֹחֵחַ עִם אִישׁ לְאַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית, כִּי יֵשׁ לִי סֵדֶר קָבוּעַ לָלֶכֶת לִישׁוֹן תֵּכֶף אַחַר הַתְּפִלָּה בִּכְדֵי לָקוּם לַחֲצוֹת, אֲבָל לְמַעַן הַשָּׁלוֹם וּכְדֵי לְמַעֵט מַחֲלֹקֶת בְּיִשְׂרָאֵל, הֲרֵינִי מְוַתֵּר עַל הַשֵּׁנָה שֶׁלִּי בִּשְׁבִיל הָאֲסֵפָה הַזֹּאת. אֲבָל לִפְנֵי שֶׁנַּתְחִיל אֲנִי רוֹצֶה הַבְטָחָה נֶאֱמָנָה מִכָּל הַיּוֹשְׁבִים כָּאן, שֶׁלֹּא יֵצֵא שׁוּם דִּבּוּר שֶׁנְּדַבֵּר עַכְשָׁו, לַחוּץ, לִבְנֵי הָעוֹלָם, וְשֶׁיִּשָּׁאֵר הַכֹּל רַק בֵּינֵינוּ. וְהִתְחִיל ר' לֵוִי יִצְחָק לִשְׁאֹל אֶת כָּל אֶחָד מֵהַנּוֹכְחִים בִּפְרָטִיּוּת שֶׁיַּבְטִיחַ לוֹ שֶׁלֹּא יֵצֵא דִּבּוּר אֶחָד לַחוּץ, וְעָנוּ כֻּלָּם זֶה אַחַר זֶה בְּהַבְטָחָה נֶאֱמָנָה שֶׁלֹּא יְגַלּוּ שׁוּם דָּבָר, וְגַם הָאִישׁ הַנַ"ל בִּכְלָל...

וְאָז הִתְחִילוּ לִשְׁטֹחַ בְּפָנָיו אֶת הַטְּעָנוֹת, וְכָל אֶחָד טָעַן כְּפִי שִׁטּוּתוֹ וְטִפְּשׁוּתוֹ, וְאֵלּוּ הָיוּ הַשְּׁאֵלוֹת וְהַתְּשׁוּבוֹת. שְׁאֵלָה: אֵיךְ מַדְפִּיסִים סֵפֶר בְּלִי הַסְכָּמָה? תְּשׁוּבַת מוֹהֲרָא"ש: גַּם לְמוֹהַרְנַ"תְּ אֵין הַסְכָּמָה עַל סְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים. שְׁאֵלָה: אֵיךְ כּוֹתְבִים אֶת הַמִּלָּה נַשְׁגַ"ז בַּסֵּפֶר? תְּשׁוּבַת מוֹהֲרָא"ש: מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל מַזְכִּיר מִלָּה זוֹ אַרְבַּע פְּעָמִים בַּהֲלָכָה אַחַת. שְׁאֵלָה: בְּהַקְדָּמַת סִפְרוֹ 'אֶרֶךְ־אַפַּיִם' מְצַטֵּט אֶת דִּבְרֵי מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל, וְאֵינוֹ מְסַיֵּם בַּמִּלִּים 'עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ' וְיִכּוֹלִים לִטְעוֹת. תְּשׁוּבַת מוֹהֲרָא"ש: זֶה רַק לְבוּרִים וְרֵיקִים שֶׁמְּכַנִּים אֶת עַצְמָם חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב וְאֵינָם לוֹמְדִים סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל... שְׁאֵלָה: בְּדַף הַשַּׁעַר שֶׁל סְפָרָיו כּוֹתֵב אֶת שֵׁם רַבֵּנוּ זַ"ל בְּאוֹתִיּוֹת גְּדוֹלוֹת, וְיִכּוֹלִים לִטְעוֹת שֶׁאֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה כָּתַב רַבֵּנוּ זַ"ל בְּעַצְמוֹ. תְּשׁוּבַת מוֹהֲרָא"ש (כִּשְׁפוּנָה לַטּוֹעֵן): עַכְשָׁו נָתַתָּ לִי שֶׁבַח וּפְאֵר גָּדוֹל, הֲרֵי יְכוֹלִים לִטְעוֹת שֶׁסֵּפֶר זֶה כָּתַב רַבֵּנוּ זַ"ל,

כִּי כְּתִיבָתִי הִיא מַמָּשׁ כֻּלּוֹ דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, כֵּן הִיא הָאֱמֶת וְכָךְ רָאוּי לִהְיוֹת... וְכָכָה נִמְשְׁכוּ כָּל מִינֵי טְעָנוֹת שֶׁל שְׁטוּת וְטִפְּשׁוּת. וּמוֹהֲרָא"ש הָיָה מְאֹד תַּקִּיף בְּדַעְתּוֹ, וְעָנָה לְכֻלָּם כְּאִוַּלְתָּם.

בְּנוֹסָף גַּם דִּבֵּר מוֹהֲרָא"ש בְּמַהֲלַךְ הָאֲסֵפָה, כַּמָּה דִּבּוּרִים חֲרִיפִים מְאֹד, מִמַּה שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מַה שֶׁעוֹבֵר עַל בְּנֵי הַנְּעוּרִים בִּפְגָמִים וַעֲבֵרוֹת חֲמוּרוֹת מְאֹד, רַחֲמָנָא לִיצְלָן. וְהֵם כֻּלָּם הִתְעַקְּשׁוּ בְּעַקְשָׁנוּת שֶׁל נִצָּחוֹן נֶגֶד הָאֱמֶת (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן קכב), וּבְאֶמְצַע הָאֲסֵפָה הִזְכִּיר מוֹהֲרָא"ש כַּמָּה פְּעָמִים אֶת זִכְרוֹן יוֹם הַמִּיתָה - שֶׁיִּצְטָרְכוּ לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן וְכוּ', וְהִפְסִיקוֹ ר' לֵוִי יִצְחָק בְּכָל פַּעַם "נִישְׁט רֶעדְן פוּן טוֹיט, נִישְׁט רֶעדְן פוּן טוֹיט"... [לֹא לְדַבֵּר מֵהַמָּוֶת], וּמוֹהֲרָא"ש עָנָה לְעֻמָּתוֹ: "אֲנִי בְּדַוְקָא אֲדַבֵּר מִזֶּה"... וּכְשֶׁרָאָה מַה הֵם טוֹעֲנִים וְאֵיךְ הֵם מִתְעַקְּשִׁים לְלֹא הִגָּיוֹן - הֵבִין מוֹהֲרָא"ש שֶׁכָּל הַוִּכּוּחִים הָאֵלּוּ הֵם חַסְרֵי תּוֹעֶלֶת וְלֹא יוֹעִילוּ כְּלוּם[ז].

וּמַה נִּדְהָם מוֹהֲרָא"ש, כְּשֶׁהַלָּה, שֶׁנִּכְנַס לַאֲסֵפָה בְּהַמְלָצָתוֹ, אַחַר הַפְצָרָתוֹ וְהַבְטָחָתוֹ שֶׁיַּעֲמֹד לִימִינוֹ מוּל הַטּוֹעֲנִים, פָּצָה פִּיו וְאָמַר: אֲנִי מַכִּיר בָּחוּר אֶחָד מִישִׁיבַת בְּרֶסְלֶב שֶׁיָּצָא לְתַרְבּוּת רָעָה מֵחֲמַת סֵדֶר הַקְּרִיאַת־שְׁמַע־שֶׁעַל־הַמִּטָּה שֶׁהִדְפַּסְתֶּם וְהֵפַצְתֶּם...

ז. כַּעֲבוֹר אַרְבַּע שָׁנִים, מָצָאנוּ הֵד לְהִתְרַחֲשׁוּת הַזּוֹ, בְּדִבְרֵי מוֹהֲרָא"ש שֶׁמַּזְכִּיר בְּמִכְתָּבוֹ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק כא, ג' קז): "הִנֵּה אֲנִי בְּעַצְמִי אֵין לִי שׁוּם עֵסֶק עִמָּהֶם כְּלָל, וַאֲנִי בּוֹרֵחַ רַק אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ. כִּי בַּתְּחִלָּה, לִפְנֵי כַּמָּה שָׁנִים - הָלַכְתִּי אֲלֵיהֶם, וְדִבַּרְתִּי עִמָּהֶם, וְהוֹכַחְתִּי לָהֶם אֶת נְקֻדָּתִי וְכוּ', אַךְ כְּבָר אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן קכב): שֶׁמִּדַּת הַנִּצָּחוֹן אֵינָהּ סוֹבֶלֶת אֶת הָאֱמֶת, עַל כֵּן לֹא רָצוּ אֲפִלּוּ לִפְתֹּחַ אֶת אָזְנָם הָאֲטוּמָה, וְאֶת לִבָּם הָאָבָן וְכוּ', עַל כָּל פָּנִים, זֶה כַּמָּה שָׁנִים, תְּהִלָּה לָאֵל, שֶׁאֵין לִי שׁוּם עֵסֶק עִמָּהֶם". וְעוֹד כָּתַב (חֵלֶק יד, א' תתקט): "לְהִתְוַכֵּחַ עִם בְּנֵי אָדָם וּלְהַרְאוֹת אֶת הַצֶּדֶק - זֶה יוֹצֵא בְּדִיּוּק הַהֵפֶךְ, כִּי זֶה טֶבַע בְּנֵי אָדָם וְכוּ', עַל כֵּן אָמַרְתִּי לְעַצְמִי מַה כְּדַאי לְהִכָּנֵס בְּוִכּוּחִים וְלִשֶּׁבֶת בִּישִׁיבוֹת וּלְהִתְאַסֵּף בַּאֲסֵפוֹת וְכוּ' וְכוּ', וּלְדַבֵּר שְׁעוֹת עַל גַּבֵּי שְׁעוֹת, מִי צוֹדֵק וּמִי לֹא צוֹדֵק וְכוּ' וְכוּ', יֹאחַז כָּל אֶחָד אֶת דַּרְכּוֹ, וַאֲנִי אֶאֱחֹז אֶת דַּרְכִּי - לְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, כַּאֲשֶׁר גִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל וּמוֹהֲרַנַ"תְ זַ"ל, וְאַזְכֶּה לְגַלּוֹת וּלְפַרְסֵם אֶת דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וּמִי שֶׁרוֹצֶה לִנְבֹּחַ - שֶׁיִּנְבַּח". וּרְאֵה אוֹדוֹת הַוִּכּוּחִים עִם מִתְנַגְּדָיו, בְּשִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק רִאשׁוֹן, עַמּוּד קט. וְחֵלֶק טו, עַמּוּד עז.

וְעָמַד מוֹהֲרָא"ש כְּמִשְׁתּוֹמֵם עַל שְׁנֵי דְּבָרִים, דָּבָר רִאשׁוֹן - הֲרֵי זֶה הָאִישׁ שֶׁהִבְטִיחַ לִי לִטְעֹן בִּשְׁבִילִי, וַהֲרֵי כַּוָּנָתוֹ לְנֶגְדִּי [וְצָדַק ר' לֵוִי יִצְחָק, כִּי הוּא סְתָם מְלַבֶּה אֶת הַמַּחֲלֹקֶת וְהָיְתָה טָעוּת לְהַכְנִיסוֹ]. דָּבָר שֵׁנִי - אֵיךְ יַגִּיד דָּבָר מוּזָר כָּזֶה, שֶׁמֵּחֲמַת הַקְּרִיאַת־שְׁמַע־שֶׁעַל־הַמִּטָּה הִתְקַלְקֵל אֵיזֶה בָּחוּר, הֲרֵי מוֹהֲרָא"ש יָדַע שֶׁהַקְּרִיאַת־שְׁמַע־שֶׁעַל־הַמִּטָּה הִצִּיל הֲמוֹן בַּחוּרִים מִכָּל מִינֵי עֲבֵרוֹת, כְּמוֹ שֶׁשָּׁמַע מֵהֶם בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן הַקָּצָר מֵאָז שֶׁיָּצָא הַסֵּפֶר הַזֶּה לְאוֹר עוֹלָם, וְרָאָה מוֹהֲרָא"ש שֶׁכָּל הָאֲסֵפָה הִיא בְּרָכָה לְבַטָּלָה, וְקָם מֵהַשֻּׁלְחָן כְּדֵי לָצֵאת וְלָלֶכֶת לְדַרְכּוֹ.

לִפְנֵי שֶׁיָּצָא מִשָּׁם, קָרָא בְּקוֹל לִפְנֵי כָּל הַנּוֹכְחִים: "אֲנִי רוֹאֶה שֶׁכֻּלְּכֶם עַקְשָׁנִים גְּדוֹלִים וְאַתֶּם חוֹפְרִים בּוֹר מִתַּחְתַּי בִּכְדֵי לְהַפִּיל אוֹתִי... לָכֵן אֲנִי אוֹמֵר כָּאן לִפְנֵי הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, שֶׁאִם אֵינֶנִּי צוֹדֵק - שֶׁיִּקַּח אוֹתִי הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ מִזֶּה הָעוֹלָם כָּאן מִלִּפְנֵיכֶם". וְצָעַק ר' לֵוִי יִצְחָק: לֹא, לֹא, אַל תְּדַבֵּר כָּךְ! אָסוּר לְדַבֵּר כָּךְ, הֲרֵי רַבֵּנוּ אוֹמֵר (בְּלִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן קִיג): שֶׁלְּאָדָם אָסוּר לָדוּן אֶת עַצְמוֹ וְכוּ', וְהוּא הִתְעַקֵּשׁ וְאָמַר: לֹא, אֲנִי כָּאן אָדוּן אֶת עַצְמִי, וְחָזַר לוֹמַר כַּנַ"ל, שֶׁאִם אֵינוֹ צוֹדֵק וְכוּ', וּבָזֶה יָצָא מִלִּפְנֵיהֶם.

וְהִתְיַשֵּׁב בְּדַעְתּוֹ, שֶׁהוּא מֻכְרָח עַכְשָׁו לִנְסֹעַ לְכֹתֶל הַמַּעֲרָבִי לְהַצִּיעַ כָּל הָעִנְיָן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, [כִּדְרִכּוֹ בְּכָל דָּבָר, שֶׁכָּל פְּרָט וּפְרָט הוּא מֵשִׂיחַ וּמְפָרֵשׁ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ]. וְיָצָא לַחוּץ וְנָסַע יָשָׁר לַכֹּתֶל־הַמַּעֲרָבִי, וְשָׁם בָּכָה הַרְבֵּה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ וּבִפְרָטִיּוּת עַל שְׁנֵי עִנְיָנִים, רִאשׁוֹן - אֵיךְ יָדַע ר' לֵוִי יִצְחָק לְהַזְהִירוֹ לְגָרֵשׁ אֶת הַנּוֹכֵל הַזֶּה מִשָּׁם, וְלָמָּה בֶּאֱמֶת הִתְהַפֵּךְ עָלָיו לְקָטֵגוֹר. וְשֵׁנִית - אֵיךְ אֶפְשָׁר לְהַגִּיד דָּבָר מְשֻׁנֶּה כָּזֶה בִּכְלָל, שֶׁמִּסֵּפֶר קָדוֹשׁ וְנִפְלָא כָּזֶה יָכוֹל בָּחוּר לְהִתְקַלְקֵל... וּבָכָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ הַרְבֵּה, וּבִפְרָטִיּוּת עַל שְׁנֵי עִנְיָנִים אֵלּוּ.

וְגִלָּה לָנוּ מוֹהֲרָא"ש אָז כְּשֶׁסִּפֵּר אֶת כָּל הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה [וְגַם בְּכַמָּה הִזְדַּמְּנוּיוֹת אֲחֵרוֹת] שֶׁזֶּהוּ כְּלָל גָּדוֹל בְּיָדוֹ - שֶׁאֵין תְּפִלָּה חוֹזֶרֶת רֵיקָם, לִפְעָמִים מְקַבֵּל אָדָם תְּשׁוּבָה מִיָּד, לִפְעָמִים אַחֲרֵי יוֹם. לִפְעָמִים אַחֲרֵי כַּמָּה יָמִים, לִפְעָמִים אַחֲרֵי כַּמָּה חֳדָשִׁים וְשָׁנִים, אֲבָל בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן אֵין שׁוּם תְּפִלָּה חוֹזֶרֶת רֵיקָם; וּבָעִנְיָן הַזֶּה זָכָה שֶׁיָּשִׁיבוּ לוֹ תְּשׁוּבָה מִן הַשָּׁמַיִם מִיָּד, וּכְדִלְהַלָּן.

כְּשֶׁחָזַר מוֹהֲרָא"ש לָאַכְסַנְיָא שֶׁלּוֹ, שֶׁהָיְתָה אֵצֶל בָּחוּר שֶׁהָיָה בִּידִידוּת עִמּוֹ, וְהִנֵּה הוּא מְסַפֵּר שֶׁיֵּשׁ קַלֶּטֶת מִכָּל הָאֲסִפָּה. וְעָמַד מוֹהֲרָא"ש נִבְהַל וְנִשְׁתּוֹמֵם מַמָּשׁ - אֵיךְ זֶה יָכוֹל לִהְיוֹת? הֲרֵי עָשׂוּ הַבְטָחָה נֶאֱמָנָה שֶׁלֹּא יֵצֵא שׁוּם דִּבּוּר לַחוּץ, וְגַם לֹא הִקְלִיטוּ, וְאֵיךְ זֶה יָכוֹל לִהְיוֹת? וּבְתוֹךְ הַדְּבָרִים שׁוֹמֵעַ מוֹהֲרָא"ש שֶׁהַמַּקְלִיט אֵינוֹ אֶלָּא אוֹתוֹ חַנְפָּן שֶׁהִתְחַנֵּן לְהִכָּנֵס וְהִבְטִיחַ הַבְטָחוֹת שֶׁל שֶׁקֶר, וְלָכֵן גַּם הִתְיַשֵּׁב לְיַד מוֹהֲרָא"ש בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה יָכוֹל לְהַקְלִיט כָּל דְּבָרָיו... וְנִבְהַל וְהִצְטָעֵר מְאֹד.

וְהִמְשִׁיךְ מוֹהֲרָא"ש, "נוּ, הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ בְּעֶזְרִי, וְיֵשׁ לִי אֶת הַדְּרָכִים שֶׁלִּי, וּבִזְמַן קָצָר בְּיוֹתֵר, וְהִנֵּה הַקַּלֶּטֶת הַיְחִידָה נִמְצֵאת בְּיָדִי", מוֹהֲרָא"ש הִצְלִיחַ לְשַׁכְנֵעַ אֶת מְאָרְחוֹ שֶׁיְּנַסֶּה לִשְׁאוֹל אֶת הַקַּלֶּטֶת לִזְמַן קָצָר, וְכָכָה הִגִּיעָה לְיַד מוֹהֲרָא"ש, וְאַף פַּעַם לֹא יָצְאָה עוֹד מִמֶּנּוּ, וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש שֶׁהִיא עוֹד מֻנַּחַת אֶצְלוֹ בְּאֵיזֶה מָקוֹם.

אַגַּב, אַחַר־כָּךְ כְּשֶׁפָּגַשׁ מוֹהֲרָא"ש אֶת הַמַּקְלִיט וְהַבּוֹגֵד בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְתָמַהּ בְּפָנָיו: "הֵיתָכֵן?" עָנָה לוֹ בִּתְשׁוּבָה מְעֻרְפֶּלֶת, וְהִתְנַצֵּל בְּתֵרוּצֵי סְרָק, שֶׁאוֹתוֹ אֶחָד שֶׁנִּסָּה לְהִכָּנֵס בִּתְחִלַּת הָאֲסִיפָה עִם מַכְשִׁיר הַקְלָטָה גָּדוֹל הוּא זֶה שֶׁבִּקֵּשׁ מִמֶּנִּי וְכוּ' וְכוּ', וּבֵין דַּקָּה הִשְׁתַּמֵּט מִמֶּנּוּ וְנֶעֱלָם.

לְמָחֳרָת, עֶרֶב שַׁבַּת־קֹדֶשׁ שׁוּבָה, בִּקֵּר מוֹהֲרָא"ש אֵצֶל ר' לֵוִי יִצְחָק וְדִבֵּר עִמּוֹ מֵהָאֲסֵפָה שֶׁל אֶמֶשׁ, וְאָמַר לוֹ ר' לֵוִי יִצְחָק: "אִיר מֵיינְט אַז זֵייעֶרֶע וָוערְטֶער הָאבֶן גֶעמַאכְט א רֹשֶׁם בַּיי מִיר"? נִישְׁט קַיין כִּי הוּא זֶה, נָאר וִוי אִיךְ זֶעה זוּכְט מֶען אוֹיף אַייךְ חֶסְרוֹנוֹת, גִּיבְט זֵיי נִישְׁט קַיין גֶעלֶעגְנְהֵייט צוּ טְרֶעפְּן" [אַתֶּם חוֹשְׁבִים שֶׁדִּבְרֵיהֶם עָשׂוּ רֹשֶׁם אֶצְלִי? אַף כְּהוּא זֶה - לֹא! רַק כַּנִּרְאֶה הֵם מְחַפְּשִׂים עֲלֵיכֶם חֶסְרוֹנוֹת - אַל תִּתְּנוּ לָהֶם הִזְדַּמְּנוּת לִמְצֹא].

וְדִבֵּר מוֹהֲרָא"ש עִם ר' לֵוִי יִצְחָק אָז כַּמָּה דְּבָרִים מִמַּה שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מִמַּה שֶׁעוֹבֵר עַל בְּנֵי הַנְּעוּרִים שֶׁבַּדּוֹר, וְלֹא רָצָה ר' לֵוִי יִצְחָק לְהַאֲמִין כְּדִבְרֵכוֹ. [ר' לֵוִי יִצְחָק אֵינוֹ רוֹאֶה אוֹ שׁוֹמֵעַ שׁוּם דָּבָר] כִּי הוּא אִישׁ תָּם מְאֹד, וְאִם אֶחָד בָּא לְסַפֵּר לוֹ צָרוֹתָיו וּמַה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו הוּא אוֹמֵר לוֹ: "שׁוּין, שׁוּין, לֵךְ לַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי וּתְסַפֵּר הַכֹּל לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ"... [כִּי הוּא אֵינוֹ רוֹצֶה לְבַלְבֵּל עַצְמוֹ לִשְׁמֹעַ כָּל הַסִּפּוּרִים הָאֵלּוּ].

וְסִפֵּר, כְּשֶׁיָּצָאתִי מֵר' לֵוִי יִצְחָק, מִתַּחַת דִּירָתוֹ יֵשׁ חֲנוּת וְיוֹצֵא סְפָרַדִּי נָמוּךְ מֵהַחֲנוּת וְקוֹרֵא לִי: "בֹּא אֵלַי לִשְׁתּוֹת כּוֹס קָפֶה", וְהִפְצִיר בִּי מְאֹד, וּמִהַרְתִּי מְאֹד בְּעֶרֶב שַׁבָּת־קֹדֶשׁ, וְהִמְתִּין טֶקְסִי, וְסֵרַבְתִּי וְאָמַרְתִּי לוֹ: "תּוֹדָה רַבָּה" וְהָלַכְתִּי.. וְלָקַחְתִּי הָרְמָזִים שֶׁלָּקַחְתִּי, אֲבָל אָמַרְתִּי לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שֶׁלֹּא יָדַעְתִּי בְּבֵרוּר לָמָּה הָאִישׁ הַזֶּה הִפְצִיר בִּי לְהִכָּנֵס אֵלָיו.

תקכג.

מְקַיֵּם בְּשִׁעוּרוֹ "לֹא תָגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ"

בִּשְׁהוּתוֹ אָז בִּירוּשָׁלַיִם, כִּבְּדוֹ ר' לֵוִי יִצְחָק שֶׁיְּלַמֵּד לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן בָּרַבִּים, וְלָמַד בִּפְנֵיהֶם תּוֹרָה ק"מ בְּחֵלֶק א', עַל הַפָּסוּק (אִיּוֹב לז, ז): "בְּיַד כָּל אָדָם יַחְתּוֹם" וְכוּ', וְדִבֵּר נוֹרָאוֹת נִפְלָאוֹת

בְּהִתְעוֹרְרוּת רַבָּה, בְּמֶשֶׁךְ אַרְבָּעִים דַּקּוֹת, וּבְתוֹךְ הַדִּבּוּרִים דִּבֵּר אֵיךְ שֶׁיֵּשׁ בִּנְיָן גָּדוֹל וּמְפֹאָר, וּמִסְתּוֹבְבִים שָׁם בְּלֹא כְּלוּם, וּמְדַבְּרִים פּוֹלִיטִיקָה וְכוּ'.

וְאַחַר הַלִּמּוּד נִגַּשׁ אֵלָיו ר' לֵוִי יִצְחָק וְאָמַר לוֹ: "וְכִי אִם מְדַבְּרִים, כְּבָר צְרִיכִים לוֹמַר אֶת כָּל הַפְּנִימִיּוּת?"... [וְאָמַר לָנוּ מוֹהֲרָא"ש דָּבָר זֶה, כִּי רָצָה לְהַרְאוֹת לָנוּ אֵיךְ שֶׁצְּרִיכִים לִהְיוֹת חֲזָקִים בִּנְקֻדַּת הָאֱמֶת, וּלְקַיֵּם אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהִזְהִירָה (דְּבָרִים א, יז): "לֹא תָגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ" וְכוּ'].

תקכד.

דְּבֵקוּתוֹ בְּעֵת שֶׁקִּיֵּם לְבְנוֹ בְּרִית מִילָה

בְּיוֹם שְׁלִישִׁי לְסֵדֶר וַיִּגַּשׁ תשל"ח - זָכִיתִי לִנְסֹעַ אֶל בְּרִית־מִילָה שֶׁעָשָׂה לִבְנוֹ הַשֵּׁנִי: נָתָן מֹשֶׁה שְׁמוּאֵל. וּנְסִיעָתִי הָיְתָה מְלֻוָּה בִּמְנִיעוֹת עֲצוּמוֹת, וְהִתְפַּלַּלְנוּ וָתִיקִין, וְאַחַר־כָּךְ תֵּכֶף וּמִיָּד הָיְתָה הַבְּרִית, וְגֹדֶל הַהִתְעוֹרְרוּת וְהַהִתְרַגְּשׁוּת שֶׁהָיוּ לִי אָז - אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר, וּבִפְרָט מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁלָּכְדוּ אֶת תְּשׁוּמֶת לִבִּי, וְאֵלּוּ הֵם:

הַדָּבָר הָאֶחָד - כְּשֶׁשָּׁאֲלוּ אֶת מוֹהֲרָא"ש: "וּלְמִי אַתָּה נוֹתֵן כִּסֵּא שֶׁל אֵלִיָּהוּ?" תֵּכֶף וּמִיָּד נִתְלַהֵב וְאָמַר "מִיר" [לִי], וְלָקַח אֶת הַיֶּלֶד וּנְתָנוֹ עַל הַכִּסֵּא, וְהִרְגַּשְׁתִּי כְּמוֹ שֶׁאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא בְּעַצְמוֹ מַמָּשׁ עוֹמֵד שָׁם וּמְקַבֵּל מִיָּדוֹ.

הַדָּבָר הַשֵּׁנִי - בְּהַגִּיעַ אָבִיו שֶׁל מוֹהֲרָא"ש, שֶׁאָמַר אֶת הַבְּרָכוֹת, לַמִּלִּים: "וְיִקָּרֵא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל", וְהִרְכִּין רֹאשׁוֹ לְעֵבֶר מוֹהֲרָא"ש כְּדֵי לִשְׁמֹעַ מִמֶּנּוּ אֶת הַשֵּׁם, כַּנָּהוּג, וּפִתְאוֹם קָרָא מוֹהֲרָא"ש בְּקוֹל גָּדוֹל מֵעֹמֶק הַלֵּב, בְּהַמְשָׁכַת הַקּוֹל "נָתָן" [וְאֶת שְׁנֵי הַשֵּׁמוֹת הָאֲחֵרִים 'מֹשֶׁה שְׁמוּאֵל'[ח] אָמַר בְּקוֹל נָמוּךְ יוֹתֵר].

ח. עַל שֵׁם אֲבִי־חָמִיו הָרַבִּי מִקּוֹסוֹן זי"ע.

וְגֹדֶל הַהִתְעוֹרְרוּת וְהַהַרְגָּשׁוֹת שֶׁהָיוּ לִי אָז אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר, וּמַמָּשׁ הָיָה נִרְגָּשׁ שֶׁמּוֹרֵנוּ רַבִּי נָתָן זַ"ל עוֹמֵד שָׁם, כִּי עָמַד שָׁם בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה בִּדְבֵקוּת נִפְלָאָה בְּרֶתֶת וְזִיעַ, וְאָמַר אֶת הַשֵּׁם 'נָתָן' בְּהִתְעוֹרְרוּת וּדְבֵקוּת כָּזוֹ, שֶׁהָיָה מֻרְגָּשׁ מַמָּשׁ שֶׁהָיְתָה שָׁם נִשְׁמַת ר' נָתָן זַ"ל.

הַדָּבָר הַשְּׁלִישִׁי – בְּמַהֲלַךְ כָּל סְעֻדַּת הַבְּרִית, יָשַׁב מוֹהֲרָא"ש בִּדְבֵקוּת נוֹרָאָה מְאֹד, [וּבִשְׁנַת תש"ם כְּבָר זִכָּנוּ לַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'בְּרִית שָׁלוֹם', וְשָׁם יִרְאֶה הַמְּעַיֵּן, לְמַה שֶּׁיְּכוֹלִים לִזְכּוֹת בְּעֵת שֶׁמַּכְנִיס בֵּן בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ אוֹ אֲפִילוּ רַק לִהְיוֹת שָׁם בִּשְׁעַת הַבְּרִית, לֵךְ נָא עַיֵּן שָׁם, וְיֶעֱרַב לְנַפְשְׁךָ.][ט]

תקכה.

אַרְבָּעָה יְלָדִים כְּנֶגֶד אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַוָּי"ה

זְמַן מַה אַחַר שֶׁנּוֹלַד בְּנוֹ הַשֵּׁנִי, אָמַר לִי: "עֶר איז איין אוֹיסְגֶבֶּעטֶנֶע קִינְד" [הוּא בֵּן שֶׁנּוֹלַד מִתְּפִלָּה], וְאָמַר, שֶׁתָּמִיד הָיָה רוֹצֶה שֶׁיִּהְיוּ לוֹ שְׁנֵי בָּנִים וּשְׁתֵּי בָּנוֹת, כְּנֶגֶד אַרְבַּעַת אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם הֲוָיָה בָּרוּךְ הוּא, וּכְסִדְרָן דַּיְקָא, הַיְנוּ בִּתְחִלָּה בֵּן וְאַחַר־כָּךְ בַּת, וְאַחַר־כָּךְ עוֹד בֵּן וּבַת [כְּנֶגֶד אַבָּא וְאִימָא וְזוֹ"נ, כַּיָּדוּעַ], וְקֹדֶם לֵידַת בִּתּוֹ הַשְּׁנִיָּה – הָיָה הוּא בָּטוּחַ בְּוַדַּאי שֶׁיִּהְיֶה הַוָּלָד בֵּן זָכָר, אֲבָל לְמַעֲשֶׂה נוֹלְדָה לוֹ בַּת שְׁנִיָּה, וְאַחַר־כָּךְ עוֹד בַּת שְׁלִישִׁית, וְאַחַר־כָּךְ בִּשְׁנַת תשל"ח נוֹלַד לוֹ בֵּן שֵׁנִי, וְאָז אָמַר לִי, שֶׁתָּמִיד רָצָה שֶׁיִּהְיוּ לוֹ לְפָחוֹת שְׁנֵי בָּנִים וּשְׁתֵּי בָּנוֹת [ה' יְזַכֵּהוּ לְגַדְּלָם בְּנַחַת לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים אָמֵן.]

ט. עַיֵּן בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יח, מִכְתָּב ב־תרכו, שֶׁמְּסַפֵּר אוֹדוֹת שִׂמְחַת הַבְּרִית הַזּוֹ, וּבוֹ מֵבִיא כַּמָּה עִנְיָנִים נְחוּצִים לְעִנְיַן מִילָה, וְהַשִּׂמְחָה מֵהַמִּצְוָה הַזּוֹ וְכוּ'. וְכֵן מוֹדֶה עַל הַחְלָמַת בְּנוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁהָיָה בְּבֵית־חוֹלִים, וּמֵבִיא תּוֹדָה וְהוֹדָאָה עַל שְׁתֵּי הַשְּׂמָחוֹת הַלָּלוּ.

י. עַיֵּן לְעֵיל סִימָן רצט.

תקכו.

מִנְהָגוֹ בִּימֵי הָעִבּוּר עִם יְלָדָיו

בְּכָל לֵידַת בָּנָיו וּבְנוֹתָיו נָהַג, בִּימֵי הָעִבּוּר, לְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת, וְכָל הַשִּׁבְעִים קָלִין שֶׁצּוֹעֶקֶת הַיּוֹלֶדֶת לִפְנֵי הַלֵּדָה (עַיֵּן לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן כא) הָיָה הוּא בְּעַצְמוֹ צוֹעֵק בְּכָל יוֹם לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ שֶׁיַּעֲבֹר הַכֹּל בְּשָׁלוֹם, וּבִפְרָט בֶּחָדָשִׁים הָאַחֲרוֹנִים הָיָה מַרְבֶּה מְאֹד בִּתְפִלָּה וּבְהִתְבּוֹדְדוּת כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ בְּלִי גֶּזְמָא מַמָּשׁ[יא].

וְתֵכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁנִּכְנַס עִם אִשְׁתּוֹ הָרַבָּנִית לְבֵית הָרְפוּאָה, הִתְחִיל לִלְמֹד אֶת הַתּוֹרָה הַמְדַבֶּרֶת מֵהוֹלָדָה בִּנְקֵל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ב), וְאָמַר עָלֶיהָ אֶת הַתְּפִלָּה מִלִּקּוּטֵי תְּפִלּוֹת, וְאַחַר־כָּךְ אָמַר הַרְבֵּה פְּעָמִים "מִזְמוֹר לְתוֹדָה". הִתְבּוֹדֵד הַרְבֵּה, עַד שֶׁבִּשְׂרוּ לוֹ בְּשׂוֹרָה טוֹבָה, שֶׁנּוֹלַד הַיָּלֶד בְּשָׁלוֹם וּבְמַזָּל־טוֹב[יב].

תקכז.

בִּקּוּר בְּגַן הַחַיּוֹת עִם יְלָדָיו הַקְּטַנִּים

פַּעַם בְּחוֹל־הַמּוֹעֵד כְּשֶׁבִּקְּשׁוּ יְלָדָיו הַקְּטַנִּים שֶׁיִּקַּח אוֹתָם לְגַן־הַחַיּוֹת, וְהָיָה אַבְרֵךְ אֶחָד שֶׁלָּקַח אוֹתוֹ, וְכִמְעַט מֵעוֹדוֹ לֹא הָיָה מוֹהֲרָא"ש בְּמָקוֹם כָּזֶה וְכוּ', וּבֵינְתַּיִם הִתְבּוֹנֵן בְּמַעֲשֵׂי הַחַיּוֹת וְלָמַד מִשָּׁם דְּבָרִים נִפְלָאִים, כְּמוֹ כְּשֶׁרָאָה אֶת הַזְּאֵב, הִתְבּוֹנֵן בִּגְרִיעוּת תַּאֲוַת אֲכִילָה שֶׁרָאָה אֶצְלוֹ, וְאֵיךְ שֶׁאָדָם שֶׁאֵינוֹ שׂוֹבֵר תַּאֲוָה זוֹ נִדְמֶה כִּבְהֵמָה מַמָּשׁ[יג].

תקכח.

שׁוֹמֵעַ קוֹל לָשׁוּב אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ

תשל"ח - דִּבֵּר עִמָּנוּ מוֹהֲרָא"ש בַּקּוֹמָה לְמַטָּה, וּבָא אַבְרֵךְ

יא. שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק ב', עַמּוּד רנח.

יב. אֶשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק כא, מִכְתָּב ג־רכ.

יג. אֶשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק קנט, ג־תרמט.

אֶחָד וְאָמַר לוֹ שֶׁאִשְׁתּוֹ קוֹרֵאת לוֹ מִלְּמַעְלָה. עָנָה וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרָא"ש: אִשְׁתִּי קוֹרֵאת לִי? הַשְּׁכִינָה הַקְּדוֹשָׁה קוֹרֵאת לִי שֶׁאָשׁוּב אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ וְכוּ'.

תקכט.

בְּרֶסְלֶבֶר אֶחָד בְּתוֹךְ מְעָרָה

תשל"ח - בָּחוּר מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׂוֹחֵחַ עִם מוֹהֲרָא"ש, וּבְתוֹךְ דִּבְרָיו שָׁאַל: "מִי כָּתַב אֶת הַסְּפָרִים הָאֵלּוּ"? וְעָנָה לוֹ: "כָּתַב אֶת זֶה בְּרֶסְלֶבֶר אֶחָד בְּתוֹךְ מְעָרָה, וְזֶה הָיָה בִּכְתָב־יַד עַד עַכְשָׁו", וְשָׁאַל אוֹתוֹ: "אֵיפֹה נִמְצָא הַמְּחַבֵּר עַכְשָׁו"? אָמַר לוֹ: "כְּבָר שׁוֹכֵב בְּהַר הַזֵּיתִים", וְאַחַר־כָּךְ אָמַר לִי שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל אוֹמֵר (בְּלִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נד) שֶׁמְּעָרָה הִיא בְּחִינַת דְּבֵקוּת וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.

תקל.

שִׂיחוֹת נוֹרָאוֹת בַּדֶּרֶךְ לְבֵית הַדְּפוּס

יוֹם רִאשׁוֹן לְסֵדֶר כִּי תֵצֵא, ח' אֱלוּל תשל"ח - בָּאתִי לְהִתְפַּלֵּל בַּבֹּקֶר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת 'הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ', וְאַחַר שֶׁהֵכַנְתִּי אֶת עַצְמִי לַתְּפִלָּה הִגִּיעַ מוֹהֲרָא"ש, וּמָסַר לְיָדִי שְׁנֵי מִכְתָּבִים [מִכְתָּב אֶחָד הָיָה מֵחֲבֵרִי שֶׁבְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל], וְהִמְשִׁיךְ לַעֲמֹד לְיָדִי, וְהֵבַנְתִּי מִזֶּה, שֶׁרְצוֹנוֹ הָיָה לָדַעַת אִם כְּתוּבִים בּוֹ חִדָּשׁוֹת מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וְכוּ', וּמִיָּד פָּתַחְתִּי אוֹתוֹ, אֲבָל לֹא הָיָה כָּתוּב שָׁם כְּלָל מֵעִנְיַן זֶה, וְכֵן הִגַּדְתִּי לוֹ. שׁוּב שָׁאַלְתִּי אוֹתוֹ אוֹדוֹת הַוִּיזָה שֶׁלָּנוּ עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה, לְרוּסְיָה, וְעָנָה לִי שֶׁמָּחָר, יוֹם שֵׁנִי - צָרִיךְ לְהַגִּיעַ אֵלָיו תְּשׁוּבָה עַל הַדָּבָר, וְכָעֵת אֵין חִדָּשׁוֹת, וְעָמַדְתִּי לְהִתְפַּלֵּל.

אַחַר הַתְּפִלָּה וְכוּ' כְּשֶׁרָצִיתִי לִנְסֹעַ מִשָּׁם, בָּא אֵלַי מוֹהֲרָא"ש, וְשָׁאַל אוֹתִי: "דָּחוּף לְךָ לִנְסֹעַ הַבַּיְתָה עַכְשָׁו?!", וְעָנִיתִי: "לֹא". אָז אָמַר לִי: "קוּם אִיךְ וְוִיל דִּיר וַוייזֶען עֶפֶּעס שֵׁיינְ'ס" [בֹּא וְאַרְאֶה לְךָ מַשֶּׁהוּ יָפֶה], דְּהַיְנוּ שֶׁאָנוּ נִסַּע בְּיַחַד אֶל בֵּית הַדְּפוּס,

כַּנִּרְאֶה לִרְאוֹת אֶת הַדְּפָסַת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן' עִם פֵּרוּשׁ 'שְׂפַת הַנַּחַל' הֶחָדָשׁ, וְתֵכֶף וּמִיָּד שָׂמַחְתִּי לָזֶה וְנָסַעְנוּ.

בַּדֶּרֶךְ, כַּמּוּבָן, שָׁמַעְתִּי דִּבְרֵי־אֱלֹקִים־חַיִּים בְּעִנְיַן חֹדֶשׁ אֱלוּל, שֶׁצְּרִיכִים בּוֹ הַרְבֵּה הִתְחַזְּקוּת בִּפְרָטִיּוּת, וְשָׁאַלְתִּי: "לָמָּה דַּוְקָא בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל?" וְעָנָה לִי: "כֵּיוָן שֶׁהַכִּסּוּפִים וְהָרְצוֹנוֹת גְּדוֹלִים בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל, וְלֹא בְּכָל פַּעַם אִסְתַּיֵּעַ מִילְּתָא לִגְמֹר הַכֹּל כַּמּוּבָן, לָזֶה צְרִיכִין הִתְחַזְּקוּת גְּדוֹלָה לֹא לִפּוֹל מִשּׁוּם דָּבָר".

וּמִזֶּה נִכְנַס בְּשִׂיחָה מֵעִנְיַן הַלִּמּוּדִים שֶׁל חֹדֶשׁ אֱלוּל כְּגוֹן 'תִּקּוּנֵי זֹהַר', וּמִמַּה דְּאִיתָא שָׁם מֵעִנְיַן מַעֲלַת הַתְּפִלָּה, מַאן דְּזָכֵי יָהֲבִין לֵיהּ בְּרַתָּא דְּמַלְכָּא דְּאִיהוּ צְלוֹתֵיהּ [מִי שֶׁזּוֹכֶה – נוֹתְנִים לוֹ אֶת בַּת הַמֶּלֶךְ שֶׁהִיא הַתְּפִלָּה], כַּמְּבֹאָר שָׁם. עָנָה וְאָמַר, דְּזֶהוּ עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת אֱמוּנָה וּתְפִלָּה, בְּפַשְׁטוּת מַמָּשׁ מִכָּל דָּבָר - לְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! אִיךְ הָאב גֶּעֶרֶעדְט מִיט יֶענֶעם, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דָּאס אוּן דָּאס וְכוּ' וְכוּ', [רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דִּבַּרְתִּי עִם הָאִישׁ הַזֶּה, דִּבַּרְתִּי אִתּוֹ כָּךְ וְכָךְ וְכוּ' וְכוּ'] - כָּל דָּבָר לְסַפֵּר לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ וְאָז עָנָה וְאָמַר עוֹד, שֶׁזֶּה מַה שֶׁהֵבִיא רַבֵּנוּ זַ"ל בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, אַז דֶּער בֶּן מֶלֶךְ הָאט גֶּענוּמֶען אַסאךְ שְׁבוּיִים, אוּן צְוּוישֶׁן זֵיי אִיז גֶּעוֶוען אַיין יְפַת תֹּאַר [שֶׁהַבֶּן מֶלֶךְ לָקַח הַרְבֵּה שְׁבוּיִים, וּבֵינֵיהֶם הָיְתָה יְפַת תֹּאַר] זֶהוּ סוֹבֵב עַל כָּל אֶחָד מֵאַנַ"שׁ, שֶׁיְּכוֹלִים לִזְכּוֹת לָזֶה לִהְיוֹת מִמִּבְחַר אֲנָשָׁיו, אוּן עֶר הָאט גֶּעהַאט אַלֶע עֶרְלֵיי מִינֵי חֵן אוֹיף אִים, נָאר עֶס אִיז נִיט גֶּעוֶוען פּוּן זִיךְ אַלֵיין, נָאר מֵחֲמַת דֶּער אֶבֶן טוֹב וָוּאס אִיז גֶּעוֶוען אוֹיף אִים. [וְהָיוּ לוֹ כָּל מִינֵי חֵן עָלָיו, רַק שֶׁזֶּה לֹא הָיָה מֵעַצְמוֹ אֶלָּא מֵחֲמַת הָאֶבֶן טוֹב שֶׁהָיָה לוֹ עָלָיו] פֵּרוּשׁ שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ לֹא הָיָה מִגַּרְמֵיהּ כְּלוּם, רַק כָּל עִנְיָנוֹ הָיָה עִנְיַן הַתְּפִלָּה שֶׁהוּא הָאֶבֶן טוֹב, כַּמְּבֹאָר בְּלִקּוּטֵי מוֹהַר"ן סִימָן ט' עַל הַפָּסוּק; צֹהַר תַּעֲשֶׂה

לַתֵּבָה. יֵשׁ אוֹמְרִים אֶבֶן טוֹב שֶׁאֲמִירָתָם הוּא כְּאֶבֶן טוֹב שֶׁמֵּאִיר לְכָל צַד, וְזֶהוּ כָּל עִקַּר עֲבוֹדָתֵנוּ, וְדוֹ"ק.

תקלא.

בֵּרוּר בְּעִנְיַן אִסּוּר דַּרְכֵּי הָאֱמוֹרִי

אַחַר־כָּךְ שָׁאַלְתִּי אוֹתוֹ עַל מַה דְּאִיתָא בְּלִקּוּטֵי מוֹהַר"ן סִימָן י"ח, שֶׁאֵין לְאָדָם לְקַבֵּל שׁוּם מַנְהִיגוּת וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא זָכָה לִשְׁלֵמוּת הָאֱמוּנָה מַמָּשׁ בְּלִי שׁוּם דֹּפִי כְּלָל, דְּהַיְנוּ אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא מִדַּרְכֵּי הָאֱמוֹרִי, וְשָׁאַלְתִּי אוֹתוֹ: "מַהוּ הַחִדּוּשׁ שֶׁל דַּרְכֵּי הָאֱמוֹרִי, הֲלֹא יֵשׁ פְּגָמֵי אֱמוּנָה הַרְבֵּה יוֹתֵר קָשִׁים מִזֶּה?" עָנָה וְאָמַר, נִזְכַּרְתִּי עַכְשָׁו שֶׁבִּימֵי בַּחֲרוּתִי הָיְתָה קָשָׁה לִי קֻשְׁיָה כְּעֵין זוֹ, מַהוּ בִּכְלָל הַפְּגָם שֶׁל דַּרְכֵּי הָאֱמוֹרִי, שֶׁאוֹמֵר: 'צְבִי הִפְסִיקוֹ בַּדֶּרֶךְ' וְכוּ', הֲלֹא כָּל דָּבָר הוּא מֻשְׁגָּח בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, וְאִם כֵּן הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ וּבְוַדַּאי לֹא דָּבָר רֵיק הוּא. אֶלָּא עַכְשָׁו שֶׁשָּׁאַלְתִּי כַּנַ"ל, נָפַל לוֹ הַתֵּרוּץ עַל שְׁתֵּי הַקֻּשְׁיּוֹת.

כִּי הַפְּגָם הוּא שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מֵהַסִּבָּה עִקַּר דְּהַיְנוּ שֶׁאוֹמֵר: צְבִי הִפְסִיקוֹ - זֶה סִימָן שֶׁכָּךְ וְכָךְ, וְזֶה אָסוּר לַעֲשׂוֹת. כִּי עוֹשֶׂה אֵיזֶה יֵשׁוּת וּמְצִיאוּת מִן הַצְּבִי, וְזֶה כְּמוֹ פְּגַם חֵטְא הָעֵגֶל, שֶׁעוֹשֶׂה יֵשׁוּת וּמְצִיאוּת מֵאֵיזֶה דָּבָר בִּלְתִּי אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁנִּדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ הַסִּבָּה הִיא הָעִקָּר, וְשׁוֹכֵחַ שֶׁיֵּשׁ מְסַבֵּב לְכָל הַסִּבּוֹת, כְּגוֹן שֶׁבּוֹטֵחַ בְּסַמְמָנֵי רְפוּאָה, וְנִדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ בְּלִי זֶה אִי אֶפְשָׁר לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לַעְזוֹר, וְזֶה פְּגַם עֲבוֹדָה זָרָה הֶחָמוּר מְאֹד, כִּי בְּוַדַּאי יָכוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לַעְזוֹר בְּלִי זֶה, וְהִיא רַק סִבָּה מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהִתְרַפְּאוֹת עַל־יְדֵי סַמְמָנִים אֵלּוּ (לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן סב).

אֲבָל לָקַחַת אֵיזֶה רֶמֶז חִיּוּבִי מֵאֵיזֶה דָּבָר, וּלְהִתְעוֹרֵר מִמֶּנּוּ לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּוַדַּאי זֶה נִכְלָל בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ ז"ל (לִקּוּטֵי

מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן א') שֶׁצְּרִיכִים לְהִסְתַּכֵּל עַל הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר וּלְהִתְקָרֵב אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל־יְדֵי אוֹתוֹ דָּבָר, וְאֵין לְזֶה קֶשֶׁר אֶל דַּרְכֵי הָאֱמוּרִי כְּלָל, וְהֶחֱיָה אוֹתִי מוֹהַרָא"ש מְאֹד עַל־יְדֵי שִׂיחָה קְדוֹשָׁה זֹאת.

תקלב.

הֲכָנוֹת לִקְרַאת רֹאשׁ־הַשָּׁנָה שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל

לִקְרַאת רֹאשׁ־הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת תשל"ט, עָשָׂה מוֹהַרָא"ש כָּל מִינֵי פְּעֻלּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם לִנְסֹעַ לְצִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל בְּאוּמַן, כְּגֹדֶל כִּסּוּפָיו תָּמִיד, גַּם בְּעֵת שֶׁהָיוּ שַׁעֲרֵי צִיּוֹן נְעוּלִים, וְנָסַע לְצֹרֶךְ זֶה שׁוּב לְעִיר וִינָה שֶׁבְּאוֹסְטְרִיָּה, שָׁם הָיְתָה דֶּרֶךְ לְקַבֵּל וִיזָה לְהִכָּנֵס לַמְּדִינָה הַהִיא, וְסֵרְבוּ לְאַשֵּׁר לוֹ אֶת הַוִּיזָה, וְהֶחְלִיט לִנְסֹעַ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, לְהִשְׁתַּתֵּף בַּקִּבּוּץ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁל חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב בְּמֵאָה־שְׁעָרִים, בִּירוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ ת"ו.

שְׁנַת תשל״ט

תקלג.

בְּרֶסְלֶבֶר אֶחָד בְּתוֹךְ מְעָרָה

רֹאשׁ־הַשָּׁנָה שְׁנַת תשל״ט – מוֹהֲרָא״ש הִתְפַּלֵּל בִּכְלָל הַקִּבּוּץ הַקָּדוֹשׁ, וּמָקוֹם תְּפִלָּתוֹ הָיְתָה בְּקֶרֶן זָוִית הַמִּזְרָחִית־דְּרוֹמִית שֶׁל בֵּית־הַכְּנֶסֶת, וְהִתְפַּלֵּל שָׁם בִּדְבֵקוּת גְּדוֹלָה כְּדַרְכּוֹ. וְכַיָּדוּעַ, שֶׁאֵין מוֹהֲרָא״ש מִתְעָרֵב בִּתְפִלָּה כְּלָל, וְאֵינוֹ מְחַפֵּשׂ שׁוּם דָּבָר, לֹא כִּבּוּדִים וְלֹא עֲלִיּוֹת[א], כִּי אִם לִהְיוֹת עִם הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ בִּתְפִלָּה בִּדְבֵקוּת נִפְלָאָה כְּאִלּוּ יוֹשֵׁב לְבַדּוֹ בַּשָּׂדֶה וּמִתְפַּלֵּל.

תקלד.

הַפְּגִישָׁה בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה עִם רַבִּי צְבִי־אַרְיֵה

בְּמַהֲלַךְ הַיּוֹם, בַּהַפְסָקָה, יָרַד מוֹהֲרָא״ש לְבַקֵּר אֶת יְדִידוֹ הָרַב הֶחָסִיד ר׳ צְבִי־אַרְיֵה זַ״ל שֶׁכְּבָר הָיָה מוּטָל עַל עֶרֶשׂ דְּוַי, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל עִם כֻּלָּם לְמַעְלָה, עַל־כֵּן הִתְפַּלֵּל בְּחֶדֶר קָטָן בַּקּוֹמָה לְמַטָּה, עִם כַּמָּה מִתַּלְמִידָיו שֶׁקֵּרְבָם לְדַעַת רַבֵּנוּ זַ״ל, וּמוֹהֲרָא״ש הִגִּישׁ לוֹ אֶת הַגִּלְיוֹנוֹת שֶׁל דַּפֵּי הַסֵּפֶר הֶחָדָשׁ ׳שְׂפַת הַנַּחַל׳ עַל הַ׳לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן׳, חֵלֶק א׳, שֶׁהָיָה בְּאֶמְצַע הֲכָנָתוֹ

א. יְצָיֵן שֶׁבַּשָּׁנָה הַהִיא, כְּבָר הָיְתָה הִתְגַּבְּרוּת הַמַּחְלֹקֶת, וְהָיָה אֶחָד שֶׁהִתְאַמֵּץ מְאֹד, שֶׁלֹּא יוּכְלוּ תַּלְמִידֵי מוֹהֲרָא״ש לִקְנוֹת לוֹ עֲלִיָּה בַּקִּבּוּץ הַקָּדוֹשׁ, בְּכָל מִינֵי תֵּרוּצִים וַאֲמִתְלָאוֹת, שֶׁשָּׁרְשָׁם בַּחֲנֵפָה וּמְצִיאַת חֵן בְּעֵינֵי בַּעֲלֵי כֶּסֶף וְכוּ׳.

לִדְפוּס (וְיָצָא לָאוֹר בְּיוֹם רְבִיעִי לְסֵדֶר וַיֵּרָא תשל"ט, כִּדְלִקָּמָן)[ב], וְרַבִּי צְבִי־אַרְיֵה נָטַל בְּהִתְרַגְּשׁוּת אֶת הַגִּלְיוֹנוֹת הַקְּדוֹשִׁים, וְהֵחֵלּוּ עֵינָיו זוֹלְגוֹת דְּמָעוֹת, וְאָמַר לְמוֹהַרָא"ש: "הִנֵּה אֲנִי עוֹזֵב אֶת זֶה הָעוֹלָם, וּמַה אֲנִי מַשְׁאִיר אַחֲרַי"? וְחִזְּקוֹ מוֹהַרָא"ש, וְהֵרְאָה לְעֵבֶר תַּלְמִידָיו שֶׁעָמְדוּ שָׁם: - "אֵלּוּ הֵם הַסְּפָרִים הַחַיִּים שֶׁלְּךָ"...

תקלה.

בְּזָיוֹן בָּרַבִּים בְּקִבּוּץ רֹאשׁ־הַשָּׁנָה

בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה בֵּין מִנְחָה לְמַעֲרִיב, דִּבֵּר מוֹהַרָא"ש בָּרַבִּים, דִּבּוּרִים נוֹרָאִים וְנִפְלָאִים, כַּנָּהוּג אֵצֶל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁאָז לוֹמְדִים אֶת הַתּוֹרוֹת שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְהָיוּ שָׁם עַשְׂרוֹת אֲנָשִׁים שֶׁהִתְגּוֹדְדוּ לְהַקְשִׁיב לְדִבּוּרָיו הַנִּפְלָאִים בְּלִמּוּד סִפְרוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל.

בְּמַהֲלַךְ הַשִּׁעוּר, הִתְפָּרֵץ חָצוּף אֶחָד, וְחֵרֵף וּבִזָּה אֶת מוֹהַרָא"ש בְּיוֹתֵר, וְאַף פָּגַע בּוֹ בְּיָדַיִם, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, וְכִתְגוּבַת נֶגֶד - אֶחָד מִתַּלְמִידֵי מוֹהַרָא"ש הֶחְזִיר לוֹ מָנָה אַחַת אַפַּיִם, וְהָיָה שָׁם בִּלְבּוּל גָּדוֹל, לְמוֹרַת רוּחוֹ שֶׁל מוֹהַרָא"ש, שֶׁכָּל יָמָיו הָיָה בּוֹרֵחַ מִדְּבָרִים כָּאֵלּוּ, וְנָקְעָה נַפְשׁוֹ לְהִתְעַסֵּק עִם בּוּרִים וְרֵיקִים שֶׁמְּרִימִים יָדַיִם וְכוּ'.

תקלו.

עֲבוֹדָתוֹ בְּיוֹם שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה

בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי שֶׁל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה תשל"ט - יָשַׁב מוֹהַרָא"ש כָּל הַתְּפִלָּה עִם טַלִּית עַד לְמַטָּה מֵחָזֵהוּ הַרְבֵּה, וְעָשָׂה מַה שֶּׁעָשָׂה בַּעֲבוֹדַת־הַשֵּׁם, וְהָיָה נִכָּר, שֶׁהַשְׁפָּעַת יוֹם הָאֶתְמוֹל גָּרְמָה לוֹ אֶת סֵדֶר הָעֲבוֹדָה הַזֶּה, וְלֹא רָאוּ אֶת פָּנָיו הַקְּדוֹשׁוֹת בְּמֶשֶׁךְ כָּל

ב. כְּבָר בִּשְׁנַת תשל"ו (יוֹם חֲמִישִׁי לְסֵדֶר בֹּא) דִּבֵּר מִסֵּפֶר קָדוֹשׁ זֶה שֶׁחִבֵּר - "זַכֵּנִי הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ לְחַבֵּר סֵפֶר 'שְׂפַת הַנַּחַל' שֶׁהוּא עַל קִטֻּב זֶה, לְהוֹצִיא סָתוּם מִן הַמְּפֹרָשׁ" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק טו, ב־לא), וְכֵן מַשְׁמַע מֵהַמִּכְתָּבִים הַבָּאִים שָׁם, שֶׁהִתְחִיל לְהִתְעַסֵּק בְּהַדְפָּסַת הַסֵּפֶר הַזֶּה כְּבָר מֵאָז.

הַתְּפִלָּה, רַק הָיָה נִרְאֶה עָטוּף בְּטַלִּיתוֹ כְּשֶׁהוּא מִתְנוֹעֵעַ כַּמָּה שָׁעוֹת בִּרְצִיפוּת. וּלְאַחַר הַתְּפִלָּה, תָּקַע בְּבֵיתוֹ אֶת כָּל סֵדֶר הַתְּקִיעוֹת כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי חוֹבָה [וּרְאֵה לְהַלָּן בְּסוֹף הַשָּׁנָה הַזֹּאת, בְּעִנְיַן הַמִּתְנַגֵּד הַלָּז].

תקלז.

תְּפִלּוֹת בִּצְעָקוֹת וְזַעֲקוֹת בְּצִיּוּן שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא

צוֹם־גְּדַלְיָה תשל"ט - בַּבֹּקֶר אַחַר הַתְּפִלָּה, נָסַע מוֹהֲרָא"ש עִם קְבוּצָה שֶׁל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ לְצִיּוּן שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא בָּרָמָה, וְשָׁם רָאוּ אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ דִּגְמָא חַיָּה שֶׁל תְּפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת עַל קְדֻשַּׁת שִׁבְעַת נֵרוֹת, כִּי בִּשְׁעַת יְשִׁיבַת מוֹהֲרָא"ש אֵצֶל הַצִּיּוּן שֶׁל שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא, פִּתְאוֹם פָּרַץ בִּבְכִיָּה רַבָּה בְּאֵין הֲפוּגוֹת, וְהִתְחִיל לִצְעֹק בְּקוֹל גָּדוֹל מְאֹד: **"רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! כּוֹאֲבוֹת לִי הָעֵינַיִם מְאֹד, אָנָּא רַפֵּא הָעֵינַיִם שֶׁלִּי בִּרְפוּאָה שְׁלֵמָה"**, וְחָזַר עַל מִלִּים אֵלּוּ פְּעָמִים רַבּוֹת אֵין מִסְפָּר, אַחַר־כָּךְ הִמְשִׁיךְ וְאָמַר: **"רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! כּוֹאֲבוֹת לִי הָאָזְנַיִם מְאֹד, אָנָּא רַפֵּא הָאָזְנַיִם שֶׁלִּי בִּרְפוּאָה שְׁלֵמָה"**, וְגַם עַל מִלִּים אֵלּוּ חָזַר פְּעָמִים רַבּוֹת אֵין מִסְפָּר, וְאַחַר־כָּךְ אָמַר: **"רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! כּוֹאֵב לִי הַחֹטֶם מְאֹד, אָנָּא רַפֵּא הַחֹטֶם שֶׁלִּי בִּרְפוּאָה שְׁלֵמָה"**, וְגַם עַל זֶה חָזַר פְּעָמִים אֵין מִסְפָּר, וּלְבַסּוֹף אָמַר: **"רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! כּוֹאֵב לִי הַפֶּה מְאֹד, אָנָּא רַפֵּא הַפֶּה שֶׁלִּי בִּרְפוּאָה שְׁלֵמָה"**, וְגַם עַל זֶה חָזַר פְּעָמִים אֵין מִסְפָּר... וְהִנֵּה אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁעָמְדוּ שָׁם נִבְהֲלוּ מְאֹד מְאֹד מִכָּל הַמַּרְאֶה, וּמַמָּשׁ נָמַס לִבָּם בְּתוֹכָם כְּמוֹ מַיִם, כִּי אַף עַל־פִּי שֶׁשָּׁמְעוּ הֲמוֹן פְּעָמִים מִמּוֹהֲרָא"ש לְדַבֵּר מִגֹּדֶל נְחִיצוּת הָעִנְיָן לְבַקֵּשׁ עַל קְדֻשַּׁת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, אֲבָל זוֹ הָיְתָה פַּעַם רִאשׁוֹנָה שֶׁרָאוּ דִּגְמָא חַיָּה מִזֶּה, וְהַפֶּלֶא הָיָה, שֶׁמִּי שֶׁהָיָה עוֹמֵד שָׁם, וְלֹא הֵבִין אֶת פְּנִימִיּוּת כַּוָּנָתוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש הָיָה יָכוֹל לַחֲשֹׁב, שֶׁמּוֹהֲרָא"ש מְכַוֵּן, פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ, לִכְאֵבִים גַּשְׁמִיִּים, וְשֶׁהוּא צוֹעֵק מֵרֹב

צַעַר וְיִסּוּרִים גַּשְׁמִיִּים, רַחֲמָנָא לִיצְלָן. אֲבָל אֵלּוּ שֶׁהֵבִינוּ קְצָת, יָדְעוּ, שֶׁמּוֹהַרָא״ש הָיָה צוֹעֵק עַל כְּאֵבֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד צָרִיךְ רְפוּאָה שְׁלֵמָה עַל כָּל אַחַת מִשִּׁבְעַת הַגֵּרוֹת, וְנִתְעוֹרְרוּ בְּהִתְעוֹרְרוּת עֲצוּמָה אֶל הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ. [וְכַמָּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁעָמְדוּ בְּמַעֲמַד קָדוֹשׁ זֶה, סִפְּרוּ, שֶׁאֲפִילוּ אַחַר יוֹתֵר מִשְּׁלֹשִׁים שָׁנָה מִמַּעֲמָד קָדוֹשׁ זֶה, עֲדַיִן מִצַּלְצְלִים בְּאָזְנָם הַקּוֹלוֹת שֶׁל מוֹהַרָא״ש אֵצֶל צִיּוּן שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא, וַעֲדַיִן מְעוֹרְרִים אוֹתָם לְבַקֵּשׁ תָּמִיד עַל קְדֻשַּׁת שִׁבְעַת הַגֵּרוֹת].

תקלה.

תְּפִלּוֹת בְּצִעָקוֹת וְזַעֲקוֹת בְּצִיּוּן שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא

בְּבִקּוּרוֹ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהָיָה אֵצֶל ר׳ לֵוִי יִצְחָק, שׂוֹחֵחַ עִמּוֹ עַל הַנְהָגַת דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד שֶׁל רַבֵּנוּ בִּישִׁיבַת בְּרֶסְלֶב, וְאַחַר כָּךְ כָּתַב לְאֶחָד[ג]: אוֹדוֹת מַה שֶּׁשָּׁאַלְתָּ מֵר׳ לֵוִי יִצְחָק, מִי שֶׁמַּכִּירוֹ ״בֶּאֱמֶת״ – יוֹדֵעַ, שֶׁהוּא לוֹמֵד כְּסֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד הַזֶּה כָּל יְמֵי חַיָּיו, וּכְבָר זָכָה לְסַיֵּם בְּאֹפֶן כָּזֶה הַרְבֵּה הַרְבֵּה מְאֹד מְאֹד[ד], כַּאֲשֶׁר נִשְׁמַע מִפִּיו כַּמָּה פְּעָמִים, אַךְ הוּא אִישׁ שָׁלוֹם וְעוֹשֶׂה שָׁלוֹם, עַל כֵּן הַהֶכְרֵחַ לוֹ לוֹמַר כְּמוֹ שֶׁמְּבַקְּשִׁים אוֹתוֹ, וּבִפְרָטִיּוּת הַהַנְהָלָה שֶׁל יְשִׁיבַת בְּרֶסְלֶב, אֲבָל הוּא בְּעַצְמוֹ הִתְבַּטֵּא לֹא פַּעַם, שֶׁאִם הָיָה עַכְשָׁו אִישׁ צָעִיר – הָיָה עוֹשֶׂה יְשִׁיבָה שֶׁיִּלְמְדוּ כְּדַעַת רַבֵּנוּ זַ״ל בְּלֹא כְּחָל וּשְׂרָק. וְאָמַר לִי: ״כְּשֶׁבָּאתִי לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בִּשְׁנַת תש״ט, לִפְנֵי יוֹתֵר מִשְּׁלֹשִׁים שָׁנָה, מָצָאתִי הַרְבֵּה מַחֲלֹקֶת וְחִלּוּקֵי דֵּעוֹת בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְלָקַח לִי הַרְבֵּה שָׁנִים לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם וְגַם לֹא בִּשְׁלֵמוּת, וְעַכְשָׁו לְעֵת זִקְנוּתִי אַתְחִיל לַעֲשׂוֹת מַחֲלֹקֶת חֲדָשָׁה?!

ג. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כו, מִכְתָּב ד־קעד.

ד. ״פַּעַם אַחַת הִתְאָרַחְתִּי אֵצֶל אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ וּבְתוֹךְ דִּבּוּרֵנוּ הוֹצִיא מַסֶּכֶת נְדָה, וְעָשָׂה אָז סִיּוּם עַל כָּל הַשַּׁ״ס. וְהִתְפַּלֵּאתִי מְאֹד מְאֹד מֵהַתְּמִימוּת וְהַפְּשִׁיטוּת שֶׁלּוֹ, שֶׁעָשָׂה זֹאת כִּלְאַחַר יַד. וְאַחַר כָּךְ אָמַר, הֱיוֹת שֶׁמִּצְוָה לַעֲשׂוֹת סְעֻדָּה, וְעַל־כֵּן הוֹסִיף עוֹד כַּמָּה מִינֵי פַּרְפְּרָאוֹת, וְדִבַּרְנוּ אָז דִּבְרֵי־תּוֹרָה וְשָׂמַחְנוּ מְאֹד״ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כה, ג־תתקנז)

עַל כֵּן אֲנִי מְנַעֲנֵעַ עִם רֹאשִׁי וְאוֹמֵר שֶׁהֵם צוֹדְקִים, אֲבָל אַתָּה"... סִיֵּם, "עוֹד צָעִיר, עֲשֵׂה רַעַשׁ וְתַעֲמוּלָה חֲזָקָה וְאַל תִּפְחַד מִכָּל הַמִּתְנַגְּדִים עָלֶיךָ, כִּי לֹא יִשָּׁאֵר זֵכֶר מֵהֶם..." אֵלּוּ דִּבְרֵי הָרַב הֶחָסִיד ר' לֵוִי יִצְחָק שֶׁאָמַר לִי בִּשְׁנַת תשל"ט.

תקלט.

כְּתִיבַת וְהוֹצָאַת וְהַדְּפָסַת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'שִׂפַת הַנַּחַל'

יוֹם רְבִיעִי לְסֵדֶר וַיֵּרָא תשל"ט - יָצָא מֵהַכּוֹרֵךְ סֵפֶר הֶחָדָשׁ - סִפְרוֹ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ 'שִׂפַת הַנַּחַל' - פֵּרוּשׁ עַל הַלִּקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, וּתְהִלָּה לָאֵל, יָצָא בְּהִדּוּר רַב וְנִפְלָא - הֵן הַהַדְפָּסָה וְהֵן הַכְּרִיכָה[ה]. אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה כָּתַב מוֹהֲרָא"ש בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה, בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ, בַּהֲמוֹן הַשְׁקָעָה שֶׁל כּוֹחוֹת רוּחָנִיִּים. וּכְמוֹ שֶׁגִּלָּה בְּעַצְמוֹ, לְאֶחָד שֶׁשָּׁאַל אוֹתוֹ אֵיזֶה עִנְיָן בְּסֵפֶר זֶה, וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ[ו]: וְאוֹדוֹת שְׁאֵלָתְךָ בְּ"שִׂפַת הַנַּחַל" וְכוּ', תֵּדַע, אָחִי! כִּי הַרְבֵּה דְּמָעוֹת שָׁפַכְתִּי עַל כָּל דִּבּוּר הַמַּתְחִיל שֶׁנִּדְפַּס שָׁם, וְהַרְבֵּה יְחוּדִים יִחַדְתִּי עַד שֶׁעֲזָרָנִי הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ לָזֶה[ז], כִּי הַסֵּפֶר "שִׂפַת הַנַּחַל" הוּא מַתָּנָה מִן הַשָּׁמַיִם, שֶׁקִּבַּלְתִּי בִּזְכוּת הַבִּזְיוֹנוֹת וְהַחֵרוּפִין וְהַגִּדּוּפִין שֶׁקִּבַּלְתִּי וְסָבַלְתִּי בְּזֶה הָעוֹלָם מֵאַבְרֵכִים שֶׁנִּתְגַּדְּלוּ בְּבֵיתִי בִּימֵי נְעוּרֵיהֶם, וְיֵשׁ הַרְבֵּה לְהַאֲרִיךְ בָּזֶה אַךְ אֵין לִי הַפְנָאי. וְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ יָאִיר עֵינַי בְּאוֹר תּוֹרָתוֹ, וְנִזְכֶּה לְסַיֵּם אֶת הַ"שִׂפַת הַנַּחַל" עַל כָּל הַלִּקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן וְיִרְאוּ עֵינֵינוּ וְכוּ'.

וּבְהִזְדַּמְּנוּת אַחֶרֶת כָּתַב[ח]: צָרִיךְ שֶׁתֵּדַע, כִּי בְּכָל חִדּוּשֵׁנוּ קִיַּמְנוּ הֵיטֵב דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁאָמַר (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן חֵלֶק א', סִימָן רסב) שֶׁלִּפְנֵי

ה. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יט, מִכְתָּב ב־תשצב.

ו. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כב, מִכְתָּב ג־רעח.

ז. "וְאַף שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁיִּהְיוּ לַצִּים שֶׁיִּתְלוֹצְצוּ גַּם מִדִּבּוּרֵי אֵלֶּה, נוּ, נִרְאֶה מִי שֶׁיִּשְׂחַק בָּאַחֲרוֹנָה, כְּשֶׁכְּבָר נִפְשֵׁיט אֶת הַגּוּף הַגַּשְׁמִי, וְנִהְיֶה שָׁם בְּעָלְמָא דְּאָתֵי" (שָׁם).

ח. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כא, מִכְתָּב ג־קצה.

שֶׁמְּחַדְּשִׁים חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה צְרִיכִים לִבְכּוֹת; וְכָל עִנְיָן וְעִנְיָן – קֹדֶם שֶׁכָּתַבְנוּ שִׂיחַ וּתְפִלָּה וּבְכִיָּה לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, וּבִפְרָטִיּוּת חִדּוּשֵׁנוּ בְּסֵפֶר "שִׂפַת הַנַּחַל", בְּכָל דִּבּוּר הַמַּתְחִיל וְעִנְיָן שֶׁפַּכְנוּ תְּפִלּוֹת וּבְכִיּוֹת וְיִחוּדִים הַרְבֵּה וְכוּ', וְאַל תַּחְשֹׁב שֶׁזֶּה יָצָא אַחַר כֶּרֶס מְלֵאָה וְכוּ', אוֹ עַל־יְדֵי בִּטּוּל זְמַן, חַס וְשָׁלוֹם וְכוּ', הַרְבֵּה יְגִיעוֹת יָגַעְתִּי, הַרְבֵּה שְׁפִיכוּת דְּמִים נִשְׁפְּכוּ מִמֶּנִּי, הַרְבֵּה לֵילוֹת בְּמִעוּט שֵׁנָה הָיוּ לִי...

תקמ.

לָאִינְדִּיג הָיָה הַיּוֹם תִּקּוּן

יוֹם חֲמִישִׁי לְסֵדֶר חַיֵּי־שָׂרָה, כ"ג בְּמַרְחֶשְׁוָן תשל"ט – נָסַעְנוּ, כַּמָּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ עִם מוֹהֲרָא"ש לָעִיר בּוֹלְטִימוֹר[ט], בְּמַטָּרָה מְיֻחֶדֶת לְהִכָּנֵס לַיְּשִׁיבָה הַגְּדוֹלָה – 'נֵר יִשְׂרָאֵל' הַשּׁוֹכֶנֶת שָׁם, וְלִמְכֹּר לַתַּלְמִידִים סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וְאָמַר לָנוּ מוֹהֲרָא"ש שֶׁנִּקַּח אִתָּנוּ שְׁמוֹנִים וְאַרְבָּעָה סִפְרֵי 'לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן' עִם פֵּרוּשׁ 'שִׂפַת־הַנַּחַל', וְנִמְכֹּר בְּבוֹלְטִימוֹר, וְנֹאמַר שֶׁהַכֶּסֶף הוֹלֵךְ לִצְדָקָה עֲבוּר רַב אִינְדִּיג מִירוּשָׁלַיִם, שֶׁצָּרִיךְ לַעֲבוֹר נִתּוּחַ קָשֶׁה עַל הַשִּׁדְרָה בְּבֵית הָרְפוּאָה מָאוּנְט־סִינַי [וְהֵבַנּוּ מִתּוֹךְ דְּבָרָיו שֶׁהָיָה מְכַוֵּן עַל תִּקּוּן נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּכְלָלוֹת בַּתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה בְּהַר סִינַי], וְכֵן עָשִׂינוּ, וּמָכַרְנוּ שָׁם בַּיְּשִׁיבָה אֶת פ"ד סְפָרִים הַנַּ"ל. אַחַר־כָּךְ אָמַר לָנוּ מוֹהֲרָא"ש: "שֶׁלָּאִינְדִּיג הָיָה הַיּוֹם תִּקּוּן" [כִּי אוֹתוֹ יוֹם הָיָה חַג הַהוֹדָיָה שֶׁל מְדִינַת אַרְצוֹת־הַבְּרִית שֶׁקּוֹרִין THANKSGIVING DAY, וְהֵם נוֹהֲגִים לֶאֱכֹל בְּיוֹם זֶה עוֹף הַבָּר שֶׁקּוֹרִין אִינְדִּיג בְּלַעַ"ז, לָכֵן אָמַר כַּנַּ"ל – שֶׁהָיָה לוֹ תִּקּוּן, וְהָבֵן.].

וּתְהִלָּה לָאֵל נִמְכְּרוּ כָּל הַסְּפָרִים, וְעוֹד הָיוּ לָהֶם טְעָנוֹת – "לָמָּה לֹא הֱבֵאתֶם עוֹד סְפָרִים"? וְאִם הָיוּ עוֹד מָאתַיִם סְפָרִים –

ט. וְהִמְתִּיק מוֹהֲרָא"ש אֶת הָרֶמֶז בְּשֵׁם הָעִיר, כִּי בּוֹלְטִימוֹר הוּא נוֹטָרִיקוֹן – 'בַּל תִּהְיֶה מַר'.

הָיוּ נִמְכָּרִים בְּלִי שׁוּם גֶּזְמָא, כִּי הָיְתָה שְׁעַת הַכֹּשֶׁר גְּדוֹלָה, וְהַרְבֵּה בַּחוּרִים רָצוּ עוֹד סְפָרִים, אֲבָל לֹא הָיָה לָהֶם, וְהָיָה חֲבָל מְאֹד, אֲבָל מֵרֹב הִתְרַגְּשׁוּת מוֹהֲרָא"ש, בִּרְאוֹתוֹ אֵיךְ הַבַּחוּרִים חָטְפוּ אֶת הַסְּפָרִים – הִתְעוֹרֵר לִנְסֹעַ לְשָׁם עוֹד הַפַּעַם [בְּיוֹם שֵׁנִי לְסֵדֶר תּוֹלְדוֹת][*].

תקמא.

מַמְבִּיאָה אֶת הַצַּדִּיק - נָעֱנַשׁ עַל אֲתַר

תשל"ט – סִפֵּר מוֹהֲרָא"ש: נִכְנַסְתִּי לַחֲנוּת תַּכְשִׁיטִים, וְשָׁמַעְתִּי אֶת אַחַת הָעוֹבְדוֹת אוֹמֶרֶת לַחֲבֶרְתָּהּ: "אוֹי עַכְשָׁו נִכְנַס עוֹד אִישׁ בָּזוּי חֲסִידִי עִם זָקָן וּפֵאוֹת"... וְלֹא שַׂמְתִּי לֵב לִדְבָרֶיהָ, וְשָׁאַלְתִּי כַּמָּה שְׁאֵלוֹת עַל מַה שֶּׁרָצִיתִי לִקְנוֹת, וְעָנְתָה לִי גַּם כֵּן בְּעַזּוּת וּבְחֻצְפָּה גְּדוֹלָה, וְיָצָאתִי מֵהַחֲנוּת, וְלֹא עָבְרוּ כַּמָּה דַּקּוֹת, וּפִתְאוֹם אֲנִי רוֹאֶה אֵיךְ שֶׁהִגִּיעוּ הֲמוֹן רִכְבֵי מִשְׁטָרָה וְכוּ', וּפָרְצוּ הַשּׁוֹטְרִים אֶל הַחֲנוּת וְתָפְסוּ שָׁם אֵיזֶה גַּנָּב מְזֻיָּן שֶׁעָשָׂה שֹׁד, וּכְבָר כָּפַת אֶת הָאִשָּׁה בַּחֲבָלִים וְהִשְׁלִיכָהּ לַאֲחוֹרֵי הַחֲנוּת וְרָצָה לִגְנֹב הַכֹּל, אֲבָל כַּנִּרְאֶה אֶחָד קָרָא לַמִּשְׁטָרָה...

תקמב.

מַעֲשֶׂה בִּפְקִידַת עֲקָרוֹת בְּשָׁעָה טוֹבָה

כִּסְלֵו תשל"ט – בָּא לַיְשִׁיבָה הַקְּדוֹשָׁה עָנִי מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה לִבּוֹ שָׁבוּר וְנִשְׁבַּר מְאֹד מֵרֹב צָרוֹת וַעֲנִיּוּת שֶׁעָבְרוּ עָלָיו, וּבָא לְכָאן לֶאֱסֹף כֶּסֶף, וַעֲזָרוֹ מוֹהֲרָא"ש לִמְצֹא אֵלּוּ אֲנָשִׁים בְּכַמָּה עֲיָרוֹת לְהִשְׁתַּדֵּל בַּעֲבוּרוֹ וְכָתַב מִכְתָּב לְאֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁגָּר בְּעִיר לֵייקְוּוּד שֶׁיִּרְאֶה לְהִשְׁתַּדֵּל בַּעֲבוּרוֹ וּבִזְכוּת זֶה יִפָּקֵד בְּבָנִים, זֶרַע שֶׁל קַיָּמָא (כִּי הָיָה חֵשׁוּךְ בָּנִים, לֹא עָלֵינוּ, כַּמָּה שָׁנִים), וְכֵן עָשָׂה הָאִישׁ הַזֶּה – שֶׁעָשָׂה הַרְבֵּה בִּשְׁבִילוֹ וְהֶחֱיָה אוֹתוֹ מְאֹד, וּלְשָׁנָה הָאַחֶרֶת נִפְקַד בְּבֵן זָכָר, זֶרַע שֶׁל קַיָּמָא בָּרוּךְ־הַשֵּׁם.

---

*. רְאֵה בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יט, מִכְתָּב ב־תשצז.

וְהַמִּכְתָּב כְּבָר נִדְפַּס בְּסֵפֶר שׁוּ״ת ׳אֲשֶׁר־בַּנַּחַל׳.

תקמג.

עַל־יְדֵי אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן מְנַצְּחִים אֶת כָּל הַמִּלְחָמוֹת

יוֹם שֵׁנִי לְסֵדֶר וַיֵּשֶׁב, נֵר רִאשׁוֹן דַּחֲנֻכָּה תשל״ט – מוֹהֲרָא״ש אָמַר בְּתוֹךְ שִׂיחָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, אֲשֶׁר: ״כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וְכוּ׳ וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ״ (דְּבָרִים כא, י), שִׁבְיוֹ״ רָאשֵׁי תֵּיבוֹת ״וְ׳יִבְטְחוּ בְ׳ךָ י׳וֹדְעֵי שְׁ׳מֶךָ״ (תְּהִלִּים ט, יא), וְאָמַרְתִּי לוֹ, שֶׁגַּם הַפָּסוּק הָרִאשׁוֹן שֶׁל פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ: ״וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו״ (בְּרֵאשִׁית לז, א), הוּא גַּם רָאשֵׁי תֵּבוֹת הַנַּ״ל, וְהִתְלַהֵב מְאֹד, וְאָמַר, שֶׁהַכְּלָל וְהָעִקָּר הוּא רַק אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן, וְעַל־יְדֵי כֵּן מְנַצְּחִים כָּל הַמִּלְחָמוֹת, וְזוֹכִים לְקֶרֶב הַרְבֵּה נְשָׁמוֹת תַּחַת צֵל כְּנָפָיו יִתְבָּרַךְ, בְּחִינַת ״מְגוּרֵי אָבִיו״, כַּיָּדוּעַ, וְהָבֵן.

תקמד.

דֶּרֶךְ לִמּוּד פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ, חֻמָּשׁ, רַשִׁ״י וְתַרְגּוּם

לֵיל זֹאת חֲנֻכָּה תשל״ט – דִּבֵּר מֵעִנְיַן לִמּוּד חֻמָּשׁ־וְרַשִׁ״י, עָנָה וְאָמַר שֶׁעַל פִּי שֶׁלְּחָן־עָרוּךְ מִיּוֹם רִאשׁוֹן וָאֵילָךְ נִקְרָא עִם הַצִּבּוּר (עֵין אֹרַח חַיִּים, סִימָן רפה, סְעִיף ג). וְלָכֵן צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל לִלְמֹד בְּכָל יוֹם פֵּרוּשׁ חֻמָּשׁ־וְרַשִׁ״י עִם הַתַּרְגּוּם, וְעֶרֶב שַׁבָּת־קֹדֶשׁ שְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת, שֶׁבְּאֹפֶן כָּזֶה עַד שַׁבָּת קֹדֶשׁ יַשְׁלִים אֶת הַפָּרָשָׁה, וְגַם בְּלֵיל שַׁבָּת־קֹדֶשׁ רָאוּי לַחֲזֹר עַל כָּל הַפָּרָשָׁה לְכָל הַפָּחוֹת פַּעַם אַחַת, וְגַם שַׁבָּת בַּבֹּקֶר עִם הַבַּעַל־קוֹרֵא, וְאָז יִהְיֶה בְּיַד כָּל אֶחָד אֶת כָּל הַתּוֹרָה אַרְבַּע פְּעָמִים בַּשָּׁנָה, וְאָמַר, שֶׁהָיְתָה לוֹ תְּקוּפָה שֶׁחָזַר עַל כָּל הַפָּרָשָׁה בְּכָל יוֹם מִימֵי הַשָּׁבוּעַ.

תקמה.

מַעֲלַת הַזּוֹכֶה לְחַדֵּשׁ חִדּוּשֵׁי־תּוֹרָה עַל פִּי תּוֹרַת רַבֵּנוּ זַ״ל

עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת תשל״ט – יוֹמָא דְּהִלּוּלָא שֶׁל מוֹהֲרַנַ״תְּ זַ״ל, דִּבֵּר מוֹהֲרָא״ש מֵעִנְיַן מַעֲלַת הַזּוֹכֶה לְחַדֵּשׁ חִדּוּשֵׁי־תּוֹרָה וּבִפְרָט

עַל פִּי הַהַקְדָּמוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁפּוֹתֵחַ לָנוּ כָּל חַדְרֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְאָמַר, שֶׁלָּכֵן הוּא מַדְפִּיס חִדּוּשֵׁי־תּוֹרָה רַבִּים כָּל־כָּךְ, שֶׁאוּלַי עַל־יְדֵי־כֵן - יִתְעוֹרֵר עוֹד אֶחָד לַעֲשׂוֹת כְּמוֹתוֹ וּלְחַדֵּשׁ חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא. וְאָמַר, שֶׁהָיְתָה לוֹ תְּקוּפָה שֶׁל שְׁנָתַיִם שֶׁבְּכָל עֵת שֶׁיָּשַׁב לַסְּעֻדָּה - פָּתַח אֶת הַתַּנַ"ךְ, וְהֵיכָן שֶׁנִּפְתַּח, אָמַר תּוֹרָה עַל הַפָּסוּק שֶׁנִּגְלָה לְנֶגֶד עֵינָיו, וְאַחַר־כָּךְ כָּתַב כָּל זֶה בְּסֵפֶר, וְרַק לְעֵת־עַתָּה אֵינוֹ מוֹצֵא אוֹתוֹ; ה' יְזַכֵּנוּ שֶׁיּוּדְפַס הַכֹּל וְיִתְפַּרְסֵם תּוֹרַת רַבֵּנוּ זַ"ל בְּכָל הָעוֹלָם.

תקמו.

מוּסַר הַשֵּׂכֶל מְלִמּוּד הֲלָכוֹת טְרֵפוֹת בַּשֻּׁלְחָן־עָרוּךְ

חֹרֶף תשל"ט - הָיָה לִמּוּדוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש בְּשֻׁלְחָן־עָרוּךְ הֲלָכוֹת טְרֵפוֹת. וְעָנָה וְאָמַר: דַּע, שֶׁאֵלּוּ הַהֲלָכוֹת־טְרֵפוֹת הֵם סֵפֶר מוּסָר נִפְלָא, כִּי רוֹאִים כָּל אֵלּוּ מִינֵי טְרֵפוֹת: נְקִיבַת הַלֵּב, נִקַּב כֶּרֶם שֶׁל מֹחַ, נִטָּל הַכָּבֵד וְכוּ' וְכוּ'. וּכְמוֹ שֶׁשַּׁיָּךְ בִּבְהֵמָה כְּמוֹ כֵּן שַׁיָּךְ גַּם כֵּן בָּאָדָם ה' יִשְׁמְרֵנוּ וְיַצִּילֵנוּ מֵהֶם, וּכְשֶׁרוֹאִים דְּבָרִים כָּאֵלּוּ, כְּבָר מִתְבַּטְּלוֹת מֵהָאָדָם כָּל הַתַּאֲוֹת וְהַחֵשֶׁק לַעֲשׂוֹת עֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי מַה יִּהְיֶה הַסּוֹף מִמֶּנּוּ? תְּהִלָּה לָאֵ"ל שֶׁהוּא שׁוֹמֵר אֶת בְּרִיאוּתֵנוּ, וְאָנוּ יְכוֹלִים לְהַלֵּךְ עַל שְׁתֵּי רַגְלַיִם.

תקמז.

לִמּוּד עַל הַתַּכְלִית מְמֻשָּׁל נִפְלָא עַל סוֹחֵר בְּעֵת עֲסָקָיו

חֹרֶף תשל"ט - דִּבֵּר מוֹהֲרָא"ש אוֹדוֹת מַעֲלַת הַמְדַבֵּר עִם חֲבֵירוֹ מֵהַתַּכְלִית הַנִּצְחִית, וְגַם לְהִפּוּךְ גְּנוּת הַמְדַבֵּר דְּבָרִים בְּטֵלִים מֵהַבְלֵי עוֹלָם־הַזֶּה, כִּי הֲלֹא הָאָדָם נִמְשָׁל לְסוֹחֵר גָּדוֹל שֶׁהָלַךְ לַעֲסֹק בְּיוֹם הַשּׁוּק בִּסְחוֹרָתוֹ, וּבְוַדַּאי הוּא טָרוּד וְעָסוּק מְאֹד, וְאֵין לוֹ שׁוּם פְּנַאי לְדַבֵּר עִם אַחֵר, וּבִפְרָט כְּשֶׁאֶחָד בָּא אֵלָיו וְרוֹצֶה לְדַבֵּר עִמּוֹ סְתָם שְׁטוּיוֹת וּדְבָרִים שֶׁל מַה־בְּכָךְ - בְּוַדַּאי אֵין לוֹ זְמַן אֲפִלּוּ לְהִסְתַּכֵּל עָלָיו, רַק פּוֹנֶה מֵאִתּוֹ וְעוֹסֵק בְּשֶׁלּוֹ,

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כְּשֶׁבָּא אֶחָד וְאוֹמֵר לוֹ: ״אֲדוֹנִי! יֵשׁ לִי דָּבָר גָּדוֹל מַה לְּדַבֵּר עִמְּךָ, וְעַל־יְדֵי דִּבּוּרִי תּוּכַל לִסְחֹר עוֹד הַרְבֵּה הַרְבֵּה סְחוֹרוֹת טוֹבוֹת״... בְּוַדַּאי כְּשֶׁיִּשְׁמַע דְּבָרִים אֵלּוּ, יְפַנֶּה לִבּוֹ מִכָּל עֲסָקָיו, לְהַקְדִּישׁ זְמַן לִשְׁמֹעַ אֶת דְּבָרָיו, אוּלַי יָכוֹל לְהַרְוִיחַ עוֹד אֵיזֶה רֶוַח מֵעֲצוּתָיו וְדִבּוּרָיו, וִיחַיֶּה אֶת עַצְמוֹ בִּדְבָרָיו בְּוַדַּאי, וְכֵן הוּא בָּאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה מַמָּשׁ, וְהָבֵן הֵיטֵב.

תקמח.

חִנּוּךְ מִתּוֹךְ תַּקִּיפוּת מֵבִיא לִידֵי אַהֲבַת הַבֵּן לְאָבִיו

יוֹם רִאשׁוֹן לְסֵדֶר שְׁמוֹת תשל״ט - אַחַר הַתְּפִלָּה, דִּבֵּר עִמָּנוּ מוֹהֲרָא״ש אוֹדוֹת הַמִּדְרָשׁ רַבָּה (רֵישׁ שְׁמוֹת) הַמַּרְבֶּה לְדַבֵּר בְּעִנְיַן חִנּוּךְ הַבָּנִים. עָנָה וְאָמַר, כְּשֶׁהָאָדָם תַּקִּיף וְחָזָק מְאֹד עִם בְּנוֹ[א], סוֹף־כָּל־סוֹף יֹאהַב וִיכַבֵּד אָבִיו עַד מְאֹד [וְכִדְאִיתָא שָׁם בַּמִּדְרָשׁ: כָּל הַמְיַסֵּר אֶת בְּנוֹ מוֹסִיף הַבֵּן אַהֲבָה עַל אָבִיו וְהוּא מְכַבְּדוֹ עַיֵּן שָׁם]. וְסִפֵּר שֶׁאָבִיו הָיָה מְאֹד מְאֹד תַּקִּיף עִמּוֹ (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן שו), מַמָּשׁ ״אוֹיסְנַאם שְׁטְרֶענְג״. וְלָכֵן הַיּוֹם הוּא יִקְפֹּץ לְתוֹךְ הָאֵשׁ בִּשְׁבִיל אָבִיו, וְאִם אָבִיו יֹאמַר לוֹ לִקְפֹּץ מֵעַל הַגָּג - יְקַיֵּם גַּם אֶת זֹאת.

וְסִפֵּר שֶׁהַרְבֵּה שָׁנִים רְצוּפוֹת כְּשֶׁכְּבָר דָּר רָחוֹק מְאֹד מֵאָבִיו (כַּיָּדוּעַ, מֵרָחוֹב תֵּשַׁע עַד רְחוֹב שְׁבַע־עֶשְׂרֵה) וְהֵקִים אָבִיו אֶת בֵּית מִדְרָשׁוֹ - הָלַךְ רַגְלִי, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל שַׁבָּת־קֹדֶשׁ, [כְּדֵי לְסַיְּעוֹ עִם הַמִּנְיָן], לִתְפִלַּת מִנְחָה בְּעֶרֶב־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ וְקַבָּלַת שַׁבָּת, בַּבֹּקֶר שׁוּב לִתְפִלַּת שַׁחֲרִית, וּפַעַם שְׁלִישִׁית לִתְפִלַּת מִנְחָה וּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית, וְהָיָה נוֹהֵג כָּךְ מִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ, אֲפִלּוּ בַּחֹם הָכִי גָּדוֹל, אוֹ בַּקּוֹר שֶׁל כְּפוֹר - מָסַר נַפְשׁוֹ עַל זֶה, הַכֹּל לִכְבוֹד הַמִּצְוָה הַנּוֹרָאָה שֶׁל כִּבּוּד־אָב־וָאֵם.

א. וּלְהָעִיר, שֶׁבְּוַדַּאי הַכַּוָּנָה שֶׁל הַתַּקִּיפוּת הַזּוֹ, אֵינָהּ סוֹתֶרֶת לַחִנּוּךְ מִתּוֹךְ אַהֲבָה וְסַבְלָנוּת אֵין קֵץ, כְּמוֹ שֶׁהִדְרִיךְ מוֹהֲרָא״ש אֵינְסְפּוֹר פְּעָמִים בִּכְתָב וּבְעַל פֶּה, וּכְבָר חִבֵּר מוֹהֲרָא״ש כַּמָּה קוּנְטְרֵסִים עַל זֶה, וְאֶחָד מֵהֶם בְּשֵׁם: סַבְלָנוּת לִילָדִים וְכוּ׳, וּבְוַדַּאי הַכַּוָּנָה, שֶׁיִּהְיֶה הַחִנּוּךְ יַצִּיב וְאֵיתָן וְלֹא נִיתַּן לְהִתְפּוֹרְרוּת עַל־יְדֵי תַּחֲנוּנִים וְכוּ׳, אֶלָּא עַל הָאָב לַעֲמֹד עַל שֶׁלּוֹ, אַחַר הַחְלָטָה נְבוֹנָה, בְּאֹפֶן מְכֻבָּד וְיַצִּיב, וְאָז הַיֶּלֶד יִתְרַגֵּל לְכַבְּדוֹ וּלְקַבֵּל מִמֶּנּוּ.

[וּבְהִזְדַּמְּנוּת אַחֶרֶת, דִּבֵּר קְצָת בְּאֹפֶן אַחֵר, הָיָה זֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר עַל מִצְוַת כִּבּוּד־אָב־וָאֵם בִּמְסִירוּת, שֶׁאַל בְּתוֹךְ דְּבָרָיו אֶת אֶחָד: "אַתָּה רוֹצֶה לֵידַע מַהוּ נִקְרָא כִּבּוּד אָב וָאֵם?" וְאָז סִפֵּר אֶת כָּל הַמִּסְפָּר לְמַעְלָה מֵעִנְיַן טִרְחָתוֹ לָבוֹא לְבֵית־מִדְרָשׁ אָבִיו מִמֶּרְחַקִּים, כְּדֵי לְכַבְּדוֹ וְלַעֲזֹר לוֹ][יב].

תקמט.

זְכוּת הַזּוֹכֶה לִהְיוֹת אֵצֶל הַצַּדִּיק בִּשְׁלֹשָׁה זְמַנִּים בַּשָּׁנָה

לֵיל שִׁישִׁי לְסֵדֶר בֹּא תשל"ט - בְּדֶרֶךְ נְסִיעָתֵנוּ לְבַקֵּר חוֹלֶה אֶחָד, נִזְרַק מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ הַפָּסוּק (תְּהִלִּים מה, ב): "רָחַשׁ לִבִּי דָּבָר טוֹב". בְּשָׁמְעִי זֹאת, עָנִיתִי וְאָמַרְתִּי, מַה שֶּׁהָיָה בְּלִבִּי מִלִּפְנֵי אֵיזֶה זְמַן, רָחַ"שׁ הוּא רָאשֵׁי תֵּבוֹת: ר'אשׁ הַשָּׁנָה, חֲ'נֻכָּה, שָׁ'בוּעוֹת, שְׁלֹשֶׁת הַזְּמַנִּים שֶׁל הַקִּבּוּץ שֶׁלָּנוּ אֵצֶל רַבֵּנוּ זַ"ל, בִּשְׁלֹשָׁה זְמַנִּים אֵלּוּ יִנָּצֵל מֵעוֹלָם הַתֹּהוּ. וְנֶהֱנָה מְאֹד מֵהָרֶמֶז הַזֶּה, וְהוֹסַפְתִּי וְאָמַרְתִּי עוֹד רֶמֶז בַּפָּסוּק (בְּרֵאשִׁית לב, כו): "שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשַּׁחַ"ר", הֵינוּ שַׁלְּחֵנִי מֵעוֹלָם הַתֹּהוּ, כִּי עָלָה - זָכִיתִי לַעֲלוֹת לְרַבֵּנוּ זַ"ל, הַשַּׁחַ"ר - בִּשְׁלֹשָׁה זְמַנִּים אֵלּוּ, הַמְּרֻמָּזִים בְּרָאשֵׁי־תֵּבוֹת בְּתֵבַת שַׁחַ"ר, וְדוֹ"ק.

יב. וְסִפֵּר, שֶׁזּוֹכֵר רַק פַּעַם אַחַת שֶׁנִּמְנַע מִלְּלֶכֶת, וְגַם זֶה הָיָה רַק מֵחֲמַת אֹנֶס גָּדוֹל, כִּי הָיָה קֶרַח גָּדוֹל בַּחוּץ, וְכָל כַּמָּה פְּסִיעוֹת שֶׁנִּסָּה לָלֶכֶת - הֶחֱלִיק וְנָפַל עַל הַמִּדְרָכָה, וְרָאָה שֶׁזּוֹ מַמָּשׁ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת. וְלָכֵן הֻכְרַח לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הַסָּמוּךְ לְבֵיתוֹ, אֲבָל חוּץ מִזֶּה - מָסַר אֶת נַפְשׁוֹ תָּמִיד לְהִתְפַּלֵּל שָׁם. וְכַאֲשֶׁר דָּרוּ לְיָדוֹ בִּנְיוּ־יוֹרְק - לֹא עָבַר אֲצָלוֹ יוֹם שֶׁלֹּא טִלְפֵּן לְהוֹרָיו כַּמָּה פְּעָמִים בְּמֶשֶׁךְ הַיּוֹם לִשְׁאֹל בִּשְׁלוֹמָם, וּבְדַרְכָּךְ כְּלָל צִלְצֵל אֲלֵיהֶם שָׁלֹשׁ אוֹ אַרְבַּע פְּעָמִים, וּבְשׁוּם אֹפֶן לֹא פָּחוֹת מִפַּעֲמַיִם בְּיוֹם, וְעַל פִּי רֹב תֵּכֶף וּמִיָּד בַּבֹּקֶר אַחַר הַתְּפִלָּה הָיְתָה לוֹ קְבִיעוּת לָזֶה. וְסִפּוּר אֶחָד רָאוּ עֵינַי וְלֹא זָר, כְּשֶׁהָיוּ הוֹרָיו מוּכָנִים לִנְסֹעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְגַם מוֹהַרְא"ש הָיָה צָרִיךְ לִנְסֹעַ בְּאוֹתוֹ זְמַן, רַק כַּמָּה יָמִים לִפְנֵיהֶם, הִצִּיעַ לְהוֹרָיו שֶׁיִּקַּח אֶת כָּל הַחֲבִילוֹת וְהַמִּזְוָדוֹת שֶׁלָּהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ לִסְחֹב שׁוּם דָּבָר, וּבַתְּחִלָּה לֹא הִסְכִּימוּ, אֲבָל אַחֲרֵי הִרְבֵּה הַפְצָרוֹת נַעֲנוּ לוֹ. וּכְשֶׁבָּא מוֹהַרְא"ש לְבֵיתָם לָקַחַת אֶת הַחֲבִילוֹת, נִשְׁאֲרוּ בַּחוּץ כַּמָּה בְּגָדִים שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם מָקוֹם בִּפְנִים, וְהִבְטִיחַ לָהֶם שֶׁכְּשֶׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ - יַכְנִיסֵם לְתוֹךְ הַמִּזְוָדָה שֶׁלּוֹ וְשֶׁלֹּא יִדְאֲגוּ כְּלָל, אֲבָל תֵּכֶף הִבְחִין שֶׁהֵם כֵּן דּוֹאֲגִים וְחוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא הַדְּבָרִים יִשְׁכְּחוּ, מִיָּד הִזְמִין מוֹנִית וְטָרַח וְהֵבִיא מִבֵּיתוֹ אֶת הַמִּזְוָדָה שֶׁלּוֹ, וְהִכְנִיס אֶת הַבְּגָדִים לְעֵינֵיהֶם, שֶׁיִּרְאוּ אֵיךְ שֶׁמֻּנָּח הַכֹּל בִּפְנִים, וְלֹא יִדְאֲגוּ יוֹתֵר כְּלָל, וְהִנִּיחַ אֶת דַּעְתָּם לְגַמְרֵי.

וְאַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, פָּתַח מוֹהַרָא״ש פִּיו בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה, בְּחֵן וּבִנְעִימוּת נִפְלָאָה, וְצֵרַף לָרְמָזִים הַנִּזְכָּרִים אֶת דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי מוֹהַרַ״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ס׳) עַל הַמִּשְׁנָה (תְּרוּמוֹת א, ב): ׳סְתָם חֵרֵשׁ הוּא שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר׳, דְּהַיְנוּ מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ תּוֹכַחַת הֶחָכָם, אֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר דִּבּוּרִים לִפְנֵי הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ. וְלָכֵן לִפְנֵי שֶׁזָּכָה לִהְיוֹת אֵצֶל הַצַּדִּיק בִּשְׁלֹשָׁה זְמַנִּים הַלָּלוּ הָיָה בִּבְחִינַת חֵרֵ״שׁ שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ אֶת הִתְעוֹרְרוּת הֶחָכָם, אֲבָל אַחַר־כָּךְ, שֶׁכְּבָר זָכָה לִהְיוֹת אֵצֶל הַצַּדִּיק וְלִשְׁמֹעַ אֶת דְּבָרָיו הַנְּעִימִים, נֶאֱמַר עָלָיו: **רָחֵ״שׁ לִבִּי דָּבָר טוֹב, וְאָז שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַ״ר.**

וְאַחַר־כָּךְ צֵרַף מוֹהַרָא״ש לָזֶה גַּם עִנְיָן שֶׁל שֵׁרֵ״ח בַּת אָשֵׁר, שֶׁאָמְרוּ חֲזַ״ל עָלֶיהָ (מִדְרַשׁ זוּטָא א׳) שֶׁלֹּא מֵתָה וְעָלְתָה חַיִּים הַשָּׁמַיְמָה, כִּי עַל־יְדֵי שְׁלֹשָׁה זְמַנִּים הַנַּ״ל זָכְתָה וְהָיְתָה נִצּוֹלָה מֵעוֹלָם הַתֹּהוּ וְחָיְתָה לָנֶצַח.

תקנ.

אִי אֶפְשָׁר לָזוּז מִבֵּית שֶׁל אֱמוּנָה...

שַׁבָּת־קֹדֶשׁ פָּרָשַׁת בֹּא תשל״ט - בְּמַהֲלַךְ סְעֻדָּה־שְׁלִישִׁית בְּשָׁעָה שֶׁלִּמֵּד מוֹהַרָא״ש בָּרַבִּים אֶת הַתּוֹרָה ״בֹּא אֶל פַּרְעֹה״ (לִקּוּטֵי מוֹהַרַ״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סד), דִּבֵּר דִּבּוּרִים נוֹרָאִים וְנִפְלָאִים מִגִּלּוּי אֱמוּנָתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵיךְ שֶׁמְּלֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְלֵית אֲתָר פָּנוּי מִנֵּיהּ, וַאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הֶחָלָל הַפָּנוּי גַּם שָׁם נִמְצָא אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכָל הַבְּרִיאָה הוּא רַק עֶצֶם אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָיְתָה שָׁם הִתְעוֹרְרוּת נִפְלָאָה מְאֹד מְאֹד, וְאֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהָיָה שָׁם זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת.

וּפִתְאֹם בְּתוֹךְ הַדִּבּוּרִים צָעַק אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ: ״גִּיוַוּאלְד! גִּיוַוּאלְד! הֵן, הֵן מַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה! וָוּאס שְׁלָאפְט עֶטְס, אַזֶעלֶעכֶע דִּבּוּרִים, גִּיוַוּאלְד! גִּיוַוּאלְד! וָוּאלְט גֶעדַארְפְט

זַיין דִי גַאנְצֶע וֶועלְט דָא צוּ הֶערְן דִי דִבּוּרִים" [אֲהָהּ, אֲהָהּ, מַה אַתֶּם יְשֵׁנִים? כָּאֵלּוּ דִּבּוּרִים! הָיוּ צְרִיכִים לִהְיוֹת כָּאן כָּל הָעוֹלָם - לִשְׁמֹעַ אֶת הַדִּבּוּרִים הַלָּלוּ].

וְהֵגִיב מוֹהֲרָא"ש: שֶׁכֵּן הָיָה פַּעַם אֵצֶל מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל, בְּתוֹךְ דִּבּוּרוֹ מִתּוֹרַת רַבֵּנוּ זַ"ל הִתְעוֹרֵר אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ - ר' עוֹזֵר, וְהִתְחִיל לִצְעֹק מִתּוֹךְ תַּבְעֵרַת לְבָבוֹ: "גִּיוַואלְד גִּיוַואלְד" וְכוּ'.

וְאָמַר, שֶׁיֵּשׁ מִכְתָּב אֶחָד שֶׁל מוֹהַרְנַ"תְּ בְּ'עָלִים לִתְרוּפָה' (מִכְתָּב לב), שֶׁכּוֹתֵב לִבְנוֹ ר' יִצְחָק, שֶׁעָבְרָה עָלָיו הַשַּׁבָּת בְּכִי טוֹב, וּבִשְׁעַת סְעוּדָה־שְׁלִישִׁית הָיוּ דִּבּוּרִים נִפְלָאִים עַד מְאֹד, וְהָיָה אֶצְלוֹ רַק אוֹרֵחַ אֶחָד, וְהָיָה רָאוּי לִהְיוֹת אַלְפֵי נְפָשׁוֹת... אֲבָל מִי יוֹדֵעַ כַּוָּנָתוֹ יִתְבָּרַךְ בָּזֶה?

אַחַר־כָּךְ בְּמוֹצָאֵי־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ, כְּשֶׁשַּׁחְנוּ מֵעִנְיַן הַסְּעֻדָּה־שְׁלִישִׁית, עָנָה וְאָמַר הָאַבְרֵךְ, שֶׁאִם לֹא הָיָה דָּר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל עִם בַּיִת וּמִשְׁפָּחָה - הָיָה עוֹזֵב הַכֹּל וְנִשְׁאַר כָּאן, כִּי כָּאן הִיא יְשִׁיבָה שֶׁל אֱמוּנָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לָזוּז מִכָּאן, אַף עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַרְבֵּה קְרוֹבִים בַּאֲמֶרִיקָה שֶׁרוֹצֶה לְבַקְּרָם, אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל לָזוּז מִבֵּית־הַמִּדְרָשׁ הַזֶּה, כִּי הוּא בַּיִת שֶׁל אֱמוּנָה וְכוּ'[יג].

תקנא.

הִסְתַּלְּקוּת הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ מִסְּקוֹלֶיעָ ז"ע

שַׁבָּת פָּרָשַׁת בֹּא, ו' שְׁבָט תשל"ט - בְּשַׁבָּת זוֹ, נִסְתַּלֵּק הָרַב הַצַּדִּיק מִסְּקוֹלֶיעָ זַ"ל [רְאֵה לְעֵיל (בְּסִימָן קלב) אֶת פְּגִישַׁת מוֹהֲרָא"ש עִמּוֹ בְּבַחֲרוּתוֹ], וּמוֹהֲרָא"ש כָּתַב עָלָיו מִיָּד בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת הַזֶּה, כַּדְּבָרִים הַלָּלוּ[יד]: הָיָה אִישׁ גָּדוֹל מְאֹד, וְהָיָה הוּא

יג. וְהַשְׁוֵה לְמַה שֶׁמּוּבָא בַּסֵּפֶר אִמְרֵי־מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק א', סִימָן רפ"א.

יד. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יט, ב־תתנו.

וְאָבִיו זַ״ל אוֹהֲבִים לָנוּ מְאֹד מְאֹד, וְחִדֵּשׁ הַרְבֵּה חִדּוּשִׁים עַל־פִּי הַקְּדָמַת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא לִקּוּטֵי מוֹהַר״ן, וּפַעַם אַחַת **סִפֵּר לִי**, שֶׁלְּאָבִיו הָיוּ גֶּזְמָאוֹת כִּתְבֵי־יָד – חִדּוּשִׁים וּפֵרוּשִׁים עַל הַסִּפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת, וּפַעַם אַחַת מָסַר לוֹ גִּיסוֹ, הֲלוֹא הוּא מְחֻתָּנִי, נֵרוֹ יָאִיר, סֵפֶר עַל מְגִלַּת אֶסְתֵּר וּשְׁמוֹ ׳פַּרְפְּרָאוֹת לַחָכְמָה׳, שֶׁכָּתַב שָׁם: יֹאמְרוּ נָא בֵּית יִשְׂרָאֵל הָעֲשָׂרָה מִזְמוֹרִים שֶׁגִּלָּה מִשִּׁיחַ ה׳ וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם – כָּל־כָּךְ הֶחְשִׁיב מְאֹד מְאֹד אֶת דְּבַר רַבֵּנוּ זַ״ל, מְאֹד מְאֹד, **וּפַעַם אַחַת אָמַר לִי בְּפֵרוּשׁ**: עַל שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִים עַל הַלִּקּוּטֵי מוֹהַר״ן, וְהִתְלַהֵב מְאֹד, וְאָמַר בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: מַה שַׁיָּךְ לַחֲלֹק עַל הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ? יֵשׁ לָזֶה אוֹתָהּ קְדֻשָּׁה כְּמוֹ לַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ! **כָּל זֶה אָמַר לִי בְּפֵרוּשׁ** – תְּהֵא נִשְׁמָתוֹ צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים.

וּמוֹהַרָא״ש קִבֵּל מִמֶּנּוּ אֶת סִפּוּר נְסִיעַת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בִּהְיוֹתוֹ נָכֶד הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב דֶּרֶךְ הרה״ק הָרַבִּי ר׳ בָּרוּךְ מִמֶּעזִיבּוּז זי״ע, וְכַאֲשֶׁר מוֹהַרָא״ש הָיָה מְסַפֵּר אֶת הַסִּפּוּר הַיָּדוּעַ בֵּין אֲנַ״ש בְּאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח כְּמִנְהָגֵנוּ, הָיָה מוֹסִיף פְּרָטִים שֶׁשָּׁמַע מִצַּדִּיק זֶה.

[אַגַּב, בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת זֶה, סִפֵּר מוֹהַרָא״ש לְפָנֵינוּ אֶת הַמְּבֹאָר לְעֵיל, בְּסִימָן רנב, עַיֵּן שָׁם].

תקנב.

צָרִיךְ לְהִזָּהֵר בִּכְבוֹדוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי!

לֵיל שִׁישִׁי לְסֵדֶר בְּשַׁלַּח תשל״ט – הָיִיתִי עִם מוֹהַרָא״ש אֵצֶל הַמּוֹסָךְ, כְּדֵי לְתַקֵּן אֵיזֶה דָּבָר בָּרֶכֶב שֶׁלִּי, וּבַעַל הַמּוֹסָךְ הָיָה יְהוּדִי, אַךְ הָלַךְ [לְעֵת־עַתָּה] גְּלוּי רֹאשׁ, וְהָיָה שָׁם אַבְרֶךְ חֲסִידִי, שֶׁשּׂוֹחֵחַ עִמּוֹ, וְדִבֵּר עִמּוֹ בִּצְחוֹק, וּבְתוֹךְ שִׂיחָתוֹ כִּנָּה אוֹתוֹ גּוֹי, וְהִצְטַעַרְתִּי מְאֹד, וְהֵגַבְתִּי: ״אַל תְּדַבֵּר כָּךְ, אֵיךְ אַתָּה קוֹרֵא לִיהוּדִי גּוֹי, הֲלֹא הוּא יְהוּדִי כָּמוֹךָ וְכוּ׳, דִּבּוּרִים כָּאֵלֶּה... אָז הִתְעָרֵב גַּם מוֹהַרָא״ש

וְדִבֵּר בַּסִּגְנוֹן הַנַּ"ל, וְחִזֵּק אֶת בַּעַל הַמּוּסָךְ מְאֹד, וְשִׁבְּחוֹ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ סַבְלָנוּת גְּדוֹלָה שֶׁסּוֹבֵל מַה שֶּׁכָּל אֶחָד מְדַבֵּר עָלָיו.

וּפָנָה לָאַבְרֵךְ וְאָמַר לוֹ: יָכוֹל לִהְיוֹת אֶחָד חוֹבֵשׁ שְׁטְרַיימְל וְהוֹלֵךְ עִם וַוייסֶע זָאקֶן וְכוּ' [גַּרְבַּיִם לְבָנוֹת], וַאֲפִלּוּ לַמְּדָן גָּדוֹל בַּתּוֹרָה, גַּם כֵּן, וְלוֹמֵד כָּל הַיּוֹם הִלְכוֹת גְּנֵבָה וּגְזֵלָה, וּמְפַלְפֵל בְּסֻגְיוֹת הָאֵלּוּ, אֲבָל כְּשֶׁבָּא לְיָדוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁל אוֹנָאַת בְּנֵי אָדָם וּגְנֵבַת דַּעַת הַבְּרִיּוֹת וּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה - אָז כְּבָר אֵינוֹ זוֹכֵר כְּלוּם... וְיוּכַל לִהְיוֹת שֶׁהָאִישׁ הַפָּשׁוּט הַזֶּה, שֶׁלֹּא נִרְאָה כְּדָתִי, אֲפִילוּ, אֲבָל מַשָּׂאוֹ וּמַתָּנוֹ בֶּאֱמוּנָה, וּבֶאֱמֶת הוּא הַרְבֵּה הַרְבֵּה גָּבוֹהַּ בְּמַדְרֵגָה מֵהַיְּהוּדִי הָאַחֵר.

וְאָז סִפֵּר שִׂיחָה כָּזוֹ בְּשֵׁם רַבֵּנוּ הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ זי"ע, שֶׁתָּמִיד שִׁבֵּחַ אֶת הַיְּהוּדִים הַפְּשׁוּטִים הָעוֹסְקִים בְּמַשָּׂא וּמַתָּן וְכוּ' כִּי הֵם מְקַיְּמִים הַתּוֹרָה בְּפֹעַל מַמָּשׁ, כִּי אֵלּוּ שֶׁרַק לוֹמְדִים הַתּוֹרָה וְלֹא בָּא לְיָדָם מַעֲשֶׂה, בְּיָשְׁבָם בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ כָּל הַיּוֹם, זוֹ אֵינוֹ גְּדֻלָּה כָּל־כָּךְ, כְּמוֹ מִי שֶׁבָּא לִידֵי נִסָּיוֹן וְדִבּוּר אֶל הָאֱמֶת וּמְקַיֵּם בְּפֹעַל כָּל הַמִּצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, וְכֵן הִרְבָּה לְדַבֵּר מִזֶּה, וְחִזֵּק אֶת בַּעַל הַמּוּסָךְ הַנַּ"ל מְאֹד.

תקנג.

רַבִּי גְּדַלְיָה קֶעניג שׁוֹבֵת אֵצֶל מוֹהֲרָא"ש בְּשַׁבָּת שִׁירָה

שַׁבָּת פָּרָשַׁת בְּשַׁלַּח תשל"ט - הִתְאָרֵחַ אֵצֶל מוֹהֲרָא"ש בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַשַּׁבָּת, הָרַב הֶחָסִיד רַבִּי גְּדַלְיָה אַהֲרֹן קֶעניג, [מִצְּפַת, אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל], וְנֶהֱנָה מְאֹד מֵהַקִּבּוּץ שֶׁל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁמִּתְאַסְּפִים בְּבֵית מִדְרָשׁ הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ, בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים עוֹבְדֵי ה', וְאָמַר לְמוֹהֲרָא"ש, שֶׁלֹּא יָדַע מַה שֶּׁעוֹבֵר בָּעוֹלָם, וּבִפְרָט עַל בְּנֵי הַנְּעוּרִים, עַד שֶׁבָּא לְכָאן לְנִיו־יוֹרְק, וְעַל־כֵּן עַכְשָׁו הוּא אוֹמֵר לוֹ בְּפֶה מָלֵא: חֲזַק וֶאֱמַץ לְהַדְפִּיס יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְלֹא לְהִתְפַּעֵל מִשּׁוּם

בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, וְאָמַר, שֶׁכָּל הַחֲתִימָה הִיא טָעוּת וְכוּ׳, וּפִיֵּס אֶת מוֹהֲרָא״ש מְאֹד, וּתְהִלָּה לָאֵל הִתְקַשֵּׁר עִם מוֹהֲרָא״ש בִּידִידוּת עֲצוּמָה וּבְאַהֲבָה עַזָּה, וְכָתַב מוֹהֲרָא״ש בִּתְאָרוֹ אֶת הַשַּׁבָּת הַזּוֹ[טו]: **וַאֲנִי מִתְפַּעֵל מֵהָאֱמֶת שֶׁבּוֹ, כִּי מִי בִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיֹּאמַר לִי דְּבָרִים כָּאֵלּוּ?! אַךְ רָאָה וְהֵבִין כָּאן אֶת הָאֱמֶת מַה שֶּׁעוֹבֵר עַל בְּנֵי הַנְּעוּרִים** וְכוּ׳. וְהָיְתָה שַׁבָּת נִפְלָאָה בִּמְחִצָּתוֹ, וְשָׂמַח מוֹהֲרָא״ש מְאֹד עַל הָאוֹרֵחַ הַנִּכְבָּד שֶׁאִקְלַע לִמְעוֹנוֹ, וְכִבְּדוֹ מְאֹד מְאֹד.

[וּכְשֶׁעָרַךְ הָרַב הֶחָסִיד הַנַּ״ל בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית אֶת עֶרֶב הַמַּגְבִּית לְמַעַן קְרִית ׳נַחַל נוֹבֵעַ׳ שֶׁהֵקִים בִּצְפַת, הִשְׁתַּתֵּף מוֹהֲרָא״ש וְנָאַם שָׁם לִכְבוֹד הַמְּסִבָּה שֶׁל מִצְוָה דְּבָרִים הַמְּעוֹרְרִים אֶת הַלֵּב, וַעֲדַיִן קַיֶּמֶת תְּמוּנָה מֵהַנְּאוּם הַזֶּה].

אַגַּב, בְּמַהֲלַךְ הַבִּקּוּר הַזֶּה, סִפֵּר לוֹ ר׳ גְּדַלְיָה זַצַ״ל שֶׁבִּתְחִלַּת הִתְקָרְבוּתוֹ לְרַבֵּנוּ זַ״ל עָבַר עָלָיו מַה שֶּׁעָבַר וְכוּ׳, וְהָיָה קָשֶׁה לוֹ לְהִתְקָרֵב. וּפַעַם אַחַת הָלַךְ לְהִתְבּוֹדֵד עִם עוֹד אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וּכְשֶׁהִגִּיעוּ חוּץ לַיִּשּׁוּב, אַחֲרֵי שְׁכוּנַת ׳גִּבְעַת־שָׁאוּל׳ שֶׁבִּפַּאֲתֵי יְרוּשָׁלַיִם, וְהוּא, מֵחֲמַת שֶׁהָיָה אָז מְקֹרָב חָדָשׁ – הָיוּ קָשׁוֹת לוֹ קֻשְׁיוֹת רַבּוֹת וּסְפֵקוֹת וְכוּ׳, וּפִתְאֹם רוֹאֶה אֵיךְ שֶׁהַלָּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ מַנִּיחַ אֶת עַצְמוֹ עַל הָאָרֶץ וּמַתְחִיל לִבְכּוֹת, וּבוֹכֶה הַרְבֵּה וּמְדַבֵּר אֶל עַצְמוֹ: ״רְאֵה גַּם רְאֵה כִּי סוֹף כָּל סוֹף תִּהְיֶה מֵת וְגוֹסֵס, וּמַה יִּהְיֶה עִמְּךָ? וּמַה תָּשִׁיב לְשׁוֹלְחֶךָ דָּבָר?!״ וְכָכָה הִרְבָּה לְדַבֵּר, וְהוּא עָמַד מִן הַצַּד מָלֵא פַּחַד וְאֵימַת מָוֶת, עַד שֶׁנִּסְכָּם אֶצְלוֹ, כִּי בְּוַדַּאי אִישׁ זֶה הוּא צַדִּיק גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד כְּאַחַד הַקַּדְמוֹנִים. וְאַחַר־כָּךְ קָם וְחָזַר אֶל הָעִיר, וּכְשֶׁבָּא אֶל בֵּיתוֹ, מַה נִּפְלָא הָיָה הַמַּחֲזֶה! כִּי הִשְׁתַּנָּה לְגַמְרֵי, וְהִלְבִּישׁ וְהִסְתִּיר אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, אִשְׁתּוֹ הָיְתָה מִטַּאטֵאת אֶת הֶחָצֵר, וְהוּא עָזַר לָהּ

טו. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק יט, מִכְתָּב ב־תתפה.

לְנַקּוֹת וְכוּ', וְעַל־יְדֵי הַמַּרְאֶה הַזֶּה הִתְקָרֵב בִּשְׁלֵמוּת, כִּי רָאָה בְּחוּשׁ אֵיךְ יְכוֹלִים לַעֲסֹק בְּעִסְקֵי הַבַּיִת בְּגַשְׁמִיּוּת וְאַף־עַל־פִּי־כֵן יְכוֹלִים לַעֲבוֹד אֶת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ בִּדְבֵקוּת כָּזוֹ, דָּבָר זֶה הִפְלִיא אוֹתוֹ עַד מְאֹד[טז].

[וּמִי שֶׁהָיָה רָגִיל אֵצֶל מוֹהֲרָא"ש, הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה מַמָּשׁ עִנְיָנוֹ בְּכָל יְמֵי חַיָּיו הַקְּדוֹשִׁים, אֵיךְ שֶׁמִּצַּד אֶחָד הָיָה דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַכְלִית הַדְּבֵקוּת – עַד שֶׁאֵין הַפֶּה יָכוֹל לְדַבֵּר וְלַלֵּב לַחֲשֹׁב, וּמִכָּל שֶׁכֵּן לִרְשֹׁם עַל פְּנֵי הַכְּתָב, וְרַק מִי שֶׁהִסְתּוֹבֵב אֶצְלוֹ וְשִׁמְשׁוֹ כָּרָאוּי – יָכוֹל לְהָעִיד קְצָת מִן הַזְּרִיחָה וְהַהִתְנוֹצְצוּת שֶׁהָיְתָה דְּבֵקוּתוֹ הַנּוֹרָאָה מַשְׁפִּיעָה עַל כָּל הַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ. וּמֵאִידָךְ הִתְעַסֵּק בִּצְרָכָיו וּבַדְּבָרִים הַנִּחוּצִים שֶׁל הַיּוֹם־יוֹם כְּאַחַד הָאָדָם מַמָּשׁ, כְּלֹא הָיָה דָּבָר, וְזוֹ כָּל שִׁיטָתוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ – לְקַשֵּׁר אֶת כָּל הַגַּשְׁמִיּוּת אֶל הָרוּחָנִיּוּת וְכוּ', וְלִחְיוֹת בְּתוֹךְ הָעוֹלָם הַזֶּה דַּיְקָא כְּמוֹ מִי שֶׁדָּר בַּבַּיִת וּבַעֲלִיָּה כְּאֶחָד בְּלִי שׁוּם הֶפְרֵשׁ.

וְהַדְּבָרִים מַתְאִימִים וּמַשְׁלִימִים בְּיוֹתֵר עִם מַה שֶׁכָּתַב לְאֶחָד מִתַּלְמִידָיו[יז]: "הִסְתּוֹבַבְתָּ עִמִּי שָׁנָה שְׁלֵמָה, וּמַמָּשׁ גַּרְתָּ בְּבֵיתִי, וּבְוַדַּאי כְּבָר הִרְבֵּנוּ לְדַבֵּר הַרְבֵּה, וְרָאִיתָ הַנְהָגָתִי בְּבֵיתִי עִם זוּגָתִי וְכוּ', אֲשֶׁר יֵשׁ לְךָ דַּי עַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ... בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנִים כְּשֶׁיַּגִּיעַ לְיָדְךָ – תָּשׁוּב וְתִתְבּוֹנֵן וְתַזְכִּיר אֶת עַצְמְךָ, וְאָז תִּרְאֶה נִפְלָאוֹת רַבּוֹת"].

תקנד.

עֲבוֹדָתוֹ הַנּוֹרָאָה בֶּאֱמֶירַת תִּקּוּן־חֲצוֹת

סִפֵּר לִי אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהָיָה אִתּוֹ בְּדֶרֶךְ נְסִיעָתוֹ לְעִיר לוֹס־אַנְגֶ'לֶס – **לֵיל י' שְׁבָט תשל"ט** – שֶׁרָאָה עֲבוֹדָתוֹ בַּחֲצוֹת,

---

טז. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק כב, מִכְּתָב ג־תמ.

יז. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק כב, מִכְּתָב ג־תכג.

שֶׁבַּתְּחִלָּה חָלַץ מִנְּעָלָיו וְהִתְיַשֵּׁב עַל הָאָרֶץ, וְהִתְחִיל לְהַגִּיד אֶת סֵדֶר הַתִּקּוּן־חֲצוֹת בְּעַל פֶּה, בִּנְעִימוּת נִפְלָאָה וּבְקוֹל בֶּכִי עָמוֹק, וּבְאֶמְצַע נִשְׁכַּב בִּפְשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם עַל הָאָרֶץ וְהִמְשִׁיךְ בַּעֲבוֹדָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, וְקִבֵּל הִתְעוֹרְרוּת נִפְלָאָה מֵעֹצֶם הַמַּרְאֶה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הַזֶּה.

תקנה.

אֵין לִפְנוֹת כִּי אִם אֶל הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ

וְסִפֵּר עוֹד הַהוּא מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ מֵאוֹתָהּ הַנְּסִיעָה, שֶׁלְּמָחֳרַת נָסְעוּ לְבַקֵּר בְּעִיר סַן־פְּרַנְסִיסְקוֹ אֵיזֶה עָשִׁיר גָּדוֹל בַּעַל־תְּשׁוּבָה שֶׁחָזַר לַמּוּטָב עַל־יְדֵי שֶׁמָּצָא אֶת הַסֵּפֶר ׳אֲשֶׁר־בַּנַּחַל׳, וְנֶהְפַּךְ לְבָבוֹ לְגַמְרֵי, וְשִׁנָּה אֶת כָּל חַיָּיו לְאוֹר הַסֵּפֶר הַזֶּה... וְהָלְכוּ לְבַקְּרוֹ, קֹדֶם כָּל לְדַבֵּר דִּבְרֵי הִתְחַזְּקוּת, וְשֵׁנִית, אוּלַי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֵיזֶה סַךְ הָגוּן לְעִנְיָן רַבֵּנוּ זַ״ל, וּכְשֶׁפָּתַח הֶעָשִׁיר אֶת הַדֶּלֶת נִשְׁקוֹ מוֹהֲרָא״ש עַל הַמֶּצַח, [וְאֵין דַּרְכּוֹ לְנַשֵּׁק מִישֶׁהוּ לְעוֹלָם, וְכָךְ הִגִּיד בְּפֵרוּשׁ אַחַר־כָּךְ].

וְנִכְנַס לְתוֹךְ הַבַּיִת וְהִסְתִּיר אֶת עַצְמוֹ הַיְנוּ שֶׁלֹּא הִגִּיד לוֹ מִי הוּא, וְשֶׁהוּא בְּרֶסְלֶבֶר חָסִיד, וְרַק דִּבֵּר עִמּוֹ דִּבְרֵי תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם כַּמָּה שָׁעוֹת, וּבְסִיּוּם דְּבָרָיו בִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ אֵיזֶה סְכוּם גָּדוֹל שֶׁל כֶּסֶף [מַה שֶּׁגַּם אֵין דַּרְכּוֹ בְּשׁוּם פַּעַם לְבַקֵּשׁ מֵאֶחָד כֶּסֶף, וְהוּא חִדּוּשׁ גָּדוֹל בְּעִנְיָן זֶה, וְאוֹמֵר הַרְבֵּה פְּעָמִים שֶׁכֶּסֶף צְרִיכִים לְהַמְשִׁיךְ רַק עַל־יְדֵי דְּמָעוֹת, הַיְנוּ הַרְבֵּה בְּכִיָּה לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ], וּלְמַעֲשֶׂה לֹא נָתַן הֶעָשִׁיר אֶת הַסְּכוּם שֶׁבִּקֵּשׁ רַק פָּחוֹת יוֹתֵר.

וּכְשֶׁהָלְכוּ מִשָּׁם הָיָה בִּשְׁבִרוֹן לֵב נוֹרָא מְאֹד מַמָּשׁ עַד כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ, כִּי הִרְגִּישׁ בְּעַצְמוֹ יְרִידָה גְּדוֹלָה. [כָּךְ הִגִּיד בְּפֵרוּשׁ], שֶׁזּוֹ הָיְתָה לוֹ יְרִידָה נוֹרָאָה מַה שֶּׁבִּקֵּשׁ מֵאֶחָד בְּפֵרוּשׁ שֶׁיִּתֵּן כֶּסֶף, וְהָיָה בִּשְׁבִרוֹן לֵב כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁנִּזְרַק מִפִּיו הַפָּסוּק (אֵיכָה ג, כט): ״יִתֵּן

בֶּעָפָר פִּיהוּ אוּלַי יֵשׁ תִּקְוָה", וְהִשְׁפִּיל עַצְמוֹ עַל הָאָרֶץ בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם וְהִתְחִיל מַמָּשׁ לְלַחֵךְ הֶעָפָר כְּתִינוֹק בֶּן יוֹמוֹ, וְכֵן שָׁכַב כַּמָּה דַקּוֹת.

וְאַחַר־כָּךְ דִּבֵּר הַרְבֵּה מִשִּׂיחַת רַבֵּנוּ זַ"ל (שִׂיחוֹת הָר"ן, סִימָן ה') שֶׁקָּשֶׁה מְאֹד לְאִישׁ כָּשֵׁר שֶׁתִּהְיֶינָה לוֹ מָעוֹת כִּי הוּא בְּחִינַת "וַתֵּרֶד פְּלָאִים" (אֵיכָה א, ט), 'פְּלָאִים' אוֹתִיּוֹת 'אֲלָפִים', שֶׁעַכְשָׁו בַּדּוֹרוֹת הַלָּלוּ יָרְדָה הָעֲשִׁירוּת עַד מְאֹד, וְצָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה לָאָדָם יְרִידָה גְּדוֹלָה, חַס וְשָׁלוֹם, קֹדֶם שֶׁיִּהְיוּ לוֹ מָעוֹת. וְכַאֲשֶׁר חָזַר מִנְּסִיעָתוֹ, שָׁב וְחָזַר בְּפָנַי אֶת כָּל אֵלּוּ הַדִּבּוּרִים עַל־פִּי הַשִּׂיחָה הַזֹּאת, וְהִרְחִיב בְּדִבְרֵי אֱמוּנָה נִפְלָאִים, וְאָמַר לִי, שֶׁלָּמַד מִכָּל הַסִּפּוּר הַזֶּה - שֶׁצְּרִיכִים רַק לְבַקֵּשׁ בְּרַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ לְכָל הַהַשְׁפָּעוֹת וָטוֹב ה' לַכֹּל, כֵּן יַעֲזֹר ה' בֶּאֱמֶת מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם].

תקנו.

לִמְדוּ אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם...

הַנְּסִיעָה הַזּוֹ הָיְתָה חֲפוּזָה עַל הָרֶגַע, כִּי בָּא אֵלָיו אֶחָד מֵאַנַ"ש, וְאָמַר לוֹ שֶׁבְּאוֹתוֹ לַיְלָה, בְּעִיר לוֹס־אַנְגֶלֶ"ס - עִיר רְחוֹקָה מִנְּיוּ־יוֹרְק - יֵשׁ אֶפְשָׁרוּת לְקַבֵּל סַךְ הָגוּן שֶׁל כֶּסֶף בִּשְׁבִיל הַדְּפָסַת סִפְרֵי רַבֵּנוּ, וֶהֱיוֹת שֶׁמּוֹהֲרָא"ש הָיָה אָז בְּאֶמְצַע הַדְּפָסָה שֶׁל הַרְבֵּה סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהָיָה דָּחוּק לְמָעוֹת מְאֹד, לָכֵן הֶחְלִיט עַל הַמָּקוֹם לִנְסֹעַ, וְאַחֲרֵי שְׁעָתַיִם בְּעֵרֶךְ, כְּבָר הָיָה עַל הַמָּטוֹס בַּדֶּרֶךְ לְלוֹס־אַנְגֶ'לֶס.

וְאַף שֶׁהָיְתָה כַּוָּנָתוֹ כֻּלָּהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם - הִתְחָרֵט מְאֹד עַל הַנְּסִיעָה, שֶׁלֹּא עָשָׂה דָּבָר כָּזֶה מֵעוֹלָם, וְהַסּוֹף הָיָה, שֶׁהָיוּ לוֹ כַּמָּה בִּלְבּוּלִים וּמְנִיעוֹת בַּדֶּרֶךְ, וְגַם שָׁם לֹא קִבֵּל כִּמְעַט שׁוּם מָעוֹת, רַק מְעַט שֶׁהִסְפִּיק לְכַסּוֹת אֶת דְּמֵי הַנְּסִיעָה, וְכָל נֶחָמָתוֹ הָיְתָה

רַק שֶׁזָּכָה לְדַבֵּר שָׁם דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה לִפְנֵי קִבּוּץ גָּדוֹל שֶׁל חֲסִידֵי חַבַּ״ד, שֶׁמְּאֹד הִתְעוֹרְרוּ מִדְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים.

וְאָמַר, שֶׁלִּמְּדוּ אוֹתוֹ אָז מִן הַשָּׁמַיִם בִּנְסִיעָה זוֹ, שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת דָּבָר כָּזֶה – לִנְסֹעַ בִּשְׁבִיל כֶּסֶף וְעוֹד נְסִיעָה אֲרֻכָּה כָּזוֹ, כִּי הַשֶּׁפַע שֶׁל הַכֶּסֶף הוּא רַק בְּיָדוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּמַה שֶּׁשַּׁיָּךְ לְאָדָם יַגִּיעַ אֵלָיו מִמֵּילָא בְּלִי לְבַקֵּשׁ מִבְּנֵי־אָדָם, וּמֵאָז עָשָׂה גֶּדֶר חָזָק שֶׁלֹּא לָצֵאת לְשׁוּם נְסִיעָה בִּשְׁבִיל כֶּסֶף וְלֹא לְבַקֵּשׁ כֶּסֶף מִשּׁוּם אָדָם.

תקנז.

מַעֲשֶׂה בְּכוּשִׁי שֶׁהֵפִיץ אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל

מוֹצָאֵי־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ מִשְׁפָּטִים־שְׁקָלִים תשל״ט – דִּבֵּר עִמִּי מוֹהֲרָא״ש שִׂיחָה שְׁלֵמָה בְּעִנְיַן הֲפָצַת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, וְסִפֵּר לִי כַּדְּבָרִים הַלָּלוּ:

שְׁנַיִם מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁעָסְקוּ בְּיוֹתֵר בִּמְכִירַת וַהֲפָצַת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל הֶחְלִיטוּ שֶׁיַּעֲשׂוּ שְׁבִיתָה בִּכְדֵי שֶׁיְּקַבְּלוּ הַסְּפָרִים בְּיוֹתֵר זוֹל מִמּוֹהֲרָא״ש, אֲבָל לֹא הָיְתָה לְמוֹהֲרָא״ש יְכֹלֶת לְהֵעָנוֹת לְבַקָּשָׁתָם, וְלָכֵן עָנָה וְאָמַר לָהֶם: ״אִם תִּרְצוּ לִשְׁבּוֹת - תַּעֲשׂוּ כִּרְצוֹנְכֶם, וְתִרְאוּ שֶׁדְּבַר רַבֵּנוּ זַ״ל וֶועט זִיךְ אוֹיסְפִּירְן״ [דְּבַר רַבֵּנוּ זַ״ל לֹא יִתְבַּטֵּל, אֶלָּא יֵצֵא מֵהַכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל] אַ שְׁוַוארְצָע וֶועט גֵּיין פַארְקוֹיפְן סְפָרִים [כּוּשִׁי יַעֲמֹד וְיִמְכֹּר סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל].

לֹא עָבְרוּ אֶלָּא יָמִים מוּעָטִים, וְקִבֵּל מוֹהֲרָא״ש טֶלֶפוֹן מֵאֶחָד שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲשָׂרָה סִפְרֵי ׳אַשֶּׁר־בַּנַּחַל׳ שֶׁקָּנָה מִכּוּשִׁי אֶחָד, דּוֹלָר בִּשְׁבִיל כָּל אֶחָד, וְעַתָּה אוֹמֵר: אוֹ שֶׁמּוֹהֲרָא״ש יִפְדֶּה מִמֶּנּוּ אֶת הַסְּפָרִים, אוֹ יְחַלְּקֵם בִּנְדָבָה לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת... וְסִפֵּר, שֶׁמָּצָא אֶת הַכּוּשִׁי מוֹכֵר סְפָרִים, שֶׁכַּנִּרְאֶה אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ אִבְּדָם בְּדַרְכּוֹ, וְשָׁאַל אוֹתוֹ: ״כַּמָּה יֵשׁ לוֹ?״ וְעָנָה לוֹ, שֶׁכְּבָר מָכַר חֲמִשָּׁה סְפָרִים וְיֵשׁ לוֹ עוֹד עֲשָׂרָה, וְהָאִישׁ הַנַּ״ל תֵּכֶף וּמִיָּד קָנָה הַכֹּל מִמֶּנּוּ.

וְרָאוּ אֵיךְ שֶׁדִּבֵּר רַבֵּנוּ זַ"ל הָאט זִיךְ אוֹיסְגֶעפִירְט, וְגַם אֵיךְ שֶׁדִּבּוּר הַצַּדִּיק לֹא חָזַר רֵיקָם.

תקנח.

דְּבַר רַבֵּנוּ זַ"ל מִתְפַּשֵּׁט בָּעוֹלָם

לֵיל ט"ז בִּשְׁבָט תשל"ט - סִפֵּר לְמוֹהֲרָא"ש אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁנָּסַע לְהַתְּרִים יְהוּדִים בַּעֲבוּר עֵסֶק רַבֵּנוּ זַ"ל וְנִכְנַס לְקַצָּב אֶחָד לְזַכּוֹת אוֹתוֹ בְּמִצְוָה גְּדוֹלָה כָּזוֹ, וּבְדַבְּרוֹ עִמּוֹ שָׁאַל הַקַּצָּב: "מַה אַתָּה אוֹמֵר אֵיזֶה דָּבָר טוֹב"? עָנָהוּ: "הָעִקָּר לִהְיוֹת תָּמִיד בְּשִׂמְחָה". וְהִתְלַהֵב הַקַּצָּב וְקָרָא לְעֶבְרוֹ: "יוּנְגֶעְרְמַאן! [אַבְרֵךְ!] אַתָּה רוֹצֶה לָדַעַת אֵיךְ לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה? וּמַה נִּקְרָא שִׂמְחָה? בֹּא וְאַרְאֶה לְךָ מַשֶּׁהוּ", וְנִגַּשׁ לַאֲרוֹן וְהוֹצִיא אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'מְקוֹר הַשִּׂמְחָה' וְהֶרְאָה לוֹ, וְאָמַר לוֹ: "קְרָא בַּסֵּפֶר הַזֶּה וְתֵדַע כְּבָר מַהִי שִׂמְחָה", וְהִתְפַּעֵל הֶחָסִיד עַד מְאֹד, שֶׁתְּהִלָּה לָאֵל דִּבּוּרֵי קֹדֶשׁ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל נִתְפַּשְׁטוּ וְנִתְפַּרְסְמוּ בְּכָל הָעוֹלָם, כֵּן יַעֲזֹר ה' מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

תקנט.

רַבֵּנוּ זַ"ל סָלַל דֶּרֶךְ כְּבוּשָׁה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

לֵיל י"ז שְׁבָט תשל"ט – אָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁבִּ'מְגִלַּת סְתָרִים' כָּתוּב, שֶׁעַל־יְדֵי נְסִיעַת רַבֵּנוּ זַ"ל לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וּמְסִירַת נַפְשׁוֹ הָעֲצוּמָה, עַל־יְדֵי זֶה נִפְתְּחָה הַדֶּרֶךְ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וּמֵאָז וָהָלְאָה הִתְחִילוּ הַרְבֵּה יְהוּדִים לִנְסֹעַ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְלִדְרֹךְ עַל אַדְמַת קֹדֶשׁ.

וְעָנָה וְאָמַר, שֶׁכָּל מַה שֶּׁיִּקָּרֶה וְקָרָה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מְרֻמָּז וּמוּבָא בִּ'מְגִלַּת סְתָרִים', וְכֵן שֶׁיִּצְטָרְכוּ לְמִלְחָמוֹת עִם הַגּוֹיִים, וְעִנְיָן 'לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים בְּחַרְבָּא וּבְקָטְלָא', וְגַם עֵסֶק שִׁנּוּי מֶמְשֶׁלֶת הַגּוֹיִם עָלֶיהָ, כְּמוֹ בַּתְּחִלָּה הָאַנְגְּלִים וְכוּ' וְכוּ'. וְאֶחָד שָׁאַל אִם אֱמֶת שֶׁכָּתוּב בִּמְגִלַּת סְתָרִים שֶׁמָּשִׁיחַ יִהְיֶה כְּמוֹ בֶּן י"ב

שָׁנָה, וּמוֹהֲרָא״ש עָנָה לוֹ שֶׁיֵּשׁ דָּבָר כָּזֶה, אֲבָל כָּל אֶחָד מְפָרֵשׁ כָּל דָּבָר כְּפִי מַה שֶּׁרוֹצֶה, כִּי הַכֹּל כָּתוּב בְּרָאשֵׁי־תֵבוֹת, וְיֵשׁ הַרְבֵּה פֵּרוּשִׁים לְכָל דָּבָר. וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש, שֶׁכָּתוּב שָׁם רָאשֵׁי־תֵבוֹת מדנ״י, וּכְבָר רָצוּ כַּמָּה טִפְּשִׁים לְפָרֵשׁ ״מְדִינַת יִשְׂרָאֵל״, וְזֶהוּ שֶׁקֶר מֻחְלָט וְהֶבֶל הֲבָלִים וּשְׁטוּיוֹת, כִּי צְרִיכִים לָדַעַת אֵיךְ לִקְרֹא אֶת זֶה, וְאָז יוֹדְעִים מַה כָּתוּב שָׁם [וְאָז גִּלָּה מוֹהֲרָא״ש שֶׁהוּא רָאָה אֶת הַ׳מְּגִלַּת סְתָרִים׳].

תקס.

הַהֶבְדֵּל בֵּין חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב לַחֲסִידֻיּוֹת אֲחֵרוֹת

יוֹם י״ז שְׁבָט תשל״ט – דִּבֵּר מוֹהֲרָא״ש בִּפְנֵי כַּמָּה אֲנָשִׁים, בְּעִנְיַן הַחִלּוּק בֵּין חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב לִשְׁאָר מִינֵי חֲסִידוּת, כִּי אֵצֶל הָעוֹלָם הֵם שָׂמִים אֶת הַצַּדִּיק בַּמֶּרְכָּז, וּסְבִיבוֹ עוֹמְדִים הַחֲסִידִים, וְכֵן נִשְׁאַר לְעוֹלָם, כִּי מַה שֶּׁנִּשְׁאַר לַצַּדִּיק - אֵינוֹ שַׁיָּךְ לָהֶם, וְכֵן כְּשֶׁשּׁוֹמְעִים אֵיזֶה דְּבַר תּוֹרָה נָאֶה אוֹ דִּבּוּרֵי הִתְחַזְּקוּת הֵם אוֹמְרִים: ״זֶה?, זֶה שַׁיָּךְ רַק לִגְרוֹיסֶע צַדִּיקִים וְכוּ׳!״ וְדִבּוּרִים כָּאֵלּוּ כַּיָּדוּעַ, אֲבָל בְּרֶסְלֶבֶר חֲסִידוּת הוּא מַמָּשׁ לְהֵפֶךְ, הָרַבִּי [רַבֵּנוּ זַ״ל] מַצִּיב אֶת אֲנָשָׁיו בַּמֶּרְכָּז, וְאָמַר אֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת צַדִּיקִים כָּמוֹנִי בְּעַצְמִי (שִׂיחוֹת הָר״ן סִימָן קסג). וְגַם פַּעַם אַחַת דִּבֵּר רַבֵּנוּ זַ״ל עִם אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ וְאָמַר לָהֶם, הֲלֹא כָּל הַנַּחַת רוּחַ וְהַתַּעֲנוּג שֶׁלִּי הוּא רַק כְּשֶׁאֲנִי רוֹאֶה אֵיזֶה דִּבְרֵי יַהֲדוּת וַעֲבוֹדַת ה׳ בְּאֶחָד מֵאֲנָשַׁי, הֲלֹא הִפְקַרְתִּי אֶת עַצְמִי וְאִשְׁתִּי וּבָנַי הַיְקָרִים, וְרַק בִּשְׁבִיל זֶה. הַאִם לֹא הָיִיתִי יָכוֹל לִהְיוֹת מְפֻרְסָם וּמַנְהִיג שֶׁקּוֹרִין ׳גוּטֶער יוּד׳, כְּמוֹ כָּל הַמַּנְהִיגִים שֶׁנּוֹסְעִים הַחֲסִידִים אֲלֵיהֶם, וְאֵינָם יוֹדְעִים עַל מָה נוֹסְעִים, וְחוֹזְרִים וְשָׁבִים וּבָאִים וְאֵינָם יוֹדְעִים מַה בָּאִים. אֲבָל אֲנִי לֹא רָצִיתִי בְּכָל זֶה, רַק לָקַחְתִּי עַצְמִי לַעֲסֹק בָּזֶה לְהַחֲזִיר אֶתְכֶם לְמוּטָב (חַיֵּי מוֹהַר״ן סִימָן שלה). כִּי זֶה דֶּרֶךְ הַצַּדִּיק הָאֱמֶת שֶׁכָּל מְגַמָּתוֹ וְכָל חֶפְצוֹ הוּא רַק לְהָשִׁיב כָּל יִשְׂרָאֵל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְכֻלָּן

יִתְפַּלְּלוּ אֵלָיו וִידַבְּרוּ עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וּכְמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (רַעְיָא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת כִּי תֵצֵא), שֶׁזֶּה הָיָה כָּל עִנְיַן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁתָּמִיד הָלַךְ עִם מַחֲשָׁבָה זוֹ - אֵיךְ הוּא יָכוֹל לְהַחֲזִיר כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

תקסא.

וְהַנּוֹתָר קָדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ...

לֵיל י"ז בִּשְׁבָט תשל"ט - דִּבֵּר אוֹדוֹת שִׂיחַת רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁיָּבוֹא זְמַן שֶׁיֵּאחֲזוּ עִמּוֹ רַק חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים. וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁדָּבָר זֶה נִתְקַיֵּם אֵצֶל מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל, שֶׁהָיְתָה תְּקוּפָה שֶׁכֻּלָּם עֲזָבוּהוּ, וְנִשְׁאֲרוּ עִמּוֹ רַק חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים. וְכֵן נוֹהֵג בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁזְּעִירִין אִינּוּן הַזּוֹכִים לֶאֱחֹז אֶת עַצְמָם בְּרַבֵּנוּ זַ"ל וַאֲנָשָׁיו הָאֲמִתִּיִּים בִּתְמִימוּת וּבֶאֱמֶת מַמָּשׁ עַד הַסּוֹף, יְזַכֵּנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לִהְיוֹת חֶלְקֵינוּ עִמָּהֶם לְעוֹלָם.

תקסב.

לְמוּד הַהִתְחַזְּקוּת מִיּוֹנָה הַנָּבִיא שֶׁצָּעַק לַה' בְּמְעֵי הַדָּגָה

יוֹם רְבִיעִי, כ"ד שְׁבָט תשל"ט - דִּבֵּר עִם אֶחָד הַרְבֵּה דִּבּוּרֵי הִתְחַזְּקוּת, לְפִי עִנְיָנוֹ, שֶׁהָיָה שָׁבוּר מְאֹד וְלִפְעָמִים הָיָה נוֹפֵל לַמִּטָּה וְהָיָה שׁוֹכֵב כָּל הַיּוֹם בְּעַצְבוּת וּמָרָה־שְׁחוֹרָה גְּדוֹלָה מְאֹד, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, וְדִבֵּר עִמּוֹ מוֹהֲרָא"ש דִּבּוּרִים נוֹרָאִים וְנִפְלָאִים מְאֹד, וְהִסְבִּיר לוֹ שֶׁזֶּה הָיָה כָּל עִנְיַן יוֹנָה הַנָּבִיא שֶׁהָיָה סַעַר גָּדוֹל בַּיָּם וְהָיָה בְּצָרָה גְּדוֹלָה, "וְיוֹנָה יָרַד אֶל יַרְכְּתֵי הַסְּפִינָה וַיִּשְׁכַּב וַיֵּרָדַם" (יוֹנָה א, ה), כִּי לֹא הִכִּיר עֲדַיִן אֶת הָעֵצָה הָאֲמִתִּית - שֶׁאֵין שׁוּם עֵצָה בָּעוֹלָם רַק לִבְרֹחַ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בִּתְפִלָּה וּצְעָקָה כָּרָאוּי, "וַיִּקְרַב אֵלָיו רַב הַחֹבֵל וַיֹּאמֶר לוֹ מַה לְּךָ נִרְדָּם קוּם קְרָא אֶל אֱלֹקֶיךָ אוּלַי יִתְעַשֵּׁת הָאֱלֹהִים לָנוּ וְלֹא נֹאבֵד" (שָׁם א, ו), אֲבָל עֲדַיִן לֹא הִתְעוֹרֵר כָּרָאוּי, וְלָכֵן צִוָּה ה' לַדָּג לְבָלְעוֹ, וְכַמּוּבָן אָז הָיָה צַר לוֹ מְאֹד.

אֲבָל לֹא הָיָה דַּי בָּזֶה, כִּי אַחַר־כָּךְ הֵקִיא אוֹתוֹ הַדָּג הָרִאשׁוֹן, וּבָלְעָה אוֹתוֹ דָּג נְקֵבָה, כַּמְּבֹאָר בַּחֲזַ"ל וְשָׁם בִּמְעֵי הַנְּקֵבָה - הָיוּ הַרְבֵּה דָּגִים קְטַנִּים, וְכֻלָּם בִּלְבְּלוּ אוֹתוֹ וְנָשְׁכוּ אוֹתוֹ וְעִנּוּ אוֹתוֹ מְאֹד מְאֹד, וְכַמּוּבָן הָיָה צַר לוֹ אָז מַמָּשׁ עַד אֵין לְשַׁעֵר, וְאָז צָעַק כָּרָאוּי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כַּמְּבֹאָר בַּפְּסוּקִים שָׁם: "מִבֶּטֶן שְׁאוֹל שִׁוַּעְתִּי" (שָׁם ב, ג) וְגוֹ'; "לְקִצְבֵי הָרִים יָרַדְתִּי" (שָׁם ב, ז) וְגוֹ' "בְּהִתְעַטֵּף עָלַי נַפְשִׁי" (שָׁם ב, ח), וְעוֹד הַרְבֵּה, וְאָז זָכָה לִישׁוּעָה שְׁלֵמָה, כַּמְּבֹאָר שָׁם.

וְכֵן הוּא בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד, כִּי יוֹנָה זוֹהִי הַנְּשָׁמָה (זֹהַר הַקָּדוֹשׁ חַיֵּי־שָׂרָה) וּסְפִינָה זֶה הַגּוּף וּבַחוּץ וַיְהִי סַעַר גָּדוֹל בַּיָּם, וְאָז הָאֳנִיָּה חִשְׁבָה לְהִשָּׁבֵר, כִּי נָפְלָה לְיֵאוּשׁ, רַחֲמָנָא לִיצְלָן. אֲבָל אָז בָּא רַב הַחוֹבֵל, שֶׁזֶּהוּ הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וּמְעוֹרֵר הָאָדָם מִן הַשֵּׁנָה (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ס'), וּמְעוֹרֵר לִתְפִלָּה וּצְעָקָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְרַק בְּעֵצָה זוֹ יָכוֹל לְהִוָּשַׁע בְּכָל מַה שֶׁצָּרִיךְ.

תקסג.

יְשׁוּעָה מַפְּתִיעָה בְּעִיּוּן מְצוּקָה

כ"ה שְׁבָט תשל"ט - נִשְׁמַע אֵיךְ שֶׁאֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הָיָה מִתְבּוֹדֵד וּבוֹכֶה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁיַּשְׁפִּיעַ שֶׁפַע שֶׁל כֶּסֶף לְהָפִיץ דַּעַת וְסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בָּעוֹלָם, כִּי אָז הָיָה מוֹהֲרָא"ש בְּמַצָּב דְּחוּק מְאֹד, וְרַבּוּ הַחוֹבוֹת עַד לְמַעְלָה רֹאשׁ וְצָ'קִים רַבִּים חָזְרוּ מֵהַבַּנְק, כִּי לֹא הָיָה שָׁם כֶּסֶף בַּבַּנְק לְכַסּוֹת אוֹתָם, וְהַמַּצָּב הָיָה צַר וְדָחוּק מְאֹד מְאֹד, וְהָאִישׁ הַנַּ"ל בָּכָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בִּלְשׁוֹן הַפָּסוּק (תְּהִלִּים סט, ג): **טָבַעְתִּי בִּיוֵן מְצוּלָה** - בְּיַם שֶׁל חוֹבוֹת כֶּסֶף; **וְאֵין מָעֳמָד** - אֵין מַעֲמָד, זֶה מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו, [כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל (בַּמִּדְבָּר רַבָּה יח, יג; סַנְהֶדְרִין קי.)] וְכָךְ הִרְבָּה לְהִתְבּוֹדֵד לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ. בְּתוֹךְ דִּבְרֵי הִתְבּוֹדְדוּתוֹ צִלְצֵל הַטֶּלֶפוֹן, וְאִישׁ אֶחָד חִפֵּשׂ לְדַבֵּר עִם מוֹהֲרָא"ש, וְאָמַר לוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בִּשְׂבִילוֹ סַךְ מֵאָה עֶשְׂרִים

וְחָמֵשׁ דּוֹלָר לְהַדְפָּסַת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וְגַם יוּכַל לְהַלְווֹת לוֹ סְכוּם הָגוּן שֶׁל כֶּסֶף אִם נִצְרָךְ לוֹ, וְכָךְ הָיָה שֶׁהֶעֱבִיר לוֹ בְּאוֹתוֹ לַיְלָה אֶת הַסְּכוּם שֶׁהִבְטִיחַ לָתֵת עִם עוֹד הַלְוָאָה שֶׁל חֲמֵשׁ־מֵאוֹת דּוֹלָר וְהָיְתָה יְשׁוּעָה גְּדוֹלָה בִּשְׁעָתוֹ, הַכֹּל בִּזְכוּת הַתְּפִלָּה.

תקסד.

עָדִיף לִהְיוֹת חַיָּב בַּעֲבוּר הַדַּפָּסָה וְכוּ'.

יוֹם רִאשׁוֹן לְסֵדֶר תְּרוּמָה תשל"ט - סִפֵּר לוֹ אֶחָד מֵאַנַ"ש, שֶׁבִּקֵּר חוֹלֶה אֶחָד שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּעֲנוּתֵינוּ הָרַבִּים אֶת הַמַּחֲלָה הַיְדוּעָה, לֹא עָלֵינוּ - בְּפִיו, וְעָשׂוּ לוֹ כְּבָר שְׁלֹשָׁה נִתּוּחִים שֶׁעָלוּ שְׁלוֹשִׁים אֶלֶף דּוֹלָר, וְהִתְעוֹרֵר מוֹהַרָא"ש מִזֶּה מְאֹד, וְאָמַר לְאֶחָד שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹבוֹת עַל הַדְּפָסָה: "אָסוּר לְךָ לִפּוֹל בְּדַעְתְּךָ כְּלָל - לָמָּה קָפַצְתָּ בְּחוֹב כָּזֶה - שְׁלוֹשִׁים אֶלֶף דּוֹלָר? כִּי הֲלֹא הָעֵסֶק הוּא מִדְּבַר רַבֵּנוּ זַ"ל, אֶשְׁאַל אוֹתְךָ, הָאִם אֵינוֹ כְּדַאי לִהְיוֹת בַּעַל־חוֹב עַל הַדְּפָסַת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בָּעוֹלָם מִלִּהְיוֹת בַּעַל־חוֹב עַל שְׁלֹשָׁה נִתּוּחִים מָרִים שֶׁל מַחֲלַת הַסַּרְטָן, לֹא עָלֵינוּ?"[יח].

תקסה.

מַעֲשֶׂה בְּמִשְׁלוֹחִים שֶׁעָלוּ יוֹתֵר מֵהַסְּפָרִים עַצְמָם

בָּחוּר אֶחָד פִּרְסֵם מוֹדָעוֹת [שֶׁלֹּא עַל פִּי רְצוֹנוֹ שֶׁל מוֹהַרָא"ש] שֶׁנִּתַּן לְקַבֵּל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בִּזּוּל מְאֹד שְׁלוֹשִׁים־וְתִשְׁעָה סְפָרִים בְּמֵאָה לִירוֹת - וּבְעֶצֶם, הַמְּחִיר שֶׁפִּרְסֵם הָיָה פָּחוֹת מִמְּחִיר הַמִּשְׁלוֹחַ... וְעַל־יְדֵי זֶה הִזְמִינוּ אַלְפֵי אֲנָשִׁים סְפָרִים וּמוֹהַרָא"ש הָיָה שׁוֹלֵחַ לָהֶם וְעֵקֶב כָּךְ הוּא נִכְנַס לְהֶפְסֵדִים גְּדוֹלִים וְנַעֲשָׂה עַל־יְדֵי זֶה בַּעַל חוֹב גָּדוֹל [הַחוֹבוֹת הָיוּ לְמַעְלָה מִתִּשְׁעִים אֶלֶף דּוֹלָר] (עַיֵּן מִכְתָּב ג־עג), שֶׁהֲרֵי הַסְּפָרִים הָיוּ מְאֹד יְקָרִים... וְהָיוּ מִקְרִים שֶׁמּוֹהַרָא"ש לֹא הָיָה יָכוֹל לִשְׁלֹחַ אֶת כָּל הַסְּפָרִים וְהָיָה מְחַסֵּר מֵהַהַזְמָנָה.

יח. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כ', מִכְתָּב ב־תתקלא.

וְהָיָה אֶחָד שֶׁכָּתַב לוֹ בִּטְעָנוֹת וּמַעֲנוֹת שֶׁשָּׁלַח כֶּסֶף (מֵאָה לִירוֹת) וְלֹא קִבֵּל אֶת כָּל הַסְּפָרִים שֶׁהִזְמִין, וְכָתַב לוֹ מוֹהֲרָא"ש בִּתְשׁוּבָה אֶת כָּל הַסִּפּוּר, שֶׁנִּכְנַס לְחוֹבוֹת וְכוּ', וְהַסְּפָרִים שֶׁקִּבֵּל זֶה כְּבָר יוֹתֵר מֵהַכֶּסֶף שֶׁשָּׁלַח...

וּמוֹהֲרָא"ש כָּתַב בְּמִכְתָּב לְאֶחָד עַל כָּךְ: **בְּיוֹם חֲמִישִׁי לְסֵדֶר כִּי תִשָּׂא תשל"ט** ... מֵאַחַר שֶׁכָּל כַּוָּנָתִי בְּהַדְפָּסַת הַסְּפָרִים הִיא רַק לְהָפִיץ דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל בָּעוֹלָם עַל כֵּן אֵינִי מִסְתַּכֵּל עַל זֶה וַאֲנִי עוֹד עוֹזֵר לוֹ... כִּי לְדַעְתִּי זֶה עִקַּר מִצְוֹת צְדָקָה - לְקָרֵב רְחוֹקִים אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ... וְהִנֵּה אִם תִּשְׁאַל אֵיךְ וּמַה וְלָמָּה אֲנִי מֵנִיחַ דָּבָר כָּזֶה וְכוּ'? הָאֱמֶת אַגִּיד לְךָ שֶׁמָּחִיתִי כְּבָר כַּמָּה פְּעָמִים וְאֵינוֹ מְצַיֵּת אוֹתִי, אַף שֶׁהִסְבַּרְתִּי לוֹ שֶׁיֵּשׁ לִי הֶפְסֵדִים גְּדוֹלִים וְכוּ', אַךְ מֵאִידָךְ - אֵיזוֹ נַחַת רוּחַ לִרְאוֹת כָּל־כָּךְ הֲמוֹן מִכְתָּבִים מִכָּל פִּנּוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מִכָּל מִינֵי מְקוֹמוֹת נִדָּחִים שֶׁמְּבַקְּשִׁים אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בִּתְשׁוּקָה עֲצוּמָה יְהוּדִי מִמּוֹשָׁב לָכִישׁ כּוֹתֵב בִּתְשׁוּקָה עֲצוּמָה, יְהוּדִי מֵעֲפוּלָה, מִקִּרְיַת שְׁמוֹנָה, מִנַּהֲרִיָּה, מֵעַכּוֹ, וּמִנַּצֶּרֶת וְכוּ' וְכוּ' מִמְּקוֹמוֹת רְחוֹקִים וּמֵקִּבּוּצִים רְחוֹקִים, וְכָל שֶׁכֵּן מֵהָעֲיָרוֹת הַגְּדוֹלוֹת וְהַמְּפֻרְסָמוֹת: יְרוּשָׁלַיִם, חֵיפָה וּבְנֵי בְּרַק, אֲשֶׁר מִשָּׁם בָּאוֹת הַדְּרִישׁוֹת מִכָּל הַסּוּגִים חֲסִידִים וּמִתְנַגְּדִים וּמִכָּל הָעֵדוֹת הַשּׁוֹנוֹת וְכוּ' ... וְלָכֵן אֲנִי מַעֲלִים עַיִן מִמֶּנּוּ"ט...

תקסו.

לְשַׁלֵּם כְּדֵי לְקַבֵּל הִתְחַזְּקוּת מִגּוֹי

א' דְּרַאשׁ־חֹדֶשׁ אֲדָר תשל"ט - הָיְתָה סְתִימָה בְּאַחַד הַצִּנּוֹרוֹת בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְהִזְמִינוּ אִינְסְטֶלָטוֹר גּוֹי שֶׁיִּתַּקְּנוֹ, אַחַר שֶׁגָּמַר מְלַאכְתּוֹ וְקִבֵּל בִּשְׁבִילוֹ סָךְ שְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ דּוֹלָר, יָעַץ שֶׁאִם יִתְּנוּ לוֹ עוֹד אֵיזֶה סְכוּם כֶּסֶף הוּא יַעֲשֶׂה עוֹד אֵיזֶה דָּבָר שֶׁנִּרְאֶה בְּעֵינָיו

יט. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כ, מִכְתָּב ב־תתקעא.

שֶׁצְּרִיכִים לְתַקֵּן (וּבֶאֱמֶת לֹא הָיָה מֻכְרָח כְּלָל), עָנָה לוֹ מוֹהֲרָא"ש: "מַה נַּעֲשֶׂה? הַמַּצָּב הַכַּסְפִּי הוּא קָצָת קָשֶׁה", עָנָה לוֹ הָאִינְסְטֶלָטוֹר בְּאַנְגְּלִית: "אֵצֶל אֱלֹקִים אֵין שׁוּם דָּבָר קָשֶׁה". וְהִתְעוֹרֵר מוֹהֲרָא"ש מְאֹד, וְאָמַר אֵלַי: "אַתָּה רוֹאֶה מַה שֶּׁהוּא אוֹמֵר"? וְכָפַל הַדָּבָר כַּמָּה פְּעָמִים, וְאַחַר־כָּךְ אָמַר אֵלַי שֶׁהֲצָרַךְ לְשַׁלֵּם שְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה דוֹלָר, בִּכְדֵי לִשְׁמֹעַ הִתְחַזְּקוּת מֵהָאִינְסְטֶלָטוֹר הַזֶּה.

תקסז.

מַעֲשֶׂה בַּשָּׁעוֹן, וְיִחוּדִים עַל־פִּי מִסְפָּרָיו

לֵיל ב' אֲדָר תשל"ט - הֵבֵאתִי לוֹ שָׁעוֹן־יָד בְּמַתָּנָה, כִּי נִשְׁבַּר לוֹ הַשָּׁעוֹן, וְרָאִיתִי שֶׁנֶּהֱנָה מִמֶּנּוּ, וְרַק שָׁאַל אוֹתִי: "לָמָּה אֵין עָלָיו מִסְפָּרִים, וְאֵיךְ אֵדַע מַה הַשָּׁעָה"? [כִּי לֹא הָיוּ שׁוּם מִסְפָּרִים עָלָיו רַק סִימָנִים לְכָל שָׁעָה מְיֻחֶדֶת, וּבַשָּׁעוֹן הַיָּשָׁן שֶׁלּוֹ הָיוּ מִסְפָּרִים] וְעָמַדְתִּי מִשְׁתּוֹמֵם כְּרֶגַע: "אֵיךְ זֶה אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵדַע מַה הַשָּׁעָה בְּלִי מִסְפָּרִים"? וְתָפַס מַחֲשַׁבְתִּי וְאָמַר לִי: "יֵשׁ לִי בְּזֶה טַעַם". וְאָז הֵבַנְתִּי שֶׁהָיָה לוֹ טַעַם וְכַוָּנָה גְּדוֹלָה בָּזֶה, וְהָיָה תָּמִיד מְיַחֵד יִחוּדִים קְדוֹשִׁים לְפִי הַמִּסְפָּרִים שֶׁל הַשָּׁעָה וְהַדַּקּוֹת שֶׁהָיָה עוֹמֵד בָּהֶם - כָּל זֶה הָיָה מִיָּד לִפְנֵי הַשִּׁעוּר בְּלֵיל רְבִיעִי. אַחַר הַשִּׁעוּר הִצַּעְתִּי לְפָנָיו, שֶׁאִם יוֹתֵר מְרֻצֶּה בְּעֵינָיו אֶשְׁתַּדֵּל לְהַחְלִיף לְשָׁעוֹן שֶׁיֵּשׁ עָלָיו מִסְפָּרִים, וְאָז נִחֵם אוֹתִי וְאָמַר: "כְּבָר אֶתְרַגֵּל לַשָּׁעוֹן הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁהִתְרַגַּלְתִּי לַקֹּדֶם".

תקסח.

הָאִסּוּר לְלְעֹג לְאִישׁ מְסֻכָּן

יוֹם ב' דְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ אֲדָר תשל"ט - הִבְחִין שֶׁאֶחָד מֵהַבַּחוּרִים הַצְּעִירִים לָעַג וְגִחֵךְ מֵעָנִי וּשְׁבוּר־לֵב אֶחָד שֶׁבָּא לַיְּשִׁיבָה, וְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ בְּאַהֲבָה מְסֻתֶּרֶת שֶׁאָסוּר לִצְחוֹק מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבְּעוֹלָם וּלְבַזּוֹתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל תָּמִיד אַךְ וְרַק לְקָרֵב

אֶת כָּל אֶחָד, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, וְאָז סִפֵּר עַל עַצְמוֹ אֵיךְ שֶׁהָיְתָה דַּרְכּוֹ לְהִסְתּוֹבֵב בֵּין הָעֲנִיִּים וּשְׁבוּרֵי לֵב וְכוּ׳, וּכְבָר נִרְשַׁם לְעֵיל, בִּימֵי יַלְדוּתוֹ, עַיֵּן שָׁם.

תקסט.

אֵין לְהִתְפַּעֵל מֵאַף בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם רַק לְהִתְחַזֵּק בִּגְקֻדָּתוֹ

ז׳ אֲדָר תשל״ט – אָמַר מוֹהַרָא״ש, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נֶחְלָט בְּדַעַת הָאָדָם, שֶׁלֹּא יִתְפַּעֵל מִשּׁוּם בְּרִיָּה, וְלֹא יִתֵּן לִכְנֵס בְּאָזְנוֹ שׁוּם דֵּעוֹת וּבִלְבּוּלִים שֶׁיֵּשׁ לַחֲבֵרוֹ לְהַגִּיד לוֹ - עֲדַיִן הוּא כְּעוּמֵד בְּסַכָּנָה גְּדוֹלָה, כִּי בֵּין הַיּוֹם לְמָחָר, יָבֹא חֲבֵירוֹ וְיַגִּיד לוֹ דֵּעָה וְעֵצָה וְיַחְלִישׁ דַּעְתּוֹ, וְיוּכַל לְהַפִּילוֹ לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם. כִּי בְּנֵי־אָדָם יֵשׁ לָהֶם כֹּחַ לִמְנֹעַ וּלְהָסִית אֶת הָאָדָם לְרַחֲקוֹ מֵעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא וּמִצַּדִּיקֵי אֱמֶת יוֹתֵר מִן הַיֵּצֶר־הָרַע (שִׂיחוֹת הָר״ן סִימָנִים פ־פא), עַל־כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם לִהְיוֹת מַשְׂכִּיל עַל דְּבַר אֱמֶת וְלֹא יִתֵּן לְהִכָּנֵס לְאָזְנוֹ כְּלָל וּכְלָל, כְּשֶׁחֲבֵרוֹ מַגִּיד לוֹ דֵּעוֹת, וְכָל־שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יַתְחִיל לַחֲשֹׁב בְּדַעְתּוֹ (שֶׁקּוֹרִין איבֶּערטְרַאכְטֶן), מַה שֶׁהָיְתָה כַּוָּנַת חֲבֵירוֹ כָּזוֹ אוֹ כָּזוֹ וְכוּ׳, כִּי לֹא תָבוֹא לָאָדָם שׁוּם טוֹבָה מִזֶּה, רַק אַדְרַבָּה! זֶה יוּכַל לְהַפִּילוֹ לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם, לָכֵן כָּל חָכָם יַעֲשֶׂה בְּדַעְתּוֹ. וְתֵכֶף וּמִיָּד יְסַבֵּב הַשִּׂיחָה לְשִׂיחָה אַחֶרֶת שֶׁל אֱמוּנָה וְשִׂמְחָה, שֶׁבְּוַדַּאי יַעֲזֹר ה׳ וְנָבוֹא וּנְחַיֶּה עַצְמֵינוּ מֵחָדָשׁ בְּעֵצוֹת רַבֵּנוּ ז״ל, וְדִבּוּרִים כָּאֵלֶּה, וְאָז בְּוַדַּאי לֹא יִפּוֹל לְעוֹלָם.

תקע.

הִתְחַזְּקוּת לְכָל אָדָם כְּשֶׁרוֹאֶה שֶׁאֵין לוֹ חִיּוּת

כ׳ אֲדָר תשל״ט – הָיָה נִשְׁמַע מַעֲשֶׂה שֶׁאִשָּׁה אַחַת רָצְתָה לְהִתְאַבֵּד, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, וְעָנָה וְאָמַר אֶחָד בְּטִפְּשׁוּתוֹ, שֶׁיּוֹתֵר טוֹב וְכוּ׳, חַס וְשָׁלוֹם. וְעָנָה וְאָמַר מוֹהַרָא״ש:

״הָאָדָם צָרִיךְ לְהִתְחַזְּקוּת עֲצוּמָה בְּזֶה הָעוֹלָם, כִּי יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם שֶׁהַחַיִּים שֶׁלָּהֶם מָרִים וּמְרוֹרִים מְאֹד, וְחוֹשְׁבִים לְאַבֵּד

עַצְמָם לָדַעַת, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, כִּי כְּבָר אֵין לָהֶם שׁוּם חִיּוּת מִיְּמֵי הֶבְלֵיהֶם, כִּי כָּל אֶחָד עָסוּק בַּעֲמָלוֹ וִיגִיעַת כַּפּוֹ שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, וְאֵינוֹ רוֹאֶה פֵּירוֹת כִּרְצוֹנוֹ, כִּי אֵין שׁוּם תַּכְלִית מִשּׁוּם עֵסֶק שֶׁל זֶה הָעוֹלָם, כִּי אִם כְּשֶׁהוּא מְקֻשָּׁר עִם הָעוֹלָם הַבָּא. וְלָכֵן מַר לָהֶם מְאֹד וְחוֹשְׁבִים שֶׁטּוֹב יוֹתֵר לָקַחַת אֶת הַחַיִּים, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, וְזֶהוּ מִ'אַבֵּד עַ'צְמוֹ לְ'דַעַת רָאשֵׁי תֵּבוֹת עָמָ"ל, כִּי זוֹ תּוֹצָאָה מִזֶּה, אֲבָל הָאָדָם צָרִיךְ הִתְחַזְּקוּת עֲצוּמָה שֶׁלֹּא לִפּוֹל בְּדַעְתּוֹ מִשּׁוּם דָּבָר, יִהְיֶה אֵין שֶׁיִּהְיֶה.

וּבִכְּפָרָט וּבִכְּפָרָטֵי פְּרָטִיּוּת כְּשֶׁזּוֹכֶה לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה שִׁמּוּשׁ בִּדְבַר רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁהִיא זְכוּת הָרַבִּים גְּדוֹלָה וְנוֹרָאָה מְאֹד אֲשֶׁר אֵין לְשַׁעֵר מַעֲלָתָהּ, אָז רָאוּי לוֹ לְהַחֲיוֹת עַצְמוֹ מְאֹד מְאֹד, וְלִיתֵּן שֶׁבַח וְהוֹדָיָה עֲצוּמָה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ עַל שֶׁשָּׂם חֶלְקוֹ בַּחַיִּים בִּזְכוּת הָרַבִּים כָּזוֹ, וְלֹא שָׂם חֶלְקוֹ עִם יוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת וְהָעוֹסְקִים וְרוֹדְפִים כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם אַחַר הַהֶבֶל, וּמְאוּמָה לֹא יִשְׂאוּ בַּעֲמָלָם, כִּי הַיָּמִים וְהַשָּׁנִים פּוֹרְחִים מְאֹד, וּמַה נִּשְׁאַר לָהֶם מִכָּל יְגִיעָם וַעֲמָלָם? וְלָכֵן רָאוּי לְאָדָם לְהַחֲיוֹת עַצְמוֹ מְאֹד עִם כָּל נְקֻדָּה וּנְקֻדָּה טוֹבָה שֶׁזּוֹכֶה לַחֲטֹף מִזֶּה הָעוֹלָם הָעוֹבֵר, וְאָז אַשְׁרֵי לוֹ וְאַשְׁרֵי חֶלְקוֹ, וְטוֹב לוֹ לָנֶצַח".

תקעא.

בְּקוּרֵי הָרַבִּי הָרִימְנִיצֶער זי"ע בְּהֵיכַל הַקֹּדֶשׁ

בַּלַּיְלָה שֶׁקֹּדֶם בְּדִיקַת חָמֵץ תשל"ט - בָּא לִטְבֹּל בַּמִּקְוֶה שֶׁלָּנוּ צַדִּיק מְפֻרְסָם - הָרַבִּי מֵרִיבְנִיץ זי"ע[כ]. (הַמְּכֻנֶּה: הָרִימְנִיצֶער).

כ. הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי חַיִּים זָנְוויל (בַּ"ר מֹשֶׁה) אַבְרוֹמוֹבִיץ זי"ע, הָיָה אִישׁ צַדִּיק וּבַעַל מוֹפֵת עָצוּם, וְעָבַד אֶת בּוֹרְאוֹ כָּל יָמָיו בְּסִלּוּדִין, בִּקֻּדְשָׁה וּבְטָהֳרָה, מִתּוֹךְ פְּרִישׁוּת מַפְלֶגֶת, בְּתַעֲנִיּוֹת וְסִגּוּפִים נוֹרָאִים וְשָׁבַר אֶת הַקֶּרַח לִטְבֹּל בַּנָּהָר טְבִילוֹת רַבּוֹת בְּכָל יוֹם, בַּתְּקוּפוֹת הַקָּשׁוֹת תַּחַת מַגֵּף הָרֶגֶל הַקּוֹמוּנִיסְטִית, וְהָיָה מָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִסִּירוּת נֶפֶשׁ תַּחַת עֵינֵיהֶם הַבּוֹלְשׁוֹת, וּמֵכִין בָּשָׂר כָּשֵׁר לִשְׁחִיטָה, וּמֵשִׁיב רַבִּים מֵעָוֹן, תְּפִלָּתוֹ הַזַּכָּה אָרְכָּה שָׁעוֹת רַבּוֹת וְהַכֹּל מִתּוֹךְ מְסִירוּת נֶפֶשׁ, וּמֵצֵר בְּצַעֲרָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הִתְפָּרְסֵם בְּשֵׁם הָרִימְנִיצֶער, עַל שֵׁם הַמָּקוֹם שֶׁהִתְפָּרְסֵם שָׁם כְּאַדְמוֹ"ר וּפוֹעֵל יְשׁוּעוֹת - רִיבְנִיצָא שֶׁבְּמוֹלְדוֹבָה, בְּסוֹף יָמָיו דָּר בְּמוֹנְסִי שֶׁבְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית,

וְאָמַר לָנוּ מוֹהֲרָא״ש, שֶׁרַק לִפְנֵי כַּמָּה יָמִים הִרְבְּתָה עָלָיו אִשְׁתּוֹ דְּבָרִים, לָמָּה אֵינוֹ הוֹלֵךְ לְקַבֵּל אֶת פְּנֵי הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ - לִרְאוֹתוֹ וּלְהִתְבָּרֵךְ מִמֶּנּוּ וְכוּ׳ וְכוּ׳, מֵחֲמַת שֶׁהִתְפַּעֲלָה מֵהַשְׁמוּעוֹת הַנִּפְלָאוֹת אוֹדוֹת הַמּוֹפְתִים וְהַיְשׁוּעוֹת שֶׁפָּעַל, כַּיָּדוּעַ... וְאָז הִפְטִיר מִפִּיו מוֹהֲרָא״ש, אִם יִהְיֶה מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁאֲנִי אֶפְגֹּשׁ אוֹתוֹ - יָבֹא הוּא לְכָאן וְכֵן הָיָה, שֶׁבָּא אָז וּפָגַשׁ אוֹתוֹ וְהִתְבָּרֵךְ מִפִּיו, שׁוּב אַחַר תְּקוּפָה - בָּא עוֹד פַּעַם לְכָאן לִטְבֹּל בַּמִּקְוֶה וְאָז לֹא הָיָה מוֹהֲרָא״ש בְּבֵיתוֹ [וּרְאֵה לְהַלָּן בַּקַּיִץ].

תקעב.

שַׁיָּכוּת עִם הַנָּבִיא הַקָּדוֹשׁ זְכַרְיָה ז״ע

אָבִיב תשל״ט - בִּסְעֻדַּת שַׁבָּת־קֹדֶשׁ אָמַר תּוֹרָה עַל פְּסוּק בְּנָבִיא זְכַרְיָה (א, ב): ״קָצַף ה׳ עַל אֲבוֹתֵיכֶם קָצֶף״ - [וְאֵינֶנִּי זוֹכֵר בְּדִיּוּק אֶת הַתּוֹרָה], וּבְאוֹתָהּ תְּקוּפָה שׁוּב לָמַד בִּסְעֻדַּת שַׁבָּת־קֹדֶשׁ בַּנָּבִיא זְכַרְיָה. וְשָׁאַלְתִּי אוֹתוֹ: ״כַּנִּרְאֶה אַתֶּם עוֹסְקִים הַרְבֵּה כָּעֵת בַּנָּבִיא זְכַרְיָה?״, וְעָנָה וְאָמַר: ״כֵּן הוּא, **וְיֵשׁ לִי חִבּוּר שָׁלֵם עַל הַנָּבִיא זְכַרְיָה״** [וּמֵאַחַר שֶׁמַּעְתִּי, שֶׁכְּשֶׁהָיָה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל סִפֵּר מוֹהֲרָא״ש, שֶׁהִשִּׂיג מֵאֵת הַנָּבִיא זְכַרְיָה, לוֹמַר תּוֹרָה עַל פְּסוּקֵי נְבוּאָתוֹ].

שׁוּב פַּעַם אַחֶרֶת אָמַר בִּשְׁעַת סְעֻדַּת שַׁבָּת קֹדֶשׁ, שֶׁתֵּדַע שֶׁזֶּה הַנָּבִיא זְכַרְיָה מִתַּנַ״ךְ זֶה לֹא הַנָּבִיא זְכַרְיָה שֶׁהֵם הָרְגוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְקָבְרוּ אוֹתוֹ בְּהַר־הַזֵּיתִים, רַק נָבִיא אַחֵר הוּא, וְדָבָר זֶה בֵּרַרְתִּי יָפֶה, וְגַם כְּשֶׁהָיִיתִי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בַּפַּעַם הָאַחֲרוֹנָה וְהָיִיתִי עַל קֶבֶר זְכַרְיָה הַנָּבִיא בְּהַר־הַזֵּיתִים, גַּם־כֵּן רָאִיתִי שֶׁזֶּה אַחֵר הוּא[כא].

וְשָׁם נִסְתַּלֵּק לְעֵילָא בְּיוֹם כ״ד תִּשְׁרֵי תשנ״ו. וְעַד הַיּוֹם מְקוֹם קְבוּרָתוֹ כְּאֶבֶן שׁוֹאֶבֶת לַהֲמוֹנֵי מְבַקְּשִׁים יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים.

כא. זְכַרְיָה הַנָּבִיא מִסֵּפֶר תְּרֵי־עָשָׂר שֶׁבַּתַּנַ״ךְ הוּא: זְכַרְיָה בֶּן־בֶּרֶכְיָה בֶּן־עִדּוֹ הַנָּבִיא, תַּלְמִיד

תקעג.

מָשִׁיחַ יְבָאֵר אֶת הַסּוֹדוֹת שֶׁיֵּשׁ בַּמִּדְרָשׁ

עֶרֶב שַׁבָּת־קֹדֶשׁ לְסֵדֶר וַיִּקְרָא תשל״ט - כְּשֶׁהָיֵינוּ נוֹסְעִים בְּיַחַד, דִּבֵּר אוֹדוֹת הַמִּדְרָשׁ בְּפָרָשַׁת בְּרֵאשִׁית (ה, ב), שֶׁבַּתְּחִלָּה הָיָה כְּלָל הַבְּרִיאָה מַיִם בְּמַיִם, וְהָיָה קִלּוּסוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹלֶה מִן הַמַּיִם. וְדִבֵּר מִתַּכְלִית הַבְּרִיאָה שֶׁמְּרַמֵּז כָּאן בְּעִנְיַן הַמַּיִם, וְכֵן יִהְיֶה לֶעָתִיד לָבֹא [וְהַדְּבָרִים עֲדַיִן צְרִיכִים בֵּאוּר], וְהָיָה נִרְאֶה שֶׁהָיָה עוֹסֵק עַכְשָׁו בְּמִדְרַשׁ פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית, וְהָיָה קְצָת פְּלִיאָה כִּי כָּעֵת כְּבָר הִתְחִילוּ חֲמֵשׁ וַיִּקְרָא.

וְזָכַרְתִּי, שֶׁבַּיּוֹם הַקּוֹדֵם אָמַר בְּשֵׁם הָרַב הַקָּדוֹשׁ בַּעַל הַ׳בֵּית־אַהֲרֹן׳ מִקַּארְלִין זי״ע[כב], שֶׁמָּשִׁיחַ יְגַלֶּה אֶת סוֹד הַמִּדְרָשׁ, וְכַנִּרְאֶה שֶׁהָיוּ לוֹ כַּוָּנוֹת מְיֻחָדוֹת בָּזֶה. וְגַם חָזַר עַל דִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ הַנַּ״ל בְּתוֹךְ סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית. וְאָז נָפַל בְּדַעְתִּי רֶמֶז לָזֶה בַּפָּסוּק (יְשַׁעְיָה יא, ט): ״כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת הַשֵּׁם ״כַּמַּיִם״ לַיָּם מְכַסִּים״, וְדוֹ״ק.

תקעד.

סִפּוּר נוֹרָא מֵעֵינָיו הַצּוֹפִיּוֹת לְמֶרָחוֹק

יוֹם רְבִיעִי לְסֵדֶר בְּהַר־בְּחֻקֹּתַי - בַּלַּיְלָה אַחֲרֵי תְּפִלַּת מַעֲרִיב, נָסַעְתִּי לַשָּׂדֶה שֶׁבִּשְׁכוּנַת קְוִוינְס לְהִתְבּוֹדֵד כַּמָּה שָׁעוֹת,

---

בָּרוּךְ בֶּן נַרְיָה, וְהוּא חַי לִפְנֵי בֵּית שֵׁנִי. וּזְכַרְיָה הַנָּבִיא שֶׁנֶּהֲרַג בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, [שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁזֶּה הוּא] שֶׁנִּקְבַּר בְּנַחַל קִדְרוֹן לְמַרְגְּלוֹת הַר הַזֵּיתִים הוּא זְכַרְיָה בֶּן יְהוֹיָדָע, שֶׁהָיָה דַּיָּן, כֹּהֵן, מוֹכִיחַ וְנָבִיא, וְחַי בִּתְקוּפַת יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה.

כב. הָאַדְמוֹ״ר הַצַּדִּיק רַבִּי אַהֲרֹן (הַשֵּׁנִי) מִקַּארְלִין זי״ע, בֶּן הַצַּדִּיק רַבִּי אֲשֵׁר מִסְטוֹלִין, בֶּן רַבִּי אַהֲרֹן הַגָּדוֹל מִקַּארְלִין (שֶׁחִבֵּר הַפִּיּוּט הַנּוֹדָע: יָ״הּ אֶכְסֹף נֹעַם שַׁבָּת), אִישׁ אֱלֹקִים, קָדוֹשׁ וְנוֹרָא, וְסִפְרוֹ ׳בֵּית־אַהֲרֹן׳ נֶחְשָׁב לְסֵפֶר יְסוֹד בַּחֲסִידוּת בִּכְלָל, וּבַחֲסִידוּת קַארְלִין בְּפָרָט, הִנְהִיג אֶת יִשְׂרָאֵל כְּאַרְבָּעִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה, וְאַלְפֵי אֲלָפִים יְהוּדִים נָהֲרוּ לַחֲצֵרוֹ וְהִסְתּוֹפְפוּ בְּצֵל קָדְשׁוֹ, בְּפָרָט בְּמוֹעֲדֵי קֹדֶשׁ וְכוּ׳, בְּגִיל עֲשָׂרִים וְחָמֵשׁ הִתְמַנָּה לִהְיוֹת אַדְמוֹ״ר בְּעִיר קַארְלִין, וּבִשְׁנַת תרכ״ד עָבַר לְהִתְגּוֹרֵר בְּעִיר סְטוֹלִין הַסְּמוּכָה, וְנִסְתַּלֵּק בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת קֹדֶשׁ (בְּעֵת שֶׁהַחֲסִידִים עוֹד הֵסֵבּוּ בִּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית), בְּיוֹם י״ז סִיוָן תרל״ב, בִּהְיוֹתוֹ בְּדַרְכּוֹ לַחֲתֻנַּת נֶכְדָּתוֹ, וְנִטְמַן בְּעִיר מִלִינוֹב שֶׁבְּחֶבֶל וַוּאהְלִין שֶׁבַּמַּעֲרָב אוּקְרָאִינָה.

כְּשֶׁסִּיַּמְתִּי, וְהִתְחַלְתִּי לִנְסֹעַ בַּחֲזָרָה, הֵאִיר ה' בְּדַעְתִּי שֶׁאֶסַּע דֶּרֶךְ בַּיִת מְסֻיָּם שֶׁהָיִיתִי נִצְרָךְ שָׁם לִישׁוּעָה, וְכֵן עָשִׂיתִי, כְּשֶׁהִגַּעְתִּי לְשָׁם - הֵאִיר ה' עוֹד בְּדַעְתִּי, שֶׁאַקִּיף אֶת הַבַּיִת עִם הַמְּכוֹנִית, וְכַאֲשֶׁר עָשִׂיתִי זֹאת - עָלָה בְּדַעְתִּי, שֶׁכְּשֶׁיְּהוֹשֻׁעַ רָצָה לִכְבּוֹשׁ הָעִיר יְרִיחוֹ צִוָּה לוֹ ה' שֶׁיַּעֲשֶׂה שֶׁבַע הַקָּפוֹת סָבִיב הָעִיר, וְאַחַר־כָּךְ תִּפֹּלְנָה חוֹמוֹת הָעִיר מִתַּחְתָּיו, וְעָלָה בְּדַעְתִּי שֶׁגַּם אֲנִי אֶעֱשֶׂה כֵּן, וְהִקַּפְתִּי אֶת הַבַּיִת שֶׁבַע פְּעָמִים, וּבְכָל הַקָּפָה וְהַקָּפָה שָׁפַכְתִּי תְּפִלּוֹת מֵעֹמֶק לִבִּי אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ שֶׁיּוֹשִׁיעֵנִי בְּכָל מַה שֶּׁאֲנִי צָרִיךְ, וְא"יְבֵי יְ"שׁוּבוּ יֵ"בֹשׁוּ רָ"גַע - רָאשֵׁי תֵּבוֹת אִיָּיר, מֵ"אִיגְּרָא רָ"מָא לְ"בִירָא עַ"מִיקָּתָא - רָאשֵׁי תֵּבוֹת 'עֹמֶר', כִּי הָיָה אָז יְמֵי עֹמֶ"ר וּבְחֹדֶשׁ אִיָּי"ר, וְגָמַרְתִּי וְנָסַעְתִּי בַּחֲזָרָה לַיְּשִׁיבָה הַקְּדוֹשָׁה.

כְּשֶׁהִגַּעְתִּי לַיְּשִׁיבָה הָיָה כְּשָׁעָה שְׁתַּיִם־עֶשְׂרֵה וָחֵצִי, נִגַּשׁ אֵלַי הַבָּחוּר ... וְשָׁאַל: "הָיִיתָ בַּשָּׂדֶה עַכְשָׁו"? וְעָנִיתִי לוֹ: כֵּן! [וְלֹא הֵבַנְתִּי לָמָּה הוּא שׁוֹאֵל], וְהוּא שׁוֹאֵל שׁוּב: "הַאִם טִיַּלְתָּ בְּאֵיזֶה מָקוֹם מְיֻחָד"? כְּשֶׁהִתְפַּלֵּאתִי מְאֹד עַל הַשְּׁאֵלוֹת הַלָּלוּ, הִסְבִּיר לִי: "לִפְנֵי חֲצִי שָׁעָה יָרַד מוֹהֲרָא"ש, וְדִבֵּר עִמִּי קְצָת וְשָׂחַק וְאָמַר: 'עוֹלָם מְעַנְיֵן הוּא, אֶחָד יוֹשֵׁב עַל הַמַּדְרֵגוֹת (זֶה הָיָה הַבָּחוּר הַזֶּה בְּעַצְמוֹ), אֶחָד יָשֵׁן (הָיָה אֶחָד שֶׁיָּשַׁן בַּיְּשִׁיבָה), אֶחָד לוֹמֵד בַּיְּשִׁיבָה, וְאֶחָד בַּשָּׂדֶה וְעַכְשָׁו מְטַיֵּל, וְעָלְתָה עַל דַּעְתּוֹ עֵצָה', וְאֵינִי מֵבִין, אִם הָאֶחָד שֶׁהוּא בַּשָּׂדֶה עַכְשָׁו הוּא בְּעַצְמוֹ מְטַיֵּל אוֹ אַחֵר, וּמִי הוּא זֶה אֲשֶׁר 'עָלָה בְּדַעְתּוֹ עֵצָה'?"...

כְּשֶׁשָּׁמַעְתִּי זֹאת - הֵבַנְתִּי הַכֹּל, כִּי בְּדִיּוּק כְּשֶׁדִּבֵּר עִמּוֹ - עָלָה בְּלִבִּי הָרַעְיוֹן וְהָעֵצָה לְהַקִּיף אֶת הַבַּיִת, וְזֶה כִּוֵּן בְּאָמְרוֹ: וְנָפַל בְּדַעְתּוֹ עֵצָה, וְעָמַדְתִּי מַרְעִיד וּמִשְׁתּוֹמֵם בִּגְדֻלָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ וּבִגְדֻלַּת רוּחַ קָדְשָׁם שֶׁל צַדִּיקָיו הָאֲמִתִּיִּים, יְהִי רָצוֹן שֶׁיִּהְיֶה חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם לָנֶצַח.

תקעה.

חֲלוֹם נוֹרָא שֶׁחָלַם בְּל"ג בָּעֹמֶר

לַ"ג בָּעֹמֶר תשל"ט – בָּא בַּבֹּקֶר בְּהִתְלַהֲבוּת גְּדוֹלָה, וְסִפֵּר לָנוּ, שֶׁחָלַם לוֹ בְּלֵיל אֶתְמוֹל, שֶׁהָיָה בְּ'בֵית־הַמִּדְרָשׁ־מִתִּיבְתָּא־הֵיכַל־הַקֹּדֶשׁ', וְהָיוּ שָׁם הַרְבֵּה אֲנָשִׁים, וּפִתְאוֹם נִכְנַס גּוּטֶער־יוּד עִם זָקֵן לָבָן עִם הַרְבֵּה אֲנָשִׁים גַּם־כֵּן, מְשַׁמְּשִׁים וּמְשָׁרְתִים וְכוּ', וְגַם הָלְכוּ אַחֲרָיו הַרְבֵּה בַּחוּרִים עִם יְלָדִים, וְהָיָה לָבוּשׁ כְּדֶרֶךְ הַחֲסִידִים וְהָרַבִּיִּים, וְתָמַהּ מוֹהֲרָא"ש, מִי הוּא זֶה וְאֵיזֶה הוּא הָאִישׁ הַזֶּה, וְגַם רָאָה שָׁם הָאִישׁ הַכּוֹרֵךְ שֶׁל רֹב הַסְּפָרִים שֶׁהִדְפַּסְנוּ פֹּה [וְהָיָה חַיָּב לוֹ אָז סְכוּם עֲנָק שֶׁל כֶּסֶף, וְהָיָה נוֹגֵשׁ אוֹתוֹ מְאֹד עַל זֶה], וּפִתְאֹם אָמַר הָאִישׁ הַמְכֻבָּד הַנַּ"ל אַתָּה רוֹאֶה הַסֵּפֶר הַזֶּה? (וְהֶחֱזִיק בְּיָדוֹ אֶת סֵפֶר 'אֲשֶׁר־בַּנַּחַל') הַסֵּפֶר הַזֶּה הוּא חִיּוּתִי, וְכָל הַצַּדִּיקִים בְּגַן עֵדֶן אוֹחֲזִים אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה, וְגַם, כִּבְיָכוֹל, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ מַחֲזִיק הַסֵּפֶר הַזֶּה בְּיָדוֹ, וְאָמַר אָז מוֹהֲרָא"ש לַכּוֹרֵךְ: "אַתָּה שׁוֹמֵעַ מַה שֶּׁהוּא אוֹמֵר"? וְנַעֲנָה בְּרֹאשׁוֹ וְהִתְחִיל לִבְכּוֹת, וְאָמַר: "אִם כֵּן, אֲנִי מוֹחֵל לְךָ אֶת כָּל הַחוֹב"! וְתָמַהּ מוֹהֲרָא"ש: "מִי הוּא הָאִישׁ, אֲנִי מֻכְרָח לָדַעַת", וְהִתְחִיל לִשְׁאוֹל אֶחָד מֵהָאֲנָשִׁים שֶׁבָּאוּ שָׁם עִמּוֹ, וְהֵשִׁיבוּ בִּתְמִיהָה: "מִי הוּא זֶה? הֲלֹא בִּשְׁבִיל מִי עָשׂוּ הַלַּיְלָה הַזֶּה סְעֻדָּה בַּעֲבוּרוֹ"? וְאָז הֵבִין שֶׁזֶּהוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי בְּעַצְמוֹ, וְסִפֵּר, שֶׁהַחֲלוֹם הַזֶּה רָאָה בִּבְהִירוּת כָּל־כָּךְ שֶׁכִּמְעַט לֹא רָאָה חֲלוֹם בִּבְהִירוּת כָּזוֹ, וַאֲנִי מְסַפֵּר אוֹתוֹ, וַעֲדַיִן נִדְמֶה כְּאִלּוּ אֲנִי רוֹאֶה אֶת זֶה בְּעֵינַי, כָּל־כָּךְ זָךְ וּבָהִיר הָיָה.

תקעו.

מַעֲשֶׂה פֶּלֶא מֵהַהַשְׁגָּחָה בְּעֵסֶק הַהַדְפָּסָה

עֶרֶב שַׁבַּת קֹדֶשׁ פָּרָשַׁת בַּמִּדְבָּר תשל"ט – בְּעֵסֶק הַהַדְפָּסָה הָיוּ תָּמִיד סִפּוּרִים וּמַעֲשִׂיּוֹת נוֹרָאִים, לֹא יֵאָמַן כִּי יִסָּפֵר, מַמָּשׁ נִסִּים וְשִׁנּוּי הַטֶּבַע, וְהַיּוֹם אֵרְעָה עוּבְדָא, שֶׁבְּדֶרֶךְ נֵס זִמֵּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ

לְמוֹהַרָא"ש אֵיזֶה סְכוּם כֶּסֶף, וְנָסַעְנוּ יַחַד בִּכְדֵי לִמְסֹר אוֹתוֹ אֶל הַמַּדְפִּיס, כִּי מוֹהַרָא"ש הָיָה חַיָּב לוֹ עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אֶלֶף דּוֹלָר. וְלֹא הָיָה שׁוּם דָּבָר לָתֵת לוֹ בְּמֶשֶׁךְ זְמַן רַב, לַמְרוֹת שֶׁהָיָה מִתְקַשֵּׁר וְדוֹרֵשׁ אֶת כַּסְפּוֹ שׁוּב וְשׁוּב, וְכָעֵת הָיְתָה הִזְדַּמְּנוּת לִפְרֹעַ לוֹ מְעַט.

בְּנוֹסָף לַקֹּשִׁי בְּהַשָּׂגַת הַכֶּסֶף לְתַשְׁלוּם, הָיָה לְמוֹהַרָא"ש צַעַר גָּדוֹל מִמַּשֶּׁהוּ אַחֵר, כִּי הָיָה מֻנָּח בְּיַד הַמַּדְפִּיס הַנַּ"ל חֵלֶק ט' 'אֲשֶׁר־בַּנַּחַל' כְּתַב־יַד, וְהָיָה מֻנָּח כְּבָר זְמַן רַב, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ מִמֶּנּוּ, כִּי הָיָה חַיָּב לוֹ כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה, וְהָיָה קָשֶׁה עָלָיו מְאֹד לְבַקְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא עָלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁיַּתְחִיל לְהַדְפִּיסוֹ. וְהִתְפַּלֵּל הַרְבֵּה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ עַל זֶה שֶׁיּוּכַל לְהוֹצִיאוֹ מִמֶּנּוּ...

כְּשֶׁהִגַּעְנוּ לְשָׁם וּמָסַר לוֹ הַכֶּסֶף, פִּתְאוֹם בְּלִי שׁוּם דִּבּוּר אוֹדוֹת זֶה, הָלַךְ הַמַּדְפִּיס וְהֵבִיא לוֹ לֹא רַק הַכְּתָב־יַד רַק גַּם אֶת הַהַדְפָּסָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל הַסֵּפֶר שֶׁכְּבָר הִתְחִיל לְהַדְפִּיסוֹ, וְהָיָה שִׁנּוּי הַטַּבַּע מַמָּשׁ! בְּדֶרֶךְ חֲזָרָתֵנוּ הִתְבַּטֵּא מוֹהַרָא"ש: **"מִי שֶׁאֵינוֹ מַאֲמִין בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, הוּא לֹא רַק כּוֹפֵר, אֶלָּא הוּא מַמָּשׁ טִפֵּשׁ".**

תקעז.

מֵרֵאָה בְּלֵיל שָׁבוּעוֹת הַקָּדוֹשׁ

בְּיוֹם א' דְשָׁבוּעוֹת תשל"ט - סִפֵּר לְאֶחָד שֶׁחָלַם לוֹ (אוֹ רָאָה) בַּבֹּקֶר קֹדֶם אַקְדָּמוּת אֵיךְ שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל וּמוֹהַרְנַ"תְ זַ"ל עוֹמְדִים שָׁם בִּשְׁעַת אַקְדָּמוּת וְגַם הַבָּחוּר ... עוֹמֵד גַּם שָׁם, וְלָכֵן צִוָּה לְכַבֵּד אוֹתוֹ בַּעֲלִיָּה הָרִאשׁוֹנָה, הוּא הָיָה לֵוִי, וְקָרְאוּ לוֹ לֵוִי בִּמְקוֹם כֹּהֵן, כִּי לֹא הָיָה כֹּהֵן בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְהָיָה עוֹמֵד עַל יַד הַבִּימָה בִּשְׁעַת אַקְדָּמוּת כְּמוֹ בַּמַּחֲזֶה הַנַּ"ל.

תקעח.

הַצָּלָה מֵאִישׁ צָבוּעַ אֶחָד שֶׁאַחַת בַּפֶּה וְאַחַת בַּלֵּב

שָׁבוּעַ לְפָרָשַׁת נָשֹׂא תשל"ט - אֶחָד מֵאַנַ"ש שֶׁיָּצָא מֵאֶרֶץ־

יִשְׂרָאֵל לַעֲסֹק בְּעִנְיַן צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל לְהַצִּיל הַמָּקוֹם מִיַּד הָרוּסִים וְכוּ', וּבָא בַּחֲשַׁאי בִּידִידוּת נִפְלָאָה לְמוֹהֲרָא"ש, מִמֶּשׁ נִשְׁקוֹ וְחִבְּקוֹ, וּבִקֵּשׁ אוֹתוֹ מְחִילָה עַל אוֹדוֹת שֶׁחָתַם פַּעַם נֶגְדּוֹ וְשִׁבַּח וּפֵאֵר אוֹתוֹ וְאֶת סְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים וְאָמַר לוֹ שֶׁהוּא יִשְׁתַּדֵּל לְהַשְׁתִּיק אֶת כָּל הַמַּחֲלֹקֶת וּטְעָנוֹת שֶׁיֵּשׁ מֵאַנַ"ש עָלָיו, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא כֻּלָּם יַעַזְרוּ אוֹתוֹ וְיִתֵּן לוֹ כֶּסֶף וְכוּ' וְכוּ'. וְהִתְפַּעֵל מוֹהֲרָא"ש מִכָּל זֶה.

אַחַר כַּמָּה יָמִים, בָּא אֵלָיו הַלָּה שׁוּב בְּשֶׁקֶט וּבְצִנְעָא, וְיָשַׁב וְדִבֵּר אִתּוֹ בְּמֶשֶׁךְ שֵׁשׁ וָחֵצִי שָׁעוֹת רְצוּפוֹת. כְּשֶׁגָּמְרוּ, וְהָלַךְ לוֹ, אָמַר מוֹהֲרָא"ש לָנוּ, שֶׁהָאִישׁ הַנַ"ל רָצָה לְשַׁגֵּעַ אוֹתוֹ, "אֲבָל אֲנִי לֹא הִנַּחְתִּי עַצְמִי בְּשׁוּם אֹפֶן, כִּי הוּא רָצָה לְסַדֵּר וַעַד מִכָּל 'גְּדוֹלֵי' חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב וְגַם מוֹהֲרָא"ש יִהְיֶה הַיּוֹשֵׁב־רֹאשׁ, וְכָל דָּבָר בְּעֵסֶק רַבֵּנוּ זַ"ל יִהְיֶה נֶחְלָט עַל פִּיהֶם כִּי הֲלֹא ר' לֵוִי יִצְחָק נ"י הוּא כְּבָר בָּא בַּיָּמִים וּמַה יִּהְיֶה אַחֲרָיו? הֲלֹא תִּהְיֶה מַחֲלֹקֶת וְעִרְבּוּבְיָא וְכוּ'! אֲבָל אֲנִי תָּפַסְתִּי כְּבָר אֶת הָאֶרֶס הַמְּנֻחָ בִּדְבָרָיו וּבַעֲצָתָם, כִּי כָּל כַּוָּנָתָם הוּא רַק לֶאֱסֹר אֶת יָדִי וְלִמְנֹעַ אוֹתִי מִלִּכְתֹּב עוֹד סְפָרִים שֶׁיַּצִּילוּ וִיקָרְבוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, כִּי אִם רוֹצִים לַעֲשׂוֹת וַעַד – הֲלוֹא הֵם יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת וַעַד בִּלְעָדַי, כִּי אֲנִי כְּבָר אֵינֶנִּי כָּאן, וּמַה שֶּׁהֵם רוֹצִים - הוּא רַק לִקְשֹׁר אוֹתִי וּלְהַתְנוֹת עִמִּי תְּנָאִים.

וְהַסִּימָן שֶׁכָּל הַיְּדִידוּת וְהַחֲבִיבוּת שֶׁהֶרְאָה לִי הָאִישׁ הוּא רַק צְבִיעוּת, שֶׁהֲלֹא הוּא מְפַחֵד מִלְּבֹא כָּאן בְּפַרְהֶסְיָא וּבָא רַק בִּגְנֵבָה וּבְשֶׁקֶט, וּבְזֶה אֲנִי מוֹדֵד אֶת הַדְּבָרִים... וּבָרוּךְ־הַשֵּׁם אֲנִי לָמַדְתִּי חֲסִידוּת בְּרֶסְלֶב בְּאֹפֶן אַחֵר לְגַמְרֵי - שֶׁזֶּה אֵינֶנּוּ מְקֻשָּׁר לְשׁוּם בֶּן אָדָם וּלְשׁוּם מָקוֹם וּלְשׁוּם זְמַן בָּעוֹלָם, וְלָכֵן אֵינֶנִּי מְפַחֵד כְּשֶׁיִּפָּטֵר זֶה אוֹ זֶה מִן הָעוֹלָם, כִּי דְּבַר רַבֵּנוּ זַ"ל וֶוועט זִיךְ אוֹיסְפִירֶן, וְהָעִקָּר הוּא רַק הַסְּפָרִים, כִּי יָקוּם דּוֹר חָדָשׁ, שֶׁהֵם לֹא

יֵדְעוּ מְאוּמָה מִכָּל הַמַּחֲלֹקֶת וְכָל הַשִּׁטּוּתִים וְכוּ', וְרַק הֵם יְחַיּוּ וְיִתְעַנְּגוּ עִם אֵלּוּ הַסְּפָרִים.

וְעַל הַפְּגִישָׁה עִם הַלָּה, עָנָה וְאָמַר: **"כַּנִּרְאֶה שֶׁנִּצַּחְתִּי אֶת הַמִּלְחָמָה כִּי הַבַּעַל־דָּבָר הִלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּאֵלּוּ אֲנָשִׁים אֲבָל אֲנִי תָּפַסְתִּי אֶת זֶה בְּעִתּוֹ וְלֹא הִנַּחְתִּי אוֹתוֹ לְהוֹצִיא מַחְשַׁבְתּוֹ אֶל הַפֹּעַל"...**

[אַגַּב, מוֹהֲרָא"ש אָמַר, "אֶצְלִי לֹא תּוֹעִיל חֲנֻפָּה, לֹא בְּכָבוֹד וְלֹא בְּמָמוֹן, חֶמְדָּה זוֹ, תְּהִלָּה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, זָכִיתִי לְעָקְרָהּ לְגַמְרֵי עַד שָׁרְשָׁהּ"[כג]].

תקעט.

אַתָּה תִּרְאֶה אֵיךְ שֶׁהַכֹּל 'יִדְפֹּק' בְּדִיּוּק...

יוֹם רְבִיעִי לְסֵדֶר בְּהַעֲלוֹתְךָ תשל"ט - כְּשֶׁנִּגְמַר הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'אֲשֶׁר־בַּנַּחַל' חֲלָקִים ד' וְח', וְהָיָה מֻכְרָח לְשַׁלֵּם לַכּוֹרֵךְ עוֹד סַךְ אֶלֶף וְשִׁבְעִים דּוֹלָר, וּבְלֹא זֶה לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא הַסְּפָרִים מִמֶּנּוּ, וַעֲדַיִן לֹא הָיָה לוֹ פְּרוּטָה אַחַת עַל זֶה, אָז הִבְטִיחַ לוֹ אִישׁ אֶחָד שֶׁהוּא יַשִּׂיג בַּעֲדוֹ הַלְוָאָה וְהוּא יִשְׁתַּדֵּל בַּעֲבוּרוֹ וְכוּ' וְכוּ'.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁאָסוּר בְּשׁוּם אֹפֶן לִסְמֹךְ עַל בָּשָׂר וָדָם, וְרַק עֵצָה אַחַת יֵשׁ, וְזוֹהִי תְּפִלָּה! וְאָז תִּרְאֶה אֵיךְ "אַלֶעס וֶועט קְלַאפֶּּן פּוּנְקְטְלֶיךְ", [הַכֹּל 'יִדְפֹּק' בְּדִיּוּק! הַיְנוּ שֶׁהַכֹּל יִהְיֶה מְכֻוָּן מַמָּשׁ עַל הַצַּד הַיּוֹתֵר טוֹב]; וְכֵן הָוָה, שֶׁלְּבַסּוֹף לֹא בָּא הַבְּחוּר הַנַ"ל וְרַק הִזְמִין ה' לוֹ בְּדֶרֶךְ נֵס מִמָּקוֹם אַחֵר [כִּי הִגִּיעַ בַּדּוֹאַר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם סַךְ שְׁמוֹנֶה מֵאוֹת דּוֹלָר בְּצֶ'קִים וְאַבְרֵךְ אֶחָד נָתַן לוֹ מְזֻמָּן בַּעֲבוּרָם וְהוֹסִיף לוֹ עוֹד מָאתַיִם דּוֹלָר, וְהָיָה נֵס גָּדוֹל], וְאָז אָמַר: "אַתָּה רוֹאֶה מַה שֶּׁפּוֹעֶלֶת תְּפִלָּה? וַעֲדַיִן הָיָה חָסֵר לוֹ סָךְ שִׁבְעִים דּוֹלָר".

כג. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק לב, ה־רכח.

וְנָסַעְנוּ לְחַפֵּשׂ אֶת הָאִישׁ שֶׁהִבְטִיחַ, וְלֹא מָצָאנוּ אוֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ, וְרַק צִוָּה עָלַי מוֹהֲרָא"ש לִנְסֹעַ עַל אֵיזֶה רְחוֹב, וְשָׁם הִנֵּה עוֹמֵד הָאִישׁ שֶׁחִפַּשְׂנוּ, וְשָׁאַל אוֹתוֹ מוֹהֲרָא"ש עַל הַכֶּסֶף, וְאָמַר שֶׁלֹּא פָּגַשׁ אֶת הָאִישׁ שֶׁסָּמַךְ עָלָיו וְכוּ', מוֹהֲרָא"ש אָמַר: הִסְתַּדַּרְתִּי בְּחֶסֶד הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, אֲנִי צָרִיךְ רַק עוֹד שִׁבְעִים דוֹלָר, יֵשׁ לְךָ? וְהַלָּה סָפַר אֶת כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ בַּכִּיס, וְהָיוּ לוֹ בְּדִיּוּק שִׁבְעִים דוֹלָר, וְאָז רָאִינוּ אֵיךְ שֶׁהַכֹּל הָיָה כָּל־כָּךְ מְדֻיָּק וּמְכֻוָּן מִן הַשָּׁמַיִם.

תקפ.

כָּל הַפּוֹסֵל - בְּמוּמוֹ פּוֹסֵל

יוֹם רְבִיעִי לְסֵדֶר בְּהַעֲלוֹתְךָ תשל"ט - נָסַעְנוּ עַל הַדֶּרֶךְ וְצָעַק אֵלֵינוּ גּוֹי אֶחָד זִ"יד [יְהוּדִי], וְהוֹסִיף אֵיזֶה נִבּוּל פֶּה כְּדַרְכָּם. עָנָה וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש: "אַתָּה רוֹאֶה? שֶׁהַגּוֹי הַזֶּה מַזְכִּיר לָנוּ שֶׁאָנוּ יְהוּדִים וְשֶׁאָנוּ נְחַיֶּה עַצְמֵנוּ בָּזֶה". וְעוֹד אָמַר, שֶׁזֶּה רוֹאִים שֶׁכָּל אֶחָד לְפִי מַה שֶּׁהוּא כֵּן - הוּא מְקַלֵּל וְצוֹעֵק עַל חֲבֵירוֹ, כִּי בְּדֶרֶךְ כְּלָל הַגּוֹיִים צוֹעֲקִים "יְהוּדִי מַמְזֵר" כַּיָּדוּעַ, וְזֶהוּ מַמָּשׁ מַהוּתָם, כִּי רֻבָּם כֻּלָּם הֵם מַמְזֵרִים, וְאֵינָם יוֹדְעִים מִי הוּא אֲבִיהֶם כְּלָל וּכְלָל. וְאָמַר שֶׁזֶּה סוֹבֵב וְהוֹלֵךְ לְהַבְדִּיל גַּם עִם אֲנַ"ש. כִּי מַה הֵם צוֹעֲקִים? "הֲלֹא אַתָּה מַחֲרִיב אֶת עִנְיַן רַבֵּנוּ זַ"ל" וְכוּ' וְכוּ'. וְדַע, שֶׁמִּי שֶׁצּוֹעֵק - הוּא הוּא הַמַּחְרִיב אֶת עִנְיַן רַבֵּנוּ זַ"ל, וְכָל הַפּוֹסֵל בְּמוּמוֹ, פּוֹסֵל כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל, וְדוֹ"ק.

תקפא.

מַה נִּשְׁאַר מִכָּל הַהַשְׁקָעָה בַּגַּשְׁמִיּוּת הַחוֹלֶפֶת?!

יוֹם רְבִיעִי לְסֵדֶר בְּהַעֲלוֹתְךָ תשל"ט - בְּדֶרֶךְ נְסִיעָתֵנוּ לְאֵיזֶה מָקוֹם, עָבַרְנוּ דֶּרֶךְ בֵּית קַבְּלָן אֶחָד, וְנוֹדַע לוֹ שֶׁהָאִישׁ הַזֶּה מַשְׁקִיעַ בְּבִנְיָן בֵּיתוֹ בְּעֵרֶךְ סָךְ מָאתַיִם אֶלֶף דוֹלָר, וְנִכְנַס לְתוֹךְ חוֹבוֹת נוֹרָאִים וַעֲצוּמִים בִּשְׁבִיל זֶה, וְאָז שָׂחַק מוֹהֲרָא"ש וְאָמַר: "בְּזֶה אֲנִי מְנַחֵם אֶת עַצְמִי שֶׁבְּרוּךְ הַשֵּׁם כָּל חוֹבוֹתַי וַעֲסָקַי הֵם

רַק בְּעֵסֶק רַבֵּנוּ זַ"ל, וְאֵיךְ לְהָפִיץ מִמַּעְיָנוֹת הַחָכְמָה בְּכָל הָעוֹלָם, וְלֹא בִּשְׁטוּיוֹת וַהֲבָלִים כְּאֵלֶּה, שֶׁהַיּוֹם הָאָדָם בְּכָאן וּמָחָר בַּקֶּבֶר, וּמַה יִּהְיֶה הַסּוֹף מִכָּל אֵלּוּ הַהֲבָלִים?", וּפַעַם אַחֶרֶת כְּשֶׁעָבַר דֶּרֶךְ הַבַּיִת הַזֶּה, אָמַר: "עִם שְׁרֵפָה אַחַת חַס וְשָׁלוֹם – הַכֹּל נִגְמַר, רְאֵה וְהִתְבּוֹנֵן אֵיזוֹ שְׁטוּת זוֹ – לְהַשְׁקִיעַ בְּגַשְׁמִיּוּת כָּזוֹ".

תקפב.

לְמוּד הַלִּקּוּטֵי הֲלָכוֹת עַל הַתּוֹרוֹת שֶׁבְּלִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן

יוֹם רְבִיעִי לְסֵדֶר בְּהַעֲלוֹתְךָ תשל"ט – אָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁכָּל תּוֹרָה שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל הוּא בִּנְיָן מְפֹאָר וְנֶהֱדָר עַד מְאֹד, וּבִפְרָט כְּשֶׁלּוֹמְדִים אַחַר כָּךְ אֶת כָּל הַהֲלָכוֹת מִלִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת שֶׁשַּׁיָּךְ לַתּוֹרָה שֶׁלָּמְדוּ, אָז נַעֲשֶׂה מַמָּשׁ "לֶעבֶּעדִיגֶע תּוֹרוֹת" [תּוֹרוֹת חָיוֹת]. וְאָמַר, שֶׁכֵּן נָהֲגוּ בְּאוּמָן בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַשָּׁנִים, שֶׁבֵּין מִנְחָה לְמַעֲרִיב – לָמְדוּ תּוֹרָה בְּלִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן וְאַחַר כָּךְ לָמְדוּ עָלֶיהָ אֶת דִּבְרֵי הַ'לִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת'. וְר' לֵוִי יִצְחָק זַ"ל סִפֵּר לוֹ פַּעַם בְּאֵיזוֹ הֲלָכָה אָחֲזוּ אֲנַ"שׁ כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ פַּעַם רִאשׁוֹנָה לְאוּמָן.

תקפג.

מַעֲשֶׂה בְּקִוּיְטֵל עִם הָרַבִּי מֵרִיבְּנִיץ זַ"ע

יוֹם חֲמִישִׁי לְסֵדֶר בְּהַעֲלוֹתְךָ תשל"ט – הָיָה מַעֲשֶׂה עִם בָּחוּר שֶׁהִתְעַכֵּב שִׁדּוּכוֹ, בִּגְלַל שֶׁרָצוּ לִשְׁמֹעַ דַּעַת אַחַד הָאַדְמוֹרִי"ם, וּבָא הַבָּחוּר לִקְבֹּל לִפְנֵי מוֹהֲרָא"ש שֶׁהוּא מְפַחֵד פֶּן יְעַכֵּב הָאַדְמוֹ"ר אֶת הַשִּׁדּוּךְ, וְנִחֲמוֹ מוֹהֲרָא"ש בְּכַמָּה דִּבּוּרֵי הִתְחַזְּקוּת, וְאָמַר לוֹ שֶׁאִם זֶהוּ הַשִּׁדּוּךְ שֶׁלְּךָ – שׁוּם בֶּן אָדָם לֹא יוּכַל לָקַחַת אוֹתָהּ מִמְּךָ, וְאִם לָאו – מוּטָב שֶׁיִּתְבַּטֵּל עַכְשָׁו מִמַּה שֶׁיִּתְבַּטֵּל אַחַר־כָּךְ כַּמּוּבָן. וְאַחַר־כָּךְ אָמַר לוֹ מוֹהֲרָא"ש שֶׁיִּכְתּוֹב בִּשְׁבִילוֹ קִוּיְטֵל לָאַדְמוֹ"ר, אֲשֶׁר תָּכְנוֹ הָיָה: **"אָנָּא יְרַחֵם עַל שְׁתֵּי הַנְּפָשׁוֹת הָאֻמְלָלוֹת הָאֵלּוּ וְיִתֵּן הַסְכָּמָתוֹ שֶׁהֵם יִתְחַתְּנוּ".**

וְהַמַּעֲשֶׂה הָיָה כָּךְ, שֶׁהֵם הָלְכוּ לָאַדְמוֹ"ר הַהוּא וְלֹא יָכְלוּ

לְהִכָּנֵס אֵלָיו כִּי נֶחֱלָה לְעֵת עַתָּה, וְהֶחְלִיטוּ לְהִכָּנֵס לָרַבִּי מֵרִימְנִיץ זי"ע וְלִשְׁאוֹל אֶת פִּיו, וְכָךְ עָשׂוּ וּמָסְרוּ לוֹ אֶת הַקְוִויטֶל, כְּשֶׁנָּטַל אֶת הַקְוִויטֶל וְקָרָא אוֹתוֹ, וְהִסְתַּכֵּל עָלָיו הַרְבֵּה זְמַן, וּמַשֶּׁהוּ לֹא הוּטַב בְּעֵינָיו וְלֹא אָמַר מַה, רַק צִוָּה לָהֶם לָצֵאת מֵהַחֶדֶר, וְאַחַר זְמַן־מַה קָרָא לָהֶם שׁוּב, וְכָךְ הָיָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. בֵּינְתַּיִם צִוָּה הָרַבִּי לְצַלְצֵל לְמוֹהֲרָא"ש, וְכֵן עָשׂוּ, וְשָׁאַל אוֹתוֹ אִם הוּא מַסְכִּים לַשִּׁדּוּךְ וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש: כֵּן, וְאָז דִּבֵּר עִמָּם עוֹד קְצָת וּבֵרְכָם, וְכֻלָּם אָמְרוּ 'מַזָּל־טוֹב' וְיָצְאוּ.

כְּשֶׁסִּפֵּר הַבָּחוּר לְמוֹהֲרָא"ש אֶת אֲשֶׁר אֵרַע לוֹ, הוֹסִיף אֶת מַה שֶּׁהִתְבַּטֵּא הָרִיבְּנִיצֶער, שֶׁהַקְוִויטֶל הַזֶּה אֵינוֹ שַׁיָּךְ לִי, וְהַבָּחוּר הִתְפַּלֵּא מַהִי כַּוָּנָתוֹ, וְעַל זֶה אָמַר לוֹ מוֹהֲרָא"ש: בְּוַדַּאי אֵינוֹ שַׁיָּךְ לוֹ; אֲסַפֵּר לְךָ מָשָׁל; הַדָּבָר דּוֹמֶה לְמִי שֶׁעוֹמֵד עַל הַקּוֹמָה הַשְּׁמוֹנִים־וְשֵׁשׁ בְּהָ"אֶמְפַּייעֶר סְטֶיעט בִּילְדִינְג" [הַבִּנְיָן הַגָּבוֹהַּ בְּיוֹתֵר בִּנְיוּ־־יוֹרֵק לִפְנֵי הַקָּמַת בִּנְיֵנֵי הַתְּאוֹמִים], וּפִתְאוֹם אֶחָד שֶׁעוֹמֵד עַל הַקּוֹמָה הַמֵּאָה וּשְׁתַּיִם (הַקּוֹמָה הֲכִי גְּבוֹהָה שֶׁל הַבִּנְיָן הַזֶּה כַּיָּדוּעַ), מַתְחִיל לִשְׁפּוֹךְ אֵיזֶה דָּבָר עָלָיו, בְּוַדַּאי זֶה שֶׁלְּמַטָּה אֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאֵיפֹה זֶה בָּא [וְדוֹ"ק הֵיטֵב בַּמָּשָׁל הַזֶּה, כִּי הַקּוֹמָה הַשְּׁמוֹנִים וְשֵׁשׁ זֶה פ"ו גִּימַטְרִיָּא אֱלֹקִים וְהַטֶּבַע כַּיָּדוּעַ, אֲבָל בַּקּוֹמָה הַמֵּאָה וּשְׁתַּיִם זֶה ק"ב בְּגִימַטְרִיָּא אֱמוּנָה, שֶׁזּוֹ הַקּוֹמָה הֲכִי גְּבוֹהָה, וְעַל יָדָהּ מַגִּיעִים לְכָל הַהֵיכָלוֹת הֲכִי גְּבוֹהִים], וְדוֹ"ק הֵיטֵב.

וְסִיֵּם מוֹהֲרָא"ש, תֵּדַע, כְּשֶׁאֲנִי כָּתַבְתִּי אֶת הַקְוִויטֶל - כָּתַבְתִּי רַק תְּפִלָּה לוֹ יִתְבָּרֵךְ: 'אָנָּא יְרַחֵם עַל שִׁתֵּי הַנְּפָשׁוֹת הָאֻמְלָלוֹת הָאֵלֶּה', וְלָכֵן אָמַר הָרַבִּי דְּבָרִים אֵלּוּ, כִּי זֶה מֵהַקּוֹמָה הַמֵּאָה וּשְׁתַּיִם - הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, וְהָבֵן. וְצִוָּה לָהֶם שֶׁהֵם יִתְחַתְּנוּ לִפְנֵי י"ז תַּמּוּז וְעַל כָּל פָּנִים לֹא יְאֻחַר מֵחֲמִשָּׁה־עָשָׂר בְּאָב.

תקפד.

מוֹהֲרָא״ש עוֹסֵק בְּהַמְתָּקַת הַדִּינִים

אֶחָד מִימֵי הַשָּׁבוּעַ שֶׁל פָּרָשַׁת בְּהַעֲלוֹתְךָ תשל״ט - קִבֵּל מִכְתָּב מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מֵאֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְקָרָא אוֹתוֹ, וּמִיַּד קָרַע אוֹתוֹ לִשְׁנַיִם, וְהָיָה עוֹד אַחַר עוֹמֵד שָׁם שֶׁהָיָה רוֹצֶה גַּם כֵּן לִקְרֹא אֶת הַמִּכְתָּב, וְנָתַן לוֹ מוֹהֲרָא״ש אֶת הַמִּכְתָּב הַקָּרוּעַ לִשְׁנַיִם, וְאָמַר לוֹ שֶׁיֵּשׁ לְךָ רְשׁוּת עַכְשָׁו לִקְרֹא אוֹתוֹ, וְלֹא קָרַעְתִּי אוֹתוֹ רַק בִּכְדֵי לְהַמְתִּיק הַדִּינִים מֵעָלָיו.

תקפה.

הַזְהִירוּת וְהַקְפָּדָה עַל בֵּזוּי אוֹכְלִים

אֶחָד מִימֵי הַשָּׁבוּעַ שֶׁל פָּרָשַׁת בְּהַעֲלוֹתְךָ תשל״ט - פַּעַם בְּדֶרֶךְ הִלּוּכוֹ בָּרְחוֹב עָבַר וְרָאָה אֵיזוֹ חֲתִיכַת לֶחֶם [פָּחוֹת מִכַּזַּיִת] מֻנָּח עַל הָאָרֶץ, וְהִגְבִּיהַּ אוֹתוֹ וְהִנִּיחַ אוֹתוֹ בְּצִדֵּי הָרְחוֹב. וְשָׁאַל אוֹתוֹ אֶחָד: ״לָמָּה עָשָׂה כָּךְ?״ וְאָמַר: שֶׁכֵּן מוּבָא בְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֵרוּבִין סד, ע״ב), שֶׁרַבָּן גַּמְלִיאֵל הִקְפִּיד כְּשֶׁרָאָה לֶחֶם מֻשְׁלָךְ בָּרְחוֹב - לֹא לַעֲבֹר מִלְּפָנָיו.

תקפו.

אֵין מָקוֹם אַחֵר לְבָרֵחַ כִּי אִם אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ

יוֹם חֲמִישִׁי לְסֵדֶר בְּהַעֲלוֹתְךָ תשל״ט - סִפֵּר בְּעִנְיַן הַשִּׁדּוּכִים שֶׁלּוֹ, שֶׁתָּמִיד בִּקֵּשׁ מֵאֵת הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְהִפָּגֵשׁ עִם כַּמָּה שִׁדּוּכִים וְלִבְחֹר זֶה אוֹ אֶת זֶה, רַק הַשִּׁדּוּךְ הָרִאשׁוֹן שֶׁיִּזְדַּמֵּן לוֹ יִהְיֶה זִוּוּגוֹ הֶהָגוּן, וְכֵן הָיָה לוֹ. [וְשִׂיחָה זוֹ הִתְגַּלְגְּלָה, עַל־יְדֵי מַה שֶׁיִּבֹּאַר בִּסְעִיף הַבָּא, עַל הָאַבְרֵךְ שֶׁעָבַר עָלָיו מֵאִשְׁתּוֹ וְכוּ׳, וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרָא״ש שֶׁיִּבַּקֵּשׁ הַרְבֵּה עַל זִוּוּגוֹ הָאֲמִתִּית, וְאָז סִפֵּר לוֹ כַּנַּ״ל].

תקפז.

מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד מִתַּלְמִידָיו שֶׁנִּפְטַר מִצָּרָה גְּדוֹלָה

אֶחָד מִתַּלְמִידָיו סָבַל צָרוֹת נוֹרָאוֹת מֵאִשְׁתּוֹ, כִּי צִעֲרָה אוֹתוֹ

הַרְבֵּה מְאֹד, וּבִפְרָט בְּעִנְיְנֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, כִּי חֵרְפָּה וּבִזְּתָה אוֹתוֹ מְאֹד עַל זֶה מַמָּשׁ יוֹמָם וָלַיְלָה, וְנִסְּתָה לִמְנֹעַ אוֹתוֹ אֲפִלּוּ מִלְּהִסְתַּכֵּל בְּאֵיזֶה סֵפֶר מִסִּפְרֵי רַבֵּנוּ, וְהוּא הָיָה שׁוֹמֵעַ עֶלְבּוֹנוֹ וְשׁוֹתֵק, וְסָבַל הַרְבֵּה מְאֹד, וְעָבַד עֲבוֹדָתוֹ וְלָמַד סִפְרֵי רַבֵּנוּ - בְּצִינְעָא גְּדוֹלָה, וְהָיָה הוֹלֵךְ הַרְבֵּה לְהִתְבּוֹדֵד, וְהָיָה מְבַקֵּשׁ וּמַפְצִיר אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁיֵּצֵא מִן הַצָּרָה הַזֹּאת בְּאֵיזֶה אֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה, אֲבָל לֹא עָלָה עַל דַּעְתּוֹ לְגָרְשָׁהּ, כִּי רַבֵּנוּ הִזְהִיר מְאֹד שֶׁלֹּא לְגָרֵשׁ אִשְׁתּוֹ רִאשׁוֹנָה.

וְהָיָה בָּא בְּכָל פַּעַם לְמוֹהֲרָא"ש וִיעָצוֹ תָּמִיד שֶׁיַּמְשִׁיךְ עֲבוֹדָתוֹ בְּצִינְעָא, וּבְגָלוּי וּבְפַרְהֶסְיָא יַעֲשֶׂה כָּל מִינֵי עֵצוֹת שֶׁבָּעוֹלָם - לְשַׂמֵּחַ אוֹתָהּ וּלְהַעֲנִיק לָהּ אֶת כָּל רְצוֹנָהּ, וְאוּלַי בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן הִיא תִּתְהַפֵּךְ לִרְצוֹנוֹ וְכוּ', וְהוּא עָשָׂה כֵּן, וְעָשָׂה כָּל פְּעֻלּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם מַמָּשׁ - כָּל מַה שֶׁיְּכוֹלִים רַק לַעֲשׂוֹת, וְהַכֹּל הָיָה לַשָּׁוְא, עַד הַפֵּרוּד שֶׁהָיָה בִּלְתִּי נִמְנַע.

וְאָז הִתְחִילָה צָרָה אַחֶרֶת - שֶׁלֹּא רָצְתָה לָבֹא, לַמְּרוֹת שֶׁשָּׁלַח שׁוּב וְשׁוּב הַזְּמָנוֹת מִבֵּית־דִּין - לֹא עָשָׂה רֹשֶׁם אֶצְלָהּ (וְגַם אֵצֶל מִשְׁפַּחְתָּהּ), וְכָךְ נִמְשְׁכוּ הַדְּבָרִים כִּמְעַט קָרוֹב לְשָׁנָה, וּמוֹהֲרָא"ש חִזְּקוֹ תָּמִיד מְאֹד, וְדִבֵּר הַרְבֵּה עַל לִבּוֹ שֶׁאֵין תַּכְלִית אַחֶרֶת בָּעוֹלָם לִבְרֹחַ מִכָּל הַצָּרוֹת רַק אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וּלְסַפֵּר לוֹ הַכֹּל וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ רַחֲמִים שֶׁיִּפָּטֵר מֵהַצָּרָה וְיִזְכֶּה לִישׁוּעָה אֲמִתִּית.

[וְגַם כְּבָר יְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה הַרְבֵּה תְּפִלּוֹת שֶׁיִּזְכֶּה לִמְצֹא אֶת זִוּוּגוֹ הָאֲמִתִּי, וּמַמָּשׁ לֹא יָנוּחַ וְלֹא יִשְׁקֹט מִלְּהִתְפַּלֵּל, וְרַק בִּפְרָטֵי־פְּרָטִיּוּת, יְבַקֵּשׁ וַיַּפְצִיר שֶׁיִּזְכֶּה גַּם־כֵּן בִּמְהֵירוּת גְּדוֹלָה לִמְצוֹא זִוּוּגוֹ הָאֲמִתִּי וְהֶהָגוּן לוֹ, כִּי הַכֹּל יְכוֹלִים לִפְעֹל בִּתְפִלָּה].

וְאָכֵן הָיָה רָגִיל בְּכָל יוֹם לָצֵאת לַשָּׂדוֹת וְלַיְּעָרוֹת לְהִתְבּוֹדֵד לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְהִתְבּוֹדֵד הַרְבֵּה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, וּבִקֵּשׁ וְהִפְצִיר

מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ הַרְבֵּה, מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ - שֶׁיְּרַחֵם עָלָיו וְיוֹצִיאֵהוּ מֵהַצָּרָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת.

וּתְפִלָּתוֹ הוֹעִילָה, שֶׁהִזְמִין לוֹ הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ רַב אֶחָד שֶׁרָצָה לְהִתְעָרֵב בַּדָּבָר וּלְהָבִיא אֶת הַדָּבָר לִידֵי גְּמָר, יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, וְשָׁלַח אַזְהָרָה שֶׁאִם לֹא תּוֹפִיעַ בְּבֵית־דִּין עַד יוֹם מְסֻיָּם - כְּבָר יוֹצִיא מֵהַבֵּית־דִּין הֶתֵּר שֶׁל מֵאָה רַבָּנִים, וְלֹא יוֹעִיל כְּבָר שׁוּם דָּבָר, וּמִזֶּה הֵם פָּחֲדוּ, אֲבָל הָיָה נִשְׁמַע שֶׁהֵם יָבוֹאוּ לְבֵית דִּין וְיַעֲשׂוּ שָׁם רַעַשׁ גָּדוֹל, וְיַעֲשׂוּ שָׁם חֶרְפּוֹת וּבִזְיוֹנוֹת וְכוּ׳, כַּנָּהוּג בַּעֲוֹונוֹתֵינוּ הָרַבִּים אֵצֶל דִּין־תּוֹרָה, כַּיָּדוּעַ. לְמַעֲשֶׂה כְּשֶׁבָּאוּ לַדִּין־תּוֹרָה הָיוּ מַמָּשׁ נִסִּים וְנִפְלָאוֹת, הֵם בָּאוּ כְּמוֹ כְּבָשִׂים תְּמִימִים, וְלֹא אָמְרוּ שׁוּם דָּבָר, וּמִיָּד הִסְכִּימוּ עַל הַכֹּל, וְלִיתֵּן כָּךְ וְכָךְ סָךְ כֶּסֶף שֶׁפָּסְקוּ הַדַּיָּנִים, וּלְקַבֵּל מִיָּד גֵּט־פִּטּוּרִין, וְהָיָה מַמָּשׁ לְמַעְלָה מִדֶּרֶךְ הַטֶּבַע לְגַמְרֵי, וְכָךְ הָיָה שֶׁבְּאוֹתוֹ שָׁבוּעַ נָתַן גֵּט־פִּטּוּרִין לְמַזַּל־טוֹב וְנִפְטָר מֵהַצָּרָה, וּבֵרֵךְ ׳הַגּוֹמֵל לְחַיָּבִים טוֹבוֹת שֶׁגָּמְלוֹ כָּל טוּב׳.

וּמוֹהַרָא״ש צִוָּה לוֹ לַעֲשׂוֹת סְעֻדַּת הוֹדָאָה לְהוֹדוֹת לְשִׁמוֹ יִתְבָּרַךְ עַל הַחֶסֶד חִנָּם וְנֵס נִפְלָא שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ, וְאָז אָמַר מוֹהַרָא״ש, שֶׁחָזַ״ל הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (גִּטִּין צ׳ ע״א): ׳כָּל הַמְּגָרֵשׁ אִשְׁתּוֹ רִאשׁוֹנָה אֲפִלּוּ מִזְּבֵחַ מוֹרִיד עָלָיו דְּמָעוֹת׳, וְהַשֻּׁלְחָן דּוֹמֶה לַמִּזְבֵּחַ וְלָכֵן עָשָׂה סְעֻדָּה כַּנַ״ל כְּדֵי לְתַקֵּן מַה שֶׁחִסֵּר, וְדוֹ״ק.

תקפה.

הַזְכּוּת לְהַכְנֵס לְהֵיכַל־הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה

עֶרֶב־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ לְסֵדֶר בְּהַעֲלוֹתְךָ תשל״ט - אָמַר מוֹהַרָא״ש, בִּכְדֵי שֶׁאָדָם יִכָּנֵס כָּאן לִמְתִיבְתָּא הֵיכַל־הַקֹּדֶשׁ [אֲפִלּוּ רַק לְבִקּוּר], צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה לוֹ זְכוּת מְיֻחֶדֶת מֵאֵיזוֹ מִצְוָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁעָשָׂה מִקֹּדֶם, כִּי לֹא אֶת הַכֹּל מַנִּיחִים לְהִכָּנֵס לְכָאן.

תקפט.

קְדֻשַּׁת הַמַּחֲשָׁבָה - בְּטוּל אֲמִתִּי אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ

עֶרֶב־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ לְסֵדֶר בְּהַעֲלוֹתְךָ תשל"ט - אָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁעִקַּר טָהֳרַת וּקְדֻשַּׁת הַמַּחֲשָׁבָה הוּא, כְּשֶׁהָאָדָם בָּא לְבִטּוּל אֲמִתִּי לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁב בְּמוֹחוֹ שׁוּם דָּבָר לֹא מֵהֶעָבָר וְלֹא מֵהֶעָתִיד, וַאֲפִלּוּ לֹא מֵהַהֹוֶה, רַק רוֹאֶה לְפָנָיו עֶצֶם עַצְמִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְהוּא מִתְעַנֵּג בְּנֹעַם זִיו שְׁכִינַת עֻזּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְזוֹהִי מַחֲשָׁבָ"ה, חָשַׁ"ב מָ"ה, הַיְנוּ שֶׁאֵין לְפָנָיו שׁוּם מַחֲשָׁבָה כְּלָל וּכְלָל רַק אוֹתוֹ לְבַד יִתְבָּרֵךְ.

תקצ.

הַחְלוּק בֵּין עִנְיָן רַבֵּנוּ זַ"ל לַדְּרָכִים הָאֲחֵרוֹת

שָׁבוּעַ פָּרָשַׁת קֹרַח תשל"ט - דִּבֵּר מוֹהֲרָא"ש אוֹדוֹת הַחִלּוּק שֶׁבֵּין עִנְיַן רַבֵּנוּ זַ"ל וּשְׁאָר כִּתּוֹת הַחֲסִידִים, כִּי אֶצְלָם הַמַּנְהִיגוּת הוֹלֵךְ מֵאָב לְבֵן, וְהַבֵּן כְּבָר עָשָׂה הַרְבֵּה שִׁנּוּיִים מִמַּה שֶׁרָאָה אֵצֶל אָבִיו, כִּי הוּא רוֹאֶה שֶׁלְּפִי מַצָּב הַדּוֹר וְטֶבַע הָאֲנָשִׁים צְרִיכִים לְהַנְהִיגָם בְּאֹפֶן אַחֵר, אֲבָל דְּבַר רַבֵּנוּ זַ"ל הוּא מָסוֹרֶת מִדּוֹר דּוֹר, וּמִתְנַהֵג הַיּוֹם מַמָּשׁ בְּדִיּוּק כְּמוֹ שֶׁהָיָה בִּימֵי רַבֵּנוּ זַ"ל. כִּי עִקַּר הַהַשְׁאָרָה שֶׁל הָרַבִּי וְהַמַּנְהִיג, הוּא רַק דַּעְתּוֹ וְלִמּוּדוֹ! וּבְדְבַר רַבֵּנוּ זַ"ל כְּשֶׁהָאָדָם הוֹגֶה וּמַתְמִיד בְּתוֹרַת רַבֵּנוּ זַ"ל אָז הוּא רוֹאֶה לְפָנָיו אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל בְּעַצְמוֹ, וְיֵשׁ לוֹ "לֶעבֶּעדִיגֶע רַבִּי" [רַבִּי חַי].

תקצא.

תִּקּוּן לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב כָּרֵת בְּשׁוֹגֵג

שָׁבוּעַ פָּרָשַׁת קֹרַח תשל"ט - אָמַר לְאַבְרֵךְ אֶחָד שֶׁקָּבַל לְפָנָיו שֶׁנִּכְשַׁל בְּאִסּוּר כְּרִיתוּת בְּשׁוֹגֵג, שֶׁיִּזָּהֵר תָּמִיד בִּטְבִילַת מִקְוֶה, וַאֲמִירַת 'תִּקּוּן הַכְּלָלִי' בְּכָל יוֹם, וְגַם יַרְבֶּה בְּהִתְבּוֹדְדוּת וּוִדּוּי דְּבָרִים, וְגַם אָמַר לוֹ לִלְמֹד מַסֶּכֶת כְּרִיתוּת.

תקצב.

אֲסִפַּת כְּלָלִיּוּת אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּמּוּז

עֶרֶב רֹאשׁ־חֹדֶשׁ תַּמּוּז תשל״ט - הִתְאַסְּפוּ כְּלָלִיּוּת אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ כְּמוֹ בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה וְעָשׂוּ יוֹם צוֹם, וְגָמְרוּ אֶת כָּל סֵפֶר הַתְּהִלִּים בְּצִבּוּר, וְאָמְרוּ סְלִיחוֹת וְי״ג מִדּוֹת וְתָקְעוּ בְּכָל פַּעַם בְּשׁוֹפָר, כִּי יָצָא קוֹל שֶׁרוֹצִים לְהַחְרִיב אֶת הַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל[כד]. וְאַחַר־כָּךְ הִתְבָּרֵר שֶׁלֹּא הָיָה וְלֹא נִבְרָא.

וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש, שֶׁבִּדִּיקוּת וּבְהֶסְתֵּר גָּדוֹל, הָיָה כָּל הָעִנְיָן מֵרַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁיָּשׁוּבוּ בִּתְשׁוּבָה עַל הַפְּגָם שֶׁפָּגְמוּ בְּעֶרֶב רֹאשׁ־חֹדֶשׁ תַּמּוּז תשל״ו, שֶׁחָתְמוּ עָלָיו וְגָרְמוּ הַמַּחֲלֹקֶת וְכוּ׳, וְאַף שֶׁכְּבָר הָיָה מַה דַּהֲוָה, וְנִדְּחָה עֵת־רָצוֹן גָּדוֹל לַגְּאֻלָּה וְכוּ׳, וְהַתְּשׁוּבָה שֶׁעָשׂוּ בְּעֶרֶב רֹאשׁ־חֹדֶשׁ זֶה, הִמְתִּיקָה גְּזֵרַת כִּלָּיוֹן, חַס וְשָׁלוֹם[כה].

תקצג.

הַנְהָגַת יוֹם הֻלֶּדֶת

עֶרֶב רֹאשׁ־חֹדֶשׁ תַּמּוּז תשל״ט - אָמַר בְּשֵׁם מוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל

כד. ״אוֹדוֹת בִּלְבוּלֵי־הַדַּעַת שֶׁנִּתְהַוּוּ בְּעִנְיַן צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ״ל, לֹא אֵדַע מַה לּוֹמַר לְךָ, דִּבַּרְתִּי הַיּוֹם אַרְבַּע פְּעָמִים לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְכֵן פֹּה מְטַלְפְּנִים אֵלַי בְּכָל פַּעַם, וּבֶאֱמֶת אַחַר יִשּׁוּב הַדַּעַת אֲמִתִּי יְכוֹלִים לְהָבִין, כִּי כָּל הָעִנְיָן הוּא רוּחָנִי מְאֹד וּמַה יֵּשׁ לָנוּ לְהִתְעָרֵב בָּזֶה? ! אַךְ עָלֵינוּ לְהִשְׁתַּדֵּל בְּכָל מִינֵי פְּעֻלּוֹת וְהִשְׁתַּדְּלוּיוֹת שֶׁעַל־כָּל־פָּנִים יַפְסִיקוּ לַעֲבוֹד שָׁם, עַד שֶׁיָּבוֹא אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְיִרְאוּ מַה יֵּשׁ לַעֲשׂוֹת וַאֲנִי הִצַּעְתִּי אֶת הָאַבְרֵךְ... כִּי הוּא הָיָה שָׁם כְּבָר שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה פְּעָמִים, וּמַכִּיר הֵיטֵב אֶת הַמְּקוֹם, וְהוּא יַכִּיר, אִם, חַס וְשָׁלוֹם, כְּבָר הָרְסוּ אֶת הַבַּיִת בְּרֶחוֹב בִּילִינְסְקִי 1 (הֵינוּ הַבַּיִת שֶׁמֵּאֲחוֹרֵי הַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ), וְכֵן הִסְכִּימוּ לִי כַּמָּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, אֲבָל מִקֹּדֶם דִּבַּרְתִּי עַם אֶחָד מֵאַנ״ש, וְהוּא מְעוֹרֵר שֶׁיִּסְעוּ תֵּכֶף־וּמִיָּד מִנְיָן אֲנ״ש יְרֵאִים וּשְׁלֵמִים, שֶׁאִם, חַס וְשָׁלוֹם, נִצְטָרֵךְ לְפַנּוֹת - שֶׁיִּהְיוּ שָׁם, עַל כָּל פָּנִים, מִנְיָן מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְעַל־כֵּן הַדָּבָר מֻטָּל בְּסָפֵק עַד מָחָר, אוֹ עַל־כָּל־פָּנִים עוֹד כַּמָּה יָמִים... וְכָל הָעִנְיָן עָשָׂה זַעֲזוּעַ גָּדוֹל, וְהַכְנִיס רְעָדָה וּפַחַד גָּדוֹל אֲצֶל כְּלָלִיּוּת אֲנ״ש, וְכָל אֶחָד שָׂכַח אֶת הַשִּׁטּוּיוֹת וְהַחֶשְׁבּוֹנוֹת הַפְּרָטִיִּים שֶׁיֵּשׁ לוֹ עִם חֲבֵרוֹ. וּמִי יִתֵּן, שֶׁנִּזְכֶּה לְהִתְאַחֵד עַכְשָׁו בְּאַחְדוּת אֲמִתִּית וּבְאַהֲבָה חֲזָקָה - אָז דַּיְקָא יָאִיר עָלֵינוּ אוֹרוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל הַמֵּאִיר רַק בְּמָקוֹם הָאַחְדוּת... וּכְבָר נִשְׁמְעָה הַשְּׁמוּעָה הַמַּבְהִילָה בֵּין הָעוֹלָם, וְנֶעֱשְׂתָה הִתְעוֹרְרוּת גְּדוֹלָה, לְעֵת עַתָּה אָנוּ מְחַכִּים לִתְשׁוּבָה, וְיָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁגַּם אֲנִי אֶצְטָרֵךְ עַם אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ לִנְסֹעַ אֶל הָעִיר אוּמַן״... (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק כ׳, מִכְתָּב ג־לג).

כה. עַיֵּן אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק כב, מִכְתָּב ג־של.

שֶׁבְּיוֹם הֻלֶּדֶת שֶׁל הָאָדָם יֵשׁ לִהְיוֹת נֵעוֹר כָּל הַלַּיְלָה.

תקצד.

הִתְחַזְּקוּת גְּדוֹלָה בְּדִבּוּרִים מְעֻטִּים

לֵיל־שַׁבַּת־קֹדֶשׁ פָּרָשַׁת חֻקַּת־בָּלָק תשל"ט - יָשַׁבְתִּי לְיַד שֻׁלְחָנוֹ בַּסְעוּדָה, וְיָשַׁבְנוּ יַחַד בִּשְׁתִיקָה בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַסְּעֻדָּה, וּמוֹהַרָא"ש יָשַׁב כָּל הַזְּמַן בִּדְבֵקוּת נִפְלָאָה כְּדַרְכּוֹ, וּבִפְרָט בְּלֵיל־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ, כַּיָּדוּעַ לְמִי שֶׁזָּכָה לְהָסֵב עִמּוֹ - שֶׁהָיָה מַשְׁפִּיעַ מֵאוֹרוֹ עַל כָּל הַנִּמְצָא בִּמְחִצָּתוֹ, כִּי עֶצֶם הַיְשִׁיבָה לְיַד שֻׁלְחָנוֹ וְהִסְתַּכְּלוּת עַל צוּרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה וְהַנְהָגָתוֹ וַאֲכִילָתוֹ, זֶה לְבַד הָיָה נוֹתֵן הִתְעוֹרְרוּת וְחִזּוּק נִפְלָא. רַק אַף־עַל־פִּי־כֵן הִשְׁתּוֹקַקְתִּי וְצִפִּיתִי לִזְכּוֹת לִשְׁמֹעַ אֵיזֶה דִּבּוּר שֶׁל תּוֹרָה אוֹ הִתְחַזְּקוּת וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, אֲבָל כָּךְ נִמְשְׁכָה כָּל הַסְּעֻדָּה בְּהַשְׁקֵט וּבִשְׁתִיקָה, כַּאֲשֶׁר הִסְתַּיְּמָה הַסְּעֻדָּה כְּבָר הָיָה כִּסּוּפִי נוֹרָא מְאֹד שֶׁאֶזְכֶּה לִשְׁמֹעַ לְפָחוֹת דִּבּוּר אֶחָד שֶׁל הִתְחַזְּקוּת. וּבֵינִי לְבֵין עַצְמִי שָׁפַכְתִּי שִׂיחָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁאֶזְכֶּה לִשְׁמֹעַ דִּבּוּר שֶׁל הִתְחַזְּקוּת, בְּעֵת רָצוֹן הַזּוֹ, וְגַם נִכְנַסְתִּי בְּמַחְשַׁבְתִּי מְאֹד בְּזֶה הָעִנְיָן, שֶׁאֶזְכֶּה לִשְׁמֹעַ. וּפִתְאוֹם פָּתַח מוֹהַרָא"ש אֶת פִּיו קָדְשׁוֹ בְּחֵן נִפְלָא, וְאָמַר, שַׁבָּ"ת רָאשֵׁי תֵּיבוֹת שַׁ'בָּת בִּ'וֹ תִּ'תְחַזֵּק.

וְנִבְהַלְתִּי מְאֹד, אֵיךְ שֶׁהוּא תָּפַס מַחְשַׁבְתִּי בְּדִיּוּק, וְהַדִּבּוּר הַזֶּה הָיָה כַּמַּיִם קָרִים עַל נֶפֶשׁ עֲיֵפָה, וְאָז הִמְשִׁיךְ מוֹהַרָא"ש בְּכַמָּה צִרּוּפִים שֶׁל שַׁבָּת, שַׁ'בָּת בִּ'וֹ תִּ'וָּשַׁע. שַׁ'בָּת בִּ'וֹ תִּ'תְבָּרַךְ. שַׁ'בָּת בִּ'וֹ תִּ'פָּטֵר. שַׁ'בָּת בִּ'וֹ תִּ'תְרַפֵּא. שַׁ'בָּת בִּ'וֹ תִּ'נַצַּח. שַׁ'בָּת בִּ'וֹ תִּ'תְעַלֶּה וְכוּ', וְהַכֹּל בְּנִגּוּן נִפְלָא וְנָעִים מְאֹד, וְסִיֵּם: שַׁ'בָּת בִּ'וֹ תִּ'שְׂמַח, וּבֵרַכְנוּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְנִסְתַּלַּקְנוּ מֵעַל הַשֻּׁלְחָן.

[וְמֵרֹב הִתְעוֹרְרוּת שֶׁהִרְגַּשְׁתִּי אָז, יָצָאתִי לְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּהַרְגָּשָׁה גְּדוֹלָה, וְהִתְבּוֹדַדְתִּי עַל זֶה, עַד שֶׁעָלָה בְּדַעְתִּי

כַּמָּה וְכַמָּה צְרוּפִים נָאִים עַל הַשֵּׁם ׳שַׁבָּת׳] א. שַׁ׳בָּת בּ׳וֹ תַּ׳פִּיל - שֶׁ׳וֹנְאִים בְּ׳שְׁאוֹל תַּ׳חְתִּיּוֹת. ב. שַׁ׳בָּת בּ׳וֹ תִּ׳מְצָא - שֶׁ׳דּוּךְ בְּ׳מְהֵרָה תֵּ׳כֶף.

תקצה.

הִתְחַזְּקוּת עַל־יְדֵי רְאִיַּת הָרְמָזִים שֶׁבַּבְּרִיאָה

יוֹם ג׳ מְנַחֵם־אָב תשל"ט - דִּבֵּר אוֹדוֹת עֹצֶם נִפְלְאוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, אֵיךְ שֶׁבְּכָל דָּבָר שֶׁבַּבְּרִיאָה יֵשׁ רְמָזִים לְהָאָדָם לְהִתְקָרֵב עַצְמוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. וְסִפֵּר, שֶׁפַּעַם נָסַע בַּדֶּרֶךְ, וְהָיָה טָרוּד בְּדַעְתּוֹ לְהַשִּׂיג אֵיזֶה סְכוּם כֶּסֶף בִּשְׁבִיל תַּקָּנַת הַבִּנְיָן הַקָּדוֹשׁ שֶׁל ׳הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ׳, וְהָיְתָה לוֹ קְצָת דְּאָגָה בְּדַעְתּוֹ אֵיךְ מַשִּׂיגִים בִּמְהֵרָה סַךְ גָּדוֹל כָּזֶה [כִּי הָיָה כְּבָר בַּלַּיְלָה וְהָיָה מֻכְרָח לוֹ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה דַּיְקָא].

וּפִתְאֹם רָאָה אֵיךְ שֶׁמְּכוֹנִית הַנּוֹסַעַת לְפָנָיו נִשְׁאֲרָה עוֹמֶדֶת בְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ, וְלֹא נָתְנָה לַעֲבוֹר יָמִין וּשְׂמֹאל, וְהָיָה מֻכְרָח לַעֲמֹד מֵאַחֲרֶיהָ זְמַן מְמֻשָּׁךְ, וְחָשַׁב בְּדַעְתּוֹ מַה זֶּה וְעַל מַה זֶּה, וְהֵאִיר ה׳ בְּדַעְתּוֹ, וְהִסְתַּכֵּל עַל מִסְפַּר הָרִשָּׁיוֹן שֶׁל הַמְּכוֹנִית וְהָיָה JPC-508 וְנִתְעוֹרֵר בְּדַעְתּוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה רֶמֶז נִפְלָא, כִּי מִסְפַּר הַנַּ"ל הוּא תִּקַּ"ח - וְהָאוֹתִיּוֹת הֵם רָאשֵׁי תֵּיבוֹת יְ׳שׁוּעָה פַּ׳רְנָסָה כֶּ׳סֶף, הַיְנוּ שֶׁתִּקַּח יְשׁוּעָה, פַּרְנָסָה וְכֶסֶף.

וְתֵכֶף וּמִיָּד שֶׁעָמַד עַל דָּבָר זֶה - פִּתְאֹם הִתְחִילָה הַמְּכוֹנִית לִנְסֹעַ לְדַרְכָּהּ, וְאָמַר, כְּשֶׁרָאָה דָּבָר זֶה - נִסְתַּלְּקוּ מִמֶּנּוּ כָּל הַדְּאָגוֹת וְהַטְּרָדוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ, וְכֵן הָוָה, שֶׁהִשִּׂיג אֶת כָּל הַכֶּסֶף שֶׁהָיָה צָרִיךְ בְּנִפְלְאוֹת ה׳ מַמָּשׁ.

וּמוֹהַרָא"ש הָיָה חִדּוּשׁ גָּדוֹל בְּדָבָר זֶה, וַהֲמוֹן פְּעָמִים גִּלָּה לָנוּ נוֹרָאוֹת נִפְלָאוֹת עַל מִסְפָּרִים וְאוֹתִיּוֹת שֶׁהוֹפִיעוּ לְפָנָיו הֵן עַל רִשְׁיוֹנוֹת שֶׁל מְכוֹנִיּוֹת אוֹ עַל שִׁלְטֵי בִּנְיָנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, וְהָיָה מְקַיֵּם פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ אֶת דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן, חֵלֶק א׳, סִימָן

א') שֶׁצְּרִיכִין לְהִסְתַּכֵּל עַל הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר, וּלְהִתְקָרֵב אֶל הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ עַל־יְדֵי אוֹתוֹ דָּבָר[כו].

וְכֵן הַמַּזְכִּיר בְּמָקוֹם אַחֵר (שָׁם סִימָן נד), שֶׁבְּכָל יוֹם יֵשׁ בּוֹ מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצַמְּצֵם אֱלוּקוּתוֹ מֵאֵין סוֹף עַד אֵין תַּכְלִית, עַד נְקֻדַּת הַמֶּרְכָּז שֶׁל עוֹלָם הַגַּשְׁמִי שֶׁעוֹמֵד עָלָיו, וּמַזְמִין לוֹ לְכָל אָדָם מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, לְפִי הַיּוֹם וּלְפִי הָאָדָם וּלְפִי הַמָּקוֹם, וּמַלְבִּישׁ לוֹ בְּזֹאת הַמַּחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁמַּזְמִין לוֹ רְמָזִים כְּדֵי לְקָרְבוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ, וְצָרִיךְ לְהַעֲמִיק וּלְהַגְדִּיל מַחְשַׁבְתּוֹ בָּזֶה, כְּדֵי לְהָבִין רְמִיזוֹתָיו שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.

וְאָכֵן מִי שֶׁזָּכָה לְהִתְלַוּוֹת אֶל מוֹהֲרָא"ש בִּנְסִיעוֹתָיו הַרְבּוֹת וּבִדְרָכָיו הַשּׁוֹנוֹת, הָיָה עֵד לַדָּבָר זֶה, שֶׁהָיָה מוֹצֵא רְמָזִים וְגִלּוּי אֱלוּקוּת מַמָּשׁ בְּכָל מְקוֹם בּוֹאוֹ, אַשְׁרֵי אֹזֶן שֶׁשָּׁמְעָה זֹאת.

תקצו.

בָּרוּךְ הַשֵּׁם לֹא טָעֲינוּ בַּהִתְקָרְבוּת לְרַבֵּנוּ זַ"ל

יוֹם ג' מְנַחֵם־אָב תשל"ט – דִּבֵּר מִשִּׂיחַת מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל, שֶׁאָמַר פַּעַם לְרַבֵּנוּ זַ"ל: **בָּרוּךְ־הַשֵּׁם מִיר הָאבֶּן אִין אַיְיךְ נִישְׁט גֶענַארְט, און אִיר הָאט אִין אונְז אוֹיךְ נִישְׁט גֶענַארְט** [בָּרוּךְ־הַשֵּׁם אָנוּ לֹא טָעִינוּ בָּכֶם, וְאַתֶּם גַּם לֹא הִטְעֵיתֶם אוֹתָנוּ], וְהִסְבִּיר מוֹהַרְא"ש, שֶׁבָּרוּךְ־הַשֵּׁם אָנוּ לֹא טָעִינוּ בְּהִתְקָרְבוּתֵנוּ לְרַבֵּנוּ זַ"ל, כִּי גָּדוֹל

כו. "אֶחָד שֶׁאַל אוֹתוֹ אִם רוֹצֶה דוֹלָרִים אוֹ לִירוֹת, וְהוּא עָנָה: לֹא, לֹא, אֵינִי רוֹצֶה – רַק לִירוֹת, וְעָמַדְתִּי מִשְׁתּוֹמֵם מַה הוּא עוֹנֶה לוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת כָּל כָּךְ – לִירוֹת, לִירוֹת, אֲנִי צָרִיךְ רַק לִירוֹת, וְהַלְּוֹאֵי שֶׁאֶזְכֶּה לְלִירוֹת, וְהוּא כַּאֲשֶׁר רָאָה שֶׁאֲנִי עוֹמֵד וּמִשְׁתּוֹמֵם, אָז הִסְתַּכֵּל בִּי הֵיטֵב וְחִיֵּךְ, וְאָמַר, כֵּן, כֵּן, נִכְסַפְתִּי לִרְאוֹת"... (אִמְרֵי מוֹהַרְא"ש, חֵלֶק א', סִימָן צט). וְכֵן עוֹד שָׁם (סִימָן ק'): "כְּשֶׁעָבְרָה מְכוֹנִית מְכַבֵּי אֵשׁ, וְדִרְכָּם בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹסְעִים לְכַבּוֹת אֵשׁ – עוֹשִׂים רַעַשׁ גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, וְאָמַר לִי, רְאֵה גַּם רְאֵה, אֵיךְ שֶׁהַמֶּמְשָׁלָה כְּבָר הֵכִינָה אֲנָשִׁים שֶׁיִּהְיוּ מוּכָנִים לְכַבּוֹת אֶת הָאֵשׁ, וּבְשָׁעָה שֶׁרָצִים לְכַבּוֹת אֶת הָאֵשׁ – דַּרְכָּם לַעֲשׂוֹת רַעַשׁ גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, כְּמוֹ כֵן צָרִיךְ הָאָדָם לִהְיוֹת תָּמִיד מוּכָן לְכַבּוֹת אֶת הָאֵשׁ הַתְּאָוּוֹת אֶצְלוֹ, וְאֵיךְ זוֹכִים לְכַבּוֹת אֶת הָאֵשׁ הַבּוֹעֶרֶת בּוֹ? עַל יְדֵי צְעָקוֹת וְשַׁוְעוֹת וְקוֹלֵי קוֹלוֹת בִּתְפִלָּה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ".

אֲדוֹנֵינוּ וְרַב כֹּחַ, וְכָל אֶחָד כְּפוּם דְּמִשַּׁעֵר בְּלִבֵּיהּ, יָכוֹל לֵידַע מִקְצָת מִן הַמִּקְצָת, מִגְּדֻלַּת רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁהִשִּׂיג הַשָּׂגוֹת נוֹרָאוֹת כָּאֵלּוּ שֶׁלֹּא נִשְׁמְעוּ מִיְּמוֹת עוֹלָם, וְגַם רַבֵּנוּ זַ"ל לֹא הִטְעָה אוֹתָנוּ כְּלָל וּכְלָל, כִּי כָּל אָדָם יוֹדֵעַ הֵיטֵב בְּנַפְשׁוֹ לְמַה זָּכָה עַל־יְדֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וְאֵיךְ שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל הִגְבִּיהַּ אוֹתוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לְהִתְקָרֵב אֵלָיו בֶּאֱמֶת.

תקצז.

הִתְעוֹרְרוּת אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּלְוָיַת הָרַבִּי מִסַּאטְמָר זי"ע

כ"ו מְנַחֵם־אָב תשל"ט – הִתְקַיְּמָה הַהַלְוָיָה הַגְּדוֹלָה שֶׁל הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ בַּעַל הַ'דִּבְרֵי־יוֹאֵל' מִסַּאטְמָאר זי"ע, בְּקִרְיַת־יוֹאֵל שֶׁבְּעִיר מוֹנְרוֹ נְיוּ־יוֹרְק, וְנָסַעְנוּ כַּמָּה מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּיַחַד עִם מוֹהֲרָא"ש לְהִשְׁתַּתֵּף בַּלְוָיָה שֶׁלּוֹ.

וּבִשְׁעַת הַהֶסְפֵּדִים הָיוּ שָׁם בְּכִיּוֹת וּצְעָקוֹת נוֹרָאוֹת עַד לֵב הַשָּׁמַיִם וְהִרְגִּישׁוּ אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהָיְתָה אָז עֵת רָצוֹן גְּדוֹלָה לְמַעְלָה, [בְּשָׁעָה כָּזֹאת שֶׁכָּל־כָּךְ יְהוּדִים בּוֹכִים לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ].

וְהִתְחִילוּ אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ לְהִתְבּוֹדֵד לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיְּרַחֵם בֶּאֱמֶת עַל כְּלָל יִשְׂרָאֵל, וִיגַלֶּה לְכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל וַעֲצוּתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, וְעַל־יְדֵי זֶה נִזְכֶּה כֻּלָּנוּ לָצֵאת מֵהַגָּלוּת, וְלַהֲפֹךְ מִדַּת הַדִּין לְרַחֲמִים.

תקצח.

"הַצַּדִּיק אָבַד וְאֵין אִישׁ שָׂם עַל לֵב" (יְשַׁעְיָה נז, א)

כ"ז מְנַחֵם־אָב תשל"ט – כַּמָּה אֲנָשִׁים שׂוֹחֲחוּ מֵהָאֲבֵדָה הַגְּדוֹלָה שֶׁל הַהִסְתַּלְּקוּת שֶׁל הָרַבִּי מִסַּאטְמָאר שֶׁהָיְתָה בְּיוֹם הָאֶתְמוֹל, וְהִתְאוֹנְנוּ, אֵיךְ שֶׁהִסְתַּלֵּק הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל הַזֶּה, וּמִי יֵשׁ עוֹד כָּמוֹהוּ וְכוּ' וְכוּ', וּבְאֶמְצַע דִּבְרֵיהֶם, הוֹפִיעַ וּבָא מוֹהֲרָא"ש וְשָׁמַע דִּבְרֵיהֶם וְעָנָה וְאָמַר: "שִׁמְעוּ לִי, הַתְחִילוּ מֵהַיּוֹם לְהִתְבּוֹדֵד

לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ בִּקְבִיעוּת עֲצוּמָה, וְאָז גַּם אַתָּה וְאַתָּה תִּהְיֶה צַדִּיק נוֹרָא וְיִקְרְאוּ לְךָ: הָרַבִּי מִפְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי"...

וְדִבֵּר מוֹהֲרָא"ש אוֹדוֹת הַלְוָיָה הַגְּדוֹלָה שֶׁהָיְתָה לַצַּדִּיק הַנַּ"ל, וְאָמַר: "הֲלֹא הָיָה שָׁם כַּחֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ, וְהַרְבֵּה מֵהֶם הֵם מַרְגִּישִׁין עַצְמָם אֲבוּדִים לְגַמְרֵי, כִּי הַצַּדִּיק אָבַד וְכוּ'. וּבֶאֱמֶת רַחֲמָנוּת גְּדוֹלָה עֲלֵיהֶם, הֲלֹא אִם הָיָה לָהֶם הָעֵצָה שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל לְהִתְבּוֹדֵד לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בְּכָל יוֹם, הֲלֹא לֹא הָיוּ נְפוּלִים בְּעֵינֵיהֶם כְּלָל, רַק הָיוּ מַתְחִילִים מֵחָדָשׁ לַחֲזֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְהָיוּ נִתְמָכִים וְנִסְמָכִים עַל כֹּחַ וּזְכוּת רַבָּם הַקָּדוֹשׁ, וְהָיוּ נַעֲשִׂים כֻּלָּם נַעֲשִׂים צַדִּיקִים נוֹרָאִים".

תקצט.

עִקַּר הַתְּשׁוּבָה הוּא רַק תְּפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת וְלֹא סִגּוּפִים

כ"ז מְנַחֵם־אָב תשל"ט – כַּמָּה אֲנָשִׁים סִפְּרוּ לְמוֹהֲרָא"ש, שֶׁהִתְאַכְסְנוּ פַּעַם אֵצֶל אֶחָד מֵאַנַ"ש, שֶׁלָּקַח אוֹתָם לְתוֹךְ הַיַּעַר לְהִתְבּוֹדְדוּת עַל שָׁעָה אַחַת, אַחַר הַשָּׁעָה לָקַח אוֹתָם לְרִקּוּד, וּבֶאֱמְצַע הִתְגַּלְגֵּל עַל הָאָרֶץ, וּכְשֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ מַה זֶּה, אָמַר לָהֶם, שֶׁהוּא מַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ בְּגִלְגּוּל בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת גִּלְגּוּל שֶׁלֶּג.

וְהֵגִיב מוֹהֲרָא"ש: אוּלַי הוּא יוּכַל לְהַגִּיד אֵיפוֹא כָּתוּב עִנְיַן זֶה בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל [בֵּין עִנְיַן גִּלְגּוּל שֶׁלֶּג בֵּין עִנְיַן לַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ כְּמִשְׁתַּגֵּעַ], זֶה לֹא נִלְמַד כְּלָל בְּחֶדֶר רַבֵּנוּ זַ"ל. וְשָׁאַל הַשּׁוֹאֵל: "וַהֲלֹא לְבַעַל תְּשׁוּבָה כָּתוּב בַּסְּפָרִים שֶׁצָּרִיךְ סִגּוּפִים וְתַעֲנִיּוֹת" וְכוּ'. עָנָה מוֹהֲרָא"ש: שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר אִם תִּהְיֶה לְאָדָם הִתְבּוֹדְדוּת – כְּבָר לֹא יִצְטָרֵךְ שׁוּם סִגּוּפִים וְשׁוּם תַּעֲנִיּוֹת, הֲלֹא כֻּלָּנוּ בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה, וְזוֹ טָעוּת גְּדוֹלָה אֵצֶל הָעוֹלָם, שֶׁהֵם אוֹמְרִים עַל זֶה וְעַל זֶה: "הֲלֹא הוּא בַּעַל־תְּשׁוּבָה, הוּא עָשָׂה כָּל־כָּךְ עֲבֵרוֹת" וְכוּ'.

וַהֲלֹא אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ אֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין עֲבֵרָה קַלָּה לַעֲבֵרָה חֲמוּרָה, וּמַה אָנוּ יוֹדְעִים מַה נִּקְרֵאת בְּעֵינָיו עֲבֵרָה קַלָּה וְכוּ'? וַהֲרֵי כֻּלָּנוּ בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה עַל פִּי דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל וְהָעִצָּה הַיְּחִידִית לָנוּ הִיא רַק - לְהִתְבּוֹדֵד הַרְבֵּה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ.

תר.

גַּלְגַּל הוּא שֶׁחוֹזֵר בָּעוֹלָם

יוֹם שֵׁנִי לְסֵדֶר קֹרַח תשל"ט - מַעֲשֶׂה שֶׁהָלַךְ מוֹהַרָא"ש עִם אַבְרֵךְ אֶחָד לִפְנֵי אֵיזֶה רַב בִּכְדֵי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֵיזֶה כְּתָב סֵרוּב לַדִּין (שֶׁלֹּא רָצָה הַצַּד הַשֵּׁנִי לָבוֹא לְדִין־תּוֹרָה) וְהָרַב לֹא קִבֵּל אוֹתָם בְּכָבוֹד, רַק הוֹצִיא אוֹתָם בִּנְזִיפָה, וְצִוָּה לָהֶם לְדַבֵּר עִם הַגַּבַּאי שֶׁלּוֹ, וְהָיָה קְצָת בִּזָּיוֹן, וְגַם צַעַר לְהָאַבְרֵךְ הַזֶּה שֶׁהָיָה מֻכְרָח לוֹ מְאֹד הַכְּתָב הַנִּזְכָּר, וְאָז אָמַר מוֹהַרָא"ש: "דֶּער שְׁפִּיל וֶועט זִיךְ אַמָּאל אִיבֶּער דְּרַיֶּיעֶן" [הַמִּשְׂחָק הַזֶּה עוֹד פַּעַם יִתְהַפֵּךְ].

וְסִפֵּר, שֶׁאֶתְמוֹל נִכְנַס אֵלָיו אַבָּא לְהִתְיַעֵץ מַה לַּעֲשׂוֹת עִם בְּנוֹ בֶּן הָאַרְבַּע־עֶשְׂרֵה שֶׁאֵינוֹ מִסְתַּדֵּר אִתּוֹ, וְהָאַבָּא הָיָה בֶּעָבָר מְנַקֶּה הַיְּשִׁיבָה בָּהּ לָמַד מוֹהַרָא"ש, וּכְשֶׁהָיָה מוֹהַרָא"ש בְּדִיּוּק בַּגִּיל הַזֶּה - בֶּן אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה חָטַף מִמֶּנּוּ סְטִירָה עַל מַשֶּׁהוּ פָּעוֹט, וְהָיָה לוֹ צַעַר מִזֶּה, וְעַכְשָׁו "הָאט דֶּער שְׁפִּיל אִיבֶּער גֶעדְרַייט" (הַמִּשְׂחָק הִתְהַפֵּךְ), וְהוּא בָּא אֵלַי שֶׁיֵּשׁ לוֹ צָרוֹת מִבְּנוֹ שֶׁהוּא גַּם כֵּן בְּאוֹתוֹ גִּיל שֶׁהָיִיתִי אָז. וְסִיֵּם מוֹהַרָא"ש: **וְלָכֵן יִזָּהֵר הָאָדָם מְאֹד מְאֹד שֶׁלֹּא לִכְעֹס אוֹ לְצַעֵר אֶת חֲבֵרוֹ, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, אֲפִלּוּ בָּחוּר וְיֶלֶד, כִּי לְבַסּוֹף הַדָּבָר חוֹזֵר אֵלָיו**, רַק יִשְׁתַּדֵּל לִהְיוֹת בְּשָׁלוֹם עִם הַכֹּל, וְאָז טוֹב לוֹ לָנֶצַח.

תרא.

סִפּוּר נוֹרָא מֵהַמְּקָרְרִים אֲנָשִׁים - שְׁלוּחֵי הַסָּמֶ"ךְ מֵ"ם

פָּרָשַׁת תֵּצֵא וּפָרָשַׁת תָּבֹא תשל"ט - בָּאוּ לְכָאן לַיְּשִׁיבָה הַקְּדוֹשָׁה אַבְרֵכִים וּבַחוּרִים, מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הֵן לֶאֱסֹף כֶּסֶף הֵן לִמְצֹא עֵצָה

לִנְסֹעַ לְצִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל. וְתֵכֶף שֶׁבָּאוּ, הִתְחִיל מוֹהֲרָא"ש לְדַבֵּר עִמָּהֶם מֵהַתַּכְלִית הַנִּצְחִית אֵיךְ שֶׁאֵין תַּכְלִית אַחֶרֶת בָּעוֹלָם רַק לְעָבְדוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבִפְרָטִיּוּת בְּעִנְיַן סֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד וְהִתְבּוֹדְדוּת, וְעָשָׂה הִתְעוֹרְרוּת וְרֹשֶׁם נוֹרָא אֶצְלָם וְהִתְחִילוּ לַעֲשׂוֹת לְעַצְמָם שִׁעוּרִים קְבוּעִים בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בִּגְמָרָא וּמִשְׁנָיוֹת וְכוּ' וְגַם לְהִתְבּוֹדֵד וְכוּ'.

וְכַעֲבֹר כַּמָּה יָמִים נִגַּשׁ אֲלֵיהֶם אַבְרֶךְ אֶחָד, [שֶׁכָּל הִתְקָרְבוּתוֹ וְהַתְמָדָתוֹ הָיוּ רַק מִסֵּדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד, וְנַעֲשָׂה תַּלְמִיד חָכָם וּבָקִי גָּדוֹל בְּכָל הַשַּׁ"ס וְכוּ'] וְהִתְחִיל לְדַבֵּר עַל לִבָּם שֶׁהָעִקָּר בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הוּא עִיּוּן וְעַמְקוּת וְכוּ' וְכוּ', וְהִתְחִיל לְבַלְבֵּל אֶת מֹחָם בִּשְׁטֻיּוֹת וּפִתּוּיִים עַד שֶׁהִתְקָרְרוּ מִלִּמּוּדָם וְהִתְרַשְּׁלוּ מִמַּה שֶׁהִתְחִילוּ, וּכְשֶׁהִכִּיר מוֹהֲרָא"ש מַה נַּעֲשָׂה - כָּאַב לוֹ מְאֹד מְאֹד עַד לֵב הַשָּׁמַיִם, וּמַמָּשׁ לֹא יָדַע מַה לַּעֲשׂוֹת מֵרֹב כְּאֵבוֹ, כִּי רָאָה בְּעֵינָיו אֵיךְ כְּשֶׁמַּתְחִיל אִילָן יָפֶה לִצְמֹחַ וּכְבָר יֵשׁ אֵלּוּ פֵּירוֹת עַל הָאִילָן, וּמַגִּיעִים הַתּוֹלָעִים וּמְכַרְסְמִים. וְדִבֵּר מְאֹד מְאֹד עַל עִנְיָן זֶה, אֵיךְ שֶׁהָאָדָם הוּא מָלֵא כְּפִיּוּת טוֹבָה, כִּי רָאָה שֶׁכָּל הִתְקָרְבוּתוֹ שֶׁל הָאַבְרֶךְ הַזֶּה הָיָה דַּיְקָא עַל־יְדֵי סֵדֶר וְדֶרֶךְ הַלִּמּוּד שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, וְעַכְשָׁו שֶׁכְּבָר יֵשׁ לוֹ לֵב רָחָב וְלוֹמֵד בְּעִיּוּן וְכוּ', הוּא כְּבָר מְבַלְבֵּל אֶת מֹחָם שֶׁל בַּחוּרִים צְעִירִים שֶׁאֵין לָהֶם שׁוּם מֹחַ לְלִמּוּד כְּלָל, וּבִפְרָט לְלִמּוּד בְּעִיּוּן, וְרַק סֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל יָכוֹל לְהַצִּיל אוֹתָם וּלְהוֹצִיא אוֹתָם מִמְּצָדָתָם הָרָעָה שֶׁנָּפְלוּ בָּהּ, וְרָאָה אֵיךְ שֶׁהַסָּמֶ"ךְ־מֵ"ם הִתְלַבֵּשׁ בְּאַבְרֶךְ זֶה, כִּי הָיוּ אוֹמְרִים עָלָיו שֶׁהוּא בַּעַל מוֹפֵת גַּם כֵּן, וְשֶׁהוּא בָּקִי מְאֹד בְּחָכְמַת הַפִּרְצוּף וְכוּ' וְיָכוֹל לְהַגִּיד נִסְתָּרוֹת וְכוּ', וְאִם אַבְרֶךְ אֶחָד אוֹ בָּחוּר אֶחָד נִתְקָרֵר קְצָת מִתּוֹרָה אוֹ מִתְּפִלָּה עַל יָדוֹ, תֵּדַע שֶׁזֶּה רַק הַסָּמֶ"ךְ מֵ"ם בְּעַצְמוֹ.

וְאַחַר שֶׁהִזְדַּמֵּן לְמוֹהֲרָא"ש לְדַבֵּר עִמּוֹ בַּאֲרִיכוּת, אָמַר לָנוּ, שֶׁזֶּה דִּמְיוֹן גָּדוֹל (הַיְנוּ כָּל הַחָכְמוֹת שֶׁלּוֹ) וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ. וְאָמַר לָנוּ אֶת שִׂיחַת רַבֵּנוּ זַ"ל (עַיֵּן שִׂיחוֹת הָר"ן סִימָן רכה), שֶׁאֵין צְרִיכִין שׁוּם קְדֻשָּׁה וּמִקְוֶה וְכוּ' לְחָכְמָה זוֹ, וְהוּא רַק חָכְמָה כִּשְׁאָר הַחָכְמוֹת.

וְכַאֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ עִמּוֹ מִמַּה שֶׁקָּרָה, בְּתוֹךְ הַשִּׂיחָה סִפֵּר לוֹ אַבְרֶךְ אֶחָד מַעֲשֶׂה מֵהָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי שְׁלֹמֹה מִקַּארְלִין זי"ע[כז], שֶׁיָּדוּעַ שֶׁכָּל עִקַּר הָעֲבוֹדָה שֶׁלּוֹ הָיָה תְּפִלָּה בְּכֹחַ, וְהִתְעוֹרְרוּ כָּל אֲנָשָׁיו לְהִתְפַּלֵּל בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבְקוֹלוֹת וּצְעָקוֹת, כַּיָּדוּעַ, פַּעַם בָּא לְמַחֲנֵיהֶם אִישׁ חָסִיד אֶחָד מִכֶּבֶד, וְזָקֵן בָּא בַּיָּמִים וְכִבֵּד אוֹתוֹ הַצַּדִּיק רַבִּי שְׁלֹמֹה בְּכָבוֹד גָּדוֹל, וְקֵרֵב אוֹתוֹ וְנַעֲשָׂה יָקָר בְּעֵינֵי כָּל חֲסִידָיו, וּכְשֶׁיָּשַׁב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ - סָבְבוּ אוֹתוֹ כַּמָּה אַבְרֵכִים וּבַחוּרִים לְהָשִׂיחַ עִמּוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם וּלְהִתְחַמֵּם אֶצְלוֹ, בֵּין כָּךְ דִּבֵּר עַל לִבָּם שֶׁלֹּא כֵּן צְרִיכִים לְהִתְנַהֵג לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹלוֹת וּצְעָקוֹת וְכוּ', רַק בְּנַחַת וּבִשְׁתִיקָה, וּלְאַט לְאַט נִכְנְסוּ דְּבָרָיו אֶצְלָם וְהִתְחִילוּ לְהִתְקָרֵר קְצָת, וְלֹא נָפְלוּ בְּדַעְתָּם שֶׁמַּשֶּׁהוּ לֹא בְּסֵדֶר, כִּי הֲלֹא הָרַבִּי בְּעַצְמוֹ כִּבֵּד אוֹתוֹ כָּל־כָּךְ, וּלְאַט לְאַט נֶעֱשְׂתָה קְרִירוּת גְּדוֹלָה בֵּין הָאֲנָשִׁים וְהַתְּפִלָּה כְּבָר קִבְּלָה צוּרָה אַחֶרֶת לְגַמְרֵי, הָיָה שָׁם אַבְרֶךְ אֶחָד שֶׁכְּבָר לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִתְאַפֵּק, וְנִכְנַס לַבֵּית־הַמִּדְרָשׁ וְתָפַס אֶת הַזָּקֵן וּזְרָקוֹ מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ וְאָמַר לוֹ כָּעֵת אֲנִי רַק זוֹרֵק אוֹתְךָ, בַּפַּעַם שְׁנִיָּה אֲנִי אֶשְׁבּוֹר לְךָ אֶת הַיָּדַיִם וְאֶת הָרַגְלַיִם. וְכַאֲשֶׁר סִפְּרוּ לָרַבִּי מַה שֶׁעָשָׂה הָאַבְרֶךְ קָרָא לוֹ וְאָמַר לוֹ: מַה אַגִּיד לְךָ, הַיּוֹם עָשִׂיתָ דָּבָר נוֹרָא מְאֹד, וּשְׂכָרְךָ גָּדוֹל מְאֹד, כִּי תֵּדַע שֶׁזֶּה הַזָּקֵן הָיָה הַסְּמֶ"ךְ־מֵ"ם בְּעַצְמוֹ, וְלִי הָיָה אָסוּר לְהִלָּחֵם עִמּוֹ בְּהֶדְיָא וְלָכֵן הֶכְרַחְתִּי לְכַבֵּד אוֹתוֹ, אֲבָל

כז. תַּלְמִיד הַמַּגִּיד מִמֶּעזְרִיטְשׁ זי"ע, נִסְתַּלֵּק (נֶהֱרַג) בְּכ"ב תַּמּוּז תקנ"ב הי"ד, דְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים בְּסֵפֶר 'שֵׁמַע שְׁלֹמֹה'.

אַתָּה זָכִית בְּמִצְוָה רַבָּה מְאֹד.

כְּשֶׁשָּׁמַע מוֹהַרָא"ש אֶת הַסִּפּוּר – הִתְלַהֵב מְאֹד, וְאָמַר לְפָנֵינוּ: "רְאוּ, הִקְרָה ה' אֱלֹקֵינוּ לְפָנֵינוּ אֶת הַסִּפּוּר הַנּוֹרָא הַזֶּה בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית נִפְלָאָה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְאֶפְשָׁר לוֹמַר, שֶׁהָאַבְרֵךְ הַזֶּה שֶׁקֵּרֵר אֶת אֲנַ"שׁ הוּא הַסְּמֶ"ךְ־מֵ"ם בְּעַצְמוֹ, וְכִמְעַט שֶׁאֶפְשָׁר לְהוֹצִיא סֵפֶר־תּוֹרָה מֵהָאָרוֹן־קֹדֶשׁ וּלְהִשָּׁבַע עַל זֶה, וְזוֹ הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית שֶׁכִּמְעַט מֵעוֹלָם לֹא רָאִיתִי כָּמוֹהָ... וְצִוָּה לִי לִכְתֹּב אֶת הַסִּפּוּר הַזֶּה – שֶׁיִּהְיֶה נִצְרָךְ מְאֹד לָדַעַת אוֹתוֹ לְדוֹרוֹת.

בֵּינְתַּיִם נִגַּשׁ אַבְרֵךְ וְאָמַר לִמְסַפֵּר הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁגַּם אַתָּה לֹא נָקִי מִזֶּה, כִּי אֲנִי אַגִּיד לְךָ הָאֱמֶת, שֶׁכְּבָר רָאִיתִי שֶׁגַּם עַל יָדֶךָ הִתְקָרְרוּ כַּמָּה אַבְרֵכִים וּבַחוּרִים מִכַּמָּה דְּבָרִים בַּעֲבוֹדַת ה', וְגַם מִלִּנְסֹעַ לְצִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל, וְאָמַר לוֹ כַּמָּה דִּבְרֵי תּוֹכֵחָה וּמוּסָר נוֹרָא.

וְאָז קָפַץ מוֹהַרָא"ש עוֹד הַפַּעַם, וְאָמַר: "רְאֵה שֶׁבַּדָּבָר הַזֶּה יֵשׁ עוֹד הַשְׁגָּחָה נוֹרָאָה"... כִּי גַּם בְּלֵב מוֹהַרָא"ש הָיָה דָּבָר זֶה, שֶׁיָּדַע שֶׁגַּם הָאַבְרֵךְ הַזֶּה בִּלְבֵּל אֶת מֹחַ כַּמָּה בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים בִּשְׁטִיּוֹת וּפִתּוּיִם, וְרַק לֹא הָיָה בְּכֹחוֹ לְהוֹכִיחוֹ.

תרב.

הָרִימְנִיצֶער מְקַבֵּל קְוִוטְלָעך בְּבֵית מִדְרָשֵׁנוּ

יוֹם שְׁלִישִׁי לְסֵדֶר כִּי תָבֹא תשל"ט – הִגִּיעַ שׁוּב הָרִימְנִיצֶער לְבֵית מִדְרָשֵׁנוּ, כִּי הָיְתָה לוֹ אַכְסַנְיָא בִּשְׁכֵנוּת, וּבִגְלַל זֶה בָּא בְּכָל יוֹם בְּמֶשֶׁךְ שָׁבוּעַ – לִטְבֹּל בַּמִּקְוֶה וּלְהִתְפַּלֵּל, וְגַם קִבֵּל קְהַל הַפּוֹקְדִים אֶת דִּלְתוֹתָיו[כח], עִם פִּדְיוֹנוֹת וּפִתְקָא דְּרַחֲמֵי [קְוִוטְלָעך],

---

כח. וְאָז הָיָה הַסִּפּוּר, שֶׁמּוֹהַרָא"ש רָאָה אֵיךְ שֶׁאֶחָד הַגַּבָּאִים פָּגַע מְאֹד בְּאִישׁ מִסְכֵּן עִם יֶלֶד בֶּן שָׁלֹשׁ מִשְׁתָּק, שֶׁהִמְתִּין עַד בּוֹשׁ, וְהַגַּבַּאי גָּרַם לוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִפָּגֵשׁ עִם הָרַבִּי, וְכָל זֶה מֵחֲמַת שֶׁלֹּא הָיָה בַּעַל יְכֹלֶת. וּבְמֶשֶׁךְ הַזְּמַן נֶעֱנַשׁ מְאֹד, וְרָאָהוּ מוֹהַרָא"ש אֵיךְ שֶׁהוּא יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא גַּלְגַּלִּים מִשְׁתָּק לְגַמְרֵי וְכוּ', וְהָיָה מוֹכִיחַ מִזֶּה, כַּמָּה שֶׁצָּרִיךְ לְהִזָּהֵר בִּכְבוֹד הַשֵּׁנִי כִּי הַכֹּל מִתְהַפֵּךְ אַחַר כָּךְ (עַיֵּן כָּל הַמַּעֲשֶׂה בַּאֲרִיכוּת בְּשִׂיחוֹת מוֹהַרָא"ש חֵלֶק יא, עַמּוּד לז).

בַּיְשִׁיבָה הַקְּדוֹשָׁה, וּמַמָּשׁ נִתְפַּרְסֵם בְּכָל הָעִיר שֶׁהָרִימְנִיצֶער מִתְאַכְסֵן אֵצֶל הַבְּרֶסְלֶבֶר, וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה קִדּוּשׁ הַשֵּׁם גָּדוֹל מְאֹד, וְגַם אָמַר, שֶׁזֶּה נִמְשָׁךְ מֵחֲמַת שֶׁהִפְלִיט מִפִּיו הַדִּבּוּרִים הַנִּזְכָּרִים לְמַעְלָה (סִימָן תקעא).

וְהָיוּ אָז כַּמָּה מַעֲשִׂיּוֹת עִמּוֹ, כִּי דִּבֵּר מוֹהֲרָא"ש עִמּוֹ כַּמָּה פְּעָמִים, וְגַם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת־קֹדֶשׁ פָּרְשַׁת כִּי תָבֹא, כְּשֶׁהָלַךְ הָרִימְנִיצֶער לְטַיֵּל בַּחוּץ כַּחֲצוֹת לַיְלָה פָּגַשׁ מוֹהֲרָא"ש אוֹתוֹ בַּחוּץ, וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ בְּרָכָה, כִּי יֵשׁ לוֹ הַרְבֵּה חוֹבוֹת וְכוּ', וְהֶעֱנִיק לוֹ הָרִימְנִיצֶער אֶת בִּרְכָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, [וְאַחַר־כָּךְ אָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל אוֹמֵר שֶׁרָאוּי לְהִתְבָּרֵךְ מִפִּי כָּל צַדִּיקֵי הַדּוֹר].

וּבְעֵת שֶׁהָיָה מִתְאַכְסֵן אֶצְלֵנוּ הִרְבָּה מוֹהֲרָא"ש לְדַבֵּר עִמָּנוּ עַל גֹּדֶל נֹעַם חֶלְקֵינוּ וְגוֹרָלֵנוּ, שֶׁנָּפַל לָנוּ בְּחֶלְקוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל חֲבָרִים נָפְלוּ לָנוּ בַּנְּעִימִים, כִּי בָּרוּךְ הַשֵּׁם יֵשׁ לָנוּ עֵצוֹת עַל כָּל דָּבָר, וְכָל הַמַּטֶּה אָזְנוֹ וּמְצַיֵּת לְרַבֵּנוּ זַ"ל הוּא רוֹאֶה תָּמִיד אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שִׁנּוּי הַטֶּבַע מַמָּשׁ, וּבָרוּךְ הַשֵּׁם לֹא צְרִיכִים לְחַכּוֹת וּלְהַמְתִּין לְהִכָּנֵס אֵצֶל רַבֵּנוּ זַ"ל, אוֹ לְהִתְבּוֹדֵד לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם תָּמִיד פְּתוּחִים, וְהוּא יִתְבָּרַךְ מְחַכֶּה עַל כָּל אֶחָד שֶׁרַק יִפְתַּח אֶת פִּיו וִידַבֵּר אֵלָיו[כט].

כט. רְאֵה בַּאֲרִיכוּת בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל, (חֵלֶק כא, מִכְתָּב ג־פד, מוֹצָאֵי שַׁבָּת כִּי תָבוֹא), אוֹדוֹת הַבִּקּוּר הַזֶּה: זֶה שֶׁבּוּעַ אֲשֶׁר מִתְאַכְסֵן אֶצְלֵנוּ צַדִּיק מְפֻרְסָם לְבַעַל מוֹפֵת גָּדוֹל, וּבָאִים אֶצְלוֹ מֵאוֹת אֲנָשִׁים, כָּל מִינֵי סוֹבְלֵי חֳלָאִים וּבַעֲלֵי יִסּוּרִים, מָרֵי נֶפֶשׁ וְכוּ' וְכוּ', וְהוּא מְבָרְכָם. וְאִם אָמְנָם שֶׁבִּרְכַּת צַדִּיק הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד... מִי יִתֵּן וְהָיוּ זוֹכִים לְדַעַת מֵרַבֵּנוּ זַ"ל, הָיָה נִפְתָּח פִּיהֶם לְדַבֵּר וְלָשִׂיחַ וּלְסַפֵּר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ אֶת כָּל לִבָּם, וְכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם, וְהָיוּ מִתְקַשְּׁרִים וּמִתְיַחֲדִים עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ... וּתְהִלָּה לָאֵל, אֲשֶׁר נָתַתִּי אַכְסַנְיָה טוֹבָה לְהַצַּדִּיק הַנַּ"ל, עַל־יְדֵי זֶה נִתְפַּרְסֵם בֵּית מִדְרָשֵׁנוּ בְּכָל הָעִיר, וְכֻלָּם מְדַבְּרִים שֶׁהַצַּדִּיק מַרִיבְנִיץ מִתְאַכְסֵן אֵצֶל הַ'בְּרֶסְלֶבֶר־יִשִׁיבָה', וְכֻלָּם רָצִים וּבָאִים וְיוֹשְׁבִים בְּבֵית מִדְרָשֵׁנוּ בְּכָל יוֹם וָיוֹם... מִזֶּה תְּהִלָּה לָאֵל כְּבָר יָרַד הַשֵּׁם רַע מִבֵּית מִדְרָשֵׁנוּ... אַחַר שֶׁכְּבָר סָבַלְתִּי כַּמָּה שָׁנִים מְרִירוּת וּבִזְיוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים וְכוּ', וְהָיָה הַנַּחָה עַל בֵּית מִדְרָשֵׁנוּ מַה שֶּׁהָיָה, וְכוּ', עַכְשָׁו כֻּלָּם מִתְפַּלְּאִים עַל כָּל הָעִנְיָן, וּבֶאֱמֶת הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, עַיִן שָׁם עוֹד בַּאֲרִיכוּת.

תרג.

לְמוּד תּוֹרַת רַבֵּנוּ זַ"ל מְתּוֹךְ שִׂיחַת הַחַשְׁמַלַאי

עֶרֶב שַׁבַּת־קֹדֶשׁ פָּרָשַׁת תָּבֹא תשל"ט - שׂוֹחַח מוֹהֲרָא"ש עִם חַשְׁמַלַאי אוֹדוֹת הָאוֹר בַּיְּשִׁיבָה, וְאָמַר הַחַשְׁמַלַאי שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וְתַחְבּוּלוֹת עִם הַלֶּעְקְטֶער, כִּי בְּקַל יוּכַל הַכֹּל לְהִתְקַלְקֵל, כִּי הַלֶּעְקְטֶער הוּא כְּמוֹ כִּנּוֹר עִם נִימִים - עוֹלֶה וְיוֹרֵד עוֹלֶה וְיוֹרֵד, וּצְרִיכִים לְהִזָּהֵר בָּהֶם מְאֹד, וְכוּ' וְכוּ', וְהֶאֱרִיךְ קְצָת בָּעִנְיָן הַזֶּה, וּבְקִרְבַת מָקוֹם יָשַׁב תַּלְמִיד וְהָגָה בְּתִקּוּנֵי־זֹהַר, וְהִפְטִיר, שֶׁהַחַשְׁמַלַאי הַזֶּה מַפְרִיעַ לוֹ לִלְמֹד וּבִקֵּשׁ לְשַׁנּוֹת אֶת מְקוֹמוֹ, וְאָז כְּבָר פָּסַק הַחַשְׁמַלַאי מִלְּדַבֵּר, וְכָל זֶה הָיָה בַּלַּיְלָה.

לְמָחֳרָת בַּבֹּקֶר נִגַּשׁ אֵלָיו מוֹהֲרָא"ש וְאָמַר: אַתָּה חוֹשֵׁב שֶׁהוּא דִּבֵּר דְּבָרִים בְּטֵלִים? אֲנִי שָׁמַעְתִּי דְּבָרִים נוֹרָאִים מִתּוֹךְ שִׂיחָתוֹ, כִּי רַבֵּנוּ זַ"ל אוֹמֵר בְּלִקּוּטֵי־מוֹהַרַ"ן (חֵלֶק ב' סִימָן ח') שֶׁלֶּעָתִיד יִתְעַר הַשִּׁיר כָּפוּל מְשֻׁלָּשׁ וּמְרֻבָּע עַל הַכִּנּוֹר שֶׁל ע"ב נִימִין, וְהַשִּׁיר הַזֶּה הוּא הִתְגַּלּוּת הַשֵּׁם הָוָיָה בָּרוּךְ־הוּא, בְּמִלּוּי יוּדִין, שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּא ע"ב כַּיָּדוּעַ, שֶׁיִּתְגַּלֶּה לַכֹּל, עֶצֶם אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶהוּ אוֹר הַחַשְׁמַל שֶׁהָיוּ מְדַבְּרִים מִמֶּנּוּ, הַכִּנּוֹר עִם הַנִּימִים, וְתָמִיד עוֹלֶה וְיוֹרֵד, כִּי כָּךְ הוּא בְּכָל אָדָם, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד בְּמָקוֹם אֶחָד, וְעַל־יְדֵי מַה שֶּׁנּוֹפֵל לִפְעָמִים, זֶה נוֹתֵן לוֹ חִיּוּת חֲדָשָׁה לְהַתְחִיל עוֹד פַּעַם, כִּי כְּשֶׁהוֹלֵךְ תָּמִיד לְהָאָדָם כַּסֵּדֶר, אָז בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן יְכוֹלָה כָּל עֲבוֹדָתוֹ לְהַזְקִין אֶצְלוֹ, אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵיזוֹ יְרִידָה אָז הוּא מַתְחִיל לַעֲלוֹת מֵחָדָשׁ, וּמִסְתַּכֵּל בְּעַצְמוֹ הֵיכָן אֲנִי בָּעוֹלָם.

וּבָזֶה טוֹעִים הַחֲסִידִים הַרְבֵּה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהַרַ"ן, חֵלֶק א' סִימָן כה) שֶׁפִּתְאֹם נִדְמֶה לָהֶם שֶׁנָּפְלוּ מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם,

וּבֶאֱמֶת אֵין זוֹ נְפִילָה כְּלָל, וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק ב' סִימָן קיז) שֶׁלִּפְעָמִים דַּיְקָא כְּשֶׁנִּתְקָרֵב לִקְדֻשָּׁה גְּדוֹלָה יֶאֱרַע לוֹ מִקְרֶה בִּלְתִּי טָהוֹר, וְאָסוּר לְאָדָם לִפּוֹל בְּדַעְתּוֹ מִזֶּה, חַס וְשָׁלוֹם, רַק לְהִתְחַזֵּק וּלְהַתְחִיל מֵחָדָשׁ. וְסִיֵּם מוֹהֲרָא"ש, כָּל זֶה שָׁמַעְתִּי מִשִּׂיחַת הַחַשְׁמַלַאי, וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁמִּי שֶׁבָּקִי בְּתוֹרָתוֹ הוּא יָכוֹל לִמְצוֹא כָּל שִׂיחוֹת הָעוֹלָם בְּתוֹךְ תּוֹרוֹתָיו, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה.

תרד.

עַל־יְדֵי הַפְּקָרַת שְׁמוֹ מַמְתִּיק דִּינִים מִכָּל הָעוֹלָם

פָּרָשַׁת נִצָּבִים וַיֵּלֶךְ תשל"ט - מוֹהֲרָא"ש סִפֵּר לְאֶחָד, שֶׁקִּבֵּל מִכְתָּב מֵאֶחָד מֵחַכְמֵי הַסְּפָרַדִּים שֶׁבְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מִקֶּבֶל גָּדוֹל, וְכָתַב לוֹ מִכְתָּב אָרוֹךְ מְאֹד, וּבְאֶמְצַע הַמִּכְתָּב הוּא כּוֹתֵב שֶׁשָּׁמַע שִׂיחָה בְּשֵׁם ר' יִצְחָק בְּרַייטֶער זַ"ל, [וּמוֹהֲרָא"ש אָמַר שֶׁזּוֹ שִׂיחָה כְּלָלִית שֶׁל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ], שֶׁאָמַר, שֶׁכָּל הַשּׁוֹאָה שֶׁהָיְתָה בְּמִזְרַח אֵרוֹפָּה בִּשְׁנוֹת תרצ"ח־תש"ה, הָיָה מַעֲשֶׂה בַּעַל־דָּבָר שֶׁנִּתְעוֹרֵר נֶגֶד הַכֹּחַ שֶׁל ר' יִצְחָק בְּרַייטֶער, שֶׁהָיָה בְּכֹחוֹ לְקָרֵב כָּל מְדִינַת פּוֹלִין לְאוֹר רַבֵּנוּ זַ"ל [כְּמוֹ שֶׁרָאוּ בְּחוּשׁ, אֵיךְ שֶׁבְּשָׁנִים מוּעָטוֹת מְאֹד הִתְקָרְבוּ מֵאוֹת וַאֲלָפִים בַּחוּרִים וְאַבְרֵכִים לְרַבֵּנוּ], וּבְהֶמְשֵׁךְ כּוֹתֵב, שֶׁחָלַם אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל, וְשָׁאַל: "**וּמַה עִם הַסְּפָרִים הַחֲדָשִׁים שֶׁכָּתַב הָרַב שִׁיק בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית**"? וְעָנָה לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁעַל יָדָם נוּכַל לְקָרֵב כָּל הָעוֹלָם לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, וְהַבַּעַל־דָּבָר עוֹשֶׂה כָּל מַה שֶׁבְּיָדוֹ לְהַפְרִיעַ, וְשׁוֹאָה, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, עוֹד פַּעַם לֹא תִּהְיֶה, אֲבָל מַחֲלֹקֶת גְּדוֹלָה וְנוֹרָאָה עָלָיו כֵּן תִּהְיֶה[ל], עַד כָּאן כָּתַב לוֹ. וְהִתְפַּעֵל מוֹהֲרָא"ש מְאֹד מִמַּדְרֵגַת הָרַב הַזֶּה, אֵיךְ שֶׁחָלַם חֲלוֹם נוֹרָא כָּזֶה וְשָׁאַל שְׁאֵלוֹת וְקִבֵּל תְּשׁוּבוֹת וְכוּ', וְהָיָה לְפֶלֶא בְּעֵינֵי מוֹהֲרָא"ש.

ל. "כָּל מַה שֶׁיִּהְיֶה עָלַי מַחֲלֹקֶת אֲקָרֵב יוֹתֵר אֲנָשִׁים אֶל רַבֵּנוּ זַ"ל... תְּהִלָּה לָאֵל אֵינִי צָרִיךְ אֶת אַף אֶחָד, אֵינִי צָרִיךְ כֶּסֶף מֵאַף אֶחָד, מַה שֶּׁאֲנִי צָרִיךְ - אֲנִי בָּא וּמְבַקֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּוַדַּאי יַעֲזֹר לִי" (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק כ', מִכְתָּב ב־תתקסז).

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁעַל רַבִּי יִצְחָק בְּרַייטֶער לֹא הָיְתָה מַחֲלֹקֶת כָּל־כָּךְ, וְהַכֹּל הִתְנַהֵג בְּכָבוֹד וְדֶרֶךְ אֶרֶץ גָּדוֹל, כַּיָּדוּעַ, וְכֵיוָן שֶׁלֹּא הִפְקִיר אֶת שְׁמוֹ וְכוּ' - לָכֵן לֹא הָיָה בְּכֹחוֹ לְהַמְתִּיק וְכוּ', אֲבָל כְּשֶׁאֶחָד מַפְקִיר אֶת הַכֹּל, שְׁמוֹ וּכְבוֹדוֹ וְכוּ' וְכוּ' - אָז הוּא מַצִּיל אֶת כָּל הָעוֹלָם מִגְּזֵרוֹת קָשׁוֹת וְרָעוֹת וּמַמְתִּיק כָּל הַדִּינִים.

תרה.

הִתְעוֹרְרוּת לַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה

שַׁבָּת־קֹדֶשׁ פָּרָשַׁת נִצָּבִים־וַיֵּלֶךְ התשל"ט - שָׂח מוֹהֲרָא"ש לִפְנֵי אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שִׂיחָה נוֹרָאָה כַּהֲכָנָה לִימֵי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַקְּדוֹשִׁים, עָנָה וְאָמַר: צָרִיךְ לִהְיוֹת חָכָם וְלַחְשֹׁב רַק מַחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת כָּל הָרֹאשׁ־הַשָּׁנָה כֻּלּוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּחְשֹׁב שֶׁבְּוַדַּאי תִּהְיֶה לִי יְשׁוּעָה גְּדוֹלָה בְּשָׁנָה זוֹ, בְּוַדַּאי תִּהְיֶה לִי פַּרְנָסָה בְּשֶׁפַע גָּדוֹל בְּשָׁנָה זוֹ וְכוּ' וְכוּ', כָּל אֶחָד כְּפִי עִנְיָנוֹ, וְאַל יִתֵּן לְהִכָּנֵס בְּמַחְשַׁבְתּוֹ אֲפִלּוּ כְּרֶגַע מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת, וְרַק לַחֲשֹׁב כַּנַּ"ל, וּלְהִתְפַּלֵּל הַרְבֵּה אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ עַל כָּל פְּרָט וּפְרָט, וְהַבַּעַל דָּבָר עוֹשֶׂה כָּל מַה שֶּׁבִּיכָלְתּוֹ לִמְנֹעַ אֶת הָאָדָם מֵהַנַּ"ל, וּמַכְנִיס בְּדַעְתּוֹ כָּל מִינֵי עַצְבוּת וְשִׁבְרוֹן־לֵב, הֲלֹא צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וְלִהְיוֹת בְּעַצְבוּת וְכוּ' וְכוּ', וְכַדּוֹמֶה פִּתּוּיִים כָּאֵלֶּה, אֲבָל הָאָדָם אָסוּר לִהְיוֹת בַּטְּלָן, וְרַק לְהִתְגַּבֵּר וְלַחְשֹׁב רַק מַחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת כַּנַּ"ל וְאָז בְּוַדַּאי כֵּן יִהְיֶה, כִּי לָכֵן נִקְרֵאת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כִּי הוּא הָרֹאשׁ שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ, וּכְמוֹ שֶׁמִּתְנַהֵג הָרֹאשׁ כֵּן מִתְנַהֵג כָּל הַגּוּף, וְדוֹ"ק.

תרו.

גַּם עָנוֹשׁ לַצַּדִּיק לֹא טוֹב - מַעֲשֶׂה פֶּלֶא

יוֹם א' דִּסְלִיחוֹת תשל"ט - אָמַר לִי מוֹהֲרָא"ש: "אֲגַלֶּה לְךָ סוֹד, וּבָזֶה תִּתְיַשֵּׁב לְךָ קַשְׁיָא שֶׁהָיְתָה לְךָ זְמַן רַב, וְגַם לִי הָיָה קָשֶׁה זֹאת" [וְהָיָה פֶּלֶא בְּעֵינַי כִּי בֶּאֱמֶת כִּוֵּן לְמַחֲשַׁבְתִּי, כִּי הָיְתָה לִי כַּמָּה פְּעָמִים קַשְׁיָא זֹאת] - "הֲלֹא אֶתְמוֹל הָיָה הַשַּׁבָּת

הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל הַשָּׁנָה, וְאִם כֵּן, מַה נַּעֲשָׂה עִם הַמִּתְנַגֵּד שֶׁעוֹרֵר הַמַּחֲלֹקֶת בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הָאַחֲרוֹן בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בְּאֶמְצַע בֵּית־הַמִּדְרָשׁ שֶׁרָצָה לְהַכּוֹת אוֹתִי וְכוּ׳ [כִּי הָיְתָה לְמוֹהֲרָא"ש הַקְּפָדָה עָלָיו כִּי בִּלְבֵל אֶת הָרֹאשׁ־הַשָּׁנָה אֵצֶל רַבֵּנוּ זַ"ל, וִידוּעָה שִׂיחַת מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל שֶׁמִּי שֶׁיְּעוֹרֵר מַחֲלֹקֶת בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה לֹא יוֹצִיא וְכוּ׳]. וְהִנֵּה בֶּאֱמֶת קִבֵּל כַּמָּה וְכַמָּה עֲנָשִׁים כְּבָר בְּשָׁנָה זוֹ, כַּיָּדוּעַ, אֲבָל לִכְאוֹרָה הָיָה רָאוּי שֶׁיָּבוֹא עָלָיו מַה שֶּׁיָּבוֹא וְכוּ׳, אֲבָל תֵּדַע שֶׁבְּשַׁבָּת־קֹדֶשׁ הֶרְאוּנִי אֶת הַמִּלִּים הַלָּלוּ בַּחֲלוֹם: - "אִם גַּם אַתָּה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּךְ, אֵיזוֹ טַעֲנָה יֵשׁ לְךָ עַל הַמִּתְנַגֵּד"? וְלֹא יָדַעְתִּי פֵּרוּשׁ הַדְּבָרִים לְמִי עָשִׂיתִי דָּבָר כָּזֶה, וּבְמִי פָּגַעְתִּי פַּעַם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְכוּ׳, וְהִתְפַּלֵּאתִי. אֲבָל הַאַתָּה זוֹכֵר מַה קָּרָה בַּשַּׁבָּת שֶׁעָבְרָה עִם הַבָּחוּר שֶׁבָּא לַמִּקְוֶה כָּאן בַּיְּשִׁיבָה וְלֹא הִתְנַהֵג כַּשּׁוּרָה שֶׁגֵּרַשְׁתִּיו מִבִּנְיַן הַיְּשִׁיבָה[לא]? לְזֹאת נִתְכַּוְּנוּ בַּחֲלוֹם - שֶׁגַּם אֲנִי הִתְנַהַגְתִּי כְּמוֹ הַמִּתְנַגֵּד, וְאַף שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה מַמָּשׁ, כִּי הֻכְרַחְתִּי לְהוֹכִיחוֹ וְגַבְרָא קְטִילָא קָטַלְתִּי, אַף־עַל־פִּי־כֵן מִן הַשָּׁמַיִם הֶרְאוּ לִי, שֶׁגַּם אֲנִי צָרִיךְ לִמְחֹל עַל עֶלְבּוֹנִי, וְלֹא לִרְאוֹת שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עֹנֶשׁ, כִּי "גַּם עָנוֹשׁ לַצַּדִּיק לֹא טוֹב" (מִשְׁלֵי יז, כו).

תרז.

מֵעֹמֶק הַבּוֹץ לְתַכְלִית שִׂמְחַת הַחַיִּים

הָיָה אֵצֶל מוֹהֲרָא"ש אַבְרֵךְ אֶחָד שֶׁנָּפַל בְּבוֹץ גָּדוֹל, וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְבַּלְבֵּל שְׁלוֹם בֵּיתוֹ, וּבָא אֶל מוֹהֲרָא"ש, וְשָׁפַךְ לְפָנָיו אֶת מַר לְבָבוֹ, אֵיךְ שֶׁהוּא רוֹצֶה לָשׁוּב, וְשֶׁהוּא רוֹצֶה תִּקּוּן וְכוּ׳, וּמוֹהֲרָא"ש קֵרֵב אוֹתוֹ מְאֹד, וְדִבֵּר עִמּוֹ הַרְבֵּה שָׁעוֹת וְנָתַן לוֹ כָּל

לא. הַסִּפּוּר הָיָה, שֶׁמוֹהֲרָא"ש הִבְחִין בְּבָחוּר אוֹרֵחַ שֶׁעוֹשֶׂה מִקְלַחַת בְּשַׁבָּת, וְהוֹכִיחוֹ שֶׁאָסוּר, וְהוּא הֵחֵל לְהִתְחַצֵּף לְמוֹהֲרָא"ש וְצָעַק עָלָיו שֶׁזֶּה כֵּן מֻתָּר, וְהוֹצִיאוֹ מוֹהֲרָא"ש מֵהַמִּקְוֶה, וְאָמַר לוֹ, שֶׁלֹּא יַחֲזֹר שׁוּב לַבִּנְיָן הַזֶּה לְעוֹלָם, כִּי כָּאן זֶה לֹא בֵּית מְשֻׁגָּעִים. וְזוֹ הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ בְּחֶשְׁבּוֹן עִם נַפְשׁוֹ, כִּי הוּא גַּם הִפְעִיל כֹּחַ מוּל אוֹתוֹ בָּחוּר סוֹרֵר, וְזֶה דּוֹמֶה (בְּדִקּוּת) לְהַפְעָלַת הַכֹּחַ שֶׁהִפְעִילוּ נֶגְדּוֹ, רַחֲמָנָא לִיצְלָן - בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַקֹּדֶם, וְכֵיוָן שֶׁכָּךְ, עָלָיו לְלַמֵּד זְכוּת גַּם עַל הַמִּתְנַגֵּד וְלִמְחֹל לוֹ.

מִינֵי תִּקּוּנִים וּתְחִינוֹת, עַד שֶׁנַּעֲשָׂה בַּעַל־תְּשׁוּבָה גָּדוֹל, וְנִתְתַּקֵּן הַשְּׁלוֹם־בַּיִת שֶׁלּוֹ, וּבָרוּךְ הַשֵּׁם גָּרוּ בְּיַחַד בְּאַהֲבָה וְאַחְוָה, עַד שֶׁבַּעֲבוֹר קְצָת זְמַן נוֹלַד לָהֶם עוֹד בֵּן זָכָר (הָיוּ לוֹ כְּבָר יְלָדִים).

וּבָא לִשְׁאֹל אֶת מוֹהַרָא"ש, אֵיזֶה שֵׁם יִתֵּן לָרַךְ הַנּוֹלַד? וְעָנָה לוֹ, שֶׁיִּקְרָא לוֹ: "נָתָן שִׂמְחָה", כִּי עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְקָרֵב לְאוֹר רַבֵּנוּ זַ"ל בִּכְלָל וּלְהֵיכָל הַקֹּדֶשׁ בִּפְרָט - נִשְׁתַּנּוּ כָּל הַחַיִּים שֶׁלּוֹ וְנִתְתַּקֵּן הַשְּׁלוֹם־בַּיִת שֶׁלּוֹ, וּמוֹהַרָא"ש נָתַן שִׂמְחָה בַּבְּרִית שֶׁלָּהֶם, וְלָכֵן זֶה הַשֵּׁם נָאֶה לוֹ "נָתָן שִׂמְחָה", כִּי נִתֵּן שִׂמְחָה בַּחַיִּים שֶׁלָּהֶם[לב].

תרח.

צָרִיךְ לִפְעֹל הַרְבֵּה דְּבָרִים וְשֶׁלֹּא יְקַלְקְלוּ לָנוּ

יְמֵי סְלִיחוֹת, בַּיָּמִים הָאַחֲרוֹנִים שֶׁל שְׁנַת תשל"ט - הִגִּיעַ לַיְּשִׁיבָה הַקְּדוֹשָׁה בָּחוּר אֶחָד שֶׁנָּפַל מְאֹד וְעָבַר מַה שֶּׁעָבַר, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, וְרָצָה לְהִתְאַכְסֵן בְּבִנְיַן הַיְּשִׁיבָה, וּלְהִתְיַעֵץ עִם מוֹהַרָא"ש עַל תִּקּוּן נַפְשׁוֹ וְכוּ' וְכוּ', וְקֵרַב אוֹתוֹ בַּתְּחִלָּה מוֹהַרָא"ש, וְדִבֵּר אִתּוֹ הַרְבֵּה וְנָתַן לוֹ עֵצָה לְמַלֵּט נַפְשׁוֹ מִנִּי שַׁחַת, אֲבָל לֹא הִטָּה שִׁכְמוֹ לְקַבֵּל, וּבָגַד בַּעֲצוֹתָיו, וְאָז רָאָה מוֹהַרָא"ש שֶׁכְּבָר לֹא יוֹעִיל לוֹ כְּלוּם, וְדִבֵּר אִתָּנוּ שֶׁנִּשְׁתַּדֵּל שֶׁהוּא לֹא יִשָּׁאֵר כָּאן בְּ'הֵיכַל־הַקֹּדֶשׁ' עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְשֶׁאָנוּ נִרְאֶה בְּאֵיזֶה אֹפֶן שֶׁרַק יִהְיֶה שֶׁהוּא יֵלֵךְ מִכָּאן לִפְנֵי יְמֵי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַקָּדוֹשׁ. וְאָמַר, אִם הַבָּחוּר הַזֶּה יִשָּׁאֵר כָּאן חָלִילָה - יִהְיֶה קִטְרוּג עַל כֻּלָּנוּ, וְהַדָּבָר נִמְשָׁל לִסְפִינָה שֶׁנּוֹסַעַת בַּיָּם, וְאֶחָד נוֹקֵב נֶקֶב מִתַּחַת כִּסְאוֹ, אֵין הַפְּשָׁט שֶׁרַק הָאָדָם הַזֶּה אָבוּד, רַק כָּל הַסְּפִינָה אֲבוּדָה, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, מֵחֲמַת שֶׁהוּא קִלְקֵל, וְהַנִּמְשָׁל מוּבָן מֵאֵלָיו, וְסִיֵּם מוֹהַרָא"ש: וּבִפְרָט בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַזּוֹ הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה שֶׁאָנוּ צְרִיכִים לִפְעֹל מַה שֶּׁצְּרִיכִים לִפְעֹל, דְּבָרִים גְּדוֹלִים וְנוֹרָאִים מְאֹד,

---

לב. מוֹהַרָא"ש סִפֵּר לִי זֹאת בַּקַּיִץ בִּשְׁנַת תשמ"ב, וְעֶצֶם הַמַּעֲשֶׂה הָיָה בְּעֶרֶךְ בִּשְׁנַת תשל"ט־תש"ם.

מֵחֲמַת הָאִישׁ הַזֶּה חָלִילָה יִהְיֶה עִכּוּב, וְלָכֵן תִּשְׁתַּדְּלוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה אִתָּנוּ, וְכֵן הָיָה, שֶׁזָּכִינוּ לִמְצֹא עֵצָה נְעִימָה אֵיךְ לִגְרֹם לוֹ שֶׁיֵּלֵךְ לְמָקוֹם אַחֵר, וְהָיָה עִמָּנוּ הַחַיִּים וְהַשָּׁלוֹם.

שְׁנַת תש״ם

תרט.

צְרִיכִים לִפְעֹל דְּבָרִים נוֹרָאִים בְּשָׁנָה זוֹ

אָמַר לְאֶחָד לִפְנֵי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַקָּדוֹשׁ שְׁנַת תש״ם: אֲנִי מְבַקֵּשׁ מִמְּךָ שֶׁתִּשְׁתַּדֵּל שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל מְסֻדָּר כָּאן בַּיְּשִׁיבָה, בִּפְרָט בְּעִנְיְנֵי גַּשְׁמִיּוּת - אֲכִילָה וְלִינָה וְכוּ׳, וְלֹא תִּהְיֶה מֻטֶּלֶת עָלַי שׁוּם טִרְדָּה בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַקָּדוֹשׁ, כִּי צְרִיכִים לִפְעֹל דְּבָרִים נוֹרָאִים בְּשָׁנָה זוֹ, וְעַל־כֵּן אָסוּר שֶׁיִּהְיֶה לִי שׁוּם בִּלְבּוּל כָּלְשֶׁהוּ. וּבְרוּךְ־הַשֵּׁם שֶׁכֵּן הָיָה, שֶׁאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ סִדְּרוּ הַכֹּל, וְלֹא הָיְתָה מֻטֶּלֶת עָלָיו שׁוּם טִרְדָּה גַּשְׁמִית.

תרי.

בֵּית־הַמִּדְרָשׁ שֶׁלָּנוּ הוּא מָלֵא

אַחַר תְּפִלַּת מִנְחָה שֶׁל עֶרֶב רֹאשׁ־הַשָּׁנָה שְׁנַת תש״ם, אָמַר מוֹהֲרָא״ש לְאֶחָד: ״דַּע! שֶׁבְּרוּךְ־הַשֵּׁם בֵּית־הַמִּדְרָשׁ שֶׁלָּנוּ הוּא מָלֵא, כִּי כָּל הַשִּׁבְעָה רוֹעִים בָּאוּ לְכָאן, וְגַם אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְאַחַר כָּךְ בָּא גַּם נֹחַ, וּבִפְרָט שֶׁהַבָּחוּר ... הִגִּיעַ עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְנִשְׁלְמוּ כָּל בְּנֵי הַחֲבוּרָה, וְגַם רַשְׁבַּ״י עִם הַחַבְרַיָּא הִגִּיעַ וְכָל הַתַּנָּאִים וְהָאֲמוֹרָאִים...

תריא.

אוֹר גָּדוֹל וְנוֹרָא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה

מוֹהַרָא״ש הָיָה שָׁרוּי בְּיִרְאָה גְּדוֹלָה וּבְאֵשׁ בּוֹעֶרֶת דִּקְדֻשָּׁה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הַזּוֹ, הָחֵל מֵעֶרֶב הֶחָג, וְכֵן בְּמֶשֶׁךְ שְׁנֵי יְמֵי הָרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַקְּדוֹשִׁים, וְכִמְעַט שֶׁלֹּא דִּבֵּר כְּלוּם, רַק דִּבּוּרִים מוּעָטִים מְאֹד, וְרַק בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ.

תרבי.

אֲנַ״ש זוֹכִים לִשְׁמֹעַ קוֹל שׁוֹפָר מִתּוֹקֵעַ כָּשֵׁר...

בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי אַחַר תְּפִלַּת מוּסָף - הָיָה מוֹהַרָא״ש שָׁרוּי מְאֹד בְּשִׂמְחָה, וּבִפְרָט אַחַר תְּקִיעַת שׁוֹפָר שֶׁלָּנוּ [וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה, כִּי לְכַתְּחִלָּה לִפְנֵי יְמֵי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה עָלָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ יְהֵא הַבַּעַל־תּוֹקֵעַ בְּיוֹם שֵׁנִי דְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה, כִּי הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן חָל בְּשַׁבָּת, וְאַחַר־כָּךְ נִמְלַךְ וְכִבֵּד אֶחָד שֶׁהָיָה מִקָּרֹב קְצָת לְאַנַ״ש שֶׁהוּא יִתְקַע בִּמְקוֹמוֹ. אֲבָל הוּא לֹא הִגִּיעַ לְהִתְפַּלֵּל עִמָּנוּ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן כְּלָל, וְרַק בְּבֹקֶר יוֹם הַשֵּׁנִי הִגִּיעַ.

וּכְבָר הִתְחָרֵט מוֹהַרָא״ש שֶׁנָּתַן לוֹ כְּבָר רְשׁוּת לִתְקַע, וְדִבֵּר אִתּוֹ, וְאָמַר לוֹ, שֶׁהַתְּקִיעוֹת דִּמְיֻשָּׁב הוּא בְּעַצְמוֹ יִתְקַע, וְהַהוּא יִתְקַע רַק אֶת הַתְּקִיעוֹת דִּמְעֻמָּד, וְכֵן הָיָה. וְהַהִתְעוֹרְרוּת וְהַדְּבֵקוּת שֶׁהָיוּ אָז בִּשְׁעַת תְּקִיעַת שׁוֹפָר - אִי אֶפְשָׁר לְשַׁעֵר וּלְתָאֵר כְּלָל, רַק כָּל אֶחָד כְּפוּם מַה דִּמְשַׁעֵר בְּלִבֵּיהּ, וּשְׁאָר הַתְּקִיעוֹת תָּקַע הָאִישׁ הָאוֹרֵחַ.

אַחֲרֵי הַתְּפִלָּה עָלָה מוֹהַרָא״ש לְאֶחָד מֵחַדְרֵי הַיְּשִׁיבָה עִם מִנְיָן מְיֻחָד מֵאַנַ״ש, וְהִשְׁלִים אֶת שְׁאָר הַתְּקִיעוֹת, וְהַהִתְעוֹרְרוּת אָז הָיְתָה עַד אֵין שִׁעוּר, וְרָאוּ אֵיךְ שֶׁכָּל אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁעָמְדוּ שָׁם שָׁפַךְ תְּפִלּוֹת וּבַקָּשׁוֹת אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ בְּכִסּוּפִים וְגַעֲגוּעִים גְּדוֹלִים וְנוֹרָאִים מְאֹד. כִּי הִרְגִּישׁוּ אוֹר גָּדוֹל שֶׁל יִרְאָה עִלָּאָה מֵהִתְעוֹרְרוּת הַתְּקִיעוֹת שֶׁל מוֹהַרָא״ש, וְהִרְגִּישׁוּ מַמָּשׁ אֶת דִּבְרֵי

רַבֵּנוּ זַ"ל (סֵפֶר הַמִּדּוֹת, אוֹת תְּשׁוּבָה, חֵלֶק שֵׁנִי, סִימָן מה): 'עַל יְדֵי שְׁמִיעַת קוֹל שׁוֹפָר מֵאָדָם כָּשֵׁר – הַיֵּצֶר הָרַע נִשְׁבָּר וְנִתְעוֹרֵר תְּשׁוּבָה בָּעוֹלָם'.

וְאַחַר־כָּךְ הָיָה שָׁרוּי מוֹהֲרָא"ש בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, וְאַחַר זְמַן־מַה בָּא לַחֲדַר־אֹכֶל עִם כַּמָּה מְנוֹת דָּגִים, וְחִלֵּק לְהַרְבֵּה מֵהַמְּסֻבִּים, וְהָיָה נִרְאֶה בְּחוּשׁ, שֶׁהָיָה בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה וּמְיֻחֶדֶת, אַשְׁרֵי מִי שֶׁזָּכָה לִרְאוֹת כָּל זֶה.

תריג.

הַשָּׁעָה הַגְּדוֹלָה שֶׁל עֵת רָצוֹן בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר

יוֹם א' דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה תש"ם – אָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁבִּשְׁעַת תְּקִיעַת־שׁוֹפָר הִיא עֵת רָצוֹן נִפְלָאָה וְנוֹרָאָה מְאֹד לְמַעְלָה, וְהוּא זְמַן מְסֻגָּל לְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ עַל כָּל דָּבָר, זִוּוּג, פַּרְנָסָה, רְפוּאָה וְכוּ', וְאָסוּר לְאָדָם לִהְיוֹת בַּטְּלָן וְלִדּוֹם וְלִשְׁתּוֹק בְּעֵת־רָצוֹן כָּזוֹ, שֶׁפְּתוּחִים כָּל הָעוֹלָמוֹת.

תריד.

תֵּאוּר קָצָר מִקִּבּוּץ רֹאשׁ־הַשָּׁנָה תש"ם

אוֹדוֹת הָרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַזֶּה, כָּתַב מוֹהֲרָא"ש[א]: "תְּהִלָּה לָאֵל, הָרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַקָּדוֹשׁ עָבַר אֶצְלֵנוּ בְּשִׂמְחָה וּבְהִתְעוֹרְרוּת, וּבְחִיּוּת וּבְנֹעַם גָּדוֹל. הָיָה תְּהִלָּה־לָאֵל קִבּוּץ יָפֶה, וְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ יְקַבֵּל אֶת תְּפִלָּתֵנוּ בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן. וּתְהִלָּה לָאֵל דִּבַּרְנוּ הַרְבֵּה עַל הַתּוֹרָה "תִּקְעוּ תּוֹכֵחָה", מֵעִנְיַן אַהֲבָה וְאַחְוָה בֵּין אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְכֵן דִּבַּרְנוּ הַרְבֵּה עַל־פִּי הַתּוֹרָה "בַּחֲצוֹצְרוֹת" מֵעִנְיַן לְהַמְתִּיק אֶת כָּל גִּזְרֵי הַדִּינִים עַל־יְדֵי לִמּוּד זְכוּת עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וּתְהִלָּה לָאֵל, חַסְדֵי הַשֵּׁם, הֶחֱיָנוּ אֶת עַצְמֵנוּ מְאֹד מְאֹד".

א. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כא, מִכְתָּב ג־פו, מִיּוֹם חֲמִישִׁי לְסֵדֶר הַאֲזִינוּ תש"ם. וְכָתַב שָׁם בַּהֶמְשֵׁךְ: "חַסְדֵי הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, הַקִּבּוּץ שֶׁלָּנוּ מִתְרַבֶּה מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ, וּתְהִלָּה לָאֵל, אֵין עוֹד אַרְבַּע אַמּוֹת כָּאֵלּוּ בְּכָל אַרְצוֹת־הַבְּרִית וְקַנָּדָה, שֶׁיִּתְקַבְּצוּ אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּכָל יוֹם עֶרֶב וְבֹקֶר לְהִתְפַּלֵּל יַחַד וְלִלְמֹד, וּלְדַבֵּר יַחַד וְלִרְקֹד וְלִשְׂמֹחַ יַחַד"...

תרטו.

תִּקּוּנִים פְּשׁוּטִים וְקַלִּים לְיִשּׁוּם לִתְשׁוּבָה עַל הֶעָבָר

עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה תש״מ - נָתַן מוֹהַרָא״ש תִּקּוּן לְאִישׁ אֶחָד, שֶׁיִּתְוַדֶּה הַרְבֵּה לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, וְגַם יַגִּיד הַרְבֵּה קַדִּישִׁים בְּכָל יוֹם [כִּי כָּךְ הָיָה מִנְהָגוֹ מִקֶּדֶם שֶׁהָיָה אוֹמֵר בְּכָל יוֹם קַדִּישׁ יָתוֹם וְקַדִּישׁ דְּרַבָּנָן], וְגַם יִלְמַד הַרְבֵּה מִשְׁנָיוֹת בְּכָל יוֹם, וְגַם יַגִּיד תְּהִלִּים הַרְבֵּה בְּכָל יוֹם. אַחַר־כָּךְ אָמַר לוֹ שֶׁזֶּה מְרֻמָּז בַּפָּסוּק (דְּבָרִים יז, ח): ״וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם״, וְקַמְתָּ רָאשֵׁי תֵבוֹת וְדוּי קַדִּישׁ מִשְׁנָיוֹת תְּהִלִּים, וְעַל־יְדֵי־זֶה וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם, וְהָבֵן.

וְגַם לְבָחוּר אֶחָד אָמַר כְּעֵין הַנַּ״ל, שֶׁתִּקּוּנוֹ הוּא, שֶׁיִּתְוַדֶּה הַרְבֵּה בְּכָל יוֹם לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, וְגַם יִלְמַד מִשְׁנָיוֹת, וְגַם יַגִּיד תְּהִלִּים, אֲבָל בִּמְקוֹם קַדִּישׁ, אָמַר לוֹ: קָ׳אכְן - לְבַשֵּׁל. כִּי הַבָּחוּר הַזֶּה הָיָה מְבַשֵּׁל בִּמְתִיבְתָּא ״הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ״ וְהָיָה מְהַנֶּה אֶת כָּל אֲנַ״שׁ עִם תַּבְשִׁילָיו.

סֵדֶר הַנְּסִיעָה הַקְּדוֹשָׁה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

הַקְדָּמָה

דְּבָרִים אֵלֶּה הַכְּתוּבִים כָּאן הֵם מַה שֶׁסִּפֵּר מוֹהַרָא״ש אֵלֵינוּ בְּעַצְמוֹ מִדֶּרֶךְ נְסִיעָתוֹ [עִם עוֹד קְצָת הַשְׁלָמָה מֵאַנַ״שׁ מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל], כִּי בְּעֶצֶם נְסִיעָתוֹ לֹא הָיָה אִתּוֹ שׁוּם אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ דְּפֹה, אַף שֶׁהַרְבֵּה כְּסָפוּ וְהִשְׁתּוֹקְקוּ מְאֹד מְאֹד לִנְסֹעַ אִתּוֹ, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא הָיָה נִיחָא לוֹ שֶׁיִּסַּע אִתּוֹ אַף אֶחָד, כִּי אֶחָד מִטַּעֲמֵי נְסִיעָתוֹ הָיָה עִנְיַן פְּרָטִי, שֶׁרָצָה לְהַקְדִּישׁ אֶת כָּל הַזְּמַן לָעִנְיָן הַהוּא, וְלָכֵן צִיְּתוּ אוֹתוֹ אֲנַ״שׁ וְלֹא נָסְעוּ אִתּוֹ, וּכְשֶׁחָזַר, הִתְחִיל לְסַפֵּר לְפָנֵינוּ אֶת כָּל סֵדֶר נְסִיעָתוֹ הַמְבֹאָר כָּאן, וְאָמַר לָנוּ,

אֲנִי אֲסַפֵּר לָכֶם אֶת כָּל דֶּרֶךְ נְסִיעָתִי, וְיִהְיֶה נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ הֱיִתֶם עִמָּדִי מִמָּשׁ, וּבְפֵרוּשׁ צִוָּה לָנוּ לְכוֹתְבוֹ בִּדְיוֹ עֲלֵי סֵפֶר[ב], וְאָמַר לָנוּ, שֶׁיִּהְיֶה סִפּוּר זֶה נִצְרָךְ לְדוֹרוֹת, וְיֵצֵא מִזֶּה הַסִּפּוּר כַּמָּה טוֹבוֹת לְכַמָּה בְּנֵי אָדָם, וְיָבוֹא זְמַן שֶׁיִּהְיֶה סִפּוּר זֶה יְקַר־מְצִיאוּת מְאֹד מְאֹד, וִישַׁלְּמוּ הוֹן רַב בְּעַד זֶה. אַשְׁרֵינוּ וְאַשְׁרֵי חֶלְקֵנוּ שֶׁזִּכִּינוּ עַל־כָּל־פָּנִים לִשְׁמֹעַ כָּל זֶה מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, יַעַזְרֵנוּ הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, שֶׁכָּל הַקּוֹרֵא בּוֹ יִמְצָא חַיִּים, וְיִכְסוֹף וְיִתְגַּעְגַּע עַל־יְדֵי זֶה גַּם כֵּן לִקְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וּלְהִתְקָרְבוּת לְצַדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר, עֲדֵי נִזְכֶּה לְהִתְגַּלּוּת יְ׳סוֹד צַ׳דִּיק חֲ׳סִין קָ׳דוֹשׁ אֲשֶׁר שְׁמ״וֹ אֵ״ל יִתְבָּרֵךְ מְשֻׁתָּף בִּשְׁמוֹ, אָ׳ז הֵ״ן רַ׳בִּים נָ׳גִילָה וְנִשְׂמְחָה יַחְדָּיו.

תרטז.

הַהֲכָנָה לַנְּסִיעָה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

יוֹם שְׁלִישִׁי לְסֵדֶר בְּרֵאשִׁית, כ״ה תִּשְׁרֵי תש״ם – בְּשָׁעָה חֲמֵשׁ לִפְנוֹת־עֶרֶב נָסַע מוֹהֲרָא״ש מִבֵּיתוֹ לִשְׂדֵה הַתְּעוּפָה בְּלִוְיַת בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ, וְזָכִיתִי לִהְיוֹת הַנֶּהָג, וּבַנְּסִיעָה שׂוֹחֵחַ עִם בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ, וּבְתוֹךְ הַדְּבָרִים אָמַר לִי: "פַּעַם גִּחַכְתִּי עַל כָּךְ, שֶׁאֲנָשִׁים אוֹרְזִים יוֹם שָׁלֵם לִפְנֵי נְסִיעָה, וְחָשַׁבְתִּי, לָמָּה צְרִיכִים לְהַקְדִּים כָּל־כָּךְ? אֲבָל עַכְשָׁו אֲנִי רוֹאֶה שֶׁאֵינוֹ דָּבָר שֶׁל מַה בְּכָךְ".

לִשְׂדֵה־הַתְּעוּפָה הִגִּיעוּ בְּשָׁעָה שֵׁשׁ בָּעֶרֶב, שָׁם סִדֵּר מוֹהֲרָא״ש אֶת כָּל עִנְיְנֵי הַכַּרְטִיסִים וְהַחֲבִילוֹת וְכוּ׳ כַּנָּהוּג, וּכְשֶׁסִּיֵּם לְסַדֵּר אֶת הַכֹּל, נִגַּשׁ לְאַחַת מִפִּנּוֹת הַבִּנְיָן וְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַמִּנְחָה בִּדְבֵקוּת גְּדוֹלָה. אַחַר תְּפִלַּת מִנְחָה נִגַּשְׁתִּי אֵלָיו, וּמָסַרְתִּי בְּיָדוֹ

ב. מוֹהֲרָא״ש הָיָה רָגִיל תָּמִיד לְהִשְׁתַּטֵּחַ עַל קִבְרֵי הַצַּדִּיקִים בְּכָל עֵת מְצֹא, וּבַשָּׁנִים הַקּוֹדְמוֹת כְּשֶׁהָיָה בָּא לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל רַק לְעִתִּים רְחוֹקוֹת, הָיָה רָגִיל בְּכָל פַּעַם שֶׁבָּא לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל לְבַקֵּר בְּקִבְרֵי הַצַּדִּיקִים בְּכָל רַחֲבֵי הָאָרֶץ, כִּידוּעַ לְמִי שֶׁזָּכָה לְהִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ וּלְהִסְתּוֹפֵף בְּצִלּוֹ בָּנְסִיעוֹת הָאֵלּוּ, וְהָיְתָה לוֹ עֲבוֹדָה מְיֻחֶדֶת בְּכָל קֶבֶר וְקֶבֶר, וְגִלָּה לָנוּ לִפְעָמִים רְמָזִים קְטַנִּים וְעִנְיָנִים נִפְלָאִים מֵהַקֶּבֶר שֶׁבִּקֵּר בּוֹ, וְהִתְחַבְּרוּ מִזֶּה חִבּוּרִים שְׁלֵמִים (שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא״ש, חֵלֶק י׳, עַמּוּד רנו).

קְוִיטֶל וּבְתוֹכוֹ רָשׁוּם שְׁמִי וְשֵׁם אִמִּי, וְנָתַתִּי שִׁשָּׁה דוֹלָר עַל פִּדְיוֹן, וְהִבְטִיחַ לִי מוֹהֲרָא״ש שֶׁיִּזְכֹּר אוֹתִי. וְלִוִּיתִיו עוֹד קְצָת עַד שֶׁנִּפְרַד מִמֶּנִּי, וְנָסַע לְשָׁלוֹם, וּבִנְסִיעָה זוֹ, מִכַּמָּה טְעָמִים - לֹא הִצְטָרֵף אִישׁ מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הַיְּקָרִים.

תריז.

סִדּוּר בָּאַכְסַנְיָה וּבִקּוּר בַּכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי

בְּיוֹם רְבִיעִי לְסֵדֶר בְּרֵאשִׁית תש״ם - הִגִּיעוּ לְשָׁלוֹם לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְנָסְעוּ רִאשׁוֹנָה לְבֵית הָאַכְסַנְיָה שֶׁלָּהֶם שֶׁהָיָה אֵצֶל אַבְרֵךְ מֵאַנַ״ש בִּירוּשָׁלַיִם - שָׁם הִנִּיחוּ אֶת הַמִּזְוָדוֹת וְהַחֲבִילוֹת, וְתֵכֶף נָסְעוּ מִשָּׁם [מוֹהֲרָא״ש וְעוֹד שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים שֶׁהִמְתִּינוּ לְבִיאָתוֹ] אֶל שְׂרִיד בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ - הַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי [בְּעִנְיַן הַקְּרִיעָה - אָמַר מוֹהֲרָא״ש שֶׁאֵין מִנְהָגוֹ לִקְרוֹעַ], וְשָׁהוּ שָׁם זְמַן מַה. בֵּינְתַּיִם הִתְעוֹרֵר גַּם הַנֶּהָג שֶׁהָיָה יְהוּדִי, וּבִקֵּשׁ שֶׁיַּנִּיחוּ לוֹ תְּפִלִּין, וְאֶחָד מֵהַמְלַוִּים הֵנִיחַ לוֹ תְּפִלִּין.

תריח.

בִּקּוּר בְּהַר הַזֵּיתִים בְּכַמָּה קְבָרִים

מֵהַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי נָסְעוּ לְהַר הַזֵּיתִים, כִּי בּוֹ בַּיּוֹם חָל הַיָּאָרְצַייט שֶׁל סָב זוּגָתוֹ, וְהִבְטִיחָה שֶׁיִּתְפַּלֵּל בִּקְבָרוֹ, וְכֵן עָשָׂה, וּבִקֵּשׁ שָׁם מֵאַבְרֵךְ אֶחָד שֶׁיְּצַלְּמוֹ עוֹמֵד שָׁם אֵצֶל הַקֶּבֶר, כְּדֵי לְשַׂמֵּחַ אֶת זוּגָתוֹ, כִּי הֲלֹא גָּדוֹל שְׁלוֹם־בַּיִת וְכוּ׳, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזַ״ל הַקְּדוֹשִׁים (בָּבָא מְצִיעָא נט ע״א וְעוֹד). וְכֵיוָן שֶׁכְּבָר הָיוּ כְּבָר בְּמַעֲלוֹת הַר הַזֵּיתִים, הֶרְאוּ לוֹ אֶת קֶבֶר הָאַבְרֵךְ מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ ר׳ אֶלְעָזָר רוֹזֶנְפֶלְד זַ״ל הַמְּנַח שָׁם בְּחֶלְקַת אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּהַר הַזֵּיתִים, וְגַם נוֹדַע לוֹ שֶׁבְּסָמוּךְ מְנַח גַּם ר׳ צְבִי־אַרְיֵה בֶּנְצִיּוֹן רוֹזֶנְפֶלְד זַ״ל, וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש: ״מִי יוֹדֵעַ אִם אֶהְיֶה עוֹד פַּעַם בִּסְבִיבָה זוֹ״, וְהָלַךְ גַּם לְקִבְרוֹ וְהִתְפַּלֵּל שָׁם קְצָת. אַחַר־כָּךְ הִבִּיעַ פְּלִיאָתוֹ לָמָּה

בָּחֲרוּ חֶלְקָה בְּצִדּוֹ הַשֵּׁנִי שֶׁל הַר הַזֵּיתִים, וְאָמַר: "הֲלֹא הַמֶּבְחָר שֶׁל הַר הַזֵּיתִים הוּא מֵהַצַּד הַנֶּגְדִּי - שֶׁהוּא מְכֻוָּן מַמָּשׁ מוּל הַר הַבַּיִת, וִיכוֹלִים לִרְאוֹת מִשָּׁם אֶת מְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ".

תריט.

בִּקּוּר בְּהַר הַמְּנוּחוֹת בְּכַמָּה צִיּוּנֵי הַצַּדִּיקִים

וְהִנֵּה אֶחָד מֵהַנִּלְוִים לְמוֹהֲרָא"ש הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּהַר הַמְּנוּחוֹת, שֶׁהוּא בַּצַּד הַשֵּׁנִי שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, וּבִקֵּשׁ מִמּוֹהֲרָא"ש לָבוֹא עִמּוֹ לְשָׁם, וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא בִּקֵּר עֲדַיִן בְּהַר הַמְּנוּחוֹת, וּבְכָל פַּעַם כְּשֶׁחוֹזֵר מֵאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, אָבִיו שׁוֹאֲלוֹ - אִם הָיָה עַל צִיּוּן הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי אַהֲרֹן מִבֶּעלְזָא זי"ע, וְלָכֵן הוּא מְרֻצֶּה לִנְסֹעַ לְשָׁם לְקַיֵּם מִצְוַת אָבִיו, וְאָכֵן, נָסְעוּ לְשָׁם, וְשָׁפַךְ צְקוֹן לַחַשׁ תְּפִלָּתוֹ אֵצֶל צִיּוּן הַצַּדִּיק מִבֶּעלְזָא, וְאַחַר־כָּךְ נִגַּשׁ אֶל הַצִּיּוּנִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבְּסָמוּךְ, מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הַקְּדוֹשִׁים, לְקֶבֶר הַגָּאוֹן הֶחָסִיד רַבִּי אַבְרָהָם שְׁטֶרִינְהַארְץ זַ"ל, וּלְצִיּוּן קֶבֶר הָרַב הֶחָסִיד, הַצַּדִּיק רַבִּי שְׁלֹמֹה וֶוועקְסְלֶער זַ"ל[ג], וְחָזְרוּ הַבַּיְתָה לָאַכְסַנְיָא לְלִינַת לַיְלָה.

תרכ.

בַּכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי מוֹדִיעִים אֶת הַנְּסִיעָה

יוֹם חֲמִישִׁי לְסֵדֶר בְּרֵאשִׁית, כ"ז תִּשְׁרֵי תש"ם - בַּבֹּקֶר הִתְפַּלְּלוּ הַשְּׁכֵם תְּפִלַּת שַׁחֲרִית אֵצֶל הַכֹּתֶל־הַמַּעֲרָבִי [וְהִתְבַּטֵּא מוֹהֲרָא"ש, שֶׁבְּכָל יוֹם לֹא יָדַע מִקֹּדֶם אֵיפֹה יִסַּע בְּאוֹתוֹ יוֹם, רַק בַּבֹּקֶר בִּהְיוֹתוֹ

ג. מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַמְּיֻחָדִים, אִישׁ קָדוֹשׁ וְטָהוֹר מְאֹד, נוֹלַד בְּתרל"ב בְּגֶרְמַנְיָה לְאָבִיו ר' פִּנְחָס אֶלְחָנָן שֶׁהָיָה רַבָּה שֶׁל הָעִיר 'הוֹכְבֶּרְג' וּלְאִמּוֹ מָרַת קְלִילְכָא. עוֹד מִנְּעוּרָיו רָאוּ עָלָיו שֶׁהוּא יָרֵא אֱלֹקִים וּבִפְרָט בְּהַקְפָּדָה עַל שְׁמִירַת עֵינָיו. הָיָה גָּאוֹן בַּנִּגְלֶה וּבַנִּסְתָּר, בַּעַל לֵב רָחָב וְהָיָה מַכְנִיס אוֹרְחִים גָּדוֹל עַל אַף שֶׁלֹּא תָּמִיד הָיָה לוֹ אֹכֶל מַסְפִּיק בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ. מֵרֹב פְּרִישׁוּתוֹ לֹא הָיָה מַכִּיר מִצּוּרַת מַטְבֵּעַ וְאִם הָיָה נוֹפֵל לוֹ מַטְבֵּעַ לְרִצְפָּה לֹא הָיָה מֵרִים מֵחֲשָׁשׁ תַּאֲוַת מָמוֹן. כְּמוֹ כֵן מִצְוַת הַכְנָסַת כַּלָּה הָיְתָה חֲשׁוּבָה מְאֹד בְּפָנָיו עַד שֶׁהָיָה מְכַתֵּת אֶת רַגְלָיו עַל פִּתְחֵי נְדִיבִים בִּשְׁבִיל מִצְוָה זוֹ. נִסְתַּלֵּק בְּיוֹם י' אֱדָר־ב' בִּשְׁנַת תשי"ד.

אֵצֶל הַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי, הֵאִיר ה׳ בְּדַעְתּוֹ אֶת סֵדֶר נְסִיעָתוֹ לְאוֹתוֹ הַיּוֹם]. וְשָׁבוּ לָאַכְסַנְיָא וְאָכְלוּ שָׁם פַּת שַׁחֲרִית, מִשָּׁם הִזְמִינוּ מוֹנִית, וְכַאֲשֶׁר הִגִּיעָה הַמּוֹנִית, הִתְיַשְּׁבוּ בְּתוֹכָהּ מוֹהֲרָא״ש, וּמְלַוָּיו. וְאָז נַעֲנָה אֶחָד וְאָמַר, שֶׁיֵּשׁ תָּכְנִית לַנְּסִיעָה וְשֶׁאַף אֶחָד לֹא יִתְעָרֵב, וְהִתְגַּלְּעָה מַחֲלֹקֶת בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ, שֶׁהֵגִיב כְּנֶגְדּוֹ: ״מִי שָׁאַל אוֹתְךָ? הַנֶּהָג (שֶׁהָיָה עֲרָבִי) יוֹשֵׁב רַק אֵצֶל הַהֶגֶה, וְהוּא נוֹסֵעַ אֵיךְ שֶׁיֹּאמְרוּ מִן הַשָּׁמַיִם״. וְחָשַׁשׁ מוֹהֲרָא״ש שֶׁהַמְּרִיבָה תְּבַלְבֵּל אֶת הַנְּסִיעָה, לָכֵן צִוָּה לָהֶם: ״לְכוּ לִקְנוֹת צֵידָה לַדֶּרֶךְ מְזוֹנוֹת וּשְׁתִיָּה״ וְכוּ׳, וְהָלְכוּ וְקָנוּ מְזוֹנוֹת, פֵּרוֹת וּשְׁתִיָּה, וְכָל אֶחָד הָלַךְ לְמָקוֹם אַחֵר לִקְנוֹת, וּבָזֶה נַעֲשָׂה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם.

תרכא.

טְבִילוֹת בְּמִקְוֶה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל כֹּהֵן גָּדוֹל

הַתָּכְנִית הָיְתָה לִנְסֹעַ מִיָּד לְצִיּוּן יוֹסֵף הַצַּדִּיק בִּשְׁכֶם, אֲבָל אַחַר שֶׁהָלְכוּ לִקְנוֹת צֵידָה לַדֶּרֶךְ בְּמֵאָה שְׁעָרִים, וְרָצָה הַנֶּהָג לִנְסֹעַ מִשָּׁם, אָמַר מוֹהֲרָא״ש: ״עֲדַיִן לֹא טָבַלְתִּי בַּמִּקְוֶה וַאֲנִי רוֹצֶה לִהְיוֹת בַּמִּקְוֶה בָּעִיר הָעַתִּיקָה דַּיְקָא״, אָז הִשְׁתַּנְּתָה הַתָּכְנִית, וְאָמַר אֶחָד מֵהַמְּלַוִּים: ״הַמָּקוֹם הֲכִי טוֹב הוּא מִקְוֶה ר׳ יִשְׁמָעֵאל כֹּהֵן גָּדוֹל״, וְנָסְעוּ לְשָׁם. בְּהַגִּיעָם נִתְקְלוּ בְּשׁוֹמֵר יְהוּדִי שֶׁסֵּרֵב לְהַכְנִיסָם, וְאָמַר אֶחָד מֵהֶם לַשּׁוֹמֵר: ״הֲלֹא הִגִּיעַ לְכָאן רַבִּי גָּדוֹל, בְּוַדַּאי תִּתֵּן לוֹ לְהִכָּנֵס״... וְנִבְהָל הַשּׁוֹמֵר, וְתֵכֶף פָּתַח הַדֶּלֶת וְהִנִּיחָם לְהִכָּנֵס. כְּשֶׁנִּכְנְסוּ, גַּם הַנֶּהָג הָעַרְבִי בִּקֵּשׁ לְהִכָּנֵס, וְגֵרַשׁ אוֹתוֹ מוֹהֲרָא״ש, וְצָעַק עָלָיו בִּקְפִידָה, וְאָמַר לוֹ שֶׁאָסוּר לוֹ לִהְיוֹת כָּאן, וְיָצָא מִיָּד, וְסָגַר הַשּׁוֹמֵר הַדֶּלֶת אַחֲרָיו שֶׁלֹּא יַפְרִיעַ לָהֶם עוֹד. וְהִנֵּה שְׁנַיִם מֵהַמְּלַוִּים גַּם־כֵּן רָצוּ לִטְבֹּל שָׁם, וּבִקֵּשׁ מוֹהֲרָא״ש מֵחֲבֵרָם שֶׁיַּרְאֶה לָהֶם בְּדִיּוּק אֵיפֹה הַמַּעְיָן, כִּי הַמְּעָרָה עֲמוּקָה וְחָשׁוּךְ שָׁם, וְאֶחָד מֵהֶם עָמַד שָׁם, אֲבָל פָּחַד לִטְבֹּל כִּי הָיוּ הַמַּיִם קָרִים. וְאֶחָד אָמַר לְמוֹהֲרָא״ש שֶׁיִּטְבֹּל רַק

פַּעַם אַחַת וְיֵצֵא, כִּי אֶפְשָׁר לְהִצְטַנֵּן, חַס וְשָׁלוֹם, אֲבָל מוֹהֲרָא"ש טָבַל אַרְבַּע טְבִילוֹת וּבְכָל טְבִילָה שָׁהָה הַרְבֵּה זְמַן תַּחַת הַמַּיִם, וּבַפַּעַם הַשְּׁלִישִׁית סָבַר הַלָּה שֶׁמּוֹהֲרָא"ש נִשְׁאַר שָׁם, חַס וְשָׁלוֹם, וְצָעַק בְּקוֹלֵי־קוֹלוֹת: ר' אֱלִיעֶזֶר שְׁלֹמֹה אִיהֹר לֶעבְּט? (ר' אֱלִיעֶזֶר שְׁלֹמֹה, אַתֶּם חַיִּים?), כִּי הָיָה עָמֹק וְחָשׁוּךְ וְלֹא רָאוּ כְּלוּם. כְּשֶׁיָּצְאוּ, בְּקֵשׁ הַשּׁוֹמֵר מִמּוֹהֲרָא"ש דּוֹלָר אֶחָד וְנָתַן לוֹ, וְשׁוּב בְּקֵשׁ דּוֹלָר נוֹסָף... כִּי רַבִּי כָּזֶה צָרִיךְ לִתֵּן שְׁנֵי דּוֹלָר...

תרכב.

הִשְׁתַּטְּחוּת עַל צִיּוּן זְכַרְיָה הַנָּבִיא

אַחַר הַמִּקְוֶה אָמַר מוֹהֲרָא"ש, עַכְשָׁו הוֹלְכִים אֶל קֶבֶר זְכַרְיָה הַנָּבִיא (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן תקעב), וְהִתְחִיל אֶחָד לִמְחוֹת בְּקוֹל רָם, שֶׁכְּבָר עָבְרוּ הַשָּׁעוֹת שֶׁהִבְטִיחוּ לַנֶּהָג וְכוּ', וּמוֹהֲרָא"ש הָיָה בְּשֶׁקֶט וְלֹא עָנָה דָּבָר, אָז הִתְחִיל אֶחָד לִצְעֹק עַל חֲבֵרוֹ: "אֵין זֶה הָעִנְיָן שֶׁלְּךָ, אִם אַתָּה רוֹצֶה לִנְסֹעַ אִתָּנוּ - הִשָּׁאֵר בְּשֶׁקֶט, אֶת הַטֶּקְסִי מַנְהִיגִים מֵהַשָּׁמַיִם, וְיִהְיֶה דַּיְקָא הַהֵפֶךְ מֵרְצוֹנְךָ"... וְשׁוּב הִתְעוֹרְרָה הַמַּחֲלֹקֶת... הִגִּיעוּ לְקֶבֶר זְכַרְיָה הַנָּבִיא בְּתַחְתִּית הַר הַזֵּיתִים, וּמוֹהֲרָא"ש וּמְלַוָּיו עָלוּ לְהִתְפַּלֵּל שָׁם, וַהֲוָה שָׁם מַה דַּהֲוָה.

תרכג.

עוֹסֵק בְּקֶדֶשָׁתוֹ לְהַכְנִיעַ טֻמְאַת הַנּוֹצְרִים

אַחַר שֶׁהָיוּ עַל קֶבֶר זְכַרְיָה הַנָּבִיא, נִכְנְסוּ לַמְּכוֹנִית, לְהַמְשִׁיךְ בִּנְסִיעָתָם הַקְּדוֹשָׁה, וְצִוָּה מוֹהֲרָא"ש אֶת נֶהָג הַמּוֹנִית שֶׁיַּסִּיעַ אוֹתָם דֶּרֶךְ שְׁתֵּי הַכְּנֵסִיּוֹת (הַטֻּמְאוֹת) הָעוֹמְדוֹת שָׁם עַל הַר הַזֵּיתִים, כַּיָּדוּעַ, וְאָכֵן הַנֶּהָג עָשָׂה כָּךְ, וּבְהַגִּיעוֹ לְשָׁם עָצַר אֶת הַמּוֹנִית. וְשָׁאַל אֶחָד בִּפְלִיאָה: "וְכִי אַחַר מִקְוֶה כָּזֶה עוֹמְדִים כָּאן? הֲלֹא עִם נִפְטָר כְּשֶׁעוֹבְרִים דֶּרֶךְ כָּאן - רָצִים בִּמְהִירוּת, וְאַתֶּם עוֹמְדִים כָּאן לְכַתְּחִלָּה"?! עָנָה לוֹ מוֹהֲרָא"ש: "אַדְּרַבָּה! דַּיְקָא אַחַר מִקְוֶה כָּזֶה אֶפְשָׁר לַעֲמֹד כָּאן, כִּי מִכָּאן יוֹצֵא שֹׁרֶשׁ טֻמְאַת הַנּוֹצְרִים,

יִמַּח שְׁמָם, וְרַבֵּנוּ זַ״ל בִּקֵּשׁ הַרְבֵּה בִּימֵי נְעוּרָיו מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁיִּפּוֹל הַצֶּלֶם וְכוּ׳, כַּמְּבֹאָר בְּסִפּוּר יְמֵי חַיָּיו הַקְּדוֹשִׁים״[ד]. וּבְשָׁמְעוֹ זֹאת, הִשְׁתּוֹמֵם הַשּׁוֹאֵל וְשָׁקַט מִדְּבָרָיו וְקֻשְׁיוֹתָיו, כִּי הֵבִין עַד הֵיכָן הַדְּבָרִים מַגִּיעִים, שֶׁמַּה מְּאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבוֹתָיו וּשְׁבִילָיו לֹא נוֹדְעוּ וְכוּ׳, וְעָמְדוּ שָׁם זְמַן מַה, וּמוֹהֲרָא״ש הָיָה שָׁקוּעַ בְּשַׁרְעַפֵּי קֹדֶשׁ בְּמַחְשְׁבוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, וַהֲוָה מַה דְּהַוָּה.

תרכד.

נְסִיעַת הַדֶּרֶךְ לְקֶבֶר יוֹסֵף הַצַּדִּיק

וְאַחַר־כָּךְ צִוָּה מוֹהֲרָא״ש לִנְסֹעַ הָלְאָה, אָז אָמְרוּ שְׁנַיִם מֵהַנּוֹכְחִים שֶׁכְּדַאי עַכְשָׁו לִנְסֹעַ לִשְׁמְעוֹן הַצַּדִּיק... וְאָמַר לָהֶם מוֹהֲרָא״ש: ״לֹא! מִכָּאן נִסַּע מִיָּד אֶל עִיר שְׁכֶם לְצִיּוּן יוֹסֵף הַצַּדִּיק״, וְרָצָה אֶחָד מֵהֶם לְהוֹכִיחַ לְמוֹהֲרָא״ש שֶׁצְּרִיכִים לִהְיוֹת דַּיְקָא אֵצֶל שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק, כִּי הוּא הַמּוֹשֵׁל שֶׁל קִרְתָּא דִּירוּשָׁלֵם וְכוּ׳ וְכוּ׳, וְהֵחֵל לְהַפְּצִיר עַל זֶה, וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״אַל תִּתְעָרֵב בַּעֲסָקִים שֶׁלִּי״... וְהִקְשָׁה הַלָּה שׁוּב: ״וְכִי לֹא תִּהְיוּ אֵצֶל שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק בִּכְלָל״? עָנָה לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״אִם אֶהְיֶה בִּירוּשָׁלַיִם בַּיּוֹם הָאַחֲרוֹן לִשְׁהוּתִי בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ - אָז אֶהְיֶה אֵצֶל שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק״, וְהִתְפַּלֵּא מְאֹד: ״אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא לִהְיוֹת אֵצֶל שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק״... בְּדֶרֶךְ נְסִיעָתָם מִירוּשָׁלַיִם לִשְׁכֶם לְצִיּוּן יוֹסֵף הַצַּדִּיק - אֶחָד קָרָא מַשֶּׁהוּ, וְהַשְּׁנַיִם נִמְנְמוּ, וְאֶחָד הִסְתַּכֵּל עַל הַנּוֹף, וּלְמוֹהֲרָא״ש הָיְתָה הִתְבּוֹדְדוּת בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַנְּסִיעָה שֶׁאָרְכָה יוֹתֵר מִשָּׁעָה.

תרכה.

הִשְׁתַּטְּחוּת עַל צִיּוּן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן וְהַפְּלָאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ שָׁם

פִּתְאוֹם הִתְעוֹרֵר אֶחָד מֵהֶם וְשָׁאַל אֶת מוֹהֲרָא״ש בְּלַחַשׁ:

ד. כַּמְּבֹאָר בְּסֵפֶר הַקָּדוֹשׁ ׳חַיֵּי מוֹהַר״ן׳ (סִימָן קי): בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה רָגִיל לֵילֵךְ בַּחוּץ אָנָה וָאָנָה, וְעָסַק בְּהִתְבּוֹדְדוּת וּדְבֵקוּת לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, הָיָה עוֹמֵד בְּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ צֶלֶם גָּדוֹל שֶׁלָּהֶם, הֵינוּ שֶׁתֵּי וָעֵרֶב כְּדַרְכָּם, בִּפְרָט בַּכְּפָרִים. וְהָיָה מְבַלְבֵּל אוֹתוֹ מְאֹד כִּי הָיוּ לוֹ יִסּוּרִים עַל שֶׁהַשְּׁתֵּי וָעֵרֶב עוֹמֵד לְנֶגְדּוֹ בְּעֵת הֲלוּכוֹ בִּדְבֵקוּת וְהִתְבּוֹדְדוּת. וְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ מוֹפֵת זֶה שֶׁיִּהְיֶה נֶעֱקָר הַצֶּלֶם. וַיִּגְזֹר אֹמֶר וַיָּקָם, וּפִתְאוֹם נֶעֱקַר הַצֶּלֶם וְנָפַל לָאָרֶץ.

"מָתַי נוֹסְעִים לְצִיּוּן מִשָּׁה וְאַהֲרֹן?" עָנָה לוֹ מוֹהֲרָא"ש: "קֹדֶם צְרִיכִים לִהְיוֹת אֵצֶל יְהוֹשֻׁעַ־בֶּן־נוּן", לְשֵׁמַע הַדְּבָרִים נִזְעַק חֲבֵרוֹ: "הֲרֵי זֶה מְסֻכָּן מֵהָעַרְבִים הָרוֹצְחִים, וְצָרִיךְ קֹדֶם לְהַזְמִין לִווּי מִשְׁטַרְתִּי"! וְעָנָה מוֹהֲרָא"ש שׁוּב: "מִקֹּדֶם צָרִיךְ לִהְיוֹת אֵצֶל יְהוֹשֻׁעַ־בֶּן־נוּן"... וְהֵם שָׁאֲלוּ: "וּמַה עִם יוֹסֵף הַצַּדִּיק"? וְעָנָה שׁוּב: "קֹדֶם יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן"... וְרָצָה מִתַּכְנֵן הַתָּכְנִיּוֹת לְסַבֵּב שֶׁיִּסְעוּ רַק לְיוֹסֵף הַצַּדִּיק, בֵּינְתַּיִם תָּעָה הַנֶּהָג בַּדֶּרֶךְ וְאִבֵּד דַּרְכּוֹ לְיוֹסֵף הַצַּדִּיק, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לַשְּׁבִיל הַמּוֹלִיךְ לִיהוֹשֻׁעַ־בֶּן־נוּן... אָז אָמַר לוֹ חֲבֵרוֹ: "הֲלֹא אַתָּה רוֹאֶה שֶׁאָסוּר לְהִתְעַקֵּשׁ, אֶת הַטֶּקְסִי מַנְהִיגִים מִן הַשָּׁמַיִם, לֹא הָעַרְבִי הַזֶּה"... הַכְּלָל, שֶׁהֵם הִגִּיעוּ לַכְּפָר הָעַרְבִי שֶׁנִּקְרָא כִּפְל חַרְ"ת (כִּפֶּר חֶרֶס), וְהַנֶּהָג בֵּרֵר אֵצֶל הָעַרְבִים הַמְּקוֹמִיִּים שָׁם אֵיפֹה מְקוֹם הַקֶּבֶר, וְהֵם הֶרְאוּ לוֹ אֶת הַכִּוּוּן לְשָׁם, אֲשֶׁר צְרִיכִים לַעֲבֹר דֶּרֶךְ הַרְבֵּה חֲצֵרוֹת שֶׁל עַרְבִים, וְכֵן עָשׂוּ, וְהֶחְנָה הַנֶּהָג אֶת הַטֶּקְסִי מִמּוּל הַצִּיּוּן, וּמַמָּשׁ לְיָדוֹ יֵשׁ בֵּית־סֵפֶר לְיַלְדֵיהֶם, [כְּמוֹ אֵצֶל קֶבֶר יוֹסֵף הַצַּדִּיק בִּשְׁכֶם], לְחֶרְדָּתָם הִבְחִינוּ, שֶׁעוֹמְדִים שָׁם מֵאוֹת נְעָרִים עַרְבִים בַּחֲצִי עִגּוּל בְּכַעַס וְצָעֲקוּ וְקִלְּלוּ וְכוּ', וְנָפַל עַל כֻּלָּם פַּחַד וְאֵימָה נוֹרָאָה. מִיָּד שָׁאַל מוֹהֲרָא"ש אֶת הַנֶּהָג: "אֵיפֹה פֶּתַח הַמְּעָרָה"? וְהֶרְאָה לוֹ, וְתֵכֶף רָץ לְשָׁם לְבַד, וְאֶחָד מֵהַמְּלַוִּים צָעַק וּבָכָה מֵרֹב פַּחַד בִּרְאוֹתוֹ כָּל הַנְּעָרִים הָעַרְבִים, וַחֲבֵרוֹ אָמַר שֶׁכַּנִּרְאֶה לֹא נוּכַל לְהִכָּנֵס, וּצָעַק: "אוֹי וַי! נִסַּע מִכָּאן מַהֵר", אֲבָל מוֹהֲרָא"ש רָץ לַמְּעָרָה בְּלִי שׂוּם פַּחַד, וְהַנְּעָרִים סָבְבוּ אוֹתָם, כִּי אָז הָיְתָה הַהַפְסָקָה שֶׁלָּהֶם, וּכְשֶׁרָאוּ כֻּלָּם שֶׁמּוֹהֲרָא"ש נָחְרָץ לְמַהֵר לְהִכָּנֵס לְשָׁם - כֻּלָּם רָצוּ אַחֲרָיו, וְהִתְבּוֹדֵד שָׁם מוֹהֲרָא"ש הַרְבֵּה מְאֹד.

הֵמָּה רָאוּ כֵּן תָּמְהוּ וְנִבְהֲלוּ מְאֹד, וְאֶחָד מֵהֶם נַעֲנָה וְאָמַר בְּשִׁבְרוֹנוֹ: "מִי יוֹדֵעַ מַה יִּהְיֶה עִמָּנוּ, יַהַרְגוּ אוֹתָנוּ, וְיִקַּח זְמַן עַד שֶׁיִּוָּדַע בִּכְלָל שֶׁהָרְגוּ כָּאן אֲנָשִׁים... הַלְוַאי שֶׁנֵּצֵא כְּבָר מִכָּאן".

וּמוֹהֲרָא״ש הֵגִיב עַל זֶה, כְּשֶׁהוּא מַחֲוֶה בְּאֶצְבָּעוֹ כְּלַפֵּי מַעְלָה: ״רְאֵה שֶׁהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ הוּא כָּאן״! וּשְׁאָלוֹ: ״הַאִם אַתָּה רוֹאֶה אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ?״, וְעָנָה לוֹ: ״אַל תִּפְחַד, הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ הוּא כָּאן״. בֵּינְתַּיִם יָצָא אֶחָד לַחוּץ.

וְשָׁב בַּחֲזָרָה בַּבֶּהָלָה בְּפַחַד גָּדוֹל, וְאָמַר לְמוֹהֲרָא״ש בִּבְעָתָה: ״ר׳ אֱלִיעֶזֶר שְׁלֹמֹה! הֵם יַהַרְגוּ אֶת כֻּלָּנוּ, חַס וְשָׁלוֹם, הֲרֵי הֵם עוֹמְדִים בְּהִכּוֹן, כְּשֶׁבְּיָדָם אֲבָנִים לְהַשְׁלִיךְ וּלְהִתְנַפֵּל עָלֵינוּ״... דְּבָרָיו זָרְעוּ בֶּהָלָה עוֹד יוֹתֵר, וְאֶחָד צָעַק: ״אוֹי וַי! כְּבָר אִי אֶפְשָׁר לָצֵאת לַחוּץ״...

וְאָמַר אֶחָד לַחֲבֵרוֹ: ״אֱמוֹר לַנֶּהָג שֶׁיָּבֹא עִם הַטֶּקְסִי עַד הַמְּעָרָה, כִּי אִי כְּבָר אֶפְשָׁר לָצֵאת״, וְאֶחָד מֵהֶם פָּרַץ בִּבְכִי גָּדוֹל. וְלֹא דִּבֵּר מוֹהֲרָא״ש כְּלָל עִמָּהֶם, רַק הָפַךְ פָּנָיו לַכֹּתֶל, וְאַחַר־כָּךְ הָלַךְ מִצַּד אֶחָד שֶׁל הַמְּעָרָה לְצִדָּהּ הַשֵּׁנִי, וְשָׂם אֶצְבָּעוֹ עַל־פִּיו, כְּאוֹמֵר שֶׁיִּשְׁתְּקוּ, וְיִהְיוּ בְּשֶׁקֶט, וְלֹא יַעֲשׂוּ שׁוּם דָּבָר, וְרַק אֶחָד מֵהֶם עָמַד בִּמְקוֹמוֹ וְלֹא עָשָׂה שׁוּם דָּבָר, רַק הִסְתַּכֵּל עַל מוֹהֲרָא״ש בְּהִשְׁתּוֹמְמוּת גְּדוֹלָה בְּכָל הַנַּעֲשָׂה כָּאן וְכוּ׳, וּמוֹהֲרָא״ש הִתְבּוֹדֵד עוֹד וְעוֹד... וְאִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר אֶת גֹּדֶל הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁבָּהּ הִתְבּוֹדֵד אָז עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּצֵל הַסַּכָּנָה הַמּוּחָשִׁית.

פִּתְאוֹם, פָּסַק מֵהִתְבּוֹדְדוּתוֹ וּתְפִלָּתוֹ, וְרָץ מֵהַמְּעָרָה בְּבֶהָלָה גְּדוֹלָה, וְלִפְנֵי יְצִיאָתוֹ כָּרַת בִּמְהִירוּת וּבִזְרִיזוּת גְּדוֹלָה עֲנָפִים מֵהָאִילָן הַגָּדוֹל שֶׁעוֹמֵד שָׁם בִּפְנִים, שֶׁשָּׁרָשָׁיו מַגִּיעִים עַד לְמַעְלָה מִגַּג הַמְּעָרָה, וְתָמְהוּ כֻּלָּם עַל זֶה... וּבָא לוֹ בְּקֹשִׁי גָּדוֹל, כִּי הָיָה הָאִילָן עָבֶה, אֲבָל כָּרַת מִשָּׁם הַרְבֵּה עֲנָפִים, וּבִרְאוֹת אֶחָד מֵהֶם אֶת זֹאת - כָּרַת הוּא גַּם כֵּן עָנָף אֶחָד, וְרָץ מוֹהֲרָא״ש אַחַר־כָּךְ בְּבֶהָלָה גְּדוֹלָה לַטֶּקְסִי.

[וְהִנֵּה בֶּאֱמֶת כְּשֶׁהָיוּ כֻּלָּם בַּמְּעָרָה, וְהֵם פָּחֲדוּ מֵאֵימַת מָוֶת, נַעֲשָׂה נֵס גָּלוּי, שֶׁיָּצָא מִנַּהַל בֵּית הַסֵּפֶר, וְרָאָה כָּל הַנְּעָרִים עִם הָאֲבָנִים בְּיָדָם, וְגֵרֵשׁ כֻּלָּם בַּחֲזָרָה לְתוֹךְ בֵּית־הַסֵּפֶר, וְצִוָּם לְהָנִיחַ הָאֲבָנִים - כָּךְ סִפֵּר לָהֶם הַנֶּהָג אַחַר־כָּךְ]. וְאֶחָד מֵהַמְּלַוִּים אָמַר לְמוֹהֲרָא"ש: "הֲלֹא אָמַרְתִּי קֹדֶם, שֶׁמַּשְׁלִיכִים כָּאן אֲבָנִים"...

וְשָׁאַל הַשּׁוֹאֵל: "מַה אָמַר לָכֶם יְהוֹשֻׁעַ"? עָנָה לוֹ מוֹהֲרָא"ש: "אֵינִי יָכוֹל לוֹמַר... רַק זֶה אֲנִי אוֹמֵר - שֶׁלֹּא אֶחֱזֹר לְכָאן, כִּי יֵשׁ כָּאן פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ וְסַכָּנַת מָוֶת, וְהָיִיתִי כְּבָר בָּטוּחַ שֶׁכְּבָר אֶשָּׁאֵר כָּאן, וְשָׁאַלְתִּי אֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן, אֵיפֹה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ נִמְצָא, וְהִרְגַּשְׁתִּי שֶׁעָנָה לִי בְּהַקְפָּדָה גְּדוֹלָה: "וְכִי דָּבָר גָּדוֹל כָּזֶה אַתָּה רוֹצֶה לָדַעַת מִמֶּנִּי? בְּרַח מִכָּאן, כִּי אִם לֹא - תֵּהָרְגוּ כֻּלְּכֶם" [כָּל זֶה הִשִּׂיג מֵאֵת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן בְּשָׁעָה שֶׁכֻּלָּם פָּחֲדוּ מְאֹד כַּנַּ"ל], וַאֲנִי אָמַרְתִּי לוֹ: "תֹּאמְרוּ אֵיפֹה הַצִּיּוּן שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וְאֵין לִי פַּחַד, רַק תַּגִּידוּ אֵיפֹה".

וְנִשְׁאַל שׁוּב מֵהַנַּ"ל: "הֲלֹא אַתֶּם אֲמַרְתֶּם לִי שֶׁתֵּלְכוּ יָשָׁר לְהַר־נְבוֹ, וְלָמָּה הִתְעַקַּשְׁתֶּם כָּאן אֵצֶל יְהוֹשֻׁעַ"? וְלֹא רָצָה מוֹהֲרָא"ש לַעֲנוֹת לוֹ עַל זֶה. וְחָזַר כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים עַל דְּבָרָיו, בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: - "הָיָה לָנוּ נֵס שֶׁלֹּא נֶהֱרַגְנוּ כָּאן... הָיוּ צְרִיכִים לַהֲרֹג, חַס וְשָׁלוֹם, אֶת כֻּלָּנוּ כָּאן"... וְהוֹסִיף, כְּמוֹ לְעַצְמוֹ: "לֹא יָדַעְתִּי שֶׁיְּהוֹשֻׁעַ הוּא בִּגְבוּרָה כָּזֹאת"...

וְשָׁאַל הַשּׁוֹאֵל: "מַה הוּא עִנְיַן כְּרִיתַת הָעֲנָפִים מֵהָאִילָן?", עָנָה לוֹ: "יְהוֹשֻׁעַ הִבְטִיחַ לִי שֶׁמִּי שֶׁיִּקַּח מֵהָעֲנָפִים יִוָּשַׁע עִם בָּנִים, וְהִתְפַּלֵּאתִי קְצָת, שֶׁהֲלֹא לִיהוֹשֻׁעַ לֹא הָיוּ בָּנִים, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲזַ"ל עַל יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ - נוּן בְּנוֹ (פְּסָחִים קיט ע"ב), אֲבָל בֶּאֱמֶת יֵשׁ בָּזֶה מַחֲלֹקֶת בְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, וְיֵשׁ דֵּעָה אַחַת שֶׁבֵּן לֹא הָיָה לוֹ אֲבָל בַּת כֵּן הָיְתָה לוֹ (מְגִלָּה יד ע"ב) [וְאָמַר, שֶׁלָּקַח בְּעֵרֶךְ

שִׁשָּׁה שִׁבְעָה עֲנָפִים]. שׁוּב פַּעַם אַחֶרֶת אָמַר, שֶׁזֶּה עַל־פִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר הַמִּדּוֹת אוֹת הֵרָיוֹן סִימָן ב): ׳סְגֻלָּה לְהֵרָיוֹן שֶׁתִּשָּׂא אֶצְלָהּ עֵץ קָטָן מִגַּג שֶׁעַל קֶבֶר הַצַּדִּיק׳, וְכֵן הִיא סְגֻלָּה לְמַפֶּלֶת נְפָלִים (עַיֵּן שָׁם אוֹת מַפֶּלֶת סִימָן ב)[ה].

תרכו.

הַהִשְׁתַּטְּחוּת וְהַתְּפִלּוֹת עַל קֶבֶר יוֹסֵף הַצַּדִּיק

וְכַאֲשֶׁר שָׁבוּ לַמּוֹנִית יָשְׁבוּ וְאָכְלוּ כַּמָּה פֵּרוֹת, וְהָיוּ כֻּלָּם שְׂרוּיִים בְּהִתְרַגְּשׁוּת גְּדוֹלָה מִגֹּדֶל הַנֵּס שֶׁנַּעֲשָׂה לָהֶם, אֲשֶׁר לֹא יֵאָמַן כִּי יִסָּפֵר. וּבִקֵּשׁ מוֹהֲרָא״ש מֵאִתּוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁיָּבוֹאוּ בִּקְפִיצַת הַדֶּרֶךְ לְצִיּוּן ׳יוֹסֵף הַצַּדִּיק׳, וְנָסְעוּ בִּמְהִירוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, כַּאֲשֶׁר הִגִּיעוּ לְקֶבֶר ׳יוֹסֵף הַצַּדִּיק׳ - פָּגְשׁוּ שָׁם בִּשְׁנֵי חַיָּלִים שֶׁיָּשְׁבוּ וְחָלְמוּ וְלֹא עָשׂוּ שׁוּם דָּבָר, וְאֶחָד מֵאַנַ״ש נָתַן סֵפֶר ׳שְׁמִירַת הַזְּמַן׳ לְחַיָּל אֶחָד, וַחֲבֵרוֹ נָתַן סֵפֶר אֶחָד לַחַיָּל הַשֵּׁנִי, וְשָׁאֲלוּ הַחַיָּלִים: ״צְרִיכִים לְשַׁלֵּם בְּעַד הַסְּפָרִים?״, וְאָמְרוּ: ״לֹא״! וְשָׂמְחוּ מְאֹד וְשָׁאֲלוּ שׁוּב: ״כֵּן? בֶּאֱמֶת זוֹ מַתָּנָה״?... וְעָנוּ לָהֶם: ״כֵּן! זוֹ מַתָּנָה מֵהָרַב הָאַמֶּרִיקָאִי״... וְהָיְתָה שָׁם שִׂמְחָה וְקֵרוּב הַנְּפָשׁוֹת גְּדוֹלָה מְאֹד.

מוֹהֲרָא״ש יָצָא לַחוּץ, וְנָטַל יָדָיו וּבֵרַךְ בִּרְכַּת ׳אֲשֶׁר יָצַר׳ בְּכַוָּנָה הַיְדוּעָה מִסִּדּוּר ״אוֹר הָאוֹרוֹת״ הַשַּׁיָּךְ לְיוֹסֵף הַצַּדִּיק [וְאֵצֶל כֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי גַּם כֵּן בֵּרֵךְ בִּרְכַּת ׳אֲשֶׁר יָצַר׳ אֲבָל עִם כַּוָּנָה אַחֶרֶת], וְאַחַר־כָּךְ אָמַר שָׁם הַ׳תִּקּוּן הַכְּלָלִי׳ בְּהַקָּפַת הַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ בְּמֶשֶׁךְ כְּעֶשְׂרִים דַּקּוֹת, וּשְׁלֹשֶׁת מְלַוָּיו עָמְדוּ וְהִסְתַּכְּלוּ עָלָיו, וְהֵרְאָה מוֹהֲרָא״ש לְאֶחָד מֵהֶם שֶׁיַּגִּיד אֵיזֶה דָּבָר וְלָקַח בְּיָדוֹ ׳תִּקּוּן הַכְּלָלִי׳, וְהָאַחֵר נֶעֱמַד עַל סַפְסָל בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר מוֹהֲרָא״ש ׳תִּקּוּן הַכְּלָלִי׳, וְכָךְ יָכַל לְהִשְׁתַּטֵּחַ עַל הַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ מַמָּשׁ. אַחַר

ה. עַיֵּן לְעֵיל סִימָן רמט.

שֶׁסִּיֵּם מוֹהֲרָא״ש לוֹמַר ׳תִּקּוּן הַכְּלָלִי׳ הִתְפַּלֵּל תְּפִלּוֹת מְיֻחָדוֹת כַּמָּה פְּעָמִים, וְשָׁאַל הַשּׁוֹאֵל: ״מַה הוּא מִתְפַּלֵּל״? וְעָנָה לוֹ: ״זֶה עִנְיַן פְּרָטִי״... וְסֵרַב לְגַלּוֹתוֹ, וְאָמַר גַּם שֶׁהִתְפַּלֵּל עַל פְּלוֹנִי, וְהִתְלוֹנֵן הַלָּה לָמָּה לֹא הִתְפַּלֵּל בַּעֲדוֹ, וְעָנָה לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״תֵּכֶף תִּרְאֶה דְּבָרִים יוֹתֵר יָפִים״.

תרכז.

נְסִיעָה לְטִבֶּרְיָה וַעֲצִירָה לְיַד מֵי הַיַּרְדֵּן

מִשָּׁם נָסְעוּ, וְשׁוּב דִּבְּרוּ עַל תָּכְנִיּוֹת לִנְסֹעַ לְאֵלּוּ קִבְרֵי צַדִּיקִים. עָנָה וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש: ״מִכָּאן - יָשָׁר לְרַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס בִּטְבֶרְיָה״, וְהָיְתָה נְסִיעָה אֲרֻכָּה. בְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ רָאוּ מֵרָחוֹק אֶת מֵי הַיַּרְדֵּן, וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש כַּמָּה פְּעָמִים: ״אוֹי! הַלְוַאי יָכֹלְתִּי לְהַגִּיעַ לַיַּרְדֵּן״... כָּךְ חָזַר כַּמָּה פְּעָמִים. וְהִנֵּה הֵם נוֹסְעִים עַל כְּבִישׁ חָדָשׁ, וּפִתְאֹם קָרָא אֶחָד הַמִּשְׁתַּתְּפִים בַּנְּסִיעָה: ״הִנֵּה אָנוּ עוֹמְדִים עַל שְׂפַת הַיַּרְדֵּן, מָקוֹם שֶׁמִּתְחַבְּרִים מֵי הַיַּרְדֵּן עִם יַם־כִּנֶּרֶת״. וְאָכֵן בִּקְּשׁוּ מֵהַנֶּהָג לַעֲצֹר. וְיָרַד מוֹהֲרָא״ש לִשְׂפַת הַיַּרְדֵּן וְלָקַח מַיִם מִשָּׁם וּבֵרַךְ בִּדְבֵקוּת גְּדוֹלָה בִּרְכַּת ׳שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ׳ וְשָׁתָה, וְאַחַר־כָּךְ רָחַץ פָּנָיו בַּמַּיִם, וְאַחַר־כָּךְ בֵּרַךְ בִּרְכָה אַחֲרוֹנָה. וְשָׁאַל הַשּׁוֹאֵל: ״מַהוּ הָעִנְיָן שֶׁל הָרְחִיצָה״? עָנָה לוֹ מוֹהֲרָא״ש: אִיתָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר הַמִּדּוֹת אוֹת בִּטָּחוֹן סִימָן יז): ׳מֵי הַיַּרְדֵּן הֵם סְגֻלָּה לְבִטָּחוֹן׳. וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרָא״ש שֶׁיְּמַלֵּא בַּקְּבוּק מַיִם, וְיִהְיֶה נִצְרָךְ לוֹ פַּעַם[1].

וְאֶחָד הַמְּלַוִּים, מֵחֲמַת רֹב שִׂמְחָה שֶׁשָּׁמַע דִּבּוּר חָדָשׁ מֵרַבֵּנוּ זַ״ל - רָצָה לִטְבֹּל שָׁם בַּמַּיִם. אָמַר לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״אִם תִּטְבֹּל - תִּשָּׁאֵר כָּאן לְבַדְּךָ״. וְרָץ מוֹהֲרָא״ש מִשָּׁם בְּבֶהָלָה גְּדוֹלָה לְתוֹךְ הַטֶּקְסִי [וְאָמַר אַחַר־כָּךְ שֶׁלֹּא יָדַע אֵפְלוּ בְּעַצְמוֹ לָמָּה רָץ...]

---

1. רְאֵה שֶׁמְּסַפֵּר עִנְיָן זֶה בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק כב (מִכְתָּב ג־שמו, ג־קֹרַח תש״מ).

כְּשֶׁיָּשְׁבוּ בַּטֶּקְסִי נוֹדַע לָהֶם שֶׁה׳ הִצִּילָם מִפְּרִיצוּת שֶׁהָיְתָה שָׁם, וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש, שֶׁאִם אָדָם מְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ לִזְכּוֹת לְעֵינַיִם קְדוֹשׁוֹת, אָז מִמֵּילָא שׁוֹמֵר אוֹתוֹ הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שֶׁלֹּא יִרְאֶה מַה שֶּׁאָסוּר לִרְאוֹת... כִּי הֵבִינוּ אַחַר־כָּךְ שֶׁאִם הָיוּ נִשְׁאָרִים שָׁם - הָיוּ רוֹאִים דְּבָרִים לֹא טוֹבִים.

תרכח.

תְּפִלָּה וְהוֹדָאָה עַל הַנֵּס בְּקֶבֶר רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס בְּטְבֶרְיָה

מִשָּׁם נָסְעוּ מִיָּד אֶל צִיּוּן הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מֵאִיר־בַּעַל־הַנֵּס זי״ע בְּעִיר טְבֶרְיָה, בְּהַגִּיעָם לְשָׁם, שָׁאַל הַשּׁוֹאֵל אֶת מוֹהֲרָא״ש: ״אֵיפֹה הוּא רוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל שָׁם בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ שֶׁל הָאַשְׁכְּנַזִּים אוֹ שֶׁל הַסְּפָרַדִּים״ [כִּי מִתְחַם הַקֶּבֶר מִתְחַלֵּק לִשְׁתֵּי הָעֵדוֹת, כַּיָּדוּעַ], וְרָצָה הַלָּה שֶׁיֵּלֵךְ לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ שֶׁל הַסְּפָרַדִּים, כִּי מִשָּׁם רוֹאִים אֶת כָּל הַקֶּבֶר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אֵצֶל הָאַשְׁכְּנַזִּים רוֹאִים רַק כֹּתֶל אֶחָד. עָנָה לוֹ מוֹהֲרָא״ש, שֶׁהוּא רוֹצֶה דַּיְקָא אֵצֶל הָאַשְׁכְּנַזִּים כִּי שָׁם נֶאֱרַע לוֹ נֵס, וְהוּא רוֹצֶה לִתֵּן שֶׁבַח וְהוֹדָאָה שָׁם לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ. כִּי בִּשְׁנַת תשל״ד, כְּשֶׁהָיָה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל עָמַד שָׁם אֵצֶל הָעַמּוּד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁל הָאַשְׁכְּנַזִּים, וּבָכָה שָׁם הַרְבֵּה[ז] לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּפָּטֵר מֵהַמְלַמְּדוּת [שֶׁהָיָה מְלַמֵּד כְּבָר כַּמָּה שָׁנִים], וּפָעַל זֹאת וְזֶה הָיָה נֵס... [רְאֵה לְעֵיל בִּמְקוֹמוֹ[ח]]. וְתֵכֶף נִכְנְסוּ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וּמוֹהֲרָא״ש נִגַּשׁ אֶל הָעַמּוּד שָׁם לְהִתְפַּלֵּל.

תרכט.

אֲמִירַת מִזְמוֹרֵי הַלֵּל בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת

וּבֵינְתַּיִם אֶחָד מֵהַנִּלְוִים לַנְּסִיעָה הָלַךְ לַמִּטְבָּח, וּפָגַשׁ שָׁם זָקֵן אֶחָד וְשׂוֹחֵחַ עִמּוֹ מְמֻשָּׁכוֹת, וְהָאַחֵר הָלַךְ לֶאֱכֹל, וְאֶחָד נִשְׁאַר

ז. וְכֵן רָאִינוּ בְּרוֹב־כְּכָל הַפְּעָמִים שֶׁהִגִּיעַ לְשָׁם מוֹהֲרָא״ש לְהִתְפַּלֵּל, הָיָה עוֹמֵד (אוֹ יוֹשֵׁב) שָׁם מוּל הָעַמּוּד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁעַל הַצִּיּוּן, וּמִתְבּוֹדֵד שָׁם שָׁעָה אֲרֻכָּה בִּדְבֵקוּת גְּדוֹלָה וּבִבְכִיּוֹת וְתַחֲנוּנִים, כַּיָּדוּעַ לְכָל מִי שֶׁנָּסַע עִמּוֹ בַּנְּסִיעוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת, בַּשָּׁנִים הַקּוֹדְמוֹת.

ח. סִימָן שלו.

לְהִתְבּוֹנֵן בְּמַעֲשֵׂי מוֹהֲרָא״ש, שֶׁהֵחֵל אָז בַּאֲמִירַת מִזְמוֹרֵי ׳הַלֵּל׳ בְּקוֹלֵי־קוֹלוֹת מִתּוֹךְ סֵפֶר תְּהִלִּים מִזְדַּמֵּן, וְהָיוּ שָׁם אֲנָשִׁים רַבִּים שֶׁהִסְתַּכְּלוּ... וּבִקֵּשׁ הַלָּה מִמּוֹהֲרָא״ש בִּרְמִיזָה שֶׁיַּנְמִיךְ קוֹלוֹ, וְלֹא יֹאמַר בְּקוֹל רָם כָּל־כָּךְ, וְרָמַז לוֹ מוֹהֲרָא״ש שֶׁיִּשְׁתֹּק וְלֹא יְבַלְבֵּל אוֹתוֹ מֵעֲבוֹדָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, וְלֹא הִסְתַּכֵּל מוֹהֲרָא״ש כְּלָל מַה נַּעֲשָׂה סְבִיבוֹ, רַק הִגִּיד אֶת מִזְמוֹרֵי הַהַלֵּל בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, אַשְׁרֵי עַיִן רָאֲתָה זֹאת.

תרל.

שֶׁהָיָה אֲרֻכָּה אֵצֶל רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס

בְּאֶמְצַע הַהַלֵּל נִגַּשׁ אֵלָיו זֶה שֶׁהָלַךְ לַמִּטְבָּח מִקֹּדֶם, וְאָמַר לוֹ, שֶׁכְּבָר מְאֻחָר, כִּי הֻזְמְנוּ לָבוֹא לַאֲרוּחַת צָהֳרַיִם בְּשָׁעָה שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה וָחֵצִי אֵצֶל אֶחָד מֵאַנַ״ש שֶׁגָּר בְּעִיר חָצוֹר, וְהַשָּׁעָה כְּבָר הָיְתָה אַחַת וָחֵצִי... וְהַלָּה הֵבִין, שֶׁמִּסְתָּמָא עוֹד רוֹצֶה מוֹהֲרָא״ש לְבַקֵּר בְּקִבְרֵי תַּלְמִידֵי הַמַּגִּיד וְרַבִּי נַחְמָן הָאוּרִיֶּענְקֶער שָׁם בִּטְבֶרְיָא, וְצִיּוּן הַתַּנָּא רַבִּי עֲקִיבָא, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וַחֲמִשֶּׁת תַּלְמִידָיו, וְהַשְּׁלָ״ה הַקָּדוֹשׁ, וְהָרַמְבַּ״ם, וְהַשָּׁעָה כְּבָר מְאֻחֶרֶת, וְאָמַר לְמוֹהֲרָא״ש שֶׁאֵין זֶה מִן הַנִּמּוּס לְאַחֵר כָּל־כָּךְ לַמְּאֻרֵחַ שֶׁמַּמְתִּין לָהֶם, אֲבָל מוֹהֲרָא״ש לֹא הִקְשִׁיב לִדְבָרָיו כְּלָל, וְהִמְשִׁיךְ בַּאֲמִירַת הַהַלֵּל בְּעֹז וְתַעֲצוּמוֹת וּבְהִתְעוֹרְרוּת נִפְלָאָה, בֵּינְתַּיִם הִתְחִיל גַּם זֶה [שֶׁנִּשְׁאַר עִם מוֹהֲרָא״ש בִּפְנִים] לְהַפְּצִיר בּוֹ שֶׁהַשָּׁעָה כְּבָר מְאֻחֶרֶת, וְהַשֵּׁנִי הַנַּ״ל חָזַר לְשׂוֹחֵחַ עִם הַזָּקֵן.

תרלא.

אֱלָהָא דְּמֵאִיר עֲנֵנִי - וּמְשִׁיחַת שֶׁמֶן מִשָּׁם

אַחַר אֲמִירַת מִזְמוֹרֵי הַהַלֵּל יָרַד מוֹהֲרָא״ש לְמַטָּה לַמְּעָרָה שֶׁמִּתַּחַת הַקּוֹמָה הָעֶלְיוֹנָה, וְאָמַר שָׁם פְּעָמִים רַבּוֹת אֵין מִסְפָּר אֶת הַמִּלִּים: ״אֱלָהָא דְּמֵאִיר עֲנֵנִי״, בִּנְעִימָה קְדוֹשָׁה וּבִמְתִיקוּת נִפְלָאָה מְשׁוֹבֶבֶת לֵב, וְכָל מִי שֶׁעָמַד שָׁם וְשָׁמַע זֹאת, אַף אִם לֵב

אֶבֶן לוֹ – הָיָה נִמוֹחַ מֵעֹצֶם הַרְגָּשַׁת הַתַּעֲנוּג הָעֶלְיוֹן הַנִּשְׁגָּב הַזֶּה.

וְהֵחֵלּוּ שׁוּב שְׁנַיִם מֵהַנִּלְוִים־אֵלָיו לְהַפְּצִיר בּוֹ בְּיוֹתֵר שֶׁהַשָּׁעָה כְּבָר מְאֹד מְאֻחֶרֶת... אֲבָל מוֹהֲרָא״ש עוֹד לֹא חָשַׁשׁ לְצַעֲקָתָם. וְכֵיוָן שֶׁהָיוּ לוֹ אָז יִסּוּרִים גְּדוֹלִים בָּרֶגֶל הַשְּׂמָאלִית שֶׁלּוֹ, וְכִמְעַט הִרְגִּישׁ שֶׁהַוְּרִידִים מִתְפַּקְּעִים - לָקַח מְעַט מִכּוֹס הַשֶּׁמֶן־זַיִת שֶׁל הַנֵּר־תָּמִיד שֶׁתָּלוּי שָׁם, וּמָשַׁח אֶת בְּשַׂר רַגְלוֹ הַשְּׂמָאלִית בְּצוּרַת אוֹתִיּוֹת ״מֵאִיר״ כַּמָּה פְּעָמִים...

תרלב.

הִתְגַּלּוּת בְּקֶבֶר הַתַּנָּא רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס

וְהִנֵּה שָׁב אֶחָד מֵהֶם שֶׁיָּצָא לַחוּץ בִּבְהִילוּת, וְכֵיוָן שֶׁרָאָה שֶׁמוֹהֲרָא״ש סִיֵּם עִנְיָנוֹ שָׁם לְמַטָּה, שָׁאַל אוֹתוֹ בִּתְמִימוּת: ״מַה הִשַּׂגְתֶּם לְמַטָּה בַּמְּעָרָה״? עָנָה וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש: ״אֵינִי יוֹדֵעַ אִם מֻתָּר לִי לוֹמַר לְךָ, אֲבָל כֵּיוָן שֶׁאֲנִי הִבְטַחְתִּיךָ אֵצֶל יוֹסֵף הַצַּדִּיק שֶׁתֵּכֶף תִּרְאֶה דָּבָר יוֹתֵר יָפֶה, לָכֵן אַגִּיד לְךָ, אֲבָל בִּתְנַאי שֶׁתַּבְטִיחַ לִי שֶׁתִּתְפַּלֵּל כָּאן הַרְבֵּה עֲבוּרִי שֶׁאַצְלִיחַ עִם עִנְיָנִי הַפְּרָטִי, וְגַם שֶׁתִּהְיֶה לִי רְפוּאָה, וּבִפְרָט עַל רַגְלִי״, וְהִבְטִיחַ לוֹ עַל זֶה... וְסִפֵּר לוֹ מוֹהֲרָא״ש, שֶׁהִרְגִּישׁ כְּמוֹ שֶׁשּׁוֹמֵעַ ׳קוֹל לוֹ – קוֹל אֵלָיו׳, בַּסִּגְנוֹן הַזֶּה: ״הִסְתַּכֵּל עַל הָאַבְרֵךְ הַזֶּה אֵיזֶה אִישׁ מֻצְלָח הוּא״! אַךְ אָמַר זֹאת בְּלַחַשׁ, וְהָאִישׁ לֹא שָׁמַע כִּי אִם שֶׁחוֹזֵר מוֹהֲרָא״ש עַל הַתֵּבוֹת ״אִישׁ מֻצְלָח״ כַּמָּה פְּעָמִים בְּקוֹל הַנִּשְׁמָע לְאָזְנָיו. וְשָׁאַל אוֹתוֹ: ״מַה זֶּה שֶׁאַתֶּם אוֹמְרִים אִישׁ מֻצְלָח״? עָנָה לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״אַל תִּהְיֶה בַּטְלָן, עֲשֵׂה עַכְשָׁו מַה שֶּׁאֲנִי אוֹמֵר לְךָ, כָּאן יְכוֹלָה לִהְיוֹת לְךָ יְשׁוּעָה גְּדוֹלָה מְאֹד מִן הַשָּׁמַיִם, הַפֵּל עַצְמְךָ לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם וְהַרְבֵּה בִּתְפִלּוֹת וּבְתַחֲנוּנִים שֶׁיָּחוּס וִירַחֵם עָלֶיךָ, וְתֵדַע, כִּי כָּאן מָקוֹם מְסֻגָּל לִישׁוּעָה, וַאֲנִי בְּעַצְמִי, לִפְנֵי כַּמָּה שָׁנִים - פָּעַלְתִּי כָּאן נֵס גָּדוֹל״...

תרלג.

פְּגִישָׁה עִם זָקֵן פְּלֹאִי בְּקָבֶר רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס

וְעָלָה מוֹהֲרָא"ש לְמַעְלָה מֵהַמְּעָרָה, שָׁם לְמַעְלָה הִמְתִּין לוֹ הַלָּה שֶׁשָּׁהָה עִם הָאִישׁ הַזָּקֵן הַנַּ"ל לְיַד הַשֻּׁלְחָן עִם קָפּוֹת הַצְּדָקָה... וְהַזָּקֵן נָתַן שָׁלוֹם לְמוֹהֲרָא"ש, וְאָמַר לוֹ, שֶׁהוּא לוֹמֵד כָּאן בַּכּוֹלֵל כְּבָר שְׁלוֹשִׁים שָׁנָה, וְהוּא גָּר כָּאן כְּבָר שִׁשִּׁים שָׁנָה, וְהִכִּיר טוֹב אֶת ר' אַבְרָהָם בֶּן ר' נַחְמָן זַ"ל, וְגַם אֶת ר' יִשְׂרָאֵל קַארְדוּנֶער זַ"ל[ט].

וְסִפֵּר, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁר' יִשְׂרָאֵל עָמַד לְהִתְפַּלֵּל הָיוּ מַרְגִּישִׁים רֵיחַ גַּן־עֵדֶן מַמָּשׁ, וְהָיוּ אוֹמְרִים: "אַהּ! זֶה הוּא בְּרֶסְלֶבֶר"... וְאָמַר לוֹ הַזָּקֵן: "כְּשֶׁשָּׁמַעְתִּי אֶת הַהַלֵּל שֶׁלָּכֶם מִלְּמַעְלָה אָמַרְתִּי לָזֶה שֶׁלְּיָדִי: - "זֶה הוּא בְּרֶסְלֶבֶר הַמִּתְפַּלֵּל מִלְּמַטָּה, וַאֲנִי מֻכְרָח לִרְאוֹת אוֹתוֹ"...

וְהַזָּקֵן הִסְתַּכֵּל הַרְבֵּה בְּעֵינֵי מוֹהֲרָא"ש. וְחִבְּקוֹ וְלִטְּפוֹ, וְקָרָא לָזֶה שֶׁשָּׁהָה עִמּוֹ, וְאָמַר לוֹ: "אַתָּה יוֹדֵעַ מִי הוּא זֶה"? וְלָחַשׁ לְתוֹךְ אָזְנוֹ: "אַתָּה אֵינְךָ רוֹאֶה כְּלָל... אֵינְךָ שׁוֹמֵעַ כְּלָל... וְאֵינְךָ מַרְגִּישׁ כְּלָל... הַפָּסוּק (יִרְמְיָה ה, כא): "עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ" וְגוֹ' נֶאֱמַר עָלֶיךָ"! [וּמוֹהֲרָא"ש שָׁמַע אֵיךְ שֶׁלּוֹחֵשׁ הַזָּקֵן כָּל זֹאת לְבַר־שִׂיחוֹ], וְהִסְתַּכֵּל הַזָּקֵן הַרְבֵּה בְּעֵינֵי מוֹהֲרָא"ש, וְעָשָׂה זֹאת בְּעָרְמָה, הֵינוּ שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהִסְתַּכֵּל - סִפֵּר הַרְבֵּה מַעֲשִׂיּוֹת מֵרַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס, אֵיךְ נוֹשְׁעוּ הַרְבֵּה אֲנָשִׁים

ט. אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַקְּדוֹשִׁים, רָמֵי הַמַּעֲלָה, הָיָה עוֹבֵד ה' מֻבְהָק וּפָנָיו הֵאִירוּ מֵרֹב דְּבֵקוּת וּקְדֻשָּׁה, הִתְהַלֵּךְ כְּמַלְאָךְ עֲלֵי אֲדָמוֹת, כְּשֶׁכָּל כֻּלּוֹ אוֹמֵר עֲבוֹדַת ה' וְקִרְבַת אֱלֹקִים, הִתְקָרֵב בִּשְׁנַת תרמ"ט לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, וְהָיָה לְתַלְמִידוֹ הַמֻּבְהָק שֶׁל הָרַב הַחָסִיד ר' מֹשֶׁה בְּרֶסְלֶבֶר זַ"ל מִתַּלְמִידֵי מוֹהַרְנַ"תְ, הָיָה בַּעַל הִתְבּוֹדְדוּת וּבֶכִי עָצוּם, עָסַק בַּתּוֹרָה בִּמְסִירוּת־נֶפֶשׁ, וְהִדְפִּיס סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל. בַּהֶמְשֵׁךְ עָלָה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וְהִתְגּוֹרֵר בְּמִירוֹן, צְפַת וּטְבַרְיָה לְסֵרוּגִין, וּמִשָּׁם נָסַע לְאוּמַן לְרֹאשׁ־הַשָּׁנָה (עַד שְׁנַת תרע"ד), הִתְפָּרְסֵם בְּכָל הַסְּבִיבָה, גַּם בֵּין הַמִּתְנַגְּדִים לְאִישׁ קָדוֹשׁ מִשִּׁכְמוֹ וָמַעְלָה, וְנִסְתַּלֵּק בְּשֵׁם טוֹב בְּט' חֶשְׁוָן תרע"ט וּמְנוּחָתוֹ כָּבוֹד בְּבֵית הַחַיִּים בִּטְבֶרְיָא. מִכְתָּבָיו יָצְאוּ לָאוֹר בְּסֵפֶר כִּתְבֵי רַבִּי יִשְׂרָאֵל.

שָׁם וְכוּ׳, הַכֹּל בִּכְדֵי שֶׁיּוּכַל לְהִסְתַּכֵּל עָלָיו. וּבִשְׁמֹעַ מוֹהֲרָא״ש מַה שֶּׁאָמַר הַזָּקֵן לְהַנַּ״ל, נִבְהַל, כִּי גַּם עַל הַרְבֵּה צַדִּיקִים גְּדוֹלִים יְכוֹלִים לוֹמַר אֶת הַפָּסוּק הַזֶּה: ״עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ״ וְגוֹ׳, וְאֵיךְ מַרְגִּישׁ וְרוֹאֶה הַזָּקֵן הַזֶּה מַה שֶּׁשּׁוּם אָדָם לֹא מַרְגִּישׁ. וְהַזָּקֵן הַזֶּה הָיָה פְּלִיאָה בְּעֵינָיו, וְרָאָה שֶׁהוּא אִישׁ־מַעְלָה, וְרָצָה כְּבָר מוֹהֲרָא״ש לִנְסֹעַ מִשָּׁם, וְיָרַד אֶל זֶה שֶׁהָיָה עֲדַיִן לְמַטָּה בַּמְּעָרָה, וְאָמַר לוֹ: ״אָנוּ כְּבָר נוֹסְעִים, וְאִם אֵינְךָ בָּא הָרֶגַע - אֲנִי מַשְׁאִיר אוֹתְךָ כָּאן״... וְהַלָּה בָּכָה הַרְבֵּה כִּי לֹא הָיָה לוֹ חֵשֶׁק לִנְסֹעַ, כִּי אָמַר שֶׁצָּרִיךְ יְשׁוּעָה גְּדוֹלָה. אָמַר לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״אַתָּה יָכוֹל לְהִשָּׁאֵר כָּאן וּכְבָר תִּמְצָא מִי שֶׁיִּקַּח אוֹתְךָ בַּחֲזָרָה לִירוּשָׁלַיִם״.

וְעָלָה מוֹהֲרָא״ש לְמַעְלָה, וְשָׁם עֲדַיִן הִמְתִּינוּ לוֹ הַזָּקֵן עִם זֶה שֶׁשָּׁהָה עִמּוֹ לְיַד הַיְּהוּדִי שֶׁיּוֹשֵׁב שָׁם עִם קֻפּוֹת הַצְּדָקָה, וְתָפַשׂ הַזָּקֵן אֶת מוֹהֲרָא״ש בִּזְרוֹעוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא״ש, וְלֹא רָצָה לַעֲזֹב אוֹתוֹ. וּמוֹהֲרָא״ש הִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ בְּלַחַשׁ שֶׁהַזָּקֵן כְּבָר יַעֲזוֹב אוֹתוֹ, וְלֹא יְדַבֵּר עוֹד מִמֶּנּוּ, [כִּי דִּבֵּר הַרְבֵּה עִם הַלָּה מֵאַנַ״ש מִי יוֹדֵעַ מַה], וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרָא״ש כַּמָּה פְּעָמִים: ״זֵיי גֶעזוּנְד [תִּהְיֶה בָּרִיא] - אָנוּ כְּבָר נוֹסְעִים״... וְהַזָּקֵן חָזַר כָּל פַּעַם: ׳קָשָׁה עָלַי פְּרֵדַתְכֶם׳...

וְאֶחָד מֵהַמְּלַוִּים רָטַן עַל זֶה שֶׁשּׁוֹהֶה לְמַטָּה, וְצָעַק אֵלָיו: ״מוֹהֲרָא״ש כְּבָר נוֹסֵעַ״... אֲבָל גַּם הַזָּקֵן בִּקֵּשׁ שֶׁיִּשָּׁאֵר, וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״לֹא! לֹא! אֲנִי כְּבָר צָרִיךְ לִנְסֹעַ״... וְאָחַז אוֹתוֹ הַזָּקֵן וְנִבֵּא לוֹ הַרְבֵּה בְּרָכוֹת בְּהַצְלָחָה, וְיַעֲלֶה מַעְלָה מַעְלָה, וְעוֹד כַּמָּה בְּרָכוֹת, וַעֲדַיִן בִּקֵּשׁ מוֹהֲרָא״ש בִּתְפִלָּה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שֶׁכְּבָר יָנִיחַ אוֹתוֹ הַזָּקֵן, וְלִוָּה הַזָּקֵן אוֹתוֹ עַד הַטֶּקְסִי.

תרלד.

צְדָקָה בִּשְׁעַת בִּרְכַּת הַזָּקֵן לִבְנוֹ

וְקֹדֶם שֶׁנִּכְנַס לַמּוֹנִית, לָחַשׁ מוֹהֲרָא״ש לְבָחוּר אֶחָד בְּאָזְנוֹ:

"לֵךְ וְקַבֵּל בִּרְכַּת פְּרֵדָה מֵהַזָּקֵן הַזֶּה, כִּי מַה שֶּׁקָּרָאתָ הַרְבֵּה בְּסִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁלְּךָ מֵהַצַּדִּיקִים נִסְתָּרִים, וְחָלַמְתָּ כַּמָּה פְּעָמִים לִרְאוֹתָם, הִנֵּה לְפָנֶיךָ אֶחָד מֵהֶם"... וְהוּא עֲדַיִן לֹא נִכְנַס לַטֶּקְסִי, וְחָלְשָׁה דַּעְתּוֹ שֶׁמּוֹהַרָא"ש מְעַכְּבוֹ... אָמַר לוֹ מוֹהַרָא"ש: "שְׁמַע לִי, וּלְפָחוֹת לְחַץ אֶת יָדוֹ", וְלֹא רָצָה בְּשׁוּם אֹפֶן, וְהַזָּקֵן אֵינוֹ גּוֹרֵעַ עֵינוֹ מִלְּהַבִּיט עַל מוֹהַרָא"ש, אֲבָל הַשְּׁנַיִם הָאֲחֵרִים כְּבָר לֹא הִתְעַנְיְנוּ בַּזָּקֵן... כִּי נִלְחֲצוּ שֶׁהַשָּׁעָה כְּבָר הָיְתָה שְׁתַּיִם בַּצָּהֳרַיִם, וְהֻזְמְנוּ לִשְׁתַּיִם־עֶשְׂרֵה וָחֵצִי, כַּנַּ"ל.

בֵּינְתַּיִם הִתְרַכֵּךְ הַבָּחוּר הַנַּ"ל וְהֶחְלִיט כֵּן לְבַקֵּשׁ בְּרָכָה מֵהַזָּקֵן, וְהוֹשִׁיט לוֹ יָדוֹ, וְאָכֵן בֵּרְכוֹ כַּמָּה בְּרָכוֹת, אֲבָל לֹא שָׁמַע מוֹהַרָא"ש מַה בֵּרְכוֹ, כִּי בְּדִיּוּק אָז נִגְּשָׁה אֶל מוֹהַרָא"ש אִשָּׁה עֲנִיָּה סְפָרַדִּית אַחַת, וּבִקְּשָׁה מִמֶּנּוּ נְדָבָה, וּמוֹהַרָא"ש חִפֵּשׂ מַטְבְּעוֹת דַּיְקָא לִתֵּן לָהּ, לְקַיֵּם מַה שֶּׁמֵּבִיא רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן כב) אוֹדוֹת קִשְׁקוּשׁ הַמַּטְבְּעוֹת שֶׁל צְדָקָה. וְחָשַׁב מוֹהַרָא"ש שֶׁעַכְשָׁו הוּא עֵת רָצוֹן גָּדוֹל לִתֵּן צְדָקָה בְּשָׁעָה שֶׁמְּבָרֵךְ הַזָּקֵן אֶת מְלַוָּיו, וְלָכֵן לֹא שָׁמַע מַה שֶּׁבֵּרְכוֹ, וְגַם לֹא רָאָה אִם הַזָּקֵן מִסְתַּכֵּל עָלָיו.

תרלה.

בְּרָכָה מְיֻחֶדֶת מֵאִישׁ מְיֻחָד...

וְנִכְנְסוּ כֻּלָּם לַטֶּקְסִי, וְהַזָּקֵן הִסְתַּכֵּל עֲלֵיהֶם מֵרָחוֹק עִם כִּסּוּפִים גְּדוֹלִים, וּבִקֵּשׁ מוֹהַרָא"ש לִנְסֹעַ כִּי מְהֵר, אֲבָל הָאַבְרֵךְ שֶׁשָּׁהָה לְמַטָּה עֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ, וְצִוָּה מוֹהַרָא"ש לְצַפֵּר לוֹ בַּמְּכוֹנִית, כְּדֵי לְזָרְזוֹ לְהַגִּיעַ, וְאִם לֹא יָבֹא - תֵּכֶף יִסְעוּ בִּלְעָדָיו, וּפִתְאוֹם בָּא וְנִכְנַס בְּבֶהָלָה גְּדוֹלָה לְתוֹךְ הַטֶּקְסִי, וְלֹא הִסְפִּיק מוֹהַרָא"ש לְהַגִּיד לוֹ שֶׁיְּקַבֵּל בְּרָכָה מֵהַזָּקֵן לִפְנֵי שֶׁנִּכְנַס, רַק אַחַר־כָּךְ אָמַר לוֹ בְּאָזְנוֹ, שֶׁיֵּצֵא וִיקַבֵּל בְּרָכָה מֵהַזָּקֵן, כִּי יִהְיֶה נִצָּרֵךְ לוֹ, וְשָׁאַל: "מִי הוּא זֶה?" עָנָה לוֹ מוֹהַרָא"ש: "אַל תִּשְׁאַל שְׁאֵלוֹת רַק תַּעֲשֶׂה מַה שֶּׁאוֹמְרִים לְךָ"... וְרָץ מַהֵר וְקִבֵּל מִמֶּנּוּ בְּרָכוֹת, וְכָל הַזְּמַן הָיוּ עֵינֵי

הַזָּקֵן עַל מוֹהַרָא״ש. וְנִכְנַס בַּחֲזָרָה לַטֶּקְסִי, וְאָז שָׁאַל עוֹד הַפַּעַם: ״מִי הוּא זֶה?״ וְאָמַר לוֹ מוֹהַרָא״ש: ״אַל תִּשְׁאַל שְׁאֵלוֹת! פַּעַם תּוֹדֶה לִי שֶׁזִּכִּיתִי אוֹתְךָ עִם בְּרָכָה כָּזוֹ״. וְכִסָּה מוֹהַרָא״ש אֶת פָּנָיו עִם יָדָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, בִּכְדֵי שֶׁלֹּא לְהִסְתַּכֵּל עַל הַזָּקֵן, וְהַזָּקֵן נָקַשׁ עַל חַלּוֹן הַמְּכוֹנִית, וְעָשָׂה בְּיָדָיו תְּנוּעָה, כְּאוֹמֵר: ״לֵךְ לְשָׁלוֹם״. וּמוֹהַרָא״ש בִּקֵּשׁ הַרְבֵּה מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ שֶׁלֹּא יִסַּע הַזָּקֵן אַחֲרָיו, וְלֹא יֵלֵךְ אַחֲרָיו, וְשֶׁיִּשְׁכַּח הַזָּקֵן מִמֶּנּוּ, וְחָשַׁב מוֹהַרָא״ש לְעַצְמוֹ שֶׁהַזָּקֵן הַזֶּה הוּא פְּלִיאָה נִשְׂגָּבָה. וְאָמַר, שֶׁהוּא הָיָה כְּבָר אֵצֶל כַּמָּה אֲנָשִׁים גְּדוֹלִים, וְגַם עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר הַפָּסוּק (יִרְמְיָה ה, כא): ״עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ וְגוֹ׳, וּמֵחֲמַת שֶׁרָאָה מוֹהַרָא״ש שֶׁבֵּר־שִׂיחוֹ אֵינוֹ מֵבִין מַה שֶּׁהוּא אוֹמֵר - הִפְסִיק מִלְּדַבֵּר.

[כְּשֶׁסִּפֵּר לָנוּ זֹאת מוֹהַרָא״ש, שְׁאָלוֹ אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, הַאִם פַּעַם רִאשׁוֹנָה שֶׁהָיָה כָּזֶה מַעֲשֶׂה, הֵשִׁיב מוֹהַרָא״ש: כֵּן, חוּץ מֵהָאַדְמוֹ״ר מִשּׁוֹמְרֵי־אֱמוּנִים שֶׁרָאָהוּ פַּעַם בְּיַלְדוּתוֹ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ בְּלֵיל־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ, וְנִשְׁקוֹ עַל מִצְחוֹ לְעֵינֵי כָּל הַקָּהָל, וּבָרַח מוֹהַרָא״ש, וְקָרָא לוֹ בַּחֲזָרָה, וְחָשַׁב שֶׁרוֹצֶה לָתֵת לוֹ שִׁירִים לָכֵן חָזַר, אֲבָל הוּא רָצָה לוֹמַר לוֹ רַק עוֹד מַשֶּׁהוּ, וְאָמַר שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה עָלָיו].

תרלו.

מוֹהַרָא״ש עוֹשֶׂה פְּעֻלּוֹת שֶׁיִּשְׁכַּחוּ מַעֲשֶׂה הַזָּקֵן

אָז הִתְחִיל כְּבָר אֶחָד מֵהַנּוֹסְעִים לִתְמֹהַּ עַל מַעֲשֶׂה הַזָּקֵן, וְאָמַר: ״אוּה אַהּ! אַ מַעֲשֶׂה מִיט אַ זָקֵן! פְּעָמִים רַבּוֹת הָיִיתִי כָּאן אֵצֶל ר׳ מֵאִיר בַּעַל־הַנֵּס, וְאַף פַּעַם לֹא רָאִיתִי אֶת הַזָּקֵן, וְהִתְחִיל לִצְעֹק: ״אֲנִי מִסְתּוֹבֵב בֵּין בְּרֶסְלֶבֶר חֲסִידִים כְּבָר עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנִים, וְאַף פַּעַם לֹא רָאִיתִי אוֹתוֹ וְלֹא שָׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ״,

---

י. רְאֵה הַמַּעֲשֶׂה לְעֵיל בִּימֵי יַלְדוּתוֹ, בְּסִימָן פה.

וְקָרָא לְעֵבֶר הַנָּהָג שֶׁיִּסַּע בַּחֲזָרָה לַזָּקֵן. וּמוֹהֲרָא״ש צִוָּה אֶת הַנָּהָג שֶׁיִּסַּע הָלְאָה, וּבִקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ שֶׁהַנָּהָג יִסַּע בִּמְהִירוּת גְּדוֹלָה וְשֶׁיִּשְׁכַּח הַלָּה מִכָּל הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַזָּקֵן, וְהַלָּה עוֹד צוֹעֵק: ״מַעֲשֶׂה פֶּלֶא כָּזֶה? לְהַעֲרִים עָלַי כָּךְ״? וְאָמַר לַחֲבֵרוֹ: ״אוּלַי הָיָה זֶה אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא אוֹ אִישׁ אַחֵר, מִי יוֹדֵעַ מִי״? וְשׁוּב צָעַק לַנָּהָג בְּעַרְבִית: ״סְטֶענְלִי שְׁוַואיֶע״ (עֲצֹר)... וְעָצַר הַנָּהָג אֶת הַטֶּקְסִי. אָמַר מוֹהֲרָא״ש לַנָּהָג: ״רוּחַ יַאל׳לַה״ (סַע הָלְאָה). וְהֶרְאָה מוֹהֲרָא״ש בְּאֶצְבָּעוֹ עַל הַשָּׁמַיִם: וְאָמַר לוֹ: ״אַדָּא אַל׳לָה״ (כָּאן הוּא הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ), וְאָמַר הַנָּהָג: ״אַייוּוּאַ״ (כֵּן הִיא הָאֱמֶת), וְהִתְחִיל לִנְסֹעַ בִּזְרִיזוּת גְּדוֹלָה, וְהַלָּה עֲדַיִן צוֹעֵק כַּנַּ״ל, וְהִתְחִיל אֶחָד לִגְעֹר בּוֹ: ״שְׁמַע לְמַה שֶׁאוֹמְרִים לְךָ״, וּמוֹהֲרָא״ש עֲדַיִן בִּקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ שֶׁיִּשְׁכַּח כָּל הַמַּעֲשֶׂה, וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״הִסְתַּכֵּל עַל הַשָּׁעוֹן, הַשָּׁעָה כְּבָר שְׁתַּיִם וָחֵצִי, אֵיךְ נִהְיֶה בִּשְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה וָחֵצִי אֵצֶל הַמְּאָרֵחַ בֶּחָצוֹר, כְּמוֹ שֶׁהִזְמִין אוֹתָנוּ?!״ וּבְרֶגַע שֶׁאָמַר זֹאת מוֹהֲרָא״ש נִכְנַס אֶחָד לְכַעַס וְרוֹגֶז גָּדוֹל, וְצָעַק: אֵין זֶה אֱנוֹשִׁיּוּת וְכוּ׳... וְשָׁכַח לְגַמְרֵי מֵהַזָּקֵן, וְאָמַר: ״לֹא הָיִינוּ צְרִיכִים לִנְסֹעַ לַמִּקְוֶה ר׳ יִשְׁמָעֵאל כֹּהֵן־גָּדוֹל, וְלֹא לִזְכַרְיָה הַנָּבִיא, כִּי כְּבָר לֹא נַגִּיעַ לִשְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה וָחֵצִי, כִּי הֲלֹא הוּא כְּבָר שְׁתַּיִם וָחֵצִי. וּבְמֶשֶׁךְ כָּל הַנְּסִיעָה הַזּוֹ עַד בֵּית־הַחַיִּים (עֶשֶׂר דַּקּוֹת), אָמַר לְמוֹהֲרָא״ש דִּבְרֵי מוּסָר וְתוֹכֵחָה וְגַם חֲבֵרוֹ עָזַר לוֹ, וּמוֹהֲרָא״ש נָתַן שֶׁבַח וְהוֹדָאָה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ עַל שֶׁשָּׁכַח כְּבָר אֶת מַעֲשֶׂה הַזָּקֵן וְכוּ׳, וְהָיָה פֶּלֶא גָּדוֹל בְּעֵינָיו - הִנֵּה הַלָּה מַרְגִּישׁ רוּחָנִיּוּת, וְהִנֵּה הוּא כְּבָר שָׁכַח אֵיפֹה שֶׁהוּא...

תרלז.

תּוֹכַחַת מוֹהֲרָא״ש לַנּוֹסְעִים עַל מְהִירוּתָם

וְאֶחָד הֵחֵל לִגְעֹר בָּזֶה שֶׁרָטַן עַל הָאִחוּר וְכוּ׳ - שֶׁיִּהְיֶה כְּבָר בְּשֶׁקֶט, אָז אָמַר מוֹהֲרָא״ש לְכֻלָּם: ״עַכְשָׁו אֲנִי מֵבִין לָמָּה אַתֶּם

מְמַהֲרִים כָּל־כָּךְ לֶחָצוֹר, כִּי אַתֶּם רְעֵבִים וְאַתֶּם רוֹצִים לֶאֱכֹל סְעֻדָּה״... וְאָמַר לְאֶחָד: ״לָמָּה אַתָּה חַלָּשׁ כָּל־כָּךְ, אִם מֵחֲמַת רְעָבוֹן, הֲלֹא חֲבֵרְךָ הָיָה גַּם־כֵּן צָרִיךְ לִהְיוֹת חַלָּשׁ, עוֹד מְעַט תִּהְיֶה לְךָ סְעֻדָּה טוֹבָה, הָאֹכֶל מְחַכֶּה לְךָ... הִנֵּה הוּא כְּבָר שָׂבֵעַ מֵרוּחָנִיּוּת, כִּי הָיָה עַכְשָׁו אֵצֶל רַבִּי מֵאִיר, וְאֵין הוּא צָרִיךְ עַכְשָׁו לֶאֱכֹל... אֲבָל אַתֶּם שְׁנֵי יְלָדִים וְעִם צַלַּחַת מָרָק עִם בָּשָׂר (זִיפּ אוּן פְּלֵייש), יְכוֹלִים לִקְנוֹת אֶתְכֶם״, בְּשֶׁמְּעָם זֹאת הִתְבַּיְּשׁוּ קְצָת, וְעָנוּ, שֶׁאֵינָם צְרִיכִים לֶאֱכֹל. וְשָׁאַל מוֹהֲרָא״ש אֶת אֶחָד: ״לָמָּה אַתָּה מְמַהֵר כָּל־כָּךְ... מִמֵּילָא הָאַבְרֵךְ הַזֶּה יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים (כְּאוֹמֵר וְרוֹצֶה לְהַגִּיעַ הַבַּיְתָה), אֲבָל אַתָּה... מַה אִכְפַּת לְךָ אִם נִהְיֶה עוֹד שְׁעָתַיִם בִּטְבֶרְיָה?״, וְאֶחָד מֵהֶם נִפְגַּע לָמָּה חָשַׁד בּוֹ מוֹהֲרָא״ש, [כִּי אָכֵן כִּוֵּן מוֹהֲרָא״ש לְדַעְתָּם שֶׁהֵם רוֹצִים בֶּאֱמֶת סְעֻדַּת בָּשָׂר], אַחַר נְסִיעָה שֶׁל עֶשֶׂר דַּקּוֹת הִגִּיעוּ לְבֵית הַחַיִּים הָעַתִּיק בִּטְבֶרְיָא, וּמֵחֲמַת רוֹב חֲלִישׁוּת דַּעְתּוֹ, לֹא רָצָה אֲפִלּוּ לְהִכָּנֵס לְבֵית הַחַיִּים.

תרלה.

אֲצֶל חֶלְקַת תַּלְמִידֵי הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב בִּטְבֶרְיָה

אֲבָל חֲבֵרוֹ רָץ רִאשׁוֹנָה בִּמְהִירוּת עֲצוּמָה, אֶל צִיּוּן הַמְּצֻיָּנֶת שֶׁל הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ רַבִּי נַחְמָן מֵהוֹרוֹדוֹנְקָא זי״ע [אֲשֶׁר שָׁם חֶלְקַת מְחוֹקֵק סָפוּן בְּחֶלְקַת תַּלְמִידֵי הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב זי״ע, בְּפִנַּת בֵּית הָעָלְמִין שָׁם], וְאִלּוּ מוֹהֲרָא״ש הָלַךְ לְאַט וְהִתְבּוֹדֵד בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ: ״הֲלֹא הֵם מְשַׂגְּעִים אוֹתִי, וְאֵין לִי כְּבָר כֹּחַ אֲלֵיהֶם״, וְהִרְגִּישׁ שֶׁהַמֹּחִין שֶׁלּוֹ נָפְלוּ לְשֵׁינָה וְקַטְנוּת, וְהִגִּיעַ לְצִיּוּן הַצַּדִּיק ר׳ נַחְמָן, גַּם־כֵּן, וְלֹא עָשָׂה שָׁם שׁוּם דָּבָר, רַק נִשֵּׁק רֹאשׁ הַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ, וְסִפֵּר, שֶׁכָּאן עָמַד רַבֵּנוּ זַ״ל וְהָיְתָה לוֹ הִתְבּוֹדְדוּת (כְּשֶׁהָיָה רַבֵּנוּ זַ״ל בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל). וְשָׁאַל הַשּׁוֹאֵל: ״מֵאַיִן אַתֶּם יוֹדְעִים זֹאת״? עָנָה, שֶׁהָרַב הֶחָסִיד ר׳ שְׁמוּאֵל הוֹרְבִיץ זַ״ל אָמַר לוֹ[יא], שֶׁכָּךְ מְקֻבָּל

יא. ״וּבְחַסְדּוֹ יִתְבָּרֵךְ, הָיִיתִי כָּרוּךְ אַחֲרָיו הַרְבֵּה. וְסִפֵּר לִי הַרְבֵּה נִפְלָאוֹת מֵחַיָּיו הַקְּדוֹשִׁים

מִפִּי אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ... [וְכַאֲשֶׁר מוֹהֲרָא"ש הִזְכִּיר זֹאת בְּסִפּוּרוֹ, עָנָה וְאָמַר: "וּמַה שֶׁעָשִׂיתִי עִם הַנְּשִׁיקָה - זֹאת לֹא אַגִּיד לָכֶם, וְכֵן בִּכְלָל מַה שֶׁעָשִׂיתִי שָׁם"], וְשָׁם הִשְׁתַּמֵּשׁ עִם כָּל הַמַּפְתְּחוֹת שֶׁלּוֹ בְּעִנְיַן הֲקָמַת וְהִתְעוֹרְרוּת הַמּוֹחִין, וְלֹא הִצְלִיחַ...

גַּם סִפֵּר מוֹהֲרָא"ש, הֲלֹא תִּרְאֶה שֶׁהַצִּיּוּן שֶׁל הָרַב מִשִּׁיפִּיטִיוְוקֶא הוּא מַמָּשׁ אֵצֶל צִיּוּן רַבִּי נַחְמָן הָאוּרִיֶדֶענְקֶער, וְהָרַב מִשִּׁיפִּיטִיוְוקֶא הָיְתָה לוֹ מַחֲלֹקֶת עִם ר' אַבְרָהָם קַאלִיסְקֶער זַ"ל, שֶׁגַּם־כֵּן מָנָח כָּאן (וְהֶרְאָה בְּאֶצְבָּעוֹ עַל צִיּוּן הַר' אַבְרָהָם), וְרַבֵּנוּ זַ"ל כְּשֶׁהָיָה בִּטְבֶרְיָא, עָשָׂה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, כַּמּוּבָא בְּ'שִׁבְחֵי הָר"ן', וּבְסֵפֶר 'פְּעֻלַּת הַצַּדִּיק'. וְהִמְשִׁיךְ מוֹהֲרָא"ש: זֶה הַכֹּחַ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל תָּמִיד - לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם, וּצְרִיכִים תָּמִיד רַק לִהְיוֹת בְּשָׁלוֹם עִם הַכֹּל: "אַיֵּי, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! (וְדִבֵּר עַל הַמַּחֲלֹקֶת בַּטֶּקְסִי), רַבֵּנוּ זַ"ל רוֹצֶה רַק שָׁלוֹם - אֵין לִי כֹּבֶר כֹּחַ לְמַחֲלֹקֶת".

תרלט.

נְסִיעָה לְחָצוֹר לַאֲרוּחַת צָהֳרַיִם

אַחַר־כָּךְ אָמַר מוֹהֲרָא"ש לְאֶחָד מֵהֶם: "עַכְשָׁו נִסַּע מִיָּד לָעִיר חָצוֹר כִּי הַמֹּחַ שֶׁלִּי יָשֵׁן". וְנִגְּשׁוּ לְצִיּוּן הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ רַבִּי יַעֲקֹב שִׁמְשׁוֹן מִשִּׁיפִּיטִיוְוקֶא זי"ע, וְנִשְׁקוּ אֶת הַקֶּבֶר עִם הַכַּוָּנָה הַיְדוּעָה מֵהַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'שַׁעַר הַיִּחוּדִים' לְהָאֲרִיזַ"ל, וְכֵן נִגְּשׁוּ לְצִיּוּן הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מְנַחֵם מֶענְדִיל מֵוִויטֶעבְּסְק זי"ע, וְכֵן לְצִיּוּן הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ רַבִּי זְאֵב־וָואלְף מִטְשַׁארְנִי־אוֹסְטְרְהָא זי"ע.

וְרָצוּ מִשָּׁם בִּמְהִירוּת לַטֶּקְסִי, בֵּינְתַּיִם הָיָה לְאֶחָד מֵהֶם חַם, וְהָלַךְ לִטְבֹּל בְּיַם כִּנֶּרֶת, וְזֵרְזוּ חֲבֵרוֹ שֶׁיִּמַּהֵר כִּי בְּדִיּוּק כְּבָר

בְּשָׁעָה שֶׁבִּקַּרְתִּי אֶצְלוֹ כַּמָּה פְּעָמִים בִּהְיוֹתִי בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְרָאִיתִי עַיִן בְּעַיִן, שֶׁיְּכוֹלִים לִהְיוֹת אִישׁ כָּשֵׁר וְצַדִּיק גָּנוּז נוֹרָא וְנִפְלָא מְאֹד מְאֹד" (אֲשֶׁר־בִּנַּחַל, חֵלֶק לב, מִכְתָּב ה־רפב).

נוֹסְעִים... וְאֶחָד מֵהֶם בִּקֵּשׁ אֵצֶל צִיּוּן רַבִּי נַחְמָן הַנַּ״ל שֶׁלִּפְנֵי חֲנֻכָּה יִזְכֶּה לִהְיוֹת עַל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ״ל בְּעִיר אוּמַן, וְיִשְׁבֹּת בְּשַׁבָּת־חֲנֻכָּה בִּמְתִיבְתָּא ׳הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ׳.

אַחַר־כָּךְ יָרַד חֲבֵרוֹ גַּם־כֵּן לְמַטָּה, וְשָׁאַל אֶת מוֹהַרָא״ש: ״מַה רוֹצִים לַעֲשׂוֹת עַכְשָׁו״? עָנָה לוֹ מוֹהַרָא״ש: ״בֶּאֱמֶת אֲנִי רוֹצֶה מְאֹד לִהְיוֹת אֵצֶל צִיּוּן הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ רַבִּי עֲקִיבָא זי״ע, אֲבָל אֲנִי צָרִיךְ לִשְׁהוֹת שָׁם זְמַן רַב, וּמִכֵּיוָן ... הֶחְלַטְתִּי שֶׁאֲנִי נוֹסֵעַ לֶחָצוֹר״. אָמַר הַלָּה לְמוֹהַרָא״ש: ״הִנֵּה יֵשׁ לִי בַּכִּיס אֶלֶף לִירוֹת, אֶתֵּן אֵיזֶה סַךְ לַנֶּהָג, וְגַם לִשְׁנֵי הַמְלַוִּים הַנּוֹסְפִים, וְהֵם יִסְעוּ לְאָן שֶׁהֵם רוֹצִים, וַאֲנִי אֶסַּע עִמָּכֶם, כִּי אֲנִי מַרְגִּישׁ שֶׁאֵצֶל ר׳ עֲקִיבָא אָנוּ יְכוֹלִים לִפְעֹל דְּבָרִים גְּדוֹלִים״. עָנָה מוֹהַרָא״ש: ״זֶה בְּשׂוּם אֹפֶן לֹא... אֲנִי נוֹסֵעַ לֶחָצוֹר״! בֵּינְתַּיִם הִגִּיעַ הָאַחֵר מִטְּבִילָתוֹ בַּכִּנֶּרֶת [וְעַכְשָׁו בָּא עִם יִשּׂוּב הַדַּעַת אַחֵר לְגַמְרֵי], וְשָׁאַל בְּנִיחוּתָא: ״לְאָן אָנוּ נוֹסְעִים״? עָנָה מוֹהַרָא״ש: ״אָנוּ נוֹסְעִים לֶחָצוֹר״. עָנָה וְאָמַר הַנַּ״ל שׁוּב: ״אוּלַי נִסַּע לְרַבִּי עֲקִיבָא״? וּבִשְׁמֹעַ שְׁנֵי הַמְלַוִּים שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵשֶׁק לִנְסֹעַ לְרַבִּי עֲקִיבָא - רָצוּ לִנְסֹעַ לְרַבִּי עֲקִיבָא, וְסֵרַב מוֹהַרָא״ש וְכוּ׳, וְהֵם כְּבָר הִתְחָרְטוּ וְרָצוּ שֶׁיֵּלְכוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא, אֲבָל לֹא הוֹעִיל, וְנָסְעוּ מִשָּׁם.

תרמ.

סוֹד הִשְׁתַּטְּחוּת עַל קִבְרֵי הַצַּדִּיקִים

בַּדֶּרֶךְ דִּבֵּר מוֹהַרָא״ש שִׂיחָה אֲרֻכָּה וְנוֹרָאָה מְאֹד, וְתָמַהּ בְּעַצְמוֹ מֵאַיִן בָּאָה לוֹ שִׂיחָה יָפָה כָּזוֹ, וְתַמְצִית עִנְיַן הַשִּׂיחָה הָיָה בְּעִנְיַן מַה שֶּׁמּוּבָא בְּשַׁעַר הַיִּחוּדִים לְעִנְיַן הַמְשָׁכַת נִשְׁמַת הַתַּנָּא וְהַצַּדִּיק לְתוֹךְ גּוּפוֹ, וּבֵאֵר זֶה בַּאֲרִיכוּת גְּדוֹלָה, וְהֵבִיא לָזֶה רְאָיוֹת וְסִפּוּרִים [וַאֲקַוֶּה שֶׁאֲבָאֵר אֶת זֶה בְּמָקוֹם אַחֵר בַּאֲרִיכוּת, כָּךְ אָמַר מוֹהַרָא״ש בִּשְׁעַת הַסִּפּוּר]. וְסִיּוּם הַשִּׂיחָה הָיָה, שֶׁבְּאֹפֶן כָּזֶה נִקְרָא ׳הִשְׁתַּטְּחוּת עַל קִבְרֵי צַדִּיקִים׳, וְעִם הַקְּדָמוֹת כָּאֵלּוּ כְּדַאי

לִנְסֹעַ אֲפִלּוּ מִקְצֵה הָעוֹלָם עַד קָצֵהוּ לִהְיוֹת עַל קִבְרֵי צַדִּיקִים, אֲבָל סְתָם לְהִסְתַּכֵּל עַל הַקֶּבֶר וְהָאֲבָנִים שֶׁעָלָיו, וּלְהִסְתַּכֵּל עַל הַנּוֹף וְכוּ', כְּבָר מוּטָב לְהִשָּׁאֵר בִּנְיוּ־יוֹרְק, "כִּי זֶה בִּשְׁבִיל תַּיָּרִים, וַאֲנִי אֵינִי תַּיָּר, וּמִכֵּיוָן שֶׁהַמֹּחַ שֶׁלִּי יָשֵׁן עַכְשָׁו - אֵינִי יָכוֹל לָלֶכֶת עוֹד לְשׁוּם צִיּוּן כָּעֵת"...

תרמא.

סוֹד קִבְרוֹ שֶׁל חוֹנִי הַמְּעַגֵּל

שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ: "וּמַה יִּהְיֶה בֶּחָצוֹר"? עָנָה מוֹהֲרָא"ש: "בֶּחָצוֹר אַתֶּם תֵּלְכוּ לַמְּאֲרֵחַ וְהוּא יִתֵּן לָכֶם מָרָק וּבָשָׂר, וְהַמָּנָה שֶׁלִּי תְּחַלְּקוּ בֵּינֵיכֶם, וּבֵינְתַּיִם אֵלֵךְ לְצִיּוּן חוֹנִי הַמְּעַגֵּל שֶׁבֶּחָצוֹר, שֶׁעֲדַיִן לֹא הָיִיתִי שָׁם אַף־פַּעַם, וְהִנֵּה אַף פַּעַם לֹא קָרָה לִי דָּבָר כָּזֶה, בִּהְיוֹתִי בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַמֹּחִין שֶׁלִּי יִהְיוּ בִּבְחִינַת שֵׁינָה וְתַרְדֵּמָה, כְּמוֹ עַכְשָׁו. וְרַבֵּנוּ זַ"ל אוֹמֵר (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ס'), שֶׁחוֹנִי הַמְּעַגֵּל הוּא בְּחִינַת שֵׁנָה, וְהַצַּדִּיק מְעוֹרֵר מֵהַשֵּׁנָה", הַדְּבָרִים יָצְאוּ מִפֶּה קָדְשׁוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה, בִּנְעִימוּת וּבְחֵן נִפְלָא כָּזֶה, הֵמָּה רָאוּ כֵּן תָּמָהוּ, וּמֵאָז וָהָלְאָה, יִשְׂמְחוּ כִּי יִשְׁתּוֹקוּ, וְנִזְהֲרוּ בְּדִבּוּרָם שֶׁלֹּא לְבַלְבְּלוֹ עוֹד.

תרמב.

הַמְּאֲרֵחַ מִתְנַעְגֵּעַ עַל הַשְּׁכֵנוּת דְּמֵאָז

כַּאֲשֶׁר הִגִּיעוּ לֶחָצוֹר, פָּנוּ לְבֵית מְאָרְחָם, אֲשֶׁר קִבֵּל אוֹתָם בְּכָבוֹד גָּדוֹל מְאֹד, וְשָׂמַח שִׂמְחָה שֶׁאֵין לְשַׁעֵר, וְאָמַר, שֶׁמֵּאָז שֶׁנָּסַע מִכָּאן [מִישִׁיבַת 'הֵיכַל־הַקֹּדֶשׁ' שֶׁהָיָה גָּר שָׁם בִּשְׁכֵנוּת כַּמָּה שָׁנִים וְלָמַד וְהִתְפַּלֵּל, וְעָבַד עֲבוֹדָתוֹ עֲבוֹדַת ה' בַּיְּשִׁיבָה הַקְּדוֹשָׁה בְּהִתְלַהֲבוּת גְּדוֹלָה כַּמָּה שָׁנִים], מַרְגִּישׁ חִסָּרוֹן עָצוּם, אַף שֶׁעַכְשָׁו הוּא בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. [וְסִפֵּר לָנוּ מוֹהֲרָא"ש, אַף שֶׁנָּסַע לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ עֲצוּמָה כְּמוֹ שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ, בְּכָל זֹאת הוּא מַרְגִּישׁ עַצְמוֹ לְבַד וְכוּ'], וְעוֹרֵר אֶת מוֹהֲרָא"ש שֶׁיָּבוֹא לָגוּר

מְהֵרָה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בִּקְבִיעוּת, וְהוּא יָבוֹא לָגוּר לְיָדוֹ וְכוּ׳.

תרמג.

דִּבּוּרֵי הִתְחַזְּקוּת בְּחָצוֹר אֲרֻחַת צָהֳרַיִם וּמִנְחָה

וְשָׁם בַּדִּירָה בֶּחָצוֹר פָּגְשׁוּ מִקָּרֹב חָדָשׁ, שֶׁהַמְאָרֵחַ לָמַד אִתּוֹ תָּמִיד שִׁעוּר בְּ׳לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן׳, וְעַד שֶׁהֵכִינוּ הַסְּעֻדָּה בַּעֲבוּרָם – דִּבֵּר מוֹהֲרָא״ש עִם הַמְקֹרָב שִׂיחוֹת קְדוֹשׁוֹת מֵעִנְיְנֵי רַבֵּנוּ זַ״ל. אַחַר־כָּךְ הֵבִיאוּ סְעֻדָּה גְּדוֹלָה עִם מָרָק וּבָשָׂר, וְקִיֵּם מוֹהֲרָא״ש הַבְטָחָתוֹ, וְחִלֵּק מָנָתוֹ לַבַּחוּרִים, אַף עַל־פִּי שֶׁהֵם מָחוּ שֶׁאֵינָם צְרִיכִים... וְשֶׁרַק צָחֲקוּ וְכוּ׳... אַחַר־כָּךְ דִּבֵּר מוֹהֲרָא״ש עִמָּם מֵרַבֵּנוּ זַ״ל, וְנִמְשְׁכָה שִׂיחָתוֹ כַּמָּה שָׁעוֹת עַד שֶׁהִתְאַחֵר הַזְּמַן, וְשָׁכְחוּ שֶׁצְּרִיכִים עוֹד לִנְסֹעַ לְכַמָּה מְקוֹמוֹת, בֵּינְתַּיִם נִזְכְּרוּ, וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש שֶׁתֵּכֶף נְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. הַמְאָרֵחַ רָצָה שֶׁמוֹהֲרָא״ש יְבָרֵךְ בִּרְכַּת זִמּוּן (עַל הַכּוֹס) וְלֹא רָצָה מוֹהֲרָא״ש בְּשׁוּם אֹפֶן, רַק נָתַן לְאַבְרֵךְ אֶחָד שֶׁיְּבָרֵךְ, אַחַר־כָּךְ הָלְכוּ כֻּלָּם לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מִנְחָה בִּישִׁיבַת ׳שִׂפְתֵי צַדִּיק׳ דַּחֲסִידֵי גּוּר בְּעִיר חָצוֹר.

תרמד.

הִשְׁתַּטְּחוּת בְּצִיּוּן חוֹנִי הַמְּעַגֵּל

אַחַר תְּפִלַּת הַמִּנְחָה רָצוּ כְּבָר לִנְסֹעַ, וְלֹא אָבָה הַמְקֹרָב הֶחָדָשׁ לְהִפָּרֵד מֵהֶם, וְאָמַר שֶׁהוּא נוֹסֵעַ אִתָּם, שָׁאַל אוֹתוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״הֲלֹא יֵשׁ לְךָ כָּאן אִשְׁתְּךָ וּבָנֶיךָ, וְאָמַר תֵּרוּץ, שֶׁבֵּין־כָּךְ אֲנִי צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּירוּשָׁלַיִם [כִּי נִתְקַשֵּׁר אֵלָיו מְאֹד עַל־יְדֵי דִּבּוּרָיו הַקְּדוֹשִׁים]. וְנָסְעוּ תֵּכֶף, כִּי רָצוּ לַחֲטֹף בִּקּוּר בְּקֶבֶר חוֹנִי־הַמְּעַגֵּל. וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש לְאֶחָד שֶׁיָּרוּץ מַהֵר קָדִימָה, וְשָׁאַל: ״לָמָּה״? [כִּי לֹא רָצָה לָלֶכֶת לְבַד]. עָנָה לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״רַבֵּנוּ זַ״ל מְדַבֵּר שָׁם בְּתוֹרָה ס׳ אוֹדוֹת עֲשִׁירוּת, וְזֶה קָשׁוּר לְחוֹנִי הַמְּעַגֵּל... וְלֵךְ לוֹמַר לְחוֹנִי מִי בָּא עַכְשָׁו״, וּבְשָׁמְעוֹ זֹאת רָץ בִּמְהִירוּת, וְנִסָּה לִפְתֹּחַ כָּל הַדְּלָתוֹת שֶׁיֵּשׁ שָׁם, וְגַם הַדֶּלֶת שֶׁמֵּעַל הַגַּג וְלֹא נִפְתַּח...

וְהָיָה חִדּוּשׁ בְּעֵינֵי מוֹהֲרָא״ש, לָמָּה חָשַׁב שֶׁתִּהְיֶה הַדֶּלֶת נְעוּלָה, כִּי כְּשֶׁנִּסָּה מוֹהֲרָא״ש לִפְתֹּחַ אֶת הַדֶּלֶת הָרָאשִׁית הָעוֹמֶדֶת לִפְנֵי הַמְּעָרָה, מִיָּד נִפְתְּחָה, וְנִכְנַס לַמְּעָרָה. וְהַמְּעָרָה מְאֹד מְעַנְיֶנֶת, יֵשׁ שָׁם שָׁלֹשׁ מְעָרוֹת, אַחַת נִכְנֶסֶת לַחֲבֶרְתָּהּ, וְהַשְּׁנַיִם נִכְנְסוּ לַמְּעָרָה הַשְּׁנִיָּה. אֲבָל מוֹהֲרָא״ש נִשְׁאַר בַּמְּעָרָה הָרִאשׁוֹנָה.

וּמֻנָּחִים שָׁם: חוֹנִי הַמְּעַגֵּל, חָנָן הַנֶּחְבָּא, וְאַבָּא חִלְקִיָּה. וּבָאִים הַרְבֵּה אֲנָשִׁים שָׁם תָּמִיד, אֲבָל אָז לֹא הָיָה אַף אֶחָד, וְרַק כְּשֶׁיָּצְאוּ הִגִּיעָה קְבוּצָה שֶׁל מִתְפַּלְּלִים.

וְשָׁהָה מוֹהֲרָא״ש שָׁם קְצָת, אַחַר־כָּךְ לָקַח מוֹהֲרָא״ש שֶׁמֶן מֵהַנֵּר־תָּמִיד הַמֻּנָּח שָׁם וּמָשַׁח עַל רֹאשׁוֹ בִּמְקוֹם הַנָּחַת הַתְּפִלִּין הַקְּדוֹשִׁים, וְגַם עַל מָקוֹם הַקֶּשֶׁר מֵאֲחוֹרֵי הָרֹאשׁ, וְאַחַר־כָּךְ יָצָא מִשָּׁם, וְהֵם נִשְׁאֲרוּ.

תרמה.

רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן עוּזִּיאֵל וּבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע

וְכַאֲשֶׁר רָאָה מוֹהֲרָא״ש שֶׁכְּבָר נָטוּ צִלְלֵי עֶרֶב, וְהַיּוֹם פָּנָה וּמַחְשִׁיךְ וּבָא, וּכְבָר עוֹד מְעַט לַיְלָה, בִּקֵּשׁ מֵהֶם לָצֵאת כְּדֵי לִנְסֹעַ, וְיָצְאוּ הֵם מֵהַמְּעָרָה, וְאָמַר אֶחָד שֶׁרוֹצֶה לִהְיוֹת אֵצֶל יוֹנָתָן בֶּן עוּזִּיאֵל בַּעֲמוּקָה, וְהִתְעַקֵּשׁ מְאֹד, כִּי אַף פַּעַם לֹא הָיָה שָׁם, וְשָׁאַל אוֹתוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״אַתָּה רוֹצֶה לִהְיוֹת שָׁם דַּוְקָא״? אָז שָׁאַל הַמְקֹרָב אֶת מוֹהֲרָא״ש: ״אֵיפוֹא כְּבוֹדוֹ רוֹצֶה לִנְסֹעַ״? וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״לִבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע״. הֵגִיב הַמְקֹרָב: ״הֲלֹא צִיּוּן יוֹנָתָן בֶּן עוּזִּיאֵל שׁוֹכֵן עַל הַדֶּרֶךְ לְצִיּוּן בְּנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע״...

תרמו.

הַזְּכָרַת זִוּוּגִים עַל צִיּוּן הַתַּנָּא הָאֱלֹקִי יוֹנָתָן בֶּן עוּזִּיאֵל

וְנָסְעוּ מִשָּׁם, וְהִגִּיעוּ עִם הַטֶּקְסִי סָמוּךְ לְיוֹנָתָן בֶּן עוּזִּיאֵל, וְיָרְדוּ שָׁם דֶּרֶךְ הַמַּדְרֵגוֹת, וְכָאן כְּבָר מִהֲרוּ שְׁלֹשֶׁת הַמְּלַוִּים לָרוּץ

קָדִימָה, וּמוֹהֲרָא״ש עִם מְלַוֶּה אֶחָד הָלְכוּ לְאַט, וְכַאֲשֶׁר הִגִּיעוּ לַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ שֶׁל יוֹנָתָן בֶּן עוּזִּיאֵל, הִתְפַּלֵּל מוֹהֲרָא״ש בַּאֲרִיכוּת וְהִזְכִּיר אֶת כָּל הַשֵּׁמוֹת שֶׁל אֵלּוּ שֶׁצְּרִיכִים זְוּוּגִים שֶׁהִזְכִּירוּ אֶת עַצְמָם לְפָנָיו, וְהִתְבּוֹדֵד הַרְבֵּה עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְרָטִיּוּת שֶׁיִּמְצָא אֶת זְוּוּגוֹ הָאֱמִתִּי מִן הַשָּׁמַיִם. וְאַחַר־כָּךְ בִּקֵּשׁ בִּתְפִלָּה כְּלָלִית שֶׁאָמְרָהּ בְּקוֹל רָם: יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵי הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ, שֶׁכָּל הַבַּחוּרִים וְכָל הַבַּחוּרוֹת יִמְצְאוּ אֶת זְוּוּגָם הֶהָגוּן לָהֶם מִן הַשָּׁמַיִם. וְאַחַר־כָּךְ עָשָׂה אֶחָד ״מִי שֶׁבֵּרַךְ״ וְהִזְכִּיר אֶת כָּל הַשֵּׁמוֹת שֶׁרַק זָכַר, וְגַם מוֹהֲרָא״ש הִזְכִּיר לוֹ שֵׁמוֹת נוֹסָפִים, וְאָמַר אַחֲרָיו שֵׁם אַחַר שֵׁם. וְהִנֵּה הַקְּוִיטֶל שֶׁנָּתַתִּי לוֹ [הַמּוּבָא לְעֵיל בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַנְּסִיעָה], נֶאֱבַד לוֹ לְמוֹהֲרָא״ש כָּל הַזְּמַן, וְגַם אַחַר־כָּךְ שָׁכַח מִזֶּה, וְשָׁם אֵצֶל יוֹנָתָן בֶּן עוּזִּיאֵל - תָּחַב מוֹהֲרָא״ש יָדוֹ לְתוֹךְ כִּיסוֹ וְעָלָה בְּיָדוֹ הַקְּוִיטֶל הַזֶּה, וְהִקְרִיא אוֹתוֹ בְּשָׁעָה שֶׁעָשָׂה הַלָּה אֶת הַ״מִי שֶׁבֵּרַךְ״, וּעָשָׂה הַמִּי שֶׁבֵּרַךְ בִּנְעִימָה סְפָרַדִּית, וְהָיָה מַזְכִּיר כָּל פַּעַם עוֹד שֵׁמוֹת וְעוֹד שֵׁמוֹת, שֶׁל כָּל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְשֶׁל מִשְׁפַּחַת ר׳ אֶלְעָזָר רוֹזֶנְפֶלְד זַ״ל, וְהָיָה רוֹצֶה בְּכָל פַּעַם לְהַזְכִּיר עוֹד שֵׁמוֹת, וְנָתַן לוֹ מוֹהֲרָא״ש הַקְּוִיטֶל הַנַּ״ל, וְשָׁר אוֹתוֹ גַּם־כֵּן: יִצְחָק שְׁמוּאֵל אַהֲרֹן וְכוּ׳, וּבְכָל פַּעַם שֶׁרָצָה לִזְכֹּר עוֹד שֵׁמוֹת - הִסְתַּכֵּל עַל הַקְּוִיטֶל הַנַּ״ל, וְשָׁר עוֹד הַפַּעַם: יִצְחָק שְׁמוּאֵל אַהֲרֹן וְכוּ׳, וְגַם הִזְכִּיר ״שְׁמוּאֵל דָּוִד בֶּן עֶטְיָא״, וְהִזְכִּירוּ עוֹד כַּמָּה בַּחוּרִים אַף אֵלּוּ שֶׁהָיוּ עֲדַיִן צְעִירִים, כְּדַעְתּוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא״ש, מֵאָז וּמִתָּמִיד, שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְדִּים הַנִּשּׂוּאִין בַּמְּהִירוּת הָאֶפְשָׁרִית.

אַחַר־כָּךְ הָלְכוּ מִשָּׁם לַטֶּקְסִי, וְדִבֵּר מוֹהֲרָא״ש עִם אֶחָד אוֹדוֹתַי, וְעוֹרֵר אוֹתוֹ מְאֹד שֶׁיִּרְאֶה לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה דָּבָר בִּשְׁבִילִי, פִּתְאוֹם אָמַר: ״אוֹי וַי לָמָּה לֹא הִזְכַּרְתֶּם לִי אֶת הַשֵּׁם שֶׁלּוֹ״?, וְרָצָה לָרוּץ בַּחֲזָרָה לְהַזְכִּיר שָׁם אֶת הַשֵּׁם, אָמַר לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״הֲלֹא זֶה הַקְּוִיטֶל שֶׁקָּרָאתָ שׁוּב וְשׁוּב, כְּשֶׁרָצִיתָ לְהַזְכִּיר עוֹד

שֵׁמוֹת", כַּנַּ"ל, וְעָנָה: "אֲבָל עַכְשָׁו אֲנִי רוֹצֶה לְהַזְכִּירוֹ בְּכַוָּנָה". אָמַר לוֹ מוֹהֲרָא"ש: "עַכְשָׁו תִּהְיֶה זוֹ תְּפִלָּה מְזֻיֶּפֶת... כְּמוֹ בִּצְדָקָה, שֶׁאִם נוֹתְנִים מִיָּד - זֶה בֶּאֱמֶת, אֲבָל אִם מַתְחִילִים לַחֲשֹׁב שֶׁקּוֹרִין אִיבֶּערְטְרַאכְטֶן - אֵין זֶה כְּבָר בֶּאֱמֶת, מִקֹּדֶם לֹא חָשַׁבְתָּ רַק בִּקַּשְׁתָּ, וְזֶה הָיָה בֶּאֱמֶת, אֲבָל עַכְשָׁו"...

תרמז.

הַדֶּרֶךְ לַנְּסִיעָה הַמְּכֻרַחַת לִבְנֵיהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע

כְּשֶׁשָּׁבוּ אֶל הַמּוֹנִית, וְצָעֲקוּ לְאֶחָד מֵהֶם שֶׁיָּבֹא כְּבָר... פִּתְאוֹם בָּא בְּרִיצָה וּבְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה: "יֵשׁ לִי זִוּוּג, וְאַתֶּם (מוֹהֲרָא"ש) יִהְיֶה הַמְּסַדֵּר קִדּוּשִׁין שֶׁלִּי"... עָנָה לוֹ מוֹהֲרָא"ש: "אֲנִי לֹא אֶהְיֶה עוֹד מְסַדֵּר קִדּוּשִׁין בְּשׁוּם אֹפֶן", אָז אָמַר אַחֵר: "כָּעֵת אִי־אֶפְשָׁר לִנְסֹעַ כִּי אִם לְמִירוֹן כִּי כְּבָר מַתְחִיל לְהַחֲשִׁיךְ, וּבֵינְתַּיִם עוֹד הָיוּ יְכוֹלִים לִרְאוֹת אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ", וְהָיָה נֵס שֶׁנִּסְעוּ מִיָּד, כִּי הַדֶּרֶךְ יוֹתֵר מִדַּאי תְּלוּלָה וּמְלֵאָה חוֹל, וּמַמָּשׁ מְסֻכָּן לִנְסֹעַ בַּחֹשֶׁךְ. עָנָה וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש: "אֵצֶל בְּנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע אֲנִי מֻכְרָח לִהְיוֹת, וַאֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַלַּיְלָה, וְלֹא מְעַנְיֵן אוֹתִי כְּלָל... אִם אַתֶּם רוֹצִים לִנְסֹעַ בַּחֲזָרָה - חִזְרוּ". אָמַר לוֹ הַלָּה: "אִם כֵּן, סְעוּ גַּם לִצְפַת". עַל זֶה עָנָה לוֹ מוֹהֲרָא"ש: "לִצְפַת לֹא יְכוֹלִים לְהַגִּיעַ כָּעֵת, כִּי צְרִיכִים לְטַפֵּס שָׁם עַל הֶהָרִים, וְלֹא נַגִּיעַ לְצִיּוּן הָאַר"י הַקָּדוֹשׁ וְלֹא נִמְצָא שָׁם כְּלוּם"... וְאֶחָד לָחַשׁ לַמִּקְרָב שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִנְסֹעַ לְקֶבֶר בְּנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע, וְעָנָה, שֶׁיֵּשׁ דֶּרֶךְ מִכָּאן לִבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע, וְהִתְחִילוּ לְהִתְוַכֵּחַ... בֵּינְתַּיִם הִתְחִיל הַנֶּהָג לְמַהֵר בִּנְסִיעָתוֹ בְּנַמְקוֹ שֶׁרוֹצֶה לְהַסְפִּיק אֶת אוֹר הַיּוֹם, בְּנָסְעָם עַל הַדֶּרֶךְ רָאוּ מֵרָחוֹק אֶת קֶבֶר אַבַּיֵּי וְרָבָא [שָׁמָּה בְּמָקוֹם שֶׁחָפְרוּ הָרְשָׁעִים וְכוּ'], וְאָמַר אֶחָד שֶׁנֵּלֵךְ לְשָׁם, אֲבָל הֵבִין מוֹהֲרָא"ש, שֶׁאִם יֵלְכוּ עַכְשָׁו - לֹא יַגִּיעוּ לִבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע, כִּי יַחֲשִׁיךְ לְגַמְרֵי וְלֹא יִרְאוּ אֶת הַדֶּרֶךְ, וְנָסַע הַטֶּקְסִי הָלְאָה.

אַחַר קְצָת־זְמַן הֵבִינוּ כֻּלָּם שֶׁכְּבָר תָּעוּ הֵיטֵב בַּדֶּרֶךְ, וּכְבָר נַעֲשָׂה לַיְלָה, וְזֶה אוֹמֵר לְכָאן לִנְסֹעַ וְזֶה אוֹמֵר לְכָאן לִנְסֹעַ... וְלֹא יָדְעוּ אֵיפוֹא הֵם, קָרָא הַמְּקֹרָב: עַכְשָׁו מַגִּיעִים לִכְפַר עֲרָבִי (וְהֵזִכִּיר הַשֵּׁם שֶׁל הַכְּפָר). וּצְרִיכִים לִנְסֹעַ בַּחֲזָרָה. וּמוֹהֲרָא״ש בִּקֵּשׁ מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ שֶׁאֵין חִלּוּק אֶצְלוֹ, וַאֲפִלּוּ יִהְיוּ כְּבָר בְּמִירוֹן - שֶׁיִּסְעוּ בַּחֲזָרָה לִבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע, כִּי אֲנִי מֻכְרָח לִהְיוֹת שָׁמָּה, וְכֻלָּם רַק רָצוּ שֶׁיִּסְעוּ בַּחֲזָרָה לְאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ שֶׁבָּאוּ מִשָּׁם, וּמִמֶּנָּה הִתְפַּצְּלוּ הַשְּׁבִילִים, אוּלַי מִשָּׁם נוּכַל לִנְסֹעַ שְׁמֹאלָה, וְאוּלַי זֹאת הִיא הַדֶּרֶךְ גַּם לִבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע. אֲבָל מוֹהֲרָא״ש הֵבִין שֶׁחֲזָרָה לֹא יוֹעִיל לַחֲזֹר, וְגַם זֶה מְסֻכָּן, כִּי הַדֶּרֶךְ מְפֻתֶּלֶת.

וּפִתְאוֹם עָצַר הַנָּהָג הַטֶּקְסִי, וְאָמַר בְּעִבְרִית: ״אַל תְּשַׁגְּעוּ אוֹתִי, זֶה אוֹמֵר קָדִימָה וְזֶה אוֹמֵר חֲזָרָה, תַּחְלִיטוּ כְּבָר וְזֶהוּ״... אָמַר לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״אַתָּה תְּכַוֵּן אַלְּלָה (אֱלֹקִים בְּעַרְבִית), וְתִסַּע יָשָׁר״... וְעָנָה הַנָּהָג: ״אַייוּעַ אַייוּעַ (כֵּן... כֵּן...), כְּאוֹמֵר: ״כֵּן, כֵּן, הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ יָכוֹל לַעְזוֹר״! וְהָיָה מַעֲשֶׂה פֶּלֶא, כִּי נָסְעוּ כַּמָּה דַּקּוֹת, וּלְפֶתַע קָרָא הַמְּקֹרָב: ״הֲלֹא כָּאן הוּא צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל בְּנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע״.

תרמה.

הִשְׁתַּטְּחוּת נוֹרָאָה בְּקֶבֶר בְּנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע

כִּשְׁמֹעַ זֹאת מוֹהֲרָא״ש, פָּתַח מִיָּד אֶת דֶּלֶת הַמְּכוֹנִית וְיָצָא מִיָּד, וְהָיָה חֶסֶד ה׳, שֶׁאַף אֶחָד לֹא יָצָא אַחֲרָיו, וְכָךְ אַף אֶחָד לֹא בִּלְבְּלוֹ מִדְּבֵקוּתוֹ הַנּוֹרָאָה. וְנִגַּשׁ אֶל הַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ וְהִשְׁלִיךְ מֵעָלָיו אֶת כָּל הָאֲבָנִים כְּדַרְכּוֹ תָּמִיד, אַף־עַל־פִּי שֶׁסַּכָּנָה נוֹרָאָה לַעֲשׂוֹת זֹאת [לִסְתָּם אָדָם], כַּמְּבֹאָר בְּשַׁעַר הַיִּחוּדִים, וְשָׁהָה שָׁם יוֹתֵר מֵחֲצִי שָׁעָה, וְהָיָה חֶסֶד גָּדוֹל שֶׁלֹּא בִּלְבְּלוּהוּ, כִּי בַּתְּחִלָּה נִשְׁאֲרוּ בַּטֶּקְסִי, וְאַחַר־כָּךְ בָּאוּ וְעָשׂוּ שָׁם רִקּוּד, וְהִתְעַסְּקוּ בַּמַּצְלֵמָה וּבַתְּמוּנוֹת וְכוּ׳, אֲבָל כָּל דִּבְרֵיהֶם לֹא בִּלְבְּלוּ אוֹתוֹ כְּלָל, וְזֶה הָיָה חֶסֶד גָּדוֹל - חֶסֶד נוֹרָא מְאֹד מֵהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, וְהִשְׁתַּטֵּחַ עַל הַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ

יוֹתֵר מֵחֲצִי שָׁעָה, וְכִסָּה עִם אַרְבַּע כַּנְפוֹת הַצִּיצִית הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁלּוֹ אֶת אַרְבַּעַת פִּנּוֹת הַצִּיּוּן, כָּל כָּנָף עַל קָצֶה אֶחָד מֵהַצִּיּוּן, וְכָכָה הִשְׁתַּטַּח בִּתְפִלָּתוֹ הַנִּשְׁגָּבָה בַּמָּקוֹם הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא הַזֶּה... וְעָשָׂה מַה שֶּׁעָשָׂה שָׁם.

תרמט.

הַדָּרוּ לְרַשְׁבִּ"י וְהִשְׁתַּטְּחוּת עַל צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ

וְאָמַר מוֹהַרָא"ש, שֶׁאַף פַּעַם לֹא הֶחְסִיר בִּנְסִיעָתוֹ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת עַל שְׁנֵי מְקוֹמוֹת אֵלּוּ: צִיּוּן רַבִּי יְהוּדָה בַּר עִלָּאִי וְצִיּוּן בְּנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע, וְתָמִיד כְּשֶׁהָיִיתִי אֵצֶל בְּנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע הָיִיתִי גַּם כֵּן אֵצֶל רַבִּי יְהוּדָה בַּר עִלָּאִי, וְגַם בָּחוּר פְּלוֹנִי [שֶׁעָמַד שָׁם] יוֹדֵעַ זֹאת, וּבְשֶׁמְּעוֹ זֹאת הֵחֵל הַבָּחוּר לְהַפְּצִיר שֶׁנִּסַּע גַּם לְצִיּוּן רַבִּי יְהוּדָה בַּר עִלָּאִי עָנָה מוֹהַרָא"ש: "רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי! רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי"! וְלֹא הִפְסִיק בְּדִבּוּר כְּלָל, רַק דָּחָה אוֹתוֹ בִּדְבָרָיו, וְרָמַז שֶׁמִּכָּאן נוֹסְעִים יָשָׁר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי, וְהִתְיַשֵּׁב בְּתוֹךְ הַטֶּקְסִי קָדִימָה, מַה שֶּׁאֵין דַּרְכּוֹ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל אַף פַּעַם לָשֶׁבֶת קָדִימָה רַק מֵאֲחוֹרָה, כִּי קָדִימָה צְרִיכִים לַחֲגוֹר חֲגוֹרָה וְכוּ', אֲבָל עַכְשָׁו יָשַׁב שָׁם בִּכְדֵי שֶׁלֹּא יְבַלְבְּלוּ אוֹתוֹ... וְלֹא דִּבֵּר מְאוּמָה, רַק עָצַם עֵינָיו וְאָזְנָיו, וְהַפֶּה עִם יָדָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, וְכָכָה יָשַׁב בְּלִי כּוֹבַע וּמַלְבּוּשׁ עֶלְיוֹן. פִּתְאוֹם נֶעְצַר הַטֶּקְסִי וּפָתַח אֶת עֵינָיו, וְהִנֵּה הוּא אֵצֶל ר' שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי. מוֹהַרָא"ש נִגַּשׁ אֶל הַצִּיּוּן, וְלָקַח סַפְסָל וְהִנִּיחַ אוֹתוֹ בְּרֹחַב הַצִּיּוּן, וְכָכָה יָשַׁב, וְהָיְתָה לוֹ הִתְבּוֹדְדוּת הַרְבֵּה יוֹתֵר מִשָּׁעָה, וְהָיְתָה לוֹ הִתְעוֹרְרוּת גְּדוֹלָה, מַה שֶּׁאַף פַּעַם לֹא הָיְתָה לוֹ הִתְעוֹרְרוּת אֵצֶל ר' שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי.

[וְסִפֵּר מוֹהַרָא"ש אַחַר־כָּךְ, שֶׁכְּשֶׁהָיָה אֵצֶל בְּנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע בִּקֵּשׁ שֶׁיִּזְכֶּה לְחִדּוּשֵׁי־תּוֹרָה בִּשְׁבִיל הַסֵּפֶר 'שִׂפַת הַנַּחַל' חֵלֶק ב', וְנַעֲנָה: "לָמָּה אַתָּה מְבַקֵּשׁ מִמֶּנִּי? אֵין הַהַקְדָּמוֹת הָאֵלּוּ בְּיָדִי,

הֲלֹא אַתָּה כּוֹתֵב עִם הַהַקְדָּמוֹת שֶׁל ר׳ שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי - לֵךְ בַּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ״, וְחָשַׁב מוֹהֲרָא״ש, שֶׁאוּלַי רַק דּוֹחִין אוֹתוֹ וְכוּ׳, אֲבָל אַחַר־כָּךְ כְּשֶׁהִגִּיעַ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי, וּבִקֵּשׁ גַּם כֵּן כַּנַּ״ל, נַעֲנָה: ״בְּוַדַּאי עִם הַהַקְדָּמוֹת הָאֵלּוּ שֶׁל הַנַּחַל נוֹבֵעַ מְקוֹר חָכְמָה אֲגַלֶּה לְךָ דְּבָרִים נָאִים״], וְהָיָה יָפֶה שָׁם מְאֹד. בֵּינְתַּיִם הִתְפַּלְּלוּ שָׁם הַרְבֵּה מִנְיָנִים תְּפִלַּת עַרְבִית, אֲבָל מוֹהֲרָא״ש יָשַׁב שָׁם עִם פָּנָיו אֶל הַכֹּתֶל, וְלֹא הִסְתַּכֵּל סְבִיבוֹ כְּלָל.

אַחֲרֵי שָׁעָה וָחֵצִי בְּעֵרֶךְ נֶעֱמַד וְנִגַּשׁ לַעֲבוֹר לִפְנֵי הַתֵּבָה, וְעָשָׂה ׳בָּרְכוּ׳ בְּמִנְיָן, וְהִתְפַּלֵּל בִּמְתִינוּת שָׁם אֵצֶל הָעַמּוּד, לִפְנֵי ׳עָלֵינוּ׳ הִסְתּוֹבֵב, וְהִגִּיד אֶת הַתְּפִלָּה הַתְּלוּיָה שָׁם עַל הַכֹּתֶל (מִמּוֹהַרְנַ״ת בְּלִקּוּטֵי תְּפִלּוֹת), בְּהִתְעוֹרְרוּת עֲצוּמָה וּבְקוֹל גָּדוֹל: ״אוֹי לַי לִי״ וְכוּ׳ (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם), וְהָיוּ שָׁם אֲנָשִׁים חֲסִידִים, וְהִסְתַּכְּלוּ עָלָיו כְּמוֹ עַל הַפּוֹשֵׁעַ הַכִּי גָּדוֹל... וְלֹא הִסְתַּכֵּל עַל אַף אֶחָד, אַחַר־כָּךְ הִמְשִׁיךְ ׳עָלֵינוּ׳, וְאַחַר הָלַךְ לְצִיּוּן רַבִּי אֶלְעָזָר לְדַקָּה אַחַת, כִּי אֶחָד בִּקְּשׁוּ שֶׁיִּגַּשׁ גַּם לְשָׁם.

תרנ.

שִׂיחָה בְּמֶרְכַּז הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם

וּמִשָּׁם נָסְעוּ לְעִיר־הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם[יב], וּבַדֶּרֶךְ שׂוֹחֵחַ מוֹהֲרָא״ש עִם אֶחָד הַנּוֹסְעִים אוֹדוֹת תָּכְנִית בִּשְׁבִיל ... וּבְהַגִּיעָם לִירוּשָׁלַיִם, אֶחָד מֵהֶם הָיָה כָּרוּךְ אַחֲרָיו מְאֹד, וְלֹא רָצָה לְעָזְבוֹ כְּלָל וּכְלָל, וְעָשָׂה מוֹהֲרָא״ש כָּל תַּחְבּוּלוֹת שֶׁבָּעוֹלָם לְהִשְׁתַּמֵּט מִמֶּנּוּ.

וּכְשֶׁהִגִּיעוּ אֶל הָאַכְסַנְיָא, וְהָיָה צָרִיךְ לָרֶדֶת, דִּבֵּר עִמּוֹ מוֹהֲרָא״ש עוֹד כְּעֶשְׂרִים דַּקּוֹת בַּחוּץ בָּרְחוֹב בִּשְׁכוּנַת ׳גְּאֻלָּה׳, בְּלִי כּוֹבַע וּמַלְבּוּשׁ עֶלְיוֹן, וְדִבֵּר אִתּוֹ דְּבָרִים נוֹרָאִים... וְאָמַר

יב. בַּמִּכְתָּב הַנַּ״ל מִתֵּאוּר בִּקּוּרוֹ מְדַבֵּר בְּהִתְלַהֲבוּת אוֹדוֹת קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שֶׁמַּרְגִּישׁ וְכוּ׳, וּמְסַיֵּם שָׁם: וְהַלְוַאי שֶׁנִּזְכֶּה כְּבָר לִבְנוֹת כָּאן אֶת ׳מִתִּיבְתָּא־הֵיכַל־הַקֹּדֶשׁ׳, כִּי בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שָׁם דַּיְקָא הוּא הַמָּקוֹם הַיְּחִידִי הַמַּכְשִׁיר לְקַבֵּל אֶת אוֹר רַבֵּנוּ זַ״ל, וּמִכָּל שֶׁכֵּן כָּאן בִּירוּשָׁלַיִם.

מוֹהֲרָא״ש לוֹ אַחַר־כָּךְ: ״עַכְשָׁו הוּא לֵיל שִׁישִׁי, הִשְׁתַּדֵּל נָא, שֶׁעַד יוֹם ג׳ הַבָּא שֶׁלֹּא תָּבֹא אֵלַי, וְאַחֶרֶת – תִּתְחָרֵט!״ וְאָמַר לוֹ כַּמָּה הֶסְבֵּרִים, וְהִבְטִיחַ לְמוֹהֲרָא״ש עַל זֶה, וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרָא״ש מַה שֶׁיַּעֲשֶׂה עַד יוֹם שְׁלִישִׁי הַבָּא [וְכָל הַזְּמַן אֲנָשִׁים מֵחֲסִידֵי גּוּר בִּשְׁכֵנוּת הִסְתַּכְּלוּ עָלָיו... אֶחָד עוֹמֵד בְּאֶמְצַע הָרְחוֹב רַק עִם טַלִּית קָטָן עָלָיו, וּמְדַבֵּר]. וְנָסְעוּ לָאַכְסַנְיָא שֶׁלָּהֶם שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם.

תרנא.

צָרִיךְ לְצֵאת בְּלִי לְהִתְחַכֵּם כְּלָל

וְהִנֵּה עָלֵינוּ לִכְתֹּב, מַה קּוֹרֶה כְּשֶׁאֵין מְצִיתִים... הַלָּה לֹא עָמַד בְּהַבְטָחָתוֹ, וְשָׁלַח לְמוֹהֲרָא״ש בָּחוּר אֶחָד לִפְנֵי שַׁבָּת עִם חֲבִילַת אֹכֶל, עִם תֵּרוּץ, שֶׁשָּׁמַע שֶׁאֵין לוֹ לְצָרְכֵי שַׁבָּת, וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש לַבָּחוּר: ״קַח אֶת הָאֹכֶל וְתֵן אוֹתוֹ לֶעָנִי הָרִאשׁוֹן שֶׁתִּמְצָא״... [וְהָיְתָה זֹאת רַק תַּחְבּוּלָה שֶׁל הַלָּה שֶׁיֵּדַע אֵיפוֹא מוֹהֲרָא״ש נִמְצָא], וְאַחַר־כָּךְ צִלְצֵל כַּמָּה פְּעָמִים בַּטֶּלֶפוֹן, וּבְכָל פַּעַם אָמְרוּ לוֹ תֵּרוּץ אַחֵר, אוֹ שֶׁמוֹהֲרָא״ש יָשֵׁן אוֹ הוּא בַּמִּקְוֶה וְכוּ׳ [וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש, שֶׁהָיָה לִשְׁנֵיהֶם לְטוֹבָה גְּדוֹלָה אִם לֹא הָיָה בָּא עַד יוֹם שְׁלִישִׁי, וּבִפְרָט בִּשְׁבִילוֹ בְּעַצְמוֹ בְּיוֹתֵר].

אֲבָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת־קֹדֶשׁ כְּבָר לֹא הָיָה יָכוֹל הַלָּה לְהִתְאַפֵּק וְהִנֵּה הוּא בָּא... וּבְקִצּוּר הָיוּ סִבּוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהִשָּׁאֵר שָׁם, כִּי הָיוּ לְבַעַל הָאַכְסַנְיָה אוֹרְחִים – חוֹתְנוֹ וַחֲמוֹתוֹ, וְהָיָה צָרִיךְ לָלֶכֶת מִשָּׁם, וּמֵאָז עַד הַיּוֹם (כְּבָר יוֹתֵר מִג׳ שָׁבוּעוֹת) לֹא רָאָה מִמֶּנּוּ וְלֹא שָׁמַע מִמֶּנּוּ, לֹא מִכְתָּב וְלֹא טֶלֶפוֹן [אַף שֶׁהָיְתָה דַּרְכּוֹ לִכְתֹּב מִכְתַּב לְמוֹהֲרָא״ש כִּמְעַט בְּכָל יוֹם, וְכֵן לְצַלְצֵל הַרְבֵּה גַּם לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית], הֵיֶלֶד אֵינֶנּוּ... וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש: ״אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הוּא חַי אִם הוּא בָּרִיא, שׁוּם דָּבָר! אִלּוּ לֹא הָיָה בָּא עַד יוֹם שְׁלִישִׁי – הָיִיתִי לוֹקֵחַ אוֹתוֹ לִמְקוֹמוֹת יָפִים: לְקֶבֶר שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא, לִמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה בְּחֶבְרוֹן וְכוּ׳, אֲבָל עַכְשָׁו: עֵר הָאט זִיךְ

מוֹרָא׳דִיג בַּאנַארִישְׁט [הִשְׁתַּטָּה מְאֹד], וְיֵשׁ טַעַם בַּדָּבָר... רְאוּ שֶׁצְּרִיכִים לְצַיֵּת״...

תרנב.

אֵין לִי נֶשֶׁק אֶלָּא הַצִּיצִית

בִּיצִיאָתוֹ מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל עַל הַגְּבוּל, שָׁאֲלָה אוֹתוֹ שׁוֹטֶרֶת: ״אִם יֵשׁ לוֹ נֶשֶׁק״ [וְזֶה הָיָה לְמוֹהֲרָא״ש קְצָת בִּזָּיוֹן, שֶׁלִּיהוּדִי עִם פֵּאוֹת וְזָקָן יִשְׁאֲלוּ אִם יֵשׁ לוֹ נֶשֶׁק, מִלְּבַד שֶׁהָיְתָה בָּזֶה חֲצִפָּה, שֶׁאִשָּׁה בּוֹדֶקֶת לָאֲנָשִׁים]. וְעָנָה לָהּ מוֹהֲרָא״ש: ״כֵּן! יֵשׁ לִי נֶשֶׁק״, וְהֶרְאָה לַשּׁוֹטֶרֶת אֶת צִיצִיּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, וְאָמַר לָהּ: ״רַק זֶה הַנֶּשֶׁק שֶׁלִּי, אַתְּ יוֹדַעַת מַה זֶּה״?! וְהִתְבַּיְּשָׁה הַשּׁוֹטֶרֶת, כִּי הָיְתָה יְהוּדִיָּה, וְיוֹדַעַת הֵיטֵב מַה זֶּה צִיצִית, וּמִיַּד הִנִּיחָה לוֹ לֵילֵךְ.

תרנג.

קֶבֶר הָאוֹר הַחַיִּים וְעִנְיָן תִּקּוּן־חֲצוֹת בַּשְּׁמִיטָה

אָמַר מוֹהֲרָא״ש, שֶׁבְּשׁוּם מָקוֹם [הַיְנוּ קִבְרֵי צַדִּיקִים] לֹא הָיָה בִּנְסִיעָה זוֹ פַּעֲמַיִם רַק בְּצִיּוּן הָ׳אוֹר־הַחַיִּים׳ הַקָּדוֹשׁ הָיָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים [וְכַנִּרְאֶה הָיָה לוֹ בָּזֶה סוֹד גָּדוֹל, שֶׁעוֹד לֹא זָכִיתִי לִשְׁמֹעַ]. שָׁאַלְתִּי אוֹתוֹ בְּעִנְיַן אֲמִירַת ׳תִּקּוּן־רָחֵל׳ בִּשְׁנַת הַשְּׁמִיטָה לִבְנֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְאָמַר לִי שֶׁיֵּשׁ שֶׁנּוֹהֲגִים שֶׁלֹּא לְאוֹמְרָהּ, אֲבָל מִנְהָגֵנוּ שֶׁכֵּן אוֹמְרִים בֵּין תִּקּוּן־רָחֵל בֵּין תִּקּוּן־לֵאָה.

תרנד.

בִּקּוּר אֵצֶל גְּדוֹלֵי אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ

סִפֵּר מוֹהֲרָא״ש, שֶׁבַּבִּקּוּר הַזֶּה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בִּקֵּר אֶת הָרַב הֶחָסִיד ר׳ לֵוִי יִצְחָק פַּעֲמַיִם[יג], לְמֶשֶׁךְ שָׁעָה וָחֵצִי בְּעֵרֶךְ כָּל פַּעַם, וְדִבֵּר עִמּוֹ הַרְבֵּה שִׂיחוֹת נִפְלָאוֹת וְדִבּוּרִים יְקָרִים מְאֹד, כְּדַרְכּוֹ

יג. כַּמְתֹאַר בַּ׳אֲשֶׁר־בַּנַּחַל׳, בְּמִכְתָּב שֶׁכָּתַב מֵעִיר־הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם (חֵלֶק כא, מִכְתָּב ג־פז, ב׳ נח, תש״ם): ״תְּהִלָּה לָאֵל אֶתְמוֹל הָיִיתִי אֵצֶל ר׳ לֵוִי יִצְחָק, נֵרוֹ יָאִיר, וְקִבְּלַנִי בְּאַהֲבָה וּבְחִבָּה גְּדוֹלָה, וְהַרְבֵּה דִּבֵּר עִמִּי. וְגַם הָיִיתִי בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הַגָּדוֹל בְּמֵאָה־שְׁעָרִים, וְכֻלָּם כְּאֶחָד - כָּל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, קִבְּלוּנִי בְּאַהֲבָה וּבְחִבָּה יְתֵרָה כָּזוֹ, אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר״...

תָּמִיד, וְקֵרֵב אֶת מוֹהֲרָא"ש, וְגַם פַּעַם אַחַת בִּקֵּר אֶת הָרַב הֶחָסִיד רַבִּי גְּדַלְיָה קֶעניג. בִּהְיוֹתוֹ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שָׁמַע שֶׁהָרַב הֶחָסִיד ר' שְׁמוּאֵל שַׁפִּירָא, אֵינוֹ בְּקַו הַבְּרִיאוּת, וְעָלָה אֶל בֵּיתוֹ לְבַקְּרוֹ, וּבָא אֵלָיו פִּתְאוֹם, לְלֹא הוֹדָעָה מֻקְדֶּמֶת, וּבְדִיּוּק כְּשֶׁנִּכְנַס, מְצָאוֹ יוֹשֵׁב וּמְעַיֵּן בַּסֵּפֶר 'מְקוֹר הַשִּׂמְחָה' [שֶׁחִבֵּר מוֹהֲרָא"ש], וְקִבֵּל אֶת מוֹהֲרָא"ש בְּכָבוֹד גָּדוֹל, וְשָׂמַח לִקְרָאתוֹ מְאֹד, וְאָמַר לוֹ בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: "הַסְּפָרִים שֶׁלְּךָ הֵם כָּל הַחִיּוּת שֶׁלִּי בָּעִתִּים הַלָּלוּ, וּבִפְרָט הַסֵּפֶר 'מְקוֹר הַשִּׂמְחָה' הָעוֹלֶה עַל הַכֹּל"[יד].

תרנה.

אֶחָד מִתַּלְמִידֵי מוֹהֲרָא"ש אָמַר לְהָרַבִּי מִלֶּעלוֹב (אַדְמוֹ"ר רַבִּי מֹשֶׁה מָרְדְּכַי זי"ע[טו]) שֶׁמְּחַבֵּר הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'פְּעֻלַּת הַצַּדִּיק' וְכוּ' – שׁוֹהֶה כָּעֵת בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וּבִקֵּשׁ הָרַבִּי שֶׁיָּבוֹא מוֹהֲרָא"ש אֵלָיו, כִּי הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לָצֵאת מִבֵּיתוֹ מֵחֲמַת מַחֲלָתוֹ, לֹא עָלֵינוּ. וּמֵחֲמַת טִרְדוֹתָיו וּזְמַנּוֹ הֶעָמוּס – נִמְנַע בַּתְּחִלָּה מוֹהֲרָא"ש לָבֹא אֵלָיו, עַד שֶׁהִפְצִיר בּוֹ הָאַבְרֵךְ, וְהֶחְלִיט לִנְסֹעַ עִמּוֹ, וְנִכְנַס אֵלָיו וְשׂוֹחֵחַ עִמּוֹ שָׁעָה אֲרֻכָּה[טז]. וּבְתוֹךְ הַדְּבָרִים אָמַר הָרַבִּי, שֶׁהַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ

בִּמְחִיצַת הָרַבִּי מִלֶּעלוֹב זי"ע

יד. עַיֵּן 'אֲשֶׁר־בִּנַּחַל' חֵלֶק כא, מִכְתָּב ג־קז. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שֶׁאָמַר הָרַב הֶחָסִיד הַנַּ"ל, שֶׁזּוֹ מַתָּנָה מֵרַבֵּנוּ זַ"ל.

טו. נוֹלַד בִּירוּשָׁלַיִם לְאָבִיו הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן נָתָן נָטֶע מִלֶּעלוֹב זי"ע בִּשְׁנַת תרס"ג. עוֹד מִנְּעוּרָיו נִכָּר כְּעוֹבֵד ה' מֻפְלָא. הָיָה מְקַבֵּל בְּדוֹרוֹ כְּאֶחָד מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹר וּפוֹעֵל יְשׁוּעוֹת אֲשֶׁר אֲלָפִים שִׂחֲרוּ לְפִתְחוֹ. רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁלּוֹ הָיְתָה מִן הַמְּפֹרְסָמוֹת. שִׁמֵּשׁ כְּאַדְמוֹ"ר לִשְׁתֵּי חֲסִידֵיוֹת, לֶעלוֹב - כְּמִמְשִׁיךְ אָבִיו, וּכְרַבָּם שֶׁל זְקֵנֵי חֲסִידֵי קָרְלִין, כְּמִמְשִׁיךְ דֶּרֶךְ רַבִּי אַבְרָהָם אֲלִימֶלֶךְ מִקָּרְלִין רַבּוֹ, נִסְתַּלֵּק בְּיוֹם כ"ד טֵבֵת תשמ"ז, וְלֻקָּט מִדִּבְרָיו נִכְתַּב בְּסֵפֶר 'בִּרְכַּת מֹשֶׁה'.

טז. וְכָתַב עַל זֶה מוֹהֲרָא"ש (אֲשֶׁר־בִּנַּחַל, חֵלֶק פב, מִכְתָּב יח־קיט): "הַגַּבַּאי שֶׁל הָרַב הַקָּדוֹשׁ מִלֶּעלוֹב אָמַר לִי, שֶׁהַסֵּפֶר הַזֶּה לֹא יָרַד מִשֻּׁלְחָנוֹ, וּפַעַם אַחַת הִתְעַקֵּשׁ מְאֹד מְאֹד עַל־יְדֵי אַבְרֵךְ אֶחָד, שֶׁהוּא רוֹצֶה לִרְאוֹת אוֹתִי, כִּי כָּל־כָּךְ הִתְפַּעֵל מֵהַסֵּפֶר 'פְּעֻלַּת הַצַּדִּיק', וּבָא הָאַבְרֵךְ וְלָחַץ עָלַי מְאֹד מְאֹד שֶׁאָבוֹא עִמּוֹ, וְהֵבִיא מוֹנִית וְכוּ', וְלֹא הָיְתָה לִי שׁוּם דֶּרֶךְ לְהִתְחַמֵּק מִמֶּנּוּ וְכוּ' וְכוּ', כִּי אָמַר לִי שֶׁהָרַב הַקָּדוֹשׁ מִלֶּעלוֹב זַצַ"ל מְאֹד מְאֹד חוֹלֶה, וְזוֹ בַּקָּשָׁתוֹ עוֹד בַּחַיִּים, שֶׁהוּא רוֹצֶה לִרְאוֹתִי, וְאָז בְּאֵין בְּרֵירָה הָלַכְתִּי עִמּוֹ, וּכְבָר חִכּוּ שָׁם הַרְבֵּה אֲנָשִׁים, וְהוּא קִבְּלַנִי בְּכָבוֹד

וְהַנּוֹרָא 'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן' הוּא סֵפֶר גָּבוֹהַּ וְעָמֹק מְאֹד, וּמְאֹד קָשֶׁה לְהָבִין אֶת דְּבָרָיו הָעֲמֻקִּים... וְאָמַר לוֹ מוֹהַרָא"ש, שֶׁהַיּוֹם כְּבָר יָצָא לָאוֹר סֵפֶר חָדָשׁ נִפְלָא, וְהוּא סֵפֶר 'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן' עִם פֵּרוּשׁ 'שְׂפַת הַנַּחַל' - בֵּאוּר נִפְלָא שֶׁמְּבָאֵר הַכֹּל, וְשָׂמַח הָרַבִּי מְאֹד וּבִקֵּשׁ שֶׁיִּשְׁלְחוּ אֵלָיו סֵפֶר אֶחָד.

תרנו.

הִשְׁתּוֹקְקוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לִפְגֹּשׁ אֶת מוֹהַרָא"ש

סִפֵּר לִי מוֹהַרָא"ש, שֶׁהָיָה אֵצֶל קֶבֶר 'יוֹנָתָן בֶּן עוּזִיאֵל' בַּעֲמוּקָה, וְשָׁם הֵנִיחַ אֶת הַקְוִיטֶל שֶׁנָּתַתִּי לוֹ שֶׁהָיָה כָּתוּב עָלָיו שְׁמִי [אֲנִי לֹא בִּקַּשְׁתִּי שֶׁיַּנִּיחַ אוֹתוֹ שָׁם, רַק נָתַתִּי לוֹ סְתָם קְוִיטֶל עִם פִּדְיוֹן לִפְנֵי נְסִיעָתוֹ, אֲבָל הוּא אָמַר לִי שֶׁהִנִּיחַ אוֹתוֹ שָׁם, וְהָיָה לוֹ בָּזֶה טַעַם מְיֻחָד]. גַּם סִפֵּר, שֶׁהַרְבֵּה בַּחוּרִים הָלְכוּ אַחֲרָיו רוֹב הַזְּמַן, וּבִמְיֻחָד בָּחוּר אֶחָד שֶׁמַּמָּשׁ לֹא עָזַב אוֹתוֹ, וְהָיָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת הַרְבֵּה פְּעֻלּוֹת וְחָכְמוֹת בִּכְדֵי לְהִשָּׁמֵט מִמֶּנּוּ, כְּשֶׁהָיָה רוֹצֶה לִהְיוֹת לְבַד, אֲבָל הַבָּחוּר הַזֶּה הָיָה לוֹ הַרְבֵּה הִתְבּוֹדְדוּת אֵצֶל הַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי שֶׁיִּזְכֶּה לִפְגֹּשׁ אֶת מוֹהַרָא"ש, "וְזֶה הוֹעִיל לוֹ" [כָּךְ סִפֵּר מוֹהַרָא"ש]. וּפַעַם בְּכָה שָׁם כָּל הַלַּיְלָה שֶׁיִּזְכֶּה לִפְגֹּשׁ אוֹתוֹ - עַד שֶׁבַּבֹּקֶר זָכָה לִפְגֹּשׁ אוֹתוֹ, וְהֻכְרַח לָקַחַת אוֹתוֹ עִמּוֹ בִּנְסִיעָתוֹ שֶׁנָּסַע אָז לְקֶבֶר שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא אֲשֶׁר בָּרָמָה.

תרנז.

מַעֲשֶׂה מִבָּחוּר נִפְלָא עָנִי בְּמִכְנָסַיִם קְרוּעוֹת

גַּם סִפֵּר מוֹהַרָא"ש אוֹדוֹת הַבָּחוּר הַזֶּה שֶׁהָיָה עָנִי מְדֻכָּא מְאֹד, וְסִפֵּר לְמוֹהַרָא"ש שֶׁהָיָה לוֹ רַק זוּג מִכְנָסַיִם אֶחָד, וְהָיָה קָרוּעַ וּבָלוּי, וּכְשֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהִפָּגֵשׁ לְצֹרֶךְ שִׁדּוּכִין שָׁאַל מֵחֲבֵרוֹ אֶת בְּגָדָיו. וּכְשֶׁחָזַר, רָאָה שֶׁנִּקְרְעוּ מִכְנָסַיִם שְׁאוּלּוֹת אֵלּוּ. וְהָיְתָה

גָּדוֹל מְאֹד וְשָׂמַח מְאֹד, וְשָׁאַל אוֹתִי פְּרָטִים רַבִּים - אֵיךְ חִבַּרְתִּי אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה, וְזֶה הָיָה אֶצְלוֹ מְאֹד מְאֹד חָשׁוּב".

לְמוֹהֲרָא״ש רַחְמָנוּת גְּדוֹלָה עָלָיו, וְהָיָה אִתּוֹ זוּג מִכְנָסַיִם מְיֻתָּר, וְנָתַן לוֹ בְּמַתָּנָה, וְכַאֲשֶׁר הַבָּחוּר סִפֵּר הַמַּעֲשֶׂה לִפְנֵי מוֹהֲרָא״ש - צָחַק מוֹהֲרָא״ש מְאֹד מְאֹד, מַמָּשׁ בְּלִי שִׁעוּר.

וְהַבָּחוּר הִתְפַּלֵּא: ״לָמָּה מוֹהֲרָא״ש צוֹחֵק כָּל־כָּךְ?״, וְהִסְבִּיר לוֹ, שֶׁתִּרְאֶה כַּמָּה טִפֵּשׁ וְשׁוֹטֶה הוּא הַבַּעַל־דָּבָר, שֶׁהֲרֵי אֶתְמוֹל נִסָּה מִישֶׁהוּ לְדַבֵּר לָשׁוֹן הָרַע עָלַי לְפָנֶיךָ, וּלְהַפְרִישׁ אוֹתְךָ מִלִּלְמֹד הַסְּפָרִים שֶׁלָּנוּ [כִּי הַבָּחוּר הַזֶּה - כָּל חִיּוּתוֹ הָיְתָה סִפְרֵי ׳אֲשֶׁר־בַּנַּחַל׳ הַקְּדוֹשִׁים, וּמַמָּשׁ לֹא פָּסְקוּ מִפּוּמֵיהּ, וְהָיָה בָּקִי מְאֹד בְּכָל הַחֲלָקִים. וּבְשִׂמְחַת־תּוֹרָה רָקַד כָּל הַיּוֹם עִם ׳אֲשֶׁר־בַּנַּחַל׳], רְאֵה אֵיךְ שֶׁהַבַּעַל־דָּבָר רוֹצֶה לְהַפְסִיק אֶת הַחִיּוּת שֶׁלְּךָ, וְאֵין לְךָ אֲפִלּוּ זוּג מִכְנָסַיִם רְאוּיוֹת לִשְׁמָן, כַּמָּה טִפֵּשׁ הַבַּעַל־דָּבָר הַזֶּה... אֲבָל הַבָּחוּר הַזֶּה הָיָה חָזָק בְּדַעְתּוֹ מְאֹד, וְלֹא הָיוּ יְכוֹלִים לְהָזִיז אוֹתוֹ כְּלָל, כִּי כָּאָמוּר, זֹאת הָיְתָה מַמָּשׁ כָּל חִיּוּתוֹ.

וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש, שֶׁזּוֹ הַשִּׂגָּחָה גְּדוֹלָה שֶׁנָּתַתִּי לוֹ הַמִּכְנָסַיִם שֶׁלִּי, כִּי רַבֵּנוּ זַ״ל אוֹמֵר (סֵפֶר הַמִּדּוֹת אוֹת נאוּף סִימָן כג): ׳הַמִּכְנָסַיִם מְכַפְּרִים עַל׳ וְכוּ׳, וְהַתִּקּוּן הַזֶּה הָיָה נִצְרָךְ בְּיוֹתֵר לַבָּחוּר הַזֶּה, אַשְׁרֵי לוֹ וְאַשְׁרֵי חֶלְקוֹ.

תרנה.

הָיָה כְּדַאי לָבוֹא לָאָרֶץ כְּדֵי לִרְאוֹת אֶת פְּעֻלּוֹת הַסְּפָרִים

בַּלַּיְלָה לִפְנֵי נְסִיעָתוֹ בַּחֲזָרָה - בָּאוּ אֵלָיו כַּמָּה בַּחוּרִים מִישִׁיבַת אִיתְּרִי בִּירוּשָׁלַיִם, וְאָמַר לִפְנֵיהֶם תּוֹרָה עַל הַפָּסוּק (בְּרֵאשִׁית ב, יג): ״וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ״ וְכוּ׳, וְהָיָה מוּכָן לַחֲזוֹר זֶה לְפָנַי, אֲבָל לֹא אִסְתַּיְּעָא מִילְּתָא. וְאָמַר, שֶׁכְּבָר יַשְׁלִים בִּזְמַן אַחֵר. וְאָמַר, שֶׁאִם לֹא נָסַע לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל רַק לִרְאוֹת הַפְּעֻלָּה הַנּוֹרָאָה שֶׁעוֹשִׂים הַסְּפָרִים הַחֲדָשִׁים שָׁם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל - הָיָה גַּם זֶה כְּדַאי[יז], וְהִתְחִיל

יז. וְכַדְּבָרִים הָאֵלּוּ נִכְתַּב בְּפֵרוּט בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כא (ג־צד): וְאֶתְמוֹל חָזַרְתִּי מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל,

לְהִשְׁתַּדֵּל שָׁם שֶׁיּוּדְפְּסוּ עוֹד פַּעַם כָּל הַסְּפָרִים, וְגַם הִתְחִיל לִשְׁלֹחַ מִכָּאן לְשָׁם כֶּסֶף בִּשְׁבִיל זֶה.

תרנט.

כּוֹתֵב מָדוֹר חָדָשׁ - 'שִׂיחַת חֲבֵרִים'

כְּשֶׁהָיָה בִּירוּשָׁלַיִם, כָּתַב מִכְתָּב אָרוֹךְ לְאֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וּבְסוֹפוֹ רָשַׁם דְּרוּשׁ אָרוֹךְ תַּחַת הַכּוֹתֶרֶת "שִׂיחוֹת חֲבֵרִים", וְכוֹתֵב שָׁם, שֶׁזּוֹ תָּכְנִית לִכְתֹּב מַאֲמָר כָּזֶה בְּכָל פַּעַם לְפִי בַּקָּשַׁת אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁרוֹצֶה לְהַדְפִּיסוֹ, וּמְדַבֵּר בְּמִכְתָּב זֶה נוֹרָאוֹת נִפְלָאוֹת מִמַּעֲלַת הַבּוֹנֶה וּמֵקִים בֵּית מִדְרָשׁ עַל שֵׁם רַבֵּנוּ זַ"ל וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.

תרס.

הִתְפַּלֵּל בְּצִיּוּן שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא עַל תַּלְמִידוֹ

כְּשֶׁהָיָה מוֹהֲרָא"ש בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל - נִכְסַפְתִּי לְדַבֵּר אִתּוֹ בְּיוֹם הַהֻלֶּדֶת שֶׁלִּי, וְצִלְצַלְתִּי אֵלָיו מֵאַרְצוֹת־הַבְּרִית, וְאָמַרְתִּי לוֹ, שֶׁהַיּוֹם יוֹם הַהֻלֶּדֶת שֶׁלִּי, וְעָנָה, שֶׁעַכְשָׁו הוּא בָּא מִקֶּבֶר 'שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא' וְשָׁם הִתְפַּלֵּל הַרְבֵּה בַּעֲדִי, וִיהִי רָצוֹן שֶׁתִּתְקַבֵּלְנָה הַתְּפִלּוֹת בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן. וְשִׂמַּח אוֹתִי מְאֹד בְּדִבּוּרִים אֵלּוּ. וְאָז הֵבַנְתִּי, לָמָּה כַּאֲשֶׁר טָבַלְתִּי בְּמִקְוֶה בַּבֹּקֶר לִפְנֵי הַתְּפִלָּה, מְכֻוָּן לְאוֹתָהּ עֵת - הִרְגַּשְׁתִּי הֶאָרָה מְיֻחֶדֶת.

תרסא.

תָּכְנִית הֲקָמַת קְרַיַת 'הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ' בִּירוּשָׁלַיִם

גַּם אָמַר לִי אָז בְּאוֹתָהּ שִׂיחַת טֶלֶפוֹן בְּשׁוֹרָה טוֹבָה נוֹרָאָה

וְאִם לֹא נָסַעְתִּי רַק לְהִתְוַדַּע אֶת מַעֲלַת הַסְּפָרִים הַחֲדָשִׁים שֶׁזָּכִיתִי לְהַדְפִּיס, וְאֶת הַפְּעֻלּוֹת טוֹבוֹת שֶׁכְּבָר עָשׂוּ, וְאֵיךְ שֶׁמֵּאוֹת מֵאוֹת (בְּלִי שׁוּם גְּזֵמָא) בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה שֶׁכְּבָר עָשׂוּ - הָיְתָה כְּדָאִית כָּל הַנְּסִיעָה. וּבְעֵינַי רָאִיתִי אֶת נִפְלָאוֹת נוֹרָאוֹת הַפְּעֻלּוֹת הַטּוֹבוֹת שֶׁכְּבָר עָשׂוּ, וְאֵיךְ שֶׁאֲחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּבִפְרָט הַסְּפָרְדִּים, מִשְׁתּוֹקְקִים מְאֹד אַחֲרָיו יִתְבָּרֵךְ בְּהִשְׁתּוֹקְקוּת נִמְרֶצֶת כָּזוֹ, אֲשֶׁר לֹא הָיְתָה עוֹד מִימוֹת עוֹלָם וְכוּ', וְעֵינֵיהֶם כָּלוֹת מְאֹד מְאֹד אַחֲרֵי הַסְּפָרִים הַחֲדָשִׁים, וּתְהִלָּה לְאֵל, אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל נִתְעוֹרְרוּ לַחֲזוֹר וּלְהַדְפִּיס אֶת הַסְּפָרִים הֶחָדָשִׁים שָׁם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל.

מְאֹד, שֶׁכְּבָר הִתְחִיל בְּעֵסֶק הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הֲקָמַת קִרְיַת 'הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ' בִּירוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ ת"ו, וְזֶה הֶחֱיָה אוֹתִי עַד מְאֹד, כִּי יָדַעְתִּי גַּם יָדַעְתִּי אֲשֶׁר כַּמָּה יָמִים וְשָׁנִים זֶה כָּל כִּסּוּפוֹ וּרְצוֹנוֹ לִבְנוֹת קִרְיָה שְׁלֵמָה בִּירוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ עַל שֵׁם רַבֵּנוּ זַ"ל, יַעֲזֹר לָנוּ הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שֶׁיֵּצֵא כָּל הָעֵסֶק מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל בְּקָרוֹב מַמָּשׁ, לְשֵׁם וּתְהִלָּה בֶּאֱמֶת.

תרסב.

מַעֲשֶׂה בְּצִיצִיּוֹת שֶׁל פְּתִיל תְּכֵלֶת...

גַּם אָמַר לִי, שֶׁעוֹמְדִים עַכְשָׁו לְהַדְפִּיס שָׁם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁנִּדְפְּסוּ כָּאן בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית, וּכְבָר דִּבֵּר עִם הַמַּדְפִּיס, וּכְבָר הִתְחִילוּ בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ. וּבְאֶמְצַע שִׂיחָתִי עִמּוֹ בַּטֶּלֶפוֹן, אָמַר לִי בָּחוּר אֶחָד, שֶׁאֶשְׁאַל אוֹתוֹ אוֹדוֹת הַתְּכֵלֶת שֶׁהָיָה צָרִיךְ מוֹהַרָא"ש לִקְנוֹת וְכוּ', וְשָׁאַלְתִּי אוֹתוֹ, וְהָיָה כִּתְמִיהָה בְּעֵינָיו שֶׁשָּׁאַלְתִּי אוֹתוֹ עַל זֶה, וְלֹא הֵבַנְתִּי לָמָּה, וְאָמַר לִי, שֶׁהֵם יִשְׁלְחוּ מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בְּכַמָּה שָׁבוּעוֹת לְכָאן לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית בִּשְׁבִיל כָּל מִי שֶׁרוֹצֶה. וּכְשֶׁחָזַר מוֹהַרָא"ש מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל [יוֹם שְׁלִישִׁי לְסֵדֶר לֶךְ־לְךָ תש"ם], אָמַר לָנוּ, שֶׁבְּאוֹתוֹ רֶגַע שֶׁשָּׁאַלְתִּי אוֹתוֹ אוֹדוֹת הַתְּכֵלֶת, בָּאוּ אֵלָיו כַּמָּה אַבְרֵכִים וּבַחוּרִים, וְלָקְחוּ הַטַּלִּית הַגָּדוֹל מֵאִתּוֹ וְנָתְנוּ בּוֹ תְּכֵלֶת, וְלָכֵן תָּמַהּ מְאֹד, כְּשֶׁשָּׁאַלְתִּי אוֹתוֹ עַל זֶה, וְכֵן נָתְנוּ לוֹ בְּמַתָּנָה טַלִּית בִּשְׁבִיל יְמֵי הַחוֹל, כִּי עַד אָז הָיְתָה לוֹ רַק טַלִּית אַחַת בֵּין בְּשַׁבָּת בֵּין בְּחוֹל, וְהֵם נָתְנוּ לוֹ טַלִּית עֲבוּר יְמֵי הַחוֹל, וּבִשְׁתֵּיהֶן תָּלוּ פְּתִיל תְּכֵלֶת, וּמֵאָז וָהָלְאָה לָבַשׁ טַלִּית עִם תְּכֵלֶת.

עַד כָּאן סֵדֶר הַנְּסִיעָה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שֶׁתּוּעֲדָה בִּפְרָטִיּוּת.

תרסג.

מְסִירוּת נַפְשׁוֹ בְּעַד בַּחוּרִים בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַשָּׁנִים

יוֹם שְׁלִישִׁי לְסֵדֶר לֶךְ־לְךָ תש"ם – בְּיוֹם חֲזָרָתוֹ לְבֵיתוֹ, הוֹכִיחַ אֶחָד שֶׁלֹּא עָשָׂה לוֹ הַטּוֹבָה שֶׁבִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ בְּהֵעָדְרוֹ, וּבִדְבָרָיו סִכֵּם אֶת אַכְזָבָתוֹ לְעֻמַּת הַטּוֹבוֹת שֶׁהוּא עָשָׂה, בְּזֶה הַלָּשׁוֹן[יח]: "מָסַרְתִּי אֶת נַפְשִׁי זֶה יוֹתֵר מִשְּׁבַע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְבַחוּרִים אֲחֵרִים, יוֹמָם וָלַיְלָה, לֹא יָשַׁנְתִּי וְלֹא אָכַלְתִּי וְלֹא לָמַדְתִּי, וְכַמָּה פְּעָמִים כִּמְעַט שֶׁלֹּא הִתְפַּלַּלְתִּי וְכוּ', כִּי הָיִיתִי עָסוּק מְאֹד לַעֲזֹר לְבַחוּרִים אֲמֻלָּלִים וּשְׁבוּרִים[יט]. וְיָעִיד עָלַי הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ גֹּדֶל הַמְּסִירוּת־נֶפֶשׁ שֶׁהָיְתָה לִי כָּל הַשָּׁנִים הָאֵלּוּ. וּ'מְסִירוּת־נֶפֶשׁ' נִקְרֵאת, שֶׁהִקְרַבְתִּי אֶת עַצְמִי לְגַמְרֵי בַּעֲבוּר זוּלָתִי, וּכְמוֹ שֶׁהָיָה אֶצְלְךָ. וְאָמַר לוֹ עוֹד[כ]: "זְכֹר אֵיךְ אֲנִי הָיִיתִי עִמְּךָ, וְהִלְבַּשְׁתִּי עַצְמִי בְּכַמָּה מִינֵי לְבוּשִׁים, שִׂיחוֹת וְדִבּוּרִים עַד שֶׁהֵבֵאתִיךָ הֲלוֹם, כַּאֲשֶׁר תִּזְכֹּר בְּעַצְמְךָ מֵהַשָּׁנִים הַקּוֹדְמוֹת – כֵּן הָיָה עִם הֲמוֹן בַּחוּרִים אֲחֵרִים".

תרסד.

הָאוֹרוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ!

חֶשְׁוָן תש"ם – בְּאֶמְצַע הַתְּפִלָּה כְּשֶׁהִגִּיעַ לְ'שִׁיר שֶׁל יוֹם', שָׁאַל לְאֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ: "אֵיזֶה יוֹם הוּא הַיּוֹם?", וְאָמַר לוֹ הַנַּ"ל אֵיזֶה יוֹם שֶׁהָיָה, אַחַר־כָּךְ אָמַר מוּהָרָא"ש: "רַבֵּנוּ זַ"ל מֵבִיא אֶת הָאָדָם לְאוֹרוֹת כָּאֵלּוּ שֶׁהוּא שׁוֹכֵחַ לְגַמְרֵי מֵהַיּוֹם וְהַזְּמַן אֵיפוֹא הוּא נִמְצָא"...

יח. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כא, מִכְתָּב ג־פח.

יט. וּרְאֵה עוֹד (שָׁם מִכְתָּב ג־קז): "מָסַרְתִּי נַפְשִׁי בַּעֲבוּר זוּלָתִי בְּלִי שׁוּם קִוּוּי שָׂכָר כְּלָל, וּבִיתִי פָּתוּחַ כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה לְזוּלָתִי, לְכָל לֵב שָׁבוּר, וְכָל מַר נֶפֶשׁ מוֹצֵא מָקוֹם אֶצְלִי".

כ. שָׁם מִכְתָּב צג.

תרסה.

חִבּוּר הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ ׳נֵר לְהַצַּדִּיק׳ - עִנְיְנֵי חֲנֻכָּה

יוֹם חֲמִישִׁי לְסֵדֶר לֶךְ־לְךָ תש״ם – הִתְחִיל מוֹהֲרָא״ש לְחַבֵּר אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ ׳נֵר לְהַצַּדִּיק׳ עַל חֲנֻכָּה, וְהוּא סֵפֶר נוֹרָא וְנִפְלָא מְאֹד, עִם דְּרוּשׁ יָקָר הַמְשַׁלֵּב אֶת כַּוָּנוֹת הָאֲרִיזַ״ל עַל חֲנֻכָּה עִם דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל וּמוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל, עִם סֵדֶר הַדְּלָקַת נֵר חֲנֻכָּה וְכוּ׳, וְכֵן אֶת כָּל הַזְּמִירוֹת וְהַפִּיּוּטִים שֶׁנּוֹהֲגִים לְאָמְרָם לְיַד הַנֵּרוֹת, וְהִתְחִיל לְחַבְּרוֹ וּלְסַדְּרוֹ בְּיוֹם זֶה, וְסִיְּמוֹ בִּמְהִירוּת בְּמֶשֶׁךְ כַּמָּה יָמִים, וְאָמַר, שֶׁהָיְתָה לוֹ אוֹתָהּ סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא בְּחִבּוּר סֵפֶר זֶה – כְּמוֹ בְּעֵת שֶׁחִבֵּר אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ ׳אֶרֶךְ־אַפַּיִם׳ – שֶׁנִּכְתַּב בִּמְהִירוּת וְהַכְּתִיבָה קָלְחָה, וְהִצְלִיחַ לְסַיְּמוֹ בִּזְמַן קָצָר[כא], וְהָיָה בְּתָכְנִיתוֹ לְהַעֲלוֹתוֹ בַּהֶקְדֵּם הָאֶפְשָׁרִי עַל מַכְבֵּשׁ הַדְּפוּס. וְזֶהוּ פֶּלֶא פְּלָאִים, כִּי סֵפֶר זֶה הוּא עִם דְּרוּשׁ עָמוֹק מְאֹד, וְכָתוּב בְּסֵדֶר נִפְלָא מְאֹד, וְהַמְּהִירוּת בָּהּ מִתְחַבֵּר מְעִידָה עַל סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא נוֹרָאָה וְכֹחַ הַצַּדִּיק שֶׁמְּגַלֶּה אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּכָל הָעוֹלָם, אַשְׁרֵי מִי שֶׁזָּכָה לְכָךְ. וְכֵן רָאִינוּ בְּכַמָּה וְכַמָּה סְפָרִים וְקוּנְטְרֵסִים, שֶׁנִּתְחַבְּרוּ בְּלַהַב אֵ״שׁ דִּקְדֻשָּׁה, בְּאֹפֶן פְּלִאִי מְאֹד.

כא. ״זְכִיתִי בִּזְכוּיוֹת שֶׁל חִנָּם לְחַבֵּר וּלְסַדֵּר סֵפֶר נִפְלָא ״נֵר לְהַצַּדִּיק״ עַל חֲנֻכָּה, וּבַסֵּפֶר הַזֶּה הָיְתָה לִי, תְּהִלָּה לָאֵל, סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא נִפְלָאָה וְנוֹרָאָה, כְּמוֹ בְּסֵפֶר ׳אֶרֶךְ־אַפַּיִם׳, כִּי נִתְחַבֵּר בְּכַמָּה יָמִים, וּמִסְתָּמָא בַּשָּׁבוּעַ הַבָּא יִגָּמֵר, וְתֵכֶף אֶשְׁלַח לְךָ וּתְצַלְּמוֹ שָׁם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל״ (אֶשֶׁר־בִּנַּחַל, חֵלֶק כא, מִכְתָּב ג־ק). וּבְיוֹם שֵׁנִי לְסֵדֶר חַיֵּי־שָׂרָה, כָּתַב (שָׁם ג־קד): ״אוֹדוֹת הַכַּוָּנוֹת שֶׁל חֲנֻכָּה שֶׁסִּדַּרְתִּי בְּסִדּוּר ׳אוֹר הָאוֹרוֹת׳, סִבַּב הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ סִבּוֹת לְטוֹבָה, שֶׁהַיּוֹם הָיָה לְמַרְאֶה עֵינַי, סִדּוּר כְּתַב יַד, שֶׁצִּוָּה הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מֵאִיר מִפְּרִימִישְׁלַאן זַ״ל לְסוֹפְרוֹ לְכוֹתְבוֹ – הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ בַּעַל ׳מְנוּחַת־אָשֵׁר׳ זַ״ל, וְשָׁם מוֹסִיף, כִּי בְּלֵיל ח׳ לְכַוֵּן: אֵל נוֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים, נוֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה, מַה שֶּׁאֲצַלְּנוּ בִּשְׁאָר סִדּוּרֵי הָאֲרִיזַ״ל – אֵינוֹ מִזְכָּר דָּבָר זֶה, רַק ״נוֹצֵר חֶסֶד״ [וַעַיֵּן הֵיטֵב בְּלִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת (הוֹדָאָה הֲלָכָה ו׳, אות לז) וְשָׁם תִּרְאֶה נִפְלָאוֹת אֵיךְ שֶׁגַּם מוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל מַחֲזִיק בְּשִׁיטָה זוֹ (אֶשֶׁר־בִּנַּחַל חֵלֶק כב, מִכְתָּב ג־רעח)], עַיֵּן שָׁם בְּסֵפֶר ׳נֵר לְהַצַּדִּיק׳, יְזַכְּנוּ הַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ לִרְאוֹת בְּהַדְפָּסָתוֹ, כִּי הוּא סֵפֶר נִפְלָא, תְּהִלָּה לָאֵל, וְנִתְחַדֵּשׁ לִי תֵּכֶף־וּמִיָּד בַּחֲזָרָתִי מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְהָיְתָה לִי סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא גְּדוֹלָה בְּסֵפֶר זֶה, כִּי נִכְתַּב בְּכַמָּה יָמִים, וְכֵן תֵּכֶף־וּמִיָּד נִדְפַּס, וְעַכְשָׁו אָנוּ עוֹמְדִים בְּאֶמְצַע הַהַגָּהָה, וַאֲנִי מְקַוֶּה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ שֶׁעַד שָׁבוּעַ כְּבָר יִהְיֶה נִדְפָּס״.

תרסו.

הַבִּזְיוֹנוֹת מְכַפְּרִים בִּמְקוֹם תַּעֲנִיּוֹת!

חֶשְׁוָן תש״ם - הָיִינוּ בְּבֵית הַדְּפוּס וּבָא אֶצְלוֹ חֲסַר־דֵּעָה אֶחָד, וְהִתְחִיל לְהִתְלוֹצֵץ מִמֶּנּוּ שֶׁהוֹלֵךְ עִם פֵּאוֹת אֲרֻכּוֹת [כִּי אָז כְּשֶׁחָזַר מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הִתְחִיל לֵילֵךְ לָרֹאשׁוֹנָה עִם הַפֵּאוֹת אֲרֻכּוֹת בַּחוּץ], וְצָעַק הָאִישׁ הַנַּ״ל: ״מִסְתָּמָא בָּא לָכֶם ׳הִתְגַּלּוּת חֲדָשָׁה׳ לְהוֹרִיד אֶת הַפֵּאוֹת״... וּבְדֶרֶךְ הֲלָצָה וּבִזָּיוֹן אָמַר זֹאת, אָמַר אָז מוֹהַרָא״ש רְאֵה זֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲזַ״ל (בָּבָא בַּתְרָא יב ע״א): ׳מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִמְסְרוּ נְבוּאָה לְשׁוֹטִים וּקְטַנִּים׳... וַאֲנִי הָיִיתִי שָׁם וְרָצִיתִי לִמְחוֹת בּוֹ, אָמַר לִי מוֹהַרָא״ש: ״תֵּן לוֹ לְדַבֵּר, אֲנִי צָרִיךְ לָצוּם וְהוּא מְכַפֵּר עָלַי״...

תרסז.

הַזְּכָּרוֹן דִּקְדֻשָּׁה שֶׁל אִישׁ קָדוֹשׁ

חֹרֶף תש״ם - שָׁאַל אוֹתוֹ אֶחָד, אִם הוּא זוֹכֵר כְּשֶׁהָיָה תִּינוֹק אֵיךְ שֶׁמָּלוּ אוֹתוֹ, עָנָה לוֹ מוֹהַרָא״ש: ״זֶה אֵינֶנִּי זוֹכֵר, אֲבָל אֲנִי זוֹכֵר עֲדַיִין כְּשֶׁהָיִיתִי עִם הַשְּׁעָרוֹת לִפְנֵי שֶׁעָשׂוּ חַלַּקָּה בְּגִיל שָׁלֹשׁ, כַּנָּהוּג״[כב].

תרסח.

נְסִיעָה פִּלְאִית לְבֵית הַכְּנֶסֶת הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּקַם בַּאֲמֶרִיקָה

יוֹם שְׁלִישִׁי לְסֵדֶר וַיִּשְׁלַח תש״ם -נָסַעְנוּ נְסִיעָה לְעִיר פַּאל־רִיבֶר וְטַעַם הַנְּסִיעָה עַל־פִּי פַּשְׁטוּת כִּי מִישֶׁהוּ אָמַר לָנוּ, שֶׁאֶפְשָׁר לְקַבֵּל מִבֵּית־כְּנֶסֶת הַגָּדוֹל דְּשָׁם כַּמָּה סִפְרֵי־תּוֹרָה שֶׁאֵינָם מֻכְרָחִים לָהֶם, וְהָיָה דָּבָר זֶה קֶרֶן נִפְלָא לָנוּ, כִּי הָיָה לָנוּ רַק סֵפֶר־תּוֹרָה

כב. כַּמְבֹאָר לְעֵיל (סִימָן נה), וְעַיֵּן שָׁם מַה שֶּׁסִּפֵּר עַל טִיבוֹ שֶׁל הַמְּלַמֵּד בְּגַן הַיְלָדִים ר׳ שַׁבְּתַי. וְגַם סִפֵּר פַּעַם (עֶרֶב רֹאשׁ־חֹדֶשׁ אִיָּר תשס״ט בַּדְּרָשָׁה לְאַבְרֵכִים): שֶׁבִּילְדוּתוֹ זָכַר יְהוּדִי אֶחָד בְּשֵׁם ר׳ יְדִידְיָה, אִישׁ גְּבוֹהַּ וַעֲנָק שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן עִם תִּסְמֹנֶת, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, וְהוּא חָנַךְ שֶׁלֹּא לְצַעֵר אֶת הַיֶּלֶד הַמְּיֻחָד, אַךְ הָאַבָּא לֹא יָכֹל לִסְבֹּל אֶת הַצַּעַר, וְהִתְאַבֵּד תַּחַת גַּלְגַּלֵּי רַכֶּבֶת. וְכֵן פַּעַם, כַּאֲשֶׁר יָשַׁב מוֹהַרָא״ש, בְּתוֹר יֶלֶד, בַּכִּתָּה - הִגִּיעַ אַבָּא גָּרוּשׁ וְהֵחֵל לְחָרֵף וּלְגַדֵּף אֶת הַיֶּלֶד שֶׁלֹּא בָּא אֵלָיו, אֶלָּא נִמְצָא אֵצֶל אִמּוֹ, וּמוֹהַרָא״ש זָכַר אֶת הַכְּאֵב שֶׁל הַיֶּלֶד הַזֶּה עַד זִקְנָה וְשֵׂיבָה.

אֶחָד, וְקֹדֶם הַנְּסִיעָה אָמַר מוֹהֲרָא"ש שֶׁהַנְּסִיעָה הַזּוֹ כְּתוּבָה עַל הַלַּאנְד־קַארְד שֶׁעַל הַיָּד (עַיֵּן סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת מִמַּעֲשֵׂה הַבַּעַל־תְּפִלָּה). וְהָיְתָה לָנוּ שִׂמְחָה עֲצוּמָה בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַנְּסִיעָה, וּלְבַסּוֹף לֹא קִבַּלְנוּ מֵהֶם שׁוּם סֵפֶר.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש שֶׁלֹּא מֵחֲמַת זֶה הָיְתָה הַנְּסִיעָה, רַק מֵחֲמַת שֶׁאָנוּ צְרִיכִין לִהְיוֹת בְּבֵית־הַכְּנֶסֶת הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּקַם[כג] עַל אַדְמַת אַרְצוֹת־הַבְּרִית בְּעִיר נְיוּ־פָּארְט, רָאד־אַיילֶענְד, new port, rhode island שֶׁזּוֹ נְסִיעָה שֶׁל חֲצִי שָׁעָה מִשָּׁם, וְתֵכֶף וּמִיָּד נָסַעְנוּ לְשָׁם, וְהִגַּעְנוּ לְשָׁם בְּעֶרֶךְ בְּשָׁעָה חָמֵשׁ בָּעֶרֶב, וּבֵית־הַכְּנֶסֶת הָיָה נָעוּל עַל מַסְגֵּר וּבְרִיחַ, וְהִתְפַּלַּלְנוּ תְּפִלַּת הַמִּנְחָה לִפְנֵי הֶחָצֵר מִבַּחוּץ.

אַחַר־כָּךְ חִפַּשְׂנוּ אֶת בֵּית רַב בֵּית־הַכְּנֶסֶת, וּמְקוֹמִי אֶחָד הֶרְאָה לָנוּ שֶׁהָרַב עַכְשָׁו בְּבִנְיָן שֶׁמִּמּוּל בֵּית־הַכְּנֶסֶת, וְשָׁם מְלַמֵּד כַּמָּה יְלָדִים, וּפְגָשְׁנוּהוּ שָׁם, וּבַתְּחִלָּה אָמַר לָנוּ שֶׁעַכְשָׁו אֵינוֹ יָכוֹל לִפְתֹּחַ לָנוּ אֶת בֵּית־הַכְּנֶסֶת, כִּי אֵין לוֹ אֶת הַמַּפְתְּחוֹת, וְהֵם בְּיַד הַגַּבַּאי, וְגַם זֶה סָגוּר עִם כַּמָּה מִינֵי טֶכְנִיקוֹת שֶׁל שְׁמִירָה, אֲבָל אַחַר־כָּךְ כְּשֶׁדִּבַּרְנוּ אִתּוֹ קְצָת, וְשָׁמַע שֶׁאָנוּ בְּרֶסְלֶבֶר חֲסִידִים, וְנָסַעְנוּ לְכָאן נְסִיעָה שֶׁל חָמֵשׁ שָׁעוֹת – שִׁנָּה טַעְמוֹ וְדִבֵּר אִתָּנוּ אַחֶרֶת לְגַמְרֵי, וְהֵחֵל לְהִתְיַחֵס אֵלֵינוּ בְּכָבוֹד גָּדוֹל, וְצִלְצֵל לַגַּבַּאי שֶׁיָּבֹא תֵכֶף וְיִפְתַּח לָנוּ אֶת בֵּית־הַכְּנֶסֶת, וְאָכֵן בָּא הַגַּבַּאי עִם מַפְתֵּחַ.

וְנִכְנַסְנוּ לְשָׁם, וְהֶרְאוּ לָנוּ כָּל הַבִּנְיָן עִם כַּמָּה דְּבָרִים מְעַנְיְנִים, כְּגוֹן מַדְרֵגוֹת נִסְתָּרוֹת תַּחַת הַבִּימָה, לָרֶדֶת לַמַּרְתֵּף, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ לַאֲנוּסִים בְּמִדִינַת פּוֹרְטוּגַל וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, לְהִתְחַבְּאוֹת שָׁם מִפְּנֵי הַגּוֹיִים, וְכֵן הֶרְאוּ לָנוּ כִּסֵּא עַל הַגָּלֶרְיָה שֶׁהָיָה מְיֻעָד לַנָּשִׂיא

כג. עַל יְדֵי פְּלִיטֵי אֵרוֹפָּה, שֶׁבָּרְחוּ מִשָּׁם לְאַרְצוֹת הַבְּרִית, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לִשְׁמוֹר עַל הַדָּת הַיְּהוּדִית.

הָרִאשׁוֹן שֶׁל אַרְצוֹת־הַבְּרִית ג׳וֹרְג׳ וַואשִׁינְגְטוֹן[כד], שֶׁבִּקֵּר פַּעַם בְּבֵית־הַכְּנֶסֶת הַזֶּה, וְנָאַם שָׁם דְּרָשָׁה לִכְבוֹד הַיְהוּדִים [וּדְבָרָיו בִּדְרָשָׁה זוֹ נֶחְרְטוּ עַל הַקִּיר בְּטַבְלָה מְיֻחֶדֶת], וְדִקְדֵּק מוֹהֲרָא״ש לַעֲלוֹת לְשָׁם כְּדֵי לְהִתְיַשֵּׁב עַל הַכִּסֵּא, וּפָתַח לָנוּ אֶת הָאָרוֹן־קֹדֶשׁ וְהֶרְאָה לָנוּ הַסְּפָרִים וְכוּ׳, וְהֶעֱנִיק לָהֶם מוֹהֲרָא״ש אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ ׳לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן׳ עִם פֵּרוּשׁ ׳שְׂפַת־הַנַּחַל׳, בִּשְׁבִיל בֵּית־הַכְּנֶסֶת, וְגַם נָתַן לְהָרַב וְהַגַּבַּאי כַּמָּה וְכַמָּה סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל בְּמַתָּנָה, וְשָׁהִינוּ שָׁם בְּעֵרֶךְ שָׁעָה, אַחַר־כָּךְ הָלַכְנוּ מִשָּׁם וְנָסַעְנוּ חֲזָרָה לָעִיר נְיוּ־יוֹרְק.

וּבַדֶּרֶךְ הָיָה מוֹהֲרָא״ש גַּם כֵּן בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה, וְאָמַר לָנוּ שֶׁהַנְּסִיעָה שֶׁלָּנוּ הָיְתָה פֶּלֶא גָּדוֹל, וְהָיָה כְּמוֹ הַנְּסִיעָה שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל בְּעֵת שֶׁנָּסַע לְנָאוְוּרִיטְשׁ וּשְׁאָרֵי קְהִלּוֹת - שֶׁאוֹמֵר עַל זֶה מוֹהַרְנַ״תְּ (חַיֵּי מוֹהַר״ן סִימָן קנד), שֶׁנְּסִיעָה זוֹ הָיְתָה פֶּלֶא, כִּי בְּדֶרֶךְ כְּלָל קִבֵּל רַבֵּנוּ זַ״ל בְּדֶרֶךְ נְסִיעָתוֹ מָעוֹת וְכוּ׳, אֲבָל בְּדֶרֶךְ זוֹ לֹא קִבֵּל כְּלוּם, וְאַדְּרַבָּא - הוֹצִיא כַּמָּה וְכַמָּה הוֹצָאוֹת.

וְכֵן הָיְתָה נְסִיעָתֵנוּ - שֶׁלֹּא קִבַּלְנוּ כְּלוּם, וְאַדְּרַבָּא הוֹצֵאנוּ כַּמָּה הוֹצָאוֹת וְכוּ׳ וְאָמַר בְּהַפְלָגָה שֶׁל תְּמִיהָה: ״מִי יוֹדֵעַ נְסִיעָתֵנוּ״?! גַּם אָמַר לְאֶחָד: ״מַה שֶׁעָשִׂיתִי שָׁם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת - זֶה אַתָּה לֹא יוֹדֵעַ״.

תרסט.

בְּזֶה הָעוֹלָם צָרִיךְ לִסְבֹּל

בְּאוֹתוֹ יוֹם הָיָה לוֹ אֵיזוֹ עָגְמַת־נֶפֶשׁ וְסֵבֶל, וְאָמַר עַל זֶה - מַה לַּעֲשׂוֹת?! בְּזֶה הָעוֹלָם צְרִיכִים לִסְבֹּל וְלִסְבֹּל, אִם אָמְנָם רַבּוֹת סָבַלְתִּי, אַךְ כְּבָר אָמְרוּ חֲזַ״ל (כְּתוּבוֹת סז ע״א): ׳לְפוּם גַּמְלָא שִׁיחֲנָא׳,

כד. עָמַד בְּרֹאשׁ הָאֻמָּה הָאֲמֵרִיקָנִית בֵּין הַשָּׁנִים ה״א תקנ־תקנח, נוֹדַע כְּנָשִׂיא חֶסֶד וּמֵעֵרֶךְ בְּתוֹלְדוֹת הָעַמִּים, וּמְסַפְּרִים שֶׁהָיָה לוֹ שַׂר־אוֹצָר יְהוּדִי, וְנָטָה חֶסֶד לִבְנֵי עַמֵּנוּ, מֵת בְּט״ז כִּסְלֵיו תק״ס.

וְכֵן אָמְרוּ (אָבוֹת ה, כו): 'לְפוּם צַעֲרָא אַגְרָא', וְרַבֵּנוּ זַ"ל לִמֵּד אוֹתָנוּ (לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קצה), שֶׁצָּרִיךְ לִמְצוֹא אֶת הַהַרְחָבוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הַצָּרוֹת[כה].

עתר.

יֵשׁ לְךָ מַזָּל שֶׁאֵין אַתָּה רוֹאֶה

שַׁבָּת קֹדֶשׁ פָּרָשַׁת וַיֵּרָא תש"ם - שָׁמַעְתִּי מֵאֶחָד שֶׁאָמַר לוֹ מוֹהֲרָא"ש בִּשְׁעַת סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית: "יֵשׁ לְךָ מַזָּל שֶׁאֵין אַתָּה רוֹאֶה, שֶׁאִלּוּ הָיִיתָ רוֹאֶה - הָיִיתָ מִתְעַלֵּף!". וְשָׁאַל אוֹתוֹ הַנַּ"ל אִם מֵחֲמַת זֶה הוּא נָטַל יָדָיו לְהַמּוֹצִיא לְמַעְלָה בְּדִירָתוֹ, וְלֹא נָטַל יָדָיו בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ כַּנָּהוּג, וְעָנָה לוֹ מוֹהֲרָא"ש: "אֲנִי רוֹאֶה שֶׁאַף עַל־פִּי שֶׁלֹּא רָאִיתָ, אֲבָל יֵשׁ לְךָ הַרְגָּשָׁה חֲזָקָה, כִּי יֵשׁ שַׁיָּכוּת גְּדוֹלָה בֵּין שְׁנֵי דְּבָרִים אֵלּוּ", וְכֵן לֹא לִמֵּד 'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן' בִּשְׁעַת סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית כַּנָּהוּג, רַק כִּבֵּד מִישֶׁהוּ אַחֵר שֶׁיְּדַבֵּר בִּמְקוֹמוֹ. [וּפַעַם בְּעָמְדוֹ בַּחוּץ לְיַד הַבִּנְיָן אָמַר לְאֶחָד: אִם הָיוּ לְךָ עֵינַיִם - הָיִיתָ רוֹאֶה כַּמָּה נְשָׁמוֹת מִסְתּוֹבְבוֹת עַכְשָׁו כָּאן...].

תרעא.

נֵס בְּהוֹפָעַת שׁוֹטֵר בְּעֵת צָרָה

סִפֵּר בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ כִּסְלֵו תש"ם - פַּעַם נָסַע בָּרַכֶּבֶת לַמִּדְפִּיס, וְהָיָה לְבַד בְּתַחֲנַת הָרַכֶּבֶת, וְהַשְּׁכוּנָה הַהִיא הָיְתָה מְסֻכֶּנֶת מְאֹד בִּהְיוֹתָהּ בַּעֲלַת אוּכְלֹסִיַּת פֶּשַׁע, וּפִתְאֹם רָצוּ אַחֲרָיו שְׁנֵי גּוֹיִם וְרָצוּ לִתְפֹּס אוֹתוֹ וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ שְׁפָטִים, אָמַר לָהֶם מוֹהֲרָא"ש: "שׁוֹטֵר מְחַכֶּה לִי לְמַטָּה", וּפִתְאֹם נַעֲשָׂה לוֹ נֵס גָּלוּי, שֶׁאָכֵן עָלָה שׁוֹטֵר מֵהַמַּדְרֵגוֹת לַתַּחֲנָה וּבָרְחוּ הַגּוֹיִם כְּהֶרֶף עַיִן.

תערב.

בִּיצַד הַיְקוֹד הֵם יוֹקְדִים

שַׁבָּת קֹדֶשׁ חֲנֻכָּה וַיֵּשֶׁב תש"ם - אָמַר לְאֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ

כה. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כא, ג־קכז.

בִּשְׁעַת קַבָּלַת שַׁבָּת: "וָואלְט מֶען גֶעזֶעהן - וָואלְט מֶען פַארְבְּרֶענְט גֶעוָוארְן" [אִם הָיוּ רוֹאִים מַה שֶׁנַּעֲשָׂה אָז, הָיוּ נִשְׂרָפִים] מֵרֹב אוֹר.

תרעג.

מַחֲזֶה נוֹרָא מִקְּרִיעַת וּבְזוּי סִפְרֵי רַבֵּנוּ רַחֲמָנָא לִיצְלָן

כִּסְלֵיו תש"ם - אַחַר שֶׁנִּדְפַּס הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'נֵר לְהַצַּדִּיק' וְנִדְפְּסוּ בִּשְׁנֵי אֲלָפִים טְפָסִים, וְרָצָה מוֹהֲרָא"ש שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם נִמְכָּרִים לִפְנֵי יְמֵי הַחֲנֻכָּה דַּיְקָא, וְעָסְקוּ בָּזֶה כַּמָּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ [וְזֶה הָיָה שְׁבוּעַיִם לִפְנֵי חֲנֻכָּה, וּבְעֶזְרַת ה' יִתְבָּרֵךְ עָלָה בְּיָדֵינוּ לִמְכּוֹר כִּמְעַט אֶת כֻּלָּם], נָסַעְנוּ בְּיַחַד מוֹהֲרָא"ש עִם עוֹד שְׁלֹשָׁה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ לִמְכּוֹר אוֹתָם בִּישִׁיבָה מְסֻיֶּמֶת, וְכַמָּה בַּחוּרִים קָנוּ מֵהַסְּפָרִים, וַאֲחֵרִים עָשׂוּ לֵיצָנוּת, וְגַם צָעֲקוּ צְעָקוֹת שֶׁל דִּבְרֵי בִּזְיוֹנוֹת, רַחֲמָנָא לִיצְלָן.

כְּשֶׁכְּבָר הִתְחַלְנוּ לִנְסֹעַ מִשָּׁם, פִּתְאוֹם זָרַק בָּחוּר בְּלִיַּעַל אֶחָד מֵהַחַלּוֹן לְמַעְלָה כַּמָּה מֵהַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים קְרוּעִים לְמֵאוֹת קְרָעִים, וְנִתְפַּזְּרוּ שָׁם עַל פְּנֵי הָרְחוֹב, כְּשֶׁרָאָה מוֹהֲרָא"ש אֶת זֶה הִתְאַנֵּחַ מְאֹד, וְאָמַר: "בָּחוּר שֶׁיָּכוֹל לִפְעֹל אֵצֶל עַצְמוֹ לִקְרֹעַ מִזְּמוֹרֵי תְּהִלִּים עִם שֵׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים - הוּא כְּבָר גָּרוּעַ מְאֹד מְאֹד, רַחֲמָנָא לִצְלָן"... אַחַר־כָּךְ אָמַר: "הָיִינוּ צְרִיכִים לִרְאוֹת אֶת זֶה גַּם־כֵּן, כִּי אַף עַל־פִּי שֶׁשָּׁמַעְתִּי כְּבָר שֶׁיֵּשׁ אַנְשֵׁי בְּלִיַּעַל כָּאֵלּוּ שֶׁקּוֹרְעִים הַסְּפָרִים, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, וְכֵן כּוֹתֵב מוֹהַרְנַ"תְּ הַרְבֵּה מִזֶּה בְּ'עָלִים לִתְרוּפָה', אֲבָל לִרְאוֹת זֶה בְּעֵינַי - עוֹד לֹא רָאִיתִי עַד עַכְשָׁו, וְעַכְשָׁו אָנוּ יְכוֹלִים לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמֵנוּ בֶּאֱמֶת עִם הַדִּבּוּרִים שֶׁל מוֹהַרְנַ"תְּ שֶׁחוֹזֵר כַּמָּה פְּעָמִים: "תְּהִלָּה לָאֵל אֵין אָנוּ מִתְנַגְּדִים עַל הָאוֹר הַגָּדוֹל הַזֶּה, וְאֵין אָנוּ קוֹרְעִים הַסְּפָרִים הָאֵלּוּ, חַס וְשָׁלוֹם, וְאַדְּרַבָּא! הֵם יְקָרִים בְּעֵינֵינוּ וְאָנוּ מִסְתַּכְּלִים בָּהֶם וְכוּ'..."

[בַּחֲלֹף הַיָּמִים, נֶהְפַּךְ הַבִּנְיָן הַזֶּה לִכְנֵסִיָּה נוֹצְרִית, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, וְעַל־דֶּרֶךְ שֶׁאָמַר הַתַּנָּא רַבִּי יוֹסֵי בֶּן קִסְמָא (יְבָמוֹת צו ע"ב): כְּשֶׁרָאָה סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּקְרַע בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, תָּמֵהַּ אֲנִי אִם לֹא יִהְיֶה בַּיִת זֶה בַּיִת עֲבוֹדָה־זָרָה].

תרעד.

תְּגוּבַת מוֹהַרָא"ש לִכְתָב שִׁטְנָה

יוֹם שְׁלִישִׁי לְסֵדֶר מִקֵּץ תש"ם – קִבֵּל מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כְּתָב פְּלַסְתֵּר נֶגְדּוֹ וְנֶגֶד סְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים שֶׁכָּתַב שִׁטְנָה עַל עַצְמוֹ אֵיזֶה רָשָׁע אָרוּר וְכוּ', וְחָתַם עַל זֶה 'חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב'. וְהֵגִיב עַל זֶה: **אֵין לָנוּ עַל מִי לְהִשָּׁעֵן כִּי אִם עַל אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וְעָלֵינוּ רַק לִבְרֹחַ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת, עַל־פִּי הַדֶּרֶךְ הַתָּם וְהַפָּשׁוּט שֶׁהוֹרָה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל, וְצָרִיךְ לְהוֹדוֹת לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שֶׁאָנוּ מֵהַנִּרְדָּפִים וְלֹא מֵהָרוֹדְפִים**, וְהִזְהִיר מְאֹד בְּאַזְהָרָה כְּפוּלָה שֶׁלֹּא לְהָשִׁיב לְאוֹתוֹ רָשָׁע כִּגְמוּלוֹ עַל־יְדֵי הַדְבָּקַת כִּתְבֵי פְּלַסְתֵּר כְּנֶגְדּוֹ, אֶלָּא לִשְׁתֹּק לְגַמְרֵי[כו]. וּבְאוֹתוֹ יוֹם כָּתַב מִכְתָּב אָרוֹךְ מְאֹד לְכוֹתֵב כְּתַב הַפְּלַסְתֵּר[כז], וְהִזְכִּיר לוֹ אֶת הַכֹּחוֹת הָרַבִּים שֶׁהִשְׁקִיעַ בּוֹ בִּימֵי נְעוּרָיו, וְאֶת כָּל הַחֲסָדִים שֶׁהִרְעִיף עָלָיו עַד שֶׁהִתְהַפֵּךְ לְרוֹדֵף וְעָסוּק בְּסִרְחוֹן שֶׁל הַדְפָּסַת וְהַדְבָּקַת כִּתְבֵי פְּלַסְתֵּר, וּמוֹכִיחוֹ מְאֹד, וְכֵן מְעוֹרְרוֹ שֶׁיִּקַּח לְעַצְמוֹ קְצָת זְמַן לַעֲסֹק בַּתַּכְלִית הַנִּצְחִית...[כח]

תרעה.

מַחֲלֹקֶת דַּוְקָא עַל הַ'גַּר לְהַצַּדִּיק'

וְאָמַר מוֹהַרָא"ש, שֶׁמֵּאָז הַנְּבִיחָה הַגְּדוֹלָה שֶׁהָיְתָה לְאַחַר שֶׁהִדְפִּיס אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'אֶרֶךְ־אַפַּיִם' – נִשְׁקְטָה וְנֶאֶלְמָה

כו. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כא, מִכְתָּב ג־קלו.

כז. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כא, מִכְתָּב ג־קלח.

כח. בְּהֶמְשֵׁךְ, קִבֵּל מוֹהַרָא"ש מִכְתָּב שֶׁעָלָיו הָיוּ חֲתוּמִים שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים בְּרָאשֵׁי תֵּבוֹת, וּמְבַקְּשִׁים לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הֲפָצַת הַמִּכְתָּב פְּלַסְתֵּר, וְכָתַב לָהֶם מִכְתָּב הַנִּדְפָּס בַּאֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כב, מִכְתָּב ג־תטו.

נְבִיחַת הַכְּלָבִים שֶׁהֵם הָעַזֵּי־פָּנִים שֶׁבַּדּוֹר, אֲבָל דַּיְקָא כְּשֶׁיָּצָא הַ׳נֵּר־לְהַצַּדִּיק׳ – הִתְעוֹרְרוּ לָצֵאת מִכְּלוּבָם וְלִנְבֹּחַ. וּבֵאֵר, שֶׁדָּבָר כָּזֶה – לְהַכְנִיס אֶת רַבֵּנוּ זַ״ל בְּבָתֵּי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מוֹעֵד וּבְכָל זְמַן – לָזֶה לֹא הָיָה יָכוֹל הַסָּמֶ״ךְ־מֵ״ם לְהַסְכִּים כְּלָל, וְעַל כֵּן הִתְלַקְּחָה הַמַּחֲלֹקֶת מֵחָדָשׁ[כט].

תרעו.

מוֹפֵת שֶׁאֵרַע לְאֶחָד שֶׁהֵצִּילוֹ מִבִּזְיוֹנוֹת

צִלְצֵל אַבְרֵךְ אֶחָד לְמוֹהֲרָא״ש בְּעֶרֶב שַׁבָּת קֹדֶשׁ סָמוּךְ לִזְמַן הַדְלָקַת נֵרוֹת, שֶׁבָּא עַכְשָׁו מִבַּחוּץ, וְרָאָה רָשָׁע אֶחָד שֶׁמַּדְבִּיק מוֹדָעוֹת נֶגֶד מוֹהֲרָא״ש וּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים בָּרְחוֹבוֹת, וְעָשָׂה זֹאת בִּזְמַן כָּזֶה בְּרִשְׁעוּת – שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לִקְרוֹעַ אוֹתָם בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַשַּׁבָּת. וְאוּלַי יֵשׁ אֶפְשָׁרוּת עֲדַיִן לִשְׁלֹחַ שְׁלִיחִים לְהָסִירָם לִפְנֵי שַׁבָּת־קֹדֶשׁ. וְהָאַבְרֵךְ הַזֶּה הוֹסִיף, שֶׁאֵינוֹ מֵבִין אֶת הַדִּין וּדְבָרִים וְכוּ׳ אֲבָל חָשַׁב שֶׁצָּרִיךְ לְהַצִּיל אֶת מוֹהֲרָא״ש מִבִּזְיוֹן וְלָכֵן הִתְקַשֵּׁר לְהוֹדִיעַ. [וְאָכֵן, הִזְדָּרְזוּ כַּמָּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ לָרְחוֹבוֹת וְהִסְפִּיקוּ לְהָסִיר אֶת מֵרַב כִּתְבֵי הַפְּלַסְתֵּר]. וּמוֹהֲרָא״ש הוֹדָה לָאַבְרֵךְ, וְהִבְטִיחַ לוֹ: ״הֱיוֹת וְאֵין לְךָ יְלָדִים כִּמְעַט שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְאַחַר נִשּׂוּאֶיךָ, וְאַתֶּם מִתְבַּיְּשִׁים בְּכָךְ, לָכֵן בִּזְכוּת שֶׁהִצַּלְתַּנִי מִבִּזְיוֹנוֹת – תִּנָּצְלוּ גַּם אַתֶּם, וְתִפָּקְדוּ בְּקָרוֹב בְּזֶרַע שֶׁל קַיָּמָא״. וְאָכֵן, לֹא עָבַר זְמַן רַב וְנִפְקְדוּ בְּזֶרַע שֶׁל קַיָּמָא[ל].

תרעז.

סְעֻדַּת רֹאשׁ־חֹדֶשׁ טֵבֵת מְיֻחֶדֶת בְּמִינָהּ

רֹאשׁ־חֹדֶשׁ טֵבֵת תש״ם – בְּלֵיל ב׳ דְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ, ז׳ דַּחֲנֻכָּה עָרַכְנוּ סְעֻדַּת רֹאשׁ־חֹדֶשׁ כַּנָּהוּג בַּ׳מִתִּיבְתָּא הֵיכַל־הַקֹּדֶשׁ חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב׳, וּבָא לַסְּעֻדָּה בָּחוּר תֵּימָנִי אֶחָד תּוֹשָׁב נְיוּ־יוֹרְק, וְסִפֵּר

כט. עַל־פִּי אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כא, מִכְתָּב ג־קסב.

ל. שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא״ש שָׁם.

לְמוֹהֲרָא"ש אָז בִּשְׁעַת הַסְּעֻדָּה אֶת כָּל קוֹרוֹת יְמֵי חַיָּיו, כָּל מַה שֶּׁעָבַר עָלָיו מֵעוֹדוֹ וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה בְּלֵב נִשְׁבַּר וְנִדְכֶּה, וּמוֹהֲרָא"ש חִזְּקוֹ וְעוֹדְדוֹ מְאֹד, וְלָמַד לִכְבוֹדוֹ אָז תּוֹרָה מ"ה בְּלִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן חֵלֶק ב' בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הִקְלִיטוּ אֶת הַשִּׂיחָה, וְאַחַר־כָּךְ כִּבְּדוֹ מוֹהֲרָא"ש שֶׁיְּזַמֵּר אֵיזֶה זֶמֶר בְּנֻסַּח תִּימָנִי, וְנַעֲנָה לְבַקָּשָׁתוֹ, וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מוֹהֲרָא"ש לְזַמֵּר עוֹד מִזְּמִירוֹת שַׁבָּת־קֹדֶשׁ כְּמוֹ "שַׁבָּת הַיּוֹם לַה'" וְכוּ' וְכֵן עָשָׂה, וּמוֹהֲרָא"ש הָיָה כָּל הַזְּמַן בִּדְבֵקוּת וְהִתְלַהֲבוּת גְּדוֹלָה, אַחַר־כָּךְ צִוָּה מוֹהֲרָא"ש לְזַמֵּר "יְהִי הַחֹדֶשׁ הַזֶּה" וְכוּ' מִזְּמִירוֹת מוֹצָאֵי־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ, וְחָזַר עַל הַנִּגּוּן הַזֶּה פְּעָמִים רַבּוֹת מְאֹד עִם כַּמָּה וְכַמָּה נִגּוּנִים שׁוֹנִים, וּבְהִתְעוֹרְרוּת גְּדוֹלָה מְאֹד מְאֹד, [וְהוֹסִיף אַחַר תֵּבַת "קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה" - "קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה"].

וְאַחַר־כָּךְ הִתְחִיל מוֹהֲרָא"ש לְזַמֵּר בְּהִתְעוֹרְרוּת גְּדוֹלָה אֶת הַפָּסוּק "תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וָפַחַד" (שְׁמוֹת טו, טז), יָשָׁר וְהָפוּךְ, פְּעָמִים אֵין מִסְפָּר, וְגַם הִתְחִיל לִרְקֹד וְכוּ', וְהָיָה כָּל הָעִנְיָן נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד, וְרִמֵּז לָנוּ אָז - שֶׁפָּעַל הַרְבֵּה עִנְיָנִים, וּבִפְרָט בְּעִנְיַן הַכְנָעַת הָרוֹדְפִים וְהַחוֹלְקִים שֶׁנִּתְעוֹרְרוּ אָז וְכוּ', וְעוֹד הַרְבֵּה עִנְיָנִים הַנֶּעֱלָמִים מֵאִתָּנוּ, ה' יַעַזְרֵנוּ עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׁמוֹ.

תרעה.

הַצִּילָה מִכֶּלֶב נַפְשִׁי...

שַׁבָּת־קֹדֶשׁ פָּרָשַׁת מִקֵּץ חֲנֻכָּה תש"ם - בְּלֵיל־שַׁבָּת קֹדֶשׁ עָשָׂה אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ סְעֻדַּת שָׁלוֹם־זָכָר בְּבֵיתוֹ, וְהָלַכְנוּ בְּיַחַד עִם מוֹהֲרָא"ש לְשָׁם, וּבְדֶרֶךְ הֲלִיכָתֵנוּ עָבַר לְפָנֵינוּ כֶּלֶב גָּדוֹל, וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש אֶת הַסִּפּוּר שֶׁהָיָה עִם מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל, שֶׁפַּעַם בָּא לִקְרָאתוֹ מַחֲנֶה כְּלָבִים, וְאָמַר לִפְנֵיהֶם מוֹהַרְנַ"תְּ, שֶׁפַּעַם בָּא לִקְרַאת רַבֵּנוּ זַ"ל מַחֲנֶה שֶׁל כְּלָבִים וְנָבְחוּ כְּדַרְכָּם, וְנַעֲנָה לָהֶם רַבֵּנוּ זַ"ל: אִיךְ וֵוייס, אִיךְ וֵוייס, (אֲנִי יוֹדֵעַ, אֲנִי יוֹדֵעַ) וְהָלְכוּ לָהֶם. וְסִיֵּם

מוֹהַרְנַ״תְּ: ״וַאֲנִי אוֹמֵר – אֵיךְ וֵוייס נִישְׁט, אֵיךְ וֵוייס נִישְׁט״ (אֵינֶנִּי יוֹדֵעַ, אֵינֶנִּי יוֹדֵעַ) וְהָלְכוּ לָהֶם הַכְּלָבִים, וְהוֹסִיף מוֹהֲרָא״ש, שֶׁפַּעַם אַחַת הָלַךְ אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ (וְאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ אוֹמְרִים שֶׁהָיָה הוּא בְּעַצְמוֹ), וּבָא לִקְרָאתוֹ כֶּלֶב גָּדוֹל בִּנְבִיחוֹת מְאֵימוֹת מְאֹד, וְסִפֵּר כָּל הַסִּפּוּר הַנַּ״ל, וְסִיֵּם: ״אוּן אֵיךְ הֵייב נִישְׁט אָן צוּ וְוִיסְן״ (וַאֲנִי אֵינֶנִּי מַתְחִיל לָדַעַת) וּבָרַח מִמֶּנּוּ הַכֶּלֶב. וְהָיָה כָּל הַדָּבָר לְפֶלֶא.

בְּהַגִּיעֵנוּ לְבֵית הַנַּ״ל נִגַּשׁ אֲבִי־הַבֵּן אֶל מוֹהֲרָא״ש וְהִצִּיעַ לוֹ, שֶׁאִם מוֹהֲרָא״ש יְחַבֵּר סֵפֶר לִכְבוֹד הַבְּרִית־מִילָה [בְּיוֹם שִׁשִּׁי הַבָּא], אֲזַי הוּא מַבְטִיחַ לְשַׁלֵּם כָּל הוֹצָאוֹת שֶׁל הַהַדְפָּסָה, וְהָעִנְיָן נִכְנַס מְאֹד בְּדַעַת מוֹהֲרָא״ש, וְאָמַר שֶׁיַּעֲשֶׂה הִשְׁתַּדְּלוּת בְּעִנְיַן זֶה.

תרעט.

אֵיךְ הִתְחַבֵּר הַסֵּפֶר ׳בְּרִית שָׁלוֹם׳?!

וְאָכֵן מִיָּד בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת־קֹדֶשׁ, הִתְיַשֵּׁב לִכְתֹּב אֶת הַסֵּפֶר שֶׁהִבְטִיחַ לְהַהוּא מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, וְלִפְנֵי כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק שֶׁכָּתַב שָׁם – הָלַךְ לִטְבֹּל בַּמִּקְוֶה, וְהֶאֱרִיךְ שָׁם הַרְבֵּה וְטָבַל הֲמוֹן טְבִילוֹת, וְאַחַר־כָּךְ יָצָא, וּמִהֵר לְהִכָּנֵס לְחַדְרוֹ בְּלִי לְהַפְסִיק בְּדִבּוּר וּבְשׂוּם דָּבָר רַק הִמְשִׁיךְ לִכְתֹּב עוֹד וְעוֹד. וְאַחַר־כָּךְ גָּמְרוּ בְּכַמָּה יָמִים וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל ׳בְּרִית שָׁלוֹם׳, סֵפֶר נִפְלָא, מְעַט הַכַּמּוּת וְרַב הָאֵיכוּת כָּל כַּוָּנוֹת הַמִּילָה עַל־פִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, כְּמַעֲשֵׂהוּ בְּסֵפֶר ׳נֵר לְהַצַּדִּיק׳[לא].

וְכָל הַמְּעַיֵּן בּוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת אֵיךְ שֶׁנִּכְתַּב בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ גָּדוֹל מְאֹד, כִּי מְשֻׁלָּבִים בּוֹ כָּל הַיִּחוּדִים וְהַכַּוָּנוֹת שֶׁל הָאֲרִיזַ״ל בְּאֹפֶן עֶלְיוֹן וְנוֹרָא מְאֹד, וּמַסְבִּיר אוֹתָם בִּלְשׁוֹן קַלָּה, עַד שֶׁגַּם אִישׁ פָּשׁוּט יָכוֹל לַהֲבִינָם[לב].

לא. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כא, מִכְתָּב ג־קמד.

לב. שִׂיחוֹת מוֹהֲרָא״ש, חֵלֶק טו, עַמּוּד קעא.

[וְכַאֲשֶׁר הוֹצִיא מִן הַכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל מַחְשַׁבְתּוֹ הַקְּדוֹשָׁה (עַיֵּן לְקַמָּן) הוּבְנָה הוֹפָעַת הַכֶּלֶב פִּתְאֹם בְּדַרְכֵּנוּ לִסְעֻדַּת הַשָּׁלוֹם זָכָר, כִּי מְאֹד לֹא הָיָה נִרְאֶה לַסְּמֶ״ךְ מֵ״ם אֶת יִקְרַת קְדֻשַּׁת הַסֵּפֶר הַזֶּה עַל בְּרִית מִילָה, שֶׁכֹּחָהּ לְבַטֵּל וּלְגָרֵשׁ הָנֵי כַּלְבִּין דַּחֲצִיפִין, וְהָבֵן.]

תרפ.

מְקַיֵּם הַבְטָחָתוֹ בְּעֵת הַשָּׁלוֹם־זָכָר

יוֹם שִׁשִּׁי פָּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ, ח׳ בְּטֵבֵת תש״ם – הִגִּיעַ מוֹהֲרָא״ש אֶל הַבְּרִית, וְשִׁמֵּשׁ שָׁם כְּסַנְדָּק לָרַךְ הַנִּמּוֹל, וְלִפְנֵי הַבְּרִית מָסַר לְיַד בַּעַל הַבְּרִית אֶת כְּתַב הַיָּד שֶׁל הַסֵּפֶר, כִּי לֹא הָיָה הַזְּמַן מַסְפִּיק לְהַדְפִּיסוֹ עַד אָז, וְאַחַר הַבְּרִית מָסַר אֶת הַסֵּפֶר לַמַּדְפִּיס, וְנִדְפַּס בְּהִדּוּר רַב.

תרפא.

דְּרָשַׁת אֶחָד מֵחֲשׁוּבֵי אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ בְּעֵד מוֹהֲרָא״ש

מוֹצָאֵי שַׁבָּת־קֹדֶשׁ פָּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ תש״ם – לְאוֹר הַמְּאֹרָעוֹת הָאַחֲרוֹנִים, כָּתַב מוֹהֲרָא״ש לְאַבְרֵךְ אֶחָד שֶׁהִתְבַּלְבֵּל מְאֹד אוֹדוֹת הַמַּחֲלֹקֶת וְהַדְבָּקַת הַמּוֹדָעוֹת, שֶׁנִּרְאֶה כְּאִלּוּ כָּל הַ׳חֲשׁוּבִים׳ הֵם נֶגֶד הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים, וּמַעֲתִּיק לוֹ מְחָאָה נִמְרֶצֶת מֵאֶחָד מִגְּדוֹלֵי חֲשׁוּבֵי חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב.

וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא״ש: וְזֶה עַכְשָׁו הֵבִיא אַבְרֵךְ מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל טֵיפּ מִשִּׂיחַת הָרַב הֶחָסִיד ר׳ גְּדַלְיָה אַהֲרֹן קֶעניג נִי״ו[לג], מַה שֶּׁדִּבֵּר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת פָּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ בְּיוֹם הִלּוּלָא שֶׁל מוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל, וּמוֹחֶה מְאֹד בְּקוֹל גָּדוֹל עַל אֵלּוּ הָעוֹשִׂים פְּרוּדִים בֵּין אָנַ״ש וְגוֹרְמִים מַחֲלֹקֶת וְכוּ׳, וְצָעַק עַל זֶה מָרָה, עַד שֶׁאָמַר, שֶׁמַּה שֶּׁיֵּשׁ

לג. וְהַשְּׁוָה עִם דְּבָרָיו לְעֵיל שֶׁצִּטְּטוּ בְּשַׁבָּת שִׁירָה תשל״ט, כְּשֶׁהָיָה מִתְאָרֵחַ אֵצֶל מוֹהֲרָא״ש בְּבֵיתוֹ בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית, שֶׁאָמַר מַמָּשׁ כַּדְּבָרִים הָאֵלּוּ.

בָּעוֹלָם אֲנָשִׁים שֶׁנִּתְרַחֲקוּ מֵהַקְּדֻשָּׁה וְאוֹכְלִים בָּשָׂר וְחָלָב - זֶה נִגְרָם רַק עַל־יְדֵי אֵלּוּ הַחוֹלְקִים שֶׁהִדְבִּיקוּ מוֹדָעוֹת וְגִלּוּי דַּעַת וְכוּ', כִּי דִּבֵּר אָז בַּאֲרִיכוּת מִלִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת בָּשָׂר וְחָלָב הֲלָכָה ה', הַמְדַבֵּר מֵהַתּוֹרָה 'מִישְׁרָא דְסַכִּינָא' (בְּלִקּוּטֵי מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ל') מֵהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת שֶׁמַּמְשִׁיךְ הַצַּדִּיק הָאֱמֶת הַגָּדוֹל בְּמַעֲלָה מֻפְלֶגֶת מְאֹד מְאֹד, וּמִי שֶׁחוֹלֵק עָלָיו - הוּא גּוֹרֵם קִלְקוּל גָּדוֹל לוֹ וּלְכָל הַתְּלוּיִם בּוֹ וְכוּ'; עַיֵּן שָׁם בַּאֲרִיכוּת נִפְלָאָה, אֵיךְ שֶׁמְּקַשֵּׁר בָּזֶה אִסּוּר אֲכִילַת בָּשָׂר וְחָלָב וְתָבִין אֶת קֶשֶׁר דְּבָרָיו הַיְקָרִים.

כִּי תֵּדַע שֶׁהָרַב הֶחָסִיד הַנַּ"ל, הוּא אִישׁ כָּשֵׁר בֶּאֱמֶת וְעוֹבֵד הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ מִנְּעוּרָיו, וְקֵרֵב מְקֹרָבִים רַבִּים אֶל דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל, וּמֵחֲמַת שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁאַתָּה שָׁבוּר מִכָּל הָעִנְיָן, עַד שֶׁנִּדְמֶה לְךָ שֶׁכָּל הַחֲשׁוּבִים חוֹלְקִים וְכוּ', עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לְהַעְתִּיק לְךָ אֶת מְחָאָתוֹ שֶׁמָּחָה בָּרַבִּים, וְדִבֵּר בִּכְאֵב לֵב מְאֹד אֶת כָּל הַדְּבָרִים וְהֵם מְקֻלָּטִים בְּטֵיפּ, וּתְקַבֵּל פֹּה הַטֵּייפּ, אַךְ מֵחֲמַת שֶׁאֵינְךָ מֵבִין אִידִישׁ, עַל־כֵּן אֶרְשֹׁם לְךָ אוֹת בְּאוֹת בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ בְּאֶמְצַע דְּבָרָיו:

... "וְכָאן הַמָּקוֹם לִמְחוֹת בִּמְחָאָה נִשְׂגָּבָה עַל דְּבַר הָעַוְלָה שֶׁאֵין כָּמוֹהָ שֶׁאֵרְעָה בְּיָמִים אֵלּוּ - שֶׁהָלְכוּ וְהִדְבִּיקוּ מוֹדָעוֹת נֶגֶד אַבְרֵךְ יְקַר־עֶרֶךְ מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, אֲשֶׁר מוֹסֵר נַפְשׁוֹ זֶה שָׁנִים רַבּוֹת לְגַלּוֹת וּלְפַרְסֵם דַּעַת רַבֵּנוּ זַ"ל בָּעוֹלָם, וּמִלֵּא אֶת כָּל הָעוֹלָם עִם סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וְגַם אֵלֶּה שֶׁהִדְפִּיסוּ אֶת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל כָּאן בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הֵם מִתַּלְמִידָיו, וּצְרִיכִים שֶׁתֵּדְעוּ, שֶׁרַק מִי שֶׁגָּר בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית חֲצִי שָׁנָה, כְּמוֹ שֶׁהָיִיתִי שָׁם בְּעַצְמִי חֲצִי שָׁנָה - הֵהֵכִרַח לוֹ לְהוֹדוֹת שֶׁכָּל מַה שֶׁכָּתַב וְהִדְפִּיס בַּסְּפָרִים הַחֲדָשִׁים - כָּךְ צְרִיכִים לִכְתֹּב, וְאִי אֶפְשָׁר בִּלְשׁוֹן אַחֵר, כִּי מַה שֶׁעוֹבֵר בַּדּוֹר הַזֶּה עַל בְּנֵי הַנְּעוּרִים - אֵין מִי שֶׁיָּבִין אוֹתָם כְּמוֹ אֵלּוּ הַסְּפָרִים!

וּבְכָל מָקוֹם שֶׁרַק בָּאתִי בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית, כָּל אֶחָד וְאֶחָד סִפֵּר לִי, אֵיךְ שֶׁהַסְּפָרִים הַיְּקָרִים שֶׁלּוֹ מְחַיִּים אוֹתָם, וְשָׁאֲלוּ: "מַה זֶּה וְעַל מַה זֶּה הַמַּחֲלֹקֶת עֲלֵיהֶם?" וַאֲנִי הִשְׁקַטְתִּי אוֹתָם וְאָמַרְתִּי, כִּי רַק אֵלּוּ יְחִידִים עָשׂוּ אֶת הָרַעַשׁ. וְעַל־כֵּן תֵּדְעוּ שֶׁאֲנִי מוֹחֶה עַל זֶה מְאֹד מְאֹד, וַאֲנִי אוֹמֵר שֶׁזֶּה עָוֹן גָּדוֹל וּפֶשַׁע שֶׁלֹּא יְכֻפַּר, לְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ יַד בַּמּוֹדָעוֹת שֶׁהִדְבִּיקוּ, וּמִי שֶׁיֵּשׁ שַׁיָּכוּת לְכָל זֶה – מֵבִין לְמִי אֲנִי מִתְכַּוֵּן[לד], וַאֲנִי מֻכְרָח לְגַלּוֹת לָכֶם, כִּי מַה שֶׁנִּמְצָאִים הַיּוֹם פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל אוֹכְלֵי בָּשָׂר וְחָלָב – אֵלּוּ אֲשֶׁר כָּתְבוּ וְהִדְבִּיקוּ אֶת הַמּוֹדָעוֹת – חַיָּבִים בָּזֶה" זוֹ תַּמְצִית דְּבָרָיו הַיְּקָרִים אֲשֶׁר מְדַבְּרִים בְּעַד עַצְמָם.

תרפב.

אַ בַּעַל־שֵׁם׳סְקֶע מַעֲשֶׂה

י"ב טֵבֵת תש"ם – בָּאתִי לְפָנָיו, וְאָמַר לִי הָיָה כָּאן עַכְשָׁו בַּעַל־שֵׁם׳סְקֶע מַעֲשֶׂה [כְּלוֹמַר, מוֹפֵת גָּלוּי], כִּי הָיָה כּוֹסֵף מְאֹד לִפְגֹּשׁ בָּחוּר אֶחָד וְהָיָה מֻכְרָח לוֹ מְאֹד, וְהָיָה מְחַפֵּשׂ אוֹתוֹ כְּבָר זְמַן רַב, וְלֹא עָלָה בְּיָדוֹ לִמְצָאוֹ, עַכְשָׁו הָלַכְתִּי לַמִּקְוֶה וְאָמַרְתִּי לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ: "בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ תִּתְבָּרַךְ – אוֹ שְׁלַח לִי נֶהָג עַכְשָׁו שֶׁיִּקַּח אוֹתִי לַבָּחוּר, אוֹ סַבֵּב שֶׁיָּבֹא הַבָּחוּר בְּעַצְמוֹ לְכָאן".

וְיָצָאתִי מֵהַמִּקְוֶה וְעָמַדְתִּי לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה, וְכַאֲשֶׁר סִיַּמְתִּי וְהִנֵּה הַבָּחוּר כָּאן... וְהֵבִיא אִתּוֹ אִישׁ זָקֵן אֶחָד מִטְּבֶרְיָא, וְדִבַּרְתִּי עִמּוֹ, וְסִפֵּר לִי כַּמָּה מַעֲשִׂיּוֹת מֵר׳ יִשְׂרָאֵל קַארְדוּנֶער זַ"ל, וְגַם דִּבַּרְתִּי אִתּוֹ עוֹד כַּמָּה עִנְיָנִים... וְשָׁאַלְתִּי, אִם זֶה הַזָּקֵן שֶׁפָּגַשׁ בִּטְבֶרְיָא בִּהְיוֹתוֹ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בְּשָׁנָה זוֹ אֵצֶל רַבִּי מֵאִיר בַּעַל־הַנֵּס (כַּמּוּבָא לְעֵיל בְּסִפּוּר נְסִיעָתוֹ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל), וְאָמַר לִי מוֹהֲרָא"ש שֶׁזֶּהוּ זָקֵן אַחֵר...

לד. כִּי יָשַׁב שָׁם הָרֹאשׁ וְהָעִקָּר לְכָל הַמַּחֲלֹקֶת עַל הַסְּפָרִים, אִישׁ מְחֻרְחַר רִיב וְכוּ׳, וּבִפְרָט עַל הַסְּפָרִים בּוֹעֶרֶת בּוֹ אֵשׁ הַקִּנְאָה, וְהוּא אֲשֶׁר הִצִּית אֶת כָּל הָאֵשׁ שֶׁבְּעֵרָה אַחַר־כָּךְ עַל־יְדֵי כַּמָּה בַּעֲלֵי עֲבֵרוֹת וּבְנֵי נְעוּרִים הַמְּלַכְלְכִים בְּחַטֹּאת נְעוּרֵיהֶם, רַחֲמָנָא לִיצְלָן...

תרפג.

לִזְכֹּר רַק אֶת הַתַּכְלִית הַנִּצְחִית

טֵבֵת תש״ם – יָצְאנוּ מִבֵּית הַמִּדְפִּיס, וְעָבַר אִישׁ אֶחָד לְפָנֵינוּ, וְשָׁאַל אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ אֶת מוֹהֲרָא״ש אִם הוּא מַכִּיר אֶת הָאִישׁ הַזֶּה שֶׁעָבַר לְפָנֵינוּ, עָנָה לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״הַאֲמֵן לִי שֶׁזֶּה לֹא מְעַנְיֵן אוֹתִי כְּלָל, צָרִיךְ לְעַנְיֵן אוֹתְךָ יוֹתֵר מִי הוֹלֵךְ שָׁם״, וְהֵרְאָה בְּיָדוֹ עַל בֵּית הַחֶבְרָה קַדִּישָׁא שֶׁעָמַד שָׁם מִמּוּלָם, כִּי ״מַה לְּךָ עֵסֶק עִם בֶּן אָדָם״?

תרפד.

הֵיכָן הַמְּנוֹרָה? הֵיכָן הַמְּנוֹרָה?

טֵבֵת תש״ם – בְּאֶמְצַע לִמּוּד הַשִּׁעוּר בְּלִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן, בָּא אִישׁ אֶחָד קְצָת חֲסַר דַּעַת, וְהִתְחִיל לִצְעֹק: ״הֵיכָן הַמְּנוֹרָה? הֵיכָן הַמְּנוֹרָה״? כִּי הוּא תָּרַם אֶת הַמְּנוֹרָה הַחַשְׁמַלִּית שֶׁדְּלִקָּה עַל עַמּוּד הַחַזָּן, וּבִרְבוֹת הַיָּמִים נִשְׁבְּרָה, וְהִתְקִינוּ תַּחְתֶּיהָ מְנוֹרַת נֵרוֹת שַׁעֲוָה, וְהוּא לֹא הָיָה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ זְמַן רַב, וְלָכֵן הֶפְתֵּעַ לְגַלּוֹת שֶׁהַמְּנוֹרָה שֶׁלּוֹ אֵינָהּ קַיֶּמֶת עוֹד. אָמַר לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״אַתָּה רוֹאֶה? כְּשֶׁלֹּא בָּאִים לִשְׁמוֹעַ דִּבְרֵי ה׳ כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה זְמַן – נִשְׁבֶּרֶת הַמְּנוֹרָה, הַמְּרַמֶּזֶת עַל שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת שֶׁבְּרֹאשׁ (הַמְּבֹאָר בְּלִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כא) וְצוֹעֲקִין, הֵיכָן הַמְּנוֹרָה?״.

תרפה.

הַבַּעַל־דָּבָר צוֹעֵק שֶׁמַּשְׁלִיכִים אוֹתוֹ מֵהֵיכַל הַקֹּדֶשׁ

טֵבֵת תש״ם – מְנַקֶּה חַלּוֹנוֹת גּוֹי שֶׁהָיָה קְצָת לֹא־נוֹרְמָלִי, שֶׁהָיָה מַגִּיעַ מִדֵּי פַּעַם לַיְּשִׁיבָה, וּמוֹהֲרָא״ש לֹא רָצָה לְהַעֲסִיקוֹ, וּבְכָל פַּעַם שֶׁהִגִּיעַ – שִׁלְּחוֹ מוֹהֲרָא״ש לְנַפְשׁוֹ, וְהִנֵּה הוּא מַגִּיעַ שׁוּב וּמִתְלוֹנֵן: ״לָמָּה אַתֶּם שׁוֹלְחִים אוֹתִי בְּכָל פַּעַם? לָמָּה אֵין לִי שׁוּם עֲבוֹדָה אֶצְלְכֶם, לֹא בַּחוּץ וְלֹא בִּפְנִים, לָמָּה אֵינִי יָכוֹל לְהִכָּנֵס אֶצְלְכֶם״? וְכוּ׳.

אָמַר לָנוּ מוֹהֲרָא״ש: ״אַתֶּם שׁוֹמְעִים מַה שֶּׁצּוֹעֵק הַבַּעַל־דָּבָר? מְאֹד חָרָה לוֹ עַל הַמָּקוֹם הַזֶּה שֶׁאֵין לוֹ מַה לַּעֲשׂוֹת כָּאן, כִּי מִכָּאן מְסַלְּקִים אֶת הַבַּעַל דָּבָר הַרְחֵק הַרְחֵק עַל־יְדֵי רִבּוּי הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה שֶׁזּוֹכִים הַתַּלְמִידִים לְסַגֵּל לְעַצְמָם בִּ׳מִתִּיבְתָּא־הֵיכַל־הַקֹּדֶשׁ׳, אַשְׁרֵי לָהֶם״.

תרפו.

דִּבּוּרִים נוֹרָאִים וְנִפְלָאִים עַל הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית

בְּשִׁעוּר בְּלֵיל רְבִיעִי לְסֵדֶר וַיְחִי תש״ם – לָמַד מוֹהֲרָא״ש בָּרַבִּים בְּלִקּוּטֵי מוֹהַר״ן סִימָן רנ, אֵיךְ שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה, וְכָל הַצָּרוֹת שֶׁעוֹבְרוֹת עַל הָאָדָם הֵן רַק מֵחֲמַת שֶׁתּוֹלֶה הַכֹּל בְּטֶבַע וּבְמַזָּל וּבְמִקְרֶה, וּבֶאֱמֶת יִשְׂרָאֵל הֵם לְמַעְלָה מֵהַמַּזָּל, לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, וּתְפִלָּה הִיא בְּחִינַת נִסִּים, כִּי הַטֶּבַע מְחַיֵּב כָּךְ – וְהַתְּפִלָּה מְשַׁנָּה אֶת הַטֶּבַע, וְעַל כֵּן כְּשֶׁהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ עוֹזֵר – עִקַּר הָעֵזֶר שֶׁמַּמְשִׁיךְ הַשְׁגָּחָה מִבְּחִינַת קֵץ בָּא הַקֵּץ, שֶׁהוּא אוֹרוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם. וְלָמַד זֹאת לְגַבֵּי הַמַּחֲלֹקֶת וְכִתְבֵי הַפִּלַסְתֵּר שֶׁהִתְחִילוּ לִבְעֹר אָז, וְהָרְשָׁעִים ׳מְחַיִּים׳ אֶת עַצְמָם, אֵיךְ שֶׁכֹּחַ הַהֶרֶס מְקַבֵּל עֵזֶר מִבִּפְנִים וְכוּ׳, רַחֲמָנָא לִיצְלָן.

תרפז.

יָחִיד בְּמִינוֹ וּבְדוֹרוֹ הָיָה רַבֵּנוּ זַ״ל

יוֹם רְבִיעִי לְסֵדֶר שְׁמוֹת תש״ם – אָמַר לוֹ אִישׁ אֶחָד שֶׁאִם רַבֵּנוּ זַ״ל הָיָה חַי הַיּוֹם בְּעָלְמָא הָדֵין הָיָה גַּם כֵּן מִיּוֹשְׁבֵי ״הִתְאַחֲדוּת הָרַבָּנִים״, אָמַר לוֹ מוֹהֲרָא״ש: אַתָּה מְדַבֵּר כְּמוֹ טִפֵּשׁ, רַבֵּנוּ זַ״ל לֹא רָאָה כִּמְעַט אֲפִילוּ אֶחָד מֵהַצַּדִּיקִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁהָיוּ בִּזְמַנּוֹ וְכוּ׳ וְכוּ׳ כִּי לֹא הָיְתָה לוֹ שַׁיָּכוּת עִם אַף אֶחָד רַק יָשַׁב כָּל הַיּוֹם וְעָסַק בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, כַּיָּדוּעַ.

עוֹד אָמַר הָאִישׁ הַנַּ״ל שֶׁאִם הָיָה רַבֵּנוּ זַ״ל כָּאן, הָיָה נִכְנָס אֵלָיו עִם קְוִיטֶל וּפִדְיוֹן וְהָיָה מְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּפְעֹל בִּשְׁבִילוֹ יְשׁוּעָה (כִּי

הָיָה חָשׁוּךְ בָּנִים לֹא עָלֵינוּ) אָמַר לוֹ מוֹהַרָא״ש לֹא הָיִיתָ עוֹשֶׂה כָּךְ בִּכְלָל, כִּי הָיָה נוֹפֵל עָלֶיךָ אֵימָה וּפַחַד גָּדוֹל וְלֹא הָיִיתָ יָכוֹל לְדַבֵּר לְפָנָיו כְּלָל, כִּי כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְרַבֵּנוּ זַ״ל בּוֹשׁוּ וְנִכְלְמוּ מְאֹד מִלְּבַקֵּשׁ אוֹתוֹ עַל צְרָכִים גַּשְׁמִיִּים וְעִסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה וְכוּ׳, כִּי כָּל דְּבָרָיו וַעֲסָקָיו הָיוּ רַק בְּרוּחָנִיּוּת וַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם.

וְכַאֲשֶׁר סִפֵּר לוֹ הַרְבֵּה דְּבָרִים מִכַּמָּה וְכַמָּה מְפֻרְסָמִים כִּי הָיָה הוֹלֵךְ אֵצֶל כֻּלָּם וְהָיָה מְבַקֵּשׁ אֵיזוֹ יְשׁוּעָה לְנַפְשׁוֹ, וְאַחַר כָּל הַשִּׂיחָה הָאֲרֻכָּה אָמַר לוֹ מוֹהַרָא״ש: ״דַּע, שֶׁהֶחֱיֵיתָ אוֹתִי מְאֹד מְאֹד כִּי אֲנִי מוֹדֶה וּמְשַׁבֵּחַ מְאֹד לוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁיֵּשׁ לִי רַבִּי גָּדוֹל כָּזֶה״...

תרפח.

גַּם לִי אֵין הַשָּׂגָה...

פָּרָשַׁת שְׁמוֹת תש״ם - שָׁאַל אוֹתוֹ אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ: ״הַאִם אֶזְכֶּה פַּעַם לִהְיוֹת לִי בְּכֶם הַשָּׂגָה״? עָנָה וְאָמַר לוֹ מוֹהַרָא״ש בְּחֵן נִפְלָא: ״הֲלֹא אֵין לִי לְעַצְמִי, בִּי - הַשָּׂגָה...״

תרפט.

זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם

מוֹצָאֵי־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ פָּרָשַׁת מִשְׁפָּטִים תש״ם - אָמַר מוֹהַרָא״ש: אֲנִי סֵפֶר גָּדוֹל מְאֹד שֶׁל כַּמָּה מֵאוֹת וַאֲלָפִים פְּרָקִים, אֲבָל זֶה סֵפֶר מִסְתּוֹרִי, וּבְכָל פַּעַם נִתְגַּלָּה עוֹד פֶּרֶק מֵהַסֵּפֶר שֶׁלִּי, הֵינוּ מִכָּל סִפּוּר וְסִפּוּר שֶׁנַּעֲשָׂה כָּאן - מִתְגַּלֶּה עוֹד סְעִיף וּפֶרֶק שֶׁל הַסֵּפֶר שֶׁלִּי וְהָאַבְרֵכִים וְהַבַּחוּרִים הַמִּסְתּוֹבְבִים כָּאן, לוֹמְדִים בְּכָל פַּעַם פֶּרֶק חָדָשׁ״.

תרצ.

מַעֲלַת שִׂיחוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת

אָמַר מוֹהַרָא״ש בְּקֶשֶׁר לְשִׂיחוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁהוּא מֵשִׂיחַ עִמָּנוּ, שֶׁמּוֹהַרְנַ״תְּ אָמַר פַּעַם עַל הַ׳לִּקּוּטֵי־תְּפִלּוֹת׳ שֶׁלּוֹ, שֶׁהֵן

הַרְבֵּה יוֹתֵר גְּבוֹהוֹת מֵרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כַּיָּדוּעַ, וְכֵן סוֹבֵב וְהוֹלֵךְ עַל הַשִּׂיחוֹת שֶׁאַתֶּם שׁוֹמְעִים מִמֶּנִּי...

תרצא.

שִׂיחָה נִפְלָאָה מֵעִנְיַן חֲלִישׁוּת הַדַּעַת

יוֹם שְׁלִישִׁי לְסֵדֶר יִתְרוֹ תש"ם – פָּתַח וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש שִׂיחָה נִפְלָאָה מֵעִנְיַן 'חֲלִישׁוּת הַדַּעַת'. עָנָה וְאָמַר, צָרִיךְ לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא תֵּחָלֵשׁ דַּעְתּוֹ מִבֶּן־אָדָם אַחֵר אֲפִילוּ עַל רֶגַע, כִּי אִם יִפּוֹל הָאָדָם בְּקַטְנוּת הַמּוֹחִין, וְיַתְחִיל לְדַקְדֵּק עַל דִּבְרֵי חֲבֵירוֹ וְכוּ' – הוּא יְקַבֵּל חֲלִישׁוּת הַדַּעַת בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע. וְנָתַן כַּמָּה מְשָׁלִים עַל זֶה, וְאָמַר, בַּתְּחִלָּה מַתְחִיל עִם אִשְׁתּוֹ, אִם יְדַקְדֵּק עִמָּהּ, יְקַבֵּל מַמָּשׁ בְּכָל יוֹם חֲלִישׁוּת הַדַּעַת מִמֶּנָּה, וַאֲפִלּוּ עַל זֶה שֶׁהִיא רְדוּפָה לָלֶכֶת לְבֵית הוֹרֶיהָ, יֵשׁ קְטַנֵּי מוֹחִין הַמִּתְקוֹמְמִים: "הֲלֹא יֵשׁ לָךְ בַּעַל" וְכוּ'. אוֹ שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לַמַּכֹּלֶת וְעוֹמֵד בַּתּוֹר, וּפִתְאוֹם נוֹתֵן הַבַּעַל מַכֹּלֶת לִשְׁנַיִם הָעוֹמְדִים מֵאַחֲרָיו מִקֹּדֶם שֶׁנּוֹתֵן לוֹ, וְעוֹד פַּעַם יָכוֹל לְקַבֵּל חֲלִישׁוּת הַדַּעַת וְכוּ' וְכוּ', מַמָּשׁ בְּכָל דְּבַר יָכוֹל הָאָדָם לְקַבֵּל חֲלִישׁוּת הַדַּעַת. אֲבָל מִי שֶׁעֵינֵי שֵׂכֶל לוֹ, הוּא אַדְּרַבָּה, מִסְתַּכֵּל בְּיַד ה' שֶׁיֵּשׁ בַּדָּבָר, שֶׁבְּוַדַּאי אֵין דָּבָר רֵיק הוּא, וְהַכֹּל מֻשְׁגָּח בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וּמוֹצֵא אֶת הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בַּדָּבָר הַזֶּה, וּבִמְשַׁל הַמַּכֹּלֶת, הוּא מֵשִׂים עַל לִבּוֹ מִסְתָּמָא אֲנִי צָרִיךְ לִשְׁמֹעַ מַה שֶׁמְּדַבְּרִין אֵלּוּ הַשְּׁנַיִם שֶׁהָלְכוּ לְפָנַי, מִסְתָּמָא אֲנִי צָרִיךְ לִשְׁמוֹעַ סוֹדוֹת גְּדוֹלִים שֶׁהֵם מְגַלִּים וְכוּ', וְאֵינוֹ נוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ אֲפִלּוּ עַל רֶגַע רַק בְּכָל דָּבָר הוּא מוֹצֵא אֶת הָרְמָזִים שֶׁמְּרַמְּזִים לוֹ מִלְּעֵילָא, וְאָז אַשְׁרֵי לוֹ וְאַשְׁרֵי חֶלְקוֹ, כִּי חַי חַיִּים טוֹבִים וּנְעִימִים תָּמִיד, וּבְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יַצְלִיחַ.

תרצב.

סֵפֶר חָדָשׁ בְּכָל שָׁנָה לִכְבוֹד יוֹם נִשּׂוּאָיו

רָאִינוּ אוֹתוֹ י"א שְׁבָט תש"ם בַּבֹּקֶר אַחַר תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה

שֶׁאָמַר הַלֵּל, וְגַם הָלַךְ בְּאוֹתוֹ יוֹם עִם גַּרְבַּיִם לְבָנוֹת כְּבַשַּׁבָּת וְיוֹם־טוֹב[לה], וְיָדוּעַ הָיָה לָנוּ שֶׁיּוֹם י״א שְׁבָט זֶה יוֹם חֲתֻנָּתוֹ (שְׁנַת תשכ״ב) אֲבָל כְּשֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ אוֹדוֹת זֶה - לֹא עָנָה תְּשׁוּבָה בְּרוּרָה, רַק בְּסוֹף הַיּוֹם כְּשֶׁהָיִינוּ אֵצֶל הַמַּדְפִּיס בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם [לְהָבִיא לַדְּפוּס אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ ׳בְּרִית שָׁלוֹם׳], אָמַר לָנוּ, שֶׁהַיּוֹם הוּא יוֹם חֲתֻנָּתוֹ שֶׁהָיָה מִלִּפְנֵי שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וְהוּא צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל שֶׁבְּכָל שָׁנָה יֵצֵא סֵפֶר חָדָשׁ, וְלֹא בֵּאֵר לָנוּ הֵיטֵב כַּוָּנָתוֹ. וּבַמִּכְתָּב מֵאוֹתוֹ יוֹם כָּתַב מוֹהֲרָא״ש: **תְּהִלָּה לָאֵל, הַיּוֹם י״א שְׁבָט, נִסְכַּם בְּדַעְתִּי לְהַדְפִּיס עוֹד פַּעַם אֶת הַסֵּפֶר ׳לִקּוּטֵי מוֹהַר״ן׳ עִם פֵּרוּשׁ ׳שְׂפַת הַנַּחַל׳.**

תרצג.

עֵצָה נְכוֹנָה בִּזְכוּת שִׂמְחָה וְדִבּוּק חֲבֵרִים

יוֹם רִאשׁוֹן פָּרָשַׁת בְּשַׁלַּח תש״ם - נָסַע מִכָּאן בָּחוּר אֶחָד לְצִיּוּן רַבֵּנוּ זַ״ל, וְהִגִּיעַ שָׁם בְּשָׁלוֹם, וְרַק בַּדֶּרֶךְ חֲזָרָה הָיוּ לוֹ הַרְבֵּה בְּעָיוֹת וְצָרוֹת, כִּי נוֹדַע לָהֶם שֶׁהָיָה לוֹ דַּרְכּוֹן מְזֵיָּף וְכוּ׳, וּבְדֶרֶךְ נֵס זָכָה לַחֲזוֹר בְּשָׁלוֹם, וּבְדֶרֶךְ נְסִיעָתוֹ בַּחֲזָרָה עָצְרוּ אוֹתוֹ בִּמְדִינַת פִּינְלַנְד וְנֶעֱצַר לְיוֹם אֶחָד, וּבָא לְמוֹהֲרָא״ש טֶלֶפּוֹן מֵהַקּוֹנְסוּל הָאַמֶּרִיקָאִי שֶׁל פִּינְלַנְד, וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ אִם הוּא מַכִּיר אֶת הַבָּחוּר הַזֶּה וְכוּ׳? כִּי הוּא אָמַר לָהֶם שֶׁהוּא בְּנוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא״ש, וְלָכֵן הִתְקַשְּׁרוּ אֵלָיו. וְהִשְׁתַּדֵּל מוֹהֲרָא״ש בְּכָל כֹּחוֹ בְּהַצָּלָתוֹ. וְאָמַר, שֶׁהָיְתָה בָּזֶה מַמָּשׁ מִצְוַת פִּדְיוֹן שְׁבוּיִים, וּבְדָבָר אֶחָד הָיָה מוֹהֲרָא״ש מְסֻפָּק אֵיךְ לְהִתְנַהֵג, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁיַּגִּיעַ הַבָּחוּר כָּאן לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית אֵיךְ יְקַבֵּל פָּנָיו אִם יַגִּיד שֶׁהוּא אָבִיו אוֹ לֹא וְכוּ׳, וְהִתְיַעֵץ עִם כַּמָּה מֵאַנַ״ש מַה לַּעֲשׂוֹת, וְלֹא יָכְלוּ לִגְמֹר עֵצָה בְּרוּרָה, פִּתְאוֹם אָמַר אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ: ״נוּ, נֵלֵךְ רִקּוּד וְנַמְתִּיק הַדִּינִים״... וְכָךְ

לה. גַּם בַּתְּקוּפָה שֶׁלֹּא הָלַךְ מוֹהֲרָא״ש עִם פּוּזְמְקָאוֹת לְבָנוֹת כְּלַפֵּי מַעְלָה, הָיָה נוֹהֵג לִלְבֹּשׁ בְּכָל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב גַּרְבַּיִם לְבָנוֹת, אַף כִּי הָיוּ תַּחַת הַמִּכְנָסַיִם הָאֲרֻכִּים.

עָשׂוּ וְהָלְכוּ רִקּוּד, וּבָאֶמְצַע נַעֲשָׂה מוֹהֲרָא״ש מְשֻׁנֶּה פְּרַיילֶיךְ מְאֹד, אַחַר־כָּךְ כְּשֶׁגָּמְרוּ אָמַר מוֹהֲרָא״ש: ״אַתֶּם רוֹאִים? בִּזְכוּת הַשִּׂמְחָה הֵאִיר ה׳ לִי מַה לַּעֲשׂוֹת... דְּהַיְנוּ שֶׁנֵּלֵךְ כֻּלָּנוּ בְּיַחַד וְנַגִּיד שֶׁאָנוּ חֲבֵרָיו״, וְכֵן עָשִׂינוּ וּבָרוּךְ הַשֵּׁם הִגִּיעַ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם.

תרצד.

תַּכְלִית כָּל הַצָּרוֹת

אָמַר מוֹהֲרָא״ש: תַּכְלִית כָּל הַצָּרוֹת שֶׁעוֹבְרוֹת עַל אָדָם, הִיא, שֶׁיִּזְכֶּה לְהַכִּיר מִמִּי בָּאוֹת, וּמַה מְרַמְּזִים לוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה יִזְכֶּה לָרוּץ לְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְאָז יִהְיוּ נִמְשָׁכִים עָלָיו כָּל מִינֵי יְשׁוּעוֹת, חֲסָדִים וְרַחֲמִים.

תרצה.

זֶהוּ כָּל עִנְיָנוֹ שֶׁל הָרַבִּי זַ״ל

אֲדָר תש״ם - אָמַר לוֹ אֶחָד מֵאַנַ״ש, כָּל הָעִנְיָן שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל הָיָה רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, כִּי תָּמִיד דִּבֵּר מֵרֹאשׁ־הַשָּׁנָה, הָעִנְיָן שֶׁל מוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל הָיָה יוֹם כִּפּוּר, כְּמוֹ שֶׁאָמַר פַּעַם מוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל בְּפֵרוּשׁ, הָעִנְיָן שֶׁלִּי הוּא יוֹם כִּפּוּר, וְגַם קֹדֶם הִסְתַּלְּקוּתוֹ חָזַר עַל הַתֵּבוֹת, ״חַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלֹחַ״ כַּיָּדוּעַ, וְהָעִנְיָן שֶׁלָּכֶם הוּא בַּחוּרִים, שֶׁאַתֶּם מְחַזְּקִים וּמְחַיִּים אֶת כָּל הַבַּחוּרִים שֶׁבָּעוֹלָם, וְשָׁתַק מוֹהֲרָא״ש כְּרֶגַע, וְאַחַר־כָּךְ אָמַר: הֲלֹא זֶהוּ כָּל הָרַבִּי, כִּי רַבִּ״י רָאשֵׁי־תֵּבוֹת ר׳אשׁ הַשָּׁנָה, י׳וֹם כִּפּוּר, בַּ׳חוּרִים, וְדוֹ״ק.

תרצו.

אֲנָשִׁים אוֹהֲבִים אֶת הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים!

אֲדָר תש״ם - כְּשֶׁחָזַר מִבֵּית־הַדְּפוּס נִתְעוֹרֵר מְאֹד. וְאָמַר, שֶׁצְּרִיכִים לִכְתֹּב הַכֹּל וּלְהַדְפִּיס הַכֹּל, כִּי רָאִיתִי, שֶׁיֵּשׁ אֲנָשִׁים בָּעוֹלָם שֶׁהוֹלְכִים בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת, וְלֹא יוֹדְעִים שׁוּם דָּבָר, לֹא מִמַּחְלֹקֶת וְלֹא מֵחָכְמוֹת וְכוּ׳. וּכְשֶׁרוֹאִים סֵפֶר כָּזֶה - חָשׁוּב בְּעֵינֵיהֶם מְאֹד. כִּי שָׁמַעְתִּי שָׁם בְּבֵית־הַדְּפוּס שֶׁיָּשְׁבוּ שָׁם אֵלּוּ

אַבְרֵכִים. וְסִפֵּר אֶחָד מֵהֶם שֶׁרָאָה סֵפֶר אֶחָד ״מִקּוֹר הַשִּׂמְחָה״ מֵר׳ נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶער, וְהוּא סֵפֶר נֶחְמָד מְאֹד... וְאִישׁ אֶחָד סִפֵּר שֶׁרָאָה סֵפֶר ״שְׁמִירַת הַזְּמַן״ מִמּוֹהַרְנַ״תְּ, וְהוּא סֵפֶר נִפְלָא מְאֹד... הֲרֵי שֶׁיֵּשׁ תְּמִימִים שֶׁלֹּא יוֹדְעִים מֵחָכְמוֹת וְרַק מְעֻנְיָנִים בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים הָאֵלּוּ. גַּם אָמַר אָז שֶׁצְּרִיכִים לְהַכְנִיס כָּל הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבָּעוֹלָם בְּתוֹךְ סִפְרֵי ״אֲשֶׁר־בַּנַּחַל״, וְיִהְיוּ כָּל הַסְּפָרִים שֶׁבָּעוֹלָם נִכְלָלִים בּוֹ.

תרצז.

נְסִיעָה לְמָקוֹם שֶׁאַף אֶחָד לֹא מַגִּיעַ

מוֹצָאֵי־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ אָדָר תש״ם – שְׁאָלוֹ אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ: ״הַאִם אַתֶּם נוֹסְעִים הַלַּיְלָה לְאֵיזֶה מָקוֹם״? וְעָנָה לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״כֵּן. אֲבָל לְשָׁם אִי אֶפְשָׁר לְאַף אֶחָד לְהַגִּיעַ״. שְׁאָלוֹ: ״הַאִם אַתֶּם נוֹסְעִים עִם רֶכֶב״? עָנָה לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״כֵּן! עִם אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֵׁם הֲוָיָ״ה הַקָּדוֹשׁ, אַרְבָּעַת אוֹפַנֵּי הַמֶּרְכָּבָה״...

תרחצ.

עַל־יְדֵי נְסִיעַת הַדְּרָכִים הָאָדָם נַעֲשֶׂה מֵבִין

אָדָר תש״ם – בְּדֶרֶךְ נְסִיעָתֵנוּ בִּדְבַר רַבֵּנוּ זַ״ל – בְּעֵסֶק הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ ׳בְּרִית שָׁלוֹם׳, הָיָה נִרְאֶה שֶׁנִּתְגַּלְּתָה לוֹ הַשָּׂגָה חֲדָשָׁה בְּאֵיזֶה עִנְיָן, וְאָמַר לִי פִּתְאֹם: רַבֵּנוּ זַ״ל אוֹמֵר (סֵפֶר הַמִּדּוֹת, אוֹת דֶּרֶךְ, חֵלֶק שֵׁנִי, סִימָן ד): ׳עַל־יְדֵי נְסִיעַת הַדְּרָכִים הָאָדָם נַעֲשֶׂה מֵבִין׳, וְגַם אוֹמֵר מוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, תְּחוּמִין, הֲלָכָה ב): ׳הֵבַנְתִּי מִשִּׂיחַת רַבֵּנוּ זַ״ל שֶׁבְּכָל פְּסִיעָה שֶׁהָאָדָם הוֹלֵךְ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, הוּא בָּא בְּכָל פַּעַם בְּעוֹלָמוֹת אֲחֵרִים׳ (חַיֵּי מוֹהַר״ן, סִימָן תקנט), וְרָמַז לִי כַּנַּ״ל, שֶׁנִּתְגַּלָּה לוֹ עַכְשָׁו דָּבָר נוֹרָא מְאֹד.

אַחַר־כָּךְ אָמַר לִי: ״אִם הָיָה לִי רַבִּי כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לְךָ – הָיִיתִי אִישׁ אַחֵר לְגַמְרֵי״. וּכְשֶׁשָּׁאַלְתִּי לְמַה הִתְכַּוֵּן? אָמַר לִי: ״אִם הָיָה לִי מִי שֶׁיַּגִּיד לִי בִּצְעִירוּתִי דָּבָר כָּזֶה שֶׁאֲנִי אָמַרְתִּי לְךָ – לֹא הָיִיתִי צָרִיךְ

לְשׁוּם דִּבּוּר הִתְחַזְּקוּת וְכוּ׳, רַק הָיִיתִי רָץ וּמִזְּדָרֵז מְאֹד מְאֹד, וְעוֹשֶׂה הַרְבֵּה בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ כָּרָאוּי״.

תרצט.

הַמּוֹפֵת עַל־יְדֵי קְשׁוּר פּוּרִים וִימֵי הָעֹמֶר

פּוּרִים תש״ם - מוֹהֲרָא״ש הָיָה מְאֹד שָׂמֵחַ בִּסְעֻדַּת פּוּרִים, בְּשִׂמְחָה יוֹצֵאת מִן הַכְּלָל, וּבְאֶמְצַע הַסְּעֻדָּה בֵּרֵךְ אוֹתִי שֶׁאֶזְכֶּה לִמְצֹא זִוּוּגִי בְּקָרוֹב, וְהִתְנָה עִמִּי תְּנַאי, שֶׁאַסְכִּים לַשִּׁדּוּךְ הָרִאשׁוֹן שֶׁיְּדַבְּרוּ בִּשְׁבִילִי, וְהִבְטַחְתִּי לוֹ עַל זֶה. וְכֵן הָיָה, שֶׁבְּתוֹךְ שְׁבוּעַיִם דִּבְּרוּ עִמִּי הַשִּׁדּוּךְ עִם בַּת זוּגִי, וְאַחַר פֶּסַח, נִקְבַּע יוֹם הָאֵירוּסִין וְהַתְּנָאִים לְיוֹם י״א אִיָּר - כ״ו לָעֹמֶר, יוֹם הַהִלּוּלָא שֶׁל אא״ז **הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי נַפְתָּלִי צְבִי מֵרָאפְּשִׁיץ זי״ע**, וּמוֹהֲרָא״ש הִשְׁתַּתֵּף בִּסְעֻדַּת הַתְּנָאִים, וְאָמַר תּוֹרָה (עַיֵּן לִקְמָן סִימָן תש״ב), וְאָמַר לִי אָז, הַאִם אַתָּה זוֹכֵר דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל בְּלִקּוּטֵי מוֹהַר״ן חֵלֶק א׳ סִימָן י׳ שֶׁיֵּשׁ קֶשֶׁר בֵּין פּוּרִים לִימֵי הָעֹמֶר? הֲרֵי קִבַּלְתָּ הַבְטָחָה בְּיוֹם פּוּרִים, וְהִתְאָרַסְתָּ בִּימֵי הָעֹמֶר... ״יוֹדוּ לַה׳ חַסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם״ (תְּהִלִּים קז, ח).

תש.

הַבְטָחָה לְהַפְּקֵד בְּדָבָר יְשׁוּעָה בְּבָנִים

עֶרֶב רֹאשׁ־חֹדֶשׁ נִיסָן תש״ם - אַבְרֵךְ אֶחָד קִבֵּל לְפָנָיו עַל חֶסְרוֹן פַּרְנָסָה וְכוּ׳ אָמַר לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״הַאֲמֵן לִי שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לִישׁוּעָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה מִפַּרְנָסָה״ [כִּי יָדַע מוֹהֲרָא״ש שֶׁהָאַבְרֵךְ הַזֶּה הָיָה חָשׁוּךְ בָּנִים, לֹא עָלֵינוּ], ״אִם אַתָּה תִּהְיֶה בְּרֶסְלֶבֶר חָסִיד - כְּבָר תִּהְיֶה אִישׁ אַחֵר לְגַמְרֵי״ [כִּי הָאַבְרֵךְ הַזֶּה לֹא יָדַע בְּעַצְמוֹ אֵיזֶה חָסִיד הוּא].

וְהִמְשִׁיךְ, ״אַתָּה יוֹדֵעַ... הַלַּיְלָה הוּא רֹאשׁ־חֹדֶשׁ, וְרֹאשׁ־חֹדֶשׁ הוּא סְגֻלָּה גְּדוֹלָה לְזֶרַע־שֶׁל־קַיָּמָא [וּבְדַבְּרוֹ הֶרְאָה לוֹ מוֹהֲרָא״ש בְּתוֹךְ הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן (חֵלֶק א׳, סִימָן קנא) - ״תֵּן מָעוֹת

עַל סְעֻדַּת רֹאשׁ־חֹדֶשׁ וְתִהְיֶה לְךָ יְשׁוּעָה״ [וְאָמַר זֹאת בִּדְבֵקוּת גְּדוֹלָה, וְהָיָה נִרְאֶה שֶׁהָיָה עֵת רָצוֹן מְאֹד]. וְהָאִישׁ הַזֶּה לֹא הָיָה מֵבִין כָּל־כָּךְ, וְלֹא תָּפַס דִּבּוּרֵי מוֹהַרָא״ש לְעָמְקָם, שֶׁהוּא יָכוֹל לְהִוָּשַׁע בָּעֵת הַזֹּאת, פִּתְאֹם צָעַק עָלָיו אֶחָד מֵאַנַ״ש: ״אַל תִּהְיֶה בַּטְלָן וְחָכָם בְּעֵינֶיךָ, אִם אוֹמְרִים לְךָ דָּבָר כָּזֶה, אַל תִּשְׁאַל קַשְׁיוֹת, רַק קַיֵּם וַחֲטֹף מַה שֶּׁתּוּכַל״, וְאָז גַּם אֲנִי אָמַרְתִּי לוֹ: ״תֵּן מָעוֹת עַל סְעֻדַּת רֹאשׁ־חֹדֶשׁ, תֵּן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר דּוֹלָר״, אָמַר מוֹהַרָא״ש: ״כֵּן! תֵּן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר דּוֹלָר כְּנֶגֶד י״ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים, וְתִהְיֶה לְךָ יְשׁוּעָה״. הִתְחַכֵּם הָאַבְרֵךְ וְאָמַר: ״כָּל־כָּךְ קָצָת? מַה כְּבָר יְכוֹלִים לִקְנוֹת בַּעֲבוּר שְׁלֹשָׁה־עָשָׂר דּוֹלָר?״ אָמַר לוֹ מוֹהַרָא״ש: ״לֹא, תֵּן דַּיְקָא שְׁלֹשָׁה עָשָׂר דּוֹלָר״. אָמַר הָאַבְרֵךְ: ״קַח חֲמִשָּׁה־עָשָׂר לְכָל הַפָּחוֹת״! אָמַר מוֹהַרָא״ש: ״בְּסֵדֶר, תֵּן חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁזֶּה בְּגִימַטְרִיָּא י״ה – סוֹד אַבָּא וְאִימָּא, וְתִהְיֶה לְךָ יְשׁוּעָה״, וְנָתַן אֶת הַכֶּסֶף וְקָנוּ מִזֶּה אֶת מִצְרְכֵי סְעֻדַּת רֹאשׁ־חֹדֶשׁ.

בָּעֶרֶב, בְּשָׁעָה שֶׁבַע וָחֵצִי הָיְתָה הַסְּעֻדָּה, הֵכִינוּ סְעֻדָּה גְּדוֹלָה וְיָפָה, בָּשָׂר וְדָגִים וְכוּ׳ וּבָא מוֹהַרָא״ש לַסְּעֻדָּה בְּשִׂמְחָה, וְגַם יָשַׁב וְאָכַל בִּדְבֵקוּת גְּדוֹלָה, וְאָמַר בִּשְׁעַת הָאֲכִילָה: ״לִכְבוֹד רֹאשׁ־חֹדֶשׁ״, וְצִוָּה לְזַמֵּר ״יְהִי הַחֹדֶשׁ הַזֶּה״ וְכוּ׳ בְּכַמָּה נִגּוּנִים שׁוֹנִים וְגַם בְּנִגּוּנֵי סְפָרַדִּים [כִּי הִקְלִיטוּ אֶת הַכֹּל, וְרָצָה לִשְׁלֹחַ אֶת הַהַקְלָטָה לִסְפָרַדִּי אֶחָד שֶׁבְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל]. וְהֵבֵאתִי יַיִן לַשֻּׁלְחָן כִּי רָצִיתִי שֶׁיִּשְׁתּוּ ׳לְחַיִּים׳, וְהוֹרָה לִי מוֹהַרָא״ש לִמְזֹג לָאַבְרֵךְ הַמְּדַבֵּר גַּם כֵּן, וְאָז עָמַד מוֹהַרָא״ש וְנָתַן לוֹ בְּרָכָה, שֶׁיִּפָּקֵד בִּישׁוּעָה שֶׁל רַחֲמִים, וּבֵרֵךְ אוֹתוֹ בִּדְבֵקוּת גְּדוֹלָה, וְגַם לְכַמָּה מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁיָּשְׁבוּ שָׁם – נָתַן בְּרָכוֹת וְאַחַר־כָּךְ זִמְּרוּ עוֹד, וְאָמַר דִּבְרֵי תּוֹרָה, דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, בְּעִנְיַן רַבֵּנוּ זַ״ל וְלֵידַת רַבֵּנוּ זַ״ל (בְּיוֹם רֹאשׁ־חֹדֶשׁ נִיסָן וְכוּ׳), וּבְעִנְיְנֵי עֲבוֹדַת הַשֵּׁם כְּדַרְכּוֹ בַּקֹּדֶשׁ, יִתֵּן ה׳ שֶׁיִּתְקַיְּמוּ כָּל

דְּבָרָיו וּבִרְכוֹתָיו וְנִזְכֶּה לִגְאֻלָּה וִישׁוּעָה אֲמִתִּית[לו].

תשא.

עֶשֶׂר עֲטָרוֹת - עֲשָׂרָה מִזְּמוֹרֵי תְּהִלִּים

רֹאשׁ־חֹדֶשׁ נִיסָן תש"ם - אָמַר מוֹהַרָא"ש, שֶׁמַּה דְּאִיתָא בְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה ג, ט) שֶׁרֹאשׁ־חֹדֶשׁ נִיסָן נָטַל עֶשֶׂר עֲטָרוֹת בּוֹ בַּיּוֹם, זֶה סוֹבֵב עַל הָעֲשָׂרָה מִזְּמוֹרֵי תְּהִלִּים שֶׁגִּלָּה רַבֵּנוּ זַ"ל בָּעוֹלָם בִּשְׁבִיל תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁנּוֹלַד בּוֹ בַּיּוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן.

תשב.

חֲבָל עַל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁאֲבָדוּ תִּקָּנָה בְּגִלַּל הַמַּחֲלֹקֶת

נִיסָן תש"ם - בְּאַחַד הַיָּמִים כַּחֲצוֹת לַיְלָה, טִיַּלְתִּי עִמּוֹ בַּחוּץ קְצָת, וְדִבֵּר עִמִּי דִּבּוּרִים נִפְלָאִים שֶׁל חִזּוּק כְּדַרְכּוֹ, וְאַחַר־כָּךְ הִתְחִיל לְדַבֵּר מֵהַמַּחֲלֹקֶת הַגְּדוֹלָה שֶׁהָיְתָה עָלָיו, כַּמָּה רָעָה גָּרְמוּ לְעַצְמָם וּלְכָל הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא הִנִּיחוּ שֶׁאוֹר שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל יִתְפַּשֵּׁט בְּכָל הָעוֹלָם, וּבְתוֹךְ כָּךְ עָנָה וְאָמַר: "תַּאֲמִין, שֶׁלִּי לֹא עָשׂוּ שׁוּם רָעָה, כְּמוֹ שֶׁאַתָּה רוֹאֶה אוֹתִי - אֲנִי מוּכָן בְּכָל רֶגַע מַמָּשׁ לְהַחֲזִיר נִשְׁמָתִי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אֲבָל מַמָּשׁ מוּכָן בְּכָל רֶגַע, אַךְ וְרַק שֶׁיֵּשׁ רַחֲמָנוּת גְּדוֹלָה עַל הָעוֹלָם - עַל הַבַּחוּרִים שֶׁיָּכְלָה לִהְיוֹת לָהֶם תִּקָּוָה טוֹבָה עַל־יְדֵי הַסְּפָרִים הָאֵלּוּ דַּיְקָא כַּיָּדוּעַ", וְאוּלַי נִזְכֶּה עוֹד שֶׁיֵּדְפְּסוּ וְיִתְפַּשְׁטוּ בְּתוֹךְ הָעוֹלָם, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

תשג.

יָצָאתִי כְּמוֹ מֵהָאִידְּרָא מַמָּשׁ

ט' נִיסָן תש"ם - מוֹהַרָא"ש סִפֵּר: הַיּוֹם לָמַדְתִּי אֶת הַתּוֹרָה ל'

לו. לְמַחֲרֶת כָּתַב מוֹהַרָא"ש מִכְתָּב אֲשֶׁר בּוֹ מְסַפֵּר עַל הַסְּעֻדָּה הַזּוֹ, וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ (אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כא, ג־רמב): אֶתְמוֹל בַּלַּיְלָה עָשִׂינוּ סְעֻדַּת רֹאשׁ־חֹדֶשׁ כְּדַרְכֵּנוּ תָּמִיד, וּמֵחֲמַת שֶׁהַיּוֹם בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ נִיסָן יוֹם הֻלַּדְתּוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, דִּבַּרְנוּ הַרְבֵּה מִגְּדֻלַּת רַבֵּנוּ זַ"ל וּמִלִּמּוּדוֹ הַטּוֹב, וְאֵיךְ שֶׁעָלֵינוּ לִמְסֹר נַפְשֵׁנוּ כָּל הַשָּׁנָה לְהָפִיץ אֶת סְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים וְדַעְתּוֹ בָּעוֹלָם, וְהָיוּ דִּבּוּרִים נִפְלָאִים.

מֵישְׁרָא דְסַכִּינָא, וְאֶת כָּל הַהֲלָכוֹת מִ׳לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת׳ עַל תּוֹרָה זוֹ, מָה אֹמַר לְךָ? יָצָאתִי כְּמוֹ מֵהָאִידְּרָא מַמָּשׁ, אֶת הַנֹּעַם וְהָעֵרֵבוּת שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹרָה זוֹ – אֵין לְשַׁעֵר וּלְסַפֵּר כְּלָל, וְקָשֶׁה לְהַסְבִּיר אֶחָד לַחֲבֵרוֹ.

תשד.

תֵּאוּר מֶחֱג הַפֶּסַח תש״ם

חַג הַפֶּסַח תש״ם: ״הֶחָג הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא עָבַר עָלֵינוּ תְּהִלָּה לָאֵל בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, וּתְהִלָּה לָאֵל הָיוּ לָנוּ הַרְבֵּה אוֹרְחִים, וְדִבַּרְנוּ הַרְבֵּה מֵרַבֵּנוּ זַ״ל בְּיוֹם שֵׁנִי שֶׁל הֶחָג אַחַר מִנְחָה דִּבַּרְנוּ עַל־פִּי לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳ סִימָן קלה: ׳סְגֻלָּה לְהִנָּצֵל מִגַּדְלוּת – לְכַבֵּד אֶת הַיָּמִים טוֹבִים׳ וְכוּ׳, וְהֶאֱרַכְנוּ אֶת הַדִּבּוּר עַל זֶה, תְּהִלָּה לָאֵל, וּבְשַׁבָּת חוֹל הַמּוֹעֵד בִּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית דִּבַּרְנוּ הַרְבֵּה עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַנֶּעוֹר בַּלַּיְלָה (סִימָן נב), וּבְיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל הַיָּמִים הָאַחֲרוֹנִים, אַחַר מִנְחָה, דִּבַּרְנוּ הַרְבֵּה בַּאֲרִיכוּת גְּדוֹלָה עַל־פִּי הַתּוֹרָה אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא (סִימָן נא), בְּעִנְיַן קֹדֶם הַבְּרִיאָה וְאַחַר הַבְּרִיאָה, וּתְהִלָּה לָאֵל הֶחֱיָנוּ אֶת עַצְמֵנוּ עַד מְאֹד, וְהָיוּ קְצָת אוֹרְחִים גַּם מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וְכוּ׳, **וּבָאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח** אַחַר מִנְחָה סִפַּרְנוּ אֶת הַסִּפּוּר מִנְּסִיעַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ זי״ע, בַּאֲרִיכוּת נִפְלָאָה כְּדַרְכֵּנוּ בְּכָל שָׁנָה״[לז].

תשה.

תֵּאוּר מִסְעֻדַּת שְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח אֵצֶל מוֹהַרָא״ש

שְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח תש״ם – זָכִיתִי לִסְעֹד אֶצְלוֹ, וּבְלֵיל יוֹם טוֹב יָשַׁב אֵצֶל הַשֻּׁלְחָן בְּאֵימָה וְיִרְאָה נוֹרָאָה בִּשְׁתִיקָה כָּל הַזְּמַן, וְנָפְלָה גַּם עָלַי יִרְאָה גְּדוֹלָה, וּבִשְׁעַת הַקִּדּוּשׁ בֵּרַךְ בִּרְכַּת שֶׁהֶחֱיָנוּ, וְרָאָה שֶׁתָּמַהְתִּי עַל זֶה, וְרָמַז לִי שֶׁאֲנִי לֹא אֲבָרֵךְ בִּרְכַּת שֶׁהֶחֱיָנוּ, וְיָשַׁב כָּל מֶשֶׁךְ הַסְּעֻדָּה בִּדְבֵקוּת עֲצוּמָה, וְעָשָׂה הַרְבֵּה תְּנוּעוֹת

לז. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כא, מִכְתָּב ג־רנח.

נוֹרָאוֹת עִם יָדָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, וּבְהַגִּיעַ אֶל בִּרְכַּת־הַמָּזוֹן צִוָּה לְהָבִיא כּוֹס (מַה שֶּׁעַל־פִּי־רֹב לֹא הָיֵינוּ מְבָרְכִים עַל כּוֹס כְּשֶׁהָיִיתִי סוֹעֵד אֶצְלוֹ אֲפִלּוּ בְּזִמּוּן), וּבֵרֵךְ הוּא בְּעַצְמוֹ עַל הַכּוֹס וְאָמַר בִּשְׁעַת בִּרְכַּת הַזִּמּוּן "בִּרְשׁוּת רַבּוֹתַי" בִּלְבַד, מַה שֶּׁלֹּא שָׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ אַף פַּעַם לוֹמַר הָכֵי, וְהָלַכְתִּי מֵהַשֻּׁלְחָן בְּהִתְעוֹרְרוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, וְנִתְעוֹרַרְתִּי הַרְבֵּה לְבְכִיָּה אַחַר־כָּךְ.

תשו.

חִבּוּר הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'שְׁמִירַת הַבְּרִית'

פָּרָשַׁת אֱמוֹר תש"ם – בְּשָׁבוּעַ זֶה הִסְתַּיֵּם חִבּוּר הַסֵּפֶר 'שְׁמִירַת הַבְּרִית', וְהוּא סֵפֶר נוֹרָא וְנִפְלָא עַד מְאֹד, וְהוּא לִקּוּט דְּרוּשִׁים נִבְחָרִים מִלִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת הַמְדַבְּרִים מֵעִנְיַן שְׁמִירַת־הַבְּרִית, וְתִקּוּן הַפּוֹגֵם בּוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, וְהִתְחַזְּקוּת נִפְלָאָה אֵיךְ לַעֲמֹד עַל עָמְדוֹ בְּעִנְיַן זֶה בֶּעָבָר וּבֶעָתִיד, וּבְסֵפֶר זֶה עָשָׂה הַקְּדָמָה אֲרֻכָּה לְבָאֵר עִנְיָנוֹ בַּאֲרִיכוּת, וְהִתְחַזְּקוּת נִפְלָאָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו.

תשז.

אֵין עִכּוּב לָרִיק וּמִכָּל דָּבָר לוֹמְדִים

פָּרָשַׁת אֱמוֹר תש"ם – הִסַּעְתִּי אֶת מוֹהֲרָא"ש לְסִדּוּרִים בָּעִיר, וּבַחֲזוֹר - אַרְעָה תַּקָּלָה בַּמְּכוֹנִית, וְחִפַּשְׂתִּי טֶכְנָאִי רֶכֶב שֶׁיַּעֲזֹר לִי לְהִתְגַּבֵּר עַל הַתַּקָּלָה, וּבֵינְתַּיִם מוֹהֲרָא"ש טִיֵּל קְצָת שָׁם, אַחַר־כָּךְ חָזַרְתִּי וְרָאִיתִי שֶׁיִּקַּח עוֹד זְמַן, וְלָכֵן יָצָאתִי שֶׁמּוֹהֲרָא"ש יָשׁוּב לְבֵיתוֹ עִם מוֹנִית. כְּשֶׁבָּאתִי לְבֵיתוֹ אַחַר־כָּךְ - בִּקֵּשׁ סְלִיחָתִי עַל טִרְחָתִי הַגְּדוֹלָה בַּעֲבוּרוֹ וְכוּ', וְאָמַר בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: 'אֲבָל לָמָּה אֲנִי הֶצְרַכְתִּי לִהְיוֹת שָׁם - זֶה אֲנִי יוֹדֵעַ הֵיטֵב', כִּי נוֹדַע לִי שָׁם דָּבָר שֶׁלֹּא עָמַדְתִּי עָלָיו כְּבָר הַרְבֵּה זְמַן... וּבִקַּשְׁתִּי מִמֶּנּוּ שֶׁיְּגַלֶּה לִי קְצָת מִזֶּה, אֲבָל לֹא הָיָה רְצוֹנוֹ לָזֶה וְלֹא הִתְעַקַּשְׁתִּי, אֲבָל רָאִיתִי שֶׁהֶחֱיָה עַצְמוֹ בָּזֶה.

תשח.

הַמִּתְנַגְּדִים הַחוֹלְקִים שֶׁיִּקָּבְלוּ הַשִּׁפָּלָה

שַׁבָּת־קֹדֶשׁ פָּרָשַׁת בְּהַר־בְּחֻקֹּתַי תש״ם - לִמֵּד בִּסְעֻדָּה־שְׁלִישִׁית תּוֹרָה ד׳ בְּ׳לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן׳ חֵלֶק ב׳, שָׁם מְרַמֵּז רַבֵּנוּ זַ״ל עַל עִנְיַן מִתְנַגְּדָיו וּבָא הָאֲרִי וְהַדֹּב ... וְכוּ׳ כַּיָּדוּעַ, וְאָמַר מוֹהֲרָא״ש שֶׁשָּׁמַע מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ מַה שֶּׁדִּקְדֵּק רַבֵּנוּ זַ״ל שָׁם אֵלּוּ פְּעָמִים שֶׁהִכְנַעְתִּי אוֹתוֹ ״וְהִשְׁפַּלְתִּי״ אוֹתוֹ זֶה גַּם כֵּן הָיָה מְכֻוָּן כְּנַ״ל, וְאָמַר גַּם כֵּן, שֶׁגַּם לִי יֵשׁ אֶת הָאֲרִי וְהַדֹּב, הַיְנוּ מִי שֶׁמַּדְפִּיס אֶת הַמּוֹדָעוֹת וְכוּ׳.

תשט.

עִיּוּן בְּעֹמֶק הַשִּׂיחוֹת־חוּלִין שֶׁלּוֹ

לֵיל יוֹם רִאשׁוֹן תַּזְרִיעַ־מְצוֹרָע, רֹאשׁ־חֹדֶשׁ אִיָּר, ט״ו לָעֹמֶר תש״ם - בַּלַּיְלָה אַחַר מַעֲרִיב אָמַר לוֹ אַבְרֵךְ אֶחָד, שֶׁצָּרִיךְ לִנְסֹעַ עוֹד הַלַּיְלָה לְוִוילִיאַמְסְבּוּרְג, וְצָרִיךְ לְהַסְפִּיק אֶת הָאוֹטוֹבּוּס, וַאֲנִי יָשַׁבְתִּי שָׁם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְהֶעְתַּקְתִּי אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ ׳שְׁמִירַת הַבְּרִית׳, וּפִתְאֹם שְׁאָלוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״עֶס אִיז נָאךְ דָּא אַ בָּאס״? (וְכִי עֲדַיִן יֵשׁ אוֹטוֹבּוּס?) בִּלְשׁוֹן תְּמִיהָה, וְעָנָה לוֹ הָאַבְרֵךְ שֶׁכֵּן, בְּעֶשֶׂר וְרֶבַע יֵשׁ עוֹד בָּאס, וַאֲנִי תָּמַהְתִּי לְעַצְמִי בְּעִנְיַן שְׁאֵלַת מוֹהֲרָא״ש, שֶׁבְּוַדַּאי בִּשְׁאֵלָתוֹ יֵשׁ דָּבָר בְּגוֹ, כְּדַרְכּוֹ בַּקֹּדֶשׁ, שֶׁכָּל דְּבָרָיו בְּמִדָּה וּמִשְׁקָל וְכַוָּנָה מְיֻחֶדֶת, אֲבָל הִסַּחְתִּי דַּעְתִּי מִזֶּה לְפִי שָׁעָה.

אַחַר שָׁעָה קְטַנָּה בְּדֶרֶךְ נְסִיעָתִי הַבַּיְתָה בְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ - נָפַל בְּדַעְתִּי שֶׁהֲלֹא ״בָּאס״ גִּימַטְרִיָּא הַשֵּׁם ס״ג הַקָּדוֹשׁ, וְהַיּוֹם בַּלַּיְלָה הִתְחִיל כְּבָר שָׁבוּעַ ג׳ שֶׁל הַסְּפִירָה, שֶׁכַּוָּנָתָהּ כְּבָר בְּשֵׁם מ״ה הַקָּדוֹשׁ, כַּיָּדוּעַ בְּסִדּוּר הַכַּוָּנוֹת, וְלָכֵן יִתָּכֵן שְׁאֵלָתוֹ, וְכִי יֵשׁ הַלַּיְלָה עוֹד כַּוָּנַת שֵׁם סַ״ג הַקָּדוֹשׁ? וְנָפַל בְּדַעְתִּי מַה שֶּׁאִחֵל רַבֵּנוּ זַ״ל לְר׳ אַהֲרֹן הָרַב מִבְּרֶסְלֶב - שֶׁתִּזְכֶּה לְהָבִין שִׂיחוֹת חֻלִּין שֶׁלִּי בָּעוֹלָם הַבָּא, וְכֵן הִתְפַּלַּלְתִּי שֶׁאֶזְכֶּה לְהָבִין כָּל הַשִּׂיחוֹת הַדִּבּוּרִים שֶׁזָּכִיתִי לִשְׁמוֹעַ מִמֶּנּוּ תָּמִיד, אַשְׁרֵינוּ! חֲבָלִים נָפְלוּ לָנוּ בַּנְּעִימִים.

תשי.

הַהַנְהָגָה קֹדֶם לִמּוּד לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן בָּרַבִּים

קַיִץ תש"ם - דִּבֵּר אוֹדוֹת הַנְהָגָתָם שֶׁל גְּדוֹלֵי אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ קֹדֶם אֲמִירַת תּוֹרָה וְלִמּוּד לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן בָּרַבִּים. וְאָמַר, שֶׁר' שִׁמְשׁוֹן בַּארְסְקִי זַ"ל, הָיָה דַּרְכּוֹ לְצַוּוֹת לְכָל אֲנַ"שׁ לִיתֵּן צְדָקָה קֹדֶם הַלִּמּוּד [כַּיָּדוּעַ, שֶׁהוּא הָיָה מְאֹד חָזָק בַּאֲסִפַּת צְדָקָה לְצֹרֶךְ עֵסֶק רַבֵּנוּ זַ"ל]. וְר' יִצְחָק בְּרַייטֶער הי"ד זַ"ל, הָיָה מְצַוֶּה לְשׁוֹמְעֵי לִקְחוֹ, שֶׁתִּהְיֶה לָהֶם הִתְבּוֹדְדוּת קֹדֶם הַלִּמּוּד [וְיָדוּעַ שֶׁהוּא הָיָה מְאֹד חָזָק בְּעִנְיַן הַנְהָגַת הַהִתְבּוֹדְדוּת וְהָיָה חִדּוּשׁ נִפְלָא בְּעִנְיַן זֶה. וְכֵן הִכְנִיס דָּבָר זֶה מְאֹד בְּאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ אַנְשֵׁי פּוֹלִין, כַּיָּדוּעַ]. וְהָרַב הֶחָסִיד ר' אֶפְרָיִמְ'ל מִפְּשֶׁעדְבּוּרְז' זַ"ל בַּעַל מְחַבֵּר סֵפֶר 'עֹנֶג שַׁבָּת', הָיָה מְצַוֶּה לְכָל אֲנַ"שׁ לוֹמַר מִקֹּדֶם 'תִּקּוּן הַכְּלָלִי' [וְיָדוּעַ שֶׁהוּא הָיָה גַּם־כֵּן חָזָק מְאֹד בְּהַנְהָגַת אֲמִירַת 'תִּקּוּן־הַכְּלָלִי' בֵּין אֲנַ"שׁ]. וְסִיֵּם מוֹהֲרָא"שׁ, וְאֵצֶל מָשִׁיחַ יִתְנַהֵג, שֶׁיְּזַמְּרוּ נִגּוּן קֹדֶם אֲמִירַת הַתּוֹרָה, כִּי עִקַּר עֲבוֹדָתוֹ יִהְיֶה עַל־יְדֵי מִדַּת הַשִּׂמְחָה, וְלָכֵן קֹדֶם אֲמִירַת הַתּוֹרָה יְזַמְּרוּ נִגּוּן שֶׁל שִׂמְחָה וְהִתְעוֹרְרוּת.

וְכֵן רָאִינוּ אֵצֶל מוֹהֲרָא"שׁ, שֶׁהָיָה מְצַוֶּה תָּמִיד לְזַמֵּר אֵיזֶה נִגּוּן קֹדֶם לִמּוּדֵינוּ בְּלִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן הַקָּדוֹשׁ, כְּגוֹן בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ, אוֹ אֵיזוֹ סְעֻדַּת מִצְוָה, וּבִסְעֻדַּת־שְׁלִישִׁית בְּלָאו־הָכֵי מְזַמְּרִים זְמִירוֹת הַרְבֵּה.

תשיא.

הַשַּׁעֲרֵי־צִיּוֹן הַמְּכֻתָּם בְּחֵלֶב גֵּרוֹת

לַ"ג בָּעֹמֶר תש"ם - בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה הָיִיתִי לְמַעְלָה בְּחַדְרוֹ, וְהוֹצִיא אֶת הַשַּׁעֲרֵי־צִיּוֹן שֶׁלּוֹ בִּכְדֵי לְהַגִּיד תִּקּוּן־חֲצוֹת, וְהֶרְאָה לִי כַּמָּה דַּפִּים שֶׁהָיוּ מְכֻתָּמִים בְּכִתְמֵי חֵלֶב, וְאָמַר לִי, שֶׁזֶּה מִזְּמַן שֶׁהָיָה עוֹד בָּחוּר צָעִיר וְרָצָה לְהַגִּיד תִּקּוּן־חֲצוֹת, וְהָיָה בְּבֵית אָבִיו, וְרָצָה לְהַסְתִּיר עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יַרְגִּישׁוּ בּוֹ הוֹרָיו, וְהֶחְבִּיא עַצְמוֹ

בְּאֵיזוֹ פִּנָּה שֶׁבַּבַּיִת וְהִדְלִיק נֵר אֶחָד, וְאָמַר תִּקּוּן־חֲצוֹת לְאוֹר הַנֵּר, וְכָכָה הִתְנַהֵג זְמַן רַב עַד שֶׁפַּעַם מָצְאָה אִמּוֹ טִפּוֹת חֵלֶב עַל הָרִצְפָּה וְנוֹדְעוּ לָהּ מַעֲשָׂיו[לח]. וְהַסֵּפֶר ׳שַׁעֲרֵי־צִיּוּן׳ הַזֶּה עוֹדֶנּוּ תַּחַת יָדִי, וְרוֹאִים בּוֹ אֶת כִּתְמֵי הַחֵלֶב מֵאוֹתָם הַלֵּילוֹת הַקְּדוֹשִׁים, בְּכָל עַמּוּד מֵעַמּוּדֵי הַתִּקּוּן חֲצוֹת.

תשיב.

הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ ׳שְׁמִירַת הַבְּרִית׳ יוֹצֵא לְאוֹר־עוֹלָם

כ״א אִיָּר תש״ם – יוֹם הֻלַּדְתּוֹ שֶׁל מוֹהַרָא״ש שֶׁהִגִּיעַ לְגִיל אַרְבָּעִים שָׁנָה – יָצָא לָאוֹר מֵהַדְּפוּס הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא ׳שְׁמִירַת הַבְּרִית׳, וְכָתַב עַל זֶה: חַסְדֵי הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, שֶׁהַיּוֹם, כ״א בְּאִיָּר, חֶסֶד שֶׁבַּיְסוֹד, נִגְמֶרֶת הַדְּפָסַת הַסֵּפֶר הַנִּפְלָא הַזֶּה, אֲשֶׁר מְדַבֵּר וּמְגַלֶּה אֶת הַחֶסֶד וְהָרַחֲמָנוּת שֶׁיֵּשׁ עֲדַיִן אֲצִלוֹ יִתְבָּרַךְ אֲפִילוּ לְאֵלּוּ שֶׁפָּגְמוּ בְּמִדַּת יְסוֹד. וְכַיָּדוּעַ, שֶׁזֶּה הָיָה כָּל עִנְיָנוֹ שֶׁל מוֹהַרָא״ש כָּל יָמָיו הַקְּדוֹשִׁים – לְהַחְדִּיר קְדֻשָּׁה בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וּלְהַצִּילָם מִן הַחֵטְא, בְּכֹחַ קְדֻשַּׁת דִּבּוּרָיו שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל וּמוֹהַרְנַ״תְ זַ״ל.

תשיג.

שִׂיחָה נִפְלָאָה בַּחֲנוּת נַעֲלַיִם

כ״ז אִיָּר תש״ם – הָלַכְתִּי אִתּוֹ לִקְנוֹת נַעֲלַיִם חֲדָשׁוֹת לִפְנֵי חַג הַשָּׁבוּעוֹת, וְהֻצְרַכְנוּ לְחַכּוֹת קְצָת בַּחֲנוּת, כִּי הַבַּעַל הַבַּיִת הָיָה עָסוּק עִם קְלִיֵּנְט זָקֵן, וְאַחַר שֶׁסִּיֵּם לְשָׁרְתוֹ, אָמַר בַּעַל־הַבַּיִת לַזָּקֵן: ״הַנַּעֲלַיִם הָאֵלּוּ טוֹבוֹת, כִּי תַּחְזֹר אֵלַי רַק בְּעוֹד כַּמָּה שָׁנִים״ וְכוּ׳. וְשָׂחַק מוֹהַרָא״ש וְאָמַר לִי, הַגְּמָרָא מְסַפֶּרֶת (גִּטִּין סח ע״ב), שֶׁפַּעַם הָלַךְ שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עִם אַשְׁמְדַאי שֶׁיָּצָא אֵצֶל תּוֹפֵר מִנְעָלִים אֶחָד, וְשָׁמְעוּ אֵיךְ שֶׁאֶחָד בָּא לִקְנוֹת מִנְעָלִים, וּבִקֵּשׁ מִנְעָלִים חֲזָקִים שֶׁיַּעַמְדוּ לְשֶׁבַע שָׁנִים וְשָׂחַק אַשְׁמְדַאי עַל זֶה וְאָמַר, אִישׁ שֶׁאֵין לוֹ אֲפִילוּ שִׁבְעָה יָמִים עוֹד לִחְיוֹת, מְבַקֵּשׁ מִנְעָלִים לְשֶׁבַע שָׁנִים?...

לח. עַיֵּן לְעֵיל סִימָן קמ״ו.

אַחַר־כָּךְ נִכְנַס לְשִׂיחָה יָפָה בְּעִנְיַן מִנְעָלִים, וְאֵיךְ שֶׁהִזְהִירוּ חֲז"ל בְּעִנְיַן מִנְעָלִים מְאֹד, עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁאָמְרוּ (שַׁבָּת קכט ע"א): 'לְעוֹלָם יִמְכֹּר אָדָם קוֹרוֹת בֵּיתוֹ וְיִקַּח מִנְעָלִים לְרַגְלָיו', וְהִתְחִיל לְבָאֵר אֶת זֶה עַל פִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן א'): שֶׁהָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל [הַחָכְמָה וְהַחִיּוּת אֱלֹקוּת] שֶׁבְּכָל דָּבָר, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן חֵי"ן וְכוּ', עַיִן שָׁם. וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש, שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן עִנְיַן נַעַ"ל, כִּי עַי"ן עַל שֵׁם הַחָכְמָה נֶאֱמְרָה, שֶׁזֶּהוּ בִּמְקוֹם הַחֵי"ת, וְהַנּוּן זוֹ בְּחִינַת מַלְכוּת כַּמְּבֹאָר שָׁם, וְהַלָּמֶ"ד זֶהוּ הַלֵּב, בִּבְחִינַת (סַנְהֶדְרִין קו ע"ב): 'מִגְּדָל פּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר' (עַיֵּן זֹהַר־חָדָשׁ, שִׁיר־הַשִּׁירִים דַּף נב), שֶׁמְּקַשֵּׁר הַחֵי"ת עִם הַנּוּ"ן (עַיֵּן לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן צא). וּמוֹהַרְנַ"תְּ מְבָאֵר בְּהִלְכוֹת חֲלִיצָה, שֶׁעִנְיָן מִנְעָלִים הוּא הַצְּמְצוּם, וְלָכֵן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁאֵין צְרִיכִים צִמְצוּם לָכֵן חוֹלְצִים הַמִּנְעָלִים, וְכֵן בְּתִשְׁעָה בְּאָב וְכוּ' עַיֵּן שָׁם, וְעַל פִּי הַנַּ"ל מְבֹאָר, כִּי הָעִקָּר לְצַמְצֵם הָרְאוּת וְלִרְאוֹת לְהִסְתַּכֵּל עַל הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר.

וְהִזְכִּיר אָז מֵעִנְיַן מַה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: 'חֲנוֹךְ תּוֹפֵר מִנְעָלִים הָיָה', וְאָמַר, שֶׁמּוּבָא בַּסְּפָרִים (מִדְרַשׁ תְּלִפִּיּוֹת) שֶׁבְּכָל תְּפִירָה וּתְפִירָה הָיָה מְיַחֵד יִחוּדִים קְדוֹשִׁים וְאוֹמֵר 'בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד', וְהַיִּחוּד הָיָה שֶׁקִּבֵּל עַל עַצְמוֹ שֶׁיִּזָּהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא לְהוֹנוֹת שׁוּם בְּרִיָּה. וְהִזְכִּיר אָז מַה שֶׁאוֹמֵר רַבֵּנוּ זַ"ל בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת (מַעֲשֶׂה יב מִבַּעַל תְּפִלָּה), שֶׁרָאוּ עַל הַיָּד שֶׁל הַמֶּלֶךְ אֶת הַדֶּרֶךְ שֶׁעָלוּ הַצַּדִּיקִים לַשָּׁמַיִם, הַדֶּרֶךְ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וְשֶׁל אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וְשֶׁל חֲנוֹךְ וְכוּ'; עַיֵּן שָׁם. וְאָמְרוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁהַדֶּרֶךְ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְהַדֶּרֶךְ שֶׁל אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא הָיָה תְּפִלָּה, וְהַדֶּרֶךְ שֶׁל חֲנוֹךְ הָיָה עַל־יְדֵי בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה מַעְלָה עֶלְיוֹנָה מְאֹד.

תשיד.

מִכְתָּב מְרֻגָּשׁ וַחֲלוֹם נִפְלָא בְּצִדּוֹ

קַיִץ תש״ם - הִגִּיעַ מִכְתָּב מִקְּרִית־בָּאבּוֹב בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מֵאֶחָד שֶׁשִּׁבַּח מְאֹד אֶת סְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּשְׁלְחוּ לוֹ כַּמָּה סִפְרֵי ׳שְׂפַת הַנַּחַל׳ כִּי רוֹצֶה לִקְבֹּעַ בַּסֵּפֶר הַזֶּה שִׁעוּר בָּרַבִּים [הֶעְתֵּק מֵהַמִּכְתָּב נִמְצָא אֶצְלִי], וּבַלַּיְלָה חָלַם מוֹהֲרָא״ש שֶׁרָאָה אֵיךְ שֶׁיּוֹשְׁבִים זְקֵנִים רַבִּים עִם זְקֵנִים לְבָנִים, וְכֻלָּם לוֹמְדִים בְּעִיּוּן רַב בְּפִלְפּוּל וּסְבָרָא וְכוּ׳, וְנִגַּשׁ אֲלֵיהֶם מוֹהֲרָא״ש לִרְאוֹת בְּאֵיזֶה סֵפֶר הֵם עֲסוּקִים וְרָאָה שֶׁזֶּה סֵפֶר ״שְׂפַת הַנַּחַל״.

תשטו.

נָסַח הַמִּכְתָּב שֶׁקִּבֵּל מוֹהֲרָא״ש מִיהוּדִי חָשׁוּב תּוֹשָׁב בַּת־יָם

וְהִנֵּה הֶעְתֵּק מֵהַמִּכְתָּב: לִכְבוֹד... אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הַקְּדוֹשִׁים ה׳ יִהְיֶה בְּעֶזְרְכֶם וְיוֹשִׁיעֲכֶם בְּכָל הַדְּבָרִים מַמָּשׁ. אַתֶּם מְחַיִּים נְפָשׁוֹת, פּוֹקְחִים עֵינַיִם עִוְרוֹת, מַתִּירִים אֲסוּרִים, וְזוֹקְפִים כְּפוּפִים, מְשַׂמְּחִים הַנְּפָשׁוֹת הָעֲצוּבוֹת וּמְרִימִים מִשְּׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת, לְהוֹשִׁיב בְּגָבְהֵי מְרוֹמֵי שְׂחָקִים אֶת הַנֶּפֶשׁ ה׳ - יִהְיֶה בְּעֶזְרְכֶם עוֹד וְעוֹד לְהָפִיץ הָאוֹר הַצַּח הַמְּצֻחְצָח ״לְצַחְצֵחַ הַנְּפָשׁוֹת הָעֲיֵפוֹת״; בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ שֶׁמֵּאָז שֶׁקִּבַּלְתִּי מִכֶּם סְפָרִים קְדוֹשִׁים זֶה קָרוֹב לְשָׁנָה אֲנִי מַרְגִּישׁ בְּעַצְמִי מַהֲלַךְ חַיִּים אַחֵר לְגַמְרֵי, וְתָמִיד אֲנִי שָׂמֵחַ, בָּרוּךְ ה׳ מַמָּשׁ, שִׂוִּיתִי ה׳ לְנֶגְדִּי תָּמִיד, וּבִשְׁבִיל זֶה לָכֵן שָׂמַח לִבִּי. אֲנִי מְעֻנְיָן לְלַמֵּד בַּשְּׁכוּנָה בְּבַת־יָם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁאֲנִי מִתְפַּלֵּל שָׁם שִׁעוּר קָבוּעַ בְּסֵפֶר ׳לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן׳ עִם פֵּרוּשׁ ׳שְׂפַת הַנַּחַל׳.

וְלָכֵן אִם תּוּכְלוּ לִשְׁלֹחַ לִי כַּמָּה סְפָרִים בִּשְׁבִיל לְהַתְחִיל בְּזֶה בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ, וְתֹאמְרוּ לִי כַּמָּה יַעֲלֶה סְכוּם הַסְּפָרִים? וַאֲנִי אֶשְׁתַּדֵּל לִמְכֹּר לְבַעֲלֵי בָּתִּים שֶׁיִּלְמְדוּ בַּמְּחִיר הַמָּלֵא שֶׁעוֹלֶה הַסֵּפֶר, וְאֶשְׁלַח לָכֶם, וְה׳ יַעֲזֹר לָנוּ יַחַד לִזְכּוֹת לְהָפִיץ הָאוֹר

הַגָּדוֹל שֶׁל רַבֵּנוּ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ נַחַל נוֹבֵעַ מְקוֹר חָכְמָה רַבֵּנוּ נַחְמָן בֶּן פֵּייגֶא זיע"א.

רָצִיתִי כַּמָּה עֵצוֹת לִנְסֹעַ לְמָקוֹם עֲבוֹדָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם לְלַמֵּד תּוֹרָה לַתַּלְמִידִים, אֵיךְ לְקַדֵּשׁ כָּל הַזְּמַן אֶת הַחוּשִׁים, וּתְשׁוּעָה בְּרוֹב יוֹעֵץ, וַעֲשִׂיתֶם עִמָּדִי חֶסֶד אַל נָא תְּעַכֵּב הַדְּבָרִים, וְה' הִצְלִיחַ דַּרְכִּי לִלְמֹד וּלְלַמֵּד בְּדֶרֶךְ רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ, וְנִזְכֶּה יַחַד לָאוֹר שֶׁיָּאִיר וְיַזְרִיחַ בְּכָל הָעוֹלָמוֹת בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ, אָמֵן וְאָמֵן סֶלָה. בְּכָבוֹד רַב הַמְצַפֶּה לִישׁוּעַת ה' בְּקָרוֹב ... ... רְחוֹב נִיסֶנְבּוּים ... קִרְיַת בָּאבּוֹב, בַּת־יַם, אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל.

תשטז.

שִׂמְחַת מוֹהֲרָא"ש מֵהִתְפַּשְּׁטוּת סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל

ט"ו תַּמּוּז תש"ם – מוֹהֲרָא"ש הָיָה בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה כִּי הִגִּיעַ אֵלָיו בָּחוּר אֶחָד וְקָנָה אֶצְלוֹ מֵאָה וַחֲמִשִּׁים סְפָרִים: 'קִצּוּר־לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן', סֵפֶר־הַמִּדּוֹת וְלִקּוּטֵי־עֵצוֹת – מִכָּל אֶחָד חֲמִשִּׁים, וְנִדַּב זֹאת עַל מְנָת שֶׁיְּחַלְּקוּ זֹאת לַחֲמִשִּׁים בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת.

וְאָכֵן, שָׁלַח מוֹהֲרָא"ש שְׁלִיחִים מִיָּד לַחֲמִשִּׁים בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת, וְהִפְלִיג מוֹהֲרָא"ש בְּמַעֲלַת הָעִנְיָן שֶׁבָּזֶה מְזַכִּים אֶת הָרַבִּים לְדוֹרוֹת, וְאִם זֶה לְעִלּוּי נִשְׁמָה, הֲרֵי שֶׁבְּכָל פַּעַם שֶׁפּוֹתְחִים אֶת הַסֵּפֶר וְרוֹאִים אֶת שֵׁם הַנִּפְטָר, וּמְקַבְּלִים הִרְהוּר תְּשׁוּבָה מֵהַסֵּפֶר – הִיא טוֹבָה גְּדוֹלָה לְנִשְׁמַת הַנִּפְטָר.

וּבְעִקְּבוֹת הַבָּחוּר הַזֶּה – הֶחְלִיט מוֹהֲרָא"ש לַעֲשׂוֹת תַּעֲמוּלָה כָּזֹאת, שֶׁכָּל אֶחָד שֶׁיִּרְצֶה לַעֲשׂוֹת לְעִלּוּי נִשְׁמַת קְרוֹבוֹ, שֶׁיִּקְנֶה אֶצְלוֹ אֵיזֶה סֵפֶר שֶׁיִּרְצֶה, וְהוּא יִשְׁלַח לַהֲפִיצוֹ בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת בָּאָרֶץ וּבְחוּץ־לָאָרֶץ[לט].

לט. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כב, מִכְתָּב ג־שצא.

תשיז.

מְבָרֵךְ אֶת הֶחָתָן בְּיוֹם חֻפָּתוֹ

ט״ו תַּמּוּז תש״ם - בְּיוֹם חֻפָּתִי בַּבֹּקֶר בָּאתִי לְפָנָיו וְהֵבֵאתִי לוֹ צְדָקָה וּפִדְיוֹן נֶפֶשׁ, וּבְטֶרֶם שֶׁיָּצָאתִי מִלְּפָנָיו - בִּקַּשְׁתִּי מִמֶּנּוּ שֶׁיְּבָרְכֵנִי, וְהֵנִיחַ עַל רֹאשִׁי אֶת שְׁתֵּי יָדָיו הַקְּדוֹשׁוֹת וְאָמַר אֶת שְׁלֹשֶׁת פְּסוּקִים - יְבָרֶכְךָ, יָאֵר, יִשָּׂא, וְכוּ׳, וְאַחַר־כָּךְ אָמַר עוֹד כַּמָּה דְּבָרִים בְּלַחַשׁ שֶׁלֹּא שָׁמַעְתִּי מַה תָּכְנָם, וְעָנִיתִי ׳אָמֵן׳, וְיָצָאתִי מִלְּפָנָיו.

תשיח.

אֶת מִי צָרִיךְ לָקַחַת לְמִסַּדֵּר קִדּוּשִׁין?

ט״ו תַּמּוּז תש״ם - אָבִיו שֶׁל מוֹהֲרָא״ש הָיָה הַמְּסַדֵּר קִדּוּשִׁין עַל הַחֲתֻנָּה שֶׁלִּי וְגַם הוּא הֵכִין כָּל צָרְכֵי הַכְּתוּבָּה וְכוּ׳, וְכָךְ הָיָה רָצוֹן מוֹהֲרָא״ש, כִּי מִתְּחִלָּה כִּבַּדְתִּי אֶת מוֹהֲרָא״ש בְּעַצְמוֹ, וּבִקַּשְׁתִּי מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא יִהְיֶה מְסַדֵּר קִדּוּשִׁין, אֲבָל לֹא רָצָה לְקַבֵּל, כִּי אָמַר שֶׁזֶּה שַׁיָּךְ רַק לְרַב וּמוֹרֶה הוֹרָאָה מֻבְהָק, וְנִכְנַס בְּזֶה לְשִׂיחָה אֲרֻכָּה בְּעִנְיַן זֶה, אֵיךְ שֶׁצְּרִיכִים מְאֹד לְהַשְׁגִּיחַ עַל דָּבָר זֶה - לְדַקְדֵּק שֶׁיִּהְיֶה הָרַב הַמְּסַדֵּר קִדּוּשִׁין רַב וּמוֹרֶה הוֹרָאָה מֻבְהָק לָרַבִּים, כִּי יֵשׁ בְּעִנְיָנִים כָּאֵלּוּ הַרְבֵּה שְׁאֵלוֹת וּבֵרוּרִים, וּצְרִיכִים לְבָרֵר הַכֹּל עַל־פִּי הֲלָכָה וְכוּ׳, וְהִתְלוֹצֵץ מְאֹד מֵאֵלּוּ שֶׁמְּחַפְּשִׂים ״לְכַבֵּד״ מִי שֶׁרַק יִהְיֶה עִם הַסִּדּוּר קִדּוּשִׁין, וּבוֹחֲרִים אֵיזֶה אִישׁ מְכֻבָּד שֶׁאוֹהֵב כָּבוֹד וְגַדְלוּת וְכוּ׳, כְּמוֹ שֶׁנָּהוּג עַכְשָׁו, כַּיָּדוּעַ, וְאִסּוּר גָּדוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן, וּצְרִיכִים רַק לִבְחֹר מוֹרֶה הוֹרָאָה מֻבְהָק לָרַבִּים שֶׁיְּכוֹלִים לִסְמֹךְ עָלָיו בְּכָל הָעִנְיָנִים הַנּוֹגְעִים לְחֻפָּה וְקִדּוּשִׁין, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזַ״ל (קִדּוּשִׁין יג.): ׳כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי בְּטִיב גִּיטִּין וְקִדּוּשִׁין - אַל יְהֵא לוֹ עֵסֶק עִמָּהֶם׳.

תשיט.

קְבִיעוּת יוֹם הַחֲתֻנָּה, וּמְחִילַת עֲוֹנוֹת

ט״ו תַּמּוּז תש״ם - יוֹם חֻפָּתִי לְטוֹבָה הָיָה בְּיוֹם זֶה בִּפְקֻדַּת

מוֹהֲרָא״ש, וְאָמַר, שֶׁזֶּה הַיּוֹם הַיָּאָרְצַייט שֶׁל הָ׳אוֹר־הַחַיִּים׳ הַקָּדוֹשׁ וְאָמַר לִי אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁבְּיוֹם חֻפָּתִי דִּבֵּר מֵעִנְיַן הָ׳אוֹר־הַחַיִּים׳ הַקָּדוֹשׁ, וְאַחַר שֶׁדִּבֵּר מִזֶּה אָמַר בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּתֵּף בַּחֲתֻנָּה שֶׁלִּי - מוֹחֲלִין לוֹ עֲווֹנוֹתָיו. וְגַם אָמַר שֶׁמַּתְחִיל הַיּוֹם דָּבָר חָדָשׁ [וְגַם בְּמַהֲלַךְ סְעֻדַּת הַחֲתֻנָּה אָמַר לִי מוֹהֲרָא״ש שֶׁרַבֵּנוּ זַ״ל אָמַר, שֶׁכָּל מִי שֶׁהָיָה עַל הַחֲתֻנָּה שֶׁלּוֹ - נִמְחֲלוּ לוֹ עֲווֹנוֹתָיו וְאָמַר זֹאת בְּשִׂמְחָה, וְעַיֵּן לְקַמָּן].

תשכ.

רִקּוּדֵי חֲתֻנָּה עִם יְחוּדִים קְדוֹשִׁים

בִּסְעֻדַּת חֲתֻנָּתִי יָשַׁב מוֹהֲרָא״ש אֶצְלִי מִצַּד יְמִינִי כָּל הַזְּמַן, וְדִבֵּר עִמִּי דִּבּוּרִים נִפְלָאִים כָּאֵלּוּ - שֶׁאֶזְכֹּר אוֹתָם בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ כָּל יְמֵי חַיַּי, וְקִיֵּם מִצְוַת שִׂמְחַת חָתָן בִּשְׁלֵמוּת הֲכִי גְּדוֹלָה, וְאָמַר לִי אַחַר־כָּךְ, שֶׁעַד הַיּוֹם לֹא דִּבֵּר דְּבָרִים כָּאֵלּוּ עִם שׁוּם בְּרִיָּה. בִּשְׁעַת הַסְּעֻדָּה אָמַר לִי: ״הַאַתָּה זוֹכֵר מַה אוֹמֵר רַבֵּנוּ זַ״ל בְּעִנְיַן הַמְרַקְּדִים (שִׂיחוֹת הָר״ן סִימָן פּוּ) מַה שֶּׁמְּהַפְּכִים אֶת עַצְמָם וְכוּ׳ שֶׁהַתַּחְתּוֹנִים עָלוּ לְמַעְלָה וְהָעֶלְיוֹנִים יָרְדוּ לְמַטָּה, הָעִנְיָן בָּזֶה הוּא, כִּי יָדוּעַ, שֶׁקּוֹמָה שְׁלֵמָה שֶׁל פַּרְצוּף הָעוֹלָמוֹת הוּא בְּאַרְבָּעָה מִלּוּיֵי שֵׁם הֲוָיָה בָּרוּךְ הוּא: ע״ב, ס״ג, מ״ה, ב״ן.

וְהִנֵּה כְּשֶׁמַּתְחִילִין מִמַּטָּה לְמַעְלָה מַתְחִילִין עִם שֵׁם בֶּ״ן, וּמִמַּטָּה לְמַעְלָה הוּא: ה״ה ו״ו ה״ה יו״ד. וְאַחַר־כָּךְ חוֹזְרִין כְּסֵדֶר: יו״ד ה״ה ו״ו ה״ה. אַחַר־כָּךְ מַתְחִילִין עוֹד הַפַּעַם מִמַּטָּה לְמַעְלָה כַּנַּ״ל. וְעַכְשָׁו נִכְנָסִין כְּבָר לְשֵׁם מ״ה, הַיְנוּ: ה״א וא״ו ה״א יו״ד. וְאַחַר־כָּךְ חוֹזְרִין בְּיוֹשֶׁר בַּתְּחִלָּה שֵׁם מ״ה, וְאַחַר־כָּךְ שֵׁם ב״ן, אַחַר־כָּךְ מַתְחִילִין עוֹד פַּעַם מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְעַכְשָׁו מַגִּיעִין עַד שֵׁם ס״ג וְאַחַר־כָּךְ בְּיוֹשֶׁר, וְאַחַר־כָּךְ עוֹד פַּעַם עַד שֵׁם ע״ב, וְאַחַר־כָּךְ עוֹד פַּעַם בְּיוֹשֶׁר, וְאַחַר־כָּךְ עוֹד מִמַּטָּה לְמַעְלָה, וְעַכְשָׁו כּוֹלְלִין גַּם שֵׁם אֶהְיֶה פָּשׁוּט, וְחוֹזְרִין בְּיֹשֶׁר,

וּבָזֶה נִבְנִית קוֹמָה שְׁלֵמָה אַחַת שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה.

אַחַר־כָּךְ בֵּאֵר עוֹד אֹפֶן שֵׁנִי שֶׁעוֹשִׂין מַמָּשׁ כְּמוֹ הַנַּ״ל, וְרַק שֶׁבֵּין כָּל עוֹלָם וְעוֹלָם מַכְנִיסִין מִלּוּי אֶחָד שֶׁל אֶהְיֶה, הַיְנוּ אַחַר שֵׁם בֶּ״ן מַכְנִיסִין שֵׁם קנ״א [שֶׁהוּא שֵׁם הַקָּדוֹשׁ אֶהְיֶ״ה בְּמִלּוּי כָּזֶה: **אל״ף ה״ה יו״ד ה״ה**] גַּם כֵּן בְּהֵפֶךְ וָיֹשֶׁר כַּנַּ״ל, וּלְשֵׁם מ״ה מַכְנִיסִים שֵׁם קמ״ג [שֶׁהוּא שֵׁם הַקָּדוֹשׁ אֶהְיֶ״ה בְּמִלּוּי כָּזֶה: **אל״ף ה״א יו״ד ה״א**], וּלְשֵׁם ס״ג מַכְנִיסִים שֵׁם קס״א [שֶׁהוּא שֵׁם הַקָּדוֹשׁ אֶהְיֶ״ה בְּמִלּוּי כָּזֶה: **אל״ף ה״י יו״ד ה״י**], וְגַם לְשֵׁם ע״ב מַכְנִיסִים שֵׁם קס״א הַכֹּל בַּדֶּרֶךְ הַנַּ״ל.

וְזֶה סוֹד כַּוָּנַת הָרִקּוּדִים כְּשֶׁרוֹקְדִים מִמַּטָּה לְמַעְלָה וְכוּ׳ ״אַרָאפּ אוּן אַרוֹיף, אַרָאפּ אוּן אַרוֹיף״ וְאָמַר אָז, שֶׁזּוֹהִי גַּם־כֵּן כַּוָּנַת הַזִּוּוּג.

תשכא.

לִהְיוֹת עִם רַגְלַיִם עַל הַקַּרְקַע וְאַף־עַל־פִּי־כֵן...

אַחַר־כָּךְ אָמַר אֵלַי, שֶׁאַל יִקְשֶׁה בְּעֵינַי שֶׁיֵּשׁ כָּל־כָּךְ לְכַוֵּן, וְאַל אֶחְשֹׁב שֶׁזֶּה כָּל־כָּךְ קָשֶׁה - ״תֵּכֶף נִרְקֹד שְׁנֵינוּ בְּיַחַד, וּלְאַט לְאַט תִּכָּנֵס בְּאֵלּוּ הַיִּחוּדִים״, וְכֵן עָשִׂינוּ כְּשֶׁהִתְחִילוּ הַנַּגְּנִים לְנַגֵּן בִּכְלֵי הַזֶּמֶר, הָלַכְנוּ לִרְקוֹד אָרוֹךְ בְּיַחַד, וְכַמָּה פְּעָמִים אָמַר אֵלַי מוֹהַרָא״ש: ״לְאַט לְאַט״ וּבְאֶמְצַע הָרִקּוּד אָמַר אֵלַי: וְעַכְשָׁו תִּרְאֶה ״שֶׁיְּכוֹלִים לַעֲמֹד עִם שְׁתֵּי הָרַגְלַיִם בְּזֶה הָעוֹלָם אֲבָל בֶּאֱמֶת נִמְצָאִים בָּעוֹלָם אַחֵר לְגַמְרֵי״.

תשכב.

מִצְוָה טַאנְץ בְּיִחוּדִים עֶלְיוֹנִים וְנִפְלָאִים

אַחַר־כָּךְ כְּשֶׁחָזַרְנוּ אֵצֶל הַשֻּׁלְחָן אָמַר אֵלַי: ״וְכֵן תַּעֲשֶׂה בַּמִּצְוָה־טַאנְץ, אַל תִּסְתַּכֵּל עַל אַף אֶחָד רַק עֲצֹם אֶת עֵינֶיךָ וְתִרְקֹד עִם הַיִּחוּדִים הַנַּ״ל, וּמַה שֶׁנַּעֲשֶׂה מִזֶּה לְמַעְלָה - אֵין אַתָּה יָכוֹל

לְשַׁעֵר, כִּי לְמַעְלָה מִתְיַחֲדִים כָּל הָעוֹלָמוֹת עַל־יְדֵי זֶה, וְתִזָּהֵר לֹא לְהִתְפַּעֵל מֵאַף אֶחָד, [הַיְנוּ שֶׁיִּרְצֶה לִמְנַע אוֹתִי מִזֶּה].

וְהִמְשִׁיךְ מוֹהַרָא"ש: "אֲנִי הָיִיתִי בַּחֲתֻנָּתִי רַק בֶּן כ"ב שָׁנִים, וּכְבָר הָיָה בָּרוּר אֶצְלִי יְחוּדִים אֵלּוּ, וּבַתְּמוּנוֹת שֶׁל חֲתֻנָּתִי - תּוּכַל לִרְאוֹת אֵיךְ אֲנִי רוֹקֵד מִצְוָה טַאנְץ עִם עֵינַיִם עֲצוּמוֹת, וְכֵן תַּעֲשֶׂה אַתָּה וְלֹא תִּתְפַּעֵל כְּלָל" וְכוּ'... "אַרָאפּ אוּן אַרוֹיף, אַרָאפּ אוּן אַרוֹיף" וּבָרוּךְ הַשֵּׁם זָכִיתִי לְקַיֵּם כֵּן, וְרָקַדְתִּי 'מִצְוָה טַאנְץ' אֲרֻכָּה מְאֹד, עַד שֶׁיָּכֹלְתִּי לְהִכָּנֵס בָּזֶה. וְסִפְּרוּ לִי אַחַר כָּךְ, שֶׁבְּכָל עֵת רְקִידָתִי הָיוּ עֵינָיו הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁל מוֹהַרָא"ש עֲצוּמוֹת, וּבָרֶגַע שֶׁפָּתַח מוֹהַרָא"ש אֶת עֵינָיו - הִפְסַקְתִּי מִלִּרְקוֹד, אַשְׁרֵינוּ שֶׁזָּכִיתִי לִשְׁמֹעַ דְּבָרִים כָּאֵלֶּה, אַשְׁרֵינוּ מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ.

תשכג.

הַדְרָכָה בְּמַה לִּלְמֹד עִם הָאִשָּׁה...

בְּמַהֲלַךְ הַדִּבּוּרִים הַמְּתוּקִים שֶׁדִּבֵּר עִמִּי מוֹהַרָא"ש בִּסְעֻדַּת הַחֲתֻנָּה, אָמַר לִי בְּתוֹךְ אַחַד הַשִּׂיחִים, שֶׁאֶשְׁתַּדֵּל לִלְמֹד עִם זוּגָתִי בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת' שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, בְּכָל יוֹם מְעַט, וּבְמֶשֶׁךְ יְמֵי הַשֶּׁבַע בְּרָכוֹת לִלְמֹד אֶת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַשִּׁבְעָה בֶּעטְלֶירְס, כִּי זֶה מְסֻגָּל מְאֹד לְהוֹלָדָה, וְגַם לִקְנוֹת לָהּ הֵ"א שֶׁל כֶּסֶף (עַיֵּן סֵפֶר הַמִּדּוֹת אוֹת בָּנִים). [וּלְבַסּוֹף זָכִיתִי שֶׁמּוֹהַרָא"ש הֶעֱנִיק לִי אֶת הַהֵ"א שֶׁל כֶּסֶף שֶׁעָשָׂה בִּשְׁבִיל אִשְׁתּוֹ].

תשכד.

הַתָּכְנִית לְחַבֵּר אֶת הַסֵּפֶר "חֲתָנִים בְּחֻפָּתָם"

הִסְבִּיר לִי בִּסְעֻדָּה דָּבָר אֶחָד שֶׁהָיָה נִצְרָךְ לִי, כְּשֶׁהִתְאָרַסְתִּי הִפְצַרְתִּי בְּמוֹהַרָא"ש שֶׁיִּכְתֹּב סֵפֶר עַל עִנְיְנֵי חֲתֻנָּה, וַאֲנִי אָבִיא הַכֶּסֶף לַהַדְפָּסָה וְכוּ' וְכוּ', וּבֶאֱמֶת הִתְחִיל לִכְתֹּב אֶת הַסֵּפֶר, וְקָרָא לוֹ "חֲתָנִים בְּחֻפָּתָם" [וְהַתּוֹרָה שֶׁאָמַר בַּתְּנָאִים שֶׁלִּי הָיָה הַתְחָלַת הַסֵּפֶר (כְּךְ אָמַר לִי)], אֲבָל אַחַר־כָּךְ נִמְנַע מִלְּהַמְשִׁיךְ מֵאֵלּוּ

סִבּוֹת, וְהָיָה לִי קְצָת צַעַר מִזֶּה, אֲבָל כָּל הַזְּמַן לֹא דָּחַקְתִּי הַשָּׁעָה, רַק בִּקַּשְׁתִּי בְּרַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים, וּבְשַׁבָּת־קֹדֶשׁ שֶׁלִּפְנֵי הַחֲתֻנָּה בִּסְעֻדָּה־שְׁלִישִׁית לָמַדְנוּ בְּלִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן לב, וְרִמֵּז לִי בִּשְׁעַת הַתּוֹרָה שֶׁלָּכֵן אִי אֶפְשָׁר לִכְתֹּב כָּל הַסְּפָרִים, בִּכְדֵי שֶׁלֹּא לְאַבֵּד שְׁלוֹם־בַּיִת שֶׁל הַזּוּג הֶהָגוּן, עַיֵּן שָׁם וְהָבֵן.

תשכה.

הַתָּכְנִית לְחַבֵּר אֶת הַסֵּפֶר ״חֲתָנִים בְּחֻפָּתָם״

בַּלַּיְלָה שֶׁלִּפְנֵי הַחֲתֻנָּה בְּמוֹצָאֵי־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ יָשַׁבְתִּי לִכְתֹּב כָּל הַתּוֹרָה שֶׁלָּמַד בִּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית, כִּי הָיְתָה לִי הִתְעוֹרְרוּת נִפְלָאָה מִזֶּה, וּמַה שֶּׁגַּם בְּסוֹף הַתּוֹרָה סִיֵּם, שֶׁר׳ יוּדִיל אָמַר עַל תּוֹרָה זוֹ – שֶׁלֹּא הֶאֱמִין שֶׁיְּכוֹלִים לִכְתֹּב תּוֹרָה כָּזוֹ, וּמָחָר בָּא מוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל עִם הַתּוֹרָה עַל הַנְּיָר, וּמִזֶּה נִבְעַר לְבָבִי לִכְתֹּב אֵיךְ שֶׁלִּמֵּד תּוֹרָה זוֹ וְהִצְלַחְתִּי לִכְתֹּב כַּמָּה דַּפִּים אָז, אֲבָל מֵחֲמַת רוֹב עֲיֵפוּתִי וּמָחָר בַּצָּהֳרַיִם תִּהְיֶה חֻפָּתִי בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ לֹא הִסְפַּקְתִּי לִכְתֹּב יוֹתֵר.

תשכו.

מְוַתֵּר עַל כְּתִיבַת סֵפֶר לִמְנֹעַ עֵינָא בִּישָׁא

אֲבָל אַחַר־כָּךְ בִּשְׁעַת סְעֻדַּת הַחֲתֻנָּה, אָמַר לִי בְּפֵרוּשׁ, שֶׁהַטַּעַם שֶׁלֹּא כָּתַב הַסֵּפֶר אָז לְיוֹם חֻפָּתִי, בִּכְדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה זִכָּרוֹן דַּיְקָא שֶׁלְּיוֹם חֻפָּתִי – חֲבַר הַסֵּפֶר הַזֶּה, [לִמְנֹעַ עֵינָא בִּישָׁא]. וְכָכָה יְזַכֵּנוּ ה׳ שֶׁיִּהְיֶה תָּמִיד צָפוּן בְּלִבִּי הַהִתְעוֹרְרוּת וְהַהַרְגָּשׁוֹת שֶׁל נֹעַם זִיו שְׁכִינָתוֹ כְּתִקְוָה בְּלִבִּי מֵאָז, וְאֶזְכֶּה תָּמִיד לְשִׂמְחָה אֲמִתִּית וְלַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה׳ וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ, אָמֵן.

תשכז.

חִזּוּק עַל טָעוּת שֶׁנִּמְצְאָה בַּכְּתָבָה...

עֶרֶב־שַׁבַּת־קֹדֶשׁ פָּרָשַׁת פִּנְחָס תש״ם – יוֹם אַחֲרֵי חֲתֻנָּתִי הִסְתַּכַּלְתִּי בַּכְּתָבָה שֶׁלָּנוּ וְרָאִיתִי שֶׁנִּפְלָה שָׁם טָעוּת, כִּי בִּמְקוֹם

לִכְתֹּב שְׁנַת שְׁבַע מֵאוֹת וְאַרְבָּעִים לִבְרִיאַת עוֹלָם, הָיָה כָּתוּב: שְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים, וְתֵכֶף אָמַרְתִּי זֶה לְמוֹהֲרָא"ש [כִּי אָבִיו (זי"ע) הָיָה הַמְסַדֵּר קִדּוּשִׁין וְכוֹתֵב הַכְּתֻבָּה], וְצִלְצֵל לְאָבִיו וְאָמַר שֶׁתֵּכֶף נִתַּקֵּן הַכֹּל [כִּי הָיוּ צְרִיכִים לִכְתֹּב אַחֶרֶת עִם נֶסַח מְיֻחָד לְמִי שֶׁמָּצָא טָעוּת בְּהַכְּתוּבָה וְלָקְחָנוּ עֵדִים אֲחֵרִים, מוֹהֲרָא"ש הָיָה עֵד עִם עוֹד בָּחוּר אֶחָד מֵאַנַ"ש]. וְאָמַר לִי מוֹהֲרָא"ש, שֶׁאֵדַע וְאַאֲמִין שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית פְּרָטִית וְ"יָמִים יְדַבֵּרוּ לָמָּה אֵרַע דָּבָר זֶה, וְאוּלַי הַטַּעַם הָיָה כְּדֵי שֶׁאֲנִי אֶהְיֶה חָתוּם עַל הַכְּתֻבָּה"... שׁוּב אַחַר זֶה אָמַר שֶׁגַּם מֵחֲמַת לְבַטֵּל אֵיזֶה עַיִן הָרַע, נֶאֱרַע כָּזֹאת, ה' יִשְׁמֹר אוֹתָנוּ תָּמִיד.

תשחכ.

יְכוֹלוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם

יוֹם שְׁלִישִׁי לְסֵדֶר מַטּוֹת־מַסְעֵי תש"ם – שׂוֹחֵחַ מֵעִנְיָן בַּחוּרֵי יְשִׁיבָתוֹ, וּבְתוֹךְ הַדְּבָרִים נַעֲנָה וְאָמַר: "דַּע שֶׁאֲנִי יָכוֹל לְדַבֵּר עִם עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בַּחוּרִים וְכוּ', וְלִישֹׁן אֵינִי צָרִיךְ רַק בְּעֵרֶךְ שְׁעָתַיִם וְשָׁלֹשׁ, וּבַאֲכִילָה אֵינִי מַשְׁגִּיחַ כְּלָל..."

תשכט.

דִּבְרֵי הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב אוֹדוֹת לִמּוּד מְחַבֵּר רַמָ"א

עֶרֶב תִּשְׁעָה־בְּאָב תש"ם – אַחַר תְּפִלַּת הַמִּנְחָה בָּא לְיָדוֹ סֵפֶר הַקָּדוֹשׁ בַּעַל־שֵׁם־טוֹב עַל הַתּוֹרָה, וְהִסְתַּכֵּל בּוֹ, וּמָצָא כָּתוּב בְּפָרָשַׁת וָאֶתְחַנַּן מַה שֶּׁצִּוָּה הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב לְתַלְמִידָיו שֶׁיִּלְמְדוּ הַרְבֵּה שֻׁלְחָן־עָרוּךְ בְּלִי שׁוּם פֵּרוּשׁ רַק מְחַבֵּר וּרְמָ"א, עַיֵּן שָׁם עַל הַפָּסוּק (דְּבָרִים ו, ז): "וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ", וְנֶהֱנָה מוֹהֲרָא"ש מְאֹד, כִּי אַף פַּעַם לֹא רָאָה זֶה כָּתוּב בִּפְנִים, רַק שָׁמַע כָּךְ מֵר' לֵוִי יִצְחָק זַ"ל כַּמָּה פְּעָמִים, וּכְבָר הִדְפִּיס אֶת זֶה בִּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים[מ], וְעַכְשָׁו מָצָא אוֹתוֹ כָּתוּב בִּפְנִים, וְאָמַר, שֶׁכְּבָר נִסָּה לְהַשִּׂיג סֵפֶר זֶה הַיְנוּ

מ. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל חֵלֶק ז', מִכְתָּב תתיג.

לִקּוּטֵי בַּעַל־שֵׁם־טוֹב עַל הַתּוֹרָה כַּמָּה פְּעָמִים, וְלֹא אִסְתַּיְּעָא מִילְּתָא לְהַשִּׂיגוֹ וְשָׂמַח מְאֹד שֶׁהָיָה יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ.

תשל.

יְכוֹלִים לִשְׁמֹעַ קוֹלוֹת מַתַּן־תּוֹרָה

אַחַר כַּמָּה דַּקּוֹת שֶׁהִסְתַּכֵּל בְּתוֹךְ הַסֵּפֶר קָרָא לִי, וְהֶרְאַנִי מַה שֶׁכָּתוּב שָׁם בְּפָרָשַׁת יִתְרוֹ, שֶׁאָמַר הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב זי"ע, שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּד תּוֹרָתוֹ יְכוֹלִין לִשְׁמֹעַ הַקּוֹלוֹת שֶׁל מַתַּן־תּוֹרָה מַמָּשׁ, וְאָמַר, שֶׁרַק עַל־יְדֵי רַבֵּנוּ זַ"ל אֶפְשָׁר לְקָרֵב עִנְיַן זֶה לְמוֹחֵי בְּנֵי־אָדָם, כִּי אֵצֶל הָעוֹלָם דְּבָרִים כָּאֵלּוּ הֵם סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת מִשָּׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת, וְרֹב הָעוֹלָם עוֹשִׂים מִזֶּה לֵיצָנוּת, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְאֵינָם מַאֲמִינִים שֶׁדְּבָרִים כָּאֵלּוּ שַׁיָּכִים הַיּוֹם, אֲבָל בָּרוּךְ־הַשֵּׁם וּבָרוּךְ שְׁמוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי רַבֵּנוּ זַ"ל אָנוּ יוֹדְעִים שֶׁשַּׁפִּיר שַׁיָּכִים כָּל הָעִנְיָנִים הָאֵלּוּ גַּם הַיּוֹם.

תשלא.

כָּל הַהַשָּׂגוֹת הֵן בְּמֹחַ הָאָדָם - אֵשׁ מְלַהֶטֶת רוּחָנִית

וְאָמַר אָז מוֹהַרָא"ש דָּבָר נָחוּץ מְאֹד, שֶׁכָּל הַדְּבָרִים וְהַהַשָּׂגוֹת הָאֵלּוּ הַנִּמְצָאִים בְּסִפְרֵי תַּלְמִידֵי הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב זי"ע הַכֹּל הוּא בְּמֹחַ הָאָדָם, שֶׁכְּפִי מַה שֶׁהָאָדָם מְזַכֵּךְ וּמְבָרֵר מוֹחוֹ - כֵּן הוּא זוֹכֶה לִרְאוֹת וְלִשְׁמֹעַ כָּל מִינֵי דְּבָרִים גְּבוֹהִים וְעֶלְיוֹנִים, וּלְמָשָׁל, מַה שֶׁמּוּבָא כַּמָּה פְּעָמִים בְּדִבְרֵי חֲזַ"ל שֶׁבְּעֵת עִסְקָם בַּתּוֹרָה רָאוּ אֵיךְ שֶׁאֵשׁ לְהֵטָה סְבִיבָם, הָעוֹלָם סוֹבְרִים - שֶׁרָאוּ אֵשׁ גַּשְׁמִית מְלַהֶטֶת סְבִיבָם, אֲבָל טָעוּת הִיא, כִּי הַמְּדֻבָּר בְּאֵשׁ רוּחָנִית נוֹרָאָה וְנִשְׂגָּבָה בְּיוֹתֵר, שֶׁהִרְגִּישׁוּ אוֹר וּבְהִירוּת כָּזֶה בְּמֹחָם שֶׁמַּמָּשׁ רָאוּ אֵשׁ הַשְּׁכִינָה וְהָיָה אֶצְלָם בִּטּוּל הַבְּחִירָה, וְהָעוֹלָם מִמַּה שֶׁטּוֹעִים כַּנַּ"ל, לָכֵן יוֹצֵא מִזֶּה שֶׁהַרְבֵּה מֵהָעוֹלָם כּוֹפְרִים וּמַכְחִישִׁים רַחֲמָנָא לִצְלָן בִּדְבָרִים כָּאֵלּוּ, כִּי לֹא בִּינָה לָהֶם לְהָבִין אֲמִתַּת הַדְּבָרִים, אֲבָל הַפְּשָׁט הָאֲמִתִּי הוּא כַּנַּ"ל, וְזֶה שַׁיָּךְ גַּם הַיּוֹם...

תשלב.

מַעֲלַת לִמּוּד 'תִּקּוּנֵי הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ'

אַחַר־כָּךְ רָאָה עוֹד דָּבָר כָּתוּב שָׁם - שֶׁצִּוָּה הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב לִלְמֹד תִּקּוּנֵי זֹהַר בְּכָל יוֹם, וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש לָנוּ, שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּד תִּקּוּנֵי זֹהַר הַקָּדוֹשׁ נִכְנַס חֵשֶׁק גָּדוֹל בָּאָדָם לְתוֹרָה וַעֲבוֹדַת ה' כִּי הוּא סֵפֶר נִפְלָא, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (שִׂיחוֹת הָר"ן סִימָן קח): 'יָדוּעַ שֶׁלִּמּוּד הַזֹּהַר מְסֻגָּל מְאֹד מְאֹד. וְדַע שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּד הַזֹּהַר נַעֲשֶׂה חֵשֶׁק לְכָל מִינֵי לִמּוּדִים שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה'.

תשלג.

הָעִקָּר הוּא לִמּוּד גְּמָרָא הַקְּדוֹשָׁה

וְאַחַר־כָּךְ אָמַר, אֲבָל הָעִקָּר הוּא לִמּוּד גְּמָרָא הַקְּדוֹשָׁה, כִּי אֵין לִמּוּד כְּלִמּוּד הַגְּמָרָא הַקְּדוֹשָׁה. וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש אָז, שֶׁלִּמּוּד גְּמָרָא הַקְּדוֹשָׁה מַמָּשׁ מְבַעֵר כָּל הַקְּלִפּוֹת, וּצְרִיכִים לְהַחֲזִיק מְאֹד חָזָק בְּלִמּוּד גְּמָרָא הַקְּדוֹשָׁה, וְאַף עַל־פִּי שֶׁאֵין מַרְגִּישִׁים זֹאת, אֲבָל אֵין לָנוּ הַשָּׂגָה בְּכֹחַ לִמּוּד הַגְּמָרָא הַקְּדוֹשָׁה, וְאָמַר שֶׁלָּכֵן מַנִּיחַ הַבַּעַל־דָּבָר הַכֹּל, רַק לְהַפְרִיעַ הָאָדָם מִלִּמּוּד גְּמָרָא הַקְּדוֹשָׁה, אַשְׁרֵי מִי שֶׁנִּצּוֹל מִמֶּנּוּ וְלוֹמֵד גְּמָרָא בְּכָל יוֹם.

תשלד.

"אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לַחֲזֹר בּוֹ קֹדֶם שֶׁכִּבָּר מֵאֲחָר"

קַיִץ תש"ם - הִגִּיעַ מִכְתָּב מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מֵאֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁכָּל הִתְקָרְבוּתוֹ הָיָה עַל־יְדֵי מוֹהֲרָא"ש, וְאַחַר־כָּךְ נָשָׂא אִשָּׁה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ עַל־יְדֵי הַמְדַבְּרִים, וּפָנָה עֹרֶף מִמֶּנּוּ, וְכָךְ עָבְרוּ בְּעֵרֶךְ עֶשֶׂר שָׁנִים, וְאָז הִגִּיעַ מִכְתָּב שֶׁבּוֹ הוּא כּוֹתֵב אֵיךְ שֶׁמִּתְחָרֵט מְאֹד מְאֹד עַל כָּל מַעֲשָׂיו וּמַה שֶּׁדִּבֵּר עָלָיו, וְהִתְאוֹנֵן, אֵיךְ שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה בִּטֵּל כַּמָּה שָׁנִים שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה, כִּי אִם הָיָה מְצַיֵּת אֵלָיו - כְּבָר הָיָה מְסַיֵּם כַּמָּה פְּעָמִים שַׁ"ס וְשֻׁלְחָן־עָרוּךְ, וְסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל וְכוּ' וְכוּ' וְעָבְרוּ אֶצְלוֹ אֵלּוּ הַשָּׁנִים וְלֹא עָלָה בְּיָדוֹ כְּלוּם, אַף עַל־פִּי שֶׁהָיָה עֲדַיִן מִקָּרֹב לְאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ

וְכוּ' וְהִתְחָרֵט מְאֹד מְאֹד וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מְחִילָה בֶּאֱמֶת (הֶעְתֵּק הַמִּכְתָּב נִמְצָא אֶצְלִי, וְהוּבָא לְקַמָּן). וְאָמַר לָנוּ מוֹהַרָא"ש כְּשֶׁקִּבֵּל הַמִּכְתָּב "אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לַחֲזֹר בּוֹ קֹדֶם שֶׁכְּבָר מְאֻחָר", וּמוֹהַרָא"ש עָנָה לוֹ בְּמִכְתָּב שֶׁל הִתְחַזְּקוּת, אֵיךְ שֶׁיָּכוֹל לְהַתְחִיל מֵעַכְשָׁו עַל כָּל פָּנִים, וּלְחַדֵּשׁ יָמָיו שֶׁעָבְרוּ בַּחֹשֶׁךְ, וְעַל־יְדֵי זֶה יִזְכֶּה לְתַקֵּן מַה שֶּׁעִוֵּת וְלַחְטֹף הַרְבֵּה הַרְבֵּה טוֹב.

תשלה.

מִכְתָּב אֶחָד מֵאַנַ"ש שֶׁמִּתְנַצֵּל עַל הִתְרַחֲקוּתוֹ

וְהִנֵּה הֶעְתֵּק מֵהַמִּכְתָּב: הַחַיִּים וְהַשָּׁלוֹם יָנוּחוּ עַל רֹאשׁ אֲהוּבִי יְדִידִי וְיַקִּירִי וָתִיק וְחָסִיד הַשּׁוֹתֶה בַּצָּמָא וּמַשְׁקֶה מֵהַנַּחַל נוֹבֵעַ מִקּוֹר חָכְמָה זיע"א מוֹרֵנוּ הָרַב אֱלִיעֶזֶר שְׁלֹמֹה שְׁלִיטָ"א - נֵרוֹ יָאִיר וְיִזְרַח.

מַה נֹּאמַר וּמַה נְּדַבֵּר וּמַה נִּצְטַדָּק, הָאֱלֹקִים מָצָא אֶת עֲוֹנֵינוּ, הִנֶּנּוּ לְךָ לַעֲבָדִים, מְאֹד מְאֹד אֲנִי מִתְחָרֵט שֶׁהָיָה לִפְעָמִים, שֶׁדִּבַּרְנוּ לְשׁוֹן הָרַע אוֹ רְכִילוּת עֲלֵיכֶם אוֹ עַל הַסְּפָרִים שֶׁלָּכֶם, נָא וְנָא תִּסְלְחוּ לִי עַל כָּל הַחֲטָאִים וְהָעֲוֹנוֹת שֶׁחָטָאתִי עָוִיתִי וּפָשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ, הִנֶּנּוּ לְפָנֶיךָ בְּאַשְׁמָה רַבָּה, כַּמָּה וְכַמָּה הִפְסַדְתִּי בָּזֶה שֶׁפָּנִיתִי עֹרֶף מִמְּכֶם, וְלָמָּה וְלָמָּה, וּמַה יָּצָא לִי מִכָּל זֶה מִכָּל הַשְּׁטוּתִים וַהֲבָלִים שֶׁבִּלִּיתִי יָמַי וּשְׁנוֹתַי עִם שְׁטוּתִים וּפִטְפּוּטִים כָּאֵלּוּ, נָא וְנָא תִּסְלְחוּ לִי, וּמֵעַתָּה בָּרוּךְ הַשֵּׁם שֶׁאֲנִי כְּבָר מְחַלֵּק אֶת הַסְּפָרִים 'אֲשֶׁר־בַּנַּחַל' וְקוּנְטְרֵס מְקוֹר הַשִּׂמְחָה וְקוֹל קוֹרֵא, אֶרֶךְ־אַפַּיִם וְכוּ' וְכוּ' וּמְחַיֶּה בָּזֶה אוֹתִי וְעוֹד נְפָשׁוֹת רַבּוֹת שֶׁנָּפְלוּ לְאָן שֶׁנָּפְלוּ רַחֲמָנָא לִצְלָן, נָא אָחִי יְדִידִי, לִכְתֹּב לִי מִכְתַּב הִתְחַזְּקוּת בִּפְרָט עַל סֵדֶר לִמּוּד שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁמְּאֹד נֶחֱלַשְׁתִּי כְּבָר מֵאָז שֶׁבָּאתִי לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עֲוֹנוֹתַי הִטּוּ כָּל אֵלֶּה, שַׂמְתִּי אֹזֶן לִפְטְפּוּטִים כָּאֵלֶּה, שֶׁבִּמְקוֹם שֶׁיָּכֹלְתִּי לִגְמֹר כְּבָר כַּמָּה וְכַמָּה עֲשָׂרוֹת פְּעָמִים מִשְׁנָיוֹת וְשַׁ"ס וּפוֹסְקִים, וְתַנַ"ךְ, מִדְרָשׁ,

סִפְרֵי רַבֵּנוּ וְסִפְרֵי הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וְכוּ' וְכוּ' וְכוּ', בִּמְקוֹם זֶה - בְּקִשְׁי גָּמַרְתִּי פַּעַם 'לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן' עַכְשָׁו, אֲנִי רַק גּוֹמֵר פַּעַם הַשֵּׁנִית 'לִקּוּטֵי־תְּפִלּוֹת' וְ'לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת' רַק עוֹמֵד בְּחֵלֶק שֵׁנִי, וְשֻׁלְחָן־עָרוּךְ גַּם־כֵּן בְּחֵלֶק שֵׁנִי, וְכֵן הָלְאָה וָהָלְאָה, וְרוּבָּא דְּרוּבָּא זְמַן הָלַךְ מַמָּשׁ לְאִבּוּד, וְאִלּוּ בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה הֶחֱרַשְׁתִּי, אֶלָּא עוֹד בְּקוּם וַעֲשֵׂה הֵן בְּדִבּוּר בְּמַחְשָׁבָה וּמַעֲשֵׂה, רַחֲמָנָא לִצְלָן. עַל־כֵּן נָא וְנָא יְדִיד נַפְשִׁי, נָא לְחַזֵּק אוֹתִי עִם דִּבּוּרֵי חִזּוּק רַבֵּנוּ זַ"ל, וּבִפְרָט שֶׁאֲנִי אֶתְחַזֵּק בְּכָל הַכֹּחוֹת לְהַתְחִיל מֵחָדָשׁ עִם הַשִּׁעוּרִים קְבוּעִים: תַּנַ"ךְ, מִדְרָשׁ, מִשְׁנָיוֹת, עֵין־יַעֲקֹב, גְּמָרָא, פּוֹסְקִים, סִפְרֵי רַבֵּנוּ. וּבְעִנְיַן שֶׁל חֲצוֹת שֶׁעוֹבֵר עָלַי מַה שֶּׁעוֹבֵר כָּל לַיְלָה עִם סִפּוּר אַחֵר. אֲקַוֶּה שֶׁאֶקְבַּל תְּשׁוּבָה בְּקָרוֹב מַמָּשׁ שֶׁמַּמָּשׁ מְאֹד מְאֹד נָחוּץ לִי, "כָּל מִשְׁבָּרֶיךָ וְגַלֶּיךָ עָלַי עָבָרוּ" (יוֹנָה ב, ד). כָּל טוֹב סֶלָה - אָחִיךָ יְדִידְךָ אוֹהַבְךָ בְּלֵב וְנֶפֶשׁ ... דְּרִישַׁת שָׁלוֹם לְכָל אַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ וּבִפְרָט לְ... וּלְ...

תשלו.

חִזּוּק מִתּוֹרַת רַבֵּנוּ זַ"ל

שַׁבָּת קֹדֶשׁ פָּרָשַׁת וָאֶתְחַנַּן תש"ם - אַחַר לִמּוּדֵינוּ בְּ'לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן' חֵלֶק א' סִימָן כ"א (מִסְּעִיף יא וְאֵילָךְ) בִּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית שֶׁל שַׁבָּת־קֹדֶשׁ, אָמַר לָנוּ מוֹהֲרָא"ש: **"אַחַר תּוֹרָה כָּזוֹ אֵין צְרִיכִים חִזּוּק יוֹתֵר עַד אַחֲרֵי סֻכּוֹת".**

תשלז.

אַשְׁרֵי מִי שֶׁאוֹחֵז אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹרַת הַצַּדִּיק

יוֹם רִאשׁוֹן פָּרָשַׁת עֵקֶב תש"ם - אַחַר שֶׁסִּיֵּם אֶת הַשִּׁעוּר בְּלִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן (שֶׁלָּמַד בְּחֵלֶק א', סִימָן קפה), אָמַר מוֹהֲרָא"ש לְאֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ: "כְּמוֹ שֶׁלָּמַדְנוּ עַכְשָׁו - כָּךְ לוֹמְדִים לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן שָׁם לְמַעְלָה". וְאָז בְּאוֹתוֹ לַיְלָה אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית אָמַר מוֹהֲרָא"ש לְהָאִישׁ הַנַּ"ל, שֶׁכָּךְ הוּא לְמַעְלָה גַּם כֵּן, הַצַּדִּיקִים

הוֹלְכִים לְגֵיהִנֹּם וְלוֹמְדִים שָׁם לִקּוּטֵי מוֹהַר״ן, וְאַחֲרֵי כֵן הוֹלְכִים לְרִקּוּד. וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׂכֶל - הוּא מְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ לְתוֹרַת הַצַּדִּיק, וּכְבָר הוּא מִחוּץ לְגֵיהִנֹּם וְכוּ׳.

תשלח.

מוֹהַרָא״ש מַתְחִיל לְחַבֵּר סֵפֶר ׳פַּרְנָסָה טוֹבָה׳

שָׁבוּעַ פָּרָשַׁת עֵקֶב - מוֹהַרָא״ש הִתְעַסֵּק בְּסִדּוּר סִפְרוֹ הַקָּדוֹשׁ ׳פַּרְנָסָה־טוֹבָה׳, וְהוּא סֵפֶר נוֹרָא וְנִפְלָא עַל עִנְיַן הַפַּרְנָסָה, דְּרוּשִׁים מְלֻקָּטִים מִלִּקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, וְכֵן לִקּוּטֵי־עֵצוֹת עִם תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים עַל כָּל עֵצָה, וְשִׂיחוֹת מֵרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ וְתַלְמִידָיו וּמֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ עַל נְקֻדַּת עִנְיַן הַפַּרְנָסָה. וְהִתְחַזְּקוּת גְּדוֹלָה בֶּאֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן לִזְכּוֹת לְפַרְנָסָה בְּנָקֵל וְלַעֲבֹר אֶת כָּל הַנִּסְיוֹנוֹת הַכְּרוּכִים בָּזֶה.

תשלט.

שִׂיחָה נוֹרָאָה מֵעִנְיַן נָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי

לֵיל שְׁלִישִׁי לְסֵדֶר כִּי־תֵצֵא תש״ם - שִׂיחָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל מוֹהַרָא״ש: הַנָּחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי יֵשׁ לוֹ כַּמָּה וְכַמָּה לְבוּשִׁים, וּבְכָל פַּעַם בָּא עִם אֲמַתְּלָא אַחֶרֶת, וּבְוַדַּאי אֵין דַּרְכּוֹ לָבֹא בְּגָלוּי וּבְפוּמְבִּי בְּפַעַם אַחַת רַק בָּא בְּדֶרֶךְ עִקֵּשׁ וּמִרְמָה, וַהֲסָתָתוֹ הוּא שֶׁיֹּאכַל הָאָדָם מֵהָעֵץ־הַדַּעַת טוֹב וְרַע, הַיְנוּ שֶׁיַּפְרִיד בֵּין טוֹב וְרַע, וְיַחְשֹׁב תָּמִיד שֶׁזֶּה טוֹב לִי וְזֶה לֹא טוֹב לִי, וְתָמִיד מוֹצֵא בָּעוֹלָם חֶסְרוֹנוֹת וּמַרְגִּישׁ בְּכָל פַּעַם חֹשֶׁךְ וּמְרִירוּת, מַה שֶּׁבֶּאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן כְּלָל.

כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לָבֹא לְהַשָּׂגָה כָּזוֹ שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּין טוֹב וְרַע (עַיֵּן לִקּוּטֵי מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ד׳), רַק עַל הַכֹּל יְבָרֵךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, וְזֶהוּ הָעֵץ־הַחַיִּים כִּי אָדָם שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ לָזֶה, וְחַי לְעוֹלָם, כִּי נִכְלָל בְּהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שֶׁזֶּהוּ הָעִקָּר חַיִּים נִצְחִיִּים (עַיֵּן לִקּוּטֵי מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כא).

וּמַה שֶּׁהָאָדָם מַרְגִּישׁ מְרִירוּת בָּעוֹלָם, זֶה רַק מִשּׁוּם שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ הוּא מַר, וּכְמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ כַּמָּה פְּעָמִים אֶת הַפָּסוּק (שְׁמוֹת טו, כג): "וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת מַיִם מִמָּרָה כִּי מָרִים הֵם" - הֵם בְּעַצְמָם הָיוּ מָרִים וְלֹא הַמַּיִם [וּבָזֶה יוּבַן שַׁפִּיר הֶמְשֵׁךְ הַכְּתוּבִים (טו, כה): "וַיּוֹרֵהוּ ה' עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ אֶל הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמָּיִם, וְדוֹ"ק].

וְדָבָר זֶה בִּשְׁלֵמוּת יַכְנִיס מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּתוֹךְ הָעוֹלָם, וְכֵן מוּבָא בְּדִבְרֵי הַחִידָ"א שֶׁ'נָחָשׁ' בְּגִימַטְרִיָּא 'מָשִׁיחַ', כִּי הוּא יְתַקֵּן פְּגַם הַנָּחָשׁ וִיבָעֵר הָרַע מִן הָעוֹלָם, וְלָכֵן סִימָן דֶּגֶל מַחֲנֵה דָן הָיָה נָחָשׁ, כִּי גַּם מַחֲנֵה דָן הָיְתָה מִלְּחַמְתּוֹ עִם קְלִפַּת עֲמָלֵק, בִּבְחִינַת "הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ" (דְּבָרִים כה, יח), כַּיָּדוּעַ, וְהָיָה תָּמִיד צָרִיךְ לִזְכֹּר בְּכֹחַ זֶה שֶׁל הָעֵץ הַחַיִּים לִלְחֹם עַל כָּל הַקָּמִים עֲלֵיהֶם.

וְזֶה גַּם בְּחִינַת נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר, וְאָמְרוּ עַל זֶה חֲזַ"ל (רֹאשׁ הַשָּׁנָה כט ע"א): וְכִי נָחָשׁ מֵמִית, אוֹ נָחָשׁ מְחַיֶּה? אֶלָּא, בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל מִסְתַּכְּלִין כְּלַפֵּי מַעְלָה וּמְשַׁעְבְּדִין אֶת לִבָּם לַאֲבִיהֶן שֶׁבַּשָּׁמַיִם, הָיוּ מִתְרַפְּאִים, וְאִם לָאו, הָיוּ נְמוֹקִים. כִּי זוֹהִי הָעֵצָה הַיְחִידִית לְהִנָּצֵל מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ רַק לְשַׁעְבֵּד הַלֵּב לוֹ יִתְבָּרַךְ וְאָז טוֹב לוֹ לָנֶצַח.

תשמ.

עֹמֶק קְדֻשַּׁת מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל מוֹהַרָא"ש

יוֹם חֲמִישִׁי לְסֵדֶר כִּי־תֵצֵא תש"ם - הָיוּ צְרִיכִים לְהַחְלִיט בְּעִנְיַן בְּנִיַּת הַחֶדֶר בִּשְׁבִיל הָעֶזְרַת־נָשִׁים, כִּי הָיֵינוּ מְסֻפָּקִים אֵיךְ וּמַה לַעֲשׂוֹת וְהָיוּ כַּמָּה סְפֵיקוֹת וּבִלְבּוּלִים בְּעִנְיַן זֶה [וְהַזְּמַן הָיָה קָצָר כִּי הָיָה כְּמוֹ שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת לִפְנֵי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה תשמ"א, וְהָיוּ צְרִיכִים לְגוֹמְרָהּ לִפְנֵי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה] וּפִתְאֹם בָּאָה זוּגָתוֹ וְהִתְחִילָה גַּם כֵּן לִתֵּן עֵצוֹת וּסְבָרוֹת בָּעִנְיָן עָנָה וְאָמַר מוֹהַרָא"ש: "וְתַאֲמִין לִי לִלְמֹד תּוֹרָה בְּ'לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן' הַרְבֵּה יוֹתֵר קַל לִי מִלַּחְשֹׁב מַחֲשָׁבוֹת וְעֵצוֹת בְּעִנְיַן זֶה..."

תשמא.

הַמַּדַלְיָה שֶׁל מוֹהַרָא״ש...

עֶרֶב־שַׁבַּת־קֹדֶשׁ לְסֵדֶר כִּי־תֵצֵא תש״ם – נָסַעְנוּ בְּרֶכֶב, וּבְמַהֲלַךְ הַנְּסִיעָה הִבְחִין מוֹהַרָא״ש בְּאַבְרֵךְ אֶחָד וְקָרָא לוֹ שֶׁיִּגַּשׁ אֵלָיו, וְנָתַן בְּיָדוֹ אֶת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ ׳הָעַיִן רוֹאָה׳ – מִמַּעֲלַת שְׁמִירַת הָעֵינַיִם, וְשָׁאַל אוֹתוֹ אִם רָאָה כְּבָר אֶת הַסֵּפֶר? וְאָמַר שֶׁלֹּא רָאָה, וְיוֹתֵר לֹא דִּבֵּר אִתּוֹ, רַק נָסַעְנוּ הָלְאָה, אַחַר־כָּךְ אָמַר לִי מוֹהַרָא״ש: ״מוֹהַרְנַ״תְ זַ״ל אָמַר שֶׁבָּעוֹלָם הַבָּא יִהְיוּ לוֹ שְׁתֵּי מְדַלְיוֹת – הֵינוּ מִשְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁהוֹצִיאָם מֵהָרֶפֶשׁ וָטִיט וְהֶחְזִיר אוֹתָם בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וַאֲנִי יֵשׁ לִי הַרְבֵּה מְדַלְיוֹת, וְאַבְרֵךְ זֶה אֶחָד מֵהֶם״.

וְסִפֵּר לִי מוֹהַרָא״ש שֶׁהָאַבְרֵךְ הַזֶּה, לִפְנֵי נִשּׂוּאָיו הָיָה מְשַׁמֵּשׁ בַּקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אֵצֶל אֶחָד מִגְּדוֹלֵי הָאַדְמוֹרִי״ם [עוֹבֵד הַשֵּׁם בֶּאֱמֶת], וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הָיָה בְּבוֹר עָמֹק מְאֹד מְאֹד, הָיָה עֲבַרְיָן כָּזֶה שֶׁעָבַר עַל כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ, וְהָרַבִּי שֶׁלּוֹ לֹא הִכִּיר בּוֹ כְּלָל, וּמָצָא פַּעַם סֵפֶר ׳אֲשֶׁר־בַּנַּחַל׳, וְחָזַר בִּתְשׁוּבָה עַל יָדוֹ, כִּי בָּא אֶל מוֹהַרָא״ש וּלְאַט לְאַט הֶחֱזִירוֹ בִּתְשׁוּבָה...

וּפַעַם הִגִּיעַ הַבָּחוּר הַזֶּה לְאֶחָד מֵהַשְׁעוּרִים שֶׁל מוֹהַרָא״ש שֶׁהִתְקַיְּמוּ בְּלֵילֵי רְבִיעִי, וְהוּא נִכְנַס כְּשֶׁהָיָה אַךְ דַּקּוֹת סְפוּרוֹת לִפְנֵי הַשְׁקִיעָה, וּמוֹהַרָא״ש פָּנָה אֵלָיו, וְקָרָא לוֹ שֶׁיָּבֹא עִמּוֹ לְעֶזְרַת נָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ דְּבַר סֵתֶר לוֹמַר לוֹ, וּכְשֶׁבָּא לְשָׁם אַחֲרָיו, בִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיַּנִּיחַ תְּפִלִּין עַתָּה בְּטֶרֶם יַעֲרִיב הַיּוֹם, כִּי הִבְחִין עָלָיו שֶׁעֲדַיִן לֹא הֵנִיחַ תְּפִלִּין בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם – רַחֲמָנָא לִיצְלָן[מא], וּבַתְּחִלָּה כִּחֵשׁ וְאָמַר: ״כְּבָר הִנַּחְתִּי תְּפִלִּין הַיּוֹם״! אֲבָל מוֹהַרָא״ש הִפְצִיר בּוֹ מְאֹד וְאָמַר לוֹ: ״עֲשֵׂה לִי טוֹבָה וְתַנִּיחַ עַכְשָׁו תְּפִלִּין, עֲשֵׂה בִּשְׁבִיל הַתִּקּוּן שֶׁלִּי...״ וְאָז הִסְתַּכֵּל לַצְּדָדִים אִם אַף אֶחָד לֹא

מא. וְאָמַר מוֹהַרָא״ש אָז בְּאֶמְצַע הַשִּׂיחָה לְאֶחָד מֵהַבָּחוּרִים: ״תַּאֲמִין לִי שֶׁלֹּא מִכֶּרֶס מְלֵאָה זָכִיתִי לְהַכִּיר אֶת זֹאת״...

רוֹאֶה וְלָקַח אֶת הַתְּפִלִּין וְהִנִּיחַ אוֹתָן ... וְאַחַר־כָּךְ הַבָּחוּר הַזֶּה הִתְקָרֵב אֵלָיו, וְהוֹעִיל לוֹ לָקוּם מִנְּפִילָתוֹ וְחָזַר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וְנַעֲשָׂה אַבְרֵךְ חָשׁוּב.

תשמב.

הַמַּעֲשֶׂה שֶׁבַּעֲבוּרוֹ עָשָׂה אֶת הַקּוּנְטְרֵס 'הָעַיִן רוֹאָה'

וּמִדֵּי דַּבְּרֵנוּ בְּקֻנְטְרֵס 'הָעַיִן רוֹאָה', נַזְכִּיר אֶת אֲשֶׁר סִפֵּר מוֹהֲרָא"ש[מב]: פַּעַם נִכְנַס אֵלַי יְהוּדִי זָקֵן, וְשָׁפַךְ אֶת מַר לִבּוֹ לְפָנַי, אֵיךְ שֶׁנִּלְכַּד בְּחֹלִי זֶה לְהִסְתַּכֵּל עַל נָשִׁים, וְזֶה אֶצְלוֹ כְּמַחֲלָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִפָּטֵר מִמֶּנָּה, וְכָל מַה שֶׁעוֹבֵד עַל עַצְמוֹ זֶה לֹא עוֹזֵר, עַל־כֵּן הוּא מְבַקֵּשׁ מִמֶּנִּי שֶׁאֶחַבֵּר אֵיזֶה קוּנְטְרֵס בַּעֲבוּר שְׁמִירַת הָעֵינַיִם, וְהוּא מְשַׁלֵּם חֵצִי מִדְּמֵי הַהוֹצָאָה, וְהִשְׁאִיר לִי אֶת הַמָּעוֹת עַל הַשֻּׁלְחָן, וּכְשֶׁהָלַךְ הִתְחַלְתִּי לְהִתְבּוֹדֵד לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאָמַרְתִּי: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הַיְּהוּדִי נָתַן לִי אֶת הַמָּעוֹת לְהַדְפִּיס סֵפֶר שְׁמִירַת הָעֵינַיִם, וּמֵאַיִן אֶקַּח עַכְשָׁו סֵפֶר?!" כִּי הוּא רָצָה שֶׁאַדְפִּיס אֶת זֶה תֵּכֶף וּמִיָּד, וְהֵאִיר לִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהַדְפִּיס אֶת הַקּוּנְטְרֵס "הָעַיִן רוֹאָה", הַכּוֹלֵל אֶת הַתּוֹרָה רמ"ב עִם "שְׂפַת הַנַּחַל", וְעָלֶיהָ הַתְּפִלָּה מִ"לִקּוּטֵי־תְּפִלּוֹת", וְהַ"לִקּוּטֵי־עֵצוֹת", וּתְפִלָּה עָלֶיהָ שֶׁמְּלֻקֶּטֶת מִ"לִקּוּטֵי־תְּפִלּוֹת", וְצֵרַפְתִּי עוֹד שְׁנֵי מִכְתָּבִים הַמְּדַבְּרִים מִקְּדֻשַּׁת הָעֵינַיִם, וְתֵכֶף־וּמִיָּד בְּאוֹתוֹ יוֹם נָסַעְתִּי אֶל הַמַּדְפִּיס שֶׁיְּסַדְּרוֹ לְדִפּוּס, וּכְבָר הִדְפִּיסוּ אֶת זֶה, וּמֵאָז כְּבָר הִדְפִּיסוּ אֶת זֶה גֻּזְמָאוֹת פְּעָמִים וְנִתְפַּשֵּׁט בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. וְהַמַּרְאֶה הַזֶּה מְאֹד מְאֹד זִעְזַע אוֹתִי, שֶׁיְּהוּדִי זָקֵן שֶׁיִּתְלוֹנֵן שֶׁנִּדְבְּקָה בּוֹ הַקְּלִפָּה הַזּוֹ שֶׁל הִסְתַּכְּלוּת עַל נָשִׁים, וְרָאִיתִי אָז אֵיךְ שֶׁצְּרִיכִים לְבַקֵּשׁ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַד לַיּוֹם הָאַחֲרוֹן לִזְכּוֹת לִקְדֻשַּׁת הָעֵינַיִם.

מב. שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים, סִימָנִים קמד־קמה.

תשמג.

פְּעֻלּוֹת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'הָעַיִן רוֹאָה'

וְסִפֵּר עוֹד מוֹהַרָא"ש, פַּעַם הִתְפַּלַּלְתִּי בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ בִּירוּשָׁלַיִם מִנְחָה וְעַרְבִית, וְנִגַּשׁ אֵלַי זָקֵן אֶחָד, וְהוֹצִיא מִכִּיסוֹ קוּנְטְרֵס "הָעַיִן רוֹאָה", וְהָיָה כְּבָר מְשֻׁפְּשָׁף לְגַמְרֵי מֵרֹב שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּזֶה, וְהָעַמּוּדִים הָיוּ קְרוּעִים וּמְקֻמָּטִים וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ אוּלַי תַּעֲשׂוּ עִמִּי חֶסֶד לְהַשִּׂיג לִי חָדָשׁ, כִּי אֲנִי לֹא מוֹצִיא אֶת זֶה מִכִּיסִי, וּכְבָר נִשְׁתַּפְּשְׁפוּ הַדַּפִּים עִם הַתְּפִלּוֹת מֵרֹב דְּמָעוֹת שֶׁשָּׁפַכְתִּי בָּהֶם, וְהָיָה אֶצְלִי חִדּוּשׁ גָּדוֹל, אֵיךְ זָקֵן מִשְׁתּוֹקֵק כָּל־כָּךְ אַחַר סֵפֶר שֶׁמְּדַבֵּר מִשְׁמִירַת הָעֵינַיִם, וְגַם שׁוֹפֵךְ דְּמָעוֹת כַּמַּיִם עַל קְדֻשַּׁת הָעֵינַיִם, אָז נִכְנַס בִּי חֵשֶׁק וְרָצוֹן לְחַבֵּר קוּנְטְרֵסִים שֶׁמְּדַבְּרִים מִקְּדֻשַּׁת הָעֵינַיִם, וּמֵאָז כְּבָר נִדְפְּסוּ הֲמוֹן קוּנְטְרֵסִים הַמְּדַבְּרִים מִמַּעֲלַת הָאָדָם הַשּׁוֹמֵר אֶת עֵינָיו.

תשדמ.

בְּיוֹם הַדִּין פּוֹנִים אֶל עוֹרֵךְ הַדִּין הַמֶּמְחֶה בְּיוֹתֵר

יוֹם רִאשׁוֹן לְסֵדֶר כִּי־תָבֹא תש"ם - פַּעַם דִּבֵּר מֵעִנְיָן רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְגֹדֶל נוֹרָאוֹת הָעִנְיָן לִהְיוֹת אֵצֶל רַבֵּנוּ זַ"ל עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְאָמַר מָשָׁל לָזֶה, לְמִי שֶׁצָּרִיךְ לָדוּן לִפְנֵי הָעַרְכָּאוֹת, וְכֵיוָן שֶׁיֵּצֵא בָּזֶה - בְּוַדַּאי יְחַפֵּשׂ אֶת הָעוֹרֵךְ הַדִּין הַמֻּמְחֶה וְהַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר שֶׁבֵּין עוֹרְכֵי הַדִּין, וְלֹא יִסְתַּכֵּל עַל כֶּסֶף כְּלָל, כִּי הוּא צָרִיךְ לְנַצֵּחַ - יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, כֵּן הוּא בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה, הַצַּדִּיק הוּא עוֹרֵךְ־הַדִּין, וּצְרִיכִים לִפְנוֹת אֶל עוֹרֵךְ הַדִּין הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר...

תשמה.

רַק מִדְּבָרִים כָּאֵלּוּ תִּהְיֶה לְךָ יְשׁוּעָה...

יוֹם רִאשׁוֹן לְסֵדֶר כִּי־תָבֹא תש"ם - בָּא אֵלָיו בָּחוּר אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ וְהִגִּיד לוֹ שֶׁהַיּוֹם בַּבֹּקֶר מָכַר קָרוֹב לִשְׁלֹשִׁים סִפְרֵי "הָעַיִן רוֹאָה" בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ דַּחֲסִידֵי סאטְמָאר, עָנָה וְאָמַר לוֹ מוֹהַרָא"ש, תַּאֲמִין לִי שֶׁהָיָה כְּדַאי לְךָ לָבֹא לָזֶה הָעוֹלָם בִּכְדֵי

שֶׁבְּיוֹם זֶה, יוֹם רִאשׁוֹן לְסֵדֶר כִּי תָבֹא, תֵּלֵךְ וְתִמְכֹּר אֶת הַסְּפָרִים הָאֵלּוּ, וְתִגְרֹם אֲפִלּוּ, שֶׁאִישׁ אֶחָד יִסְתַּכֵּל בּוֹ וְיִהְיֶה לוֹ הִרְהוּר תְּשׁוּבָה, וְתֵדַע לְךָ שֶׁזֶּה תִּקּוּן גָּדוֹל, כִּי בַּמֶּה שֶׁפָּגַם - בּוֹ יְתַקֵּן [הַיְנוּ בְּמַה שֶׁפָּגַם בְּהִסְתַּכְּלוּת לֹא טוֹבָה, עַל־יְדֵי מְכִירַת הַסְּפָרִים הַנַ"ל יִהְיֶה לוֹ תִּקּוּן].

וְהַבָּחוּר הָיָה בִּכְלָל שָׁבוּר מְאֹד בְּעֵינֵי עַצְמוֹ, כִּי עָבְרוּ עָלָיו הַרְבֵּה צָרוֹת וְלֹא הָיָה יָכוֹל לִמְצוֹא זִוּוּגוֹ וְכוּ', וְלָכֵן לְבַסּוֹף שָׁאַל אֶת מוֹהֲרָא"ש: הַאִם תִּהְיֶה לִי מִכָּל זֶה יְשׁוּעָה? עָנָה לוֹ מוֹהֲרָא"ש: רַק מִדְּבָרִים כָּאֵלּוּ תִּהְיֶה לְךָ יְשׁוּעָה...

תשמו.

אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹתֵק עַל שׁוּם עַוְלָה

יוֹם שֵׁנִי לְסֵדֶר כִּי־תָבֹא תש"ם - אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ הִתְפַּלֵּל עָטוּר בִּתְפִלִּין, וּפִתְאוֹם בָּא שָׁכֵן אֶחָד עִם צְעָקוֹת שֶׁהַהוּא הֶחְנָה אֶת מְכוֹנִיתוֹ בְּמָקוֹם שֶׁמַּפְרִיעַ לַחֲנָיַת הָרֶכֶב שֶׁלּוֹ, וְכוּ', וּבִלְבֵל אוֹתוֹ בְּאֶמְצַע תְּפִלָּתוֹ, וְהִכְרִיחוֹ לַחֲלֹץ אֶת תְּפִלָּיו וְלָבוֹא הַחוּצָה לְהָזִיז אֶת הָרֶכֶב, וּבֶאֱמֶת לֹא הָיָה מֻכְרָח בִּכְלָל, כִּי הָיָה מִסְתַּדֵּר גַּם כָּךְ, וּמוֹהֲרָא"ש רָאָה כָּל זֹאת וְהָיָה לוֹ קְצָת צַעַר... לְמָחָר הַשָּׁכֵן קִבֵּל עֹנֶשׁ - קְנָס מָמוֹן גָּבוֹהַּ מִפַּקְחֵי הָעִירִיָּה מֵחֲמַת שֶׁהֶעֱמִיד בַּחוּץ הַרְבֵּה אַשְׁפָּה וְזֶבֶל, וְאָמַר לָנוּ מוֹהֲרָא"ש אָז: "מִן הַשָּׁמַיִם אֵין מַנִּיחִין שׁוּם דָּבָר בְּלִי חֶשְׁבּוֹן כִּי מַאֲרִיךְ אַפֵּיהּ אֲבָל לְבַסּוֹף גָּבֵי דִּילֵיהּ".

תשמז.

מִי שֶׁרוֹצֶה מַשֶּׁהוּ - חוֹלְקִים עָלָיו

יוֹם שְׁלִישִׁי לְסֵדֶר־כִּי תָבֹא תש"ם - נִכְנַסְתִּי עִמּוֹ לַחֲנוּת כּוֹבָעִים לִקְנוֹת בַּעֲבוּרוֹ כּוֹבַע, וְהַמּוֹכֵר הֵרְאָה לְמוֹהֲרָא"ש כּוֹבַע, וְאָמַר: "כּוֹבַע כָּזֶה מְצֻיָּן לְרַב כָּמוֹךָ", וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרָא"ש: "אֲנִי אֵינֶנִּי רַב", וְהַלָּה הִתְעַקֵּשׁ: "לֹא! לֹא! בְּוַדַּאי אַתָּה רַב" וְכוּ', וְאָמַר לוֹ

מוֹהַרָא"ש: אַתָּה יוֹדֵעַ מַה זֶּה רַב? "הָרָב אֶת רִיבֵנוּ" (נָסַח הַבְּרָכָה אַחַר קְרִיאַת הַמְּגִלָּה), הָרַב - יֵשׁ עָלָיו מַחֲלֹקֶת, כִּי "וּכְבֹד מְלָכִים חֵקֶר דָּבָר" (מִשְׁלֵי כה, ב), כַּמְּבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ו'), כִּי כְּשֶׁרוֹצֶה לִהְיוֹת מַשֶּׂהוּ - כְּבָר חוֹלְקִים עָלָיו... אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה כְּלוּם - זוֹכֶה לִכְבוֹד אֱלֹקִים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר".

תשמח.

מַעֲלַת אֲמִירַת תִּקּוּן־חֲצוֹת!

וְאָז בְּעָמְדֵנוּ בַּחֲנוּת, סִפֵּר לִי מַעֲשֶׂה עַל כּוֹבָעַן מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁרִנְּנוּ עַל אִשְׁתּוֹ וְכוּ', וְהֵבִיא אוֹתָהּ אֶל הַמַּגִּיד מִטִּירְהָאוּוִיצָא זַ"ל, וְקָרָא לְפָנֶיהָ פָּרָשַׁת סוֹטָה לִבְדּוֹק אוֹתָהּ, וְסִיֵּם: "אִם אֵינוֹ אֱמֶת הָרִנּוּן הַזֶּה, הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ יְחוֹנֵן אוֹתָךְ עִם שְׁנֵי בָּנִים צַדִּיקִים גְּדוֹלִים", וְכָךְ הָיָה, שֶׁיָּלְדָה אַחַר־כָּךְ שְׁנֵי בָּנִים, שֶׁגָּדְלוּ וְהָיוּ לַצַּדִּיקִים עוֹבְדֵי ה' אֲמִתִּיִּים מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ וְגָרוּ בְּעִיר ... וְאַחַר־כָּךְ אֶחָד מֵהֶם עָקַר דִּירָתוֹ לְעִיר אַחֶרֶת וְאָמַר לוֹ אָחִיו: קַח אֶצְלְךָ תָּמִיד הַשַּׁעֲרֵי־צִיּוֹן, וּבְהַגִּיעַ זְמַן חֲצוֹת לַיְלָה, תַּגִּיד מִמֶּנּוּ, אֶת סֵדֶר 'תִּקּוּן־חֲצוֹת', **אוּן עֶס וֶועט דִּיר לַייכְטֶן אַרוּם אוּן אַרוּם"** [וְיָאִיר לְךָ סָבִיב סָבִיב] (נִדְפַּס בְּכוֹכְבֵי־אוֹר).

תשמט.

הִנֵּה זֶה מִתְפַּלֵּל וְהִנֵּה זֶה בָּא...

יוֹם שְׁלִישִׁי לְסֵדֶר כִּי־תָבֹא תש"ם - בְּשָׁעָה שֶׁהָיוּ בּוֹנִים וְעוֹשִׂים הַתִּקּוּנִים בְּעֶזְרַת נָשִׁים לִקְרַאת רֹאשׁ־הַשָּׁנָה תשמ"א, וְעָבְדוּ שָׁם כַּמָּה עֲרֵלִים, בְּבוֹאָם לַעֲשׂוֹת הַחַשְׁמַל - לֹא רָצוּ לְטַפֵּל בּוֹ, כִּי פָּחֲדוּ לִנְגֹּעַ בְּחוּטֵי הַחַשְׁמַל שֶׁהָיוּ מְאֹד יְשָׁנִים וּבְלוּיִים, וְלֹא הָיְתָה לְמוֹהַרָא"ש עֵצָה אַחֶרֶת וְאָמַר לְפָנֵינוּ: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! שְׁלַח לְכָאן אֶת הַחַשְׁמַלַאי ר' קַלְמָן שֶׁיִּתַּקֵּן הַדָּבָר הַנַּ"ל"... וְהִנֵּה זֶה הָר' קַלְמָן הָיָה יְהוּדִי זָקֵן שֶׁהָיָה רָגִיל מְאֹד לָבֹא בְּבֵית

מִדְרָשֵׁינוּ וְהָיָה לִפְעָמִים בַּעַל־קוֹרֵא אֶצְלֵנוּ, וְאָכַל שָׁם בְּשַׁבָּת־קֹדֶשׁ וְכוּ׳, אֲבָל הָיוּ כְּבָר כַּמָּה שָׁבוּעוֹת שֶׁלֹּא רָאִינוּ אוֹתוֹ בִּכְלָל, וְכָל זֶה הָיָה אַחַר הַצָּהֳרַיִם לִפְנֵי תְּפִלַּת מִנְחָה, אַחַר זְמַן קָצָר מְאֹד בְּבוֹא זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, וְהִנֵּה ר׳ קַלְמָן בָּא פִּתְאוֹם לְפִי תֻּמּוֹ ... וּכְשֶׁבָּאתִי לִתְפִלַּת הַמִּנְחָה סִפֵּר לִי מוֹהֲרָא"ש, וְאָמַר: "בַּעַל־שֶׁמְסִ׳קֶע מַעֲשֶׂה".

תשנ.

כָּל הַדִּבּוּרִים קְשׁוּרִים לְתוֹרוֹת רַבֵּנוּ זַ"ל

יוֹם רְבִיעִי לְסֵדֶר כִּי־תָבֹא תש"ם – בָּא אַבְרֶךְ אֶחָד לִרְאוֹת מַה שֶּׁעָשׂוּ הַפּוֹעֲלִים בְּעֶזְרַת נָשִׁים, כִּי עָשׂוּ שָׁם כַּמָּה תִּקּוּנִים חֲדָשִׁים לִקְרַאת רֹאשׁ־הַשָּׁנָה תשמ"א, וְאַחַר שֶׁרָאָה מַה שֶּׁעָשׂוּ, בָּא לְמוֹהֲרָא"ש, וְאָמַר לוֹ: "הֲלֹא הָעִקָּר חָסֵר מִן הַסֵּפֶר! [כִּי הָיָה הַמְּדֻבָּר שֶׁיִּתַּקְּנוּ גַּם בֵּית־הַכִּסֵּא שָׁם, אֲבָל לְמַעֲשֶׂה לֹא אִסְתַּיְּעָא מִילְּתָא מִכַּמָּה טְעָמִים], וְיָצָא וְהָלַךְ לוֹ; וַאֲנִי יָשַׁבְתִּי שָׁם וְאָמַרְתִּי לְמוֹהֲרָא"ש: הֲלֹא זֶה הָאַבְרֶךְ רָמַז עַכְשָׁו לְכָל תּוֹרָה ס"א בִּלְקוּטֵי־מוֹהֲר"ן חֵלֶק א׳. כִּי שָׁם מְדַבֵּר רַבֵּנוּ זַ"ל מֵאֵלּוּ שֶׁמּוֹחָם מְטֻנָּף כְּמוֹ בֵּית הַכִּסֵּא, וְזֶה בָּא מֵחֲמַת שֶׁהֵם מַלְעִיגִים עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים וּמִן סִפְרֵיהֶם הַקְּדוֹשִׁים עַיִן שָׁם כָּל זֶה, וְרָאִיתִי שֶׁמּוֹהֲרָא"ש נֶהֱנָה מִזֶּה.

וְאַחַר כַּמָּה דַּקּוֹת הֵגִיב: "כֵּן הוּא, כָּל הַתּוֹרָה דְּשָׁם מְרֻמָּז בָּזֶה, כִּי שָׁם מְדַבֵּר רַבֵּנוּ זַ"ל מֵעֶזְרַת נָשִׁים, וּמִבֵּית הַכִּסֵּא וּמֵרֹאשׁ־הַשָּׁנָה וּמִסִּפְרִים, עַיִן שָׁם הֵיטֵב כָּל הַתּוֹרָה וְתָבִין כָּל זֹאת".

וּבֶאֱמֶת אֶת זֹאת תָּמִיד רָאִינוּ אֵצֶל מוֹהֲרָא"ש, שֶׁמִּכָּל דָּבָר וְדָבָר וּמִכָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר עָשָׂה וּבָנָה תּוֹרוֹת שְׁלֵמוֹת, וְשָׁמַע מִכָּל אֶחָד רְמָזִים וְסוֹדוֹת גְּדוֹלִים וְזֶה הֵבִיא אוֹתִי לְהַגִּיד לוֹ אֶת כָּל הַנַּ"ל, אַשְׁרֵנוּ.

תשנא.

מוֹהֲרָא״ש אָמַר שֶׁזֶּה הָיָה נֵס!

עֶרֶב־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ לְסֵדֶר כִּי־תָבֹא תש״ם - כִּשְׁעָתַיִם לִפְנֵי כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת הָיִתָה הַצָּפָה בְּכָל בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְהַמַּיִם עָלוּ עַל גְּדוֹתֵיהֶם, כְּתוֹצָאָה מִסְּתִימָה בַּצַּנֶּרֶת, וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁבָּאתִי לְבֵית הַמִּדְרָשׁ לְקַבָּלַת שַׁבָּת קֹדֶשׁ, נִדְהַמְתִּי לִרְאוֹת אֶת בֵּית הַמִּדְרָשׁ נָקִי וּמְצֻחְצָח, כְּאִלּוּ לֹא הָיָה כְּלוּם, וְרַק לִפְנֵי שְׁעָתַיִם הָיָה נִרְאֶה כְּהֶרֶס וְחֻרְבָּן... וְאָמַר לִי מוֹהֲרָא״ש: שֶׁהָיָה פֹּה נֵס מַמָּשׁ, כִּי תֵּכֶף הִגִּיעַ הָאִינְסְטֶלָטוֹר הַמֻּמְחֶה עִם עוֹבְדָיו, וּמַמָּשׁ לַזְּמַן שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ גָּמְרוּ הַכֹּל וּפִנּוּ אֶת כָּל הַמַּיִם מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְהָיוּ יְכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל שָׁם אֶת הַתְּפִלּוֹת שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ, [וְהָיָה נֵס מַמָּשׁ, כִּי זֶה מַמָּשׁ לֹא מְצִיאוּתִי, כִּי עַל־פִּי רֹב מִתְאַחֲרִים הַרְבֵּה לָבֹא, וְגַם אַחַר־כָּךְ לוֹקֵחַ זְמַן עַד שֶׁמְּתַקְּנִים וְכוּ׳].

תשנב.

מִדַּת אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל בַּאֲמִירַת הַשִּׁעוּרִים שֶׁלּוֹ

שַׁבָּת־קֹדֶשׁ לְסֵדֶר כִּי־תָבֹא תש״ם - בִּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית לָמַדְנוּ בְּיַחַד תּוֹרָה י״ב בְּ׳לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן׳ חֵלֶק ב׳, בְּהֶמְשֵׁךְ לְמַה שֶׁהִתְחַלְנוּ הַסִּפּוּר שֶׁל הֶחָכָם וְתַם בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת בְּקִידּוּשָׁא רַבָּה, וְדִבֵּר מוֹהַר״ש בִּשְׂפַת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ לִכְבוֹד הָאֲנָשִׁים הַסְּפָרַדִּים שֶׁהָיוּ שָׁם עַל שַׁבָּת קֹדֶשׁ - שֶׁלֹּא הֵבִינוּ אֶת שְׂפַת אִידִישׁ, שֶׁהָיָה מְדַבֵּר בָּהּ בִּקְבִיעוּת. וּבְכַמָּה זְמַנִּים כָּאֵלּוּ בָּלְטָה מִדַּת אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּלִבּוֹ, שֶׁהוּא רוֹצֶה לְהִתְיַחֵס לְכֻלָּם בְּשָׁוֶה, וּבַתְּקוּפָה הַהִיא עֲדַיִן הָיָה קָשֶׁה לוֹ בְּיוֹתֵר לְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ בְּשִׁעוּר בָּרַבִּים.

תשנג.

אִם הָיוּ לִי דְּבוּרִים כָּאֵלּוּ בְּבַחֲרוּתִי...

יוֹם שֵׁנִי, נִצָּבִים־וַיֵּלֶךְ תש״ם - דִּבֵּר מוֹהֲרָא״ש עִם אֶחָד

דִּבּוּרִים נוֹרָאִים וְנִפְלָאִים, וּלְמָחֳרָת כָּתַב לוֹ מִכְתָּב בְּזֶה הַלָּשׁוֹן[מג]: ״הַדִּבּוּרִים שֶׁדִּבַּרְתִּי עִמְּךָ אֶתְמוֹל בַּלַּיְלָה, רָאוּי שֶׁיְּחַזְּקוּ אוֹתְךָ לִזְמַן רַב. תַּאֲמִין לִי, בִּימֵי בַּחֲרוּתִי, אִם הָיוּ לִי דִּבּוּרִים כָּאֵלּוּ שֶׁשָּׁמַעְתָּ אֶתְמוֹל בַּלַּיְלָה, הָיָה אֶצְלִי בִּטּוּל הַבְּחִירָה לְגַמְרֵי, וְלֹא הָיִיתִי צָרִיךְ כְּבָר דִּבּוּרִים עַל כָּל יְמֵי חַיַּי״. [וּבְמָקוֹם אַחֵר כָּתַב (חֵלֶק כו, מִכְתָּב ד־קצב): ״אִם הָיִיתִי מְסַפֵּר לְךָ אֲפִלּוּ כְּאֶלֶף אַלְפֵי אֲלָפִים מִמַּה שֶׁהָיָה וְעָבַר עָלַי בִּימֵי נַעֲרוּתִי – הָיִיתָ נִבְהָל וְנִשְׁתּוֹמֵם, אֶלֶף טַעֲמֵי מִיתָה טָעַמְתִּי, וְזָרְקוּ אוֹתִי מֵהַיְשִׁיבָה, וְכֻלָּם הָיוּ מִתְנַגְּדִים עָלַי – עַל מַה וְלָמָּה הִתְקָרַבְתִּי אֶל דַּעַת רַבֵּנוּ זַ״ל? וְכוּ׳, וְלֹא הָיָה לִי מִי שֶׁיְּחַזֵּק אוֹתִי כְּלָל. אֲנִי רָגִיל לוֹמַר: ״אִם הָיָה לִי אָז סֵפֶר שוּ״ת ׳אֲשֶׁר־בַּנַּחַל׳[מד] – הָיָה אֶצְלִי בִּטּוּל הַבְּחִירָה מַמָּשׁ!״. כִּי לֹא הָיָה לִי אַף אֶחָד שֶׁיְּדַבֵּר עִמִּי, וִיאַמֵּץ וִיחַזֵּק אוֹתִי, וַאֲפִלּוּ מֵאַנַ״שׁ, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא נָפַלְתִּי בְּדַעְתִּי כְּלָל, רַק הִתְמַדְתִּי בְּיוֹתֵר בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל – עַל מְנָת לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם, וְזֶה אֲשֶׁר עָזַר לִי״].

תשנד.

מַה שֶּׁמַּסְפִּיקִים בְּיֵשִׁיבָה בְּשָׁבוּעַ אֶחָד!

יוֹם שְׁלִישִׁי, נִצָּבִים־וַיֵּלֶךְ תש״ם – בַּבֹּקֶר בָּא בָּחוּר אֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁלֹּא הָיָה בַּיְּשִׁיבָה הַקְּדוֹשָׁה בְּעֵרֶךְ שָׁבוּעַ, כִּי הָיָה בְּבֵיתוֹ, וְרַק עַכְשָׁו רָאָה כָּל הַתִּקּוּנִים שֶׁעָשׂוּ בַּחוּץ לִפְנֵי בִּנְיָן הַיְּשִׁיבָה [כִּי תִּקְּנוּ שָׁם אֶת הַמִּרְצָפוֹת וְגַם עָשׂוּ בֵּית־רָפֶת קָטָן בִּשְׁבִיל הָאַשְׁפָּה וְהַזֶּבֶל], וְתָמַהּ וְאָמַר: ״כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה עָשׂוּ בְּשָׁבוּעַ אֶחָד?!״ עָנָה לוֹ מוֹהֲרָא״ש: ״וְזֶה בְּגַשְׁמִיּוּת, תְּצַיֵּר בְּרוּחָנִיּוּת... כָּל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁתִּקְּנוּ וּבָנוּ וּפָעֲלוּ מְאֹד מְאֹד בְּשָׁבוּעַ אֶחָד, תּוֹרוֹת בְּ׳לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן׳ (שֶׁלָּמַדְנוּ בָּרַבִּים) וּתְפִלּוֹת

מג. אֲשֶׁר־בַּנַּחַל, חֵלֶק כג, מִכְתָּב ג־תקטז.

מד. וּבְתוֹךְ הַדְּבָרִים: ״הַהֶכְרֵחַ לְהַגִּיד לְךָ כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַרְגִּישׁ אֵיזֶה הֶרְגֵּשׁ בְּסִפְרֵי שוּ״ת ״אֲשֶׁר־בַּנַּחַל״ עִם יֵשׁוּת, כִּי הַהֶכְרֵחַ לִהְיוֹת שָׁבוּר כְּחֶרֶס הַנִּשְׁבָּר, וְאָז יַרְגִּישׁ אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּגִלּוּי רַב״.

וְכוּ׳ יֵשׁ כְּבָר דְּבָרִים חֲדָשִׁים לְגַמְרֵי... וְרַק בְּגַשְׁמִיּוּת רוֹאִים הַכֹּל וּבְרוּחָנִיּוּת אֵינָם רוֹאִים כְּלוּם, וּמֵחֲמַת זֶה מִתְרַשְׁלִים כָּל־כָּךְ, אֲבָל טָעוּת גְּדוֹלָה הִיא...

תשנה.

יוֹם הַדִּין וְהַמִּשְׁפָּט שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה

לִפְנֵי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה תשמ״א - אָמַר לְאֶחָד מֵאַנְשֵׁי־שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהָלַךְ לֶאֱסֹף כֶּסֶף, שֶׁיַּגִּיד לַאֲנָשִׁים, שֶׁיֵּשׁ לָנוּ מִשְׁפָּט בְּעַרְכָּאוֹת, וְלָכֵן אָנוּ זְקוּקִים לְמָמוֹן רַב, וְאַחַר־כָּךְ בֵּאֵר אֶת כַּוָּנָתוֹ, שֶׁהֲלֹא יְמֵי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה מְמַשְׁמְשִׁין וּבָאִים, וְיֵשׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִשְׁפָּט גָּדוֹל וְקָשֶׁה עַד מְאֹד.

תשנו.

אַשְׁרֵנוּ מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ וּמַה נָּעִים גּוֹרָלֵנוּ!

מַה נֹּאמַר וּמַה נְּדַבֵּר, דִּבּוּרֵי הַתּוֹכֵחוּת הַנִּצְחִית שֶׁנִּשְׁמָעִים כָּאן בְּהֵיכַל־הַקֹּדֶשׁ, זֶהוּ אֵין לְתָאֵר וּלְשַׁעֵר, וְכָל מִי שֶׁמִּסְתּוֹבֵב סְבִיבוֹ שֶׁל מוֹהַרָא״ש הַקָּדוֹשׁ נֵרוֹ יָאִיר, נִכְנֶסֶת בּוֹ תְּשׁוּקָה אֲמִתִּית לְהִתְקָרֵב אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת, וְלַעֲשׂוֹת טוֹב אֲמִתִּי וְנִצְחִי כָּל יְמֵי חַיָּיו, בְּדַרְכּוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא, זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, אָמֵן וְתַלְמִידָיו הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבְּכָל דּוֹר; אַשְׁרֵנוּ וְאַשְׁרֵי חֶלְקֵנוּ, מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ לָנֶצַח.

תַּם וְנִשְׁלָם, שֶׁבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם, סֵדֶר תּוֹלְדוֹתָיו שֶׁל מוֹהַרָא״ש הַקָּדוֹשׁ, זְכוּתוֹ תָּגֵן עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, הַכּוֹלֵל אֶת יְמֵי בַּחֲרוּתוֹ, שְׁנוֹת אַבְרֵכוּתוֹ, וִימֵי פְּעִילוּתוֹ בְּהֶמְשֵׁךְ הַשָּׁנִים וְכוּ׳, עִם שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים הַמְסַפְּרִים אוֹדוֹת הַמְּאֹרָעוֹת מִשְּׁנַת ת״ש עַד שְׁנַת תש״ם, [וְעוֹד דִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים שֶׁנֶּאֱמְרוּ בֵּין חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים].

וְאִלּוּ עוֹד הֶמְשֵׁךְ הָעִנְיָנִים שֶׁהָיוּ בַּשָּׁנִים הַבָּאוֹת, יָבוֹאוּ עַל

סֵפֶר, בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּסִדְרַת הַסְּפָרִים 'יְמֵי מוֹהֲרָא"ש', שֶׁיִּהְיוּ כְּעֵין יוֹמָן מְפֹרָט מֵאֲשֶׁר הִסְפַּקְנוּ לִרְשֹׁם מִשְּׁנַת תשמ"א וָאֵילָךְ, מִמַּה שֶׁזָּכִינוּ לְהַעֲלוֹת עַל הַכְּתָב יוֹמָן מְפֹרָט, מִן הַמְּעַט אֲשֶׁר אֵרַע בִּמְתִיבְתָּא 'הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ' - קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים, וּמַה שֶׁזָּכִינוּ לִרְאוֹת וְלִשְׁמֹעַ, כֹּה יִתֵּן ה' אֶת הַחַיִּים.

הספר הקדוש הזה
נדפס לזכות

יחיאל בן שלומצה
מרים בת אסתר גיטל

הי"ו

הקב"ה יעזור להם שירוו
רוב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם
ויתרחב להם בגשמיות וברוחניות
ויצאו מכל החובות
ויהיה להם פרנסה בניקל ובהרחבה
ויזכו להדפיס את כל ספרי שו"ת אשר בנחל
אשר עדיין נמצאים בכתב יד
וכן את כל ספרי

הגה"צ מוהרא"ש זי"ע

בתכלית ההידור והיופי

בעבור שהחפץ בעילום שמו נדב סכום הגון
להדפסת הספר הקדוש הזה לזכותם

הספר הקדוש הזה נדפס לזכות

רפאל צבי בן מרים
שפרה מרים בת בת שבע

הקב"ה יעזור שיצליחו ברו"ג
ובכל מעשה ידיהם
ויזכו לבריאות ואריכות ימים ושנים
לעבודתו יתברך
ולהתקרב לרבינו הקדוש זי"ע
וירוו מהם הוריהם רוב נחת דקדושה, אמן.

הספר הקדוש הזה נדפס לזכות

משה בן מרים מינדל
חנה בת מרים

הקב"ה יעזור שיצליחו ברו"ג
ובכל מעשה ידיהם
ויזכו לבריאות ואריכות ימים ושנים
לעבודתו יתברך
ולהתקרב לרבינו הקדוש זי"ע
וירוו מהם הוריהם רוב נחת דקדושה, אמן.

הספר הקדוש הזה נדפס לזכות

אליעזר שלמה בן מרים
חיה גולדה בת חוה גיננדל

הקב"ה יעזור שיצליחו ברו"ג
ובכל מעשה ידיהם
ויזכו לבריאות ואריכות ימים ושנים
לעבודתו יתברך
ולהתקרב לרבינו הקדוש זי"ע
וירוו מהם הוריהם רוב נחת דקדושה, אמן.

הספר הקדוש הזה נדפס לזכות

משה בן מרים
חיה בינה בת פרידה

הקב"ה יעזור שיצליחו ברו"ג
ובכל מעשה ידיהם
ויזכו לבריאות ואריכות ימים ושנים
לעבודתו יתברך
ולהתקרב לרבינו הקדוש זי"ע
וירוו מהם הוריהם רוב נחת דקדושה, אמן.

הספר הקדוש הזה נדפס לזכות

ישראל אריה בן מרים
מנוחה נחמה בת רבקה

הקב"ה יעזור שיצליחו ברו"ג
ובכל מעשה ידיהם
ויזכו לבריאות וארכות ימים ושנים
לעבודתו יתברך
ולהתקרב לרבינו הקדוש זי"ע
וירוו מהם הוריהם רוב נחת דקדושה, אמן.

הספר הקדוש הזה נדפס לזכות

יצחק בן מרים
מינדל בת דיסא

הקב"ה יעזור שיצליחו ברו"ג
ובכל מעשה ידיהם
ויזכו לבריאות וארכות ימים ושנים
לעבודתו יתברך
ולהתקרב לרבינו הקדוש זי"ע
וירוו מהם הוריהם רוב נחת דקדושה, אמן.

הספר הקדוש הזה נדפס לזכות

אברהם יהושע העשיל בן מרים
יפה שיינדל בת נעטיל מרגלית

הקב"ה יעזור שיצליחו ברו"ג
ובכל מעשה ידיהם
ויזכו לבריאות וארכות ימים ושנים
לעבודתו יתברך
ולהתקרב לרבינו הקדוש זי"ע
וירוו מהם הוריהם רוב נחת דקדושה, אמן.

הספר הקדוש הזה נדפס לזכות

אברהם זאב בן חיה רבקה
דבורה פייגא בת מרים

הקב"ה יעזור שיצליחו ברו"ג
ובכל מעשה ידיהם
ויזכו לבריאות וארכות ימים ושנים
לעבודתו יתברך
ולהתקרב לרבינו הקדוש זי"ע
וירוו מהם הוריהם רוב נחת דקדושה, אמן.

הספר הקדוש הזה נדפס לזכות

נח יונה בן רחל

שרה בת מרים

הקב"ה יעזור שיצליחו ברו"ג
ובכל מעשה ידיהם
ויזכו לבריאות ואריכות ימים ושנים
לעבודתו יתברך
ולהתקרב לרבינו הקדוש זי"ע
וירוו מהם הוריהם רוב נחת דקדושה, אמן.

הספר הקדוש הזה נדפס לזכות

אברהם בן מלכה

לאה בת מרים

הקב"ה יעזור שיצליחו ברו"ג
ובכל מעשה ידיהם
ויזכו לבריאות ואריכות ימים ושנים
לעבודתו יתברך
ולהתקרב לרבינו הקדוש זי"ע
וירוו מהם הוריהם רוב נחת דקדושה, אמן.

ברכה והוקרה רבה לאברך היקר

ר' **אהרן בן ריסא**

ביחד עם ב"כ **שבע בת מלכה בילא**

ובנם **נחמן ישראל**

על השקעתו רבות בעימוד וסידור הספר הקדוש הזה
יהי רצון שיתברך ממעון כל הברכות בכל מילי דמיטב
בני חיי ומזוני רוויחי וסייעתא דשמיא
ויזכה להיות תמיד ממזכי הרבים

לזכר עולם
בהיכל ה׳

על הטוב יעמדו

בני **משפחת מאזוז**

הי״ו

על היותם לעזר ולאחיסמך
בכל עניני רביז״ל ותלמידיו הקדושים,
ישלם ה׳ פעלם ומשכורתם שלימה מעם ה׳.

סוד ה׳ לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם

זֶה שְׁמוֹ נָאֶה לוֹ

תִּיקּוּן הַכְּלָלִי

תִּקּוּן נוֹרָא וְנִפְלָא מְאֹד מְאֹד
לִכְלָלִיּוּת הַחֲטָאִים
וְהוּא פְּגַם הַבְּרִית, רַחֲמָנָא לִיצְלָן

וּמְסֻגָּל מְאֹד גַּם לְפַרְנָסָה וּלְהַצְלָחָה
בְּכָל הָעִנְיָנִים בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת
אַשְׁרֵי מִי שֶׁיֹּאמְרֵם בְּכָל יוֹם

יִסְדוּ, תִּקְּנוּ, גִּלּוּ, וְצִוּוּה לְפַרְסְמוּ לְכָל יִשְׂרָאֵל
רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא אוֹר הַגָּנוּז וְהַצָּפוּן
בּוּצִינָא קַדִּישָׁא עִילָּאָה, אֲדוֹנֵנוּ, מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ
רַבִּי נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב, זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ.

הוּכָא לִדְפוּס עַל יְדֵי
חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב
י״ז שְׁבָט ה׳תש״פ עִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם

תִּיקּוּן הַכְּלָלִי

טוֹב לוֹמַר זאת לִפְנֵי אֲמִירַת הָעֲשָׂרָה מִזְּמוּרִים:

הֲרֵינִי מְקַשֵּׁר עַצְמִי בַּאֲמִירַת הָעֲשָׂרָה מִזְּמוּרִים אֵלּוּ לְכָל הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁבְּדוֹרֵנוּ. וּלְכָל הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים שׁוֹכְנֵי עָפָר. קְדוֹשִׁים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ הֵמָּה. וּבִפְרָט לְרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם נַחַל נוֹבֵעַ מְקוֹר חָכְמָה רַבֵּנוּ נַחְמָן בֶּן פִּיגָא. זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ, שֶׁגְּלָה תִּקּוּן זֶה.

לְכוּ נְרַנְּנָה לַאֲדֹנָי, נָרִיעָה לְצוּר יִשְׁעֵנוּ: נְקַדְּמָה פָנָיו בְּתוֹדָה, בִּזְמִרוֹת נָרִיעַ לוֹ: כִּי אֵל גָּדוֹל אֲדֹנָי, וּמֶלֶךְ גָּדוֹל עַל כָּל אֱלֹהִים:

קודם שיתחיל תהילים יאמר זה:

הֲרֵינִי מְזַמֵּן אֶת פִּי לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל וּלְשַׁבֵּחַ אֶת בּוֹרְאִי. לְשֵׁם יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּשְׁכִינְתֵּיהּ, עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:

טז

מִכְתָּם לְדָוִד שָׁמְרֵנִי אֵל כִּי חָסִיתִי בָךְ: אָמַרְתְּ לַאֲדֹנָי, אֲדֹנָי אָתָּה טוֹבָתִי בַּל עָלֶיךָ: לִקְדוֹשִׁים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ הֵמָּה וְאַדִּירֵי כָּל חֶפְצִי בָם: יִרְבּוּ עַצְּבוֹתָם אַחֵר מָהָרוּ בַּל אַסִּיךְ נִסְכֵּיהֶם מִדָּם וּבַל אֶשָּׂא אֶת שְׁמוֹתָם עַל שְׂפָתָי: אֲדֹנָי מְנָת חֶלְקִי וְכוֹסִי אַתָּה תּוֹמִיךְ גּוֹרָלִי: חֲבָלִים נָפְלוּ לִי בַּנְּעִמִים אַף נַחֲלָת שָׁפְרָה עָלָי: אֲבָרֵךְ אֶת אֲדֹנָי אֲשֶׁר יְעָצָנִי אַף לֵילוֹת יִסְּרוּנִי כִלְיוֹתָי: שִׁוִּיתִי אֲדֹנָי לְנֶגְדִּי תָמִיד כִּי

מִימִינִי בַּל אֶמּוֹט: לָכֵן שָׂמַח לִבִּי וַיָּגֶל כְּבוֹדִי אַף בְּשָׂרִי יִשְׁכֹּן לָבֶטַח: כִּי לֹא תַעֲזֹב נַפְשִׁי לִשְׁאוֹל לֹא תִתֵּן חֲסִידְךָ לִרְאוֹת שָׁחַת: תּוֹדִיעֵנִי אֹרַח חַיִּים שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ נְעִמוֹת בִּימִינְךָ נֶצַח:

לב

לְדָוִד מַשְׂכִּיל אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה: אַשְׁרֵי אָדָם לֹא יַחְשֹׁב אֲדֹנָי לוֹ עָוֹן וְאֵין בְּרוּחוֹ רְמִיָּה: כִּי הֶחֱרַשְׁתִּי בָּלוּ עֲצָמַי בְּשַׁאֲגָתִי כָּל הַיּוֹם: כִּי יוֹמָם וָלַיְלָה תִּכְבַּד עָלַי יָדֶךָ נֶהְפַּךְ לְשַׁדִּי בְּחַרְבֹנֵי קַיִץ סֶלָה: חַטָּאתִי אוֹדִיעֲךָ וַעֲוֹנִי לֹא כִסִּיתִי אָמַרְתִּי אוֹדֶה עָלֵי פְשָׁעַי לַאֲדֹנָי וְאַתָּה נָשָׂאתָ עֲוֹן חַטָּאתִי סֶלָה: עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חָסִיד אֵלֶיךָ לְעֵת מְצֹא רַק לְשֵׁטֶף מַיִם רַבִּים אֵלָיו לֹא יַגִּיעוּ: אַתָּה סֵתֶר לִי* מִצַּר תִּצְּרֵנִי רָנֵי פַלֵּט תְּסוֹבְבֵנִי סֶלָה: אַשְׂכִּילְךָ וְאוֹרְךָ בְּדֶרֶךְ זוּ תֵּלֵךְ אִיעָצָה עָלֶיךָ עֵינִי: אַל תִּהְיוּ כְּסוּס כְּפֶרֶד אֵין הָבִין בְּמֶתֶג וָרֶסֶן עֶדְיוֹ לִבְלוֹם בַּל קְרֹב אֵלֶיךָ: רַבִּים מַכְאוֹבִים לָרָשָׁע וְהַבּוֹטֵחַ בַּאֲדֹנָי חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ: שִׂמְחוּ בַאֲדֹנָי וְגִילוּ צַדִּיקִים וְהַרְנִינוּ כָּל יִשְׁרֵי לֵב.

מא

לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד: אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל בְּיוֹם רָעָה יְמַלְּטֵהוּ אֲדֹנָי: אֲדֹנָי יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ וְאֻשַּׁר בָּאָרֶץ וְאַל תִּתְּנֵהוּ בְּנֶפֶשׁ אֹיְבָיו: אֲדֹנָי יִסְעָדֶנּוּ עַל עֶרֶשׂ דְּוָי כָּל מִשְׁכָּבוֹ הָפַכְתָּ בְחָלְיוֹ: אֲנִי אָמַרְתִּי אֲדֹנָי חָנֵּנִי רְפָאָה נַפְשִׁי כִּי חָטָאתִי לָךְ: אוֹיְבַי יֹאמְרוּ רַע לִי מָתַי יָמוּת וְאָבַד שְׁמוֹ: וְאִם בָּא לִרְאוֹת שָׁוְא יְדַבֵּר לִבּוֹ יִקְבָּץ אָוֶן לוֹ יֵצֵא לַחוּץ יְדַבֵּר: יַחַד עָלַי יִתְלַחֲשׁוּ כָּל שֹׂנְאָי עָלַי יַחְשְׁבוּ רָעָה לִי: דְּבַר בְּלִיַּעַל יָצוּק בּוֹ וַאֲשֶׁר שָׁכַב לֹא יוֹסִיף לָקוּם: גַּם אִישׁ שְׁלוֹמִי אֲשֶׁר

* אחר אתה סתר לי - צריך להפסיק מעט (עיין בלקו"מ ח"א סימן ר"ג).

בָּטַחְתִּי בוֹ אוֹכֵל לַחְמִי הִגְדִּיל עָלַי עָקֵב: וְאַתָּה אֲדֹנָי חָנֵּנִי וַהֲקִימֵנִי וַאֲשַׁלְּמָה לָהֶם: בְּזֹאת יָדַעְתִּי כִּי חָפַצְתָּ בִּי כִּי לֹא יָרִיעַ אֹיְבִי עָלָי: וַאֲנִי בְּתֻמִּי תָּמַכְתָּ בִּי וַתַּצִּיבֵנִי לְפָנֶיךָ לְעוֹלָם: בָּרוּךְ אֲדֹנָי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֵהָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

מב

לַמְנַצֵּחַ מַשְׂכִּיל לִבְנֵי קֹרַח: כְּאַיָּל תַּעֲרֹג עַל אֲפִיקֵי מָיִם כֵּן נַפְשִׁי תַּעֲרֹג אֵלֶיךָ אֱלֹהִים: צָמְאָה נַפְשִׁי לֵאלֹהִים לְאֵל חָי מָתַי אָבוֹא וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים: הָיְתָה לִּי דִמְעָתִי לֶחֶם יוֹמָם וָלָיְלָה בֶּאֱמֹר אֵלַי כָּל הַיּוֹם אַיֵּה אֱלֹהֶיךָ: אֵלֶּה אֶזְכְּרָה וְאֶשְׁפְּכָה עָלַי נַפְשִׁי כִּי אֶעֱבֹר בַּסָּךְ אֶדַּדֵּם עַד בֵּית אֱלֹהִים בְּקוֹל רִנָּה וְתוֹדָה הָמוֹן חוֹגֵג: מַה תִּשְׁתּוֹחֲחִי נַפְשִׁי וַתֶּהֱמִי עָלָי הוֹחִילִי לֵאלֹהִים כִּי עוֹד אוֹדֶנּוּ יְשׁוּעוֹת פָּנָיו: אֱלֹהַי עָלַי נַפְשִׁי תִּשְׁתּוֹחָח עַל כֵּן אֶזְכָּרְךָ מֵאֶרֶץ יַרְדֵּן וְחֶרְמוֹנִים מֵהַר מִצְעָר: תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל צִנּוֹרֶיךָ כָּל מִשְׁבָּרֶיךָ וְגַלֶּיךָ עָלַי עָבָרוּ: יוֹמָם יְצַוֶּה אֲדֹנָי חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירוֹ עִמִּי תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי: אוֹמְרָה לְאֵל סַלְעִי לָמָּה שְׁכַחְתָּנִי לָמָּה קֹדֵר אֵלֵךְ בְּלַחַץ אוֹיֵב: בְּרֶצַח בְּעַצְמוֹתַי חֵרְפוּנִי צוֹרְרַי בְּאָמְרָם אֵלַי כָּל הַיּוֹם אַיֵּה אֱלֹהֶיךָ: מַה תִּשְׁתּוֹחֲחִי נַפְשִׁי וּמַה תֶּהֱמִי עָלָי הוֹחִילִי לֵאלֹהִים כִּי עוֹד אוֹדֶנּוּ יְשׁוּעֹת פָּנַי וֵאלֹהָי:

נט

לַמְנַצֵּחַ אַל תַּשְׁחֵת לְדָוִד מִכְתָּם בִּשְׁלֹחַ שָׁאוּל וַיִּשְׁמְרוּ אֶת הַבַּיִת לַהֲמִיתוֹ: הַצִּילֵנִי מֵאֹיְבַי אֱלֹהָי מִמִּתְקוֹמְמַי תְּשַׂגְּבֵנִי: הַצִּילֵנִי מִפֹּעֲלֵי אָוֶן וּמֵאַנְשֵׁי דָמִים הוֹשִׁיעֵנִי: כִּי הִנֵּה אָרְבוּ לְנַפְשִׁי יָגוּרוּ עָלַי עַזִּים לֹא פִשְׁעִי וְלֹא חַטָּאתִי אֲדֹנָי: בְּלִי עָוֹן יְרוּצוּן וְיִכּוֹנָנוּ עוּרָה לִקְרָאתִי וּרְאֵה: וְאַתָּה אֲדֹנָי אֱלֹהִים צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הָקִיצָה

לִפְקֹד כָּל הַגּוֹיִם אַל תָּחֹן כָּל בֹּגְדֵי אָוֶן סֶלָה: יָשׁוּבוּ לָעֶרֶב יֶהֱמוּ כַכָּלֶב וִיסוֹבְבוּ עִיר: הִנֵּה יַבִּיעוּן בְּפִיהֶם חֲרָבוֹת בְּשִׂפְתוֹתֵיהֶם כִּי מִי שֹׁמֵעַ: וְאַתָּה אֲדֹנָי תִּשְׂחַק לָמוֹ תִּלְעַג לְכָל גּוֹיִם: עֻזּוֹ אֵלֶיךָ אֶשְׁמֹרָה כִּי אֱלֹהִים מִשְׂגַּבִּי: אֱלֹהֵי חַסְדִּי יְקַדְּמֵנִי אֱלֹהִים יַרְאֵנִי בְשׁוּרָרָי: אַל תַּהַרְגֵם פֶּן יִשְׁכְּחוּ עַמִּי הֲנִיעֵמוֹ בְחֵילְךָ וְהוֹרִידֵמוֹ מָגִנֵּנוּ אֲדֹנָי: חַטַּאת פִּימוֹ דְּבַר שְׂפָתֵימוֹ וְיִלָּכְדוּ בִגְאוֹנָם וּמֵאָלָה וּמִכַּחַשׁ יְסַפֵּרוּ: כַּלֵּה בְחֵמָה כַּלֵּה וְאֵינֵמוֹ וְיֵדְעוּ כִּי אֱלֹהִים מֹשֵׁל בְּיַעֲקֹב לְאַפְסֵי הָאָרֶץ סֶלָה: וְיָשׁוּבוּ לָעֶרֶב יֶהֱמוּ כַכָּלֶב וִיסוֹבְבוּ עִיר: הֵמָּה יְנִיעוּן לֶאֱכֹל אִם לֹא יִשְׂבְּעוּ וַיָּלִינוּ: וַאֲנִי אָשִׁיר עֻזֶּךָ וַאֲרַנֵּן לַבֹּקֶר חַסְדֶּךָ כִּי הָיִיתָ מִשְׂגָּב לִי וּמָנוֹס בְּיוֹם צַר לִי: עֻזִּי אֵלֶיךָ אֲזַמֵּרָה כִּי אֱלֹהִים מִשְׂגַּבִּי אֱלֹהֵי חַסְדִּי:

עז

לַמְנַצֵּחַ עַל יְדוּתוּן לְאָסָף מִזְמוֹר: קוֹלִי אֶל אֱלֹהִים* וְאֶצְעָקָה קוֹלִי אֶל אֱלֹהִים וְהַאֲזִין אֵלָי: בְּיוֹם צָרָתִי אֲדֹנָי דָּרָשְׁתִּי יָדִי לַיְלָה נִגְּרָה וְלֹא תָפוּג מֵאֲנָה הִנָּחֵם נַפְשִׁי: אֶזְכְּרָה אֱלֹהִים וְאֶהֱמָיָה אָשִׂיחָה וְתִתְעַטֵּף רוּחִי סֶלָה: אָחַזְתָּ שְׁמֻרוֹת עֵינָי נִפְעַמְתִּי וְלֹא אֲדַבֵּר: חִשַּׁבְתִּי יָמִים מִקֶּדֶם שְׁנוֹת עוֹלָמִים: אֶזְכְּרָה נְגִינָתִי בַּלַּיְלָה עִם לְבָבִי אָשִׂיחָה וַיְחַפֵּשׂ רוּחִי: הַלְעוֹלָמִים יִזְנַח אֲדֹנָי וְלֹא יֹסִיף לִרְצוֹת עוֹד: הֶאָפֵס לָנֶצַח חַסְדּוֹ גָּמַר אֹמֶר לְדֹר וָדֹר: הֲשָׁכַח חַנּוֹת אֵל אִם קָפַץ בְּאַף רַחֲמָיו סֶלָה: וָאֹמַר חַלּוֹתִי הִיא שְׁנוֹת יְמִין עֶלְיוֹן: אֶזְכּוֹר מַעַלְלֵי יָהּ כִּי אֶזְכְּרָה מִקֶּדֶם פִּלְאֶךָ: וְהָגִיתִי בְכָל פָּעֳלֶךָ וּבַעֲלִילוֹתֶיךָ אָשִׂיחָה: אֱלֹהִים בַּקֹּדֶשׁ דַּרְכֶּךָ מִי אֵל גָּדוֹל כֵּאלֹהִים: אַתָּה הָאֵל עֹשֵׂה פֶלֶא הוֹדַעְתָּ בָעַמִּים עֻזֶּךָ: גָּאַלְתָּ בִזְרוֹעַ עַמֶּךָ בְּנֵי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף סֶלָה: רָאוּךָ מַיִם אֱלֹהִים רָאוּךָ מַיִם יָחִילוּ אַף יִרְגְּזוּ תְהֹמוֹת: זֹרְמוּ מַיִם עָבוֹת קוֹל

*באמרך אל אלהים תכורין המילוי כזה: אל״ף למ״ד אל״ף למ״ד ה״י יו״ד מ״ם.

נָתְנוּ שְׁחָקִים אַף חֲצָצֶיךָ יִתְהַלָּכוּ: קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל הֵאִירוּ בְרָקִים תֵּבֵל רָגְזָה וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ: בַּיָּם דַּרְכֶּךָ וּשְׁבִילְךָ בְּמַיִם רַבִּים וְעִקְּבוֹתֶיךָ לֹא נֹדָעוּ: נָחִיתָ כַצֹּאן עַמֶּךָ בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

צ

תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲדֹנָי מָעוֹן אַתָּה הָיִיתָ לָּנוּ בְּדֹר וָדֹר: בְּטֶרֶם הָרִים יֻלָּדוּ וַתְּחוֹלֵל אֶרֶץ וְתֵבֵל וּמֵעוֹלָם עַד עוֹלָם אַתָּה אֵל: תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ עַד דַּכָּא וַתֹּאמֶר שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם: כִּי אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר וְאַשְׁמוּרָה בַלָּיְלָה: זְרַמְתָּם שֵׁנָה יִהְיוּ בַּבֹּקֶר כֶּחָצִיר יַחֲלֹף: בַּבֹּקֶר יָצִיץ וְחָלָף לָעֶרֶב יְמוֹלֵל וְיָבֵשׁ: כִּי כָלִינוּ בְאַפֶּךָ וּבַחֲמָתְךָ נִבְהָלְנוּ: שַׁתָּה עֲוֹנֹתֵינוּ לְנֶגְדֶּךָ עֲלֻמֵנוּ לְמְאוֹר פָּנֶיךָ: כִּי כָל יָמֵינוּ פָּנוּ בְעֶבְרָתֶךָ כִּלִּינוּ שָׁנֵינוּ כְּמוֹ הֶגֶה: יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בִּגְבוּרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרָהְבָּם עָמָל וָאָוֶן כִּי גָז חִישׁ וַנָּעֻפָה: מִי יוֹדֵעַ עֹז אַפֶּךָ וּכְיִרְאָתְךָ עֶבְרָתֶךָ: לִמְנוֹת יָמֵינוּ כֵּן הוֹדַע וְנָבִא לְבַב חָכְמָה: שׁוּבָה אֲדֹנָי עַד מָתָי וְהִנָּחֵם עַל עֲבָדֶיךָ: שַׂבְּעֵנוּ בַבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וּנְרַנְּנָה וְנִשְׂמְחָה בְּכָל יָמֵינוּ: שַׂמְּחֵנוּ כִּימוֹת עִנִּיתָנוּ שְׁנוֹת רָאִינוּ רָעָה: יֵרָאֶה אֶל עֲבָדֶיךָ פָּעֳלֶךָ וַהֲדָרְךָ עַל בְּנֵיהֶם: וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

קה

הוֹדוּ לַאֲדֹנָי קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: שִׁירוּ לוֹ זַמְּרוּ לוֹ שִׂיחוּ בְּכָל נִפְלְאוֹתָיו: הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קָדְשׁוֹ יִשְׂמַח לֵב מְבַקְשֵׁי אֲדֹנָי: דִּרְשׁוּ אֲדֹנָי וְעֻזּוֹ בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד: זִכְרוּ נִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה מֹפְתָיו וּמִשְׁפְּטֵי פִיו: זֶרַע אַבְרָהָם עַבְדּוֹ בְּנֵי יַעֲקֹב בְּחִירָיו: הוּא אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ בְּכָל הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר: אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אַבְרָהָם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׂחָק: וַיַּעֲמִידֶהָ לְיַעֲקֹב לְחֹק

לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: לֵאמֹר לְךָ אֶתֵּן אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן חֶבֶל נַחֲלַתְכֶם:
בִּהְיוֹתָם מְתֵי מִסְפָּר כִּמְעַט וְגָרִים בָּהּ: וַיִּתְהַלְּכוּ מִגּוֹי אֶל גּוֹי מִמַּמְלָכָה
אֶל עַם אַחֵר: לֹא הִנִּיחַ אָדָם לְעָשְׁקָם וַיּוֹכַח עֲלֵיהֶם מְלָכִים: אַל תִּגְּעוּ
בִּמְשִׁיחָי וְלִנְבִיאַי אַל תָּרֵעוּ: וַיִּקְרָא רָעָב עַל הָאָרֶץ כָּל מַטֵּה לֶחֶם
שָׁבָר: שָׁלַח לִפְנֵיהֶם אִישׁ לְעֶבֶד נִמְכַּר יוֹסֵף: עִנּוּ בַכֶּבֶל רַגְלוֹ בַּרְזֶל
בָּאָה נַפְשׁוֹ: עַד עֵת בֹּא דְבָרוֹ אִמְרַת אֲדֹנָי צְרָפָתְהוּ: שָׁלַח מֶלֶךְ
וַיַּתִּירֵהוּ מֹשֵׁל עַמִּים וַיְפַתְּחֵהוּ: שָׂמוֹ אָדוֹן לְבֵיתוֹ וּמֹשֵׁל בְּכָל קִנְיָנוֹ:
לֶאְסֹר שָׂרָיו בְּנַפְשׁוֹ וּזְקֵנָיו יְחַכֵּם: וַיָּבֹא יִשְׂרָאֵל מִצְרָיִם וְיַעֲקֹב גָּר בְּאֶרֶץ
חָם: וַיֶּפֶר אֶת עַמּוֹ מְאֹד וַיַּעֲצִמֵהוּ מִצָּרָיו: הָפַךְ לִבָּם לִשְׂנֹא עַמּוֹ
לְהִתְנַכֵּל בַּעֲבָדָיו: שָׁלַח מֹשֶׁה עַבְדּוֹ אַהֲרֹן אֲשֶׁר בָּחַר בּוֹ: שָׂמוּ בָם
דִּבְרֵי אֹתוֹתָיו וּמֹפְתִים בְּאֶרֶץ חָם: שָׁלַח חֹשֶׁךְ וַיַּחְשֵׁךְ וְלֹא מָרוּ אֶת
דְּבָרוֹ: הָפַךְ אֶת מֵימֵיהֶם לְדָם וַיָּמֶת אֶת דְּגָתָם: שָׁרַץ אַרְצָם צְפַרְדְּעִים
בְּחַדְרֵי מַלְכֵיהֶם: אָמַר וַיָּבֹא עָרֹב כִּנִּים בְּכָל גְּבוּלָם: נָתַן גִּשְׁמֵיהֶם בָּרָד
אֵשׁ לֶהָבוֹת בְּאַרְצָם: וַיַּךְ גַּפְנָם וּתְאֵנָתָם וַיְשַׁבֵּר עֵץ גְּבוּלָם: אָמַר וַיָּבֹא
אַרְבֶּה וְיֶלֶק וְאֵין מִסְפָּר: וַיֹּאכַל כָּל עֵשֶׂב בְּאַרְצָם וַיֹּאכַל פְּרִי אַדְמָתָם:
וַיַּךְ כָּל בְּכוֹר בְּאַרְצָם רֵאשִׁית לְכָל אוֹנָם: וַיּוֹצִיאֵם בְּכֶסֶף וְזָהָב וְאֵין
בִּשְׁבָטָיו כּוֹשֵׁל: שָׂמַח מִצְרַיִם בְּצֵאתָם כִּי נָפַל פַּחְדָּם עֲלֵיהֶם: פָּרַשׂ
עָנָן לְמָסָךְ וְאֵשׁ לְהָאִיר לָיְלָה: שָׁאַל וַיָּבֵא שְׂלָו וְלֶחֶם שָׁמַיִם יַשְׂבִּיעֵם:
פָּתַח צוּר וַיָּזוּבוּ מָיִם הָלְכוּ בַּצִּיּוֹת נָהָר: כִּי זָכַר אֶת דְּבַר קָדְשׁוֹ אֶת
אַבְרָהָם עַבְדּוֹ: וַיּוֹצֵא עַמּוֹ בְשָׂשׂוֹן בְּרִנָּה אֶת בְּחִירָיו: וַיִּתֵּן לָהֶם אַרְצוֹת
גּוֹיִם וַעֲמַל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ: בַּעֲבוּר יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו וְתוֹרֹתָיו יִנְצֹרוּ הַלְלוּיָהּ:

קלז

עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל שָׁם יָשַׁבְנוּ גַּם בָּכִינוּ בְּזָכְרֵנוּ אֶת צִיּוֹן: עַל עֲרָבִים
בְּתוֹכָהּ תָּלִינוּ כִּנֹּרוֹתֵינוּ: כִּי שָׁם שְׁאֵלוּנוּ שׁוֹבֵינוּ דִּבְרֵי שִׁיר
וְתוֹלָלֵינוּ שִׂמְחָה שִׁירוּ לָנוּ מִשִּׁיר צִיּוֹן: אֵיךְ נָשִׁיר אֶת שִׁיר אֲדֹנָי עַל

אַדְמַת נֵכָר: אִם אֶשְׁכָּחֵךְ יְרוּשָׁלָם תִּשְׁכַּח יְמִינִי: תִּדְבַּק לְשׁוֹנִי לְחִכִּי אִם לֹא אֶזְכְּרֵכִי אִם לֹא אַעֲלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתִי: זְכֹר אֲדֹנָי לִבְנֵי אֱדוֹם אֵת יוֹם יְרוּשָׁלָם הָאֹמְרִים עָרוּ עָרוּ עַד הַיְסוֹד בָּהּ: בַּת בָּבֶל הַשְּׁדוּדָה אַשְׁרֵי שֶׁיְּשַׁלֶּם לָךְ אֶת גְּמוּלֵךְ שֶׁגָּמַלְתְּ לָנוּ: אַשְׁרֵי שֶׁיֹּאחֵז וְנִפֵּץ אֶת עֹלָלַיִךְ אֶל הַסָּלַע:

קנ

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֵל בְּקָדְשׁוֹ הַלְלוּהוּ בִּרְקִיעַ עֻזּוֹ: הַלְלוּהוּ בִּגְבוּרֹתָיו הַלְלוּהוּ כְּרֹב גֻּדְלוֹ: הַלְלוּהוּ בְּתֵקַע שׁוֹפָר הַלְלוּהוּ בְּנֵבֶל וְכִנּוֹר: הַלְלוּהוּ בְתֹף וּמָחוֹל הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעוּגָב: הַלְלוּהוּ בְצִלְצְלֵי שָׁמַע הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה: כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּיָהּ:

מִי יִתֵּן מִצִּיּוֹן יְשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל בְּשׁוּב יְהוָה שְׁבוּת עַמּוֹ. יָגֵל יַעֲקֹב יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל; יוֹמָם יְצַוֶּה יְהוָה חַסְדּוֹ. וּבַלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי. תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי; וּתְשׁוּעַת צַדִּיקִים מֵיהוָה. מָעוּזָּם בְּעֵת צָרָה; וַיַּעְזְרֵם יְהוָה וַיְפַלְּטֵם. יְפַלְּטֵם מֵרְשָׁעִים וְיוֹשִׁיעֵם כִּי חָסוּ בוֹ.